

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Академија за судии и јавни обвинители

МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ ЗА НЕЗАВИСНО И ЕФИКАСНО СУДСТВО

МИСЛЕЊАТА (7-13) НА СОВЕТОДАВНИОТ
СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ ПРИ
СОВЕТОТ НА ЕВРОПА СО РЕФЕРЕНТНИТЕ
ДОКУМЕНТИ И ПРАКСАТА НА ЕВРОПСКИОТ СУД
ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

Публикувана од:

Академија за судии и јавни обвинители на Република Македонија

Воведниот дел, кратката содржина на мислењата и систематизацијата на текстовите ги подготви г-ѓа Анета Арнаудовска, судија, Директор на Академијата за судии и јавни обвинители на Република Македонија и член на работната група на Советодавниот совет на европските судии при Советот на Европа”

Тираж:

1200 примероци

Печати:

Полиестердеј Скопје

CIP – Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека Св. Климент Охридски Скопје

347.962.37.6(4) (093.2)

МЕЃУНАРОДНИ документи за независно и ефикасно судство,
- Скопје : ОБСЕ, 2010, 572 стр. ; 21 см.

ISBN 978-608-4630-13-5

Судии – Независност – Европа – Меѓународни документи
COBISS.MK – ID 86407178

Поддржано од:

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

Содржината на ова издание не значи дека секогаш ги одразува погледите или ставовите на Набљудувачката Мисија на ОБСЕ во Скопје.

СОДРЖИНА

1. КРАТКА СОДРЖИНА НА МИСЛЕЊАТА НА ССЕС 7-13	10
2. МИСЛЕЊАТА НА ССЕС И СООДВЕТНИТЕ РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ	33
МИСЛЕЊЕ БР. 7 (2005) НА СОВЕТОДАВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (ССЕС) ЗА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИТЕ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА „СУДСТВОТО И ОПШТЕСТВОТО,,	35
РЕФЕРЕНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ КОН МИСЛЕЊЕТО БР. 7	63
Ерик Котие Извештај за одговорите на прашалниците на земјите членки кон Мислењето 7 на тема Судството и општеството	65
Искусствата на Шпанија во врска со односите судство - медиуми- Шпански Судски Комуникационен Протокол	167
Резолуција (74) 26 За Правото на одговор - Положбата на Поединецот во Однос на Печатот	175
Препорака бр. R(85) 11 на Комитетот на министри до земјите членки за положбата на жртвата во рамки на кривичното право и кривичната постапка	181
Препорака бр. R(97) 13 на Комитетот на министри до земјите членки во врска со заплашувањето на сведоци и правата на одбраната	187
Препорака бр. R(97) 21 на Комитетот на министри до земјите членки за медиумите и за промоцијата на култура на толеранција	197
Препорака бр. R (2000) 7 на Комитетот на министри на земјите членки во врска со правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации	205
Препорака Res (2002)2 на Комитетот на министри и информативен меморандум: Пристап до службени документи	237

Препорака Rec(2003)13 на Комитетот на министри до земјите членки за обезбедување информации преку медиуми поврзани со кривични постапки	261
Препорака CM/Rec(2007)3 на Комитетот на министри до земјите членки за одговорноста на јавните медиуми во информатичкото општество	271
Препорака CM/Rec(2007)16 на Комитетот на министри до земјите членки за мерки за унапредување на јавната вредност на Интернетот	285
Препорака 1882 (2009) Промовирање на Интернет и онлајн медиумски услуги соодветни за малолетници	301
МИСЛЕЊЕ БР. 8 (2006) НА КОНСУЛАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (КСЕС) ВО ОДНОС НА ТОЛКУВАЊЕТО НА УЛОГАТА НА СУДИИТЕ ВО ЗАШТИТАТА НА ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ВО КОНТЕКСТ НА ТЕРОРИЗМОТ ОД СТРАНА НА КОМИСИЈАТА НА МИНИСТРИ ВО СОВЕТОТ НА ЕВРОПА	309
РЕФЕРЕНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ КОН МИСЛЕЊЕТО БР. 8	341
Упатство за човекови права и борба против тероризмот, усвоено од страна на Комитетот на Министри на 11-ти јули 2002 година на 804-тиот состанок на Замениците министри	343
Рамковна одлука на Советот со која се менува Рамковната одлука 2002/475/JHA за борба против тероризмот - Hoofdinhoud	355
Препорака Бр Rec(2004)20 На Комитетот на министри до земјите членки за судска контрола на управните акти	369
Конвенција на Советот на Европа за спречување на тероризам, Варшава, 16.V.2005	375
Препорака Rec(2005)9 од Комитетот на министри до земјите членки за заштита на сведоци и соработници на правдата	401

Препорака Rec(2005)10 на Комитетот на министри до земјите членки за „посебни истражни техники“ во врска со тежки кривични дела вклучително и акти на тероризам	413
Упатство за заштита на жртви на терористички чинови (Усвоено од страна на Комитетот на Министри на 2-ри март 2005 година на 917-тиот состанок на Замениците министри)	423
МИСЛЕЊЕ БР. 9 (2006) НА КОНСУЛАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (КСЕС) ЗА РАЗГЛЕДУВАЊЕ ОД СТРАНА НА КОМИСИЈАТА НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ОДНОС НА УЛОГАТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ СУДИИ ВО ОБЕЗБЕДУВАЊЕТО НА ЕФЕКТИВНА ПРИМЕНА НА МЕЃУНАРОДНОТО И ЕВРОПСКОТО ПРАВО	431
МИСЛЕЊЕ БР. 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС) ЗА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ПО ПРАШАЊЕТО НА СУДСКИОТ СОВЕТ ВО СЛУЖБА НА ОПШТЕСТВОТО	449
РЕФЕРЕНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ КОН МИСЛЕЊЕТО БР. 10	479
Компаративен преглед за улогата на советите на судството во одделните државни членки на Советот на Европа	481
Албанија	481
Австрија	489
Бугарија	493
Финска	513
Германија	523
Холандија	539
Ирска	553
Италија	571
Јапонија	585
Кипар	595

Норвешка	601
Полска	621
Турција	635
Унгарија	661

МИСЛЕЊЕ БР. 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС/ССЈЕ) УПАТЕН ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ВРСКА СО КВАЛИТЕТОТ НА СУДИСКИТЕ ОДЛУКИ	671

РЕФЕРЕНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ КОН МИСЛЕЊЕТО БР. 11	697

Европска мрежа на совети за правосудството Работна група за процена на судии Завршен извештај Барселона, 2-3 јуни 2005 година	699

Европска комисија за ефикасност на правдата (ЕКЕП/СЕРЕЈ), чек-листа за унапредување на квалитетот на правдата и на судовите усвоена од страна на ЕКЕП на 11 та пленарна седница од 02.03.2008 година	719

Упатства за судска непристрасност-здружение на судии на кралство Холандија	745

Проект за квалитетот на судовите во правонадлежност на апелациониот суд во ровниери, Финска - како да го оценувате квалитетот на судењето	769

Конференција организирана од Врховниот суд на правдата и вишиот судски совет на Португалија во соработка со КСЕС (Советот на Европа), о. Alfonso	779

Европска мрежа на совети за судството (ЕМСС), работна група за управување со квалитет на ЕМСС, завршен извештај, Будимпешта, мај 2008 година	799

Регистар на активности за квалитет, прилог кон извештајот на работната група за управување со квалитет на ЕМСС	883

Чек листа за управување со времето	923

Компендиум на "најдобри практики" за управување со времето во судските постапки	939
МИСЛЕЊЕ БР. 12 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС) ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ	1009
РЕФЕРЕНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ КОН МИСЛЕЊЕТО БР. 12	1035
ПРЕПОРАКАТА (2000) 19 за улогата на јавното обвинителство во системот на кривичната правда	1037
Европски насоки за етика и однесување на јавните обвинители, „насоките од Будимпешта“	1045
Водичот на ОН за улогата на обвинителите	1053
МИСЛЕЊЕ БР. 13 (2010) ЗА УЛОГАТА НА СУДИИТЕ ВО ИЗВРШУВАЊЕТО НА СУДСКИТЕ ОДЛУКИ	1063
РЕФЕРЕНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ КОН МИСЛЕЊЕТО БР. 13	1081
Препорака Рец(2003) 16 на Комитетот на министри до земјите-членки за извршување на судски одлуки од областа на управното право	1083
Препорака Рец(2003) 17	1089
СЕРЕЈ, упатство за подобрување на спроведувањето на препораките за извршување на СОВЕТОТ НА ЕВРОПА	1097
Препорака Рец(2006)2 на Комитетот на министри до земјите членки за правилата во затворите во Европа	1119
КОНВЕНЦИЈА ЗА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА, (ЕТС No. 112), Стразбур, 21 март 1983 година	1163
Зборник на конвенции, препораки и резолуции во врска со пенитенцијарните прашања	1199
Компилација на пресудите за извршување судски одлуки	1463

3. ПРАКСА НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА (ЕСЧП)	1469
Пракса на ЕСЧП релевантна за мислењето 7	1471
Случај Sunday Times против the United Kingdom	1471
Пракса на ЕСЧП релевантна за мислењето 8	1557
Случај Chahal против the United Kingdom	1557
Случај Maaouia против France	1639
Случај Mamatkulov and Askarov против Turkey	1669
Случај Brogan and others против the United Kingdom	1749
Пракса на ЕСЧП релевантна за мислењето 11	1803
Случај Van de Hurk против Netherlands	1803
Случај Hele против Finland	1843

**КРАТКА СОДРЖИНА
НА МИСЛЕЊАТА НА ССЕС 7-13**

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 7 (2005) НА СОВЕТОДАВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (СЕС) ЗА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИТЕ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА „СУДСТВОТО И ОПШТЕСТВОТО,,

Ова Мислење ги разработува (А) односите на судовите со јавноста, со посебен осврт на воспитната улога на судовите во демократијата, (Б) односите на судовите со субјектите кои се инволвирани во судските постапки, (Ц) односите на судовите со медиумите, и (Д) прифатливост, едноставност и јасност на јазикот употребуван од страна на судот во постапките и одлуките.

Државата треба граѓаните, уште додека се на училиште или факултет, да ги снабди со информации за начинот на функционирањето на правниот систем. Релевантните наставни училишни и универзитетски воспитни програми треба да вклучат и опис на судскиот систем, посета на судови, и активно предавање за судските постапки. Во таа насока, судовите и асоцијациите на судиите може да соработуваат со училиштата, универзитетите и другите образовни институции, со цел, специфичното судиско гледиште да биде експонирано во наставните програми и јавните дебати.

Се препорачува судовите да креираат служби (бироа) во функција на прием и давање информации, дистрибуирање на печатени материјали, отворање на Интернет страници под одговорност на судовите, организирање од страна на судовите календар на едукативни настани и/или одржување на редовни состаноци отворени за граѓани, организации од јавен интерес, креирачи на политиката, студенти и воспоставување на outreach програми и програми за полесен пристап до правдата.

СЕС смета дека, за да се унапреди подоброто разбирање на улогата на правосудството, потребна е работа за да се обезбеди колку што е можно повеќе, идеите кои јавноста ги има за судскиот систем да бидат правилни и да ги одразуваат напорите кои судиите и судските службеници ги прават за да стекнат почит и доверба дека судовите се способни да ги извршуваат своите функции. Во таа смисла треба да постојат иницијатива за воведување на програми за обука за недискриминирачки и еднаков третман организирани од страна на судовите за судиите и судскиот персонал (во склад со сличните програми организирани за адвокати), судски активности

и ангажмани дизајнирани со цел да се одбегне било каков впечаток за нееднаквост на оружјето, постапки креирани со цел да се одбегне ненамерна повреда и да се олесни учеството на сите засегнати во судските постапки.

СЕС смета дека би било корисно да се подобрат контактите помеѓу судовите и медиумите со цел да се зајакне разбирањето на нивните одделни улоги; да се информира јавноста за природата, делокругот, границите и сложеноста на судската работа; да се исправат можните фактички грешки во известувањата за конкретни случаи.

Судиите треба да имаат надзорна улога врз судскиот портпарол или персоналот одговорен за комуницирање со медиумите. Училиштата по новинарство треба да се поттикнуваат да организираат курсеви за судските институции и процедури. СЕС смета дека секоја професија (судии и новинари) треба да изготви Кодекс на пракси за своите односи со претставниците на другата професија и за известувањата за судските случаи.

СЕС смета треба да се воспостави еден ефикасен механизам, во форма на независно тело, кое ќе се справува со проблемите предизвикани од медиумските извештаи за судските случаи, или со потешкотиите со кои се соочува новинарот во постигнувањето на неговата/нејзината информациона задача, тоа тело да изготви општи упатства насочени кон тоа да се спречи повторување на воочените проблеми. Неопходно во судовите, да се поттикнува формирањето на приемно и биро за информации, под надзор на судиите, а со цел на медиумите да им се помогне подобро да го разберат функционирањето на правниот систем преку давање на кратки сижеа од судските одлуки на медиумите, нивно снабдување со фактички информации во врска со судските одлуки, поврзување со медиумите во процесите кои побудуваат особен јавен интерес, обезбедување на фактичко разјаснување или исправка во однос на случаите за кои се известува во медиумите.

Овој дел од Мислењето ги разработува темите во поглед на телевизиското снимање на рочиштата и употребата на камери во судница, при што особено значење има заштитата на приватноста, честа и угледот, но и заштита на презумпцијата на невосноста и правилното одвивање на правдата, како и прашањето за подоцнежната употреба на снимките. Од особено значење е темата за граѓан-

ско правните и кривично правните одговори во случаите на повредата на личните права кои се превземаат во одделни држави против новинарите или одделните медиуми како и можноста за цензура и превземање на итни мерки со кои ќе наложат веднаш да престанат најсериозните повреди на човековите лични права, преку конфискација на тиражот итн.

СЕС смета дека судскиот јазик треба да биде концизен и разбирлив, избегнувајќи ако не е неопходно латински или други изрази кои се тешки за да ги разбере општата јавност. Правните концепти и правните правила може да бидат доволно објаснети со цитирање на законски одредби или судски преседани. Образложението на одлуката треба секогаш да биде прецизно и целосно, иако поедноставеното објаснување може да биде посоодветно во поглед на процесните прашања. Најмалку сите одлуки на Врховниот суд и други битни судски одлуки да бидат достапни на Интернет страните бесплатно, а и во пишана форма со наплатување само на трошоците за копирање, како и да е, при дистрибуирање на судските одлуки, треба да се заштити приватноста на лицата кои се засегнати, особено странките и сведоците.

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 8 (2006) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС) ВО ОДНОС НА ТОЛКУВАЊЕТО НА „УЛОГАТА НА СУДИИТЕ ВО ЗАШТИТАТА НА ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО И ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ВО КОНТЕКСТ НА ТЕРОРИЗМОТ“ ОД СТРАНА НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА

Во текот на 2006 година ССЕС дови задача да усвои Мислење во однос на улогата на судијата и рамнотежата помеѓу заштитата на јавноста и човековите права во контекст на борбата против тероризмот. Активностите на Советот на Европа во тој правец се засноваат на три главни цели:

1. зајакнување на законските мерки против тероризмот
2. заштита на фундаменталните демократски вредности и
3. разгледување и разрешување на причините за тероризмот.

Постои очигледен конфликт помеѓу тероризмот и уживањето на индивидуалните права и слободи, затоа што тероризмот не претставува само сериозна закана за основните права, вклучувајќи го и правото на живот и телесен интегритет и ги поткопува начелата на владеењето на правото и плуралистичката демократија, туку исто така, може да ги принуди државите да воведат одредени ограничувања, кои самите по себе, доколку не се внимава, можат да имаат негативни последици по човековите права.

Според мислењето на ССЕС, судијата, кој ја поседува двојната функција на справување со повредите на законот и заштитата на уставните права и слободи на поединците, мора да има и клучна улога во правната рамка дефинирана од самата држава и мора да ги добие сите неопходни овластувања, кои му се потребни за успешно извршување на таквите задачи.

Меѓутоа, доколку се смета дека тероризмот предизвикува специјални ситуации, во кои е оправдана примената на одредени привремени или специфични мерки, кои ограничуваат некои права, поради исклучителната опасност која е предизвикана, таквите мерки мораат да бидат утврдени со закон, мораат да бидат неопходни и пропорционални на целите и намерите на демократското општество (во однос на правото на изразување, погледнете го Членот 10, став 2 од Европската конвенција за човекови права, како и начелото

3, од Упатствата за човекови права и борбата против тероризмот) и тие мораат да бидат анализирани и под контрола во однос на нивниот легитимитет, од страна на оние судии, кои, согласно правните традиции на неколку држави, вообичаено имаат надлежност во конкретната правна сфера (граѓански, кривични или управни судови – наспроти *tribunaux d'exception* кои функционираат вон обичниот правен систем. Ваквите мерки, во никој случај, не смеат да ги кршат правата и слободите на граѓаните до степен, кој би значел загрозување на самите основни начела на демократските општества. При тоа, потребно е да се анализираат импликациите од евентуалните мерки, кои би можеле да се преземат во рамките на управното и кривичното право во борбата против тероризмот, како и улогата на судијата во заштитата на слободата на изразување.

КСЕС препорачува да се вршат консултации со националното судство во процесот на изготвување на легислативата, која би можела да влијае врз основните и процедуралните права и да се обезбеди дека сите преземени административни или репресивни мерки во борбата против тероризмот, кои би влијаеле врз правата на луѓето, се контролирани од страна на независно судско тело или власт. Потребно е да се одбегнува воспоставувањето на *tribunaux d'exception* или легислатива која не е компатибилна со универзално прифатените и признати права, или во контекст на административните мерки преземени за спречување на терористички акти, или во контекст на кривичната судска постапка. Исто така, фундаменталните начела на кривичното право, во случајот на терористичките акти треба да се применуваат на ист начин, како кај било кое друго кривично дело, со обезбедување на јасна и прецизна дефиниција на конститутивните елементи на овие дела: Потребно е да се олесни меѓународната соработка во борбата против тероризмот, особено во текот на разработката, под покровителство на меѓународните организации, на заедничките дефиниции на делата поврзани со тероризмот. Во текот на кривичната постапка од суштествено значење е гарантирањето на безбедноста на сведоците и жртвите од актите на тероризам, како и безбедноста на истражителите, судиите и други лица од судството кои работат на ваквите случаи.

На националните правосудни системи, КСЕС им го препорачува да го унапредат своето разбирање на тероризмот и неговиот историски, политички и социјален контекст, како и познавање на релевантните

национални и меѓународни правни инструменти, во практикувањето на својата функција на толкувачи на законот и гаранти на индивидуалните права и слободи, од една страна, да обезбедат, кривичното дело "тероризам" (вклучувајќи го и поттикнувањето, подготовката за извршување таков акт и финансирањето на таквите акти) да ја исполни предвидената цел од законодавецот и од друга страна, кривичното гонење за "тероризам" да не биде злоупотребено, истовремено уверувајќи се дека постои рамнотежа меѓу заштитата на јавните интереси и почитувањето на човековите права и основни слободи. Потребно е да се обезбеди соодветна рамнотежа помеѓу потребата за заштита на сведоците и жртвите од терористичките акции и правата на лицата кои биле вклучени во извршувањето на тие дела.

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 9 (2006) НА КОНСУЛАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (КСЕС) ЗА РАЗГЛЕДУВАЊЕ ОД СТРАНА НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ОДНОС НА УЛОГАТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ СУДИИ ВО ОБЕЗБЕДУВАЊЕТО НА ЕФЕКТИВНА ПРИМЕНА НА МЕЃУНАРОДНОТО И ЕВРОПСКОТО ПРАВО

Националните правни системи сè повеќе мораат да се справуваат со правни прашања од меѓународна природа, како резултат на глобализацијата и сè поголемиот акцент кој се става на меѓународното и европското право. Таквата еволуција, пред сè, има важни последици во однос на обуката на судиите, природата на односите помеѓу меѓународните судски институции и врз хиерархијата на норми, која треба да ја почитува судијата во контекст на сè поголемиот број правни извори. КСЕС смета дека е корисно да се анализираат средствата кои им стојат на располагање на судиите, за да можат да работат ефикасно во меѓународен контекст, па и со примената на европското и меѓународното право од страна на националните судии. Целта на ова мислење е да се достигне солидна примена на меѓународното и европското право, особено во сферата на човековите права. Обуката на судиите, расположивоста на релевантни информации и документација, како и преведувањето и толкувањето, се средствата преку кои може да се исполни оваа цел.

Во оваа смисла, КСЕС потенцира дека националните судии се оние кои го гарантираат почитувањето и соодветната примена на меѓународните и европските спогодби, потпишани од страна на нивните држави, вклучувајќи ја и Европската конвенција за човекови права.

Ова мислење претставува дополнување на Мислењето Број 4 (2003) на КСЕС во однос на соодветната почетна и тековна обука за судиите на национално и европско ниво.

Во сферата на обуката на судиите за меѓународно и европско право, пристапот на судиите до релевантни информации, курсевите за изучување странски јазици и службите за преведување, КСЕС го препорачува дека државите, преку соодветни независни тела за обука на судството, треба да обезбедат соодветни средства и можности за обука на судиите во сферата на меѓународното и европското право. Потребно е да се обезбеди претходно изучување

на меѓународното и европското законодавство и прецедентно право во наставните планови и програми на правните факултети, како и во програмите за обука на идните судии. Обуката за меѓународното и европското право треба да има релевантна улога во почетната и континуираната обука на судиите.

Судиите треба да имаат информации за меѓународното и европското право, како и да ги имаат на располагање одлуките на меѓународните и европските судови. Преку соработка со административните судски служби, библиотеки и стручни соработници, на судијата треба да му се гарантира пристап до информации, кои ќе бидат соодветно индексирани и обележани. Доставените информации мораат да бидат сеопфатни и веднаш достапни. Потребно е да се обезбедат грантови – за да се обезбеди судиите да се стекнат со потребното знаење на странски јазици. Судовите треба да имаат посебни квалитетни служби за писмено и усно преведување, кои би работеле и би се финансирале вон редовните трошоци за функционирање на судовите.

Во поглед на односите и соработката на националните судски институции, како меѓу нив самите, така и со меѓународните, а особено европските судски институции, потребно е да се развиваат директни контакти и дијалог меѓу нив, по пат на конференции, семинари и билатерални средби, посети и студиски програми, како оние што ги организираат националните институции за обука на судството и националните судски институции, како и меѓународните судови за индивидуални судии. Во сите контакти, дијалози, посети и програми, треба да се вклучат судиите од сите нивоа, а не само судии од повисоките судски нивоа. Исто така, на судиите треба да им се обезбедат информации и лесен до расположивите веб страници и бази на податоци на другите национални и меѓународни правосудни институции.

Во поглед на почитување на меѓународното право, државите треба да понудат гаранции дека националното законодавство, вклучувајќи го и националното прецедентно право, го почитува прецедентното право на Европскиот суд за човекови права, а особено преку овозможување, случајот да биде повторно отворен, откако Европскиот суд за човекови права ќе утврди кршење на ЕКЧП или нејзините протоколи во текот на постапката, а ефектите од таквото кршење не можат да бидат разумно елиминирани или компензи-

рани на било кој друг начин, освен преку повторно судско разгледување и решавање на случајот. Државите исто така треба да ги почитуваат и да ги земат предвид и препораките на Советот на Европа. При тоа Концептот на Европско право се употребува во една поширока смисла, така да ги вклучува и инструментите на Советот на Европа, а особено Европската конвенција за човекови права, како и Законодавството на Европската Заедница и другите инструменти на Европската Унија, секаде каде тоа е соодветно и применливо во однос на државите членки.

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 10 (2007) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС) НАМЕНЕТО ЗА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ПО ПРАШАЊЕТО НА СУДСКИОТ СОВЕТ ВО СЛУЖБА НА ОПШТЕСТВОТО

За 2007, Советодавниот совет на европските судии (СЕСЕ) доби задача да усвои мислење за структурата и улогата на Високиот судски совет или на друго еквивалентно независно тело како клучен елемент во една држава раководена од владеењето на правото со цел постигање на баланс меѓу законодавната власт, извршната власт и судската власт. Шареноликоста на европските системи се огледа во изборот направен од страна на државите и во дискусиите околу имињата на телата на кои им е доверена заштитата на независноста на судиите.

Целта на ова Мислење е да ги идентификува клучните елементи во однос на општата мисија, составот и функциите на Судскиот совет, со цел зајакнување на демократијата и заштита на независноста на судството. Мислењето не дава детален опис на принципите за составот или функциите на Судскиот совет, ниту пак создава единствен модел за Судски совет во Европа. Неопходно е да се нагласи важноста на постоењето на специфично тело на кое му е доделена заштитата на независноста на судиите, во контекст на почитување на принципот на раздвојување на власта и да се постават насоки и стандарди за Земјите членки кои сакаат да воведат или да го реформираат својот Судски совет.

Одредбите на ова Мислење се релевантни за сите делови на судскиот систем, особено во земјите каде што постои засебен систем на административна правда, било во рамките на единствен Судски совет (надлежен за обичната и административната правда), или преку засебни Совети Судскиот совет треба да ја заштити независноста и на судскиот систем и на поединечните судии и во исто време да ја гарантира ефикасноста и квалитетот на правдата онака како што е дефинирано во Член 6 од ЕКЧП со цел да ја зајакне јавната доверба во правниот систем. Треба да биде заштитен од ризикот неговата автономија да е ограничена во корист на законодавната или извршната власт, преку негово споменување во текстот на Уставот или во негов еквивалент.

Во поглед на прашањето за составот, со цел да се избегне перцепцијата за сопствени интереси, самозаштитување и протекција и за да се одразат различните гледишта во самото општество, Судскиот совет треба да има мешан состав со значително мнозинство судии, дури и ако некои задачи треба да се резервирани за панел составен само од судии. Судскиот совет може исто така да биде составен исклучиво само од судии. Членовите, било судии или не, треба да се наменуваат врз основа на нивната компетентност, искуство, разбирање на судскиот живот и културата на независност. Воедно, тие не треба да се активни политичари или членови на извршната или законодавната власт. Членовите судии треба да се избираат од страна на нивните колеги, без било какво мешање на политичките власти или судските хиерархии, со методи кои гарантираат најширока претставеност на судството; доколку се применат директни избори при селекцијата, Судскиот совет треба да објави правила кои имаат за цел минимизирање на било каква закана за јавната доверба во правниот систем. Именувањето на членовите кои не се судии, а се со или без правно искуство, треба да се довери на тела надвор од политиката; доколку сепак се избираат од страна на Собранието, тие не треба да собраниски пратеници, тие да се изберат со помош на некој вид на значително мнозинство што бара значителна поддршка од опозицијата, и треба да се лица кои на составот на Судскиот совет му носат најшаренолика репрезентативност на општеството.

Мандатот на членовите може да биде со полно работно време, но тогаш треба да се ограничи по број и времетраење за да се зачува контактот со судската практика; на членовите (судии и не-судии) треба да им се дадат гаранции за нивната независност и непристрасност. Судскиот совет треба да раководи со сопствениот буџет и да се финансира на начин кој ќе му овозможи оптимално и независно функционирање. Некои одлуки на Судскиот совет треба да се образложени и извршни, но подложни на можност за судска жалба. Судскиот совет треба да делува транспарентно и да дава отчет за своите активности, особено преку периодични извештаи кои предлагаат какви мерки треба да се преземат за да се подобри функционирањето на правниот систем.

Во поглед на овластувањата на Судскиот совет треба да извршува широк спектар задачи кои имаат за цел заштита и унапредување на независноста на судиите и на ефикасноста на правдата; воедно

треба да осигури дека нема да се појави конфликт на интереси во Судскиот совет при неговото извршување на различните задачи. Би требало по можност да е надлежен за изборот, наменувањето и унапредувањето на судиите; оваа задача треба да се извршува во апсолутна независност од законодавната или извршната власт, како и со апсолутна транспарентност во поглед на критериумите за избор на судии. Судските совети треба активно да се вклучени во оценувањето на квалитетот на правдата и во имплементацијата на техники кои ја осигуруваат ефикасноста на работата на судиите, но не треба себе си да се сметаат за и да се мешаат во работата на релевантното судско тело на кое му е доделена обврска за индивидуалното оценување на судиите.

На Судскиот совет можат да му се доделат етички прашања; освен тоа, Советот може да третира и оплаки на корисниците на судовите. Може да му се додели како обврска и организирањето и супервизирањето на обуката, но осмислувањето и имплементацијата на програмите за обука остануваат обврска на определен центар за обука, со кој Советот треба да соработува со цел гарантирање на квалитетот на иницијалната обука и стручно-ното/професионалното усовршување. Судскиот совет може да има проширена финансиски надлежности за преговарање за и управување со буџетот доделен на Правдата како и надлежности во врска со администрирањето и управувањето со разновидните судови со цел подобрување на квалитетот на правдата. Судскиот совет може исто така да биде соодветната агенција која ќе игра широка улога на полето на промовирањето и заштитата на имиџот на правдата;

При собраниска расправа, треба да се консултира Судскиот совет за сите нацрт закони кои најверојатно ќе имаат последици по судството, на пр. независноста на судството, или кои можат да ги ограничат гаранциите на граѓаните за пристап до правдата. Треба да се охрабри соработка со различните Судски совети на европско и меѓународно ниво и да се охрабри вклучување на советите во меѓународните мрежи на судски совети (Европската мрежа на совети за правосудство -ЕНЦЈ), при ЕУ.

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 11 (2008) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС/ССЈЕ) УПАТЕНО ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ВРСКА СО КВАЛИТЕТОТ НА СУДИСКИТЕ ОДЛУКИ

Квалитетот на правдата е константна и одамнешна грижа на Советот на Европа, што особено се гледа во конвенциите, резолуциите и препораките усвоени под негово покровителство во поглед на обезбедување на пристап до правдата, на подобрување и поедноставување на процедурите, на намалување на обемот на работа на судовите и на рефокусирање на работата на судиите кон чисто судиски активности. Во овој контекст и во согласност со својот опис на задачи, Мислењето бр. 11 се однесува на квалитетот на судиските одлуки, кој е главна компонента на квалитетот на правдата.

Членот 6 на Европската конвенција за заштита на човековите права и фундаментални слободи (во понатамошниот текст ЕКЧП), бара државите да воспостават независни и непристрасни трибунали и да промовираат воведување на ефикасни процедури. Исполнувањето на оваа обврска го добива своето полно значење кога судиите, се оспособени да делат правда праведно и коректно, во поглед на своите наоди и во врска со правото и со фактите, при што крајна корист имаат граѓаните. Високо квалитетна судиска одлука е онаа одлука која остварува коректен резултат - до степен до кој тоа го дозволува материјалот кој му е достапен на судијата - и која тоа го прави на фер начин, бргу, јасно и дефинитивно.

Една судиска одлука мора да задоволи определен број на барања во поглед на кои можат да се откријат некои заеднички принципи, без оглед на специфичните карактеристики на секој судски систем и практиките на судовите во различните земји. Појдовна основа е фактот што цел на една судиска одлука не е само да разреши даден спор обезбедувајќи им на страните правна сигурност, туку често и да воспостави обичајно право кое може да превенира појава на други спорови и да обезбеди социјална хармонија.

При тоа постојат надворешни и внатрешни индикатори од кои зависи квалитетот на судиските одлуки. Во надворешните се вклучуваат квалитетот на законите донесени од страна на законодавните

власти. Квалитетот на донесувањето на одлуки зависи од човечките, финансиските и материјалните ресурси доделени на секој правосуден систем, како и од одржувањето на финансиската сигурност за секој судија во тој систем. Од врвно значење за обезбедување на високо квалитетни судиски одлуки е правното образование и обуката на судиите и другите правници. На судиите треба да им се пружи обука во прашања надвор од правната област а вработените во судовите треба да се обучат со цел судиите да се ослободат од административни и технички обврски и да им се овозможи да се фокусираат на интелектуалните аспекти на донесувањето одлуки.

Стандардот на квалитет на судиските одлуки е очигледно резултат на интеракциите меѓу бројните учесници во судскиот систем.

Професионализмот на еден судија е првичната гаранција за квалитетот на една одлука и претставува значаен дел од интерното окружение кое влијае врз судиската одлука. Професионализмот вклучува висок степен на правна обука на судиите, како и развој на култура на независност, етика и деонтологија. Бара судијата да е свесен не само за правниот материјал, туку и за концепти надвор од правната област.

Другите елементи на интерното окружување кои влијаат врз судиските одлуки се процедурата и менаџирањето на случаите. Постапката мора да биде јасна, транспарентна и предвидлива. Судијата мора да биде во состојба активно и прецизно да ја организира и спроведе постапката. Одлуката мора да се донесе во разумен рок. Сепак, брзината на процедурата не е единствениот фактор кој треба да се земе предвид, бидејќи судиските одлуки мораат да го штитат правото на фер судење, социјална хармонија и правна сигурност.

Треба да се охрабруваат стандардни модели на добри практики на менаџирање на случаи, како и консултативни средби меѓу судии.

Расправата треба да се одржи секогаш кога тоа го пропишува обичајното право на Европскиот суд за човекови права и истата треба да се придржува до сите барања на ЕКЧП, со што на странките учеснички во расправата и на поширокото општество ќе им се обезбеди придржување кон минимум стандардите за правилно

структурирано фер судење. Фер спроведување на постапката, коректна примена на правните принципи и евалуација на основата на фактите како и спроведливоста се клучните елементи кои продонесуваат кон високо квалитетна одлука. Одлуката мора да биде разбирлива и изготвена на јасен и едноставен јазик, при што на секој судија ќе му биде дозволено сепак сам/а да го избере сопствениот стил или да примени стандардизирани модели. Се препорачува правосудните органи да состават компендиум на добри практики се цел да се потпомогне изготвувањето на одлуки.

Судиските одлуки во принцип мора да се образложени. Нивниот квалитет зависи воглавно од квалитетот на образложувањето. Образложувањето може да вклучува интерпретација на правните принципи и грижа секогаш да се обезбеди правна сигурност и доследност. Сепак, кога судот ќе одлучи да отстапи од претходното обичајно право, тоа треба јасно да се спомене во одлуката. Секоја држава треба да воведо механизми соодветни на правната традиција за регулирање на пристапот кон повисокоите судови. Издвоените мислења на судиите, каде што тоа е дозволено, можат да придонесат кон подобрување на содржината на одлуката и можат да помогнат при разбитрањето на одлуката и еволуцијата на правото. Овие мислења треба соодветно да се образложат и треба да се објават. Секаков налог кој ќе се изготви или ќе следи по судиска одлука, треба да биде напишан на јасен и недвосмислен јазик, за да може веднаш да стапи на сила или, во случај на налог нешто да се стори или да не се стори или да се плати нешто, да стане правосилен.

Евалуацијата на одлуките мора да се спроведе врз основа на фундаменталните начела на ЕКЧП. Не може да се спроведе земајќи предвид само економски и менаџерски критериуми. Ниту еден метод за евалуација на квалитетот на судиските одлуки не смее да ја попречува независноста на судството како целина ниту на поединечна основа, не треба да послужи како бирократска алатка која е цел сама за себе, и треба да се прави разлика меѓу евалуацијата на квалитетот на судиските одлуки истата и евалуацијата на стручните способности на поединечните судии за други цели. Исто така, системите на евалуација не смеат да ја стават под прашање легитимноста на судиските одлуки. Секаква евалуациска процедура треба да има за цел идентификација на потребата, доколку таква постои, за измена на законите, за промени или подобрување на

судските процедури и/или за понатамошна обука на судиите и вработените во судовите. Пожелно да се комбинираат различни методи на евалуација. Методите на евалуација треба да се разгледаат со неопходна научна строгост, знаење и грижа и треба да се дефинираат на транспарентен начин. Треба да се охрабри самоевалуација и ревизија од страна на колеги-судии, како и учеството на „екстерни“ лица во евалуацијата, под услов целосно да се почитува независноста на судството. Евалуацијата на квалитетот на одлуките мора да е дел од овластувањата на Судскиот совет, таму каде тој постои, или на независно тело со истите гаранции за независност на судиите.

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 12 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС) И МИСЛЕЊЕ БРОЈ 4 (2009) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ (КСЕЈО) ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ

Државите имаат мисија да го постават и обезбедат функционирањето на еден ефикасен правосуден систем каде што се почитуваат човековите права и основни слободи. И покрај тоа што во оваа мисија учествуваат повеќе актери, од јавниот или приватниот сектор (на пр. адвокатите), клучната улога во обезбедувањето на правда што функционира на независен и непристрасен начин, ја имаат судиите и јавните обвинители.

Заедничката цел на судиите и обвинителите, вклучително и на јавните обвинители кои извршуваат и задачи надвор од полето на кривичното право, е да обезбедат правична, непристрасна и делотворна правда.

Ова Мислење се фокусира на основните аспекти на двете мисии, а особено: независноста, почитувањето на индивидуалните права и слободи, објективноста и непристрасноста, етиката и деонтологијата, обуката и односите со медиумите.

Во земјите членки на Советот на Европа, паралелно постојат повеќе правни системи:

1. Англосаксонскиот правен систем каде што има јасна поделба помеѓу судиите и обвинителите, и каде што *овластувањето во кривичната истрага* не е комбинирано со други функции;
2. Системот на континентално право, и тоа различни видови - каде што и судиите и обвинителите се дел од „судскиот корпус“, или спротивно на тоа, каде што само судиите можат да припаѓаат на тој корпус.

Исто така, во рамките на овие системи, автономијата на јавниот обвинител од извршната власт може да биде целосна или ограничена.

Целта на ова мислење е во светло на судската практика на судот, да се идентификуваат применливи принципи и пристапи, истовремено земајќи ги предвид и заедничките точки и разликите.

Улогата на судиите во сите системи е различна од онаа на јавното обвинителство. Сепак, нивните поединечни мисии се комплементарни. Нема хиерархиски врски помеѓу судијата и обвинителот. Независноста на јавното обвинителство претставува нужна последица од независноста на судството. Улогата на обвинителот во афирмирањето и бранењето на човековите права, на осомничените и обвинетите лица и на жртвите најдобро може да се извршува ако обвинителот е независен од извршната и законодавната власт при донесувањето одлуки, и во околности кога посебните улоги на судиите и обвинителите правилно се почитуваат.

Особености на функциите

Обвинителите и судиите мора да ја извршуваат својата функција на правичен, непристрасен, објективен и конзистентен начин, тие мора да ги почитуваат и да се стремат да ги заштитуваат човековите права, и да се стремат да обезбедат навремено и ефикасно работење на правосудниот систем. Во извршувањето на функциите, обвинителите се потпираат или врз системот на дискрециско гонење (принципот на опортунитет) или врз системот на задолжително гонење (принципот на легалитет). Но, и во двата случаи, обвинителите дејствуваат не само во име на општеството во целина, туку извршуваат и задачи поврзани со одредени поединци – обвинетото лице на кое му следува правичност, и жртвата на кривичното дело, чии што права треба целосно да се земат предвид. Во таа смисла, и без прејудицирање на почитувањето на принципот на еднаквост на оружјата, обвинителот не може да се смета за еднаков со другите странки. Исто така, Обвинителот треба уредно да ги зема предвид гледиштата и преокупациите на жртвите, и да презема или да се залага за активности со кои што тие ќе се информираат за нивните права и за текот на постапката. Тие не треба да иницираат или да го продолжат гонењето во случај кога непристрасната истрага извршена врз основа на расположливите докази покажува дека обвинението е неосновано.

Во контекст на релациите помеѓу судиите и јавните обвинители Европскиот суд има донесено повеќе одлуки кои влијаат врз односот помеѓу судиите и јавните обвинители, понатаму проблемот

на вклученост на едно лице и како обвинител и како судија, за потребата од гаранции дека врз судовите или обвинителните власти никогаш нема да се врши политички притисок, како и потребата за заштита на судијата и јавните обвинители во контекст на слободата на изразување понатаму за процедуралните обврски на судовите и јавните обвинителства да истражуваат, гонат и казнуваат прекршувања на човековите права и на крај, за придонесот на обвинителните власти во стандардизацијата на судската практика.

Во областа на кривичната постапка, Судот ги разгледувал статусот и овластувањата на јавното обвинителство и условите од член 5 параграф 3 на Европската конвенција за човекови права (во врска со други службеници „овластени со закон да вршат судска власт“) во контекст на повеќе фактички ситуации Судот исто така ги истражувал прашањата на статусот, јурисдикцијата и надзорните овластувања на обвинителските власти во случаи на прислушување на телефонски разговори и присуството на обвинителните власти во работата на Врховните судови. Конечно, надвор од рамките на кривичната сфера, Судот има солиден корпус на случаи од судската практика кои се занимаваат со „доктрината на форма“ (doctrine of appearances) спроед која присуството на обвинителите при пресудувањето на судовите е спротивно на член 6 параграф 1 на Европската конвенција за човекови права.

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 13 (2010) НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС) ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА УЛОГАТА НА СУДИИТЕ ВО ИЗВРШУВАЊЕТО НА СУДСКИТЕ ОДЛУКИ

Комитетот на министри на Советот на Европа му даде инструкции на Консултативниот совет на европските судии (во понатамошниот текст „КСЕС“) во 2010 година да усвои Мислење „за улогата на судиите во однос на другите функции на државата и другите актери во извршувањето на судските одлуки“¹.

Одговорите на прашалникот на речиси сите земји-членки укажуваат на постоење на сериозни пречки за делотворно и соодветно извршување на судските одлуки. Овие пречки се јавуваат во граѓанската, управната и кривичната сфера. Во однос на граѓанските и управните случаи, земјите-членки известуваат, конкретно, за сложени и скапи постапки на извршување. Што се однесува на кривичните случаи, земјите членки известуваат за, на пример несоодветни услови во затворите и лабавост во извршувањето на казните.

Ова Мислење не се занимава со самата постапка за извршување, туку треба да предложи конкретни средства за подобрување на улогата на судијата во извршување на судските одлуки.

Делотворно извршување на обврзувачка судска одлука претставува основен елемент на владеењето на правото. Неопходно е да се обезбеди доверба на јавноста во надлежноста на судот. Судската независност и правото на правично судење не може да се остварат доколку одлуката не се изврши. Самиот поим „независен“ суд утврден во член 6 од Европската конвенцијата за човекови права значи дека неговото овластување да носи обврзувачка одлука не може да подложи на одобрение или ратификација, или одлуката не може да се измени во својата содржина од страна на несудска власт, вклучително и шефот на државата.

Од таа причина сите сектори во државите треба да обезбедат правните одредби што ја уредуваат независност на судовите, која е

утврдена во нивните уставни или највисоките нивоа на нивното законодавство, да бидат толкувани на начин што ќе бара итно извршување на судските одлуки без мешање на другите власти во државата, со единствен исклучок во случај на амнестирање или помилување во однос на кривични случаи. Извршувањето на една судска одлука може да се укине само со друга судска одлука. Постапката на извршување не смее да се одлага, освен на основ утврден со закон. Секое одлагање треба да подложи на проценка од страна на судијата. Извршителите не смеат да имаат овластување да ги оспорат или менуваат условите на пресудата.

Во кривични случаи државите треба да се воздржат од развивање на политики кои како исход имаат помали казни кои всушност и не се извршуваат.

СЕС смета дека во една држава во која постои владеење на правото, државните тела се пред сè обврзани да ги почитуваат судските одлуки и да ги спроведуваат брзо по службена должност. Самата идеја на државно тело кое одбива да ја почитува судската одлука го поткопува концептот на примат на законот.

Извршувањето треба да биде правично, брзо, делотворно и пропорционално. Странките треба да се во можност лесно да отпочнат постапка за извршување. Секое попречување на истото, на пример заради премногу големи трошоци, треба да се избегнува. Сите постапки на извршување мора да бидат спроведени во согласност со основните права и слободи признаени од ЕКЧП и други меѓународни инструменти.

Лишувањето од слобода мора да е во согласност со правата заштитени со членовите 3 и 8 на ЕКЧП, и при тоа земајќи ги во предвид стипулациите од членот 8.2 од истата. Обврска на судијата е да ги штити и брани овие права. Без разлика дали модалитетите за извршување на казнените мерки се обврска на судија, одбор за условно ослободување, или управно тело, спроведувањето на таквите мерки мора да подложи на правичност на постапката и на судски надзор и ревизија.

Принципите на доверба и заедничко признавање се камен темелници на конструкцијата на европската правна област. Взаемното признавање значи дека одлуките усвоени на национално ниво

имаат ефект во други земји-членки, конкретно во нивниот правен систем. Затоа неопходно е да се зголеми размената меѓу правниците. Нивните различни мрежи треба да се зајакнат и реструктурираат и да се координираат едни со други. ССЕС препорачува Судските совети, или кое било друго релевантно независно тело, редовно да објавуваат извештаи за делотворноста на извршувањето. Посебен дел треба да се занимава со извршувањето на пресудите против државните тела.

**МИСЛЕЊАТА НА ССЕС И
СООДВЕТНИТЕ РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ**

СОВЕТОДАВЕН СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ
(СЕС)

МИСЛЕЊЕ БР.7 (2005)
НА СОВЕТОДАВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (СЕС)

ЗА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИТЕ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА
ЗА „СУДСТВОТО И ОПШТЕСТВОТО,,

Усвоено од СЕС на 6-тиот пленарен состанок
(Стразбург, 23-25 Ноември 2005 година)

ВОВЕД

1. За 2005 година, Советодавниот Совет на Европските судии (ССЕС) доби задача¹, за Комитетот на Министрите на Советот на Европа, да усвои Мислење со наслов “Судството и општеството”.

2. Во тој поглед, ССЕС ги имаше во предвид следните клучни точки кои се јавуваат во Рамковниот Глобален Акционен План за Судииите во Европа :

- Односите со јавноста, воспитната улога на судовите во демократијата (види дел 5 б од Акциониот план)
- Односите со субјектите кои се инволвирани во судските постапки (види дел 5 ц од Акциониот план)
- Прифатливост, едноставност и јасност на јазикот употребуван од страна на судот во постапките и одлуките (види дел 5 д од Акциониот план)

3. Подготвителната работа беше спроведена врз основа на:

- Уважување на *acquis* – правото на Советот на Европа како и на резултатите од 5-тиот состанок на Претседателите на Европските Врховни Судови на тема „Врховниот Суд: неговата јавност, достапност и транспарентност,“ (Љубљана, 6-8 Октомври 1999), Конференцијата на Претседателите на Судиските асоцијации на Судии на тема „Правда и општество,“ (Вилнус, 13-14 Декември 1999) и Европската Министерска Конференција за Мас медиумите (Киев, Украина, 10-11 Март 2005);

- одговорите на прашалниците на делегациите (со објаснувањето) подготвени од Заменик Претседателот на ССЕС и поднесени на пленарната седница на ССЕС која се одржа во Стразбур од 22-24 Ноември 2004 година;

- извештајот подготвен од страна на експертот на ССЕС во оваа област, Г-дин Ерик Котиер (Швајцарија);

- придонесите на учесниците на 2-рата Европска Конференција на Судии под наслов „Судството и Медиумите,, организирана од Советот на Европа во рамките на Полското Претседателство на Комитетот на Министрите, на иницијатива на ССЕС, во соработка со Полскиот Национален Совет за Правда и со поддршка на Полското Министерство за Правда (Краков, Полска, 25-26 април 2005)².

- нацрт Мислењето подготвено од работната група на ССЕС (ССЕС-ГТ) во 2005 година.

4. Во подготовката на ова Мислење, ССЕС исто така ги зеде во предвид „Варшавската Декларација, издадена од Третиот Самит на Претседателите на држави и влади на Советот на Европа, одржан во Варшава од 16-17 мај 2005, на кој начин, Самитот ја потврди заложеноста за зацврстување на владеењето на правото низ целиот континент, градејќи се на стандардно поставениот потенцијал на Советот на Европа. Во таа рамка, Претседателите на државите и владите ја истакнаа „улогата на независното и ефикасно судство во државите членки,,.

5. Ова мислење ги разработува (А) односите на судовите со јавноста, со посебен осврт на воспитната улога на судовите во демократијата, (Б) односите на судовите со субјектите кои се инволвирани во судските постапки, (Ц) односите на судовите со медиумите, и (Д) прифатливост, едноставност и јасност на јазикот употребуван од страна на судот во постапките и одлуките.

A. ОДНОСИТЕ НА СУДОВИТЕ СО ЈАВНОСТА СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА УЛОГАТА НА СУДОВИТЕ ВО ДЕМОКРАТИЈАТА

6. Развојот на демократијата во Европските држави подразбира граѓаните да добиваат соодветни информации за организацијата на јавните власти и условите под кои се изготвуваат законите. Уште повеќе, за граѓаните е важно да знаат како функционираат правосудните институции.

7. Судството е суштествена компонента на демократските општества. Целта му е да ги решава спорите помеѓу странките и преку одлуките што ги донесува, да ги исполни и нормативната и воспитната улога, обезбедувајќи им на граѓаните важни упатства, информации и сигурност како во поглед на законите, така и во поглед на нивната практична примена.³

8. Судовите се, и во јавноста воопшто, се сметаат за надлежен форум за остварување на законските права и обврски и за решавање на спорите кои произлегуваат од истите, јавноста во голема мера ги почитува и има доверба во капацитетот на судовите да ја исполнат таа функција⁴. Како и да е, разбирањето на улогата на судството во демократиите - посебно, разбирањето дека задачата на судијата е да го примени законот на чесен и еднаков начин, без оглед на можните социјални и политички притисоци – варира во одделни земји и во зависност од социјално-економските уредувања во Европа. Следователно, нивоата на доверба во судските активности не се еднакви.⁵ Соодветни информации за функционирањето на судството и неговата улога, со потполна независност од другите државни власти, може ефективно да придонесе кон зголемено разбирање на судовите како стожер на демократските уставни системи, како и на границите на нивните активности.

9. Знаењето на повеќето граѓани за домашното судство, најчесто се темели на учеството што тие можеби го имале како тужители, сведоци или поротници. Медиумите имаат важна улога со емитувањето во јавноста на информации за улогата и активностите на судовите (види дел Ц подолу); но, покрај комуникацијата преку средствата за информирање, дебатата во ССЕС посебно ја нагласи важноста од креирање на директни односи помеѓу судовите и пошироката јавност. Интегрирањето на правдата во општеството наметнува потреба судството да се отвори и да научи како да се стори познато

во јавноста. Суштината на овој концепт не е во тоа судовите да се претворат во медиумски циркус, туку да придонесе за транспарентноста на судската постапка. Неспорно е дека целосна транспарентност е невозможна, особено поради потребата да се заштити ефективностa на истражните постапки како и интересите на инволвираните учесници, меѓутоа знаењето за тоа како судскиот систем функционира, несомнено има образовна вредност и ќе помогне да зајакне довербата на јавноста во функционирањето на судовите.

10. Првиот чекор за судските институции да се направат подостапни, е воведувањето на генерални мерки за информирање на јавноста за судските активности.

11. Во овој контекст, ССЕС упатува на своите препораки содржани во Мислењето бр.6 (2004) кои се однесуваат на едукативната активност на судовите и потребата да се организираат посети за учениците и студентите или други социјални групи заинтересирани за судската работа. Ова не го менува фактот дека исто така, важна задача на државата е да се погрижи секој граѓанин, додека е на училиште или на факултет, да биде снабден со граѓански водичи во кои значително внимание ќе биде посветено на судскиот систем.

12. Ваквата форма на комуницирање е поефикасна ако директно се инволвираат оние кои работат во системот. Релевантните училишни и универзитетски наставни програми (а не само на Правните факултети) треба да содржат опис на судскиот систем (вклучувајќи и настава од страна на судии), посети на судовите и активно учење на судските процедури (во вид на играње на улоги, слушање на расправи) итн.⁶ Судовите и здруженијата на судиите, во оваа насока може да соработуваат со училиштата, универзитетите и другите образовни институции, со цел да се овозможи судиите, своето специфично гледиште да го презентираат во наставните програми и јавните дебати.

13. Веќе во општите напомени, ССЕС потенцираше дека самите судови треба да учествуваат во ширењето на информации кои го олеснуваат пристапот до правдата (по пат на периодични извештаи, печатени водичи за граѓаните, Интернет активности, информативни сервиси итн.); ССЕС веќе препорача развој на образовни програми насочени кон обезбедување на конкретни информации (на пр. за природата на постапките, нивното просечното времетраење

во одделни судови, судските трошоци, средствата за алтернативно решавање на споровите кои им се нудат на странките, позначајните судски одлуки) (види точка 12-15 од Мислењето бр.6 на ССЕС (2004)).

14. Судовите треба да земат учество во општите рамковни програми изработени од другите државни институции (Министерства за Правда и Образование, Универзитети, итн.) Но, по мислење на ССЕС, судовите исто така, треба да иницираат и сопствени активности во таа насока.

15. Додека односите со индивидуалните корисници на судските услуги, традиционално, беа решавани од судовите, иако на еден неструктурален начин, судовите во минатото, покажуваа неволност за воспоставување на директни контакти со припадниците на пошироката заедница кои не се инволвирани во постапките. Јавноста на судењето, протолкувана во духот на чл.6 од Европската Конвенција за човекови права (ЕКЧП), вообичаено се третираше како единствен контакт помеѓу судовите и општата јавност, прaveјќи ги средствата за јавно информирање единствен соговорник со судовите. Таквиот став забрзано се менува. Обврските за непристрасност и дискретност за кои судиите се одговорни, денес не треба да претставуваат пречка судовите да ја извршуваат својата улога во информирање на јавноста, со оглед на тоа дека ваквата улога е вистинска гаранција за судската независност. ССЕС смета дека државите членки треба да ги охрабрат правосудствата да превземат една таква активна улога во таа насока со проширување и подобрување на делокругот на нивната „образовна улога“, како што е опишано во точките 9-12 претходно. Таа улога не треба повеќе да се сведува само на донесување на одлуки, туку судовите треба да се однесуваат како „комуникатори“, и „помагачи,“. ССЕС смета дека, наместо поранешната пракса, судовите да партиципираат во образовните програми само кога се поканети, сега е неопходно судовите самите да станат промотори на такви програми.

16. ССЈЕ смета дека директните иницијативи на судовите со јавноста не треба да зависат од активностите на медиумите и/или акциите за кои се одговорни другите институции. Следните мерки беа разгледани и препорачани:

- креирање на канцеларии (биоро) во судовите во функција на сервис за прием и информативни услуги;
- дистрибуирање на печатени материјали, отворање на Интернет страници под одговорност на судовите;
- организирање од страна на судовите календар на образовни настани и/или редовни средби отворени особено за граѓаните, организации од јавен интерес, студенти (т.н. “outreach” програми,,).

17. Специфична дискусија од ССЕС беше посветена на овие “outreach програми”. ССЕС со интерес забележува дека во некои земји судовите, често со поддршка на други социјални актери, организираат едукативни иницијативи, кои ги доведуваат наставниците, студентите, родителите, адвокатите, општинските лидери и медиумите во судовите заради интеракција со судиите и судскиот систем. Ваквите програми, вообичаено, вклучуваат ангажирање на професионалци со подготвени материјали и обезбедуваат мрежа за професионално усовршување на наставниците.

18. Некои активности се скроени за поединци кои, поради економско-социјалните и културни услови од кои потекнуват, не се потполно свесни за своите права и обврски поради што не можат истите да ги остваруваат или, што е уште полошо, може да се најдат себеси вовлечени во судски постапки токму како последица на неисполнување на обврските. Затоа, сликата што најзагрозените социјални групи ја имаат за правдата се создава преку програми кои се тесно поврзани со уредувањето на „достапност до правдата,,“ вклучувајќи ја, но не и ограничувајќи се само на правната помош, како и преку јавни информативни сервиси, бесплатен правен советник, директен пристап до судијата за мали тужбени барања, итн (види дел А од Мислењето бр.6 на ССЕС (2004)).

19. ССЕС препорачува Европските правосудства и државите, на национално и меѓународно ниво, да дадат општа поддршка на судските „outreach програми,,“ претходно опишани; тие треба да станат општа пракса. ССЕС смета дека ваквите програми го надминуваат делокругот на општо информирање на јавноста. Тие имаат за цел да обликуваат исправна претстава за улогата на судиите во општеството. Во овој контекст, ССЕС смета дека - додека задача на

Министерствата за Правда и Образование е да обезбедат основни информации за функционирањето на правдата и да ги дефинираат училишните и универзитетски наставни програми - самите судови во согласност со принципот на судска независност, треба да се препознатливи како соодветни тела за создавање на „outreach програми,“ како и да превземаат редовни иницијативи кои ќе се состојат во спроведување на истражувања, формирање на фокусни групи, ангажирање на адвокати и академици за јавни форуми, итн. Всушност, ваквите програми имаат за цел да го подобрат разбирањето и вербата на општеството во сопствениот систем на правда и, уште пошироко, да ја зајакнат судската независност.

20. По мислење на ССЕС, со цел наведените програми да се развиваат, на судиите треба да им биде дадена можност да добијат конкретна обука за односите со јавноста. Судовите треба да добијат можност да вработат персонал во функција на поврзување со образовните агенции (и на службите за односи со јавноста, како што е претходно спомнато, може им се довери оваа задача).

21. На ССЕС му се чини дека улогата на координирање на различни локални иницијативи, како и широкото национално промовирање на „outreach програмите,“ треба да се довери на независно тело споменато во точка 37 и 45 од Мислењето бр.1 (2001). Ова независно тело може исто така, со ангажирање на професионалци со подготвени ресурси, да ги задоволи посоефицицираните информационални потреби кои потекнуваат од оние кои ја креираат политиката, академици, јавни интересни групи.

22. ССЕС веќе советуваше дека треба да биде обезбедено соодветно финансирање на судските активности, кое ќе биде независно од политичките промени, и дека судските органи треба да бидат вклучени во одлуките кои се однесуваат на распределбата на буџетот од страна на законодавците, на пр. преку координативната улога на претходно споменатото независно тело (види Мислење Бр.2 (2001), точка 5,10 и 11). ССЕС препорачува дека соодветно треба да се финансираат и активностите кои го објаснуваат и ги прават транспарентни судскиот систем и принципите на правдата во општеството од страна на самите судови, а според принципите наведени во неговото Мислење бр.2 (2001). Трошоците поврзани со „outreach програмите,“ треба да бидат покриени од посебен дел од буџетот, така што да не го оптоваруваат оперативниот буџет на судовите.

23. Дискусиите на ССЕС покажаа дека, за ефективно формирање на правилна перцепција за правдата во општеството, принципи слични на оние кои се развиени за судиите, може да се применат и на јавните обвинители. Имајќи го во ум *acquis* – от на Советот на Европа што се однесува на јавните обвинители,⁷ за ССЕС е важно дека и јавните обвинители треба да придонесат во снабдувањето на јавноста со информации, а во поглед на делот од постапките кои потпаѓаат под нивна надлежност.

Б. ОДНОСИТЕ НА СУДОВИТЕ СО УЧЕСНИЦИТЕ ВО СУДСКИТЕ ПОСТАПКИ

24. Медиумите во голема мерка влијаат на претставата што јавноста ја има за судскиот систем, но исто така, таа се формира и преку впечатоците кои ги добиле граѓаните кои учествувале во судењата како странки, поротници или сведоци.

25. Ваквите впечатоци ќе бидат негативни ако судскиот систем, преку неговите актери (судии, јавни обвинители, судските службеници), се прикаже како пристрасен или неефикасен на било кој начин. Негативните перцепции од овој вид лесно ќе се распространат.

26. ССЕС во претходните мислења (посебно Мислењата бр.1 (2001), бр.3 (2002) и бр.6 (2004)) ја обработуваше потребата на судиите да ја зачуваат (фактички и појавно) стриктната непристрасност како и на судовите да постигнат чесно решение на споровите во разумен рок. Сегашното Мислење се занимава со одбегнување или корекција на непознавањето и неразбирањето на судскиот систем и неговото функционирање.

27. ССЕС смета дека, за да се засили подоброто разбирање на улогата на правосудството, потребна е работа за да се обезбеди колку што е можно повеќе, идеите кои јавноста ги има за судскиот систем да бидат правилни и да ги одразуваат напорите кои судиите и судските службеници ги прават за да стекнат почит и доверба дека судовите се способни да ги извршуваат своите функции. Оваа активност ќе треба јасно да ги прикаже границите на делување на судскиот систем.

28. За да ги подобрат односите со јавноста, голем број судски ситеми или поедини судови воспоставија програми кои помагаат да се оформат: (а) етичка обука на судии, судски персонал, адвокати, итн; (б) судски активности; (ц) судски постапки

а) етичка обука на судии, судски персонал, адвокати, итн.

29. Некои програми за обука се насочени кон тоа да осигураат, судовите, од сите аспекти на нивното однесување, да покажат дека на еднаков начин ги третираат странките во постапката, т.е. непристрасно и без дискриминација базирана на раса, пол, религија,

етничка припадност или социјален статус. Судиите и судскиот персонал треба да се тренирани да ги препознаваат ситуациите во кои поединци може да почувствуваат дека е завземен или се чини дека е завземен став на наклонетост, и да се справат со таквите ситуации на начин што ја зголемува довербата во и почитта на судовите. Адвокатите организираат и добиваат посебна етичка обука заради превенција на нивниот придонес, било намерен или не, во јакнење на недовербата кон судскиот систем.

б) судски активности

30. Некои програми ги опфаќаат причините на потенцијалната недоверба *vis-a-vis* судовите кои лежат во нивната внатрешна организација. На пример, преместувањето на клупата на јавниот обвинител од таа на судскиот совет и нејзино поставување на исто рамниште со одбраната, ќе го зајакне впечатокот за еднаквост на оружјето што судот треба да го изразува. Исто така, отстранувањето од судските простории на било какви визуелни навестувања, како на пример слика на одреден религиски или политички авторитет, може да помогне да се отстранат стравовите од неовластена наклонетост или недостаток на независност на судиите. Дозволувањето обвинетиот да се појави во судот без лисици дури и ако тој или таа е во притвор додека тече судењето-освен во случаи каде постои безбедносен ризик- и преместувањето на оградите во судските сали со другите безбедносни мерки може да помогне да се пружи јасен впечаток дека презумпцијата на невиност која обвинетите ја уживаат е ефективно загарантирана од страна на судовите. Треба исто така да се спомене и користа за подобрувањето на судската транспарентност, од поставувањето на приемно биро во судовите кои ќе ги снабдуваат корисниците на судските услуги со информации во врска со водењето на постапките или напредокот постигнат во конкретен случај, ќе им помагаат на корисниците околу формалностите и доколку распоредот во судската зграда тоа го бара, да ги придружуваат до канцеларијата или судницата која ја бараат.

в) судски постапки

31. Некои мерки се дизајнирани со цел од постапките да се отстранат оние делови кои може да предизвикаат навреда (задолжителни религиозни повикувања на заклетва, посебни форми на обраќање, итн.). Други се со намера да воведат процедури кои ќе обезбедат, пред појавувањето во судот, странките, поротниците или

сведоците да бидат примени, самите или во група, од судскиот персонал кој им објаснува, било усно или со помош на аудио визуелен материјал изработен во соработка со социјални научници, какви искуства ги очекуваат во судот. Целта на овие презентации е да отстрани било каква погрешна замисла за она што всушност се случува во судовите.

32. ССЕС ги поддржува сите чекори опишани во точките 29, 30 и 31 кои ја зајакнуваат претставата на јавноста за непристрасноста на судиите и овозможуваат правдата да се остварува правилно.

В. ОДНОСИТЕ НА СУДОВИТЕ СО МЕДИУМИТЕ

33. Медиумите имаат пристап до судските информации и расправи, согласно начините и во границите утврдени од националните закони (види, Препорака Рец (2003) 13 за обезбедување преку медиумите на информации кои се однесуваат на кривичните постапки). Медиумските професионалци се целосно слободни да одлучуваат кои стории треба да и се презентираат на јавноста и како тие да бидат третирали. Не треба да има обиди за спречување на медиумите да ја критикуваат организацијата или функционирањето на судскиот систем. Судскиот систем треба да ја прифати улогата на медиумите кои, како надворешни набљудувачи, може да ги уочат недостатоците и да дадат конструктивен придонес во подобрувањето на судските методи и на квалитетот на услугите кои тие им ги нудат на корисниците.

34. Судиите пред се, се изразуваат себеси, преку нивните одлуки и не треба истите да ги објаснуваат на новинарите или воопштено да даваат јавни изјави во печатот за случаите кои ги водат. Сепак би било корисно да се подобрат контактите помеѓу судовите и медиумите:

- за да се зајакне разбирањето на нивните одделни улоги;
- за да се информира јавноста за природата, делокругот, границите и сложеноста на судската работа;
- за да се исправат можните фактички грешки во известувањата за конкретни случаи.

35. Судиите треба да имаат надзорна улога врз судскиот портпарол или персоналот одговорен за комуницирање со медиумите.

36. ССЕС повикува на заклучоците од 2-та Европска Конференција на Судии (види точка 3 погоре) според кои, Советот на Европа беше замолен да го олеснува и одржувањето на редовни состаноци помеѓу претставници на судството и медиумите и во иднина да изработи Европска Декларација за односите помеѓу правдата и медиумите како дополнување на Препораката Рец (2003) 13 за информирање преку медиумите во врска со кривичните постапки.

37. Државите треба да ја поттикнуваат, особено на тркалезни маси, размената на правилата и праксите на секоја од овие професии, за да се истакнат и објаснат проблемите со кои истите се соочуваат.

СЕС смета дека Советот на Европа може корисно да воспостави или унапреди такви контакти на Европско ниво, со цел да се постигне поголема усогласеност во Европските ставови.

38. Училиштата по новинарство треба да се поттикнуваат да организираат настава за судските интитуции и постапки.

39. СЕС смета дека секоја професија (судиите и новинарите) треба да изготви Кодекс на практики за своите односи со претставниците на другата професија и за известувањата за судските случаи. Како што покажуваат искуствата на државите кои веќе имаат ваков систем, судството би ги дефинирало условите под кои во медиумите може да се даваат изјави во врска со судските случаи, додека новинарите би создавале свои сопствени прирачници за известување за конкретните случаи, за објавувањето на имињата или фотографиите на лицата инволвирани во судскиот спор (странки, жртви, сведоци, јавен обвинител, истражен судија, судечки судија, итн.), и на известување за пресуди во случаите кои го привлекуваат широкиот јавен интерес. Во согласност со своето Мислење бр.3 (2002), точка 40, СЕС препорачува националните судства да превземат чекори во оваа насока.

40. СЕС смета дека би требало да се воведат еден ефикасен механизам, во форма на независно тело кое ќе се справува со проблемите предизвикани од медиумските извештаи за судските случаи или потешкотиите со кои се соочува новинарот во постигнувањето на неговата/нејзината информациона задача. Ова тело би изготвило општи упатства насочени кон тоа да се спречи повторувањето на сите воочени проблеми.

41. Исто така е неопходно да се поттикнува воспоставување на приемно и биро за информации во судовите, и тоа не само како што е претходно напоменато, за да се пречекуваат граѓаните и да им се помогне на корисниците во судските услуги, туку исто така и да им се помогне на медиумите подобро да го разберат функционирањето на судскиот систем.

42. Овие служби, над кои судиите би требало да имаат надзорна улога, би можеле да ги исполнуваат следните цели:

- да прикажат сиже на судските одлуки за медиумите;

- да ги снабдат медиумите со фактички информации во врска со судските одлуки;
- да се поврзат со медиумите во врска со случаите кои поттикнуваат особен јавен интерес.
- да обезбедат фактичко разјаснување или исправка во врска со случаите за кои се известува во медиумите (види точка 34).

Приемното одделение на судот или портпаролот⁸ би можеле да им обрнат внимание на медиумите за прашањата за кои се расправа во случајот, правните потешкотии кои се појавиле, да ја организираат логистиката на расправите, да превземат соодветни практични мерки особено во поглед на заштитата на лицата кои учествуваат во постапките како странки, поротници или сведоци.

43. Сите информации со кои судовите ги снабдуваат медиумите треба да бидат давани на транспарентен и недискриминаторски начин.

44. Прашањето за тоа дали ТВ камерите треба да се дозволат во судница за други, освен за чисто процедурална намена, беше тема на широка дебата, и на 2-рата Конференција на Европски судии (види точка 3 напред) и на состаноците на ССЕС. Некои членови на ССЕС покажаа сериозна резервираност за оваа нова форма на јавно експонирање на судската работа.

45. Јавната природа на судските расправи е една од фундаментални процедурални гаранции во демократските општества. Додека интернационалните закони и националната легислатива дозволуваат отстапувања од принципот на јавност на судските постапки важно е овие отстапувања да бидат ограничени аналогно на оние кои се допуштени во член 6.1. од Европската конвенција за човекови права.

46. Принципот на јавност на постапките подразбира дека на граѓаните и медиумските професионалци треба да им биде дозволен пристап во судниците во кои се одвиваат судења, но најновата аудиовизуелна опрема за известување, на настаните кои се во прашање им дава толку широк одек, што целосно се трансформира поимот на јавни судења. Предноста може да биде во поглед на подигање на јавната свест за тоа како судските постапки се спроведуваат и за подобрувањето на сликата за судскиот систем, но исто така постои и ризик дека присуството на ТВ камерите во судот

може да ги попречи процесните дејствија и да го измени однесувањето на оние кои се инволвирани во судењето (судии, обвинители, адвокати, странки, сведоци, итн.)

47. Онаму каде што телевизиско снимање на судските рочишта е дозволено, би требало да се употребуваат фиксни камери и да биде предвидено претседавачкиот судија да може да одлучува за условите на снимањето, како и можноста да го прекине телевизиското емитување во секое време. Овие и секои други неопходни мерки треба да ги штитат правата на инволвираните лица и да осигураат дека судењето е правилно одржано.

48. Мислењето на лицата инволвирани во постапките би требало исто така да се земе предвид, особено во одредени постапки каде се засегнати нивните лични интереси.

49. Од аспект на особено силниот наплив на телевизиските емитувања и ризикот од тенденција кон штетна љубопитност, ССЕС ги поттикнува медиумите да развиваат нивни сопствени професионални кодекси на постапување кои ќе осигураат балансирано покривање на постапките кои ги снимаат, а со цел да се обезбеди нивниот извештај да биде објективен.

50. Можеби има преовладувачки причини кои го оправдуваат снимањето на судењата за специфични случаи, но кои се стриктно дефинирани, на пример за образовни цели или да се сочува снимката на судење од особена историска важност за идна употреба. Во овие случаи, ССЕС ја нагласува потребата од заштита на лицата инволвирани во судењето, особено со обезбедување дека начините на снимањето нема да го нарушат правилното одвивање на судењето.

51. Иако медиумите ја играат клучната улога во обезбедување на правото на јавноста да биде информирана, и се однесува, според зборовите на Европскиот суд за човекови права, како „чувар на демократијата,, медиумите можат некогаш да се наметнат на приватноста на луѓето, нарушувајќи ја нивната репутација или поткопувајќи ја презумпцијата на нивната невиност, однесувања за кои поединците можат законски да бараат заштита од судот. Побарувачката за сензационални приказни и комерцијалниот натпревар помеѓу медиумите носи ризик од претерување и грешки. Во

кривичните случаи, обвинетите, понекогаш јавно се прикажуваат или се прогласуваат од медиумите за виновни по обвиненијата, уште пред судот да ја утврди нивната вина. Во случај на подоцнежнo ослободување од обвинение, известувањата во медиумите можеби веќе предизвикале непоправлива штета на нивниот углед, и ова нема да биде избришано со одлуката.

52. Затоа судовите треба да ја извршат нивната улога, согласно праксата на Европскиот суд за човекови права, да воспостават рамнотежа помеѓу конфликтните вредности, оние за заштита на човековото достоинство, приватноста, угледот и презумпцијата на невиност од една и слободата на информирање, од друга страна.

53. Како што е наведено во заклучоците на 2-рата Европска Конференција на судии (види точка 3 напред), кривично правните одговори за повредата на личните права (како што се угледот, достоинството и личност) треба да бидат лимитирани на доста исклучителни случаи.⁹ Како и да е, судовите имаат задача да осигураат дека граѓанските штети ќе бидат досудени, земајќи ги во предвид не само штетата на која била изложена жртвата, туку исто така и сериозноста на повредите кои можел да ги нанесе објавениот напис.

54. Судовите во исклучителни случаи, кои се стриктно дефинирани, за да се избегне било какво обвинување за цензура, треба да бидат овластени да превземат итни мерки со кои ќе наложат веднаш да престанат најсериозните повреди на човековите лични права (како што се угледот, достоинството и приватноста), преку конфискација на тиражот или преку одредени радиодифузни забрани.

55. Кога еден судија или суд е предизвикан или нападнат од медиумите (или од политички или друг општествен актер преку медиумите) од причини поврзани со вршењето на правдата, ССЕС смета дека во духот на судската обврска за автоцензура, судијата кој е инволвиран треба да се воздржи од реакции преку истите средства. Имајќи го во предвид фактот дека судовите можат да ги исправаат грешните информации објавени во печатот, ССЕС верува дека би било пожелно националните судства да ја користат поддршката на лицата или телата (на пример Високиот Совет за Правосудство или здруженијата на судиите) способни и подготвени да одговорат веднаш и ефикасно на таквите повици или напади во соодветни случаи.

Д. ПРИФАТЛИВОСТ, ЕДНОСТАВНОСТ И ЈАСНОСТ НА ЈАЗИКОТ УПОТРЕБУВАН ОД СУДОВИТЕ ВО ПОСТАПКИТЕ И ОДЛУКИТЕ

56. Јазикот употребуван од судовите во нивните процедури и одлуки не е само моќно средство кое им стои на располагање за да ја исполнат нивната едукативна улога(види точка 6 напред), туку очигледно е, и уште поконкретно, „закон во практика,“ за спротивставените странки во споровите. Затоа, пожелни се достапноста, едноставноста и јасноста на јазикот на судовите.¹⁰

57. ССЕС забележува дека во некои Европски држави, судиите сметаат дека многу кусите пресуди го зајакнуваат авторитетот на пресудувањето, во некои други земји, судиите се чувствуваат обврзани, или се обврзани со закон или пракса, нашироко да го пишуваат образложението на сите аспекти на своите одлуки.

58. Без да има цел длабоко да се справува со една тема која е под силно влијание на националните правни стилови, ССЕС смета дека е корисен едноставен и јасен судски јазик, бидејќи истиот, владеењето на правото го прави достапно и предвидливо за граѓаните, ако е потребно со помош на правен експерт, како што предлага праксата на Европскиот Суд за човекови права.

59. ССЕС смета дека судскиот јазик треба да биде концизен и сфатлив, избегнувајќи ако не е неопходно, - Латински или други изрази кои се тешки за разбирање од општата јавност.¹¹ Правните концепти и правните правила може да бидат сосема доволно објаснети со цитирање на законски одредби или судски преседани.

60. Јасноста и концизноста, како и да е, не треба да бидат апсолутна цел, бидејќи е неопходно судиите во своите одлуки да ја сочуваат прецизноста и совршеноста на објаснувањето на причините за одлучувањето. По мислење на ССЕС, законодавството или судската практика кои се однесуваат на образлагањето на пресудите треба да предвидат одреден задолжителен степен на објаснување, а потоа дискреционо право на судијата е да избере, таму каде што е дозволено, дали да издаде усна пресуда (која може да биде симнат транскрипт од списите по барање или во случај на потреба) и/или кратка писмено образложена пресуда (на пр. во форма на *attendu* стилот, одлука прифатена во некои земји) или да изработи широко образложена писмена пресуда, во сите оние случаи каде повику-

вањето на примена на преседани не е возможно и/или фактичкото одлучување тоа го бара. Упростени форми на образлагање може да се применат за наредби, налози, решенија или други одлуки кои имаат процедурална вредност и не ги засегаат материјалните права на странките.

61. Важен аспект на остварување на пристапот до правдата е достапноста на судските одлуки на општата јавност.¹¹ Во таа смисла, ССЕС препорачува најмалку сите одлуки на Врховниот суд и други битни судски одлуки да бидат достапни бесплатно на Интернет страните или во печатена форма, со наплатување само на трошоците за копирање, при дистрибуирањето на судските одлуки, треба да се превземат соодветни мерки за да се заштити приватноста на лицата на кои се однесуваат, особено странките и сведоците.

РЕЗИМЕ НА ПРЕПОРАКИТЕ И ЗАКЛУЧОЦИТЕ

А. Односите на судовите со јавноста со посебен оверт на улогата на судовите во демократијата

A.1. Мошне важна задача на државата е да ги снабди сите, додека се на училиште или факултет, со граѓански инструкции во кои значително внимание е посветено на правниот систем (види точка 11 напред).

A.2. Релевантните наставни училишни и универзитетски воспитни програми треба да вклучат и опис на судскиот систем, посета на судови, и активно предавање за судските процедури. Судовите и асоцијациите на судиите во оваа насока може да соработуваат со училиштата, универзитетите и другите образовни формации, овозможувајќи на тој начин, специфичното судиско гледиште да биде експонирано во наставните програми и јавните дебати. (види точка 12 погоре).

A.3. Судовите треба да земат учество во основните рамковни програми изработени од другите државни институции и да играат активна улога во снабдувањето на јавноста со информации (види точка 14 и 15 погоре).

A.4. Според тоа следните мерки се препорачуваат (види од т.16 до 19):

- креирање на служби (бираа) во судовите во функција на прием и давање информации;
- дистрибуирање на печатени материјали, отворање на Интернет страници под одговорност на судовите;
- организирање од страна на судовите календар на едукативни настани и/или одржување на редовни состаноци отворени за граѓани, организации од јавен интерес, креирачи на политиката, студенти;
- outreach програми и програми за полесен пристап до правдата.

A.5. На судиите треба да им биде дадена можност да посетуваат специфична обука за односи со јавноста, а судовите да можат да вработуваат персонал во функција на поврзување со образовни агенции. (види точка 20 погоре)

А.6. Улогата на координирање на различни локални иницијативи, како и широкото национално промовирање на „outreach програмите“, треба да се доверат на независно тело споменато во точка 37 и 45 од Мислењето бр.1 (2001).

А.7. Соодветни финансии, без притоа да се оптовари оперативниот буџет на судовите, треба да им се обезбедат на судовите за активностите со кои ги појаснуваат и прават транспарентни принципите и механизмите на правдата во општеството, како и за трошоците поврзани со „outreach програмите“, (види точка 22 погоре).

А.8. Јавните обвинители, во однос на постапките кои потпаѓаат под нивна надлежност, треба да придонесат за снабдувањето на јавноста со информации.

Б.Односите на судовите со учесниците во судските постапки

Б.1. ССЕС смета дека, за да се унапреди подоброто разбирање на улогата на правосудството, потребна е работа за да се обезбеди колку што е можно повеќе, идеите кои јавноста ги има за судскиот систем да бидат правилни и да ги одразуваат напорите кои судиите и судските службеници ги прават за да стекнат почит и доверба дека судовите се способни да ги извршуваат своите функции. Оваа активност ќе треба јасно да ги прикаже границите на делување на судскиот систем. (види точка 24 до 27 погоре).

Б.2. ССЕС ги поддржува сите чекори кои имаат за цел да ја зајакнуват претставата на јавноста за непристрасноста на судиите и нивното овозможување правдата да се остварува. (види точка 28 до 32 погоре).

Б.3. Таквите иницијативи може да вклучат (види точка 28 до 32 погоре):

- програми за обука за недискриминирачки и еднаков третман организирани од страна на судовите за судиите и судскиот персонал (во склад со сличните програми организирани од адвокатите, за адвокати);
- судски активности и ангажмани дизајнирани да се одбегне било каков впечаток за нееднаквост на оружјето;
- процедури креирани со цел да се одбегне ненамерна повреда и да се олесни учеството на сите засегнати во судските постапки.

В. Односите на судовите со медиумите

В.1. ССЕС смета дека би било корисно да се подобрат контактите помеѓу судовите и медиумите (види точка 34 погоре):

- да се зајакне разбирањето на нивните одделни улоги;
- да се информира јавноста за природата, делокругот, границите и комплексностите на судската работа;
- да се исправат можните фактички грешки во известувањата за конкретни случаи

В.2. Судиите треба да имаат надзорна улога врз судскиот портпарол или персоналот одговорен за комуницирање со медиумите.

В.3. Државите треба да ја поттикнуваат размената, особено на тркалезни маси, на правилата и праксите на секоја од овие професии, и дека Советот на Европа може корисно да воспостави или унапреди такви контакти на Европско ниво, за да придонесе за поголема складност во Европските ставови (види точка 36 и 37 погоре).

В.4. Училиштата по новинарство треба да се поттикнуваат да организираат курсеви за судските институции и процедури (види точка 38 погоре).

В.5. ССЕС смета дека секоја професија (судии и новинари) треба да изготви Кодекс на пракси за своите односи со претставниците на другата професија и за известувањата за судските случаи (види точка 39 погоре).

В.6. ССЕС смета треба да се воспостави еден ефикасен механизам, во форма на независно тело, кое ќе се справува со проблемите предизвикани од медиумските извештаи за судските случаи, или со потешкотиите со кои се соочува новинарот во постигнувањето на неговата/нејзината информациона задача, тоа тело да изготви општи упатства насочени кон тоа да се спречи повторување на воочените проблеми (види точка 40 погоре).

В.7. Исто така е неопходно во судовите, да се поттикнува формирањето на приемно и биро за информации, под надзор на судиите, а со цел на медиумите да им се помогне подобро да го разберат функционирањето на правниот систем (види точка 41 до 42 погоре):

- да даваат кратки сижеа од судските одлуки на медиумите;
- да ги снабдат медиумите со фактички информации во врска со судските одлуки;
- да се поврзат со медиумите во процесите кои побудуваат особен јавен интерес;
- да обезбедат фактичко разјаснување или исправка во однос на случаите за кои се известува во медиумите.

В.8. СЕС смета дека сите информации со кои судовите ги снабдуваат медиумите треба да бидат пренесувани на транспарентен и недискриминаторски начин (види точка 43 погоре).

В.9. Онаму каде што е дозволено телевизиско снимање на судските рочишта, треба да се употребуваат фиксни камери и би требало да му се овозможи на претседавачкиот судија да одлучува за условите на снимањето, како и да го прекине телевизиското емитување во секое време. Овие и секои други неопходни мерки треба да ги штитат правата на инволвираните лица и да осигураат дека судењето е правилно одржано. Освен тоа, исто така, би требало да се земе во предвид мислењето на лицата инволвирани во постапките особено во процесите кои се поврзани со личните права на лицата (види точка 44 до 48 погоре).

В.10. СЕС ги поттикнува медиумите да развиваат нивни сопствени професионални кодекси на постапување насочени кон тоа да осигураат балансирано покривање на постапките кои ги снимаат, а со цел нивниот извештај биде објективен (види точка 49 погоре).

В.11. СЕС смета дека можеби преовладуваат причините кои го оправдуваат снимањето на судењата за рестриктивна употреба специфицирана од судовите (на пример за образовни цели или да се сочува за идна употреба снимка од судење од особена историска важност), во овие случаи, потребно е да се заштитат лицата инволвирани во судењето, особено со обезбедување дека начините на снимање нема да го нарушат правилното одвивање на судењето (види точка 50 погоре).

В.12. СЕС смета дека кривично правните одговори за повредата на личните права треба да бидат ограничени на доста исклучителни случаи. Како и да е, судиите имаат задача да осигураат дека граѓанските штети ќе бидат досудени, земајќи ги во предвид не

само штетата на која била изложена жртвата, туку исто така и сериозноста на повредите кои можел да ги нанесе објавениот напис. Судовите во исклучителни случаи, кои се стриктно дефинирани, со цел да се избегне било какво обвинување за цензура, треба да бидат овластени да превземат итни мерки со кои ќе наложат веднаш да престанат најсериозните повреди на човековите лични права (како што се угледот, достоинството и приватноста), преку конфискација на тиражот или преку одр. Како и да е, судовите имаат задача да осигураат дека граѓанските штети ќе бидат досудени, земајќи ги во предвид не само штетата на која била изложена жртвата, туку исто така и сериозноста на повредите кои можел да ги нанесе објавениот напис. Судовите во исклучителни случаи, кои се стриктно дефинирани, за да се избегне било какво обвинување за цензура, треба да бидат овластени да превземат итни мерки со кои ќе наложат веднаш да престанат најсериозните повреди на човековите лични права (како што се угледот, достоинството и приватноста), преку конфискација на тиражот или преку одредени радиодифузни забрани (види т.51-54).

V.13 Кога еден судија или суд е предизвикан или нападнат од медиумите (или од политички или друг општествен актер преку медиумите) од причини поврзани со вршењето на правдата, ССЕС смета дека во духот на судската обврска за автоцензура, судијата кој е инволвиран треба да се воздржи од реакции преку истите средства. Имајќи го во предвид фактот дека судовите можат да ги исправаат грешните информации објавени во печатот, ССЕС верува дека би било пожелно националните судства да ја користат поддршката на лицата или телата (на пример Високиот Совет за Правосудство или здруженијата на судиите) способни и подготвени да одговорат веднаш и ефикасно на таквите повици или напади во соодветни случаи.(види т.55).

Г. Достапност, едноставност и јасност на јазикот употребуван од судовите во постапките и одлуките

Г.1. ССЕС смета дека се пожелни достапноста, едноставноста и јасноста на јазикот на судовите. (види точка 56 до 58 погоре).

Г.2. ССЕС смета дека судскиот јазик треба да биде концизен и разбирлив, избегнувајќи ако не е неопходно - Латински или други изрази кои се тешки за да ги разбере општата јавност. Правните

концепти и правните правила може да бидат доволно објаснети со цитирање на законски одредби или судски преседани (види точка 59 погоре).

Г.3. По мислење на ССЕС, образложението на одлуката треба секогаш да биде прецизно и целосно, иако поедноставеното објаснување може да биде посоодветно во поглед на процедуралните прашања и судиите можат, каде што е тоа дозволено, да го дадат усно нивното образложение со транскрипт од списот ако е побаран (види точка 60 погоре).

Г.4. ССЕС препорачува најмалку сите одлуки на Врховниот суд и други битни судски одлуки да бидат достапни на Интернет страните бесплатно, а и во пишана форма со наплатување само на трошоците за копирање, како и да е, при дистрибуирање на судските одлуки, треба да се заштити приватноста на лицата кои се засегнати, особено странките и сведоците (види точка 61 погоре).

Фусноти

1. Види ги зададените теми на ССЕС за Мислњата за 204-2005 година, усвоени од Комитетот на Министрите на 876 средба на Замениците Министри (17 март 2004 т.10.1)
2. Учесниците на Конференцијата - т.е. судиите и други лица професионално заинтересирани за темата, вклучувајќи ги и претставниците на медиумите и меѓународните организации, пратеници и експерти во областа за која се расправаше, се фокусираа, од една страна, на битните одредби од Европската Конвенција за човекови права (понатаму ЕКЧП), праксата на ЕКЧП; документите и другите инструменти усвоени од Советот на Европа за правото на јавно информирање, кое е ефикасно заштитено од пресот, и од друга страна, на барањата за правото на фер и јавно судење од независен и непристрасен суд, потребата од заштита на човечкото достоинство, приватноста, честа на другите и презумпцијата на невиност, а крајната цел е да се најдат начини да се постигне баланс меѓу овие спротивставени права и слободи.
3. Види ги Заклучоците на 5 та средба на Претседателите на Европските Врховни судови, Љубљана, 6-8 Октомври 1999, т.2
4. Види пракса на ЕКЧП; случај *Сандеј Тајмс vs Велика Британија*, пресуда од 26.3.1979 година, Серија А бр.30 каде е сугерирано споменатите поими во текстот да бидат вклучени во фразата – авторитетот на судството- содржано во чл.10 од ЕКЧП
5. Види ги заклучоците на средбата на Претседателите на Судските Асоцијации на тема Судството и општеството, Вилниус 13-14 Декември 1999, т.1
6. Види ги заклучоците на средбата на Претседателите на Судските Асоцијации на тема Судството и општеството, Вилниус 13-14 Декември 1999, т.1
7. Види ја на оваа тема Препораката Рец (2000) 19 на Комитетот на Министрите на СЕ за улогата на Јавното обвинителство во Кривично правниот систем.
8. Види ги заклучоците на 5 –та средба на Претседателите на

Европските врховни судови, Љубљана, 6-8 Октомври 1999 т.4 каде е појаснето дека судскиот портпарол не треба да дава лично мислење на веќе донесената одлука или за случај кој сеуште тече.

9. Види т. 28 од Акциониот план усвоен од Министерската конференција за Мас медиумите (Киев, 10-11 Март 2005), каде беше потврден ставот за потребата од преиспитување на легислативата на земјите членки, а која се однесува на кривичното дело Клевета

10. Види ги заклучоците на 5-та средба на Претседателите на Европските Врховни судови, Љубљана, 6-8 октомври 1999, т.1

11. Види ги заклучоците на средбата на Претседателите на Судските Асоцијации на тема Судството и општеството, Вилниус 13-14 Декември 1999, т.1

12. Види ги заклучоците на 5-та средба на Претседателите на Европските Врховни судови, Љубљана, 6-8 октомври 1999, т.1

**Референтни меѓународни документи кон
Мислењето бр. 7**

Стразбур, 20 Април 2005

Совет на Европа
ССЕС - ГТ (2005) 3

**РАБОТНА ГРУПА НА
СОВЕТОДАВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ
(ССЕС-ГТ)**

ИЗВЕШТАЈ ЗА ОДГОВОРИТЕ НА ПРАШАЛНИЦИТЕ НА ТЕМА

“ПРАВДА И ОПШТЕСТВО“

**Подготвено од Г-дин Ерик Котиер
Судија на Кантонскиот Суд, Лозана
Во соработка со Г-ица Оди Бичовски,
Асистент Лектор по Кривично право на Правниот факултет,
Универзитет во Лозана**

ВОВЕД

I. Предговор

Следејќи ги контактите во почетокот на јануари 2005 година со Секретаријатот на Советодавниот Совет на Европски Судии (СЕСЕ), бев назначен за “специјалист” и ја прифатив задачата за изготвување на извештај за односите помеѓу судската функција и општеството во светлото на одговорите на на прашалниците доставени до членките на СЕСЕ.

“Специјалист” е речиси помалку ласкачка титула и не би сакал да ја изневерам. Јас сум (едноставно) судија кој, откако ги исполни задачите на Јавен обвинител и претседателствување со Суд во прв степен, сега седи во Апелационен суд. Мојата судска кариера потполно ме доведе во контакт со “општеството”, од кое судството е поголем дел. Во моите различни можности сум бил соочен со многу од прашањата на кои државите членки беа замолени да понудат одговори во контекст на следниот преглед: Кои информации треба да и бидат на располагање на јавноста? Што треба да им се открие на медиумите? Како правото на приватност може да се усогласи со слободата на пристап до информации? Кога и како треба информациите да бидат откриени, исправките да бидат објавени и санкциите да бидат пропишани? Како може да се осигура дека општеството како целина има корист од судските активности? Во општество кое го признава правото на критика, како може да не ја штитиме само приватната личност туку исто така да го браниме угледот на судиите, кое е суштествено за независноста на судството?

Јас ја прифатив оваа задача само поради тоа што, како и многу од моите почитувани судии, веќе сум си ги поставил себе си овие прашања, кои сеуште имам прилика да ги поставувам, понекогаш во теоретски услови но често исто така и во практичен контекст. Затоа јас не сум посебен “специјалист” во таква смисла. Јас сум пред се и највеќе судија, и се сомневам дека е можно да се стане генијален специјалист во областите за кои станува збор додека се извршува судската служба, со оглед дека актуелниот судија нема ниту време ниту наклонет капацитет да го прави тоа.

Како судија морам првенствено да се потчинам на мојата должност за дискреција. Било кои мислења кои ги изразувам во овој извештај единствено соодветно ги одразуваат моите сопствени гледишта како индивидуа и не се дадени во мој судски капацитет. Кога ја ставам мојата судска наметка правам се што можам да го применим правото и да ги следам судските преседани. Ако побараат од мене да вежбај дискреција, се трудам да не дозволам моето лично мислење да се наметне. Тоа беше мојот пристап пред да го изготвам овој извештај, и тоа е пристапот кој ќе продолжам да го применувам во иднина. Тоа се однесува само на овие граници и на овие услови за кои сум спремен да се сметам себе си за “специјалист“ на краткотрајни основи.

II. Прелиминарни општи коментари за извештајот и прашалникот

1. Како што е истакнато во воведот, темите обработени во прашалникот и во овој извештај се од суштествено значење за судската функција, од гледна точка на нејзината положба и улога, во услови на двете нејзини активности и за начинот на кој општеството нив ги сфаќа.

Иако ова може да биде толку очигледно и да биде невредно за споменување, имаше значителен дел на повторување и делумно совпаѓање во одговорите на испитаниците бидејќи темите обработени во прашалникот се меѓусебно поврзани и бидејќи на исти теми им беше понекогаш пристапувано од различни гледишта. Некои прашања беа повеќе прочитани и разбрани различно од испитаниците, што несомнено обезбеди повеќе храна за размислување но секако не го олеснува создавањето на краток содржински извештај.

2. Целта на овој извештај е да ја истакне на преден план суштината на одговорите добиени на прашалникот кој Советодавниот Совет на Европски Судии - ССЕС ги испрати до претставниците на сите држави членки и држави набљудувачи. Дваесет и пет делегации одговорија. За примањето на прашалникот и првичните одговори, се поставив себе си како објективен во изготвување колку што е можно на еден комплетен список на решенија опишани во секоја област. Како и да е, на сметка и на делумното покривање и на разликите во толкувањето изнесени понапред, скоро ќе морам да го

напуштам тој систематски пристап. Во исто време таков ригорозен, научен пристап е веројатно несоодветен кога се обработуваат теми - проблеми кое првенствено спаѓаат во сферата на општествени науки. Над се, прашалникот ќе требаше да биде одреден со таа цел во глава, што не беше случај. Го поздравувам тоа како широка одлука, со оглед дека им овозможи на делегациите да обезбедат повеќе информации за пристапот на нивната земја кон овие прашања - вклучувајќи ја сопствената неизбежна културна компонента - отколку што би било возможно со повеќе ригорозен прашалник.

3. За секој дел од прашалникот, започнав со правење на бројни генерални набљудувања, кои се насочени кон тоа не да ги одразуваат моите лични гледања туку да дадат една фактичка прегледност заснована на целокупна анализа на одговорите. Потоа продолжувам да ги адресирам постоечките аранжмани - или понекогаш недостатокот на истите - во различни земји со цитирање примери и национални особености.

4. Последователно настојувам да ја сумирам ситуацијата, тема по тема или групирајќи ги темите сите заедно, и да направам бројни набљудувања, или вистински предлози, природно без да ги прекршам правилата на работната група или на ССЕС.

5. Извештајот е согласно првенствено заснован, потчинет на горните одредби, на одговорите на прашалникот добиени од 25 делегации. Се обидував да ја размножам суштината на нивните одговори колку што е можно со оглед на разликите во дадените одговори, што ја покажува различноста на системите и пристапите во ова поле. Како и да е, овој извештај не е со намера да биде исцрпен, пред се во поглед на понекогаш различните начини на кои прашалникот беше смислен, како што беше споменато погоре, и второ бидејќи не е изводлив едноставен преглед кој ќе ги земе предвид особеностите кои се делумно културни по природа или кои ги одразуваат различните судски сензибилитети. Доколку претставниците на државите наоѓаат дека извештајот не содржи информации кои ги обезбедиле, не смеат да мислат дека се сметани за ирелевантни, туку треба да имаат на ум дека други држави можеби го одговориле прашањето на ист начин и дека информацијата е соодветно покриена во степен доволен да се изгради генерален предлог во поглед на дискутираните теми. Освен тоа, читателите не треба да го читаат извештајот со надеж дека ќе најдат опис на

пристапите на нивните сопствени земји кон овие проблеми - со кои веќе би требало да се запознаени - туку попрво да откријат што се случува на друго место, како и да прават информативни компарации. На крајот на краиштата, би било можно да се исправат секои грешки или пропусти во овој извештај во текот на претстојните дискусии, на кои истиот ќе им послужи како основа.

А. ОБРАЗОВНАТА УЛОГА НА СУДОВИТЕ ВО ДЕМОКРАТИЈАТА

Прашање А1: Информации за општата јавност

А.1.1) Методи кои имаат за цел да ги информираат корисниците на правдата и/или општата јавност за функционирањето на судскиот ситем

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Земјите опфатени со овој преглед употребуваат лепежа од комуникациони канали за да ја информираат јавноста во врска со функционирањето на судскиот ситем. Наједноставни се печатените публикации и интернетот. Овие два начини на комуникација се понекогаш дополнети од други, помалку раширени методи на информирање, вклучувајќи телефонски линии, софтверски производи, извештаи за активности, предавања или конференции кои опфаќаат специфични или генерални посетители, видеа, и така натаму.

Прашалникот не бараше од испитаниците да постават јасна граница помеѓу информациите објавени или пуштени на иницијатива на самите судови и под нивна одговорност, и материјалот ставен на располагање од страна на Министерството за правда или други владини агенции. Границата помеѓу овие линии несомнено би била од корист кога ќе се прави анализа на ситуациите од аспект на независноста на судството, што е исто така суштествено кај начините на комуникација и информирање.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

А) ПЕЧАТЕНИ ПУБЛИКАЦИИ

Во Албанија Врховниот Суд објавува цела низа на публикации (прирачници, годишни извештаи кои обезбедуваат годишни статистички податоци, генерални информации дистрибуирани преку различни бесплатни водичи, судски извештаи кои ги содржат одлуките на Врховниот Суд, Службен Весник).

Во Германија постојат бројни публикации кои граѓаните ги снабдуваат со практични информации за судскиот ситем. Тие се издавани од Министерството за правда, на државно или федерално ниво, или од судовите. Се дистрибуираат и печатени водичи.

Во Романија постојат публикации кои се однесуваат и на законодавството (ставени на располагање на јавноста или корисниците на правдата на ЦД или во печатена форма) и на одлуките донесени од судовите, вклучувајќи ги и на Уставниот Суд.

Во Литванија информациите за клучните одлуки од Врховниот Суд и Врховниот Административен Суд се објавени во периодични билтени. Во 2004 година Врховниот Административен Суд исто така објави “Водич за граѓаните” за активностите на административните судови, копии од истите можат да бидат набавени во сите административни судови, владините регионални служби и локалните власти. Врховниот Суд мора задолжително да објавува одреден обем на информации (правила, сумарни прегледи на судската практика, итн.) во свој билтен насловен “Судска Практика”. Врховниот Административен Суд има слични обврски на полето на административното право и исто така објавува билтен, насловен “Практика на Административните судови”.

Во Кипар одлуките донесени од Врховниот Суд се објавени и можат да се добијат, по барање, од Владината печатница. Одлуките на пониските судови се исто така објавени или службено или од страна на асоцијациите на адвокати или приватни адвокати кои ја превземаат оваа задача.

Во Швајцарија законодавството за организацијата на судовите, кои содржат информации за судскиот систем, е објавено во печатена форма и на Интернет. Федералниот Суд исто така издаде книшка на трите државни јазици со назив “патиштата кои водат кон Федералниот Суд”. Оваа книшка дава едноставен поглед на Швајцарскиот судски систем и на кантонско и на федерално ниво.

Во Естонија бројни книги, натписи и академски истражувачки документи се издадени со намера да се информираат корисниците на судските услуги и општата јавност во врска со судскиот систем.

Во Јапонија секретаријатот на Врховниот Суд објавува весник за односите со јавноста двапати годишно, кој содржи информации за општата јавност за прашањата од значење за судскиот систем. Исто така објавува брошури и флаери, кои даваат објаснувања за судскиот систем во целина и различните видови на постапки.

Словенија објавува одлуки на Врховниот суд и мислења и информативни книшки за функционирањето на судскиот ситем.

Во Словачката Република објаснувачки брошури за структурата на судскиот ситем се ставени на располагање на јавноста, и различни институции исто така објавуваат материјали кои ја засегаат општата јавност, кои содржат информации за тоа како поединците може да ги заштити своите права во судовите. Врховниот суд објавува своја сопствена публикација насловена “Збирка на мислења на Врховниот Суд на Словачката Република и пресуди на судовите на Словачката Република” во прилог на мислењата и одлуките од Врховниот Суд овој, преглед, кој е достапен и за правниците професионалци и за општата јавност, може да вклучи и пресуди на пониските судови.

Португалија издаде печатени водичи за јавноста кои ги содржат информации за различните судови, начините на пристап до нив, нивните служби, нивните специфични карактеристики и нивните улоги.

Во Хрватска асоцијацијата на судии објави објаснувачки книшки на следните теми: Улогата и правата на странките во граѓанските и кривичните постапки, улогата на сведоците, вештаците и така натаму, ризикот во случај на губење на судскиот случај, трошоците, итн.

Во Франција книшките и водичите објавени од властите или различни асоцијации (на пример Адвокатската Комора) се достапни на бројни јавни места (особено во судските згради). Истото се применува во Белгија.

Во Шведска “Националната Судска Администрација” (Domstolsverket, скратено DV) е централна административна агенција одговорна пред Владата која дејствува како организациски сервис за судовите и властите. Од неа се бара да го почитува фундаменталниот принцип на независноста на судовите и на судиите. Нејзините активности се со цел да го обезбедат она што по закон им припаѓа на граѓаните и да ја гарантираат примената на принципот на правна сигурност за секој поединец и се следени од “граѓанска перспектива”. Точно е во овој контекст дека оваа агенција централизира големи количини на информации од секаков вид и го

координира издавањето на одлуките на повисоките судови. Објавува две списанија за судски прашања, распределени во печатена форма и на Интернет. Првата, наменета за професионалците на судскиот систем, содржи законодавство и информации од значење за интеракција со јавноста, другиот е наменет за пошироката публика.

Во Молдавија, според одговорот на прашалникот, основните информации постојано достапни на јавноста се недоволни. Клучните одлуки се официјално објавени, и публикација на одлуки на Европскиот Суд за Човекови Права во случаите кои се од значење за Молдавија е задолжително. Врховниот Суд на Правдата објавува годишен извештај кој содржи изводи од законодавството, написи и коментари на судски одлуки. Водич за корисниците на судскиот систем е во тек на изработка.

Б) ИНТЕРНЕТ

Зборувано генерално - како што е и нормално - сите од државите испитанички го поздравуваат интернетот како начин на комуникација кој во краен случај би бил користен за објавување на информации за судскиот систем како и за сите други државни активности каде транспарентноста вис -а-вис јавноста е нужна. Проектите кои се во прашање се на различни нивоа на развој. Министерствата за правда и повеќето Врховни судови имаат свои веб страни, кои имаат за цел да ги информираат корисниците на судските услуги и/или општата јавност во врска со функционирањето на судскиот систем. Во некои земји (Албанија, Франција, Белгија, Романија, Хрватска, Швајцарија, Јапонија, Словенија, Португалија и Малта, особено) може да се види дека информациите кои се на располагање преку интернет се веќе многу распространети, без да се оди толку далеку за да се каже дека е комплетен. Само неколку земји се на почетниот стадиум од развојот. Помеѓу, има земји со веб сајт проекти кои се во различни фаза на изработка. Во основа, развитокот на веб страните започнува со повисоките судови и потоа се шири постепено до пониските судови.

Некои особености во конкретни држави може безмалку да се забележат:

Во Литванија сите судови немаат свои веб страни. Во продолжение, само ограничен број на луѓе имаат интернет пристап. Наспроти фактот дека пробивањето на интернетот константно расте, само

една третина од популацијата биле корисници до крајот на 2004 година, и само 16,9% го користеле редовно.

Во Кипар Врховниот суд ја изработува интернет страницата, на која ќе ги објавува своите одлуки и информации за судскиот систем. Слично, се изготвува и страницата за правни информации, која ги содржи сите пресуди.

Во Естонија, настрана од веб страниците на Министерството за правда и Врховниот суд, треба да се спомнат две страни кои и овозможуваат на јавноста пристап до базата на податоци, едната бесплатна (Дигеста) и другата на основа на наплата врз база на чланарина (КОЛА). Последнава ја води Министерството за правда.

Во Малта Интернетот е главен начин употребуван за снабдување со информации на корисниците на правдата и на општата јавност. Најраширената веб страна му припаѓа на Министерството за правда која овозможува судски статистички податоци и пристап до голем број на служби, вклучувајќи и он-лајн публикации на пресуди.. Користењето на оваа веб страна е бесплатно и и нуди на општата јавност суштествени информации за функционирањето на судскиот систем. Како и да е, тоа не покрива податоци за просечното времетраење на постапките, трошоците и ризиците кои постојат во судските случаи и алтернативните начини на решавање на спорите. Овие празнини се пополнети до извесен степен со веб страницата на Арбитражниот Центар на Малта.

Во Словачката Република Судскиот Совет исто така има своја веб страна, на која треба да ги објавува записниците од своите состаноци и сите свои одлуки, во рок од 24 часа од нивното усвојување.

Во Чешката Република само најголемите судови имаат свои веб страни, на кои ги објавуваат нивните одлуки. Обврзувачки е за Уставниот Суд и Врховниот Суд да ги објавуваат сите нивни одлуки на нивните страници.

Во Андора веб страницата на Врховниот Судски Совет, која се уште е на ниво на дизајнирање, ќе вклучува опис на целокупниот судски систем, како и судската пракса, и ќе биде наменето исклучиво за корисниците на судските услуги и општата јавност.

Во Италија нејзините аранжмани за информирање на корисниците на правдата и општата јавност во врска со функционирањето на судскиот систем се прилично лимитирани. Веб-страниците на Министерството за правда, Врховниот Судски Совет и Судот на Касација обезбедуваат само основни информации. Информациите за јавноста се сведуваат на основни: формите, статистиките и информациите за должината на постапките.

Во поранешната Југословенска Република Македонија Министерството за правда, судовите и Државниот Судски Совет сите имаат веб-страни во подготовка. Тие ќе обезбедат широк спектар на информации, особено пресудите. Македонското Здружение на Судии и Адвокатската комора веќе имаат свои страници, но нудат малку во поглед на сервисни информации за јавноста.

В) ИНФОРМАЦИИ ОБЕЗБЕДЕНИ ОД ДРЖАВНИТЕ ОРГАНИ

Во Албанија некои судови имаат “служби за медиуми”, кои ја снабдуваат јавноста со информации кои ги дополнуваат оние доставени од судските секретаријати.

Во Литванија бројни судови (особено Врховниот Административен Суд и Апелациониот Суд) објавуваат податоци за печатот кои се однесуваат на одредени одлуки од интерес за општеството во целина. Во овој контекст, во 2004 година Државниот Судски Совет препорача назначување на судски персонал кој ќе се справува со издавање на информации за весниците и конференциите за печат (види исто така дел Ф подоле)

Во Естонија Врховниот Суд има Правен Информативен Сервис, кој дистрибуира информации од значење за администрација на правдата. Меѓутоа, тој не дава правни совети на целокупната јавност. Во дополние, службата под име “Одговор на Меморандумите и Барањата за Објаснување” се справува со одговорање на писмата добиени од граѓаните. Припадници на јавноста, новинари и корисниците на судските услуги можат да поднесат писмени прашања за судскиот систем, постапката, и тн. Според Актот, органот кој прима прашање за кое не е квалификуван да го одговори мора да го предаде прашањето на надлежен орган. Конечно, целта на “Јавниот Информативен Акт”, кој се заснова на принципот на демократија и отворено општество, е да го гарантира пристапот на јавноста до информациите.

Во Луксембург Службата на Основниот Државен Совет (Parquet Général) има приемна и правна информативна служба, отворена за јавноста секој ден кои имаат за задача да ги примаат граѓаните и да им обезбедат основни информации за нивните права и за помошните средства кои им стојат нивно располагање заради заштита на нивните права. Постои исто така специјална служба која обезбедува правни совети за жените.

Во Шведска, во дополнение на публикациите кои веќе се споменати, корисниците на правдата може да добијат информации и помош од државните тела (особено оние кои обезбедуваат информации за потрошувачите, советувашишта за жртви, итн.) Судовите исто така играат улога во информирање на јавноста за општи и за тематски проблеми.

Г) ИНФОРМАЦИИ СНАБДЕНИ ОД ОРГАНИ / ИНСТИТУЦИИ НЕЗАВИСНИ ОД ДРЖАВАТА

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Во мнозинството држави информациите за судските активности се исто така на располагање од невладини тела. Тоа може да бидат судски здруженија, организации за заштитата на конкретни категории на корисници на судските услуги (потрошувачи, осигурани личности, жртви, итн.) или професионални тела (Адвокатски комори, организации за правна помош, итн.) Одговорите на делегациите не содржат индикации за квалитетот и непристрасноста на информациите обезбедени од ови тела, кои може да варираат зависно од интересите кои тие ги бранат или застапуваат.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија информации се на располагање на јавноста од асоцијации на адвокати, меѓународни организации и така натаму.

Во Литванија Асоцијацијата на Судии на Република Литванија и некои асоцијации на студенти по право ги снабдуваат корисниците на правдата со информации за функционирањето на правосудниот систем.

Во Кипар Асоцијацијата на Судии и Асоцијацијата на Адвокати играат значајна улога во информирањето на јавноста. Слично, Полициската Асоцијација и Министерството за правда одржуваат

контакт со судскиот персонал, во поглед на задоволување на информативните потреби на јавноста.

Во Естонија “Естонската Централна Правна Фондација” (ЕПЦ) има клучна улога во информирањето на корисниците на правдата и целокупната јавност во врска со функционирањето на системот на правдата. Тоа е непрофитна организација, која добива финансиска и материјална поддршка, меѓу другите од Владата, Министерството за правда и Врховниот Суд. Таа ја снабдува јавноста со печатени материјали и со пристап на информации преку интернет, преку бесплатни услуги, познат како Дигеста, база на податоци која содржи информации за судски одлуки, извештај за одлуки на Врховниот Суд и тн. Конечно, ЕПЦ ја поттикнува јавноста да учествува во процесот на создавање на законите преку форуми за дискусија на Интернет. Уште една непрофитна организација, Институтот за Човекови Права, обезбедува правна помош на планот на човековите права и дава информации за судскиот систем.

Во Луксембург Адвокатскиот Совет соработува со приемната и правната информативна служба и има отворено канцеларија за таа цел, нудејќи правни консултации и услуги на застапување. Канцеларијата ја сочинуваат адвокати назначени од Претседателот на Адвокатската Комора. Секоја година Конференцијата на Млади Членови на Адвокатската Комора поминуваат слободен ден во судовите со цел да ја снабдат јавноста со информации за постапката, должината на постапките и нивните евентуални трошоци, преку играње на улоги организирање на симулирани судења т.н “mock trials”.

Во Словачката Република правните факултети нудат јавни совети. Здружението на Словачките Судии, чии членови вклучува околу две третини од судиите во земјата, има исто така развиено своја веб страна, со основна цел да ги направат информациите за правни и судски прашања достапни на јавноста.

Во Шведска службените информации обезбедени од државата се надополнуваат од општинските служби и информациите добиени од приватни тела, како што се Адвокатската Комора, бироа за заштита на потрошувачите и организации за поддршка на жртвите.

Во Поранешната Југословенска Република Македонија, службените информации за јавноста се ограничено достапни поради немање на Интернет страници но, голем број проекти во овој правец се во тек, беше извршена студија од НВО (невладини организации), во соработка со Министерството за внатрешни работи, јавното обвинителство и универзитетите, да се процени нивото на прекршувањата на меѓународните стандарди за фер судење. Целта на оваа студија, која беше објавена на Интернет, беше да ги воочи (препознае) проблемите во судскиот систем, да ја зголеми довербата во судовите и да ја запознае јавноста и судовите со меѓународните и Европските стандарди на ова поле.

Д) СОФТВЕР

Во Романија пристап до судски одлуки преку софтвер е можен. Оваа можност е првенствено користена од правни специјалисти, иако било кој заинтересиран член на јавноста може да се приклучи на услугите кои се во прашање. Одлуките објавени на овој начин може да се сметаат за автентични, со оглед дека се транскрибирани сами по себе без било какви дополнителни коментари.

Ѓ) ТЕЛЕФОНСКИ КОНСУЛТАЦИИ ИЛИ ДИРЕКТНИ ПОСЕТИ НА СУДОВИТЕ

Во Литванија телефонски консултации се широко распространети, Информации, особено за активностите на судовите, се спроведуваат преку специјална телефонска линија. Припадниците на јавноста не се често примани во судовите, иако таква можност постои (на пример, вработени во Националната Судска Администрација прима граѓани на дневна основа во текот на работното време). Мислењата се разликуваат во овој контекст. Некои препорачуваат развивање на директни контакти помеѓу припадници на јавноста и судскиот персонал; други веруваат, напротив, дека ова може да ја намали судската независност. Тие исто така сметаат дека снабдувањето со правни совети е инкомпатибилно со извршувањето на судските должности. Во 2004 година Судскиот Совет усвои резолуција (исто така види дел В погоре) според која од членови на судскиот персонал (кои не се судии и кои не се инволвирани во судење на случаите кои се во прашање) се бара да обезбедат информации за јавноста. Сепак, поради недостатокот на персонал, имплементацијата на оваа резолуција создава проблеми.

Е) ИЗВЕШТАИ ЗА АКТИВНОСТИ

Во Литванија Врховниот Административен Суд, Врховниот Суд и Апелациониот Суд јго објавија нивниот прв јавен годишен извештај за активностите во 2004 година. Помеѓу другите информации, овие извештаи содржат судски статистики и опис на главните активности на Судскиот Совет. Намерата е дека вакви извештаи треба да се објавуваат секоја година. По истиот повод беа одржани и конференции за печатот.

Во Естонија исто така постојат извештаи кои содржат статистики за судскиот заостаток и за должината на постапките.

Во Словачката Република Законот за Слободен Пристап до информациите беше донесен во 2000 година. Тој ги обврзува државните органи, вклучувајќи ги судовите, да ги информираат граѓаните и правните ентитети во врска со нивните активности. Како државен авторитет, Министерството за правда ја има истата обврска. Тоа редовно објавува годишни извештаи кои содржат информации за судските активности. Извештаите исто така ја покажуваат и просечната должина на траење на постапките. На почетокот на 2005 година беше објавен Извештај за развојот и активностите на судството, фокусирајќи се особено на причините за бавноста на судските постапки.

Во Андора Претседателот на Врховниот Судски Совет објавува годишен извештај за состојбата и функционирањето на судскиот систем. По тој повод се одржува Официјален промотивен настан во присуство на политичките авторитети, адвокати, членови на полицијата и печатот..

Во Поранешната Југословенска Република Македонија Врховниот Суд одржува годишна конференција за печатот.

Ж) ОСНОВНАТА ИНФОРМАТИВНА УЛОГА НА МЕДИУМИТЕ

Во Литванија телевизите ретко пренесуваат информации кои се однесуваат на активностите на судовите и се насочени повеќе кон гледачите со правни специјалности или студенти по право. Сепак, некои се погодни и за целокупната јавност.

Во Швајцарија јавните информации за водечките одлуки од судовите се првенствено дистрибуирани преку медиумите. Федералниот Суд

има акредитационен систем за нивнари, чии извештаи за неговите пресуди се во основа веродостојни и точни.

Во Хрватска медиумите (печатени и телевизиски) обезбедуваат вести кои ги покриваат случаите пред судовите, но за жал немаат никаква едукативна или информативна цел, а содржината е со слаб алитет.

Во Словенија судовите можат да одржуваат прес конференции во насока на информирање на јавноста за нивната работа

З) КОНФЕРЕНЦИИ/ СЕМИНАРИ/ СИМУЛИРАНИ СУДЕЊА

Во Кипар Врховниот Суд од време на време одржува конференции, во присуство на медиумите, за да објасни како се справува со постојано растечкиот број на предмети и да обезбеди генерален преглед на системот.

Во Јапонија судовите ги испраќаат судиите да држат предавања, сценски симулирани судења и одржуваат семинари.

С) ВИДЕО КАСЕТИ

Во Јапонија секретаријатот на Врховниот суд продуцира видео касети, објаснувајќи го судскиот систем и улогата на судовите, за учениците, студентите во повисокото образование и за пошироката јавност.

Во Шведска ДВ продуцира образовни видео касети за училишна и јавна употреба.

И) СПЕЦИФИЧНАТА УЛОГА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ПРАВДА

Во Албанија Министерството за правда објавува збирни статистики.

Во Литванија веб страната на Министерството за правда обезбедува основни информации за активностите на Европскиот суд за човекови права. Јавноста може исто така да поставува прашања од полето на граѓанското и кривичното право.

Во Хрватска Министерството за правда започна кампања во медиумите за да ги објасни напорите кои беа направени за да се засили функционирањето на судскиот систем.

Во Естонија Министерството за правда разви веб страна која содржи линкови до веб страните на судовите и до други сајтови кои содржат информации за судскиот систем.

Во Луксембург Министерството за правда објавува прирачници кои се занимаваат со прашањата и проблемите од судските постапки кои најчесто ги окупираат и се иницирани од граѓаните - развод, издавање куќи под кирија, наследно право, теми за сопственост на имот, итн. Исто така има и веб страна, која може да се консултира бесплатно.

Во Словенија, како и судовите, Министерството за правда објавува годишни и полугодишни извештаи кои содржат информации за должината на траење на постапките, одложувањето, специјализацијата, итн., ризиците на кои се изложени странките во постапките и клучните одлуки на Врховниот Суд и на Уставниот Суд.

Во Словачката Република Министерството за правда има развиено веб страна за да обезбеди јавни информации (детални информации за околицките и регионалните судови; законодавните активности; листи на адвокати; вештаци и преведувачи; легислатива; информации за тоа како да се иницира судска постапка; вклучувајќи кои се задолжителни елементи на жалба и каде да биде поднесена, како да се поднесе жалба против одлука; трошоците на кои се изложени). Министерството исто така повремено објавува извештај на специјалист, кој е на располагање во печатена форма или на интернет. На крај, има основано специјални служби за да обезбедат бесплатна правна помош. Тие се лоцирани во самото Министерство за правда и во просториите на секој од регионалните судови (од кои има осум). Тие обезбедуваат совети од областа на граѓанското право, семејното право и трудовото право. Советот го даваат службениците на Министерството за правда, а не судии.

Во Чешката Република Министерството за правда е одговорно за општите судски информации сервиси и има веб страна за таа намена.

Во Португалија Министерството за правда управува со информативна шема за целокупната јавност покривајќи го судскиот систем и правната помош, но не и процедуралните аспекти, просечната должина на постапките, ризиците предизвикани од погрешна

употреба на правните канали или алтернативните начини на решавање на споровите. Информациите главно се однесуваат на различните судови, начините на пристап до нив, нивните служби, нивните карактеристики и нивната улога.

Во Романија Министерството за правда има веб страна која обезбедува информации на тековните и идните активности на Министерството, неговата структура, услугите кои ги нуди, итн.

Во Кипар Министерството за правда одржува блиски контакти со судските служби за да се одоговри на потребите од информации, особено помеѓу креаторите на политиката.

Во Малта веб страната на Министерството за правда содржи статистики, кои треба да извесен степен да ги пресретне потребите од информации на создавачите на политиката, академци и сите други заинтересирани странки, и нуди широк аспект на услуги, од кои главните се интернет пристап до пресудите и информации за граѓанските постапки.

Во Франција е развиена веб страна наречена “Légifrance”, која ја содржи легислативата применлива во судовите и одлуките донесени од највисоките судски власти. Направен е напор да се поедностави судскиот јазик кој е употребуван и да се разјаснат пласираните информации.

Во Шведска Министерството за правда е повикано да ја штити демократијата и владеењето на правото преку зголемување на учеството на јавноста во запознавањето на демократските процеси и човековите права. Владата објавува Граѓански водич кој содржи информации за правниот и судскиот систем.

A.1.2) Природата на постоечките постапки, просечната должина на постапките, трошоци

Податоци се прикажани за информациите дадени погоре.

Швајцарија е единствена земја која даде информации за должината на постапките; во Федералниот суд тие траат околу три месеци. Што се однесува до судските трошоци, тие се одредени врз база на тарифа специфицирана од Федералниот Суд. Оваа информација не е

од голема корист, со оглед дека не се посочени траењето и трошоците на претходните стадиуми на постапките во кантонските судови.

A.1.3) Алтернативни начини на решавање на спорите

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

На оваа тема голем број од земјите правилно се повикаа на работата завршена од ССЕС во 2003 година.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Швајцарија различни алтернативни начини на решавање на спорите се на располагање на странките, вклучувајќи:

- *Заштита од арбитражниот трибунал, кој има јурисдикција во случаи каде договорот помеѓу странките вклучува арбитражна клаузула;*
- *Омбудсманот (особено имајќи го предвид здравственото осигурување и, во голем број кантони, во спорите помеѓу припадниците на јавноста и административен орган).*
- *Во кантонот Вауд медијациска служба за спорови помеѓу корисниците на правдата и судовите; оваа служба е исто така во можност да го објасни функционирањето на судскиот систем на корисниците.*

Естонија исто така има изготвено пропис за алтернативни начини на решавање на спорите:

- *Канцеларот за правда ги извршува задачите на обудсман. Секој припадник на јавноста може да побара Канцеларот да ја испита законитоста на дејствувањата од страна на државните институции или компатибилноста на правните правила со Уставот или друга високорангирана легислатива. Ова значи дека секој граѓанин има право на обраќање до Канцеларот за правда заради заштита на неговите или нејзините уставни права и слободи.*
- *исто така постојат Комитети за да се справат со работните спорови, прашањата за заштита на потрошувачите, прашањата за авторските права и заштитата на сопственичките права*

Во Словачката Република законодавството кое обезбедува начини на вон судско решавања на спорите беше донесено во 2004 година.

Во Украина постојат планови за воспоставување на медијациски систем.

Прашање A2: Системи насочени кон задоволување на потребите за информирање на креаторите на политиката, академци, јавни интересни групи и приватните граѓани

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Во изготвувањето на овој извештај, претпоставував дека ова прашање во основа ги има предвид информативните системи воспоставени од страна на судовите и судските авторитети, но не од министрите за правда. Ова е така бидејќи последните се вброени меѓу креаторите на политиката и политички власти со информациона потреби. Усните и писмените извештаи, статистиките, конференциите за печат и публикациите дистрибуирани од страна на различни канали веќе беа споменати погоре. Според тоа може да се изврши упатување на податоците од претходните делови од извештајот.

Во мнозинството држави приватните асоцијации (асоцијации на адвокати и судии, организации на потрошувачите, организации за поддршка на жртвите) се исто така голем извор на информации за креаторите на политиката, академци, јавни интересни групи и приватните граѓани како и самите судски органи (судовите и можеби службата на јавното обвинителство). Во контекст на сето она што веќе беше кажано погоре и одговорите на прашалниците изгледа дека нема некаква конкретна тенденција да се задоволат потребите за информирање особено на овие категории, освен информациите кои целат кон целокупната јавност. Ниту судовите судовите имаат усвоено политика на комуникација која има за цел задоволување на секое посебно барање за информации, особено во политичките кругови. Во суштина, прифатениот пристап на комуникација не е толку проактивен колку што е реактивен.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија постојат неколку канали на комуникација, со разлики од еден суд до друг, но кои сите се употебуваат за да ја снабдат јавноста со инаформации за тоа како да се обраќаат до судовите и

како да се справуваат со случаите. Креаторите на политиката, академци, јавни интересни групи и приватни граѓани кои бараат информации се поканети да ги консултираат погоре споменатите извори.

Во Романија судовите ги снабдуваат корисниците на правдата со целосни информации за документите кои треба да ги поднесат. Странките во постапките исто така се информирани во врска со тоа како да постапуваат во нивните случаи и нивните обврски во првостепената постапка. Како и да е, без да се премине во другата крајност со правењето на судската постапка нејасна и недостапна, таков правен совет е ограничен така што истиот не треба да стане замена за правното застапување и така што да ја заштити непристрасноста на судиите и да осигура дека сите странки се третираат на еднаква основа.

Во Хрватска здружението на судии има објавено книшки кои ја објаснуваат улогата и правата на странките во граѓанските и кривичните постапки, улогите пренесени на сведоците и експертите, ризиците од губиток на случаот, трошоците, итн. Исто така издава информации за печатот и соработува со НВО (невладини организации) кои имаат интерес од унапредувањето на правилата кои го покриваат судскиот систем. Здружението на адвокати спротивно игра многу мала улога во запознавањето со потребите на јавноста за информирање. Информациите за работата на судовите се даваат од страна на претседателите на судовите или портпаролите. Други информации кои имаат за цел запознавање со потребите за информации на креаторите на политиката, академците, јавните интересни групи и приватните граѓани се обезбедуваат од портпаролите и службите на јавните обвинителства, преку официјални извештаи и статистики, конференции за печат, средби со граѓански општествени групи, групни дискусии, итн.

Во Малта веб-страницата на Министерството за правда обезбедува информации кои на некој начин одат кон задоволување на потребите за информирање на креаторите на политиката, академците и други заинтересирани странки.

Во Словенија судовите имаат огласни табли на кои од нив се бара да ги објавуваат имињата на судиите, прогресот во решавање на

предметот, и распоред на рочиштата. Последното мора да го содржи бројот на предметот, датата и времето на започнување на рочиштето и бројот на собата во која ќе се одржува. Министерството за правда и парламентот добиваат задолжителни годишни и полугодишни извештаи од сите судови, годишен извештај на Врховниот Суд и извештај од Судскиот Совет за ефикасноста на судовите и судиите.

Во Швајцарија странката во судските постапки која нема правен застапник може да ја консултира веб страната на Швајцарската Федерација на Адвокати со цел да најде адвокат. Во дополние, една од примарните потреби за информирање на креаторите на политиката, академците, јавните интересни групи и приватните граѓани се однесува на судската пракса. Федералниот Суд објавува официјална збирка на одлуки (РО) во печатена форма. Во дополние, неговата веб страна исто така опфаќа одлуки објавени во РО и повеќето од другите негови одлуки. Поголем број на кантони исто така ги објавуваат одлуките на нивните повисоки судови, во целост или дел, било во печатена форма или на веб страна.

Естонија обезбедуваше информации за професионалните здруженија кои може да ги задоволи потребите за информирање:

- *Естонската Унија на Адвокати, основана во 1989 година, организира конференции;*
- *Академската Асоцијација на Адвокати организира состаноци, семинари итн;*
- *Асоцијацијата на Естонските Судици, поставена, меѓу другото да ја сочува судската етика, да одржува семинари, средби и конференции;*
- *Судењето “en banc” е составено од сите членови на судството во Естонија. Тоа ги зема во предвид извештаите за развојот на правниот и судскиот систем поднесени од Претседателот на Врховниот Суд и Министерот за Правда, расправа за прашања покренати во врска со управување со судството и го одобрува судскиот етички кодекс.*

▪ Исто така постои соработка помеѓу академици и судии. Судии држат предавања во универзитетите, и многу универзитетски предавачи исто така извршуваат судски задачи. Судиите исто така соработуваат со креаторите на политиката. На пример, тие помогнаа да се изготват коментарите на Уставот. Судиите понекогаш исто така партиципираат во конкретни парламентарни активности и во процесот на создавање на законите.

Во Кипар Здружението на Судии и Здружението на Адвокати учествуваат во напорот за информирање на целокупната јавност. Слично Полициската Асоцијација и Министерството за правда се во контакт со судските службеници со цел да се задоволат потребите на корисниците на судството за информирање.

Прашање А3: Образовната улога на судските одлуки

А.3.1) Образовната улога на судските одлуки воопшто

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Ова прашање најде на голема различност во одговорите. По анализирањето на одговорите на прашалникот, пред да се навлезе во детали, може веднаш да се каже дека е многу тешко да се повлече граница, од аспект на пристапот на јавноста до судските одлуки, помеѓу информациите кои се ставени на располагање на јавноста и информациите во кои јавноста навистина направила увид. Многу судски одлуки се објавени било во печатена или електронска форма, дали преку службени канали или преку заинтересираните странки (адвокати, универзитети, асоцијации на потрошувачите, итн.). Како и да е, без оглед на тоа дали се достапни бесплатно или на основа на наплата, сосема различно прашање е колку истите побудуваат интерес во пошироката јавност, надвор од професионалните кругови (судии, адвокати, специјалисти по право, организации за заштита на потрошувачите или поддршка на жртвите, итн.). Тоа е навистина така - ниедна земја нема статистички податоци кои ќе го докажат спротивното - дека бројот на поединци чиј интерес за вистинско запознавање со донесените судски одлуки е екстремно мала. Во овој контекст, Шведска искажува многу реалистичен поглед дека јавноста во права смисла стекнува знаење за судските одлуки преку весници и телевизија. Потенцирано е дека известувањето од овие медиуми не секогаш исполнува многу високи стандарди. Поради тоа, властите ги охрабруваат граѓаните да ги

консултираат официјалните веб страни. Како и да е, извештајот не кажува ништо за реакцијата на јавноста на овие препораки. Украина исто така се повикува на ова разграничување помеѓу информациите кои се ставени на располагање на јавноста и информациите до кои јавноста всушност стигнувала, потенцирајќи дека, покрај публикацијата на сите одлуки на Уставниот Суд и многу одлуки на Врховниот Суд и одржување на рочиштата во јавност, постои малку вистински јавен интерес за овие прашања надвор од кругот на специјалистите.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Малта, заинтересиран поединец може да се запознае со судските одлуки бесплатно на веб страната на Министерството за правда. Иако овие одлуки решаваат конкретни спорови, ако се земат предвид кумулативно тие можат да обезбедат ефикасен увид во тоа што всушност се случува во општеството во даден временски момент.

Италија изјави дека судските одлуки може да се погледнат во судските регистри и за таа цел достапни на јавноста, иако, во пракса, припадници на јавноста многу малку ја користат оваа можност. Јавното информирање беше всушност ограничено на известување за судските одлуки од страна на медиумите. Неговиот квалитет соодветно зависеше од медиумските стандарди. Германија, каде многу судови ги објавуваат нивните одлуки на Интернет, ги направи истите општи забелешки.

Во Литванија од Националната Судска Администрација е побарано да ги публикува одлуките од јавен интерес кои ги објавиле окружните административни судови, регионалните судови и Апелациониот Суд, согласно со постапката пропишана од страна на Судскиот Совет, освен каде што е забрането со закон. На крај, нов судски информативен систем, ЛИТЕКО, кој сеуште се испробува, беше промовиран на 1 Јануари 2005 година.

Во Словенија јавноста не е добро информирана за судските одлуки, со оглед дека единствениот информативен канал се медиумите кои известуваат за најатрактивните случаи. Под одредени услови, на припадници на јавноста им е дозволен пристап до одлуки каде тие можат да докажат дека имаат оправдан интерес за добивање информации кои се однесуваат на поединечен случај. Судовите можат дури и да ги овластат нив да извршат увид во судкото

досие. Ако се работи за медиум, постоењето на оправдан интерес се определува од случај до случај.

Словачката Република единствено истакна дека судските одлуки можат да имаат образовна улога.

Во Естонија судските одлуки се проценети дека имаат образовна улога, особено со оглед дека тие ги пополнуваат дупките во законите. Пресудите на Врховниот Суд се сметаат дека имаат образовна улога со оглед дека се објавени во весниците и ставени на запознавање од страна на студентите.

A.3.2) Како целокупната јавноста се запознава со судските одлуки

Во најмногу држави (забележително Литванија, Швајцарија, Хрватска, Естонија, Јапонија, Малта, Словачката Република и Португалија) судските одлуки се достапни преку Интернет. Како и да е, треба да се забележи дека веб страните содржат подеднакво само одлуки на Врховните Судови или повисоките судски авторитети, со оглед дека не сите од пониските судови имаат веб страни и, каде што имаат, тие задолжително не ги објавуваат нивните пресуди на веб страната. Исто така може да се забележи дека во Малта веб страната на Министерството за правда е прилично исцрпна и дозволува пребарувања, меѓу другото, на одредени пресуди, пресуди од 2001 година натаму, пресуди донесени во последните 12 месеци, пресуди донесени во последните 15 дена и предмети во тек.

Во бројни други држави судските одлуки се достапни преку други начини:

A) Пресуди може да бидат добиени од државните тела со плаќање на такса по барање во Албанија (од судските регистри) и Кипар (од Владината печатарска служба).

B) Публикација на ЦД-РОМ/ софтвер во Романија.

B) Официјални публикации во Литванија (главните одлуки на Врховниот Суд и на Врховниот Административен Суд се објавуваат во периодични билтени), Романија, Албанија, (во Службен Весник),

Швајцарија (во официјална колекција на пресуди на Федералниот Суд (РО)), Естонија (пресудите на Врховниот Суд се објавени во Дел III од Службен Весник и во годишна публикација насловена “Пресуди и правила на Врховниот Суд”), и Кипар (одлуки од Врховниот Суд).

Г) Преку печатот во Луксембург. Треба особено да се забележи дека секој весник одбира за кои судски одлуки треба да известува и, соодветно, со неколку исклучоци, само најзначајните пресуди од областа на кривичното право се објавуваат. Во Малта локалниот весник ги покрива главните судски одлуки, особено во кривичните предмети.

Д) Во специјални периодични изданија во многу земји.

Ѓ) Треба да се спомене Германскиот коментар кој се однесува на негативното влијание на телевизиските “судски шоуа“, кои професионалците од областа на судството ги оценуваат како нералистични, со оглед на тоа дека некои припадници на јавноста веруваат дека тие ја одразуваат реалноста и дури се и убедени дека случаите опишани не се измислени, туку вистински.

Прашање А4: Воведување во училишниот и уневерзитетски наставен план на описот на судскиот систем и посети на судовите

А) ЕДУКАТИВНИ ПРОГРАМИ ВО УЧИЛИШТАТА И УНИВЕРЗИТЕТИТЕ

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Иако сите испитаници не ја дадоа оваа информација, едукативните наставни програми во најмногу земји опфаќаат основи на граѓанското образование, вклучувајќи информации за судовите и системот на правдата. Во приближно сите земји постојат можности за учениците - вообичаено не помлади од 14 години - да ги посетат судовите и да присуствуваат на рочишта. Ова се применува, меѓу другото, во Франција, Белгија, Луксембург, Чешката Република, Германија, Естонија, Словачката Република, Швајцарија и Шведска. Како и да е, ниедна од државите не изјави дека систематска предност беше постигната од таквите можности. Претставници на

судството исто така често ги посетуваат училиштата за да извршат презентации и да одговораат на прашања.

На ниво на универзитет, правните студии по правило наложуваат посетување на едно или повеќе судски рочишта, во главно во кривични предмети. Некои земји исто така спроведуваат посети на судовите од страна на студентите од други дисциплини. Друга општ тенденција е судиите да земат учество во универзитетското образование, било преку давање редовни часови или преку држење специфични предавања.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија правниот факултет дава комплетен увид во системот на правдата.

Во Романија студентите може да побараат да бидат добро запознаени со системот на правдата.

Во Литванија некои други факултети освен правен (економски, информативна технологија, менаџмент) исто така изучува одредени фундаментални гранки на правото, вклучувајќи опис на судскиот систем. Од друга страна, посетите на судовите се одвиваат само во рамките на потребите за правните студии.

Во Швајцарија студентите по право главно посетуваат најмалку едно заседание на Федералниот Суд како дел од нивниот универзитетски план.

Во Хрватска наставната програма на правниот факултет вклучува опис на системот на правдата, надополнет со посета на судовите, стажирања кои им овозможуваат на студентите да изведуваат пракса во судовите и учество на судиите на семинари.

Во Естонија многу судии и судски персонал држат часови и предавања во рамките на универзитетите. Факултетот за Општествени Науки исто така дава воведен курс по право, држен од предавачи од Правниот Факултет од Универзитетот во Трату. Општ вовед во правото се учи на бројни универзитети, и во правни студии и во други дисциплини. Наставната програма на правните факултети вклучува опис на судскиот систем и посети на судови. Студентите можат исто така да изведуваат правна пракса во

Врховниот Суд (не обврзувачко) “Дебатен судски натпревар“ се оддржува секоја година, на кој студентите можат да учествуваат на лажни судења.

Во Луксембург и судиите и адвокатите подучуваат во рамките на Одделот за Правна Наука на Универзитетот во Луксембург.

Во Белгија играњето на улоги се употребува на правните факултети (и училишта), и некои судии (во мал број) и адвокати (побројни) имаат наставничка (предавачка) улога.

Во Малта некои универзитетски курсеви (медицина, архитектура) вклучуваат детални информативции за различни аспекти на правото.

Во Словенија Правниот Факултет на Универзитетот во Љубљана организира посети на различни судови. Други факултети (општествени науки, администрација, итн.) исто така вклучуваат основи на судскиот систем и посети на судови во нивните курсеви.

Во Словачката Република универзитетите одржуваат курсеви кои вклучуваат опис на судскиот систем и на организацијата на судовите и организираат посети на судовите. Земјата има пет правни училишта, и Врховниот Суд и Министерството за правда имаат склучено договори за соработка со некои од нив, преку што Врховниот суд нуди стажирања на студентите и им дозволува на студентите да посетуваат рочишта. Студентските организации исто така организираат лажни судења под надзор на Уставниот Суд и Врховниот Суд.

Во Јапонија судовите спроведуваат тури за студентите. Судиите исто така ги посетуваат универзитетите за да го објаснат системот на правдата и да одговораат на прашања.

Во Италија посетите на судовите се ретки и главно се однесуваат на студентите по право. Судии, адвокати и нотари даваат часови на постдипломци подготвувајќи ги за влез во правната професија. Судскиот Совет го ограничи учеството на судиите во предавачките активности на 30 часа годишно.

Во Бившата Југословенска Република Македонија студентите по право посетуваат рочишта. Судии се вклучени во едукативните

програми, главно организирани од Здружението на судии на Република Македонија. Тие предаваат на пост дипломските студии за основното функционирање на судовите и судската пракса. Часови исто така се даваат на припадници на полицијата, адвокати и јавни обвинители.

Б) ПРОГРАМИ СПРОВЕДУВАНИ НАДВОР ОД ДРЖАВНИТЕ УЧИЛИШТА И УНИВЕРЗИТЕТИ

Во Албанија приватни правни училишта работат покрај правните факултети и обезбедуваат комплетно правно образование. Исто така постои и колеџ за судска обука во Тирана; кој ги обучува идните судии и јавни обвинители. Исто така е одговорен за постојана обука на судиите и обвинителите.

Во Литванија Здружението на Судии на Република Литванија учествува во специјална програма водена во соработка со студентските асоцијации. Ова вклучува посети во училишта, разговарање со учениците и поставување на лажни судења. Судиите од локалните и регионалните судови се вклучени во оваа програма.

Во Јапонија судии посетуваат училишта со цел да го објаснат судскиот систем и да одговораат на прашања.

В) ЗЕМЈИ БЕЗ ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ

Кипар нема образовни програми во училиштата, повисокото образование или на универзитетско ниво, кои опфаќаат опис на системот на правдата. Сепак, еднаш годишно постарите студенти учествуваат во недела на вработување, која се одржува како дел од програмите за воведување во преофесија, овозможувајќи им да стекнат првично знаење од различни занимања. Оние кои се заинтересирани се распоредени во правни фирми и посетуваат рочишта во тој контекст.

Португалија нема образовна програма како што тука се подразбира.

Г) СПЕЦИЈАЛИЗИРАН ПЕРСОНАЛ ВО СУДОВИТЕ

1) Земјите чии судови имаат персонал одговорен за поврзување со образовни институции (одвоено од ad hoc соработката опишана погоре)

Во Кипар овие должности се остварени од шефот на администрацијата на секој општински суд, под надзор на шефот на администрацијата на Врховниот Суд.

Во Естонија и Луксембург судиите често држат предавања во училишта и универзитети.

2) Земји чии судови немаат персонал одговорен за поврзување со образовни институции (кои не ја исклучуваат како небитна ад хос соработката)

Хрватска, Албанија, Литванија, Луксембург. Во последнава земја некои судови особено определуваат судија за да прием на група од ученици посетители.

Прашање А5: “OUTREACH програми“ водени од судовите

1) Земји со вакви програми:

- Во Романија програми, конференции и семинари се организирани за специјалисти (судии, обвинители, претставници на јавните власти, адвокати) со цел да се гарантира транспарентниот и ефективен пристап до правдата за припадниците на јавноста.
- Во Естонија бројни академски студии беа покренати во 2005 година
- Во Јапонија секој суд организира посети за студенти (на пример, во 2004 година повеќе од 15,000 студенти земаа учество во судска посета).

2) Земји без вакви програми:

- Албанија, ПР службите се понекогаш одговорни за соработка со образовни институции
- Литванија
- Кипар
- Швајцарија

- Луксембург
- Малта
- Словенија: информативните и иницијативите за подигање на свеста се превземаат од поединци (адвокати, судии, професори). На друг начин, нема добро развиен, организиран пристап до овие прашања во полето на судството.
- Словачката Република
- Португалија

Прашање А6: Теоретски студии во овие области

Многу малку делегации не споменаа теоретски студии во овие области.

Во Јапонија Врховниот Суд беше претставен со “Правната Образовна Научна Група” поставена од Министерството за Правда во Јули 2003 година. Групата раководеше со истражувања и учења за подобрување на методите на едукација за судството и правото употребувани во училиштата. Таа објави извештај, кој високо ги отслика следните три акциони области:

- *Унапредување на тековните практики вклучувајќи предавања држени од судии, поставувањето на лажни судења, посети на судови, и посетување на судски рочишта со водич;*
- *Соработка во изработката, верификацијата и подобрувањето на материјалите за правно образование (Во Јапонија под правно образование се подразбира образование кое е насочено кон припадниците на општата јавност кои не се правни експерти и немаат никакво разбирање на правото и на судскиот систем);*
- *Судиите да учествуваат во наставните активности.*

Во Литванија, во 2003 година беше изведена студија во рамките на “ условот на Литавнското правосудство“. Еден од нејзините главни заклучоци беше дека судскиот систем настојуваше да стане

институ од затворен тип. Во пресрет на овој извештај Судскиот Совет основа работна група.

Естонија исто така извести дека се спроведувале теоретски студии.

КОМЕНТАРИ И ЗАКЛУЧОЦИ НА ИЗВЕСТУВАЧОТ ЗА ПРАШАЊАТА А 1-6

1. Времето кога почитта на властите беше толку голема што судовите можеа себе си да се изразуваат преку нивните пресуди, е изминато. Како трета гранка на државната власт, судската функција не може да го знемари правецот кон кој тежнее општеството на полето на комуникациите и информациите. Ова не е материја на следење на мода, туку на приспособување на далекусежна, трајна промена.

Се согласувам со специјалистите од областа на медиумите кои се на мислење дека судството е продукт кој мора да биде продаден (Алекс Перишино, Правда и медиуми, Во Правда во Светот, бр.7-2001). За да се стиша тонот на оваа шокантна изјава, мора да се објасни крајната цел: правдата не може да ги достигне своите цели ако не наложува приемчивост. Ако има намера да биде прифатено, мора да биде добро примено од страна на јавноста, и наклонетоста на јавноста не може да се придобие без адекватна информација. Ако се оди понатаму со аналогија, не е доволно судството само да биде добар производ, туку истото мора да има позитивен имиџ. Судиите рутински применуваат многу сличен принцип, тие не можат навистина непристрасно да одлучуваат во предметите, но мораат исто така да превземат секаков напор да се прикажат себеси како непристрасни.

2. Независноста на судството бара самите судови треба да понесат одговорност за мерките на комуникација и информација кои се однесуваат на судските активности. Судството треба да ја земе водечката улога во оваа област.

Задачите за дистрибуирање на јавните информации поделени помеѓу судската функција и извршната функција, претставувана од Министерството за Правда, е несомнено едно од најтешките политички прашања кое треба да се реши.

Министерството за правда треба несомнено да се однесува како “разјаснувачка куќа” во поглед на прашањата за информирање и комуникација, така да ја осигура конзистентноста на мерките кои се превземаат во оваа сфера од страна на трите гранки на државната моќ. Тоа исто така би требало да биде едно од најсоодветните начини за да се осигура имплементацијата на кохерентна политика на комуникација и информирање и стратегија од страна на различните тела и различни области на правото (граѓанско, кривично и административно). Сепак, тоа не значи дека Министерството за правда треба да се меша во содржината на пораките соопштени од судството.

3. Судските одлуки секогаш имале конкретна едукативна улога. Веројатно е точно дека во некои области јавноста може да ја сфати пресудата како лекција во животот - но е изолирана ако не и краткорочна, лекција и често контрадикторна, збунувајќи со: “не смееш да крадеш (дури ни ја болко) бидејќи крадењето е строго казниво” но “криминалците на белата крагна никогаш не се казнуваат, што ги прави судовите помошници во измама”. Овие два преувеличени примери ја покажуваат несигурноста која ја опкружува едукативната улога на судските одлуки - таа не се состои во тоа како се пренесени на јавноста туку како од истата се примени. Сепак, мора да се признае дека она што се брои е крајниот резултат; впечатокот кој се стекнува е важен исто колку и содржината на пораката. Оваа тенденција е тешко да се пренасочи.

Во суштина верувам дека едукативна улога на судската функција е далеку покомплексна и започнува многу пред судовите да решат еден предмет.

Државата треба да осигура дека граѓаните ќе стекнат школување кое вклучува граѓанско образование во кое судската функција забележително се прикажува. Учествувајќи на бројни настани во организирање на лажни судења во рамките на правните факултети, јас сум убеден дека таа вежба, прилагодена на возраста и степенот на знаење на учениците, може корисно да биде спроведена во училиштата.

Како што и единствено е нормално, ваков вид на активност се наједукативни кога се спроведувани од професионалци од областа на правдата, бидејќи тогаш најприближно ја одразуваат реалноста.

Ова ме наведува да заклучам дека судиите, јавните обвинители и адвокати мора да бидат вклучени во овие програми, и во теоретски предавања а повеќе во практични вежби. Овие контакти им користат на професионалците кои се заинтересирани за постојан тренинг кој бара тие да останат во контакт со општеството, особено со младите луѓе. Учениците, кои се навикнати на играње улоги, не би имале преголеми тешкотии во глумењето на обвинет, жалител или сведок во овие лажни судења.

4. Горното вообичаено се применува и на универзитетите. Во овој контекст, истакнав дека, во многу правни наставни програми, области на правото кои се многу различни од кривичното право (како што се комерцијалното право, банкарското право, договорното право и проблемите на интелектуална сопственост) има превземено важно значење. Во не толку далечното минато правната и судската сфера беа толку блиску поврзани, ако не и неразделни. Имам впечаток дека денес, судството, како темел на општеството, не е од особено голем интерес за студентите по право.

Тука исто така, судските власти треба да ги земат работите во раце и да станат поактивни. Судиите треба да бидат замолени да предаваат на курсеви или да учествуваат на семинари, или барем да бидат поканети да даваат индивидуални часови и предавања. Тешко е да се види како вакви активности, кои вклучуваат контакти главно со академските кругови, може да ја изложат на опасност независноста на судството. Право, кое е човечка наука во академска смисла, е човечка активност во судовите. Соодветно на тоа, би била добра работа ако судиите би можеле понекогаш да ја превземат улогата на наставници, и обратно. Неможноста на судиите да изнајдат слободно време надвор од нивните должности, не во смисла дека нивната независност и должност за дискреција мора секогаш да биде пред се во нивниот ум туку од гледна точка на загрижувачкото и константно зголемување на предметите за решавање сега, е друго прашање.

5. Судството е несомнено една од професиите која создава најголеми залихи според пишаната традиција или барем некој од неговите припадници го прават тоа. Секој од нас најверојатно работи покрај некого кој, пред неколку години, прифатил цврста позиција дека тој или таа никогаш не би се откажал од работењето со печатени примероци од закон, судски предмети и написи на правни

специјалисти или би го напуштил и би преминал на личен основен информативен систем.

Не може да постои сомневање дека печатените публикации ќе продолжат да имаат значајна улога со оглед дека, за многу луѓе, особено постарите, така пораките се - и ќе продолжат да бидат - пренесувани. Печатениот збор е исто така најпристапниот начин на комуникација во конкретни моменти и на конкретни места.

Покрај тоа, трендот во рамките на медиумите е за аудио и видео комуникации, и пред сите Интернетот, ја превзема главната улога. При првото читање на одговорите од прашалникот, бев изненаден од големиот број на судски проекти за веб страни кои се на многу напредно ниво, ако не и целосно развиени. Со оглед дека тоа е правецот во кој општеството се движи, не може истото да се порекне. Она што е сигурно е дека Интернетот во една долга трка ќе биде - ако и веќе не е - најсигурен начин на комуникација со најголем можен број на луѓе. Леснотијата на пристапот - најголемиот можен квантитет на информации ја досегаат најголемата можна публика - и леснотијата на приспособување - најповолен квалитет на информации - исто така го прават Интернетот идеално средство.

Б. ОДНОСИТЕ НА СУДОВИТЕ СО ОНИЕ КОИ СЕ ИНВОЛВИРАНИ ВО СУДСКИТЕ ПОСТАПКИ

Прашање Б1: Програми за подобрување на односите на судовите со оние кои се инволвирани во судските постапки

ПРЕЛИМИНАРЕН КОМЕНТАР

Сите одговори ја одразуваат потребата од вградување на мерки за зголемување на довербата во односите помеѓу судовите и оние кои се инволвирани во судските постапки: такви мерки може да вклучат, на пример, укажување на однесувањето на судиите, отстранување на физички и психолошки бариери, напуштање на непотребна свечаност, или обезбедување објаснувања на судските постапки. Извештајот ги сумира одговорите, групирани во поднаслови во прашалникот.

А) ОБУКА НА СУДИИ, АДВОКАТИ И СУДСКИ ПЕРСОНАЛ; ОБУКА ПО ДЕОНТОЛОГИЈА

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Корисни препораки во оваа област - кои беа споменати од некои земји во нивните одговори - се работа произведена од страна на ССЕС во 2003 година и извештајот од Роза Х.М. Џенсен, Заменик Претседател на Судот на Утрехт во Холандија. Во контекст на овие последни документи, сегашниот извештај има за цел едноставно да ги истакне специфичните аспекти на конкретна земја опишани во одговорите, кои се однесуваат единствено со деонтологија и етика во контексот прикажан во прашалникот.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија сите судии посетуваат судско училиште за обука кое обезбедува обука по деонтологија како и напредна обука.

“Судската Академија“ во Германија воведува курсеви за судиите за потребата да осигураат но и појавно да се види дека обезбедуваат, непристрасност и еднаков третман на оние кои се инволвирани во судски постапки.

Во Романија, обука за судии, обвинители и адвокати - која се обезбедува директно од страна на судовите со поддршка на Министерството за правда - има декларирани цели за овозможу-

вање на корисниците на судовите пристап до правдата и создавање позитивна слика за судството.

Два вида на обука се спроведуваат во Литванија, иако одговорот не покажува кој е одговорен за нивно спроведување:

1) генерална обука за судии, опфаќајќи теми од судската етика, саморегулирање и справување со стрес, како и презентирање и оценување истражување на тема “Процедурална правда во Литванскиот кривичен систем на правда: користејќи алтернативни модели на правда“, и практични препораки кои произлегуваат од нив;

2) посебна програма за обука за судскиот персонал, вклучувајќи такви теми како што се етика на усна комуникација, психолошка обука, комуникација со медиумите и јавноста, и однесување пред камера.

Системот во Кипар е вкоренет во Британската традиција. Според тоа судиите се избираат од ранот на квалификувани и искусни адвокати и затоа се во зрели години. На ова се гледа како на доволна гаранција за нивната способност да ја исполнат должноста за непристрасност без оглед на расата, етничката припадност или полот.

Швајцарија нема на национални или кантонски програми на ниво на обука, судска школа за обука или службени курсеви. Овие недостатоци речиси сигурно резултираат од федералната структура на државата, во која 26 различни прават на постапката (оние на Конфедерацијата и 25-те кантони) коегзистираат. Кога граѓанските и кривичните постапки ќе бидат стандардизирани, како што треба да се одвива во наредните 10 години, сидиите ќе стекнат слобода на движење помеѓу кантоните - која ја немаат во моментов - ќе се воведат и стандардна обука. Во рамките на постоечкиот систем, судиите и судскиот персонал се избираат или поставуваат врз база на нивниот прифил и професионално искуство. Напредна обука за судии е спроведена од страна на Фондацијата за Напредна Обука на Швајцарските судии и Швајцарското Здружение по Кривично право, и некои од нивните курсеви ги обработуваат темите на деонтологија и етика. Швајцарските универзитети редовно ги покриваат овие теми преку курсеви и семинари за правна

обука за адвокати и судии. Специфични курсеви за конкретни категории на судии исто така се нудат од време на време во рамките на судскиот систем.

Хрватска обезбедува програми за обука на млади судии.

Естонскиот Правен Центар организира семинари за правна обука и обновувачки курсеви за судската заедница во Естонија. Одделот за кадровски менаџмент на Врховниот суд исто така одржува засилени курсеви за судии и судски персонал, и некои судии имаат завршено психолошки курсеви. Нема програми, меѓу другите, за еднаквост на третманот со оглед на расата, бојата итн.

Во Јапонија:

- постдипломска правна обука за оние кои претендираат да станат судии, обвинители или адвокати вклучуваат предавања по меѓународно право, човекови права и правата на жените и малцинствата како и практична обука;*
- истите теми се опфатени во напредната обука за судии;*
- програмите за обука на судски персонал опфаќаат предавања за човекови права, еднаквост во општеството и коректното справување со странките во постапките;*
- постои систем преку кој одбрани припадници на општата јавност повремено работат заедно со судии во спогодбените постапки или граѓански предмети. такви личности, познати како “специјални полномошници за спогодување”, добиваат обука и насоки како да усвојат соодветен пристап во третманот на странките во постапките;*
- не постојат програми креирани за да ја зголемат довербата во правниот систем;*
- разни мерки, со нагласување на олеснување на пристапот, беа воведени со цел да ја подобрат судската инфраструктура: тие ја вклучуваат употребата на тркалезна маса наместо на традиционалната практика на седење во релативно неконтроверзни*

случаи, и видео врски за сведоци кои можеби имаат психолошка тешкотија да сведочат во суд.

Во Малта моментално нема конкретни програми за обука на судии, судски персонал или адвокати. Скоро воспоставениот Комитет за судски студии, сепак е задолжен со креирање на програма за обука за членовите на судството и поставување на Академија за обука на правен судски кадар, која ќе нуди курсеви во блиска иднина.

Во Словенија, судовите одржуваат бројни курсеви од областа на психологијата за решавање на конфликти.

Сé до 2004 година, Министерството за правда на Словачката Република обезбедуваше програми за обука по деонтологија за претендентите на судските позиции и за млади судии. Тие вклучуваа тестирање за да се процени способноста на оној кој се обучува да се справува во стресни ситуации кои може да водат кон несоодветно однесување. Обуката имаше за цел да ја зајакне непристрасноста на судиите во сите околности. Судска Академија беше воспоставена во 2004 година и од тогаш ја превзеде одговорноста за подготовка на такви програми.

Обуката е обврзувачка за оние кои прв пат аплицираат за судски позиции но е опционен за веќе избраните судии.

Во Португалија обуката на судски персонал е област која е потенцицирана во нацрт реформите на судскиот систем.

Во Франција Советодавниот комитет за етика во судството има препорачано подобрувања во обука на млади судии и назначување на службеник по комуникации во секој суд.

Во Шведска курсевите по деонтологија сочинуваат дел од програмата на правните студии и постојано им се нудат на постоечките судии преку Националната Судска Администрација. Адвокатската Комора исто така има објавен свој кодекс на етички принципи и обезбедува напредни курсеви на таа тема.

Сé до 2003 година Украина имаше Академија на Судии одговорна за обука и на предна обука на припадниците на судството. Нејзините курсеви имаат суштествена компонента на споредбеното право.

Судиите учат за човековите права, особено во контекстот на интеграцијата со Европа и Европското размислување во оваа област. Во 2000 година Украина започна да се споредува со Швајцарија во програмата насловена “Поддршка за судската реформа во Украина“. Странски судии се вклучени во обука на судии во Украина.

Во Италија Судскиот совет одржува курсеви за судии и обвинители, нагласувајќи ја важноста на непристрасноста и недискриминацијата.

Во Поранешната Југословенска Република Македонија воведувањето на курсеви по етика и деонтологија за судии е предмет на размислување. Адвокатската Комора им нуди на нејзините членови курсеви за етичките аспекти во односите на адвокатите со судовите.

Во Молдавија Национален Судски Институт е скоро поставен. За тоа време, обуката продолжува да се обезбедува од страна на универзитетите и државата води центар за напредна обука за членовите на правната професија.

Во Чешката Република, Судката Академија нуди семинари за судии по судска етика и деонтологија. Курсеви на истата тема се на располагање за вработените во администрацијата и вработените во Службата за медијација.

Б) СУДСКА ИНФРАСТРУКТУРА (СПОГОДБИ, ПОСТАВУВАЊЕ НА СТРАНКИТЕ ВО ПОСТАПКИТЕ, ИТН.)

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Постои општ тренд во земјите кои се земени предвид, судниците да го одразуваат принципот на еднаквост на оружјето, кој значи дека обвинителството и одбраната мора да бидат поставени на исто ниво. Во скоро сите земји, забранети се религиозни симболи и обвинетата личност мора да се појави пред судијата без лисици. Вреди да се забележи дека во неколку земји печатот не смее да објавува фотографии од обвинетиот со лисици сè додека пресудата не биде објавена, или во некои случаи сè додека таа не стане правосилна.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија, Уставот ги поддржува принципите на еднаквост пред судовите и презумпцијата на невиност. според тоа, од различните судови се бара да ги применуваат овие принципи со тоа што ќе ги постават обвинителите и адвокатите на одбраната на еднакво рамниште (еднаквост на оружјето). Албанија исто така се придржува на принципот дека не треба да има религиозни симболи во судот и дозволува обвинетата личност да се појави пред судијата слободен.

Најголемиот проблем во Литванија е недостаток на простории и опрема, и главниот ефект е дека сите судски постапки не се отворени за јавноста.

Во Кипар странките во постапките мора да бидат сместени на еднакво рамниште во судницата. Во кривични судења, на пример, одбраната и обвинителството мора да бидат поставени на исто ниво еден до друг и обвинетиот. Со некои исклучоци, обвинетите лица се појавуваат слободни пред судијата, иако безбедносни мерки вклучувајќи и полициско присуство се дозволени.

Многу постари судници во Швајцарија сеуште содржат библиски симболи. Овие судници се заштитени од органи за чување како и сториски знаменитости и поради тоа мора да останат такви какви што се. Судниците во помодерните згради се повеќе неутрални по изглед.

Стандардите за судниците во Хрватска се поставени во Книга на правила на судовите. Во основа, мора да се пренесе впечаток за еднаквост на оружјето. Грбовите се единствената дозволена форма на декорација. Обвинетите лица мора да се појават слободни пред судијата.

Во Естонија, некои пониски судови се декорирани во помалку строг стил, употребувајќи опуштувачки бои (и всушност, сидовите на Врховниот суд се офарбани зелени).

Во судниците во Јапонија, масите употребувани од судиите и странките во постапките се ниски, со цел да бидат попристапни за инвалидни лица.

Во Малта, поголемиот дел од мерките прикажани во прашалникот (поместувањето на седиштето на јавниот обвинител од близината на обвинителната клупа и неговото сместување на исто ниво со адвокатите на одбраната, отстранувањето на повикувањата на било која религиозна вероисповед, овозможувањето на обвинетата личност да се појави слободна во судот и заменувањето на оградите со други видови на сигурносни мерки на претпазливост) се имплементирани.

Можностите на судниците и опремите во Словачката Република мора да ги исполнат стандардите поставени од страна на Министерството за правда. Нивната спремност мора да го одрази принципот на еднаквост на оружјето; обвинетите лица мора да се појават слободни, и било кое повикување на религија мора да се избегне.

Во Шведска, обвинителството и одбраната се поставени на исто ниво. Нема повикувања на религија ниту во судниците ниту во заклетвите земени од сведоците.

Во Молдавските судови, заградената кабина за обвинетите станува предмет на минатото.

В) ФОРМАТА НА СУДСКАТА ПОСТАПКА, И ПОДГОТОВКА НА ОНИЕ КОИ СЕ ПОЈАВУВААТ ПРЕД СУДОВИТЕ

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Кипар заклетвата од сведоците може да се земе на Библијата или Коранот додека сведоците кои не се верници можат едноставно да ветат дека ќе ја зборуваат вистината. Сите постапки се водат на грчки со симултан превод на јазикот на кој зборува обвинетата личност или сведокот: ова е уставно загарантирано право и доколку не се почитува постапките може да се прогласат за неважечки. Од делумното повторно отворање на границите во 1974 година следејќи го престанокот на немиритите, Кипарските турски адвокати регистрирани во Врховниот суд може да зборуваат турски (кој е вториот државен признаен јазик, после грчкиот), со обезбеден симултан превод. Пристапот до судовите сега е отворен за сите Кипарски Турци и беа превземени посебни мерки за да се осигура дека сите поднесоци се процесуирани брзо и ефективно, со присуство на

преведувач. Повеќето луѓе се запознаени со судските постапки и судскиот систем иако не се изработени јавни информативни видеа за судовите (одразувајќи го фактот дека популацијата на Кипар е мала). Судиите и судскиот персонал можат исто така да им помагаат на лицата инволвирани во судските постапки кои се несигурни во своите права и обврски.

Во Швајцарија основното ниво на формалност се проценува како неопходно со цел да поттикне почитување. во некои случаи, наместо да се бара заклетва или свечано ветување, на сведоците им се дава експлицитна информација за последиците од лажно сведочење.

Во Хрватска, странките во постапките мора да се третираат чесно и непристрасно. Во тој поглед, легислативата е стриктна, и од судиите може да се побара да се повлечат ако не се непристрасни.

Естонскиот Кодекс на кривичната постапка пропишува дека лицата кои му се обраќаат на судот треба да станат освен ако имаат дозвола од судијата да останат седнати. Оние кои се присутни во судницата мора исто така да станат кога судот влегува во судницата или ја напушта судницата. Од учесниците во постапките, сведоци, експерти, толкувачи, преведувачи и сите други присутни лица се бара да се придржуваат на наредбите на претседавачкиот судија. судијата може да го отстрани секого кој не ги извршува овие правила или го прекинува судењето. Доколку учесник во предметот е отстранет и судот смета дека постапките неможат да продолжат во отсуство на тоа лице судот може да го одложи претресот. Трошоците за одложувањето треба да ги сноси лицето по чија вина е дојдено до одложување.

Во Јапонија, странките во предметите во Семејниот суд може да гледаат видео касета, кое накратко ги објаснува постапките, кога ќе пристигнат во судот. Исто така на располагање се и летоци кои ја објаснуваат постапката во предметите за семејните односи, и некои судови нудат информативен сервис преку телефон. Веб страната на Врховниот суд ги објаснува уредувањата применливи на жртвите, и Врховниот суд исто така има изработено видео касета која ги објаснува постапките на кривична правда. Посебна постапка е поставена за да ги заштитува жртвите на домашно насилство од нивните сопружници. Во граѓански предмети каде целта е да се постигне пријателска спогодба, постапките не се

одвиваат во вообичаена судница туку во соба со тркалезна маса така да судијата и странките да можат да седнат и разговараат заедно.

Во Словачката Република земањето на заклетва од сведоците е заменето со систем на информирање на сведоците за последиците од лажно сведочење.

Во Молдавските судови, сведоците не полагаат заклетва. Формулата “Чесен суде“ е пропишан и како таков е прифатен за обраќање кон судската столица.

Г) ПРИСТАП ДО ПРОГРАМИТЕ ЗА ПРАВДА

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Прашањата за пристап до правдата не беа толкувани на ист начин во сите одговори на прашалникот. Слично, терминот “правна помош“ во некои одговори беше толкуван како финансиска помош со правни постапки (во форма на ослободување од авансно плаќање на правни трошоци, бесплатно правно застапување или надомест на законските трошоци на крајот на постапките), и во други како помош која се дава на лицата кои доаѓаат во контакт со судовите (во форма на одговарање на прашања за постапката или структурата на судењето итн.) Одговорите кои се погоре споменати се одбрани за да го покријат доменот на информации обезбедени за двете теми. зборувано генерално, сепак, додека пружањето на финансиската помош е прилично распространета (со варијации од една земја до друга во своја примена и обем), помош во форма на информација или совет (барем од самите судови), е многу помалку заедничка.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија служби за правна помош се отворени за сите припадници на јавноста кои имаат потреба од нивните услуги кои се бесплатни.

Во Романија Адвокатската Комора може - по барање и независно од природата на предметот - доделува адвокат за одбрана на поединец кој не е во можност да плаќа за неговото или нејзиното застапување.

На 26 јуни 2003 година Литванскиот Парламент донесе резолуција “За реформата на системот на државно гарантирана правна помош”, признавајќи од една страна дека пристапот до правдата во кривичните случаи е сеуште недоволен и, од друга страна, дека можноста од добивање на државно загарантирана правна помош во административни и граѓански предмети не е целосно обезбедена. За таа цел беше предложено да Владата ја забрза реформата на системот на правна помош, и 1 јануари 2004 беше одреден како ден кога нацрт законот треба да биде поднесен во Сенатот. Во септември 2004 година Министерството за правда го постави на маса законот (“За амандманот на законот за државно гарантирана правна помош”), кој беше одобрен од Сенатот на 20 јануари 2005 година и се очекува да стапи на сила на 1 мај 2005 година. Новиот Акт ја имплементира Директивата на Советот 2003/8/ЕЦ од 27 јануари 2003 година да го подобри пристапот до правдата во прекугранични спорови со воспоставување на минимум заеднички правила кои се во врска со правната помош во вакви спорови. Главната промена воведена со Актот е неговата одредба, од една страна, за иницијална правна помош (одредена како информација, консултација, подготовка на документи, совети за решавање на спорови, помирување и подготовка на договори), да се нуди од страна на општинските институции и на располагање на сите граѓани, лица државјани на Литванија и националностите на Европската Унија и, од друга страна, за секундарна правна помош (подготовка на документи, одбрана и правно застапување во суд и компензација за трошоците на парницата). Ова последново би се спровело за лица чиј годишен приход е под одредено ниво фиксирано од страна на Владата, и во други конкретни со закон одредени случаи. Правна помош може исто така да биде обезбедена (главно од студенти по право) преку други јавни институции. Во дополнение, службата за информации на Министерството за правда одговара на прашањата преку е-маил. Во 2004 година беше покренат посебен проект со цел да понуди бесплатни правни консултации за жени за прашања поврзани со семејно и трудово право и домашно насилство.

Во Кипар правна помош е развиена во доменот на области, кои вклучуваат не само кривична правда туку исто така човекови права и семејно право.

Швајцарија нема програми за пристап до правда. Правна помош може, сепак, да биде доделена во сите видови на постапки и пред сите видови на судови, зависно од одредени услови.

Во Естонија, Актот за правен совет стапи на сила на 1 март 2005 година. Согласно актот, поединец може да побара бесплатна правна помош, вклучително и во претходни постапки. Естонскиот Институт за човекови права обезбедува правна помош во неговата сопствена област, и други асоцијации исто така нудат помош (во предмети во кои се работи за правата на децата и жените, на пример, или на постари граѓани).

Во Јапонските судови, информативни видео касети или летоци се на располагање на приемниот оддел за странките во постапките кои неможат да си дозволат професионална правна одбрана. Персоналот во приемниот оддел на судот може исто така да дава упатства доколку непристрасноста на судот не е загрозена, и судиите можат да ги објаснуваат аспектите на постапките како тие напредуваат. Актот за правна помош беше одобрен во 2004 година со цел за подобрување на системот од аспект на достапност. Актот исто така содржи одредби за организацијата и управувањето со Јапонскиот центар за правна помош.

Во Малта систем на правна помош е воспоставен согласно Дел 10 од Кодексот на организација и граѓанска постапка, за “Пристап до тужење и бранење со користење на правна помош”.

Во Словенија општи информации за странките во постапките се на располагање во судските служби за информации.

Во Словачката Република поединци во нужда можат да се користат со бесплатна правна помош.

Во Шведска системот на правна помош е широко развиен. Во конкретни предмети судијата има должност да и помага на странката која неможе да си дозволи професионално застапување. Администрацијата на Националниот суд и Асоцијацијата за поддршка на жртвите го надгледуваат третманот на жртвите и сведоците од страна на судовите.

Во Италија постапките за помагање на лица инволвирани во судски постапки не се доволно развиени и постои тесна рестрикција на ситуациите и предметите во кои финансиска правна помош е расположлива.

Во Поранешната Југословенска Република Македонија, Адвокатската комора има отворено шест канцеларии во градовите низ Републиката за да обезбедат бесплатна правна помош, меѓу другите, и на инвалидни лица, жртви на домашно насилство и бегалци.

Прашање Б2: Кој зема учество во програмите

и

Прашање Б3: Релевантни информации за теоретските студии

Одговорите на овие прашања не вклучуваат особени дополнителни прашања од оние кои се понудени во одговорот на прашањето Б1.

КОМЕНТАРИ НА ИЗВЕШТАЈОТ И ЗАКЛУЧОЦИ ОД ПРАШАЛНИКОТ Б1-3

1. Судиите и судскиот персонал треба да имаат етичка и деонтолошка позадина. Дел од ова може да се извлече од нивното искуство и нивниот личен персоналитет, но самото тоа никогаш нема да биде доволно. Судскиот тренинг треба да ги покрие овие теми. Не е моја намера да ги повторувам точките веќе добро изнесени од Претседателот на Судот Г-дин Хансен пред две години.

2. Судиите кои се правилно обучени во правото, етиката и деонтологијата немаат потреба од систем на етикетирање, поставување сцени или специјални формули. Ова е така, посебно, во оние стадиуми од нивната работа каде тие имаат улога на помирување и решавање на конфликти. На различни степени во различни видови постапки е бездруго важно лицата кои дошле пред судовите да бидат свесни дека се наоѓаат пред една од трите власти која се смета за фундаментална за општеството. Одердени правила кои може да изгледаат повеќе формални исто така имаат функција на обезбедување еднаквост, правичност и независност. Постигнувањето на вистински баланс помеѓу претераната строгост и неприкладната фамилијарност, и подесувањето на тонот за

постигнување на пријатни односи помеѓу судиите и оние кои се инволвирани во постапките, не е лесно. Освен тоа, ова е област во која има воочливи разлики и на општо културно ниво и помеѓу различни правни култури, правејќи го тешко предложувањето на универзално применливи препораки.

3. Би ми требало малку убедување за да ја подржам идејата дека учењето за граѓанството во училиште кое цело време се споменуваше погоре, придружувано со училишните посети на судовите, останува најдобар начин за подготвување на најголем број луѓе за било кој подоцнежен контакт кој тие би го имале со судскиот систем.

4. За делот од популацијата кој е во најнеповолна положба, пристапот до програмите на правдата (вклучувајќи и бесплатни информации и совети) е неопходен, и на судиите и судовите може да им се даде задача за подигање на општата свест. Во практика, сепак, верувам дека одговорноста за таква помош не треба да се припише на судските власти и судскиот персонал. Иако судските служби може да изгледаат најдобро поставени и најкомпетентни авторитети за информирање или помагање на оние кои ги користат, таква функција се судира со обврските за дискреција и непристрасност и принципот на еднаквост на оружјето – а да не се ни споменува презумпцијата на невиност во ситуација каде помошта ја бара личност која го има прекршено законот. И сосема на крај, службите кои обезбедуваат ваков тип на помош, ако тие мора да се лоцираат во судските простории, треба да бидат прилично одвоени од судската активност.

V. ОДНОСИТЕ НА СУДОВИТЕ СО ЈАВНОСТА

I. ДИРЕКТНИ ОДНОСИ НА СУДОВИТЕ СО ЈАВНОСТА

Прашања В1-В3

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Малку судови имаат канцеларии за односи со јавноста. Тие се основаат само кај вишите судови или оние кои покриваат широка географска област. Повеќето судови, од друга страна, имаат портпароли. Постојат два општи тренда со оглед на профилот на комуникаторите кои се избрани да управуваат со службите за односи со јавноста или да ја исполнуваат улогата на портпароли. Првата и најзаедничка категорија вклучува судии или поранешни судии и, како правило, портпароли од овој тип, кои се припадници на конкретен суд, имаат задача да се воздржат од коментирање на нивните сопствени предмети. Другата категорија вклучува професионалци по комуникации со обука од областа на новинарството. Очигледно, бидејќи тие не се судии одговорни за предмети, портпаролите или службениците за односи со јавноста од овој вид не можат да западнат во ситуација од нив да се бара да ги коментираат постапките во кои тие имаат лично учество.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија Врховниот суд на дистриктот Тирана има одделение за односи со јавноста чија задача е да ги прима припадниците на јавноста и да се справува со нивните барање. Истото одделение е одговорно за односите со медиумите.

Во Германија повеќето судови на државно ниво и сите Федерални судови имаат служба за односи со јавноста или портпарол. Медиумите се снабдуваат со информации за предмети кои се од интерес за јавноста. Повисоките судови одржуваат годишни прес конференции.

Веб страната "Juridat" во Белгија пренесува информации за јавноста во врска со предмети кои се водат пред судовите. Луѓето мора да бидат во можност да имаат увид во листата на судења, било во канцеларијата на секретарот на судот, на Интернет или на друга одредена локација.

Во Романија служби за односи со јавноста постојат во рамките на судовите. Нивната функција е да обезбедат најдиректна можна врска помеѓу судовите и оние кои доаѓаат во контакт со нив - без штета на судската непристрасност. Во итни случаи, луѓето може да остваруваат директен контакт со судијата на почетокот на постапките. Совети на лицата инволвирани во судските постапки се даваат не само во дискусиите со судиите туку исто така во форма на различни видови на информации кои се на располагање во судот. Сите овие информации може да се добијат на судските веб страни каде такви постојат. Во Романија, односите помеѓу судскиот персонал и оние инволвирани во судските постапки (вклучувајќи припадници на јавноста и адвокати) според тоа функционираат не само директно туку исто така и преку посредници.

Во Молдавија одговорноста за односи со јавноста и одговарање на прашања паѓа на товар на службениците во судот. Мора да се објавува список на судења.

Врховниот суд во Кипар вработува асистент кој директно се справува со медиумите и јавноста во случај на потреба. Врховниот суд може да издава соопштениеја за пресот за осетливи случаи.

Во Швајцарија заменикот генерален секретар на Федералниот суд е одговорен за функциите поврзани со комуникациите (кои бројат 20% од работната норма на местото). Одделот на Федералниот Јавен Обвинител исто така има бројни портпароли со полно работно време.

Во Хрватска, пренесувањето на информации до јавноста е задача на Претседателот на Судот.

Некои судови во Естонија имаат портпароли, иако оваа функција не е извршувана од страна на судиите. По правило прес секретарите за печат се оние кои зборуваат во име на судот.

Судовите во Јапонија имаат служби за односи со јавноста кави што имаат оние во Чешката Република.

Во Словенија е вообичаено Претседателот на судот кој ја превзема задачата на пренесување на информации до медиумите и јавноста.

Само два суда - Љубљанскиот окружен суд и Врховниот суд - имаат одделенија за односи со јавноста или претставници одговорни за односи со медиумите. Портпаролите во овие два суда не се судии туку дипломирани правници кои имаат положено адвокатски испит.

Во Словачката Република позицијата на судски портпарол е создадена за да обезбеди успех во комуникациите помеѓу судовите и јавноста и медиумите. Министерството за правда обезбедува посебна обука по комуникации за заинтересираниот персоналот, со намера да се зајакне довербата на јавноста во правниот систем. Позицијата на портпарол не може да биде завземено од судија.

Во Литванија, единствено Врховниот суд и Врховниот административен суд имаат служби за односи со јавноста. Резолуцијата на Судскиот совет од 16 јануари 2004 година, препорача, сепак, дека сите судови треба да назначат советници кои би ја превзеле одговорноста за односи со медиумите. Беше поставена работна група за да подготви програма за обука за овој персонал. Оние кои се вклучени во иницијативите се Судскиот совет, Националниот административен суд, повисоките судови и претседателите на судовите. Назначените портпароли не смеат да бидат судии бидејќи Правилата на судската етика на Република Литванија препорачаа дека судиите не треба да ги коментираат предметите кои тие или нивните колеги ги решаваат, не треба да даваат совети и не треба да имаат никакви контакти со медиумите.

Судовите во Естонија немаат служби за односи со јавноста но некои имаат секретари за печат кои се одговорни за внатрешни и надворешни комуникации. Секретаријатите за печат исто така се справуваат со припадниците на општата јавност кои имаат желба да ги посетат судовите и сакаат информации за нивната историја или за судскиот систем воопшто.

Нема портпароли на судовите во Луксембург. Канцеларијата на Главниот државен советник за градот Луксембург, сепак има одделение за информации кое е отворено за јавноста секој ден. Извршувајќи ги задачите на портпарол бара одредено познавање од областа на новинарството. Врската со истражниот судија и полицијата во секој случај е иста така суштинска. Поради овие причини задачата му е доверена на искусен припадник од судството.

Информациите обезбедени од канцеларијата на Државниот советник не вклучуваат имиња и фотографии на лица вклучени во постапките (било да се работи за судии, сведоци или субјекти на постапката) и портпаролот на ги објаснува или коментира судските одлуки. Во секој случај, откако судењето е започнато, канцеларијата нема да издава било какви соопшенија во врска со тоа, поради постоење на ризик, доколку тоа биде направено, да биде оценето како коментирање кое не го потпомага правилното водење на постапката. Било каков коментар, уште повеќе, би испровоцирал реакција од адвокатите со резултат дека аргументите би се прелеале надвор од границите на судот.

Во Португалија нема судски портпароли. Односите помеѓу судовите и јавноста се сведуваат на традиционалната рамка на интеракција помеѓу оние вклучени во постапката, адвокатите, судиите и службениците во судот.

Малта нема програми за создавање директни врски маѓу судовите и јавноста.

Во Шпанија повеќето судови имаат канцеларии за печат кои обезбедуваат информации за работата на судот да даваат одоговоро на барањата од медиумите и индивидуите, или на иницијатива било на судот или на судските органи. Канцелариите за печат ги водат квалификувани професионалнци за комуникација. Нивната функција е да им даваат на јавноста и медиумите општи или специфични информации за работата на судовите на лесно разбирлив јазик за лаиците и да објаснат или разјаснат одредени активности на судските тела, без притоа директно вмешување на одредени судии или суд или давање повод за недоразбирањата или погрешните толкувања од страните во постапката или медиумите.

Одговорите на Италија на прашалникот укажуваат дека судиите не се волни да имаат директни врски со јавноста и дека постои одредена пасивност во овој поглед.

Судовите во Шведска немаат канцеларии за односи со јавноста. Судиите се опишани како постојано подготвени, по правило, да разговараат со медиумите и да ги изнесат и објаснат своите одлуки. Шведска придава голема важност на учеството на

магистрати лаици во судовите од прва инстанца и апелационите судови, верувајќи дека со тоа го унапредува блискиот контакт мечу судскиот систем и општеството како целина.

Андора известува дека за жал нема судски портпароли, имало информации, пренесени преку медиумите кои содржеле грешки, и толку што со оглед на големината на државата би било лесно воведувањето на таков систем.

КОМЕНТАРИ НА ИЗВЕШТАЈОТ И ЗАКЛУЧОЦИ НА ПРАШАЛНИКОТ В1-3

1. Ако е прифатливо, како сугерирано погоре, дека судовите треба да ја земат иницијативата во поглед на комуникацијата и информациите околу работата што ја вршат, тогаш за да бидат проактивни (“продавајќи ја правдата како продукт,”) а не реактивни (т.е. обезбедување на “услуги по продажбата,”), суштински е тие да се правилно опремени. Не им се потребни само финансиски средства, туку целокупна структура и, најважно од се, човечки ресурси: мажи и жени кои ќе работат во канцелариите за односи со јавноста како портпароли, аташеа за печат, службеници за комуникација итн. Структурата ќе зависи од степенот и големината на судот.

Работата со комуникација не може да се научи преку ноќ. Иако задачата на судиите - кои се вклучени во барањето и утврдувањето факти и кои треба да ја знаат релевантната област на правото, да бидат способни да ги поврзат фактите со правото и да изведат заклучок - е аналогна во одредени погледи со оние на медиумите, постои значајна разлика во скалилата. Судиите ги упатуваат своите одлуки на фиксен, и често ограничен, број на лица: т.е. оние инволвирани во случајот, (било да се работи за странките, обвинетите, жртвите или други) и кон кои одлуката би имала ефект. Јавноста ќе биде засегната само секундарно, и тоа - било промислено (во многу расправаната едукативна улога на судовите) или поради пропуштање (преку вредноста на пресудите како прецедентното право). Спротивно, во природа на новинарската работа е да се обраќа на најголем можен број на лица или, во секој случај, неодреден број на лица.

2. Покрај разликите, извештајот останува уверен дека судиите се професионално однапред расположени за комуникација. Навистина,

во одредени случаи, каде е потребно објаснување или помирување, ништо неможе да се случи без комуникација меѓу судијата и лицата инволвирани во случајот. На таа основа и исто во интерес на поделбата на улогите спомната погоре, се чини погодно дека одговорноста за содржината на комуникацијата треба да е на страната на судиите. Ова значи дека сите судии, како дел од нивната обука, треба да научат нешто за комуникациите со цел да разберат како тоа работи. Како понатамошен чекор, оние судии поставени на постојана работа во комуникациските структури, треба да подлежат на понатамошен напреден тренинг.

Постојат, како и да е, аспекти кои неминовно мора да ја зачуваат професионалноста и - најмалку за комуникативни активности над одредено ниво - судските власти ќе треба да ги користат услугите на професионалци за медиуми од области на дизајнирање и развивање на комуникациона стратегија, тајминг, како и креирање на информации.

3. Потребата соодветни информации да бидат директно достапни за јавноста преку предложените структури би вклучило бројни податоци извлечени од многуте одговори на прашалникот. Најважните аспекти се покриени во првиот дел од овој извештај.

II. ИНДИРЕКТНИ ОДНОСИ НА СУДОВИТЕ СО ЈАВНОСТА - СУДСТВО И МЕДИУМИ

Прашање В4: Правото на информација во областа на судската активност

Одговорите на ова општо прашање веројатно би биле појасни и попрецизни доколку главните области на правото (кривично, граѓанско и управно) беа обработени под јасно определени поднаслови. Одговорите покажуваат дека, во разни држави, кривичното право е најтешко регулираната област во овој поглед, најверојатно поради тоа што тоа е област што привлекува највисоко ниво на медиумска активност и јавен интерес. Извештајот поради тоа ги разгледува прашањата единствено во контекст на кривичното право, освен каде што треба да се направат посебни релевантни точки во врска со граѓанското или управното право. Концептот на јавен интерес, заштита на приватноста, правото на инфомирање, јавната природа на правдата и балансирањето на

интересите се јасно заеднички за сите области на судската активност иако нивното влијание може да се разликува во различни области.

В.4.1) Правото на информирање во фазата на судска истрага, судење и објавување на пресуда, и правото на разгледување на судските документи

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Бројни општи правци се јавуваат во поглед на правото на информираност во полето на правдата во кривична смисла. Судската истражна постапка е раководена од начелото на тајност за да се овозможи истрагата да се одвива правилно, правејќи се за да се намали ризикот од колузија и да се почитува презумпцијата на невиност. По правило, тајност се бара не само од судиите и нивните помошници туку исто така и од странките во постапките и сведоците. Истражниот судија, јавниот обвинител или адвокатот на една од странките може да ги обелодени аспектите на случајот за да ги исправат погрешните информации, да ја информираат јавноста за случаи каде јавниот интерес е од поголемо значење, или да обезбеди враќање на сигурноста (во однос на сериски кривични дела, тероризам, итн.). Во сите проучувани земји, судењата се јавни, до некој степен како резултат на тајноста која постои во ја почетната фаза, иако има исклучоци (во интерес на заштита на приватниот и семејниот живот, бизнис или комерцијалната тајност, личните права или правата на малолетниците, и чување на јавниот ред, на пример). Истото се применува во однос на пресудите. Јавната природа на судството на овој степен е заснована на три фундаментални и единствени концепти: таа гарантира дека луѓето ќе добијат фер судење, ја осигурува јавноста дека правдата се оставрува законито, и му овозможува на судскиот систем јавно да демонстрира дека тој функционира во согласност со законот.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Следните особености со осврт на тајноста на судските истраги вреди да се истакнат.

Во Естонија принципот на тајност во судските истраги е развиено до степен што дури и странките во предметот, вклучувајќи го обвинетиот, имаат ограничен пристап до делови од списите на

предметот. Ограничувањата се симнуваат дури на крајот на судскиот истражен стадиум.

Во Луксембург тајност се бара од судиите, магистратите, судските портири, експерти, толкувачи итн, но не од сведоци или обвинети лица.

Следните особености вреди да се забележат со осврт на принципот дека постапките треба да бидат јавни и пресудите треба да се објавуваат во јавноста.

Во Албанија судиите одлучуваат, согласно со природата на предметот, дали треба или не судењата да се одвиваат јавно (релевантни причини се заштита на малолетници, националната сигурност и државната тајност). Сите пресуди се донесуваат јавно.

Во Јапонија исто така, пресудите секогаш се донесуваат јавно дури и ако, со цел да се заштити приватниот или државен интерес, јавноста -исклучително- била исклучена од судењето.

Во Литванија, настрана од прашањето на деликатноста, спомнато погоре, потребата за заштита на сведоците е друга основа за исклучување на јавноста од постапката.

Во Кипар, ако сослушувањето се одвива зад затворени врати, одлуката нема да биде донесена јавно. Во такви случаи судот ќе издаде соопштение за резултатот во јавноста.

Во Естонија, дури и ако публиката, поради добри причини, била отстранета од постапката, конечната одлука ќе биде соопштена јавно.

Постапките во Словенија се отворени за јавноста со исклучок за малолетниците.

На прашањето за пристап на јавноста до судските досиеја, разни прашања се појавуваат од одговорите, иако не е секогаш јасно на кој стадиум од постапките прашањето за пристап до досиејата е потенцирано. Најголемиот дел од одговорите се однесуваат на пристап кога постапките се завршени.

Во Литванија постои отворен пристап до кривичните, граѓанските и административните досиеја - иако само откако пресудите ќе станат правосилни – освен ако судот наредил, на негова сопствена иницијатива или како одговор на барање, дека сите или дел од досието треба да останат тајна со цел да се заштитат одредени интереси.

Во Кипар пристапот до судските досиеја е ограничено на странките на постапките под надзор на постар административен службеник од судот или судијата одговорен за предметот.

Во Хрватска трета странка вклучувајќи новинари не можат имаат пристапат во судките досиеја се додека не покажат легитимна причина за да го прават тоа.

Во Јапонија правилата за пристапот до досиејата еднаш кога постапките се завршени, се во зависност од областа од правото (граѓанско, кривично и административно) на природата интересот кој треба да се заштити и причините на апликантите да го разгледуваат досието.

Во Луксембург лицата кои можат да покажат дека имаат легитимен интерес, кој не мора да биде задолжително поврзан со конкретен предмет, можат да добијат копија од било која пресуда која е објавена во јавноста.

Во Малта секој кој се пријавува за тоа, е слободен да ги разгледува досиејата на сите предмети веднаш штом се завршени, освен за кривичните.

Во Италија - каде јавните обвинители имаат значителна моќ во сите стадиуми на постапките - досиејата може да се држат во тајност, за долг временски период дури и откако пресудата била донесена..

В.4.2.) Ширење на имиња или фотографии на лицата (странки, судии, итн.) инволвирани во постапките

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Повеќето земји имаат општо правило забранувајќи ширење на имињата или фотографии на лица инволвирани во постапките како странки или сведоци. Забраната може да се примени единствено на одредени стадиуми на постапките (во Естонија и Кипар се применува додека пресудата не стане правосилна), или може да биде симната со согласност на лицето кое е заинтересирано (како во Словачката Република). Ширењето на имињата и фотографии е дозволено во други земји (вклучувајќи ги Јапонија и Малта, иако Малтешките судови настојуваат да наметнат ограничувања каде малолетниците се вклучени, како и Хрватска - со исклучок на предмети кои се одвиваат тајно - и Португалија, која сепак го ограничува ширењето во предмети каде жртвата е на возраст под 16 години). Зборувано општо, правилата прикажани во оваа област не се базирани во правото туку пред се на воспоставената практика. Практично секаде е прифатено дека ако лицата инволвирани во постапките се јавни личности нивниот идентитет може да биде обелоденет (во Германија, на пример, идентитетот на странките не се открива освен ако тие и се добро познати на јавноста). Дефиницијата на "јавна личност" може да биде спорно прашање. (Политичарите спаѓаат во оваа група, но не неопходно во секое ниво на политичка активност, а што е со "славните личности" од шоу бизнисот или цет - сетот?)

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Естонија објавените пресуди не можат да го обелоденат единствениот матичен број, датата на раѓање или местото на живеење на лицето инволвирано во постапките, ниту било која друга конкретна информација која ќе овозможи лицето да биде идентификувано. Во својата одлука судот мора, на своја сопствена иницијатива или на барање на лицето кое е во прашање, да го замени името на лицето со иницијали, и ако е неопходно мора да ги изостави конкретните лични податоци од текстот на пресудата. Ако, откако овие чекори се превземени, одлуката сеуште овозможува личноста да биде идентификувана, судот, на негова иницијатива или на барање на лицето во прашање, ќе ги објави само заклучоците на одлуката. Барањата во овој контекст мора да бидат поднесени до судот пред одлуката да е донесена. Откако овие ограничувања

влегоа во сила (пред помалку од една година), имаше неколку случаи нудејќи можности за нивна апликација. Во исто време, постојат други процедурални специфичности на ефектот дека судските одлуки треба да содржат целосни лични податоци. Освен тоа, законот не специфицира каков вид на одлуки треба да бидат на располагање на новинарите и према тоа, по правило, судовите им дозволуваат пристап до одлуки кои содржат целосни лични податоци.

Во Јапонија не постои општа забрана за објавување на имињата на странките но, од друга страна, ако постои конкретно барање за почитување на приватноста, документите неможе да се објавуваат без одобрување и, во некои предмети, објавувањето може да создаде одговорност. Во кривични предмети кои вклучуваат малолетници, никакви детали кои ќе овозможат личноста да биде идентификувана (на пр. фотографија, име, возраст или физички опис) не смеат да бидат објавени.

Во Малта постои судска пракса, ако малолетници се вклучени во еден предмет, да се избегнува објавување на имиња каде што е можно.

Во Литванија објавувањето на имињата и фотографиите на лица вклучени во постапките не е забрането освен во случаи пропишани со закон (пропишани со закон исклучоци за малолетници и сведоци) или со новинарскиот етички кодекс. По правило, весниците лицата во прашање ги третираат само со нивни иницијали освен во случаи на организиран криминал или оние кои вклучуваат јавни личности.

Во Швајцарскиот Федерален суд Претседателот на судот може да ја одреди формата во која пресудите се пренесуваат на печатот (т.е. дали со или без имиња).

Во Хрватска не постои правна забрана за обелоденување на имињата на странките во постапките освен ако предметот се одвива без јавност или сведокот мора да биде заштитен. Секој поединец чие име е откриено е, сепак, има право да покрене граѓанска парница ако неговата или нејзината приватност била повредена.

Во Словачката Република правилата за заштита на личните податоци спречуваат откривање на името на личноста, датата на раѓање или адресата без негова или нејзина согласност.

Во Португалија постојат одредени видови на предмети (кои вклучуваат сексуални кривични дела, клевета или проблеми на заштита на приватноста, на пример) во кои идентитетот на жртвите не може да се објавува.

Во Луксембург информацијата објавена од Главниот Државен Совет не вклучува имиња или фотографии на лица вклучени во постапките (било како сведоци или обвинети лица). Проблеми искрснуваат, на пример во интервјуата, каде спомнувањето на името на обвинетиот не може да се избегне. Ова се случува особено кога името на обвинетиот е објавено од други агенции а не од судските власти. Треба да се има во предвид дека новинарите секогаш можат да добијат информации преку други канали различни од официјалните (од фамилиите на жртвите, соседи или членови на службите за брза помош).

Многу малку е напоменато во одговорите за закони или практика кои спречуваат откривање на имињата на судии или обвинители. Во Словачка, заштита на податоци означува дека ги покрива страните и сведоците и ги штити имињата, ликовите и адресите на судиите и нивните фамилии.

Прашање В5: **Конвенција за заштита на лицата во поглед на автоматска обработка на личните податоци (ETS n° 108), Препорака Res (2002)2 на Комитетот на министри до државите-членки за пристап до јавните документи и Препорака Res (2003)13 на одредбите за информација преку медиумите во врска со кривичната постапка и во тоа спомнатите инструменти на Советот на Европа.**

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Сите држави кои одговорија на ова прашање во целост имаат усвоено или се во процес на усвојување на потребаната домашна легислатива за имплементација на горната Конвенција. Без да се прави обид за исцрпна рекапитулација, одредени показатели вреди да се истакнат.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Албанија ја ратификува Конвенцијата која ќе има ефект од 1 јуни 2005 година.

Романија ја ратификува Конвенцијата во 2001 година. Во однос на препораките, во тек е битна хармонизација на Романските закони.

Литванија ја ратификува Конвенцијата во 2001 година. Нејзината легислатива е исто така прилагодена во согласност со двете препораки. Врз основа на Препораката Res (2002)2, амандмани беа усвоени кон Актот за архива (Актот со амандманите датира од 30 март 2004 година).

Швајцарија ја ратификува Конвенцијата на 2 октомври 1997 година и стапи во сила на 1 февруари 1998 година. Федералниот акт за заштита на податоци ги задоволува барањата на Конвенцијата. Препораката Res (2002)2 е земена во предвид во Федералниот нацрт закон за принципот на транспарентност во администрацијата. Федералниот парламент го усвои нацртот на 17 декември 2004 година и беше должен да оди на референдум на 7 април 2005 година. Препораката Res (2003)13 не се применува на судењата на Кривичното одделение на Федералниот касациски суд, каде публиката е исклучена.

Владата на Естонија ја потпиша и ратификува Конвенцијата во 2000 година. Стапи во сила во 2002 година. Уште во 1996 година нејзините принципи беа инкорпорирани во Актот за лични податоци, кој е заснован на Директивата 95/46/ЕС на Европскиот парламент и Совет од 24 октомври 1995 година за заштита на индивидуи во однос на обработката на личните податоци и слободното движење на таквите податоци. Кога Препораката (2002)2 се усвои од Комитетот на министри на Советот на Европа, Актот за јавно информирање на Естонија веќе беше во сила една година. Естонија усвои доста многу од легислативата за пристап до официјалните документи. Член 44 од Уставот предвидува универзално право за пристап да информациите наменети за јавна употреба. Сите државни локално-владино тела имаат обврска да обезбедат информации за своите активности, освен во случај на откривање на информации што е забрнето со закон или кои се единствено за внатрешна употреба. Граѓаните на Естонија имаат право на пристап до информациите кои ги засегаат, иако правото може да

биде предмет на рестрикции со намера да се заштитат трети страни, задржи доверливоста околу татковството на децата или помагање во апсењето на криминалец. Општо, овие ограничувања ги одразуваат оние предвидени во делот IV од Препораката Res (2002)2, освен што Естонија не става рестрикција на информации кои се однесуваат на официјални документи за економија, ((курсна или државна политика за размена)), кои се јавно или универзално прифатливи. Принципите на Препораката се преклопуваат со некои членови од процедуралните закони и исто така со новинарскиот етички кодекс.

Актот за заштита на индивидуи на Луксембург од 2 август 2002 година со осврт на обработката на личните податоци е релевантен и за обработка на судските податоци и за податоците со кои се работи за остварување на слободата на изразување. Според тој закон, обработката на податоци во врска со кривичните истраги и судските постапки имаат врска со правилата кои ги регулираат трошоците во кривичните, граѓански и управни постапки. Податоците кои се однесуваат на прекршоци, кривични осуди или безбедносни мерки не можат да бидат обработени освен за потребите од имплементација на закон. Секој кој, во приватно својство, незаконски обработува податоци ќе биде подложен на затворска казна помеѓу осум дена и една година и/или глоба помеѓу 251 ЕУР или 125.000 ЕУР. Соодветниот суд може да издаде налог за суспендирање на незаконски обработените податоци со казна за неисполнување. Актот предвидува дека обработката на податоци во контекст на слободата на изразување (т.е. за новинарски, уметнички или литературни цели) нема да бидат предмет на погоре спомнатите ограничувања доколку податоците кои се во прашање се обелоденети јавно од засегнатите индивидуи.

Во Словачка одредбите од Конвенцијата и препораките се преместени во националната легислатива преку, на пример, Актот за пристап до информации, Актот за заштита на личните податоци, процедуралните акти, Актот за судии и Актот за емитување и ретрансмисија.

Релевантна легислатива е усвоена во Шведска во 1998 година.

Во Италија усвоени се закони за заштита на податоците, новинарска пракса во поглед на прашања од заштита на податоците и

пристапот до јавни документи. Последно спомнатиот се уште не е стапен во сила.

Прашање В6: Пристап на новинарите до судења и судски списи

В.6.1) Постапки кои гарантираат пристап до информации

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Различните уредувања опишани погоре, кои беа поставени за јавноста воопшто, важат главно за медиумите исто така, и според тоа нема потреба повторно да се набројуваат тука. На прашање дали судовите имаат портпароли или служби за односи со јавност, види одговори на прашањето В1 погоре.

Во принцип, тоа произлегува од принципот на јавни судења - кој е норма во сите обработени земји - дека новинарите имаат пристап до сите судења. Правилата за тајност и заштита на одредени интереси, кои може да бараат јавноста да биде исклучена, подеднакво на овој начин се применуваат и на претставниците на медиумите.

Неколку одговори вклучуваат информација за специфични уредувања кои го олеснуваат медиумското покривање на работата на судовите.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Швајцарија предмет кој уште не е решен пред Федералниот суд може официјално да биде прогласен за “cause célèbre” Ова значи дека сите одлуки во поглед на предметот, дури и оние за правни прашања, ќе бидат пренесени до акредитирани новинари кои ќе бидат известени за одлуките во исто време како и странките. Одлуките обично се објавуваат со забрана до пладне на третиот ден откако се соопштени на странките во предметот. Ембаргото е со цел, од една страна, да им овозможи на странките да ја спознаат одлуката на судот пред да биде објавена во печатот и, од друга страна, да им даде време на новинарите да ги проучат причините за одлуката без брзање за да тие потоа бидат во можност да направат точен извештај. Во обични предмети единствено конечната пресуда е ставена на располагање на акредитиран печат. Претседателот на судот кој е во прашање може да одлучи да не ја стави пресудата на располагање на печатот и може да ја определи, ако е потребно, формата во која таа ќе биде пренесена. Задача на Претседателот

на Федералниот суд е јавно да го претставува судот и, особено, во односите се печатот. Публикацијата на годишниот менаџерски извештај на судот е вообичаено повод за прес конференција на која Претседателот на судот се среќава со акредитирани новинари.

Во Словачката Република постојат уставни и со закон пропишани гаранции на правото на информираност. Информација за статусот на судските постапки може да биде пренесена само преку портпарол или, во негово отсуство или непостоење, од страна на претседателот на судот или судијата кој го води предметното судење. Само следните информации во врска со статусот на постапките може да бидат пренесени: список на постапки пред судот или кои се нерешени, и список на одложени судења со причините за нивното одложување. Следните видови на информации неможе да бидат јавни: доверливи информации; лични податоци; информации од лична природа во врска со или кои се однесуваат на приватниот живот на физичко лице; пишан материјал од лична природа; или портрети, слики или видео или аудио снимки на физичко лице. Судот може да дозволи пристап до следните информации: списоци на судења, информации за неговата организација и структура; список на судии, толкувачи и адвокати; статистики; судски буџет; и информации за трошоците.

Во Португалија правото на пристап до информации и извори на информации е гарантирано со Уставот. Слободата на печатот е исто така гарантирана, прифаќајќи ја креативната слобода на новинарите и слободата на изразување, нивното право на законит пристап до изворите на информации, нивното право на независност и професионална тајност. Во кривични предмети, Процесниот закон предвидува дека медиумите може, во согласност со законот, да состават детален извештај за содржината на процедуралните документи кои не се опфатени со судска тајност, или до кои целокупната јавност има пристап. Граѓанските постапки, по правило, се водат јавно и медиумите може според тоа да присуствуваат.

Во Луксембург, иако Законот за кривична истрага содржи особено исцрпни одредби за принципот на тајност во вакви истраги, тој дозволува исклучок дека јавните обвинители може да го информираат печатот за напредокот на кривичните постапки, обезбедувајќи правата на одбрана (особено презумпцијата на

невиност), правото на приватност и барањата на истрагата да бидат почитувани. Оваа одредба не само што и дава на Канцеларијата на Државниот Совет, како спротивставена на секој друг орган (вклучувајќи истражни судии), монопол на информации, туку исто така, разбирливо и подложена на одредени услови, го поткрепува правото на печатот да прима информации. Во пренесувањето на информации на печатот следните упатства се забележани: напредокот на истрагата не смее да биде загрозен, правата на одбраната и правото на приватност не смее да бидат загрозени, со особено внимание да не се повреди презумпцијата на невиност, обезбедените информации не смее единствено и неопходно да ги задоволува апетитите на делови од јавноста за скандал. Особена претпазливост според тоа се бара во сексуални случаи. Постапките кои се употребени се следните: печатени извештаи може да бидат издадени до сите медиумски органи (ова е стандарден чекор кој ја има предноста на обезбедување дека сите медиуми се еднакво третирани и без наклонетост); прес конференциите може да се одржуваат (иако овие се ретки) на кои дополнителни прашања може да бидат одговорени; портпаролот на Канцеларијата на Државниот Совет може да одговора на специфични прашања по телефон; или интервјуа може да бидат давани на локални или странски весници или новински агенции (оваа форма на комуникација е прилично раширена). Функцијата на портпаролот на Канцеларијата на Државниот Совет, е поради тоа доверена на искусен обвинител бидејќи важно е тој или таа да биде способен да се справи со легитимните но конфликтни интереси, имено, правото на информација, презумпцијата на невиност и правата на одбраната и интересите на истрагата.

Во Словенија информација за судските постапки мора да биде обезбедена во писмена форма или, исклучително во предмети кои привлекуваат високо ниво на интерес, на прес конференции на кои се примаат само акредитирани новинари. Во кривични предмети, судовите можат да издаваат соопштение само откако обвинетиот е формално обвинет. Такви изјави може да вклучат само информации кои се однесуваат на природата на постапките и правна дефиниција на кривичното дело. Тие мора да бидат ограничени на општ опис на настаните и не смее да содржи информации во врска со странките или информации кои може да ја попречат кривичната постапка. Во кривични судења од кои јавноста е исклучена, судот не смее да издаде било каква изјава пред осудата

да биде изречена, освен во исклучиелни случаи или оние кои веќе добиле голем медиумски интерес.

Во Германија од принципот на јавно водени судења произлегува дека новинарите имаат слободен пристап; судењата се држат пред камера само кога заштитата на приватноста е од претежен значење (во предмети кои вклучуваат малолетници, предмети за развод или барања за одземање на родителско овластување, каде заштитата на сведокот е главна или во сексуални предмети, на пример).

В.6.2) Дали на судиите им е дозволено да даваат изјави во печатот?

Во повеќето земји (вклучувајќи ги Португалија, Литавнија, Малта, Франција и Луксембург), од судиите се бара да се придржуваат на молчење, барем во поглед на предметите кои се во тек за кои тие се лично одговорни.

Во Словенија ниедна информација во врска со судијата одговорен за предметот неможе да биде откриена. Судиите кои се појавуваат лично мора да ги изразуваат своите сопствени мислења, на своја сопствена одговорност. Од друга страна, ако тие се појават како претставници на судот мора да ги изразуваат мислењата на судот.

Судиите во Андора имаат обврска за дискреција, што исклучува изразување на нивните лични и политички мислења.

На судиите во Естонија, напротив, им е дозволено да даваат интервјуа на новинари и можат исто така да пишуваат статии (критикувајќи го начинот на кој функционира системот на правдата, на пример).

Покрај тоа, нив им е забрането според правосудниот код на етика да бараат репортажа за себеси или нивните фамилии во списанија.

Во словачката Република, исто така, на судиите им е дозволено да даваат изјави во печатот во врска со прогресот на постапките.

Во Германија, каде повеќето судски портпароли се судии кои имаат добиено посебна обука, прифатено е дека тие можат да се изјаснат

за предметите за кои тие се одговорни (иако е препорачливо тие да се воздржуваат од такво постапување), предвидено е тие да се придржуваат на нивната должност за непристрасност, која има врска со имицот, исто како и другите импликации.

Правилата во Чешката Република се слични. Судиите или обвинителите може да му дозволат на новинар да ги разгледува списите во кокретни предмети.

Во Италија судиите и обвинителите имаат кодекс на етика кој вклучува правила за комуникација со медиумите - “баланс и умереност“ е клучен критериум.

Прашање В7: Присуството на телевизиски камери во судниците, и правилата кои го регулираат емитувањето на снимените ликови

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Од одговорите произлегува дека одреден број на земји имаат прифатено позиција за ова прашање, било во вид на дозвола или забрана на аудио и видео снимања на судските постапки. Тешко е сепак, да се ограничи, дали дозволувањето или забранувањето се апсолутни или се работи за исклучоци. Какви и да се позициите во принципот на различни земји, ни една не е целосно директна.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Албанија дозволува телевизиски камери во суд.

Телевизиски камери се исто така дозволени во суд во Романија под услов странките во постапките да се согласат да бидат снимени, целта на ова оградување е да го штити правото на личен портрет.

Во Естонија општо право е да се набљудува и да се прават аудио снимања на судски постапки, освен ако судот одлучил дека јавноста треба да биде исклучена од сите или поодделни делови на судењето. Тоа може да го направи за да ги заштити комерцијалните или државни тајни, приватниот или фамилијарниот живот на една личност, или на малолетниците, или е во интерес на самите постапки или на сведок. Видео снимањата може да бидат направени само со дозвола на судот. Во судења од кои јавноста е исклучена

судот може да одлучи да биде сочинет само пишан записник од постапките.

Во Јапонија на телевизиските компании, по правило, им е дозволено да снимаат во суд две минути пред започнување на процесите, кое нешто е предмет на дозвола на судијата.

Во Словачката Република и Португалија судиите одлучуваат дали ќе дозволат или не, видео и аудио снимања.

Во Италија судијата може, по согласност на странките, да дозволи фотографирање и звучни и видео снимања од сите делови на процесот. Во случаите од особен јавен интерес судијата не треба да добие согласност од странките. Има исклучоци за судења кои се одвиваат без јавност и заради заштитата на сведокот.

Во Чешката Република одговорноста лежи кај претседавачкиот судија, кој може да одобри (видео или аудио) снимања само за време на одредени стадиуми на постапките.

Во Кипар, Малта, Андора, Франција, Словенија, Република Македонија и Шведска, иако претставници на медиумите може да посетуваат судења (и да запишуваат белешки), телевизиски камери се во принцип исклучени. Фотографирањето на странките во постапките е исто така забрането.

Во Литванија странките може да бидат снимани пред и после судење.

Во Швајцарија постои општа забрана за фотографирање во внатрешноста на Федералниот Суд. Во случај на судења кои привлече големо медиумско внимание, сепак, Конференцијата на претседавачки судии на Федералниот суд ќе дозволи една телевизиска куќа да го снима судот пред да биде отворен претресот, ако таа превзема одговорност сликите да ги стави на располагање на други заинтересирани телевизиски куќи. Според тоа, ризиците од манипулација се минимизирани. Во конкретни случаи, снимањето е дозволено за едукативни цели.

Во Хрватска, телевизиски камери може да се дозволат во суд, исклучително (во јавен интерес).

Фотографирање и звучно и видео снимање се забранети во судовите во Словенија, освен на прес конференции и во случаи каде тие се легално одобрени. Претседателот на Врховниот суд може, по исклучок, да дозволи кривини предмети да бидат снимани. Во вакви случаи, судијата кој го води предметот мора да добие писмено одобрување од Претседателот најмалку еден ден пред да се отвори претресот. Претседателот на Врховниот суд може исто така (повторно на писмено) да го ограничи снимањето на отварањето на претресот или на донесувањето на пресудата, и може исто така да наметне ограничувања за употреба на материјалот. Снимање на судијата или членовите на поротата може да се врши само со нивна дозвола.

Во Луксембург телевизиски камери не се дозволени во ни една судница. Од друга страна, тие се, по правило, дозволени во ходниците на Основниот суд. Voqata на Канцеларијата на Државниот Совет да не дозволи снимање на обвинетите лица во притвор и врзани со лисици практично, не се почитува. Судиите се неволни да дозволат телевизиски камери во судот поради ризикот дека опишувајќи го процесот на правда може да се создаде јавен впечаток за судењето како театар, бидејќи телевизијата неизбежноги лови највозбудливите и трогателни моменти. Да се воспостави објективна снимка на ликови и звуци е секако потешко отколку да се изготви пишан или усен извештај за судењето. Од друга страна, под одредени услови, телевизијата може потенцијално да ја информира јавноста жедна за слики во врска со работењето на судскиот систем.

Во Украина одобрувањето на аудио и/или видео снимања е во дискреција на судот.

Во Германија телевизиски камери се дозволени во судот пред отворање на судењето, освен во Федералниот Уставен Суд, кој дозволува снимање на странките и на донесувањето на пресуди.

Во Белгија одговорноста за одобрување на присуство на телевизиски камери е дадено на "magistrats de presse". Само пристигнувањето на судиите и донесувањето на пресудата може да биде снимено; пренесување во живо на постапките е забрането; обвинетите лица, експерти, странките во постапките и сведоците итн може да бидат снимани само со нивна експлицитна согласност; пошироко рангирано одобрување може да се даде заради потребите на

изготвување на документарен филм; и “magistrats de presse“ може, со повикување на официјални директиви, да цензурира одредени секвенци.

Прашања В8-В13: Должностите на новинарите, кривични санкции, граѓански санкции, право на одговор и исправување, жртви со одреден углед; превентивни мерки; последици од клеветење на судиите

ПРЕТХОДНИ ЗАБЕЛЕШКИ

Преку прашањата од В8 до В12, и во помал обем В 13, прашалникот отиде веднаш во една област управувана од националната легислатива - и придружното прецедентно право - во рамките на високо специфичната област на клевета на личност. Се очекуваше делегациите веројатно да се фокусираат првенствено на аспектите на клевета во нејзините различни форми поврзани со судската активност, каде медиумите, известувајќи за предмет кој е во тек или на затварање на истиот, шират информации кои може објективно да се сметаат како клевета на нечија личност. Во секој случај, ова беше мое толкување, дека овие прашања беа вклучени во делот “Правда и медиуми“. Бројни делегации избраа далеку поопшто толкување, давајќи детали за нивната домашна легислатива за клевета на личност и придружните граѓански и кривични санкции воопшто, отколку да се сконцентрираат на клевета извршена преку медиумите. Даденото прашање В9 работи со правилата на работа и интегритет на кои новинарите мора да се придржуваат, се чинеше соодветно да се започне со оваа работа, така да се постави дискусијата во контекст на односите помеѓу судовите и медиумите. Идентификувајќи такви правила, потоа може да ги земеме во обзир практичните аспекти кои се однесуваат на санкциите за нивното неисполнување и исправка на неточна информација. Со оглед дека некои од делегациите не повлекоа граница помеѓу “приватна“ и “јавна“ клевета на личност, извештајот се осврнува на сите поднесени одговори.

Прашање В9: Условите кои се однесуваат на професионално работење и интегритет на новинарите

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Слободата на изразување (и мислење) и слободата на печатот се универзално признати принципи. Рамката на претходното е

вообичаено стипулирано во законите кои забрануваат клеветата на личност, без оглед на конкретното занимање на извршителот или на користениот метод. Сите законодавни системи за кои делегациите обезбедија информации содржат вакви одредби. Сепак, не секоја земја има конкретна легислатива за активностите на печатот. Некои земји имаат закони или прописи кои ги регулираат медиумите. Во други, здруженијата на новинарите имаат воспоставено прописи за етика, опфаќајќи постапки со помош на кои ширењето на информации кои може да ги прекршат тие етички правила може да бидат изнесени пред комитети кои вклучуваат барем неколку медиумски професионалци. Конкретни правила кои ги регулираат медиумските активности во врска со судовите се ретки.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Романија: медиумите мора да се држат во границите на пристојноста и умереноста, кои се поставени како етички правила на професијата. Ако раширените информации го клеветат карактерот на една личност, не се смета за повреда ако може да се покаже дека медиумите постапиле со легитимен интерес. Во случај на информација која потекнува од “квалификуван извор”, кој е официјален извор, препорачливо е да се цитира дословно, така да е јасно одвоена од размислувањата на личноста која ја цитира. Во кривични случаи, принципот на тајност на истрагите вообичаено натежнува над јавниот интерес за информации во врска со напредокот на кривичната истрага.

Поранешната Југословенска Република Македонија: уставните и законските одредби ги штитат новинарите и нивните извори; медиумите се врзани за “морални и хумани” обврски; ако медиумот покрива случај, мора да постапува така до крај и да го објави исходот. Прешршувањата на правилата за анонимност и објавувањата на фотографии од странки во постапките, ретко повлекуваат парници или санкции.

Литванија: Уставот ја гарантира заштитата на човековото достоинство и приватност, правото на слободно изразување на нечие сопствено уверување и правото на пренесување нечији идеи. Слободата на печатот е втемелена во законот, освен во случај на клеветата на личност, повреда на човеково достоинство или нарушување на приватност. Уставните права кои се во прашање

постојано се одмеруваат едно наспроти друго. Информациите презентирани на јавноста мора да бидат точни и прецизни. Новинарите се подложни на Кодексот на однесување, кој ги вклучува следните етички принципи: почитување на принципот на презумпција на невиноста (повлекувајќи со себе забрана на ширење информации кои би го повредиле или кои може да влијаат на непристрасноста на судовите); забрана на објавување неосновани, непроверени информации; забрана на објавување на имињата на жртвите, особено во случаи на сексуална злоупотреба; избегнување на објавување на имиња на обвинетите, дури каде нивната вина е докажана во суд; избегнување на објавување на имиња на поединци кои имаат извршено прекршоци, освен во случаите на јавни личности; избегнување на привлекување внимание за дела извршени од лице кое ја има отслужено неговата или нејзината казна, освен во случај на повторен престап; избегнување на објавување детали за фамилијарни скандали; избегнување на објавување на слики од катастрофи, несреќи или насилство кое може да ја вознемири чувствителноста на пријатели, роднини, читатели и посматрачи; и почитување на правата на ментално заболени деца и возрасни. Бројни институции ги надгледуваат медиумите и нивното придржување со етичките правила на професијата: Радио и Телевизиската Комисија, Инспекторатот на новинарска етика и Новинарската и Издавачката Етичка Комисија.

Кипар: новинарите се однесуваат согласно кодексот за професионална етика; тие мора да се однесуваат чесно и прецизно да известуваат за постапките. Ако изнесените факти се непрецизни или презентирани мислења непоткрепени, зловни или неправедни, може да се покрене постапка за клевета против новинарот, весникот и дистрибутерот. Новинарите мораат исто така да ги обелоденат официјалните извори и да ја проверат точноста на сите други информации добиени од приватни извори. Законот содржи конкретни одредби правејќи го нелегално ширењето на информации со намера за поткопување на суверенитетот на републиката или поттикнување омраза помеѓу групи и заедници на основа на расни разлики, религија, боја или пол, или објавување неточни извештаи кои може да го нарушат законот и редот.

Шведска: за оние медиумски куќи кои се подложни на лиценци (радио и ТВ), набљудувачки комитет проверува дали програмите се во согласност со условите за доделување на дозволата. Правото на

информираност и слободата на печатот генерално се сметаат како фундаментални, и следователно уживаат значителна заштита; заштитата на приватноста според тоа е намалена.

Швајцарија: од новинарите се очекува да даваат верни извештаи за основите врз кои Федералниот суд ги донесува своите одлуки. Во скоро сите предмети, ова е исполнувано совесно и прецизно. Сепак, задачата за популаризирање од страна на печатот понекогаш води кон преголемо упростување. Во чувствителни предмети каде постои склоност кон тоа да бидат изнесувани неточно од страна на печатот, Федералниот Суд издава, во дополнение на пресудата, печатено издание во кое ги истакнува клучните гледишта на одлуката.

Украина: улогата на медиумите е да шират објективни информации; новинарите мора да го почитуваат принципот на презумпција на невиноста, и да ги одмеруваат интересите кои може да спречат информацијата да биде раширена ако заштитата на приватноста е поважна од јавниот интерес за неа. Анонимноста на изворите мора да биде почитувана. Ширењето на информација која потекнува од официјален извор, дури и кога е клеветничка, не е казнив прекршок.

Естонија: постои Кодекс на етика за печатот; Естонскиот Совет за печатот и Здружението на совети на печатот на естонските весници, кои се невладини тела, може да ги огласат новинарите виновни за повреда на професионалната етика. Меѓу другото, Кодот предвидува дека новинарот е одговорен за неговата или нејзината работа. Органите на печатот мора да дадат се од себе да одбегнат објавување непрецизни, искривени и залажувачки информации. Приватноста на одредени групи (деца, жртви, малолетни обвинети, итн.) е подложна на посебна заштита. Информација за приватниот живот на една личност која, ако е раширена, може да го оклевети карактерот на таа личност, може да биде обелоденета само ако јавниот интерес е поважен од правото на приватност. Постојат исто така правила кои го регулираат начинот на кој информацијата е пренесена: мора да биде објективна, и новинарот не смее да ги изразува неговите или нејзините размислувања, туку да се држи до фактите. Пропуштањето да се почитуваат личните права е незаконско, освен ако лицето кое ја обелоденило информацијата може да покаже дека тој или таа не знаело - и не можело да се

очекува да знае - дека информацијата која е во прашање била непрецизна или нецелосна; или дека информацијата била точна; или дека тој или таа совесно ја верификувале информацијата; и дека постоел законски интерес за нејзиното ширење.

Луксембург: целата област на медиумското право претрпе далекусежни реформи согласно Актот од 8 јуни 2004 година за слободата на изразувањето во медиумите. Главна карактеристика на новиот Акт е тоа дека тој го обезбедува правото на заштита на изворите и правото на јавноста на информираност. Особено, тој го зема предвид прецедентното право на Европскиот суд за човекови права. Новинарите имаат задача за прецизност и точност во контекст на информациите кои ги обезбедуваат. Согласно Актот, новинарите имаат обврска да ја проверат вистината, содржината и изворот на соопштената информација, толку колку што се за тоа разумно способни и со оглед на специфичните околности. Тешко е, ако не и неможно, новинарите да се земат на одговорност за официјални изјави дадени од судските органи за кои подоцна ќе се докаже дека се неточни.

Гореспоменатиот Акт го воспоставува правото да се почитува принципот на презумпција на невиноста. Кога една личност е претставена јавно, пред било каква конечна осуда, како виновна за делата кои се предмет на истрага или на законски постапки, судот може да нареди да се превземат мерки (како што се исправка или да се даде изјава) со цел да го елиминира прејудицирањето на презумпцијата на невиност. Сепак, авторот неможе да биде ставен на одговорност каде што изјавата е направена со дозвола на лицето кое е во прашање, на барање на судовите, кога е направена во текот на јавното емитување во живо, ако секоја мерка на претпазливост била превземена за да се заштити повредувањето на презумпцијата на невиност, или каде има прецизен цитат од трета странка. Неколку дена пред судењето, обвинителните власти ги снабдуваат сите медиумски куќи со документ кој ги содржи сите предмети кои ќе се судат, имињата на обвинетите и обвиненијата. Прописите беа изготвени во консултација со новинари, судии и Адвокатската Комора, наспроти мало противење на страна на последната. Треба да се забележи дека Луксембуршките медиуми вообичаено не ги именуваат обвинетите, освен во случаи каде занимањето на обвинетиот или самиот углед и дава на јавноста легитимно право да го знае неговото или нејзиното име.

Малта: професионалната работа и интегритет кои се очекуваат од новинарите се поставени од страна на Малтешкиот Институт на новинари, кој е раководен од страна на Менаџерскиот Совет и работи преку комисији, работни групи и комитети. Согласно Кодексот на Институтот, известувањето за судења мора да биде точно. Меѓу другото, следните се сметаат како повреда на етиката: пропуштање изворите да се чуваат доверливи; објавување непроверени информации; пропуштање да се почитува приватниот и семејниот живот; употреба на скриени микрофони или камери или лажен идентитет; пропуштање да се направи јасна граница помеѓу факти и коментари; и објавување на имиња на жртви.

Поранешната Југословенска Република Македонија: новинарите се потчинети на Кодекс на етика; Здружението на новинари има основано “суд на честа” кој објавува одлуки против медиумски агенции кои го повредиле овој кодекс.

Словенија: степенот на професионална марливост и интегритет, кој се очекува од новинарите произлегува од Кодексот на новинари усвоен во 1991 година, кој истакнува дека основна обврска на новинарите е да обезбедат точни информации за јавноста. Оние кои шират неточна информација добиена од официјален извор не се лично или кривично одговорни за таа информација; сепак, службените лица мора да обезбедат целосна и точна информација, за која тие се одговорни.

Португалија: степенот на професионална работа и интегритет кој се очекува од новинарите е стипулиран во кодексот на етика на професионалци од областа на информирањето и во куќните правила на секоја компанија. Новинарите не подлежат на обврска да ги откријат нивните извори. Постојат разлики помеѓу објавување чесни мислења и ширење факти како такви, но во секој случај новинарот може да биде граѓанско или кривично одговорен ако тој или таа ја клевети личноста која е во прашање.

Франција: извештаите на новинарите мора обично да бидат “верни” и “искрени”.

Андора: од новинарите се бара да ги одмеруваат правото на информираност и јавниот интерес, од една страна, и почитување на приватноста, од друга страна.

Германија: печатот е подложен на бројни етички правила (Кодекс на печатот). Придржувањето на овие правила е надгледувано првенствено од страна на Германскиот совет за печат, со одреден успех. Новинарите мора да ја проверат информацијата пред да ја рашират, освен кога настанува од официјални извори - во кривични предмети обично истражниот судија или Државниот јавен обвинител преку прес конференции.

Прашања В8, В10, 11 и 12: Кривични и граѓански импликации на слични повреди на угледот на личност

Како што е наведено во воведот на овој дел на прашалникот, извештајот е ограничен претежно на преглед на клеветата во нејзините различни форми извршена преку медиумите во врска со судски предмети, иако голем број од делегациите понудија општи информации за клеветата на личност и нејзините последици. Примерите и особеностите цитирани според тоа се однесуваат накратко на општиот систем, од аспект на обезбедување дали клеветата треба да биде третирана различно во зависност од тоа дали е извршена преку медиумите, во јавност, или во приватна средина далеку од медиумскиот рефлектор.

**Прашање В8: Кривични казни за клеветата на личност
Ситуација со јавни личности**

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Албанија казната изнесува од 6 месеци до 1 година затвор.

Во романија клеветата и навреди се дела пропишани во Кривичниот Законик. Навредата е казнива со затвор од 2 месеци до 2 години или парична казна; клеветата е казнива со затвор од 3 месеци до 3 години, покрај која и парична казна исто така може да биде досудена. Казните се независни од занимањето на обвинетиот (новинар или друго). За двете дела, кривичните постапки се подложни на жалба поднесена од страна на лицето чија личност била оклеветена. Треба да се забележи дека новиот Кривичен законик треба да стапи во сила на 29 јуни 2005 година; тој ќе го вклучи само кривичното дело клеветата, казниво со 10 до 120 дневни глоби (една дневна глоба изнесува помеѓу 2,5 и 25 €).

Во Литванија казната за клеветата се состои од парична казна, или до 1 година затвор. Ако клеветата е направена преку медиумите, таа е подложна на парична казна, определување на притвор или до 2 години затвор. Навредите се дела подложни на парична казна, определување на притвор или до 1 година затвор.

Информација за приватниот живот на јавна личност може да се објави без негова или нејзина согласност ако тоа води кон аспекти од неговиот или нејзиниот живот кои по природа се јавни или ако тоа е од важност за општеството.

Во Швајцарија клеветата на личност и повредите на доверливоста или приватноста се незаконски согласно членовите 173 фф од Кривичниот законик. Постапка првенствено се покренува против авторот; алтернативно, главниот уредник на изданието може да биде одговорен, или лицето одговорно за публикацијата. Казните не се построги ако делото е сторено преку медиумите. Авторот на точен извештај за јавните постапки или на официјални изјави направени од страна на орган, не повлекува некаква санкција. Покрај и пошироко, прецедентното право бара јавните личности да прифатат поголем степен на јавно надгледување отколку другите луѓе, така да судовите се повоздржани во наоѓањето дека е извршено кривично дело.

Во Хрватска секој може да покрене постапка во кривичните судови за да го заштити неговиот или нејзиниот углед. Случаите на навреди или клеветата не повлекуваат затворска казна, туку само парична казна. Постапките се покренуваат единствено од поединци, и јавниот обвинител не е вклучен на ниеден начин. Новинарите се третираат исто како сите други. Сепак, тие можат да бидат ослободени ако можат да покажат дека нивната намера не била да навредат или оклеветат, или ако тие имаат причина да веруваат дека објавената информација е вистинита. Ова вклучува квалификувани или официјални извори. Новинарите имаат право да не ги откриваат нивните извори на информација. Ако делото било сторено преку печатот, издавачот е одговорен согласно законот за медиумите. Товарот на докажување на околностите кои може да го ослободат издавачот од кривична одговорност паѓа на последниот.

Во Естонија Кривичниот законик повеќе не содржи заштита против клеветата; само граѓанска заштита е на располагање. Пред 1

септември 2002 година различни форми на клевета беа класифицирани како кривични дела.

Се смета дека јавноста има поголем интерес да знае за активностите на јавните личности, извештаите за последните се сметани за клеветнички само ако тие се базирани на неточна информација.

Во Шведска клевета и навреди се казниви до 2 години затвор во сериозни случаи. Каде вакви дела се сторени преку медиумите, новинарот не е одговорен, главниот уредник единствено сноси одговорност.

Во Германија клевета на личност е казниво дело, подложно на поголеми ограничувања ако е во прашање јавна или добро позната личност и ако, во мерењето на интересите кои се во прашање, постои значителен јавен интерес во информацијата; заштитата на легитимните интереси може исто така да го оправда објавувањето на информација што може објективно да се смета клеветничка.

Во Јапонија лицата може да бидат осудени за клевета или навреди. Клеветење некој друг во јавност е казниво дело, без обзир на тоа дали наводите се точни или неточни. во поглед на навредите, јавното навредување на некој друг е исто така казниво дело. Се чини дека не постојат некои конкретни прописи кои ги регулираат медиумите.

Во Малта ваквите материи се регулирани со Актот на Малтешкиот печат, во член 248 од Законите на Малта. Клеветата е дело предвидено во кривичниот закон (пропишана е казна до 1 месец затвор или парична казна). Издавачот може да изнесе доказ дека објавената информација се состоела од точен извадок на говор даден пред голем јавен настан од страна на идентификуван поединец кој знаел, или разумно требал да знае или очекувал, дека содржината на тој говор би била објавена. Кривичните постапки може да бидат покренати против авторот, ако тој или таа напишал текст со цел за публикација или се согласил со неговата публикација, уредникот, или издавачот ако тој или таа може да биде идентификуван. Вакви постапки може исто така да бидат покренати против лице кое одржало јавен говор во услови во кои, тој или таа, требало да знае или се очекувало дека тоа би било

објавено во весник или емитувано на телевизија. Во отсуство на доказ на спротивното, за ваквите лица се претпоставува дека се однесувале промислено. Ако нивните дејствија не биле промислени, тежината на казнивото дело може да биде намалена. Кривичните постапки се одвоени од граѓанските постапки. Двете збирни постапки може да се одвиваат заедно или одвоено. Кога е извршена клеветата од страна на група на луѓе, секој кој бил раководител, директор, секретарка или имал слична позиција во време на делото, може да биде одговорен освен ако тој или таа може да покаже дека делото е извршено без негово или нејзино знаење, и дека тој или таа достоинствено ја вршел работата, со цел да ја заштити.

Словенија: Кривичниот законик ги разработува клеветата на личност и повреда на човековиот углед (навреди, клеветата, шокантни обвинувања и потценување). Клеветата на личност извршена јавно или преку медиумите е вообичаено подложна на по строги казни (максимална казна од 6 месеци отколку 3 во случаи на навреди, и 12 месеци отколку 6 во случај на клеветата). Ако жртва на клеветата е гонета од властите за кривично дело, доказ на вистината може да се обезбеди само преку официјална одлука. Слично, авторот нема да биде казнет ако тој или таа може да демонстрира дека тој или таа имал добра причина да верува дека неговите или нејзините тврдења биле точни. Оние на службени положби, мора да прифатат дека за сметка на нивната служба, нивната приватност ужива помал степен на заштита од онаа на другите луѓе. Слично, ако лицето е добро познато, новинарите можат да постигнат поголем јавен интерес за информацијата.

Словачката Република: различни форми на клеветата претставуваат кривично дело, пропишани казни се до 2 години затвор или парична казна од 5,000 до 5 милиони словачки круни. Ако делото е сторено преку печатот, снимка, радио, телевизија или друг сличен начин, како што е интернет, обвинетиот ќе добие затворска казна од 1 до 5 години. Само физичките лица се кривично одговорни за вакви дела, со оглед дека Словачкиот судски систем сеуште не предвидува кривична одговорност на правни лица, што е неодамна дебатирано во Парламентот.

Приватноста на јавните личности ужива помал степен на заштита.

Португалија: кривичното право го предвидува кривичното дело клеветата или навреди извршени преку новинари (за кои е пропишана казна до 2 години затвор или парична казна), и кривичното дело повреда на приватноста (за кое е пропишана казна од 3 месеци до 1 година затвор или парична казна). Казната е повисока ако вакви дела се извршени против титуларните челници на највисоките управувачки органи, носители на висока административна функција, омбудсмани, адвокати, сведоци, членови на пороти, полициски службеници, наставници или религиозни водачи.

Франција: клеветата и навредите, направени во јавност, преку медиумите или приватно, се кривични дела. Казната е повисока каде тие вклучуваат расистички елементи или создаваат побудување на расна омраза.

Андора: клеветата и сериозни навреди извршени во приватни кругови се подложни на затворска казна до 1 година, оваа максимална казна се зголемува на 2 години и 1 месец ако клеветата на личност е сторена во јавност или е раширена преку медиумите.

Италија: навреди и клеветата извршени преку печатот или друг медиум се казниви со зголемени казни. Лицето одговорно за публикацијата може да биде одговорно, исто како и авторот. Ако објавената информација е вистинита или ако била доволно проверена и постои јавен интерес за нејзино дознавање, судијата може да го ослободи извршителот од секаква казна дури и објавената информација теоретски да е клеветничка.

Прашање В10: граѓански постапки - штети - критериум - вредност

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Правото на одговор, правото на сигурна исправка на неточна информација и правото на оштета произлегуваат од заштитата на личните права загарантирани - првенствено - со Уставот и граѓанското право. Тоа се, во повеќето земји, според одговорите на делегациите, три аспекти кои се меѓусебно поврзани. Ако повредената странка била во можност да го изврши во целост неговото или нејзиното право на одговор, брзо и задоволително, соодветно ќе биде намалена причинетата штета, а според тоа, и достигнатиот надомест, и едвај ќе има било каква потреба за

исправка. Ако, од друга страна, правото на одговор не било извршено во целост или медиумот го одбил објавувањето, исправка ќе биде наложена и штетата веројатно ќе биде поголема, ако како резултат на времето кое поминало помеѓу клеветата на личност - и, со тоа, траењето, или дури повторувањето, на последното – поголем ќе биде и надоместот на штетата.

Извештајот настојува да обезбеди преглед на практиките во оваа област во однос на секое прашање, без давање на премногу фрагменти за системот за кој може да се заклучи од одговорите на делегациите.

Во голем број на земји, вредноста на досудените отштети од страна на судовите е одредена во зависност од сериозноста на делото (должината, интензитетот, обемот на ширење, итн.).

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Во Кипар висината на досудените оштети настојува да биде роголета ако лицето чија личност е оклеветена е јавна личност, и ротала ако публикацијата е со ограничен простор или жалителот има лош углед. Износите досудени од страна на судовите растат во последните години, во духот на потребата да се заштитат угледот и приватноста. Судовите можат исто така да досудат примерни и/или казнени штети за кои сметаат дека се потребни, на пример во случај на систематска клевета од дадена личност.

Во Словенија просечната вредност на оштети досудени на жртвите е околу 12,500€.

Во Словачката Република судот е слободен во одредување на вредноста на оштетите. Не постои горна граница.

Во Португалија нема фиксни критериуми, туку критериуми одредени од судовите според видот на делото (клевета или навреда) и социјалниот и економскиот статус на повредената странка.

Во Чешката Република највисоката досудена штета е 500,000 CZK (околу 15,000€). Оштети од 20,000-30,000 CZK (650-1,000€) се досудени во предмети каде презумпцијата на невиност била повредена. Социјалниот статус на повредената странка е земен во предвид (вредноста на оштетите е повисока за јавни личности).

Германија бара кривичното дело да биде “суштинско” и клеветата “сериозна” за да биде досудена оштета.

Во Андора судовите досудуваат само симболични оштети.

Во Франција досудените штети се во суштина ниски, и по природа се повеќе репараторни, отколку казнени.

Прашање В11: Исправка на неточна информација - односот помеѓу исправка, кривична санкција и граѓанска санкција

Во Литванија од оние кои објавуваат информација во врска со приватниот живот на една личност или погрешна информација која е клеветничка или го повредува неговото или нејзиното достоинство, без согласност на таа личност, може да се бара надомест. Доколку се извинат, тие и покрај тоа ќе треба да платат надомест, но во помал износ. Сепак, луѓето не можат да бидат обвинети за објавување на неточна информација ако тие укажуваат на нивниот извор и ако информацијата произлегла од владините институции, политички партии, политички или јавни организации, оние со службени овластувања, јавни собири, конференции, информација која веќе е објавена од друг медиум (ако таквата информација не била негирана) или информација прибавена од интервјуирани луѓе на радио или телевизија, објавена за време на изборна кампања или презентирана во форма на мислење, коментар или евалуација. Во сите овие случаи, лицето кое прво ја објавило информацијата, се смета за одговорно.

Во Хрватска ошетената странка може, преку граѓански канали, да бара оштета за клевета како и да бара исправка во печатот. Издавачот е изложен на одговорност. Товарот на било кој ослободителен доказ паѓа на товар на издавачот.

Естонија: забележува дека повеќето случаи на клеветење се решени пред да се отиде на судење. Надомест може да биде обезбеден за нематеријална штета.

Јапонија: честа е важна особина заштитена со граѓанското право. Клеветење на една личност, било промислено или небрежно, усно или писмено, создава незаконито дејствие согласно Кривичниот законик. Сепак, вакви дејствија не се незаконски кога (1) исказот се покажал

како вистинит, (2) исказот се однесува на работи од јавен интерес и (3) целта на нејзиното ширење е да му послужи на јавниот интерес. Клеветата извршена преку мислење или коментар не е незаконска ако (1) исказот засегнува работи од јавен интерес, (2) единствената цел на објавување на мислењето е да му служи на јавниот интерес, (3) може да се докаже дека мислењето или коментарот во значителен размер е базирано на факт. Слично, каде што нема доказ дека информацијата е точна, туку авторот имал доволна причина да верува дека била точна, такви дејствија не се незаконски. Сите погоре критериуми се применливи на јавни личности и поединци. Лицето чија личност била оклеветена може да истакне и обезбеди надомест и јавно извинување преку судовите.

Словачката Република: заштитата на угледот и приватноста е гарантирана со Уставот и граѓанското право, кој дозволува физички луѓе да побараат, во случај на повреда на нивните лични права, таа повреда да биде запрена како и праведен надомест да им биде платен; жртвите на клевета имаат право да бараат бесплатна исправка. Медиумскиот канал има обврска да објавува вакви исправки, освен ако може да докаже дека информацијата била точна. Ако одбие да објави исправка, судот може да му нареди да го стори тоа. Обичните луѓе исто така имаат право на надомест на нематеријална штета. Доброволната исправка задолжително не исклучува кривична одговорност.

Во Малта Актот за Малтешкиот печат ја обработува клеветата согласно граѓанското право. Доколу жртвата тоа го бара, судот (кривичен или граѓански) може да нареди самата пресуда или резиме од неа да биде објавено или емитувано. Жртвите на клевета можат обично да бараат изјавата да биде дадена во форма на повлекување преку истата телевизиска програма или весник. Граѓанските постапки може да бидат покренати против истите луѓе како и во кривичното право, подведени на истите правила кои се однесуваат на кругот на потенцијални сторители и одговорни луѓе.

Албанија: се применуваат општите правила поставени во Кривичниот законик. Доброволната исправка се зема предвид од страна на судот.

Во Романија дополнителна исправка е исто така дозволена; ова не ја елиминира кривичната одговорност на авторот, но може да создаде олеснителна околност.

Во Литванија луѓето кои објавуваат неточна информација која ја клевети личноста на еден човек и го поткопува неговиот или нејзиниот углед и достоинство мора да објави исправка, без коментар, во истата форма како и првичното издание. Исправката може да биде олеснителна околност.

Во Швајцарија доброволна исправка може да ја намали или исклучи одговорноста, или да ја намали вредноста на надоместот.

Естонија: оние кои се отетени со неточна информација може да бараат лицето да ја повлече информацијата или да објави исправка; не е важно дали информацијата била клеветничка или не.

Словенија:

- *Право на исправка: секој има право да бара издавачот да објави, бесплатно, исправка на изјава која влијаела на неговите или нејзините права или интереси. Барања за исправка мора да бидат поднесени во рок од 30 дена по изјавата или од денот кога лицето на кое се однесува станало свесно за изјавата, ако постоела оправдана причина тој или таа да неможеле да знаат за неа во тие 30 дена. Исправката мора да се појави во слична позиција и во иста форма како и написот на кој се однесува. Освен тоа, не смее да биде подолга од клеветничкиот напис или од делот на тој натпис на кој се однесува.*

- *Право на одговор: секој има право да бара издавачот да објави, бесплатно, негов или нејзин одговор на дел од информацијата. Одговорот мора да биде објавен без никакво промени, освен на исправки на правописни грешки. Издавачот има право да го замоли авторот за пократок одговор. Тој или таа може да одбие да објави одговор ако тој содржи неточна или непроверена информација, или да објави одговор кој е идентичен со оној кој е веќе објавен. Ако, од гледиште на издавачот, одговорот е само делумно неточен или непроверен, тој или таа не може да одбие да го објави без првенствено да го замоли авторот да ги отстрани битните пасуси.*

- *Погрешна информација за пресуда: ако медиумскиот канал дава информација која не одговара на изјавата дадена од судот, или ако објавената информација во тој медиум не ја пренесува објективно работата на судот, претседателот на судот може да бара право на одговор или исправка во истиот оддел или соодветен оддел од тој медиум, во истиот формат како и неточната информација.*

Португалија: секоја непрецизна информација мора да биде исправена, но не постои доброволна исправка во печатот. Исправката не ја исклучува кривичната одговорност, но може да влијае на должината на казната или вредноста на надоместот.

Луксембург: исправка на неточна информација обично не го ослободува авторот од оштета.

Белгија: каде судот наредува да се објави исправка, неговата одлука е правосилна и покрај приговори или жалби. Правото на исправка е елиминирано ако имало доброволна исправка во согласност со правилата (ист медиум, иста позиција, иста големина, итн.). Доброволната исправка може да биде олеснителна околност.

Чешката Република: доброволна исправка може да води кон ублажување или подигнување на казната, како и намалување на вредноста на надоместот.

Германија: исправка е возможна само во поглед на факти, а не и мислења.

Украина: исправките се земаат во предвид при одредувањето на надоместот на нематеријална штета.

Италија: исправката обично не го исклучува надоместот, без оглед на тоа, штетата е направена и не е отстранета како резултат на исправката. Ова е контроверзно прашање, околу кое, моментално се расправа.

Прашање В12: Превентивни мерки кои се на располагање во рамките на кривичните и граѓанските постапки (одземање на публикации, наредба да не се дистрибуира книга, превентивна цензура, итн.)

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Важно е да се направи разграничување помеѓу два вида мерки кои доведуваат до ограничувања на слободата на печатот. Првенствено, постои цензура во права смисла на зборот, која е рутинска државна интервенција за да се спречи ширењето на информација и ограничи слободата на изразување и мислење и слободата на печатот, на политичка основа или дури на основи на “raison d'état” (“државни причини”), резултирајќи со владин надзор на медиумите.

Ниедна од делегациите не споменаа таква цензура, мерки кои може да личат на неа, или владина инволвираност во надзорот над медиумите, во контекст на темите кои се опфатени. Единствен исклучок, во некои земји, со почит на медиумот чии активности се подложни на одобрување на дозволи или концесии (првенствено радио или ТВ), е набљудувањето дали да се постапува во согласност со барањата за одобрување на дозвола или концесија, што вклучува етички проблеми; сепак, владите ретко имаат единствена одговорност за вакво набљудување, кое обично е доверено на комитети составени од претставници на политичките органи, јавноста и медиумите. Од друга страна, сите делегации дадоа примери на превентивни мерки наредени од страна на судовите, било по службена должност или на барање, како дел од кривичните или граѓанските постапки. Вакви мерки се прикажани, со намера да се заштитат личните права, како битни додатоци на кривичните или граѓанските санкции, правото на одговор и правото на исправка дискутирани во рамките на претходните прашања.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Јапонија: лице чија личност е оклеветена може да бара превентивни мерки со цел да ја сопре постоечката повреда или да спречи идни повреди. Строги услови мора да бидат задоволени пред вакви мерки да можат да бидат наредени, со оглед дека Уставот гарантира слобода на изразувањето и поради тоа забранува цензура. Судските палози за спречување на публикација или повлекувања на примероците – тиражот од продажба се наредуваат само ако содржината е неточна, или каде е јасно дека публикацијата не е во јавен интерес, и каде жртвата може да претрпи значителна штета.

Кипар: во граѓански случаи, теоретски вакви барања можно е да се постават за публикациите да се одземат, но вакви наредби никогаш

во практиката не се дадени. Во кривичните постапки, сепак, материјал кој содржи незаконита содржина може да биде конфискуван со цел да се спречи негова идна дистрибуција. Пропуштањето да се постапи по ваквата наредба е подведено на затворска казна или парична заради непочитување на судот.

Литванија: постои одредба за превентивни мерки во граѓанските постапки, како што се наредбите да не се дистрибуира книга. Законот за кривична постапка исто така предвидува мерки како што се одземање или привремени ограничувања на авторските права.

Швајцарија: Граѓанскиот закон предвидува привремени мерки кои овозможуваат да се спречи појавување на написи во печатот.

Естонија: клеветнички публикации може да бидат одземени како дел од кривични или граѓански постапки.

Португалија: превентивни мерки се на располагање во рамките било на граѓанските или кривичните постапки (одземање на тиражот, наредби да не се дистрибуира материјалот, наредби да не се емитува телевизиска програма.

Во Франција и Белгија: превентивни мерки се наредуваат само под многу строги барања, така да не се прекрши членот 10 од ЕКЧП или да привлече критики за практикување на цензура.

Германија: одземање на книги или весници или налози за забрана на публикации може да бидат обезбедени преку кривични или граѓански канали. Владата може да интервенира кога публикацијата содржи сериозно кривично дело.

Прашање В13: Службена интервенција или интервенција од страна на професионални здруженија во случај судија или суд да биде нападнат преку печатот

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Ова прашање произведе широк спектар на одговори, кои се чини ја одразуваат значителната различност на фреквенција и интензитет на напади на судии. Во некои земји, судиите се јасно нападнати во голем размер, и се цели кон нив лично, додека во други земји вакви

напади и предизвици се далеку поневообичаени, ако не и непосредечки.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Албанија: Националната судска конференција (НСК) може да интервенира, и така постапува кога има повод.

Романија: Романското здружение на судии или портпарол на судот или Канцеларијата на државниот судски совет интервенира.

Литванија: Здружението на судии понекогаш застапува во одбрана на неговите членови.

Кипар: Врховниот суд, Здружението на судии и Здружението на адвокати интервенираат во такви случаи одвреме на време. Доколку судијата сака, тој или таа може исто така да покрене граѓанска постапка за клевета. Во пракса, сепак, ова никогаш не е направено.

Швајцарија: судот, преку неговиот портпарол или Претседател, обично превзема одговорност за исправка на неточни наводи и застапува во одбрана на судија кој е нападнат, ако нападот е неоправдан. Ваква интервенција е ретка.

Хрватска: Здружението на судии интервенира ако судија биде изложен на напад од страна на печатот, што е речиси секојдневно случување. Судскиот систем од страна на печатот се доживува како "топка за удирање" отворена за напад од секого, без сериозни последици. Судиите кои се изложени на напад може јавно да одговорат.

Словачката Република: согласно законот за судовите, Судскиот совет на Словачката Република и Советот на судии на регионалните судови се одговорни за заштита на судиите во случај на неоправдани напади. Овие совети може да застанат во одбрана во случај на неоправдани напади на судиите во медиумите. Здружението на Словачки судии и други професионални судски организации може исто така да ги штитат судиите.

Дури и кога тие се изложени на напад, судиите се обврзани со должноста за дискреција во поглед на предметите кои се во процедура а за кои тие се одговорни.

Португалија: Врховниот совет на судии и Здружението на Португалски судии интервенираат преку написи во весник или телевизиски изданија во случај на напад на судија или суд од страна на печатот од причини поврзани со управувањето на правдата. Судиите имаат должноста за дискреција внесена во Судискиот статут. Судиите неможе да даваат изјави или коментари за предмети, освен ако тие се овластени да го прават тоа од страна на Врховниот совет на судии со цел да го бранат нивниот углед или друг легитимен интерес.

Белгија: член на Врховниот совет на судството, по потреба интервенира ако судија е лично нападнат. Практично е невозможно судиите јавно да коментираат поради нивната должноста за дискреција, освен преку законски постапки.

Луксембург: професионално здружение на судии интервенира, многу ретко, во случај судија да биде изложен на напад. Не е вообичаено судиите да не се придржуваат на нивната должноста за дискреција, дури и ако прес кампања е покрената против нив, нешто што ретко се случува.

Естонија: ова прашање не е решено.

Словенија: дури и во случај на медиумски кампањи против нив, судиите се обврзани со принципот на доверливост и дискреција. Во некои случаи на напад на судии, професионални организации како што се Здружението на словенски судии може исто така да одговорат. За дополнителни информации, види прашање В11.

Поранешната Југословенска Република Македонија: Здружението на судии има одговорено на неосновани и непричински напади на судии во минатото. Судиите кои се обврзани со нивната должноста за дискреција, не одговараат лично; многу е невообичаено за нив да покренуваат постапки против медиумски канал.

Молдавија: како што печатот игра важна улога во информирање на јавноста, новинарите уживаат значителна слобода да ги

критикуваат институциите. Судиите имаат мала заштита од неоправдани напади. Тркалезните маси кои ги доведуваат заедно судиите и медиумските претставници понекогаш се одржуваат на вакви теми.

Чешката Република: не постои Врховен совет. Чешкото здружение на судии, кое ги претставува судиите, редовно се појавува во медиумите, и да ги коментира пресудите и да застане во одбрана на неговите членови. Како и самите судии, тие мора да одлучат поединечно како да одговорат на лични напади, во исто време осигурувајќи дека нема да ја повредат нивната должност за дискреција и непристрасност.

Италија: Врховниот совет на правосудството смета дека во рамките на неговите надлежности согласно Уставот спаѓа и усвојувањето на резолуции кои ги осудуваат повредите на независноста на судството во случај на напад на судија. Судиите понекогаш одговараат лично. Здружението на судии може исто така да одговори како дел од заштитата која им ја пружа на неговите членови.

Андора: не постои здружение на судии. Врховниот судски совет никогаш не интервенирал во случај на напад на судии во медиумите. Судиите не се чувствуваат поддржани во случај на вакви напади, кои може исто така да доаѓаат и од политичари.

Германија: во случај на напад на судија, од Министерството за правда или претседателот на судот на кој судијата му припаѓа, зависи дали ќе го брани него или неа. Здруженијата на судии исто така би дале интервјуа и би го поддржале судијата. Самите судии остануваат обврзани со нивната обврска за дискреција.

КОМЕНТАРИ НА ИЗВЕСТИТЕЛОТ И ЗАКЛУЧОЦИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ПРАШАЊАТА В4-13

А. Предговор

За делот “Правда и Медиуми“, бев замолен, како известител, да обезбедам теоретски прилог за да послужи како основа за работата на ССЕС за “фундаменталните аспекти на односите помеѓу потен-

цијално спротивставени принципи гарантирани со Европската Конвенција за човекови права“.

Во опишувањето на правата и должностите на новинарите и правата на оние оштетени со публикација, делегациите ги посочија темите кои се во прашање многу исцрпни; нивните одговори, резиме на кое е настојувано погоре - заедно со примерите - често се однесува на битните аспекти на овие теми и на спротивставените фундаментални вредности изнесени во чл.6,8 и 10 од ЕКЧП.

Поради тоа се чини непотребно да се повторат, на долг, теоретски начин, начините на кои слободата на изразувањето и правото на информација, од една страна, и правото на чесно судење (вклучувајќи ја и презумпцијата на невиност) и заштитата на приватниот и семејниот живот, угледот и човековото достоинство, од друга, по правило доаѓаат во конфликт. Сосем на крај, може да се забележи дека слободата на изразување и правото на информираност може понекогаш да послужат да ги гарантираат процедуралните права и да пружат обештетување и да се врати достоинството и угледот на една личност.

Б. Пристапот на медиумите до судските списи (истраги, судења, пресуди, итн.)

1. Ова е област каде секогаш ќе има бројни неизбежни конфликтни интереси, и во поглед на кои Советот на Европа веќе има објавено Препорака [Rec(2003)13. Предлагам дека охрабрувањето на судиите да научат за конкретни аспекти на новинарската вештина, и обратно, може да помогне да се минимизира негативното влијание на овие непомирливи интереси. Обучувањето на судиите во областа на медиумската пракса и вклучувањето на медиумските професионалци во судската политика на комуникација, како што е споменато погоре, се на линија со оваа цел.

Во многу случаи, сепак, интересите ставени на коцка може да бидат помирени.

2. На пример, каде медиумите неизбежно одат кон тоа да го прикажат случајот, било од почетокот, траењето на постапката или крајот на случајот, судските власти - немаат потреба да се ангажираат и да истражуваат кои се мотивите и чувствата за

реалниот интерес на јавноста да биде информирана за одреден случај, бидејќи тоа е прашање кое зависи од медиумските професионалци – тие треба да имаат придобивка од ширењето на информација која ја одразува реалноста на случајот. Кога не треба да се избере помеѓу информација и молчење, туку помеѓу лага и вистина во поглед на раширената информација, прашањата веќе не се поставувани во исти услови.

3. Во тој контекст, тајноста на која одредени фази или аспекти на постапките се подложени - првенствено во кривичните случаи - може да предизвика проблем. Неспорно е дека неможе да стане збор за поткопување на принципот на приватност во истрагите, кој несомнено штити многу важни права (вклучувајќи ги интересите на истрагите, презумпцијата на невиност и чување на приватноста на сите странки), не смее да стане изговор за апсолутно одбивање за обезбедување на информации. Не зависи од истражните судии или јавниот обвинител да претпоставува дали случајот е атрактивен за јавноста. Сепак, се додека фактите или извршителот го привлекуваат медиумскиот интерес, судските органи, одговорни за истрагата треба да ги одмерат аргументите за сочувување на таа тајност, наспроти аргументите за откажување од неа; во секој случај, вакви ограничувања ќе бидат само привремени. Од разни причини, исклучувањето на јавноста од судењата или од донесување на пресудата е подведено на исти барања за одмерување на разните интереси. Дадените примери од делегациите даваат доволна слика за ова.

4. Во сите видови постапки, слободата на изразувањето и мислењето на која се повикуваат медиумите е ограничена со граѓанските и кривичните санкции определени од судовите за можни повреди на основните човекови права. Од медиумите мора вообичаено да се очекува да не објавуваат информација на таков начин што да ги повредуваат човековите права заштитени со ЕКЧП. Сепак, ова е друго прашање, обработено со прашалникот и делегациите во релација со основите кои ги ослободуваат медиумите, на кои нема потреба да се навраќаме тука.

В. Граѓански и кривични санкции (вклучувајќи одреден случај на судска супервизија на медиумското известување за активностите на судовите)

Кога медиумски канал покрива случај пред судовите, тој, повикувајќи се на слободата на изразување и правото на информираност, ги допира личностите во она што им припаѓа на приватните животи, вклучувајќи ги најинтимните аспекти од него, како и судскиот домен на активност.

1. Во случај на повреда на човековите индивидуални права која може да се појави во вакви случаи, заради ширење на неточна информација - или информација која е точна но ја повредува приватноста или ја загрозува презумпцијата на невиност, на пример, може да се разгледуваат три јасни сценарија :

а) Ризикот од директно прекршување на индивидуалните права е очигледен: во зависност од тоа колку медиумите се конкретни во откривањето на идентитетот на луѓето кои се во прашање, дали тие изнесуваат факти или едноставно шпекулираат, дали вклучуваат или не, повеќе или помалку раширен круг на пријатели и фамилија на лицата, тие ќе најдат на обврската да ги почитуваат приватниот и семејниот живот на личноста, угледот и човековото достоинство. Во случај на повреда, причинетата штета е прилично очигледна.

Во ова првенствено сценарио, патиштата кои и се на располагање на повредената странка, како што е покажано во одговорите, се доволни. Немојам да видам какво дејство треба да превземе системот на правдата по службена должност, каде повредите на приватноста исто така прават кривично дело кое е автоматски гонето, што не е сценарио кое се разгледува.

б) Ризикот од повреда на презумпцијата на невиност од страна на медиумите е помалку очигледна, бидејќи е индиректна: почитувањето на принципот на презумпција на невиноста првенствено е сфатен како обврска на властите да го сметаат обвинетиот за невин се до крајниот исход на постапките. Додека е јасно дека чл.6 ст.2 од ЕКЧП наметнува обврска на државата, фактот останува дека, во контекст на јавното мислење, и со тоа кругот на познанства на личноста, медиумите навистина ја повредуваат презумпцијата на невиност повремено. Сите сме прочитале во весник или сме

слушнале на радио или телевизија, во однос на обвинетиот кој е само неколку дена под истрага, дека се претпоставува дека го извршило кривичното дело. Три страни понатаму или неколку минути покасно, истиот медиумски канал нема да пропушти да го критикува судот кој, осудувајќи го некогаш после месеци истрага и недели на судења, ја ставил вон сила својата пресуда како резултат на “непочитување на презумпцијата на невиноста”. Активностите на судот, раководени од принципот на презумпција на невиноста, и оние од медиумите, за заштита на наводните обвинети, се понекогаш тешки да се усогласат.

Во вакви случаи, може да биде во интерес на судот да ја исправи информацијата. Одговорите на делегациите покажуваат дека вакви исправки се превземани. Прашањето за тоа кој треба да ги објави, зависи првенствено од системот на правдата (соодветните улоги доделени на истражниот судија и јавниот обвинител), и второ од стадиумот на постапките достигнати во предметот. Јас само ќе ги упатам читателите на информацијата обезбедена од делегациите, забележувајќи дека, во секој случај, судечкиот суд е веројатно обврзан да ја примени најголемата можна воздржаност во вакви случаи, ако не и од целосна интервенција. Интервенција од друго тело во рамките на судот кој е во прашање, како што е судијата назначен да се справува со прашањата на комуникација, портпаролот или службата за односи со јавноста, е друго прашање.

в) Ризикот дека човековите права може да бидат повредени бидејќи авторитетот или непристрасноста на судството (споменато во чл.10 ст.2 од ЕКЧП) е поткопано е уште помалку очигледно, и уште повеќе индиректно. Сепак авторитетот и непристрасноста на судството не се гарантирани загади благосостојба и личен комфорт на судиите, или за да ги задоволи нивните ега или желба за моќ. Целта е да се осигура дека судската активност и резултирачките пресуди ја имаат потребната законитост за да бидат разбрани, прифатени и применети, што значи дека судот мора да биде препознаен како авторитет кој ја дели правдата со независност, неутралност и непристрасност. Ако судовите ги немаат овие три квалитети, или ако се предизвикани или загрозени од страна на медиумите, тоа секако му штети на судскиот систем, но исто така и на индивидуалниот корисник на правдата.

Во ова сценарио, судските портпароли или службите за односи со јавноста имаат улога за исправка и објаснување на она што можат.

2. Исправките и законските активности во случаи на клевета преку медиумите имаат свои ограничувања. И судиите и медиумите се свесни за ова. Јас покрај тоа сакам да ги повторам, со оглед дека ќе биде веројатно потребно да ги дискутирам.

Реакцијата на личноста имплицирана од медиумите често е молчење, воздржување или одбивање да одговори, да се брани себеси или да покренува законски постапки, тоа е, всушност, нереакција воопшто. Такво однесување е поттикнато од прилично распространетата идеја дека оние кои превземаат да се бранат себеси во вакви случаи - дури ако тие имаат право тоа да го прават - всушност ризикуваат да ја зголемат штетата која ја претрпеле или ја трпат. Дури и кога правото на одговор може да биде употребено, кога информацијата е исправена - доброволно или како резултат на судска наредба - и кога извршителот на повредата е казнет, било со кривична казна или со граѓанска штета, јавното мислење ќе настојува да не го смета за вистински вратен угледот на лицето кое е во прашање. Во повеќето случаи, јавноста ќе завземе гледиште дека “нема чад без оган”, и според тоа дека приказната кажана од страна на медиумите била најмалку делумно точна.

Кога личност со одреден јавен углед минува низ постапки во вакви случаи, и обезбедува пресуда во негова или нејзина корист, често ќе се мисли дека тој или таа добиле привилегиран третман од страна на судовите поради неговиот или нејзиниот статус, врски или богатство.

3. Како што покажуваат одговорите на прашалникот сите држави кои имаат превентивни мерки поставуваат стриктни услови за нивната примена. Како што е често наведено, ова потекнува од цврстата одлука да се почитува слободата на изразувањето признаена на сите луѓе и на медиумите посебно. Вакви ограничувања на наредби да не се објавува или емитува исто така произлегуваат од разликата помеѓу инволвираните интереси со оглед на изминувањето на времето: поинаков углед и достоинство, кои се божемно исчистени и вратени со исправката или оштетата, слободата на изразување која е спречена со наредба за необјавување или емитување, неможе да биде вратена: медиумскиот интерес за

објавување е карткотраен, онолку колку треба да ги задоволуваат комерцијалните императиви како и барањата кои водат единствено кон пуштање на информацијата. Подоцнежното објавување повеќе нема да биде од никаков интерес за јавноста, и поради тоа, за медиумите.

4. Врз основа на одговорите на делегациите на прашањето В13, јасно е дека принципот кој преовладува е придржувањето на судиите на нивната должност за дискреција, дури и кога ќе бидат нападнати. Известителот е на мислење дека овој принцип тешко може да се доведе во прашање. Оние кои негуваат судска кариера знаат дека ќе најдат на многу критики, некои од нив остри. Се до пред неколку години, судиите можеби мислеле, барем во некои земји, дека ќе бидат поштедени од медиумите до одреден степен, но повеќе неможат да прават такви претпоставки. Можно е да се наведат бројни примери, по дефиниција погодни да ги привлекуваат медиумските репортажи. Освен тоа, припадници на законодавната и извршната власт редовно се земени на критика, и тешко е да се види зошто тоа не би било случај и со членовите на судството.

Должноста на судијата за дискреција значи дека тој или таа не може вообичаено да коментира за предмет кој довел до тоа тој или таа да бидат нападнати. Додека ова е правило, мора да биде почитувано. Општо е прифатено во огромно мнозинство на случаи, дека почитувањето на приватноста надтежнува над јавниот интерес за информација. Ако, сепак, странката во постапките, заштитена согласно чл.6 и 8 од ЕКЧП, открие информација во врска со неговото или нејзиното судење на медиумите со цел да ги нападне судиите, тешко е да се види што би го спречило подоцнежниот одговор или исправката на информацијата во границите на направените откривања. Уште еднаш, барем до некој степен, може да се постави паралела помеѓу трите гранки на власта: ако, исто како членовите на законодавната и извршната власт, членовите на судството мора да прифатат критики, не може да постои толку апсолутна обврска за дискреција која ќе ја спречи било каков одговор.

Слично, ако судија е лично нападнат како личност, тој или таа може, за возврат, несомнено да се повика на одредбите кои го штитат приватниот и семејниот живот, угледот и достоинството. Ова сепак мора да остане последен извор на помош.

Припадниците на владата или на законодавната власт не секогаш се колебаат во покренување на судски постапки кога се навредени или оклеветени. Вообичаено, тие тоа го прават како личности кои тврдат дека има повреда на нивните човекови права. Лесно е: тие не мора да покренат случај пред оние кои се на иста положба со нив. Ако тоа го сторат, за тој случај, ќе постои значителен ризик од преминување во систем на државна цензура, што никој не го сака.

Проблемот со кој се соочуваат судиите кои се навредени или оклеветени е дека тие мора да покренат случај пред оние кои се на иста положба со нив со цел да ги афирмираат своите права. Ова веднаш го покренува прашањето за потребата од сигурност на оние се на иста положба со нив со оглед дека автоматски предмет на дискусија е непристрасноста на колегите на судијата. Формирање на специјален суд за вакви случаи е спорно решение и судиите имаат право на нормален суд.

Интервенцијата од институциите како што е Судскиот Совет, и од професионални здруженија за кои ова треба да биде законски пропишана цел, е и сфатлива и пожелна. Останува фактот, дека сепак, зависи од судиите дали ќе го прифатат овој аспект на нивната улога.

Г. ДОСТАПНОСТ, ПОЕДНОСТАВНУВАЊЕ И ЈАСНОСТ НА ЈАЗИКОТ УПОТРЕБУВАН ОД СТРАНА НА СУДОВИТЕ ВО ПОСТАПКИТЕ И ОДЛУКИТЕ

ОПШТИ ЗАБЕЛЕШКИ

Во сите земји, целта е да се донесуваат образложени пресуди и да се избегнува колку што е можно употреба на компликувани термини. Пресудите треба исто така да бидат концизни.

Сите земји треба да се придржуваат на високо спротивставени услови кои е тешко да се усогласат:

- првенствено, од една страна, одлуките мора да бидат прецизни и ослободени од двосмислености, термините кои ги содржат мора да имаат единствено значење; од судиите според тоа се бара да бидат екстремно перцизни и ригорозни во изборот на зборови; од друга страна, од нив се бара да употребуваат едноставен, разбирлив вокабулар кој е достапен на повеќето луѓе, а со тоа и често, помалку прецизен;

- второ, на друго ниво, одлуките треба да содржат разбирливи причини, како и да бидат концизни, меѓу другото така да правдата да може да биде остварувана брзо.

Ако судиите се обидат да ги исполнат сите овие услови, кој бара остар осет за баланс, тие се подложни да бидат критикувани од страна на професионалци за недостаток од ригорозност во користениот вокабулар, а од лаиците дека е употребен непристапен жаргон, од жалбените авторитети заради недавање доволно причини на нивните одлуки, од јавното мислење за пречекорување на времето потребно за исправање на одлуката.

ПРИМЕРИ И ОСОБЕНОСТИ

Литванија: процедуралните закони ја пропишуваат задолжителната содржина на пресудата, но не даваат никакви детали за одделните делови, вклучувајќи ги основите. Согласно општото правило, пресудите мора да бидат разбирливи. Нема студии од оваа област.

Кипар: Чл.30 и 2 од Уставот предвидува дека секоја пресуда мора да содржи причини. Пресудите може да се донесат усно. Начинот на кој

е донесена пресудата и употребуваниот јазик, зависат од секој судија. Сепак, секоја пресуда мора да содржи краток преглед на случајот како и докази и факти.

Швајцарија: одлуките на Федералниот суд се движат од 8 до 12 страни во просек. Бројот на страните посветен на причините се зголеми со времето. Конкретно, се зголеми бројот на повикувања на прецедентното право и правната теорија.

Хрватска: секоја пресуда мора да ги опфаќа сите фактички и правни аспекти на конкретниот случај, на секое ниво на инстанца. Како резултат, пресудите на судот од втора инстанца се понекогаш подолги од оние на судот од прва инстанца, со оглед дека ги повторуваат аргументите на последниве.

Естонија: пресудите се составени од вовед, краток преглед, призини и заклучок. Не постојат проценка за должината на судските пресуди, но се движат од 3 до 15 страни во просек, зависно од комплексноста на случајот. Колку што е можно, судиите мора да избегнуваат употреба на латински и зборови кои се тешки за разбирање. Во Врховниот суд, известителот минува низ одлуките за да се осигура дека тие се во согласност со гореспоменатите услови.

Јапонија: нови форми на пресуда беа предложени и воведени со цел пресудите да се направат полесни за читање. Пресудите мора да ги исполнуваат следните услови: за странките: да ги информираат и да им дадат можност да одлучат дали да се жалат или не; за повисоките судови: да ги разјаснат фактите и причините така да ја упростат нивната задача; за целокупната јавност: да ја разјаснат содржината на легислативата преку конкретни случаи и да ја гарантираат непристрасноста на судот; за судијата кој ја донел одлуката: да му овозможи нему или неа да ја чита неговата или нејзината пресуда објективно (да види дали биле обезбедени доволно докази, или дали биле направени грешки во толкувањето на правото).

Луксембург: Уставот предвидува дека сите пресуди мора да бидат образложени. Обврската да се дадат причини е континуирано надгледувана од страна на повисоките судови; доколку не се наведат доволно основи, пресудата се укинува. Во поглед на концизноста на

одлуките, колку е повисок судот толку поконцизни се неговите одлуки. Од една страна, се смета безначајно да се повторуваат фактите и аргументите изнесени од страна на понискиот суд, и краток преглед се смета за доволен. Од друга страна, се смета дека концизноста - особено во одлуките на Судот на касација т.е. највисокиот суд - го дополнува авторитетот на одлуката.

Малта: мнозинството одлуки се донесуваат во писмена форма. Тие се вообичаено детални, содржејќи краток преглед на случајот, и законот што е применет. Сепак, беше забележано дека судовите би биле поефикасни ако пресудите беа поконцизни.

Словенија: судиите се обрзани со закон да ги објаснуваат сите елементи земено во предвид, заедно со прифатениот метод на пресметување. Ако еден факт не е адекватно објаснет, тој може да биде предмет на жалба и може да ги прекрши правилата на постапката.

Словачка Република: судиите имаат обврска да ги објаснуваат нивните одлуки јасно и концизно. Во некои граѓански и кривични пресуди, може да ја дадат одлуката во форма на изјава, без наведување на причините. Ова е случај, на пример, во контекст на кривичните постапки пред судија поединец, каде за делото во прашање не е пропишана казна повеќе од 5 години затвор. Ниту правната заедница ниту целокупната јавност се на мислење дека кратки пресуди може да го зајакнат авторитетот на судовите. Попрво, тие настојуваат да веруваат во спротивното, иако прекумерно долги одлуки не се исто така пожелни. Во нивните одлуки, судиите мора исто така да објаснат како тие ја пресметале оштетата и судските трошоци.

Чешката Република: законот содржи услов за “кратко образложение”. Што се случува во пракса е друго прашање.

Молдавија: нацртот на пресудата е внесен во прирачник за “Модел на судски постапки”, изготвен за да ги направи судските одлуки достапни и читливи.

Португалија: моментално, политиките во оваа област се контрадикторни. Од една страна, првенствено за основите на ефикасност, од судиите се бара да ги упростат причините за

нивните одлуки. Од друга страна, адвокатите се жалат на одлуките кои не содржат причини. Исто така е важно да се осигура дека упростеноста и јасноста на јазикот употребуван од страна на судовите не е резултат на претворањето на судовите во фабрики за судење, кои мора да произведуваат без оглед на цената. Правниот јазик мора да биде концизен и прецизен. Во секој случај, судовите треба да стават на располагање резимеа од нивните одлуки на јазик кој е достапен за граѓаните.

Италија: традицијата за давање на образложение и обврската да се постапи така резултира со нешто подолги пресуди. Законот и Врховниот Совет ја охрабруваат концизноста.

Шведска: судовите оформија работни групи составени од судии и експерти за да определат начини на упростување и подбрување на јасноста на пресудите. Овие прашања се исто така посочени и од Министерството за правда и Националната судска администрација.

Андора: нацртот на пресудите се ниша помеѓу Шпанската традиција (долги причини) и Француската традиција (пократки причини). Постојано растечкиот број на предмети ја наметнува потребата за пократки пресуди.

Германија: Германските судии не се на мислење дека кратки одлуки го зајакнуваат авторитетот на пресудата. Законите за постапките бараат пресудите да опфатат конкретна содржина. Повисоките судови обично донесуваат подолги пресуди.

КОМЕНТАРИ И ЗАКЛУЧОЦИ НА ИЗВЕСТИТЕЛОТ ВО ВРСКА СО ПРАШАЊАТА Г1-Г2

Во теорија, ги делам мислењата кои ги подвлекуваат прашањата за јасноста, упростувањето и достапноста на одлуките. Сепак, општите коментари за овие гледишта го истакнаа фактот дека, во пракса, условите се високо спротивставени.

Има - сеуште - едноставни случаи, во прилог и на фактите и законот. Во вакви случаи, е можно и апсолутно потребно, да се спречи вокабуларот на адвокатите да ги компликуваат прашањата до степен пресудата да стане неразбирлива.

Во покомлицирани случаи, комплексноста на одлуката може најверојатно да биде редуцирана на битните точки. Судиите не смеат да пишуваат на комплициран, нечитлив начин со правниот стил или жаргон, кој го разбира мал затворен круг на луѓе. Сепак, се чини невозможно за секоја странка на постапките да биде во можност да ја разбере секоја судска одлука во нејзината целина. Јас сум на мислење дека судијата кој го водел и одлучил предметот мора да биде крајно внимателен во објаснувањето на неговата или нејзината одлука. Во најкомпликуваните случаи, странките се помогнати од адвокат. Последниот мора да превземе дел од задачата за објаснување на одлуката, како што тој или таа мора, во рамките на неговата или нејзината способност како полномошник, да објасни некои аспекти на неговата или нејзината работа на лицето кое тој или таа го застапува.

Изработката на судските одлуки некогаш бил опишан како уметност. Несмонено е претерување судиите да се гледаат како уметници. Би било поприкладно тие да се опишат како занаетчии, со строгост и прецизност кои спаѓаат во рамките на коцептот на занаетчиство, и доколку ова недостига, резултатот од работата е бескорисен. Верувам дека ваква строгост и прецизност може да се научи. Тие треба несомнено да бидат научени во правните колеџи за обука за правни служби, но може корисно - и со намера секогаш да се решаваат проблемите со враќање кон нивниот извор - исто така да биде вклучено во курсеви на правниот факултет или семинари. Ова би послужило како дополнителен мост помеѓу судските и академските светови, заедно со упатување на редовите погоре.

ШПАНСКИ СУДСКИ КОМУНИКАЦИОНЕН ПРОТОКОЛ

Судството е управувано од свое независно тело: шпанскиот Врховен Совет за правосудство составен од 20 членови избрани од Законодавните Комори и претседател кој е избран од 20 членови на Советот и подоцна именуван од Кралот.

Секоја од 17-те регионални единици имаат Висок суд на правата (ВСП) како највисок на територијата.

Од 2001 година шпанскиот ВСП вовеле активна политика на комуникација на сите фронтови. Ова вклучува напори за модернизација и досега непозната во организацијата на судството.

Стратегијата е базирана на мрежа од 20 Служби за комуникација 17 од нив се во секој од Високите судови, една е во Националниот Кралскиот суд, Врховниот суд и една во шпанскиот ВСП.

Нив ги водат професионалци за комуникации, новинари со бекграунд и докажано искуство на полето на судството. Овие Служби се раководат од принципот на транспарентност на информациите и потполна соработка со медиумите, лимитирани само со законските одредби, ова неповредливо наследство е основна вредност бидејќи новинарите имаат веродостоен извор од кој не само што црпат информации, туку и да ги споредат оние кои се однесуваат на судскиот систем. Тие се столбот на напорот кој шпанскиот ВСП го прави за да го трансформира имиџот и угледот на шпанскиот судски систем во целина.

Порано, кога комуникационен канал не постоеше, новинарите се ослонуваа на информации добиени од странките и ова го заведуваше јавното мислење во поглед на вината или невиноста на обвинетиот.

Новинарите се засегнати со две прашања: пред се им требаат вести без оглед на изворот кој снабдува со информации и време - времето кога треба да ја пратат својата копија за објавување или емитување.

Овие служби ја прекинаа ваквата пракса, клучните професионални и лични односи кои уредниците ги имаат со репортерите кои

известуваат за судскиот систем на дневна основа придонесоа за оваа измена.

Тие играат главна улога во објаснување и ширење на делови од судските пресуди исправајќи ги грешките кои може ги направиле новинарите, службите се ангажирани во многу активности како информирање за дејствијата на судењата, датумите кога ќе се одржат судењата, снабдувајќи ги со текстови на пресудите и информации за тековните процеси, сите новинари се известуваат во исто време, со цел да се избегнат сомневања и недоразбирања освен во случаи на интервјуа и стории кои биле барани од одреден медиум.

Шпанскиот ВСП вовеле во 2004 Судски комуникационен протокол, кој е водич за примена од судиите и новинарите заедно. Протоколот е чист и фер водич за двете струки, ефикасноста на истиот, прв пат беше демонстрирана за време на истражните постапки во случајот од март 11, 2003 во кој 192 луѓе беа убиени во терористичкиот напад во Мадрид.

Во согласност со Препораката 13

Главна се однесува на Кривичните судови кои произведуваат 92 % од сите судски информации дистрибуирани на медиумите, тука се разликуваат 2 процедурални фази, истрага и устен претрес.

Истрагата е покриена со тајност освен ако нема ризик дадените информации да ја попречуваат истрагата и ако истражниот судија ја одобри. Се даваат следните податоци- идентитетот на лицето кое се појавило пред истражниот судија, осомничен и уапсен, и причините за апсење, пратено со краток опис на фактите и околностите на настанот, дали е задржан во притвор или пуштен со гаранција, превентивно задржување, наводи на делата кои се предмет на постапката, бројот на сведоците кои сведочеле, извршени вештачења, превземени истражни дејствија и напредокот на одделни процедурални фази и писмената издадени во оваа фаза може да бидат обелоденети - давање или одбивање на одобрение на одредени дејствија, решението за притвор, за отворање на правна постапка, судски експертизи и судски одлуки за дисквалификуваните околности и жалбите.

Согласно Препораката 13 и 2 јавното обвинителство издаде инструкција за односите меѓу ДО и медиумите,

Искуствата покажуваат дека овие информации не ја повредуваат тајноста и е ценета од новинарите бидејќи можат да соопштат на јавноста дека судскиот систем работи транспарентно, кога ќе се донесе и соопшти пресудата, таа станува јавен документ и во целост се пренесува во јавноста. Општото правило има исклучоци во поглед на малолетници и семејни работи, не смеат да се дадат лични податоци кои може да доведе до нивно откривање од медиумите.

Од 2004 снимањето ТВ и аудио е правило, освен кога Претседателот на Врховниот суд тоа легално ќе го забрани, за 4403 судии и за новинарите тоа е ново сценарио кое бара адаптација, офисите играат важна улога и решија многу проблеми со односите меѓу судовите и медиумите, така повеќе не се односи на опонирање туку на искрени и директни, колку што дозволуваат ограничувањата предвидени во законот. Прес службите на Врховниот суд, Кралскиот суд, во координација со Претседателите на судовите ќе го организираат и посматраат процесот на пристап на аудиовизуелна опрема во судниците.

Шпанскиот ДСС издаде т.н. Спогодба за саморегулирање за судењата кои се пренесуваат на ТВ, кое е заедничка иницијатива со Аудиовизуелниот совет на Каталонија и независно тело од еден од 17 автономни региони.

Иницијатива е превземена од шпанската федерација на Прес асоцијациите која е професионална организација на новинарите во која ќе има претставници од приватните и јавните ТВ канали, оваа спогодба треба да ги опфати сите аспекти кои ќе гарантираат фер покривање на судењето кое има социјален импакт, почитувајќи ги правата на странките.

Кога ќе биде издадено ќе се даде на информација на сите судии и магистрати.

Шпанскиот ДСС во напорите за транспарентност и комуникативност естаблира програм Информирање за судството, се организираат работилници за кривично процесно право со наставнички капацитети за новинари од сите медиуми прес, радио, интернет, кој

ги покриваат информациите произведени од судот, од нив се покажа дека новинарите назначени да го покриваат судството беа лошо информирани или немаа познавања, бизнисот во комуникациите не инвестира во тренинг на персоналот особено во судските репортери, тие едноставно им доделуваат задача за еден ден и со тоа е завршено, новинарите кои земаа учество во овие работилници, беа задоволни и бараа да се прошири на прашања како домашно насилство, малолетници.

Се организираат во тренинг центрите за судии и во главните медиски комуникациски центри, ако не можат тие кај нас ние одиме кај нив, постигна да се подигне нивото на знаење за судството од новинарите кои известуваат од судовите и да ги запознаат луѓето кои ја делат правдата градејќи лични врски со офицерите од Комуникациските служби, новинари и судии, во многу случаи се покажа дека извештаите се третираат на поинаков начин.

Исто така треба да се пропишат и условите за пристап на камерите во судница, градење на лични и професионални врски, (кај нас, дали лицата сакаат да бидат снимени). Овие лични врски доведоа до одвркање од емитување извештаи кои се пристрасни дискриминирачки и кои создаваат штета за имиџот на судството.

Друг аспект е начинот на кој сме портретирани од ТВ и камерите, инвазијата на филмови од САД со судења влијае на европските земји, парадоксално е дека јавноста повеќе знае за американскиот судски систем отколку за сопствениот и се создава погрешна претстава. За да се спречи ова влијание во шпанскиот ДСС има замисла за специфична работилница насочена кон ТВ и филмски автори на сценарија, да им се објасни се што им е потребно да знаат како да прикажат вистински и реален портрет за тоа како судскиот систем функционира, а покрај тоа, шпанскиот ДСС оствари врска со сите ТВ продуценти нудејќи совети за идни продукции во однос на судскиот систем.

Најважна е едукацијата на школски деца и адолесценти, поради големото влијание на аудио-визуелни медиуми шпанскиот СДС изготви 2 воспитни програми за судството, за деца од 12-15 години, посета на судии во школите, децата се собираат во холот и по кратка презентација поставуваат било какви прашања, завршува со игра за малолетнички суд, судијата го игра судијата и носи тога, а театарска

група школска ги игра другите, втората фаза е за деца од 15-18 години, ги посетуваат судовите за да научат за нив од прва рака, поставуваат случај а после се среќаваат со судијата, обвинителот, адвокатот, резултати не може веднаш да се очекуваат, треба да се работи долго.

Имицот на судството на граѓаните се уништува поради разни причини, исправени сме пред јавен сервис кој е под опсервација и оценка на општеството, еден од двајца Шпанци мислат дека не работи исправно, иако 8 од нив нема да се двоумат да се обратат до судовите да им ја реши тужбата, (мора да знаат дека е единствен легитимен форум за решавање на нивните случаи), судството не е доволно познато се перципира како далечно, комплексно, неразбирлива институција на која се гледа со недоверливост и сомнение, особено пресудите кои за јавноста се тешко разбирливи, дека е затворено тело кое ги штити своите членови, штити одредени политички интереси со кои е тесно поврзано, медиа професионалците имаат односи на љубов и омраза со судскиот систем особено таму каде нема прес служби и мора да прибавуваат вести од неофицијални извори, преку медиумите како нервозно ткиво на земјата, се креираат мислења кои потоа имаат директно влијание на перцепцијата на граѓаните за судството. Да им се објаснат принципите како работи, улогата на судиите, дека е независен орган.

УЛОГАТА НА ПРЕС СЛУЖБИТЕ

Новинарите кои пишуваат судски стории немаат претходен тренинг за разлика од спортските , повеќе контакти со нив ќе доведе до помалку конфузни информации кои ќе создадат погрешна претстава за фактите, од голема важност за правилна претстава за судството зависи д нивното прикажување.

ЗАДАЧИ НА ПРЕС СЛУЖБИТЕ

На дневна база да ги читаат сите весници дури и националните, за да се одвојат артиклите за судството, судовите и судиите, подготовка на дневна нота со сите овие информации која ќе биде испратена до сите членови на Бордот и ако е технички можно и до судиите и магистратите на таа област, дневен лајн ап на конкретна тема за оние судии кои ги судат случаите кои привлекуваат

медиумски интерес за да ги информираат како се репортирани, директна поддршка на оние судии или судови лимитирана на информатичка материја олеснувајќи им ги односите со медиумите и да се исправат грешките кои треба да се исправат, дневна збирка на одлуките од сите судови на округот така да новинарите може да изберат кои ќе ги публикуваат, првостепените пресуди од интерес за општата јавност, однапред ги информираат новинарите за листа на судења, помош на судиите кога планираат судење со влијание на јавноста, нацрт прес комуникаеа и репорти, припрема на документи потребни за вршење на исправката, организира прес конференции, одржува интервјуа со надлежни од судските институции, координира публикација на артикли од интерес за судиите, го следи покривањето на судскиот систем прикажано од ТВ, им даваат прес пас на новинари и фотографии кои редовно ги обработуваат судските стории, и оние кои известуваат за нив повремено.

МЕЃУСЕБНА ДОВЕРБА, ИАКО Е ДЕЛ ОД СУДСКАТА ОРГАНИЗАЦИЈА

Односи на прес службата со:

1. судиите, заради исправка, да бараат совет од офисот ако сакаат директен контакт со медиумите или средба со новинарите, да им пружи помош на оние судови кои кога треба да планираат усно судење или присуство на новинари во откривање на докази или во оние работи кои се од јавен интерес, со истражните и судечките е најважно бидејќи ги следат случаите кои се од интерес за јавноста и во одреден степен се изложени на медиумски притисок под присмотра, истражните судии во случаите кои имаат јавен интерес се поврзуваат со прес офисот за да дадат информација додека е можно таа истрага да не биде компромитирана, ако истражниот судија сака да се сретне со медиумите, треба да го информира прес офисот за содржината на информациите за да и други новинари ја имаат истата информација, офисот им дава лична помош за да ги канализираат информационите барања кога случајот е под медиумско светло, судечките судии може да бараат совет од офисот за нивните односи со медиумите или тоа да им го препуштат на нив,
2. офисот одржува односи со претседателите на високите регионални судови и со претседателите на окружните судови,
3. со најстариот судија во градските судови кој е портпарол на судот - три степени на судскиот комуникационен систем, на координација и субординација.

Сложен систем на односи и овластувања на претседателот на Националниот Кралски суд и на Високите судови во врска со медиумите се поставени во регулација издадена од Управувачкиот борд на судовите, односи меѓу прес службите во овие судови со претседател. На истите, на кои им даваат извештај претседателите се природни портпароли, се јавуваат во јавноста кога треба нешто да се разјасни, појасни, исправи, а службите ја прават стратегијата, прес офицерот прави ревизија на агендата на претседателите за планирање на средби со медиуми, да го придружува на сите настани каде се очекуваат медиуми, да ги планира со претседателот и да ги организира институционалните настани, тој ја превзема функцијата на шеф на протокол, да му дава поддршка на претседателот за припрема на неговите официјални говори, претседателот мора да биде информиран за сите јавни појавувања планирани од претседателите на Провинциските судови и Сениор судиите и причините за тоа.

Офисот дава поддршка на претседателот на Провинциските судови за планирање на контакти со медиумите кое се смета за адекватно и ако е одобрено од претседателот на Високиот суд.

Значи за сите директни комуникации со јавноста треба да биде известен повисокиот суд, офисот ќе биде специјален оддел кога тој треба да го подготви неговото јавно појавување, или да изготви нацрт на извештај за пресот, се под координација и директива на претседателот на високиот суд, се смета дека се особено важни во комуникациските процеси бидејќи тука се наоѓаат најмногу локални станици кои имаат големо влијание во создавање на јавното мнение, може добро за организирано координирано делување за единствена стратегија во прикажување на судството, но нема самостојност.

Прес офисот под директива на претседателот на Високиот суд, соработува со сениор судијата во сите релации со медиумите врз основа на принципот на координација кој ја покрива работата на новинарите кои известуваат од судовите, му помага во неговите јавни појавувања.

СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

РЕЗОЛУЦИЈА (74) 26

**ЗА ПРАВОТО НА ОДГОВОР – ПОЛОЖБАТА
НА ПОЕДИНЕЦОТ ВО ОДНОС НА ПЕЧАТОТ**

*(Усвоена од страна на Комитетот на министри
на 2 јули 1974, на 233-от Состанок на
претставниците на министрите)*

Комитетот и министрите,

Земајќи го предвид тоа дека во правото на слобода на изразувањето е вклучена и слободата за добивање и давање информации и идеи без мешање на јавните органи и без оглед на границите, како што е пропишано со Член 10 од Европската конвенција за човекови права; Земајќи предвид дека според оваа одредба уживањето на оваа слобода со себе носи и обврски и одговорности, особено во врска со заштитата на угледот или правата на другите;

Земајќи предвид дека е пожелно на поединецот да му се обезбедат соодветни мерки на заштита против објавување информации кои содржат неточни факти во врска со него, и да му се обезбеди правен лек против објавувањето информации, вклучително и мислења, кои претставуваат мешање во приватниот живот на поединецот или пак напад врз неговото достоинство, чест или углед, без разлика дали информациите се пренесени во јавноста преку печатен медиум, радио, телевизија или кој било друг вид масовен медиум кој се објавува периодично;

Земајќи предвид дека, исто така, во интерес на јавноста е таа да добива информации од различни извори, при што се гарантира дека јавноста ќе добива целосни информации;

Земајќи го предвид тоа дека за овие цели треба да важат истите начела за сите медиуми, иако средствата кои му се достапни на поединецот може да се разликуваат во зависност од тоа дали се користат печатени, радиодифузни или телевизиски медиуми;

Земајќи го предвид тоа дека во сегашни услови, само положбата на поединецот наспроти медиумите од периодичен карактер, како што се весниците, радиодифузните и телевизиските медиуми, треба да се зема предвид, како и тоа дека заштитата на поединецот против мешањето во неговата приватност или против нападите по неговата чест, достоинство или углед треба значително да се разгледаат.

Им препорачува на владите на земјите членки, како минимален услов, положбата на поединецот во однос на печатот да биде во согласност со следниве начела:

1. Во однос на информации поврзани со поединци, објавени во кој било медиум, засегнатиот поединец ќе има ефективна можност за

исправка на неточните факти поврзани со него, без неоправдано одложување, за кои факти поединецот поседува оправдан интерес да бидат исправени, при што на таквите исправки, што е можно повеќе, ќе им се даде еднаква важност со оние во изворната публикација.

2. Во однос на информации кои се поврзани со поединци, кои се објавени во кој било медиум, засегнатиот поединец ќе ужива употреба на ефективен правен лек против објавувањето факти и мислења кои конституираат:

i. мешање во приватноста на поединецот, освен кога ваквото дејство е оправдано со преовладувачки, легитимен јавен интерес, каде поединецот посебно или имплицитно се согласил на таквата публикација или пак кога објавувањето на фактите, во такви околности, е општо прифатена пракса која не се коси со законот;

ii. напад на честа, достоинството или угледот на поединецот, освен ако информациите се објавени со посебна или имплицитна согласност на поединецот, за кого станува збор или се оправдани преку одреден преовладувачки, легитимен јавен интерес или пак ако се работи за фер критика заснована на точни факти.

3. Ништо од горенаведените начела не треба да се толкува во насока на оправданост на воведување цензура.

4. Во горенаведените начела:

i. терминот „поединец“ ги вклучува сите физички и правни лица, како и други органи без разлика на нивната националност или живеалиште, со исклучок на државните и другите јавни органи;

ii. терминот „медиум“ ги опфаќа сите средства за комуникација наменети за дистрибуција на информации до јавноста кои се од периодичен карактер, како што се весници, радиодифузери или телевизии;

iii. терминот „ефективна можност за исправка“ значи секоја можност која може да се искористи како лек, како правен така и секаков друг, како што е правото на исправка, или правото на одговор или пак правото на приговор до советите за печат;

iv. терминот „правен лек“ значи облик на надоместување, како правен, така и секаков друг, кој што е обезбеден со закон за клеветата или преку поднесување приговор до советите за печат, а таквиот лек ќе му биде достапен на секој поединец без неосновани ограничувања, како што е на пр. наплата на нереални трошоци.

5. Горенаведените начела ќе се применуваат врз сите медиуми, без исклучок. Со ова не се исклучува различна примена на овие начела врз различни медиуми, како што се радиото и телевизијата, и тоа сè до оној степен до каде ова е неопходно или оправдано преку различната природа на медиумите.

Се препорачува, владите членки, при усвојувањето на законодавството во врска со правото на одговор, да воведат одредби за правото на одговор во печатот и во радиото и телевизијата, како и во сите други периодични медиуми, во врска со обликот на минималните правила кои се даваат во прилог на оваа резолуција.

ПРИЛОГ

МИНИМУМ ПРАВИЛА ВО ВРСКА СО ПРАВОТО НА ОДГОВОР ВО ПЕЧАТОТ, РАДИОТО И ТЕЛЕВИЗИЈАТА И ДРУГИ ПЕРИОДИЧНИ МЕДИУМИ

1. Секое физичко и правно лице, како и други органи, без разлика на националност или живеалиште, споменато во весник, периодично издание, радио или телевизиска емисија, или кој било друг медиум со периодичен карактер, а во врска со кое лице или кој орган биле изнесени факти во јавноста, за што тоа лице или орган тврди дека се неточни, можат да го употребат правото на одговор со цел да ги исправат фактите во врска со тоа лице или орган.

2. На барање на лицето за кое станува збор, медиумот за кој станува збор, задолжително мора да го објави одговорот што го испратило лицето за кое станува збор.

3. Само по исклучок, националното право може да пропишува можност за отфрлање на објавувањето на одговорот од страна на медиумите и тоа во следниве случаи:

- i. ако барањето за објавување одговор не е адресирано до медиумот во разумен краток рок;
 - ii. ако должината на одговорот го надминува она што е неопходно за исправка на информацијата која ги содржи фактите за кои постои тврдење дека се неточни;
 - iii. ако одговорот не се придржува само до исправката на фактите кои се предмет на предизвик;
 - iv. ако одговорот конституира дело казниво по закон;
 - v. ако одговорот се смета спротивен на со закон заштитените интереси на трети лица;
 - vi. ако поединецот за кого станува збор, не може да покаже постоење на легитимен интерес.
4. Објавувањето на одговорот мора да се случи без неоправдано одложување и мора да му се даде, што е можно повеќе, еднаква важност како што им била дадена на информациите кои ги содржеле фактите за кои постои тврдење дека се неточни.
5. Со цел да се зачува ефективната употреба на правото на одговор, во националните законодавства ќе се определи кои лица можат да ги застапуваат публикациите, издавачките куќи, радијата, телевизиите или други медиуми, со цел справување со барањата за објавување одговори. Лицето кое ќе биде одговорно за објавување на одговори на сличен начин ќе биде назначено, а таквото лице нема да може да биде заштитено со каков било вид имунитет.
6. Горенаведените правила ќе се применуваат за сите медиуми, без исклучок. Со ова не се исклучува различната примена на овие начела кај различни медиуми, како што се радиото и телевизијата, до тој степен до каде ова е неопходно или оправдано преку различната природа на медиумите.
7. Сите спорови во врска со спроведувањето на горенаведените правила ќе се разрешуваат пред трибунал кој ќе биде овластен да наложи неодложно објавување на одговор.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРЕПОРАКА бр. R(85) 11

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА ПОЛОЖБАТА НА ЖРТВАТА
ВО РАМКИ НА КРИВИЧНОТО ПРАВО И КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА**

(Усвоена на 28 јуни 1985 година од страна на
Комитетот на министри
на 387-от состанок на Заменици министри)

Комитетот на министри, согласно условите од членот 15.b од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи предвид дека целите на системот на кривична правда традиционално се искажуваат на начин на кој првенствено е засегнат односот помеѓу државата и прекршителот;

Имајќи предвид дека поради тоа функционирањето на тој систем понекогаш имаше тенденција повеќе да ги зголемува отколку да ги намалува проблемите на жртвата;

Имајќи предвид дека задоволувањето на потребите и заштитата на интересите на жртвата мора да претставува најважна функција на кривичната правда;

Имајќи предвид дека исто така е важно да се зајакне довербата на жртвата во кривичната правда и да се охрабри на соработка, особено во својство на сведок;

Имајќи предвид дека за исполнување на тие цели неопходно е во системот на кривична правда да се земат во обзир физичките, психолошките, материјалните и социјалните повреди што ги претрпела жртвата, и да се разгледаат посакуваните чекори за задоволување на нејзините потреби во тој поглед;

Имајќи предвид дека не е неопходно мерките за исполнување на овие цели да бидат во конфликт со другите цели на кривичното право и кривичната постапка како што се зајакнувањето на општествените норми и рехабилитацијата на прекршители, но можат всушност да помогнат за нивно остварување и за евентуално помирување помеѓу жртвата и прекршителот;

Имајќи предвид дека во поголема мера треба да се земат предвид потребите на жртвата во сите фази на постапување на кривичната правда.

Имајќи ја предвид Европската конвенција за надоместување на жртвите од насилниот криминал,

I. Препорачува владите на земјите членки да ги прегледаат нивните законодавства и практики во согласност со следните насоки:

A. На ниво на полиција

1. Полициските службеници треба да бидат обучени за справување со жртвите на сочувствителен, конструктивен и убедлив начин.
2. Полицијата треба да ја информира жртвата за можностите да добие помош, практични и правни совети, надоместок од прекршителот и надоместок од државата;
3. Жртвата треба да има можност да добие информации за исходот од полициската истрага;
4. Полицијата во секој извештај што го доставува до органите на прогон треба да даде што е можно појасни и поцеловити искази за повредите и загубите што ги претрпела жртвата;

B. Во поглед на прогонот

5. Не треба да се донесе дискрециона одлука за тоа дали да се гони прекршителот без соодветно да се земе предвид прашањето за надоместување на жртвата, вклучувајќи ги и посериозните напори направени за таа цел од страна на прекршителот.
6. Во поглед на прогонот жртвата треба да се информира за конечната одлука, освен ако таа има укажано дека не сака таква информација;
7. Во случај да се донесе одлука да не се врши гонење жртвата треба да има право да побара да се изврши ревизија на таа одлука од страна на надлежен орган или има право да започне приватна судска постапка;

V. Испрашување на жртвата

8. Во сите фази на постапување жртвата треба да се испрашува на начин на кој соодветно ќе се обрне внимание на нејзината лична положба, нејзините права и нејзиното достоинство. Децата и ментално болните или хендикепираните треба, секогаш кога е возможно и соодветно, да се испрашуваат во присуство на нивните

родители или старатели или други лица кои се квалификувани да им помагаат;

Г. Судски постапки

9. Жртвата треба да биде информирана:

- за датумот и местото на сослушување за прекршок во кој на жртвата ѝ биле нанесени штета и загуба;
- за нејзините можности да добие реституција и надомест во рамки на процесот на кривична правда, правна помош и правен совет;
- за тоа како таа ќе може да дознае каков е исходот на предметот;

10. Треба да биде возможно за еден кривичен суд да може да нареди на прекршителот да плати надомест на жртвата. За таа цел треба да се укинат постоечките ограничувања или технички препреки што спречуваат таквите можности да бидат општо реализирани;

11. Законодавството треба да предвидува надоместокот да биде во форма на казнена санкција или во форма на замена на казнена санкција или тој да биде изречен заедно со казнена санкција;

12. Сите релевантни информации по однос на повредите и загубите претрпени од страна на жртвата треба да се стават на располагање на судот со цел тој при одлучувањето за формата и големината на казната да може да ги земе предвид:

- потребата на жртвата за надоместок;
- сите надоместоци или реституции што ги има дадено прекршителот или сите искрени напори за таа цел;

13. Во предметите каде отворените можности од страна на судот вклучуваат додавање на финансиски услови во рамки на изрекувањето на одложена или условна казна, или наредба за условно ослободување или каква било друга мерка, треба да се обрне големо внимание, помеѓу овие услови, на надоместокот што го дава прекршителот на жртвата;

Д. Фаза на извршување

14. Ако надоместокот претставува казнена санкција тогаш тој треба да се наплати на ист начин како што се наплаќаат паричните казни и треба да има повисок приоритет од сите други финансиски санкции на кои е подложен прекршителот. Во сите други случаи

треба да ѝ се помогне на жртвата во наплатата на парите колку што е тоа можно.

Ѓ. Заштита на приватноста

15. Информациите и политиките за односи со јавност во врска со истрагата и судењето за прекршоци треба внимателно да ја земат предвид потребата да се заштити жртвата од каков било публицитет што може да има прекумерен ефект врз нејзиниот живот или достоинство. Ако поради видот на прекршокот или посебниот статус или лична положба и безбедност на жртвата е неопходна таква заштита, тогаш или судењето треба да се снима со камера додека се изрече пресуда или откривањето или публикацијата на лични информации треба да се ограничи до најсоодветен степен.

Е. Посебна заштита на жртвата

16. Кога е неопходно и, особено, кога се работи за организиран криминал, на жртвата и на нејзиното семејство треба да им се пружи ефикасна заштита од заплашување и од ризикот прекршителот да се одмазди.

II. Препорачува на владите на земјите членки:

1. да ги истражат можните придобивки од шемите на посредување и помирување;
2. да го промовираат и охрабрат истражувањето за ефикасноста на одредбите што имаат ефект кај жртвите.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРЕПОРАКА бр. R(97) 13

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ВО ВРСКА СО ЗАПЛАШУВАЊЕТО НА СВЕДОЦИ
И ПРАВАТА НА ОДБРАНАТА**

(Усвоена на 10 септември 1997 година од страна на
Комитетот на министри
на 600-от состанок на Заменици министри)

Комитетот на министри, согласно условите од членот 15.b од Статутот на Советот на Европа,

Потсетувајќи се дека целта на Советот на Европа е да постигне поголемо единство помеѓу своите членки;

Свесен за потребата на земјите членки да развијат заедничка политика против криминалот во врска со заштитата на сведоците;

Имајќи предвид дека во некои области на криминалитетот, како што се организираниот криминал и криминалот во рамки на семејството, постои сè поголем ризик дека сведокот ќе биде предмет на заплашување;

Имајќи предвид дека е неприфатливо да биде возможно системот на кривична правда да не успее да ги изведе обвинетите лица пред суд и да не успее да издејствува пресуда бидејќи сведоците успешно се обесхрабруваат слободно и чесно да сведочат;

Забележувајќи дека сè повеќе се признава посебната улога на сведоците во кривичните постапки и дека нивните докази често се суштински за обезбедување на пресуда за прекршителите, особено по однос на организираниот криминал и криминалот во семејството;

Убеден дека иако сите лица имаат граѓанска должност искрено да сведочат како сведоци, нивните права и потреби, ако така бара системот на кривична правда, треба подобро да се препознат, вклучувајќи го правото да не бидат предмет на какво било попречување при давање сведоштво или да не бидат изложени на опасности.

Имајќи предвид дека земјите членки имаат должност да ги штитат сведоците од такво попречување преку обезбедување специфични мерки за заштита со кои успешно ќе се осигура нивната безбедност;

Имајќи ги на ум одредбите од Европската конвенција за човекови права и прецедентното право на своите органи со кои се признаваат правата на одбраната да го испраша сведокот и да го оспори неговото сведочење, но со кои не се овозможува конфронтација „лице во лице“ помеѓу сведокот и наводниот прекршител;

Земајќи ги предвид Препораката бр. R(85) 4 за семејно насилство, Препораката бр. R (85) 11 за положбата на жртвата во рамки на кривичното право и кривичната постапка, Препораката бр. R (87) 21 за помагање на жртвите и спречување на виктимизација, Препораката бр. (91) 11 за сексуалната експлоатација, порнографијата и проституцијата и трговијата со деца и младинци, и Препораката бр. (96) 8 за европската политиката против криминалот во време на промени,

Препорачува владите на земјите членки:

- да се водат од начелата додадени кон оваа препорака при формулирањето на нивните внатрешни законодавства и при ревидирањето на нивните политики и практики против криминалот;
- да се осигурат дека сите неопходни промоциски материјали за овие начела се распределени до сите заинтересирани тела како што се адвокатски комори, правосудни органи, служби за спроведување на законот и социјални институции вклучени во семејната грижа.

Додаток кон Препораката бр. R(97) 13

I. Дефиниции

За целите на оваа препорака:

- „сведок“ значи лице кое има информации релевантни за судските постапки независно од неговиот статус според националното кривично и процедурално право. Оваа дефиниција ги вклучува експертите исто како и толкувачите;

- „заплашување“ значи посредна, непосредна или можна закана за еден сведок што може да доведе до попречување на неговата должност да даде сведоштво што ќе биде слободно од какво било влијание. Тоа вклучува заплашување што резултира од самото постоење на криминална организација за која е добро познато дека врши насилство или се одмаздува, или од самиот факт што сведокот доаѓа од затворена социјална група и во рамки на истата тој се наоѓа во позиција на слабост;

- „анонимност“ значи дека идентификациските поединости за сведокот остануваат целосно непознати за обвинетото лице;

- „соработник на правдата“ е секое лице кое се соочува со кривични обвиненија, или лице кое било осудено, за учество во злосторничко здружение или друга криминална организација од кој било вид, или учествувало во прекршоци од областа на организираниот криминал, но се согласува да соработува со органите на кривичната правда, особено преку давање информации за криминалното здружение или за организацијата или за каков било кривичен прекршок поврзан со организиран криминал.

II. Општи начела

1. Соодветни законодавни и практични мерки треба да се преземат за да се осигура дека сведоците ќе можат да сведочат слободно и без заплашување.

2. Паралелно со почитувањето на правата на одбраната, и таму каде тоа е потребно, треба да се организира заштита на сведоци, на

нивните роднини или на други лица кои им се блиски, вклучувајќи ја заштитата на нивните животи и личната безбедност пред, во текот и по судењето.

3. Делата на заплашување на сведоци треба да бидат казниви како одделни кривични прекршоци или како дел од прекршокот за употреба на незаконски закани.

4. Паралелно со земањето предвид на начелото за слободно проценување на доказите од страна на судовите, со процедуралното право треба да се земе предвид и влијанието на заплашувањето врз сведоците

5. Сведоците како субјекти на законски привилегии треба да се охрабрат да им откријат на надлежните органи релевантни информации за сторени кривични прекршоци и подоцна да се согласат да сведочат во суд.

6. Паралелно со почитувањето на правата на одбраната, за сведоците треба да се обезбедат алтернативни начини на откривање докази со што тие ќе се заштитат од заплашување кое резултира од конфронтацијата „лице в лице“ со обвинетото лице. На пример, на сведоците може да им се дозволи да ги откријат доказите во посебна просторија.

7. Персоналот на кривичната правда треба да има поминато адекватна обука за да се справи со предмети во кои може да постои ризик сведоците да бидат предмет на заплашување.

III. Мерки да се преземат по однос на организираниот криминал

8. Кога се дизајнира рамка на мерки за борба против организираниот криминал треба да се усвојат посебни процедурални правила за справување со заплашувањето. Исто така, тие мерки може да бидат применливи кај други сериозни прекршоци. Таквите правила ќе ја осигураат неопходната рамнотежа во едно демократско општество помеѓу спречувањето на нередот или криминалот и заштитата на правото на фер судење на обвинетото лице.

9. Паралелно со обезбедувањето доволно можности за одбраната да го оспори доказот што е приложен од страна на сведокот, следните мерки, меѓу другото, треба да се земат предвид:

- снимање на исказите што сведоците ги даваат во текот на предистражната постапка со помош на аудио-визуелни средства;
- користење предистражни искази, дадени пред судски орган, како доказ во суд кога е невозможно сведоците да се појават во суд или кога нивното појавување во суд може да резултира во голема и вистинска закана по нивниот живот и безбедност и по животот и безбедноста на нивните роднини или на други лица кои им се блиски;
- откривање на идентитетот на сведоците во максимално крајната можна етапа од судските постапки и/или откривање само на избрани детали;
- исклучување на медиумите и/или на јавноста од целото судење или само од дел од судењето.

10. Анонимноста на лицата, кои можат да приложат докази, треба да претставува исклучителна мерка таму каде тоа стои на располагање и е во согласност со домашното право. Со кривично-процедуралното право треба да се обезбеди верификациска постапка за да се одржи фер рамнотежа помеѓу потребите на кривичните постапки и правата на одбраната кога се побарани гаранции за анонимност од страна на такви лица и/или истите привремено се дадени од страна на надлежните органи. Одбраната преку таа постапка треба да има можност да ја оспори наводната потреба за анонимност на сведокот, неговиот кредибилитет и потеклото на неговите информации.

11. Анонимност треба да се одобри само кога надлежниот судски орган ќе ги сослуша страните и ќе заклучи дека:

- постои сериозна закана по животот или слободата на засегнатото лице или во овој случај по животот или слободата на тајниот агент или по неговите можности за работа во иднина; и
- доказите најверојатно се значајни и се чини дека лицето е кредибилно.

12. Треба да постојат понатамошни мерки за заштита на сведоци кои приложуваат докази, таму каде тоа е соодветно, и тие вклучуваат спречување одбраната да го идентификува сведокот, на пример со користење прегради, маскирање на лицето или со искривување на гласот.

13. Ако била дозволена анонимност пресудата не треба да се заснова само или до решавачки степен врз доказите приложени од страна на такви лица.

14. Таму каде е погодно треба да се формираат посебни програми како што се програмите за заштита на сведоци и да се стават на располагање на лицата кои имаат потреба од заштита. Главната цел на овие програми треба да биде заштитата на животот и личната безбедност на сведоците, нивните роднини и на други лица кои им се блиски.

15. Програмата за заштита на сведоци треба да пружа различни начини на заштита; таа може да вклучува промена на идентитетот на сведоци, на нивни роднини и на други лица кои им се блиски, преселба, помош за наоѓање нова работа, да им се обезбедат телохранители и друга физичка заштита.

16. Знаејќи ја важната улога на соработниците на правдата што тие ја играат во борбата против организираниот криминал треба внимателно да се разгледа можноста за извлекување корист од мерките што се обезбедуваат со програмите за заштита на сведоци. Кога е неопходно таквите мерки исто така треба да вклучуваат специфични аранжмани како, на пример, посебни казнено-поправни режими за соработниците на правдата кои служат затворска казна.

IV. Мерки да се преземат по однос на ранливите сведоци, особено во предметите за кривични дела во рамки на семејството

17. Треба да се преземат адекватни законодавни и практични мерки за да се обезбеди заштита од заплашување и да се ослободат од притисок сведоците кои даваат докази против членови на нивните семејства во кривични предмети.

18. Такви мерки треба да се дизајнираат за различни категории ранливи сведоци. Во нив, исто така, треба да се земе предвид дека заплашувањето во рамки на семејството често е скриено и, обично, влијае врз психолошката и/или емоционалната благосостојба на сведокот. Во отсуство на отворени дела на заплашување, треба да се претпочитаат мерките од областа на не-кривичното право.

19. Треба да се овозможи посебна заштита на децата заедно со поддршка за спречување каква било злоупотреба на положбата на моќ во семејството. Децата треба да се запознаат со нивните права, особено со правото да известуваат за криминални активности.

20. Треба да се заштитат специфичните интереси на детето во текот на постапките од страна на социјална служба и, ако е соодветно, од страна на адвокати кои поминале низ посебна обука.

21. Жени кои се предмет на домашно насилство и постари лица кои се предмет на малтретирање од страна на нивното семејство со цел да бидат спречени да известат за криминални дела и да дадат докази треба да добијат адекватна заштита од заплашување.

22. Треба да се создадат програми за да се помогне на сведоците во давањето докази против други членови од нивното семејство. Со такви програми може да се обезбеди рамка за:

- правна, психолошка и социјална помош и, ако е соодветно, помош за згрижување на сведоците, како и финансиска помош;
- мерки да се оддалечи обвинетото лице подалеку од сведокот со цел да се избегне понатамошно заплашување; или, алтернативно, мерки да се оддалечи сведокот;
- психосоцијални мерки (како што е психијатриски третман) за обвинетото лице за да се спречи понатамошно заплашување.

23. Разните институции во рамки на системот на кривична правда треба да бидат запознаени дека тие можат да имаат трауматичен ефект кај сведоците; тие треба да настојуваат да го предвидат и спречат тој ефект.

24. Штом ранлив сведок започнува да дава исказ во полицијата треба веднаш да му се овозможи пристап до професионална помош. Освен тоа, испрашувањето на сведокот треба да го врши соодветно обучен кадар.

25. Ранливите сведоци треба да бидат испрашани во најраната етапа од кривичната постапка и што е можно побрзо по давањето исказ за фактите. Таквите испрашувања треба да се спроведат на особено внимателен, учтив и сеопфатен начин.

26. Таквите испрашувања не треба да се повторуваат. Испрашувањата треба да ги спроведе или да се спроведат во присуство на судски орган и одбраната треба да има доволно можност да го оспори тоа сведоштво.

27. Ако е соодветно, исказите дадени во предистражната етапа треба да се снимаат со камера со цел да се избегне конфронтација лице в лице и да се избегне непотребно повторување на испрашувањата што можат да предизвикаат траума кај сведокот. Во текот на судењето може да се користат аудио-визуелни техники со цел да му се овозможи на надлежниот орган да ги сослуша засегнатите лица поединечно, исклучувајќи го физичкото присуство на едното или другото лице.

28. Судијата треба да врши близок надзор врз испрашувањето во текот на едно судско рочиште. Кога едно вкрстено испитување, особено за предмети што се однесуваат на обвиненија за полов напад, може да има премногу трауматичен ефект врз сведокот, судијата може да размисли за преземање соодветни мерки со кои ќе изврши контрола врз начинот на испрашување.

29. Самиот факт што децата не ги даваат доказите под заклетва не треба самото по себе да претставува причина за нивно исклучување.

V. Меѓународна соработка

30. Треба да се додадат инструменти што се насочени кон помагање на развивањето на меѓународната соработка како и национални закони со цел да се олесни испрашувањето на сведоците кај кои постои ризик од заплашување и да се овозможи прекугранично

спроведување на програмите за заштита на сведоци. На пример, следните мерки треба да се разгледат:

- употреба на модерни телекомуникациски средства како што се видео врските со цел да се олесни симултаното испрашување на заштитени сведоци или на сведоци чие појавување во судот во земјата барател е невозможно, тешко изводливо или скапо, истовремено заштити вајќи ги правата на одбраната;
- пружање помош при преселување заштитени сведоци во странство и обезбедување нивна заштита;
- размена на информации помеѓу органите одговорни за програмите за заштита на сведоци.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРЕПОРАКА бр. R(97) 21

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА МЕДИУМИТЕ И ЗА ПРОМОЦИЈАТА НА КУЛТУРА НА
ТОЛЕРАНЦИЈА**

(Усвоена на 30 октомври 1997 година од страна на
Комитетот на министри
на 607-от состанок на Заменици министри)

Комитетот на министри, согласно условите од членот 15.b од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи предвид дека целта на Советот на Европа е да постигне поголемо единство помеѓу нејзините членки со цел да ги заштити и реализира идеалите и начелата што се нивно заедничко наследство и да го олесни нивниот економски и социјален развој;

Нагласувајќи ја својата заложба да го гарантира рамноправното достоинство на секое лице и остварувањето на правата и слободите без дискриминација по кој било основ како што е пол, раса, боја, јазик, вера, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, здружување со национално малцинство, сопственост, раѓање или друг статус;

Потсетувајќи се дека шефовите и владите на земјите членки на Советот на Европа ја искажаа нивната убеденост, на конференцијата на самитот во Виена (октомври 1993 година), дека начелото за толеранција претставува гаранција за подржување на отворено општество во Европа што ја почитува културната разноликост;

Решени да ги зајакнат активностите против нетолеранцијата и земајќи го како основа Акцискиот план усвоен на конференцијата на самитот во Виена;

Поздравувајќи ги иницијативите на меѓународните организации, влади и разни сектори на општеството за промоција на култура на толеранција, и особено оние иницијативи започнати од страна на медиумски професионалци, и забележувајќи дека последноспомнатите се во особено добра положба да ги промовираат овие иницијативи и да ја осигурат нивната општа прифатеност во сите медиумски сектори;

Забележувајќи дека медиумите можат да дадат позитивен придонес во борбата против нетолеранцијата, посебно таму каде тие подржуваат култура на разбирање помеѓу различни етнички, културни и верски групи во општеството;

Нагласувајќи ја независноста и автономноста на медиумските професионалци и медиумските организации што е во согласност со

членот 10 од Европската конвенција за човекови права, и потребата да се избегнуваат мерки што ги попречуваат овие начела;

Имајќи предвид дека може да биде од корист да се поканат медиумски професионалци за дополнително да се размисли за проблемот на нетолеранција во сè поголемиот мултикултурен и мулти-етнички состав на земјите членки и за мерките што може да се преземат за промоција на толеранција и разбирање;

Верувајќи дека може да се спроведат такви мерки во одреден број нивоа, вклучувајќи училишта по новинарство и медиумски организации како и во контекст на вршење на медиумски професии;

Исто така верувајќи дека успехот од таквите мерки во голема мера зависи од степенот на вклученост на различните категории професионалци од медиумските сектори, особено сопственици на медиуми, управници, уредници, писатели, организатори на програми, новинари и огласувачи.

Имајќи ја предвид Препораката бр.1277 (1995) на Парламентарното собрание за мигрантите, етничките малцинства и медиумите,

Препорачува владите на земјите членки:

1. да ги запознат следните целни групи со акциските средства што се утврдени во додатокот кон оваа препорака:

- печатот, радијата и телевизиските претпријатија како и нови комуникации и сектори за рекламирање;
- претставничките тела на медиумските професионалци во овие сектори;
- регулаторните и само-регулаторните тела во овие сектори;
- училиштата по новинарство и институциите за обука во делот на медиумите;

2. во позитивен дух да ги прегледаат сите барања за подршка на иницијативите што се преземени за исполнување на целите на оваа препорака.

Додаток кон Препораката бр. R(97) 21

Делокруг

Акциските средства, што се утврдени во понатамошниот текст, имаат за цел да ги истакнат не-исцрпувачките примери на професионални практики кои се корисни за култура на толеранција и кои заслужуваат поопшта примена во гореспомнатите различни медиумски сектори.

Професионални практики што се корисни за промоција на култура на толеранција

1. Обука

Почетна обука

Училиштата по новинарство и институциите за обука во делот на медиумите можат во нивните основни наставни планови, доколку сè уште го немаат сторено тоа, да воведат наставни содржини што ќе ги водат специјалисти со цел да создадат чувство на професионалност преку која ќе се внимава на:

- вклученоста на медиумите во мулти-етничките и мулти-културните општества;
- придонесот што медиумите можат да го дадат за подобро разбирање помеѓу различните етнички, културни и верски заедници.

Понатамошна обука

Медиумските претпријатија на корисен начин и во сите нивоа можат да обезбедат сопствена обука или можности за надворешна обука на нивните медиумски професионалци за професионалните стандарди на толеранција и нетолеранција.

2. Медиумски претпријатија

Потребно е да се размисли за проблемот на нетолеранција во рамки на јавноста и медиумите. Искуството во професионалните медиумски кругови покажа дека медиумските претпријатија можат на корисен начин да размислат за следното:

- за фактичко и точно известување за расистички дела и нетолеранција;
- за чувствително известување за состојби на тензија помеѓу заедниците;
- за избегнување на навредливо и стереотипно опишување на членови на културни, етнички или верски заедници во публикациите и програмските сервиси;
- за третирање на индивидуалното однесување без тоа да се поврзе со припадноста на односното лице во таквите заедници каде тоа е безначајно;
- за опишување на културните, етничките и верските заедници на урамнотежен и објективен начин и на начин со кој се одразуваат перспективите и очекувањата на заедниците;
- алармирање на јавното мислење за злото од нетолеранцијата;
- за продлабочување на јавното разбирање и почитување на разликите;
- за предизвикување на вообразеноста врз која се основаат нетолерантните забелешки што ги даваат говорниците во текот на интервјуата, известувањата, дебатните програми, и тн;
- за земање предвид влијанието што го има изворот на информации врз известувањето;
- за разноликоста на работната сила во медиумските претпријатија и степенот до кој таа одговара на мултиетничкиот, мултикултурниот карактер на своите читатели, слушатели и гледачи.

3. Претставнички тела на медиумски професионалци

Претставничките тела на разните категории медиумски професионалци можат на корисен начин да започнат акциски програми или практични иницијативи за промоција на култура на толеранција.

4. Кодекси на однесување

Такви иницијативи и акции би можеле да одат заедно со професионални кодекси на однесување изработени во рамките на различни медиумски сектори и кои се занимаваат со проблемите на дискриминација и нетолеранција преку охрабрување на медиумските професионалци да дадат позитивен придонес за развивање на толеранција и меѓусебно разбирање помеѓу различни верски, етнички и културни групи во општеството.

5. Радиодифузија

Додека јавните радиодифузни сервиси имаат посебна обврска да промовираат култура на толеранција, радиодифузните медиуми како целина се моќна сила што може да создаде атмосфера во која може да се предизвика нетолеранција. Тие можат да најдат инспирација од радиодифузери кои, на пример:

- овозможуваат доволен број програмски сервиси, исто така, во време кога гледаноста е голема, со што се помага за промоција на интеграцијата на сите лица, групи и заедници како и соодветно времетраење на емитување за различни етнички, верски и други заедници;
- создаваат мултикултурен пристап до содржината на програмата со цел да се избегнат програми кои го претставуваат општеството во моно-културни и моно-лингвистички термини.
- промовираат мултикултурен пристап во програмите кои специфично се прилагодени за деца и младинци со цел да им се овозможи да растат со разбирањето дека културната, верската и етничката разлика е природен и позитивен елемент на едно општество.

- на регионално, национално и европско ниво развиваат аранжмани за споделување програмски материјал што ја има докажано својата вредност во мобилизацијата на јавното мислење против злото од нетолеранцијата или во придонесот за промовирање на односите меѓу заедниците во мулти-етнички и мултикултурни општества.

6. Рекламирање

Иако мулти-етничкиот и мултикултурниот карактер на потрошувачкото општество веќе се одразува во одредени комерцијални реклами и иако одредени огласувачи прават напор да ги подготват рекламите така што во позитивна слика ќе се одрази културната, верската и етничката разноликост, практиките како тие што се поставени во понатамошниот текст може да се развијат од страна на засегнатите професионални кругови.

Во одредени земји изработени се кодекси на однесување во рамки на секторот на огласување што забрануваат дискриминација по основ на раса, боја, национално потекло и тн.

Постојат медиумски претпријатија кои одбиваат да прикажат огласни пораки што на негативен начин ја отсликуваат културната, верската или етничката разлика, на пример преку зајакнување на стереотипите.

Одредени јавни и приватни организации развиваат рекламни кампањи што се проектирани за промоција на толеранцијата. Медиумите може да се поканат активно да соработуваат за објавување на таквите огласи.

СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

ПРЕПОРАКА Бр. R (2000) 7

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ВО ВРСКА СО ПРАВОТО НА НОВИНАРИТЕ
ДА НЕ ГИ ОТКРИВААТ СВОИТЕ ИЗВОРИ НА ИНФОРМАЦИИ**

*(Усвоено од Комитетот на министри на 8 март 2000 г. на 701-от
состанок на претставниците на министрите)*

Комитетот на министри, во согласност со одредбите на Членот 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Со оглед на тоа што целта на Советот на Европа е да постигне поголемо обединување помеѓу земјите членки, со цел зачувување и реализација на идеалите и начелата кои се заедничко наследство на членките;

Повикувајќи се на заложите на земјите членки за обезбедување на основното право на слобода на изразување, кое се гарантира со Членот 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи;

Потврдувајќи дека правото на слобода на изразување и информирање е едно од основните темели на секое демократско општество и еден од основните услови за напредок и развој на секој поединец, како што се тврди во Декларацијата за слобода на изразувањето и информирањето од 1982 г.

Потврдувајќи ја потребата демократските општества да обезбедат соодветни мерки за унапредување на развојот на слободни, независни и плуралистички медиуми;

Признавајќи дека слободното и непречено новинарство е зачувано во правото на слобода на изразување и е основен предуслов на правото на јавноста да биде информирана за работите кои се од јавен карактер;

Убедени дека заштитата на изворите на информации на новинарите се основен услов за слободно вршење на новинарската работа, како и за слободата на медиумите;

Потврдувајќи дека голем број новинари веќе ја имаат изразено својата обврска, преку професионални кодекси за однесување, да не ги откриваат своите извори на информации во случаи кога ги примиле во доверба;

Потврдувајќи дека заштитата на новинарите и нивните извори е воведена во правните системи на одредени земји членки;

Потврдувајќи исто така, дека новинарите со тоа што ќе го искористат своето право да не ги откриваат своите извори на информации, со себе повлекува обврски и одговорности кои се содржани во Членот 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи;

Свесни за Резолуцијата на Европскиот Парламент од 1994 г. за доверливоста на новинарските извори и правото на државните службеници да откриваат информации;

Свесни за Резолуцијата бр. 2 за новинарските слободи и човековите права на Четвртата европска министерска конференција за политиките на масовните медиуми одржана во Прага во декември 1994 г. и потврдувајќи ја Препораката бр. R (96) 4 за заштита на новинарите во состојби на конфликти и тензија,

Им препорачува на владите на земјите членки:

1. Во своите домашни законодавства и практики, да ги спроведат начелата кои се даваат во прилог на оваа препорака,
2. Во голем обем да ја циркулираат оваа препорака, како и начелата кои се даваат во прилог на неа, а таму каде што е соодветно, да ја дистрибуираат во превод и
3. посебно да ги запознаат јавните, полициските и судските органи со ваквите начела и да ги направат достапни за новинарите, медиумите и нивните професионални организации.

Прилог кон Препораката Бр. R (2000) 7

Начела во врска со правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации

Дефиниции

За потребите на оваа Препорака:

а. терминот „новинар“ значи секое физичко или правно лице кое редовно или професионално врши прибирање и распространување на информации до јавноста преку сите средства за масовна комуникација;

б. терминот „информација“ значи каква било изјава или факт, мислење или идеја во текстуална, звучна и/или сликовна форма;

в. терминот „извор“ значи секое лице кое на новинар ќе му обезбеди информација;

г. терминот „информација која го идентификува изворот“ значи, до тој степен кој може да доведе до идентификација на изворот:

i. името и личните податоци, како и гласот и сликата на одреден извор,

ii. фактичките околности на стекнувањето на информациите од одреден извор, сторени од страна на новинар,

iii. необјавена содржина на информациите обезбедени од одреден извор од страна на новинар и

iv. личните податоци на новинари и нивните работодавци поврзани со нивната професионална работа.

Начело 1 (Право на неоткривање на изворот новинарите)

Домашното право и пракса на земјите членки мораат да обезбедат недвосмислена и јасна заштита на правото на новинарите да не ги откриваат информациите со кои ќе се идентификува секој нивен извор, во согласност со Член 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (понатаму во текстот: Конвенција)

и начелата кои тука се утврдуваат, кои ќе се сметаат за минимум стандарди за почитување на ова право.

Начело 2 (Право на неоткривање на изворот од други лица)

Други лица кои, преку своите професионални односи со новинари, стекнат познавање на информации со што се идентификува изворот, преку прибирање на информациите, уредничко обработување или дистрибуција на таквите информации, треба исто така да бидат заштитени во согласност со начелата кои се тука утврдени.

Начело 3 (Ограничувања на правото за неоткривање на изворот)

а. Правото на новинарите да не откриваат информации со кои се идентификува изворот не смее да биде предмет на други забрани освен оние споменати во Членот 10, став 2 од Конвенцијата. При одредување дали одреден легитимен интерес за откривање на информации во согласност со Член 10, став 2 од Конвенцијата го надминува јавниот интерес за неоткривање информации со кои се идентификува нивниот извор, надлежните органи на земјите членки ќе посветат особено внимание на важноста на правото на неоткривање, како и предноста која му се дава на таквото право во рамките на судската пракса на Европскиот суд за човекови права, па така ваквите органи можат да одлучат информациите да бидат откриени само ако, според условите од Став б, постои преовладувачки услов (*overriding requirement*), но и ако околностите се од доволно витална и сериозна природа.

б. Откривањето информации со кои се идентификува нивниот извор не треба да се сметаат за неопходност освен ако се докаже на убедлив начин дека:

i. не постојат разумни алтернативни мерки на откривањето информации или пак ако таквите мерки биле целосно исцрпени од страна на лицата или јавните органи кои го бараат откривањето на информациите и

ii. законскиот интерес од откривање на информациите јасно го надминува јавниот интерес од неоткривање на таквите информации, при што ќе се внимава дека:

- преовладувачкиот услов е докажан,

- околностите се од доволно витална и сериозна природа,
- неопходноста за откривање на информациите е идентификувана како одговор на одредена итна потреба во општеството и
- земјите членки уживаат право на одреден степен на отстапување при одлучувањето за ваквата потреба, меѓутоа степенот на отстапување оди рака под рака со надзорот кој го врши Европскиот суд за човекови права.

в. Горенаведените услови мораат да се спроведуваат во сите инстанции на секоја постапка за можно одземање на правото на неоткривање информации.

Начело 4 (Алтернативни докази на информациите од новинарски извори)

Во судски постапки против новинари засновани на наводно нарушување на честа и достоинството на одредено лице, органите треба да ги земат во предвид сите докази кои им се достапни според националното процедурално право, со цел да се докаже вистината или спротивното на обвинувањата, а за таа цел не може да побараат откривање на информациите со кои ќе се идентификува нивниот извор од страна на новинарот.

Начело 5 (Услови поврзани со откривањето информации)

а. Предлогот или барањето за иницијатива за какво било дејствие од страна на надлежните органи, кој или кое има за цел откривање информации при што се идентификува одреден извор на информации, може да биде поднесен или поднесено само од лица или јавни органи кои имаат директен легитимен интерес од откривањето на информациите.

б. Новинарите треба да бидат известени од страна на надлежните органи за нивното право да не откриваат информации со кои се идентификува изворот, како и за ограничувањата на ваквото право, пред да се побара од нив какво било откривање информации.

в. Новинарите можат да бидат казнувани ако одбијат да го откријат изворот на информациите само од страна на судските органи и тоа во судска постапка во која било спроведено сослушување на таквите новинари во согласност со Членот 6 од Конвенцијата.

г. Новинарите треба да имаат право на повторно одлучување од страна на друг судски орган по пресудената санкција за неоткривање на изворот на одредена информација.

д. Во случаи кога новинари ќе одговорат на барање или наредба за откривање информации со кои ќе се идентификува изворот, надлежните органи треба да земат во предвид спроведување мерки со што ќе го ограничат откривањето на такви информации, на пример, таму каде што ова важи, ќе ја исклучат јавноста во текот на откривањето на информациите, при што, Членот 6 од Конвенцијата ќе се почитува во целост, а самите органи ќе го почитуваат доверливиот карактер на таквото откривање информации.

Начело 6 (Пресретнување комуникации, следење и судско пребарување и заплenuвање)

а. Следниве мерки не треба да се применуваат ако целта на нивната примена е заобиколување на правото на новинарите да не откриваат информации со кои се идентификува нивниот извор, според условите на овие начела:

i. налози за пресретнување или дејствија кои се однесуваат на комуникацијата и преписките на новинари или нивни работодавци,

ii. налози за следење или дејствија кои се однесуваат на новинари, нивни контакти или нивни работодавци или пак

iii. налози за пребарување или заплenuвање или пак дејствија кои се однесуваат на личните или деловните простории, личните предмети или преписките на новинари или нивни работодавци или пак лични податоци поврзани со професионалната работа на новинари.

б. Во случаи кога информациите со кои се идентификува нивниот извор се обезбедени на соодветен начин преку полициски или судски органи, со користење на некое од горенаведените дејствија иако таквото обезбедување информации можеби не било причина за спроведување такви дејствија, тогаш треба да се преземат мерки за да се спречи натамошно искористување на таквите информации како докази пред судовите, освен ако откривањето на тие информации е оправдано според Начелото 3.

Начело 7 (Заштита од само-инкриминација)

Тука наведените начела нема да служат, на каков било начин, за ограничување на националните закони за заштита од само-инкриминација во кривична постапка, а новинарите, во рамките на таквите закони, треба да уживаат ваква заштита, при откривање информации со кои се идентификува нивниот извор.

* * *

Меморандум за објасненија

I. Вовед

1. На Четвртата европска министерска конференција за политиките на масовните медиуми, одржана во Прага во декември 1994 г., членовите-министри се согласија во Начелото 3 (з) од Резолуцијата бр. 2 за новинарските слободи и човекови права дека „заштитата на доверливоста на изворите кои се користат од страна на новинарите“ е основен елемент со кои им се овозможува на новинарите да ја вршат својата функција и да придонесуваат во одржувањето и развојот на вистинската демократија. Во согласност со ова, министрите го повикаа Комитетот на министри на Советот на Европа да го преиспита меѓународното право и пракса, како и националните регулативи и практики поврзани со доверливоста на изворите на информации на новинарите. Во насока на ваквите дејствија, Управниот комитет за Масовни медиуми (CDMM) во 1996 г. донесе одлука да воспостави комитет составен од стручњаци наречен *Група стручњаци за медиумско право и човекови права* (MM-S-HR), со мандат, меѓу другото, да работи и по ова прашање. Покрај владините стручњаци исто така како набљудувачи на работата на оваа Група, учествуваа и Меѓународната федерација на новинари, Меѓународниот центар против цензура/Член 19, но и Европската радиодифузна унија (EBU), што доведе до објавување на оваа Препорака, како и нејзиниот Меморандум за објасненија. Комитетот на министри ја усвои Препораката на 8 март 2000 г. и го овласти Генералниот секретар да го објави Меморандумот со објасненија.

2. Треба да се одбележи дека Европскиот Парламент исто така расправаше по ова прашање и објави своја Резолуција на 18 јануари

1994 г. во врска со доверливоста на изворите на информации на новинарите, како и правото на државните службеници да откриваат информации (*види*, Службен весник на Европските заедници, Бр. С, 44/34).

3. Членот 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (натаму во текстот: „Европска конвенција за човекови права“ или „Конвенција“) претставува основа за оваа Препорака. Европскиот суд за човекови права во својата пресуда во случајот *Гудвин против Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска (Goodwin v. the United Kingdom)* од 27 март 1996 г. одлучи дека Членот 10 од Конвенцијата го вклучува и правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации. Судот исто така ја истакна и „заштитата на новинарските извори како еден од основните услови за слобода на новинските агенции, како што е отсликано во законите и професионалните кодекси на однесување во одреден број земји членки (...)“ (*види*, Eu. Court H.R., *Goodwin v. the United Kingdom*, 27 март 1996, став 39). Судот во продолжение го изрече и следново: „без таквата заштита изворите можат да бидат обесхрабрани да им помагаат на новинарите во информирањето на јавноста за работи кои се од јавен интерес. Како резултат на ова, виталната улога на медиумите да ја предупредуваат јавноста за работите, може да биде поткопана, при што ова може да има негативен ефект врз умењето на медиумите да обезбедат точни и веродостојни информации. Земајќи ја во предвид важноста од заштита на новинарските извори и слободата на медиумите во едно демократско општество, како и потенцијалниот ефект на замолкнување [*libel chill*] на уживањето на таквата слобода, кој може да произлезе од одреден налог за откривање на изворот на информациите, ваквата мерка – налог - не може да кореспондира со Членот 10 од Конвенцијата, освен ако ваквата мерка за откривање на изворот, е оправдана преку преовладувачки услов кој го прави неважечки оној во полза на јавниот интерес [*overriding requirement*] *види*, *ibid.*).

4. *Групата стручњаци за медиумско право и човекови права (MM-S-HR)* заклучи дека полезно е да се зајакнат и да се дополнат оние начела кои се најдени во пресудата за случајот *Goodwin против Обединетото кралство на Велика Британија и Северна ирска* преку подготовка на една Препорака. Во држава каде постои владеење на правото, полицијата и судството мораат да ги темелат своите

дејствија во рамките на законот и да ги искористуваат своите дискрециони права во рамките и во духот на законот. Во врска со ова, постои Препорака со која на земјите членки им се обезбедува основа за Заеднички минимум стандарди во врска со правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации.

5. Во фокус на оваа Препорака се условите за адекватна заштита на правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации, со цел да се осигури слободата на новинарството и правото на јавноста да прима информации од страна на медиумите. Заштитата на професионалниот однос помеѓу новинарите и нивните извори, во оваа смисла, е од поголема важност од вистинската вредност на информацијата наменета за јавноста, што беше одлучено од страна на Европскиот суд за човекови права (види, *Goodwin против Обединето кралство на Велика Британија и Северна Ирска*, став 37, на крајот). Секое откривање на извор на информации може да предизвика т.н. ефект на замолкнување, т.е. ефект кој ќе ја намали спремноста на идните извори да им обезбедат информации на новинарите, без разлика на видот на информациите што ги нудат. Преку насоките кои се даваат во прилог на оваа Препорака се воведуваат општи начела за правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации во согласност со Член 10 од Европската конвенција за човекови права.

6. Во согласност со Член 10 од Конвенцијата, таквото право на новинарите не е апсолутно право. Членот 10, став 2 од Европската конвенција за човекови права, ги уредува можните ограничувања, слично како во Членовите 19 и 29, став 2 од Универзалната декларација за човекови права и Членот 19, став 3 од Меѓународниот договор за граѓанските и човековите права. Објаснението за ваквите ограничување е дадено во Начело 3 од оваа Препорака, а важните поглавја се даваат во Меморандумот за објасненијата.

7. Одредени земји членки на Советот на Европа веќе имаат воведено во своите законодавства строги обврски за одржување на доверливоста на новинарските извори, кој се задолжителни и за самите новинари. Во врска со Препораката, *Групата стручњаци* MM-S-HR смета дека не постои услов законски да се санкционираат новинари кои ќе решат да го откријат својот извор на информации, на пр. ако за тоа постои новинарска причина. Новинарите обично имаат силен професионален интерес да ги чуваат своите извори во доверба, со

цел да не ги спречат идните извори да обезбедуваат информации, при што би ја поткопале своето идно работење. Исто така беше одлучено дека одредени професионални кодекси на однесување на новинарите вклучуваат и обврска самите новинари да не ги откриваат оние извори на информации кои назначиле дека сакаат да бидат неоткриени. Затоа, оваа Препорака се занимава само со правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации, а не со обврските на новинарите. Ова не треба да ги спречи земјите членки да воведат во своите национални законодавства уште повисок степен на заштита на изворите исто така *vis-à-vis* новинарите.

8. Препоракава ги зема во предвид националните системи за заштита кои веќе се на сила во одредени земји членки во рамките на нивните закони или судска пракса, на пр. воведување на посебното право на новинарите да одбијат да дадат докази пред суд, кога тоа е поврзано со нивната професионална работа. Препоракава нема за цел да одредува посебни ограничувања за ваквите права на новинарите или пак да ги намали стандардите за заштита кои веќе се загарантирани на национално ниво. Напротив, таа има за цел да ги унапреди таквите права.

II. Коментар

Дефиниции

9. За точноста на примената на Препоракава неопходно е да се одреди значењето на одредени термини. Содржаните дефиниции не се обид термините да се дефинираат како такви, туку се даваат само во контекст на оваа Препорака.

a. Новинар

10. Дефинирањето на терминот „новинар“ е предуслов за спроведување на Препоракава. Заштитата на доверливоста на изворите на информации е ограничена само на новинарите, поради нивната улога и важност во процесот на информирање, како и правото на јавноста да добива информации од медиумите, па така индиректно преку работата на новинарите. Според условите од Начелото 2, лица кои не се новинари не се опфатени со оваа Препорака.

11. Општо е прифатено дека правото на слобода на изразувањето во себе вклучува и слободен пристап до вршење новинарска професија, т.е. отсуство услов органите на власта или државната администрација, да треба да издаваат официјална дозвола за вршење на таквата работа. Ова начело се дава во Начело 11 (б) од Препораката Бр. R (96) 4 за заштита на новинарите во состојби на конфликт и тензија, каде се пропишува дека, дури и во состојби на конфликт и тензии, „вршењето на новинарската работа и уживањето на новинарските слободи не зависи од издавање акредитација за тоа“. Во иста смисла, во Резолуцијата бр. 2 за новинарските слободи и човекови права, во Начелото 3 (а), усвоено на Четвртата европска министерска конференција за политиките на масовните медиуми (Прага, 1994 г.), се стипулира дека „неограничениот пристап до вршење на новинарската професија“ овозможува новинарството да даде свој придонес кон зачувувањето и развојот на вистинска демократија.

12. Европскиот суд за човекови права нема одредено услови кое лице може да се смета за новинар во Член 10 од Европската конвенција за човекови права. Во пресудата на овој суд во случајот *Goodwin против Велика Британија* (27 март 1996), судот прифати дека стажантот-новинар, г-дин Гудвин, кој 3 месеци работел на таа позиција кога бил контактиран од страна на одреден извор, навистина бил „новинар“.

13. Во одредени земји членки, домашните закони обезбедуваат дефиниција кое лице се смета за новинар. Препораката нема за цел да ги измени таквите закони, туку да дефинира одреден број фактички услови за потребите на самата Препорака и тоа дека:

(i) Новинар обично е физичко лице. Меѓутоа, оние кои се иматели на информации на пр. обезбедени од одреден извор, не мора секогаш да бидат само новинари, туку и нивни работодавци. Затоа, оние правни субјекти, како издавачки компании или новински агенции исто така ќе се заштитуваат како што се заштитени „новинарите“ според оваа Препорака. Европскиот суд за човекови права, во неговата пресуда во случајот *De Haes u Gijssels против Белгија* (24 февруари 1997) одлучи дека уредникот на едно списание и новинарот кој работел за ова списание, на еднаков начин се квалификуваат да го уживаат правото за неоткривање на изворот, во согласност со Член 10 од Конвенцијата.

(ii) *Групата стручњаци* MM-S-HR даде мислење дека треба да се бара одредена тенденција кон оваа професија, т.е. новинари се лица кои обично имаат редовна работа за што добиваат одредена форма на компензација за нивната работа. Така, Препораката користи термини „редовно или професионално ангажиран(а).“ Меѓутоа, со ова не смеат да се изземат и оние новинари кои работат хонорарно (слободни новинари) или пак оние кои работат со ограничено работно време, оние кои се на почетокот на своите кариери или пак оние кои работат на независни истражувачки задачи, во тек на одреден период. Професионална акредитација или членство не е неопходно. Меѓутоа, оние лица кои не се сметаат себе си за новинари, нема да се квалификуваат за новинари, за потребите на оваа Препорака. Ваквата категорија може на пр. да вклучува лица кои пишуваат писма до уредникот на одреден печатен медиум, оние кои се појавуваат како гости во емитувани програми или пак оние кои учествуваат во дискусионни форуми, во компјутерски медиуми. *Групата стручњаци* MM-S-HR ја зема во предвид и историјата на ваквата заштита на правото и се осврна на фактот дека заштитата на изворите е витален предуслов за работата на медиумите во секое демократско општество, но не и во сите форми на комуникација, што ја врши одредено лице. Ограничувањето на ваквата заштита на правото на новинарите, во смисла на претходната реченица исто така ќе овозможи балансирање или урамнотежување на можните права и вредности кои се косат со ова право, а кои се предвидени со Начелото 3.

(iii) Терминот „прибирање и дистрибуција (...) до јавноста преку сите средства за масовна комуникација“ се однесува на фактот дека информациите им се достапни на поголемиот дел од јавноста или пак на некоја проширена и отворена група приматели на такви информации, како претплатници, клиенти или членови. Лицата кои се вклучени во создавање и дистрибуција на лична кореспонденција или рекламирање, не се квалификуваат. Сите видови комуникациски техники можат да се користат, вклучително не-периодични изданија и аудио-визуелни производи. Затоа, новинарите од печатените медиуми, фото репортерите, новинарите од радијата, аудио-визуелните новинари и оние новинари кои работат за компјутерските медиуми, се тука еднакво вклучени.

14. Во оние земји членки каде веќе постојат системи за заштита на изворите на информации, таквата заштита пред сè беше наменета за новинари кои работат во традиционалните масовни медиуми (на пр. весници, радиодифузери). Меѓутоа, не постои ниеден аргумент за ограничување на ваквата заштита само за вакви лица, а спроведување различен режим за оние лица кои професионално работат на прибирање и дистрибуција на информации преку нови средства за комуникација, како што е Интернет. Со оглед на ова, на земјите членки може да им се отежни дефинирањето на карактеристиките на професионалната работа на оние новинари кои работат исклучиво преку такви нови средства за комуникација, со цел да им се обезбеди еднаква заштита, поради фактот дека во на ова поле се развиваат нови професии. Земајќи го сето ова во предвид, широкиот опфат на оваа дефиниција има за цел да избегне воведување измени на Препораката во блиска иднина. Меѓутоа, треба да се истакне, дека на земјите членки им се препорачува, при спроведување на начелата од Препоракава, да користат пристап кој ќе се одвива чекор-по-чекор, на полето на нови средства за комуникација.

6. Информации

15. Правото на јавноста да добива информации, како и јавниот интерес од заштитата на односот меѓу новинарите и нивните извори на информации, се причини зошто идентитетот на лица кои обезбедуваат такви информации на новинари е заштитен. Вредноста на информациите за јавноста или пак степенот на јавниот интерес за таквите информации не се пресудни за остварување на заштитата на правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации, како што стои во пресудата на Европскиот суд за човекови права (види, *Goodwin против Обединето кралство на Велика Британија и Северна Ирска*, став 37). Така, според Член 10 од Конвенцијата, меѓу заштитените слободи на новинарите се наоѓа и онаа, тие сами да одлучуваат за тоа каков е потенцијалот одредена информација да стане вест.

16. Изворите на информации можат да имаат свој интерес да останат непознати пред јавноста, на пр. затоа што имаат обврска да не откриваат информации или пак затоа што можат да бидат законски или фактички казнети поради откривање информации. Препораката не ги уредува само изјавите на одредени факти, туку и оние изјави на мислења и идеи. Природата на информациите не е од

важност, а истата може да вклучува и устни или писмени изјави, како и звуци и слики.

в. Извор

17. Секое лице кое обезбедува информации за новинар ќе се смета за негов „извор“. Заштитата на односот меѓу новинарот и одреден извор е главна цел на оваа Препорака, бидејќи, во рамките на уживањето на слободата на медиумите, постои „потенцијален ефект на замолкнување“ во случај да биде изречен налог за откривање на извор на информации (види, Eu. Court H.R., *Goodwin против Обединето кралство на Велика Британија и Северна Ирска*, 27 март 1996, став 39). Новинарите можат да ги добиваат своите информации од какви било извори. Затоа, неопходно е овој термин пошироко да се толкува. Самиот акт на обезбедување информации за новинари може да конституира дејство на страната на изворот, на пр. кога одреден извор ќе се јави или писмено ќе се обрати на новинар или пак кога ќе му испрати информации во форма на запис или слики. Исто така информациите ќе се сметаат за „обезбедени,“ кога изворот останува пасивен и кога му дава согласност на новинарот да ги земе информациите, како на пр. при видео записи или снимање информации со дадена согласност од изворот на таквите информации.

г. Информации со кои се идентификува изворот

18. Со цел соодветно да се заштити идентитетот на одреден извор, неопходно е да се заштитат сите видови информации кои можеби ќе доведат до идентификација на изворот. Затоа, потенцијалот одреден извор да биде идентификуван, го одредува видот на заштитени информации, како и опсегот на таквата заштита. Во согласност со степенот до кој откривањето може да доведе до идентификација на изворот, следниве информации ќе се сметаат за тајни (заштитени) во согласност со оваа Препорака:

i. името на изворот или неговата или нејзината адреса, телефонски број и телефакс број името на работодавецот и други лични податоци, како и гласот на изворот и сликите кои го покажуваат ликот на изворот;

ii. "фактичките околности на набавка на таквите информации", на пр. времето и местото на средбата со изворот, средствата за

кореспонденција кои се користеле или пак деталите кои биле договорени помеѓу изворот и новинарот;

iii. "необјавената содржина на информација обезбедена од одреден извор за одреден новинар," на пр. други факти, податоци, звуци или слики кои може да наведуваат на идентитетот на изворот, а кој сè уште не се објавени од страна на новинар;

iv. "лични податоци на новинари и нивни работодавци поврзани со нивната професионална работа," т.е. лични податоци кои се производ од работата на новинарите, кои може да се пронајдат, на пр. во списоци со адреси, списоци со телефонски броеви, регистрации преку компјутерски комуникациски системи, патни аранжмани или банкарски извештаи.

19. Овој список не е севкупен. Ставот *в* треба да се чита и да се толкува на начин кој ќе овозможи соодветна заштита на изворот во одреден случај. Факторот на одлука треба да се бара во тоа дали одредена дополнителна информација може да доведе до идентификација на одреден извор.

Начело 1 (Право на недискриминација на новинари)

20. Со Начелото 1 им се препорачува на земјите членки да обезбедат, во домашните законодавства или судски практики, директна и јасна заштита на правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации, на пр. преку усвојување на нови закони или пак преку ревизија на постојните, со можност и за измена на постојните, ако тоа е неопходно. Терминот „домашни законодавства и судски практики“ соодветствува со терминот „пропишано со закон“ од Член 10, став 2 од Конвенцијата, како што се толкува од страна на Европскиот суд за човекови права. Следствено на ова, може да се вклучи и прифатениот и прецизен корпус случаи, од судската пракса на националните повисоки судови, кои ги користат општите начела на домашното право (види исто така Начело 3.а).

21. Правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации е дел од нивното право на слобода на изразување според Член 10 од Конвенцијата. Почитувањето на Членот 10 од Конвенцијата, како што го толкува Европскиот суд за човекови права, е обврска на сите земји потписнички. Поради важноста од

обезбедување заштита на доверливоста на новинарските извори националните законодавства во едно демократско општество, мораат да обезбедат достапна, прецизна и предвидлива заштита. Во интерес е, како за новинарите и новинарските извори, така и за јавните власти, во ова поле да постојат прецизни и јасни законски норми. Ваквите норми мора да бидат засновани на Членот 10, како што го толкуваат Европскиот суд за човекови права и оваа Препорака. Засилувањето на заштитата на доверливоста на новинарските извори на информации, според домашното право, не се исклучува од Препоракава. Сè додека постои правото за неоткривање на изворите, новинарите можат законски да одбијат да ги откријат информациите со кои се идентификува нивниот извор, без да претрпат каква било граѓанска или кривична одговорност или пак да бидат казнети за таквото одбивање.

Начело 2 (Право на неоткривање на изворот од страна на други лица)

22. Исто така, „други лица“ кои не се новинари, а се активни во медиумскиот сектор треба да имаат право да не го откриваат изворот на информации, во случај да стекнат знаење за таквиот извор преку прибирање, уредничко преработување или дистрибуција на информациите. Познавањето на изворот мора да било стекнато од страна на такви други лица во рамките на нивните „професионални односи со новинари.“ Секретарскиот кадар, колегите новинари, персоналот од печатниците, уредникот или пак работодавецот на новинарот можат да им бидат достапни информации со кои се идентификува нивниот извор. Во рамките на новинарската работа или дистрибуција на информации преку медиумите, новинарите може да се случи да бидат условени да откриваат такви тајни информации на работното место, но без нивно обелоденување во јавноста. Затоа неопходно е заштитата да се засили за вакви лица, со цел да се одржи тајноста на изворот, да не се дознаат информации кај трети лица или во јавноста, ако сè уште се неопфатени со дефиниции за новинари во националните системи за правна заштита во земјите членки. Тука може да се квалификуваат и вработените во новинските агенции, ако се активни во прибирањето и дистрибуцијата на информациите. Земјите членки кои планираат да понудат посилна заштита за изворите на информации можат слободно да спроведуваат мерки со кои горенаведените „други лица“ мораат да ја почитуваат доверливоста на изворите на информации.

23. Европскиот суд за човекови права во пресудата во случајот *De Haes u Gijssels против Белгија* (27 февруари 1997, став 55), на пример, го прошири правото на неоткривање информации со кои се идентификува изворот, како на уредници, така и на новинари.

Начело 3 (Ограничувања на правото на неоткривање информации)

а. легитимна цел според Член 10 од Конвенцијата

24. Европскиот суд за човекови права во повеќе наврати го има истакнувано условот кој произлегува од Член 10, став 2 од Европската конвенција за човекови права, дека ограничувањата на Членот 10 мораат да бидат „пропишани со закон.“ Судот исто така, одлучи дека „соодветното национално право мора да биде така формулирано, да содржи доволно прецизни одредби со кои ќе им се овозможи на засегнатите лица – по потреба и преку соодветен правен совет – да ги предвидуваат, до разумно ниво во зависност од околностите, последиците кои се производ на одредено дејство,“ но и да бидат доволно јасно формулирани со цел да му се обезбеди на поединецот „соодветна заштита против секој случај на мешање“ на јавните органи, преку неограничено дискреционо право (види на пр., *Goodwin против Обединето кралство на Велика Британија и Северна Ирска*, 27 март 1996, став 31).

25. Исто така, Европскиот суд за човекови права истакна дека секое ограничување на слободите заштитени со Член 10, став 1 од Европската конвенција за човекови права мора да имаат одредена легитимна цел, во согласност со Член 10, став 2 од Конвенцијата. Во Член 10, став 2 од Конвенцијата се набројуваат законските основи за ограничување на слободата на изразување, без да се воспостави одредена хиерархија меѓу нив. Секое ограничување на правото на новинарите да не откриваат информации со кои се идентификува нивниот извор, како и секое ограничување на јавниот интерес преку неоткривање на изворот, мора да бидат засновани на легитимен интерес во рамките на ваквите набројани законски основи. Во оваа смисла, Членот 10, став 2 мора тесно да се толкува, во согласност со втемелената судска пракса на Европскиот суд за човекови права. Така, одреден легитимен интерес мора да заснова на таквите законски основи, кои можеби ќе преовладеат над правата и интересите за заштита на доверливоста на новинарските извори на информации.

26. Трето, при проценка дали одреден легитимен интерес, во согласност со Член 10, став 2 од Конвенцијата, го оправдува ограничувањето на слободата на изразување, Европскиот суд за човекови права употребува тест за балансирање кој одредува дали одредено ограничување е „неопходно во едно демократско општество“ (види, *Sunday Times против Обединето кралство на Велика Британија и Северна Ирска (no. 2)*, 26 ноември 1991, став 50). Со цел да не се оддалечат од Членот 10, став 2 од Конвенцијата, *Групата стручњаци за медиумско право и човекови права (MM-S-HR)* одлучи да не составува посебен список на утврдени легитимни интереси кои можат да го оправдаат донесувањето одлука за задолжително откривање на изворот. Наместо тоа, текстот во Препораката вклучува цела низа проверки и критериуми кои мора да се земат во предвид при проценката дали интересот е легитимен.

27. Препораката ја реафирмира употребата на тестот за балансирање, кој се користи од страна на Европскиот суд за човекови права при утврдување дали одредено ограничување е „неопходно за едно демократско општество“ според Член 10, став 2 од Европската конвенција за човекови права (види, *Sunday Times против Обединето кралство на Велика Британија и Северна Ирска (no. 2)*, 26 ноември 1991, став 50). Правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации, како и интересот на јавноста да биде информирана од страна на медиумите, ќе се сметаат за неопходни во едно демократско општество. Европскиот суд за човекови права одлучи дека медиумите не само што имаат задача да пренесуваат информации и идеи за работи кои се од јавен интерес, туку дека и јавноста исто така има право да добива информации (види, *Fressoz u Roire против Франција*, 21 јануари 1999, став 51). *Ефектот на замолкнување [libel chill]* кој произлегува од откривањето на изворот од страна на новинар ќе ја онеспособи ваквата улога на медиумите. Затоа, националните судови и органи ќе посветат посебно внимание на важноста на правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации.

28. Затоа, откривањето информации со кои се идентификува изворот на информациите треба да биде ограничено само на исклучителни услови, каде во опасност се витални јавни или индивидуални интереси и истите можат убедливо да бидат докажани (види, *Eu. Court N.R., Goodwin против Велика Британија*, 27 март 1996, став 37). Само во случаи на постоење преовладувачки услов во смисла на

јавниот интерес и само кога околностите, во едно демократско општество, се од доволно витална и сериозна природа, откривањето на изворот може да се смета за неопходно, во согласност со Член 10, став 2 од Европската конвенција за човекови права. Став б од ова Начело пропишува услови за оценување на ваквата неопходност. Во овој контекст, треба да се повикаме на тоа дали одредени интереси на поединецот исто така можат да бидат заштитени со други права, во согласност со Конвенцијата (на пр. правото на правично судење).

б. неопходност за откривање информации

29. Како што е речено во став а од ова Начело, надлежните национални органи мора да употребат соодветно балансирање или урамнотежување меѓу легитимниот интерес во откривање информации и правото на новинарите да ги држат во доверба своите извори на информации, како и јавниот интерес од неоткривање на изворот. Став в ги одредува условите за утврдување на неопходноста од откривање на изворот.

30. Потребата од воведување секаков вид ограничување на слободата на изразување мора да биде убедливо издржана, како што Европскиот суд за човекови права редовно одлучуваше (види *Sunday Times против Велика Британија* (бр. 2), 26 ноември 1991, став 50). Затоа, Став б пропишува дека треба да се докаже на убедлив начин дека постои легитимен интерес од откривање информации, кои преовладува над јавниот интерес од неоткривање информации. Во оваа смисла треба да постои убедливо повикување на условите за проценка на фактите на одреден случај, како и употреба на дискрециони права кои ќе бидат така утврдени, при што, подоцна истите ќе подлежат на верификација. Се препорачува надлежните органи да ја определуваат причината зошто одреден сериозен интерес превладува над интересот од неоткривање информации. Ваквото отворено урамнотежување не само што обезбедува јавна дискусија, туку исто така овозможува евентуално подоцнежено преразгледување на одредена санкција против новинар кој одбил да открие свој извор, според Начелото 5, став 2 од Препораката.

и. непостоење разумни алтернативни мерки

31. Покрај постоење на одреден преовладувачки легитимен интерес за откривање информации, *неопходноста*, во смисла на овој став изискува таквиот интерес да не може да се реализира без открива-

ње на изворот, т.е. причинско-последичната врска меѓу откривањето и реализацијата на легитимниот интерес мора да биде утврдена.

32. Одредено откривање информации може да биде оправдано само ако и откако другите мерки или извори биле неуспешно исцрпени од странките во постапката за откривање на изворот. Ваквите мерки можат на пр. да вклучат одредена внатрешна истрага во случај кога тајни внатрешни информации за одредено претпријатие или управа биле дистрибуирани или пак да вклучат одредено зајакнување преку забрани за пристап до одредени тајни информации, водење општи полициски истраги или дистрибуција на спротивни информации, како противмерка. Странките во постапка за откривање на изворот најпрвин треба да ги исцрпат сите други не-новинарски извори на информации, пред да побараат од новинарот откривање на новинарскиот извор на информации. Во државите кои ја штитат доверливоста на самите извори, може да се покаже невозможно да се бараат информации од алтернативни лица, според нивните законодавства. Меѓутоа, други лица кои се поврзани со работата на одреден новинар, а кои се здобиле со знаење кој е изворот на тој новинар, се заштитени со Начелото 2 од оваа Препорака.

33. Во најголем број случаи информациите стануваат релевантни преку нивна широка дистрибуција. Обезбедувањето информации на новинар може да е спротивно на одредени права и интереси, но натамошното јавно дистрибуирање на таквите информации, од страна на новинар, во многу поголем обем ги засега овие права или интереси. Затоа, со едно целосно или делумно ограничување на дистрибуцијата на ваквите информации од страна на новинар, можат во доволна мера да се заштитат правата и интересите кои се во прашање. Ова беше случај во пресудата Гудвин против Велика Британија [*Goodwin v. the United Kingdom*], каде Европскиот суд за човекови права одлучи како во следново: интересот на едно трговското друштво, да ја дознае вистината кој од вработените открил релевантна информација на новинар, е недоволен интерес кој ќе преовладеа над јавниот интерес од неоткривање на информацијата, а во исто време пак интересот на тоа трговско друштво да ги ограничи можните негативни или дури поразителни финансиски последици со јавното дистрибуирање на таквата информација преку медиумите, може во доволна мера да се постигне преку наредба или налог за забрана за објавување на таквата информација, без да се открие нејзиниот извор. Европскиот суд за човекови права одлучи

дека „целта на налогот за откривање на информации е во најголем дел еднаква на веќе постигната цел преку наредбата за забрана имено заштита од дистрибуција на доверливи информации (...)“ (види, *Goodwin против Велика Британија*, став 42). Ако таквото ограничување на дистрибуцијата во доволен степен ги штити правата и интересите на странките кои бараат откривање на информации, секое дополнително откривање информации за изворот нема да се смета за оправдано.

34. Така, лицата или јавните органи кои бараат откривање на информации треба првично да ги истражат и да ги спроведат сите пропорционални алтернативни мерки, кои соодветно ќе ги штитат правата и интересите кои им припаѓаат ним, а кои во исто време помалку ќе задираат во заштитата на правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации. Постојењето разумни алтернативни мерки за заштита на одреден легитимен интерес ја исклучува неопходноста за откривање на изворот од страна на новинарот, а странките кои бараат такво откривање мораат најпрвин да ги исцрпат ваквите алтернативи.

ii. преовладувачки легитимен интерес

35. Со должна почит кон востановената судска пракса на Европскиот суд за човекови права, секое ограничување на Член 10 од Конвенцијата мора да биде пропорционално на легитимната цел која се користи (види, *Goodwin против Велика Британија*, 27 март 1996, став 39). Европскиот суд за човекови права одлучи дека мора да постои „разумен пропорционален однос меѓу легитимната цел која се користи во наредбата за откривање и оние искористени средства за постигање на таквата цел“ (види, *Goodwin против Велика Британија*, став 46). Конкретниот интерес на поединецот или јавниот орган да бара откривање на изворот мора да биде „доволно за да преовладее над виталниот јавен интерес од заштита на (...) новинарскиот извор“ (види, *ibid.*, став 45).

36. Земајќи ја во предвид важноста на слободата на изразување и слободата на медиумите, за секое демократско општество и секој поединец и земајќи го во предвид потенцијалниот ефектот на замолкнување [chilling effect] на идните извори на информации и нивната подготвеност во иднина да обезбедуваат информации на новинари, само во исклучителни случаи, каде постои загрозување

на витален личен или јавен интерес, може да се оправда откривањето на изворот или може да се смета за пропорционално.

Став *в*, во дел *ii* се повикува на соодветната употреба на дискрециони права на надлежните органи и пропишува дека (1) одреден легитимен интерес треба да преовладее над или надвлдаее врз јавниот интерес од неоткривање информации и истиот да биде докажан, (2) виталната и сериозна природа на околностите гарантира такво откривање и (3) да бидат идентификувани како одговор на итна социјална потреба од страна на надлежните органи; (4) проценката за неопходноста на откривањето според Член 10 од Европската конвенција за човекови права е предмет на надзор и контрола на Европскиот суд за човекови права.

37. Оваа Препорака не се обидува да го измени Членот 10 на Европската конвенција за човекови права. Таа препорачува употреба на општи стандарди од страна на националните органи на земјите членки. Меѓу оние законски основи споменати во Член 10, став 2 од Конвенцијата, а во врска со судската пракса на Европскиот суд за човекови права поврзана со тесната употреба на Член 10, став 2 од Конвенцијата, *Групата стручњаци за медиумско право и човекови права* (MM-S-HR) сметаше дека одредени цели можат да сочинуваат легитимни интереси каде откривањето на новинарските извори може да биде оправдано, но ако ги исполнуваат критериумите дадени во Начелото 3.б. Другите законски основи сметаше дека, на прв поглед, се недоволни за да го оправдаат откривањето на изворот иако ваквото откривање можно е да биде оправдано, во зависност од сите околности.

38. Јавниот интерес од неоткривање на изворот може, особено, да преовлада во случаи каде откривањето на изворот е неопходно за „заштита на човековиот живот,“ „заштита од тешки кривични дела,“ или „одбрана во текот на судска постапка на лице кое е обвинето или осудено за сторено тешко кривично дело,“ што е предмет на придржување кон критериумите дадени во Начело 3.б. Следново мислење беше дадено од страна на *Групата стручњаци* MM-S-HR во врска со спроведена проценка, при што *Групата* зеде во предвид дека за вакви случаи потребна е соодветна анализа на посебните факти, како и соодветно урамнотежување на основните права пропишани со Член 10, но и на другите Членови од Конвенцијата:

заштита на човековиот живот

39. Заштитата на животот на човекот е најбитно право на човекот, бидејќи сите други човекови права и основни слободи се логично подредени на ова право. *Групата стручњаци* ММ-S-HR го разгледа фактот дека таквата врвна заштитата на човековиот живот може да претставува оправдување за откривање одреден новинарски извор на информации.

заштита од тешки кривични дела

40. Националните кривични законодавства, главно, ги разграничуваат делата на престапи или лесни кривични дела и „тешки“ или сериозни кривични дела. Во категоријата на тешки кривични дела се вбројуваат дела чии дејствија придонесуваат или резултираат во кривични дела од типот на убиство со или без предумисла, тешки телесни повреди, кривични дела против националната безбедност или сериозен организиран криминал. Заштитата од такви кривични дела може евентуално да претставува оправдување за откривање одреден новинарски извор на информации.

одбрана на лице обвинето или осудено за сторено тешко кривично дело

41. Член 6 од Европската конвенција за човекови права, во став 1, му гарантира на поединецот право на правично судење и, во став 3 з, право на распит на сведоци против или во име на обвинетото лице за сторено кривично дело. Во смисла на ваквото основно право, можеме да замислиме постоење на случаи кога откривањето на новинарскиот извор може да претставува неопходност за одбраната на обвинетото или осуденото лице, во текот на судските постапки. Меѓутоа во националните закони може да му се дава право на новинарот да не дава докази во кривични постапки, а со Препоракава не се прави обид да се измени ваквата поширока заштита. Со должна почит кон условите кои пропишуваат дека откривањето на изворот мора да се ограничи само на исклучителни случаи каде се загрозени витални интереси, *Групата стручњаци* ММ-S-HR дојде до мислење дека е неопходно да се истакне дека правото на одбрана на поединецот, кој е обвинет или осуден за сторено тешко кривично дело, може евентуално да биде оправдување за откривање новинарски извор на информации.

в. спроведување во сите инстанци на секоја постапка

42. Условите кои се наведени во ова Начело треба да се почитуваат и да се спроведуваат од страна на сите органи и во сите инстанци на секоја постапка каде новинарот се повикал на правото на неоткривање на изворот. Вакви инстанци може да бидат истражна постапка од страна на полиција или обвинител, судски постапки, собраниски или политички комитети за истрага и постапки во други органи кои се овластени да повикуваат сведоци, како и апелациони постапки или постапки во повисоки инстанци.

Начело 4 (Алтернативни докази на информациите од новинарски извори)

43. Европскиот суд за човекови права во својата пресуда *De Haes u Gijssels против Белгија* (24 февруари 1997, параграфи 55, 58), го искористи правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации при посебни случаи на клевета. Еден уредник и еден новинар беа осудени за клевета, поради тоа што одбиле да ја докажат вистината за клеветничките информации за кои станувало збор, преку откривање на нивниот извор. Меѓутоа, таквите информации биле заснована на изјави од страна на судски експерти од други претходни случаи. Европскиот суд за човекови права одлучи дека според Член 6 од Европската конвенција за човекови права, националните судови не смеат да одбиваат барање од страна на обвинет новинар, за разгледување на алтернативни докази, покрај доказите кои се темелат на откривање на изворот на информацијата од страна на обвинет новинар, ако такви алтернативни докази за докажување на изјавите на новинарот им се достапни на судските органи. Важноста на ваквите случаи на клевета за новинарите и за нивната работа, ја натера *Групата стручњаци за медиумско право и човекови права* MM-S-HR да вклучи соодветно начело во Препораката.

44. Во рамките на „судски постапки против новинари засновани на наводна повреда на честа и угледот на одреден поединец“ преку наводни неточни изјави за факти, новинарите можат да ја воспостават вистината за својата изјава преку откривање на својот извор на информации.

45. Правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации, според оваа Препорака, значи дека надлежните органи

треба да ги разгледаат сите други докази „кои им се достапни според националното процедурално право“ наместо да им наложуваат на новинарите да го откријат својот извор на информации. Соодветниот орган може да утврди дали таквите докази се еднакви, земајќи го во предвид јавниот интерес на доверливоста на новинарските извори, како што е кажано во оваа Препорака. Директното одбивање на таквите алтернативни докази не само што се коси со правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации од Член 10 од Европската конвенција за човекови права, туку исто така врши повреда на правото на правично судење, според Член 6 од Конвенцијата. Исто како во случајот *De Haes u Gijssels против Белгија*, таквите алтернативни докази можат, особено, да опфаќаат информации кои се најдени во други поврзани судски или полициски списи, кои се достапни за соодветниот орган.

Начело 5 (Услови поврзани со откривањето информации)

а. директен легитимен интерес

46. Во Начелото 3 се препорачуваа услови за одреден легитимен интерес за откривање на новинарските извори на информации. Сериозниот ефект од откривањето на новинарскиот извор исто така изискува одредени услови при започнување дејства од страна на надлежни органи чија цел е откривање на изворот. Со цел да се избегнат несериозни, арбитражни или неповрзани барања или постапки за откривање на изворот, во овој став се препорачува само лица или јавни органи кои имаат „директен легитимен интерес во откривањето на изворот“ да можат да поднесуваат такво барање за отпочнување постапка. Овој услов треба да важи во сите инстанции на постапките поврзани со новинарски извори.

б. право да се биде информиран

47. Јавните органи треба да избегнуваат ситуации каде новинарите можат да ги откријат своите извори на информации по грешка, поради непознавање на нивните соодветни права. Во рамките на правичното спроведување на правдата треба да постои услов лицата, кои се пред орган кој е овластен да повикува сведоци, да бидат информирани од страна на таквиот орган, за нивните основни и други права во постапката. Во согласност со начелата кои се даваат во оваа Препорака, секое лице, секој пат не може да се повикува на правото на неоткривање на изворот. Затоа, новинарите треба да бидат информирани за своето право да не го откриваат својот извор

на информации, како и за можните ограничувања на таквото право, во согласност со Член 10 од Конвенцијата. Ваквата информација треба да биде обезбедена пред да се побара откривање на изворот, со цел да биде ефективна.

в. казни за неоткривање на изворот

48. Присилното откривање на новинарски извор има прилично сурово „замолкнувачко“ влијание врз идните извори на информации, како и врз работата на новинарите, па затоа мора да се смета како крајно ограничување на слободата на информациите. Член 6, став 1 од Европската конвенција за човекови права условува дека, „при утврдувањето на неговите граѓански права и обврски (...), секој има право на правично и јавно сослушување, во разумен рок, од страна на независен и непристрасен трибунал, воспоставен со закон.“ Став 3 го зема ова во предвид преку препораката секоја санкција за неоткривање на изворот против новинар да биде изречена од страна на судски орган, во смисла на Член 6 од Конвенцијата. Законската основата за изрекување казна ќе биде судска постапка која ќе овозможи „правично и јавно сослушување“ на новинарот за кого станува збор. Со ова се овозможува јавна дискусија во врска со таквата судска постапка.

г. преразгледување на казни

49. Ставот 2 им препорачува на земјите членки да им овозможат на новинарите право на повторно разгледување на изречена казна за неоткривање новинарски извор на информации, од страна на друг судски орган. Овој услов на правично спроведување на правдата според Член 6, став 1 од Европската конвенција за човекови права, изрично не го вклучува правото на преразгледување на одлука од страна на орган од повисока инстанца, додека пак Член 2 од Протоколот бр. 7 на Конвенцијата од 22 ноември 1984 г. го воведува ова право во врска со пресуди или казни во кривични случаи. Секоја одлука донесена од страна на национален орган со која се ограничува правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации, според Член 10 од Конвенцијата, главно потпаѓа под можно преразгледување на претходно изреченото, од Европскиот суд за човекови права. Така, како општ услов за правичното и ефикасно спроведување на правдата на национално ниво може да се бара можно преразгледување на националните изречени наредби за откривање на новинарски извор, а особено при изречени казни за неоткривање информации со кои се идентификува нивниот извор.

д. ограничување на обемот на откривање на изворот

50. Јавната природа на судските постапки, во согласност со Член 6 од Конвенцијата е основно начело за правичното спроведување на правдата. Меѓутоа во случај, надлежен орган да донесе одлука која е во прилог на одредено откривање информации, со кои се идентификува одреден извор, негативните ефекти од таквото откривање на изворот, по новинарот или пак изворот, како и по новинарската работа, воопшто, треба да биде ограничен што е можно повеќе. Затоа, може да биде добро на пр. да се из земе јавноста од целата или од дел од постапката на откривањето на изворот од страна на новинарот, со цел да се избегне идентификување на идентитетот на изворот во јавноста и во контекст кој ги надминува странките во постапката за откривање на изворот. По исклучок на начелото кое се дава во Член 6, од Европската конвенција за човекови права, надлежните органи треба да ја разгледаат препораката за изземање на јавноста од процесот на откривање на изворот.

51. Надлежните органи исто така треба да ја почитуваат доверливоста на информации со кои се идентификува изворот, на пр. со тоа што самите нема да ги обелоденуваат таквите информации.

Начело 6 (Пресретнување комуникација, следење и судско пребарување и заплenuвање)

52. Оваа Препорака поставува стандарди за заштита на правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации. Најдиректно влијание врз доверливоста на изворот врши присилното откривање на изворот. Покрај принудните мерки кој се директно усмерени кон одредено откривање на извор, постојат и други полициски и судски дејства кои можат да ја повредат доверливоста на изворот на директен начин.

а. исклучување на мерки на заобиколување

53. Начелото 6 има за цел да обезбеди сигурност дека со еден обичен налог за пресретнување, следење или пребарување на простории, нема да се заобиколи заштитата на новинарските извори која тука се препорачува или пак да се спроведе на начин со кој се намалува ваквата заштита. Начелото 6 е затоа логична нужна последица на заштитата на правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации. Во согласност со националното право, налогот за пресретнување, следење и пребарување простории, како и

заплenuвање, може евентуално да биде подготвен во една единствена одлука со Наредбата за откривање на изворот, која ќе биде во согласност со Членовите 8 и 10 од Европската конвенција за човекови права и начелата содржани во оваа Препорака.

54. Пресретнувањето на комуникации и преписки на новинарите, следењето на таквите комуникации и преписки и пребарувањето или заплenuвање на такви комуникации и преписки можат да бидат наложени од страна на национални органи, но само поради причини кои не се темелат на откривање на новинарските извори. Меѓутоа со овие дејствија постои голема веројатност да се откријат изворите кои се во контакт со новинарот во моментот на пресретнување на комуникации, нивно следење или заплenuвање. Затоа, правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации треба во себе да вклучи и заштита на новинарите против дејствија за пресретнување на нивните комуникации, следење, пребарување и заплenuвање информации, ако причината за спроведување вакви дејствија е заобиколување на ваквото право. Меѓутоа со ова не треба да се исклучи можноста националните органи да спроведуваат мерки за пресретнување на комуникации, следење или судско пребарување и заплenuвање, кои се темелат на други законски причини, во согласност со Членовите 8 и 10 од Европската конвенција за човекови права.

i. пресретнување комуникации

55. Во многу случаи новинарите мораат да комуницираат со своите извори во писмена форма или преку телефон, телефакс или електронска пошта или пак со користење на други средства за телекомуникации. При пресретнување на такви комуникации кај новинари или нивни работодавци идентитетот на одреден извор може да биде откриен. Доверливоста на новинарската комуникација и кореспонденција е заштитена со Член 8, како и Член 10 од Европската конвенција за човекови права. Судските органи кои ќе наложат пресретнување на комуникациите или преписките на новинарите треба да го ограничат таквиот налог, при што ќе се одржи доверливоста на новинарскиот извор. Во рамките на самото дејство на пресретнување комуникации исто така треба да се почитува доверливоста на новинарскиот извор. Ова во пракса може да се спроведе само ако секое пресретнување на комуникации или преписки се ограничи на комуникации или преписки со други лица кои не претставуваат новинарски извори или пак ако се употребат

специјални постапки, при што информациите со кои се идентификува изворот ќе се одделат од пресретнатите комуникации и истите нема да се регистрираат.

ii. следење

56. Следењето на новинарите не само што треба да биде во согласност со стандардите од Член 8 од Конвенцијата, туку исто така и со Член 10 во врска со заштитата на правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации. Полицијата или судските органи можат да следат новинари поради законски причини кои не се поврзани со нивните извори на информации. Во такви случаи, со налогот за следење и при самото следење не треба да се откриваат никакви информации со кои се идентификува изворот на информациите. Ова во пракса може да биде тешко спроводливо и може да изискува користење специјални механизми за контрола на следењето на новинарите, како на пр. мониторинг на следењето од страна на друг орган, при што ќе се обезбеди сигурност дека само оние информации со кои не се идентификува изворот ќе бидат регистрирани или достапни преку следењето.

iii. судско пребарување и заплenuвање

57. Приватните или деловните простории на новинари, како и нивните предмети, преписки и лични податоци поврзани со нивната работа можат да содржат информации кои можат да доведат до откривање на одреден извор. Иста е состојбата и во врска со деловните простории, предметите, преписките, архивите или личните податоци на работодавците на новинарите. При секое дејство на пребарување простории или заплenuвање може да се откријат информации со кои се идентификува нивниот извор.

58. Судските органи кои наложуваат пребарување или заплenuвање треба да ги ограничат налозите за пребарување и заплenuвање во врска со откривање на новинарски извори, а судските и полициските органи кои постапуваат по таков налог треба да ја почитуваат доверливоста на изворот во нивните дејствија на пребарување и заплenuвање во согласност со Член 8 и со Член 10 од Европската конвенција за човекови права. На пр. со ова треба да се наложи пребарувањето или заплenuвањето да биде ограничено само на материјали кои не содржат информации со кои се идентификува изворот. Практични примери за ова се заплenuвање движни предмети, но не и заплenuвање на информации во случаи кога заплenuвањето се темели на финансиско побарување против новинар или

пак на пр. пребарување за изнаоѓање недозволените предмети при што пребарувањето е ограничено на такви предмети без регистрирање на какви и да било други информации со кои се идентификува изворот.

в. мерки против натамошно искористување на информации

59. Полициските и судските органи можат да обезбедат информации со кои се идентификува извор преку дејства кои се споменати во став *а* од Начелото 6 иако ова не била првичната причина за ваквите дејства. Во вакви случаи, преку правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации треба да се наложува „да се преземат мерки за да се оневозможи натамошна употреба на такви информации како докази пред судовите.“ Вакви мерки можат да бидат, на пр. уништување на записи или слики со кои се идентификува изворот или враќање на запленетите работи.

60. Меѓутоа, натамошното искористување на информации со кои се идентификува изворот треба да биде можно само ако откривањето на изворот е оправдано според Начелото 3.

Начело 7 (Заштита од само-инкриминација)

Оваа Препорака одредува цела низа начела за заштита на откривањето на новинарските извори. Во смисла на откривање на изворот, овие начела нема да служат за ограничување на другите права на новинарите против обезбедување информации или докази според, националните законодавства на земјите членки, кои обезбедуваат дури и повисоки стандарди на заштита. Начелата за откривање на изворот кои се дадени тука, се однесуваат само на откривање на новинарски извори во согласност со Член 10 од Европската конвенција за човекови права. Постои општо прифатено право кое важи за сведоци, осомничени или лица обвинети за сторено кривично дело, дека не треба задолжително да даваат докази, ако со таквите докази можат да се инкриминираат самите себе си. Во Начелото 7 се истакнува дека, ако такво право постои, ќе постои можност ваквите лица посебно да се повикаат на него, настрана од правото на новинарите да не го откриваат својот извор на информации. Во ваков случај можеме да замислиме ситуација каде новинар задолжително ќе мора да го открие својот извор на информации, според Начелото 3.б, а во исто време, со Начелото 7 таквиот новинар сè уште ќе биде заштитен во случај да е покренато кривично обвинение против него.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРИСТАП ДО СЛУЖБЕНИ ДОКУМЕНТИ

**ПРЕПОРАКА REC (2002) 2 УСВОЕНА ОД СТРАНА НА
КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА
НА 21 ФЕВРУАРИ 2002 ГОДИНА И ИНФОРМАТИВЕН
МЕМОРАНДУМ**

Комитетот на министри, согласно условите од членот 15.b од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи предвид дека целта на Советот на Европа е да постигне поголемо единство помеѓу нејзините членки со цел да ги заштити и реализира идеалите и начелата што претставуваат нивно заедничко наследство;

Особено имајќи ги предвид членот 19 од Универзалната декларација за човекови права, членовите 5,9 и 10 од Европската конвенција за човекови права и фундаментални слободи, Конвенцијата на Обединетите Нации за пристап до информации, за учеството на јавноста во носењето на одлуки и за пристап до правда за работи од областа на животната средина (усвоена во Арус, Данска, на 25 јуни 1998 година)

и

Конвенцијата за заштита на лица во поглед на автоматската обработка на лични податоци од 28 јануари 1981 година (ETS бр. 108); Декларацијата за слобода на изразување и слобода на информациите усвоена на 29 април 1982 година како и Препораката бр. R(81) 19 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт, Препораката бр. R (91) 10 за комуникација на лични податоци што ги поседуваат јавните тела на трети лица; Препораката бр. R (97) 18 за заштита на лични податоци што се прибираат и обработуваат за статистички цели и Препораката бр. R (2000) 13 за европската политика за пристап до архиви:

Имајќи предвид колку се важни транспарентноста на јавната администрација и располагањето со спремни информации за прашања од јавен интерес за едно плурално и демократско општество.

Имајќи предвид дека отворениот пристап до службени документи, врз основа на еднаквост и согласно јасни правила:

- овозможува на јавноста да има адекватно гледиште за состојбата на општеството во кое таа живее и да формира критичко мислење за таа состојба и за властите што владеат при што се охрабрува информирано учество на јавноста во работи што се од заеднички интерес.

- ја храни ефикасноста и делотворноста на администрациите и помага во одржувањето на нивниот интегритет преку избегнување на ризикот за корупција.
- придонесува за афирмација на законитоста на администрациите како јавни сервиси и за зајакнување на довербата на јавноста во органите на јавната власт.

Имајќи предвид дека поради тоа земјите членки треба најмногу да настојуваат да осигурат јавноста да располага со податоци содржани во службени документи што се предмет на заштита на други права и законски интереси;

Нагласувајќи дека утврдените начела во понатамошниот текст сочинуваат минимален стандард и дека на нив треба да се гледа без да се нанесе штета на домашните закони и прописи со кои веќе се признава поширок пристап до службени документи;

Имајќи предвид дека додека овој инструмент се концентрира на барањата на лицата за пристап до службени документи, органите на јавната власт треба да се заложат да водат активна политика на комуницирање со цел на јавноста да се стават на располагање сите информации што се сметаат за корисни во едно транспарентно и демократско општество,

Препорачува на властите на земјите членки во нивното право и пракса да се водат според начелата што се утврдени во оваа препорака.

I. Дефиниции

За целите на оваа препорака:

Органи на јавната власт значи:

- i. власт и администрација на национално, регионално и локално ниво;
- ii. физички и правни лица се додека тие извршуваат јавни функции или претставуваат административен орган како што е пропишано со законите на државата.

Службени документи се сите записи на информации во каква било форма што органот на јавната власт ги има изработено, примено и се во негова сопственост и што се поврзани со секоја јавна или административна функција со исклучок на документите што се подготвуваат.

II. Делокруг

1. Оваа препорака ги засега само службените документи што се во сопственост на органите на јавната власт. Сепак, земјите членки треба да истражат согласно домашното право и пракса до кој степен начелата од оваа препорака може да се применат на информации што ги поседуваат законодавните органи и судските власти.

2. Оваа препорака не влијае врз правото на пристап или врз ограничувањата на пристапот што се пропишани со Конвенцијата за заштита на приватните лица по однос на автоматската обработка на лични податоци.

III. Општо начело за пристап до службени документи

Земјите членки треба да гарантираат дека секој има пристап, по барање на барателите, до службени документи што ги поседуваат органите на јавната власт. Ова начело треба да се применува без дискриминација по каква било основа, вклучувајќи ја таа по основ на националната припадност.

IV. Можни ограничувања на пристапот до службени документи

1. Земјите членки може да го ограничат правото на пристап до службени документи. Ограничувањата треба да бидат прецизно утврдени со закон, да бидат неопходни за едно демократско општество и да бидат пропорционални со целта на заштита:

- i. државната безбедност, одбраната и меѓународните односи; јавната безбедност;
- ii. спречување и истражување на кривични дела и гонење за на сторителите;
- iii. приватност и други приватни законски интереси;
- iv. стопански и други економски интереси, било тие да се приватни или јавни;
- v. еднаквоста на страните по однос на судските постапки;
- vi. природата;
- vii. инспекцијата, контролата и надзорот што го вршат органите на јавната власт;
- viii. економските, монетарните и курсните политики на државата;
- ix. доверливоста на дискусиите во рамки или помеѓу органите на јавната власт во текот на внатрешната подготовка на еден предмет.

2. Може да се одбие пристап до еден документ ако со откривањето на информациите, што се содржани во службениот документ, се наштети или најверојатно ќе се наштети на кој било од интересите спомнати во став 1, освен кога за откривањето на информациите постои огромен јавен интерес.

3. Земјите членки треба да размислат за одредување на временски рокови после кои ограничувањата спомнати во став 1 нема повеќе да се применуваат.

V. Барање за пристап до службени документи

1. Еден барател на службен документ не треба да биде обврзан да даде причини за добивањето пристап до службениот документ.
2. Формалностите при барањето пристап до службени документи треба да се задржат на минимум.

VI. Обработка на барањата за пристап до службени документи

1. По едно барање за пристап до службен документ треба да постапува оној орган на јавна власт кој го поседува тој документ.
2. Со барањата за пристап до службени документи треба да се постапува врз основа на еднаквост.
3. По едно барање за пристап до службен документ треба да се постапува брзо. Треба да се донесе одлука, да се известат страните за истата и истата да се примени во рамки на временски рок што можеби однапред бил дефиниран.
4. Ако органот на јавната власт не го поседува бараниот документ тогаш тој треба, кога ќе биде тоа возможно, да го препрати барателот до надлежниот орган на јавна власт.
5. Органот на јавната власт треба колку што може да му помогне на барателот за тој да го идентификува побараниот службен документ, но органот на јавната власт не е задолжен да одговори на барањето со овозможување пристап до службен документ ако се работи за документ што не може да се идентификува.
6. Може да се одбие пристап до службен документ ако е очигледно дека барањето е неразумно.
7. Органот на јавната власт што целосно или делумно одбива да овозможи пристап до еден документ треба да укаже на причините за тоа одбивање.

VII. Форми на пристап до службени документи

1. Кога е дозволен пристап до еден документ, органот на јавната власт треба да дозволи преглед на оригиналниот документ или да обезбеди копија од истиот земајќи го предвид, колку што е возможно повеќе, искажаното претпочитање на барателот.
2. Ако се применува ограничување на дел од информациите од службениот документ, тогаш органот на јавната власт сепак треба да одобри пристап до останатите информации што се содржани во документот. Треба јасно да се укаже на какви било пропусти. Сепак, таквиот пристап може да се одбие ако нецелосната верзија на документот наведува на погрешно мислење или е безначајна.
3. Органот на јавната власт може да овозможи пристап до службен документ преку упатување на барателот до алтернативни извори што се лесно достапни.

VIII. Давачки за пристап до службени документи

1. Пристапувањето до оригинален службен документ во просториите на органот на јавната власт во принцип треба да биде бесплатно.
2. За копија од службениот документ може на барателот да се наплати давачка што мора да биде разумна и да не ги надмине реалните трошоци на кои бил изложен органот на јавната власт.

IX. Постапка за ревизија

1. Еден барател, чие барање за службен документ е одбиено, било да се работи за делумен или цел документ, или по барањето да не е постапувано во рамки на временскиот рок спомнат во начелото VI.3, треба да има пристап до ревизиска постапка што ќе ја спроведе суд или друго независно и непристрасно тело што е основано со закон.
2. Барателот треба секогаш да има пристап до брза и евтина ревизиска постапка што ќе вклучува повторно разгледување на барањето од страна на орган на јавната власт или ревизија согласно горниот став 1.

X. Дополнителни мерки

1. Земјите членки треба да преземат неопходни мерки:

- i. за да ја информираат јавноста за нејзините права на пристап до службени документи и како тие права може да се остварат;
- ii. за да се осигураат дека јавните службеници се обучени во делот на нивните задачи и обврски во поглед на остварувањето на тоа право;
- iii. за да се осигураат дека барателите можат да го остваруваат своето право.

2. За таа цел органите на јавните власти особено треба:

- iv. ефикасно да управуваат со нивните документи со што тие ќе станат лесно пристапни.
- v. да применуваат јасни и утврдени правила за чување и уништување на нивните документи;
- vi. да даваат, колку што е возможно повеќе, информации за работите или активностите за кои тие се одговорни, на пример преку изработка на списоци или регистри за документите што тие ги поседуваат.

XI. Објавување на информации по иницијатива на органите на јавната власт

Органот на јавната власт треба, по сопствена иницијатива и таму каде тоа е соодветно, да преземе неопходни мерки за објавување на информации што се во негова сопственост кога обезбедувањето на такви информации оди во прилог на транспарентноста на јавната администрација и ефикасноста во рамки на администрациите или ако со тоа се охрабрува информирано учество на јавноста во работи од јавен корист.

Информативен меморандум за Препораката Rec (2002) 2 за пристап до службени документи

Основни информации

1. Начелото за пристап на јавноста до службени документи започна да се развива во рамките на Советот на Европа со Препораката бр. R(81) 19 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт. Неодамнешен пример за соработка во Европа во оваа област е Конвенцијата за пристап до информации, за учеството на јавноста во носењето одлуки и за пристап до правда за работи од областа на животната средина што беше усвоена во Архус, Данска, на 25 јуни 1998 година. Друг неодамнешен пример од Европската Унија е Регулативата (ЕЗ) бр.1049/2001 на Европскиот парламент и на Советот за пристап на јавноста до документи на Европскиот парламент, Советот и Комисијата, усвоена на 30 мај 2001 година. Во текот на последните години се зголемуваше интересот помеѓу земјите членки да создаваат услови во домашните закони за мерки со кои ќе се осигура отворена власт и пристап на јавноста до службени информации што ги поседуваат органите на јавната власт. Следствено на тоа беше започната работна активност во Советот на Европа со цел да се продолжи со разработката на основните начела за правото на пристап до службени информации што ги поседуваат органите на јавната власт.

2. Таа работна активност беше доверена на првостепениот Управен комитет за масовни медиуми (УКММ). Потоа во 1997 година* Замениците министри ги одобрија специфичните задачи што Управниот комитет за човекови права (УКЧК) ги даде на Групата специјалисти за пристап до службени информации (ГСПСИ).

3. Согласно овие задачи ГСПСИ требаше да ги прегледа опциите за подготовка на обврзувачки правен инструмент или други инструменти со кои би се отелотвориле основните начела за пристап на јавноста до информации што ги поседуваат органите на

* На 613-от состанок (18-19 и 23 декември 1997 година) на Замениците министри.

јавната власт. При вршењето на таа активност ГСПСИ требаше соодветно да ја земе предвид претходно спомнатата Препорака бр. R(81) и законодавните развојни активности во областа на пристапот до информации во земјите членки на Советот на Европа и на ниво на Европа како и соодветните работни активности што се вршат во рамки на Советот на Европа и во рамки на други собранија.

4. Треба да се забележи дека членот 19 од Универзалната декларација за човекови права и членот 19 од Меѓународниот договор за граѓански и политички права изгледаат како да дозволуваат поширок пристап до службени документи отколку Европската конвенција за човекови права бидејќи тие одредби исто така го содржат правото да се бараат информации.

* * *

I. Дефиниции

Органи на јавната власт

5. Треба да се забележи дека не постои дефиниција за „органи на јавната власт“ во други правни инструменти на Советот на Европа.* За потребите на оваа препорака изразот „органи на јавната власт“ ќе ги опфаќа државните и сите органи на национално, регионално или локално ниво, терминот „државен“ ќе ги опфаќа сите политички и управни органи.

6. Терминот „органи на јавната власт“ исто така вклучува физички или правни лица се додека тие вршат јавни функции или имаат административна власт како што е пропишано со националниот закон. Во некои земји членки овој поим исто така вклучува физички или правни лица што пружаат услуги од јавна корист, или приватни субјекти финансирани од јавни фондови.

* Може да се забележи дека во прирачникот, објавен во 1997 година под покровителство на Советот на Европа, се укажува дека „административен орган“ значи „секој субјект или секое лице кое е овластено да донесува одлуки или презема мерки при што тоа сочинува административен акт.“ (види *Администрацијата и вие – Прирачник* објавен од Советот на Европа, 1997, стр.11).

Службени документи

7. За потребите на оваа препорака терминот „службени документи“ опфаќа информации што се поставени на секаков физички медиум во повратна форма (пишани текстови, снимки на лента – звук или аудио – визуелни – фотографии, електронска пошта, информации зачувани во електронски бази на податоци, и тн). Документите што се произведени од орган на јавната власт и документите што произлегуваат од трети лица што биле примени од орган на јавната власт се опфатени со дефиницијата.

8. Обично е лесно да се дефинира поимот хартиени документи, но потешко е да се дефинира што е документ кога информациите се електронски зачувани во бази на податоци. Земјите членки мора да имаат маргина на разбирање при одлучувањето како овој поим ќе се дефинира. Во некои земји членки ќе биде даден пристап до одредени информации што ги побарал барателот ако до таа информација може лесно да се пристапи преку постоечките средства.

9. Во земјите членки постојат различни традиции и практики по однос на квалификацијата на документи како „службени документи“. Во принцип незавршените документи не се опфатени со овој поим. Освен тоа, во некои земји членки документите што придонесуваат за процесот на носење одлуки (на пример мислења, меморандуми и тн) не се сметаат за службени се додека не се донесе одлуката на која тие се однесуваат. Сепак, во други земји членки може да се стават на располагање документи пред да се донесе одлуката на која тие се однесуваат и поради која тие се изработуваат, особено со цел да се овозможи учество во процесот на донесување одлука.

10. Покрај тоа, важно е да се прави јасна разлика помеѓу документи што ги примиле органите на јавната власт што се однесуваат на нивните функции и оние документи што ги примиле службени лица како приватни лица и што немаат никаква врска со нивните функции, на пример писма што се примени во службено својство како политичари или како носители на надворешни работни места. Последната категорија документи не е опфатена со усвоената дефиниција за сегашниот инструмент.

II. Делокруг

11. Делокругот на оваа препорака е тесно поврзан со горните дефиниции и ги опфаќа службените документи што ги поседуваат органите на јавната власт. Сепак, земјите членки треба да истражат до кој степен може да се применат тие начела кај информациите што ги поседуваат законодавните тела и судските власти.

12. Органот на јавната власт „поседува“ информации кога информациите физички ги поседуваат правните или физичките лица во корист на органот на јавната власт во рамки на договорите склучени помеѓу органот на јавната власт и тоа лице.

13. Оваа препорака исто така опфаќа службени документи што се зачувани во архиви, без притоа да се нанесе штета на примената на посебифични правила утврдени со Препораката бр. R(2000) 13 на Советот на министри на земјите членки за европската политика за пристап до архиви.

14. Документите што содржат лични податоци се исто така во делокругот на препораката. Во овој контекст треба да се забележи дека со Конвенцијата за заштита на лицата во поглед на автоматската обработка на лични податоци од 28 јануари 1981 година (ЕСС бр.108*) не се забранува дозволување пристап на трети лица до службени документи што содржат лични податоци. Сепак, кога се дава пристап до такви документи тоа мора да се стори во согласност со правилата утврдени во Конвенцијата бр.108.

III. Општо начело за пристап до службени документи

15. Правото на пристап до службени документи што се гарантира со овој инструмент е ограничено на постоечките документи. Еден орган на јавната власт не е обврзан да создаде нови документи со цел да одговори на барањето.

16. Ова право на пристап треба да се применува за секое лице, односно за физички лица и правни субјекти, без дискриминација по која било основа вклучувајќи го националното потекло. По однос на ова не се утврдени ограничувања во Препораката бр. R(81) 19 за

* ЕСС: Европски серии на спогодби

пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт.

17. Оваа препорака се однесува на општото право на пристап до службени документи што може да го остварува секое лице. Едно лице може исто така да има специфично право на пристап до службени документи што произлегува од други правни инструменти. На пример, едно лице има право на пристап до лични податоци што се однесуваат на него во согласност со претходно спомнатата Конвенција бр 108. На истиот начин одредени земји членки обезбедуваат поголемо право на пристап до службени документи на странките во управната постапка. Во овој контекст исто така треба да се спомне дека со членот 8 од Европската конвенција за човекови права грижливо се заштитува правото на пристап до информации што се однесуваат на информации за приватниот живот на едно лице или семејниот живот во одредени околности (прочитајте ги особено пресудите на Европскиот суд за човекови права од 7 јули 1989 година по предметот на Гаскин против Обединетото Кралство, од 29 март 1987 година по предметот на Леандер против Шведска и од 19 февруари 1998 година по предметот на Гуера и други против Италија).

18. Оваа препорака иако дозволува откривање на информации на секое лице, таа не влијае врз правото на интелектуална сопственост што е дел од откриената информација.

IV. Можни ограничувања на пристапот до службени документи

19. Пристапот до документи треба да претставува правило и доверливост освен кога во некои случаи постојат други законски интереси што имаат предност. Ограничувањата треба прецизно да се утврдат со закон и да бидат неопходни за едно демократско општество и да бидат пропорционални со целта на заштита на другите законски интереси.

20. Тоа произлегува од општото право од горното Начело III според кое на лицата ќе мора да им се каже дали органот на јавната власт поседува одреден документ. Во ограничени околности може да биде неопходно да се чува во тајност фактот дека информациите постојат во случај заштитата на другите законски интереси да има поголема предност од откривањето на информациите. Тоа ќе се применува во

околностите каде самото признавање или одрекување дека постоеле информации е еднакво на откривање на информациите.

21. Ограничувањето на правото на пристап до службени документи треба да биде возможно само за причините што се исцрпно наведени во Начелото IV, став 1. Посебно ограничување предвидено со национален закон може да спаѓа во рамки на неколку ограничувања што се содржани во тоа Начело. Критериумите за примена на ограничувањата се изработени така што се земаат предвид членовите 6, 8 и 10 од Европската конвенција за човекови права како и соодветните одредби што се јавуваат во инструментите за заштита на податоци, особено во гореспомнатата Конвенција за заштита на лица во поглед на автоматското процесирање на лични податоци од 28 јануари 1981 година (ЕСС бр.108), и особено тие во Препораката бр. R(81) 19 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт.

22. Со став 1.i се предвидува земјите членки да можат да го ограничат пристапот до службени документи со цел да се заштити националната безбедност, одбраната и меѓународните односи. Во некои земји членки ограничувањата што се однесуваат на овие области имаат уставни димензии. На пример некои земји што имаат региони со голем степен на автономија може да имаат интерес да ја заштитат кореспонденцијата помеѓу таквите регионални власти, или во федералните држави да се заштити кореспонденцијата помеѓу федералната влада и регионалните власти. Одредени земји членки исто така го ограничуваат пристапот до документи што се однесуваат на шефови на држави; тоа особено е случај во некои уставни монархии.

23. Со став 1.iv се предвидува земјите членки да можат да го ограничат пристапот за да се заштити приватноста и другите законски приватни интереси. Информациите што се однесуваат на таквите интереси може да се опфатат со гореспомнатата Конвенција бр.108, но ограничувањето предвидено со став 1.iv исто така може да се примени за информации што не се опфатени со таа Конвенција.

24. Концептот на „стопански и други економски интереси“, како што беше употребен во став 1.v, може да опфати на пример деловни работи што мораат да се чуваат во тајност поради конкурентски

причини како што е доверливата природа на деловните разговори. Овој став може да се прошири кон тие документи што ги користат органите на јавната власт за подготовка на колективните преговори во кои тие учествуваат.

25. Со цел да се создадат добри статистички податоци повеќето држави имаат клаузули за доверливост што ги заштитуваат информациите прибрани од приватни лица или субјекти за статистички намени. Таквите податоци обично се лични податоци или податоци што се однесуваат на економските или стопанските интереси. Поради тоа пристапот до документи што содржат такви информации може да се ограничи во согласност со став 1, точка iv и v. На сличен начин може да се разгледуваат податоците што се прибираат во текот на оданочувањето на приватните лица и субјекти.

26. Одредени земји ги заштитуваат информациите што им се дадени како доверливи. Со оваа препорака тоа не се забранува се додека заштитените информации се опфатени со едно од ограничувањата од Начелото IV, на пример со став 1, точка iv или v.

27. Ограничувањето од став 1.vi за заштита на „еднаквоста на страните во делот на судските постапки“ произлегува од членот 6 од Европската конвенција за човекови права за правото на фер судење. Тоа има за цел, помеѓу другите работи, да дозволи на органот на јавната власт да го одбие пристапот до сопствените документи со цел тој да не ја ослаби својата позицијата во текот на судските постапки во кои тој е страна.

28. Ограничувањата за заштита на „природата“, што се спомнати во став 1.vii, се проектирани на пример за да се спречи откривање на информации за локациите каде има загрозувана фауна или флора со цел истите да се заштитат. Ова ограничување е во согласност со член 4, став 4 (h) од Конвенцијата за пристап до информации, за учество на јавноста во носењето одлуки и за пристап до правда за работи од животната средина.*

* Усвоена на 25 јуни 1998 година во Арус, Данска. член 4, став 4, пропишува: „Едно барање за информации од областа на животната средина може да се одбие во случај со откривањето на тие информации да се предизвикаат неповолни последици за: ... (h) Средината на која се однесуваат информациите како што се местата каде се размножуваат загрозените видови животни“.

29. Став 1.viii може на пример да го штити капацитетот на еден орган на јавната власт за ефикасно да регулира, истражува и да врши ревизии, можеби преку формални постапки, други организации или поединци како и преку неговите сопствени внатрешни правила и процедури. Можен пример за тоа е едно даночно истражување или ревизија што е во тек.

30. Со став 1.x се укажува на можноста да се ограничи пристапот до информации за да се заштитат разговорите во рамки или помеѓу органите на јавната власт во текот на внатрешните подготовки на една работа. Ова ограничување ќе помогне на пример документите од разговорите во Кабинетот да бидат исклучени од откривање. Терминот „работа“ е доволно широк да ги опфати сите видови предмети по кои постапува органот на јавната власт, односно поединечните предмети и постапките за создавање политики.

31. Ставот 2 искажува две важни начела, начелото - „тест на штета“ и начелото на балансирање на интересите за пристап на јавноста до документи наспроти интересот што е заштитен со ограничувањето. Ако со дозволувањето на пристап на јавноста до еден службен документ не се нанесува штета на некој од интересите наведени во став 1, тогаш не треба да има ограничувања на пристапот до тој документ. Иако со овозможување на пристап на јавноста до еден документ се предизвика штета кај некој од интересите, тој документ се уште треба да се даде на нејзино располагање ако јавниот интерес за добивање пристап до документот е поголем од интересот што се заштитува.

32. „Тестот на штета“ или „балансирањето на интереси“ може да се изврши за секој поединечен предмет или да го изврши законодавец на начин според кој се формулирани ограничувањата. На пример законодавството може да утврди различни услови за извршување на тестовите на штета. Тие услови може да добијат форма на пресумпција на тајност или против тајност или безусловна тајност за крајно чувствителни информации. Кога се утврдени такви услови во законодавството, органот на јавната власт треба да се осигура дали условите од клаузулата за тајност се исполнети кога тие ќе добијат барање за пристап до еден таков службен документ. Со тек на време нивото на чувствителност може да се разликува и во иднина треба да се избегнува со класификацијата на документи автоматски да се спречува пристапот до истиот документ.

33. Во некои земји членки документите ќе се издадат освен ако интересот што се заштитува е поголем од интересот на јавноста за објавување на документите. Овој пристап не е некомпатибилен со оваа препорака.

34. Со став 3 се поттикнува земјите членки да можат да утврдуваат максимални временски рокови за ограничувањата на пристап. Согласно тоа, документите треба да бидат достапни по одреден временски период. Освен тоа, ограничувањата треба да бидат пропорционални со целите што се очекуваат да се постигнат, односно со заштитата на другите права и законски интереси.

35. Во поглед на класифицираните документи како доверливи, тајни или строго тајни, органите треба да се осигураат дека е дозволен пристап до нив веднаш штом околностите ќе го дозволат тоа, или, ако законот утврдува временски рок за доверливост, веднаш штом помине тој рок. Во некои земји законот овозможува вршење редовен преглед на природата на доверливост на еден дел од информациите. Во други земји неопходно е да се изврши преглед кога е поднесено барање за пристап.

V. Барања за пристап до службени документи

36. Еден барател на службен документ не треба да биде обврзан да ги специфицира причините за добивање пристап до службениот документ. Оваа идеја веќе беше вклучена во Препораката бр. R(81) 12 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт.

37. Во став 2 земјите членки се охрабруваат да ги задржат формалностите на минимум. Во некои земји членки барањата мораат да бидат во пишана форма. Во други земји може усно да се побара пристап до документи. Во некои земји еден барател има право да поднесе анонимно барање. Сепак, оваа препорака не ги обврзува земјите членки да даваат такво право на барателите.

VI. Обработка на барањата за пристап до службени документи

38. Ставот 1 препорачува секој орган што поседува службен документ да постапува што е можно побрзо по барањето за пристап до тој документ. Пред да се донесе одлука органот на јавната власт

може да го контактира изворот на бараниот документ. Органот на јавната власт што го поседува службениот документ не треба да го обврзе барателот да поднесе ново барање до органот на јавната власт кој е извор на бараниот документ.

39. Од органот на јавната власт се очекува недискриминаторско услужување и ефикасност кон секој барател што ќе се рефлектира особено во брзо постапување по барања и во желба да се соработува со барателот таму каде постапувањето по барањето е сложено. Од ова гледиште текстот на сегашната препорака оди подалеку од Препораката бр. (81) 19 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт во која само се кажува дека по секое барање мора да се постапи во рамки на разумен временски период.

40. Став 2 се однесува на недискриминаторското постапување по барањата како што веќе е пропишано во Препораката бр. R (81)19. Дискриминацијата треба да се избегнува како што мора да се избегнува преференцијалното постапување по барањата. По нив треба да се постапува на еднаква основа и во согласност со целните критериуми. Органите што го поседуваат документот треба да ги имаат предвид условите од дополнителниот Протокол бр.12 кон Европската конвенција за човекови права (забранување на дискриминација) што беше отворен за потпишување од страна на земјите членки на 4 ноември 2000 година. Со овој протокол на општ начин се шири полето на примена на член 14 (недискриминација) од Конвенцијата. Правило е по барањата да се постапува според редот кога тие се примени.

41. По сите барања треба да се постапува колку што е возможно побрзо. Органите треба секогаш да кажуваат на барателите дали тие имаат или немаат одлучено да издадат еден документ. Освен тоа, таму каде одлуката е позитивна земјите членки треба да се осигураат дека документот е ставен на располагање без задоцнување. Треба да се следи предусловот за држење на формалностите на минимум и за брзо постапување по барањата преку извршување на одлуката без непотребни задоцнувања. Органите сепак треба да го информираат барателот ако е неопходно доцнењето во постапувањето по неговото барање.

42. Со став 4 и 5 се препорачува да се соработува со барателот и тие се особено важни ако барателот е инвалид, неписмен, бездомник итн. Расположеноста да се соработува зависи од ситуацијата на специфичниот предмет. Поради тоа органот на јавната власт ужива одредена маргина на разбирање, но тој треба да помогне колку што може. Покрај тоа, во посебни предмети (лица инвалиди или неписмени лица, стари или маргинализирани лица, странци со малку или без познавање на јазикот и тн.) каде барателите не можат да стекнат основно разбирање по однос на засегнатиот документ без да им се укаже помош, органите можат да предвидат да им помогнат со цел да се осигураат дека тие ќе стекнат такво разбирање. Освен тоа, во некои случаи таквата помош ќе одговара на желбите искажани од страна на Комитетот на министри во Препораката бр. R(93)1 за ефективниот пристап на многу сиромашните до правото и правдата. Помошта што се пружа за разбирање на информациите не вклучува обврска да се преведуваат документи. Исто така таа не опфаќа давање на сложени технички (на пр правни) совети.

43. Став 6 препорачува земјите членки да постапуваат по сите постапки врз основа на заслуги освен кога тие се очигледно неразумни (на пр. кога барањата се премногу нејасни или за постапувањето по нив потребен е непропорционален обем на истражување или со барањата се опфаќа преширока област или преголем волумен на документи). Кога е очигледно дека едно барање е злоупотребувачко (едно од многуте барања што се дизајнирани со цел да се спречи нормалната работа на едно одделение, или кое е испратено како непотребно повторување на едно исто барање од страна на ист барател) тоа може да се одбие.

44. Став 7 се заснова врз Препораката бр. R(81) 19 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт и препорачува органите на јавната власт да дадат причини за одбивањето на пристапот освен во посебни случаи кога со причините би се откриле информациите што можат да бидат иземени во согласност со Начелото IV.

VII. Форми на пристап до службени документи

45. Постојат различни начини на пристап до еден документ: да се има увид во оригиналниот или да се добие негова копија. Тоа треба

да зависи од искажаното претпочитање на барателот за формата на пристап. Органот на јавната власт треба да го земе предвид таквото претпочитање во рамки на разумен временски рок. Сепак, тоа за некои предмети може да биде непрактично или невозможно. На пример може да биде соодветно да се одбие давањето на копија од документот ако се нема на располагање технички погодности (на пример за аудио, видео или електронски копии), ако тоа опфаќа неразумни трошкови, ако со тоа се кршат правата на интелектуална сопственост или ако со тоа се овозможува незаконска употреба на документот. Може да биде соодветно да се одбие директен пристап до документот ако оригиналот е физички кршлив. Покрај тоа, може да се јават пречки по однос на консултациите што се одвиваат „на лице место“ како што се часот на отварање, неколку лица го сакаат истиот документ во исто време. Исто така повторно е важно органите на јавната власт да имаат отворен став за примањето на опшата јавност во нивните канцеларии.

46. Ако ограничувањето се однесува на еден дел од информациите што се содржани во еден документ тогаш е нормално останатите информации од документот да се издадат на барателот. Треба јасно да се укаже каде и колку информации се избришани. Ако се работи за хартиен документ бришењето треба да се изврши на копија со тоа што ќе се избрише делот од документот каде се наоѓаат информациите чиј пристап е ограничен и на нивно место ќе се стави празен простор. Ако документот е електронски треба јасно да се укаже на информациите што биле избришани од копијата, на пр. со оставање празен простор на местото на избришаните информации. Покрај тоа, деловите од еден документ не треба да се издадат на начин што ќе резултира во откривање на информациите опфатени со ограничувањето.

47. Став 3 укажува дека може да се даде пристап преку препраќање на барателот кон други алтернативни извори што се лесно пристапни. На пример, ако еден документ е објавен на интернет органите на јавните власти може да го препратат барателот да го преземе документот од интернет ако интернетот нему му е лесно достапен. Дали еден документ е „лесно достапен“ треба да се процени за секој предмет поединечно; ако нешто е лесно пристапно за едно лице не мора да значи дека истото ќе важи и за другото лице. Важен фактор може да биде личната состојба на барателот (на пример каков инвалидитет тој/таа има, дали е неписмен, бездом-

ник, или каква е неговата/нејзината географска далечина од органот на јавната власт што го поседува побараниот службен документ). Исто така, состојбата на земјата може да претставува фактор што треба да се земе предвид во поглед на пристапот што јавноста го има до информации (на пример преку интернет).

48. Органите на јавната власт може да обезбедат краток преглед на документот за кој било одбиено барање за пристап.

49. Во некои предмети едно лице се интересира само за одреден вид на информации и претпочита тие информации да му бидат дадени во форма на усен или пишан краток преглед. Се охрабруваат земјите да го пружаат овој вид услуга, но тоа не е опфатено со оваа препорака.

VIII. Давачки за пристап до службени документи

50. Пристапот до оригинални документи што се овозможува на лице место во принцип треба да биде бесплатен со цел да се олесни пристапот на јавноста до службени документи. Сепак, органот на јавната власт може да наплати давачка на барателот за трошоците за пронаоѓање на постоечкиот документ особено за предметите каде барањето е опсежно или кога тоа создава многу работа за органот на јавната власт. Давачката не треба да ги надминува вистинските трошоци на кои бил подложен органот на јавната власт.

51. По однос на копиите и во согласност со став 2, трошоците за пристап може да се наплатат на барателот, но органите не треба да прават каков било профит; давачките треба да бидат разумни и да се држат на минимум и не треба да ги надминуваат вистинските трошоци на кои бил подложен органот на јавната власт. Ограничувањата на давачките во рамки на кои органите на јавната власт можат да вршат наплата по однос на законодавството за пристап до службени документи не ги спречува органите на јавната власт да произведуваат документи за стопански цели и да ги продаваат по конкурентски цени.

IX. Ревизиска постапка

52. Овој член содржи две начела. Прво, барателите треба да имаат право на ревизиска постапка што ќе ја води суд или друго независно или непристрасно тело основано со закон. Покрај тоа, барателот треба да има пристап до брза и евтина ревизиска постапка. Тоа може да биде ревизија што ќе ја изврши орган на јавната власт или независен орган. За ова прашање важно е да се забележи дека во одредени национални системи на една внатрешна ревизиска постапка се гледа како на задолжителен чекор на посредништво пред апелационен суд или како на друга независна жалбена постапка. Во некои земји членки исто така возможно е да се поднесе жалба за одбивање или за погрешно постапување во оваа област до народен правобранител, посредник или посредничко тело.

X. Дополнителни мерки

53. Во претходноспомнатата Препорака бр. R(81) 19 за пристап до информации што ги поседуваат органите на јавната власт се укажува дека треба да се обезбедат ефективни и соодветни средства за да се осигура пристапот до такви информации. Начелото X од сегашната препорака претставува израз на идејата содржана во став vi. од преамбулата според која органите на јавната власт треба да се посветат на водење на активна политика на комуницирање и како резултат на тоа да основаат системи за пружање поддршка.

54. Со цел да ги остваруваат своите права за пристап неопходно е барателите да ги знаат сопствените права. Поради тоа во став 1 од начелото X се препорачува дека од страна на земјите членки треба да се преземат неопходните чекори за информирање на јавноста за своите права. Меѓу другото, такви информации може да се дадат на јавноста преку брошури, информациите може да се објават електронски или може да се основаат документациски центри.

55. Освен тоа, органите на јавната власт треба да ги обезбедат неопходните погодности за консултации (соодветна техничка опрема, вклучувајќи употреба на нова информациска и комуникациска технологија; простории што се добро прилагодени). Во секој предмет органите на јавната власт треба да го осигураат чувањето на оригиналите. Тие исто така можат да основат и да укажат на контактното место во рамки на дадено одделение со цел да го олеснат пристапот до документите на тоа одделение.

56. Став 2.ii се однесува на прашања поврзани со зачувувањето и уништувањето на службени документи. Зачувувањето генерално го опфаќа трансферот на документите до архивските служби. За овие работи постои силна потреба од јасни правила.

57. Став 2.iii препорачува органите на јавната власт да информираат за работите или активностите за кои тие се одговорни со цел јавноста да знае какви документи поседува органот на јавната власт. Еден од начините тоа да се реализира е да се создадат списоци или регистри на документи што тие ги поседуваат и истите да се стават на располагање на јавноста. Со тоа исто така ќе се олесни процесот на барање на побараните документи. Органот на јавната власт исто така треба да ја земе предвид потребата од заштита на законските интереси при одлучувањето каков вид на информации да се стават во тие списоци или регистри.

XI. Информации што се објавуваат по иницијатива на органите на јавната власт

58. Последното начело се разликува од другите во тоа што во него иницијативата ја започнува националната администрација (објавување на информации) додека во другите начела иницијативата ја започнува физичко лице (поднесува барање за добивање информации). Со тоа сигурно не се настојува да се наговорат органите на јавната власт да ги објавуваат сите информации што ги поседуваат, туку тие се охрабруваат да објавуваат такви информации (на пр. административни досиеја за јавни работи) бидејќи со тоа може да се потпомогне „просветената“ улога на граѓаните во дебатите што се од општа корист. Таквото учество е важен фактор за една демократија и ефикасна администрација. Покрај тоа, објавувањето на информации пред тие да бидат побарани претставува предност за органите поради фактот дека тие не ќе мораат да постапуваат по барањата за тие информации бидејќи тие веќе однапред се ставени на располагање.

59. Органите на јавната власт можат слободно да ги изберат најсоодветните средства за објавување на информации (рекламна табла, службени публикации, веб сајтови или други медиуми што се лесно достапни за јавноста).

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРЕПОРАКА REC(2003)13

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ ИНФОРМАЦИИ ПРЕКУ МЕДИУМИ
ПОВРЗАНИ СО КРИВИЧНИ ПОСТАПКИ**

(Усвоена од Комитетот на министри на 10 јули 2003 г.
на 848-от Состанок на Претставниците на министрите)

Комитетот на министри, според одредбите на Член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Земајќи ја предвид целта на Советот на Европа за постигање поголема соединетост меѓу земји членки на Советот, со цел зачувување и реализирање на идеите и начелата кои се заедничко наследство на земјите членки;

Повикувајќи се на заложите на земјите членки за остварување на основното право на слобода на изразување и информирање, што е загарантирано со Членот 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (понатаму во текстот нарекувана: Конвенција), што претставува еден од основните темели на едно демократско општество и еден од основните услови за напредок на едно такво општество, како и за развитокот на секој поединец;

Повикувајќи се на тоа дека медиумите имаат право да ја информираат јавноста поради правото јавноста да добива информации, вклучително и информации за работи кои се од јавен интерес, според Членот 10 од Конвенцијата, како и тоа дека професионална обврска на медиумите е да го остваруваат ова право;

Повикувајќи се на тоа дека правата за пресумпција на невиност, за правично судење и за почитување на приватноста и семејниот живот, според Членовите 6 и 8 од Конвенцијата, претставуваат основни услови кои мора да се почитуваат во секое демократско општество;

Истакнувајќи ја важноста од медиумското известување за информирањето на јавноста за кривични постапки, при што заштитната функција на кривичното право ќе биде видлива, како и обезбедувајќи јавна расправа за функционирањето на системот на кривична правда;

Земајќи ги предвид можните конфликтни интереси заштитени со Членовите 6, 8 и 10 од Конвенцијата, како и неопходноста од урамнотежување на ваквите права со оглед на фактите изнесени во секој случај посебно, со соодветен оглед на надзорната улога на Европскиот суд за човекови права, со цел почитување на заложите пропишани со Конвенцијата;

Повикувајќи се, натаму, на правото на медиумите и новинарите да формираат професионални здруженија, што е загарантирано со правото на слобода на здружување според Членот 11 од Конвенцијата, што е основа за саморегулирање во полето на медиумите;

Свесни за многуте иницијативи од страна на медиумите и новинарите во Европа за унапредување на одговорното вршење на новинарската работа, како преку саморегулирање, така и преку соработката со државата преку заеднички регулирани рамки;

Со желба за унапредување на дебатата заснована на информации во врска со заштитата на правата и интересите во контекст на медиумското известување за кривични постапки, како и со желба за негување на добрата пракса низ цела Европа, при што ќе се осигури пристап на медиумите до кривичните постапки;

Повикувајќи се на Резолуцијата (74) 26 за правото на одговор – положбата на поединецот во однос на печатот, како и Препораката на Советот Бр. R (85) 11 за положбата на жртвата во рамките на кривичното право и постапка, како и Препораката Бр. R (97) 13 во врска со заплашувањето на сведоците и правата на одбраната, како и Препораката R (97) 21 за медиумите и унапредувањето на културата на толеранција;

Истакнувајќи ја важноста на заштитата на новинарските извори на информации во контекст на кривични постапки, во согласност со Препораката на Советот Бр. R (2000) 7 за правото на новинарите да не ги откриваат своите извори на информации;

Земајќи ја предвид Резолуцијата бр. 2 за новинарските слободи и човекови права, усвоена на Четвртата европска министерска конференција за масовните медиуми (Прага, декември, 1994 г.), како и Декларацијата за медиумската политика на иднината, усвоена на Шестата европска министерска конференција за политиката на масовните медиуми (Краков, јуни, 2000 г.);

Повикувајќи се на тоа дека оваа препорака не служи за ограничување на стандардите кои веќе постојат во земјите членки, кои се наменети за заштита на слободата на изразување,

Им препорачува на владите на земјите членки, уважувајќи ја различноста на нивните правни системи во делот на кривичната постапка, да го сторат следново:

1. да ги преземат или да ги засилат, во зависност од случајот, сите мерки што тие сметаат дека се неопходни во поглед на спроведувањето на начелата кои се во прилог на оваа препорака, во рамките на нивните уставни одредби,
2. широко да ја дистрибуираат оваа препорака, заедно со нејзините начела, а таму каде што е соодветно и во превод и
3. начелата посебно да им ги стават на знаење на судските органи и полициските служби, но исто така ваквите начела да ги направат достапни на здруженијата кои ги претставуваат адвокатите и медиумските професионалци.

ПРИЛОГ НА ПРЕПОРАКАТА REC(2003)13

НАЧЕЛА ПОВРЗАНИ СО ДАВАЊЕ ИНФОРМАЦИИ ЗА КРИВИЧНИ ПОСТАПКИ ПРЕКУ МЕДИУМИТЕ

Начело 1 – Информирање на јавноста преку медиумите

Јавноста мора да биде во можност да добива информации во врска со активностите на судските органи и полициските служби преку медиумите. Затоа, новинарите мора да бидат во можност слободно да известуваат и коментираат за функционирањето на системот на кривичната правда, освен во случаи кога ова е ограничено според следниве начела.

Начело 2 – Пресумпција на невиност

Почитувањето на начелото за пресумпција на невиност е неоттуѓив дел од правото на правично судење. Според ова, мислењата и информациите поврзани со тековни кривични постапки треба да се објавуваат или дистрибуираат преку медиумите кога таквото дејство не влијае врз пресумпцијата на невиност на осомничениот или обвинетиот.

Начело 3 – Точност на информациите

Судските органи и полициските служби треба да им обезбедат на медиумите само верифицирани информации или информации кои се засновани на разумни претпоставки. Во случаи на разумни претпоставки, медиумите тоа треба јасно да го истакнат.

Начело 4 – Пристап до информации

Кога новинари законски обезбедиле информации во контекст на тековна кривична постапка, од судските органи или полициските служби, таквите органи и служби мора да ги направат достапни таквите информации, без дискриминација, до сите новинари кои ќе дадат или веќе дале такво барање.

Начело 5 – Начини за обезбедување информации за медиумите

Кога судски органи и полициски служби самите одлучиле да им обезбедат информации на медиумите во контекст на тековни кривични постапки, таквите информации треба да бидат обезбедени врз недискриминаторска основа, и, кога тоа е можно, издадени преку соопштенија за медиумите, конференции за медиумите и тоа од страна на овластени службеници или слични овластени средства.

Начело 6 – Редовно информирање во текот на кривични постапки

Во контекст на кривични постапки од јавен интерес или други кривични постапки кои добиле посебно внимание во јавноста, судските органи и полициските служби треба да ги информираат медиумите за нивните најзначајни акти, до степен до кој таквото информирање нема да влијае врз тајноста на истрагите и полициските акции или пак до степен до кој нема да го одложи или спречи исходот на таквите постапки. Во случаи на кривични постапки кои се случуваат во подолг период, ваквото информирање треба да се случува редовно.

Начело 7 – Забрана за експлоатирање информации

Судските органи и полициските служби не треба да експлоатираат информации за тековни кривични постапки за комерцијални потреби или други потреби кои не се поврзани со релевантните потреби за спроведување на законот.

Начело 8 – Заштита на приватноста во контекст на тековни кривични постапки

При давање информации во врска со осомничени, обвинети или осудени лица или други страни во кривичните постапки, треба да се почитува правото на заштита на приватноста, во согласност со Член 8 од Конвенцијата. Посебна заштита треба да им се обезбеди на оние страни во постапките кои се малолетни лица или други ранливи групи, како и за жртвите, сведоците и семејствата на осомничените, обвинетите и осудените лица. Во сите случаи, особено внимание треба да му се даде на штетниот ефект што може да

го предизвика откривањето информации со кои се идентификуваат лицата споменати во ова Начело.

Начело 9 – Право на исправка или право на одговор

Без предрасуди за достапноста и на други правни лекови, секое лице кое било предмет на некоректно или клеветничко медиумско известување во контекст на кривична постапка, треба да има право за соодветна исправка или одговор, против медиумот за кого станува збор. Правото на исправка исто така треба да биде достапно и во врска со Соопштенија за медиумите кои содржат неточни информации, а кои биле објавени од страна на судски органи или полициски служби.

Начело 10 – Заштита од штетно влијание

Во контекст на кривични постапки, посебно оние кои вклучуваат поротници, судските органи и полициските служби треба да се откажат од обезбедување јавни информации со кои се јавува ризик на воведување значителни предрасуди во правичноста на постапките.

Начело 11 – Штетен публицитет пред започнување на судењето

Во случаи кога обвинетиот може да покаже дека постои голема можност обезбедувањето информации дека ќе резултира, или веќе резултирало во нарушување на неговото или нејзиното право на правично судење, обвинетиот или обвинетата треба да добие право на ефективен правен лек за тоа.

Начело 12 – Дозвола за влез на новинари

На новинарите треба да им биде дозволен влез на јавните парници и јавните прогласувања на пресудите, без дискриминација и без услов за претходно обезбедување акредитации. Новинарите не треба да бидат изземени од судските парници, освен ако и до оној степен до кој јавноста е изземена од парниците, во согласност со Член 6 од Конвенцијата.

Начело 13 – Пристап на новинари во судници

Надлежните органи, освен ако постои јасна невозможност за тоа, треба во судниците да обезбедат одреден број места, наменети за новинари, кои ќе бидат доволни за да се одговори на таквата побарувачка, без да го исклучат присуството на јавноста во судницата.

Начело 14 – Известување во живо и снимање во судници

Известувањето во живо или снимањето на судниците од страна на медиумите не треба да биде можно, освен ако тоа не е изрично дозволено со закон или од страна на надлежните судски органи. Ваквото известување треба да биде дозволено само во случаи кога не постои сериозен ризик од несоодветно влијание врз жртвите, сведоците, страните во случајот на кривична постапка, поротниците или судиите.

Начело 15 – Поддршка на медиумското известување

Од страна на надлежните органи, во соодветен рок, треба да им се обезбедат на новинарите, по нивно барање, известувања за закажаните парници или изрекување обвинителни акти и други релевантни информации за медиумското правно известување, освен во случај кога тоа е невозможно. На новинарите треба да им биде дозволено, без дискриминација, да прават или да добиваат копии од јавно прогласените пресуди. Новинарите треба да имаат можност јавно да ги дистрибуираат или да ги објавуваат ваквите пресуди.

Начело 16 – Заштита на сведоци

Идентитетот на сведоците не треба да се открива, освен ако одреден сведок дал претходна согласност за тоа или ако идентитетот на сведокот претставува јавен интерес или пак ако неговото сведочење веќе било изнесено во јавност. Идентитетот на сведоците не треба воопшто да се открива ако со тоа се загрозува нивниот живот или сигурност. Посебно внимание ќе се даде на програмите за заштита на сведоци, особено во кривични постапки против организиран криминал или криминал во семејството.

Начело 17 – Медиумско известување и спроведување судски пресуди

На новинарите треба да им биде дозволено да контактираат со лица кои служат судски казни во затворите, до оној степен до кој ваквиот контакт не му штети на правичното спроведување на правдата, на правата на затворениците и затворските службеници, или пак на безбедноста на затворот.

Начело 18 – Медиумско известување по завршување на изрекувањето судски пресуди

Со цел да не им се наштети реинтеграцијата во општеството на лица кои отслужиле судски казни, правото на заштита на приватноста според Член 8 од Конвенцијата треба да го вклучува и правото на заштита на идентитетот на вакви лица, во врска со нивни претходни дела, по завршувањето на нивната судска казна, освен ако тие самите изрично се согласиле нивниот идентитет да биде откриен или пак ако тие самите и нивното претходно дело, повторно станат или станале јавен интерес.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРЕПОРАКА СМ/РЕС(2007)3

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА ОДГОВОРНОСТА НА ЈАВНИТЕ МЕДИУМИ ВО
ИНФОРМАТИЧКОТО ОПШТЕСТВО**

(Усвоена од Комитетот на министри на 31-ви јануари 2007 година
на 985-тиот состанок на Замениците министри)

Комитетот на Министри, согласно условите на член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи предвид дека целта на Советот на Европа е да постигне поголемо единство меѓу своите членови заради зачувување и остварување на идеалите и начелата кои се нивно заедничко наследство;

Потсетувајќи се на посветеноста на земјите членки на фундаменталното право на слобода на изразување и на информираност, како што е гарантирано со член 10 од Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаменталните слободи;

Потсетувајќи се на важноста на постоењето на широка лепеза независни и автономни медиуми за едно демократско општествата, кои се способни да ја одразат разноликоста на идеи и мислења, и на тоа дека новите информациски и комуникациски техники и услуги мораат да се користат ефективно за да се прошири опфатот на слободата на изразување, како што е наведено во Декларацијата за слобода на изразување и информираност (април 1982 година);

Имајќи ја предвид Резолуцијата бр. 1 за иднината на јавното емитување усвоенана 4-тата Европска министерска конференција за политики за мас медиумите (Прага, декември 1994 година);

Потсетувајќи се на својата Препорака бр. R (96) 10 за гаранциите за независноста на јавното емитување и на својата Препорака Rec(2003)9 за мерки за унапредување на демократскиот и социјалниот придонес на дигиталното емитување, како и на својата Декларација за гаранциите за независноста на јавното емитување во земјите членки (септември 2006 година);

Потсетувајќи се на Препорака 1641 (2004) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за јавното емитување, со кое се повикува на усвојување на нов главен политички документ за јавното емитување земајќи го предвид најновиот технолошки развој, како и извештајот за јавно емитување на Комитетот за култура, наука и образование на Парламентарното собрание (Дос. 10029, јануари 2004 година), забележувајќи ја потребата за развој и модернизација во овој сектор, и позитивниот одговор на Комитетот на министри на оваа Препорака;

Имајќи ги предвид политичките документи усвоени на 7-та Европска министерска конференција за политики за мас медиумите (Киев, март 2005 години) и, поподробно, целта зацртана во Планот за акција да се испита како јавната одговорност треба, како што е соодветно, да се развива и адаптира од страна на земјите членки за да се прилагоди кон новото дигитално окружување;

Потсетувајќи се на Конвенцијата на УНЕСКО за заштита и промовирање на диверзитетот на културното изразување (октомври 2005 година), која придава значајна важност на, *inter alia*, создавањето услови кои го поттикнуваат диверзитетот на медиумите меѓу другото и преку јавното емитување;

Свесен за потребата да се зачуваат фундаменталните цели на јавниот интерес во информатичкото општество, вклучувајќи слобода на изразување и пристап до информации, медиумски плурализам, културен диверзитет, и заштита на малолетниците и човечкиот дигнитет, во согласност со стандардите и нормите на Советот на Европа;

Потцртувајќи ја специфичната улога на јавното емитување, која е унапредување на вредностите на демократските општества, особено почитувањето на човековите права, на културите и политичкиот плурализам; и во однос на неговата цел за понудување на широк избор на програми и услуги на сите сектори на јавноста, промовирајќи социјална кохезија, културен диверзитет и плуралистичка комуникација, достапни за сите;

Внимавајќи на фактот дека растечката конкурентност во емитувањето го прави одржувањето на јавната вредност на нивните програми сè потешко за голем број комерцијални емитувачи, особено за нивните услуги за бесплатно емитување;

Свесен за фактот дека глобализацијата и меѓународната интеграција, како и растечката хоризонтална и вертикална концентрација на приватните медиумите на домашно и на меѓународно ниво, има далекусежни последици за државите и нивните медиумски системи;

Забележувајќи дека во информатичкото општество, јавноста, а особено помладите генерации, сè повеќе и повеќе се свртуваат кон новите комуникациски услуги заради содржини и заради задо-

волување на сопствените комуникациски потреби, за сметка на традиционалните медиуми;

Уверен, затоа, дека одговорноста на јавниот сервис е сè порелевантна во информатичкото општество и дека може да се врши од страна на организации за јавен сервис по пат на разновидни платформи и понуда на различни услуги, што резултира со појава на јавни медиуми, кои, за целите на оваа Препорака, не ги вклучуваат печатените медиуми;

Признавајќи ја континуираната целосна легитимност и специфичните цели на јавните медиуми во информатичкото општество;

Убеден дека, и покрај обрнувањето внимание на прашања од доменот на пазарот и конкурентноста, заедничкиот интерес бара јавните медиуми да имаат на располагање соодветни финансиски средства за исполнување на јавната одговорност која им е доделена;

Признавајќи го правото на земјите членки да ја дефинираат одговорноста на поединечните јавни медиуми во согласност со своите домашни околности;

Признавајќи дека одговорноста на поединечните јавни медиуми може да варира во рамки на секоја земја членка, и дека овие одговорности не мора секогаш да ги вклучуваат сите начела зацртани во оваа Препорака,

Им препорачува на владите на земјите членки:

i) да ја гарантираат фундаменталната улога на јавните медиуми во новото дигитално окружување, поставувајќи јасна одговорност за јавните медиуми, и овозможувајќи им да ги користат новите технички средства за подобро да ја исполнат оваа одговорност и да се адаптираат на рапидните промени во сегашниот медиумски и технолошки пејсаж, и на промените доминантните карактеристики на слушањето и гледањето, и во очекувањата на слушателите и гледачите;

ii) да вклучат, ако тоа досега не е сторено, одредби во своето законодавство/регулативи кои се специфични за одговорноста на јавните медиуми, кои ќе ги покриваат конкретно новите комуни-

кациски услуги, со што ќе им овозможат на јавните медиуми целосно да го искористат својот потенцијал, а особено да промовираат поширока демократска, социјална и културна партиципација, *inter alia*, со помош на нови интерактивни технологии;

iii) да им гарантираат на јавните медиуми, по пат на безбедна и соодветна финансиска и организациска рамка, обезбедување на услови неопходни за извршување на функцијата која им е доделена од земјите членки во новото дигитално окружување, на начин кој е транспарентен и осигурува отчетност;

iv) да им овозможат на јавните медиуми целосно и ефективно да одговорот на предизвиците кои доаѓаат од информатичкото општество, почитувајќи ја јавната/приватната дуална структура на европскиот пејсаж на електронски медиуми, и обрнувајќи внимание на прашања од доменот на пазарот и конкурентноста;

v) да се погрижат универзален пристап до јавните медиуми да им е овозможен на сите поединци и социјални групи, вклучувајќи малцински и маргинални групи, преку дијапазон на технолошки средства;

vi) да ја дисеминираат нашироко оваа Препорака и, особено, да им ги стават на увид на јавните власти, јавните медиуми, професионалните групи и пошироката јавност, подолу зацртаните водечки начела, и да се погрижат да се поставени на место сите неопходни предуслови за овие начела да се операционализираат.

Водечки начела кои се однесуваат на одговорноста на јавните медиуми во информатичкото општество

I. Одговорноста на јавниот сервис: задржување на клучните елементи

1. Земјите членки имаат надлежност да дефинираат и доделат јавна одговорност на една или повеќе определени медиумски организации, во јавниот и/или приватниот сектор, задржувајќи ги клучните елементи кои ја поткрепуваат одговорноста на традиционалните јавни сервиси, при тоа прилагодувајќи се на новите околности. Оваа одговорност треба да се врши со користење на врвна, на целта соодветна технологија. На овие елементи неколку пати упатуваат документите на Советот на Европа, во кои се дефинира јавното емитување како, меѓу другото:

а) референтна точка за целокупната јавност, која нуди универзален пристап;

б) фактор за социјална кохезија и интеграција на сите поединци, групи и заедници;

в) извор на непристрасни и независни информации и коментари и на иновативни и разновидни содржини, кои се придржуваат до високи етички и квалитативни стандарди;

г) форум за плуралистичка јавна дебата и инструмент за промовирање на поширока демократска партиципација на поединци;

д) активен придонесувач кон аудиовизуелна креација и продукција и кон поголемо почитување и дисеминација на разноликоста на националното и европското културно наследство.

2. Во информатичкото општество, потпирајќи се во голема мерка на дигитални технологии, каде средствата за дистрибуција на содржини развиле шареноликост далеку над традиционалното емитување, Земјите членки треба да се погрижат одговорноста на јавниот сервис да се прошири и да опфаќа пружање на соодветни содржини исто така и преку комуникациски платформи.

II. Адаптирање на одговорноста на јавниот сервис кон информатичкото општество

a. референтна точка за целокупната јавност, која нуди универзален пристап

3. Јавните медиуми треба да нудат вести, информации, образовни, културни, спортски и забавни програми и содржини наменети за различните категории на публиката, а кои, земено во целина, претставуваат додадена јавна вредност во споредба со оние кои ги нудат други емитувачи и провајдери на содржини.

4. Начелото на универзалност, кое е фундаментално за јавните медиуми, треба да се третира од аспект на техничкиот, социјалниот и содржинскиот аспект. Земјите членки треба, особено, да се погрижат јавните медиуми да можат да се присутни на значајни платформи и да имаат ресурси неопходни за оваа цел.

5. Во поглед на менување на навиките на корисниците, јавните медиуми треба да се во состојба да нудат и општи и специјализирани содржини и услуги, како и персонализирани интерактивни услуги и услуги на барање. Тие треба да им се упатени на сите генерации, но особено да ја вклучат младата генерација во активни облици на комуникација, поттикнувајќи пружање на содржини креирани од корисници и воспоставувајќи други партиципативни облици.

6. Земјите членки треба да се погрижат целите и средствата за остварување на ваквите цели од страна на јавните медиуми да се јасно дефинирани, особено во поглед на користење на тематски услуги и нови комуникациски услуги. Ова може да вклучува редовна евалуација и преглед на таквите активности од страна на релевантните тела, за да се осигури дека сите групи на публиката се соодветно опслужени.

b. Фактор за социјална кохезија и интеграција на сите поединци, групи и заедници

7. Јавните медиуми треба да се адаптираат на новото дигитално окружување за да им се овозможи да ја исполнат својата одговорност во подобрувањето на социјалната кохезија на локално,

регионално, национално и меѓународно ниво, и да поттикнуваат чувство на ко-одговорност кај јавноста за остварување на оваа цел.

8. Јавните медиуми треба да ги интегрираат сите заедници, социјални групи и генерации, вклучувајќи ги малцинските групи, младите, постарата генерација, највулнерабилните социјални категории, лицата со пречки во развојот, при тоа почитувајќи ги нивните различни идентитети и потреби. Во овој контекст, треба да се обрне внимание на содржините креирани за и од таквите групи, и на нивната достапност, и присутност и презентирање во јавните медиуми. Должно внимание треба да се посвети воедно и на прашањето на родовата еднаквост.

9. Јавните медиуми треба да делуваат како водач од доверба на општеството, внесувајќи конкретно корисни знаења во животот на поединците и на различните заедници во општество. Во овој контекст, треба да обрнат особено внимание на потребите на малцинските групи и обесправените и вулнерабилните социјални категории. Ваквата улога на пополнување на празнината на пазарот, која е важен дела на одговорноста на традиционалните јавните медиуми, треба да се задржи во новото дигитално окружување.

10. Во ерата на глобализација, миграција и интеграција на европско и меѓународно ниво, јавните медиуми треба да промовираат подобро разбирање меѓу луѓето и да придонесат за интеркултурен и меѓурелигиски дијалог.

11. Јавните медиуми треба да промовираат дигитална инклузија и напори за премостување на дигиталниот јаз преку, *inter alia*, подобрување на достапноста на програмите и услугите на новите платформи.

в. Извор на непристрасни и независни информации и коментари, и на иновативни и разновидни содржини кои се придржуваат до високи етички и квалитативни стандарди

12. Земјите членки треба да се погрижат јавните медиуми да претставуваат простор на кредибилитет и веродостојност во една средина на изобилство на дигитални медиуми, да ја исполнуваат својата улога како непристрасен и независен извор на информации,

мислења и коментари, и на широк асортиман на програми и услуги, задоволувајќи високи етички и квалитативни стандарди.

13. При доделувањето на одговорноста на јавниот сервис, Земјите членки треба да ја земат предвид улогата на јавните медиуми во премостувањето на расцепканоста, намалувањето на социјалното и политичкото отуѓување и унапредувањето на развојот на граѓанското општество. Предуслов за ова се независните и непристрасните содржини на вестите и тековните состојби, кои треба да се пружат и преку традиционалните програми и преку новите комуникациски услуги.

2. Форум за јавна дебата и инструмент за промовирање на поширока демократска партиципација на поединци

14. Јавните медиуми треба да одиграат важна улога во унапредувањето на пошироката демократска дебата и партиципација, со помош на, меѓу другото, новите интерактивни технологии, нудејќи ѝ на јавноста поголема вклученост во демократскиот процес. Јавните медиуми треба да одиграат витална улога во едуцирањето на активни и одговорни граѓани, пружајќи не само квалитетни содржини туку и форум за јавна дебата, отворен за разновидни идеи и убедувања во општеството, како и платформа за дисеминирање на демократски вредности.

15. Јавните медиуми треба да пружаат соодветни информации за демократскиот систем и демократските процедури, и треба да охрабруваат партиципација не само на избори, туку и во процесите на донесување одлуки и јавниот живот воопшто. Според тоа, една од обврските на јавните медиуми треба да биде да го негува интересот на граѓаните за јавни прашања и да ги охрабрува да земат поактивно учество.

16. Јавните медиуми треба воедно активно да промовираат култура на толеранција и взаемно разбирање преку користење на нови дигитални и онлајн технологии.

17. Јавните медиуми треба да одиграат водечка улога во критичкиот преглед на националните влади и меѓународните владини организации од страна на јавноста, зајакнувајќи ја нивната транспарентност, отчетноста кон јавноста и легитимитетот, пома-

гајќи да се отстрани секаков демократски недостаток, и придонесувајќи за развојот на европска јавна сфера.

18. Јавните медиуми треба да го зајакнат дијалогот со и отчетноста кон целокупната јавност, меѓу другото и со помош на новите интерактивни услуги.

д. Активен придонесувач кон аудиовизуелна креација и продукција и кон поголемо почитување и дисеминација на разноликоста на националното и европското културно наследство

19. Јавните медиуми треба да одиграат специфична улога во промовирањето на културен диверзитет и идентитет, меѓу другото и преку нови комуникациски услуги и платформи. За таа цел, јавните медиуми треба да продолжат да инвестираат во продукција на нови, оригинални содржини, создадени во формат соодветен за новите комуникациски услуги. Тие треба да ја подржат креацијата и продукцијата на домашни аудиовизуелни дела кои одразуваат локални и регионални карактеристики.

20. Јавните медиуми треба да стимулираат креативност и да ја одразуваат разноликоста на културните активности, преку своите културни програми во подрачјата на музиката, уметностите и театарот, и треба (каде што е прикладно) да поддржуваат културни настани и претстави.

21. Јавните медиуми треба да продолжат да играат централна улога во образованието, медиумската писменост и доживотното учење, и треба активно да придонесуваат за создавање на општество базирано на знаење. Јавните медиуми треба да се стремат кон остварување на оваа задача, искористувајќи ги до максимум новите можности и вклучувајќи ги сите социјални групи и генерации.

22. Јавните медиуми треба да одиграат особена улога во зачувувањето на културното наследство. Тие треба да се потпираат и да ги развиваат своите архиви, кои треба да се дигитализираат, со што ќе се сочуваат за идните генерации. За да станат достапни за пошироката публика, аудиовизуелните архиви треба, каде што е соодветно и возможно, да се достапни онлајн. Земјите членки треба да

разгледаат можни опции за поттикнување на реализацијата на таквите проекти.

23. Во своите програми и содржини, јавните медиуми треба да ги одразуваат сè повеќе мултиетничките и мултикултурните општества во кои работат, штитејќи го културното наследство на различните малцинства и заедници, пружајќи можности за културно изразување и размена, и промовирајќи поблиска интеграција, без притоа да се брише културниот диверзитет на национално ниво.

24. Јавните медиуми треба да промовираат почитување на културниот диверзитет, при тоа едновременно претставувајќи ѝ ги на публиката културите на другите народи широм светот.

III. Соодветни предуслови потребни за исполнување на одговорноста на јавниот сервис во информатичкото општество

25. Земјите членки треба да се погрижат специфичните правни, технички, финансиски и организациски предуслови неопходни за исполнување на одговорноста на јавниот сервис да продолжат да важат и да се адаптираат на новото дигитално окружување. Земајќи ги предвид предизвиците на информатичкото општество, земјите членки треба да имаат слобода самите да ги организираат своите национални системи на јавни медиуми, усогласени со рапидно еволуирачката технолошка и социјална реалност, воедно останувајќи верни на фундаменталните начела на јавниот сервис.

a. Правни предуслови

26. Земјите членки треба да воспостават јасна правна рамка за развој на јавните медиуми и исполнување на нивната одговорност. Тие треба да инкорпорираат во своето законодавство одредби кои им овозможуваат на јавните медиуми да ја извршуваат, колку што е можно поефективно, својата особена функција во информатичкото општество и, поподробно, им овозможуваат да развиваат нови комуникациски услуги.

27. За да ја усогласат потребата за јасно дефинирање на одговорноста со потребата за почитување на уредничката независност и програмската автономност, и за да се овозможи флексибилност за брзо адаптирање на активностите на јавниот сервис кон новите

постигања, Земјите членки треба да изнајдат соодветни решенија, кои ги вклучуваат, ако тоа е потребно, јавните медиуми, во согласност со своите правни традиции.

б. Технички предуслови

28. Земјите членки треба да се погрижат јавните медиуми да ги поседуваат неопходните технички ресурси за да ја остварат својата функција во информатичкото општество. Развивањето на асортиман на нови услуги би им овозможило да бидат достапни за поголем број домаќинства, да произведуваат повеќе квалитетни содржини, со што ќе ги исполнат очекувањата на јавноста, и да држат чекор со напредокот во дигиталното окружување. Јавните медиуми треба да одиграат активна улога во технолошкото иновирање на електронските медиуми, како и во преминот кон дигитализација.

в. Финансиски предуслови

29. Земјите членки треба да обезбедат соодветно финансирање за јавните медиуми, овозможувајќи им да ја исполнат својата улога во информатичкото општество, онака како што е дефинирано во нивниот делокруг на одговорност. Традиционалните модели на финансирање кои се потпираат на извори од видот на лиценци, државен буџет и рекламирање остануваат да важат и во новите услови.

30. Земајќи го предвид напредокот во новата дигитална технологија, земјите членки можат да разгледаат комплементарни решенија за финансирање, при тоа посветувајќи должно внимание на прашањата од доменот на пазарот и конкурентноста. Особено во случајот на новите персонализирани услуги, земјите членки можат да ја разгледаат опцијата да им дозволат на јавните медиуми да собираат надоместок. Земјите членки можат исто така да ги искористат иницијативите на јавноста и заедниците за креирање и финансирање на нови видови на јавни медиуми. Сепак, ниедно од овие решенија не треба да го загрози начелото на универзалност на јавните медиуми или да доведе до дискриминација меѓу различните групи во општество. При развивањето на новите системи на финансирање, Земјите членки треба да обрнат должно внимание на природата на пружените содржини, во интерес на јавноста и во заеднички интерес.

г. Организациски предуслови

31. Земјите членки треба да воспостават организациски предуслови за јавните медиуми кои обезбедуваат најпогодно окружување за извршување на одговорноста на јавниот сервис во дигиталното окружување. При тоа, тие треба да обрнат должно внимание на гаранциите за уредничка независност и институциска автономија на јавните медиуми и на особеностите на националните медиумски системи, како и на организациските промени кои се потребни за да се искористат новите продукциски и дистрибуциски методи во дигиталното окружување.

32. Земјите членки треба да се погрижат организациите на јавните медиуми да имаат капацитет и критична маса да работат успешно во новото дигитално окружување, да ја исполнат проширената одговорност на јавниот сервис и да ја одржат својата позиција на еден висококонцентриран пазар.

33. При организирањето на остварувањето на одговорноста на јавниот сервис, Земјите членки треба да обезбедат јавните медиуми да можат, ако е неопходно, да соработуваат со други економски фактори, како што се комерцијалните медиуми, носителите на правата, продуцентите на аудиовизуелни содржини, операторите на платформи и дистрибутерите на аудиовизуелни содржини.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

ПРЕПОРАКА СМ/РЕС(2007)16

**НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА МЕРКИ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЈАВНАТА ВРЕДНОСТ НА
ИНТЕРНЕТОТ**

*(Усвоена од Комитетот на министри на 7-ми Ноември 2007 година
на 1010-тиот состанок на Заменици министри)*

Комитетот на Министри, согласно условите на член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи предвид дека целта на Советот на Европа е да постигне поголемо единство меѓу своите членови заради зачувување и остварување на идеалите и начелата кои се нивно заедничко наследство;

Потсетувајќи се дека Државите потписнички на Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаменталните слободи (Европската конвенција за човекови права – ETS No. 5) се обврзаа да се погрижат сите оние кои се во нивна надлежност да ги уживаат човековите права и фундаменталните слободи дефинирани во Конвенцијата;

Имајќи обсири кон особените улоги и одговорности на земјите членки во обезбедувањето на заштитата и промовирањето на овие права и слободи;

Забележувајќи дека информациските и комуникациските технологии (ИКТ) можат, од една страна, значително да го зајакнат остварувањето на човековите права и фундаменталните слободи, како што се правото на слобода на изразување, информации и комуникација, правото на образование, правото на здружување и правото на слободни избори, додека, од друга страна, тие можат негативно да влијаат врз овие и други права, слободи и вредности, како што се почитувањето на приватниот живот и тајноста на кореспонденцијата, дигнитетот на човечките суштества и дури и правот на живот;

Загрижен за ризикот од можни штетни последици од содржините и комуникацијата на Интернет и други ИКТ-ии, како и за заканите од сајбер криминалот по остварувањето и уживањето на човековите права и фундаменталните слободи, и потсетувајќи се во овој контекст на Конвенцијата за сајбер криминал (ETS No. 185) и Дополнителниот протокол во врска со криминализација на дела од расистичка и ксенофобична природа сторени преку компјутерски системи (ETS No. 189) и посебните одредби од Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуално злоставување (CETS No. 201);

Свесен дека комуникацијата која користи нови информациски и комуникациски технологии и услуги мора да го почитува правото на

приватност онака како што е гарантирано од член 8 од Европската конвенција за човекови права и од Конвенцијата за заштита на поединците во однос на автоматско процесирање на лични податоци (ETS No. 108) од 1981 година, и како што е елаборирано во Препорака бр. R (99) 5 на Комитетот на министри до земјите членки за заштита на приватноста на Интернет;

Забележувајќи дека документите кои произлегоа од Светскиот самит за информатичко општество (WSIS) (Женева 2003 – Тунис 2005) го признаваат правото секој човек да има полза од информатичкото општество и ја реafirмираат желбата и заложбите на земјите учеснички да изградат информатичко општество кое е свртено кон луѓето, кое е инклузивно и развојно ориентирано, кое во целост ја почитува и поткрепува Универзалната декларација за човекови права, како и универзалноста, неделивоста, меѓузависноста и меѓусебната поврзаност на сите човекови права и фундаментални слободи, вклучувајќи го и правото на развој;

Уверен дека пристапот до и капацитетите и способностите да се користи Интернетот треба да се сметаат за нужни за целосното остварување и уживање на човековите права и фундаменталните слободи во едно информатичко општество;

Потсетувајќи се на Препораката на УНЕСКО од 2003 година која се однесува на Промовирањето и користењето на мултилингвизмот и универзалниот пристап до сајбер просторот, која ги повикува земјите членки и меѓународните организации да промовираат пристап до Интернет како услуга од јавен интерес;

Потсетувајќи се на Конвенцијата на УНЕСКО од 2005 година за заштита и промовирање на диверзитетот на културното изразување, која наведува дека слободата на мислење, изразување и информации, како и медиумската разноликост, овозможува културното изразување да цвета во општествата, и која ги повикува Страните да ги поттикнуваат поединците и социјалните групи да создаваат, произведуваат, дисеминираат, дистрибуираат и да имаат пристап до сопствено културно изразување;

Свесен дека сликата на медиумите рапидно се менува и дека Интернетот игра сè поважна улога во обезбедувањето и промовира-

њето на различни извори на информации за јавноста, вклучувајќи и содржини создадени од корисниците;

Забележувајќи дека нашите општества рапидно се движат кон нова фаза во развојот, кон едно сеприсутно информатичкото општество, и дека затоа Интернетот претставува сепродорен социјален и јавен простор кој треба да има етичка димензија, кој треба да негува правда, дигнитет и почитување на човечките суштества и кој треба да е заснован на почитување на човековите права и фундаменталните слободи, демократијата и владеењето на правото;

Потсетувајќи се на во моментот прифатената работна дефиниција за управувањето со Интернет, како развојот и примената од страна на владите, приватниот сектор и граѓанското општество, во нивните соодветни улоги, на заеднички начела, норми, правила, процедури за донесување одлуки и програми кои ја обликуваат еволуцијата и користењето на Интернетот;

Уверен, затоа, дека управување со Интернетот треба да биде свртено кон луѓето и да се стреми кон цели во јавните политики кои ги заштитуваат човековите права, демократијата и владеењето на правото на самиот Интернет и другите ИКТ-ии;

Свесен за јавната вредноста на Интернетот, која ја разбираме како значителна доверба на луѓето во Интернетот како клучна алатка за нивните секојдневни активности (комуникација, информации, знаење, комерцијални трансакции) и резултирачките легитимни очекувања Интернет услугите да се достапни, меѓу другото и финансиски, да се безбедни, веродостојни и постојани;

Цврсто уверен дека Интернетот и другите ИКТ услуги имаат јавна вредност со тоа што служат за унапредување на остварувањето и уживањето на човековите права и фундаменталните слободи за сите кои ги користат, и дека нивната заштита треба да биде приоритет во однос на управувањето со Интернетот,

Препорачува, во поглед на упатствата во анексот кон оваа Препорака, владите на земјите членки, во соработка, таму каде што е соодветно, со сите релевантни засегнати страни, да ги преземат

сите неопходни мерки за унапредување на јавната вредност на Интернетот преку:

- почитување на човековите права, демократијата и владеењето на правото на Интернетот и унапредување на социјалната кохезија, почитување на културната разноликост и довербата меѓу поединците и меѓу народите при користењето на ИКТ-иите, а особено Интернетот;
- елаборирање и зацртување на граници на улогата и одговорноста на сите клучни засегнати страни во една јасна правна рамка, применувајќи комплементарни регулаторни рамки;
- поттикнување на приватниот сектор да признае и да се запознае со сè поразвиените етички улоги и одговорности, и да соработува во разгледувањето и, таму каде што е потребно, прилагодувањето на клучните постапки и одлуки кои можат да влијаат врз индивидуалните права и слободи;
- охрабрување во овој поглед на приватниот сектор да развива, ако е соодветно во соработка со други засегнати страни, нови облици на отворена и транспарентна само- и ко-регулација врз основа на која од клучните фактори ќе се бара отчет;
- охрабрување на приватниот сектор да придонесе кон остварувањето на целите зацртани во оваа Препорака и развивањето на јавни политики за надополнување на работењето на пазарните сили, таму каде што тие се недоволни;
- обрнување внимание на оваа Препорака на сите релевантни засегнати страни, особено приватниот сектор и граѓанското општество, така што ќе се преземаат сите неопходни мерки за да се придонесе кон имплементација на нејзините цели.

АНЕКС КОН ПРЕПОРАКАТА

I. Човекови права и демократија

Човекови права

Земјите членки треба да усвојат или развијат политики за зачувување и, секогаш кога тоа е можно, подобрување на заштитата на човековите права и почитувањето на владеењето на правото во информатичкото општество. Во овој поглед, треба да се обрне особено внимание на:

- правото на слобода на изразување, информации и комуникација по пат на Интернет и други ИКТ-ии кое ќе се унапреди, *inter alia*, преку обезбедување пристап до нив;
- потребата да се обезбеди да нема ограничувања на горенаведеното право (на пример во вид на цензура) освен до степен до кој тоа го дозволува член 10 од Европската конвенција за човекови права, на начин како тоа го толкува Европскиот суд за човекови права;
- правото на приватен живот и приватна кореспонденција преку Интернет и по пат на користење на други ИКТ-ии, вклучувајќи го почитувањето на желбата на корисниците да не го откриваат својот идентитет, преку поттикнување на поединечните корисници и на провајдерите на Интернет услуги и на содржини да ја споделат одговорноста за ова;
- правото на образование, вклучувајќи медиумска и информатичка писменост;
- фундаменталните вредности на плурализмот, културниот и лингвистичкиот диверзитет, и не-дискриминаторниот пристап до разновидни начини на комуникација по пат на Интернет и други ИКТ-ии;
- дигнитетот и интегритетот на луѓето во однос на трговијата со луѓе преку користење на ИКТ-ии и преку потпишувањето на Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговијата со луѓе (CETS No. 197);
- правото на пресумпција на невиност, кое треба да се почитува во дигиталниот свет, и правото на праведно судење и начелото според кое не смее да се казнува надвор од закон, кои треба да се поддржуваат преку развивање и поттикнување на законски и

само и ко-регулаторни рамки за новинари и провајдери на медиумски услуги во однос на известување од судски постапки;

- слободата за сите групи во општество да партиципираат во здруженија организирани по пат на ИКТ-ии и други облици на здружување, што нема да биде подвргнато на други ограничувања освен оние предвидени во член 11 од Европската конвенција за човекови права на начин како тоа се толкува од Европскиот суд за човекови права;

- правото на сопственост, вклучувајќи права на интелектуална сопственост, предмет на правото на државата да го ограничи користењето на сопственоста во согласност со општите интереси, како што е предвидено со член 1 од Протоколот кон Европската конвенција за човекови права (ETS No. 9).

Демократија

Земјите членки треба да развијат и имплементираат стратегии за е-демократија, е-партиципација и е-владеење кои на ефикасен начин ги користат ИКТ-ии низ демократски процес и дебата, во меѓусебен однос меѓу јавните власти и граѓанското општество, и во пружањето јавни услуги како дел од еден интегриран пристап кој на сеопфатен и соодветен начин ги користи различните комуникациски канали, било онлајн или не. Е-демократијата и е-владеењето треба особено да ги поткрепуваат човековите права, демократијата и владеењето на правото преку:

- зајакнување на партиципацијата, иницијативноста и вклученоста на граѓаните во националниот, регионалниот и локалниот јавен живот и во процесите на донесување одлуки, со тоа придонесувајќи за подинамични, поинклузивни и подиректни облици на демократија, вистинска јавна дебата, подобро законодавство и активен критички преглед на процесите на донесување одлуки;

- подобрување на јавната администрација и услуги така што ќе ги направи подостапни (*inter alia* преку пристап до јавни документи), поодговорни, кон корисниците ориентирани, транспарентни, ефикасни и финансиски исплатливи, така придонесувајќи за економската и културната виталност на општеството.

Земјите членки треба, каде што е упатно, да размислат за воведување само на оние системи за е-гласање кои се безбедни, веродостојни, ефикасни, технички силни, отворени за независна верифика-

ција и лесно достапни за гласачите, во согласност со Препораката Res(2004)11 на Комитетот на министри до земјите членки за правни, оперативни и технички стандарди за е-гласање.

Земјите членки треба да поттикнуваат користење на ИКТ-ии (вклучувајќи онлајн форуми, веб дневници, политички дискусии, инстант пораки и други облици на комуникација граѓанин-со-граѓанин) од страна на граѓаните, невладините организации и политичките партии за вклучување во демократски расправи, е-активизам и е-кампањи, за искажување на сопствените грижи, идеи и иницијативи, промовирање на дијалогот и дебатата со претставниците на народот и владата, и за критички преглед на службените лица и политичарите во прашања од јавен интерес.

Земјите членки треба да ги користат Интернетот и другите ИКТ-ии заедно со другите комуникациски канали за формулирање и имплементирање на политики за образование за демократско граѓанство, за да им се овозможи на поединците да бидат активни и одговорни граѓани во текот на целиот нивен живот, да ги почитуваат правата на другите, и да придонесат кон заштитата и развојот на демократски општества и култури.

Земјите членки треба да ја унапредуваат јавна дебата за одговорноста на приватните фактори, како што се провајдерите на Интернет услуги, провајдерите на содржини и корисниците, и да ги охрабруваат – во интерес на демократскиот процес и дискусија и на заштитата на правата на другите – да преземаат само-регулаторни и други мерки за оптимизирање на квалитетот и веродостојноста на информациите на Интернет, и да го унапредуваат остварувањето на професионалната одговорност, особено во однос на воспоставувањето, придржувањето до, и следењето на придржувањето до кодексите на однесување.

II. Пристап

Земјите членки треба да развијат, во соработка со приватниот сектор и граѓанското општество, стратегии кои промовираат одржлив економски раст по пат на конкурентни пазарни структури заради стимулирање на инвестиции, особено од локалниот капитал, во критични Интернет ресурси и ИКТ-ии, особено во подрачја со слаба

комуникациска и информациска инфраструктура, со особен осврт врз:

- развивање на стратегии кои унапредуваат финансиски достапен пристап до ИКТ инфраструктура, вклучувајќи го Интернетот;
- унапредување на техничка интероперабилност, отворени стандарди и културна разноликост во ИКТ политиките кои покриваат телекомуникации, емитување и Интернет;
- унапредување на разноликоста на софтверски модели, вклучувајќи заштитен, слободен и софтвер со отворен извор;
- унапредување на финансиски достапен пристап до Интернет за поединци, без оглед на нивната возраст, пол, етничко или социјално потекло, вклучувајќи ги и следниве лица и групи лица:

а. со ниски приходи;

б. кои живеат во селски средини и географски оддалечени подрачја; и

в. со специјални потреби (на пример, хендикепирани лица), имајќи ја предвид важноста на дизајнот и апликациите, финансиската достапност, потребата да се подигне нивото на свеста меѓу овие лица и групи, соодветноста и атрактивноста на пристапот до Интернет и услугите, како и нивната адаптивност и компатибилност;

- промовирање на минимум број на места за пристап кон Интернет и ИКТ услуги во просториите на јавните власти и, каде што е упатно, на други јавни места, во согласност со Препораката бр. R (99) 14 на Комитетот на министри до земјите членки за универзални комунални услуги во врска со новите комуникациски услуги;

- поттикнување, секогаш кога тоа е можно, на јавната администрација, образованите институции и приватните сопственици на капацитети за пристап до нови комуникациски и информациски услуги да ѝ овозможат на јавноста да ги користи овие капацитети;

- подобрување на интеграцијата на ИКТ-ии во образованието и подобрување на медиумската и информатичката писменост и обука во формалниот и неформалниот образовен сектор за децата и возрасните со цел:

- а. да се оснажат да ги користат ефективно медиумските технологии за да создадат, пристапат до, сочуваат, се навраќаат на и споделуваат содржини за да ги задоволат своите индивидуални и општествени потреби и интереси;
- б. да се охрабрат ефективно да ги остваруваат своите демократски права и граѓански одговорности;
- в. да се охрабрат да донесуваат информирани одлуки за користење на Интернет и други ИКТ-ии преку користење и навраќање на различните медиумски форми и содржини од различни културни и институционални извори; преку разбирање како и зошто се создаваат медиумски содржини; критичко анализирање на техниките, јазикот и конвенциите кои ги применуваат медиумите и пораките кои тие ги пренесуваат; и преку идентификување на медиумските содржини и услуги кои се можеби непосакувани, навредливи или штетни.

III. Отвореност

Земјите членки треба да ја афирмираат слободата на изразување и слободниот проток на информации на Интернет, да ги балансираат, каде што е потребно, со други легитимни права и интереси, во согласност со член 10, став 2, од Европската конвенција за човекови права онака како што се толкува од Европскиот суд за човекови права, преку:

- промовирање на активната партиципација на јавноста во користење и придонесување содржини за Интернетот и другите ИКТ-ии;
- унапредување на слободата на комуницирање и креирање на Интернет, без оглед на граници, особено со тоа што:

- а. нема да ги подложуваат поединците на било какви лиценци или други барања кои имаат сличен ефект, ниту на било какви генерални мерки за блокирање или филтрирање од страна на јавни власти, или ограничувања кои одат подалеку од оние кои се применуваат на други начини на пренесување содржини;
- б. ќе поттикнуваат, каде што е можно, „повторни корисници“, што ги подразбира оние кои сакаат да ги искористат постоечките дигитални содржински ресурси за да создадат идни

содржини или услуги на начин кој е компатибилен со почитувањето на правата на интелектуална сопственост;

в. ќе ја подобруваат отворената понуда на услуги и достапни, употребливи и искористливи содржини преку Интернет, која се грижи за различните потреби на корисниците и социјалните групи, особено:

- овозможувајќи им на провајдерите на услуги да работат во една регулаторна рамка која им гарантира недискриминирачки пристап до националните и меѓународните телекомуникациски мрежи;
- зајакнувајќи ја понудата и транспарентноста на нивните онлајн услуги на граѓани и деловни субјекти;
- комуницирајќи со јавноста, каде што е можно, преку заедници создадени од страна на корисници наместо официјални веб страници;
- обезбедувајќи, каде што е прикладно, повторно користење на јавни податоци од страна на некомерцијални корисници, за да им се овозможи на сите пристап до јавни информации, поттикнувајќи ја нивната партиципација во јавниот живот и демократските процеси;
- унапредување на достапност до информации од јавен домен преки Интернет, кои вклучуваат владини документи, со што им се овозможува на сите да учествуваат во процесот на владеење; до информации за личните податоци кои се чуваат од страна на јавни субјекти; до научни и историски податоци; до информации за развојот на технологијата, овозможувајќи ѝ на јавноста да разбере како информатичкото општество може да ги заштитува од информациска војна и други закани за човековите права; до креативни трудови кои се дел од заедничките културни темели, овозможувајќи им на сите активно да учествуваат во својата комунална и културна историја;
- адаптирање и проширување на одговорноста на јавните медиуми, во согласност со Препораката Rec(2007)3 на Комитетот на министри до земјите членки за одговорноста на јавните медиуми во информатичкото општество, за да се покријат Интернетот и другите нови комуникациски услуги и за да се понудат генерални и специјализирани содржини

и услуги, како и специфични персонализирани интерактивни услуги и услуги на барање.

IV. Диверзитет

Земјите членки се поттикнуваат да се погрижат во Интернет и ИКТ содржините да придонесуваат сите региони, земји и заедници, за да се обезбеди со тек на времето претставување на сите народи, нации, култури и јазици, особено преку:

- поттикнување и унапредување на порастот на националните или локалните културни индустрии, особено на полето на производство на дигитални содржини, вклучувајќи го и она што го произведуваат јавните медиуми, со преминување на лингвистички и јазички бариери, каде што тоа е потребно (вклучувајќи ги сите потенцијални креатори на содржини и други засегнати страни), за да се поттикне лингвистички диверзитет и уметничко изразување на Интернет и преку другите нови комуникациски услуги. Ова треба да се однесува исто и на образовни, културни, научни, истражувачки и други содржини кои можеби не се комерцијално исплатливи во согласност со Конвенцијата на УНЕСКО од 2005 година за заштита и промовирање на диверзитетот на културното изразување;
- развивање на стратегии и политики и креирање на соодветни законски и институционални рамки за зачувување на дигиталното наследство на трајни културни, научни, или други вредности, во соработка со носителите на авторските и слични права, и други легитимни засегнати страни за, таму каде што е соодветно, да се постават заеднички стандарди за да се осигури компатибилност и за да се споделуваат ресурсите. Во овој поглед, треба воедно да се обезбеди пристап до законски депонирани материјали од дигиталното наследство, со разумни ограничувања;
- развивање на култура на партиципација и вклученост, *inter alia* преку овозможување на креирање, модификација и ремикс на интерактивни содржини и трансформација на корисниците во активни комуникатори и креатори на содржини;
- подобрување на механизмите за продукција и дистрибуција на содржини кои се создадени од корисниците и од заедниците (со тоа поттикнувајќи онлајн заедници), *inter alia* преку поттикну-

вање на јавните медиуми да ги користат таквите содржини и да соработуваат со таквите заедници;

- поттикнување на создавањето и процесирањето на и пристап до образовни, културни и научни содржини во дигитална форма, за да се обезбеди сите култури да можат да се изразат себе си и да имаат пристап до Интернет на сите јазици, вклучувајќи ги и староседелските;
- поттикнување на градење капацитети за производство на локални и староседелски содржини на Интернет;
- охрабрување на мулти-лингвализација на Интернетот за секој да може да го користи на својот јазик.

V. Безбедност

Земјите членки треба да отпочнат меѓународна правна соработка како средство за развивање и зајакнување на безбедноста на Интернет и почитувањето на меѓународното право, особено преку:

- потпишување и ратификација на Конвенцијата за сајбер криминал (ETS No. 185) и Дополнителниот протокол кој се однесува на криминализација на дела од расистичка и ксенофобична природа сторени преку компјутерски системи (ETS No. 189), за да можат да имплементираат заедничка кривична политика која има за цел заштита на општеството од сајбер криминалот, за да соработуваат за цели на истраги или постапки кои се однесуваат на кривични дела кои се однесуваат на компјутерски системи и податоци, или за прибирање на докази во електронски облик за сторени кривични дела, и за да се разрешат проблеми од областа на јурисдикцијата во случаи на криминал починет во други земји потписнички на Конвенцијата;
- унапредување на потпишувањето и ратификацијата на Конвенцијата и Дополнителниот протокол од страна на земји кои не се членки, како и нивно искористување како модел за законодавство за сајбер криминал на домашно ниво, за да се создаде глобален интероперативен систем и рамка за глобална соработка во борбата против сајбер криминалот меѓу заинтересираните земји;
- зајакнување на безбедноста на мрежите и информациите, со што ќе им се овозможи да се воздржат од постапки кои би ја компромитирале нивната стабилност, како и на достапноста, автентичноста и интегритетот на информациите.

тичноста, интегритетот и доверливоста на сочуваните или пренесените податоци и со нив поврзаните услуги, кои се нудат од или се достапни преку овие мрежи и системи;

- оснажување на засегнатите страни да ја заштитат безбедноста на мрежите и информациите;

- усвојување на законодавство и воспоставување на соодветни извршни органи, каде што е неопходно, за борба со спамот. Земјите членки треба воедно да поттикнуваат развој на соодветни технички решенија за борбата со спамот, да го подобрат образованието и свеста кај сите засегнати страни и да охрабруваат иницијативи водени од индустријата, како и да воспостават преку-гранична соработка во извршувањето во однос на спамот;

- охрабрување на развој на заеднички правила за соработката меѓу провајдерите на услуги за информатичко општество и полициските органи, осигурувајќи таквата соработка да има јасна законска основа и да ги почитува регулативите за приватност;

- заштитување на личните податоци и приватноста на Интернет и други ИКТ-ии (за да се заштитат корисниците од незаконско зачувување на личните податоци, од зачувувањето на неточни лични податоци, или од злоупотреба или неовластено објавување на таквите податоци, или од нарушување на нивната приватност со, на пример, непосакувани пораки за директни маркетиншки цели) и хармонизирање на законските рамки во оваа област без неоправдано нарушување на слободниот проток на информации, особено преку:

- а. подобрување на домашните рамки за правната област на заштита на приватност во согласност со член 8 од Европската конвенција за човекови права и потпишување и ратификација на Конвенцијата за заштита на поединците во однос на автоматско процесирање на лични податоци (ETS No. 108);

- б. обезбедување на соодветна заштита при трансферот на меѓународни лични податоци во држави кои немаат соодветно ниво на заштита на податоци;

- в. поттикнување на преку-гранична соработка во извршувањето во правната област на заштита на приватност;

- борба против пиратеријата во областа на авторските права и сродните права;

- соработка со бизнис секторот и претставниците на потрошувачите за на корисниците на е-деловни услуги да им се овозможи транспарентна и ефективна заштита, која нема да биде помала од нивото на заштита кое им обезбедува во други комерцијални дејности. Ова може да вклучи воведување на задолжителни барања за договори кои можат да се склучуваат по електронски пат, особено барања во врска со безбедно електронско потпишување;
- унапредување на побезбедно користење на Интернет и на ИКТ-ии, особено за деца, борејќи се против нелегални содржини и справувајќи се со штетни и (каде што е неопходно) непосакувани содржини преку регулативи, поттикнување на само-регулирање, вклучувајќи и елаборирање на кодекси на однесување и развој на соодветни технички стандарди и системи;
- унапредување на потпишувањето и ратификацијата на Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуално злоставување (CETS No. 201).

СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

ПРЕПОРАКА 1882 (2009)¹

**ПРОМОВИРАЊЕ НА ИНТЕРНЕТ И ОНЛАЈН МЕДИУМСКИ УСЛУГИ
СООДВЕТНИ ЗА МАЛОЛЕТНИЦИ**

¹ Парламентарна дебата од 28-ми септември 2009 (28-мо заседание) (види Doc. 11924, Извештај од Комитетот за култура, наука и образование (Report of the Committee on Culture, Science and Education), известувач Г-дин Козма, *Текст усвоен од страна на Собранието на 28-ми септември 2009 година (28-мо заседание)*)

1. Дваесет години откако идејата за создавање на World Wide Web се осмисли од страна на Европската организација за нуклеарно истражување (CERN) во Женева, Парламентарното собрание на Советот на Европа се присетува на одлуката на претседателите на држави и на влади, донесена на 3-иот Самит во Варшава во 2005 година, која вели дека Советот на Европа треба да продолжи да работи з децата во информатичкото општество, особено во однос на развојот на нивните медиумски вештини и писменост и на грижата за нивна заштита од штетни содржини.

2. Интернетот ги зголеми можностите за информации и комуникација на начин без преседан. Новата технолошка димензија во размената на информации и податоци не ги видоизменува воспоставените стандарди на слобода на изразување и на информираност, што воедно подразбира пропорционални правни рестрикции неопходни за заштита на малолетниците во едно демократско општество.

3. Интернетот претставува сè поважен дел од нашата култура. Ги пренесува скоро сите видови културни теми на побрз и поефикасен начин од било кој друг медиум и влијае врз општеството и неговата култура преку преобликување на односите и воведување на нови облици на комуникација, особено меѓу малолетниците. Доколку сакаме силни културни темели, треба да имплементираме соодветни мерки за користењето на Интернетот од страна на помладите генерации.

4. Децата и адолесцентите се сè повеќе способни да ги прошират своите социјални и културни хоризонти далеку над традиционалните географски граници, што можеби води кон поголемо меѓународно взаемно разбирање и соработка меѓу луѓето. Новите комуникациски технологии и услуги пружаат нови можности за информално и формално образование, креативност, социјална интеракција и граѓанска партиципација. Овие можности треба да се искористат за доброто на децата и адолесцентите. Социјалната интеракција онлајн не траба, сепак, да го замени реалниот живот со таканаречената виртуелна реалност, чии психолошки и социјални последици се сè уште непознати.

5. Определени содржини на Интернет можат да имаат негативни последици по децата и адолесцентите. На пример, содржините кои

ги прикажуваат жените и девојчињата како предмети, или го сведуваат нивното претставување на злонамерни стереотипи, можат во определени случаи да доведат до родово насилство и во виртуелниот и во реалниот свет, вклучувајќи (сајбер-)силециство, малтретирање, силување, а може да доведат дури и до извршување масакри во училишта.

6. Малолетниците често имаат пристап до Интернет и мобилни телефонски услуги без надзор од своите родители или наставници. Сликите и звук може да се пренесуваат лесно, а исто така лесен е и пристапот до нив. Во овој поглед, достапноста на материјали со детска порнографија е крајно загрижувачка и бара понатамошна акција од страна на државите, како и од провајдерите на Интернет услуги и телекомуникациските индустрии.

7. Рапидно расте бројот на малолетници кои споделуваат делови од својот приватен живот јавно на Интернет, а голем број компании нудат информации за, и профилирање на, поединци врз основа на таквите приватни информации. Приватниот живот и интимните детали на овој начин стануваат дел на јавниот домен за еден догледен временски период. Поединци, комерцијални претпријатија, универзитети, работодавачи и други, сè повеќе ги користат информациите за поединци достапни на Интернет, со цел однапред да ги подготват своите контакти со нив. Државните, сепак, имаат обврска, да ја заштитат приватноста согласно член 8 од Европската конвенцијата за човекови права.

8. Постојаниот пораст на рекламирањето и бизнис зделките по пат на Интернет и преку онлајн медиумите води кон поагресивни комерцијални практики, кои за цел ги имаат меѓу другото и малолетниците. Со глобалната димензија на Интернетот, етиката и правните норми можат драстично да се разијдат. Затоа, би било од голема полза, да се елаборираат стандарди кои се признаени ширум Европа, а можеби и пошироко.

9. Традиционалната регулатива за медиумите ги забранува или ограничува медиумските содржини кои можат да го попречат физичкиот, менталниот или моралниот развој на децата и адолесцентите. Собранието потенцира дека родителите можат и требаат да им дефинираат на своите деца, што е она што го сметаат за штетно, а што не. Училишните директори и библиотекарите, на пример, имаат

обврска да ограничат пристап до штетни содржини и услуги во училиште или библиотека.

10. Со цел да се одговори на предизвиците на Интернетот дома, родителите имаат потреба од поддршка од страна на социјалните институции за семејства и училишта. Државата има обврска да го подигне нивото на свест, да даде насоки, вклучувајќи и такви против родови стереотипи, и да постави минимум стандарди. Ваквите минимум стандарди треба да вклучуваат ограничувања за пристап до насилни содржини, порнографија, реклами за производи од алкохол и тутун, и комар. Таквите ограничувања за пристап може да се постигнат со филтри кои се активираат од родителите, наставниците, библиотекарите или со други на алатките за пристапување, како и од провајдерите на содржини или услуги за малолетници.

11. Техничката безбедност постојано се зголемува во однос на компјутерските мрежи. Заштитата (firewalls) и индивидуалните безбедносни решенија на персоналните компјутери се подобруваат, за да се држи чекор со техничкиот напредок на оние кои се обидуваат за ги заобиколат безбедносните системи. Собранието, затоа, смета дека ќе биде од корист, особено во однос на малолетниците, да се развијат безбедни и затворени компјутерски мрежи – често наречени Интранет, „градини опколени со ѕидови“ или затворени заедници – кои се достапни само за јасно одредени групи корисници, а кои обично бараат придржување до кодекс на однесување, потпаѓаат под јасен сет на законски правила и под јурисдикција на дадени земји и кои филтрираат содржини што се штетни за малолетници. Системите за техничка безбедност, сепак, не можат да го заменат широко достапното и соодветно образование.

12. Собранието нагласува дека секој кој произведува или става на располагање нелегални содржини или услуги ќе се смета за законски одговорен. Нелегалните содржини и однесување онлајн, за жал, се засилија во последниве години, и со тоа ги зголемија ризиците за малолетниците. Ваквиот развој се заострува со постојаниот раст на користењето на Интернет, со сè поголемите количини содржини кои се создаваат од страна на поединци наместо институционални провајдери на содржини, со рапидната експанзија на онлајн социјалните мрежи – често наречени Web 2.0 – и со технолошкиот прогрес во пренесување на и пристап до аудиовизуелни содржини. За разлика од ова, се намалува бројноста

на публиката на традиционалните медиуми како што се весниците, радиото и телевизијата меѓу децата и адолесцентите, со тоа намалувајќи ги ефектите на политиките за традиционалните медиумите кои се однесуваат на заштита на малолетници.

13. Собранието потсетува на Конвенцијата на Советот на Европа за сајбер криминал (ETS No. 185) од 2001, која ја постави правната рамка за меѓународната соработка против нелегално однесување и содржини на Интернет и на другите компјутерски мрежи. Собранието жали што оваа Конвенцијата не е потпишана од Андора, Монако, Русија, Сан Марино и Турција, и сè уште не е ратификувана од Австрија, Азербејџан, Белгија, Чешката Република, Грузија, Грција, Ирска, Лихтенштајн, Луксембург, Малта, Црна Гора, Полска, Португалија, Шпанија, Шведска, Швајцарија и Обединетото Кралство, како и Канада, Јапонија и Република Јужна Африка, иако овие држави ја имаат потпишано.

14. Собранието ја поздравува Програмата на Европската Унија за побезбеден Интернет 2009-2013, како и доброволните иницијативи за безбедност на децата од страна на Интернет и онлајн медиумската индустрија и на граѓанското општество. Интернет жешките линии, кои се нудат на пример од членовите на Меѓународната асоцијација на Интернет жешки линии (INHOPE), се корисна алатка за децата и родителите да можат да се предупредат на потенцијално штетни или нелегални содржини и однесување. Интернет содржините кои се можеби штетни за малолетници, можат доброволно да се означат од страна на провајдери на содржини во согласност со стандардите поставени од Асоцијацијата за оценување на Интернет содржини (ICRA), што потоа им овозможува на родителите да филтрираат веб страници за возрасни, на пример.

15. Собранието ги повикува парламентите на земјите членки и земјите набљудувачки да:

ги оценат технолошките можности за зголемување на безбедноста на малолетниците кои користат Интернет и онлајн медиумски услуги, вклучувајќи и мобилни аудиовизуелни телекомуникации, особено уреди за филтрирање и технологии за ограничен пристап;

иницираат, заедно со Интернет индустријата и организациите за заштита на децата, кампањи за подигање на јавната свест фокусирани на ризиците и можностите за малолетниците кои користат Интернет и онлајн медиумски услуги, како и на техничките можности за ограничување на штетни содржини;

подржат создавање и пласман на услуги соодветни за деца и адолесценти, вклучувајќи безбедни мрежи опишани погоре во став 11, како и бесплатен софтвер за родителите да можат да филтрираат содржини кои сметаат дека се потенцијално штетни за нивните децата;

промовираат, во соработка со Интернет индустријата и организациите за детска заштита, за еднакви можности и други граѓански организации, јавни стандарди за квалитет и оценување на Интернет и онлајн медиумски услуги адекватни за малолетници, и да се погрижат пристапот до содржините за возрасни да е ефективно ограничен со системи за верификација на возраста кои се инсталирани од страна на провајдерите на таквите содржини;

ги поттикнат јавните и приватните образовни институции, музеи, оркестри и други културни институции, како и јавните сервиси за емитирање, да понудат Интернет и онлајн содржини за деца и адолесценти, на тој начин придонесувајќи европското културно наследство да стане поконкурентно и поатрактивно за малолетниците по пат на Интернет и онлајн медиуми;

ја ратификуваат без одложување Конвенцијата за сајбер криминал и Дополнителниот протокол кон Конвенцијата за сајбер криминал, кој се однесува на криминализација на дела од расистичка и ксенофобична природа сторени преку компјутерски системи (ETS No. 189), како и Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуално злоставување (CETS No. 201), доколку нивните влади ги потпишале.

16. Собранието му препорачува на Комитетот на Министри, во согласност со одлуката донесена на Варшавскиот самит во 2005 година да:

им помогне на земјите членки во имплементацијата на оваа Препорака како и на релевантните Препораки на Комитетот на министри наменети за побезбедно користење на Интернет и онлајн медиумите, особено од страна на малолетници;

промовира политики кои ќе го направат Интернетот побезбеден за деца на ниво на Европскиот дијалог за управување со интернетот (EuroDIG) и Форумот на Обединетите нации за управување со Интернет, и да му пружат генерална поддршка на EuroDIG, вклучувајќи и поддршка како секретаријат;

воспостави соработка со Програмата на Европската Унија за побезбеден Интернет и да бараат дополнително финансирање за активностите на Советот на Европа преку доброволни прилози од земјите членки, како и од приватниот сектор;

му даде инструкција на својот надлежен управен комитет да ги анализира потенцијалните психолошки ризици за децата и адолесцентите кои прекумерно користат Интернет и онлајн медиуми, особено социјални онлајн мрежи кои сугерираат виртуелна реалност, како на пример Втор живот (Second Life), страници кои содржат злонамерни родови стереотипи, како и насилни онлајн игри и мрежи, како на пример Светот на воени вештини (World of Warcraft), и да предложат соодветно делување од страна на Советот на Европа и земјите членки;

ги повика оние држави кои сè уште не ја потпишале Конвенцијата за сајбер криминал и нејзиниот Дополнителен протокол, да го сторат тоа без одложување, и да иницираат меѓународна кампања наменета за пристапување кон Конвенцијата за сајбер криминал и од страна на држави надвор од Европа, со цел подобро да се покрие светската карта на сајбер простор и да се избегнат географски празнини;

иницира напори кон обезбедување на поголема законска одговорност за провајдерите на Интернет услуги за нелегални содржини, без оглед дали потекнуваат од трети лица или корисници; ваквите напори може да доведат до потреба од подготвување на нов Дополнителен протокол кон Конвенцијата за сајбер криминал;

ја анализира изводливоста на изготвување на законски стандарди за регулирање на онлајн комар и други комерцијални онлајн активности, кои можат да бидат штетни за малолетници и се вообичаено ограничени од домашното законодавство ако се нудат на друг начин освен онлајн.

17. Собранието ги повикува земјите членки до формираат национална институција за соработка меѓу Интернет и медиумските индустрии, граѓанските организации и владата, со цел да се развираат и имплементираат регулативите за Интернет и онлајн медиумски услуги.

18. Собранието ја поканува Постојаната конференција на европските министри за образование да дефинираат концепциски упатства за настава по медиумска писменост за децата, адолесцентите, родителите и наставниците со акцент врз Интернет и онлајн медиумските услуги, со цел да се откријат можностите и ризиците поврзани со таквите услуги.

19. Собранието апелира до онлајн медиумската индустрија да развива и применува кодекси на однесување во однос на заштитата на приватноста, еднаквите можности, комерцијалните активности фокусирани врз малолетници и содржините кои се потенцијално штетни за нив. Интернет жешките линии и другите механизми за поплаки против потенцијално нелегалните и штетни содржини или однесување треба да се одржуваат од страна на провајдерите на Интернет услуги и содржини. Комерцијалните услуги кои се пружаат со придржување кон високо етички стандарди и силна безбедносна заштита за малолетници ќе се бараат сè повеќе на еден постојано растечки пазар на Интернет и онлајн медиуми.

КОНСУЛАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ
(КСЕС)

МИСЛЕЊЕ БР.8 (2006)
НА КОНСУЛАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (КСЕС)

**ВО ОДНОС НА ТОЛКУВАЊЕТО НА ²УЛОГАТА НА СУДИИТЕ ВО
ЗАШТИТАТА НА ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО И ЧОВЕКОВИТЕ
ПРАВА ВО КОНТЕКСТ НА ТЕРОРИЗМОТ² ОД СТРАНА НА
КОМИСИЈАТА НА МИНИСТРИ ВО СОВЕТОТ НА ЕВРОПА**

**Усвоено од КСЕС на неговата 7-ма седница
(одржана во Стразбур, на 8-10 ноември 2006 година)**

A. ВОВЕД

A. ОПШТ КОНТЕКСТ

1. Со цел да се имплементира Акциониот план усвоен на 3-иот Самит на шефови на држави и влади на Советот на Европа¹, со кој од европските држави се бара да обезбедат ефикасна заштита на човековите права, притоа интензивирајќи ја борбата против тероризмот, Комисијата на Министри го задолжи Консултативниот Совет на Европските Судии (КЕСЕ), во текот на 2006 година да усвои Мислење во однос на *улогата на судијата и рамнотежата помеѓу заштитата на јавноста и човековите права, во контекст на борбата против тероризмот*².

2. Советот на Европа презема конкретни активности во борбата против тероризмот, со цел да ја постигне вистинската рамнотежа помеѓу заштитата на индивидуалните права и слободи и јавната безбедност. Активностите на Советот на Европа се засноваат на три главни цели:

- зајакнување на законските мерки против тероризмот;
- заштита на фундаменталните демократски вредности;
- разгледување и разрешување на причините за тероризмот.

3. Овие конкретни активности резултираа во одреден број на правни инструменти на Советот на Европа, меѓу другите и следниве:

- Европска конвенција за спречување на тероризмот (ETS Број 90) и Протоколот за измени и дополнувања (ЕТС Број 190);
- Европска конвенција за екстрадиција (ЕТС Број 24) и прв и втор Дополнителен протокол (ЕТС Број 86 и ЕТС Број 98);
- Европска конвенција за взаемна помош во кривичната сфера (ЕТС Број 30) и прв и втор Дополнителен протокол (ЕТС Број 99 и ЕТС Број 182);
- Европска конвенција за трансфер на постапките во кривичната сфера (ЕТС Број 73);

- Европска конвенција за компензација на жртвите на насилни кривични дела (ЕТС Број 116);
 - Конвенција за перење, претреси, заплена и конфискација на приноси од кривични дела (ЕТС Број 141);
 - Конвенција за компјутерски криминал (ЕТС Број 185) и Дополнителен протокол во однос на криминализацијата на дела од расистичка и ксенофобична природа, извршени преку компјутерски системи (ЕТС Број 189);
 - Конвенција на Советот на Европа за превенција на тероризмот (CETS број 196);
 - Конвенција на Советот на Европа за перење, претреси, заплена и конфискација на приноси од кривични дела и финансирање на тероризмот (CETS Број 198).
4. Во контекст на ова Мислење, КСЕС се повикува и на други релевантни меѓународни инструменти усвоени од Европската Унија (обрнете посебно внимание на Акциониот план за борба против тероризмот на ЕУ³) и Обединетите Нации, меѓу другите и на следниве:
- Конвенција за спречување и казнување на кривични дела против меѓународно заштитени лица, вклучувајќи и дипломатски претставници, усвоена од Генералното Собрание на Обединетите Нации на 14 декември 1973 година;
 - Меѓународна конвенција против земањето заложници, усвоена од Генералното Собрание на Обединетите Нации на 17 декември 1979 година;
 - Меѓународна конвенција за спречување на терористичките бомбашки напади, усвоена од Генералното Собрание на Обединетите Нации на 15 декември 1997 година;
 - Меѓународна конвенција за спречување на финансирањето на тероризмот, усвоена од Генералното Собрание на Обединетите Нации на 9 декември 1999 година;

- Меѓународна конвенција за спречување акти на нуклеарен тероризам, Њујорк, 13 април 2005 година;
 - Конвенција за престапи и други видови дела извршени во воздушни летала, потпишана во Токио на 14 септември 1963 година;
 - Конвенција за спречување незаконска заплена на воздушни летала, потпишана во Хаг на 16 декември 1970 година;
 - Конвенција за спречување на незаконски акти против безбедноста на цивилната воздушна пловидба, потпишана во Монреал на 23 септември 1971 година;
 - Конвенција за физичка заштита на нуклеарен материјал, потпишана во Виена на 3 март 1980 година;
 - Протокол за спречување незаконски акти на насилство на аеродроми, кои се користат за меѓународна цивилна воздушна пловидба, како надополнување на Конвенцијата за спречување на незаконски акти против безбедноста на цивилната воздушна пловидба, потпишана во Монреал на 24 февруари 1988 година;
 - Конвенција за спречување незаконски акти против безбедноста на поморската навигација, изготвена во Рим, на 10 март 1988 година;
 - Протокол за спречување незаконски акти против безбедноста на фиксните платформи, лоцирани на континенталниот гребен, изготвена во Рим на 10 март 1988 година;
 - Конвенција за означување на пластични експлозиви за потребите на нивна детекција, потпишана во Монреал на 1 март 1991 година;
5. Имајќи предвид дека некои од нивните одредби се релевантни во овој конкретен контекст, КСЕС, исто така, сака да обрне внимание и на Женевските Конвенции од 12 август 1949 година:
- Конвенција (I) за подобрување на состојбата на повредените и болните членови на вооружените сили на терен;

- Конвенција (II) за подобрување на состојбата на жртвите на бомбардировка, повредените и болните членови на вооружените сили на море;
- Конвенција (III) за третманот на воените затвореници;
- Конвенција (IV) за заштита на цивилни лица за време на војна.

6. КСЕС дополнително сака да се повика на своето Мислење Број 6 (2004 година) за фер судење во разумен рок и улогата на судиите во текот на судењето, земајќи ги предвид алтернативните можности за решавање на спорите и Мислењето Број 7 (2005 година) за правдата и општеството.

Б. ОДНОС ПОМЕЃУ ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И ПОТРЕБАТА ЗА ПРЕЗЕМАЊЕ МЕРКИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ

7. Советот на Европа, во повеќе наврати, веќе потенцираше дека борбата против тероризмот е можна, притоа истовремено почитувајќи ги човековите права.

8. Имајќи ја предвид ваквата цел, во јули 2002 година, Комисијата на Министри ги усвои⁴ Упатствата за човековите права и борбата против тероризмот. Овие Упатства ја потврдуваат обврската на државата да ги заштити сите луѓе од тероризмот, притоа повторувајќи го нужното одбегнување на произволни мерки, обезбедувајќи законитост на сите мерки, кои се преземаат во борбата против тероризмот, со забрана на било каков вид тортура.

9. Правната рамка које е содржана во упатствата, поконкретно се однесува на собирањето и обработката на персоналните податоци, мерките кои се поврзани со приватноста, апсењето, задржувањето во полиција и мерката притвор пред судењето, правните постапки, екстрадицијата и компензацијата на жртвите.

10. Во согласност со горенаведеното, во март 2005 година, Комисијата на Министри ги усвои⁵ Упатствата за заштита на жртвите од терористички акти, каде е потврдено нивното страдање и потребата да им се пружи помош и подршка.

11. Секојдневното искуство и сегашните настани укажуваат на тоа дека, иако тероризмот не е нов проблем, од неодамна тој прерасна во феномен, присутен на меѓународно ниво. Борбата против тероризмот е специфичен и особено тежок предизвик за државите и органите на прогонот, а последователно и за правосудниот систем, кој мора да реагира на креативен начин, во рамки на Европската конвенција за човекови права.

12. Постои очигледен конфликт помеѓу тероризмот и уживањето на индивидуалните права и слободи, затоа што тероризмот не претставува само сериозна закана за основните права, вклучувајќи го и правото на живот и телесен интегритет и ги поткопува начелата на владеењето на правото и плуралистичката демократија, туку исто така, може да ги принуди државите да воведат одредени ограничу-

вања, кои самите по себе, доколку не се внимава, можат да имаат негативни последици по човековите права.

13. Во овие рамки, КСЕС сметаше дека е прифатливо, како тело составено исклучиво од судии, да ја анализира улогата на судијата во заштитата на владеењето на правото и човековите права, во контекст на тероризмот.

14. Според мислењето на КСЕС, судијата, кој ја поседува двојната функција на справување со повредите на законот и заштитата на уставните права и слободи на поединците, мора да има и клучна улога во правната рамка дефинирана од самата држава и мора да ги добие сите неопходни овластувања, кои му се потребни за успешно извршување на таквите задачи.

15. Според КСЕС, доколку се смета дека тероризмот предизвикува специјални ситуации, во кои е оправдана примената на одредени привремени или специфични мерки, кои ограничуваат некои права, поради исклучителната опасност која е предизвикана, таквите мерки мораат да бидат утврдени со закон, мораат да бидат неопходни и пропорционални на целите и намерите на демократското општество (во однос на правото на изразување, погледнете го Членот 10, став 2 од Европската конвенција за човекови права, како и начелото 3, од Упатствата за човекови права и борбата против тероризмот) и тие мораат да бидат анализирани и под контрола во однос на нивниот легитимитет, од страна на оние судии, кои, согласно правните традиции на неколку држави, вообичаено имаат надлежност во конкретната правна сфера (граѓански, кривични или управни судови - наспроти *tribunaux d'exception* кои функционираат вон обичниот правен систем - погледнете ги и точките 26, 33-34 и 42 и текстот во продолжение).

16. Ваквите мерки, во никој случај, не смеат да ги кршат правата и слободите на граѓаните до степен, кој би значел загрозување на самите основни начела на демократските општества.

17. Имајќи ги предвид горе наведените општи коментари, потребно е да се анализираат импликациите од евентуалните мерки, кои би можеле да се преземат во рамките на управното право (дел Б) и кривичното право (дел В) во борбата против тероризмот, како и улогата на судијата во заштитата на слободата на изразување (дел Г).

V. АДМИНИСТРАТИВНИ ЗАКОНСКИ МЕРКИ

18. Во реализацијата на нивната должност за заштита на населението преку спречување на терористички акти, државите, преку своите административни власти, можат да преземаат мерки, кои се разликуваат од кривичните санкции, применливи за терористичките кривични дела, кои биле веќе извршени.

19. Депортацијата на странци, барања за обезбедување виза и дозволи за постојан престој, контролата на идентитетот, забраната за здружување, забраната за собири, прислушкувањето, инсталирањето на видео камери и активностите на набљудување и следење преку употреба на информациската технологија, претставуваат примери на превентивни мерки, кои би можеле да се преземат.

20. Превентивните мерки, како што се мерките на казнување, бараат одржување на рамнотежа помеѓу обврската да се заштитат луѓето од терористички акти и обврската за заштита на човековите права.

21. Судиите мораат да добијат многу важна улога во обидот да се обезбеди таквата соодветна рамнотежа. Се разбира, главната задача ја имаат државите, кои треба да ги пропишат и донесат, а административната власт да ги примени мерките, кои се неопходни за постигнување на таквата рамнотежа. Кога судовите соодветно ја применуваат легислативата, усвоена за потребите на борбата против евентуалните очекувани терористички закани, таквата легислатива и административните мерки мораат да бидат предмет и на анализа и контрола од страна на судовите, со цел да се обезбеди дека тие се законити, неопходни и пропорционални.

22. Во овој контекст, мораат да се запазат и меѓународните и европските правни инструменти, вклучувајќи ги и обврските кои произлегуваат од Европската конвенција за човекови права. Заштитата на националната безбедност може да резултира во ограничување на некои од индивидуалните права предвидени во Конвенцијата⁶.

23. Сепак, превентивните мерки против тероризмот, никогаш не смеат да значат кршење на основните права, како што е правото на живот (Член 2 од Европската конвенција за човекови права) или забраната за тортура или нечовечко или деградирачко однесување

или казнување (Член 3 од Европската конвенција за човекови права).

24. Во однос на Членот 3, КСЕС бележи дека Европскиот суд за човекови права наведува дека тероризмот не може да биде оправдување за дерогација од апсолутната забрана на тортура или нечовечко и деградирачко однесување или казнување, без разлика на однесувањето на жртвата⁷. Ставот на Судот е дека, при проценката за постоењето на вистински ризик од третман, кој би значел кршење на Членот 3 во случаите на протерување, фактот што лицето се смета за опасно и закана за националната безбедност на државата, не е од материјално значење⁸.

25. Мора да се обезбеди ефективен пристап кон судска ревизија на управните акти, насочени кон спречување на тероризмот, како што е тоа предвидено во Препораката [Rec\(2004\)20](#) на Комисијата на министри до државите членки, за судска ревизија на управните акти⁹. За да биде ефективна, согласно Членот 13 од Европската конвенција за човекови права, мерката мора да постои без разлика на прашањето, дали конкретното лице се смета и претставува опасност и закана за националната безбедност, или не¹⁰.

26. Судската ревизија се состои од анализа на евентуалното кршење на законот од страна на оние судии, кои, во согласност со правната традиција на неколку од државите, обично се надлежни во конкретната област од законот (во врска со ова и следните барања, погледнете ја препораката [Rec\(2004\)20](#), спомената во точка 25). Судот - обично граѓански или управен суд - треба да биде во состојба да ги разгледа сите правни прашања и факти и на било кој начин, тој не треба да биде ограничен и обврзан од процесот на утврдување на фактите од страна на власта.

27. Правото на фер судење мора да биде посебно загарантирано (Член 6 од Европската конвенција за човекови права). Тоа значи, меѓу другото, дека мора да постои еднаков третман на сите странки во текот на постапката, која според својата природа мора да обезбеди фер борба на две спротивставени страни и тврдења.

28. Правото на фер судење предвидува дека целокупните докази прифатени од страна на судот, генерално, мора да бидат ставени на располагање на странките, со цел да бидат презентирани спротивставените аргументи¹¹. Прашањето кое се поставува е, до кој степен, ограничувањата во однос на пристапот до документацијата, сведоците или другите извори на докази, би можеле да бидат прифат-

ливи, доколку се работи за причини од безбедносен карактер. Кога пристапот до доказниот материјал е обезбеден за адвокатите, но, не и за странките лично, затоа што директното презентирање на таквите извори на докази пред заинтересираните странки би можело да значи загрозување на јавниот интерес, можат да се појават потенцијално проблематични прашања, односно, дали тоа претставува значајно ограничување на ефективниот правен лек или правото на одбрана, или не¹². Без разлика какво ќе биде решението во однос на пристапот до доказите од страна на странките и адвокатите на одбраната, мислењето на КЕСЕ е дека не смеат да постојат ограничувања во однос на можноста судијата да оствари директен и личен пристап до доказниот материјал, сведоците и другите извори на докази, со цел на судот да му се овозможи утврдувањето на сите релевантни факти и донесување одлука во однос на ефективното правно средство (Член 13 од Европската конвенција за човекови права).

29. Горе наведените начела, исто така, се однесуваат и во однос на одлуките за протерување или депортација на странски лица или одбивање на поднесените барања за дозвола за постојан престој, или било која форма на заштита (на пример статус на бегалец или субсидијарна заштита), доколку евентуално постои обвинување за терористичка опасност или закана.

30. Иако Членот 6 од Европската конвенција за човекови права не е применлив во однос на протерувањето или депортацијата на странски лица¹³, правото на фер судење мора, исто така, да биде испочитувано и во однос на овие мерки (погледнете ја препораката [Rec\(2004\)20](#), став 4).

31. КЕСЕ смета дека слични судски овластувања за надзор и контрола треба да бидат ефективно гарантирани и во однос на примената на одредени ограничувања на слободата на движење на странските лица, за кои постапките за протерување или депортација се во тек. Дополнително, мора да се обезбеди и соодветен надзор врз условите под кои се реализираат таквите ограничувања и тоа на слична основа, како во случајот на условите за притвор.

32. Како и да е, во никој случај не смеат да се преземаат непоправливи мерки во текот на одвивањето на самата постапка¹⁴. Тоа значи дека во текот на самата постапка, депортацијата никогаш не може да биде одобрена, доколку се загрозени некои од апсолутните права,

како оние што се заштитени и гарантирани со Членот 2 и Членот 3 од Европската конвенција за човекови права¹⁵. Различните интереси од видот на јавниот поредок или националната безбедност - како што тоа на пример е споменато во Членот 1 од Протоколот Број 7 кон Европската конвенција за човекови права од 22 ноември 1984 година - не се од материјално значење, доколку се работи за апсолутни права.

33. Според КСЕС, поради деликатната обврска за гарантирање на основните права и слободи, надзорот и супервизијата на сите административни правни мерки во однос на протерувањето на странски лица (како и нивното претходно набљудување и следење), барањата за обезбедување виза, контролатата на идентитетот, забраната за здружување, забраната за собири, прислушкувањето, инсталирањето на видео камери и активностите на пронаоѓање и лоцирање на лица преку употреба на информациската технологија, треба да бидат доделени на обичните судови (вклучувајќи ги управните судови) воспоставени со закон, каде работат професионални судии, со полна гаранција за нивната независност.

34. Должноста за обезбедување ефективно правно средство може единствено да биде доверена на обичното судство и/или судии, затоа што се тие воспоставени во согласност со правните традиции на некои земји и поседуваат специјализирано знаење (на пример, управни судии - погледнете ја точка 26 погоре во текстот).

Г. КРИВИЧНИ ЗАКОНСКИ МЕРКИ

35. Потребата за одговор на терористичките акти преку кривични законски мерки, веќе одамна е потврдена во различни текстови, изготвени и усвоени од страна на Советот на Европа (погледнете ја Препораката 703(1973) од Парламентарното собрание, за меѓународниот тероризам). Таквиот одговор вклучува преземање на соодветни мерки во националното независно законодавство од страна на државите (а); додека делот (б) ќе биде посветен на неизменетата улога на судијата, во текот на кривичните постапки за тероризам.

а. Независно законодавство

36. Многу држави го имаат вклучено посебното кривично дело ²тероризам² во своите домашни кривични закони, на тој начин одразувајќи ја заедничката желба изразена во различните меѓународни инструменти на Обединетите Нации, Советот на Европа и Европската Унија.

37. Имајќи ја предвид важноста на кривичните дела кои се сметаат како терористички, како и процедуралните последици кои произлегуваат од нив, многу е важно основните начела од кривичното законодавство да се применуваат врз терористичките кривични дела, на ист начин, како и во случајот на било кое друго казниво дело, а елементите на таквиот престап да бидат јасно и прецизно дефинирани.

38. Придржувањето кон овие критериуми е од основна важност, не само за докажување на вината кај оние дела, кои вклучуваат директен напад врз лица или имот, туку и во сите случаи каде домашната легислатива овозможува класификација на одредени други видови дела, како што се подготвувањето или финансирањето на терористички активности, во својство на терорист.

39. Тероризмот не препознава државни граници, па така и законскиот одговор на државите во однос на истиот, мора да биде од меѓународен карактер. Постоечките меѓународни правни инструменти во оваа сфера, обезбедуваат заедничка нормативна основа за борбата против тероризмот. Од голема помош за националните судии, особено во сферата на меѓудржавната соработка (на пример, во однос на размената на информации и помош во судството), би било доколку меѓународната заедница развие усогласени дефиниции за терористичките акти и дела, во согласност со стандардите содр-

жани во Членот 7 од Европската конвенција за човекови права. Судиите пак, од нивна страна, како толкувачи на законот, при примената на законот, секогаш треба да ја имаат предвид меѓународната димензија на оваа појава.

6. Улогата на судијата останува неизменета во кривичните постапки за терористички акти

40. Во контекст на кривичното право, исто така, судиите имаат централна улога во обезбедувањето на соодветна рамнотежа, како во однос на содржината на законите, така и во однос на законските постапки, помеѓу потребата за откривање и гонење на актите на тероризам и заштитата на човековите права на лицата кои се осомничени или пак обвинети за извршување на таквите дела.

41. Имајќи ги предвид горе споменатите потреби, може да се разгледаат некои од прашањата поврзани со улогата на судијата во постапките во сферата на тероризмот.

i. Отфрлање на "*tribunaux d'exception*"

42. КСЕС забележува дека речиси универзалниот одговор од страна на европските држави во однос на барањето за рамнотежа помеѓу безбедноста наспроти тероризмот и заштитата на човековите права, беше одбивањето за воспоставување на "*tribunaux d'exception*" (погледнете ја точката 15 погоре) како реакција на моменталната закана наметната од тероризмот.

43. Државите треба да се потпрат на постоечката судска структура од која се очекува да ја постигне таквата рамнотежа - во согласност со општо прифатените закони во демократските држави, вклучувајќи ги меѓународните конвенции и особено Европската конвенција за човекови права.

44. Според КСЕС, улогата на судиите во случаите поврзани со терористички акти, не треба да се разликува од улогата која судијата ја има во однос на било кое друго кривично дело или престап, а самата природа на конкретното извршено дело не го оправдува непочитувањето на вообичаените правила, применливи врз надлежноста што ја имаат судовите.

45. Во секој случај, важноста на тероризмот сугерира дека кривичните дела од оваа категорија треба да се третираат од страна на

оние судови, кои се надлежни за разгледување и одлучување на најсериозните кривични дела, каде таквата надлежност е поделена помеѓу националните судови.

46. КСЕС е свесен дека локалните услови или потреби во врска со безбедноста на самите судии, можат понекогаш да го оправдаат решението на специјализирани судови, кои би биле надлежни за случаи од сферата на тероризмот.

47. Како и да е, важно е ваквите специфични судови да имаат независни судии и да ги применуваат вообичаените правила за постапките, притоа целосно почитувајќи го правото на одбрана и генерално, правото на јавна расправа, на начин, кој во сите можни случаи ќе гарантира фер постапка.

48. Потребно е да се избегнат ситуациите, во кои од една страна, истражителите имаат конкретно искуство во сферата на тероризмот, но, од друга страна, судиите и јавните обвинители би можеле да се соочат со потешкотии, поради недостаток на информации и знаење.

49. Обуката на судиите мора да ги опфати сите области на кривично и финансиско право, релевантни за разбирањето на терористичките активности и мора да вклучува меѓународна димензија, со цел да се унапреди креирањето на судски мрежи, кои се од исклучителна важност за размена на информации и други форми на прекугранична соработка.

50. Иницијативите за обука треба да бидат насочени и кон потенцирање на специфичната функција на судиите, кои секогаш мораат да одржуваат рамнотежа, помеѓу потребата од сузбивање на криминалот и почитувањето на основните права, дури и тогаш кога се бават со терористички активности.

ii. Улога на судиите во текот на истрагата

51. Според мислењето на КСЕС, без разлика на сериозноста на делото, во текот на сите фази на истрагата, судовите мораат да обезбедат, ограничувањата на индивидуалните права да бидат ограничени на ниво, кое е стриктно неопходно за заштита на јавниот интерес¹⁶. Судовите треба да извршат проценка на валидноста и легитимитетот на доказниот материјал, собран од истражителите и

треба да го поседуваат неопходното законско овластување за одбивање докази, кои биле обезбедени по пат на тортура или нечовечко или деградирачко однесување, или преку кршење на правото на одбрана, или по пат на други незаконски активности. Судовите мораат да обезбедат, одлуките во врска со истрагите да бидат во согласност со правилата за фер судење и еднаков третман на сите заинтересирани страни.

52. Иако истрагите во одредени земји се спроведуваат од страна на специјални информативни служби, кои се клучен инструмент за истрагите и превенција на криминалот, активностите на таквите информативни служби не смеат да прераснат во кршење на важечките закони и мораат да бидат предмет на демократска контрола, во согласност со барањата содржани во Европската конвенција за човекови права¹⁷.

53. КСЕС смета дека сите наредби за замрзнување, заплена или конфискација на средства, насочени кон спречување на финансирањето на тероризмот, треба да бидат прецизно дефинирани со закон и во секој случај мораат да бидат предмет на судско овластување и редовна супервизија, затоа што истите можат да претставуваат сериозно кршење на правата на приватност и поседување имот.

54. Советот на Европа ја усвои Препораката [Rec\(2005\)10](#) од Комисијата на министри во државите членки, за специјалните истражни техники во однос на сериозните кривични дела, вклучувајќи ги и актите на тероризам¹⁸.

55. Во оваа препорака се потенцира дека употребата на специјалните истражни техники е клучна алатка во контекст на борбата против сериозните кривични дела, веќе извршени или пак во подготвителна фаза, но, исто така, наведува дека таквите техники можат единствено да се користат во одредени рамки и во услови, кои мораат прецизно да се дефинираат со закон, под соодветна супервизија на судските власти или други ²независни тела². КСЕС се сомнева дека супервизијата навистина може да биде доверена на ²независни тела², освен на оние судии, кои, според правната традиција на повеќето држави, вообичаено се надлежни во конкретната правна област (погледнете ја точка 26 погоре). На концептот на ²независни тела² му недостасува прецизност и тој не гарантира

непристрасна постапка, како што тоа се бара во Член 6, став 1, од Европската конвенција за човекови права.

56. КСЕС смета дека таквите специјални истражни техники мораат да ги почитуваат начелата на легалност и пропорционалност. Тие, во секој случај, мораат да се третираат како привремени мерки и нивната примена треба да биде предмет на редовна супервизија и контрола (вклучувајќи, генерално, претходно овластување) од надлежниот суд.

iii. Улога на судиите за време на притворот

57. КСЕС потсетува дека одредбите од Членот 5, ставови 3 и 4 од Европската конвенција за човекови права, мора да се почитуваат во случај на притворските случаи во очекување на судење и осудени лица по основ на обвиненија за терористички акти¹⁹. Притворот е санкција која ја одредува судот за лица, чија вина е веќе утврдена. Сепак, во исклучителни случаи, лицето може да биде притворено пред донесување на судската одлука како превентивна мерка (приведување, одбивање на понудената гаранција пред формалното обвинение итн., како пред, така и во текот на судењето).

Притворање на осомничени лица

58. Што се однесува до приведувањето и притворот пред одлуката со која се утврдува вината, праксата е различна од држава до држава, од аспект на мерките со кои се ограничуваат човековите права, прифатливи за секоја земја поединечно. Па така, одредени земји, во случаи на тероризам, го имаат продолжено периодот на задржување во полиција, па дури и на притворот, кои се инаку предвидени во вообичаеното законодавство, додека другите држави немаат намера да отстапуваат од одредбите содржани во истото.

59. Имајќи предвид дека слободата на движење е едно од основните права во демократските земји, КСЕС смета дека сите мерки, кои би можеле да претставуваат пречка во уживањето на ова право, мораат прецизно да бидат утврдени со закон, но, исто така, судиите - во нивното својство на луѓе што ги гарантираат индивидуалните слободи - мора да ја добијат и задачата за супервизија и надзор врз мерките на приведување и притвор, кои биле одредени пред да се утврди вината.

60. Ваквата супервизија значи дека судијата треба да биде во состојба да го верификува постоењето на законските и фактички

услови потребни за притворот (што би значело и верификација на основата за сомневањето, врз основа на обвинувањата, за кои навремено треба да биде информирано притвореното лице), да се увери дека постои гаранција за личниот дигнитет и правото на одбрана, да обезбеди, дека ограничувањето на овие права, неопходно поради природата на фактите на самиот случај, е стриктно пропорционално на целта која треба да биде остварена и дека на тој начин не се влијае штетно на самото начело за правото на одбрана. Судијата мора да провери, дали притвореното лице е подложено на тортура или било какво друго нечовечко или деградирачко однесување, да ги прогласи за незаконски сите мерки на притворање кои се тајни, или неограничени според времетраењето (судијата е оној, кој треба да ја одреди должината на притворот), или кои не гарантираат појавување на лицето пред надлежниот суд, согласно законот. Доколку, во текот на извршувањето на овие функции, судијата открие дека лицето можеби било предмет на тајно апсење, држење во притвор и/или пренесување на друга локација, судијата е должен случајот да го пријави на соодветните власти, задолжени за кривичните истраги.

Притвор по завршувањето на судскиот процес

61. Што се однесува до притворот на лица чија вина била утврдена, КСЕС смета дека сериозноста на терористичките кривични дела не е оправдување за било каква дерогација од општите правила одредени со закон, во сферата на кривичните постапки и мерките на притвор. Тоа особено значи дека судиите не можат да бидат овластени да применуваат кривични санкции согласно стандардите за докажен материјал, кои би претставувале дерогација, односно отстапување од општо прифатените правила.

Притворски услови

62. Ова мислење не е најсоодветното место за дискутирање на условите на притвор, иако ова прашање заслужува понатамошно разгледување во некое од идните мислења на КСЕС²⁰. Ова прашање ги изразува потешкотиите во однос на исполнување на барањата за почитување на човековите права и заштитата на јавниот интерес. Во многу земји постои големо искушение да им се даде автоматски приоритет на безбедносните прашања, кои можат да носат и ризик од евентуална злоупотреба.

63. КСЕС, за моменталните потреби, го обрнува вниманието и на Препораката [Rec\(2006\)2](#) од Комисијата на министри од државите

членки, во врска со Европските затворски правила, усвоена на 11 јануари 2006 година.

64. На лицата кои биле уапсени како осомничени терористи, мора да им се гарантира брз пристап до правна помош и застапување од страна на адвокат по сопствен избор, без разлика каде се тие притворени. Судовите треба да се во состојба да одобрат одредени олеснувања и донесат соодветни одлуки, со цел да се обезбеди притворените лица да не бидат подложени на нечовечко или деградиреачко однесување или казнување и судиите треба да бидат во состојба (доколку тие сметаат дека е потребно и по нивен предлог) да извршат инспекција на било која локација која се користи за притвор и мораат да имаат слободен пристап до сите притворени лица.

iv. Улога на судиите во заштитата на сведоците, жртвите и соработниците на правдата

65. Судските процеси за терористички дела, често се засноваат на сведочењето на лица, кои се блиску поврзани со терористичките групи и кои се поранливи од другите во однос на евентуалната употреба на техники на заплашување врз нив самите или други луѓе блиски до нив. Токму затоа, се поставува прашањето на заштита на овие лица.

66. Жртвите на терористички акти треба, исто така, да бидат заштитени од евентуални притисоци или закани, кои инаку би можеле да ги спречат, тие да се појават пред судот.

67. Заштитата на сведоците би можела да биде тешко изводлива доколку се заснива единствено на национална основа, имајќи ги предвид условите во земјата во која тие се лоцирани. Токму затоа, потребна е меѓународна соработка, во согласност со стандардите, кои веќе се развиени во другите сфери на соработка²¹.

68. Судијата мора да постигне рамнотежа помеѓу потребата од заштита на сведоците/жртвите на кривичното дело и правото на обвинетиот за непристрасна и фер судска постапка. Таквата рамнотежа предизвикува потешкотии, кога сведоците и жртвите се вклучени во одредена програма за нивна заштита и во таквите случаи, контактот помеѓу осомничените лица и/или нивните адвокати на

одбраната може да биде оневозможен, дури и за време на самото судење.

69. Сугестијата на КСЕС е, имајќи предвид дека улогата на судијата вклучува и обезбедување на правото на одбрана и еднаков третман на сите странки во постапката, дека судиите - во случаите каде сведоците се отсутни од судот или анонимни, па затоа обвинетиот не бил во можност да ги оспори нивните тврдења или пак да им постави прашања - осудителната пресуда не смеат да ја засноваат единствено врз или во пресудна мерка, врз изјавите дадени на истражителите од страна на сведоците.

70. Судските системи се соочуваат со дополнителни предизвици, кога борбата против тероризмот се заснова на елементи обезбедени од разузнувачките служби (што често вклучува и прекугранична размена на разузнувачки податоци). Во тие случаи, заштитата на изворите, сведоците и членовите на разузнувачките служби, е исто така, од особена важност. КСЕС смета дека во оваа сфера треба да се применат слични начела, како оние споменати во точка 69.

71. Од друга страна, според КСЕС, судијата, исто така, треба да ги земе предвид и меѓународните законски одредби, вклучувајќи ја и антитерористичката легислатива, притоа штитејќи ја положбата на жртвите на сериозни кривични дела, особено кога тие се и сведоци во одреден случај. Во секоја фаза од постапката судијата мора да се увери дека се преземени сите потребни ефективни мерки, за наводните жртви да можат целосно да ги уживаат своите права, истовремено, притоа обезбедувајќи и целосна почит за правата на обвинетото лице. Кога со соодветни овластувања не се задолжени другите власти, или пак кога таквите власти не обезбедат соодветни мерки, судијата мора да биде во состојба да ја обезбеди безбедноста на жртвите, заштитата на нивните семејства и нивниот приватен живот, пристапот до правдата, како и соодветниот третман и бесплатната правна помош. Ваквите овластувања не смеат да бидат неразумно ограничени од страна на други државни тела и органи, поради финансиски или било кои други причини.

72. Дополнително, КСЕС предлага, кога се задоволени специфичните услови предвидени со законот, жртвата да добие и соодветна компензација, на пример од државата или преку конфискација на

имотот на извршителите на делото, со цел, тој да се искористи за компензација на жртвите²².

73. Конечно, КСЕС потенцира дека е потребно државата да ја гарантира безбедноста на истражителите, судиите и административниот кадар во судството, кои работат на постапки поврзани со дела од сферата на тероризмот.

Д. УЛОГА НА СУДИЈАТА ВО ЗАШТИТАТА НА СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ И ДРУГИТЕ ПРАВА И СЛОБОДИ

74. Тероризмот ги поткопува самите темели на демократијата.

75. И покрај зголемените терористички активности, КСЕС смета дека националните судии мораат секогаш да ги почитуваат основните начела на владеењето на правото, кои се од клучна важност во секое демократско општество, вклучувајќи ја слободата на изразување и другите индивидуални права. Имајќи предвид дека борбата против тероризмот не смее никогаш да доведе до поткопување на вредностите и слободите, кои терористите имаат намера да ги уништат, од клучна важност за демократиите е, судовите да продолжат да делуваат како бранители на клучната демаркациона линија помеѓу демократското општество и општество кое возвраќа и се бори, користејќи методи кои значат ограничување на слободата на изразување или пак кршење на други права и слободи, како што се правата на малцинствата или политичките слободи.

76. Кога се зборува за улогата на судијата, како толкувач на законот, во процесот на идентификација на дела, кои би можеле да се подведат под дефиницијата на тероризмот, КСЕС би можел да се повика и на: Рамковната Одлука на Советот 2002/475/JHA, со која Европската Унија бара од своите држави членки, да ги третираат како терористички акти и да обезбедат список на казниви национални кривични дела, кои, ²со оглед на нивната природа или контекст, можат да предизвикаат сериозна штета за државата или некоја меѓународна организација, доколку се извршат со цел населението сериозно да се заплаши, или пак доколку значат вршење притисок врз владата или некоја меѓународна организација, со цел таа да изврши или пак да се воздржи од извршување на некаква активност, или пак доколку значат сериозна дестабилизација или уништување на основните политички, уставни, економски или социјални структури во земјата или некоја меѓународна организација². Од државите членки се бара да ги прогласат за казниви и намерно извршените дела на ²раководење со терористичка група² или учество во нејзините активности.... знаејќи дека таквото учество ќе придонесе кон нејзините криминални активности и да обезбедат казнување на делата на иницирање, помагање или поттикнување, или генералниот обид за извршување на било кое од претходно споменатите дела.

77. Како и да е, во точката 10 од Рамковната Одлука се наведува дека намерата на ниту еден елемент од истата, не е да се намалат или органичат основните права или слободи (вклучувајќи го и правото на собирање и здружување, слободата на изразување, правото за синдикално организирање и членување, правото на штрајк и демонстрации итн.). Членот 5, исто така, предвидува дека евентуалните казни не треба да бидат само ефективни и опоменувачки, туку и пропорционални. КСЕС се согласува со таквиот пристап.

78. Дополнително, КСЕС ја разбира и прифаќа потребата и важноста на државите да обезбедат слободно и безбедно општество, но смета дека тоа треба да се постигне преку законите и нивната правилна примена, притоа не жртвувајќи ги основните слободи.

79. Мислењата кои се обидуваат да го оправдаат тероризмот како реакција на политичкото, идеолошко, религиозно и економско угнетување во одредени области во светот, предизвикуваат специфични проблеми. Имајќи предвид дека во одредени случаи, таквите постапки можат да претставуваат опасност за демократското општество, сè пошироката забрана на изразите на величење и пофалба или глорификација ("*Apologie du terrorisme*"), во последно време, станува една од важните дополнителни реакции во однос на заканата од тероризмот.

80. Општо земено, постои јасна разлика меѓу тврдењата и постапките, кои претставуваат практикување на основните права и слободи, дури и кога тие се проблематични или политички мотивирани и незаконското иницирање, поттикнување, подржување или славење на криминалните акти на тероризам. Уште на самиот почеток, ваквата разлика треба да биде поставена од законодавецот, а применета од извршната власт, но, начинот на која истата ќе биде поставена и применета, мора да може да се анализира и оценува од страна на судот. Судовите во една демократија можат и требаат да ги земат предвид мислењата и ставовите на другите делови од власта и државата, но, ја имаат и независната должност да ја разгледаат неопходноста и пропорционалноста на мерките, кои би можеле да значат кршење на основните права, гарантирани со националниот устав или со Европската конвенција за човекови права.

81. Терористичките дела треба да бидат јасно дефинирани во легислативата и предмет на вообичаеното кривично право. Одлуката за тоа, дали конкретната активност е во спротивност со за-

конот, треба, исто така, да ја носат редовните судови, во согласност со владеењето на правото и Европската конвенција за човекови права и врз основа на доказите, обезбедени со дозволени средства и начини, без постоење на било каков несоодветен притисок. Судовите можат да преземаат времени и претходни мерки, кои им стојат на располагање во сферата на граѓанското и кривичното право, со цел да ја забранат или ограничат изработката и растурањето на одредени материјали, чие публикување или употреба може да вклучува или предизвика нарачка или извршување на терористичко кривично дело.

82. Судиите се соочуваат со тешки и понекојпат контраверзни одлуки, кога утврдуваат дали националната легислатива ги почитува основните права или слободи и дали одреден акт претставува терористичко дело, во рамки на опфатот на таквата легислатива. Ваквите потешкотии можат да бидат особено изразени кога прашањето е дали одредени зборови или акти значат незаконско поттикнување за извршување терористички акт, или пак пофалба на тероризмот. Исто така, праксата покажува дека судиите, врз основа на постоечките дефиниции на тероризмот на национално и меѓународно ниво, можат да се сретнат со потешкотии во својот обид да утврдат дали одредени насилни политички активности, обично извршени или кои треба да бидат извршени во странство, и/или нивното финансирање или обуката и регрутацијата со цел делото да биде извршено, треба да се сметаат за терористички акти или не, затоа што во одредени случаи тие можат да вклучуваат и поединечна или колективна самоодбрана, согласно Членот 51 од Повелбата на Обединетите Нации.

83. Терористичките случаи, а особено оние кои ги предизвикуваат горенаведените потешкотии, обично се одблизу следени од медиумите и општата јавност, многу често со доста критика и дебати во однос на судските одлуки. Напорите на државите за спречување на тероризмот, доведоа до криминализација на одредени акти, чија класификација како кривични дела, со една тенка линија е одвоена од активностите кои би можеле да значат само практикување на слободата на изразување или уживање на политичките слободи. Според КСЕС, одлуката на државите, на судиите да им ја доверат одговорноста за дефинирањето на разликата во таквата класификација, бара таквите видови судски постапки да се водат во една смирена атмосфера.

84. Како политичарите, така и медиумите мораат да се воздржат од обидите да извршат притисок или да вршат напади врз судиите, надвор од она што би можело да се смета за легитимна критика. Мора да постои соодветно независно тело чија должност би била да реагира на таквите напади (погледнете го Мислењето на КСЕС Број 6, став С13). Според КСЕС, самото судство мора да обезбеди судски постапки кои ќе бидат спроведувани од добро обучени професионални судии. Треба да постојат соодветни активности на обука, кои ќе им помогнат на судиите да го унапредат своето разбирање на тероризмот и неговиот историски, политички и социјален контекст.

85. Основната порака е дека законите за безбедноста и владеењето на правото, предизвикани од тероризмот, не смеат да бидат причина за воведување мерки, кои самите по себе, би значеле кршење на основните демократски вредности, човекови права или начела на владеењето на правото. Ова е порака, која, доколку биде спроведена во целост, го намалува ризикот, самите мерки кои биле преземени во борбата против тероризмот, да бидат причина за нови тензии или пак за унапредување на самиот тероризам. Тоа е порака која мора да биде разбрана и прифатена од јавноста, политичарите, медиумите и судовите во сите демократски општества.

РЕЗИМЕ НА ПРЕПОРАКИТЕ И ЗАКЛУЧОЦИТЕ

Имајќи ги предвид горенаведените тврдења, препораките на КСЕС до државите се следниве:

а. да се вршат консултации со националното судство во процесот на изготвување на легислативата, која би можела да влијае врз основните и процедуралните права и да се обезбеди дека сите преземени административни или репресивни мерки во борбата против тероризмот, кои би влијаеле врз правата на луѓето, се контролирани од страна на независно судско тело или власт;

б. да се одбие воспоставувањето на *tribunaux d'exception* или легислатива која не е компатибилна со универзално прифатените и признати права, или во контекст на административните мерки преземени за спречување на терористички акти, или во контекст на кривичната судска постапка;

в. да бидат внимателни, со цел, фундаменталните начела на кривичното право, во случајот на терористичките акти да се применуваат на ист начин, како што тоа би се правело и во случајот на било кое друго кривично дело, со обезбедување на јасна и прецизна дефиниција на конститутивните елементи на овие дела;

г. да ја олеснат меѓународната соработка во борбата против тероризмот, особено во текот на разработката, под покровителство на меѓународните организации, на заедничките дефиниции на делата поврзани со тероризмот;

д. да ја гарантираат безбедноста на сведоците и жртвите од актите на тероризам, како и безбедноста на истражителите, судиите и други лица од судството кои работат на ваквите случаи.

На националните правосудни системи, КСЕС им го препорачува следново:

а. да го унапредат своето разбирање на тероризмот и неговиот историски, политички и социјален контекст, како и нивното познавање на релевантните национални и меѓународни правни инструменти;

б. во практикувањето на својата функција на толкувачи на законот и гаранти на индивидуалните права и слободи, од една страна, да обезбедат, кривичното дело ²тероризам² (вклучувајќи го и поттикнувањето, подготовката за извршување таков акт и финансирањето на таквите акти) да ја исполни предвидената цел од законодавецот и од друга страна, кривичното гонење за ²тероризам² да не биде злоупотребено, истовремено уверувајќи се дека постои рамнотежа меѓу заштитата на јавните интереси и почитувањето на човековите права и основни слободи;

в. да бидат континуирано уверени и да обезбедат постоење на соодветна рамнотежа помеѓу потребата за заштита на сведоците и жртвите од терористичките акции и правата на лицата кои биле вклучени во извршувањето на тие дела.

Фусноти

1. Варшава, 16-17 мај, 2005 година.
2. 956-та седница на Замениците Министри (15 февруари 2006 година).
3. Совет на Европската Унија, 5771/1/06.
4. 804-та седница на Замениците Министри, 11 јули 2002 година.
5. 917-та седница на Замениците Министри, 2 март 2002 година.
6. Член 8 (право на почит на приватниот и семејниот живот), Член 9 (слобода на размислување, убедување и религија), Член 10 (слобода на изразување) и Член 11 (слобода на собири и здружување).
7. Погледнете ја пресудата на Европскиот суд за човекови права, предмет Чахал (Chahal) против Велика Британија (15.11.1996), став 79: ²(Европскиот суд за човекови права) е сосема свесен за огромните потешкотии со кои се соочуваат државите во овие модерни времиња, во заштитата на нивните заедници од терористичкото насилство. Сепак, дури и во такви услови, Конвенцијата апсолутно ја забранува тортурата или нечовечното или деградирачко однесување и казнување, без разлика на постапката, односно извршеното дело од поединецот.²
8. Погледнете ја пресудата на Европскиот суд за човекови права, предмет Чахал (Chahal) против Велика Британија (15.11.1996), ставови 80 и 149.
9. Усвоена од Комисијата на министри на 15 декември 2004 година.
10. Погледнете ја пресудата на Европскиот суд за човекови права, предмет Чахал (Chahal) против Велика Британија (15.11.1996), став 151: Во такви случаи, имајќи ја предвид иреверзибилната природа на штетата која може да биде предизвикана, доколку се материјализира ризикот за таквата злоупотреба и важноста која Судот му ја дава на Член 3, концептот на ефективно правно средство согласно Членот 13 бара независна анализа на тврдењето дека постои разумна и оправдана причина за страв од реален ризик на третман,

кој би бил во спротивност на Членот 3. Ваквата анализа мора да се изврши, притоа не земајќи го предвид она што лицето го сторило, како оправдување на протерувањето, или евентуална закана за националната безбедност на државата која го врши протерувањето.²

11. Погледнете ја Препораката Rec(2004)20: Сите постапки според нивната природа треба да претставуваат рамноправен судир на две спротивставени страни. Сите докази прифатени од судот, генерално, мора да бидат ставени на располагање на странките, со цел да бидат презентирани спротивставените аргументи (став В.4.d).

12. Во пресудата во предметот Чахал, Европскиот суд за човекови права се бави со прашањето на пристапот на странките до доказниот материјал, повикувајќи се индиректно на канадската легислатива: ²Заинтересираните страни (...) го споделуваат мислењето дека судската анализа не претставува ефективно правно средство во случаите каде е загрозувана националната безбедност. Членот 13, во најмала рака, предвидува постоење на некое независно тело кое ќе ги разгледа сите факти и докази и ќе смее да донесе одлука, која ќе биде обврзувачка за Министерот за надворешни работи. Во врс со ова, Амнести Интернешнал, Либерти, AIRE Центарот и JCWI (...) му обрнаа внимание на судот во однос на постапката, која се применува во вакви случаи во Канада. Согласно Законот за имиграција на Канада од 1976 година (изменет и дополнет со Законот за имиграција д 1988 година), судиите од сојузните судови се оние кои вршат претрес, притоа разгледувајќи ги сите докази, при што подносителот добива писмен извештај, резиме, во кој детално се објаснува случајот против него или неа, при што лицето може да има свој застапник и може да приложува сопствени докази. Доверливоста на материјалите од безбедносен карактер се обезбедува на тој начин, што таквите докази се разгледуваат во отсуство на подносителот и неговиот законски застапник. Сепак, во вакви услови, нивното место го завзема одобрен советник-адвокат, поучен од судот, кој ја минал безбедносната проверка, кој врши распит на сведоците и генерално помага на судот во проверката на основноста на обвинението. Подносителот добива резиме-извештај за доказниот материјал добиен во текот на постапката, во кој, чувствителните податоци се избришани.²

13. Погледнете ја на пример, пресудата на Европскиот суд за човекови права, предмет Мауија (Maouia) против Франција (5.10.2000), став 40: ²Заклучокот на судот е дека одлуките во врска со влезот, престојот и депортацијата на странските државјани не се поврзани и не влијаат врз утврдувањето на граѓанските права или обврски на апликантот, или кривичните пријави против него, во рамки на значењето на Членот 6 од поглавјето 1 од Конвенцијата².

14. Погледнете ја пресудата на Европскиот суд за човекови права, предмет Маматкулов и Аскарот против Турција, 4.02.2005, став 124: ²Навистина, може да се каже дека, без разлика за каков правен систем се работи, соодветната примена на правдата бара да не се преземаат непоправливи мерки и активности за времетраење на самата постапка².

15. Погледнете ја веќе споменатата пресуда во случајот Чахал, според која Конвенцијата целосно ја забранува тортурата.

16. Што се однесува до улогата што јавното обвинителство може да ја има во обезбедувањето на заштитата на човековите права, погледнете ја Препораката Rec(2000)19 за улогата на јавното обвинителство во кривичната правда. Во некое од своите идни мислења, КСЕС во детали ќе ги анализира односите помеѓу судството и јавното обвинителство (погледнете го Рамковниот план за глобална активност за судиите во Европа, Документ ССЈЕ (2001) 24).

17. Погледнете на пример: ²Венецијанска Комисија: Служби на внатрешна безбедност во Европа² (CDL/Inf (98)6).

18. Согласно Препораката Rec(2005)10, специјалните истражни техники се: ²техники применети од надлежните власти во контекст на кривичните истраги, за потребите на откривање и истрага на сериозни кривични дела и осомничени лица, насочени кон собирање информации на начин, на кој нема да се привлече вниманието на лицето кое е цел на таквите мерки и техники².

19. Член 5, став 3 од Европската конвенција за човекови права: ²Секое уапсено или задржано лице во согласност со одредбите од став 1.в од овој член, ќе биде веднаш изведено пред судија или друго со закон овластено лице со судски овластувања и има право да му се суди во разумен рок или да биде пуштено на слобода очекувајќи го почетокот на судскиот процес. Ослободувањето може да биде

условено со давање на одредени гаранции за подоцнежното појавување пред судот.² Член 5, став 4 од Европската конвенција за човекови права: ²Секое лице што е лишено од слобода преку апсење или задржување има право да поведе постапка, во која во брза постапка судот ќе решава за законитоста и оправданоста на неговото притворање, во која судот ќе нареди негово ослободување, доколку заклучи дека задржувањето било незаконито.²

Дополнително, во пресудата во предметот Брoган и други против Велика Британија (29.11.1988), во ставот 61, Европскиот суд за човекови права наведува дека истрагата на терористичките кривични дела несомнено предизвикува специјални проблеми за власта. Судот прифаќа дека, под услов да постојат соодветни мерки на безбедност, контекстот на тероризам во овој конкретен случај ²има ефект на продолжување на временскиот период за време на кој власта може, без притоа да го крши Член 5 став 3, да го држи во притвор осомниченото лице за сериозни кривични дела од сферата на тероризмот, пред истото да се појави пред судија или друго овластено лице. Потешкотиите кои ги потенцира власта, во однос на судската контрола врз одлуките за апсење и притворање на осомничени терористи, можат да влијаат врз начинот на примената на Членот 5, став , на пример преку барање на соодветни процедурални мерки на внимание, имајќи ја предвид природата на кривичното дело за кое постои сомневање. Сепак, тие не можат да го оправдаат, согласно Член 5, став 3, комплетното отфрлање на ²навремената² судска контрола². Судот додава дека можноста за флексибилност при толкувањето и примената на концептот на ²навременост² е многу ограничена (став 62). Според мислењето на Судот, дури и најкраткиот од четирите периоди на притвор во конкретниот случај, односно четири дена и шест часа минати во полициски притвор, не соодветствува со прецизните граници за дозволеениот временски период, дефинирани во првиот дел од Член 5, став 3. ²Несомнениот факт дека апсењето и притворањето на апликантите биле предизвикани од легитимната цел за заштита на заедницата во целост од евентуален терористички напад, самиот по себе не е доволен, да обезбеди придржување кон специфичните барања содржани во Член 5, став 3.²

20. Погледнете го Рамковниот глобален акционен план за судиите во Европа, усвоен од страна на Комисијата на министри на нејзината 740-та седница, Документ ССЈЕ (2001)24.

21. Препорака до државите членки Rec(2005)9 на Комисијата на министри на Советот на Европа, во врска со заштитата на сведоците и соработниците на правдата. Погледнете ги и Упатствата за заштита на жртвите од терористички акти, усвоени од страна на Комисијата на министри на Советот на Европа на 2 март 2005 година, потоа Препораката Rec(85)11 до државите членки од Комисијата на министри за положбата на жртвата во рамки на кривичниот закон и кривичната постапка и Препораката Rec(97)13 до државите членки од Комисијата на министри во врска со заплашувањето на сведоците и правата на одбраната.

22. Погледнете ги Упатствата за заштита на жртвите од терористички акти: ²Жртвите на терористички акти треба да добијат фер, соодветна и навремена компензација за претрпената штета и страдање. Кога компензацијата не може да се обезбеди од други извори, а собено преку конфискација на имотот на извршителите на делата, организаторите и спонзорите на терористичките акти, тогаш, државата на чија територија се случил терористичкиот напад, мора да даде свој придонес во компензирањето на жртвите за претрпената директна физичка или психолошка штета и страдање, без разлика на нивната националност (начело 7.1)².

**Референтни меѓународни документи кон
Мислењето бр. 8**

**УПАТСТВО ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА
И БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ**

**УСВОЕНО ОД СТРАНА НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА 11-ТИ
ЈУЛИ 2002 ГОДИНА НА 804-ТИОТ СОСТАНОК НА ЗАМЕНИЦИТЕ
МИНИСТРИ**

Генерален директорат за човекови права
декември 2002 година

ПРЕДГОВОР

Од терористичките напади кои се случија на 11-ти септември 2001 година наваму, борбата против тероризмот стана врвен политички приоритет. Покрај страдањата што ги предизвикаа и заканите кои ги поставија за нашето општество во иднина, нападите се доживеаја и како директен атак врз фундаменталните вредности на човековите права, демократијата и владеењето на правото, кои се наше заедничко споделено наследство.

Советот на Европа не губеше време во својата реакција. Веднаш воспостави палета на иницијативи, и на правниот фронт и во поглед на превенцијата, чиј клучен столб беше подготвувањето на овие Упатства со цел да им се помогне на Државите да го погодат вистинскиот тон во својот одговор на тероризмот. Искушението за владите и собранијата на земјите кои настрадаа од терористички акции е „да го победат огнот со оган“, отстапувајќи од законските мерки на заштита кои постојат во една демократска држава. Но да бидеме јасни во овој поглед: иако една Држава има право да го примени целокупниот свој арсенал на правни оружја за да задуши и спречи терористички активности, не смее да применува униформни мерки кои само би ги поткопале фундаменталните вредности кои таа држава сака да ги заштити. Ако една Држава реагира на ваков начин, таа самата паѓа во стапицата која тероризмот ѝ ја поставува на демократијата и на владеењето на правото.

Токму во состојби на криза, како што се оние кои ги предизвика тероризмот, почитувањето на човековите права е уште поважно, и потребна е уште поголема будност.

Во исто време, како што постојано нагласував уште од нападите, потребата за почитување на човековите права, под никакви услови не претставува пречка за ефективна борба против тероризмот. Сосема е возможно да се помират неопходните чекори за одбрана на општеството и зачувувањето на фундаменталните права и слободи. Овде претставените Упатства имаат за цел да им помогнат на Државите да ја најдат вистинската рамнотежа. Тие се така составени за да можат да послужат како реалистичен и практичен водич за антитерористички политики, законодавство и операции, кои се и ефективни и ги почитуваат човековите права.

Овие Упатства се првиот меѓународен правен текст за човековите права и борбата против тероризмот. При нивното усвојување, на 11-ти јули 2002 година, Комитетот на Министри сметаше дека е од врвна важност тие да им се познати на и да се применуваат од страна на сите органи одговорни за борба против тероризмот, и во Државите членки и во Советот на Европа и во оние Држави кои се вклучени во работата на Советот на Европа како набљудувачи.

Тоа е целта на оваа публикација, која, уверен сум, ќе претставува клучен референтен документ за сите оние кои се дел од борбата против тероризмот.

Валтер Швиммер (Walter Schwimmer)
Генерален секретар, Совет на Европа
септември 2002 година

УПАТСТВО

НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА И БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ

усвоено од страна на Комитетот на Министри на 11-ти јули 2002 година на 804-тиот состанок на Замениците министри

Преамбула

Комитетот на Министри,

[а] Имајќи предвид дека тероризмот сериозно ги загрозува човековите права, претставува закана за демократијата, и има за цел да ги дестабилизира легитимно избраните влади и да го поткопува плуралистичкото граѓанско општество;

[б] Недвојбено осудувајќи ги сите постапки, методи и практики на тероризмот како криминални и без оправдување, без оглед на тоа каде и од кого се починети;

[в] Потсетувајќи дека терористичките чиновници никогаш не можат да се простат или оправдаат со наведување на мотиви како што се човекови права, и дека злоупотребата на права не е никогаш заштитена;

[г] Потсетувајќи дека не само што е возможно, туку и дека е апсолутно неопходно, да се води борба против тероризмот при тоа почитувајќи ги човековите права, владеењето на правото и, каде што е применливо, меѓународното хуманитарно право;

[д] Потсетувајќи на потребата Државите да сторат сè што е потребно, а особено да соработуваат, за осомничените починители, организатори и спонзори на терористичките чиновници да се доведат пред лицето на правдата, за да одговараат за сите последици, особено кривични и граѓански, на своите дела;

[ѓ] Реафирмирајќи ја императивната должност на Државите да го заштитат своето население од можни терористички чиновници;

[е] Потсетувајќи на неопходноста Државите, особено поради рамноправност и социјална солидарност, да се погрижат жртвите на терористичките чинови да можат да добијат надоместок;

[ж] Имајќи предвид дека борбата против тероризмот подразбира долгорочни мерки кои имаат за цел да ги превенираат причините за тероризмот, промовирајќи, особено, кохезија во нашите општества и мултикултурен и меѓу-религиски дијалог;

[з] Реафирмирајќи ја обврската на Државите да ги почитуваат, во својата борба против тероризмот, меѓународните инструменти за заштита на човековите права и, особено за Земјите членки, Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаменталните слободи и прецедентното право на Европскиот суд за човекови права;

го усвојува следново Упатство и ги поканува Земјите членки да се погрижат истото нашироко да се сподели со сите органи одговорни за борбата против тероризмот.

I. Обврската на Државите секој да е заштитен од тероризмот

Државите имаат обврска да ги преземат мерките потребни за заштита на фундаменталните права на секој кој се наоѓа во нивна јурisdикција од терористички чинови, особено правото на живот. Ова позитивна обврска целосно ја оправдува борбата на Државите против тероризмот во согласност со овие Упатства.

II. Забрана на арбитрарност

Сите мерки кои Државите ги преземаат во борбата против тероризмот мораат да ги почитуваат човековите права и начелото на владеењето на правото, при тоа исклучувајќи секаков облика на арбитрарност, како и секаков дискриминаторен или расистички третман, и мораат да подлежат на соодветна супервизија.

III. Законитост на антитерористички мерки

1. Сите мерки кои ги преземаат Државите за да се справат со тероризмот мораат да се законити.

2. Ако една мерка ги ограничува човековите права, ограничувањата мораат да се дефинираат најпрецизно што е можно, и да се неопходни и соодветни на целта која сакаат да ја постигнат.

IV. Апсолутна забрана за тортура

Примената на тортура или на нехуман или деградирачки третман или казнување е апсолутно забранета, под секакви околности, а особено во тек на лишувањето од слобода, испрашувањето и притворањето на лице осомничено или осудено за терористички активности, без оглед на природата на делата за кои лицето е осомничено или за кои е осудено.

V. Собирање и процесирање на лични податоци од било кој надлежен орган од полето на државната безбедност

Во контекст на борбата против тероризмот, собирањето и процесирањето на лични податоци од страна на било кој надлежен орган од полето на државната безбедност смее да го наруши почитувањето на приватниот живот само доколку таквото собирање и процесирање, особено:

- (i) е регулирано со соодветни одредби во домашното законодавство;
- (ii) е пропорционално на целите за кои собирањето и процесирањето е предвидено;
- (iii) може да подлежи на супервизија од страна на надворешен независен орган.

VI. Мерки кои ја нарушуваат приватноста

1. Мерките кои се применуваат во борбата против тероризмот а кои ја нарушуваат приватноста (особено телесен преглед, претрес на живеалиште, поставување на прислушни уреди, прислушување на телефон, контрола на кореспонденција и користење на инфилтрирани агенти) мораат да се регулираат со закон. Мора да се овозможи оспорување на законитоста на овие мерки пред суд.

2. Мерките кои се преземаат за борба против тероризмот мораат да се планираат и контролираат од страна на властите, за да се минимизира, до најголем можен степен, примената на сила која може да предизвика смрт и, во овие рамки, примената на оружје од страна на безбедносните сили мора да е строго пропорционална на целта на заштита на луѓето од незаконско насилство или на неопходноста на спроведување на законско лишување од слобода.

VII. Лишување од слобода и полициски притвор

1. Лице осомничено за терористички активности смее да се лиши од слобода само во случај на постоење на разумно сомневање. Лицето мора да се извести за причините за лишувањето од слобода.

2. Лице лишено од слобода или притворено за терористички активности ќе се изведе веднаш пред судија. Полицискиот притвор ќе биде со разумно времетраење, чие времетраење мора да е тврдено со закон.

3. Лице лишено од слобода или притворено за терористички активности мора да има можност да ја оспори законитоста на своето лишување од слобода и својот полициски притвор пред суд.

VIII. Редовна супервизија на притворањето пред судење

Лице кое се сомничи за терористички активности и кое е притворено во очекување на судење, има право на редовна супервизија на законитоста на своето притворање од страна на суд.

IX. Правна постапка

1. Лице обвинето за терористички активности има право на праведно судење во разумен рок од страна на независен, непристрасен трибунал воспоставен со закон.

2. Лице обвинето за терористички активности има право на презумпција на невиност.

3. Императивите на борбата против тероризмот, сепак, можат да оправдаат определени ограничувања на правото на одбрана, особено во однос на:

- (i) уредувањето на пристапот до и контактите со одбраната;
- (ii) уредувањето на пристапот до досието на случајот;
- (iii) примената на анонимно сведочење.

4. Таквите ограничувања на правото на одбрана мораат да се строго пропорционални на својата намена, и мораат да се преземаат компензациски мерки за заштита на интересите на обвинетите на начин кој го гарантира праведниот карактер на постапката и со кој се обезбедува процедуралните права да не губат од својата суштина.

X. Досудени казни

1. Казните кои се досудуваат на лице обвинето за терористички активности мораат да бидат предвидени со закон за секако дело или пропуст кој претставува кривично дело во моментот кога било извршено; не смее да се наметнува потешка казна од онаа која била применлива во моментот кога кривичното дело било починето.

2. Под никакви услови не смее на лице осудено за терористички активности да му се досуди смртна казна; во случај да се досуди таква казна, истата не смее да се изврши.

XI. Затворање

1. Лице лишено од слобода поради терористички активности мора во секакви околности да се третира со должен респект за човечкиот дигнитет.

2. Императивите на борбата против тероризмот, сепак, можат да бараат лицето лишено од слобода поради терористички активности да се подложи на построги ограничувања од оние кои се применуваат за други затвореници, особено во поглед на:

- (i) регулативите кои се однесуваат на комуницирањето и контролата на кореспонденцијата, вклучувајќи ја и онаа меѓу одбраната и клиентот;

(ii) сместување на лица лишени од слобода поради терористички активности во простории со посебно обезбедување;

(iii) раздвојување на таквите лица во затворот или меѓу различни затвори, под услов преземената мерка да е пропорционална на целта која треба да се постигне.

XII. Азил, враќање („протерување назад“) и протерување

1. Сите барања за азил мораат да се решаваат на индивидуална основа. Мора да постои ефективен лек против донесената одлука. Сепак, кога Државата има сериозна основа да верува дека лицето кое бара да му се одобри азил учествувало во терористички активности, на таквото лице мора да му се ускрати доделувањето на статус бегалец.

2. Обврска на Државата која добила барање за азил е да се погрижи можното враќање („протерување назад“) на барателот во земјата од која тој/таа потекнува или во друга земја, да не го/ја изложи на можност за смртна казна, на тортура или на нехуман или деградирачки третман или казнување. Истото се однесува и на протерувањето.

3. Забрането е колективно протерување на странци.

4. Во сите случаи, извршувањето на налогот за протерување или враќање („протерувањето назад“) мора да се спроведе со почитување на физичкиот интегритет и на дигнитетот на засегнатото лице, со избегнување на секаков нечовечки или деградирачки третман.

XIII. Екстрадиција

1. Екстрадицијата е есенцијална постапка за ефективна меѓународна соработка во борбата против тероризмот.

2. Не смее да се одобри екстрадицијата на едно лице во земја каде тој/таа е под закана на смртна казна. Државата од која се бара екстрадиција може, сепак, истата да ја одобри доколку добие соодветни гаранции дека:

(i) лицето чија екстрадиција се бара нема да биде осудено на смртна казна; или

(ii) дека во случај таквата казан да се досуди, истата нема да се изврши.

3. Не смее да се одобри екстрадиција доколку построи добра причина да се смета дека:

(i) лицето чија екстрадиција се бара ќе биде подложено на тортура или на нехуман или деградирачки третман или казна;

(ii) барањето за екстрадиција е поднесено со цел на гонење или казнување на лицето по основ на неговата/нејзината раса, религија, националност или политички ставови, или доколку постои ризик од предрасуди по било кој од овие основи.

4. Ако лицето чија екстрадиција се бара даде уверливи аргументи дека тој/таа претрпел или постои можност да претрпи флагрантно ускратување на правдата во Државата која го поднесува барањето, Државата до која е упатено барањето мора да ја разгледа основноста на таквиот аргумент, пред да одлучи дали да ја одобри екстрадицијата.

XIV. Право на сопственост

Правото на користење на сопствениот имотот на лица или организации кои се сомничат за терористички активности може да се суспендира или лимитира, особено со мерки како што се налог за замрзнување или заплена од страна на релевантни органи. Сопствениците на таквиот имот имаат можност да ја оспорат законитоста на таквата одлука пред суд.

XV. Можни отстапувања

1. Ако борбата против тероризмот се одвива во состојба на војна или јавна вонредна состојба која го загрозува животот на нацијата, Државата може да усвои мерки кои привремено отстапуваат од определени обврски кои произлегуваат од меѓународните инструменти за заштита на човековите права, строго до степен до кој тоа го бара вонредната состојба, и кој исто така е во рамките и според

условите утврдени во меѓународното право. Државата мора да ги извести надлежните власти за усвојувањето на таквите мерки во согласност со релевантните меѓународни инструменти.

2. Државите не смеат никогаш, какви и да биле делата починети од страна на лицето осомничено за терористички активности, или осудено за такви активности, да отстапат од правото на живот онака како што тоа се гарантира со овие меѓународни инструменти, од забраната за тортура или нехуман или деградирачки третман или казна, од начелото на законитост на казните и мерките, и од забраната за ретроактивна важност на кривичното право.

3. Околностите кои довеле до усвојувањето на таквите отстапувања треба да се преоценуваат редовно, со цел овие отстапувања да се укинат веднаш штом ваквите околности ќе престанат да постојат.

XVI. Почитување на категоричните норми на меѓународното право и на меѓународното хуманитарно право

Во својата борба против тероризмот, Државите никогаш не смеат да ги прекршат категоричните норми на меѓународното право ниту пак да го повредат меѓународното хуманитарно право, доколку е применливо.

XVII. Надоместок за жртви на терористички чинови

Доколку надоместок не е целосновозможен од други извори, особено преку конфискација на имотот на починителите, организаторите и спонзорите на терористичките чинови, Државата мора да придонесе во надоместокот за жртвите на нападите кои се случиле на нејзина територија, во случај да се работи за нивната личност или здравје.

**РАМКОВНА ОДЛУКА НА СОВЕТОТ СО КОЈА СЕ МЕНУВА
РАМКОВНАТА ОДЛУКА 2002/475/ЈНА
ЗА БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗМОТ- HOOFDINHOUD**

1. Европската комисија на 6 ноември усвои предлог со кој се менува Рамковната одлука 2002/475/ЈНА за борба против тероризмот (14960/07 CATS 122 DROIPEN 104 + ADD 1 + ADD 2). Целта на предлогот е ажурирање на таа Рамковна одлука и нејзино усогласување со Конвенцијата на Советот на Европа за спречување на тероризмот, преку вклучување на: *јавни провокации за вршење терористички дела, регрутирање за вршење тероризам и обука за вршење тероризам*, додека, во исто време, нема да ја повреди законодавната рамка на Европската Унија, особено Рамковната одлука 2002/475/ЈНА.

2. Комисијата одлучи дека е важно да бидат вклучени такви дела во Рамковната одлука затоа што:

- во нив се содржат предности за постигање поинтегрирана институционална рамка на ЕУ;
- законскиот режим на Рамковната одлука, во врска со видот и нивото на кривични казни и задолжителни правила за јурисдикцијата (надлежноста) ќе важи за овие дела;
- се покренуваат механизмите за соработка на ЕУ (види ја на пр. Одлуката од 2005 г. за испраќање информации поврзани со тероризам до ЕУРОПОЛ и ЕУРОЈУСТ), бидејќи во опсегот на овие механизми спаѓа и оваа Рамковна одлука.

3. Претседателството смета дека прелогот на Комисијата е мошне важен. Меѓутоа, како што Комисијата призна, исто така, овој предлог е мошне деликатен бидејќи е сместен меѓу основните права и слободи, како што е слободата на изразување. Затоа, од суштинско значење е да се постигне вистинскиот баланс во рамките на самиот инструмент.

4. Првата расправа по предлогот се случи за време на португалското Претседателство во т.н. CATS Комисија (од Член 36 од Спогодбата за Европската Унија) на 21, 22 ноември 2007 г., а потоа во т.н. Согерер (Постојаниот комитет на претставниците на Европските заедници) и во Советот (6-7 декември 2007 г.)

5. Во CATS Комисијата, во рамките на средбата од 6 февруари 2008 г. се дискутираше за заштитните механизми. Ова прашање беше

исто така дискутирано и во рамките на Советот за Правда и внатрешни работи [ЈНА Council], каде големото мнозинство делегати се изјасни во полза на предлогот, во делот на заштитните механизми, упатен од страна на Претседателството (6761/08 CATS 13 DROIPEN 17).

6. Неколку од средбите на Пријателите на Претседателството, беа посветени за расправа по предлогот (22 февруари 2008, 18 март 2008 и 31 март 2008). Последната расправа се одржа во рамките на Комитетот кој произлегува од Член 36 од Спогодбата за Европската Унија на 2 април 2008 г. Неколку земји членки ги изнесоа своите задршки по предлогот, кои ќе ги употребат до одржување парламентарна расправа по предлогот.

7. На состанокот на т.н. Согерер (Постојан комитет на претставниците на Европските заедници) од 9 април, големото мнозинство делегати беа спремни да го поддржат текстот на пакетот предлози (doc 7785/2/08), што им го упати Претседателството.

ИЗБРИШАНО искажаа дека сеуште не се во состојба да го прифатат предлогот во врска со обидите, јуридикцијата и принципот на пропорционалност. ИЗБРИШАНО сеуште го разгледуваат прашањето околу јуридикцијата и ИЗБРИШАНО го разгледуваат прашањето за пропорционалноста. Правната служба на Советот ИЗБРИШАНО. Претседателството беше охрабрено од одреден број делегации, вклучително и Комисијата, да го остави пакетот како што е, што е можно повеќе, и да не прави натамошни отстапки.

8. Делегациите можат да го разгледаат следново во Анекс:

- Цитатите од Рамковната одлука која се изменува (Annex A);
- Усогласена верзија на Членовите 3, 4 и 9 од Рамковната одлука 2002/475/ЈНА со измени од нацрт Рамковната одлука (Annex B);
- конечните одредби на Рамковната одлука која се изменува, заедно со нов Член 1а (Annex C);

9. Претседателството има намера да ја финализира расправата во Советот која ќе се одржи на 18 април 2008 г. Потоа текстот ќе биде поднесен на правна/лингвистичка контрола, во текот на што,

текстот ќе биде претворен во својата оригинална, изменета форма, како што е предложен од страна на Комисијата.

10. Во следниов изменет пакет, направени се усогласувања во преамбулата (цитат 16 е изменет за да вклучува само имплементација), споменувањето на принципот за пропорционалност, кој беше дел од оперативниот текст, е сместен во Член 2 од Рамковната одлука, која се изменува и истото е појаснето, а *обидите* за вршење регрутација и обука, се така направени, за да се спроведуваат по избор. Останатите делови од пакетот не се допрени.

11. Затоа, Претседателството го поднесува, до Советот, следниов пакет измени и бара од Советот во целина да го анализира таквиот пакет:

A. ПРИНЦИП НА ПРОПОРЦИОНАЛНОСТ

1. Цитат 16 се менува и ќе се чита (види Анекс А):

(16) „Примената на криминализацијата според оваа Рамковна одлука треба да биде пропорционална на природата и околностите на делото, со оглед на легитимните цели кои се употребуваат и со оглед на нивната неопходност во едно демократско општество, и истото треба да исклучува секаква форма на арбитражност или дискриминација.“

Големо мнозинство Министри, уште за време на Советот, одржан во февруари, веќе беа спремни да прифатат текст сличен на овој. Споменувањето на зборовите „воспоставување“ и „спроведување“ беа избришани.

2. Нова реченица се вметнува во Член 2, став 1 од Рамковната одлука која се изменува (види Анекс С) како што следува:

„При спроведување на Рамковната одлука, земјите членки ќе обезбедат сигурност дека криминализацијата ќе биде пропорционална на легитимните цели кои се употребуваат и кои се неопходни во едно демократско општество, а истите ќе исклучуваат секаков вид арбитражност и дискриминација.“

Претседателството сметаше дека ваквото искажување, кое влијае врз Рамковната одлука која се изменува, претставува разумен компромис помеѓу оние делегации кои не сакаа да постои подетално искажување на принципот на пропорционалност во оперативниот текст на Рамковната одлука.

3. Вметнување на нов Член 1а во Рамковната одлука која се изменува (Анекс С), во кој се содржи став за слободата на изразување,

Овој став е заснован на Член 7(2) од Рамковната одлука за борба против одредени форми на изразување расизам и ксенофобија, по пат на кривичното право: овој став е ограничен и се повикува на слободата на изразување. Овој став беше прифатен на ниво на *Cooper* од страна на сите делегации.

Претседателството смета дека за едно правично решение да биде постигнато, потребно е да постои посебно искажување во текстот, на слободата на изразување, во согласност со примерот на нацрт Рамковната одлука за расизам и ксенофобија.

Б. ОБИДИ

4. во "обид" да стори едно од трите нови дела (Член 4(2) in Анекс В):

Оригиналната Рамковна одлука во Член 4, став 2 содржи обврска за криминализација на *обидите*, со исклучок на оние обиди за поседување оружје или експлозивни направи, и оние обиди за закана за вршење терористички дела; сите други *обиди* се криминализирани. Конвенцијата на Советот на Европа ги криминализира *обидите* за вршење регрутација и *обидите* за вршење обука, повикувајќи се на националното законодавство.

Оние делегации кои сакаа да ги исклучат *обидите* од опсегот на спроведување на Рамковната одлука, го темелеа своето мислење на тоа дека ако се вклучат *обидите*, ќе се отиде предалеку и тие ќе опфаќаат *акти на обиди* кои се подготвителни акти за вршење дело тероризам. Другите делегации кои имаа спротивно мислење го темелеа своето мислење на тоа дека Конвенцијата на Советот на Европа не ги исклучува оние *обиди* за регрутација или обука, а дека *обидите* за регрутација и поставување на камп за обука, без

вистински да биде обезбедена таква обука, се дела кои треба да се криминализираат, поради идните ризици за вршење терористички дела.

Претседателството смета дека правичен компромис ќе претставува да се вклучи референца во текстот, на двата вида дела, со можност да се избира дали тие дела ќе се криминализираат или не. На ваков начин *обидите* за обука и регрутирање ќе бидат уредувани од Рамковната одлука, при што ќе се одржи и дискреционото право, на националните парламенти, како ќе ја спроведуваат оваа Рамковна одлука.

В. ЈУРИЗДИКЦИЈА (НАДЛЕЖНОСТ)

5. околу „јуриздикцијата“ (Член 9): ќе се задржат задолжителните законски основи (вклучително и точките (d) и (e)), за делата, како што сега стојат во постојната Рамковна одлука.

(Анекс А)

Одредени делегации го темелат своето мислење на тоа дека поставувањето на екс-територијална јуриздикција за ваквите дела ќе оди предалеку и дека тоа не е неопходно. Меѓутоа, други делегации пак, заедно со Комисијата, цврсто го темелат своето мислење на тоа дека ќе се даде несигурен политички сигнал до остатокот од светот, преку неспремноста на ЕУ да преземе надлежност врз вакви дела, кои, всушност, во најголем дел се вршат надвор од територијата на Унијата. Исто така треба да се истакне, бидејќи се работи за Рамковна одлука, вистинското спроведување на јуриздикцијата (надлежноста) може да подлежи и на натамошни процедурални услови, според националните права на земјите. Исто така, беа искажани аргументи со кои се објаснуваше зошто овие три дела треба да се третираат различно од оние во оригиналната Рамковна одлука.

Претседателството смета дека треба да се бара правичен компромис исто така и по ова прашање, и смета дека оние аргументи кои се понудени од делегациите, кои повеќе сакаат да се приклонат кон правната рамка на ЕУ, наместо кон Конвенцијата на Советот на Европа, се убедливи.

ПРЕПОРАЧАНИ ЗАКЛУЧОЦИ НА СОВЕТОТ

Делегациите се повикуваат да го прифатат следново, како конечен пакет компромиси, што понатаму ќе биде предмет на натамошна парламентарна дебата, во одредени земји членки, како и на мислењето на Европскиот Парламент, кое ќе го разгледа пакетот што е можно поскоро.

АНЕКС А

Цитати од предлогот на Рамковната одлука на Советот која ја изменува Рамковната одлука 2002/475/ЈНА за борба против тероризмот

СОВЕТОТ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Земајќи ја во предвид Спогодбата за Европска Унија, а особено Член 29, Член 31(1)(е) и Член 34(2)(b) од таквата Спогодба,

1. Земајќи го во предвид предлогот на Комисијата,
2. Земајќи го во предвид мислењето на Европскиот Парламент, во кое:

(1) Тероризмот претставува најсериозно кршење на универзалните вредности на човековото достоинство, слобода, еднаквост и солидарност, почитување на човековите права и основни слободи, врз кои Европската Унија е формирана. Исто така тероризмот претставува најсериозен напад на начелото на демократијата и начелото на владеење на правото, кои се начела, заеднички за земјите членки на Европската Унија, врз кои се темели самата Европска Унија.

(2) Рамковната одлука на Советот 2002/475/ЈНА за борба против тероризмот претставува основа за политиката за борба против тероризмот на Европската Унија. Постигнувањето заедничка правна рамка во сите земји членки, а особено, постигнувањето усогласено дефинирање на терористичките дела, дозволува политиката за борба против тероризмот на Европската Унија да се развие и да се прошири, врз основа на оние одредби за почитување на основните права и владеењето на правото.

(3) Терористичките закани, во последните неколку години, се зголемија и еволуираа, менувајќи го модусот на функционирање на терористичките активности и поддржувачите на таквите активности, преку заменување на структурираните, хиерархиски поставени групи, со полуавтономни ќелии, кои меѓусебно се слабо поврзани. Преку ваквите ќелии се врши поврзување на меѓународните терористички мрежи, при што, тие сè повеќе и повеќе зависат од употребата на нови технологии, особено Интернет.

(4) Интернетот се користи за да ги инспирира и да ги мобилизира локалните терористички мрежи и поединци во Европа, и исто така, служи како извор на информации за терористички средства и методи, па така тој функционира како „виртуелен камп за обука.“ Активностите за *вршење јавни провокации за извршување терористички дела*, како и за *регрутирање за вршење тероризам и обука за вршење тероризам*, се сè позачестени, и генерираат мошне мали трошоци и ризици.

(5) Програмата од Хаг истакнува дека за ефикасно спречување и борба против тероризмот, преку целосно почитување на основните права, земјите членки не можат да ги ограничат своите активности само на одржување на сопствената безбедност, туку тие треба исто така да се фокусираат и на безбедноста на Унијата во целина.

(6) Акциониот план за спроведување на Програмата од Хаг, се повикува на тоа дека е потребен глобален одговор за справување со тероризмот и дека очекувањата на граѓаните на Унијата не можат да се игнорираат, ниту пак Унијата може да си дозволи неуспех да одговори на таквите очекувања. Исто така, во таквиот план се искажува дека вниманието мора да се фокусира на различните аспекти на спречување, подготвеност и одговор на тероризмот, со цел дополнително да се унапредат, а таму каде што е неопходно и да се дополнат, можностите на земјите членки за борба против тероризмот, со посебно внимание врз регрутацијата, финансирањето, анализата на ризиците, заштитата на клучната инфраструктура, како и управувањето со последиците.

(7) Постојниов предлог предвидува криминализација на дела поврзани со тероризам, во обид да придонесе кон целта на една погенерална политика за заштита од тероризмот, преку намалување на дистрибуцијата на оние материјали кои можат да поттикнат поединци да извршат терористички напади.

(8) Резолуцијата на Советот за безбедност на Обединетите нации 1624 (2005) ги повикува сите држави, да спроведат мерки кои се неопходни и соодветни, и кои се во согласност со нивните обврски според меѓународното право, со закон да го забранат поттикнувањето за вршење терористичко дело или дела, и да спречат вакво однесување. Извештајот на Генералниот секретар на Обединетите нации „Обединети против тероризмот: препораки за глобална антитерористичка стратегија“ од 27 април 2006 г., ја толкува гореспомената резолуција дека обезбедува основа за криминализација на *поттикнувањето* за вршење терористички дела и регрутација, вклучително и преку Интернет. Глобалната антитерористичка стратегија на Обединетите нации (ОН)(8 септември 2006 г.) споменува дека земјите членки на ОН се решени да истражат начини и средства за да ги координираат своите напори, на меѓународно и регионално ниво, со цел да му се спротивстават на тероризмот во сите негови форми и прикажувања на Интернет.

(9) Конвенцијата на Советот на Европа за спречување на тероризам воведува обврска за земјите Потписнички на оваа Конвенција, да ги криминализираат делата: јавни провокации за вршење терористички дела, регрутирање за вршење тероризам и обука за вршење тероризам, кога се сторени противзаконски и со намера.

(10) Дефиницијата на терористички дела, заедно со оние дела поврзани со терористички активности, треба дополнително да се усогласи во сите земји членки на ЕУ, при што таквата дефиниција ќе опфаќа и *јавни провокации за вршење терористички дела, регрутирање за вршење тероризам и обука за вршење тероризам*, кога овие дела се сторени намерно.

(11) Парични и затворски казни треба да се изрекуваат за физички и правни лица кои сториле или биле законски одговорни за јавна провокација за вршење терористички дела, за регрута-

ција за вршење тероризам и за обука за вршење тероризам, кога овие дела се сторени намерно. Ваквите форми на однесување треба да бидат еднакво казниви во сите земји членки на ЕУ, без оглед дали биле сторени преку Интернет, или не.

(12) Треба да се воспостават дополнителни правила во врска со јурисдикцијата, со цел ефикасно да се подигаат обвиненија против јавни провокации за вршење терористичко дело, регрутација за вршење тероризам и обука за вршење тероризам, кога таквите дела се насочени кон, или резултирале во, извршување на терористичко дело кое потпаѓа под надлежност на земја членка на ЕУ.

(13) Земајќи го во предвид тоа дека целите на предложеното не можат да се постигнат еднострано од земјите членки на ЕУ, земајќи ја во предвид потребата од хармонизирани правила во цела Европа, затоа, таквите цели подобро ќе бидат постигнати на ниво на Унијата, при што таа ќе може да спроведува мерки, во согласност со начелото на субсидијарност. Во согласност со принципот на пропорционалност, оваа Рамковна одлука не сака да има поголем опфат од тоа што е неопходно, со цел да ги постигне целите.

(14) Унијата се придржува кон начелото кое се пропишува во Член 6(2) од Спогодбата за формирање на Европската Унија, а истото е пресликано и во Повелбата за основните права на Европската Унија, посебно во Глава II и Глава VI од оваа Повелба. Ниту еден дел од оваа Рамковна одлука не може да се толкува така што ќе ги намали или ќе ги ограничи основните права или слободи, како што се слободата на изразување, здружување или формирање здружение, правото на почитување на приватниот и семејниот живот, заедно со правото на почитување на доверливоста на комуникацијата.

(15) Јавни провокации за вршење терористички дела, регрутирање за вршење тероризам и обука за вршење тероризам се меѓународни кривични дела. Затоа, ниту еден дел од оваа Рамковна одлука не може да се толкува така што ќе ја намали или ќе ја ограничи дистрибуцијата на информации од научен, академски или известувачки карактер. Изразувањето радикални, полемички или контроверзни гледишта во јавна дебата, за чув-

ствителни политички прашања, вклучително и тероризам, е надвор од опфатот на оваа Рамковна одлука, а особено надвор од опфатот на дефиницијата на јавни провокации за вршење терористичко дело,

(16) (...) примената (...) на криминализацијата според оваа Рамковна одлука треба да биде пропорционална на природата и околностите на делото, во поглед на легитимните цели кои се користат и нивната неопходност во едно демократско општество, при што треба да се исклучи каква било форма на арбитражност или дискриминација.

АНЕКС Б

Усогласен текст на Рамковната одлука 2002/475/JHA за борба против тероризмот, со измените од Рамковната одлука за која во моментов се преговара

Член 3

Дела поврзани со терористички активности

1. За потребите на оваа Рамковна одлука:

(а) „јавни провокации за вршење терористичко дело“ значи дистрибуција, или на друг начин овозможување, на порака до јавноста, со намера да се предизвика извршување на едно од делата набројани во Член 1 (1)(а) до (h), при што таквото однесување, без разлика дали со него директно се застапува вршење терористички дела или не, предизвикува опасност едно или повеќе такви дела можеби да бидат сторени;

(б) „регрутација за вршење тероризам“ значи подведување на друго лице да изврши едно од делата набројани во Член 1(1) (а) до (h), или пак во Член 2(2);

(в) „обука за вршење тероризам“ значи обезбедување упатства за правење или употреба на експлозиви, огнени оружја или други оружја или опасни и штетни супстанции, или пак давање упатства за други посебни методи и техники, со цел вршење едно од делата набројани во Член 1(1) (а) до (h), знаејќи дека

предадените вештини се наменети да бидат искористени за таква цел.

2. Секоја од земјите членки на ЕУ ќе преземе неопходни мерки за да се осигури дека оние дела поврзани со вршење тероризам ги вклучуваат и следниве дела, сторени со намера:

(а) јавни провокации за вршење терористичко дело; (б) регрутација за вршење тероризам; (с) обука за вршење тероризам;

(б) тешка кражба, [aggravated theft] со умисла да се стори едно од делата набројани во Член 1(1);

(в) изнудување, со умисла да се стори едно од делата набројани во Член 1(1);

(г) подготовка на лажни управни документи, со умисла да се стори едно од делата набројано во Член 1(1)(а) до (h) и Член 2(2)(b).

3. За делото да биде казниво според став 2, нема да се смета неопходно терористичкиот напад навистина да бил извршен.

4. (...)

Член 4

Поттикнување, помагање, и обид

1. Секоја од земјите членки на ЕУ ќе преземе неопходни мерки да обезбеди сигурност (...) помагањето одредено во Член 1(1), Членовите 2 или 3 е казниво дело.

1а. Секоја од земјите членки на ЕУ ќе преземе неопходни мерки да обезбеди сигурност дека делото поттикнување, одредено во Член 1(1), Член 2 или Член 3(2) (d) до (f) е казниво дело.

2. Секоја од земјите членки на ЕУ ќе преземе неопходни мерки да обезбеди сигурност дека делото обид за вршење дело, одредено во Член 1(1) и Член 3 (d) до (f), со исклучок на делото поседување, како што е одредено во Член 1(1)(f) и делото одредено во Член 1(1)(i), е казниво дело.

3. Секоја од земјите членки на ЕУ *може* да одлучи да преземе неопходни мерки да обезбеди сигурност дека делото обид за вршење дело, одредено во Член 3 (b) и (c) е казниво дело.

Член 9

Јуридикција и подигање обвиненија

1. Секоја од земјите членки на ЕУ ќе преземе неопходни мерки за да воспостави надлежност врз делата одредени во Членовите 1, 2, 3 и 4 кога:

(a) делото е сторено целосно или делумно на нејзина територија. Секоја земја членка на ЕУ може да ја прошири својата надлежност, ако делото е сторено на територија на земја членка на ЕУ;

(b) делото е сторено на пловен објект кој плови под нејзино знаме, или воздухопловно средство регистрирано кај неа;

(c) сторителот е нејзин државјанин или жител;

(d) делото е сторено во корист на правно лице регистрирано на нејзина територија;

(e) делото е сторено против институциите и граѓаните на засегнатата земја членка на ЕУ или пак против институција на Европската Унија или орган кој е воспоставен во согласност со Спогодбата за воспоставување на Европската заедница или пак Спогодбата за воспоставување на Европската Унија, чии простории се во таа земја членка на ЕУ.

2.до 5. Нема промени

АНЕКС В

Автономни одредби (кои не ја изменуваат постојната Рамковна одлука) на предлогот за донесување Рамковна одлука на Советот со која се менува Рамковната одлука 2002/475/JHA за борба против тероризмот

Член 1а

Оваа Рамковна одлука нема да ги условува земјите членки на ЕУ да преземаат мерки спротивни на основните начела во врска со (...) слободата на изразување, особено слободата на печатот и слободата на изразувањето во други медиуми, бидејќи таквите начела произлегуваат од уставните традиции или правила кои ги уредуваат правата и обврските на, и процедуралните гаранции за, печатот или другите медиуми, при што таквите правила се поврзуваат со одредувањето или ограничувањето на законската одговорност.

Член 2

1. Земјите членки на ЕУ ќе ги преземат сите неопходни мерки за да се придржуваат кон оваа Рамковна одлука ... *. При спроведувањето на оваа Рамковна одлука, земјите членки на ЕУ ќе обезбедат сигурност дека криминализацијата ќе биде пропорционална на легитимните цели кои се употребуваат и кои се неопходни во едно демократско општество, и при тоа, ќе исклучат каква било форма на арбитрарност и дискриминација.

2. По... *, земјите членки на ЕУ ќе му го препратат на Генералниот секретар на Советот, текстот на одредбите со кои се транспонираат, во нивните национални законодавства, обврските кои им се налагаат во оваа Рамковна одлука. Врз основа на извештај подготвен во согласност со тие информации, како и извештај од Комисијата, Советот ќе оцени, до...**, дали земјите членки на ЕУ ги презеле неопходните мерки за придржување кон оваа Рамковна одлука.

Член 3

Оваа Рамковна одлука ќе влезе во сила на денот на нејзиното објавување во Службениот весник на Европската Унија.
Во Брисел,

За Советот, Претседател на Советот

* Две години по влегување во сила на Рамковната одлука

** Три години по влегување во сила на Рамковната одлука.

СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

**ПРЕПОРАКА БР REC(2004)20
НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА СУДСКА КОНТРОЛА НА УПРАВНИТЕ АКТИ**

(Усвоена од страна на Комитетот на министри
на 15 декември 2004 година
На 909-та средба на претставниците на министрите)

Комитетот на министри, врз основа на условите од Член 15 b од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека целта на Советот на Европа е да постигне поголемо обединување помеѓу своите членки;

Повикувајќи се на Член 6 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, во која се пропишува дека „секој има право на правично и јавно судење во разумен рок, од страна на независен и непристрасен суд основан со закон“ и релевантната судска пракса за управни спорови на Европскиот суд за човекови права;

Сметајќи дека делотворната судска контрола на управните акти чија што цел е заштита на правата и интересите на поединци претставува суштински елемент на системот за заштита на човековите права;

Земајќи предвид дека треба да се воспостави рамнотежа помеѓу легитимните интереси на сите страни, а во намерата да се обезбедат услови за постапка без одложување и за ефикасна и делотворна државна управа;

Земајќи ги предвид резултатите од надзорот околу придржувањето на земјите членки кон своите обврски во однос на „функционирањето на судскиот систем“ и на одлуката што претставниците на министрите ја усвоија на 693-та средба на 12 јануари 2000 година, за можноста за и за опфатот на судската контрола врз управните одлуки;

Земајќи ги предвид заклучоците на Првата конференција на претседатели на врховни управни судови во Европа, чија што тема беше „Можноста и опфатот на судска контрола врз управните одлуки во земјите членки“, која што се одржа во Стразбур на 7 и 8 октомври 2002 година;

Земајќи ги предвид правните инструменти на Советот на Европа во областа на управно право, а особено Резолуцијата (77) 31 за заштита на поединецот во однос на актите на управните органи;

Земајќи ја во предвид Препораката бр. R (94) 12 за независноста, ефикасноста и улогата на судиите;

Повикувајќи се на Препораката бр. Рес(2003)16 за извршување на управните и судските одлуки во областа на управното право;

Барајќи да се зајакне владеењето на правото и човековите права, кои што се основни вредности на правните системи на земјите членки на Советот на Европа;

Барајќи да се обезбеди делотворен пристап кон судска контрола врз управните акти;

Убедени дека другите методи на контрола врз управните акти, а кои што можат да опфатат внатрешна жалбена постапка до управните власти и контрола од страна на институцијата народен правобранител, како и жалба за поведување алтернативните методи за водење спорови, наведени во Препораката Рес(2001)9 за алтернативни методи за водење спорови помеѓу управните власти и приватни лица, се корисни во подобрување на функционирањето на надлежноста на судовите и за делотворна заштита на (правата на сите),

Им препорачува на владите на земјите членки, во рамките на своите домашни правни системи и пракса да ги применат начелата наведени долу:

А. Дефиниции

За целите на оваа Препорака,

1. Под „управни акти“ се мисли на:

а. правни акти – поединечни и нормативни – како и физички акти на управата, преземени при извршувањето службени овластувања, кои што можат да влијаат врз правата на физичките и правните лица;

б. ситуации на одбивање да се дејствува или недејствување во случаи каде што управната власт има обврска да спроведе постапка по одредено барање.

2. Под „судска контрола“ се мисли на разгледување и одредување од страна на суд, на законитоста на еден управен акт и усвојување соодветни мерки, со исклучок на контрола од страна на уставен суд.

Б. Начела

1. Опфат на судската контрола

а. Сите управни акти треба да бидат предмет на судска контрола. Таквата контрола може да биде директна или по пат на исклучок.

б. Судот треба да биде во можност да контролира какво било прекршување на закон, вклучувајќи и немање компетентност, процедурална несоодветност и злоупотреба на надлежноста.

2. Пристап до судска контрола

а. Судската контрола треба да им биде достапна барем на физички и правни лица во однос на управни акти што директно влијаат врз нивните права или интереси. Земјите членки се поттикнуваат да проверат, пристапот кон судската контрола, дали исто така треба да биде отворен и за здруженија или други лица и органи кои имаат надлежност да ги штитат колективните интереси или интересите на заедницата.

б. Од физичките и правните лица може да се бара прво да ги исцрпат сите правни средства достапни со домашното право, пред да побараат заштита преку судска контрола. Должината на постапката за барање такви правни лекови не треба да биде прекумерна.

в. На физичките и правните лица треба да им се дозволи разумен временски рок во кој ќе ја започнат постапката на судска контрола.

г. Трошокот за пристап до судска контрола не треба да биде таков да ги одврати барањата. На лицата кои немаат потребни финансиски средства за тоа, треба да им се обезбеди правна помош каде што интересите на правдата тоа го бараат.

3. Независен и непристрасен суд

а. Судската контрола треба да се спроведува од страна на суд основан со закон, чија што независност и непристрасност се гарантираат во согласност со условите од Препорака Бр. R (94) 12.

б. Судот може да биде управен суд или дел од редовниот судски систем.

4. Право на правично судење

а. Временскиот период во чии рамки судот носи одлука треба да биде разумен, земајќи ја предвид сложеноста на секој случај и на процедуралните чекори или одложувања причинети од странките, а истовремено треба да го почитува расправното начело (adversary principle).

б. На страните во постапката треба да им биде овозможена т.н. „еднаквост на условите“ (equality of arms). Секоја страна треба да има можност да го претстави својот случај без да биде ставена во неповолна позиција.

в. Освен кога домашното право има исклучоци за значајни случаи, управната власт треба на судот да му ги стави на располагање документите и информациите релевантни за случајот.

г. Постапката треба да биде расправна по карактер. Сите докази кои ќе бидат прифатени од судот треба, во принцип, да им бидат достапни на странките, со цел постигање аргументи засновани на расправа.

д. Судот треба да биде во позиција да ги провери сите правни и фактички прашања важни за случајот претставен од странките.

ѓ. Постапката треба да биде јавна, освен во исклучителни околности.

е. Пресудата треба да се изрече јавно.

ж. Треба да се изнесат причините за пресудата. Судовите треба да ги изнесат основите врз кои ги темелат своите одлуки, на доволно јасен начин. Иако не е неопходно еден суд да одлучува за секоја точка покрената во текот на расправата, за поднесок, кој што, доколку е прифатен, е одлучувачки за одлуката за исходот на случајот, потребен е посебен и брз одговор.

з. Одлуката на судот кој што врши контрола врз еден управен акт треба, барем во значајни случаи, да биде предмет на жалба до повисок степен, освен доколку случајот директно не се упати на повисок степен, во согласност со домашното законодавство.

5. Делотворност на судската контрола

а. Доколку еден суд заклучи дека одреден управниот акт е противзаконски, тој суд треба да има надлежности неопходни за правна корекција на таквата ситуација, на начин што е во согласност со законите. Судот особено треба да биде надлежен барем да ја поништи управната одлука и, доколку е потребно, да го упати случајот на повторно одлучување кај управниот орган, со цел да се донесе нова одлука што е во согласност со пресудата на судот. Тој исто така треба да има надлежност, по потреба, од управните органи, да побара спроведување на должноста.

б. Судот треба да има надлежност да одлучува за трошоците на постапката и оштетата, во одредени случаи.

в. Неопходните надлежности за обезбедување ефикасно спроведување на судската пресуда, треба да бидат достапни во согласност со Препорака Rec(2003)16.

г. Судот треба да биде надлежен за изрекување преодни мерки за заштита, во услови на исчекување на исходот од постапката.

**КОНВЕНЦИЈА НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА
ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ
ВАРШАВА, 16.V.2005**

Договорот од Лисабон со кој се менуваат Договорот за Европската Унија и Договорот за воспоставување на Европската заедница влезе во сила на 1 декември 2009 г. Како последица на ова, од овој ден натаму, секое споменување на Европската заедница ќе се чита како Европска Унија.

Земјите членки на Советот на Европа и другите потписнички на Советот на Европа,

Земајќи ја предвид целта на Советот на Европа за постигање поголема соединетост меѓу членките на Советот на Европа;

Уважувајќи ги вредностите за засилување на соработката со другите потписнички на оваа Конвенција;

Со желба за преземање ефикасни мерки за спречување на тероризмот, а особено, и борба против јавни провокации за вршење терористички дела и регрутирање и обука за вршење тероризам;

Свесни за сериозната загриженост причинета од зголемувањето на терористички дела и растечката закана од тероризмот;

Свесни за нестабилната состојба со која се соочуваат жртвите на тероризмот, а во врска со ова, реafirмирајќи ја длабоката солидарност со жртвите на тероризмот и нивните семејства;

Уважувајќи дека терористичките дела и делата кои се одредуваат во оваа Конвенција, сторени од кој било, во ни една околност не се оправдани преку основи кои се од политичка, филозофска, идеолошка, расна, етничка, религиозна или слична природа, и повикувајќи се на обврската на сите потписнички на Конвенцијата, да спречуваат вршење вакви дела и, ако не успеат во тоа, да ги гонат сторителите и да обезбедат сигурност дека таквите дела се казниви со санкции кои ја земаат предвид сериозната природа на таквите дела;

Повикувајќи се на потребата за зајакнување на борбата против тероризмот и реafirмирајќи го тоа дека сите мерки кои се преземаат за спречување и оневозможување на терористички дела треба да го почитуваат владеењето на правото и демократските вредности, човековите права и основните слободи, како и другите одредби на меѓународното право, вклучително и меѓународното хуманитарно право, на места каде тоа е применливо;

Уважувајќи го тоа дека оваа Конвенција не е наменета да изврши влијание врз веќе утврдените начела поврзани со слободата на изразување и слободата на здружување;

Повикувајќи се на тоа дека актите на тероризам, според нивната природа и контекст, имаат за цел сериозно да заплашат одредена популација или пак несоодветно да натераат одредена влада, или меѓународна организација, да изврши или да се откаже од вршење одредени дејствија, кои сериозно ќе ја дестабилизираат или уништат основната политичка, уставна, економска или социјална структура на одредена земја или меѓународна организација;

Се согласија на следново:

Член 1 – Терминологија

1. За целите на оваа Конвенција, „терористичко дело“ значи кое било дело кое потпаѓа во опсегот, или пак кое е дефинирано во, еден од договорите кои се набројуваат во Прилогот.

2. При употреба на своите инструменти за ратификација, прифаќање, усвојување или пристапување кон Конвенцијата, Држава или Европската заедница, која не е потписничка на договор набројан во Прилогот, може да објави дека, при спроведување на оваа Конвенција, таквиот договор ќе се смета дека не е вклучен во Прилогот. Ваквата декларација ќе престане да важи откако договорот ќе влезе во сила во Држава или Европската заедница која дала ваква декларација, при што Државата или Европската заедница ќе го извести Генералниот секретар на Советот на Европа за ваквото влегување во сила на договор од Прилогот.

Член 2 – Причина

Причината за оваа Декларација е потписничките да ги подобрат своите напори во спречувањето на тероризмот и негативните ефекти од него, со цел целосно уживање на човековите права, особено правото на живот, како преку мерки кои ќе се преземаат на национално ниво, така и преку мерки на меѓународна соработка, со должна почит кон постојните важечки мултилатерални и билатерални договори или спогодби меѓу потписничките на Конвенцијата.

Член 3 – Национални превентивни политики

1. Секоја потписничка ќе преземе соодветни мерки, особено на полето на обуката на органите за спроведување на законот и

другите органи, како и на полето на образованието, културата, информациите, медиумите и подигањето на јавната свест, со цел да спречи вршење терористички дела и негативни ефекти кои произлегуваат од нив, а во исто време да обезбеди почитување на обврските преземени тука, во врска со човековите права, во случаи кога тоа е применливо кај земјите потписнички, во врска со Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи, Меѓународната спогодба за граѓански и политички права и другите обврски на меѓународното право.

2. Секоја потписничка ќе преземе неопходни мерки за подобрување и развивање на соработката меѓу националните органи со цел спречување на терористички дела и негативни ефекти кои произлегуваат од нив, меѓу другото, преку:

- а. размена на информации;
- б. подобрување на физичката заштита на лицата и установите;
- в. подобрување на плановите за обука и координација во случаи на граѓански вонредни состојби.

3. Секоја потписничка ќе ја унапредува толеранцијата преку охрабрување меѓу-религиозен и мултикултурен дијалог кој ќе вклучи, таму каде што е соодветно, невладини организации и други елементи на граѓанското општество, со цел спречување тензии кои можат да придонесат во извршувањето на терористички дела.

4. Секоја потписничка ќе вложи напори за да ја унапреди јавната свест во врска со постоењето, причините и сериозноста на терористички дела, како и заканите што ги предизвикуваат таквите дела, како и делата одредени во оваа Конвенција, и ќе ја разгледа можноста да ја охрабри јавноста да обезбеди фактичка и посебна помош за надлежните органи, со што ќе се даде придонес во спречувањето терористички дела и дела одредени во оваа Конвенција.

Член 4 – Меѓународна соработка за спречување тероризам

Потписничките на Конвенцијата, каде тоа е соодветно и со должна почит за нивните можности, ќе си помагаат и ќе се поддржуваат меѓу себе со цел да ги подобрат своите капацитети за спречување на

извршувањето на терористички дела, вклучително и преку размена на информации и најдобри практики, како и преку обука и други заеднички напори кои имаат превентивен карактер.

Член 5 – Јавни провокации за извршување терористичко дело

1. За потребите на оваа Конвенција, „јавни провокации за извршување терористичко дело“ значи дистрибуција, или овозможување пренесување порака до јавноста, со намера да се предизвика вршење терористичко дело, при што ваквото однесување, без разлика дали со него се застапува вршење терористичко дело или не, предизвикува опасност едно или повеќе вакви дела да бидат сторени.

2. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки за да го воведо делото вршење јавни провокации за извршување терористичко дело, како што е дефинирано во став 1, кога тоа се врши противзаконски и со намера, како кривично дело во нејзиното домашно законодавство.

Член 6 – Регрутирање за вршење тероризам

1. За потребите на оваа Конвенција, „регрутирање за вршење тероризам“ значи подведување на друго лице да врши или да учествува во извршувањето на терористичко дело, или пак да се здружи во здружение или група, со цел да придонесе за извршувањето на едно или повеќе терористички дела од страна на здружение или група.

2. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки за да го воведо делото регрутирање за вршење тероризам, како што е дефинирано во став 1, кога тоа се врши противзаконски и со намера, како кривично дело во нејзиното домашно законодавство.

Член 7 – Обука за вршење тероризам

1. За потребите на оваа Конвенција „обука за вршење тероризам“ значи обезбедување упатства за правење и користење експлозивни средства, огнено оружје и други оружја или штетни и ризични супстанции, или упатства за други посебни методи или техники, со цел

извршување или придонесување кон извршување на терористичко дело, при што обезбедените вештини се наменети за да бидат употребени за ваква цел.

2. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки за да го воведат делото обука за вршење тероризам, како што е дефинирано во став 1, кога тоа се врши противзаконски и со намера, како кривично дело во нејзиното домашно законодавство.

Член 8 – Нерелевантност на извршувањето на терористичко дело

За едно дело да се смета за дело, како што е пропишано во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција, нема да се смета дека неопходно одредено терористичко дело да биде навистина извршено.

Член 9 – Дополнителни дела

1. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки за да ги воведат како кривични дела во своето домашно законодавство, следниве дела:

а. Учество како соучесник во дело одредено во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција;

б. Организирање или давање насоки на други лица за извршување дело одредено во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција;

в. Придонесување кон извршување на едно или повеќе дела одредени во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција од страна на група лица која дејствуваат со заедничка цел. Ваквото придонесување ќе биде сторено со намера и ќе биде или:

i сторено со цел унапредување на кривичната активност или кривичната цел на групата, при што таквата активност или цел вклучува извршување дело одредено во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција; или

ii сторено со знаење на намерата на групата да изврши дело одредено во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција;

2. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки за да го воведо како кривично дело, според и во согласност со нејзиното домашно законодавство, делото обид за вршење дело одредено во Членовите 5, 6 и 7 од оваа Конвенција.

Член 10 – Законска одговорност на правни лица

1. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки, во согласност со нејзините законски начела, за да ја утврди законската одговорност на правни лица за учество во дела одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција;

2. Законската одговорност на правните лица, во согласност со законските начела на потписничката на оваа Конвенција, може да биде кривична, граѓанска или административна.

3. Ваквата законска одговорност ќе се одредува без предрасуди кон кривичната одговорност на физичките лица кои ги сториле делата.

Член 11 – Санкции и мерки

1. Секоја потписничка на Конвенцијата, ќе спроведе неопходни мерки да ги направи делата, одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција, казниви со ефикасни, пропорционални и обесхрабрувачки казни.

2. Претходните конечни пресуди изречени во странски Држави за дела одредени во оваа Конвенција можат, до оној степен до кој е допуштено во домашното законодавство, да бидат земени предвид при одредување на казна во согласност со домашното право.

3. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе обезбеди сигурност правните лица кои законски одговараат според Член 10, да бидат казнети со ефикасни, пропорционални и обесхрабрувачки кривични или некривични санкции, вклучително и со парични казни.

Член 12 – Услови и механизми за заштита

1. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе обезбеди сигурност дека при воведувањето, спроведувањето и изрекувањето на криминализацијата одредена во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција, ќе ги

почитува обврските за човековите права, а особено правото на слобода на изразување, слобода на здружување и слобода на религија, како што е одредено во, и во случаи кога потписничката се обврзала на Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи, Меѓународната спогодба за граѓански и политички права, како и другите обврски кои произлегуваат од меѓународното право.

2. Воведувањето, спроведувањето и изрекувањето на криминализацијата одредена во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција исто така треба да потпаѓа под принципот на пропорционалност, во однос на легитимните цели и нивната неопходност во едно демократско општество, и треба да исклучува секаква форма на арбитражност или дискриминаторски или расистички третман.

Член 13 – Заштита, компензација и поддршка на жртви на тероризам

Секоја земја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки за заштита и поддршка на жртвите на тероризам кој бил извршен во рамките на нејзината територија. Вакви мерки, преку соодветни национални механизми и во согласност со домашното законодавство, можат да вклучуваат, меѓу другото, финансиска помош и компензација за жртвите на тероризам и нивните блиски членови на семејството.

Член 14 - Јуридикција

1. Секоја потписничка на Конвенцијата ќе спроведе неопходни мерки да воспостави јуридикција врз делата одредени во оваа Конвенција:

- а. кога делото е извршено на територијата на потписничката на Конвенцијата;
- б. кога делото е извршено на пловило кое плови под знаме на Потписничка, или во воздухоплов регистриран според законите на Потписничката на Конвенцијата;
- в. кога делото е извршено од страна на државјанин на Потписничка на Конвенцијата;

2. Секоја од потписничките на Конвенцијава исто така може да воспостави јуридикција врз дела одредени во оваа Конвенција:

а. кога делото е насочено кон, или резултирало во извршување на дело, од Член 1 од оваа Конвенција, на територијата на или против државјанин на Потписничка на Конвенцијава;

б. кога делото е насочено кон, или резултирало во извршување на дело, од Член 1 од оваа Конвенција, против Државна или владина установа на Потписничка на Конвенцијава во странство, вклучително и дипломатски и конзуларни простории на Потписничката;

в. кога делото е насочено кон, или резултирало во дело, од Член 1 од оваа Конвенција, сторено во обид да се присили Потписничка на Конвенцијава да изврши или да се воздржи од вршење на какво и да било дејство;

г. кога делото е извршено од страна на лице апатрид со вообичаено живеалиште на територијата на Потписничката на конвенцијава;

д. кога делото е извршено во воздухоплов кој е опериран од страна на Владата на Потписничката на конвенцијава.

3. Секоја потписничка на Конвенцијава ќе спроведе неопходни мерки со цел да воспостави јуридикција врз делата одредени во оваа Конвенција во случај кога наводниот сторител е присутен на нејзината територија, а потписничката не го екстрадира на Потписничка чија јуридикција е заснована на правило на јуридикција, кое еднакво постои во законите на Потписничката - барател на екстрадиција.

4. Со оваа Конвенција не се исклучува секаква кривична јуридикција која се спроведува во согласност со националните закони.

5. Кога повеќе од една Потписничка на Конвенцијава полага јуридикција врз наводно дело одредено во оваа Конвенција, засегнатите потписнички, ако тоа е соодветно, ќе извршат консултации во Консултативната група на потписнички, со цел да ја одредат најсоодветната јуридикција за кривично гонење.

Член 15 – Задолжителна истрага

1. Откако ќе прими информација дека, одредено лице кое сторило или пак наводно сторило дело одредено во Конвенцијава, можеби е присутно на нејзината територија, засегнатата Потписничка на Конвенцијава ќе преземе неопходни мерки според нејзиното домашно законодавство, да ги истражи фактите содржани во таквата информација.
2. Откако ќе утврди дека околностите навистина тоа го покажуваат, Потписничката на чија територија е присутен сторител или наводен сторител, ќе преземе неопходни мерки, според нејзиното домашно законодавство, за да обезбеди присуство на таквото лице со цел тоа да биде обвинето или екстрадирано.
3. Сите лица врз кои се преземени мерки од став 1 ќе имаат право:
 - а. неодложно да комуницираат со најблискиот соодветен претставник на Државата во која таквите лица се државјани или со друг претставник кој има право да ги штити правата на таквите лица или, ако одредено лице е апатрид, со претставник на Државата на чија територија лицето обично престојува;
 - б. да бидат посетени од страна на претставник на Државата;
 - в. да бидат информирани за нивните права според потточките а. и б.
4. Правата наведени во став 3 ќе се спроведуваат во согласност со законите и правилата на Потписничката на чија територија сторител или наводен сторител е присутен, во согласност со одредбите на таквите закони и правила, тие ќе овозможат целосно исполнување на целите за кои се наменети доделените права од став 3.
5. Одредбите од став 3 и 4 ќе се спроведуваат без предрасуди кон правото секоја Потписничка да полага јурисдикција во согласност со Член 14, став 1.в и 2.г, да го повика Меѓународниот комитет на Црвениот крст, да комуницира со наводниот сторител и да го посети наводниот сторител.

Член 16 – Неважење на Конвенцијата

Оваа Конвенција нема да важи во случаи кога секое дело утврдено во согласност со Членовите 5, 6, 7 и 9 било сторено во рамките на одредена Држава, а наводниот сторител е државјанин на таа Држава и истиот е присутен на територијата на таа Држава, а ниту една друга Држава нема основа според Член 14, став 1 или 2 од оваа Конвенција, на јурisdикција, при што Членовите 17, 20, 21 и 22 од оваа Конвенција, соодветно ќе важат во вакви случаи.

Член 17 – Меѓународна соработка за кривични работи

1. Потписничките на Конвенцијата меѓусебно ќе си обезбедуваат мерки на најголема помош при кривични истраги или кривични или екстрадициски постапки за дела одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција, вклучително и помош при обезбедување докази неопходни за постапката, кои тие ги поседуваат.

2. Потписничките на Конвенцијата ќе ги спроведуваат своите обврски од став 1, во согласност со сите договори или аранжмани за взаемна правна помош кои постојат меѓу нив. Во отсуство на такви договори или спогодби, потписничките меѓусебно ќе си обезбедат помош во согласност со домашните законодавства.

3. Потписничките на Конвенцијата меѓу себе ќе соработуваат на највисоко можно ниво во согласност со релевантните закони, спогодби, договори и аранжмани на потписничката-барател во врска со кривични истраги или постапки поврзани со дела за кои правни лица можат законски да одговараат, во согласност со Член 10 од оваа Конвенција, во потписничката-барател.

4. Секоја потписничка на Конвенцијата може да ја разгледа можноста за воведување дополнителни механизми, за споделување со други потписнички, информации или докази потребни за да се воспостави кривична, граѓанска или административна одговорност, според Член 10.

Член 18 – Екстрадиција или обвинение

1. Секоја потписничка на Конвенцијата на чија територија постои наводно присуство на одреден сторител на дело, и во случај кога

има јурисдикција во согласност со Член 14, ако не го екстрадира таквото лице, без никаков исклучок и без разлика дали делото е сторено на нејзина територија или не, ќе биде обврзана да го предаде случајот, без несоодветно одложување, до своите надлежни органи со цел тие да подигнат обвинение, во постапка која е во согласност со законите на таа Потписничка. Ваквите надлежни органи ќе донесуваат одлуки на начин кој ќе биде еднаков со донесувањето одлуки за други дела од сериозен карактер, според законите на таа потписничка.

2. Секогаш кога ѝ е дозволено на Потписничка на Конвенцијава , според нејзиното домашно законодавство, да екстрадира или да предаде свој државјанин, само под услов ако таквото лице биде вратено на територијата на Потписничката за да ја отслужи изречената казна која е резултат на судење или постапка за која се барала екстрадицијата или предавањето, а кога таквата Потписничка и Потписничката-барател на екстрадиција на такво лице се согласиле на ваква можност, и на други услови за кои обете потписнички сметале дека се неопходни, таквата условна екстрадиција или предавање ќе се сметаат за доволни за ослободување од должноста одредена во став 1.

Член 19 – Екстрадиција

1. Делата одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од Конвенцијава ќе се сметаат дека се вклучени во низата дела за кои постои можност за екстрадиција во сите договори за екстрадиција кој постојат меѓу одредени потписнички на Конвенцијава, пред влегувањето во сила на оваа Конвенција. Потписничките преземаат обврска ваквите дела да ги вклучат во низата екстрадициски дела во сите идни договори за екстрадиција кои ќе ги потпишуваат.

2. Кога потписничка, ја условува екстрадицијата со постоење договор за екстрадиција, прими барање за екстрадиција од друга потписничка на Конвенцијава, со која нема договор за екстрадиција, потписничката-барател може, ако така реши, да ја разгледа Конвенцијава како правна основа за екстрадиција на лица за дела одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција. Екстрадицијата ќе биде предмет на други услови пропишани во законите на потписничката-барател.

3. Оние потписнички кои не ја условуваат екстрадицијата со постоење меѓусебен договор за екстрадиција ќе ги признаат делата одредени во Членовите 6, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција како екстрадирачки дела, кои ќе бидат предмет на условите одредени во законите на потписничката-барател.

4. На места каде тоа е неопходно, делата одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција, ќе се сметаат, за потребите на екстрадицијата меѓу потписнички на Конвенцијата, како да биле сторени не само на местото каде што се случиле, туку и на територијата на потписничките кои воспоставиле јурисдикција во согласност со Член 14.

5. Одредбите од сите договори за екстрадиција и договори потпишани меѓу потписничките на оваа Конвенција, во врска со дела одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција ќе се сметаат дека се изменети од страна на потписничките до оној степен до кој, истите ќе се сметаат за некомпатибилни со оваа Конвенција.

Член 20 – Изземање на клаузулата за политички исклучоци

Chart of renewal of reservations

1. Ниедно од делата одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 од оваа Конвенција, нема да се смета за политичко дело, за потребите на екстрадицијата и взаемната правна помош, или пак дело поврзано со политичко дело, или пак дело кое било поттикнато од политички мотиви. Во согласност со ова, одредено барање за екстрадиција или за взаемна правна помош, кое е засновано на вакво дело, не може да биде одбиено само заради тоа што е поврзано со политичко дело или дело поврзано со политичко дело или дело поттикнато од политички мотиви.

2. Без предрасуди кон спроведувањето на Членовите 19, 20, 21, 22 и 23 од Виенската конвенција за правото на спогодбите од 23 мај 1969, наспроти другите Членови од оваа Конвенција, секоја Држава или Европската заедница може, во моментот на потпишување или пак при употреба на својот инструмент за ратификација, усвојување, спроведување и пристапување кон Конвенцијата, да изјави дека го задржува правото да не го спроведува став 1 од овој Член, ако се работи за екстрадиција поврзана со дело одредено во оваа Конвен-

ција. Таквата потписничка ќе ја користи ваквата задршка преку оценка на секој случај посебно, преку донесување одлука која ќе содржи соодветно резонирање.

3. Секоја потписничка може целосно или делумно да ја повлече задршката која ја направила во согласност со став 2, преку декларација која ќе ја испрати до Генералниот секретар на Советот на Европа, која ќе важи од денот на нејзиниот прием.

4. Секоја потписничка која направила задршка во согласност со став 2 од овој Член, не може да бара спроведување на став 1 од овој член, кон која било друга потписничка; меѓутоа, може, ако нејзината задршка е делумна или условна, да бара спроведување на овој Член до оној степен до кој таа самата го прифатила.

5. Задршката ќе се смета за важечка во период од три години од денот на влегување во сила на оваа Конвенција за засегнатите потписнички. Меѓутоа, ваквата задршка може да се обнови во траење од ист толкав период.

6. Дванаесет месеци пред истекот на задршката, Генералниот секретар на Советот на Европа ќе им даде предупредување за таквиот истек на засегнатите потписнички. Најдоцна три месеци пред истекот, потписничката ќе го извести Генералниот секретар на Советот на Европа дека ја продолжува, ја менува или ја повлекува својата задршка. Кога потписничка ќе го извести Генералниот секретар на Советот на Европа дека ја продолжува задршката, ќе обезбеди објаснение на кој основ ја темели оправданоста за своето продолжување. Ако не постои известување од страна на засегнатата потписничка, Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ја информира таквата потписничка дека нејзината задршка се смета автоматски продолжена за период од шест месеци. Ако засегнатата потписничка потфрли да ги извести своите намери за продолжување или изменување на својата задршка, пред истекот на тој период, ова ќе предизвика задршката да се смета за истечена.

7. Во случај кога потписничка нема да екстрадира лице во согласност со ваква задршка, откако ќе прими барањето за екстрадиција од друга потписничка, ќе го поднесе случајот, без никаков исклучок и без несоодветно одложување, до своите надлежни органи со цел тие да подигнат обвинение, освен ако потписничката-барател на

екстрадиција и потписничката - примател на барањето не постигнале друга согласност. Надлежните органи, за потребите на обвинението во потписничката-примател на барањето, ќе одлучуваат на еднаков начин како што одлучуваат за секое друго дело од сериозен карактер, во согласност со законите на потписничката-примател на барањето. Потписничката-примател на барањето ќе ја извести потписничката-барател, без несоодветно одложување, за конечниот исход на постапката, но ќе го извести и Генералниот секретар на Советот на Европа, кој ќе ја препрати за консултации во Консултативната група на потписничките, како што е одредено во Член 30.

8. Одлуката за отфрлање на барање за екстрадиција заснована на ваква задршка ќе биде препратена, во најкус рок, до потписничката-барател. Во случај кога во разумен период не е донесена мериторна судска одлука, во согласност со став 7, од страна на потписничката-примател на барањето, потписничката-барател може да го извести Генералниот секретар на Советот на Европа за ваквиот факт, при што тој ќе го поднесе прашањето за консултации во Консултативната група на потписничките, како што е одредено во Член 30. При ваквите консултации прашањето ќе биде разгледано и во тие рамки ќе се издаде мислење за сообразноста на отфрлањето на барањето со одредбите на Конвенцијата, а таквото мислење ќе биде поднесено до Комитетот на министри со цел да се објави декларација по тоа прашање. При вршење на функции според овој став, Комитетот на министри ќе се среќава во ограничен состав во чии рамки ќе присуствуваат држави - потписнички.

Член 21 – Клаузула за дискриминација

1. Ниту еден дел од Конвенцијата нема да се толкува на начин да наметне обврска за екстрадиција или обезбедување взаемна правна помош, ако потписничката-примател на барање за екстрадиција поседува значителни докази да верува дека барањето за екстрадиција за дела одредени во Членовите 5, 6, 7 и 9 или пак за обезбедување взаемна правна помош во врска со вакви дела, е поднесено со цел гонење или казнување на лице врз основа на неговата раса, религија, националност, етничко потекло или политичко мислење, или пак да верува дека услишувањето на таквото барање ќе предизвика предрасуди за положбата на тоа лице поради која и да било причина.

2. Ниту еден дел од Конвенцијава нема да се толкува на начин да наметне обврска за екстрадиција ако лицето кое е предмет на барањето за екстрадиција ризикува да биде изложено на тортура или на нехуман или деградирачки третман или казна.

3. Ниту еден дел од Конвенцијава нема да се толкува на начин да наметне обврска за екстрадиција ако лицето кое е предмет на барањето за екстрадиција ризикува да биде изложено на смртна казна или, во случај кога законите на потписничката-примател на барањето не дозволуваат доживотна казна затвор, да биде изложено на доживотна казна затвор без можност за помилување, освен ако според применливите договори за екстрадиција потписничката-примател на барањето презела обврска да ја изврши екстрадицијата, ако потписничката-барател дала такви гаранции кои, потписничката-примател на барањето, смета дека се доволни смртната казна да не биде изречена или, таму каде што ќе се изрече, нема да се изврши, или пак дека засегнатото лице нема да биде предмет на спроведување казна доживотен затвор без можност за помилување.

Член 22 – Спонтани информации

1. Без предрасуди кон сопствените истраги и постапки, надлежните органи на потписничка на Конвенцијава, без претходно барање, можат да им препраќаат, на органите на друга потписничка, информации добиени во рамките на сопствени истраги, кога сметаат дека таквото откривање информации може да ѝ помогне на потписничката-примател на информации, во смисла на покренување или спроведување истраги или постапки, или кога сметаат дека тоа може да доведе Потписничка на Конвенцијава да поднесе барање за екстрадиција.

2. Потписничката која ги обезбедува информациите, во согласност со нејзиното национално законодавство, може да наметне услови за користење на таквите информации од страна на потписничката-примател на информации.

3. Потписничката-примател на информации ќе биде обврзана да ги почитува таквите услови.

4. Меѓутоа, секоја потписничка, во секое време, преку декларација испратена до Генералниот секретар на Советот на Европа, може да

изјави дека го задржува правото да не биде обврзана со условите наметнати од потписничка која обезбедува информации според став 2, погоре, освен ако не прими претходно известување за природата на информациите кои се испраќаат, и ако се согласи таквите информации да бидат испратени.

Член 23 – Потпишување и влегување во сила

1. Оваа Конвенција ќе биде отворена за потпишување од страна на земјите членки на Советот на Европа, Европската заедница и Држави кои не се членки на Советот на Европа кои учествувале во елаборацијата на Конвенцијава.

2. Оваа Конвенција е предмет на ратификација, усвојување или донесување. Инструментите на ратификација, усвојување или донесување ќе се предаваат на Генералниот секретар на Советот на Европа.

3. Оваа Конвенција ќе влезе во сила првиот ден од месецот по периодот на истекување три месеци по денот на кој шест потписнички, вклучително и барем четири земји членки на Советот на Европа, ја искажале својата согласност дека се обврзани со оваа Конвенција во согласност со одредбите од став 2.

4. Во поглед на секоја потписничка која подоцна ќе ја искаже својата согласност дека е обврзана да ја спроведува Конвенцијава, тогаш Конвенцијава ќе влезе во сила првиот ден од месецот по период на истекување три месеци по денот на искажување на својата согласност за преземање обврска кон оваа Конвенција, во согласност со одредбите од став 2.

Член 24 – Пристапување кон Конвенцијава

1. Откако оваа Конвенција ќе влезе во сила, Комитетот на министри на Советот на Европа, по консултации и обезбедување едногласна согласност од потписничките на Конвенцијава, може да покани секоја друга Држава која не е членка на Советот на Европа, и која не учествувала во елаборацијата на Конвенцијава, да пристапи кон оваа Конвенција. Одлуката ќе се донесе од страна на мнозинството одредено во Член 20.d од Статутот на Советот на Европа и од страна на гласовите на апсолутното мнозинство претставници на

потписничките кои имаат право да учествуваат во редовите на Комитетот на министри.

2. Во поглед на секоја Држава која пристапува кон конвенцијата во согласност со став 1, погоре, Конвенцијата ќе влезе во сила првиот ден од месецот по период на истекување три месеци по денот на предавање на инструментот за пристапување кон Конвенцијата, на Генералниот секретар на Советот на Европа.

Член 25 – Територијална апликација на Конвенцијата

1. Секоја Држава или Европската заедница може, во моментот на потпишување или предавање на инструментите за ратификација, усвојување, донесување или пристапување, да ја одреди територијата или териториите на која/кои ќе важи оваа Конвенција.

2. Секоја потписничка може, на кој било подоцнежен датум, преку декларација испратена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да ја прошири важноста на оваа Конвенција на секоја друга територија одредена во декларацијата. Во врска со таква територија, Конвенцијата ќе влезе во сила првиот ден од месецот по период на истекување три месеци по денот на приемот на декларацијата од страна на Генералниот секретар.

Член 26 – Влијанија од Конвенцијата

1. Сегашнава Конвенција ги дополнува важечките мултилатерални и билатерални спогодби или договори склучени меѓу потписничките на Конвенцијата, како и одредбите од следниве Спогодби на Советот на Европа:

- Европска конвенција за екстрадиција, отворена за потпишување, во Парис, на 13 декември 1957 (ETS No. 24);
- Европската конвенција за взаемна помош во кривични работи, отворена за потпишување, во Стразбур, на 20 април 1959 г. (ETS No. 30);
- Европската конвенција за спречување тероризам, отворена за потпишување, во Стразбур, на 27 јануари 1977 г. (ETS No. 90);

- Дополнителен протокол на Европската конвенција за взаемна помош во кривични работи, отворен за потпишување во Стразбур на 17 март 1978 г. (ETS No. 99);
- Втор дополнителен протокол на Европската конвенција за взаемна помош во кривични работи, отворен за потпишување во Стразбур, отворен за потпис во Стразбур на 8 ноември 2001 г. (ETS No. 182);
- Протокол со кој се изменува Европската конвенција за спречување тероризам, отворен за потпишување во Стразбур на 15 мај 2003 г. (ETS No. 190).

2. Во случај две или повеќе потписнички веќе да имаат склучено договор или спогодба за работи кои се обработуваат во Конвенцијава, или пак на друг начин веќе да ги воспоставиле своите односи по такви прашања, или пак ако тоа го сторат во иднина, тие исто така ќе имаат право да го спроведуваат таквиот договор или спогодба, или пак соодветно да ги регулираат таквите односи. Меѓутоа, во случаи кога потписнички ги воспоставиле своите односи по прашања кои се обработуваат во Конвенцијава, но кога таквите прашања се регулирани на различен начин од Конвенцијава, тие односи ќе ги спроведуваат на начин кој нема да се коси со целите и начелата на оваа Конвенција.

3. Оние потписнички кои се членки на Европската Унија, во нивните взаемни односи, ќе ги спроведуваат правилата на Заедницата и на Европската Унија до оној степен до кој постојат такви правила на Заедницата и Европската Унија, со кои се уредува посебната материја која важи и која е применлива врз посебни случаи, без предрасуди кон целта и причината на оваа Конвенција и без предрасуди кон целосното спроведување на Конвенцијава кај другите потписнички. ⁽¹⁾

4. Ниту еден дел од Конвенцијава нема да влијае врз други права, обврски и одговорности на одредена потписничка и поединци, кои произлегуваат од меѓународното право, вклучително и меѓународното хуманитарно право.

5. Активностите на вооружени сили во вооружен конфликт, бидејќи овие термини се подразбираат во рамките на меѓународното

хуманитарно право, кои се уредени преку ова право, не се уредуваат со оваа Конвенција, а активностите кои се преземаат од вооружени сили на секоја од потписничките, кои се вршат во рамките на службените должности на таквите вооружени сили, бидејќи се уредени преку други правила на меѓународното право, не се уредуваат со оваа Конвенција.

Член 27 – Измени на Конвенцијата

1. Сите измени на Конвенцијата може да се предлагаат од секоја од потписничките на Конвенцијата, Комитетот на министри на Советот на Европа или Консултативната група на потписничките.
2. Секој предлог за измена на Конвенцијата ќе му биде предаден на Генералниот секретар на Советот на Европа и на сите потписнички.
3. Меѓутоа, секоја измена предложена од потписничка или Комитетот на министри ќе ѝ биде предадена на Консултативната група на потписничките, при што таа ќе му го поднесе своето мислење во врска со предложените измени на Комитетот на министри.
4. Комитетот на министри ќе ги разгледа предложените измени и мислењето поднесени од страна на Консултативната група на потписничките, при што може да ги усвои таквите предложени измени.
5. Текстот на измените усвоен од страна Комитетот на министри, во согласност со став 4, ќе им биде препратен на потписничките со цел тие да го прифатат.
6. Сите измени кои се усвоени во согласност со став 4, ќе влезат во сила триесеттиот ден откако сите потписнички на Конвенцијата го известиле Генералниот секретар за нивното прифаќање на измените.

Член 28 – Ревизија на прилогот на Конвенцијата

1. Со цел Списокот спогодби дадени во Прилогот да биде ажуриран, измените на списокот може да бидат предлагани од страна на секоја потписничка или од страна на Комитетот на министри. Ваквите предлози за измени ќе важат само за универзални спогодби потпишани во системот на Обединетите нации, кои посебно се занимаваат

со меѓународен тероризам, а кои веќе се на сила. Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги извести потписничките за таквите спогодби.

2. Откако ќе изврши консултации со потписничките кои не се членки на Советот на Европа, Комитетот на министри може да усвои предлог измени со мнозинство гласови одредени во Член 20.d од Статутот на Советот на Европа. Измените ќе влезат во сила по период на истекување на една година од денот на препраќање на измените до потписничките. Во текот на овој период, секоја потписничка може да го извести Генералниот секретар на Советот на Европа, за какви и да било други противења, од нејзина страна, за влегувањето во сила на измената.

3. Ако една третина од потписничките го известат Генералниот секретар на Советот на Европа дека се противат на влегувањето во сила на одредена измена на Конвенцијата, таквата измена нема да влезе во сила.

4. Ако помалку од една третина од потписничките известат дека се противат на измената, измената ќе влезе во сила и ќе важи само за оние потписнички кои не известиле дека се противат.

5. Откако одредена измена на Конвенцијата ќе влезе во сила во согласност со став 2, а одредена потписничка известила за своето противење на измената, таквата измена ќе влезе во сила и ќе важи за засегнатата потписничка првиот ден по истекот на месецот од денот кога потписничката го известила Генералниот секретар на Советот на Европа дека ја прифаќа измената.

Член 29 – Разрешување на спорови

Во случај на спор меѓу потписнички во врска со толкувањето на спроведувањето на оваа Конвенција, таквите потписнички ќе побараат решение на таквиот спор преку преговори или секакви други мирни средства што тие ќе ги изберат, вклучително и поднесување на таквиот спор до арбитражен трибунал чии одлуки ќе бидат обврзни за странките во спорот, или пак до Меѓународниот суд за правда, како што ќе се договорот засегнатите страни.

Член 30 – Консултативна група на потписничките

1. Потписничките ќе вршат периодични консултации со цел:
 - а. да даваат предлози за олеснување или подобрување на ефикасната употреба и спроведувањето на оваа Конвенција, вклучително и предлози за идентификување на какви и да било проблеми и влијанија резултат на декларации дадени во согласност со оваа Конвенција;
 - б. да го формулираат своето мислење за сообразноста на секое одбивање на барање за екстрадиција која им било ним упатено во согласност со Член 20, став 8;
 - в. да даваат предлози за измена на оваа Конвенција во согласност со Член 27;
 - г. да го формулираат своето мислење за сите предлози за измена на оваа Конвенција кои им биле поднесени во согласност со Член 27, став 3;
 - д. да ги искажуваат своите мислења по сите прашања поврзани со спроведувањето на оваа Конвенција и да ја олеснат размената на информации за значајни правни, политички или технолошки настани.
2. Консултативната група на потписничките ќе се состанува на повик на Генералниот секретар на Советот на Европа, секогаш кога тој ќе смета дека тоа е неопходно и секој пат кога мнозинството потписнички или Комитетот на министри ќе побара состанок на оваа група.
3. За вршење на своите функции, потписничките ќе добијат помош од Секретаријатот на Советот на Европа, во согласност со овој член.

Член 31 – Денунцијација

1. Секоја потписничка, во секое време, може да ја отфрли Конвенцијата преку известување на Генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Ваквото отфрлање ќе биде на сила првиот ден од месецот по истекување на период од три месеци по денот на прием на известувањето до Генералниот секретар.

Член 32 - Известување

Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги извести земјите членки на Советот на Европа, Европската заедница, Државите кои не се членки на Советот на Европа, кои учествувале во елаборацијата на оваа Конвенција, како и другите држави кои пристапиле кон Конвенцијата, или биле поканети да пристапат кон неа за следново:

- a. сите потписи на Конвенцијата;
- б. предавање на сите инструменти на ратификација, усвојување, донесување прифаќање или пристапување кон Конвенцијата;
- в. сите датуми на влегување во сила на оваа Конвенција во согласност со Член 23;
- г. сите декларации кои биле упатени според Член 1, став 2, Член 22, став 4 и Член 25;
- е. секој друг акт, известување или комуникација поврзана со Конвенцијата;

Во присуство на долупотпишаните, целосно овластени за ова, е потпишана оваа Конвенција.

Во Варшава, на 16-от ден од месец мај 2005 г. на англиски и француски јазик, при што и обата текста се еднакво важечки, во еден примерок кој ќе биде предаден во архивите на Советот на Европа. Генералниот секретар на Советот на Европа ќе им испрати овластени копии од Конвенцијата на секоја од земјите членки на Советот на Европа, Европската заедница, Државите кои не се членки на Советот на Европа, кои учествувале во елаборацијата на Конвенцијата, и сите други Држави кои биле поканети да пристапат кон Конвенцијата.

Забелешка од Секретаријатот:

Види ја Декларацијата, подготвена од страна на Европската заедница и земјите членки на Европската Унија, упатена во текот на усвојувањето на Конвенцијата од страна на Советот на министри на Советот на Европа, од 3 мај 2005 г.:

„Европската заедница/Европска Унија и нејзините земји членки ја реafirмираат својата цел, во барањето за воведување „клаузула за исклучување,“ дека со тоа треба да се земе предвид институционалната структура на Унијата при пристапување кон меѓународни конвенции, особено во случај на пренесување на суверените права од земјите членки на Заедницата.

Таквата клаузула не е насочена кон намалување на правата или зголемување на обврските на потписничките кои не се членки на Европската Унија, дотолку повеќе што тие исто така се потписнички на оваа Конвенција.

Клаузулата за исклучување е неопходна во оние делови од Конвенцијата кои потпаѓаат под компетенција на Заедницата/Унијата, со цел да се назначи дека, земјите членки на Европската Унија не можат, директно, меѓу себе, да се повикуваат и да ги спроведуваат правата и обврските кои потекнуваат од Конвенцијата (или пак меѓу себе и со Европската заедница/Унија). Ова не се оддалечува од фактот дека Конвенцијата целосно важи меѓу Европската заедница/Европска Унија и нејзините земји членки, од една страна, и другите потписнички на Конвенцијата, од друга; земјите членки на Заедницата и на Европската Унија се обврзани со оваа Конвенција и тие ќе ја спроведуваат, како и секоја друга потписничка на конвенцијата, ако тоа е неопходно, преку законодавството на Заедницата/Унијата. Така ќе гарантираат целосно почитување на одредбите на Конвенцијата vis-à-vis оние потписнички кои не се членки на Европската Унија.“

Прилог

1. Конвенција за спречување на незаконското заплenuвање воздухоплови, потпишана во Хаг на 16 Декември, 1970 г.
2. Конвенција за спречување незаконски акти против безбедноста на цивилното воздухопловство, потпишана во Монреал на 23 Септември 1971 г.;
3. Конвенција за спречување и казнување на кривични дела против меѓународно заштитени лица, вклучително и дипломатски агенти, усвоена во Њујорк на 14 Декември 1973 г.;
4. Меѓународна конвенција против земање заложници, усвоена во Њујорк на 17 Декември 1979 г.;
5. Конвенција за физичка заштита на нуклеарен материјал, усвоена во Виена на 3 Март 1980 г.;
6. Протокол за спречување незаконски акти на насилство на аеродроми кои го опслужуваат меѓународното цивилно воздухопловство, усвоен во Монреал на 24 Февруари 1988 г.;
7. Конвенција за спречување на незаконски акти против безбедноста на поморската навигација, потпишана во Рим на 10 Март 1988 г.;
8. Протокол за спречување на незаконски акти против безбедноста на фиксните платформи лоцирани на Епиконтиненталниот појас, потпишана во Рим на 10 Март 1988 г.;
9. Меѓународна конвенција за спречување на терористичко бомбардирање, усвоена во Њујорк на 15 Декември 1997 г.;
10. Меѓународна конвенција за спречување на финансирањето на тероризмот, усвоена во Њујорк на 9 Декември 1999 г.;
11. Меѓународна конвенција за спречување на акти на нуклеарен тероризам, усвоена во Њујорк на 13 Април 2005 г.⁽¹⁾

Забелешка:

(1) Измени на Прилогот усвоени од страна на Претставниците на министрите на нивниот 1034-ти состанок (11 септември 2008, точка 10.1) кои влегоа во сила на 13 септември 2009 г., во согласност со Член 28 од Конвенцијата.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

**ПРЕПОРАКА REC(2005)9
ОД КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА ЗАШТИТА НА СВЕДОЦИ И СОРАБОТНИЦИ НА ПРАВДАТА**

(усвоена од Комитетот на министри на 20 април на
924-от состанок на Претставниците на министрите)

Комитетот на министри, во согласност со условите содржани во Член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Повикувајќи се на целта на Советот на Европа за постигање поголемо соединување меѓу неговите земји членки;

Свесни за потребата на земјите членки да развиваат заедничка кривична политика во врска со заштитата на сведоците;

Забележувајќи дека постои сè поголемо признавање на посебната улога на сведоците во кривичните постапки и дека доказите кои тие ги даваат, често се од суштинско значење за осудувањето на сторителите на дела, особено во врска со тешки кривични дела;

Земајќи предвид дека во одредени области на криминалот, како што се организираниот криминал и тероризмот, постои зголемен ризик сведоците да бидат изложени на заплашување;

Земајќи го предвид Конечниот извештај на Мултидисциплинарната група за меѓународно дејствување против тероризмот (GMT) како и другите одлуки на Комитетот на министри каде се уважува дека заштитата на сведоци и соработници на правдата е приоритетна област во правното дејствување на Советот на Европа против тероризмот;

Повикувајќи се на тоа дека во Резолуцијата Бр. 1 за борба против меѓународниот тероризам која беше усвоена на 24-та Конференција на европските министри за правда (Москва, 4-5 октомври 2001 г.), Советот на министри беше повикан итно да ги усвои сите нормативни мерки кои ги смета за неопходни за заштита на сведоци и други лица кои учествуваат во постапки во кои се вклучени лица обвинети за кривични дела тероризам;

Повикувајќи се на Резолуцијата Бр. 1 за борба против тероризмот усвоена на 25-та Конференција на европските министри за правда (Софија, 9-10 октомври 2003 г.), каде Комитетот на министри се повикува, меѓу другото, неодожно да работи со цел да усвои релевантни меѓународни инструменти за заштита на сведоци и соработници на правдата;

Убедени дека, во исто време кога сите лица имаат граѓанска одговорност да даваат искрени изјави како сведоци, ако тоа им е наложено од страна на системот на кривична правда, исто така треба да постои засилено признавање на нивните права и потреби, вклучувајќи го и правото на поединецот да не биде изложен на какви и да било несоодветни интервенции или личен ризик;

Земајќи предвид дека земјите членки имаат обврска да ги штитат сведоците од интервенции, обезбедувајќи им посебни мерки на заштита кои имаат цел да обезбедат нивна ефикасна заштита;

Земајќи предвид дека е недопустливо во еден систем на кривична правда, тој да потфрли да не биде во можност да ги изведе пред лицето на правдата до донесена пресуда, поради тоа што сведоците биле ефективно обесхрабрани слободно и вистинито да сведочат;

Свесни дека постои услов за доверливост при заштитата на сведоци и соработници на правдата и тоа дека треба да се вложат напори да се обезбедат ефикасни мерки за да се оневозможат обидите да им се влезе во трага на сведоците и соработниците на правдата, особено оние обиди на криминални организации, вклучително и терористички организации;

Земајќи ги предвид одредбите на Европската конвенција за човекови права (ETS No. 5) и судската пракса на нејзините органи, каде се признава правото одбраната да го испрашува сведокот и да го предизвикува неговото сведочење;

Земајќи ги предвид Препораката бр.Р (97) 13 поврзана со заплашување на сведоци и правата на одбраната, особено во врска со мерките кои се преземаат во случаи на ранливи сведоци, особено во случаи на криминал во семејството; Препораката бр.Р (85) 4 за насилство во семејството, Препорката бр.Р (85) 11 за положбата на жртвата во рамките на кривичното право и постапка, Препораката бр.Р (87) 21 за помош на жртви и спречување виктимизација, Препораката бр.Р (91) 11 во врска со сексуално искористување, порнографија и проституција на, и трговија со, деца и млади полнолетници и Препораката бр.Р (96) 8 за кривичната политика во Европа во време на промени,

Им препорачува на владите на земјите членки:

- i. да се водат според начелата и мерките кои се во прилог на ова Препорака, при формулирање на нивните внатрешни законодав-

ства и при повторно разгледување на нивните кривични политики и практики;

ii. да обезбедат неопходен публицитет на ваквите начела и мерки преку нивна дистрибуција до сите заинтересирани органи, како што се судските, истражните и обвинителните органи, судските комори, како и релевантните социјални институции.

ПРИЛОГ НА ПРЕПОРАКАТА REC(2005)9

1. Дефиниции

За потребите на оваа Препорака, терминот:

- „сведок“ значи лице кое поседува информации важни за кривичната постапка, за кои таквото лице посведочило или може да посведочи (без оглед на неговиот/нејзиниот статус или пак директна или индиректна, или усна или писмена форма на сведочење лицето, во согласност со националниот закон), а кое не е содржано во дефиницијата на „соработник на правдата“;

- „соработник на правдата“ значи секое лице кое се соочува со кривично обвинение, или секое лице кое било осудено за земање учество во криминално здружување или секаков друг вид криминална организација, или учество во дела на организиран криминал, но кое ќе се согласи да соработува со органите на кривичната правда, особено преку сведочење за криминалното здружување или организација, или за дело поврзано со организиран криминал или други сериозни кривични дела;

- "заплашување" значи секаква директна или индиректна закана упатена или пак со можност да биде упатена до сведок или соработник на правдата, која може да доведе до мешање (интервенција) врз сведокот, тој да сведочи слободно без несоодветна интервенција врз него, или пак закана која е последица на сведочење на сведокот;

- "анонимност" значи дека податоците кои можат да го идентификуваат сведокот не се општо откриени на спротивставената странка или на јавноста воопшто;

- „лица блиски на сведоците или соработниците на правдата“ ги вклучува сите роднини и други лица во блиска врска со сведоците и соработниците на правдата, како што се партнер, дете, внуче, родител или брат или сестра;

- "заштитни мерки" се сите засебни мерки во постапката и надвор од неа, кои имаат за цел да го заштитат сведокот или соработникот на правдата, од секаков вид заплашување и/или секаков вид опасни последици кои произлегуваат од самата одлука за соработка со правдата;

- "програма за заштита" значи стандардни или, за таа намена подготвени засебни заштитни мерки кои, на пр., се опишани во одреден меморандум за разбирање, потпишан од една страна од надлежен орган, а од друга пак од заштитен сведок или соработник на правдата.

II. Општи начела

1. Треба да се преземат соодветни законски и практични мерки со цел да се обезбеди сигурност сведоците и соработниците на правдата да можат слободно и без да бидат подвргнати на каков и да било вид заплашување, да сведочат.

2. Почитувајќи ги правата на одбраната, пред, во текот и по судењето, треба да се организира заштита на сведоци, соработници на правдата и на лицата блиски до нив, ако тоа е неопходно.

3. Актите на заплашување сведоци, соработници на правдата и лица блиски до нив треба, ако е неопходно, да е казниво дело, или пак да се смета за посебно кривично дело или да биде дел од делото користење противзаконски закани.

4. Според законските привилегии кои им обезбедуваат право на одредени лица да одбијат да сведочат, сведоците и соработниците на правдата треба да се охрабруваат да ги пријавуваат сите релевантни информации во врска со кривични дела, до надлежните органи и да се охрабруваат да се согласуваат да сведочат на суд.

5. Од една страна, земајќи го предвид начелото за слободна проценка на доказите од страна на судовите и почитувањето на правата на одбраната, а од друга пак земајќи го предвид процедуралното право, треба да биде овозможено, влијанието од заплашувањето врз сведочењето, да се зема предвид и да се дозволува (и/или да се искористи) преку изјавите дадени во прелиминарната фаза од постапката, кои ќе бидат прифатени од судот.

6. Почитувајќи ги правата на одбраната, треба да се разгледа можноста за користење алтернативни методи за давање докази, кои ги заштитуваат сведоците и соработниците на правдата од заплашување, кое е резултат на соочување лице-в-лице на сведоци и обвинет/обвинета.

7. Вработените во органите на кривичната правда треба да поседуваат соодветна обука и насоки како да се справуваат со случаи каде сведоците можат да побараат заштитни мерки или програми.

8. Сите етапи во постапка поврзана со воведување, спроведување, изменување и отповикување на заштитни мерки или програми, треба да бидат доверливи, а секое неовластено откривање на вакви информации треба да биде казниво, а на места каде тоа е соодветно, таквото откривање треба да претставува кривично дело, особено поради зачувување на безбедноста на одредено заштитено лице.

9. Воведувањето заштитни мерки или програми исто така треба да ја зема предвид потребата од одредување соодветна рамнотежа меѓу начелата за зачувување на правата и очекувањата на жртвите.

III. Заштитни мерки и програми

10. При подготовка на рамката мерки за борба против сериозни дела, вклучително и оние поврзани со организиран криминал и тероризам, и за повреди на меѓународното хуманитарно право, треба да се усвојат соодветни мерки за заштита на сведоците и соработниците на правдата од заплашување.

11. Ниту едно од кривичните дела поврзани со тероризам, не треба да биде изземено од делата за кои се предвидува воведување посебни мерки/програми за заштита на сведоци.

12. Следниве критериуми, меѓу другото, треба да се земат предвид при решавање дали на одреден сведок/соработник на правдата му следуваат заштитни мерки или програми:

- вмешаност на лицето кое треба да се заштити (како жртва, соучесник или помагач) во истрагата и / или случајот;
- важноста на придонесот на сведокот / соработникот на правдата;
- сериозноста на заплашувањето;
- спремноста и соодветноста сведокот/соработникот на правдата да биде предмет на заштитни мерки и програми.

13. При решавање за воведување заштитни мерки исто така треба да се земе предвид, настрана од критериумите споменати во став 12, дали не постои ниту еден друг достапен доказ кој може да се смета за доволен, за да се воспостави случај поврзан со сторени сериозни кривични дела.

14. Треба да се обезбеди пропорционалност меѓу природата на заштитните мерки и сериозноста на заплашувањето на сведоците / соработниците на правдата.

15. Оние сведоци/соработници на правдата кои се подвргнати на ист вид заплашување треба да имаат право на сличен вид заштита. Меѓутоа, сите воведени заштитни мерки/програми ќе мора да ги земаат предвид посебните особини на околностите, како и поединечните потреби на лицето/лицата кои се/ќе бидат заштитени.

16. Правилата на постапките кои се насочени кон заштита на сведоци и соработници на правдата треба да обезбедат сигурност на одржување на потребниот баланс, во едно демократско општество, меѓу спречувањето на криминалот, потребите на жртвите и сведоците и зачувувањето на правото за правично судење.

17. Следниве мерки кои имаат за цел заштита на идентификувањето на сведокот, меѓу другото треба да бидат разгледани, а во исто време земјите членки треба да обезбедат сигурност дека странките

во постапката имаат соодветна можност да ги предизвикуваат доказите дадени од страна на сведок/соработник на правдата;

- аудио-визуелни снимки на изјави на сведоци/соработници на правдата во текот на прелиминарна фаза на постапка;

- искористување изјави дадени во текот на прелиминарната фаза на постапката како судски доказ, кога е невозможно сведокот да се појави пред судот или пак кога појавувањето пред судот може да резултира во голема и вистинска опасност по сведоците/соработниците на правдата или по други лица блиски до нив; пред-процесните изјави треба да се сметаат за валиден доказ ако странките имаат, или имале, можност да земат учество во испрашувањето и сослушувањето и/или вкрстеното испрашување на сведок и да разговараат за содржината на изјавата во текот на постапката;

- откривање информации кои му овозможуваат на сведокот да биде идентификуван, преку такво откривање во подоцнежната етапа од постапката и/или објавување само одделни детали за сведокот;

- исклучување или ограничување на медиумите и/или јавноста од целото или од дел од судењето;

- употреба на уреди за спречување физичка идентификација на сведоци и соработници на правдата, како што се паравани или завеси, со кои се маскира лицето на сведокот или користење на дисторзија на гласот на сведокот;

- употреба на видео конференција.

18. Сите одлуки со кои се дозволува анонимност на сведок во кривична постапка ќе се носат во согласност со домашното право и европското право за човекови права.

19. Во случаи каде е достапно, и во согласност со домашното право, анонимноста на лица кои можат да даваат докази треба да се смета за исклучителна мерка. Во случаи кога се бара од вакви лица да останат анонимни и/или во случаи кога надлежните органи времено дозволиле таква анонимност, кривичното процедурално право

треба да пропишува постапка за верификација, за да се одржи правична рамнотежа меѓу потребите на кривичната правда и правата на странките. Странките, преку ваквата постапка, треба да добијат можност да ја предизвикаат, наводната потреба за анонимност на сведокот, неговиот/нејзиниот кредибилитет, како и изворот на неговото/нејзиното знаење.

20. Секоја одлука која дозволува анонимност треба да биде донесена само кога надлежниот судски орган нашол дека животот или слободата на лицето кое е во прашање, или лицата блиски до тоа лице, е под сериозна закана, кога доказите изгледаат дека се битни и кога лицето изгледа кредибилно.

21. Во случај кога постои дозвола анонимен сведок да сведочи, пресудата не смее да биде заснована, единствено, на докази обезбедени од анонимен сведок или пак тие докази да бидат решавачки.

22. Програмите за заштита на сведоци, во соодветни случаи, треба да бидат воведени и да бидат достапни за сведоци и соработници на правдата на кои им е потребна заштита. Главната цел на ваквите програми треба да биде зачувување на животот и личната безбедност на сведоци/соработници на правдата, и лица блиски ним, а ваквите програми треба особено да се занимаваат со соодветната физичка, психолошка, социјална и финансиска заштита и поддршка на таквите лица.

23. Програмите за заштита со кои се предвидува воведување драматични промени во животот/приватноста на заштитеното лице (како што е на пр. преселба и промена на идентитетот на заштитеното лице) треба да се користат врз сведоци и соработници на правдата на кои им треба заштита, која го надминува периодот на траење на кривичните парници каде тие сведочеле. Вакви програми, кои можат да имаат ограничено траење, или да траат цел живот, треба да бидат воведени само ако не постојат други мерки кои ќе се сметаат за доволни за заштита на сведоците/соработниците на правдата или лицата блиски ним.

24. Воведувањето вакви програми е условено со давање согласност, заснована на информации, од страна на лице/лица кои треба да се заштитат, како и соодветна законска рамка, заедно со соодветни

механизми за заштита на правата на сведоците или соработниците на правдата, во рамките на националното право.

25. Во случаи каде тоа е соодветно, можат да се воведат заштитни мерки врз итни или привремени основи, пред формално да се воведе програмата за заштита.

26. Земајќи ја предвид суштинската улога на соработниците на правдата во борбата против сериозни кривични дела, ваквите лица треба соодветно да се земат предвид. Во случаи каде тоа е неопходно, оние заштитни програми кои важат за соработници на правдата, кои служат затворски казни исто така можат да опфаќаат и посебни аранжмани со кои се овозможуваат посебни режими на издржување на казната.

27. Заштитата на соработниците на правдата, исто така, треба да биде насочена и кон зачувување на кредибилитетот на јавната безбедност. Треба да се преземат соодветни мерки за заштита од ризици соработниците на правдата да сторат натамошни кривични дела, додека се под заштита, при што, дури и ако го сторат тоа несвесно, ќе го стават во опасност целиот случај пред судот. Намерното вршење на кривично дело од страна на соработник на правдата кој е под заштита, според релевантните околности, треба да претпоставува и отповикување на заштитните мерки.

28. На вработените кои се вклучени во спроведувањето заштитни мерки, почитувајќи ги основните начела на административната организација на секоја од земјите членки, треба да им се дозволи автономија на нивното дејствување и истите не треба да бидат вклучени во истрагата и во подготовката на случај, во кој сведокот/соработникот на правдата ќе дава докази. Затоа, треба да се обезбеди организациско одделување меѓу овие функции. Исто така треба да се обезбеди соодветно ниво на соработка/контакти со или меѓу органите за спроведување на законот, со цел успешно воведување и спроведување на заштитните мерки и програми.

IV. Меѓународна соработка

29. Треба да се воведе заеднички пристап во врска со меѓународните прашања за заштита на сведоци и соработници на правдата, а во исто време треба да се почитуваат различните правни системи и

основните начела на административната организација на секоја од земјите членки.

30. Треба да се усвојат и да се спроведуваат мерки насочени кон зачувување на меѓународната соработка, со цел да се олесни испрашувањето на заштитени сведоци и соработници на правдата и да се овозможи заштитните програми да се спроведуваат прекугранично.

31. Треба да се подобри опсегот и ефикасноста, како и брзото спроведување на меѓународната соработка, по прашања поврзани со заштитата на сведоци и соработници на правдата, меѓу соодветните меѓународни јуриisdикции.

32. Следниве цели, на пр. треба да бидат разгледани:

- обезбедување помош при преселба во странство на заштитени сведоци, соработници на правдата и лица блиски ним и гарантирање на нивната заштита, особено во случаи каде не може да се изнајде друго решение за нивна заштита;

- олеснување и подобрување на употребата на модерни средства за телекомуникација како видео линкови, и нивна сигурност, а во исто време зачувување на правата на странките во случајот;

- соработка и размена на најдобра пракса преку употреба на веќе постоечки мрежи на национални стручњаци;

- придонесување кон заштитата на сведоци и соработници на правдата во контекст на соработка со меѓународните кривични судови.

СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

**ПРЕПОРАКА REC(2005)10
НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ ЗА
„ПОСЕБНИ ИСТРАЖНИ ТЕХНИКИ“ ВО ВРСКА СО ТЕШКИ
КРИВИЧНИ ДЕЛА ВКЛУЧИТЕЛНО И АКТИ НА ТЕРОРИЗАМ**

(Усвоена од Комитетот на министри на 20 април 2005 г.
На 924-та средба на Претставниците на министрите)

Комитетот на министри, во согласност со условите на Член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Повикувајќи се на целта на Советот на Европа за постигнување поголемо соединување меѓу членките на Советот;

Повикувајќи се на Резолуцијата бр. 1 за борба против меѓународниот тероризам, усвоена на 24-та конференција на европските министри за правда (Москва, 4-5 октомври 2001 г.), Комитетот на министри беше поканет итно да усвои нормативни мерки во врска со неопходноста за обезбедување помош на земјите членки во спречување, откривање, гонење и казнување актите на тероризам;

Земајќи го предвид тоа дека Конечниот извештај на Мултидисциплинарната група за меѓународно дејствување против тероризмот (GMT) како и другите одлуки на Комитетот на министри кои дозволуваат користење посебни истражни техники, како и приоритетот на Советот на Европа тој правно да дејствува против тероризмот;

Повикувајќи се на Резолуцијата бр. 1 за борба против тероризмот, усвоена на 25-та Конференција на министри за правда (Софија, 9-10 октомври 2003 г.), Комитетот на министри, меѓу другото, беше повикан да продолжи, неодложно, да работи на усвојување значајни меѓународни инструменти за употреба на посебни истражни техники;

Земајќи го предвид конечниот Извештај за посебните истражни техники во врска со акти на тероризам, подготвен од страна на Стручниот комитет за посебни истражни техники, во врска со акти на тероризам (PC-TI), како и мислењата на Стручниот комитет за тероризам (CODEXTER) и Европскиот комитет за проблеми со криминалот (CDPC);

Земајќи го предвид истражувањето за „најдобрите практики“ против организираниот криминал, спроведено од страна на *Групата стручњаци за кривично право и криминолошки аспекти на организираниот криминал* (PC-S-CO), како и извештаите кои беа усвоени во рамките на програмите за техничка соработка во полето на борбата против корупцијата и организираниот криминал при Советот на Европа;

Земајќи ја предвид Препораката Бр. R (96) 8 за кривичната политика во Европа во време на промени и Препораката Rec(2001)11 во врска со главните начела за борба против организираниот криминал;

Земајќи ја предвид Конвенцијата за заштита на поединецот при автоматска обработка на лични податоци (ETS No. 108, 28 јануари 1981) и нејзиниот Дополнителен протокол за надзорните органи и прекуграничното движење податоци (ETS No. 181, 8 ноември 2001); Препораката Бр. R (87) 15 со која се уредува користењето на лични податоци во полицискиот сектор; и Препораката Бр. R (95) 4 за заштита на лични податоци во полето на телекомуникациските услуги, со посебно внимание кон телефонските услуги;

Земајќи ги предвид постојните конвенции на Советот на Европа за соработка во полето на казнената политика, како и сличните договори кои веќе постојат меѓу државите членки на Советот на Европа и други држави;

Внимавајќи на Насоките за човековите права и борбата против тероризмот, усвоени од страна на Комитетот на министри на Советот на Европа на 11 јули 2002 г.;

Внимавајќи на преземената обврска на земјите членки да одржуваат правична рамнотежа меѓу обезбедувањето јавна сигурност преку спроведување законски мерки и обезбедување правата на поединецот, како што е пропишано со одредбите на Европската конвенција за човекови права, а посебно споменато во судската пракса на Европскиот суд за човекови права;

Земајќи го предвид фактот дека постојат голем број посебни истражни техники, кои варираат и се развиваат, а и тоа дека нивна заедничка особина е нивната тајност и фактот што со нивна употреба можат да се нарушат основните права и слободи;

Признавајќи дека користењето посебни истражни техники претставува витален механизам за борба против најтешките форми на криминал, вклучително и акти на тероризам;

Свесни дека при користењето посебни истражни техники во кривични истраги постои услов за одржување доверливост и дека секој напор за дејствување против тешко кривично дело, вклучително и

акти на тероризам, таму каде постои можност за тоа, треба да бидат оневозможени преку сигурни тајни средства на дејствување;

Свесни за потребата за засилување ефикасноста на посебните истражни техники преку развивање општи стандарди кои ќе ја уредуваат нивната соодветна употреба, како и свесни за потребата за унапредување меѓународната соработка за прашања поврзани со овие техники;

Уважувајќи дека развивањето на такви стандарди ќе придонесе за натамошна изградба на јавната доверба, како и довербата меѓу релевантните надлежни органи на земјите членки, при употреба на посебните истражни техники,

Им препорачува на владите на земјите членки;

- i. при формулирање својата внатрешна регулатива и при повторно разгледување својата кривична политика и пракса, како и при употреба на посебни истражни техники, една земја членка ќе се води според начелата и мерките кои се даваат во прилог на оваа Препорака;
- ii. да обезбедат соодветен публицитет ваквите начела и мерки да се дистрибуираат до надлежните органи кои се вклучени во употребата на посебни истражни техники;

ПРИЛОГ НА ПРЕПОРАКАТА REC(2005)10

Глава I – Дефиниции и опсег

За потребите на оваа Препорака, „посебни истражни техники“ значи техники кои се користат од страна на надлежни органи во контекст на кривични истраги, поради откривање и истрага на сериозни кривични дела и осомничени лица за такви дела, чија цел е прибирање информации на начин на кој лицата кои се цел на такви дејства нема да дознаат за тоа.

За потребите на оваа Препорака, „надлежни органи“ значи судски органи, органи за прогон и истражни органи кои се вклучени во одлучувањето, надзорот или вршењето на посебните истражни техники, во согласност со националното законодавство на земјата членка.

Глава II – Употреба на посебни истражни техники

а. Општи начела

1. Земјите членки, во согласност со условите од Конвенцијата за човекови права (ETS No. 5), во сопствено национално законодавство треба да ги дефинираат околностите и условите според кои надлежните органи се овластуваат да дејствуваат преку употреба на посебни истражни техники.

2. Земјите членки треба да усвојат соодветни законски мерки кои ќе овозможат, според став 1, употреба на посебни истражни техники, при што таквите мерки ќе им бидат достапни на надлежни органи на земјите членки, до оној обем до кој тоа е неопходно за едно демократско општество и до оној обем до кој се смета соодветно за спроведување кривична истрага и судско гонење.

3. Земјите членки треба да преземат соодветни законски мерки за да обезбедат адекватна контрола врз спроведувањето на посебните истражни техники од страна на судските органи или други независни органи, преку издавање претходно одобрение, надзор во текот на истрагата, или пак преку *ex post facto* (по завршување дејството) анализа.

б. Услови за користење посебни истражни техники

4. Посебни истражни техники треба да се користат само кога постои доволна причина да се верува дека одредено кривично дело било сторено или било подготвено, или се подготвува, од страна на еден или повеќе посебни лица или пак од сè уште неидентификувано лице или група лица.

5. Треба да се воспостави пропорционална врска меѓу ефектите од употреба на посебни истражни техники и идентификуваната цел. Во оваа смисла, при донесување одлука за употреба на вакви техники, треба да се спроведе проценка на сериозноста на делото, при што ќе се внимава на интрузивната природа на посебните истражни техники.

6. Земјите членки треба да обезбедат сигурност дека надлежните органи ќе користат помалку интрузивни методи од оние кои се вбројуваат во посебните истражни техники, ако таквите методи овозможуваат одредено дело да биде откриено, спречено или судски гонето, со соодветна ефикасност.

7. Земјите членки, општо, треба да преземат соодветни законски мерки со кои ќе се овозможи доставување пред судовите докази кои биле прибавени со користење посебни истражни техники

в. Оперативни насоки

8. Земјите членки треба да им обезбедат на надлежните органи неопходни технологии, човечки и финансиски ресурси, со цел да им се олесни користењето посебни истражни техники.

9. Земјите членки, во врска со оние посебни истражни техники за кои е потребна техничка опрема, треба да обезбедат закони и постапки кои ќе ги земат предвид новите технологии. За таа цел, земјите членки треба да соработуваат со приватниот сектор со цел обезбедување помош од тој сектор за најефикасна употреба на постојните технологии кои се користат при употребата на посебни истражни техники и да ја задржат ефикасноста при употребата на нови технологии.

10. Земјите членки треба да обезбедат соодветна сигурност дека сообраќајните и локациските податоци обезбедени преку организации за комуникација, како што се телефонски или интернет оператори, ќе бидат задржани и зачувани во согласност со националното законодавство и меѓународните инструменти, особено Европската конвенција за човекови права и Конвенцијата за заштита на поединецот при автоматска обработка на лични податоци (ETS No. 108).

11. Земјите членки треба да спроведат соодветни мерки за да обезбедат технологијата која е неопходна при употреба на посебни истражни техники, особено онаа поврзана со пресретнување комуникации, да ги исполнува минималните услови за доверливост, интегритет и достапност.

г. Обука и координација

12. Земјите членки треба да обезбедат соодветна обука за надлежните органи кои се задолжени за носење одлуки за употребата, надзорот и вршењето на посебните истражни техники. Таквата обука треба да содржи предавања за техничките и оперативните аспекти на посебните истражни техники, обука за кривичното процедурално право на надлежните органи, како и соодветна обука за човекови права.

13. Земјите членки треба да ја разгледаат и можноста за давање посебни советодавни услуги на национално ниво со цел да им помогнат или пак да ги посоветуваат надлежните органи во врска со прашања за употребата на посебни истражни техники.

Глава III – Меѓународна соработка

14. Земјите членки, што е можно повеќе, треба да ги искористат меѓународните аранжмани за судска и полициска соработка во врска со употребата на посебни истражни техники. На места каде е соодветно, земјите членки исто така треба да идентификуваат и да развијат дополнителни аранжмани за ваква соработка.

15. Земјите членки се охрабруваат да потпишуваат, ратификуваат и да ги спроведуваат постојните конвенции или инструменти во полето на меѓународната соработка по кривични прашања во области како што е размената на информации, контролирана достава,

тајни истраги, заеднички истражни тимови, задгранични операции и обука.

Меѓу другото, следниве инструменти се сметаат за релевантни:

– Конвенцијата на ООН против недозволена трговија со наркотични средства и психотропни супстанции усвоена 20 декември 1988 г.;

– Конвенцијата за Перење, пребарување, заплenuвање и конфискација на добивка остварена по пат на криминал од 8 ноември 1990 г. (ETS No. 141);

– Конвенцијата за кривично право на корупција од 27 јануари 1999 (ETS No. 173);

– втор Дополнителен протокол на Европската конвенција за взаемна помош при кривични работи од 8 ноември 2001 г. (ETS No. 182);

– Конвенцијата за кибернетички криминал од 23 ноември 2001 г. (ETS No. 185);

– Конвенцијата на ООН против транснационален организиран криминал од 15 ноември 2000 г. и нејзините Протоколи;

– Конвенцијата на ООН против корупција од 31 октомври 2003.

16. Земјите членки се охрабруваат подобро да ги искористуваат соодветните меѓународни органи, како што е Советот на Европа, Европската судска мрежа, Еуропол, Еуројуст, Меѓународната организација на криминална полиција (ИНТЕРПОЛ) и Меѓународниот кривичен суд, со цел размена на искуства, натамошно подобрување меѓународната соработка и спроведување анализа за најдобра пракса при користење посебни истражни техники.

17. Земјите членки треба да ги охрабрат своите надлежни органи подобро да ја искористуваат соработката со нивните меѓународни мрежи на контакти со цел размена на информации околу националните регулативи и оперативните искуства, што ќе ја олеснат употребата на посебни истражни техники во еден меѓународен контекст. По потреба, треба да се развијат и нови мрежи.

18. Земјите членки треба да го промовираат придржувањето кон меѓународно договорените стандарди за користење техничка опрема со цел да пребродат какви и да било технички бариери при употребата на посебни истражни техники во меѓународен контекст, вклучително и оние кои се однесуваат на толкувањето на мобилните комуникации.

19. Земјите членки се охрабруваат да преземат соодветни мерки за унапредување довербата меѓу надлежните органи кои се задолжени за донесување одлуки, надзор и вршење посебни истражни техники, со цел да се подобри нивната ефикасност на меѓународен план, а во исто време да се обезбеди целосно почитување на човековите права.

**УПАТСТВО ЗА ЗАШТИТА НА ЖРТВИ
НА ТЕРОРИСТИЧКИ ЧИНОВИ**

(Усвоено од страна на Комитетот на Министри на 2-ри март 2005
година на 917-тиот состанок на Замениците министри)

ПРЕАМБУЛА

Комитетот на Министри,

а. Имајќи предвид дека тероризмот сериозно ги загрозува човековите права, претставува закана за демократијата, и има за цел да ги дестабилизира легитимно избраните влади и да го поткопува плуралистичкото граѓанско општество, и да ги стави под прашање идеалите на сите луѓе да живеат без страв;

б. Недвојбено осудувајќи ги сите чинови на тероризам како криминални и без оправдување, без оглед на тоа каде и од кого се починети;

в. Признавајќи го страдањето претрпено од страна на жртвите на терористички чинови и на нивните блиски семејства, и имајќи предвид дека овие лица заслужуваат да им се покаже домашна и меѓународна солидарност и поддршка;

г. Признавајќи ја во тој поглед важната улога која ја имаат здруженијата за заштита на жртвите на терористички чинови;

д. Реафирмирајќи го Упатството за човекови права и борба против тероризмот, усвоено на 11-ти јули 2002 година на 804-тиот состанок на Замениците министри, како траен и универзален референтен документ;

ѓ. Особено потцртувајќи на обврската на државите да ги преземаат мерките потребни за заштита на фундаменталните права на секој кој се наоѓа во нивна јурисдикција од терористички чинови, особено правото на живот;

е. Воедно потсетувајќи дека сите мерки кои државите ги преземаат во борбата против тероризмот мораат да ги почитуваат човековите права и начелото на владеење на правото, при тоа исклучувајќи секаков облик на арбитражност, како и секаков дискриминаторен или расистички третман, и мораат да подлежат на соодветна супервизија;

ж. Имајќи предвид дека ова Упатство има за цел да ги задоволи потребите и загриженоста на жртвите на терористички чинови

преку идентификација на мерки кои треба да се имплементираат за да им се помогне и за да се заштитат нивните фундаментални права, при тоа исклучувајќи секаков облик на арбитрарност, како и секаков дискриминаторен или расистички третман;

3. Имајќи предвид дека ова Упатство во никој случај не треба да се толкува на начин кој го ограничува Упатството од 11-ти јули 2002 година;

го усвојува следново Упатство и ги поканува земјите членки да го имплементираат и да се погрижат истото нашироко да се сподели со сите органи одговорни за борба против тероризмот и за заштита на жртвите на терористички чинови, како и со претставниците на граѓанското општество.

I. Начела

1. Државите треба да се погрижат секое лице кое претрпело директна физика или психолошка штета како резултат на терористички чин, како и, во соодветни околности, нивното блиско семејство да може да има полза од услугите и мерките пропишани со ова Упатство. За целите на ова Упатство, овие лица се сметаат за жртви.

2. Пружањето на овие услуги и мерки не треба да зависи од идентификацијата, лишувањето од слобода, обвинувањето или осудувањето на починителот на терористичкиот чин.

3. Државите мораат да го почитуваат дигнитетот, и приватниот и семејниот живот на жртвите на терористичките чинови при нивниот третман.

II. Итна помош

Со цел да се задоволат непосредните потреби на жртвите, државите треба да се погрижат соодветната (здравствена, психолошка, социјална и материјална) итна помош да е достапна и бесплатна за жртвите на терористички чинови; тие исто така треба да овозможат пристап до духовна помош за жртвите, на нивно барање.

III. Континуирана помош

1. Државите треба да обезбедат соодветна континуирана здравствена, психолошка, социјална и материјална помош за жртвите на терористички чинови.
2. Доколку жртвата не е редовен жител на територијата на државата каде се случил терористичкиот чин, таа држава треба да соработува во обезбедувањето на таквата помош со државата каде жртвата е жител.

IV. Истрага и обвинување

1. Доколку терористичките чинови имале жртви, државите мораат да покренат официјална истрага за таквите чинови.
2. Во оваа рамка, особено внимание треба да се посвети на жртвите, без да биде неопходно тие да имаат поднесено формална тужба.
3. Во случаи каде, како резултат на истрагата, се одлучи да не се презема постапка за подигање обвинение против починителот на терористички чин, државите треба да им овозможат на жртвите да побараат ваквата одлука да се преиспита од страна на надлежен орган.

V. Ефективен пристап до правото и правдата

Државите треба да обезбедат ефективен пристап до правото и правдата за жртвите на терористичките чинови овозможувајќи им:

- (i) право на пристап до надлежни судови заради подигање на граѓанска тужба во поддршка на нивните права, и
- (ii) правна помош во соодветни случаи.

VI. Правосудство

1. Државите треба, во согласност со своето домашно законодавство, да се стремат да ги изведат поединците осомничени за терористички чинови пред лицето на правдата и да се погрижат да се донесе одлука од страна на надлежен трибунал во разумен рок.

2. Државите треба да се погрижат позицијата на жртвите на терористички чинови соодветно да се признае во кривичните постапки.

VII. Надоместок

1. Жртвите на терористички чинови треба да добијат праведен, соодветен и навремен надоместок за штетата која ја претрпеле. Доколку надоместокот не е целосно достапен од други извори, особено преку конфискација на имотот на починителите, организаторите и спонзорите на терористичките чинови, државата на чија територија се случил терористичкиот чин мора да придонесе во надоместокот за жртвите за директната физичка или физиолошка штета, без оглед на нивното државјанство.

2. Надоместокот треба да им е лесно достапен на жртвите, без оглед на нивното државјанство. За оваа цел, државата на чија територијата се случил терористичкиот чин треба да воведат механизми кои овозможуваат праведен и соодветен надоместок, кој би следел по една едноставна процедура и во разумен рок.

3. Државите чии државјани биле жртви на терористички чин на територијата на друга држава треба исто така да поттикнуваат административна соработка со надлежните власти на односната држава, заради овозможување на пристап до надоместок за своите државјани.

4. Освен плаќањето на паричен надоместок, државите се поттикнуваат да разгледаат, во зависност од околностите, преземање на други мерки заради ублажување на негативните последици од терористичкиот чин кои ги претрпеле жртвите.

VIII. Заштита на приватниот и семејниот живот на жртвите на терористички чинови

1. Државите треба да преземат соодветни чекори за колку што е возможно повеќе да се избегне поткопување на почитта за приватниот и семејниот живот на жртвите на терористички чинови, особено при спроведувањето на истрага или пружањето на помош по терористичкиот чин, како и во рамките на постапките покренати од страна на жртвите.

2. Државите треба, каде што е соодветно, со целосно придржување кон начелото на слобода на изразување, да ги поттикнуваат медиумите и новинарите да применуваат само-регулаторни мерки во рамките на своите информативни активности, за да се обезбеди заштита на приватниот и семејниот живот на жртвите на терористички чинови.

3. Државите мораат да им обезбедат на жртвите на терористички чинови ефективен лек во случај да покренат аргументирано тврдење дека било повредено почитувањето за нивното право на приватен и семеен живот.

IX. Заштита на дигнитетот и безбедноста на жртвите на терористички чинови

1. Во сите фази на постапката, жртвите на терористички чинови треба да се третираат на начин кој гарантира должно внимание на нивната лична состојба, нивните права и нивниот дигнитет.

2. Државите мораат да ја обезбедат заштитата и безбедноста на жртвите на терористичките чинови, и треба да преземат мерки, каде што е соодветно, за заштита на нивниот идентитет, особено доколку тие се вмешуваат како сведоци.

X. Информации за жртвите на терористички чинови

Државите треба да им даваат информации, на соодветен начин, на жртвите на терористички чинови за самиот чин во кој тие настрадале, освен доколку самите жртви не посочат дека не сакаат да добиваат такви информации. За таа цел, државите треба:

(i) да воспостават контакт лица за информирање на жртвите, особено во поглед на нивните права, постоењето на тела за поддршка на жртви, и можноста за обезбедување помош, практични и правни совети, како и сатисфакција или надоместок;

(ii) да се погрижат на жртвите да им се пружаат соодветни информации, особено за истрагата, конечната одлука во врска со обвинувањето, датумот и местото на расправите и условите под кои тие самите можат да се запознаат со донесените одлуки.

XI. Посебна обука за лица одговорни за пружање помош на жртвите на терористички чинови

Државите треба да поттикнуваат пружање на посебна обука за лицата одговорни за пружање помош на жртвите на терористички чинови, и воедно треба да одвојуваат неопходни ресурси за таа цел.

XII. Зајакната заштита

Ништо во ова Упатство не ги ограничува државите во усвојувањето на поповолни услуги и мерки од оние опишани во ова Упатство.

КОНСУЛАТИВЕН СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ
(КСЕС)

МИСЛЕЊЕ БРОЈ 9 (2006)
НА КОНСУЛАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (КСЕС)

ЗА РАЗГЛЕДУВАЊЕ ОД СТРАНА НА КОМИСИЈАТА НА МИНИСТРИ
НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ВО ОДНОС НА УЛОГАТА НА
НАЦИОНАЛНИТЕ СУДИИ ВО ОБЕЗБЕДУВАЊЕТО НА ЕФЕКТИВНА
ПРИМЕНА НА МЕЃУНАРОДНОТО И ЕВРОПСКОТО ПРАВО

Усвоено од КСЕС на неговата 7-ма седница
(одржана во Стразбур, на 8-10 ноември 2006 година)

ВОВЕД

1. Комисијата на министри побара од Консултативниот совет на европските судии (КСЕС) да разгледа особено некои специфични прашања (кои можат да се најдат во Рамковниот глобален акционен план за судиите во Европа¹) како што е на пример примената на Европската конвенција за човекови права и другите меѓународни правни инструменти од страна на националните судии, дијалогот помеѓу националните и европските судски институции и расположивоста на потребните информации во врска со сите релевантни меѓународни текстови.

2. КСЕС забележува дека националните правни системи сè повеќе мораат да се справуваат со правни прашања од меѓународна природа, како резултат на глобализацијата и сè поголемиот акцент кој се става на меѓународното и европското право², односно на релациите помеѓу луѓето, а не помеѓу државите. Ваквиот развој бара промени во судската обука, пракса, па дури и култура, доколку од националните судии се очкува да ја делат правдата задоволувајќи ги потребите и аспирациите на модерниот свет, почитувајќи ги правните начела прифатени од демократските земји.

3. Таквата еволуција, пред сè, мора да има важни последици во однос на обуката на судиите, природата на односите помеѓу меѓународните судски институции и врз хиерархијата на норми, која треба да ја почитува судијата во контекст на сè поголемиот број правни извори. Како второ, тоа значи дека државните власти мораат нашироко да ги користат сите дополнителни ресурси, за да се обезбеди реализацијата на гореспоменатите активности.

4. Токму затоа, КСЕС смета дека е корисно да се анализира средствата кои им стојат на располагање на судиите, за да можат да работат ефикасно во меѓународен контекст, па така да се бават и со прашањето на примената на европското и меѓународното право од страна на националните судии. Целта на ова мислење е да се достигне солидна примена на меѓународното и европското право, особено во сферата на човековите права. Обуката на судиите, расположивоста на релевантни информации и документација, како и преведувањето и толкувањето, се средствата преку кои може да се исполни оваа цел.

5. Во оваа смисла, КЕСЕС потенцира дека националните судии се оние кои го гарантираат почитувањето и соодветната примена на меѓународните и европските спогодби, потпишани од страна на нивните држави, вклучувајќи ја и Европската конвенција за човекови права.

6. Ова мислење претставува дополнување на Мислењето Број 4 (2003) на КЕСЕС во однос на соодветната почетна и тековна обука за судиите на национално и европско ниво. Сите коментари содржани во тоа Мислење, всушност, во целост, се применливи и на сите прашања и теми кои се разгледани и во ова мислење.

A. ОБЕЗБЕДУВАЊЕ ИНФОРМАЦИИ И ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА СИТЕ РЕЛЕВАНТНИ МЕЃУНАРОДНИ И ЕВРОПСКИ ПРАВНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОТРЕБИТЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СУДИИ³

a. Добри познавања на судиите на меѓународното и европското право

7. Во контекст на сè поголемата интернационализација на општествата, меѓународната и европската легислатива и прецедентното право имаат сè поголемо влијание врз националната легислатива и судска пракса. Овие области на правото мораат добро да бидат разбрани од судиите со цел да ги исполнуваат своите судски функции во согласност со начелата на владеење на правото, споделени од демократските земји. Затоа, судиите мораат да бидат подготвени да се запознаат со и да учествуваат во меѓународната еволуција на правната пракса. Тие мора да го познаваат и да се способни да го применат меѓународното и европското право, особено во однос на сите прашања поврзани со човековите права.

b. Обезбедување на потребните средства за судиите за пристап до информации за меѓународното и европското право

8. Меѓународните и европски норми, како и самата судска пракса, растат сè повеќе, како во однос на бројот, така и во однос на сложеноста. Доколку судиите во една земја сакаат да бидат добро подготвени во европски и меѓународен контекст, државата, со цел да остане конзистентна во однос на своите меѓународни заложби и обврски, треба да преземе соодветни мерки, за да се увери дека судиите можат да се здобијат со целосно разбирање на релевантните европски и меѓународни референтни текстови, а особено

оние во врска со заштитата на човековите права, што ќе им овозможи подобро да си ги завршат своите должности и активности.

в. Вклучување на меѓународното и европско право во наставниот план и програма на универзитетите и курсевите за обука на судиите

9. Во многу земји, студиите по меѓународно право, европско право, вклучувајќи ги и инструментите за заштита на човековите права, претставуваат дел од наставниот план и програма на универзитетите. Сепак, само во одреден број земји, од кандидатите за слободните судски позиции, се бара да поседуваат одлично познавање на овие области.

10. Според КСЕС, важно е прашањата од меѓународното и европското право да бидат дел од наставниот план и програма на универзитетите и истите да бидат предмет на испитување за влез во судската професија, во оние случаи каде такви тестирања на знаењето постојат.

11. За судиите, треба да се организираат соодетни почетни и редовни програми за обука од меѓународната сфера, како во општите, така и во специјализираните области на активност. Иако постојат разлики меѓу европските земји во однос на системите за почетна и континуирана обука на судиите, обуката во однос на меѓународното и европското право е подеднакво важна за сите различни традиции во судството во Европа.

12. Во некои земји се организираат специјални иницијативи за обука во сферата на меѓународното и европското право конкретно за судиите, или пак за судиите и обвинителите, од страна на институциите за обука на судството (вклучувајќи ги и судските служби) или министерствата за правда, како и заеднички од страна на овие институции и агенции⁴. Во други земји пак, не постои специјална обука во сферата на меѓународното и европското право. Во овие земји, судиите обично учествуваат во општи курсеви на обука, организирани од страна на самото судство или други тела (универзитети, адвокатски комори, странски школи за обука на судството).

13. Од овој аспект, КСЕС затоа го потенцира она што е предвидено во европското законодавство од Советот на Европа во врска со обуката на судиите за примената на меѓународните спогодби⁵,

потврдувајќи ја потребата (а) за развој на студиите по меѓународно право, спогодбите, европските и другите меѓународни институции, во рамки на студиите што се нудат на универзитетите; (б) каде е можно и потребно, да се воведат тестови за примената на меѓународните норми при испитувањето и селекцијата на кандидатите за судии; (в) да се развие меѓународната димензија во почетната и понатамошната обука на судиите; (г) да се организираат, во рамки на Советот на Европа и во соработка со европските институции и другите меѓународни организации, семинари за обука на судиите и обвинителите, насочени кон унапредување на знаењето и познавањето на меѓународните инструменти.

г. Обезбедување квалитетна судска обука во сферата на меѓународното и европското право

14. Што се однесува до обуката за меѓународното и европското право, КСЕС смета дека претставници од судството, во голема мерка треба да бидат застапени меѓу инструкторите. Таквата судска обука треба да вклучува специфични аспекти, релевантни за судската пракса, придружувани од релевантни едукативни материјали, со можност за материјали за учење од далеку, кои би се обезбедиле преку интернет. КСЕС ја поттикнува соработката помеѓу националните институции за обука во оваа сфера и се залага за транспарентност на информациите во рамки на таквите програми за обука и модалитетите за учество во истите.

д. Континуирани и достапни информации за меѓународното и европското право на располагање на сите судии

15. КСЕС забележува дека судиите немаат редовна понуда на комплетни и целосно ажурирани податоци и информации за меѓународните и европските законски текстови и прецедентното право. Дури и во оние случаи каде правните информации судиите ги добиваат по електронски пат или на хартија, службените весници во земјите многу ретко вклучуваат информации за меѓународното и европското право. Некои држави, сепак, изготвуваат специјални правни циркулари, кои содржат информации за меѓународното право. Другите институции, како што се судските академии, центрите за обука или судската администрација, понекогаш обезбедуваат информации за неодамнешната судска пракса и предмети од меѓународните и европските судови. Одредени информации можат да се најдат и во националните правни и судски ревии.

16. Обезбедувањето на пристапот до интернет не може, самото по себе, да се смета како полно исполнување на обврската на државата за обезбедување доволно информации, или средства за добивање информации, во врска со меѓународните и европските правни теми.

17. КСЕС препорачува сите судии да имаат пристап до испечатени и електронски верзии на правните инструменти, за да се овозможат прецизни истражувања во меѓународната и европска правна сфера. Таквите можности треба да им се понудат на судиите преку специјализирана подршка, ако е потребно по пат на централизирана служба, чија должност би била да се увери дека судиите се информирани дури и повеќе од она што значи потребен минимум за нивната работа.

18. Само во неколку земји, министерствата за правда или надворешни работи обезбедуваат за судиите преводи на нивните јазици на сите релевантни текстови, вклучувајќи ги и пресудите на Европскиот суд за човекови права, во кои е вклучена и нивната земја. Според мислењето на КСЕС, државите мораат итно да ја променат ваквата ситуација. Соодветната државна подршка треба да вклучува и создавање на ефикасни служби за превод на правни текстови, кои би можеле да бидат корисни во судската пракса (погледнете ја и точка 23 подолу).

19. Со цел да се олесни работата на судиите, на располагање треба да им бидат комплетни, ажурирани, прочистени, индексирани и објаснети информации, затоа што самиот судија врши оценка на релевантноста на информацијата, по потреба со помош од стручните служби во судот и судската администрација⁶. Треба да се поттикнува и воспоставувањето соработка помеѓу централизираните или локалните судски администрации и/или библиотеки и правните библиотеки и центри за документација вон судството.

ѓ. Обезбедување средства за судиите за пристап до информации за странските јазици

20. Имајќи го предвид гоенаведеното, КСЕС потенцира дека познавањето на странски јазици претставува важна алатка за националниот судија, потребна за постојана информираност за најновите случувања во меѓународното и европското право.

21. Во моментов, само во некои земји се организираат и постојат

бесплатни курсеви за судиите за изучување странски јазици. Понекогаш таквите курсеви се делумно субвенционирани од државата. Понекогаш таквите поволности се нудат на поединечни судии кои остваруваат блиски контакти со меѓународните и европските институции.

22. КСЕС го подржува преземањето соодветни мерки, вклучувајќи го и одвојувањето на специфични грантови, наменети за изучување на странски јазици од страна на судиите, како дел од нивната основна или специјализирана обука.

23. Државите мораат да обезбедат, судовите да имаат соодветни правни и меѓународни служби за превод на документите кои им се потребни на судиите, со цел тие постојано да бидат информирани за релевантните области од меѓународното и европското право. КСЕС е свесен за важноста на дополнителните трошоци потребни за функционирање на овие служби и препорачува тие да се финансираат преку дополнителни средства обезбедени за таа цел и прикажани во посебна ставка во државниот буџет, за да се избегне евентуалното намалување на средствата, кои биле претходно одвоени за функционирање на судовите.

24. Ваквите писмени и усмени преводи мораат да ги вршат професионални лица, чија стручност треба да биде предмет на верификација од страна на судиите, затоа што нивната работа влијае врз судската функција.

В. ДИЈАЛОГ ПОМЕЃУ НАЦИОНАЛНИТЕ И ЕВРОПСКИТЕ СУДСКИ ИНСТИТУЦИИ⁷

а. Неопходен дијалог, кој може да биде формален или неформален

25. Националните судови ја имаат обврската за следење на европското право. Во многу случаи од нив се бара и директно да го применат истото. Од нив се очекува и да ги толкуваат националните закони во согласност со европските стандарди.

26. За сите национални судии, прецедентното право на Европскиот суд за човекови права и по потреба, она на Судот на правдата на

Европските Заедници, служи како референтен материјал во процесот на понатамошно развивање на европското право.

27. Дијалогот помеѓу националните и европските судски институции е неопходен и веќе се одвива во пракса, а неговата еволуција мора да се подржи преку соодветни активности.

28. Со цел да се поттикне ефективен дијалог меѓу националните и европските судови, мора да постојат иницијативи со цел, националните судии да се залагаат за размена на информации и секогаш кога тоа е можно, исто така, да се воспоставува директен контакт меѓу институциите.

29. Овој дијалог може да се одвива на различни нивоа. На формално, процедурално ниво, институционалната форма на дијалог е претставена и преку прелиминарната постапка на одлучување, која се користи за да се обезбеди пристап до Судот на правдата на Европските Заедници. На националните судии можат да им се дадат и пошироки можности за учество во функционирањето на Европскиот суд за човекови права. На еден повеќе неформален начин, формите на дијалог можат да се реализираат преку посети и/или привремена работа на судиите во Европскиот суд за човекови права, Судот на правдата на Европските Заедници и другите меѓународни и европски судови, како и по пат на семинари и предавања, на домашно и меѓународно ниво.

30. КСЕС потенцира дека неформални дијалог се смета како дел од програмите за обука во судството. Во моментот, учесници во таквите активности во најголем дел се судиите од повисоките судови (Врховни судови, Уставни судови). Според КСЕС, иако судиите од највисоките судови мораат да одржуваат блиски односи со оние со меѓународна надлежност, националните агенции за обука мораат да се уверат дека таквите можности за дијалог не се ограничени и достапни единствено на судиите од повисоките судови, затоа што во многу случаи, токму од судиите во прв степен веднаш се бара и очекува да извршат оценка и да ги применат и толкуваат европските норми или прецедентно право. Искуствата од различни земји покажуваат дека најпродуктивниот начин на неформален дијалог се малите состаноци со ограничен број учесници.

б. Директна интеракција меѓу националните судии

31. Дијалогот меѓу националните и европските судови е само еден од аспектите на интеракција меѓу судиите на европско ниво. Меѓусебните лични односи помеѓу судиите од различни земји се исто така од голема важност. Националните судии често мораат да сфатат како судиите од другите земји го примениле и/или протолкувале меѓународното и европското законодавство и тие секогаш се подготвени да учат од искуствата на другите. Таквиот дијалог меѓу судиите од различни земји е важен и за потврдување на начелото за взаемна доверба меѓу европските правосудни системи, со цел да се олесни меѓународната циркулација на национални одлуки и да се олесни постапката за нивно спроведување во различните земји.

32. Од особена важност се директните контакти меѓу судиите од различни земји, вклучувајќи ги и оние организирани од националните судски институции за обука, без разлика дали се работи за семинари, размена на судии, студиски посети итн. Во оваа област, корисни партнери можат да се пронајдат во рамки на структурите за соработка, воспоставени на европско ниво.

33. На судиите мораат да им се обезбедат практични информации за конкретните размени, организирани во овие рамки и сите тие треба да имаат еднаков пристап, доколку имаат желба да учествуваат во истите.

V. ПРИМЕНА НА МЕЃУНАРОДНОТО И ЕВРОПСКОТО ПРАВО ОД СТРАНА НА НАЦИОНАЛНИТЕ СУДОВИ⁸

а. Улогата на судијата и нормативна хиерархија

34. Примената на меѓународните и европските стандарди во секоја од земјите во голема мерка зависи од статусот на таквите стандарди во рамки на националното законодавство, како и во рамки на самиот устав.

35. Беше забележано дека постојат одредени пречки за исполнување на оваа цел. За овие пречки се смета дека се резултат на проблемите во пристапот до информации, проблемите од ²психолошка² природа и специфичните правни проблеми⁹.

36. Првите две пречки можат да се разрешат преку активностите

описани погоре, насочени кон обезбедување подобар пристап до европската правна документација и подобар дијалог меѓу институциите.

37. Што се однесува до пречките од правна природа, КСЕС бележи дека, генерално, земјите го признаваат првенството на меѓународните спогодби во однос на националното законодавство, кога тие се ратификувани и/или, ако има потреба, кога тие се вградени во националното законодавство. Во најголем број случаи, ваквото првенство е дефинирано во уставот на поединечните земји, истовремено гарантирајќи го и првенството на самиот устав. Во неколку земји, првенството на меѓународното право произлегува од одлуките на националниот Врховен Суд. Обично, рангирањето на Европската конвенција за човекови права е на пониско ниво од националниот устав, но, вообичаено Конвенцијата има специјален третман во однос на редовните акти усвоени од парламентот. Сепак, практичната имплементација на ова начело, покажува поголем број на можни варијанти, односно решенија.

38. Во најголем број случаи, националните закони и правната традиција им овозможуваат на судовите, кога тие ќе се соочат со конфликт помеѓу некоја супранационална одредба и одредба од домашното законодавство, да донесат одлука во корист на меѓународната конвенција или спогодба. Постои и алтернативно решение, каде од националните судови се бара да ја запрат постапката и да побараат толкување на предметот од Уставниот суд. Сепак, постојат и земји каде судовите се должни да ги применуваат одредбите од домашното законодавство, дури и кога тие се во конфликт, на пример, со Европската конвенција за човекови права.

39. Секоја држава има сопствен систем за толкување на овие инструменти и нивно вградување во домашното законодавство, во зависност од статусот кој им е доделен. За да се избегне правната несигурност, судовите мораат да го толкуваат и дефинираат ефектите од домашното законодавство и да развијат домашно прецедентно право, кое во најголема можна мерка ќе биде конзистентно и усогласено со европското законодавство и меѓународните и европските начела и концепти.

40. Судиите, заедно со законодавната и извршната власт, се обврзани од владеењето на правото. Според КСЕС, важно е судиите од

различните земји да го обезбедат почитувањето на меѓународното и европското право, кои ги унапредуваат начелата на владеењето на правото, во целост почитувајќи ги стандардите и принципите на истото, без разлика на националните правни системи.

6. Национално и меѓународно / европско прецедентно право и инструменти и препораки од Советот на Европа

41. Прецедентното право влијае врз примената на меѓународните и европските стандарди, затоа што судството мора да го толкува националното законодавство имајќи го предвид супранационалното, истовремено почитувајќи ги националните уставни стандарди.

42. Што се однесува до улогата што ја има прецедентното право на Европскиот суд за човекови права и каде е применливо, она на Судот на правда на Европските Заедници, се чини дека постојат две тенденции: првата и највообичаена, е случајот каде националните судови ги земаат предвид одлуките на овие судови дури и во оние случаи каде тоа не е задолжително. Втората тенденција е да на ваквото прецедентно право му се доделува статус на преседан, кој мора да го следат националните судови.

43. Иако националните судии го земаат предвид и применуваат меѓународното и европското право, со тоа не се потврдува дека националното законодавство се придржува кон препораките на Советот на Европа, кои се сметаат за ²меко право².

44. Комисијата на министри на Советот на Европа може да изготви препораки за државите членки за прашања, за кои е договорена ²заедничка политика² и став. Препораките не се обврзувачки за државите членки, иако со Статутот на Советот на Европа, Комисијата на министри е овластена да бара од владите на државите членки ²да ја информираат за преземените активности² во однос на препораките (погледнете го членот 15.б од Статутот на Советот на Европа).

45. КСЕС потенцира дека е корисно, во текот на изработка на нова легислатива, законодавецот да ги консултира препораките на Советот на Европа. Слично на тоа, судиите, при примената на законот, колку е тоа можно, истиот треба да го толкуваат на начин кој е во

согласност со меѓународните стандарди, дури и доколку тие се поставени единствено преку ²меко право².

в. Придржување кон пресудите на Европскиот суд за човекови права

46. Во некои земји, дури и пред поднесување на молба до Европскиот суд за човекови права, можно е да се поднесе барање за судска ревизија на одредена конечна одлука која се чини дека е во судир со претходните одлуки на Европскиот суд за човекови права. Сепак, КСЕС бележи дека, во голем број земји, мора да постои претходна одлука од страна на Европскиот суд за човекови права против земјата, пред да биде дозволена ревизијата на конечната одлука.

47. Барање за компензација поради кршење на Европската конвенција за човекови права, обично може да се поднесе само откако Судот го потврдил таквото кршење. Во најголем дел од земјите, не може да се тврди постоење на такво прекршување и да се бара компензација, пред Судот да го потврди тоа.

48. КСЕС е сосема свесен дека во најголемиот број земји, имплементацијата на пресудите на Судот не е пропишана во националното законодавство. Во некои држави, единствено Уставниот суд може да одобри такви мерки на имплементација.

49. Потенцирајќи ја важноста за спроведување на заедничките важни права, на начин, на кој тие се гарантирани во Европската конвенција за човекови права и потенцирајќи дека националните судии се исто така и европски судии, КСЕС ги поттикнува судиите, секогаш кога тоа е можно, да ги користат сите расположиви ресурси за соодветно толкување на законот или во рамки на постоечкото процедурално право: а) повторно да го отворат предметот доколку дошло до кршење на конвенцијата, дури и пред добивањето на пресудата од Европскиот суд за човекови права и б) кога тоа е потребно, да одобрат компензација во најкраток можен период. Законодавецот треба да размисли за евентуалните промени и дополнувања на процедуралните закони, со цел да се олесни ваквата европска задача и обврска за националното судство¹⁰.

РЕЗИМЕ НА ПРЕПОРАКИТЕ И ЗАКЛУЧОЦИТЕ

А. Во сферата на обуката на судиите за меѓународно и европско право, пристапот на судиите до релевантни информации, курсевите за изучување странски јазици и службите за преведување, КСЕС го препорачува следново:

(а) Чувајќи ја независноста на судството, државите, преку соодветни независни тела за обука на судството, треба да обезбедат соодветни средства и можности за обука на судиите во сферата на меѓународното и европското право;

(б) Претходните познавања на меѓународното и европското законодавство и прецедентно право треба да се обезбедат преку вклучување на овие теми во наставните планови и програми на правните факултети;

(в) Соодветното познавање на меѓународното и европското право треба да коинцидира со условите и знаењето, кое треба да го покажат лицата назначени на судските функции, пред да започнат со вршење на службената должност;

(г) Обуката за меѓународното и европското право треба да има релевантна улога во првичната и континуираната обука на судиите. Судската обука во оваа област ќе извлече огромна корист од евентуалната меѓународна соработка помеѓу националните институции за обука на судството;

(д) Информациите за меѓународното и европското право, како и одлуките на меѓународните и европските судови, треба да бидат на располагање. Преку соработка со административните судски служби, библиотеки и стручни соработници, на судијата треба да му се гарантира пристап до информации, кои ќе бидат соодветно индексирани и обележани. Доставените информации мораат да бидат сеопфатни и веднаш достапни;

(ѓ) Треба да се преземат соодветни мерки - вклучувајќи и доделување грантови - за да се обезбеди судиите да се стекнат со потребното знаење на странски јазици. Дополнително, судовите треба да имаат посебни квалитетни служби за писмено и усно

преведување, кои би работеле и би се финансирале вон редовните трошоци за функционирање на судовите.

Б. Имајќи ја предвид важноста која се придава на односите и соработката на националните судски институции, како меѓу нив самите, така и со меѓународните, а особено европските судски институции, КСЕС се обидува да го поттикне следново:

(а) Развој на директни контакти и дијалог меѓу нив, на пример, по пат на конференции, семинари и билатерални средби, каде од посебна важност и корист се помалите состаноци со ограничен број учесници;

(б) Посети и студиски програми, како оние што ги организираат националните институции за обука на судството и националните судски институции, како и некои од меѓународните судови за индивидуални судии во однос на другите судски институции од национален или меѓународен карактер;

(в) Вклучување на судии од сите степени во таквите контакти, дијалози, посети и програми, а не само судии од повисоките судски нивоа;

(г) Обезбедување информации и преземање чекори за олеснување на пристапот на националните судии до расположивите веб страници и бази на податоци, кои им стојат на располагање на другите национални и меѓународни правосудни системи.

В. И покрај разликите во правните системи во Европа, КСЕС ги поздравува напорите што ги прават националните правосудни системи, во нивната улога на толкувачи и чувари на владеењето на правото, доколку е потребно и преку меѓусебна размена на идеи помеѓу неколку од нив, а со цел да се постигне следново:

(а) Обезбедување, истовремено почитувајќи го националното законодавство, на придржувањето на националните закони и националното прецедентно право кон меѓународното и европското право, според правилата во релевантната држава;

(б) Намалување, во најголема можна мерка, на различните начини на примена на ова начело во системите кои се раководат според и кои ги почитуваат истиот меѓународен стандард;

(в) Гаранција дека националното законодавство, вклучувајќи го и националното прецедентно право, го почитува прецедентното право на Европскиот суд за човекови права, а особено преку можноста, ако е соодветно, случајот да биде повторно отворен, откако Европскиот суд за човекови права ќе утврди кршење на ЕКЧП или нејзините протоколи во текот на постапката, а ефектите од таквото кршење не можат да бидат разумно елиминирани или компензирани на било кој друг начин, освен преку повторно судско разгледување и решавање на случајот;

г) Почитување и земање предвид на препораките на Советот на Европа.

Фусноти

1. Усвоена од страна на Комисијата на министри во текот на нејзината 740-та седница, Документ ССЈЕ (2001)24
2. Концептот на Европско право во овој случај е употребен во една поширока смисла, така да ги вклучува и инструментите на Советот на Европа, а особено Европската конвенција за човекови права, како и Законодавството на Европската Заедница и другите инструменти на Европската Унија, секаде каде тоа е соодветно и применливо во однос на државите членки.
3. ПОГЛЕДНЕТЕ ЈА ТОЧКАТА IV (Г) ОД РАМКОВНИОТ ГЛОБАЛЕН АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА СУДИИТЕ ВО ЕВРОПА.
4. Државите членки од Советот на Европа учествуваат во таканаречената ²Лисабонска мрежа² (мрежа за размена на информации во врска со обуката на судиите и обвинителите), која се состои од националните агенции, одговорни за обука на судиите и обвинителите.
5. Погледнете ги поконкретно заклучоците од вториот состанок на Лисабонската Мрежа (одржан во Бордо, на 2-4 јули 1997 година).
6. Погледнете го и ставот 65 од Мислењето на КСЕС Број 6 (2004) за фер судење во разумен рок и улогата на судијата во судскиот процес, имајќи ги предвид алтернативните средства за решавање на споровите.
7. ПОГЛЕДНЕТЕ ЈА ТОЧКАТА IV (В) ОД РАМКОВНИОТ ГЛОБАЛЕН АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА СУДИИТЕ ВО ЕВРОПА.
8. ПОГЛЕДНЕТЕ ЈА ТОЧКАТА IV (Б) ОД РАМКОВНИОТ ГЛОБАЛЕН АКЦИОНЕН ПЛАН ЗА СУДИИТЕ ВО ЕВРОПА.
9. Погледнете ги заклучоците од вториот состанок на Лисабонската Мрежа (одржан во Бордо, на 2-4 јули 1997 година).
10. КСЕС смета дека е потребно да се потсети дека согласно Протоколот број 14 на Европскиот суд за човекови права, отворен за потпишување во мај 2006 година, Комисијата на министри ќе биде

овластена, доколку се донесе таква одлука со двотретинско мнозинство, да иницира постапки пред Судот, во случаите кога државата одбива да ја испочитува пресудата. Исто така, Комисијата на министри ќе има уште едно ново овластување, односно ќе може да бара од Судот толкување на пресудите. Тоа е со цел да ѝ се помогне на Комисијата на министри во нејзината задача на супервизија на извршувањето на пресудите и особено во утврдувањето на мерките, кои се потребни за придржување кон пресудата.

КОНСУЛТАТИВЕН СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ
КСЕС (ССЈЕ)

МИСЛЕЊЕ БР. 10 (2007)
НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС)

ЗА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА
ПО ПРАШАЊЕТО НА СУДСКИОТ СОВЕТ ВО СЛУЖБА НА
ОПШТЕСТВОТО

Усвоено од КСЕС на неговата 8-ма средба
(Стразбур, 21-ви до 23-ти ноември 2007)

I. ВОВЕД

1. Во 2007, Комитетот на министри на Советот на Европа му ја довери на Консултативниот совет на европските судии (КЕСЕ) задачата да усвои мислење за структурата и улогата на Високиот судски совет или на друго еквивалентно независно тело како клучен елемент во една држава раководена од владеењето на правото со цел постигање на баланс меѓу законодавната власт, извршната власт и судската власт.

2. Шареноликоста на европските системи се огледа во изборот направен од страна на државите и во дискусиите околу имињата на телата на кои им е доверена заштитата на независноста на судиите. Со цел да го олесни разбирањето на ова Мислење, КЕСЕ одлучи во овој текст да го користи единствениот поим “Судски совет”¹.

3. Во согласност со описот на својот ангажман, КЕСЕ ги разгледа следниве точки кои се појавуваат во Рамковниот глобален акционен план за судии во Европа²:

- почитување на гаранциите за судската независност во земјите членки на уставно, легислативно и институционално ниво (види Дел I (а), (б), (ц) и (д) од Акциониот план);

- поставување или зајакнување на органи кои се независни од законодавната и/или извршната власт, со обврска за менаџирање на кариерите на судиите (види Дел I (е) од Акциониот план).

4. Целта на ова Мислење е да ги идентификува клучните елементи во однос на општата мисија, составот и функциите на Судскиот совет, со цел зајакнување на демократијата и заштита на независноста на судството. Мислењето не дава детален опис на принципите за составот или функциите на Судскиот совет, ниту пак создава единствен модел за Судски совет во Европа.

5. Составот и функциите на Судскиот совет можат да варираат од една до друга земја³. Бидејќи е свесен за оваа разноликост, а во исто време го забележува трендот за создавање на независен Судски совет, КЕСЕ смета дека е неопходно:

- да се нагласи важноста на постоењето на специфично тело на кое му е доделена заштитата на независноста на судиите, во контекст на почитување на принципот на раздвојување на власта;

- да се постават насоки и стандарди за Земјите членки кои сакаат да воведат или да го реформираат својот Судски совет.

6. Одредбите на ова Мислење се релевантни за сите делови на судскиот систем, особено во земјите каде што постои засебен систем на административна правда, било во рамките на единствен Судски совет (надлежен за обичната и административната правда), или преку засебни Совети⁴.

7. При изготвувањето на ова Мислење, КСЕС особено ги разгледа и соодветно ги зеде предвид:

- *acquis* на Советот на Европа а особено Препораката бр.Р(94)12 на Комитетот на министри до Земјите членки за независноста, ефикасноста и улогата на судиите⁵, Европската повелба за Законот за судии од 1998 година, како и Мислењата бр. 1, 2, 3, 4, 6 и 7 на КСЕС;

- извештајот за “Наименување на судии” усвоен во март 2007 година од страна на Венецијанската комисија, за време на најзината 70-та Пленарна сесија, како придонес за работата на КСЕС⁶;

- одговорите на 40 делегации на прашалникот кој се однесува на Судскиот совет, усвоени од страна на КСЕС за време на неговата 7-ма пленарна средба (8-ми до 10-ти ноември 2006 година);

- извештаите подготвени од специјалистите на КСЕС, Г-ѓа Martine VALDES-BOULOUQUE (Франција) за тековната состојба во Земјите членки на Советот на Европа во кој постои Виш судски совет или друго еквивалентно независно тело и Лордот Судија THOMAS (Обединето Кралство) за тековната состојба во државите каде не постои такво тело;

- придонесот на учесниците на 3-тата Европска конференција на судии на тема “Каков Совет за правда?”, организиран од Советот на Европа во соработка со Европската мрежа на судски совети -

ЕМСС (ENCJ), италијанскиот Виш судски совет и италијанското Министерство за правда (Рим, 26-ти до 27-ми март 2007 година).

II. ГЕНЕРАЛНА МИСИЈА: ЗАШТИТА НА НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО И ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО

8. Судскиот совет има за задача заштита на независноста на судскиот систем и независноста на поединечните судиите. Постоенето на независни и непристрасни судови е структурна потреба во една држава во која владее правото.

9. Секој граѓанин треба да гледа на независноста на судиите, во едно глобализирано и меѓузависно општество, како на гаранција на вистината, слободата, почитувањето на човековите права и непристрасната правда ослободена од надворешни влијанија. Независноста на судиите не е право или привилегија која им е дадена во нивен личен интерес, туку во интерес на владеењето на правото и на секој кој бара и очекува правда. Независноста како предуслов за непристрасноста на судиите претставува гаранција за еднаквоста на граѓаните пред судовите.

10. КСЕС исто така зазема став дека Судскиот совет треба да ја унапредува ефикасноста и квалитетот на правдата, со што помага да се обезбеди целосна имплементација на Член 6 од Европската конвенција за човекови права, и да се зајакне јавната доверба во правосудниот систем. Во овој контекст, Судскиот совет има задача да ги постави неопходните инструменти за евалуација на правосудниот систем, да дава извештај за состојбата на услугите и да побара од релевантните власти да преземат неопходни чекори за подобрување на делењето на правдата.

11. КСЕС препорачува Судскиот совет да биде поставен во уставот во оние земји кои имаат пишан устав или во соодветни законски или уставни инструменти во другите земји. Треба да се уреди формирањето на таквото тело, дефинирањето на неговите функции и на секторите од кои може да се црпи членството, како и воспоставувањето на критериуми за членство и методи за селекција⁷.

12. Освен својата менаџерска и административна улога vis-à-vis судството, Судскиот совет исто така треба да го олицетворува авто-

номното владеење на судската власт, овозможувајќи им на поединечните судии да ги извршуваат своите функции надвор од секаква контрола на извршната и законодавната власт и без неприкладни притисоци одвнатре од самото судство.

13. Од оваа перспектива, КСЕС смета дека би било несоодветно Судскиот совет да биде ограничен од други органи во својата автономност да одлучува за сопствените методи на работа и на темите за расправа. Треба да се определи односот меѓу Судскиот совет и Министерот за правда, Шефот на државата и Претседателот на Собранието. Понатаму, имајќи предвид дека Судскиот совет не припаѓа на хиерархијата на судскиот систем и, како таков, не може да одлучува за вредноста на случаите, внимателно треба да се уреди односот со судовите, а особено со судиите.

14. Судскиот совет е должен да ја да ја брани од секаков надворешен притисок или предрасуди од политичка, идеолошка или културна природа неограничената слобода на судиите да одлучуваат по своите предмети непристрасно, во согласност со својата совест и сопствената интерпретација на фактите и во согласност со владеењето на правото⁸.

III. ЧЛЕНСТВО: ДА СЕ ОВОЗМОЖИ ОПТИМАЛНО ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА НЕЗАВИСЕН И ТРАНСПАРЕНТЕН СУДСКИ СОВЕТ

III.A. Совет составен од мнозинство судии

15. Составот на Судскиот совет треба да биде таков да може да ја гарантира неговата независност и да му овозможи ефективно да ги извршува своите функции.

16. Судскиот совет може да биде составен исклучиво од судии или да има мешан состав од судии и лица кои не се судии. Во обата случаја, мора да се избегне перцепцијата на лични интереси, самозаштитивање и протекции.

17. Во случај Судскиот совет да е составен исклучиво од судии, КСЕС е на мислење дека тие треба да се судии избрани од страна на колегите.

18. Во случај на мешан состав (судии и не-судии), КСЕС смета дека, со цел спречување било каква манипулација или несоодветен притисок, значително мнозинство на членови треба да се судии избрани од страна на нивните колеги⁹.

19. Според мислењето на КСЕС, таквиот мешан состав би претставувал предност и во избегнувањето на перцепцијата на лични интереси, самозаштитување и протекции и во одразувањето на различните ставови кои се јавуваат во општеството, на тој начин овозможувајќи му на правосудството дополнителен извор на легитимност. Сепак, дури и ако членството е мешано, функционирањето на Судскиот совет не смее да дозволи никакви отстапки за меѓусебната преплетеност на парламентарните мнозинства и притисокот од страна на извршната власт, и мора да биде слободно од секаква подреденост на интересите на политичките партии, за да може да ги заштити вредностите и фундаменталните принципи на правдата.

20. Во случај на мешан состав на Судскиот совет, КСЕС е на мислење дека некои од неговите задачи можат да бидат резервирани за Судскиот совет кога тој заседава во панел составен само од судии.

III.B. Квалификации на членовите

21. Членовите, без оглед дали се или не се судии, мораат да се избираат врз основа на нивната компетентност, искуство, разбирање на судскиот живот, способност за дискусија и културата на независност.

22. Членовите кои не се судии можат да бидат избрани од редот на други истакнати правници, универзитетски професори, кои поминале определено време во професионална служба, или граѓани со признаен статус. Модерното менаџирање на судството може да бара поширок придонес од членови со искуство во области надвор од подрачјето на правото (на пр. во менаџментот, финансиите, ИТ, општествените науки).

23. Потенцијалните членови на Судскиот совет, без оглед дали се или не се судии, не треба да бидат активни политичари, пратеници во собранието, или членови на извршната власт или администрацијата. Ова значи дека ниту Шефот на државата, доколку тој/таа е воедно шеф на владата, ниту било кој министер не можат да бидат

членови на Судскиот совет. Секоја држава треба да донесе специфични законски правила во оваа област.

24. КСЕС смета дека составот на Судскиот совет треба да ја одразува во најголема можна мерка шареноликоста на општеството.

III.B. Методи на избирање

III.B.1. Избирање на членови судии

25. Со цел да се гарантира независноста на телото одговорно за изборот и кариерата на судиите, потребни се правила кои ќе обезбедат членовите судии да се избрани од страна на судството.

26. Изборот може да се изврши преку гласање или, за ограничен број членови (како на пример претседателите на Врховниот суд или Апелациските судови), *ex officio*.

27. Без да наметнува специфичен метод на избор, КСЕС смета дека судиите кои седат во редовите на Судскиот совет треба да се избрани од страна на своите колеги преку методи кои гарантираат дека судството на сите нивоа е претставено на најширок можен начин¹⁰.

28. Иако улогите и задачите на професионалните здруженија на судиите и на Судскиот совет се разликуваат, токму независноста на судството лежи во срцето на обата. Понекогаш професионалните организации се во најдобра положба да придонесат кон дискусиите за правосудната политика. Сепак, во многу држави, големо мнозинство судии не се членови на здруженија. Партиципацијата на обете категории судии (членови на организации и судии кои не се членови) подобро би ги претставувала судовите во една плуралистичка формација на Судскиот совет. Затоа, на здруженијата на судиите мора да им се овозможи да предлагаат судии кандидати (или список на кандидати) за избор, а истото решение треба да им е овозможено на судии кои не се членови на такви здруженија. Се остава на самите држави да креираат соодветен изборен систем кој ќе вклучува вакви решенија.

29. Со цел да се задоволат очекувањата на граѓаните дека Судскиот совет треба да биде “деполитизиран”, КСЕС го дели ставот дека натпреварувањето за избор треба да се придржува до правилата

зацртани од самиот Судски совет за да се минимизира било каква опасност по јавната доверба во судскиот систем.

30. КСЕС не би имала никаков приговор на развивање од страна на државите на методи поинакви од директните избори, кои би гарантирале најширока репрезентација на судството во Судскиот совет. Може да се усвои и метода која гарантира одразување на диверзитетот и територијалната репрезентативност, а која произлегува од искуствата на некои земји во формирање на судски панели, на пр. извлекување со лотарија на членови врз основа на еден или повеќе подрачни списоци кои вклучуваат прикладни кандидати номинирани од еден задоволителен број на колеги.

31. КСЕС не се залага за системи кои вклучуваат политички ограничувања како на пример парламенти или извршна власт во било која фаза на изборниот процес. Треба да се избегнува секако мешање во судската хиерархија во тој процес. Треба да се исклучи секаков облик на наменување од страна на властите, било интерни или екстерни на судството.

III.B.2. Избор на членови кои не се судии

32. Членовите кои не се судии не треба да се именуваат од страна на извршната власт. Иако секоја држава треба да воспостави сопствен баланс меѓу конфликтните потреби, КСЕС препорачува систем кој им го доверува наменувањето на не-судии на не-политички органи или тела. Доколку во некоја држава парламентот ги избира членовите кои не се судии, тие не треба да се собраниски пратеници, тие треба да се изберат со помош на некој вид на значително мнозинство кое бара значителна поддршка од опозицијата, и треба да се лица кои во општиот состав на Судскиот совет обезбедуваат разнолика репрезентативност на општеството.

III.B.3. Избор на Претседавач

33. Неопходно е да се осигури со Судскиот совет да претседава лице кое не е блиско до политичките партии. Затоа, во парламентарните системи каде Претседателот / Шефот на државата има само формална власт, нема пречка за наменување на Шефот на државата за претседавач со Судскиот совет, додека во поинакви системи претседавачот треба да се избере од самиот Совет и треба да биде судија.

III.Г. Број на членови и времетраење на нивниот мандат

34. КСЕС смета дека членството на Судскиот совет треба да ја одразува бројноста на судството и, следствено, обемот на задачите кои треба да се извршат. Иако држави сами треба да одлучат дали членовите на Судскиот совет треба да се ангажираат со полно или неполно работно време, КСЕС укажува дека ангажманот со полно работно време значи поефективна работа и подобра заштита на независноста. Сепак, има потреба од осигурување дека судиите кои членуваат во Судскиот совет не се отсутни предолго од својата судска работа, така што, секогаш кога е можно, треба да се одржуваат контакт со судската практика. Бројот и времетраењето на ангажманите кој бара исклучиво членство во Судскиот совет треба да се ограничат¹¹.

35. КСЕС препорачува, со цел гарантирање на континуитетот на активностите на Советот, членовите на Судскиот совет да не се заменуваат сите во исто време.

III.Д. Статусот на членовите

36. На членовите на Судскиот совет (и судиите и не-судиите) треба да им се дадат гаранции за нивната независност и непристрасност. Хонорирањето на членовите на Судскиот совет треба да е соодветно на нивната позиција и оптоварување во рамките на Советот.

IV. РЕСУРСИ (ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ФИНАНСИРАЊЕ, ПЕРСОНАЛ, ТЕХНИЧКА ЕКСПЕРТИЗА) И ЛЕГИТИМНИ ОДЛУКИ НА СУДСКИОТ СОВЕТ

IV.А. Буџет и кадар

37. КСЕС нагласува дека е клучно да се осигури Судскиот совет да се финансира на таков начин кој му овозможува правилно да функционира. Треба да има соодветни средства за да работи независно и автономно, како и овластувања и капацитети ефективно да го договара и организира својот буџет.

38. Судскиот совет треба да има сопствени простории, секретаријат, компјутерски ресурси и слобода самиот да се организира, без да треба да одговара за своите активности на било која политичка

или друга власт. Треба да е слободен да ги организира сопствените седници и да го поставува дневниот ред за своите состаноци, како и да има право да комуницира директно со судовите за да може да ги извршува своите функции. Судскиот совет треба да е кадровски екипиран според потребите, а на секој член треба му се додели кадар согласно задачите кои му / % се доделени.

IV.Б. Одлуки на Судскиот совет

39. Некои одлуки на Судскиот совет во поглед на менаџирањето со и администрирањето на правосудниот систем, како и одлуките во врска со наменување, мобилност, унапредување, дисциплина и разрешување на судии (доколку тој ги има овие овластувања) треба да содржат образложение за основаноста на истите, треба да се извршни, и да можат да се предмет на судско разгледување. Во суштина, независноста на Судскиот совет не значи дека тој се наоѓа надвор од законот и е ослободен од судска супервизија.

IV.В. Техничка експертиза

40. Судскиот совет може да побара експертиза од други стручни лица за специфични прашања. Се разбира, овие експерти не се членови на Советот и не можат да земаат учество во процесите на одлучување.

V. ЕКСТЕНЗИВНИ ОВЛАСТУВАЊА СО ЦЕЛ ДА СЕ ГАРАНТИРА НЕЗАВИСНОСТА И ЕФИКАСНОСТА НА ПРАВДАТА

41. Општо земено, Судскиот совет треба да има поширока улога во поглед на надлежностите кои се меѓусебно поврзани, со цел подобро да ја заштити и да ја промовира судската независност и ефикасноста на правдата.

42. КЕСЕ препорачува Судскиот совет да обезбеди, по можност, следниве задачи, кои се извршуваат од самиот Совет или во соработка со други органи, да се исполнуваат на независен начин:

- избор и наменување на судии (види точка V.A);
- напредување на судии (види точка V.A);

- евалуација на судии (види точка V.Б);
- дисциплински и етички прашања (види точка V.В);
- обука на судии (види точка V.Г);
- контрола врз и менаџмент на засебен буџет (види точка V.Д);
- администрирање и управување со судовите (види точка V.Ѓ);
- заштита на имиџот на судиите (види точка V.Е);
- давање мислење на другите власти на Државата (види точка V.Ж);
- соработка со други релевантни тела и органи на национално, европско и меѓународно ниво (види точка V.З).
- одговорност кон јавноста: транспарентност, отчетност, известување (види точка VI).

43. Треба да сме свесни за и да го земеме предвид фактот дека можни се конфликти меѓу различните функции на Судскиот совет, како на пример меѓу наменувањето и обуката на судиите, или меѓу обуката и дисциплинските прашања, како и меѓу обуката и евалуацијата на судиите. Еден начин да се избегнат таквите конфликти е раздвојувањето на разновидните задачи меѓу различните оддели на Судскиот совет¹².

44. КСЕС нагласува дека различните задачи на Судскиот совет се тесно поврзани со уставната улога на Судскиот совет и затоа задачите треба да се зацртани во Уставот, основниот закон или уставниот инструмент. Со цел да се осигури најдоброто можно извршување на обврските на Советот, проблемите со евентуални надворешни и внатрешни притисоци (на пр. притисок од законодавната/извршната власт) треба да се превенираат преку дефинирање на видот на задачите и начинот како истите треба да се извршуваат.

45. Исто така, потребно е да постои тесна врска меѓу составот и надлежностите на Судскиот совет. Имено, составот треба да произ-

лезе од задачите на Судскиот совет. Определени функции на Судскиот совет можат да бараат, на пример, членови од редот на правните професии, професори по право или дури и претставници на граѓанското општество.

46. Во рамките на Судските совети, треба да се направи разлика меѓу Совети кои извршуваат традиционални функции (на пр. во така-наречениот “Јужноевропски модел” со надлежности за наменување на судии и евалуација на судството) и Совети кои извршуваат нови функции (на пр. во така-наречениот “Северноевропски модел” со надлежности за прашања на менаџментот и буџетот). КСЕС препорачува на Советот да му се припишат и традиционалните и новите функции.

47. Освен тоа, надлежностите на Судскиот совет можат да бидат поврзани со функциите на други слични тела, како на пример Советот на обвинители или во некои земји засебниот Совет за административни судии. Една од обврските на Судскиот совет е исто така да ги развие односите со овие различни тела, како и да ги прошири европските и меѓународните контакти/соработка.

V. А. Избор, наменување и унапредување на судии

48. За одржување на независноста на судството, клучно е наменувањето и унапредувањето на судиите да се независни и да не се вршат од страна на законодавната или извршната власт, туку по можност да ги врши Судскиот совет¹³.

49. Иако е општо прифатено дека наменување или унапредување може да се изведе со помош на официјален указ на Шефот на државата, сепак со оглед на важноста на судиите во општеството и со цел да се нагласи фундаменталната природа на нивната функција, Шефовите на државите мораат да се обврзани од предлогот на Судскиот совет. Ова тело не може само да се консултира за мислење околу предлог за наменување кој е веќе однапред изготвен од страна на извршната власт, биејќи самиот факт што предлогот потекнува од политичка власт може да има негативни последици по имиџот на судијата од аспект на неговата нејзината независност, без оглед на личните квалитети на предложениот кандидат.

50. Иако ваквиот систем на наменување и унапредување е клучен,

не е доволен. Мора да постои целосна транспарентност во условите за избор на кандидати, така што судиите и самото општество ќе се во состојба да се уверат дека наменувањето е извршено исклучиво заслужено и се базира врз неговите/нејзините квалификации, способности, интегритет, чувство на независност, непристрасност и ефикасност. Затоа, од клучна важност е секој Судскиот совет, во согласност со практиката во определени Држави, да ги стави на увид на јавноста критериумите за наменување и избор. Судскиот совет исто така ќе осигури, извршувајќи ја својата задача особено во однос на администрирањето со и обуката на судовите, процедурите за наменување и унапредување на судии базирани врз основа на квалитет да се отворени за мноштво кандидати кои ќе се репрезентативни за општеството и колку што е можно повеќе истото го одразуваат како целина.

51. Освен тоа, кога се во прашање повисоки места, особено раководното место на една јурисдикција, Судскиот совет треба официјално да објави генерални профили кои ги содржат специфичностите на односните места и квалитетите кои се бараат од кандидатите, со цел обезбедување на транспарентност и отчетност за изборот кој ќе го спроведе органот кој врши наменување. Овој избор треба да е базиран исклучиво на квалитетите на кандидатот, а не на субјективни причини, било лични или политички, или на интересите на задруженија/синдикати.

V. Б. Професионална евалуација на судии

52. Прашањата кои се однесуваат на професионалното оценување на судии се од два вида: прво, оценка на квалитетот на судскиот систем и, второ, професионалните способности на судиите.

53. Прашањето за оценувањето на квалитетот на судскиот систем се третираше од страна на КСЕС во Мислење бр. 6¹⁴. Што се однесува на ова Мислење, мошне е важно, во секоја Земја членка, Судскиот совет да има клучна улога во определувањето на критериумите и стандардите на квалитет на судските услуги од една страна, и во имплементацијата и мониторирањето на квалитативните податоци добиени од различни јурисдикции, од друга страна.

54. Квалитетот на правдата, се разбира, може да се мери со помош на објективни податоци, како на пример условите за пристап до

правдата и начинот како јавноста е примена во судовите, лесно-тијата со која се применуваат достапните процедури и временските рамки во кои случаите се решаваат и одлуките се спроведуваат. Меѓутоа, ова исто така укажува на посубјективно проценување на вредноста на одлуките и на начинот како ваквите одлуки се перцепираат од страна на јавноста. Треба да се земат предвид информациите од воглавно политичка природа, како на пример уделот на државниот буџет доделен за правда и начинот како се толкува независноста на судството од страна на другите гранки на владата. Сите овие размисли го оправдуваат активноста учество на Судските совети во оценката на квалитетот на правдата и во имплементацијата на техники кои ја гарантираат ефикасноста на работата на судиите.

55. Каде е упатно, прашањето на професионалната оценка на судиите зависи од тоа дали еден судија е регрутиран на почетокот на неговата/нејзината кариера меѓу повеќе кандидати кои немале претходно професионално искуство или по повеќегодишна практика во правната професија од редот на најискусните и најзаслужните практичари. Во првиот случај, професионалните квалитети на кандидатот треба да се проценат со цел да се определат неговите/нејзините претходно неоткриени способности, иако и во вториот случај би се имало корист од такво едно проценување, имајќи ја предвид природата на судската улога и постојаната еволуција на правната практика и компетенциите кои таа ги бара.

56. Важно е да се забележи дека оценувањето не треба да се состои од испитување на правната експертиза и општите професионални способности на судиите, туку и од некои лични информации, како на пример нивните лични квалитети и комуникативни вештини. Доколку практикувањето на судските функции подразбира големи технички и лични квалитети, би било пожелно да се постигне некаков заеднички договор на европско ниво околу нивната идентификација. Во овој поглед, Судскиот совет треба да има фундаментална улога во идентификацијата на општите критериуми за оценување. Сепак, Судскиот совет не треба себе си да се постави на местото на надлежното судско тело на кое му е доверено индивидуалното оценување на судиите.

V.V. Етика и дисциплина на судиите

V.V.1. Етика

57. КСЕС, при третирањето на прашања од етиката и дисциплината во своето Мислење бр.3(2002), укажа на потребата од јасно разграничување меѓу овие две прашања.

58. Разликата меѓу дисциплината и професионалната етика ја повлекува со себе потребата на судиите да им се даде сет од принципи на професионална етика, на кои треба да се гледа како на работен инструмент во обуката на судиите и во секојдневната практика. Дисеминацијата на обичајното право по прашања на дисциплина од страна на дисциплинскиот орган означува големо подобрување на информациите кои им се достапни на судиите; им дозволува да се вклучат во дискусија за сопствената практика, соодавајќи механизам за осмислување (“think tank”) на ваквите дискусии. Сепак, ова не е доволно само по себе: дисциплинските одлуки не го покриваат целокупниот опфат на правилата на професионалната етика, ниту пак претставуваат упатство кон добри практики кое им е потребно на судиите.

59. Збирката на принципи на професионална етика треба да содржи синтеза на овие добри практички, со примери и коментари; таа не треба да прерасне во кодекс, чија ригидност и лажно сеопфатна природа ќе се критикува. Ова упатство со добри практики треба да биде изработено од самите судии, бидејќи не прилега трети страни, а особено други гранки на владата, да им наметнуваат на судиите било какви принципи.

60. Со оглед на разликите меѓу професионалната етика и дисциплината зацртани од КСЕС, изготвувањето на оваа збирка на принципи треба да се направи од некои друго тело а не она надлежно за дисциплината на судиите. Има повеќе решенија за определување на надлежното тело кои би требало да е одговорно за етиката на судиите:

- (i.) да му се додели оваа активност на Судскиот совет, доколку овој Совет нема дисциплинска функција или има засебно тело за дисциплински прашања со засебен состав во рамките на Судскиот совет (види пасус 64 подолу);

(ii.) или да се создаде, паралелно со Судскиот совет, комитет за етика чија единствена функција би било изготвувањето на нацрт правила на професионална етика и нивното мониторирање. Проблеми со втората опција можат да произлезат од критериумите за избор на членови во комитетот и од ризикот од конфликт или несогласувања меѓу овој комитет и Судскиот совет.

Телото на кое ќе му се додели прашањето на етиката треба исто така, како што сугерираше КЕС во Мислењето бр. 3, да ги советува судиите по прашања на професионална етика со кои тие најверојатно ќе се соочуваат во текот на целата нивна кариера.

61. Освен тоа, КЕС смета дека е оправдано приклучување на лица кои не се од редовите на судството (правници, академици, претставници на општеството, други владини органи) во процесот на развивањето на етичките принципи со цел да се спречи можниот впечаток за сопствени интереси и самозаштитивање, при што ќе се осигури на судиите да не им се одземе моќта да ја определуваат сопствената професионална етика.

V.B.2. Дисциплина

62. Прашањето на одговорноста на судиите се разгледување од страна на КЕС во Мислењето бр.3(2002). Неодамнешни искуства во некои Држави укажуваат на потребата од заштита на судиите од предизвикот да го прошират опфатот на својата одговорност во чисто јурисдикциски прашања. Улогата на Судскиот совет е да покаже дека еден судија не може да ја има истата одговорност како припадниците на други професии: тој/таа извршува јавна функција и не може да одбие да пресудува во спорови. Освен тоа, доколку судијата е изложен на правни и дисциплински санкции за неговите/нејзините одлуки, не е возможно одржувањето ниту на независноста на судството ниту на демократскиот баланс на моќ. Затоа, Судскиот совет треба недвосмислено да ги осуди политичките проекти кои имаат за цел да ја ограничат слободата на судиите за донесување одлуки. Ова не ја намалува обврската на судиите да го почитуваат законот.

63. Еден судија кој ги запоставува своите случаи поради немарност или кој покажува крајна некомпетентност при обработката на истите треба да се соочи со дисциплински санкции. Дури и во такви случаи какви се посочени во Мислењето бр.3(2002) на КЕС, важно е

судиите да уживаат заштита со една дисциплинска постапка која го гарантира почитувањето на принципот на независност на судството и се извршува пред тело врз кое нема никакви политички влијанија, врз основа на јасно дефинирани дисциплински прекршоци: ниту Шефот на државата, Министерот за правда ниту било кој друг претставник на политичките тела не смее да земе учество во дисциплинското тело.

64. На Судскиот совет му се доделени етички прашања; тој исто така може да третира и поплаки од корисници на судовите. Со цел да се избегне конфликт на интереси, дисциплинските процедури од прва инстанца, кога не се третираат во рамките на јурисдикцијата на еден дисциплински суд, по можност треба да се третираат од страна на дисциплинска комисија составена од еден поголем број претставници¹⁵ на судии избрани од страна на нивните колеги, а кои се различни од членовите на Судскиот совет, со можност за жалба пред повисок суд.

V.G. Обука на судии¹⁶

65. Обврската за организацијата и супервизијата на обуката на судиите во секоја земја треба да му се додели на не министерството за правда ниту на било кој друг орган кој одговара пред законодавната или извршната власт, туку на самото судство или по можност на Судскиот совет; здруженијата на судиите можат во овој поглед на играат важна улога. Освен тоа, креирањето на програмите за обука и нивната имплементација треба да му додели, под надлежност на судството или уште подобро на Судскиот совет, на специјално автономно тело (на пр. академија за обука) со сопствен буџет, која треба да работи во консултација со судии. Јасна поделба на функциите треба да се охрабрува меѓу Судскиот совет и академијата за обука, ако таа постои.

66. `КСЕС е на мислење дека, ако Судскиот совет има компетенции за обука и наменување или унапредување, треба да се обезбеди јасно раздвојување меѓу нејзините ограноци одговорни за овие задачи и треба да се избегнат секакви врски било со министерството за правда (назначување на обучувачи, доделување на буџет, итн.) било со министерството за образование (акредитација, признавање на дипломи, итн.).

67. Судскиот совет треба да соработува со телото за обука, во текот на иницијалната обука и професионалното усовршување, со цел да се обезбеди ефикасна и висококвалитетна обука, и да се гарантира дека судиите се избираат врз база на објективни и мерливи критериуми, на систем базиран на квалитет и врз база на правилна обука.

V.G.1. Иницијална обука

68. Со цел кандидатите за наменување на судии да добијат квалитетна обука, КСЕС препорачува Судскиот совет директно да учествува или на други начини да соработува со институциите за обука во создавањето и развивањето на програма за иницијална обука преку која кандидатите ќе го развијат и продлабочат не само своето правно знаење за националното и меѓународното материјално и процедурално право и практика, туку исто така ќе развијат и комплементарни вештини, на пр. познавање на странски јазици, етика, алтернативно решавање на спорови, со што на општеството ќе му служат судии кои се способни правото правилно да го применуваат, кои се способни за критичко и независно мислење и поседуваат социјална чувствителност и отворен ум.

69. Покрај тоа, Судскиот совет треба да обезбеди екстерна евалуација на иницијалната обука, во смисла дека со следење на професионалниот развој и успех во секојдневната работа на судиите во првите години по наменувањето, ќе ја евалуира ефективноста на иницијалната обука и ќе може да дава предлози за нејзинот подобрување.

V.G.2. Континуирана обука

70. Судскиот совет треба да ја промовира партиципацијата на судиите во сите активности на обуката, како значаен дел на нивната професионална дејност. Правната и етичката обврска и право на судиите е да работат на сопствениот професионален развој преку учество во континуирана обука која треба да се подразбере како процес на доживотно учење. Судиите, при извршувањето на своите обврски, треба особено да ги следат промените во националното и меѓународното законодавство и практика⁴⁷, да бидат во допир со социјалните трендови и да се запознаат со методите за алтернативно решавање на спорови. КСЕС препорачува Судскиот совет да го земе предвид учеството на судиите во програмите за обука кога ќе го разгледува нивното унапредување.

71. Извештаите и статистиката за евалуацијата на работата на судиите и судовите, кои секоја година ги подготвува Судскиот совет, треба да содржат податоци за критичните прашања на кои треба да се фокусира¹⁸ обуката, како на пример менаџирање на случаи, менаџирање на време, буџетирање, подобрување на работните техники, вештини за односи со јавноста, комуникациски техники, правно истражување, итн.

72. Општо земено, Судскиот совет треба да се консултира во процесот на избор на теми ќе се вклучуваат во годишните програми за обука; Судскиот совет треба исто така да го мониторира начинот како се изведува програмата и да го евалуира нејзиниот ефект врз квалитетот на работата на судството.

V.Д. Буџет на судството

73. Иако судовите се финансираат од државниот буџет, таквото финансирање не треба да е подложно на политички флукуации. Одлуките за доделување на средства на судовите треба да се донесуваат со најстрога можна почит кон судската независност. Организацијата на собраниското усвојување на судскиот буџет треба да содржи процедура која го зема предвид мислењето на судството¹⁹. Доколку Судскиот совет нема улога во администрацијата и менаџирањето на судовите, треба да е барем во позиција да дава мислење во поглед на доделување на еден минимален буџет кој е неопходен за спроведувањето на правдата и да ги објасни своите потреби за да може да ја оправда неговата висина.

74. КСЕС е на мислење дека судовите можат да бидат вистински самостојни само ако им се обезбеди засебен буџет и ако се управувани од тело кое е независно од извршната и законодавната власт, било да е тоа Судскиот совет или некоја независна агенција.

75. Иако некои држави пропагираат дека министерството за правда е подобро позиционирано да преговара за буџетот на судовите *vis-à-vis* другите власти, особено министерството за финансии, КСЕС смета дека системот во кој Судскиот совет има проширена финансиска надлежност заслужува сериозно разгледување во оние земји каде тоа не е случај во моментов. Мора да се нагласи дека проширено финансиско овластување за Судскиот совет подразбира негова

одговорност не само *vis-à-vis* извршната и законодавната власт, туку и *vis-à-vis* судовите и јавноста.

V.Г. Администрирање и менаџирање со судовите

76. Определувањето на условите под кои ќе се алоцира буџетот на различите судови и одлуката за телото кое треба да ја испита и поднесе извештај за ефикасноста на судовите се чувствителни прашања. КСЕС смета дека Судскиот совет треба да има надлежности во овој поглед.

77. Судскиот совет не треба да има надлежности во поглед на менаџирањето со успешноста на работата на поединечните судии.

78. КСЕС е на мислење дека Судскиот совет може да даде позитивен придонес во унапредувањето на квалитетот на правдата. Освен што треба да се развие политиката во оваа смисла, на судовите треба да им се обезбедат доволно средства за да можат да ги исполнат своите обврски во овој поглед. Во некои земји поставени се системи за обезбедување одговорност за и мерење на квалитетот на правдата; важно е да се разгледаат резултатите на таквите иницијативи. Што се однесува до политика со која се мери квалитетот, важно е Судскиот совет да може да добие од судовите релевантни податоци и статистики.

79. Судскиот совет треба да ја супервизира организацијата на инспекторската служба така што инспекцијата ќе биде компатибилна со независноста на судството. Ова е особено важно таму каде инспекциските служби се дел од извршната власт.

V.Е. Заштита на имиџот на судството

80. Во своето Мислење бр.7(2005), КСЕС препорачува поставување на програми, кои генерално ќе се поддржани од европските судства и држави, а кои ќе имаат за цел надминување на простото давање на информации на јавноста во полето на правдата, како и помош при овозможување на коректна перцепција за улогата на судиите во општеството. КСЕС смета дека самите судови треба да се признаат како соодветна агенција која ќе организира програми кои за цел имаат подобрување на разбирањето и довербата на општеството во поглед на нејзиниот правосудем систем. Паралелно со ова, на

Судскиот совет треба да му се додели улога на координирање на разновидните локални иницијативи, како и промовирање на програми на национално ниво за “излегување надвор од институцијата на терен”, кои со помош на стручни лица исто така можат да обезбедат пософистицирани информации.

81. И во своето Мислење бр.7(2005), КСЕС ја истакна улогата на независно тело – кое сосема добро би можело да биде и Судскиот совет или еден од неговите комитети, доколку е потребно со учество на стручни лица од медиумите – во разрешување на проблемите предизвикани од медиумското претставување на судски случаи или на потешкотиите на кои наидуваат новинарите во својата работа.

82. На крај, во своето горенаведено Мислење, КСЕС – третирајќи го прашањето на судии или судови посочени или нападнати од страна на медиуми или политички или општествени актери преку медиумите – смета дека, покрај тоа што засегнатиот судија или суд треба да се воздржи од реагирање на истиот начин, Судскиот совет или некое судско тело треба да биде способно и подготвено без одложување и ефикасно да одговори на таквите предизвици или напади во случаи каде тоа е упатно.

83. Судскиот совет треба да има овластување не само јавно да ги обзнани своите ставови, туку исто така да ги преземе неопходните чекори пред јавноста, политичките власти и, каде тоа е упатно, судовите, со цел да ја заштити репутацијата на судската институција и/или на нејзините членови.

84. Судскиот совет може исто така да биде најпогодното тело за поширока улога на полето на промоцијата и заштитата на имиџот на правдата, бидејќи извршувањето на таквата функција често бара поставување на баланс меѓу конфликтот меѓу слободата на поединците, општествените и политичките актери и медиумите, од една страна, и јавниот интерес во еден правосуден систем кој функционира независно и ефикасно, од друга страна.

85. Во оваа рамка, Судскиот совет треба исто така да постапува по оплаки на корисниците на судовите (види исто така пасус 64 погоре).

86. КСЕС препорачува Судскиот совет да може да ја извршува таквата функција користејќи неопходна стручна помош, бидејќи нејзиниот кадар на ова поле не треба да биде ограничен само на правници, туку и да вклучува новинари, научници од областа на општествените науки, статистичари, итн.

V.Ж. Можности за давање мислења на други државни власти

87. За сите нацрт текстови кои се однесуваат на статусот на судиите, делењето на правдата, процедуралните закони и, генерално, сите нацрт закони кои најверојатно ќе имаат последици по судството, на пр. независноста на судството, или кои можат да ги намалат гаранциите за пристап до правдата за сите граѓани (вклучувајќи ги и правата на самите судии), треба се бара мислењето на Судскиот совет пред собраниската расправа. Оваа консултативна функција треба да се прифати од сите Држави и да се потврди од Советот на Европа како препорака.

V.3. Активности за соработка со други тела на национално, европско и меѓународно ниво

88. КСЕС забележува дека во некои Држави одговорностите на Судскиот совет се поделени меѓу повеќе агенции. Резултиратката шареноликост на национални решенија понатаму се комплицира од фактот што во некои области (на пр. обука) може да е надлежна една единствена институција, додека во други области надлежностите се поделени. Не би било на место, КСЕС, во оваа фаза, да заземе став во поглед на оптималната шема за односите меѓу засебните агенции. Иако е свесен за важноста на националните законски традиции според кои се развиле таквите тела, КСЕС сепак ја увидува потребата да препорача да се воспостават рамки за соработка, под раководство на Судскиот совет, за да, во случај кога повеќе агенции ги делат задачите на Советот, може да се обезбеди лесно остварување на ваквите задачи. Таквиот процес исто така поттикнува институционална еволуција во смисла на прогресивно унифицирање на агенциите (на пр. во областа на обуката). Ова исто така се однесува и на соработката со Советите за административно судство. Може да е упатна и соработка со Советите на обвинителите, доколку постојат такви засебни тела.

89. КЕСЕС воедно ја потенцира важноста од соработка на европско и меѓународно ниво меѓу Судските совети во поглед на сите области во кои Советите се активни на национално ниво.

90. КЕСЕС потврдува дека работата на Европската мрежа на Судски совети (која генерално игра улога на унапредувањето на соработката меѓу судските совети) и активностите на Лисабонската мрежа и на Европската мрежа за обука на судиите (кои се надлежни во областа на обуката на судии) заслужуваат признание и поддршка. Овие мрежи се покажаа како плодни соговорници за КЕСЕС.

VI. СУДСКИОТ СОВЕТ ВО СЛУЖБА НА ОТЧЕТНОСТА И ТРАНСПАРЕНТНОСТА НА СУДСВОТО

91. Со оглед на веројатноста за значителна вклученост на Судскиот совет во раководењето со судството, мора да се гарантира транспарентност во активностите кои овој Совет ги презема. Транспарентноста е клучен фактор за довербата која ја имаат граѓаните во функционирањето на судскиот систем и е гаранција против опасноста од политичко влијание или перцепцијата за сопствени интереси, самозаштитување и протекции внатре во самото судство.

92. Сите одлуки доенесени од Судскиот совет во врска со наменувањето, унапредувањето, евалуацијата, дисциплината и секоја друга одлука во врска со кариерите на судиите мора да се обмислени (види исто така пасус 39 погоре).

93. Како што веќе беше спомнато, транспарентноста во наменувањето и унапредувањето на судиите ќе се осигури со објавување на критериумите за наменување и дисеминација на описот на работните места. Секоја заинтересирана страна ќе може да го види направениот избор и да провери дали Судскиот совет ги применил правилата и врз квалитет базираните критериуми кај наменувањата и унапредувањата.

94. Кога Судскиот совет има буџетски овластувања, само по себе е логично дека истиот е одговорен за искористувањето на односните средствата пред собранието кое тој буџет го усвоило. Уделот на буџетот доделен на судскиот систем треба да се контролира од Ревизи-

зорската служба надлежна за супервизија на користењето на јавните средства, доколку истата постои.

95. Кога Судскиот совет има дисциплински овластувања, судиите кои се предмет на дисциплинска постапка треба да се целосно информирани за основата на одлуката, за да можат да проценат дали да се жалат против одлуката (види пасус 39 погоре). Освен тоа, Судскиот совет би можел да размисли за објавување на одлуките кои се и формални и конечни, со цел да ги информира, не само целото судство, туку и јавноста за начинот како е спроведена постапката и да покаже дека судството не бара заташкување на делата на своите членови кои заслужуваат осуда.

96. Судскиот совет треба периодично да издава извештај за своите активности, чија цел би била, од една страна, да опише што направил Судскиот совет и на кои потешкотии наишол и, од друга страна, да предложи мерки кои треба да се преземат со цел подобрување на функционирањето на правниот систем во интерес на јавноста. Публикацијата на овој извештај би можела да биде проследена со конференција за печат, состаноци со судии и ангажирање на портпароли на правосудните институции, со цел подобрување на дисеминацијата на информации и на интеракцијата во рамките на правосудните институции.

РЕЗИМЕ НА ПРЕПОРАКИ И ЗАКЛУЧОЦИ

Во своето Мислење бр.10(2007) по прашањето “Судскиот совет во служба на општеството”, КСЕС препорачува:

А) Општо:

а) важно е да се воспостави специфично тело, какво што е Судскиот совет, на кое ќе му се довери заштитата на независноста на судиите, како клучен елемент во една држава раководена според владеењето на правото и на овој начин почитувајќи го принципот на раздвојување на власта;

б) Судскиот совет треба да ја заштити независноста и на судскиот систем и на поединечните судии и во исто време да ја гарантира ефикасноста и квалитетот на правдата онака како што е дефинирано во Член 6 од ЕКЧП со цел да ја зајакне јавната доверба во правниот систем;

в) Судскиот совет треба да биде заштитен од ризикот неговата автономија да е ограничена во корист на законодавната или извршната власт, преку негово споменување во текстот на Уставот или во негов еквивалент.

Б) За составот на Судскиот совет:

а) за да се избегне перцепцијата за сопствени интереси, самозаштитивање и протекција и за да се одразат различните гледишта во самото општество, Судскиот совет треба да има мешан состав со значително мнозинство судии, дури и ако некои задачи треба да се резервирани за панел составен само од судии. Судскиот совет може исто така да биде составен исклучиво само од судии;

б) потенцијалните членови, било судии или не, треба да се наменуваат врз основа на нивната компетентност, искуство, разбирање на судскиот живот и културата на независност. Воедно, тие не треба да се активни политичари или членови на извршната или законодавната власт;

в) членовите судии треба да се избираат од страна на нивните колеги, без било какво мешање на политичките власти или судските хиерархии, со помош на методи кои гарантираат најширока претставеност на судството; доколку се применат директни из-

бори при селекцијата, Судскиот совет треба да објави правила кои имаат за цел минимизирање на било каква закана за јавната доверба во правниот систем;

г) наменувањето на членовите кои не се судии, а се со или без правно искуство, треба да се одвери на тела надвор од политиката; доколку сепак се избираат од страна на Собранието, тие не треба да собраниски пратеници, тие да се се избераат со помош на некој вид на значително мнозинство што бара значителна поддршка од опозицијата, и треба да се лица кои на составот на Судскиот совет му носат најшаренолика репрезентативност на општеството.

В) За функционирањето на Судскиот совет:

а) мандатот на членовите може да биде со полно работно време, но тогаш треба да се ограничи по број и времетраење за да се зачува контактот со судската практика; на членовите (судии и не-судии) треба да им се дадат гаранции за нивната независност и непристрасност;

б) Судскиот совет треба да раководи со сопствениот буџет и да се финансира на начин кој ќе му овозможи оптимално и независно функционирање;

в) некои одлуки на Судскиот совет треба да се образложени и извршни, но подложни на можност за судска жалба;

г) како клучен елемент на јавната доверба во правниот систем, Судскиот совет треба да делува транспарентно и да дава отчет за своите активности, особено преку периодични извештаи кои предлагаат какви мерки треба да се преземат за да се подобри функционирањето на правниот систем.

Г) За овластувањата на Судскиот совет:

а) Судскиот совет треба да извршува широк спектар задачи кои имаат за цел заштита и унапредување на независноста на судиите и на ефикасноста на правдата; воедно треба да осигури дека нема да се појави конфликт на интереси во Судскиот совет при неговото извршување на различните задачи;

б) Судскиот совет би требало по можност да е надлежен за изборот, наименувањето и унапредувањето на судиите; оваа задача треба да се извршува во апсолутна независност од законодавната или извршната власт, како и со апсолутна транспарентност во поглед на критериумите за избор на судии;

в) Судските совети треба активно да се вклучени во оценувањето на квалитетот на правдата и во имплементацијата на техники кои ја осигуруваат ефикасноста на работата на судиите, но не треба себе си да се сметаат за и да се мешаат во работата на релевантното судско тело на кое му е доделена обврска за индивидуалното оценување на судиите;

г) На Судскиот совет можат да му се доделат етички прашања; освен тоа, Советот може да третира и поплаки на корисниците на судовите;

д) На Судскиот совет може да му се додели како обврска и организирањето и супервизирањето на обуката, но осмислувањето и имплементацијата на програмите за обука остануваат обврска на определен центар за обука, со кој Советот треба да соработува со цел гарантирање на квалитетот на иницијалната обука и стручното/професионалното усовршување;

ѓ) Судскиот совет може да има проширена финансиски надлежности за преговарање за и управување со буџетот доделен на Правдата како и надлежности во врска со администрирањето и управувањето со разновидните судови со цел подобрување на квалитетот на правдата;

е) Судскиот совет може исто така да биде соодветната агенција која ќе игра широка улога на полето на промовирањето и заштитата на имиџот на правдата;

ж) пред собраниската расправа, треба да се консултира Судскиот совет за сите нацрт закони кои најверојатно ќе имаат последици по судството, на пр. независноста на судството, или кои можат да ги ограничат гаранциите на граѓаните за пристап до правдата;

з) треба да се охрабри соработка со различните Судски совети на европско и меѓународно ниво.

Фусноти

1. Оваа формулација веќе ја користи Европската мрежа на судски совети (ENCJ).
2. Усвоено од Комитетот на Министри на неговата 740-та седница - Документ ССЈЕ(2001)24.
3. Деталната состојба во земјите членки е опишана во експертскиот извештај (види пасус 7) и во националните одговори на прашалникот кои се достапни на веб страницата на КСЕС: www.coe.int/CCJE.
4. Некои Совети се одговорни за зачувување на независноста на судиите, но се воедно одговорни и за јавните обвинители. КСЕС одбрал да се фокусира на улогата на Судските совети во поглед на судиите, согласно неговата општа мисија. Ова не спречува ова Мислење да се применува, во делот кој се однесува на судии, на оние Совети кои се заеднички за судии и обвинители. Можните прашања кои се однесуваат на обвинителите не се третирали во ова Мислење. Тие можеби ќе се разгледаат во подоцна, таму каде што тоа е упатно во соработка со Консултативниот совет на европски обвинители – КСЕО (CCPE).
5. Особено Принципот I.2.в. и Принципот VI.3.
6. Види документ CDL-AD(2007)028
7. Овој принцип е наведен од страна на КСЕС во неговото Мислење бр.1 (2001).
8. Види Препорака бр.Р(94)12.
9. КСЕС овде не го разгледува можното прашање на еден Судски совет составен и од судии и од обвинители – види фуснота 4 погоре.
10. Види ја исто така Европската повелба во врска со статутот за судии, пасус 1.3.
11. Види го, во врска со судии вклучени во обука, Мислењето бр.4 (2003) на КСЕС, пасус 21.

12. Види исто така Мислење бр.4 (2003) на КСЕС.
13. Види исто така Мислење бр.1(2001) на КСЕС.
14. Мислењето бр.6(2004) на КСЕС покажува дека при ова прашање не треба да има забуна со почитувањето на професионалните способности на судиите и дека треба да се земе предвид специфичната природа на работата на судиите за да се избегне нејзина асимилација во обичната јавна служба.
15. Види пасус 71 од Мислењето бр.(2003)3 на КСЕС.
16. Значењето на обуката за одржувањето и развојот на професионалната компетентност на судиите се нагласува во многубројни документи на Обединетите нации и на Советот на Европа. Види го Мислење бр.4 (2003) на КСЕС и Извештајот на Лисабонската мрежа во врска со придонесот на телата за обука на судии за конкретната имплементација на Мислењето бр.4 (2003) на КСЕС од 11.10.2006
17. Види Мислење бр.9 (2006) на КСЕС.
18. Особено проблемот со времетраењето на процедурите во определени спорови, најчестите прекршувања на човековите права, големиот број заостанати случаи, повредата на правото што најчесто води кон поништување и измени на судските одлуки, промени во законодавството, пропустите во законите кои предизвикуваат разлики во интерпретацијата на законите, потребата од хармонизација на обичајното право, дисциплинските постапки и нивните исходи.
19. Види исто така Мислење бр.2 (2001) на КСЕС.

**Референтни меѓународни документи кон
Мислењето бр. 10**

**Компаративен преглед за улогата на советите на судството во
одделните државни членки на Советот на Европа**

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА
РЕПУБЛИКА АЛБАНИЈА ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА
НА КСЕС ВО ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

Дел I – Генерален контекст во врска со судството

1. Во Албанија постои можност за мешање на законодавната власт во Судскиот совет преку изборот на тројца членови во ова тело, што е утврдено во Уставот на Албанија.
2. Законодавната власт може да нареди истраги преку одреден комитет (комисија) во случај на отстранување на судија од функцијата во постапка за одговорност заради поткуп, други кривични дела или прекршок.
3. Извршната власт може да влијае кај судиите преку Министерството за правда.
4. Има мешање во дисциплинските постапки кај судиите и одредувањето на Канцелари (административни директори) на судовите.
5. Судските соработници работат под надлежност на Претседателот на судот.
6. Претседателот на судот делува како дисциплинска власт наспроти судиите. Тој ги назначува и разрешува работниците во судот (соработниците) по предлог на Канцеларот.

Дел II - Општи работи кои се однесуваат на Судските совети

7. Во албанскиот правосуден систем постои Судски совет
8. Називот на ова тело е: “Висок совет на правдата“
9. Правната основа на ВСП е Уставот на Албанија и законот за организација и работа на ВСП.
10. ВСП е основан во 1992, врз основа на основните уставни одредби одобрени од Собранието на Албанија. Овие одредби предвидуваат судската власт да биде одделна и независна од другите власти.

ВСП е воспоставен како единствено надлежно тело што може да го одредува номинирањето, заменувањето и дисциплинирањето на су-

диите во судовите од прв степен и апелациските судови и јавните обвинители.

Новиот Устав на Албанија, усвоен во ноември 1998 година, предвидува друга структура на ВСП, со што ова тело е преиначено во само управно тело на правосудството.

Дел III - Состав

11 и 12. Според Уставот на Албанија, ВСП го сочинуваат: Претседателот на Врховниот Суд, Министерот за правда, три членови избрани од Собранието и девет судии од сите инстанци избрани од националната судска конференција. Така, ВСП има 15 членови од кои што најмалку 10 се судии. Следствено, ВСП исто така има и членови кои не се судии.

Судиите избрани за членови на ВСП од страна на Националната судска конференција треба да имаат работно искуство во својата бранша не помалку од 10 години.

13. Според Уставот на Албанија, Претседателот на Републиката е Претседател на ВСП.

ВСП избира потпретседател од сопствените редови, по предлот на Претседателот на Републиката.

Потпретседателот ги организира активностите на ВСП и претседава со седниците во отсуство на Претседателот на Републиката.

14. Времетраењето на мандатот на избран член на ВСП е пет години.

15. Еден судија може да биде разрешен од должност од ВСП поради вршење кривично дело, ментална или физичка неспособност, активности или однесување што сериозно ги дискредитира судскиот интегритет и углед, или поради професионална несоодветност. Судијата може да ја обжали одуката до Врховниот суд, кој што решава на Заеднички колегиум.

Дел IV - Ресурси

16. ВСП добива финансиски средства од државниот буџет.

17. ВСП има сопствени службеници.
18. (Нема одговор).
19. Организацијата, структурата и службениците на ВСП се дефинира со сопствена одлука на ВСП, со согласност со законот.
20. Службениците во ВСП треба да се правници, со завршен правен факултет.
21. Инспекторите од инспекторатот на ВСП може да се регрутираат од редот на судиите.
22. Службениците на ВСП подготвуваат материјали и анализи за ВСП во врска со активностите на судот и со морална и професионална проценка на судиите.

Дел V – Задачи

23. Според Уставот на Албанија, судиите ги назначува Претседателот на Републиката по предлог на Високот совет на правдата. Врховните судии ги назначува Претседателот на Републиката со согласност на Собранитето (Парламентот) за период од девет години без право на реизбор.

ВСП одлучува за преместување на судиите како и за дисциплиската одговорност, во согласност со законот.

ВСП одлучува за критериумите за професионална евалуација на судиите, го надгледува процесот на проценување и ги разгледува поплаките на судиите во врска со евалуациите.

ВСП назначува претседатели и потпретседатели на апелациските судови и на судовите од прв степен, и истите ги разрешува;

ВСП ги назначува и ги разрешува инспекторите во неговиот Инспекторат.

ВСП се грижи за квалификациите на судиите. Почетна или континуирана обука за судиите и/или судските соработници се изведува во Школата за магистрати, по консултации со ВСП.

ВСП се грижи општо за работата на судовите. Канцеларите (Административните директори) на апелациските судови и судовите од прв степен ги назначува и ги разрешува Министерот за правда.

Бројот и локациите на судиите и судовите ги одредува Претседателот на Републиката по предлог на Министерот за правда, по извршени консултации со ВСП.

Дисциплинската постапка против судиите ја покренува Министерот за правда.

Судија разрешен од ВСП може да се жали до Врховниот суд, кој одлучува на Заеднички колегиум. Од неодамна, Колегиумот ја нагласува важноста од почитување на одредбите на член 6 од Европската конвенција за човекови права, во случаи која ВСП решава за дисциплинската одговорност на судиите.

ВСП не учествува во преговорите за буџетот со Собранието и Владата. Уредот на администрирање на буџетот на судството, под надзор на неговиот Одбор, ги води овие преговори и има надлежности за делење на финансиските средства назначени за судовите, за одредување на средства на одредени судови, на кои судови, итн. Одборот на овој Уред го сочинуваат Претседателот и еден Врховен судија, двајца Претседатели на апелациски судови, четири Претседатели на судови од прв степен и претставник на Министерот за правда. Претседателот на Врховниот суд е Претседател на горенаведениот Уред.

ВСП не учествува во процесот на подготовка на законите, и тоа го врши Националната судска конференција, преку соодветен комитет. Министерот за правда поднесува извештај до Собранието/Владата за проблемите во судскиот систем.

24. ВСП има овластување на ги контролира активностите на судиите преку проверка на граѓанските поплаки и информациите од други субјекти.

25. ВСП може да има информации за конкретната работа на судовите преку Инспекторатот, кој што врши општа инспекција на судовите и поднесува соодветен извештај.

26. ВСП донесува одлуки.

27. Функциите на ВСП се одредени во Уставот на Албанија и се разработени во Законот за организација и работа на ВСП и неговиот Правилник.

28. Формулациите на овие задачи во законите се доста конкретни и специфични.

29. Албанија има Етички кодекс за судии, преку кој што ВСП и Националната судска конференција (и соодветниот комитет) го гарантираат неговото почитувањето.

30. ВСП ги одржува надворешните односи на судовите. Во ВСП има Оддел за односи со јавноста. ВСП ја обезбедува транспарентноста на неговата работа и организација преку објавување на информации на веб страницата на ВСП.

31. Одлуките на Советот исто така се објавуваат на веб страницата на ВСП и се достапни до сите.

Дел VI – Оценување на самоупраувањето и независноста на судството

32. Работата на ВСП е под влијание на Министерот за правда, како претставник на извршната власт, во случаи кога тој/таа покренува дисциплинска постапка, предлага санкции против судија, бара преместување на судии во согласност со законот, итн.

33. ВСП е независен од други државни тела.

34. ВСП ги има сите овластувања и одговорност за назначување и разрешување на судии, претседатели и потпретседатели на апелациските судови и судовите од прв степен, за нивна професионална евалуација и кариера, при што Министерот за правда има овластувања и одговорност за назначување и разрешување на канцеларите (административните директори) на апелациските судови и судовите од прв степен и за покренување дисциплинска постапка против судии и предлагање на санкции против нив.

35. Врховниот суд има овластувања и одговорност за разгледување на жалбите на судиите против одлуките на ВСП во врска со нивното разрешување.
36. Врховниот суд не е подложен на овластувањата на ВСП.
37. Потпретседателот на ВСП одлучува за приоритетите на ВСП.
38. Како што е напоменато погоре, според Уставот на Албанија, судиите можат да обжалат одлука на ВСП во врска со нивното разрешување.

Дел VII – Идни трендови за Судските совети

40. Има особено суштински проблеми судниците, на пример во судот од прв степен во Тирана, каде што нема доволно судници и судиите честопати разгледуваат случаи во нивните канцеларии.
41. Всушност, нема некакви реформи во врска со ВСП.
42. Постојат регуларни односи меѓу ВСП и Националната судска конференција.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА
АВСТРИЈА ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО
ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

Дел I – Генерален контекст во врска со судството

Во Австрија не постои можност за директно влијание на законодавната власт врз судиите. Согласно член 52 од Сојузниот уставен закон, Парламентот може да основа комисији за водење на истрага. Судовите и сите други органи се обврзани да одговорат на барањето за сведочење од страна на овие комисији; сите јавни установи мора да ги предадат документите што се бараат од нив. До сега не се основани такви комисији во врска со активности на судството.

Во Австрија извршната власт има влијание врз судската власт. Имено, администрацијата на судовите е под надлежност на Сојузниот Министер за правда преку претседателите на судовите. Во случај кога претседателите делуваат во тоа својство (администрирање на судовите), тие се обврзани со инструкциите на Министерот и претседателите на повисоките судови. Во таа смисла тие можат да се сметаат како дел од извршната власт. Во случаи кога претседателите делуваат во својство на судии, тогаш тие се разбира, се дел од судството и не се обврзани со било какви инструкции. Во одредени високо чувствителни делови од кривичната истрага, Министерот за правда мора во извесен период да поднесува редовни извештаи за активностите на судовите.

Надлежноста во врска со прашањата за изборот, кариерата, дисциплинската постапка на судиите е поделена меѓу Министерот за правда и претседателите на судовите. Министерот за правда ги наменува претседателите на судовите, а администрирањето на судовите е поделено меѓу Министерот и претседателите на судовите. Судските соработници работат под надлежност на судиите за кои што работат и на Претседателот на судот.

Претседателот на судот нема никакви овластувања во поглед на оценка на работата на судиите на судот, да ја распределува работата на судиите, да интервенира во унапредување на судиите и да делува како дисциплински орган *vis-à-vis a судиите или некои други овластувања во поглед на судиите во судот. Делумно може да влијае* на кариерата на судиите во поглед на оценки на кандидати кои сакаат да градат кариера во судството; дава предлози за назначување на кандидати за судии до Министерството за правда.

Општо земено, Претседателот на судот е одговорен за обезбедување на човечките и материјални средства потребни за добро функционирање на работниот процес. Тоа ги вклучува и активностите поврзани со обуката. Исто така, тој или таа има обврска да го надгледува администрирањето на правдата во судот со кој што претседава. Во случаи на доцнење, Претседателот може да побара објаснување од судиите, и по потреба, да иницира дисциплинска постапка. Но, Претседателот нема овластување да ја оценува работата на судиите како таква.

Според член 87 на Сојузниот уставен закон, судиите се независни во извршувањето на судската должност; тие не подлежат на било какви инструкции. (освен оние на апелациските судови).

Работата меѓу судиите во еден суд се распоредува според одлуките на соодветен панел на судии (Personalsenate).

Според член 86 на Сојузниот уставен закон, судиите ги назначува или Претседателот на Републиката, по предлог на Сојузната Влада, или Министерот за Правда, со овластување на Претседателот. Сите назначувања се прават врз основа на предлози дадени од посебен панел на судии, (Personalsenate) кои постојат во повисоките судови. *Ex officio* членови на овој панел се Претседателот и Потпретседателот на соодветниот суд; другите членови (најмалку три) се избираат од страна на судиите. Предлозите што ги дава овој панел не се задолжителни, но се високо авторитетни (во изминатата деценија не е донесена одлука против нивните предлози).

Претседателите на судовите имаат одредени надлежности во управувањето со буџетот; но при тоа, тие подлежат на инструкциите на нивните надредени, вклучително и Министерот за правда.

Австрија нема Судски совет или соодветно тело. Австриското здружение на судии предлага воведување на Судски совет. Предлогот ја нема поддршката на Владата.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА
БУГАРИЈА ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО
ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

I Генерален контекст во врска со судството

1. Влијание на законодавната власт

Според член 117, пара. 2 и 3 од бугарскиот Устав, судството е независно; во извршувањето на своите функции, сите судии, поротници, обвинители и истражни судии се подредени само на законот; судството има независен буџет.

Но, постојат одредени врски помеѓу одделните власти, и во врска со мешањето на Парламентот (Националното собрание), тоа е следното:

Парламентот избира 11 членови од Врховниот судски совет кој брои 25 члена (член 130 пара. 3 од бугарскиот Устав, член 16, пара.3 од Актот за судскиот систем).

Парламентот може да го покрене разрешувањето на Претседателот на Врховниот касационен суд, Претседателот на Врховниот административен суд и на Главниот јавен обвинител: во случаи на сериозни прекршувања или систематско неизвршување на службените должности, како и активности што штетат на угледот на судството, при што нив ги разрешува Претседателот на Републиката по барање поднесено на една четвртина од народните пратеници, а усвоено со двотретинско мнозинство на народните пратеници. Претседателот не може да одбие да го објави таквото разрешување по повторено барање (член 129, пара. 4 од бугарскиот устав).

2. Влијание на извршната власт

Министерот за правда претседава со состаноците на Врховниот судски совет, но не учествува во гласањето (член 130, пара. 5 од бугарскиот Устав, член 26 од Актот за судскиот систем).

Министерот за правда:

- го предлага нацрт судскиот буџет и го поднесува овој нацрт пред Врховниот судски совет за дискусија

- Може да предлага назначување, унапредување, уназадување, преместување и разрешување на судии, обвинители и истражни судии и може да поднесува мислења за такви предлози

- Управува со имотот на правосудството

- Може до Врховниот судски совет да предлага кандидати за Претседател на Врховниот касационен суд, Претседател на Врховниот административен суд, Главен јавен обвинител;

- Учествува во постапките за унапредување на квалификациите на судиите, обвинителите и истражните судии;

- Ги разгледува работите во врска со институцијата, напредокот и окончување на случаите (член 130а од бугарскиот Устав, член 28 пара. 2 и член 30 пара. 4 од Актот за судскиот систем).

Министерот за правда може да **поднесува мислења** по предлозите за бројот на судиите и за назначување, унапредување и разрешување на судиите до Комисијата за оценување на предлози и учинок при Врховниот судски совет, и може да **дава предлози** за назначување, унапредување, уназаднување, преместување и разрешување на судии (член 130 од бугарскиот Устав и член 30, пара. 4 од Актот за судски систем). Тој заедно со Врховниот судски совет, ги координира мерките за подобрување на квалификациите на судиите.

Министерот за правда може да **поднесе** (исто и една петтина од вкупниот број на членови на Врховниот судски совет) до Врховниот судски совет, **номинации** за избор на Претседател на Врховниот касационен суд, Претседател на Врховниот административен суд и Главен јавен обвинител кои тајно се изгласуваат. (Претседателот на Врховниот касационен суд, Претседателот на Врховниот административен суд и Главниот јавен обвинител ги назначува и разрешува Претседателот на Републиката по барање на Врховниот судски совет за единствен мандат од седум години; Претседателот не смее да одбие да го одобри таквото назначување или разрешување по второ поднесување на барањето (член 119 пара. 2 од Уставот, член 28 пара. 1-2 од Актот за судскиот систем).

Министерот за правда може да **поднесува мислења** за предлозите за претседателите на судовите и нивните заменици и за нивното назначување и разрешување (член 30 пара. 4 од Актот за судскиот систем).

Министерот за правда нема овластувања во раководењето на судовите.

Дали судските соработници/вработените во судот работат под надлежноста на:

- судија? **да**
- претседателот на судот? **да**
- Министерот за правда? **не**

Кои се надлежностите на Претседателот на судот:

- да ја оценува работата на судиите во судот? **НЕ** (дава само мислење за оценка на учинокот разработен од страна на посебна комисија според критериумите утврдени со закон.
- ја распределува работата меѓу судиите? **ДА**
- делува како дисциплинска власт наспроти судиите? **Да** – може да ги наметне дисциплински санкции: укор и критика. Наредбата за доделување на овие санкции можат да се обжалат на суд.
- да интервенира во кариерите на судиите? **Да** – во случаи на унапредување (уназадување, дисциплински санкции) предлага и дава мислење за оценката на учинокот изготвен од посебна комисија според критериуми утврдени со закон.
- дурго? Ако одговорот е потврден, објаснете конкретно? – **Да** – ја организира судската администрација на соодветниот суд, обезбедува соодветни работни услови и унапредување на квалификациите на судските службеници, назначува, унапредува и разрешува судски службеници, донесува одлуки кога евалуациите или наредбите на судскиот администратор се спорни, го одобрува нацртот на судскиот буџет што се поднесува при Врховниот судски совет, прима граѓани и странки, потпишува документи и преписка, итн.

3. Општи работи кои се однесуваат на Судските совети

**Дали има судски совет во вашиот правосуден систем.
да, Врховен судски совет**

Која е правната основа на Судскиот совет

- уставот? **Да – бугарскиот устав**
- закон? **Да – Актот за судскиот систем**

Општ историски преглед

Врховниот судски совет е основан со Уставот на Бугарија од 1991 година и Актот за Врховен судски совет, што се на сила од 13 јули, 1991 година. Законот подоцна беше заменет со Актот за судски систем (на сила од 25 јули, 1994 година), кој што со неколку дополнувања е се уште на сила. Создавањето на овој врховен административен орган на судството со Уставот од 1991 г. (усвоен по демократските промени во 1989 и кој го замени социјалистичкиот Устав од 1971) има за цел целосно спроведување на сега јасно одредениот принцип на поделба на власта и гарантирана независност на судството. Првиот состав на Врховниот судски совет е утврден на 29 септември, 1991 г.)

Состав

Состав на Судскиот совет:

- број на членови – 25 (дваесет и пет)
- квалификации на членовите: *non-ex officio* членство во Врховниот судски совет е ограничен на правници со висок професионален углед и морален интегритет кои имаат над 15 годишна практика во областа во правото, од кои најмалку 5 години како судија, обвинител, истражен судија или академско звање/ академска диплома за правни истражувања (член 130 пара. 2 од бугарскиот Устав, член 16 пара. 1 од Актот за судскиот систем.
- Дали за членовите „судии“ е потребно посебни квалификации или искуство? **НЕ**
- Дали лица кои што не се судии можат да бидат членови на Советот? **ДА** - други правници, со најмалку 15 годишна практика од областа на правото, од кои што не помалку од 5 години како судија, обвинител, истражен судија или академско звање/академска диплома за правни истражувања (види погоре).

Врховниот судски совет (25 члена) се состои од *ex officio* (3) и *non ex officio* (22) членови.

Претседателот на Врховниот касационен суд, Претседателот на врховниот административен суд и Главниот јавен обвинител се *ex officio* членови на Советот.

Единаесет (11) *non ex officio* членови ги избира Парламентот (Народното собрание), и единаесет (11) ги избираат судските власти.

Народното собрание избира единаесет (11) членови на Врховниот судски совет, не подоцна од еден месец по истекувањето на времетраењето на мандатот на избраните членови. Долунаведените лица немаат право на членство во Врховниот судски совет: 1. Народни пратеници, градоначалници или општински советници; 2. Членови на политички партии и организации, како и членови на синдикални организации вон судскиот систем (член 16 пара. 3-4 од Актот за судскиот систем).

Единаесет (11) членови на Врховниот судски совет ги избираат судските власти, не подоцна од еден месец пред истекот на времетраењето на мандатот на избраните членови. **Судиите** избираат **шест (6) члена, обвинителите три (3) члена, и истражните судии два (2) члена** во Врховниот судски совет, секој од нивните редови. Изборите се одржуваат на посебни состаноци на делегатите, со стапка на застапеност од еден делегат на десет лица, при што ниеден делегат не се избира со остаток од помалку од пет лица (член 17 од Актот за судски систем).

Делегатите се избираат на посебни состаноци на судиите, обвинителите и истражните судии во географската јурисдикција на соодветната област. Воените судии избираат делегати на генерална средба на сите воени судии. Воените обвинители и воените истражни судии избираат делегати на генерална средба на сите воени обвинители и воени истражни судии. Врховниот касационен суд, Врховниот административен суд, Јавниот обвинител, Врховното јавно касационо обвинителство, апелациските судови, апелациските обвинителства, и Националната истражна служба избира делегати на посебни состаноци (член 18 пара. 1 од Актот за судскиот систем). Посебни состаноци може да **закаже** соодветниот раководител на судската власт или по барање на пет члена. Со закажувањето на состанокот се одредува датумот, местото и времето на одржување на состанокот (член 18, пара. 2 од Актот за судскиот систем).

Кога посебен состанок не е закажан од поединци според пара. 2 во рок од седум дена по настанување на потребните правни основи за тоа, претседавачот на Врховниот судски совет ќе го одреди датумот, местото, и времето на одржување на состанокот (член 18 пара. 3 од Актот за судскиот систем).

Состанокот ќе се одржи кога повеќе од половина од квалификуваните учесници ќе бидат присутни. Во недостаток на кворум, состанокот ќе се одржи еден час подоцна од закажаното време и ќе се смета за валиден ако најмалку една третина од квалификуваните учесници се присутни (член 18 на Актот за судскиот систем). Делегатите се избираат со просто мнозинство од бројот на присутни, со тајно гласање; одлуките за изборот на делегати потоа се поднесува до Врховниот судски совет со цел да се вклучат делегатите во списокот учесници на општата средба на делегати (член 18 на Актот за судскиот систем).

Состаноците на делегатите законски се одржуваат со учество на најмалку две третини од избраните делегати. Организациските и техничките подготовки за посебните состаноци на делегатите ги врши администрацијата на Врховниот судски совет. Трошоците за состаноците се покриваат од Врховниот судски совет. Одлуките за избор на членови на Врховниот судски совет се донесуваат со просто мнозинство од бројот на присутни делегати, со тајно гласање. Во случај кога еден член од соодветната квота не се избере во првиот круг гласање со потребното мнозинство, се одржува втор круг на гласање. Ако во текот на вториот круг гласање не се избере дадениот предлог со потребното мнозинство, за избрани се сметаат предлогот/предлозите кои последователно собрале најголем број гласови (член 19 на Актот за судскиот систем).

Правната одржаност во изборот на кој било член на Врховниот судски совет може да се оспори пред Врховниот судски совет, во случај кога жалбата е потпишана од страна на една петтина од делегатите на соодветната средба и е поднесена седум дена по изборот. По првата средба по добивање на жалбата, Врховниот судски совет избира петчлена комисија од своите редови, која што ќе подготви мислење за законитоста на спорниот избор во рок од четиринаесет дена. Врховниот судски совет се изјаснува четиринаесет дена по добивање на мислењето на комисијата. Се додека не се произнесе Врховниот судски совет, лицето заради кое изборот се смета за

спорен, ќе присуствува на состаноците на Врховниот судски совет, без право на глас. Истовремено со објавување став за незаконитост на даден избор, Врховниот судски совет закажува и датум за нов избор еден месец по тоа. (член 20 на Актот за судскиот систем).

Со состаноците на Врховниот судски совет претседава Министерот за правда. Министерот присуствува без право на глас. Претседачот на Врховниот судски совет ги организира и води постапките на состаноците (бугарски Устав, член 26, пара. 1-2 Актот за судски систем).

Во отсуство на Министерот за правда, со состаноците претседаваат членови на Врховниот судски совет, и тоа по следниот ред: Претседателот на Врховниот касационен суд, Претседателот на Врховниот административен суд, Главниот јавен обвинител (во такви случаи Министерот за правда навреме го информира тој што го заменува за да заменикот може да ги организира постапките при состанокот, а Заменикот министер овластен од Министерот може да присуствува на состанокот). Во случај и Министерот и сите горенаведени членови да не се присутни, со состанокот претседава најстариот член одреден во согласност со правилата од член 146 од Актот за судскиот систем (член 16 од Актот за судски систем).

Мандат на членовите

Членовите на Советот се избираат за време од 5 (пет) години Избран (*non ex officio*) член може да биде отстранет пред истекувањето на мандатот со одлука на изборното тело поради следните причини: 1. Оставка, 2. Правосилна пресуда за сторено кривично дело со умисла, 3. Фактична неможност за извршување на должноста за период над шест месеци, 4. Целосна или делумна судска неспособност. Постапката започнува со поднесување од страна на Врховниот судски совет, на барање на една петтина од Народното собрание – за квотата избрана од Народното собрание или една петтина на составот на судовите, јавното обвинителство или истражното судство, за членовите избрани од квотата на судскиот систем.

Членовите во ВСС по службена должност не можат да се отстранат за времетраењето на нивната функција на Претседател на Врховниот касационен суд, Претседател на Врховниот Административен суд и Главен јавен обвинител (член 22 од Актот за судски систем).

Изборот на нов член на ВСС се води според условите и процедурите со кои бил избран претходниот член, и замената се избира за остатокот на времетраењето на мандатот на отстранетиот член (член 23 од Актот за судски систем).

Ресурси

Врховниот судски совет е правно лице со сопствен буџет. Буџетот е дел од автономниот буџет на судството. Има свој персонал чиј број е 76. Степенот на образование се одредува според функцијата на секоја одредена позиција. За повеќето позиции потребна е магистерска титула; за некои од нив, потребна е квалификација на „правник.

Нивни задачи се:

- подготовка на материјали за членовите на Советот, анализи и проценки за практиката на судот?

- Администрацијата на ВСС е организирана во седум оддели: 1. Организација и администрација, 2. Финансии и буџет, 3. Правен оддел, 4. Политика за инвестирање и судски објекти 5. Внатрешна ревизија, 6. Меѓународна правна соработка и европска интеграција, 7. Центар за односи со јавност и печат, кои што обезбедуваат соодветно функционирање на релевантната активност во согласност со Правилата за служба на функционерите на ВСС.

Задачи

ВСС ги врши следните функции:

1. дава предлог до Претседателот на Републиката за назначување и отстранување на Претседателот на Врховниот касационен суд, Претседателот на Врховниот управен суд и Главниот јавен обвинител. Во случај на повторување на предлогот, Претседателот на Републиката не може да го одбие назначувањето или отстранувањето од функцијата;

2. ги назначува и отстранува од функција главните администратори и нивните заменици, со исклучок на Претседателот на Врховниот касационен суд, Претседателот на Врховниот управен суд и Главниот јавен обвинител;

3. го одредува бројот на администратори и нивните заменици во соодветните тела на судството;
4. го одредува бројот, географската надлежност и седиштата на окружните судови, регионалните судови, воените судови и апелационските судови, по барање на Министерот за правда;
5. го одредува бројот на судии, обвинители, истражни судии, судии што спроведуваат (enforcement judges), судии што забележуваат (recording magistrates) и судски работници во сите судови, обвинителства и истражни служби;
6. назначува, унапредува, деградира, преместува и отстранува судии, обвинители и истражни судии;
7. усвојува одлука за пристапување на судии, обвинители и истражни судии на должност (несменливост) ;
8. го одредува надоместот за судии, обвинители и истражни судии;
9. дава овластување за подигнување на обвинителен акт против судии, обвинители и истражни судии под условите од член 134, пара. 1 или за притвор на судии, обвинители и истражни судии по претпоставка на член 134, пара. 3 на бугарскиот Устав, како и за времено отстранување од функција под претпоставка на член 140.

Во поглед на обука на судии и судски соработници?

ВСС ги координира мерките за подобрување на квалификациите на судиите, обвинителите и истражните судии заедно со Министерот за правда (член.27 пара 1, точка 17 од Актот за судски систем).

Обуката и подобрувањето на квалификациите на помладите судии, јавни обвинители, истражни судии, органи на јавен ред, судски соработници, инспектори и други вработени во Министерството за правда го врши **Националниот институт за правда**.

Националниот институт за правда е правно лице со седиште во Софија и е второстепен корисник на буџетски средства под ВСС. Институтот се финансира од буџетот на судството, од меѓународни ид

други програми и проекти, од донации и сопствени средства. Финансиските средства потребни за задолжителната обука за помладите судии, јавни обвинители и истражни судии и за подобрување на квалификациите на помладите судии, јавни обвинители, истражни судии, органи на јавен ред, судски соработници, инспектори и други вработени во Министерството за правда се обезбедуваат од буџетската сметка на Националниот институт за правда. Со Националниот институт за правда раководи Управен одбор, кој што е составен од четири претставници на ВСС и тројца претставници од Министерството за правда (член 35 е од Актот за судски систем).

- во поглед на општиот учинок на работата на судот воопшто (оценка на квалитетот на работењето на судот, воспоставување на политики и професионални стандарди за работење и цели на секој суд, наметнување на санкции за злоупотреба на финансиите

ВСС бара и резимира информации од судовите, јавните обвинителства и истражните служби на секои шест месеци, како и годишни извештаи за нивната работа (член 27 од Актот за судски систем)

- во поглед на поединечна работа на судиите воопшто (оценка на работата на секој судија, воспоставување на евалуациони критериуми за оценка на кванитетот и квалитетот на судските одлуки)

Предлозите за унапредување и отстранување на судии, јавни обвинители или истражни судии од должност и за назначување и отстранување на главните администратори или нивните заменици, со исклучок на Претседателот на Врховниот касациски суд, Претседателот на Врховниот Управен суд и Директорот на Националната истражна служба се доставуваат до Комисијата за предлози и оценување на работата при ВСС (од страна на главните администратори на соодветните судови, една петтина од вкупниот број на членови на ВСС и во одредени случаи, Министерот за правда (член 30 од Актот за судски систем).

Комисијата за предлози и оценување на работата е постојана Комисија при ВСС, и ја поддржува работата на ВСС. Ја сочинуваат седум членови на Врховниот судски совет. Составот на Комисијата постојано се обновува, според процедурата дадена во Правилникот за

организација на работата на Комисијата за предлози и оценување на работата.

ВСС има усвоено Правилник за оценување на работата на судиите, јавните обвинители и истражните судии, во кој што се изложени постапките и критериумите за оценување. Такви критериуми се: квантитет на работа – број на тековни случаи (до три месеци, до шест месеци – една година, над една година), пресуди донесени во временскиот рок одреден со закон (до еден месец, 3-6 месеци, над година дена), квалитетот на пресудите – земајќи ги предвид односот меѓу актите кои се обжалени и актите кои можат да се обжалат, бројот на потврдени, поништени или преиначени одлуки и причините за таквиот исход на конечните одлуки, бројот на одобрени барања за одлагање на рочиштата.

- во поглед на дисциплинската постапка против судии

ВСС усвојува одлуки во дисциплински постапки против судии, јавни обвинители и истражни судии, како и против претседателите на судовите и нивните заменици (член 27 пара. 1 точка 7 од Актот за судски систем).

Предлогот за отпочнување на дисциплинска постапка против судии, јавни обвинители, истражни судии, главни администратори или нивни заменици може да потекне од не помалку од една петина од членовите на ВСС, од релевантниот претседател на судот и од Министерот за правда – во случаи на сериозни прекршувања или систематско неисполнување на должноста, како и во случаи на активности што го нарушуваат угледот на судството.

Дисциплинските санкции што можат да се изречат на судии, обвинители и истражни судии се следните:

1. Укор;
2. Критика;
3. Деградирање во рангот или позицијата, за период од 6 месеци до три години;
4. Отказ.

Дисциплинските санкции што можат да се доделат на претседателите на судовите или нивните заменици се следните:

1. Укор;
2. Критика;
3. Отстранување од раководна функција (член 170 пара. 1-2 од Актот за судски систем).

Дисциплинските постапки се спроведуваат во согласност со одредбите на член 6 на ЕСЧП (право на фер судење).

Дисциплинската постапка по однос на предлог за изрекување на дисциплинска санкција деградирање во рангот или позицијата или отказ за судиите и отстранување од раководни функции за претседателите на судовите и нивните заменици, ја води дисциплински комисија составен од три член од ВСС избран со ждрепка.

Членовите на комисијата избираат претседавач. Претседавачот ја води дисциплинската постапка, назначува известувач и закажува сослушување во рок од 14 од започнувањето на постапката.

Копии од предлогот за изрекување на дисциплинска санкција и за започнување на дисциплинската постапка, според член 41-52 од Кодексот за граѓанска постапка, се доставуваат до лицето на кое се однесува, кое во рок од 14 дена по известувањето може да достави писмена жалба и да достави докази (член 176 од Актот за судски систем).

Поднесувачот на предлогот и односното лице се известуваат за сослушувањето пред дисциплинската комисија. Се до одржувањето на сослушувањето, предлагачот може да го повлече предлогот со согласност на лицето против кое е покрената постапката, со што се завршува дисциплинската постапка (член 77 на актот за судски систем).

Дисциплинската комисија ги утврдува фактите и околностите во врска со прекршокот, го сослушува предлогот за дисциплинска санкција предложен од предлагачот или негов овластен претставник, и лицето против кое се води дисциплинската постапка. Лицето има право за адвокат (член 178 од Актот за судски систем).

Дисциплинската комисија може да прибере усни, писмени и материјални докази (исто така и преку нејзин делегиран член), и да сослушува експерти (член 179 на Актот за судски систем). Ќе усвои одлука, во која што ќе даде мислење за постоењето или не, на основи за изрекување на дисциплинска санкција и ќе го преложи видот на санкција (член 180 на Актот за судски систем).

Во рок од седум дена по поднесувањето на извештајот или усвојувањето на одлуката, известителот на дисциплинската комисија ќе ги презентира истите на претседавачот на ВСС, заедно со целото досие, кое што понатаму се поднесува до ВСС, на првата наредна седница.

Дисциплинската санкција се изрекува со образложена одлука на ВСС усвоена со мнозинство на повеќе од половината членови од вкупното членство на ВСС. Во одлуката, ВСС може да го отфрли предлогот за дисциплинска санкција или да наметне една од дисциплинските санкции предвидени во член 170, пара. 1 или 2.

Лицето против кое се води дисциплинската постапка и предлагачот се информираат за оваа одлука (181 на Актот за судски систем). Одлуката може да се обжали од двете страни пред Врховниот Управен суд во рок од 14 дена од известувањето. Жалбата ја сослушува колегиум од 5 члена на Врховниот Управен суд, во рок од еден месец по поднесувањето. Одлуката на колегиумот е конечна (член 184 на Актот за судски систем).

-во поглед на судскиот буџет

Министерот за правда поднесува предлог судски буџет и го доставува до ВСС за дискусија (член 130а од бугарскиот Устав).

ВСС го разгледува истиот и усвојува нацрт судски буџет; го поднесува до Советот на Министри и го контролира неговото спроведување (член 27 пара 1 точка 8 на Актот за судски систем). Но, Парламентот е телото што го одобрува државниот буџет, чии што дел е и автономниот судски буџет, и ги одобрува или не сумите што се предложени. ВСС има надлежност да врши распределба на финансиските средства доделени за судовите.

-други области

ВСС:

- усвојува Правилник за работа на Советот и за негово администрирање;

- го избира и отстранува од функција Директорот на Националната Истражна служба, со тајно гласање и мнозинство од повеќе од половина од вкупниот број на членови на ВСС.

- одобрува правила за професионалната етика, усвоени од релевантни професионални организации на судии, обвинители и истражни судии;
- одобрува правила за професионалната етика, усвоени од релевантни професионални организации на судски соработници.
- води, исто така и во електронска форма, јавен регистер каде што се внесуваат сите одлуки заедно со образложенијата;
- одржува и чува службени досиеја на судии, јавни обвинители и истражни судии;
- одобрува автоматизирани информациски системи кои ја поддржуваат работата на судската власт (член.27, пара.1 точки 11, 12, 13, 14, 15, 16, 21 на Актот за судски систем).

Постојаната Комисија за правни политики при ВСС поднесува мислења за нацрт закони и учествува во работата на парламентарните комисии во расправите по нив. Народното собрание (Парламентот) ги разгледува и усвојува годишните извештаи на Претседателот на Врховниот Касационен суд, Претседателот на Врховниот Управен суд и Главниот јавен обвинител (кои се *ex officio* членови на ВСС) за примената на законите и работата на судовите, обвинителството и истражните власти (член.84 точка 16 од бугарскиот Устав).

Дали советот има истражни овластувања?

ВСС има постојана антикорупциска комисија. Таа врши истраги раководејќи се по допрен глас и укажувања, ги анализира информациите за коруптивните практики, подготвува и предлага до ВСС мерки за попречување и борба против корупцијата во судството. Одлуките на антикорупциската комисија со заклучоци по однос на коруптивното однесување на судиите и судските соработници се пренесуваат до ВСС и органите надлежни за издавање на дисциплински санкции, заради преземање итни мерки во рамки на дисциплинската постапка. Извршувајќи ги своите надлежности, антикорупциската комисија соработува со релевантните служби од Министерството за правда, Министерството за внатрешни работи, Министерството за финансии, Националниот ревизорски завод, и други владини и невладини организации.

Како Советот ги добива информациите за работата на судовите

ВСС бара и ги сумира информациите од судовите, јавните обвинителства и истражните служби на секои шест месеци, како и годишни извештаи за нивната работа (член 27 од Актот за судски систем). Но Генералниот секретар на ВСС може во секое време да побара од судските органи информации и материјали потребни за извршување на надлежностите на ВСС (член 6 од Правилникот за служба на функционерите на ВСС).

Какви нормативни акти издава ВСС:

мислења, препораки, инструкции до судовите, одлуки како и подзаконски акти доколку се предвидени со закон – Регулативи, Статути.

Дали функциите на Советот се наведени во закон или други нормативи

Во бугарскиот Устав (усвоен 1991) и Актот за судски систем (усвоен во 1994) и истите се конкретно и прецизно формулирани.

Овластувања во поглед на Етичкиот кодекс?

Постои Етички кодекс за судии усвоен од Здружението на судии. Според член 27, пара 1 точка 13 од Актот за судски систем, ВСС ги одобрува правилата за професионална етика, усвоени од релевантни професионални организации на судии (во случајот), но не може сам да усвојува такви правила. Но, со самото тоа што ВСС донесува одлуки во рамки на дисциплинската постапка при утврдувањето на дисциплинската одговорност за прекршување на професионалната етика од страна на одреден судија, ВСС де фактот го гарантира почитувањето на Кодексот.

Надворешни односи

Советот има оддел за односи со јавност, во поглед на транспарентноста: Седниците на ВСС се **јавни**, освен во случаи кога се дава овластување за покренување на обвинителен акт или притвор за судија, јавен обвинител или истражен судија, или кога се работи за нивно времено отстранување од функција, или кога се усвојуваат одлуки по дисциплинска постапка против судија, јавен обвинител или истражен судија, или претседател на суд или негов заменик.

Дневниот ред и записникот од седниците, вклучително и сите одлуки што се донесуваат се достапни на **интернет страницата** на ВСС, која што постојано се ажурира и е достапна до сите. Интернет

страницата исто така содржи информации за активностите на советот и неговите комисии, извештаите, правилата, корисни информации за судовите и линкови. ВСС усвои Стратегија за медиумите што содржи детален опис на принципите на медиумската политика на судовите, структурата и функционирањето на одделот на односи со јавноста, главите методи за комуникацијата со јавноста, учеството на судиите во создавањето на медиумскиот имиџ на судството. ВСС има овластен портпарол (Офицер за односи со јавност), кој што присуствува на сите седници на советот, ја информира јавноста за одлуките на брифинзи што се одржуваат по секоја седница, дава интервјуа и учествува (по добиено овластување) во дебати како претставник на ВСС, им обезбедува на новинарите пристап до членовите на ВСС за интервјуа и побарува информации во врска со медиумите од сите органи на судството. Повеќето големи судови имаат сопствен аташе за медиуми, кои што посредува меѓу судството и јавноста (за институцијата која што ја претставуваат), одржувајќи контакт со портпаролот на ВСС. Главниот метод на комуникација со медиумите се прес конференциите, соопштенијата за јавност, интервјуата и учеството на ТВ и радио програми, телефонски разговори со новинари и интернет страницата.

Одлуките на Советот се објавуваат и се достапни до сите на интернет страницата на ВСС.

Оценување на самоуправањето и независноста на судство влијание од извршната власт?

Со оглед дека со Советот претседава Министерот за правда кој иако нема право на глас, ги организира и води седниците (како претседавач), има право да дава мислења за сите прашања за кои што ВСС е надлежен да расправа, може да дава предлози за назначување, унапредување, деградирање, преместување и разрешување на судиите, тој има одредено влијание врз работата на ВСС.

од законодавната власт?

Советот е мешовито тело и 11 од неговите 25 членови ги избира Парламентот. Тоа е бројка која што може да влијае врз одлуките што се донесуваат.

Советот има независност од другите државни органи?

Административните служби на ВСС ги обезбедува Министерството за правда (член 25 од Актот за судски систем).

Во поглед на поделбата на надлежностите, ВСС е врховен административен орган на судството, додека Врховниот Касационен суд и Врховниот Управен суд се највисоките инстанци во хиерархијата на судскиот систем. Претседателите на односните судови се нивни главни администратори.

Врховниот Касационен суд и Врховниот Управен суд (највисоките судови) се исто така подложни на правилата на постапување на ВСС; нема посебни правила во тој поглед.

Членовите на ВСС заедно со Министерот за правда одлучуваат за приоритетите на активностите на Советот.

Засегнатите лица можат да ја обжалат одлуката на ВСС пред Врховниот Административен суд.

Други овластувања на Советот со кои ја гарантира независноста на судиите

Врховниот судски совет активно учествува во процесот на разработување на нацрт буџетот за судството – учествува во дискусиите, поднесува мислења. Во случаи на напад врз интересите на судството, ВСС донесува декларации кои се доставуваат до јавноста. Комуникацијата со медиумите и заштитата од мешањето или нападите од јавноста, медиумите или друга државна власт ја врши портпаролот на ВСС и прес аташеата на судовите кои преземаат соодветни мерки, обезбедуваат потребни материјали и даваат соодветни објаснувања.

Идни трендови за Судските совети

- во врска со годишните извештаи на Врховниот Касационен суд и Врховниот Управен суд и Главниот јавен обвинител: според нацрт дополнението на Уставот, извештаите ги разгледува и усвојува ВСС, кој што потоа ги доставува до Парламентот (моментално, извештаите ги разгледува и усвојува Парламентот)

- во врска со инспекторатот: според нацрт дополнението на Уставот, при ВСС ќе се воведе Инспекторат, чии што членови ќе ги избира Парламентот.

- Инспекторатот ќе ги проверува активностите на сите судски органи – не во врска со судските одлуки, а неговите членови се независни и одговорни само пред Уставот и законите; Инспек-

торатот ќе дејствува по службена должност, по добиени известувања од граѓани, правни лица, државни органи и по барање на самите судии; Инспекторатот ќе поднесува известувања, предлози и извештаи до други државни органи и надлежни органи на судството и има обврска да ја известува јавноста за своите активности (моментално постои Судски инспекторат при Министерството за правда, кој 1. Го контролира административното работење на судовите; 2. Ги испитува аранжманите во врска со отпочнувањето и динамиката на обвинителските и истражните случаи во судовите, како и нивното завршување во одредените временски рамки; 3. Ги анализира и консолидира завршените случаи и активностите на судиите, обвинителите и истражните судии; 4. Во случаи на погрешно поставен или спротивставен случај, утврден по спроведувањето на надлежноста дадена во точка 3, подготвува нацрт мислења на Министерот за правда за барањата во врска со носење на произволни пресуди; 5. Ги испитува активностите во врска со покренувањето, текот и активностите кај извршните случаи од страна на јавните извршители, приватните извршители и на заведените случаи и ги анализираат и синтетизираат релевантните случаи од практиката; 6. Поднесуваат информации до Министерот за правда и до ВСС во врска со наодите и оценките за аранжманите за отпочнување и водење на судската постапка, на обвинителските и истражните случаи; 7. Вршат тековна контрола за правилноста на аранжманите во врска стажирањето потребно за добивање дозвола за вршење на правни работи; претседателите на судовите се обврзани да соработуваат со судските инспектори и да им овозможат пристап до релевантни списи согласно условите на Законот за Заштита на доверливи информации; Министерот за правда, во консултација со ВСС издава Правилник за организација и процедури на судскиот инспекторат (член 35 б од Актот за судски систем); Инспекторатот го сочинуваат инспектори со кои раководи Главен инспектор. Сите нив ги именува Министерот за правда со мандат од три години, по консултациите што ги врши со ВСС; оваа функција може да ја извршуваат лица со најмалку осум години правна практика; по разрешувањето од функцијата, инспекторите ќе бидат вратени на местата кои што ги имале пред нивното назначување за инспектори, доколку се работи за лица кои што работеле во судскиот систем; по барање на Министерот за правда, и по консултации со соодветниот административен раководител, ВСС може исто така времено (за одреден

временски период што се однесува на судии и јавни обвинители од апелационите судови) за инспектори да делегира, судии од Врховниот касационен суд и Врховниот управен суд, како и обвинители од Врховното обвинителство и Врховното управно обвинителство. За тој период, судиите и обвинителите ги задржуваат своите позиции и ранг во судскиот систем и надоместот што го добиваат; тие се од ранг еднаков или повисок од рангот на судиите, обвинителите и истражните судии што ќе ги истражуваат. (член 35 в од Актот за судски систем).

- Постои комуникација меѓу Советот и професионалните здружења на судиите и јавните обвинители, но тоа не е врска што е поставена врз правна основа.

- Во 2004 г. ВСС се стекна со статус на набљудувач; член е на ЕМСС од 1 јануари, 2007 година. Членството овозможува воспоставување контакти со судските совети од други земји членки на ЕУ, и дава можности за учество во работни групи на теми одредени од страна на ЕМСС за подобрување на работата на судските совети и судската практика; го зајакнува независноста на судството и нуди можност за размена на мислења и успешни примери од практиката.

- ВСС е врховниот административен орган не само во однос на судството, туку и за јавните обвинители и истражните судии кои што се дел од судскиот систем според бугарскиот Устав.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА ФИНСКА ЗА
МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Ниту Владата, ниту Парламентот имаат право да се мешаат во судската власт.

Но, Парламентот назначува парламентарен омбудсман за период од четири години, кој „гарантира дека судовите, другите органи и државни службеници, јавни службеници и други лица кои вршат јавни дејности го почитуваат законот и ги извршуваат нивните обврски“. „Одлуката за покренување обвинение против судија за незаконско однесување при вршење должност ја донесува Канцеларот на правда или Омбудсманот“ (фински Устав).

Извршната власт има влијание само формално во врска со процедурата за назначување на судиите.

Кариерата на еден судија се состои од неколку назначувања на функција што се донесуваат врз основа на нацрт одлука на Државниот совет.

Согласно финскиот Устав, судиите се независни. Претседателот на судот не може да се меша во донесувањето одлука за одреден случај на кој што работи еден судија.

Во зависност од големината и внатрешната организираност на судот, распоредувањето на работата во судовите ја врши претседателот, а во други тоа може на пр. да биде делегирано на раководител на оддел. Распределбата се врши по случаен избор со цел да се постигне рамномерна оптовареност со работа и земајќи го предвид потребното искуство.

Претседателот на судот нема дисциплински надлежности. Таков систем беше предложен од еден Комитет во 2006 година.

Претседателот издава судски мислења, со издржани ставови за тоа кој од кандидатите треба да биде назначен на слободното место во судот.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Во Финска не постои Судски Совет.

Министерот за правда е одговорен за општата организација и развој на судската администрација во Финска. Тоа се прави со закони и повеќе административни мерки. Прашања во врска со судската администрација се презентираат во Државниот совет од страна на Министерот за правда. Подготовката и спроведувањето на работите во врска со судската администрација се одговорност на Одделот за судска администрација.

Министерството за правда (Одделот за судска администрација) е одговорно за практичната работа на судовите и за развојот на нивните активности. Судовите се одговорни за администрирање на правдата, т.е. за практична примена на правната сигурност на граѓаните.

Административен орган не може да се меша во одреден судски случај што се разгледува, на начин што ќе издава административни наредби или инструкции. Оваа независност на судските власти е поддржана со закони кои што не дозволуваат административните органи да влијаат, дури и индиректно, врз работата на судските органи. Од овие причини, судиите уживаат апсолутна заштита против еднострано разрешување. Независноста на судските власти е втемелено во финскиот Устав.

ЗАДАЧИ ВО ВРСКА СО ИМЕНУВАЊЕ, УНАПРЕДУВАЊЕ, ПРЕМЕСТУВАЊЕ РАЗРЕШУВАЊЕ И ДИСЦИПЛИНСКА ПОСТАПКА ЗА СУДИИТЕ

Во 2000 година беше основа Финскиот одбор за назначување на судии. Пред тоа, должностите во врска со назначувањата на судиите ги вршеше судството. Од историски причини, не постои систем на дисциплинска одговорност. Наместо тоа, обвиненија против незаконско извршување на должноста против одреден судија се поднесуваат преку кривична постапка. Во тој контекст, Канцеларот за правда и Парламентарниот омбудсман имаат надзорна функција.

Судската администрација се смета за дел од државната администрација.

Одредување на број и локација на судови / судници:

Локацијата на Судовите / судници се одредуваат со закон. Бројот на судиите се одредува во државниот буџет.

Преместување на судии:

Во Уставот на Финска, Дел 103 се вели: судија нема да биде преместуван на друга функција без негова / нејзина согласност, освен во случај кога преместувањето е последица на реорганизација на судството.

Акт за државни службеници: органот што го врши назначувањето го одредува и преместувањето на судиите.

Министерството за правда е одговорно за обезбедување на обуки за судиите и другите судски соработници. Судовите исто така можат сами да организираат обуки за нивните вработени.

Самите судови обезбедуваат постојани почетни обуки, кои се неопходни за да се стане судија.

Окружен Суд регрутира млади правници за период од една година да стажираат во судовите. За оние кои сакаат да продолжат со кариерата во судот, по овој период обично следи назначување на позиција судски соработник при Апелацискиот суд.

Независноста на судиите значи дека согласно Уставот, никој не може да се меша во одреден случај за кој се води постапка. Работата на судиите ја оценува само Апелацискиот суд и Врховниот суд преку случаите што доаѓаат пред нив по жалбена постапка. Што се однесува до управните случаи, оценувањето го врши Врховниот управен суд.

Во текот на преговорите меѓу судовите и Министерството за правда околу судскиот буџет, Министерството за правда ги поставува целите за секој суд за бројот на решени предмети за наредната го-

дина. Тоа не е правно обврзувачки. Судовите можат натаму да постават не-обврзувачки, општи цели за секој судија.

Не постои дисциплинска постапка. Наместо тоа, против еден судија може да се покрене обвинение за незаконско извршување на функцијата како дел од кривичната постапка. Одлуката за поднесување такви барања против еден судија ја донесува Канцеларот за правда или омбудсманот, кои исто така имаат можност да даваат забелешки на однесувањето на судијата при извршување на должноста.

Исто така, секое лице чии што права се повредени, или е оштетено со незаконско извршување или пропуштање на судијата при вршењето на јавна должност, има право да бара на судијата да му биде изречена казна. (Устав)

Ако еден судија не ја извршува својата задача, истиот ќе биде разрешен од функција со судска одлука. Судијата, исто така со судска одлука може да биде суспендиран и времено разрешен. Одредбите за таквите активности се одредени во Актот за државни службеници. На тој начин се исполнуваат барањата според Европската конвенција за човекови права.

Пред доставување на Владиноот предлог за државен буџет во Парламентот, се водат годишни преговори меѓу Министерството за правда и секој од судовите. Повисоките судови добиваат средства за нивните годишни потреби од буџетот. Другите судови, како на пример, Апелационите суд и Окружните судови добиваат одредена сума од државниот буџет. Министерството за правда ја распоредува оваа сума помеѓу судовите.

Министерството за правда е одговорно за подготвување на закони во врска со судскиот систем. За таа цел се формираат комитети со цел да помагаат за прашања од суштинско значење. Овие комитети најчесто ги сочинуваат претставници од различни области, вклучително и судии. Вообичаено, пред поднесувањето на предлог законот пред Парламентот се бара мислење на судството за извештајот на комитетот.

Врховниот суд и Врховниот управен суд имаат право да поднесуваат предлози до Државниот совет за отпочнување на законодавна активност.

Финска нема Етички кодекс на судиите. Но, историските насоки за судиите што потекнуваат од 16-иот век се уште се печатат како вовед во Финскиот Закон.

Во Уставот се наведува дека „судските овластувања ги извршуваат независни судови, при што Врховниот суд и Врховниот управен суд се највисоките инстанции.

Акт за назначување на судии (205/2000):

Дел 2 — органи надлежни за назначување

Во согласност со Уставот на Финска назначувањето на постојаните позиции во судството ги прави Претседателот на Републиката, врз основа на нацрт одлука поднесена од Владата.

Дел 44 — Исклучоци

Следните позиции ќе се пополнуваат без објавување за пополнување на празните места

(1) Претседател на Врховниот суд и судија на Врховниот суд; и

(2) Претседател а Врховниот Управен суд и Судија во Врховниот Управен суд

Дел 6 — Одбор за судски назначувања

(1) Заради пополнување на местата во судството, надвор од оние наведени во дел 4, постои независен Одбор за судски назначувања, чија што задача е да извршува подготовки за пополнување на местата и да дава образложени предлози за назначување за одредено место во судството; предлогот се доставува до Владата со цел нацрт одлуката за назначување да се упати до Претседателот на Републиката.

(2) По барањето од самиот суд, Одборот за судски назначувања може да даде мислење во врска со одредено назначување за Врховен судија и Врховен управен судија.

Дел 17 — Времено назначување на одредени високи судски позиции

(1) Претседателот на Републиката врши времени назначувања во Врховниот суд по предлог на Врховниот суд, и времени назначувања за места во Врховниот управен суд на предлог на Врховниот управен суд.

(2) Врховниот суд врши времени назначувања на местата Претседател на Апелациони суд, Претседател во судовите за осигурување, Претседател на судот за работни односи, Претседател на судот за пазарни спорови суд и Претседател на окружниот суд.. Врховниот Управен суд врши времени назначувања на местата Претседател на Управниот суд.

Дел 18 — Други времени судски назначувања

(1) Врховниот суд врши времени назначувања со времетраење од една или повеќе години за местата: Судија во Апелациони суд, Судија во Окружен суд и судија - Инженер по предлог на Претседателот на Окружниот суд или окружниот суд што работи како Суд за земјиште, и Суд за осигурување по предлог на Претседателот на судот за осигурување. (1183/2000)

(2) Времени назначувања, за времетраење од година или помалку дена врши 1. Претседателот на Апелациониот суд за позицијата Судија во Апелациониот суд за времетраење најмногу до два месеци, и Апелациониот суд, за местото Судија во Апелациониот суд, за период подолг од два месеци

2. Претседател на окружниот суд, за позицијата окружен судија или Судија - инженер (1183/2000)

3. Врховниот управен суд врши времени назначувања за период од една година или подолго за местата на Судија во Управниот суд. Времени назначувања за местата Судија во Управен суд за период помал од една година врши Претседателот на Управниот суд, за период најмногу до два месеци, и од соодветниот Управен суд, за период над два месеци.

4. Други времени назначувања вршат односните судови.

Дел 10 — Мислења на судот

(1) Мислењата на судот за прашања врзани со назначувањето на одредено место во судството ги издава:

(1) Апелациониот суд, во состав Претседател, Виши судии и двајца други членови избрани на пленарна сесија на Апелациониот суд за период од една година.

(2) раководната група на Управниот суд.

(3) Судот за осигурителни спорови, во состав согласно одредбите во дел 5(4) на Актот за Осигурителни судови 14/1958);

(4) Претседателот на окружниот, по ислушување на обласните судии или раководната група

(5) Претседателот на судот на работни спорови.

(2) Мислењето на судот дава издржан преглед за тоа кој кандидатите треба да биде назначен на одредена позиција.

а) Одбор за судски назначувања

б) Дел 7 — Времетраење на мандат и состав на одборот за судски назначувања

(1) Времетраењето на мандатот на Одборот за судски назначувања е пет години.

(2) Со Одборот за судски назначувања претседава член номиниран од Врховниот суд; член номиниран од Врховниот Управен суд е потпретседател. Во одборот членуваат и еден Претседател на Апелациони суд, еден Претседател на Управен Суд, еден Претседател на Окружен суд, еден Виш Судија или Судија од Апелациони суд, еден окружен судија, еден Управен судија, друг Управен судија, или судија од еден од специјализираните судови наведени во дел 1(2)(6)-(8), еден адвокат, еден јавен обвинител и едно лице претставник од истражувачката и наставната дејност од областа на правото. Секој член има лична замена (1183/2000)

(3) Владата го одредува Одборот за судски назначувања штом:

(1) Врховниот суд го номинира членот и замената од сопствените редови;

(2) Врховниот управен суд го номинира членот и замената од сопствените редови;

(3) Претедателите на Апелациските судови го номинираат членот и замената од сопствените редови;

(4) Претседателите на Управните судови го номинираат членот и замената од сопствените редови;

(5) Врховниот суд ги номинира членовите и замените од редот на претседателите на окружните судии, виши судии или судии во апелациски судови и обласни судии, врз основа на изразување интерес;

(6) Врховниот Управен суд ги номинира членовите и замените од редовите на судии во Управен суд и судии во специјализирани судови, врз основа на изразување интерес.

(7) Финското здружение на адвокати ги номинира членовите и замените што ќе ја застапуваат адвокатската професија;

(8) Јавниот обвинител ги номинира членовите и замените што ќе ги претставуваат јавните обвинители; и

(9) Министерство за правда ги номинира членовите и замените што ќе ги претставуваат истражувачка и наставната дејност од областа на правото.

(4) За номинациите за членови и замени наведени во потточка (3)(5)—(3)(9), бројот на номинирани лица ќе биде двојно поголем од бројот на членовите и замените што ќе бидат назначени. Пред пристапување кон номинацијата наведена во потточка (3)(9), Министерството за правда ќе ги ислуша страните што ја претставуваат истражувачката и наставната дејност од областа на правото. Владата ја прифаќа оставката на членовите или замениците; истовремено во согласност со процедурата за назначување на

Одборот, Владата одредува наследник за преостанатото време-траење на мандатот на одборот. Владата ја прифаќа оставката на одреден член или неговата замена. Истовремено, во согласност со процедурата за назначување на Одбор, Владата ќе одреди наследник во Одборот, до остатокот на мандатот.

Во врска со плановите за воспоставување на Судски совет повеќе детали во Извештајот на комитетот. Бр. 2003/3 <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Julkaisusarjat/Komiteanmietintoja/Komiteanmietintojenakisto/Komiteanmietintoja2003>).

Членовите на Комитетот, како и мислењето за извештајот, содржеа ставови и против и за воведување на Судски совет. Ова прашање е се уште тема на разговор, но се уште не се преземени мерки за подготовка на соодветни правни акти.

Стразбур, 29-ти јануари 2007

CCJE REP(2007)26

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА СР
ГЕРМАНИЈА ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО
ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

Др. Ото Малман

24-ти јануари 2007

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Дали постои можност за мешање на законодавната власт во однос на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Дали е возможно законодавната власт или Парламентот да наложи истрага или да воспостави комисији:

- кои генерално се однесуваат на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.
- кои се однесуваат на работата на судиите?
- во поглед на фактите кои се веќе доставени до судовите?
- во поглед на процедурални постапки (на пр. телефонско прислушување, полициски притвор)?

Дали е возможно мешање на извршната власт во однос на судиите?

Одговори на прашњата 1-3:

Согласно Член 92 од Основниот закон (Сојузниот устав) судската власт им е доделена на судиите. Судската власт се извршува од страна на Сојузниот уставен суд, сојузните судови утврдени во Основниот закон и судовите на Покраините (скоро сите судови освен врховните сојузни судови се покраински судови). Независноста на судството е осигурана преку неговиот монопол врз пресудувањето/арбитражата, како и преку организациската независност на судовите и обезбедувањето на материјална и персонална независност за судиите. Поради тоа, за заштита на судската власт, особено од мешање од страна на законодавната и извршната власт, Основниот закон во Членот 97(1) одредува дека судиите ќе бидат независни и ќе подлежат само на законите (материјална независност). Ова значи дека и на Парламентот и на владите и администрацијата на сојузно и на покраинско ниво им е ускратена можноста да се мешаат во постапките кои се водат пред судовите или да разгледуваат, амендираат или отповикуваат судски одлуки. Судските одлуки можат да се оспоруваат само преку правните лекови кои се дозволени со законите, по однос на кои одлука треба да донесат подеднакво независни судови. Доколку не е достапен никаков правен лек наспроти некоја судска одлука, прашањето ќе мора да се стави во мирување во тој момент, т.е. односната правна позиција која резултира од одлуката.

Судската независност не претставува привилегија или статус, туку предуслов за објективно донесување одлуки, без било какво надворешно влијание. Судската независност овозможува еден судија да биде обврзан од законот и правдата, и токму од оваа обврска произлегува оправданоста на судската независност. Со оглед дека судиите се обврзани со законот, законодавната власт исто така ќе има влијание врз судската дејност – преку донесување на закони, на пр. амандмани на процедуралните правила. Но ова нема влијание врз одлуки донесени во поединечни инстанци во парници кои се во тек пред судовите.

Согласно Член 44 од Основниот закон, Бундестагот (Сојузниот парламент) има право, а по барање на една четвртина од членовите и обврска, да воспостави истражен комитет, кој ќе ги поднесе потребните докази на јавно сослушување; јавноста може да биде исклучена. Уставите на покраините обезбедуваат соодветни комитети. Во принцип, еден таков комитет може да третира и прашања на судството. Сепак, мора да се почитуваат независноста на судиите и другите уставни одредби кои се однесуваат на судството. Со овие ограничувања, предмет на истражување можат да бидат неправилности во самото судство. Една судска одлука не може да се испитува само со цел да се контролира нејзината исправност. Од друга страна, една определена одлука може да се дискутира со цел да се укаже на општите недостатоци (на пр. на законите). Слични принципи се применуваат и во случај на состојба кога доказите се веќе доставени до судовите. Во практика, може да се забележи неволност на парламентите да воспостават комитети кои ќе третираат прашања од доменот на судството. Поучен историски пример за еден таков комитет е Комитетот на Баварскиот парламент во врска со улогата на Баварското судство, која заслужува осуда, при третирањето на неуспешниот државен удар на Хитлер во 1923 година. За понатамошни детали во врска со парламентарните истражни комитети, видете кај Фабијан Витрек, *Управувањето со третата власт (Fabian Wittreck, Die Verwaltung der dritten Gewalt)*, 2006., стр. 188, 302

Комитетите за жалби (спореди Член 17 и 45ц од Основниот Закон) не можат да интервенираат во случаи кои се во тек и не можат да попречуваат судска одлука.

Доколку одговорот е да, дали е возможно извршната власта да се вмеша:

- во изборот, обуката, кариерата, дисциплинските постапки на судиите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во именувањето на претседателите на судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во управувањето со судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

Во однос на изборот и кариерата видете ги одговорите на прашањето 46.

Иницијална обука: најважната обука за идниот ангажман како судија е периодот на Подготвителна обука ("Vorbereitungsdienst") по завршувањето на универзитет ски правни студии и по полагањето на првиот државен испит. Оние кои се во процесот на обука имаат специјален статус според јавниот закон. Оние кои ќе ја завршат Подготвителната обука со положување на вториот државен испит, се квалификуваат за вршење на судска служба. Оваа Подготвителна обука, која нуди определени можности за специјализација, како и вториот државен испит, се исто така предуслови за најголем дел од другите правни професии (на пример адвокат или државен службеник). Периодот на Подготвителната обука ќе трае две години. Обуката најчесто ќе се спроведува при следниве задолжителни органи:

- при суд со општа надлежност во граѓански прашања,
- при суд со надлежност во кривични прашања или при јавно обвинителство,
- при управен орган,
- кај адвокати.

Главите принципи на подготвителната обука се регулирани со сојузни закони (спореди дел 5 - 6 од Германскиот закон за правосудство. Деталите се регулираат со покраински закони. Одговорен за супервизорски мерки е – општо земено – претседателот на судот на кој му припаѓа лицето, како и Министерот за правда.

Професионалното усовршување претежно се спроведува од специјални институции за обука. Двете национални Академии за судии ("Richterakademien") во Трир и Вустрау (крај Берлин) нудат семинари за обука во траење од обично една недела, понекогаш 1½ или две недели. Секој судија и обвинител ја добива годишната програма на овие две академии однапред и може да се пријави за учество на еден или повеќе семинари. Директорот на Академијата за судии (вообичаено и самиот судија) се именува со мандат од три години. Темите на семинарите се избираат од страна на "Програмска конференција" која ја сочинуваат сојузниот и покраинските Министри за правда и претставници на здруженијата на судии. Слична обука се нуди и од институции за обука на покраинско ниво и, понекогаш, исто така и од здруженијата на судии.

Делот 26 (1) од Германскиот закон за правосудство предвидува судиите да бидат под административна супервизија само до степен кој не ја попречува нивната независност. Административната супервизија не се однесува на определување на правниот став по некое прашање, што претставува клучна област на судиската служба, туку се однесува на оние обврски на еден судија кои се поврзани со помошните форми на исполнувањето на јавната служба (на пр. држење состаноци во сали за состаноци, користење на униформни документи, итн.). Административната супервизија се спроведува од претседателите на судовите и од надлежните министри – по правило, овде се работи за министрите за правда. Во случај на лошо однесување од страна на судија, административната супервизија вклучува само две можни мерки согласно делот 26 (2) од Германскиот закон за правосудство: судијата може да биде опоменет за лошото однесување при извршувањето на своите обврски, и може да биде предупреден дека мора правилно и навремено да ги извршува таквите обврски. Во овој случај, судијата може да се обрати до дисциплинскиот суд (услужен суд). Понатамошни дисциплински мерки можат да се наметнат само во тек на формална дисциплинска постапка која ќе ја спроведе дисциплинскиот суд; ова е со намера да се осигури најширока можна независност на судиите од телата на извршната власт.

Назначувањето на претседателите на судовите ги следи правилата кои се однесуваат на унапредување, видете ги одговорите на прашањето 46.

Во управувањето со судовите може да интервенира одговорниот Министер за правда во врска со прашања на администрацијата, на пример обезбедување на неопходна опрема (на пр. згради, опрема за ИТ) и неопходен персонал. Директивите дадени од страна на Министерот за правда во овој контекст не смеат да се мешаат во професионалната и персоналната независност на судиите. Судијата не смее да добива никакви инструкции од никого – вклучувајќи го Министерот за правда, на пример – пред или за време на донесување на пресуди во спорови. При тоа, судиите се обврзани исклучиво само на следење на законот.

Дали судскиот персонал работи под надлежност:

- на судија?
- на претседателот на судот?
- на Министерството за правда?

Во принцип на претседателот на судот.

Кои се надлежностите на Претседателот на Судот:

- **да ја евалуира работата на судиите на судот?**

Да. Претседателот пишува карактеристика. Особено во поголемите судови, карактеристиката често се базира на нацрт подготвен од друг судија (на пример судијата раководител на одделот на која припаѓа засегнатиот судија). Засегнатиот судија може да вложи приговор на карактеристиката и да бара исправка од Административниот суд.

- **да ја распределува работата меѓу судиите?**

Не. Распределувањето на случаите се врши во согласност со определени принципи кои се зацртуваат на годишно ниво однапред од страна на Президиумот. Во секој суд се формира Президиум. Тој се состои од претседателот на судот и судии избрани од страна на сите судии во засегнатиот суд. Президиумот одлучува со целосна судска независност за правилата според кои случаите се доделуваат на определен судија или одделение во судот (распоред на одговорности). Овој систем на судска само-администрација осигурува извршната власт да не може да одлучува кој судија ќе даде правна одлука во еден конкретен индивидуален случај, ниту пак претседателот на судот има такво право. Тој има само еден глас, исто како и

другите членови на Президиумот, при одлучувањето за распределувањето на случаи.

Со овие барања, се оживотворува институционалната гаранција за “законски судија” согласно уставот (Член 101[1] од Основниот закон: Никој не може да биде отстранет од надлежноста на неговиот законски судија <gesetzlicher Richter>), како и, воедно, независноста на судиите согласно барањето содржано во Член 97(1) од Основниот закон.

- **да интервенира во кариерата на судиите?**

Претседателот на судот ја евалуира работата на судиите и може да предложи еден или повеќе кандидати за унапредување. Карактеристиката изготвена од негова страна е главната основа за одлуки кои се однесуваат на унапредувања.

ДЕЛ II ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Дали во Вашиот правосуден систем постои Судски совет?

Не.

Германскиот систем е систем на баланс и контрола. Развојот се повеќе доведе до ситуација, каде ниту една од трите власти не може сама да одлучува за наменување и унапредување на судии (за детали видете ги одговорите на прашањата 46 и 47). Нема многу силна јавна критика за ваквиот систем. Доколку медиумите од време на време го критикуваат судството, тие обично се фокусираат на аспекти, како ефикасноста и брзината со која се носат одлуките без – со определени исклучоци – да го поставуваат прашањето за изборот на судиите.

Меѓу Здруженијата на судиите постојат различни погледи по ова прашање. "Deutsche Richterbund" (Сојузот на германски судии) во моментот дискутира по прашањето какви препораки треба да се даваат во поглед на само-администрацијата/партиципацијата на судиите. Конечните предлози се очекуваат во следниве месеци. "Neue Richtervereinigung" (НРВ) (Новото здружение на судии) бара формирање на Комитети за избор на судии во сите германски покраини (при што две третини од членовите би биле избрани од Парламентот и една третина од судиите). Покрај тоа, НРВ бара (со

една третина членови избрана од Парламентот и две третини од судиите) да се формираат Судски совети во сите покраини со што би се заменила сегашната администрација на судството од страна на покраинските Министри за правда.

"Bund Deutscher Verwaltungsrichter und Verwaltungsrichtern" (БДВР = Сојузот на административни судии и судијки) не бара комплетна замена на постојните структури (не бара Судски совети), но се залага за зголемено учество на судиите во рамките на системот на баланс и контрола. БДВР се сомнева дека една независно тело ќе има доволно политичко влијание за да обезбеди соодветно финансирање на судовите во вообичаениот конфликт на конкурентни интереси.

Дискусијата за Судските совети покренува прашањето на уставното право. Согласно Член 20 (2) од Основниот закон, сета државна власт потекнува од народот; таа се извршува од народот преку избори и други гласања и преку специфични законодавни, извршни и судски тела. Според доминантното мислење, тоа значи дека и на административната и на судската власт им е потребна задоволителна демократска легитимност ("demokratische Legitimierung") од народот, суверенот на една демократска држава. Во принцип, треба да постои непрекинат "ланец на демократска легитимност" кој води од секој административен или судски орган до гласачката јавност (Сојузен уставен суд <Bundesverfassungsgericht>. Одлука од 15-ти февруари 1978 година – 2 BvR 134, 268/76, BVerfGE 47, 253, 275): Министерот за правда работи под одговорноста на претседателот на владата и може да биде разрешен од него. Претседателот на владата е избран и може да биде разрешен од парламентот, кој пак својата одговорност ја добива директно од народот. Се наведува дека едно тело кое се состои од мнозинство судии (избрани од нивните колеги) а одлучува за наменувањето и унапредувањето на судиите не би делувало во согласност со овој принцип. "Кооптирање" на судии се смета за неуставно. Освен тоа, се наведува дека Министерот за правда може да биде повикан на одговорност за вршењето на својата дејност, додека е нејасно како би се воспоставила неопходната одговорност кон Парламентот на еден Судски совет – чии членови се воглавно судии кои во принцип не можат да се отповикаат од функцијата (за понатамошни детали околу доминантното мислење видете кај Фабијан Витрек, Управувањето со третата власт - Fabian Wittreck, Die Verwaltung der dritten

Gewalt, 2006; за различен став спореди Аксл Ченчер, Демократска легитимност на третата власт - Axel Tschentscher, Demokratische Legitimation der dritten Gewalt, 2006).

Бројот на судии и локацијата на судовите: Министерството за правда врз основа на буџетот. Еден судија со доживотно наменување може да се префрли без негова посмена согласност само во мошне специфични услови (воглавно во дисциплински постапки и од страна на Министерството за правда во случаи на реорганизација на судовите).

Од судовите често се бараат коментари во процесот на подготвување на закони.

ДЕЛ VIII – ЗЕМЈИ БЕЗ СУДСКИ СОВЕТ

Дали има механизми за осигурување на функционирањето на принципот на раздвојување на власта во поглед на судството?

Принципот за раздвојување на власта е еден од централните принципи во германскиот Устав (види Член (2) Основен закон). Независноста на судството се осигурува преку ексклузивната надлежност за пресудување/арбитража, како и преку организациската независност на судовите. Заради заштита на судската власт, особено од мешање од страна на законодавната и извршната власт, Основниот закон на судите им гарантира судска независност; судите подлежат само на законите (Член 97[1] Основен закон).

Како и од кого се наменуваат и унапредуваат судиите?

Општите критериуми за наменување во секоја јавна служба – ова ја вклучува секоја позиција во јавните служби и секоја судска служба – се зацртани во Член 33 (2) од Основниот закон. Согласно оваа одредба, сите германски граѓани имаат подеднаков пристап до јавните служби во согласност со нивната компетентност, квалификации и професионални способности. Освен тоа, во делот 9 од (сојузниот) Германски закон за правосудство, пропишано е дека мандат во судството може да му се даде само на лице од германска националност, кое е подготвено во секој момент да го спроведува слободниот демократски основен ред и мир во рамките на дефиницијата од Основниот закон и кое е квалификувано за извршување на судската

служба (согласно деловите 5 до 7 од Законот). Во најголем број случаи се бара аплицирање за определено работно место).

Процесот на унапредување е мошне формализиран. Сличен е на процесот на иницијално примање и избор. Што се однесува до критериумите за унапредување, крајните оценки добиени во евалуациите играат клучна улога во одлуката, и обично не може да се унапреди лице со понизок краен резултат од друг апликант. Во случај повеќе апликанти да имаат ист резултат на евалуацијата, можат да се воведат дополнителни критериуми. Меѓу нив може да биде и времето за кое е постигнат односниот резултат од страна на апликантите; понатамошни критериуми се времето поминато во служба во судството, возраста, полот (законите бараат преференцијален третман на женските апликанти).

Согласно Член 95 (2) од Основниот закон, судиите на врховните сојузни судови се избираат заедно од страна на сојузниот министер надлежен за односниот суд и определен комитет за избор на судии. Овој комитет се состои од надлежните покраински министри (16) и 16 члена на Сојузниот парламент (Bundestag).

Во поглед на покраинските судови (скоро сите судови освен врховните судови се покраински судови), судиите се наменуваат од страна на надлежниот покраински министер. Девет од шеснаесетте покраини предвидуваат судиите да се избираат од страна на надлежниот министер и Комитет за избор на судии (Richterwahlausschuss). Овој комитет може да одбие предлог на министерот за наменување и/или унапредување на определен кандидат (право на вето). Таквите комитети се парламентарни комитети. Нивните членови се наменуваат за периодот за кој е избран парламентарниот состав и, по правило, се избираат со парламентарно гласање, често врз основа на номинации од релевантни професионални групи (на пр. судството, адвокатската комора). Назначувањето е валидно само во случај на усогласеност во гласовите на надлежниот министер и на комитетот за избор. Постојат разлики меѓу комитетите за избор во секоја покраина во поглед на составот. Комитетите се состојат воглавно од членови на односниот Покраински парламент и лица избрани од страна на парламентот (судиите често однапред се номинирани од страна на нивните колеги и во практиката се избираат од страна на парламентот).

Баден-Виртемберг 15 члена:

6 члена од Покраинскиот парламент,
6 судии (перманентни членови),
2 судии (од соодветната јурисдикција),
1 адвокат,
Претседател: министер (без право на глас).

Берлин 14 члена:

7 члена од Покраинскиот парламент,
5 судии,
1 јавен обвинител,
1 адвокат,
Претседател: министер (без право на глас).

Бранденбург 12 члена:

8 члена од Покраинскиот парламент,
2 судии (перманентни членови),
1 судија (од соодветната јурисдикција),
1 адвокат,
Претседател: министер (без право на глас).

Бремен 11 члена:

5 члена од Покраинскиот парламент,
3 министри (Министерот за правда и двајца други министри),
3 судии,
Претседател: министерот надлежен за соодветниот суд.

Хамбург 14 члена:

6 члена од Покраинскиот парламент,
3 министри (Министерот за правда и двајца други министри),
3 судии,
2 адвокати,
Претседател: министер назначен од страна на Покраинската влада.

Хесен 13 члена:

7 члена ангажирани од Покраинскиот парламент,
5 судии,

1 претседател на Адвокатската комора,
Претседател: Министерот за правда (без право на глас).
Рајнланд-Фалц 11 члена:

8 члена од Покраинскиот парламент,
1 судија (перманентен член),
1 судија (од соодветната јурисдикција),
1 адвокат,
Претседател: министер (без право на глас).

Шлезија-Холштајн 12 члена:

8 члена од Покраинскиот парламент,
2 судии (перманентни членови),
1 судија (од соодветната јурисдикција),
1 адвокат,
Претседател: Министерот за правда (без право на глас).

Тирингија 12 члена:

8 члена од Покраинскиот парламент,
2 судии (перманентни членови),
1 судија (од соодветната јурисдикција),
1 претседател (од соодветната јурисдикција),
Претседател: Министерот за правда (без право на глас).

Дали некој орган (тело) независен⁵ од владата и администрацијата учествува во процесот на наменување и унапредување:

Да; за Комитетите за избор на судии.

Советот за наменување на судии (Präsidentialrat) учествува како репрезентативен орган на судиите во случај на номинација на судија. Советот доставува писмено мислење за способностите на кандидатите за наменување и/или унапредување. Писменото мислење не е обврзувачко. Надлежниот министер, сепак, треба да е свесен за – понекогаш јавната – критика доколку отстапи од мислењето на советот.

- **Доколку одговорот е да, каков е составот на овој орган?
Дали е зацртан процентот на судии?**

Делот 74 од Германскиот закон за судството предвидува за судиите на служба во Покраините:

(1) За секоја јурисдикција треба да се формира совет за именување на судии. Можни се законски одредби со кои би се овозможило формирање на заеднички совети за именување на судии за неколку јурисдикции.

(2) Советот за именување на судии ќе се состои од претседателот на судот, во функција на претседател, и судии, од кои најмалку една половина ќе бидат избрани од страна на засегнати судии.

Делот 54 од Германскиот закон за судството предвидува за судиите на сојузна служба:

(1) При секој врховен суд на Федерацијата, ќе се формира совет за именување на судии. Советот за именување на судии при Сојузниот административен суд воедно ќе биде надлежен за воените судови.

Советот за именување на судии,

1. при Сојузниот врховен суд, ќе се состои од претседателот во функција на претседавач, неговиот постојан заменик, два члена избрани од президиумот од редот на нивните колеги и три понатамошни члена;

2. при другите врховни судови на Федерацијата, ќе се состои од претседателот во функција на претседавач, неговиот постојан заменик, еден член избрани од президиумот од редот на нивните колеги и двајца понатамошни членови.

Таму каде не е назначен постојан заменик, неговото место ќе го заземе судијата претседател кој е со највисок статус, а во случај на еднаков статус местото ќе го заземе најстариот судија. Преостанатите членови ќе се изберат со тајно и директно гласање од страна на судиите од судот при кој се формира советот за именување на судии ...

• Како се избираат членовите?

Видете погоре.

• **Какви се деталните надлежности на органот во поглед на наменувањето и унапредувањето на судиите?**

Законската состојба на судиите во покраинска служба е следнава:
Делот 75 од Германскиот закон за судството предвидува:

(1) Од Советот за наменување на судии ќе се побара да учествува во наменувањето на судии за служба со крајна основна плата која е повисока од крајната основна плата која се одобрува за иницијална служба. Советот ќе достави писмено мислење со образложение за персоналната и професионалната прикладност на засегнатиот судија.

(2) На Советот за наменување на судии можат да му се дадат дополнителни обврски.

Законската состојба на судиите во сојузна служба е следнава:
Делот 55 од германскиот Закон за судството предвидува:

Пред да се наменува или избере судија, ќе се побара од Советот за наменување на судии при судот каде односниот судија треба да се вработи да учествува во постапката. Истото се однесува и на случаи каде судиската служба треба да му се додели на судија во суд од друга јурисдикција.

Како се финансираат активностите на судовите? Дали судиите имаат збор во одлуките кои се однесуваат на финансирањето или менаџирањето на буџетот?

Извршната власт – воглавно Министерствата за правда на Покраините (за судовите на Покраините) како и Сојузното министерство за правда (за сојузните судови) – се одговорни за финансиските средства (финансирањето) на судовите врз основа на буџет донесен од Парламентот. Се водат директни преговори со Министерствата за финансии во поглед на соодветните буџетски издвојувања за судството, а распределбата до судовите се врши во согласност со задачите кои се очекува судовите да ги извршат. Потоа, алокациите распределени до различните судови се користат од страна на администрацијата на секој суд, која работи на сопствена одговорност (а во согласност со општите принципи за буџетирање зацртани од извршната власт). Колку што е можно, се внимава на желбите и предлозите кои доаѓаат од самите судии – на пример во однос на прашањето на опремата.

Дали се размислува за формирање на Судски совет? Доколку одговорот е да, Какви ќе бидат неговите надлежности?

Сојузниот и Покраинските парламенти и влади немаат намера да формираат Судски совет.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА ХОЛАНДИЈА
ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

1. Холандскиот Устав во член 116, пара.2 предвидува организацијата, составот и надлежноста на судството да се регулира со акт на Парламентот. Овој Акт *Wet op de rechterlijke organisatie* (Акт за организација на судството) го регулира функционирањето на судските совети и поплаките за работата на припадници на судството.

Член 117, пара. 1 од Уставот предвидува доживотно назначување на припадниците на судството со Кралски декрет; назначувањето се предлага од страна на Врховниот суд до Министерството за правда. Назначувањето на судиите на Врховниот суд се прави по препорака на Парламентот кој што составува список со три лица. Во практика, овој список го подготвува самиот Врховен суд и досега членови на Парламентот немаат дадено свои забелешки за списокот.

Член 117, пара, 3 на Уставот предвидува дека правната позиција на членовите на судството треба да се регулира со акт на Парламентот. Овој акт, *Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren* (Акт за правната позиција на членовите на судството) содржи поглавје за правата и должностите на судиите. На пример, член 44 од актот предвидува дека до претседателот на судот мора да се достави известување за сите други дополнителни функции, и дека овие функции се внесени во Регистар.

2. Парламентот може да нареди истрага или да основа Комисии во врска за функционирањето на судството и на неговата работа воопшто. Иако нема експлицитна одредба што попречува истрага од страна на парламентот за личната работа и однесување на судиите, општо прифатено е дека таквата истрага би била спротивна на поделбата на власта и според тоа е неприфатлива.

Ниедна истрага во врска со факти веќе поднесени во судовите не се смета за прифатлива.

Што се однесува до процедурата, такви истраги се можни. Пред неколку години, парламентарна комисија ги истражуваше методите за прислушување и нивната примена во кривичната постапка; тоа доведе до измени во законот и во користењето на одредени методи во практика.

3. Како што е наведено погоре, припадниците на судството доживотно се назначуваат со Кралски декрет; ваквото назначување се прави под одговорност на Министерството за правда. Теоретски, можно е предлозите за назначување да се одбијат, но во практика тие секогаш се одобруваат

4. Извршната власт нема можност да се меша во изборот, обуката и дисциплинската постапка.

• во одредувањето на претседателите на судовите?

Назначувањето – по препорака на Судскиот совет по исцрпни консултации со припадници на судството – се врши со Кралски декрет (т.е. Министерот за правда). Не постои случај во кој што препораките не се почитуваат.

• во управувањето на судовите?

Практично: не. Министерот за правда може да му даде насока на Советот, но одговорноста да се занимава со управувањето на судовите му припаѓа единствено на Советот.

5. Судиите работат под овластувањето на претседателот на судот, но се целосно независни во делењето на правдата и донесувањето пресуди.

Другите судски работници (судски соработници) работат под овластувањето на одборот на судот, но кога тие им помагаат на поединечните судии во работата на одредени случаи, работат под одговорност на судијата.

• во оценување на работата на судиите?

Работата на секој судија се оценува на постојана основа од страна на Одборот на судот (со исклучок на членовите на одборот кои што не се судии. Таквото оценување не смее да биде во врска со пресудите во одделни случаи. Оценувањето се дискутира со самиот судија. Процените и коментарите за одреден судија се внесуваат во пишан извештај.

• **во дистрибуирање на работата меѓу судиите**

Одборот на Судот (во состав претседател на суд, директор за оператива и раководители на сектори) ја распределува работата меѓу судиите. Во практика, раководниот судија е тој што е одговорен за распределбата.

• **делување како дисциплинска власт наспроти судиите?**

Претседателот на судот има дисциплинска власт врз судиите. Врховниот суд може да разреши судија по посебна постапка што ја покренува јавниот обвинител пред Врховниот суд.

• **интервенирање во кариерата на судиите**

Унапредувањето на судиите во рамки на судовите каде што работат се прави врз основа на предлог на одборите на судовите.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

7. Холандија има Судски совет.

8. називот е *Raad voor de rechtspraak* (Холандски Совет за судството).

9. Советот е основан со закон. Нема уставна основа.

10. Советот е основан на 1 јануари, 2002 година, како последица на опсежните реформи во судскиот систем, зацртани во Актот за организација за судството. Со овие реформи се вовеле т.н. интегрирано управување на судовите и подобра организација во судството. Советот се основа со цел да се зајакне ефикасноста и делотворноста на судската организација и да се зајакне независноста наспроти извршната и законодавната власт.

Пред 2002 година, за финансирањето на судовите решаваше Министерот за правда; секој суд преговараше за сопствениот буџет.

ДЕЛ III - СОСТАВ

11. Пет.

• Квалификации?

Тројца членови (вклучително и претседавачот) се судии, а двајца не се судии.

• Посебни квалификации за членовите судии?

Членовите судии честопати се избираат од редовите на претседателите на Судовите.

• Дали лица кои не се судии можат да бидат членови на советот?

Двајца членови не се од редовите на судиите. Иако тоа не е предвидено со закон, еден член се избира посебно имајќи го предвид искуството на работење со финансии.

12. Назначувањето се врши со Кралски декрет; тоа е одлука на Кабинетот (Владата) врз основа на список на препораки од Министерот за правда. Списокот го составува Министерот за правда во согласност со Советот и по консултации со судството.

13. Назначувањето се врши со Кралски декрет; тоа е одлука на Кабинетот (Владата) врз основа на список на препораки од Министерот за правда. Списокот го составува Министерот за правда во согласност со Советот и по консултации со судството.

14. Членовите се назначуваат за период од шест години.

Постои можност за само еден реизбор за период од три години.

15. Да. Министерот за правда може да предложи суспендирање или разрешување на судија против нивна воља, во случај на сериозна презумција за несоодветност (што не е болест) при извршувањето на должноста. Суспендирањето или разрешувањето е одлука на Владата. Може да се обжали кај Врховниот суд.

ДЕЛ IV - РЕСУРСИ

16. Советот добива финансиски средства од Министерот за правда како дел од годишниот буџет за судството. Во случај на несогласување околу годишниот буџет меѓу Советот и Министерот, Парламентот е телото што одлучува по тоа.

17. Да.

18. ----- (види одговор на прашање 17)

• **Врховен суд?**

----- (види одговор на прашање 17)

• **други институции?**

----- (види одговор на прашање 17)

19. Канцеларијата на Советот има околу 135 вработени.

20. Вработените во Канцеларијата на Советот имаат разни позадини. Многу членови имаат правно образование и (претходни) врски со судството, но меѓу вработените има исто така и финансиски експерти, економиси и социолози.

21. Не постои обврска дека судии треба да бидат членови на персоналот. Но, одреден број судии се поставени во Канцеларијата на временна основа, поради нивната правна стручност и искуството во организација на судовите. Нивното присуство во Канцеларијата исто така е гаранција за подобра комуникација со судовите и го промовира кредибилитетот и поддршката за работата на Советот во рамки на судството.

22. Персоналот му помага на Советот во подготовката на извештаите, статистиката и другата административна работа во врска со статуторните задачи на Советот.

Персоналот исто така подготвува за Советот анализи и проценки за финансиското и практичното функционирање на судовите.

Општо земено, персоналот на Советот е поддршка на Советот за извршување на сите статутарни задачи.

ДЕЛ V – ЗАДАЧИ

23. Советот развива политика за регрутирање, избор и обука на судии и судски работници. Тој ја врши оваа задача во тесна соработка со раководните одбори на судовите. Советот има големо влијание во назначувањето на членовите на раководните одбори на судовите. Што се однесува до процедурите за назначување на членови на судството, види одговори под 1,3,6.

Советот развива политики за регрутирање, избор и обука на судии и судски работници. Тој ја врши оваа задача во тесна соработка со раководните одбори на судовите. Но, повеќето избори за судии се вршат од страна на посебно тело, основано од Министерот за правда *Commissie aantrekken leden rechterlijke macht* (Комисија за избор на членови на судството). Обуката за судиите ја организира посебна институција ССР (Холандски центар за обука на судии).

Советот има клучна улога во подготвувањето, спроведувањето и отчетноста за буџетот во рамки на судскиот систем, што се темели врз систем за мерење на обемот на работата што го води Советот. Ако одреден суд не исполни одредени (квалитативни и квантитативни) стандарди, тоа може да има негативни последици за буџетот што го одредува Советот.

Советот нема надлежност во врска со оценувањето на работата на поединечни судии.

Во врска со квалитетот на судскиот систем, задачите на Советот вклучува промовирање на единствена примена на законите и подобрување на квалитетот во раководењето на судот.

Советот нема надлежност во врска со дисциплинските постапки против судиите. Види одговор на прашање 6.

Советот е пандан на Владата (Министерот за правда) за прашања врзани со преговори околу буџетот, и е одговорен за назначување на финансиски средства на судовите.

Член 95 на Актот за организација на судството предвидува Советот да ги советува Владата и Парламентот за нови предлог закони и политики во врска со администрирањето на судовите; консултацијата со судовите е обврзна.

24. Не. Што се однесува до управувањето, види одговор на прашање 26.

25. Советот ги добива информациите директно од судовите.

26. Советот има повеќе статутарни овластувања, што му овозможуваат да ги извршува своите задачи.

Член 92, пара 1 од Актот за организација на судството предвидува Советот да издава општи обврзувачки инструкции во врска со оперативната страна на работата и препораки за деловни работи и стандардите за квалитет. Во практика, Советот се уште не го извршува ова овластување.

27. Функциите и одговорноста на Советот е одредена во Законот за организација на судството.

28. Законот предвидува седум општи задачи за Судскиот совет. Покрај советодавната задача, наведена погоре во одговорот на прашањето 23, Членот 91 од Актот за организација на судството ги предвидува следните задачи:

- а. Подготовка на заеднички буџет за советот и судовите
- б. Назначување на буџети за судовите
- в. Помагање при управувањето со судовите
- г. Надгледување на финансиското администрирање на судовите
- д. Надгледување на управувањето на судовите
- ѓ. Помагање во активностите на ниво на држава за регрутирање, избирање, назначување и обучување на судскиот персонал (вклучително и судиите).

Член 94 од Актот за судска организација предвидува Советот да помага во активностите на судовите во врска со единствено спроведување на правдата и промовирање на судскиот квалитет.

29. Постојат насоки на непристрасност на судиите формулирани од страна на Националното здружение на судии, и тие се поддржани од сите претседатели на судови. Советот не е одговорен за нивното почитување, но игра улога во дискусиите.

Член 1 г од Актот за правната позиција на членовите на судството предвидува давање заклетва пред започнување на службата, за почитување на Кралот (Кралицата), Уставот и законите. Исто така, заклетвата вклучува и обврска да не се прифаќаат подароци и да се извршува функцијата на чесен, посветен и непристрасен начин.

Во моментот Комисија составена од двајца претседатели на судови, претставник од холандското здружение на судии и двајца претставници од судските соработници работи на подготовка на Етички кодекс. Оваа Комисија ги разработува насоките за непристрасност во судството воведени во 2004 година.

Советот нема да има улога во гарантирањето на идното почитување на овој етички кодекс.

30. Да. Што се однесува до комуникацијата на државно ниво (и меѓународната комуникација, Советот ги води надворешните односи на судот. Додатно на тоа, секој суд води сопствена комуникација овозможена од Советот.

Да, Советот има оддела за односи со јавност.

Советот ја обезбедува транспарентноста во функционирањето и организацијата преку:

- активно обезбедување на публикации на интернет и преку други медиуми
-
- организирање на т.н. „отворени денови“ секоја трета година, кога сите судови се отворени за јавноста и посетителите можат да присуствуваат на повторно претставување на судски рочишта,

да поставуваат прашања до претседателот на судот и да ги посетуваат келиите на осомничените во зградата на судот.

- креирање на веб страница што овозможува јавноста да поставува прашања до судството
- воведување на оддели на јавно информирање во секој суд
- промовирање на средби со „судии за јавност
- координирање на посебни тренинзи за овие судии, вклучително и обука за пред камера

31. Годишниот план и Годишната програма на Советот се достапни на интернет и исто така се дистрибуираат низ судовите.

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

32. Годишниот буџет за судството се назначува до Советот од страна на Министерот за правда. Советот е одговорен за распоредување на буџетот меѓу судовите. Министерот за правда има севкупна политичка одговорност за судството. Исто така, тој е одговорен за структурата и буџетот на судството во целина. Главните инструменти што тој ги има на располагање се законодавните акти и годишните преговори за буџетот. Советот е дел од судството и пандан на Министерот за правда. Советот е отчетен пред Министерот за правда за судството во целина.

Нема формализиран односот меѓу Советот и Парламентот; Министерот за правда е отчетен пред Парламентот.

Советот се состанува на постојана основа со Парламентарниот комитет за правда.

33. Советот е дел од судството. Отчетен е единствено пред Министерот за правда за прашања за судството во целина.

34. Види одговор на прашање 32, точка 1.

35. Советот не се бави со Врховниот суд и со Правосудниот оддел на Административната јурисдикциска управа на Државниот совет. И двата суда имаат посебен буџет и се независни за прашања врзани со организација и политики. Опфатот на Советот за судството е ограничен на судовите од прв степен и апелациските судови. Советот редовно се состанува пленарното собрание на претседателите на судовите (неформално, но важно тело). Честопати, Претседателот на Врховниот суд учествува на овие состаноци.

Што се однесува до униформната примена на правото, чија што примена е една од задачите на Советот, главната улога за тоа во Холандија ја има Врховниот суд.

Како што е наведено во точка 6, разрешувањето на судиите е можно единствено по посебни постапки што се водат во Врховниот суд.

Неодамна, Комисијата за евалуација, назначена од Владата да го оцени функционирањето на Советот и законодавството од 2002 г. за организација на судството, препорача зајакнување на контактите меѓу Советот и Претседателот на Врховниот суд.

36. Советот не се бави со Врховниот суд, ниту со повисоките судови (види одговор на прашање 35)

37. Советот во тесна соработка со судовите.

38. Со оглед дека судот нема надлежност за поединечни прашања, ова прашање не е релевантно.

39. Советот поддржува компјутеризирани регистри што содржат информации за вон-судските активности на судиите. Советот ги поттикнува сите судии и судски соработници да присуствуваат на програми за моралните дилеми и се воздржува од какво било мешање со содржината на работата на судиите. Советот се воздржува од мешање во поединечни случаи.

Претседателот на Судскиот совет е и гласноговорник во име на судството, во случаи каде што се работи за судството во целина. Види исто така, одговор на прашање 30, точка 2.

Додатно на тоа, Претседавачот на одборот на Холандското здружение на судии исто така често настапува како гласноговорник.

Во врска со интервенирањето во случај на напади врз сопствените интереси, види претходна точка.

За подобрување на работните методи на судиите, Советот има развиено стандарди за квалитет за функционирањето на судовите. Исто така, поттикнува делови од различни судови да соработуваат со цел да го подобрат и модернизираат администрирањето на правдата. Советот има развиено и значителен број на ИКТ проекти.

ДЕЛ VII – ИДНИ ТРЕНДОВИ ЗА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

40. Нема големи проблеми во врска со административното работење на судовите наспроти улогата на Советот.

41. Една проценка на реорганизацијата на судскиот систем (2002 – 2006) е објавена на 11 декември, 2006 г. Овој извештај може да доведе до дискусии за мали прилагодувања. Но, во овој момент, тоа се само шпекулации.

42. Членовите на Советот и на Одборот на Холандското здружение на Судии се состанува постојано, најмалку четири пати годишно. Додатно на тоа, има многу неформални контакти меѓу вработените од двете организации.

43. ЕМСС стапи на сила по иницијативата на Холандскиот судски совет. Додадена вредност од членството во ЕМСС е тоа што имаме поголеми сознанија за другите Европски судски совети и можност за размена на информации и стручност. Во одредени случаи, можна е и соработка на конкретни досиеја. Исто така, ЕМСС му овозможува на судството да биде застапено во Брисел и ја зајакнува позицијата на судството во Европа.

44. Советот е основан со цел да ја зајакне независноста на судството наспроти законодавната и извршната власт. Една неодамнешна проценка на новата структура на судството и на Советот

покажа дека функционалната независност на судството навистина е зајакната.

Исто така, може да се каже дека Комисијата за евалуација покажа загриженост дека новата структура на судството ја зголемила бирократијата.

Од компаративна гледна точка, интересно е дека според член 94 на Актот за организација на судството (и веќе забележано во прашање 28) – Советот има активна улога во промовирање на квалитетно судството. Советот веќе има покренато многу активности во тој поглед: на пр. Истражувања, публикации и контролни системи.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА ИРСКА ЗА
МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Дали постои можност за мешање на законодавната власт во однос на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Судството во Ирска се раководи од “доктрината за поделба на власта”, како што е пропишано со Член 6 од Уставот на Ирска. Оваа доктрина има големо уставно значење, и моќта на судиите да го применуваат правото, заедно со принципот на независноста на судиите, онака како што е предвидено во Член 34.1 од Уставот, љубоморно се чува. Мешањето на законодавната и на извршната власт во донесувањето на една судска одлука, е одбиено од страна на Врховниот суд. Во случајот *Бакли против Главниот обвинител (Buckley v. The Attorney General [1950] I.R. 67)*, Врховниот суд сметаше дека Домовите на Парламентот (Oireachtas) не можеле да го определат исходот на една граѓанска парница. Во случајот *Брн против Ирска (Byrne v. Ireland [1972] I.R. 241)*, Врховниот суд пресуди дека по стекнувањето на ирската независност, на ирската држава не е пренесена прерогативата на имунитет од судска постапка кое датира од времето на владеењето на Англиската круна. Тоа значеше дека до тој момент на граѓаните не им беше дозволено да ја тужат ирската држава. Ова го отвори патот за нова ера на уставни судски процеси против државата. Освен тоа, Член 26 од Уставот содржи механизам за судска ревизија на законите. Ова му дозволува на Ирскиот Врховен суд, штом тоа ќе го побара Претседателот, да ги разгледа законските мерки од аспект на Уставот, пред тие да се преточат во закон.

Дали е возможно законодавната власт или Парламентот да наложи истрага или да воспостави комисиии:кои генерално се однесуваат на судиите, нивната работа или фактите кои се веќе доставени до судовите?

Судиите се целосно независни во извршувањето на своите судски функции. Тие се вработени директно од Државата а не од Судската служба. Според ирскиот Устав, поделбата на власта ги спречува законодавната власт и Парламентот од испитување на судската функција. Уставот дозволува отстранување на судија од Врховниот суд, Вишиот суд или Окружниот суд; тие можат да бидат отстранети

од службата по основ на докажана злоупотреба на однесувањето /вршењето должност или неспособност, доколку одлуките за тоа поминат во двата Дома на Oireachtas (и горниот и долниот Дом на Парламентот), но оваа процедура никогаш не била доведена до крајна одлука иако во еден случај била отпочната. Парламентот не може да наложи истраги кои се однесуваат на работата на судиите

Во поглед на фактите кои се веќе доставени до судовите Врховниот суд пресудил дека законодавната власт не може однапред да врши оценка на доказите (*Мехер против Главниот обвинител - Maher v. Attorney General* [1973] IR 140) и дека законодавната власт не може да го узурпира овластувањето на судиите да ја одредат казната соодветна на определен случај (*Дитон против Главниот обвинител - Deaton v. AG* [1963] IR 170). Исто така, Парламентот нема никаква можност за мешање во поглед на процедурални постапки како што се телефонско прислушување, полициски притвор и др.

Дали е возможно мешање на извршната власт во однос на судиите?

Независноста на судиите е загарантирана и од аспект на нивната законска позиција и функционално, на ниво на секој поединечен судија. Извршната власт нема моќ да се меша во улогата на судството бидејќи Членот 35.2 од ирскиот Устав дава функционална гаранција за независност и пропишува дека судството се повинува само на Уставот и законот.

Доколку одговорот на Прашањето 3 е да, дали е возможно извршната власт да се вмеша:

- во изборот, обуката, кариерата, дисциплинските постапки на судиите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

Согласно Член 35.1 од Уставот, судиите се наменуваат од страна на Претседателот на предлог на Владата од редот на оние кои го имаат поминато потребниот број години во практикување право. Сепак, во практиката е општо прифатено дека судите се избираат врз основа на нивниот квалитет. Законот за судови и судски високи служ-

беници од 1995 година воспостави Советодавен одбор за наменување на судии со цел 'идентификување на лица и информирање на Владата за соодветноста на тие лица за наменување во судска служба.' Ова се однесува на наменувањето на судиите од основните судови, но не го вклучува Претседателот на Врховниот суд и Претседателите на судовите.

- во наменувањето на претседателите на судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

Види погоре.

- во управувањето со судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

Не е применливо.

Дали судскиот персонал работи под надлежност на судија, на претседателот на судот или на Министерството за правда?

Делот 23 од Законот за судска служба од 1998 година предвидува:

(1) Одборот може да наменува онолку лица за вработени во Службата колку што можат да се одобрат од страна на Министерот (за правда) со согласност на Министерот за финансии.

(2) Одборот ќе ги определи степените на вработените во Службата како и бројот на вработените во секој степен онака како што е одобрено од страна на Министерот со согласност на Министерот за финансии.

(3) Вработените во Службата ќе бидат јавни службеници во јавна служба на Државата.

Кои се надлежностите на Претседателот на Судот:

- да ја евалуира работата на судиите на судот?

Согласно делот 36 (2) (а) и (б) од Законот за судови (Дополнителни одредби) од 1961 година, Претседателот на Подрачниот суд може да

испита однесување на колега кога има индиции дека неговото однесување е спротивно на брзото и ефикасно извршување на работите на тој суд. Претседателот мора да се консултира со односниот судија и може да ги пренесе своите наоди до Министерот за правда. Слични законски одредби не постојат за Претседателите на Окружниот и на Вишиот суд.

- да ја распределува работата меѓу судиите?

Делот 10 (3) Законот за судови (Дополнителни одредби) од 1961 година предвидува дека *“Задача на Претседателот на Вишиот суд или, доколку тој не е на располагање, судијата со највисок статус во Вишиот суд кој во моментот е на располагање, е да ја организира дистрибуцијата и распределбата на работата на Вишиот суд.”*

- да делува како дисциплински орган vis-à-vis судиите?

Во моментов, нема законски одредби кои го третираат испитувањето на жалбите поднесени против судии од Вишиот суд поради неизвршувањето на нивните обврски. Правото на законодавната власт да ги регулира условите за наменување на судии од Подрачни судови најде свој одраз во делот 10 (4) од Законот за судови (Дополнителни одредби) од 1961 година, согласно амандманот во делот 21 (2) од Законот за судови од 1991 година, кој предвидува:

“Доколку Претседателот на Врховниот суд е на мислење дека еден судија од Подрачниот суд се однесувал на начин кој би можел да наштети на репутацијата на процесот на делењето правда, може да го повика судијата на приватен разговор и да го извести за таквото мислење.”

- да интервенира во кариерата на судиите?

Нема.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Дали во Вашиот правосуден систем постои Судски совет?

Во Ирска нема Судски совет. Управувањето со финансиите, буџетите, пружањето услуги, итн. се врши од Судската служба, која е независно друштво основано во 1999 година. Ова вклучи децентрализација на менаџментот на ирските судови од Министерството за правда, но тоа немаше последици по судството. Всушност, карактеристиките на пристапот на Судската служба во управувањето со судскиот систем се давање услуги на клиентите, информирањето на клиентите и поставување на скалила на постигања (benchmarking). Со тоа судството остана недопрено, бидејќи било каква промена во овој поглед би предизвикала уставни проблеми и би била спротивна на принципот на независноста на судиите.

Со оглед дека во Ирска нема Совет, управувањето со системот на судовите го надгледува Судската служба.

Каква е законската основа за Судскиот совет или соодветното тело?

Судската служба е независна организација формирана на 9-ти ноември 1999 година, по стапувањето на сила на Законот за судска служба во 1998 година. Судската служба е административна организација, при што нејзини основни задачи се администрирањето и манаџирањето со судовите, воспоставувањето или ставање на располагање капацитети и средства и услуги за судиите, како и обезбедувањето на информации за јавноста за тоа како функционира делењето на правда во Ирска, па се до грижата за и сместувањето на судската организација и грижата за создавање на услови за услуги за клиентите на судството.

Нема директна врска меѓу Претседателот на Ирска и Судската служба; Претседателот нема контрола врз и нема право на коментари околу начинот како работи Судската служба.

Министерот за правда, рамноправност и реформи на законите, има мала контрола врз начинот на кој Судската служба ги врши своите овластувања. Сепак, потребна е согласност од Министерот, кога Одборот на Судската служба го извршува своето овластување за најмување на консултанти и советници за вршење на работата на судовите. Освен тоа, при изготвувањето на својот тригодишен стратешки план, кој план ги зацртува клучните цели, резултати и соодветни стратегии (вклучувајќи го користењето на средствата), Одбо-

рот на Судската служба мора да обрне внимание на концепциските барања на Министерот. Покрај тоа, делот 8 од Законот од 1998 година бара Судската служба да поднесува годишен извештај до Минитсерот за правда за своите активности во текот на определениот 12-месечен период, како и секакви дополнителни информации кои Министерот може да ги побара. Потоа, Министерот мора да достави примерок од извештајот до секој дом на Oireachtas.

Двата Дома на Oireachtas ги контролираат сметките и одлучуваат за Годишниот буџет на Судската служба. Делот на Законот од 1998 година бара Одборот на Судската служба секоја година на подготви и поднесе до двата Дома на Oireachtas извештај кој ги зацртува политичко-концепциските цели и финансиските расходи на Судската служба.

И покрај екстензивниот делокруг на овластувања на Судската служба, мора да се каже дека делењето на правдата согласно Уставот, е обврска на судиите. Судиите се вработени директно од Државата, а не од Судската служба. Тие се целосно независни во извршувањето на својата работа. Ова е изричито наведено во делот 9 од Законот за судска служба од 1998 година.

Ве молиме, дајте кус историски преглед (зошто нема таков Совет?)

Независноста на судството е зацртана во Уставот на Ирска и судиите не можат да бидат одговорни пред Владата или Ирскиот парламент за извршувањето на судската функција. Сепак, имајќи го ова предвид, во екстремни околности еден судија од Врховниот суд, Вишиот суд или Окружниот суд може да биде отстранет од служба по основ на докажано лошо однесување или неспособност за вршење на службата, доколку обата Дома на Oireachtas (и Горниот и Долниот дом на Парламентот) за тоа донесат резолуции. Оваа процедура, од самото нејзино донесување во Уставот не била никогаш искористена. Во случај на Подрачниот суд, постои дополнителна санкција во вид на истрага од страна на Претседателот на Врховниот суд или Вишиот суд на барање на Министерот, како и приватен разговор меѓу Претседателот на Врховниот суд и засегнатиот судија. На неформално ниво, жалби се можни и се доставуваат то Претседателите на различните нивоа на судови во поглед на наводно лошо однесување на поединечните судии.

Освен горенаведената процедура за донесување на резолуција од двата дома, нема друга формална постапка во која би се третираше случаи на помалку сериозно лошо однесување на судии од Врховниот, Вишиот или Окружниот суд. Во 2000 година, Комитетот за однесувањето и етиката на судиите се залагаше за воведување на такви структури и за воспоставување на “Судски совет”, бидејќи такви мерки би помогнале во одржувањето на јавната доверба во непристрасноста и независноста на судиите. Сепак, таквиот совет не е воспоставен.

Кои се задачите на вработените во Советот или соодветното тело:

Како што е веќе наведено, во моментот нема судски совет. Судската служба е зацртана во делот 5 од Законот за судска служба од 1998 година и нејзините обврски вклучуваат:

- (а) управување со судовите,
- (б) обезбедување на помошни услуги за судиите,
- (в) обезбедување на информации на јавноста за судскиот систем,
- (г) обезбедување, управување со и одржување на зградите на судовите, и
- (д) обезбедување на капацитети/средства за корисници на судовите.

ДЕЛ V – ЗАДАЧИ

Ве молиме, опишете ги различните задачи на Судскиот совет (во случај такво тело да не постои, Ве молиме специфицирајте кои тела се надлежни за долунаведените задачи – исто така види го делот VIII од овој прашалник):

- во областа на кадровската политика (наименување и унапредување на судии, наименување на Претседателите или на Административните директори на судовите, определување на бројот и локацијата на судиите или судовите, трансфер на судии, итн.)?

Постојат 130 судии предвидени со закон. Врховниот суд се состои од Претседател и седум судии; Вишиот суд е составен од Претседателот на Вишиот суд и 32 судии; Окружниот суд е составен од Претседателот на Окружниот суд и 33 судии а Подрачниот суд се состои од Претседателот на Подрачниот суд и 54 судии.

Согласно Член 35.1 од Уставот, судиите се наменуваат од страна на Претседателот на предлог на Владата. Во Ирска, Претседателот има во голема мерка церемонијална улога, што во практиката значи дека наменувањето на судии е одлука и чин на Владата. Законот за судовите и вишите судски службеници од 1995 година воспостави Советодавен одбор за наменување на судии со цел идентификување на лица и информирање на Владата за соодветноста на тие лица за наменување во служба како судии. Ова се однесува на наменувањето на сите судии од основните судови, но не го вклучува Претседателот на Врховниот суд и Претседателите на судовите.

Одборот се состои од Претседателот на Врховниот суд, Претседателите на Вишиот, Подрачниот и Окружниот суд, Главниот обвинител, по еден активен адвокат и правник и не повеќе од три лица номинирани од страна на Министерот за правда. Секој кој сака да биде земен предвид за наменување како судија може за ова писмено да го извести Одборот. Потоа, Одборот ќе ги достави своите препораки до Министерот за правда. Одборот може да препорача било кои лице кои ги исполнува соодветните квалификации кои се дадени во Законот за судови (Дополнителни одредби) од 1996 година а Одборот мора да е на мислење дека лицето:

- покажало во својата пракса како правник или адвокат, во зависност од ситуацијата, степен на компетентност и степен на чесност соодветен на и конзистентен со односното наменување,
- е соодветно во поглед на карактерот и темпераментот,
- е подобно во секој друг поглед, и
- се обврзува напишено пред Одборот, доколку биде наменувано во судска служба да пристапи кон курс за обука или образование, или обете, согласно барањата од страна на Врховниот судија или Претседателот на судот во кој лицето е наменувано.

Врховниот суд во моментот заседава на 1 локација, Вишиот суд на 28, Специјалниот кривичен суд на 1, Окружниот суд на 56 и Подрачниот суд на 180 локации.

- во областа на иницијалната и/или континуираната обука за судии и/или вработени во судовите³?

Институтот за судски студии - ИСС (Judicial Studies Institute - JSI) е одговорен за континуираната обука и едукација на судиите и беше формиран согласно делот 19 од Законот за судовите и вишите судски службеници од 1995 година. Организира обука, семинари и конференции за понатамошно и континуирано образование на судиите. Го раководи Одбор со кој претседава Претседателот на Врховниот суд а е составен од Претседателите на сите судови и по еден член од секој суд номиниран од страна на Претседателот на тој суд. Воедно, два пати годишно објавува Журнал на Институтот за судски студии, кој содржи реферати од конференции и написи на правни теми кои се наменети за судиите. Иако не е одговорен пред Судската служба, пружањето поддршка на работата на Институтот за судски студии беше зацртано како една од задачите на Судската служба во нејзиниот Стратешки план 2002-2005.

Не постојат зацртани програми според кои би се организирала иницијалната обука за судии по Меѓународно и Европско право. Меѓутоа, се организира професионално усовршување во овие области, и од формирањето на ИСС дискутирани се бројни теми во областа на Меѓународното и Европското право.

- во областа на работата на судовите генерално гледано (оценка на квалитетот во работењето на судовите⁴, поставување на стандарди за политиките и практичното работење и на цели за судовите, наметнување казни за злоупотреба на средствата)?

Не е функција на Судската служба да ја оценува улогата на судството и судиите нема да бидат одговорни за содржината и последиците на нивните пресуди под услов да работеле во рамките на своите надлежности.

Сепак, делот 8 од Законот од 1998 година предвидува Судската служба да поднесе годишен извештај до Министерот за правда за

своите активности во претходниот 12-месечен период, како и да ги достави сите дополнителни информации кои Министерот би можел да ги побара. Потоа, Министерот мора да поднесе примерок од тој извештај до обата дома на Oireachtas. Член 21 од Законот предвидува Главниот извршен директор, по писмено барања поднесено од страна на било кој Комитет на Oireachtas, да присуствува и пред соодветниот Комитетот да даде извештај за општото управување со Службата, вклучувајќи и тригодишни стратешки планови доставени до обата Дома на Oireachtas согласно делот 7, како што Комитетот ќе побара. Во овој дел 'Комитет на 'Oireachtas' означува Комитет на именуван од било кој Дом на Oireachtas или заеднички од обата Дома на Oireachtas (ова не е Комитетот на Dail Eireann за интересите на членовите или Комитетот на Seanad Eireann за интересите на членовите) или поткомитет на еден таков Комитет. Судската служба исто така ги претставува целите на својата визија во периодичниот Стратешки план. Тековниот План за 2005-2008 се стреми да даде акцент на помошта и поддршката кој судството ја добива. Планот зацртал цели и стандарди на успешно работење со цел да се обезбедат високо квалитетни услуги за сите корисници на судовите, ефикасно одвивање на работата на судовите и ефикасна распределба на средствата. Злоупотреба на средствата за лична корист претставува сериозно прашање и води до сериозна дисциплинска постапка, вклучувајќи отпуштање и може да повлече обвинение за кривично дело.

- во областа на индивидуалната работа на еден судија (евалуација на неговата/нејзината работа, поставување на критериуми за евалуација како квалитет и/или квантитет на пресуди⁵)?

Не е применливо.

- во областа на дисциплинската постапка против еден судија (дали Советот има овластување за иницијатива или за сакции, дали е возможна жалба или некој друг правен лек против санкцијата, ако Советот има овластување во дисциплински прашања, дали ги почитува одредбите од Членот 6 од ЕКЧП?

Дисциплинската постапка против судии од Врховниот суд е зацртана во ирскиот Устав и затоа Судската служба нема овластување да поведе дисциплинска постапка против судија. Претседателите на судовите можат да преземат неформални чекори во врска со однесу-

вањето на еден судија од својата јурисдикција, но процесот на отповикување предвиден во Уставот на Ирска за отстранување на судија од неговата служба не бил никогаш применет.

Предвидени се определени дисциплински постапки кои се однесуваат само на судии од Подрачниот суд. Според делот 10 (4) од Законот за судови (Дополнителни одредби) од 1961 година, во случај Претседателот на Врховниот судија да е на мислење дека однесувањето на еден судија од Подрачниот суд е такво да може да наштети на репутацијата на делењето на правдата” тој може “приватно да разговара со судијата и да го извести за таквото мислење”. Не се предвидени никакви санкции за да се натера судијата да го корегира своето однесување. Делот 36(2) од истиот Закон пружа уште еден контролен механизам. Штом на Претседателот на Подрачниот суд ќе му стане јасно дека однесувањето на некој негов колега го попречува брзото и ефикасно извршување на обврските на тој суд, Претседателот може да го истажи тоа прашање и може за резултатите да го извести Министерот за правда. Претседателот мора да го консултира засегнатиот судија. Доколку добие неповолен извештај, Министерот може да ги искористи овластувањата дадени согласно Законот за судови (Подрачен суд) од 1946 година, дел 21. Следствено, Министерот може да побара од Претседателот на Врховниот суд да наменува судија од Врховниот суд или од Вишиот суд за да спроведе истрага за однесувањето на судијата од Подрачниот суд. Наименуваниот судија може да ја спроведе истрагата на начин за кој смета дека е соодветен и да ја спроведе на приватен или јавен начин. По завршувањето на истрагата, се праќа извештај до Министерот за правда, кој потоа треба да одлучи дали ќе иницира постапка за отстранување на судијата преку резолуции кои би ги донеле обата дома (Dáil и Seanad). Оваа процедура се применила само еднаш, и тоа во 1957 година и во случајот, засегнатиот судија поднел оставка.

- во областа на буџетот за судството (дали Советот учествува во преговорите за буџетот со Владата или Парламентот, дали Советот е надлежен за под-распределба на финансиските ресурси кои им се доделени на судовите, за користењето на средствата од страна на поединечните судови, кои судови)?

Член 35.5 од Уставот наведува дека надоместот на еден судија не смее да се намали во текот на периодот на неговиот ангажман. Целта на забраната за намалување на платите на судиите не беше да се спречи намалувањето *per se*, туку да се спречи една репресивна влада да се обиде да се меша во независноста на судиите преку закани со финансиски казни; судиите, без оглед, плаќаат данок на своите плати. Одредбите од Член 35 помагаат да се осигури дека судиите се заштитени од мешањето на Државата во извршувањето на нивните со Устав дадени обврски за делење на правда во судовите кои се формирани согласно законите.

Прашањата кои се однесуваат на бројот на судии, условите на наменување, надоместот, возраста на пензионирање и пензиите се регулирани со закон.

Платите на судиите се исплаќаат директно од Министерството за финансии. Се исплаќаат во месечни рати на крајот на секој месец. Платите се плаќаат нето со одбиен персонален данок и пензиско и социјално осигурување.

- во други области кои не се наведени погоре (на. пр. учество во процесите на подготвување на нацрт закони, поднесување извештаи до Владата/Парламентот за позначајни проблеми во судскиот систем)? истражни овластувања, како ги добиваат информациите за конкретното функционирање на судовите, кои видови нормативни акти може да ги донесат мислења инструкции, препораки и сл.

Нема одговори бидејќи нема Совет.

Такви овластувања нема ни Судската служба. Имено, Делот 9 од Законот од 1998 година предвидува: “Ниедна функција доделена или овластување дадено на Службата, Одборот или Главниот извршен директор, согласно овој Закон нема да се извршува на начин кој би го нарушувал оној дел на извршувањето на работата на судовите кој со закон е предвидено да се извршува од нивна страна или кој би ја оспорувал независноста на

(а) еден судија при извршувањето на неговите или нејзините судиски обврски, или

(б) лице кое не е судија во извршувањето на ограничените функции од судиски карактер кои на тоа лице му се доделени согласно законите.”

Дали функциите или обврските на Советот се опишани во некој закон или други нормативни акти? Ве молиме, специфицирајте.

Функциите на Судската служба се пропишани со Законот за судска служба од 1998 година, но Законот не ги регулира обврските и функциите на судиите.

Дали Вашата земја има етички кодекс за судии и дали една од задачите на Советот е да го гарантира неговото почитување?

Само по себе е разбирливо дека еден судија не треба да се инволвира во политички контроверзни прашања. Во случај ако еден судија бил претходно инволвиран во лично својство во постапка која евентуално би дошла пред суд, негова обврска е да се повлече од случајот. Во голем број случаи кои се нашле пред ирските судови, конвенцијата, општо земено, барала судијата да понуди да се повлече од расправа во определен случај, доколку постоела можност да се јави перцепција дека тој/таа има личен интерес во случајот, или каде има основа една разумна индивидуа да се посомнева дека нема да биде овозможена независна расправа во поглед на односот прашање. Сепак, нема закон со кој би се спречил еден судија од расправање во случај во кој тој/таа би имал интерес. Во една изјава дадена од не-судиски аспект објавена во весник, а која се однесува на независната позиција на судството од извршниот дел на владата, покојниот Г-дин Судија О'Хенлон (рече дека “не постои никакво овластување кое на било кој начин е доделено на Извршната власт да “повика” Судија од Вишиот суд да присуствува на состанок со Taoiseach, или од него/неа да бара да ја објасни својата позиција во поглед на било што”.¹

Во поглед на однесување кое се граничи со несоодветно однесување или неспособност, од еден судија се бара да се придржува до основните принципи на природна правда и фер процедури, имено *audi alteram partem* и *nemo iudex in casua sua*. Овие принципи во суштина бараат судијата да ги ислуша обете страни чесно и непристрасно и да нема предрасуди и дури и да не оддава впечаток дека има предрасуди. Барањето чесно да се ислушаат обете страни, би било прекршено доколку, на пример, судијата активно се заангажира во постапката со прекумерно прекинување на правните застапници во нивните предлози или испитување на сведоци. Ова правило против предрасуди значи дека еден судија не треба да биде

вклучен во било каква постапка во која тој/таа има лични интереси, било финансиски или други; во случај да давале совети на едната од страните инволвирани во случајот или да искажале мислење по односното прашање.

Правилото еден судија да се повлече од расправа по определен случај е прашање повеќе на принцип, одошто на закон. Ниедно обичајно право досега го нема третирано прашањето на пристojност на еден судија, кој претходно бил член на домовите на Oireachtas, да води расправа по случај на уставноста на еден закон кој бил донесен или за кој се расправало додека тој/таа бил/а член на Oireachtas. Сепак, има примери судии да се повлекле од случаи кога биле членови на организации за кои можело да се претпостави дека имаат интерес во односниот случај.

Во ноември 1998 година, до тогашниот Претседател на Врховниот суд бил доставен извештај од Работната група на една Судската комисија кој се однесувал на однесувањето и етиката на судиите, и тој ги прифатил содржаните препораки. Комитетот заклучил дека постојните практики за третирање на сомневање во поглед на неприкладно однесување на судии се несоодветни и препорачал да се воспостават формални правила кои би третирале прашања на несоодветно однесување на судии. Основната функција на Комитетот за однесување и етика на судии би била разгледување на поплаки во врска со однесувањето на судии доставени од страна на припадници на јавноста. Доколку Комитетот заклучи дека поплаката е од таква сериозна природа што бара понатамошно истражување, треба да го препрати прашањето до Истражен панел кој би се состоел од три члена: двајца судии и еден лаик. Комитетот препорача евентуалните санкции да бидат повеќе од морален одошто од правен карактер. Комитетот исто така препорача да се изготви генерален Етички кодекс и да се објави откако ќе се усвои. До денес овие препораки сеуште не се имплементирани и освен процесот на отповикување пропишан со ирскиот Устав, етичкиот кодекс на судиите останува да биде раководен само од обичај, а дисциплинските прашања да се третираат релативно неформално и, иако овој систем добро функционира во практиката, оваа состојба најверојатно ќе се ревидира во моментот на формирање на Судски совет, ако и кога истиот ќе се формира.

Дали се разговара за или дали се предвидуваат во блиска иднина реформи кои се однесуваат на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Да – се размилсува за формирање на судски совет и се очекува дека истиот ќе се воспостави во не така далечна иднина. Се очекува дека советот ќе третира *inter alia* определени дисциплински прашања кои ги засегаат судиите.

ДЕЛ VIII – ЗЕМЈИ БЕЗ СУДСКИ СОВЕТ

Дали има механизми за осигурување на функционирањето на принципот на раздвојување на власта во поглед на судството?

Судството во Ирска се раководи од “доктрината за раздвојување на власта”, како што е пропишано со Член 6 од Уставот на Ирска. Оваа доктрина има големо уставно значење, и моќта на судиите да го применуваат правото заедно со принципот на независноста на судиите се предвидени во Член 34.1 од Уставот. (видете го одговорот на Прашањето 1).

Како и од кого се наменуваат и унапредуваат судиите?

Ирските закони не спречуваат поранешен член на Dáil или Seanad да стане член на судството. Согласно Член 35.3 од ирскиот Устав се смета дека таквото лице, доколку биде наменувано за судија, автоматски би го испразнило своето место во Парламентот. Во согласност со нивната улога како делители на правдата, Уставот предвидува дека судите не смеат да вршат друга работа за која би добивале надомест за времетраењето на нивната служба. На самото наменување, судијата дава уставна изјава согласно Член 35.5.1 дека “*правилно и чесно и и на најдобар можен начин согласно своите знаења и овластувања ќе ја извршува својата служба без услуги и добри или лоши намери кон било кого, и дека ќе ги почитува Уставот и законите.*”

Судската служба во Ирска се состои од администрација (Одборот), претседатател (Главниот извршен директор) и судски кадар. Надлежноста на Судската служба е во рацете на одборот. Главниот

извршен директор делува како извршен орган на одборот, чиј член официјално е и тој самиот, но тој има исто така и некои независни надлежности во областа на поднесувањето извештаи, буџетските образложенија и обезбедувањето на информации (особено во областа на екстерното образложување и екстерното доставување информации). Главниот извршен директор може да биде повикан пред определен Парламентарен комитет за образложенија, со цел да даде одговор за податоците за ефикасноста на организацијата на судството или политиките на самата Судска служба. Освен тоа, Главниот извршен директор е одговорен за секојдневното менаџирање на Судската служба и, како таков, е одговорен за финансиското менаџирање на одборот и персоналот.

Како се финансираат активностите на судовите? Дали судиите имаат збор во одлуките кои се однесуваат на финансирањето или менаџирањето на буџетот?

Трошоците на еден суд не можат да се определат само од еден документ. Треба да се согледаат од еден широк спектар на извори. Платите на постојаните судии и пензиите на пензионираните судии се исплаќаат од Централниот фонд. Платите на сиот персонал во судовите и општите оперативни трошоци на судовите се исплаќаат од Судскиот оддел. Трошоците на вработените во централата на Министерството за правда, кои работат на централното менаџирање на Судските служби, на кривичната правна помош и на исплатите на Здружениот Совет за известување за законите, се покриваат од страна на Одделот на Канцеларијата на Министерот за правда. Судската служба е одговорна пред Министерот за правда, еднаквост и реформи на законите и, преку Министерот, пред Владата и пред Комитетот на Dáil за јавни сметки за потрошените средства и вредноста на услугите пружени за тие средства.

Дали се размислува за формирање на Судски совет? Доколку одговорот е да, Какви ќе бидат неговите надлежности?

Во својот извештај, Комитетот за однесување и етика на судиите препорача во Ирска да се воспостави едно тело под назив *'Судски совет'*. Сите судии би биле членови на Советот а новоименуваните судии автоматски би станале членови. Судскиот совет би имал надлежности во областа на однесувањето и етиката на судите, судиските обуки и публикации и надоместот на судиите и општо

земено условите за работа. Беше предвидено да се воспостават три комитета на одборот: Комитет за однесување и етика на судиите, Комитет за судски обуки и публикации и Генерален комитет. Секој комитет би се состоел од Претседателот на секој суд, четворица судии со мандат од четири години со можност членовите на кои им истекнал мандатот да бидат реизбрани, како и еден судија кооптиран од секој Комитет со мандат од четири години. Кооптираниот судија не би имал право на реизбор, а негов наследник би бил судија од друга јурисдикција. Се препорача Одборот да се сретнува најмалку еднаш месечно и да објави годишен извештај за своите активности и за активностите на сите свои три дела. Извештајот би требало да содржи детали за сите поплаки кои биле доставени до Референтот за поплаки од страна на јавноста, а се однесуваат на однесувањето на било кој член на судството, како и да прикаже како тие поплаки биле третирани. Ова би требало да ги содржи деталите за сите приватни укори, освен идентитетот на засегнатиот судија. Комитетот исто така препорача Советот да се воспостави врз основа на закон со финансиски ресурси кои би биле обезбедени со цел истиот да ги извршува своите функции. Во моментот, сериозно се размислува за воспоставување на судски совет и истото е во план во блиска иднина. За точниот состав и функциите на советот се уште не е одлучено. Сепак, се очекува истиот да има дисциплинска функција во однос на судиите.

¹ Ајриш тајмс (Irish Times) од 9-ти април 1992 година.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА ИТАЛИЈА ЗА
МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Влијание на законодавната и извршната власт.

Законодавната власт во Италија има одреден број надлежности во врска со судиите што во други системи се пренесени врз судството или на извршната власт. Пример:

- одредување на географската локација и структурниот профил на судовите (што предизвикува недоволна флексибилност во прилагодувањето на организацијата на судот кон промените на бројот на судските предмети- види мислење на КСЕС мислење бр. 6 пара. 47
- финансирање преку државниот буџет на сите аспекти на функционирањето на судскиот систем (види одговор на Италија на прашалникот за мислењето бр. 2 на КСЕС)
- одредување на процедурите за судење од сите аспекти (вклучително и критериуми што ја одредуваат надлежноста за одредени случаи), со судско толкување и регулирање, како и протоколите меѓу адвокатите и судиите единствено како преостаната алатка (види мислење на КСЕС бр. 6)

Некои закони на парламентот предизвикаа јавна дебата и се оспорени пред Уставниот суд, со оглед дека содржат одредби што треба да се применат на постапки што се веќе во тек во судовите.

Според член 82 на италијанскиот Устав, било кој од двата дома може да поведе анкета/истрага за области од јавен интерес, со назначување на Анкетна комисија составена од членови на начин што пропорционално ги одразува политичките групи во парламентот. Комитетите можат да истражуваат со истите овластувања и ограничувања што се применуваат и на судството.

Во парламентот има поставено барања да се основаат вакви комитети во врска со судиите и факти веќе доставени до судот (скорешна дебата се водеше во врска со можноста да се основа комитет кој ќе се бави со коруптивните случаи). Концептот што преовладува е дека може да има преклопување на парламентарните истраги и суде-

њата, но опфатот и ефектите од секоја од овие постапки не би требало меѓусебно да си влијаат).

Извршната власт нема право да основа истражни комитети.

Проблеми од сличен карактер како оние поставени од Анкетните комитети за областа на судските активности во Италија се јавија кога:

- Министерот за правда, повикувајќи се на овластувањето да врши надзор/инспекција, понекогаш бара пристап до конкретни информации и/или документи во врска со некоја тековна постапка, која е тајна, или започнал дисциплинска постапка против членови на судството кои што работат на конкретен случај за кој се сметало дека има прекршување

- членовите на Парламентот, повикувајќи се на нивниот прерогатив да поставуваат прашања, побарале од Министерот за правда (и во одредени случаи директно вклучениот претставник од судството) да дојде во Парламентот (или пред Комитетот) и да извести за некој тековен случај и/или судско постапување.

Врз основа на Уставот кој што уште во доцните четириесетти години од дваесеттиот век повикува на основање на Висок совет на судството, (*Consiglio Superiore della Magistratura-CSM*), Италија има една од најстарите традиции за независно судство наспроти извршната власт.

Реформите што стапија на сила во 2006 година, и кои што – според некои политички изјави – може да се ревидираат во блиска иднина, според мислењето на Високиот совет на судството (ВСС) и италијанското Здружение не судии можат да ја ограничат независноста во некои делови.

И покрај тоа што Уставот утврдува дека ВСС има надлежност врз регрутирањето, поставување на позиции, трансферот, развојот на кариерата и дисциплинирањето на судиите (член 105) и Министерството за правда е надлежно – со целосно почитување кон прерогативите на ВСС – само за организирањето и функционирањето на судските служби (член 110), како и за отпочнување на дисциплински активности против некои судии (член 107), се уште има многу

области што подразбираат соработка (а понекогаш во минатото и конфликти) меѓу Министерството и ВСС, на пример:

А. Назначување на Претседатели на судови, при што оценката на кандидатите мора да ја каже Министерот

Б. Спроведување на многу одлуки (на пример за регрутирање, преместување, развој во кариерата) што ги презема ВСС што можеби имаат основ или можат да се преведат како административни акти

Реформите што стапија на сила во 2006 година ги зголемија деловите каде што може да дојде до мешање, на пример:

- Судската обука (досега беше во исклучива надлежност на ВСС, со што се гарантираше судската независност); се предвидува Академија за судии под соодветен надзор на Министерството и ограничено учество на ВСС, што треба да е надлежна и за обуката (почетна и дополнителна) и за оценувањето (види, спротивно на тоа, мислењето на КСЕС бр. 4)

- Дисциплинските постапки (со оглед на тоа дека Министерот нема само овластување за започнување на постапката дадена во Уставот, туку и за решавање во случај да се одлучи спротивно на наодите на Јавниот обвинител)

Поделба на надлежностите меѓу Советот, Министерот за правда и Претседателите на судовите

Што се однесува до управувањето со судовите, судските овластувања во Италија се крајно ограничени, со оглед на тоа дека повеќето овластувања се кај Министерството (дури и кога тие се во деловите што се извршуваат со делегирање на Претседатели на судови), така што – според мерките преземени од ВСС – претседателите на судовите можат само да ја организираат работата во одредена надлежност: види одговор за прашалникот за подготовка на мислењето на КСЕС бр. 2

Министерот за правда е надлежен за судските работници. Но, кога одредено лице е назначено во некој суд, тогаш работата во врска со

судските активности е подложна на судско разгледување; посебна улога во тоа имаат претседателите на судовите.

Претседателот на судот, освен правото да дава информации на властите, нема надлежност во делот на дисциплината; но претседателот има овластување за надзор, вклучително и правото/обврската да известува за факти што може да се релевантни за дисциплински постапки.

Претседателот изготвува извештаи кои што заедно со други елементи се земаат предвид во постапките за оценување и развој на кариерата на судиите, со тоа што исклучива надлежност има ВСС, кој делува врз основа на мислењето на локалните судски совети избрани од страна на судиите во секој Апелационен суд.

Што се однесува до распределбата на работата, претседателот на судот (и претседателот на советите, таму каде судовите се поделени на совети) ги распоредува случаите на судовите. При тоа мора да ги почитува објективните критериуми одобрени претходно од ВСС, а што се подготвени од истиот претседател и поддржани од претседателите на Апелационите судови, по ислушувањето на мислењето на судиите и локалните Судски Совети, со цел да се гарантира принципот на претходно определување на судија за секој случај.

Општи работи кои се однесуваат на Судските совети

Да, Италија е првата земја со „модерен“ Судски совет, предвиден со Уставот.

Неговиот назив е *Consiglio Superiore della Magistratura (Висок совет на судството).*

Правната основа на Советот е Уставот на Италија што стапи на сила во 1948 година, и законот од 1958 година (Закон бр. 195 од 24 март, 1958 г) и декрет за спроведување издаден во истата година; и двата акта се потоа модифицирани.

Советот е формиран со Уставот што стапи на сила во 1948 година со цел да го ефектуира принципот на независност на судството од сите другите власти освен законите. Законите од 1958 година ги спроведуваат уставните одредби во врска со Советот.

ДЕЛ III - СОСТАВ

Уставот (член 104) предвидува членство по службена должност за Претседателот на Републиката, кој воедно и претседава со ВСС, и за Првиот претседател и Јавниот обвинител при Касацискиот Суд. Единствена друга одредба во Уставот во врска со составот е условот две третини од другите членови да бидат од редовите на судиите и обвинителите од разни рангови и да бидат избрани од нивните колеги, а останатата третина да биде избрана од редовите на универзитетските професори и адвокати со 15 годишно работно искуство што ги избира Парламентот на заедничка сесија. Според тоа, бројот на избрани членови и изборните процедури (што парламентот честопати ги менувал) се регулирани со обичен закон.

По реформите со законот бр. 195 од 25 март, 1958 година, и воведен со законот бр. 44 од 28 март, 2002 година, Високот судски совет кој претходно имаше 33 членови, сега има 27 членови:

- Претседателот на Република, кој што претседава со ВСС;
- Првиот претседател на Касацискиот суд;
- Главниот јавен обвинител при Касацискиот суд;
- осум членови избрани од парламентот (т.н. лаици);
- шестнаесет членови избрани од судии и обвинители.

Осумината „лаици“ ги избира парламентот на заедничка сесија со тајно гласање и со петтретинско мнозинство од членовите на собранието. По вториот круг гласање, доволно е само петтретинско мнозинство на тие што гласаат.

Шесте членови што ги избираат судиите и обвинителите се избираат на следниот начин:

- Во една изборна единица, двајца членови од редовите на судството со ранг и функција на судија или заменик јавен обвинител во Касацискиот суд

- во една изборна единица четири членови од редовите на судството на функција јавен обвинител во неколкуте локални канцеларии на јавното обвинителство или соодветни тела;

- во една изборна единица десет членови од редовите на судството со функција судија во локален суд или друго соодветно тело.

Секој судија или обвинител има еден глас; се гласа тајно, во секоја од трите изборни единици. Изборната процедура предвидува еден ден за гласање во судовите, при што сите гласачки ливчиња за еден избор се отвораат пред централниот изборен комитет во Касацискиот суд, за да се обезбеди целосна анонимност на гласачката процедура.

Поединечните кандидати сами се кандидираат за избор, а гласачките ливчиња се посебни за секоја од изборните единици.

Согласно Уставот, избраните членови имаат мандат од четири години, и немаат веднаш право на реизбор (*член 104*).

Уставот (*член 104*) исто така предвидува ВСС да избира Потпретседател од редовите на членовите што ги избира Парламентот.

Потпретседателот, кој претседава со Претседателскиот комитет, има задача да ги промовира активностите на ВСС и да ги спроведува неговите одлуки, како и да ги управува средствата во буџетот. Исто така, Потпретседателот го заменува Претседателот на Републиката во негово отсуство или неможност да присуствува и да ги извршува функциите делегирани од Претседателот.

РАЗРЕШУВАЊЕ И МАНДАТ НА ЧЛЕНОВИТЕ

Членовите можат да се отстранат само со гласање на Советот, по извештајот на одреден Комитет задолжен со верификација на овластувањата (*powers*), во случај кога не е отстранета состојбата на претходна несоодветност или некомпатибилност, или интервенира во текот на мандатот. Ситуациите што доведуваат до отстранување се наведени во делови на законот наведен погоре (на пр. За членовите избрани од парламентот, задржување на членството во правната професија, членство во одборите на комерцијални корпорации или

раководење на претпријатие; за членовите од судството, да се биде судија или обвинител кој работи во Министерството за правда; за сите членови –некој друг член да е близок роднина, членство во парламентот или регионалните совети, министерска функција итн.) Членовите на ВСС de jure се суспендираат во случај на кривични (за судиите и дисциплински) обвиненија покренати против нив за намерно сторени кривични дела; тие de jure се отстрануваат во случај кога таквите обвиненија ќе се потврдат со судска одлука.

Постои можност за судска ревизија на овие акти.

ДЕЛ IV - РЕСУРСИ

Советот е целосно автономен во располагањето со буџетот што се доделува во рамки на општите ставки во државниот буџет. Во рамките на ВСС има Комисија за буџет.

Советот има сопствен персонал, со Генерален секретар (од судството) одговорен за нив. Задачите што не се чисто чиновнички (пр. Правно истражување, надгледување на подготовка на записници од состаноци, итн.) досега ги извршуваат припадници на судството при Советот со функција „судски соработник“. Моментно има осумнаесет припадници на судството при ВСС (вклучително и Генералниот секретар). Чиновничките и другите административни задачи ги извршуваат вработени во неколку категории (во моментот тоа се 226 лица) систематизирани на ист начин како министерствата. Бидејќи со стапувањето на сила на реформите во 2006 година се бара кондензирање на судските позиции во персоналот на ВСС, сега се даваат политички изјави со кои се бара одржување на оваа форма на соработка помеѓу судиите/обвинителите и ВСС.

Благодарените на скорешните реформи, персоналот е под целосна и автономна управа на ВСС, следствено општите правила за јавната администрација. Во минатото, тоа го правеше Министерството.

ДЕЛ V - ЗАДАЧИ

- во областа на политика за човечки ресурси (избор, разрешување, промоција, дисциплинска постапка)

Советот е надлежен за сите наведени задачи, со исклучок на назначувањето на административни раководители и одредување на бројот и локацијата на судовите, за што надлежно е Министерството (за бројот и локациите, со интервенција на парламентот)

- почетна и континуирана обука

Во моментот, надлежен за обука и за дисциплина е ВСС; во целосна согласност со мислењето на КСЕС бр. 4, имајќи предвид дека со дисциплинската постапка се бави посебен оддел кој делува како суд, и чија што одлука може да се обжали во Касацискиот суд.

содржината на реформите кои стапија на сила во 2006 година, и кои што треба да се применат можеби не се во согласност со мислењата на КСЕС, со оглед на тоа дека улогата на министерството во идната Судска академија ќе го надмине тоа на ВСС, а Судската академија би обезбедувала курсеви и за обука и за оценување на учесниците.

- во поглед на општо работење на судовите

За жал, ВСС не е воопшто надлежен во делот на финансирањето на судовите.

Што се однесува до оценувањето на квалитетот на работата и одредувањето цели, ВСС исто така не е надлежен. Тоа е надлежност на Министерството за правда. Но ВСС смета дека треба да се преземат одредени активности за целосно реализирање на принципот на независност на судството и во тој дел. Мешаните комитети (ВСС/Министерство) се формирани со консултативна функција; ВСС исто така има побарано Судските совети да изградат „комитети за мониторинг/следење“ со цел да ги прегледуваат статистичките податоци заради подобрување на организацијата на судовите.

- во поглед на поединечната работа на судиите
ВСС е надлежен за тоа.

- дисциплинска постапка против судија

За дисциплинските постапки и правото на жалба пред Врховниот Касациски Суд (кој решава во Заеднички состав на коморите. Треба

само да се додаде дека дисциплинската постапка се води по законот за кривична постапка, со целосно почитување на член 6 на ЕКЧП. Во тек е дискусија за одредени измени во законодавството што како дел од реформите стапија на сила во 2006 година, а влијаеја врз дисциплинската постапка на тој начин што овозможуваат можност за прекршувања во случај на поблиско инволвирање на судиите во политички активности и поголемо овластување на Министерот да ги занемари одлуките на Јавниот обвинител и директно да поднесе одреден случај пред Дисциплинското тело.

- буџет на судството

За жал, Советот не е надлежен. Единствено преку неформални декларации, од време на време Советот го свртува вниманието на недостатокот на средства и ресурси.

- други области не наведени погоре.

Согласно законот, ВСС може да биде консултиран во текот на изготвувањето на сите закони што може да се однесуваат на администрирањето на правдата. Исто така, може по сопствено наоѓање да упати свое мислење до Министерот за правда.

Извештај за администрирањето на правдата се доставува до Парламентот во редовни интервали. Советот (со исклучок на Дисциплинското тело, кое заседава како суд) нема овластувања да врши истраги со помош на принуда/сила и/или судски налог, или за пристапување кон кривични обвиненија во случај на повреди

Но, може за административни задачи, да се обрати до Инспекторатот при Министерството за правда (постојат предлози Инспекторатот да се префрли при ВСС).

Комитетите што ги подготвуваат материјалите за пленарните сесии на ВСС каде што се донесуваат одлуки, можат, а честопати и тоа го прават, да организираат сослушувања на лица вклучени во некое досие (пр. Кандидат на местото претседател на суд, судии во одреден суд со организациски проблем, итн.)

Повеќето информации до Советот доаѓаат од: документација, извештаи од претседателите на судовите, статистички податоци, барања на судија, одлуки и/или мислења на локалните судски со-

вети, поплаки на граѓани и адвокати, извештаи од инспектори во министерствата, досиеја поднесени од истражни обвинители, резултати од сослушувања.

Законот со кој што се формира ВСС му доделува овластување да издава квази законски мерки што можат да се поделат во три категории:

А. Внатрешни правила и административни/сметководствени регулативи, кои што се предвидени со закон. Овие се подзаконски акти, кои што може да ги донесуваат политички/административни тела признати со Устав, а чија цел е да ги регулираат организацијата и работата на ВСС.

Б. Прописи што покриваат обука на судии почетници и обвинители, судии приправници, кои што исто така јасно се предвидени во законот за формирање на ВСС. Со нив се регулира обуката на судиите /обвинителите откако тие ќе го положат приемниот испит.

Ц. Циркуларни писма, резолуции и директиви. Циркуларните писма се користат за само дисциплина во применувањето на административните дискрециони права што ги има ВСС согласно Уставот и законите. одлуките и директивите се користат за предлагање и спроведување на системските судски закони.

Италија е првата земја во Европа со Етички кодекс за судии и обвинители, кој што не е список на дисциплински прекршоци туку репер за одредување на квалитетно судско однесување. По усвојувањето на Кодексот од страна на Здружението на судии, ВСС нема натамошни надлежности во тој дел. Но, ВСС се повикува на Етичкиот кодекс при оценувањето на судиите и решавањето на дисциплинските прашања. За детали, види одговор на Италија на прашалникот за подготовка на мислењето бр. 3 на КСЕС.

Советот не се бави со надворешните односи на судовите, иако има издадено препораки за раководење на оваа област.

Неодамна почна со работа Канцеларијата за односи со јавност.

Што се однесува до транспарентноста, сите дебати и дискусии на пленарните сесии, како и тие на дисциплинските тела се јавни, освен во случај кога се бават со теми кои се тајни.

Јавните дебати на пленарните сесии се емитуваат на радио и директно се пренесуваат на интернет.

Одлуките се објавуваат и во писмена и во електронска верзија.

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

Работата на Советот не е под влијание на надворешни власти.

Советот е независен од другите две власти.

Советот е одговорен за управувањето/раководењето во судството и заштитата на неговата независност. Определено учество во организациската сфера им припаѓа на претседателите на судовите, кои преземаат поединечни мерки во врска со нивните судии, поднесуваат извештаи и предлози, итн.

Врховниот суд исто така подлежи на овластувањата на Советот.

Самиот Совет ги поставува приоритетите, преку Претседателскиот комитет кој го определува дневниот ред на работа.

Административните одлуки можат да се обжалат при Управниот суд, а одлуката на овој суд при Државниот Совет. Дисциплинските одлуки можат да се обжалат пред Врховниот касациски суд. (заедничко заседавање на коморите).

Во случај кога еден судија или суд е нападат од печатот во врска со администрирањето на правдата, Италијанскиот совет за судството смета дека неговите уставни надлежности вклучуваат и можност за усвојување одлуки во кои што се укажува дека напад врз судија или обвинител (од печатот или друг јавен фактор) е прекршување на судската независност. Тоа се прави со цел да се заштити независноста на судиите и обвинителите. Неколку такви резолуции (т.не „заштитни декларации“) се усвоени. Советот смета дека должноста за дискреција е помалку строга ако судија или обвинител реагира на

кампања; но, се претпочита реакцијата на самиот Совет. Италијанското Здружение на судии, во извршувањето на обврската да се грижи за професионалните интереси на своите членови, исто така реагира во случаи како горенаведените.

Што се однесува до подобрување на методите на работа, Советот посветува значителни напори за обуки насочени кон промовирање на организациска култура за менаџирање на случаите и менаџирање со судовите.

Централното прашање што сега се дискутира е улогата на претседателите на судовите наспроти административниот персонал (што зависи од Министерството). Советот исто така покажува загриженост околу организацијата на судовите, кои што исто така зависат од средствата (во последно време ограничени) што доаѓаат од буџетот на Министерството.

Здружението на судиите и неколкуте групации во негови рамки имаат значајни улоги:

- поставуваат културни и организациски предуслови за избор на судските членови на Советот
- понекогаш се произнесуваат во рамки на процедурите во врска со организацијата на судовите, обуката, и нападите врз судската независност.

Формирањето на Европската мрежа на судски совети, каде што ВСС учествува од самиот почеток со персонал и ресурси, претставуваше важен чекор кон градењето на европската свест за проблемите во врска со независноста на судството.

Националните активности на ВСС се сега многу повеќе инспиративни, во соработка со ЕМСС. Што се однесува до меѓународната соработка, ВСС минува низ плодотворен процес на пренесување на своето знаење на партнери кои од понеодамна го формираат Советот.

Италијанскиот ВСС со сета своја комплексност е многу обработуван во правната наука, имајќи предвид дека е прв пример за модерен Судски совет.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА ЈАПОНИЈА
ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Влијанијата на законодавна и извршната власт/улогата на претседателите на судовите

Согласно јапонскиот Устав, судската власт е исклучиво во рацете на судовите, а законодавната и извршната власт се прерогативи на Диет-от (парламентот) и Кабинетот. Уставот предвидува поделба на судската, законодавната и извршната власт, како систем на *check and balances*, со цел да се спречи било која власт да ги пречекори овластувањата.

Така, судовите имаат должност и одговорност да ги штитат човековите права преку извршување на судската власт и водење постапки по одредени случаи.

За судовите целосно да ја извршуваат оваа должност, потребно е да се обезбеди поединечните судски случаи да не се ограничуваат од каква било друга власт освен законите. За таа цел, судската независност се гарантира со Уставот, како институционална гаранција.

Судската независност како основен елемент претпоставува независност на судиите во извршување на нивните овластувања. Тоа значи се применува принципот дека во водењето на судските случаи, во работата на судиите не треба да има мешање од типот на наредби или инструкции од органи кои се дел од другите гранки на власта во државата, како на пример Диетот, Кабинетот и политичките партии, или пак други политички и општествени елементи. При водењето на судските спорови, судиите треба да го следат само законот и нивната совест. Исто така, статусот на судиите е соодветно гарантиран во Уставот со цел да се обезбедни нивната независност при извршувањето на овластувањата. Понатаму, со цел делотворно да се обезбедни судската независност, како и независноста на судиите, на Врховниот суд му се доделени и судско административни овластувања. Со тоа што овластувањата за раководење со персоналот и за буџетски прашања се во рацете на самата судска власт, се гарантира зајакната судска независност.

Во вакви услови, ниту законодавната ниту извршната власт немаат можност да се мешаат во работата на судовите или судиите, со пре-

чекорување на ограничувањата наметнати во Уставот заради обезбедување на поделеност на трите власти.

Диетот нема надзорни овластувања над судските пресуди за конкретни случаи. Иако Диетот е овластен да врши истрага за прашања врзани со Владата (член 62, Устав), како начин што овозможува таа делотворно да ги извршува своите овластувања, тој не е овластен да го истражува однесувањето на судиите во судските процеси или судските процедури или да врши истрага исклучиво со цел да одреди дали суштината на судските процеси во тековни случаи е соодветна. Во врска со веќе завршени случаи, се подразбира дека Диетот во принцип не смее врши истрага слична по природа на повторно судење.

Претседателот на Врховниот суд го назначува Кабинетот (член 6, Устав), исто како и другите врховни судии во судот (пара. 1, член 79, Устав). Судиите во пониските судови ги назначува Кабинетот од список на лица номинирани од Врховниот суд (пара. 1, член 80, Устав).

Од друга страна, за задачите на судиите во даден суд, номинирањето функционери кои ги надгледуваат административните работи во одделите, и назначувањето на претседателите на судовите се решава врз основа на расправите на Судската конференција на Врховниот суд (член 12, Закон за судови, итн.). Обуката на судиите е во надлежност на Институтот за обука и истражувања, кои постои под Врховниот суд. (член 14, Закон за судови). Така, извршната власт на ниеден начин не е вклучена во овие прашања.

Претседателите на окружните и семејните судови ги назначува Врховниот суд (член 29 и пара. 5, член 31, Закон за судови). Претседателите на вишите судови ги назначува Кабинетот (пара. 1, член 80, Устав), но Врховниот суд одлучува во кои виши судови тие ќе бидат распоредени. (член 47, Закон за судови).

Со цел делотворно да се обезбеди судската независност, овластувањата за судската администрација е во рацете на Врховниот суд. Врховниот суд е одговорен за надзор врз сопствениот персонал, пониските судови и нивниот персонал, а вишите судови се одговорни за надзор на нивниот персонал, пониските судови во рамки на нивната територијална јурисдикција и персоналот во пониските

судови. Окружните судови се одговорни за надзор на сопствениот персонал како и судови за специјализирани спорови што се наоѓаат во нивните окрузи, а семејните судови вршат надзор на сопствениот персонал. (член 80, закон за судови).

На тој начин, административната организација на судската власт има пирамидална структура со Врховниот суд на чело. Судско административните работи на секој суд се вршат врз основа на одлуките на судската конференција на дадениот суд, што ја сочинуваат сите судии во судот. Претседателот на судот ги надгледува сите административни работи со оглед дека тој претседава со судската конференција (член 12, Закон за судови).

Очигледно е дека извршувањето на судско административната власт за вршење на административни работи во судот не треба да ја поткопа судската независност гарантирана со Уставот, и особено, независноста на судиите кога тие ја практикуваат судската власт, што е и основен елемент на судската независност. За да го потенцира тоа, членот 81 од Законот за судовите утврдува дека надзорната власт во врска со судско административните работи не треба да влијае врз или да го ограничува авторитетот на судијата во врска со судскиот процес. На пример, не е дозволено да се користи надзорната власт за давање инструкции на судија за тоа како да се води случајот, итн.

Оценувањето на судиите го врши Претседателот на дадениот суд каде што судиите работат.

Распределбата на работата меѓу судиите се смета за судско административна работа и за тоа се одлучува по расправата на судската конференција на судот.

Дисциплински мерки против судии се одредуваат со судења што се водат врз основа на Законот за статусот на судиите. Судската постапка кај дисциплинските случаи започнува со поднесување *suit* (жалба) до судот кој што има надзорна надлежност над односниот судија (дефинирано во член 80, Закон за судови) според член 6 на Законот за статусот на судиите, претседателите на судовите, како претседатели на судските конференции, се должни да вршат надзор врз вршењето на судско административните работи. (член 12, 20 и 29 и точка 5 од член 31, Закон на судови). Според пара. 2, член 15 на

Законот за отповикување на судии, претседателите на вишите судови треба да го известат Врховниот суд за случаи за кои сметаат дека постојат основани сомневања за отстранување од функција преку отповикување на судии во нивните судови, или во судовите врз кои тие имаат територијална јурисдикција. Слично известување е потребно кога претседателите на окружните судии сметаат дека има основано сомнение за отстранување од функција преку отповикување на судии во нивните судови или во судови за специјализирани спорови во нивните окрузи, и кога претседателите на семејните судови имаат ист став во врска со судиите во нивните судови, следствено на законските одредби.

Исто така, се вели дека „Врховниот суд ќе побара од Комисијата за отповикување да започне постапка за отповикување во случај кога смета дека има основано сомнение за отповикување на судија“ (пара. 3. Член 15, Закон за отповикување на судии).

Претседателот на судот нема овластување на интервенира во конкретни персонални работи.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Како што е наведено погоре, поделбата на трите власти во државата што постои во Јапонија обезбедува судовите да ги извршуваат судските овластувања со независност гарантирана со Устав. Според тоа, Јапонија нема Судски совет од типот наведен во прашалникот ниту пак закони или други регулаторни правила по што се раководи таквото тело.

ДЕЛ III - ЗАДАЧИ

Сите прашања кои се однесуваат на класичните овластувања на Судскиот совет (избор, разрешување, унапредување, дисциплинска постапка и сл.) се решаваат со расправа на Судската конференција на Врховниот суд.

Обуката на судиите и судските функционери ја врши Институтот на правна обука и истражувања и Институтот за обука и истражување за судските функционери.

Оценувањето на работата на судија ја врши претседателот на судот каде што дадениот судија работи, според критериумите за проценка одредени во правилник на Врховниот суд.

Со цел да ја обезбеди независноста на судиите во извршувањето на нивните овластувања, Уставот вели: „Ниедна дисциплинска постапка против судија нема да ја води извршен орган или агенција“ (член 78).“ Во согласност со оваа одредба, дисциплинските мерки против судии мора да се одредуваат на судења водени според Законот за статусот на судиите. Што се однесува до судиите од окружните, семејните и специјализираните судови, дисциплинските случаи треба да ги водат вишите судови што имаат јурисдикција над нив. Што се однесува до судиите во Врховниот суд и судиите од вишите судови, случаите треба да ги води Врховниот суд (член 3, Закон за статусот на судиите). Судот што ја покренал дисциплинската постапка и судијата против кој се води таква постапка можат веднаш да ја обжалат одлуката на вишиот суд (член 8 од Законот за статусот на судиите).

Како исклучок на гаранцијата на статусот на судиите, Уставот одредува можност за разрешување на судии од функцијата со јавно отповикување (член 78). Јавните отповикувања ги врши Судот за отповикувања составен од двата дома на Диетот (член 64, Устав, и пара. 1, член 16, Закон за отповикување на судии). Судањето за отповикување ќе се врши врз основа на поднесување на случај за отповикување од страна на Комисијата за отповикување на судии составена од членови на двата дома на Диетот (членови 5 и 14, Закон за отповикување на судии).

Оценувањето на работата на судија ја врши претседателот на судот каде што дадениот судија работи, според критериумите за проценка одредени во правилник на Врховниот суд.

Оценување на самоуправањето и независноста на судството Одговорите на овие прашања се содржани погоре

Земји без Судски совет/органи кои ги вршат овластувањата на Советот

Односи меѓу судовите и Диетот

Со цел делотворно да се обезбеди поделбата на трите власти во државата, Врховниот суд има статус на суд на последна инстанца со

овластувања да ја оценува уставноста на кој било закон, указ, регулатива или официјален документ (член 81, Устав). Пониските судови исто така се смета дека имаат право да ја разгледуваат уставноста на кој било закон. Но, треба да се напомене дека, разгледувањето на уставноста што им е дозволена на судовите е во принцип „случајна“, што значи дека судовите ќе го извршуваат ова право на разгледување само при решавање на одреден случај, со рамките поставени за решавање на случаите. Со други зборови, судовите немаат право да вршат „апстрактно“ разгледување на уставноста, надвор од постапките во врска со одреден конкретен случај. Тоа значи дека ставот за оспорување на уставноста на некој закон се однесува само на односниот судски спор, при што прашањето за судбината на тој закон се остава на дискреционото право на Диетот.

Уставниот суд има овластување да донесува одлуки, со кое ги одредува правилата на судските постапки и практики (пара. 1, член 77, Устав), што значи дека се запазува независноста на судовите во вршењето на судските работи. Но, Врхониот суд не смее да поднесува предлог закони, вклучително и предлози за разгледување на постојни закони, бидејќи овластувањето за поднесување предлог закони во Диетот припаѓа на членовите на Диетот и на Кабинетот (член 5, Закон за Кабинет).

Од друга страна, Диетот нема надлежност за надзор врз одлуките на судот и конкретни случаи. Според тоа, иако Диетот има право да врши истрага за прашања врзани со владата (член 62, Устав), тој нема право да врши истрага за однесувањето на одреден судија во судската постапка или за самата постапка, ниту пак да врши истрага исклучиво со цел да одреди дали суштината на судските процеси во тековни случаи е соодветна. Во врска со веќе завршени случаи, се подразбира дека Диетот во принцип не смее врши истрага слична по природа на повторно судење.

Како исклучот на гаранцијата на статусот на судиите, Уставот одредува можност за разрешување на судии од функцијата со јавно отповикување (член 78). Јавните отповикувања ги врши Судот за отповикувања составен од двата дома на Диетот (член 64, Устав, и пара. 1, член 16, Закон за отповикување на судии).

Односи меѓу судовите и Кабинетот

Со цел делотворно да се обезбеди поделбата на трите власти во државата, Врховниот суд има статус на суд на последна инстанца со

овластувања да ја оценува уставноста на кој било владин указ, регулатива или официјален документ, како и на кој било закон (член 81, Устав).

Пониските судови исто така се смета дека имаат право да ја разгледуваат уставноста на каков било владин указ, регулатива или закон. Но, исто како и случајот на разгледување за законите, разгледувањето на уставноста на владините укази, регулативи и документи е е во принцип „инцидентна“, што значи дека судовите ќе го извршуваат ова право на разгледување само при нивното работење на одреден случај, со рамките потребни за разрешувањето на случаите. Истовремено, ни еден извршен орган или агенција нема конечна судска власт. (пара.2, член 76, Устав, ниту пак е овластена да води дисциплински постапки против судии (член 78, Устав). Т.н. управни спорови ги водат обичните судови, а не посебни трибунали.

Од друга страна, номинирањето на Врховниот судија на Врховниот суд и назначувањето на други врховни судии и судии во пониски судови се прерогатив на Кабинетот (пара. 1, член 79, Устав и пара. 1, член 80, Устав).

Што се однесува до назначувањето на судовите во пониските судови, независноста на судството се запазува со тоа што назначувањето се врши од од список на лица номинирани од Врховниот суд. Со цел да го одрази јавното мислење во процесот на номинирање на судии во пониските судовите, Советодавната комисија за назначување на судии во пониски судови во рамки на Врховниот Суд го истражува и расправа за соодветноста на номинираните кандидати предложени од Врховниот суд и поднесува извештај за своите наоди до Судот.

Како што се објаснува погоре, принципост на поделба на трите власти во државата во Јапонија е така воспоставен за да ја обезбеди независноста на судството. Истовремено, судската власт, со правото за разгледување на уставноста, има гарантирана можност да делува како препрека при какво било прекумерно користење или злоупотреба на власта од страна на законодавната и извршната власт и на тој начин да ја одржува рамнотежата во поделбата на власта.

Назначувањето на врховните судии во Врховниот суд, со исклучок на претседателот на Врховниот суд, и судиите во пониските судови

се прави од список на лица номинирани од Врховниот суд. Што се однесува до назначувањето на судиите во пониските судови, Советодавната комисија за назначување на судии во пониските судови, што постои во рамките на Врховниот суд, на Врховниот суд му предочува мислења за соодветноста на номинациите на номинираните кандидати. Советодавната комисија ја сочинуваат 11 члена што ги назначува Врховниот суд од редовите на судиите, обвинителите, адвокатите и лицата со соодветно академско искуство.

Обезбедување на средства потребни за активностите на судовите

Во Јапонија, Кабинетот подготвува буџет и го поднесува до Диетот (точка 5, член 73, и чле 86, Устав). Што се однесува до средствата за активностите на судовите, Врховниот суд врши пресметка за проценетите расходи, и секоја фискална година поднесува барање за буџет до Кабинетот. Во државниот буџет, расходите за судската власт се доделуваат посебно од тие за другите власти (пара. 1, член 83, Закон за судовите).

Вклученост на судии во обезбедувањето средства и буџет

Барањето за буџет за судската власт што се поднесува секоја фискална година се дел од судско административните работи што ги врши Врховниот суд врз основа на одлуките на Судската конференција, составена од Претседателот на Врховниот суд и други 14 врховни судии. (член 12, Закон за судии).

Администрирањето на буџетот во пониските судови е дел од судско административните работи што ги врши секој суд врз основа на одлуките на судската конференција на судот, составена од судиите во дадениот суд (член 20, Закон за судии).

Не постојат планови за воведување на судски совет.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА
КИПАР ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО
ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Законодавната власт нема влијание врз судската власт. Според Уставот, има целосна поделба на власта.

Парламентот единствено усвојува законодавни акти за пример: прислушување на телефонски разговори, полициски активности – истраги, притвор, итн.

Извршната власт нема влијание врз судската власт.

Според Уставот, само Претседателот на Републиката има овластувања да назначува судии во Врховниот суд и да го назначува неговиот Претседател.

Претседателот на Судот е овластен за вработените во судот. Тој може да ја распоредува работа меѓу судиите и по потреба да го известува Врховниот суд за нивната работа.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Кипар има Совет и неговиот назив е Supreme Council of Judicature (Врховен судски совет). Правниот основ за негово основање и постоење е Уставот.

Основан е во 1960 година, по објавувањето на независноста на Република Кипар во 1960 година; правната основа е во член 153.8 и член 157, а основан е да се бави со прашања поврзани со назначувањето, унапредувањето, преместувањето, престанувањето на функција, разрешувањето и дисциплинските постапки за судиите.

ДЕЛ III - СОСТАВ

Советот го сочинуваат 13-те судии на Врховниот суд – ни едно друго лице нема право да биде член на Советот.

Сите членови на Врховниот суд во дадено време автоматски го сочинуваат и Врховниот судски совет.

Претседателот на Врховниот суд е автоматски Претседател на Судот. Нема потпретседател.

Членовите не се менуваат, се до времето за пензионирање на 68 години.

Член на Советот не може да биде разрешен или отстранет од должност освен за причини што би барале разрешување на членот и како судија од Врховниот суд според член 153.7(3) и (4) поради несоодветно однесување или ментална и физичка неспособност (infirmity).

ДЕЛ IV - РЕСУРСИ

Советот ги има истите средства како и Врховниот суд, одредени во годишниот буџет.

Вработените се истите вработени во Врховниот суд и има околу 80 и тоа секретари на судови, општ персонал и стенографи. Тие ги подготвуваат материјалите за сите постапки.

ДЕЛ V - ЗАДАЧИ

Советот е одговорен за назначување и унапредување на сите судии, вклучително и Административните претседатели на судовите, нивната позиција, преместување и дисциплина. Што се однесува до дисциплината, за ова прашање решава Советот кој заседава во полн состав и нема можност за жалба. Советот може да дејствува по поплаката за некој судски работник која што целосно се истражува по иницијатива на советот. Целосно се испочитувани одредбите на член 6 од Европската Конвенција за човекови права со оглед дека судскиот процес е сличен на скратена постапка при кривично судење. Судијата против кој се води дисциплинска постапка има право да биде застапуван од страна на адвокат, да повикува сведоци и вкрстено да ги испрашува сведоците.

Другите функции наведени во ова прашање се под надлежност на Врховниот суд, од кој што секогаш се бара да даде мислење за сите прашања во врска со донесување на нови закони за докази и судска администрација, но тој не учествува во процесот на подготовка на законот. Како што е веќе наведено, Врховниот суд е одговорен да ги

презентира своите мислења пред Парламентот и да ги објасни потребите на судството во врска со буџетот. Штом ќе се одобри судскиот буџет, распоредувањето на средствата спаѓа во исклучива надлежност на Врховниот суд.

Советот може да изврши истрага за каква било поплака против одреден судија, пред да ја започне дисциплинската постапка. Тоа го прави според Дисциплинскиот правилник од 2000 година, усвоен токму за оваа цел. Со него се бара назначување на судија кој што ќе биде истражен судија по дадената поплака, ќе прибира докази и ќе поднесува извештај до Советот, кој што потоа подигнува обвинение против судијата, доколку најде за потребно тоа да го стори. Судскиот процес што потоа следи ги има сите атрибути на скратен кривичен процес со сите процесуални и материјални механизми за заштита на судијата.

Со оглед на тоа дека членовите на Советот се исто така и членови на Врховниот суд, истите ги добиваат информациите како судии на Врховен суд. Инструкции, препораки и мислења за функционирање на судството дава Врховниот суд.

Функциите и одговорностите на Советот се одредени во Уставот и Администрирање на правдата (разни одредби) Закон бр. 33 од 1964, со соодветни амандмани. Одредбите за истите се општо формулирани и оставаат простор Советот да решава за конкретни работи со соодветни регулативи.

Нема конкретен етички кодекс, но од судиите се очекува да ги следат високите норми за нивната професија и вокација, а високи морални карактеристики се предуслов за нивното назначување.

Врховниот суд раководи со надворешните односи со судовите. Одлуките на Советот се објавуваат и достапни се за јавноста.

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

Советот е целосно независен од другите две власти и другите државни тела. Министерството за правда не е во никаква врска со Со-

ветот. Министерството припаѓа на извршната власт, а Советот е целосно автономно и независно судско тело.

Советот има функција различна од таа на Врховниот суд и нема поделба на одговорности и овластувања помеѓу Советот, Врховниот суд и Претседателите на судовите.

Одлуките на Советот не влијаат врз судовите. Поединечни судии чие што унапредување, преместување и дисциплина го разгледува Советот нема можност да ја обжали одлуката на Советот кој заседава во полн состав при одлучување за случајот во конечна инстанца. Но, постои право за жалба до Европскиот суд за човекови права.

Советот ги следи одредбите на Уставот и на Законот 33 од 1964 година за сите дисциплински прашања. Сите други наведени функции спаѓаат под одговорност на Врховниот суд.

ДЕЛ VII – ИДНИ ТРЕНДОВИ ЗА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Не се предвидуваат реформи на Советот во блиска иднина.

Сите односи се на релација Врховен суд и Здружение на судии или Адвокатскиот Совет.

Кипар е членка на ЕМСС, соработката меѓу меѓународните судски организации е мошна добра и има плодна размена на мислења.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА
КРАЛСТВОТО НОРВЕШКА ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007
ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Дали постои можност за мешање на законодавната власт во однос на судиите?

Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Парламентот (the Storting) до извесна мерка одлучува за регулативи кои се поврзани со организацијата на судовите, кои се однесуваат, *inter alia*, на бројот на судовите, законите според кои судовите донесуваат пресуди, на прашањето какви видови судови треба да постојат и географската надлежност на различните судови, каде треба да се лоцирани судовите, како и на процедурата за наменување на судии.

Дали е возможно законодавната власт или Парламентот да наложи истрага или да воспостави комисији:

- кои генерално се однесуваат на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.
- кои се однесуваат на работата на судиите?
- во поглед на фактите кои се веќе доставени до судовите?
- во поглед на процедурални постапки (на пр. телефонско прислушување, полициски притвор)?

Норвешкиот Устав е базиран на принципот на поделба на власта меѓу извршната власт (Кралот, т.е. Владата), законодавната власт (the Storting) и судската власт.

Принципот на независноста на судството не е изречно наведен во Уставот, но се претпоставува, на пр. во Член 88, според кој Врховниот суд донесува одлуки во крајна инстанца и Член 90, кој наведува дека на одлуките на Врховниот суд во никој случај не е можна жалба. Согласно Член 22 од Уставот, судиите не смеат, освен со судска одлука, да бидат разрешени, ниту пак прераспоредувани против нивна волја.

Општо земено, се претпоставува дека ниту законодавната ниту извршната власт не смее да наложи истрага која би се однесувала на судии. Барем, до сега не се формирани такви комисији. Сепак, извр-

шната власт, а најверојатно исто така и законодавната власт, може да наложи истрага и да формира комисии за третирање на работата на судиите во врска со процедурални прашања на определен случај. Не е јасно дали таквата истрага би можела да добие и поширок мандат, и доколку тоа е можно, границите не се јасно дефинирани.

Без двоумење е јасно дека другите државни власти не можат да поништат судска одлука. Истите не можат да му наложат на судот како да одлучува во определени случаи. Не смеат да интервенираат при судското постапување по конкретен случај кој е во тек, ниту пак да ги разгледуваат фактите поднесени до судовите во таквите случаи.

Министерството за правда нагласува, во својата забелешка од 19-ти октомври 2006 година во врска со уставните ограничувања околу истраги врз судовите, дали таква истрага треба да се спроведе или не, зависи *inter alia* од:

- сличностите меѓу истрагата и укинувањето на предметот,
- целта на таквата истрага,
- тоа дали таквата истрага е клучна за јавната доверба во судскиот систем,
- изминатото време; полесно се поведуваат истраги за постари случаи,
- тоа дали судската одлука подоцна била поништена од самите судови.

Досега такви комисии се формирани два пати во врска со специфични случаи и биле ограничени на судските налози кои ги контролираат процедуралните аспекти на случаите.¹

Дали е возможно мешање на извршната власт во однос на судиите?

Да.

Доколку одговорот е да, дали е возможно извршната власта да се вмеша:

- во изборот, обуката, кариерата, дисциплинските постапки на судиите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во наменувањето на претседателите на судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во управувањето со судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

Судии и претседатели на судови се наменуваат како виши државни службеници од страна на Советот на Кралот (King in Council), по добивањето на формални препораки од страна на Одборот за наменување на судии и Министерството за правда.

Извршната власт не се меша во обуката на судиите, ниту во дисциплинските постапки кои се однесуваат на судии, ниту пак во управувањето со судовите. Овие задачи се доделени на Националната администрација на судовите. Централните административни тела можат само да дадат генерални инструкции на Националната администрација на судовите, и тоа само во вид на истите административни правила кои важат за сите централни владини агенции.

Дали судскиот персонал работи под надлежност:

- на судија?
- на претседателот на судот?
- на Министерството за правда?

Судскиот персонал, (тие кои не се судии), работат под надлежност на претседателот на судот.

Кои се надлежностите на Претседателот на Судот:

- да ја евалуира работата на судиите на судот?
- да ја распределува работата меѓу судиите?
- да делува како дисциплински орган vis-à-vis судиите?
- да интервенира во кариерата на судиите?
- друго? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Претседателот на судот е одговорен за составот на судскиот персонал и за административните прашања. Судиите се независни во својата арбитража/пресудување, и претседателот на судот не може да се меша во или да ја евалуира нивната работа во таа смисла.

Претседателот ја дистрибуира работата меѓу судиите, во принцип по случаен избор, но воедно земајќи го предвид оптоварувањето на секој судија.

Претседателот на судот нема овластување или надлежност да делува како дисциплински орган vis-à-vis судиите од неговиот суд. Супервизорскиот комитет за судии², е посебно административно тело кое ги третира дисциплинските прашања.

Претседателот на судот не може да интервенира во кариерите на судиите.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Дали во Вашиот правосуден систем постои Судски совет?

Да.

Кое е точното име/назив на ова тело? (Доколку такво тело не постои, кој сектор или структура – на пример Министерството за правда – е одговорен за задачите на Советот?)

Називот е Национална администрација на судовите (Domstoladministrasjonen).

Каква е законската основа за Судскиот совет:

- Уставот?
- законите?
- друго? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Националната администрација на судовите е формирана на 1-ви ноември 2002 година согласно законите, како амандман на Законот за судови³.

Ве молиме, дајте кус историски преглед (кога беше формиран, кои беа причините за формирање на Советот, итн.) (во случај да не постои такво тело, зошто нема таков Совет и зошто задачите се во надлежност, на пример, на Министерството за правда?)

Норвешката комисија за судови беше воспоставена со Кралскиот декрет од 8-ми март 1996 година и со неа претседаваше Претседателот на Норвешкиот врховен суд. Од Комисијата се побара да даде извештаи, *inter alia*, за овие прашања:

- Организацијата на централното администрирање на судовите: Во тоа време, Министерството за правда беше одговорно за администрацијата на основните судови, а Комисијата беше задолжена да ги испита предностите и недостатоците, во принцип и во практика, на организирањето на централната администрација на судовите преку алтернативни решенија, и доколку тоа е упатно, да даде суштински предлози за нова организација.

- Наименувањето на судии: Судиите се наименуваа од страна на Владата (King in Council) на препорака на Министерството за правда, која од своја страна се надградуваше врз, *inter alia*, препораките дадени од страна на Советодавната комисија за наименување на судии. Задачата на Комисијата за судови беше да процени дали процесот на наименување на судии може да се подобри и формализира.

- Новите процедури на поплаки и дисциплински процедури за судии: Согласно описот на задачите, Комисијатата требаше да ја евалуира потребата, доколку воопшто ја има, за промени во механизмите за поплаки и дисциплинските механизми во поглед на судиите, и исто така да испита како еден таков механизам би можел, доколку воопшто може, да се регулира и организира, и каков вид на реакции би биле соодветни.

- Освен тоа, Комисијата исто така требаше да ја евалуира практиката на привремени судии и екстра-судски активности.

Мнозинството на членовите на Комисијата предложија нов административен систем, со засебна Судска администрација на чие чело би бил одбор избран од Парламентот (Storting) и во еден дел од Владата, при што фактичката администрација би била пренесена надвор од Министерството.

Врз основа на извештајот⁴ на Комисијата, во март 2001 година беше презентираан Парламентарен нацрт закон⁵. Најголемиот дел од предлозите беа прифатени и како резултат на тоа, на 1-ви ноември 2002 година се фомираше Националната администрација на судовите.

ДЕЛ III – СОСТАВ

Каков е составот на Судскиот совет:

- **Број на членовите?**

Одборот на Националната администрација на судовите се состои од девет члена.

- **Квалификации на членовите?**

Составот на одборот е определен со закон⁶, кој бара одборот да се состои од тројца судии од основните судови, еден судија од земјишните судови, двајца пратеници избрани од Парламентот (Storting), еден претставник од судските вработени и двајца адвокати.

- **Во поглед на членовите “судии”, дали е потребно тие да имаат специфични квалификации или искуства?**

Не.

- **Дали не-судии смеат да бидат членови на Советот? Ве молиме, специфицирајте (број, квалификација/специфична функција).**

Да.

Мнозинството членови на одборот не се судии. Двајца од членовите (не-судии) се избрани од Парламентот (Storting). Меѓу другите членови, двајца се адвокати а еден е претставник од вработените на судовите.

Опишете ја целокупната процедура на наменување:

- **Кој ги назначува членовите (судии или други институции или органи – Ве молиме специфицирајте)?**

- **Каков е системот за наменување (гласање, поединечни кандидати, назначување, итн.)?**

Како што е веќе наведено, одборот на Националната администрација на судовите се состои од девет члена, од кои двајца се избрани од Парламентот (Storting), и седум се наменуваат од страна на Владата:

- тројца судии од основните судови,
- еден судија од земјишните судови,
- еден претставник од вработените лица на судовите,
- двајца адвокати.

Како се наменувани Претседателот и/или Заменикот претседател на Советот?

Владата (King in council) одлучува кој од членовите на одборот ќе биде претседател на одборот. Во моментот претседател е судија од Врховниот суд. Претходниот претседател беше адвокат.

Колку трае мандатот на еден член на Советот?

Членовите на одборот се наменуваат со мандат од четири години, со можност за реизбор со уште еден четиригодишен мандат.

Дали еден член може да се отстрани од функцијата против негова/најзина волја, и доколку може, под кои услови?

Наменувањето или изборот на еден член на одборот може да се повлече доколку тој/таа не е способен/а или спремен/а да ги извршува своите обврски на правилен начин. Целиот одбор како таков може да биде отповикан од функцијата во случај на сериозни прекршувања на неговите обврски.

ДЕЛ IV – РЕСУРСИ

Од каде ги добива Советот финансиските ресурси?

Советот ги добива своите финансиски средства од националниот буџет.

Дали Советот има свои вработени?

Да.

Доколку нема, дали персоналот се обезбедува од страна на:

- Министерството за правда?
- Врховниот суд?
- друга институција? Ве молиме специфицирајте.

Колкав е бројот на вработените?

Околу 90 лица се вработени во Националната администрација на судовите.

Какви се квалификациите на вработените?

Националната администрација на судовите е поделена во седум одделенија: едно ИКТ одделение; едно одделение за човекови ресурси, организација и надлежности; едно одделение кое се грижи за прашањата на буџетот и сопственоста, едно одделение за стратегии за информирање и комуникации, едно судско одделение и едно одделение за прашања кои се однесуваат на земјишните судови .

Вработените имаат разновидни квалификации во зависност од работното место, на пр. некои се правници, други имаат образование од информатичка технологија, од кадровски менаџмент, новинарство или јавно информирање, како економисти итн.

Дали персоналот мора да биде составен, дури и само делумно, од судии?

Не, но некои судии се привремено ангажирани во Националната администрација на судовите.

Кои се задачите на вработените во Советот:

- да подготвуваат материјали за членовите на Советот?

Да.

- да обезбедуваат анализа и евалуација на работата на судовите за членовите?

Да.

- друго? Ве молиме специфицирајте.

ДЕЛ V – ЗАДАЧИ

Ве молиме, опишете ги различните задачи на Судскиот совет (во случај такво тело да не постои, Ве молиме специфицирајте кои тела се надлежни за долунаведените задачи – исто така види го делот VIII од овој прашалник):

Националната администрација на судовите е централна администрација за Врховниот суд, шесте Апелациски судови, 79-те Окружни судови и 39-те Земјишни судови. Националната администрација на судовите не е одговорна за обвинителите, но под нејзина одговорност потпаѓа и помошниот персонал.

• во областа на кадровската политика (наименување и унапредување на судии, наименување на Претседателите или на Административните директори на судовите, определување на бројот и локацијата на судиите или судовите, трансфер на судии, итн.)?

Судиите се наименуваат како виши државни службеници од страна на Владата, откако Одборот за наименување на судии - засебно тело за наименување на судии⁷ - ќе ги даде своите формални препораки. Одборот за наименување на судии е составен од тројца судии, двајца не-правници наименувани како претставници на јавноста, еден адвокат и еден правник вработен во јавниот сектор.

Претседателот и другите членови на Одборот се наименуваат од Владата.

Одборот за наименување на судии разгледува пријави до Окружните и Градските судови, Апелациските судови и Врховниот суд. Исклучок се прави само за местото на Претседателот на Врховниот суд. Одборот препорачува тројца кандидати. Прерораките на Одборот имаат голема тежина кога Владата го прави конечниот избор. Владата не смее да избере кандидат кој не добил препорака од Одборот, освен ако Владата не побарала од Одборот да направи специјална оценка на засегнатиот кандидат. Препораката на Одборот се објавува, но не и причините за препораката.

Националната администрација на судовите го администрира секретаријатот за Одборот за наименување на судии.

Националната администрација на судовите исто така:

- го администрира секретаријатот за Супервизорскиот комитет за судии;
- е субјектот одговорен за чување на и управување со националниот регистар на екстра-судските активности на судиите;
- е одговорна за обезбедувањето и општото управување со зградите на сите судови во земјата.

• во областа на иницијалната и/или континуираната обука за судии и/или вработени во судовите?

Националната администрација на судовите има општа одговорност за тековната компетентност во самото судство и делува како секретаријат за различните комитети за професионална обука, на пример Советот за професионална обука на судии во Норвешка.

• во областа на работата на судовите генерално гледано (оценка на квалитетот во работењето на судовите, поставување на стандарди за политиките и практичното работење и на цели за судовите, наметнување казни за злоупотреба на средствата)?

Националната администрација на судовите презема иницијативи во поглед на организацискиот развој и подобрувањето на управувањето со судовите.

• во областа на индивидуалната работа на еден судија (евалуација на неговата/нејзината работа, поставување на критериуми за евалуација како квалитет и/или квантитет на пресуди)?

Не.

• во областа на дисциплинската постапка против еден судија (дали Советот има овластување за иницијатива или за сакции, дали е возможна жалба или некој друг правен лек против санкцијата, ако Советот има овластување во дисциплински прашања, дали ги почитува одредбите од Членот 6 од ЕКЧП?)

Националната администрација на судовите го администрира секретаријатот за Супервизорскиот комитет за судии, засебно независно административно тело, кои третира дисциплински прашања, воспоставено како резултат на извештајот на Норвешката комисија за судови⁸, спореди прашање 10.

Националната администрација на судовите има право на поплака, како за неприкладно однесување на еден судија во текот на извршувањето на неговата или нејзината работа, така и за неприкладно однесување надвор од работата, но Администрацијата на судовите нема никакво овластување во дисциплински прашања.

Процедурата во дисциплинските постапки се базира на одредбите од Законот за јавна администрација и Законот за слобода на информациите. Одлуките на Супервизорскиот комитет во дисциплинските постапки се сметаат за индивидуални одлуки, кои дозволуваат да се применат специјалните правила од Законот за јавна администрација во поглед на таквите одлуки.

Судијата и страната која ја поднела поплаката имаат универзално право да дадат усни докази пред Супервизорскиот комитет, освен доколку Комитетот не смета дека тоа е навистина непотребно за разјаснувањето на случајот. Супервизорскиот комитет може да повика сведоци, а докази можат да се добијат и од лица на далечина.

Состаноците на Супервизорскиот комитет обично се одржуваат без присуство на јавноста.

На одлуките на Супервизорскиот комитет на може да се вложи жалба, иако страните во еден административен случај можат да ја напаѓаат таквата одлука на суд преку поднесување на граѓанска тужба за судско разгледување. Временскиот рок за поднесување на таквата тужба е два месеца.

• во областа на буџетот за судството (дали Советот учествува во преговорите за буџетот со Владата или Парламентот, дали Советот е надлежен за под-распределба на финансиските ресурси кои им се доделени на судовите, за користењето на средствата од страна на поединечните судови, кои судови)?

Новешкиот закон за судови, во делот 33, потцртува дека е обврска на Националната администрација на судовите да ги администрира судовите на правилен и задоволителен начин.

Националната администрација на судовите има разновидни задачи. Една од најважните обврски е одговорноста за буџетите на судовите и подготвувањето на предлог буџетите.

Националната администрација на судовите е одговорна за буџетите на судовите и поднесува предлог буџети и до Владата и директно до Парламентот (Storting).

Националната администрација на судовите е воедно одговорна за финансиските стратегии и мерките за финансиска ефикасност во самите судови. Националната администрација на судовите поднесува предлог буџети до Владата, но може да се обрати и директно до Парламентот.

Вкупниот годишен буџет доделен на сите судови изнесува 164 милиони евра (1,373 милијарди норвешки круни). Ова ги вклучува Врховниот суд и специјалните судови (на пр. Земјишните судови).

• во други области кои не се наведени погоре (на. пр. учество во процесите на подготвување на нацрт закони, поднесување извештаи до Владата/Парламентот за позначајни проблеми во судскиот систем)? Ве молиме специфицирајте.

Националната администрација на судовите придонесува за развојот на регулативата и ја известува Владата за суштинските проблеми во судскиот систем.³

Дали Советот има истражни овластувања? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Не.

Како можат членовите на Советот да имаат информации за конкретното функционирање на судовите (од каде добиваат информации, дали информациите се анализираат)? Ве молиме опишете.

Преку годишни и периодични извештаи од различните судови.

Какви видови нормативи може да издаде Советот:

- **мислења за функционирањето на судството?**

Да.

- **препораки?**

Да.

- **инструкции до судовите?**

Да, до извесна мерка во административни и економски прашања.

- **одлуки?**

Дали функциите или обврските на Советот се опишани во некој закон или други нормативни акти? Ве молиме, специфицирајте.

Да, предвидено со закон, спореди го одговорот на прашањето 28.

Доколку одговорот е да, дали формулацијата на овие задачи е согласно законите генерална, дури и декларативна, или е прилично конкретна и специфична?

Формулацијата на овие задачи е прилично генерална, опишана во делот 33 од Норвешкиот закон за судови, потцртувајќи дека одговорност на Националната администрација на судовите е да ги администрира судовите на правилен и задоволителен начин.

Дали Вашата земја има етички кодекс за судии и дали една од задачите на Советот е да го гарантира неговото почитување?

Не, иако еден комитет наменет од страна на Националната администрација на судовите подготвува етички кодекс за судии.

Дали Советот раководи со надворешните односи на судовите:

- **дали има одделение за односи со јавноста?**

Да.

- **како обезбедува транспарентност во своето работење и организација?**

Националната администрација на судовите е одговорна за развивање на работата околу подобро информирање во самите судови, меѓу судовите, како и на јавноста и медиумите. Интернет страницата⁹ заедно со интранетот, различните публикации и односите со медиумите се важни инструменти во овој поглед. Информациите за Националната администрација на судовите, нејзината

организација и функционирање, се достапни на нејзината веб-страница, вклучувајќи ги и информациите од состаноците на одборот.

Дали одлуките на Советот се објавуваат и дали се достапни за сите?

Националната администрација на судовите е тело на централната Влада кое претставува административна агенција, и согласно законот за јавноста на таквите агенции, досиејата се јавни, освен кај исклучоци предвидени од некој закон или направени согласно законите.

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

До кој степен работата на Советот е под влијание на:

• извршната власт?

Владата (King in Council) може согласно делот 33 од Законот за судови да донесе одлуки во врска со активностите на Националната администрација на судовите како и за судскиот систем. Владата мора да го извести Парламентот за својата одлука. Оваа одредба до сега се уште не е искористена.

Министерството за правда нема надлежност да наметне инструкции на Националната администрација на судовите, ниту пак на судовите во областа на административните прашања.

• законодавната власт?

Норвешкиот Парламент (Storting) може да даде инструкции за задачите кои се дадени на Националната администрација на судовите.

Дали Советот е независен од други државни органи, така што не е предмет на контролирана одговорност во поглед на истите?

Националната администрација на судовите е независна од другите Државни субјекти и не е предмет на контролирана одговорност од нивна страна.

Каква е поделбата на одговорностите и овластувањата меѓу Судскиот совет и Министерството за правда?

Министерството за правда раководи со буџетот и сета подготвителна работа околку новите закони кои се однесуваат на судовите. Националната администрација на судовите е мошне слободна во администрирањето на судовите. Нацрт буџетот се презентира до Министерството и е вклучен во вкупниот нацрт буџет на Владата. Освен од вообичаеното известување за буџетот, Парламентот (Storting) исто така има контрола врз судовите и Администрацијата на судовите преку Канцеларијата на Главниот ревизор, кој освен ревидирање на сметките, е исто така во можност да врши ревизија и на администрацијата во областа на судовите.

Каква е поделбата на одговорностите и овластувањата меѓу Судскиот совет, Врховниот суд и претседателите на судовите?

Националната администрација на судовите има одговорност за генералното администрирање на судовите. Претседателите на судовите се одговорни за составот на судскиот персонал и економските и административните прашања на поединечните судови. Ниту Врховниот суд ниту неговиот претседател, во оваа смисла, се во поинаква позиција од подредените судови или претседателите на подредените судови.

Дали Врховниот суд или највисоките судови се исто така предмет на овластувањата на Судскиот совет, или дали во овој поглед важат специјални правила?

Врховниот суд е предмет на извршување на овластувањата на Националната администрација на судовите во поглед на административните и финансиските прашања.

Кој одлучува за приоритетите во делувањето на Советот?

Норвешкиот Парламент (Storting) може да даде инструкции за задачите кои се дадени на Националната администрација на судовите, но Администрацијата на судовите самата решава за своите сопствени приоритети во рамки на своите ресурси и различните задачи.

Дали е возможно поединечните судови или судии да се жалат на одлуките на Советот? Како?

Не.

Кои инструменти или практики се применуваат од страна на Советот:

- **за заштита на независноста на судиите?**

Никои специфични.

- **за заштитување на судиите од несоодветно мешање и/или напади кои доаѓаат од јавноста, медиумите и другите органи на Државата?**

Никои специфични.

- **за интервенирање во случај на напади против неговите интереси?**

Никои специфични.

- **за подобрување на работните методи на судиите?**

Норвешката администрација на судовите има иницирано и развиено нов компјутерски-базиран систем за административни и судски процедури, со кој, *inter alia*, се подобрува контролата на квалитетот за процедури и до извесна мерка се поедностави судското оповарување преку изработка на шаблони И применливи стандарни формулари за документи.

ДЕЛ VII – ИДНИ ТРЕНДОВИ ЗА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Дали има особени фундаментални проблеми кои се однесуваат на административното менаџирање на судовите *vis-à-vis* улогата на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Не.

Дали се разговара за или дали се предвидуваат во блиска иднина реформи кои се однесуваат на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Не.

Дали има врски меѓу Судскиот совет и професионалните организации или асоцијации на судиите?

Да. Се одржуваат состаноци меѓу Националната администрација на судовите и Норвешката асоцијација на судии, и тоа меѓу соодветните одбори еднаш годишно, а почесто меѓу Асоцијацијата на судии и работните тела во рамките на Администрацијата на судовите. Асо-

цијацијата на судии исто така наменува кандидати за - и има свој претставници во - голем број на различни работни групи формирани од страна на Администрацијата на судовите.

Дали Вашата земја е членка на Европската мрежа на Судски совети - ЕМСС (ENCJ), кои се конкретните придобивки од таквото членство:

- **во поглед на националните активности на Вашиот Совет?**

- **во поглед на меѓународната соработка?**

Норвешка не е членка на ЕМСС (ENCJ) поради фактот што Норвешка не е членка на Европската Унија. Норвешката Администрација на судови аплицираше за статус на набљудувач, но се уште не е решавано по апликацијата.

Дали има некои други карактеристики кои се однесуваат на Судскиот совет кои би можеле да се интересни за другите од компаративен аспект? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

ДЕЛ VIII – ЗЕМЈИ БЕЗ СУДСКИ СОВЕТ

Фусноти

1. Норвежанец, машко, роден во 1941 година и починат во 2005 година, беше осуден во 1978 и 1981 година за два засебни случаи на силување и убиство, по што отслужи вкупно 18 години затворска казна. Во 2000 година, неговиот бранител побара ново судење за обата случаја. Норвешкиот врховен суд го прифати барањето за случајот од 1981 година, и Апелацискиот суд Borgarting во октомври 2004 година ја поништи пресудата и го ослободи од обвинението за силување и убиство. Во 2005 година се дозна дека друго лице на смртната постела признало дека е виновно за обете убиства, и во август 2006 година, по ревизија од страна на Норвешкиот одбор за ревизија на кривични случаи, Апелацискиот суд Frostating постхумно го ослободи и од обвинението за силување и убиство поврзано со случајот од 1978 година. Повиците за формална истрага за однесувањето на обвинителите и полицијата во септември 2006 година резултираа со формирање на комисија назначена од Норвешката влада која имаше за задача да открие зошто лицето било противзаконски осудено и да процени дали се потребни промени во системот на кривична правда со цел да се избегнат противзаконски пресуди во иднина. Владата, од страна на Министерот за правда, на 21-во ноември 2006 година одлучи на Комисијата исто така да % се даде задача да ја истражи улогата на судовите во пресудите од 1978 и 1981 година, иако со ограничување само на судските налози кои ги контролирале процедуралните аспекти на случаите. Слична истрага се иницираше од страна на Парламентот во 1995 година, исто така поврзана со противзаконска пресуда за убиство, каде комисијата назначена од Владата требаше да го истражи однесувањето на обвинителите и полицијата. На Комисијата исто така % беше дадена задача да ја истражи улогата на судот, но ограничено само на судските налози кои ги контролирале само процедуралните аспекти на случајот.

2. Спореди прашање 23.

3. Закон за судови, поглавје 1 А

4. Објавено како NOU 1999:19

5. Бр. 44 (2000-2001) Амандмани на Законот за судови (Централната администрација на судови и Местата на судиите)

6. Закон за судови дел 33а
7. Воспоставено согласно Законот за судови дел 55 а
8. Што резултираше со амандман на Поглавјето 12 во Законот за судови.
9. www.domstol.no

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА ПОЛСКА ЗА
МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Дали постои можност за мешање на законодавната власт во однос на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Директното мешање не е возможно, Само преку донесувањето на закони.

Дали е возможно законодавната власт или Парламентот да наложи истрага или да воспостави комисији:

- кои генерално се однесуваат на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.
 - кои се однесуваат на работата на судиите?
 - во поглед на фактите кои се веќе доставени до судовите?
 - во поглед на процедурални постапки (на пр. телефонско прислушување, полициски притвор)?
- Не е возможно.

Дали е возможно мешање на извршната власт во однос на судиите?

Директното мешање е ограничено. Законот за структурата на судовите, како и регулативите кои се однесуваат на обуката на судите (пријавување за судии) вклучуваат низа овластувања за Министерството за правда.

Доколку одговорот е да, дали е возможно извршната власт да се вмеша:

- во изборот, обуката, кариерата, дисциплинските постапки на судиите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во наменувањето на претседателите на судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во управувањето со судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

Вмешаност на извршната власт:

- Министерството за правда, по прибавување на мислење од Советот за судството, формира и распушта судови.
- Министерството за правда наменува претседатели и заменици претседатели на судови, по прибавување на мислење од соодветните судски органи.
- Министерството за правда може да отповика претседател или заменик претседател за време на неговиот мандат. Таквото отповикување следи по прибавување на мислење од Судскиот совет. Негативното мислење на Советот е обврзувачко за Министерството.
- Министерството за правда наменува и отповикува директори и финансиски раководители на судови.
- Министерството за правда ја надгледува административната работа на судовите.
- Министерството за правда, по прибавување на мислење од Судскиот совет, донесува законски акти кои ја определуваат организацијата и начинот на работа на судовите.
- Министерството за правда на годишно ниво воспоставува определен број на слободни работни места за судии за определени судови и истото го објавува во Службениот весник на Министерството во случај на ослободување на односното место, не подоцна од два месеца по ослободувањето на местото.
- За секое слободно работно место за судија, Судскиот совет може да биде известен за кандидат од страна на Министерството за правда.
- Министерството за правда може да бара преземање на дисциплинска постапка против судија и има право да поднесе жалба.
- Министерството за правда наменува и може веднаш да отповика помошници судии со согласност на одборот на судиите на судот.
- Министерството за правда остварува супервизија врз квалитетот на судиското работење.

–Обуката и професионалното усовршување на судиите, помошниците на судиите, арбитражите, како и вработените во судовите и јавните обвинителства се спроведува од страна на Националниот центар за обука на субјектите од основните судови и јавните обвинителства, субјект кој е одговорен пред Министерството за правда.

Дали судскиот персонал работи под надлежност:

- на судија?
- на претседателот на судот?
- на Министерството за правда?

Судскиот персонал работи под надлежност на претседателот на судот.

Кои се надлежностите на Претседателот на Судот:

- да ја евалуира работата на судиите на судот?
- да ја распределува работата меѓу судиите?
- да делува како дисциплински орган vis-à-vis судиите?
- да интервенира во кариерата на судиите?
- друго? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Претседателот на судот ја усмерува работата на судот и го претставува во надворешните односи, го управува судот; тој/таа е службеник надреден на другите судии во судот; им доделува на судиите функции и ги разрешува од истите – по прибавување на мислење од одборот на судиите на судот.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Дали во Вашиот правосуден систем постои Судски совет?

Да.

Кое е точното име/назив на ова тело? (Доколку такво тело не постои, кој сектор или структура – на пример Министерството за правда – е одговорен за задачите на Советот?)

Krajowa Rada Sądownictwa (Национален судски совет).

Каква е законската основа за Судскиот совет:

- Уставот?
- законите?
- друго? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.
Законска основа – Уставот и Законот за Национален судски совет од 27-ми јули 2001 година.

Ве молиме, дајте кус историски преглед (кога беше формиран, кои беа причините за формирање на Советот, итн.) (во случај да не постои такво тело, зошто нема таков Совет и зошто задачите се во надлежност, на пример, на Министерството за правда?)

Проектот за формирање на Советот произлезе како резултат на еден политички договор склучен во тек на дебатите во вид на “Тркалезни маси”, а кој претпостави формирање на уставен орган кој би се состоел од претставници на сите три власти – законодавната, извршната и судската. Политичката трансформација, која отпочна во 1989 година, донесе едно ново сфаќање за улогата и поставеноста на судството во една демократска држава. Законот за Национален судски совет од 27-ми јули 2001 година наведува дека Советот ја штити независноста на судиите и на судството како такво. Законот за Национален судски совет од 27-ми јули 2001 година е на сила во овој момент.

ДЕЛ III – СОСТАВ

Каков е составот на Судскиот совет:

- Број на членовите?
- Квалификации на членовите?
- Во поглед на членовите “судии”, дали е потребно тие да имаат специфични квалификации или искуства?

- Дали не-судии смеат да бидат членови на Советот? Ве молиме, специфицирајте (број, квалификација/специфична функција). Советот се состои од 25 члена.

Опишете ја целокупната процедура на наменување:

- Кој ги назначува членовите (судии или други институции или органи – Ве молиме специфицирајте)?
- Каков е системот за наменување (гласање, поединечни кандидати, назначување, итн.)?

Членови на Советот се: првиот Претседател на Врховниот суд, Претседателот на Врховниот административен суд, лице наменувано од Претседателот на Република Полска, Министерот за правда, 4 члена избрани од Сејмот од редот на пратениците и 2 члена избрани од Сенатот од редот на сенаторите; 10 судии – претставници на основните судови (избрани од Генералното заседание на судиите од основните судови, 2 судии од Врховниот суд – избрани од Генералното заседание на судиите од Врховниот суд; 2 судии од административните судови, избрани од Генералното заседание на судиите на Врховниот административен суд и еден судија од воен трибунал, избран од Заседанието на судите од воените трибунали. Мандатот на членовите на Советот избрани од Сејмот и Сенатот истекува најдоцна во рок од три месеци по престанокот на мандатот на Сејмот и на Сенатот.

Како се наменувани Претседателот и/или Заменикот претседател на Советот?

Претседателот и двајца Заменици претседатели се избираат од Советот за време на првата седница.

Колку трае мандатот на еден член на Советот?

Општиот мандат на еден член е 4 години. Ангажманот на членовите избрани од Сејмот и Сенатот истекува најдоцна во рок од три месеци по престанокот на мандатот на Сејмот и на Сенатот. Лицето наменувано од Претседателот на Република Полска ја извршува својата функција со неограничен мандат и може да се разреши во било кое време. Мандатот на ова лице истекува најдоцна во рок од три месеци по престанокот на мандатот на Претседателот.

Дали еден член може да се отстрани од функцијата против негова/најзина волја, и доколку може, под кои услови?

Членовите на Советот можат да се разрешат за време на нивниот мандат од страна на телото кое ги избрало.

ДЕЛ IV – РЕСУРСИ

Од каде ги добива Советот финансиските ресурси?

Советот своите финансиски средства ги добива од буџетот.

Дали Советот има свои вработени?

Да. Од 01.01.2007 година, Советот се стекна со финансиска независност и се воспостави Канцеларијата. Во моментот, Канцеларијата се организира.

1. Какви се квалификациите на вработените?

2. Дали персоналот мора да биде составен, дури и само делумно, од судии?

3. Кои се задачите на вработените во Советот:

- да подготвуваат материјали за членовите на Советот?
- да обезбедуваат анализа и евалуација на работата на судовите за членовите?
- друго? Ве молиме специфицирајте.

Главната цел на Канцеларијата е да помага при извршувањето на задачите на Советот.

ДЕЛ V – ЗАДАЧИ

Ве молиме, опишете ги различните задачи на Судскиот совет (во случај такво тело да не постои, Ве молиме специфицирајте кои тела се надлежни за долунаведените задачи – исто така види го делот VIII од овој прашалник):

- во областа на кадровската политика (наименување и унапредување на судии, наименување на Претседателите или на Административните директори на судовите, определување на бројот и локацијата на судиите или судовите, трансфер на судии, итн.)?
- во областа на иницијалната и/или континуираната обука за судии и/или вработени во судовите¹?
- во областа на работата на судовите генерално гледано (оценка на квалитетот во работењето на судовите², поставување на стандарди за политиките и практичното работење и на цели за судовите, наметнување казни за злоупотреба на средствата)?
- во областа на индивидуалната работа на еден судија (евалуација на неговата/нејзината работа, поставување на критериуми за евалуација како квалитет и/или квантитет на пресуди³)?
- во областа на дисциплинската постапка против еден судија (дали Советот има овластување за иницијатива или за сакции, дали е возможна жалба или некој друг правен лек против санкцијата, ако Советот има овластување во дисциплински прашања, дали ги почитува одредбите од Членот 6 од ЕКЧП)?
- во областа на буџетот за судството (дали Советот учествува во преговорите за буџетот со Владата или Парламентот, дали Советот е надлежен за под-распределба на финансиските ресурси кои им се доделени на судовите, за користењето на средствата од страна на поединечните судови, кои судови)?
- во други области кои не се наведени погоре (на. пр. учество во процесите на подготвување на нацрт закони, поднесување извештаи до Владата/Парламентот за позначајни проблеми во судскиот систем)? Ве молиме специфицирајте.

Советот ќе ги извршува дејствата предвидени со актите, а особено:

1) ќе усвојува резолуции за поднесување пријави до Уставниот суд за испитување на усогласеноста на нормативните акти кои ја уредуваат независноста на судовите и судиите со Уставот на Република Полска,

2) ќе рагледува и оценува кандидати за вршење служба како судии во Врховиот суд, Врховниот административен суд, основните судови, административните судови и воените трибунали на војводствата,

3) ќе му доставува на Претседателот на Република Полска барања за наменување на судии во Врховниот суд, Врховниот административен суд, основните судови, административните судови и воените трибунали на војводствата,

4) ќе разгледува барања за пензионирање на судии и согласност за судии кои навршиле 65 години за понатамошно вршење на должност,

5) ќе ги разгледува пријавите поднесени од пензионирани судии за повторно наменување за вршење служба како судии,

6) ќе наменува дисциплински омбудсман на судиите на основните судови,

7) ќе искажува мислење по наменувањето или разрешувањето на претседатели или заменици претседатели на основните судови или воените трибунали,

8) ќе решава за правилата на професионалната етика кои се обврзувачки за судиите и ќе го мониторира придржувањето до истите.

2. Освен тоа, Советот:

1) ќе дава мислење за активните судии,

2) ќе определува критериуми за оценување на кандидатите за служба како судии од страна на претседателите на окружните и апелациските судови,

3) ќе дава мислење по нацрт законски акти кои го регулираат надоместот кој им следува на судиите и ќе доставува жалби по ова прашање,

4) ќе дава мислење по нацрт нормативните акти кои се однесуваат на судството и судиите,

5) ќе дава мислење за обуката на кандидатите за судии, опфатот и методот за спроведување на правосудниот испит и определувањето на резултатите од истиот,

6) ќе дава мислење за правилата за оценување на работата извршена од помошници судии,

7) ќе го искажува својот став по прашања кои се однесуваат на судовите и судиите поставени на дневниот ред на Советот од страна на Претседателот на Република Полска, другите службени органи и самоуправните органи на судиите,

8) ќе го мониторира придржувањето до правилата на професионалната етика од страна на судиите.

Дали Советот има истражни овластувања? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Не.

Како можат членовите на Советот да имаат информации за конкретното функционирање на судовите (од каде добиваат информации, дали информациите се анализираат)? Ве молиме опишете.

Од судовите, од Министерството за правда.

Какви видови нормативи може да издаде Советот:

- мислења за функционирањето на судството?
- препораки?
- инструкции до судовите?
- одлуки?

Мислења и препораки.

Дали Вашата земја има етички кодекс за судии и дали една од задачите на Советот е да го гарантира неговото почитување?

Советот има донесено збир на принципи на професионална етика за судии.

Дали Советот раководи со надворешните односи на судовите:

- дали има одделение за односи со јавноста?
- како обезбедува транспарентност во своето работење и организација?
Советот има свој портпарол.

Дали одлуките на Советот се објавуваат и дали се достапни за сите?

Одлуките на Советот се објавуваат и се достапни на интернет (www.krs.pl).

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

До кој степен работата на Советот е под влијание на:

- извршната власт?
- законодавната власт?
- Извршната власт има влијание врз работата на Советот преку иницирање на нацрт законски акти (вклучувајќи акти кои потпаѓаат во делокругот на активностите на Советот).
- Законодавната власт влијае – преку модифицирање на законски акти.

Дали Советот е независен од други државни органи, така што не е предмет на контролирана одговорност во поглед на истите?

Советот е независен од другите државни субјекти.

Каква е поделбата на одговорностите и овластувањата меѓу Судскиот совет и Министерството за правда?

Советот е тело одговорно за независноста на судиите и само-зависноста на судовите. Министерството за правда извршува административна супервизија над судовите и финансиското менаџирање на судовите.

Каква е поделбата на одговорностите и овластувањата меѓу Судскиот совет, Врховниот суд и претседателите на судовите?

Нема никаква директна врска и односи.,

Дали Врховниот суд или највисоките судови се исто така предмет на извршување на овластувањата на Судскиот совет, или дали во овој поглед важат специјални правила?

Советот е единствениот орган надлежен во поглед на сите судии, вклучувајќи ги и судиите од Врховниот суд.

Кој одлучува за приоритетите во делувањето на Советот?

Тоа произлегува од одредбите на Уставот и на Законот за Национален судски совет како и од одлуките усвоени од страна на самиот Совет.

Дали е возможно поединечните судови или судии да се жалат на одлуките на Советот? Како?

Возможно е, во случаи предвидени со закон.

Кои инструменти или практики се применуваат од страна на Советот:

- за заштита на независноста на судиите?
- за заштитување на судиите од несоодветно мешање и/или напади кои доаѓаат од јавноста, медиумите и другите органи на Државата?
- за интервенирање во случај на напади против неговите интереси⁴?

• за подобрување на работните методи на судиите?

Советот: усвојува резолуции, позиции, дава мислења по повод законски акти кои се однесуваат на судството и судиите; Советот може да доставува претставки до Уставниот трибунал за испитување на усогласеноста на нормативните акти кои ја регулираат независноста на судовите и судиите со Уставот; спроведува медиумски активности (конференции за печат), решава по критериумите за евалуација на работата извршена од страна на судиите, решава за Збирката принципи за професионална етика на судиите и го мониторира придржувањето до истите.

ДЕЛ VII – ИДНИ ТРЕНДОВИ ЗА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Дали има особени фундаментални проблеми кои се однесуваат на административното менаџирање на судовите vis-à-vis улогата на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Овластувањата на Министерството за правда се прешироки.

Дали се разговара за или дали се предвидуваат во блиска иднина реформи кои се однесуваат на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Во моментот во Парламентот се дискутира нацрт законски акт, кој предвидува проширување на задачите за Советот со анализирање на надлежностите на судовите.

Воедно, се води дискусија и за намалување на улогата на Советот.

Дали има врски меѓу Судскиот совет и професионалните организации или асоцијации на судиите?

Добри врски, размена на искуства.

Дали Вашата земја е членка на Европската мрежа на Судски совети – ЕМСС (ENCJ), кои се конкретните придобивки од таквото членство:

- во поглед на националните активности на Вашиот Совет?
- во поглед на меѓународната соработка?
Членството во ЕМСС ја зајакнува позицијата на Советот во неговите активности, му дава можност за поширока перспектива и размена на искуства.

Дали има некои други карактеристики кои се однесуваат на Судскиот совет кои би можеле да се интересни за другите од компаративен аспект? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА РЕПУБЛИКА
ТУРЦИЈА ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО
ВРСКА СО СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ I – ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

1. Дали постои можност за мешање на законодавната власт во однос на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Не.

– Уставот јасно зацртува дека Република Турција е држава која се раководи според владеењето на правото.

Членот 2 од Уставот гласи:

Република Турција е демократска, секуларна и социјална држава која се раководи според владеењето на правото.

– Принципот на Раздвојување на власта
Принципот на раздвојувањето на власта е прифатен во Уставот.

– Генералните принципи на Уставот го зацртуваат извршувањето на Законодавната власт, Извршната власт и Судската власт.

Судска власт

– Судската власт ќе се спроведува од страна на независни судови во име на Турската нација. (Член 9 од Уставот).

Во согласност со овие одредби, Делот Три од Уставот е насловен **Фундаментални органи на Републиката** и содржи три поглавја:

- Законодавна власт (Член 75-100),
- Извршна власт (Член 101-137), и
- Судска власт (Член 138- 160).

Судиите се независни при извршувањето на своите обврски.

Член 138 од Уставот гласи:

Судиите ќе се независни при извршувањето на своите обврски; тие ќе носат одлуки согласно Уставот, законите и своите лични убедувања во согласност со законите.

Ниеден орган, власт, тело или поединец не смее да им дава наредби или инструкции на судовите или судиите во врска со извршувањето на судската власт.

Ниеден орган, власт, тело или поединец не смее да им праќа циркуларни писма или да им дава препораки или предлози.

Во парламентот нема да се поставуваат прашања, да се држат дебати или даваат изјави поврзани со извршувањето на судската власт во врска со определен случај кој е во постапка.

Закнодавните и извршните органи и администрацијата ќе се придржуваат кон одлуките на судовите; овие органи и администрацијата нема да ги менуваат одлуките на било каков начин, ниту ќе го одложуваат нивното извршување.

(Член 138 од Уставот).

Истиот принцип се повторува во Законот за судии и јавни обвинители Бр.: 2802 (Службен Весник - С.В.: 26/2/1983 бр.: 17971).

- Суддите ќе ги вршат своите обврски согласно принципите на независност на судовите и гаранција на сигурност на судиите.

- Ниеден орган, власт, тело или поединец не смее да им дава наредби или инструкции на судовите или судиите во врска со извршувањето на судската власт, да им праќа циркуларни писма или да им дава препораки или предлози.

- Судиите ќе се независни при извршувањето на своите обврски. Тие ќе носат одлуки согласно Уставот, законите и своите лични убедувања. (Член 4 од Законот Бр: 2802)

Гаранција на сигурност и на судии и јавни обвинители

Судиите и јавните обвинители;

- не смеат да се отпуштаат или пензионираат пред возраста пропишана со Уставот;

- ниту да им се ускратат платите, придонесите или другите права поврзани со нивниот статус, дури и кога тоа резултира од укинувањето на нивниот суд или работно место. (Член 139/1 од Уставот).

Исклучоците од оваа гаранција ќе бидат назначени со законите:

- оние кои се осудени за престап кој бара отпуштање од професијата,

- оние кои дефинитивно не се во состојба да ги вршат своите обврски по основ на болест, и

- оние за кои е утврдено дека се неподобни да останат во професијата. (Член 139/II од Уставот).

Истите одредби се присутни и во Законот за судии и јавни обвинители.

- Судиите и јавните обвинители нема да се отпуштаат или пензионираат пред возраста пропишана со Уставот; ниту ќе им се ускратат платите, придонесите или другите права поврзани со нивниот статус, дури и кога тоа резултира од укинувањето на нивниот суд или работно место.

- Воспоставени се исклучоци, кои ќе бидат назначени со законите а ќе се однесуваат на оние кои се осудени за престап кој бара отпуштање од професијата, на оние за кои дефинитивно се проценило дека не се во состојба да ги вршат своите обврски по основ на болест, и на оние за кои е утврдено дека се неподобни да останат во професијата. (Член 44, Закон Бр: 2802)

Формирање на судови

Формирањето на судовите, нивните функции и надлежности се регулираат само со закон. (Член 142 од Уставот).

- Законот за формирање на Судови од прва инстанца и Апелациски судови, Бр.: 5235 (Службен Весник: 7-ми октомври 2004 бр.: 25606) го регулира формирањето на граѓански и кривични судови и апелациски судови.

Надлежност на судовите

Судството има надлежност врз сите прашања од судска природа и има ексклузивна власт да одлучува дали определено прашање доставено на одлучување лежи во надлежност согласно законските дефиниции.

Пресуда дадена од еден суд не може да биде предмет на ревизија од страна на извршната или законодавната власт.

Пресуда дадена од суд може да биде предмет на ревизија по жалба до соодветната инстанца - Високите судови, Касацискиот суд или

Државниот совет, во согласност долунаведените релевантни закони:

- Закон за кривична постапка, Член 260-310,
- Закон за граѓанска постапка, Член 426-444,
- Закон за постапка на административна арбитража, Член 45-55.

2. Дали е возможно законодавната власт или Парламентот да наложи истрага или да воспостави комисији:

- кои генерално се однесуваат на судиите? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.
- кои се однесуваат на работата на судиите?
- во поглед на фактите кои се веќе доставени до судовите?
- во поглед на процедурални постапки (на пр. телефонско прислушување, полициски притвор)?

Не е возможно законодавната власт или Парламентот да наложат истраги или да воспостават комисији кои би се однесувале на судии и на факти веќе доставени до судовите поради, како што е веќе наведено погоре (прашање 1), правилата кои обезбедуваат независност на судството.

Правилата на Уставот за законодавната власт или Парламентот да наложат истраги или да воспостават комисији се следниве:

A. Општи одредби

ЧЛЕН 98. Турското велико народно собрание ќе ја спроведува својата супервизорска власт преку прашања, собраниски анкети, генерални расправи, предлози за изгласување недоверба и собраниски истраги. Прашање преставува барање за информации адресирано до Премиерот или министрите на кое треба да се даде устен или писмен одговор во име на Советот на Министри.

Собраниска анкета е испитување спроведено со цел обезбедување на информации за специфичен предмет.

Генерална расправа е разгледување на специфичен предмет кој се однесува на заедницата и активностите на државата на пленарните заседанија на Турското велико народно собрание.

Формата на презентирање, содржината и опфатот на предлозите кои се однесуваат на прашањата, собраниските анкети и генералните расправи, и процедурите за нивно одговарање, расправа и истражување ќе се регулираат со Процедуралните правила.

Б. Предлози за изгласување недоверба

ЧЛЕН 99. Предлог за изгласување недоверба може да се поднесе во име на политичка партија или со собирање на потписи на најмалку дваесет пратеници.

Предлогот за изгласување недоверба ќе се циркулира во испечатена форма до членовите во рок од три дена по неговото поднесување; вклучувањето на предлогот за изгласување недоверба на дневниот ред ќе се расправа во рок од десет дена по неговото циркулирање. Во оваа расправа, само по еден од потписниците на предлогот, по еден пратеник од секоја политичка партија и Премиерот или еден министер во име на Советот на министри можат да земат збор.

Заедно со одлуката да се стави предлогот за изгласување недоверба на дневен ред ќе се определи исто така и датумот за расправа; сепак, расправата нема да се одржи пред да поминат два дена по одлуката истиот да се стави на дневен ред, а не смее да се одложува повеќе од седум дена.

Во текот на расправата за предлогот за изгласување недоверба, предлог за неизгласување доверба со изјава за причините поднесен од пратеници или партии, или барањето за гласање за доверба од страна на Советот на министри, ќе се стави на гласање само откако ќе помине еден цел ден.

За да се разреши Советот на министри или еден министер, потребно е апсолутно мнозинство од вкупниот број на членови во гласањето, во кое ќе се бројат само гласовите на недоверба.

Други одредби кои се однесуваат на предлози за изгласување недоверба, под услов да се конзистентни со непречено функционирање

на Собранието и да не се во контрадикција со горе-наведените принципи, се дадени во детал во Процедуралните правила.

В. Собраниска истрага

ЧЛЕН 100. (Согласно амандманот од 17-ти октомври 2001)

Собраниска истрага која се однесува на Премиерот или на други министри може да се побара преку предлог поднесен од најмалку една десетина од вкупниот број на членови на Турското велико народно собрание.

Собранието ќе го разгледа и ќе одлучи по овој предлог со тајно гласање најдоцна во рок од еден месец.

Во случај да се донесе одлука да се покрене истрага, оваа истрага ќе се спроведе од страна на комисија од петнаесет члена избрани со извлекување од секоја партија, и тоа од три пати поголем број членови од оној кој партијата има право да го има во таа комисија, при што застапеноста ќе биде пропорционална на уделот на членството на односната партија во Собранието. Комисијата ќе го поднесе својот извештај за резултатите на истрагата до Собранието во рок од два месеца. Доколку истрагата не се заврши во определениот рок, на комисијата ќе се одобри дополнителен и краен рок од два месеца. На крајот на овој период, извештајот ќе се достави до Канцеларијата на Спикерот на Турското велико народно собрание.

По поднесувањето до Канцеларијата на Спикерот на Турското велико народно собрание, извештајот ќе се дистрибуира до членовите во рок од десет дена и за него ќе се расправа во рок од десет дена по неговата дистрибуција, и доколку е потребно, може да се донесе одлука инволвираното лице да се изведе пред Врховниот суд. Одлуката да се изведе лицето пред Врховниот суд ќе се донесе со тајно гласање само од страна на апсолутното мнозинство на вкупниот број на членови.

Политичките партии во Собранието нема да водат дискусии или донесуваат одлуки во врска со собраниските истраги.

Според оваа информација, возможно е Парламентот да воспостави комисији со цел да истражи генерални аспекти на судската работа и процедурални акти.

3. Дали е возможно мешање на извршната власт во однос на судиите?

Не.

Одговорот даден на прашањето 1 е воедно валиден и за ова прашање.

4. Доколку одговорот е да, дали е возможно извршната власта да се вмеша:

- во изборот, обуката, кариерата, дисциплинските постапки на судиите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во наменувањето на претседателите на судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).
- во управувањето со судовите? (доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте кој орган од извршната власт).

5. Дали судскиот персонал работи под надлежност:

- на судија?
- на претседателот на судот?
- на Министерството за правда?

Судскиот персонал работи под овластувањето на судија и на претседателот на судот.

6. Кои се надлежностите на Претседателот на Судот:

- да ја евалуира работата на судиите на судот?
- да ја распределува работата меѓу судиите?

- да делува како дисциплински орган vis-à-vis судиите?
- да интервенира во кариерата на судиите?

Претседателот на Судот нема надлежности во поглед на горенаведените предмети.

• друго? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Надлежностите на Претседателот на судот во поглед на судиите се следниве:

Во итни случаи, Претседателот на судот може да ослободи судија до три дена доколку има оправдување. (Закон за Високиот совет на судии и обвинители, Член 56).

Доколку определен судија од една судската област, не ја изврши задачата поради било која причина, се додека судијата не отпочне да ја врши својата работа или додека не се овласти некој за оваа задача од страна на Високиот совет на судии и обвинители, било кој судија од редот на судии во судската област може да се ангажира од страна на Претседателот на судот; (Закон за Високиот совет на судии и обвинители, член 115).

Претседателот на судот, како виш судија, може да спроведе испитување или истрага за судијата или јавниот обвинител кој треба да биде под истрага, доколку тоа го побара Министерот за правда. (Устав, Член 144).

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

7. Дали во Вашиот правосуден систем постои Судски совет?

Да.

8. Кое е точното име/назив на ова тело? (Доколку такво тело не постои, кој сектор или структура – на пример Министерството за правда – е одговорен за задачите на Советот?)

Висок совет на судии и обвинители.

9. Каква е законската основа за Судскиот совет:

- Уставот?
- законите?
- друго? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Високиот совет на судии и обвинители се регулира со:

– Членот 159 од Уставот,

– Законот за Високиот совет на судии и обвинители Бр.: 2461 (С.В.:14.5.1981 Бр.: 17340), и

– Подзаконскиот акт за Високиот совет на судии и обвинители кој е изготвен и ставен во сила од страна на Високиот совет.

10. Ве молиме, дајте кус историски преглед (кога беше формиран, кои беа причините за формирање на Советот, итн.) (во случај да не постои такво тело, зошто нема таков Совет и зошто задачите се во надлежност, на пример, на Министерството за правда?)

Во почетокот беше формиран судски совет според Член 143 од Уставот (1961) под назив Висок совет за судии, како и Совет за обвинители според Член 137 од Уставот под назив Висок совет за обвинители.

Сегашниот статус на Советот се регулира со Член 159 од Уставот (1982) под назив Висок совет на судии и обвинители.

Причината за воспоставувањето на Советот е објаснета во Член 159/1 од Уставот, како обезбедување на независноста на судовите и гаранција за сигурноста на судиите. *“Високиот совет на судии и јавни обвинители ќе се формира и ќе ги извршува своите функции во согласност со принципите на независност на судовите и гаранцијата за сигурност на судиите. (Устав, Член 159/1)”*.

ДЕЛ III – СОСТАВ

11. Каков е составот на Судскиот совет:

- Број на членовите?

Составот на Високиот совет на судии и обвинители е јасно дефиниран во Член 159 од Уставот. Според овој член, одлучено е Советот да има 7 редовни члена и 5 заменика на членовите.

● **Квалификации на членовите?**

Високиот совет на судии и обвинители се состои од:

– Три редовни члена и три заменика од Пленарното собрание на Касацискиот суд наменувани од страна на Претседателот на Републиката, од список на три кандидати номинирани за секое слободно место од страна на Пленарното собрание на Касацискиот суд,

– Двајца редовни члена и двајца заменици од Пленарното собрание на Државниот совет наменувани од страна на Претседателот на Републиката, од список на три кандидати номинирани за секое слободно место од страна на Пленарното собрание на Државниот совет,

– Потсекретарот во Министерството за правда, ex-officio член на Советот, ќе се наменува меѓу првата класа судии и јавни обвинители квалификувани да бидат избрани во Високите судови. (Закон Бр.:2802, Член 37-38),

– Министерот за правда (Претседател),

– Нема да има членови од судовите од прва инстанца или од регионалните судови.

● Во поглед на членовите “судии”, дали е потребно тие да имаат специфични квалификации или искуства?
Не, не е потребно.

● Дали не-судии смеат да бидат членови на Советот? Ве молиме, специфицирајте (број, квалификација/специфична функција).
Да, не-судии можат да бидат членови на Советот. Министерот за правда е Претседател на Советот согласно Член 159 од Уставот.

12. Опишете ја целокупната процедура на наменување:

● Кој ги назначува членовите (судии или други институции или органи – Ве молиме специфицирајте)?

- Каков е системот за наменување (гласање, поединечни кандидати, назначување, итн.)?

Претседателот на Советот е Министерот за правда. Потсекретарот на Министерот за правда ќе биде *ex-officio* член на Советот. Три редовни члена и три заменика на Советот ќе бидат наменувани од страна на Претседателот на Републиката со мандат од четири години, од список на три кандидата номинирани за секое слободно место од страна на Пленарното собрание на Високиот апелациски суд од редот на неговите членови, и двајца редовни члена и двајца заменици ќе бидат наменувани на ист начин, од список на три кандидата номинирани за секое слободно место од страна на Пленарното собрание на Државниот совет. Тие можат да бидат реизбрани на крајот од мандатот. Советот ќе избере Заменик претседател од редот на своите избрани редовни членови (Устав, Член 159/2).

13. Како се наменувани Претседателот и/или Заменикот претседател на Советот?

Претседател на Советот е Министерот за правда. Советот ќе избере Заменик претседател од редот на своите избрани редовни членови (Устав, Член 159/2, Закон Бр. :2461, Член 8).

Во случај на отсуство на претседателот, претседава Заменикот претседател.

14. Колку трае мандатот на еден член на Советот?

Тројцата редовни члена и тројцата заменици на Советот ќе бидат наменувани од страна на Претседателот на Републиката со мандат од четири години (Устав, Член 159/2).

Тие можат да бидат реизбрани на крајот од мандатот (Устав, Член 159/2, Закон Бр.: 2461, член 8).

15. Дали еден член може да се отстрани од функцијата против негова/најзина волја, и доколку може, под кои услови?

- Високиот совет на судии и јавни обвинители ќе се формира и ќе ги извршува своите функции во согласност со принципите на независност на судовите и на гаранциите на судиите. (Устав, Член 159/1).

Гаранција за сигурноста на судии и јавни обвинители

Судиите и јавните обвинители;

– не смеат да се отпуштаат или пензионираат пред возраста пропишана со Уставот;

– ниту ќе им се ускратат платите, придонесите или другите права поврзани со нивниот статус, дури и кога тоа резултира од укинувањето на нивниот суд или работно место. (Член 139/I од Уставот).

Исклучоците од оваа гаранција ќе бидат назначени со законите:

– оние кои се осудени за престап кој бара отпуштање од професијата,

– оние кои дефинитивно не се во состојба да ги вршат своите обврски по основ на болест, и

– оние за кои е утврдено дека се неподобни да останат во професијата. (Член 139/II од Уставот).

Не постојат специјални одредби за отстранување на член на Советот од функција против негова/нејзина волја.

ДЕЛ IV – РЕСУРСИ

16. Од каде ги добива Советот финансиските ресурси?

Високиот совет на судии и јавни обвинители нема засебен буџет. Советот своите финансиски ресурси ги добива од буџетот на Министерството за правда.

17. Дали Советот има свои вработени?

Нема.

18. Доколку нема, дали персоналот се обезбедува од страна на:

- Министерството за правда?
- Врховниот суд?
- друга институција? Ве молиме специфицирајте.

Персоналот се обезбедува од страна на Министерството за правда.

19. Колкав е бројот на вработените?

Бројот на вработени кој му е доделен на Високиот совет на судии и јавни обвинители од Министерството за правда е околу 30. Исто така, судиите кои работат во Генералниот кадровски директорат на Министерството му одговараат на Советот.

20. Какви се квалификациите на вработените?

Персоналот доделен на Советот од страна на Министерството се состои од судии, асистенти и општи административни службеници.

21. Дали персоналот мора да биде составен, дури и само делумно, од судии?

Тоа ќе биде од корист.

22. Кои се задачите на вработените во Советот:

- да подготвуваат материјали за членовите на Советот?
- да обезбедуваат анализа и евалуација на работата на судовите за членовите?
- друго? Ве молиме специфицирајте.

Персоналот доделен од страна на Министерство за правда, кој претставува секретаријат на Високиот совет, ги исполнува задачите кои му се доделени од страна на Советот.

ДЕЛ V – ЗАДАЧИ

23. Ве молиме, опишете ги различните задачи на Судскиот совет (во случај такво тело да не постои, Ве молиме специфицирајте кои тела се надлежни за долунаведените задачи – исто така види го делот VIII од овој прашалник):

- во областа на кадровската политика (наименување и унапредување на судии, наименување на Претседателите или на Административните директори на судовите, определување на бројот и локацијата на судиите или судовите, трансфер на судии, итн.)?

Високиот совет има важна улога во областа на кадровската политика. Кандидатите за судии и обвинители се примаат во професијата со одлука на Советот на крајот на период на нивната обука. Кандидатите кои не се соодветни за професијата поради своето однесување или од други причини, или поради неуспех во процесот на обука, Советот не ги прима во професијата. Кандидатите кои се примаат во професијата се наменуваат за судии и јавни обвинители во локалните судови.

За граѓанското (граѓанско-кривичното) и административното правосудство, нацрт списоците за наменување на судии и обвинители се изготвуваат од страна на Министерство за правда, земајќи ги предвид барањата, досиејата и претходните унапредувања на релевантните судии и јавни обвинители. По поднесување на списокот до Советот, Советот истиот го разгледува. По консултациите околу Нацртот, Советот донесува конечна одлука во рок од еден месец. Одлуките на Советот за наменувањата се применуваат директно и се објавуваат во Службен весник.

Законот за формирање на Судови од прва инстанца и Апелациски судови го регулира формирањето на сите граѓански и кривични судови и апелациски судови. Пред формирањето на еден суд, Министерството за правда мора да обезбеди одобрение од Советот, согласно овој закон. Исто така, бројот и локацијата на судиите или судовите се определуваат од страна на Советот на предлог на Министерство за правда.

Наменувањето на Претседателите на судовите е во надлежност на Советот, но Советот нема надлежност за наменување на вработените во судовите. Вработените се наменуваат од страна на Министерството за правда и тие не се избираат од редот на судиите или обвинителите.

Советот усвои Подзаконски акт за наменувања и трансфер, кој ги содржи објективните принципи кои ќе се применуваат при наменувањето и трансферот на судии и обвинители.

- во областа на иницијалната и/или континуираната обука за судии и/или вработени во судовите³?

На судиите и јавните обвинители им стојат на располагање програми за доживотно професионално усовршување. Овие програми за професионално усовршување се спроведуваат од три различни групи на институции:

1. Академијата за правда,
2. Одделението на Министерството за правда за обука,
3. Високите апелациски судови (Државниот совет и Касацискиот суд).

Академија е формирана со Законот за Академијата за правда и отпочна со работа на 31.10.2003 (Закон Бр.: 4954). Таа е автономна од научен, административен и финансиски аспект. Академијата за правда има обврска и улога во организирањето и спроведувањето на програми за кандидирање и иницијална обука, меѓу другите нејзини задачи (Член 5 и 26 од Законот за Академијата за правда).

Организирањето на програми за иницијална обука и професионално усовршување за граѓански, административни и воени судии е меѓу главните задачи на Академијата за правда. Се до формирањето на Академијата за правда, програмите за професионално усовршување најчесто се спроведува од страна на Одделението за обука. Академијата за правда делумно ги презеде обврските на Одделението за обука, и чекор по чекор ги проширува своите активности.

Поради големото искуство на полето на пружање на обука на организации, Одделението за обука продолжува да организира определени активности за обука заедно со Академијата за правда. И покрај фактот што Одделението за обука е одделение под Министерството за правда, сите активности за професионално усовршување кои се организират за судии и обвинители се предмет на одобрение од страна на Советот.

Советот нема никакви задачи на полето на иницијалната и/или континуираната обука за вработените во судовите. Оваа задача се извршува од страна на Министерството за правда.

- во областа на работата на судовите генерално гледано (оценка на квалитетот во работењето на судовите⁴, поставување на

стандарди за политиките и практичното работење и на цели за судовите, наметнување казни за злоупотреба на средствата)?

Советот, генерално, нема никакви задачи за оценувањето на работењето на судовите.

- во областа на индивидуалната работа на еден судија (евалуација на неговата/нејзината работа, поставување на критериуми за евалуација како квалитет и/или квантитет на пресуди⁵)?

Советот има важна улога во областа на индивидуалната работа на определен судија, бидејќи тој е надлежниот орган за унапредување на судии и јавни обвинители.

Фундаменталните принципи за унапредување на судии и јавни обвинители се: професионалните квалификации, искуството и судската етика. Професијата на судии и јавни обвинители е сочинета од четири класи. Од најниската кон највисоката, овие класи се, прва класа, означена како прва класа, втора класа и трета класа.

Искуството на судиите и јавните обвинители се пресметува согласно нивните степени и оценки. Судиите и јавните обвинители добиваат по една оценка секоја година и по еден степен на две години, доколку се квалификувани.

Постојат три вида на унапредување, и тоа истакнато (најдоброто унапредување), преференцијално (средно унапредување) и обично (минимален вид на унапредување).

Главните критериуми за унапредување на судии и јавни обвинители се: точноста во пресудите и брзината на завршување на случаи. Евалуацијата се базира врз определен број на случаи кои се разгледуваат од Високите судови (Касацискиот суд или Државниот совет) и оценувањето исто така се врши од Високите судови.

За сите случаи кои се разгледуваат од Високите судови, се дава оценка со пополнување на формулар во поглед на исправноста на пресудата, брзината на завршување на случајот, вклучувајќи непричинување на непотребни одложувања, целосно и навремено спроведување на процедурални одредби, способност за сфаќање на предметот на случајот, успех во образложеното мислење, земање пред-

вид на претходна судска пракса, квалификација и содржина на обвинението (само за јавни обвинители). Оценките кои се даваат од Високите судови се: многу добро, добро, средно и слабо.

Соодносот на случаи добиени и решени од страна на еден судија или јавен обвинител е критериум за унапредување. Сепак, соодносите се оставени на дискреција на Високиот совет на судии и јавни обвинители. Принципите поставени за судии од страна на Високиот совет се: за истакнато унапредување 80% од добиените случаи, за преференцијално унапредување 70% од добиените случаи, за обично унапредување 50% од добиените случаи треба да се финализирани во периодот на промоцијата на судии. Определени исклучоци се предвидени во специјални услови и за специјализирани судови за да се обезбедат рамноправни можности за унапредување.

- во областа на дисциплинската постапка против еден судија (дали Советот има овластување за иницијатива или за сакции, дали е возможна жалба или некој друг правен лек против санкцијата, ако Советот има овластување во дисциплински прашања, дали ги почитува одредбите од Членот 6 од ЕКЧП?

Уставот предвидува истражување на судии или јавни обвинители да е возможно во следниве околности:

- Ако сториле престапи во врска со или во текот на вршењето на своите обврски,
- Доколку нивното однесување или ставови не се во согласност со нивниот статус и обврски.

Иницирањето на дисциплинската истрага за однесување и постапки кои не се во согласност со професијата и иницирањето на кривична истрага за престапи во врска со професијата се предмет на одобрување од страна на Министерството за правда (Закон за судии и обвинители, Закон Бр. Но: 2802, Член 82).

Дисциплинската истрага или кривичната истрага можат да бидат иницирани по тужба или поткажување. Барањата со тужба или поткажување за судии/обвинители се поднесуваат до Генералниот директорат за кривични прашања. Во ГД за кривични прашања се

назначува судија за да ја испита жалбата и да даде оценка дели да се истражува или не.

Поткажувањата и жалбите нема да се процесираат доколку не содржат определен настан или конкретни докази, име, адреса, потпис, итн., и нови докази за настан кој бил истажуван порано. Исто така, нема да се земаат предвид лица кои учествуваат во право правосудното оценување на компетноста на судии а можат да се повикаат во фазите на приговор или жалба, како и поткажувања и тужби дадени од страна на ментало заболени лица (Закон Бр:2802, Член 97).

Во тужбите кои се процесираат, виш судија/обвинител или судски истражувач спроведуваат прелиминарна истрага (Закон Бр.: 2802, Член 82). Согласно извештајот подготвен по прелиминарната истрага: доколку настаните за кои се товари судијата/обвинителот не можат да се докажат, се одлучува да не се постапува понатаму. Доколку настаните се докажат, се одлучува да се даде одобрение за иницирање на истрага.

По давањето на одобрение за истрага, виш судија/обвинител или судски истражувач, кој ја води истрагата, зема изјава од судијата /обвинителот и подготвува извештај. Овој извештај се поднесува до ГД за кривични прашања и таму се разгледува. По оценувањето од страна на ова одделение, доколку е неопходно да се изречат дисциплински санкции, истражното досие се праќа до Високиот совет на судии и обвинители. Доколку се одлучи да се отвори кривична истрага, истражното досие се испраќа до засегнатото Обвинителство.

Доколку не се применливи горенаведените чекори, истражното досие се заклучува и по оваа фаза Министерството за правда нема да интервенира во истрагата (Закон Бр.: 2802 Член 87). Во оваа фаза, сите активности врзани со дисциплинската или кривичната истрага се водат од страна на судија ангажиран во Министерството за правда. Вожможно е да се вложи приговор или жалба до Административните судови против активностите спроведени во текот на истрагата.

Правото на наметнување на дисциплински санкции против судии и јавни обвинители му е дадено на Високиот совет на судии и јавни

обвинители (Устав, Член 159/3; Закон Бр.: 2461, Член 4/1; Закон Бр.: 2802, Член 62/1). Извештајот, изготвен како резултат на истрагата се разгледува од Високиот совет на судии и јавни обвинители, и се донесува одлука по дисциплинското прашање. Извештајот не го обврзува Високиот совет.

Сите услови според кои судии можат да подлежат на дисциплински санкции се пропишани во Законот Бр. 2802, Член 62-69. Согласно ова, следниве дисциплински санкции можат да се применат во зависност од природата и сериозноста на дисциплинската постапка: опомена, одбивање од платата, осуда, суспензија на давање оценка, суспензија на унапредување во степен, промена на локацијата и отпуштање од професијата.

Судиите и јавните обвинители можат да побараат преиспитување на случајот од Високиот совет. Освен тоа, може да се поднесе приговор до Советот за испитување на приговори (Закон Бр. 2802, Член 73). Но не може да се даде приговор или жалба по било која одлука донесена од страна на Високиот совет.

Дури и ако престапот не е меѓу наведените во горните пасуси, Високиот совет има дискреција да одлучи дали престапот нанесува штета на престижот или честа на професијата или ја нарушува довербата (Закон Бр.:2802, Член 69/4).

Судиите и обвинителите нема да бидат подложени на дисциплински санкции без да имаат право на одбрана (Закон Бр.:2802, Член 71).

Овластувањата на Советот во дисциплинските прашања ги почитуваат одредбите од Член 6 од ЕКЧП.

- **во областа на буџетот за судството (дали Советот учествува во преговорите за буџетот со Владата или Парламентот, дали Советот е надлежен за под-распределба на финансиските ресурси кои им се доделени на судовите, за користењето на средствата од страна на поединечните судови, кои судови)?**

Советот не учествува во преговорите за буџетот со Владата или Парламентот и нема надлежности за под-распределба на финансиските ресурси доделени на судовите и за користењето на сред-

ствата од страна на поединечните судови. Советот нема сопствен буџет.

• во други области кои не се наведени погоре (на. пр. учество во процесите на подготвување на нацрт закони, поднесување извештаи до Владата/Парламентот за позначајни проблеми во судскиот систем)? Ве молиме специфицирајте.

Советот нема задача да учествува во процесите на изготвување на нацрт закони, ниту да поднесува извештаи до Владата/ Парламентот за есенцијалните проблеми во правосудниот систем.

24. Дали Советот има истражни овластувања? Доколку одговорот е да, Ве молиме специфицирајте.

Советот нема истражни овластувања.

25. Како можат членовите на Советот да имаат информации за конкретното функционирање на судовите (од каде добиваат информации, дали информациите се анализираат)? Ве молиме опишете.

Членовите на Советот можат да имаат информации за конкретното функционирање на судовите преку Министерството за правда.

26. Какви видови нормативи може да издаде Советот:

- мислења за функционирањето на судството?
- препораки?
- инструкции до судовите?
- одлуки?

Советот може да донесе одлуки, клучни одлуки и подзаконски акти во областа во која законите му даваат надлежности. Согласно Член 24 од Законот со број 2461, Советот ја регулира сопствената работна процедура и правилата кои мораат да се почитуваат при извршувањето на неговите обврски со интересен подзаконски акт.

27. Дали функциите или обврските на Советот се опишани во некој закон или други нормативни акти? Ве молиме, специфицирајте.

Формирањето, работните процедури и функции на Советот се регулирани со: Член 159 од Уставот, Законот за Високиот совет на судии и обвинители Бр.: 2461 (С.В.: 14.5.1981 Бр.: 17340) и Подзаконскиот акт за Високиот совет на судии и обвинители кој беше изготвен и ставен во сила од страна на Советот.

28. Доколку одговорот е да, дали формулацијата на овие задачи е согласно законите генерална, дури и декларативна, или е прилично конкретна и специфична?

Формулацијата на овие задачи согласно законите е генерална.

29. Дали Вашата земја има етички кодекс за судии и дали една од задачите на Советот е да го гарантира неговото почитување?

Во нашата земја не постои етички кодекс за судии. Но, кандидатите за судии и обвинители мораат да посетат еден 4-часовен курс за судска етика за време на задолжителната обука на Турската академија за правда. Курсот за судска етика вклучува: теми за дефиницијата на етиката, национални и меѓународни документи на тема етика, односи меѓу судиите/обвинителите и нивните колеги, судските службеници и другите лица.

Судиите и јавните обвинители се изземени од Законот за етички одбор, земајќи ги предвид принципите на независност и непристрасност на судството. Етичкиот одбор е составен од јавни службеници кои работат во рамките на организациската структура на Владата. Доколку судии/обвинители би биле предмет на Законот за етичкиот одбор, Етичкиот одбор би имал власт да влијае врз судиите и судската постапка. Ова би наштетувало на независноста и непристрасноста на судството.

Освен тоа, самиот Совет функционира како етички одбор поради своите задачи. Бангалорските принципи на судска етика се прифатени од страна на Советот и објавени до сите судии.

30. Дали Советот раководи со надворешните односи на судовите:

- дали има одделение за односи со јавноста?
- како обезбедува транспарентност во своето работење и организација?

Советот не раководи со екстерните односи на судовите. Нема одделение за односи со јавноста.

Сите одлуки на Советот во врска со наменувањата, унапредувањето и трансферот на судии и јавни обвинители се објавуваат во Службен весник. Така, сите можат да дознаат кој судија или јавен обвинител е наменуван во кој суд.

Но, постапките и состаноците на Советот се тајни. Информациите и документите кои се добиваат во текот на службениот ангажман не смеат да се објавуваат дури и откако еден член ќе ја напушти работата (Член 29 од Подзаконскиот акт за Високиот совет на судии и обвинители).

31. Дали одлуките на Советот се објавуваат и дали се достапни за сите?

Подзаконските акти усвоени од Советот и клучните одлуки на Советот се објавуваат во Службен весник, со што се достапни за сите. Но, другите одлуки на Советот не се објавуваат; тие само се доставуваат до засегнатите страни.

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

32. До кој степен работата на Советот е под влијание на:

- извршната власт?
- законодавната власт?

Советот не е под влијание на извршната и законодавната власт.

33. Дали Советот е независен од други државни органи, така што не е предмет на контролирана одговорност во поглед на истите?

Независноста на Високиот совет на судии и обвинители е гарантирана со Уставот и законите.

Советот ќе се формира и ќе ги извршува своите функции во согласност со принципите на независност на судовите и гаранција на сигурноста на судиите (Устав, Член 159/1).

Советот е независен (Закон Бр.:2461, Член 3).

34. Каква е поделбата на одговорностите и овластувањата меѓу Судскиот совет и Министерството за правда?

Задачата на Министерството за правда е да ги реши административните и финансиските проблеми. Високиот совет на судии и јавни обвинители има право да ги менува работните места и обврски, да иницира дисциплински постапки и спроведе санкции и да поставува судии и обвинители.

35. Каква е поделбата на одговорностите и овластувањата меѓу Судскиот совет, Врховниот суд и претседателите на судовите?

Советот има право да менува работни места и обврски, да иницира дисциплински постапки и спроведе санкции и да поставува судии и обвинители. Претседателите на судовите имаат административни задачи врзани за другите вработени во судовите освен судиите и обвинителите.

Советот е составен од членови на Касацискиот суд и Државниот совет.

Членовите на Касацискиот суд и Државниот совет се избираат од редот на судии и јавни обвинители од прва класа од страна на Високиот совет на судии и обвинители.

36. Дали Врховниот суд или највисоките судови се исто така предмет на извршување на овластувањата на Судскиот совет, или дали во овој поглед важат специјални правила?

Не, Касацискиот суд е предмет на Законот Бр.: 2797.

37. Кој одлучува за приоритетите во делувањето на Советот?

Министерството за правда.

38. Дали е возможно поединечните судови или судии да се жалат на одлуките на Советот? Како?

На одлуките на Советот не може да се поднесе жалба во било кој суд. Сепак, од Советот може да се побара преиспитување во рок од десет дена по доставувањето на определена одлука на Советот. Министерот за правда или засегнатите страни можат да бараат преиспитување на одлука. Во ваков случај, Советот, кој е составен од 7 члена, донесува одлука, извршувајќи го неопходното испитување (Закон Бр.: 2461, Член 11).

Во рок од десет дена по доставувањето на одлуката, засегнатите можат да вложат приговор на одлуката за преиспитувањето донесена од страна на Советот. По приговорот одлучува Советот за испитување на приговори, составен од 7 редовни члена и 5 заменици членови. (За донесување одлука задолжително е присуство на најмалку осум члена покрај претседателот.) Донесената одлука е конечна и директно извршна, по неа не може да се поднесе жалба пред суд (Закон Бр.:2461, Член 12).

39. Кои инструменти или практики се применуваат од страна на Советот:

- за заштита на независноста на судиите?

Уставот и релевантните закони се применуваат со цел заштита на независноста на судиите. Во случај на такви настани, релевантниот орган може да иницира примена на законски процедури.

Бидејќи Советот е составен од членови на Касацискиот суд и Државниот советот, ваквата состојба ја гарантира независноста на судиите.

- **за заштитување на судиите од несоодветно мешање и/или напади кои доаѓаат од јавноста, медиумите и другите органи на Државата?**

Во случај на такви настани, релевантниот орган ќе иницира примена на законски процедури. Освен тоа, Советот одговара на такви ситуации преку изјави за медиумите.

- **за интервенирање во случај на напади против неговите интереси⁶?**

Високиот совет на судии и јавни обвинители е способен да одговори на сите такви предизвици или напади во соодветни случаи преку изјави за медиумите или може истите да ги упати до Обвинителството.

- **за подобрување на работните методи на судиите?**

Високиот совет на судии и јавни обвинители донесува одлуки за принципите на правосудниот систем.

ДЕЛ VII – ИДНИ ТРЕНДОВИ ЗА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

40. Дали има особени фундаментални проблеми кои се однесуваат на административното менаџирање на судовите vis-à-vis улогата на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Не.

41. Дали се разговара за или дали се предвидуваат во блиска иднина реформи кои се однесуваат на Советот? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Не.

42. Дали има врски меѓу Судскиот совет и професионалните организации или асоцијации на судиите?

Не.

43. Дали Вашата земја е членка на Европската мрежа на Судски совети – ЕМСС (ENCJ), кои се конкретните придобивки од таквото членство:

- во поглед на националните активности на Вашиот Совет?
- во поглед на меѓународната соработка?

За време на Генералното собрание во Вроцлав, одржано од 25-ти до 26-ти мај 2006 година, Република Турција беше официјално примена како нов набљудувач во Мрежата.

44. Дали има некои други карактеристики кои се однесуваат на Судскиот совет кои би можеле да се интересни за другите од компаративен аспект? Доколку одговорот е да, Ве молиме опишете.

Не.

**ОДГОВОР НА ПРАШАЛНИКОТ ОД ДЕЛЕГАЦИЈАТА НА УНГАРИЈА
ЗА МИСЛЕЊЕТО БР. 10 ОД 2007 ГОДИНА НА КСЕС ВО ВРСКА СО
СУДСКИТЕ СОВЕТИ**

ДЕЛ 1- ГЕНЕРАЛЕН КОНТЕКСТ ВО ВРСКА СО СУДСТВОТО

Законодавната власт - Парламентот - нема овластувања да интервенира во судската работа/администрирање на правдата.

Парламентот нема власт да формира комисии за истраги во судството.

Владата, како извршна власт нема овластување да интервенира во судската работа/администрирање на правдата.

Судскиот персонал работи под овластувањето на Претседателот на судот.

Претседателот на судот

- ја оценува активноста на судијата според правилата утврдени со закон и Националниот Совет за Правда (НЦП)
- нема обврски во врска со распределувањето на судските случаи помеѓу судиите освен кај локалните судови со мал број вработени.
- нема право да делува како дисциплински орган, освен да издава предупредувања. Претседателот може само да иницира дисциплинарна постапка при дисциплинскиот суд што се состои од членови избрани од судиите. Овој суд има двостепена постапка. Предупредувањето што го дава Претседателот може да се обжали на дисциплински суд.
- повикува за пријавување за испразнети места за судии и ги избира кандидатите, освен за местата што потпаѓаат под надлежност на НЦП и за првото номинирање за судија.
- е одговорен за извршување на судскиот буџет одобрен од НЦП и за обезбедување услови за работење на судовите.
- следи работата на судот да се одвива во согласност со внатрешните правила, особено процедуралните рокови и го одредува редот за работа.

- свикува годишна средба на судиите и обезбедува соодветно функционирање на судските совети
- ги организира обуките под негово овластување.

ДЕЛ II - ОПШТИ РАБОТИ КОИ СЕ ОДНЕСУВААТ НА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

Во Унгарија има Совет и неговиот назив е Национален совет за правда (НСП).

Негова правна рамка се Уставот и Законот бр. 66 од 1997 година, усвоен од парламентот со дво третинско мнозинство.

НСП е основан во 1997 година во рамки на судските реформи, заради обезбедување целосна независност на судовите така што ќе ја оддели администрацијата на судовите од владата и ќе ја пренесе на НСП. Министерот за правда е член на НСП.

ДЕЛ III – СОСТАВ

НСП има 15 членови. Тоа се:

- Претседателот на Врховниот суд, избран исклучиво од редовите на судиите од страна на Парламентот за период од шест години
- Министерот за правда
- Главниот Јавен обвинител
- Претседателот на Здружението на адвокатите
- Двајца членови од Парламентот назначени од Уставната и Комисијата за правосудство, како и од Комисијата за буџет и финансии девет судии избрани од Конференцијата на судиите преку делегати. Секој судија со најмалку пет години судска практика има право да биде член на НСП.

Претседател на Советот по службена должност е Претседателот на Врховниот суд. Потпретседателот го избира НСП од редовите на сопствените членови.

Судиите членови на НСП се избираат со мандат од шест години.

Судија член на НСП неможе да биде отстранет од функцијата против сопствената волја; должноста може да се прекине само по пат на оставка или како резултат на дисциплинска постапка.

ДЕЛ IV - РЕСУРСИ

Парламентот го одобрува буџетот на судовите како дел од државниот буџет по предлог на НСП.

НСП има сопствен персонал, Канцеларијата на Националниот совет за правда.

Персоналот на Канцеларијата изнесува 180 вработени, вклучително и персоналот во унгарската Судска академија/Академија за судии.

Раководителот на Канцеларијата - судија - го назначува НСП преку конкурс. Со нивна согласност, судиите исто така можат да бидат распределени во Канцеларијата на одредено или неодредено време. На повеќето повисоки места се наоѓаат судии.

Канцеларијата ги подготвува состаноците и одлуките на НСП. Одговорна е за регистарот за судии и судска статистика. Канцеларијата може да врши истраги наложени од или за информирање на НСП. Исто така, одговорна е за управување на унгарската Академија за судии. Канцеларијата објавува Судски билтен и ги организира меѓународните контакти на судовите.

ДЕЛ V - ЗАДАЧИ

- Позицијата судија може да се стекне по пат на пријавување на конкурс. Претседателот на судот објавува конкурс за слободни места за судии. Судијата мора да положи тест за подобност/соодветност. По положувањето на тестот, Претседателот на судот поднесува

предлог за прво назначување на судија до НСП, имајќи го предвид мислењето на судиите во судот. Овој предлог не е обврзувачки за НСП. По предлогот на НСП, Претседателот ги именува судиите во првиот наврат за период од три години, а потоа и по детална ревизија - за доживотен мандат.

- Именувањето на Претседателите на судовите и други раководители во судовите ги прави НСП во зависност од судските тела за кои што се работи.
- Судовите немаат Управни директори.
- Бројот на судиите ги одредува Парламентот. Парламентот може да основа или укине еден суд, со оглед на мислењето на НСП.
- Претседателот на окружниот суд има право да ги преместува судиите во локалните судови кои што се под надлежност на окружниот суд со кој што претседава, и да ги преместува од локален во окружниот суд. За сите други преместувања на судии одговорен е НСП. Ова се однесува и на т.н. времено преместување, кога судијата работи на временна основа во суд кој што не е негово/нејзино работно место.
- НСП е одговорен за централната обука за целото судство, и за обука на нови/кандидати за судии и за судски секретари. Унгарската Судска академија е основана и почна со работа на 1 септември, 2006 година заради горенаведената цел. Академијата нуди три до пет дневни теоретски и практични обуки. Академијата има сместувачки капацитет за 70 учесници, а исто така има центар за информации и документација.
- НСП не само што е одговорен за централно прибирање на статистички податоци, туку и го разгледува времетраењето на судските процеси, што е важен индикатор за нивото на услугите што ги дава судот. НСП ги објавува искуствата што доведуваат до прекумерно долго траење на случаите. НСП ја надгледува работата во одделите на судовите преку годишните извештаи на претседателите на судот.
- Во првите петнаесет години од кариерата, судијата е подложен на оценка. Со оценувањето по првите три години се одредува дали судијата ќе има право на доживотно назначување. По тоа, се вршат

уште две ревизии, во период од шест години. Процедурата и аспектите од оценувањето се одредува со правилата на НСП.

- Правило на НСП е да се занимава со апелаионите постапки и да води белешки за искуствата од таа област. Во случај да се увиди некоја особено добра или лоша одлука, НСП треба да ја забележи и истовремено да го информира соодветниот судија. Свкупното искуство од овие активности мора да се презентира на сите судии.
- НСП може да иницира дисциплинска постапка кај дисциплинскиот суд во случај кога судијата или раководителот бил назначен од НСП.
- НСП изготвува предлог буџет и го доставува до парламентот. (Претседателот на НСП и Министерот за финансии во неколку рунди преговараат за буџетот). НСП одлучува за распоредување на буџетот меѓу судовите.
- Важна активност на НСП е централното раководење со развојот на информатичката технологија во судовите.
- НСП има право да иницира закони во врска задолженијата на судовите и да дава мислења за правните инструменти изготвени од законодавната власт а што се однесуваат на судството. Интересите на судовите во Владата ги застапува Министерот за правда, а во Парламентот двајцата членови на Парламентот што се и членови на НСП.

НСП раководат со и вршат инспекција на административните должности што ги извршуваат Претседателите на судовите. Единствен исклучок е Претседателот на Врховниот суд, кој не го именува НСП, туку го избира Парламентот. Еднаш годишно, претседателите на судовите ги информираат сите судии под нивна одговорност за нивните активности. Извештајот мора да постои и во писмена форма. Овие извештаи ги разгледува и ги оценува НСП, кој ги одредува и задачите за наредната година.

НСП издава регулативи кои се обврзувачки за судовите во рамки на соодветните закони. Исто така, дава препораки и мислења, и го оценува нивното спроведување. Ги одредува основните принципи

на организацискиот и процедуралниот кодекс во окружните судови, и истите ги одобрува.

Управувањето на судовите е регулирано со Актот 66 од 1997 година за Организациска и административна структура на судовите а буџетирањето со Актот 67 од 1997 година за Правниот статус и паричен надомест на судиите.

Кодекс за организација и процедури на НСП

Горе наведените акти се одобрени од Парламентот со дво третинско мнозинство, па според тоа истите правила треба да се однесуваат и за нивните амандмани.

Во Унгарија, Етичкиот кодекс за судиите е одобрен во 2005 година. Според НСП, тоа е важна работа што вреди да се поддржува. Здружението на судии основа Етички комитет и ги одреди неговите процедурални правила. Одлуките на Етичкиот комитет се објавуваат во судскиот Билтен на НСП.

Има два оддела во Канцеларијата на НСП што се бават со меѓународни работи: одделот за меѓународни работи и одделот за печат и медиум. Минатата година, по одлука на НСП, одделот за печат и медиум изврши три степена анкета за општествената прифатеност на судовите, НСП и Канцеларијата кај 1. Целото општество, 2. Оние што секојдневно работат со судовите (јавни обвинители, правници, полиција, 3. Судиите.

Правилата, препораките и повеќето одлуки на судовите се објавуваат во месечниот службен весник на НСП, Судски билтен.

Конкурсите и други известувања исто така се печатат во билтенот, на пр. Информации во врска со правото на ЕЗ. Билтенот е бесплатен за секој судија. Исто така, достапен е за целото општество. Интернет страницата на НСП е <http://www.birsag.hu> е достапен за јавноста. На него се наоѓаат информации за унгарскиот судски систем на англиски, германски и француски јазик.

ДЕЛ VI – ОЦЕНУВАЊЕ НА САМОУПРАВУВАЊЕТО И НЕЗАВИСНОСТА НА СУДСТВОТО

Законодавната и извршната власт имаат влијание врз работата на НСП само преку членовите на Советот кој што се членови на горенаведените власти (две лица од едната и едно лице од другата власт).

НСП е целосно независен од која било друга државна институција. Само унгарскиот Ревизорски суд може да врши проверки, исто како и во други институции.

Како што е наведено и погоре, Министерот за правда е обичен член на НСП, без вонредни права. Од друга страна, тоа значи дека Министерот за правда е лицето кое што може да ги застапува приоритетите и несогласувањата на НСП во Владата. НСП иницира подготовка и дополнувања на акти во врска со судовите преку министерот за правда, и Министерот за правда е лицето што ги поднесува овие предлози до НСП пред Парламентот да почне да дебатира за нив.

Овластувањата на НСП врз Врховниот суд се ограничени бидејќи НСП не ја надгледува административната работа на Претседателот на Врховниот суд.

Поединечните судови и судиите имаат право да поставуваат прашања до Претседателот на НСП, или до Раководителот на Канцеларијата на НСП, или до членовите на НСП. Овие пак можат да го постават прашањето на дневен ред.

Додатно на тоа, претседателите на судовите можат во годишните извештаи да ги внесат темите што бараат преземање централни мерки од НСП.

Доколку другите гранки на власта даваат коментари кои дури и посредно ја загрозуваат независноста на судиите во НСП, НСП ќе го коментира секој таков случај. За таа цел може да се користат конференциите за печат по заседанијата на НСП и соопштенијата за јавноста.

Додатно на тоа, НСП сега вложува напори на изнајде решение за институционализирање на конкретна кривична и граѓанска правна

заштита за судиите и следствено на тоа во судовите во случаи на навреди против нив.

Додатно има и барање за ограничување на можноста за водење директен спор против судија доколку причината е службена активност на судијата. Тоа не е толку заради директна заштита на судијата, туку заради попречување на можноста страните да избегнат одреден овластен судија, со што се попречува уставното право на овластен судија и се оддолжува спорот.

ДЕЛ VII – ИДНИ ТРЕНДОВИ ЗА СУДСКИТЕ СОВЕТИ

НСП вложува напори Канцеларијата да ја поддржува работата на Советот на поефикасен начин и со појасна организациска структура. Следствено, на дневениот ред се измените на Организацискиот и процедуралниот кодекс, кои главно се однесуваат на поставеноста на одделите.

НСП одржува блиски контакти со здруженијата на судиите. Најстарото и наголемо такво здружение е Унгарското здружение на судии кои ги брани севкупните интереси на судиите. Паралелно на тоа, постојат и професионални тела на управни судии, судии кои работат на работни спорови, сообраќајни прекршоци, компаниски регистри и кои што се национални обучувачи на судии. НСП дава финансиска поддршка на програмите на овие здруженија. Од друга страна, овие тела му помагаат на НСП при донесувањето мислења за предлог акти со нивните професионални придонеси.

НСП е член на ЕНЦЈ, и негови претставници работат во неколку работни групи. Тоа дава можност за правење компаративна анализа со други земји кои имаат такви совети, запознавање со теми (мерење на работата на судиите, ефикасноста и општествената прифатеност), и можни начини за справување со нив. Во тек е спроведување на анкета за добивање информации за персоналот (број и квалификации) што директно му помага на судијата (судски соработник).

Членството во ЕНЦЈ дава можност за презентирање на организацијата административната структура на унгарското судство. Во рамките на ова задача беше и средбата на работната група Мисија и

визија во 2006 година во Будимпешта, каде што го презентиравме шест годишниот план и целите постигнати досега. Во 2008 година, Унгарија ќе биде домаќин на наредното Генерално собрание на ЕНЦЈ.

Посебната одговорност што ја носи работата на судијата, високи етички очекувања, компензација за ограничувањата за вршење друга доходовна дејност е во вид на (приход, време за одмор, посебна здравствена заштита, посебно пензиско осигурување што е различно од тоа за претпријатијата, итн.) Заштита заради избегнување на физички напади врз судии и особено самите судови спаѓа во делот на обврски на државата.

КОНСУЛТАТИВЕН СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ
(КСЕС/ССЈЕ)

МИСЛЕЊЕ БР. 11 (2008)
НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ
(КСЕС/ССЈЕ)

УПАТЕН ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ
НА ЕВРОПА ВО ВРСКА СО КВАЛИТЕТОТ НА СУДИСКИТЕ ОДЛУКИ

ОПШТ ВОВЕД

1. Квалитетот на правдата е константна и одамнешна грижа на Советот на Европа, што особено се гледа во конвенциите, резолуциите и препораките усвоени под негово покровителство во поглед на обезбедување на пристар до правдата, на подобрување и поедноставување на процедурите, на намалување на обемот на работа на судовите и на рефокусирање на работата на судиите кон чисто судиски активности¹.

2. Во овој контекст и во согласност со својот опис на задачи, Консултативниот совет на европските судии (КСЕС/ССЈЕ) одлучи да му го посвети Мислењето бр. 11 на квалитетот на судиските одлуки, кој претставува главна компонента на квалитетот на правдата.

3. Јасното образложение и анализа се основни барања во една судиска одлука и се важен аспект на правото за фер судење. Членот 6 на Европската конвенција за заштита на човековите права и фундаментални слободи (во понатамошниот текст ЕКЧП), на пример, бара државите да воспостават независни и непристрасни трибунали и да промовираат воведување на ефикасни процедури. Исполнувањето на оваа обврска го добива своето полно значење кога судиите, како резултат на истото, се оспособени да делат правда праведно и коректно, во поглед на своите наоди и во врска со правото и со фактите, при што крајна корист имаат граѓаните. Високо квалитетна судиска одлука е онаа одлука која остварува коректен резултат - до степен до кој тоа го дозволува материјалот кој му е достапен на судијата - и која тоа го прави на фер начин, бргу, јасно и дефинитивно.

4. Имајќи го ова предвид, КСЕС/ССЈЕ веќе укажа на фактот дека независноста на судиите мора да се смета за граѓанско право; во своето Мислење бр. 1 (2001), наведе дека независноста на судството „не е прерогатив ниту привилегија во нивен интерес, туку во интерес на владеењето на правото и на оние кои бараат и очекуваат правда“. КСЕС/ССЈЕ, во своите Мислења од 2001 година наваму, даде голем број предлози како секој систем може не само да гарантира дека корисниците на судовите имаат право на пристап до судовите, туку воедно и да осигура, преку квалитетот на донесените одлуки, дека тие можат да имаат доверба во исходот на судскиот процес².

5. Ова Мислење нема за цел да го оспори основниот принцип дека оценката на внатрешниот квалитет на секоја судиска одлука треба да се одвива само преку спроведување на правото на надомест воспоставено со закон. Овој принцип е клучна последица на уставната гаранција за независност на судиите, која се смета за една од главните карактеристики на Владеењето на правото во демократските општества.

6. КЕС/ССЈЕ смета дека судиите, чија задача е да донесуваат квалитетни одлуки, се во особено поволна позиција да иницираат дебата за квалитетот на судиските одлуки и да ги определат факторите за таквиот квалитет и условите за оценувањето на истиот.

7. Една судиска одлука мора да задоволи определен број на барања во поглед на кои можат да се откријат некои заеднички принципи, без оглед на специфичните карактеристики на секој судски систем и практиките на судовите во различните земји. Појдовна основа е фактот што цел на една судиска одлука не е само да разреши даден спор обезбедувајќи им на страните правна сигурност, туку често и да воспостави обичајно право кое може да превенира појава на други спорови и да обезбеди социјална хармонија.

8. Извештајот на Г-ѓа Марија Џулијана Чивинини (Maria Giuliana CIVININI), заснован на одговорите на прашалникот³ доставени од страна на членовите на КЕС/ССЈЕ, покажува дека земјите практикуваат широк спектар на пристапи кон оценувањето и подобрувањето на квалитетот на судиските одлуки. Воедно, извештајот нагласува дека, иако решенијата за оценување на квалитетот зависат од особените традиции на секој правен систем, сите земји, сепак, се на ист начин посветени кон постојаното подобрување на условите под кои судиите мораат да ги донесуваат своите одлуки.

9. Поимот “Судиска одлука” се користи во ова Мислење со значењето на решение кое одлучува определен случај или прашање и се дава од страна на независен и непристрасен трибунал во рамките на делокругот на Член 6 од ЕКЧП, вклучувајќи:

- одлуки донесени во граѓански, социјални, кривични и најголем дел од урпавните предмети;

- одлуки донесени во прва инстанца, во апелација или од страна на врховните судови, како и од уставните судови;

- привремени одлуки;
- конечни одлуки;
- одлуки во вид на пресуди или налози донесени од страна на трибунали кои заседаваат во совет или како самостоен судија;
- одлуки донесени со или без можност за малцински мислења;
- одлуки донесени од страна на професионални или непрофесионални судии или од судови кои ги комбинираат обата вида (*échevinage*).

ДЕЛ I. ФАКТОРИ НА КВАЛИТЕТОТ НА СУДИСКИТЕ ОДЛУКИ

A. Надворешното окружување: легислативата и економскиот и социјалниот контекст

10. Квалитетот на една судиска одлука зависи не само од засегнатиот судија поединец, туку и од определен број варијабли кои лежат надвор од процесот на делење правда, како што се квалитетот на легислативата, адекватноста на ресурсите кои му се на располагање на правосудниот систем и квалитетот на правната обука.

1. Легислативата

11. Судиските одлуки се првенствено засовани врз закони донесени од страна на законодавната власт или, во системи каде се применува обичајното право, врз такви закони и принципи воспоставени со судски преседани. Овие законски основи не само што одлучуваат кои права ги имаат корисниците на системот на делење правда и какво однесување е казниво според кривичните закони, туку воедно ја дефинираат процедуралната рамка во контекст на која се донесуваат судиските одлуки. Така, изборот кој го прави законодавната власт влијае врз видот и обемот на случаи кои се поднесуваат до судовите, како и врз начините како истите се процесираат. Квалитетот на судиските одлуки може да трпи влијание од пречестите промени во законодавството, од некавалитетното составување или недореченостите во содржината на законите и од недостатоците во процедуралната рамка.

12. Затоа, КСЕС/ССЈЕ смета дека е пожелно националните собранија да го оценуваат и мониторираат влијанието на легислативата која е на сила и предлог легислативата врз системот на делење правда и да воведат соодветни преодни и процедурални одредби со кои би се обезбедило дека судиите истата ја спроведуваат со помош на високо квалитетни судиски одлуки. Законодавната власт треба да се погрижи легислативата да биде јасна и едноставна за спроведување, и да е во согласност со ЕКЧП. Со цел да се помогне во толкувањето, треба да се лесно достапни подготвителни легислативни текстови изготвени на разбирлив јазик. Секој нацрт закон кој се однесува на делењето правда и секој процедурален закон треба да е предмет на мислење на Судскиот совет или на соодветно тело пред неговото разгледување од страна на Собранието.

13. За да се дојде до квалитетни одлуки на начин кој е соодветен на предметните интереси, судиите треба да делуваат во една легислативна и процедурална рамка која им дозволува слободно да одлучуваат за и ефективно да управуваат со (на пример) временските ресурси кои им се потребни за правилно справување со случајот. КСЕС/ССЈЕ се повикува на разгледувањето на „менаџирањето на случаи“ во своето Мислење бр. 6 (2004)⁴.

2. Ресурси

14. Квалитетот на една судиска одлука е директно условен од финансирањето кое му е на располагање на правосудниот систем. Судовите не можат ефикасно да работат без соодветни човечки и материјални ресурси. Неопходно е судите да се соодветно наградени за да се заштитат од притисокот кој има за цел влијаење врз нивните одлуки и општо врз нивното однесување⁵ и за да се обезбеди најдобрите кандидате да се примат во судиските редови. Помошта од квалификуван службенички кадар и соработката со судиските помошници, кои би требале да ги ослободат судиите од рутинската работа и да ја подготвуваат документацијата, очигледно можат да придонесат за подобрување на квалитетот на одлуките донесени од страна на судот. Доколку такви ресурси недостасуваат, ќе биде невоможно ефективно функционирање на судскиот систем кое би резултирало со високо квалитетен производ⁶.

3. Учесници во судството и правна обука

15. Дури и ако се фокусираме само на учесниците во рамките на системот на делење правда, квалитетот на делувањето на судскиот

систем очигледно зависи од интеракцијата на голем број улоги: полицијата, обвинителите, одбраната, службениците, поротата (таму каде што ја има), итн. Судијата е само една алка во синџирот на таквите соучесници, и не мора секогаш да биде последната, бидејќи фазата на спроведување е подеднакво важна. Дури и ако се концентрираме само на квалитетот на судиските одлуки, од горенаведеното следува дека вршењето на судиската функција не е единствениот фактор, иако централен, кој го условува донесувањето на квалитетна судиска одлука.

16. Квалитетот на судиската одлука зависи, меѓу другото, од правната обука на сите правни лица кои се вклучени во постапката. Затоа, КСЕС/ССЈЕ сака да ја нагласи улогата на правното образование и генерално земено обуката.

17. Тоа значи, дека треба да постои високо квалитетна правна обука, особено за судиите, на почетокот на нивната правна професионална кариера⁷ како и последователна програма за континуирана обука за да се одржат и подобрат стручните техники. Таквата обука не треба само да им обезбеди на судиите способности неопходни за спроведување на промени во домашното и меѓународното законодавство и во правните принципи, туку воедно треба да промовира други комплементарни вештини и знаења во области кои не се поврзани со правото, пружајќи им добри основни сознанија за прашањата кои ќе дојдат пред нив.

18. На судиите исто така им е потребна обука и за етика и комуникациски вештини за да им се помогне во справувањето со странките во судските постапки како и со јавноста и медиумите. Особена важност се придава на обуката за подобрување на нивните организациски способности во областа на ефикасно подготвување на и менаџирање на случаи (на примери, со примена на ИТ, менаџирање на случаи, техники за работа, техники за пишување на пресуди/одлуки - вклучувајќи упатства со генерални модели за изготвување нацрт одлуки, при што вообичаено на судиите им се остава слобода да го изберат својот личен стил на пишување), сето ова со цел менаџирањето на судски случаи без непотребно одолжување или непотребни чекори⁸.

19. Осве тоа, претседателите на судовите треба да бидат обучени за менаџирање на човечки ресурси, стратешко планирање со цел регулирање и менаџирање на протокот на случаи, како и ефикасно пла-

нирање и искористување на буџетски и финансиски ресурси. Административниот персонал и судските асистенти треба да се посебно обучени за подготвување на расправи и мониторирање и обезбедување на непречено одвивање на случаите (на пример, во врска со примена на ИТ, техники за менаџирање на случаи и на времето, подготвување на нацрт пресуди, странски јазици, комуникација со странките и јавноста, и правно истражување). Ова ќе помогне да се ослободат судиите од административните и техничките обврски и ќе им овозможи да го фокусираат своето време на интелектуалните аспекти и менаџирање на парничните процеси и донесувањето одлуки.

Б. Внатрешното окружување: професионализам, процедури, расправи и одлуки

20. Квалитетот на судиските одлуки исто така зависи од внатрешни фактори како што се професионализмот на судиите, процедурите, менаџирање на случаите, расправите и елементите својствени на одлуката.

1. Професионализмот на судиите

21. Професионализмот на судиите е првичната гаранција за високо квалитетна судиска одлука. Ова подразбира висок степен на правна обука на судиите во согласност со принципите дефинирани од страна на КСЕС/ССЈЕ во неговите Мислења бр. 4 (2003) и бр. 9 (2006), како и развивање на културата на независност, етичност и деонтологија во согласност со Мислењата бр. 1 (2001) и 3 (2002).

22. Една судиска одлука најверојатно треба да ја земе предвид не само релевантната правна материја туку и концептите и реалноста кои не се директно поврзани со правото а се релевантни за контекстот на спорот, како на пример, етичките, социјалните или економските размисли. Ова бара од судијата да е свесен/на за таквите околности при одлучувањето за случајот.

23. Процедурите за евалуирање или давање напатствија во поглед на работењето на судиите од страна на правосудните власти можат да ги подобрат нивните компетенции како и квалитетот на судиските одлуки.

2. Процедурата и менаџирањето на случаи

24. Доколку очекуваниот резултат треба да биде високо квалитетна одлука која ќе биде прифатена како од странките така и од општеството, процедурата мора да биде јасна и транспарентна и да ги задоволи барањата на ЕКЧП.

25. Сепак, не е доволно само постоење на процедурални закони кои би ги задоволиле овие барања. КСЕС/ССЈЕ смета дека судијата мора да е способен да ја организира и води постапката активно и прецизно. Правилниот развој на постапката го потпомага квалитетот на конечниот производ – одлуката⁹.

26. Дали една одлука е донесена во разумен рок согласно Членот 6 на ЕКЧП може да се смета исто така за важен елемент на нејзиниот квалитет. Сепак, може да настане неусогласеност меѓу брзината со која се води постапката и другите фактори кои се од важност за квалитетот, како на пример правото на фер судење кое исто така е гарантирано со Членот 6 од ЕКЧП. Бидејќи е од голема важност да се гарантираат социјалната хармонија и правната сигурност, елементот време очигледно мора да се земе предвид, но тој не е единствениот фактор кој треба да се земе предвид. КСЕС/ССЈЕ укажува на своето Мислење бр. 6 (2004), во кое се потцртува дека „квалитетот“ на правдата не може да се изедначи со проста „продуктивност“. Квалитативниот пристап мора воедно да го земе предвид капацитетот на судскиот систем да одговори на барањата упатени кон него согласно општите цели на системот, меѓу кои брзината на постапката е само еден елемент.

27. Определени земји воспоставиле стандардни модели на добри практики за менаџирање на случаи и за текот на расправите. Таквите иницијативи треба да се охрабруваат за кај секој судија да се поттикнува добро менаџирање на случаите.

28. Треба воедно да се нагласи важноста на консултациите меѓу судиите, за време на кои ќе можат да се разменуваат информации и искуства. Тие им овозможуваат на судиите да расправаат за менаџирањето на случаи и да ги третираат тешкотиите со кои се сретнуваат при примената на правните принципи и можните конфликти во обичајното право.

3. Расправата

29. Расправата треба да се придржува кон сите барања на ЕКЧП, обезбедувајќи им на тој начин на странките и на поширокото општество придржување кон минимум стандардите за правилно осмислено и фер судење. Правилното одвивање на расправата ќе има директно влијание врз разбирањето и прифаќањето на конечната одлука од страна на странките и општеството. Треба воедно да му ги пружи на судијата сите елементи неопходни за правилно оценување на случајот; затоа, има клучно влијание врз квалитетот на судиската одлука. Расправа треба да се одржи секогаш кога обичајното право на ЕЦХР тоа го пропишува.

30. Транспарентна и отворена расправа, како и придржување до принципот на спротивставени страни (при што трета непристрасна страна помага во определувањето на вистината и донесувањето на одлуката, заб. прев.) и на принципот на рамноправност на странките (при што обете странки добиваат можности за застапување со што се превенира подредена положба, заб. прев.), престапува неопходен предуслов за одлуката да биде прифатена од самите странки и од јавноста.³

4. Елементите својствени на одлуката

31. За една судиска одлука да биде високо квалитетна, странките и пошироката јавност мораат да гледаат неа на како на резултат на правилна примена на правните правила, на фер постапка и на правилно проценување на фактите, и како на нешто што може ефективно да се спроведе. Само во тој случај странките ќе се уверат дека нивниот случај бил правилно разгледан и третиран, а општеството ќе гледа на одлуката како на фактор за повторно воспоставување на социјална хармонија. За да се постигнат овие цели, треба да се задоволат определен број на барања.

а. Јасност

32. Сите судиски одлуки мораат да се разбирливи, напишани на јасен и едноставен јазик - предуслов истите да бидат разбрани од странките и јавноста. Ова бара тие да се кохерентно организирани, образложени и дадени на јасен начин и достапни за сите¹⁰.

33. Секој судија може да одбере свој личен стил и структура или да користи стандардизирани модели, доколку тие постојат. КСЕС/ССЈЕ

препорачува судските власти да состават компендиум на добри практики со цел да се помогне во изготвувањето на одлуки.

6. Образложение

34. Судските одлуки мораат во принцип да бидат образложени¹¹. Квалитетот на една судиска одлука зависи првенствено од квалитетот на нејзиното образложение. Правилното образложение е нужност која не смее да се запостави за сметка на брзината. Правилното образложение бара судиите да имаат соодветно време да ги подготват своите одлуки.

35. Изложувањето на причините не само што на парничарите им ја прави одлуката полесна за разбирање и прифаќање, туку пред сè претставува заштита од произволност. Прво, го обврзува судијата да одговори на поднесоците на странките и да ги специфицира точките кои ја поткрепуваат одлуката и истата ја прават законска; второ, му овозможува на општеството да го разбере функционирањето на судскиот систем.

36. Причините мораат да бидат доследни, јасни, недвосмислени и не смеат да бидат контрадикторни. Мораат да му овозможат на читателот да го следи текот на образложението кое го водело судијата до одлуката.

37. Образложението мора да го одрази придржувањето на судијата кон принципите искажани од страна на Европскиот суд за човекови права (конкретно, почитувањето на правото на одбрана и правото на фер судење). Таму каде што привремените одлуки ги засегаат индивидуалните слободи (на пр. налог за затворање) или можат да ги засегнат правата на поединци или на имот (на пр. привременото старателство за дете или превентивното ставање забрана врз недвижен имот или заплена на банковни сметки), потребна е соодветно изложување на причините.

38. Изложувањето на причините мора да одговара на поднесоците на странките, т.е. на нивните различни формулации на тужбите и на нивниот основ за одбрана. Ова е клучна гаранција, бидејќи им овозможува на парничарите да осигураат дека нивните поднесоци се разгледани и дека поради тоа дека судијата ги зел предвид. Образложението не смее да содржи никакви навредливи или неласкави забелешки за странките.

39. Без да се влијае врз можноста или дури и врз обврската судиите да делуваат по сопствен суд во определени контексти, судиите треба само да одговорат на релевантните аргументи кои можат да влијаат врз разрешувањето на спорот.

40. Изложувањето на причините не мора да е долго, бидејќи мора да се изнајде правилен сооднос меѓу концизноста и правилноста разбирање на одлуката.

41. Обврската на судовите да даваат причини за своите одлуки не значи одговарање на секој аргумент покренат од одбраната во поддршка на секој основ за одбрана. Опсегот на оваа обврска може да варира во зависност од карактерот на одлуката. Во согласност со обичајното право на Европскиот суд за човекови права¹², должината на очекуваните причини зависи од разновидните аргументи кои им се на располагање на обете странки, како и од различните правни одредби, обичаи и доктринални принципи, како и разновидни практики во поглед на презентацијата и пишувањето на пресуди и одлуки во различните држави. Со цел почитување на принципот на фер судење, образложението треба да покаже дека судијата навистина ги разгледал сите главни прашања кои му/\$ биле доставени¹³. Во случај на порота, обраќањето на судијата до поротата мора јасно да ги објасни сите факти и прашања за кои поротата потоа мора да одлучи.

42. Во поглед на содржината, судиската одлука вклучува испитување на фактичките и правните прашања кој лежат во суштината на спорот.

43. При испитувањето на фактичките прашања, судијата можеби ќе треба да решава за приговори на доказите, особено во поглед на нивната прифатливост. Судијата исто така ќе ја разгледа важноста на фактичките докази кои веројатно можат да бидат релевантни за разрешувањето на спорот.

44. Испитувањето на правните прашања вклучува примена на правилата на домашните, европските¹⁴ и меѓународните закони¹⁵. Причините треба да се повикаат на релевантните одредби на Уставот или на релевантните домашни, европски и меѓународни закони. Таму каде што тоа е упатно, повикувањето на домашното, европското и меѓународното обичајно право, вклучувајќи и повикување

на обичајно право на судови од други земји, како и упатување на правна литература, може да биде корисно или, во систем на обичајно право, суштинско.

45. Во земјите каде важи обичајното право, одлуките на повисоките судови кои разрешуваат правни прашања понатаму служат како обврзувачки преседани за идентични спорови. Во земјите каде важи граѓанското право, одлуките го немаат овој ефект, но сепак можат да пружат непроценливи напатствија за други судии кои решаваат слични случаи или прашања, во случаи кои покренуваат општи социјални или значајни правни прашања. Затоа, изложувањето на причините, кое произлегува од детално разгледување на третираните правни прашања, треба во такви случаи да се изготви со особено внимание, со цел да се задоволат очекувањата на странките и општеството.

46. Во голем број случаи, разгледувањето на правните прашања подразбира толкување на правните прашања.

47. Иако на судиите им се признава правото да ги толкуваат законите, воедно треба да не се заборава обврската на судиите да промовираат правна сигурност. Впрочем, правната сигурност ја гарантира предвидливоста на содржината и примената на правните правила, придонесувајќи на тој начин за обезбедување на високо квалитетен судски систем.

48. Судиите ќе ги применуваат принципите на толкување применливи и во домашните и во меѓународните закони имајќи го ова предвид. Во земјите каде се применува обичајното право, насоки ќе можат да земаат од сите релевантни преседани. Во земјите каде се применува граѓанското право, насоки ќе можат да земаат од обичајното право, особено од повисоките судови, меѓу чии обврски спаѓа и осигурувањето на униформноста на обичајното право.

49. Судиите треба доследно да ги применуваат законите. Сепак, кога еден суд ќе одлучи да отстапи од претходното обичајно право, тоа треба да биде јасно назначено во неговата одлука. Во исклучителни околности, може да биде упатно судот да укаже дека ова ново толкување е единствено применливо од денот на односната одлука или од денот наведен во таквата одлука.

50. Обемот на случаи кои доаѓаат пред повисоките судови може исто така да влијае врз брзината и квалитетот на донесувањето на одлуки од страна на судиите. КСЕС/ССЈЕ препорачува воведување на механизми соодветни на правната традиција на секоја земја за да се регулира пристапот до таквите судови.

в. Издвоени мислења

51. Во некој земји, судиите можат да дадат заедничко или издвоено мислење. Во таквите случаи, издвоеното мислење треба да се објави заедно со мнозинското мислење. Судиите на овој начин го искажуваат своето целосно или делумно несогласување со одлуката усвоена од страна на мнозинството судии кои ја донеле односната одлука и причините за своето несогласување, или тврдат дека одлуката донесена од страна на судот може или треба да се темели на поинакви основи од оние кои се усвоени. Ова може да придонесе за подобрување на содржината на одлуката и може да помогне и за разбирањето на односната одлука и еволуцијата на правото.

52. Издвоените мислења треба да се правилно образложени и да го одразуваат осмисленото проценување на фактите и законите од страна на судијата.

г. Спроведување

53. Секој налог изготвен со или по определена судиска одлука, треба да биде напишан на јасен и недвосмислен јазик, за да може веднаш да се спроведе или, во случај на налог нешто да се стори или да не се стори или плати, веднаш да може да стапи на сила.

54. Според толкувањето на Европскиот суд за човекови права, правото на фер судење олицетворено во Членот 6 од ЕКЧП, подразбира не само дека судиската одлука мора да се донесе во разумен рок, туку воедно и дека истата мора да биде, таку каде што тоа е упатно, ефективно спроведлива во корист на успешната странка. Впрочем, Конвенцијата не воспоставува теоретска заштита на човековите права, туку се стреми заштитата која ја обезбедува да има ефекти во практиката.

55. Следствено, таквиот налог мора да ги има следниве главни карактеристики:

(i) Пред сè, таму каде што е упатно, мора да биде спроведлив во поглед на формулацијата: тоа значи дека одлуката мора да вклучува оперативни одредби кои јасно ги определуваат, без било каква можност за несигурност или конфузија, казната, обврските или наредбите наметнати од судот. Секоја нејасна одлука која дава можност за различни толкувања ја попречува ефективноста и кредибилитетот на судскиот процес.

(ii) Еден налог мора да биде спроведлив во дадениот систем на извршување: на тој начин ќе биде ефикасно извршен. Во најголемиот дел на правни системи постојат процедури според кои извршувањето може да се одложи или суспендира. Одложувањето или суспензијата се недвојбено легитимни во определени случаи. Но, тие можат да се бараат и од тактички причини, и несоодветното одобрување на одложувањето или суспензијата може да доведе до парализа на судскиот процес и да дозволи примена на процедурални стратегии кои имаат за цел да ги направат судските одлуки неоперативни. За да се обезбеди ефикасноста на правдата, сите земји треба да имаат процедури за привремено спроведување¹⁶.

56. Еден квалитетен налог (во не-кривични прашања) може да е бескорисен без постоењето на едноставна и ефикасна процедура за негово извршување. Од важност е таквата процедура да подлежи на судиска супервизија, од страна на судии способни да разрешат сè какви потешкотии кои можат да се појават во текот на спроведувањето на одлуката, според ефикасни процедури кои не треба да вклучуваат непотребни трошоци за странките.

ДЕЛ II. ЕВАЛУАЦИЈА НА КВАЛИТЕТОТ НА СУДСКИТЕ ОДЛУКИ

57. КСЕС/ССЈЕ нагласува дека мериторноста на поединечните судски одлуки првенствено се контролира преку процедурите на жалба или ревизија достапни во домашните судови и преку правото за пристап до Европскиот суд за човекови права. Државите треба да се погрижат нивните домашни процедури да ги задоволат барањата зацртани во одлуките на овој Суд.

А. Суштината на евалуацијата

58. Од деведесеттите години наваму расте свеста дека квалитетот на судиските одлуки не може правилно да се евалуира исклучиво со оценување на внатрешната правна вредност на односните одлуки. Како што е прикажано во првиод дел од ова Мислење, квалитетот на судиските одлуки трпи влијание од квалитетот на сите подготвителни чекори кои им претходат, и затоа треба да се испита правниот систем како целина. Дотолку повеќе што, гледано од перспективата на корисниците на услугите на судовите, не е важен само правниот квалитет на односната одлука *stricto sensu*; внимание треба воедно да се посвети и на другите аспекти, како што се времетраењето, транспарентноста и водењето на постапките, начинот како судијата комуницира со странките и начинот како судството дава отчет за своето работење пред општеството.

59. КСЕС/ССЈЕ потцртува дека секоја метода на евалуација на квалитетот на судиските одлуки не треба да ја попречува независноста на судството било како целина било на индивидуална основа.

60. Евалуација на квалитетот на судиските одлуки мора да се врши пред сè врз основа на фундаменталните принципи на ЕКЧП. Не може да се врши само во светлината на аспекти од економска или менаџерска природа. Примената на економски методи мора внимателно да се разгледа. Улогата на судството пред сè е да го применува и да го спроведува правото и не може правилно да се анализира во контекст на економска ефикасност.

61. Секаков систем за евалуација на квалитетот треба стриктно да е насочен кон промовирање на квалитетот на судиските одлуки, а не да служи како проста битократска алатка ниту како цел сама по себе. Тој не престставува инструмент за екстерна контрола на судството.

62. КСЕС/ССЈЕ потсетува дека евалуацијата на квалитетот на правдата, т.е. на работењето на судскиот систем како целина или на било кој поединечен суд или локална група на судови, не треба да се помеша со евалуацијата на професионалната способност не било кој поединечен судија која има други цели¹⁷.

63. Евалуациските процедури треба да се стремат, пред сè, кон идентификација на потребата, доколку ја има, за измена на легислати-

вата, за промена или подобрување на судските процедури и/или за понатамошна обука на судиите и персоналот во судовите.

64. Предметот, методите и процедурите на евалуацијата треба правилно да се дефинираат и да се разбирливи. Треба да се определат од страна на судиите или во тесна соработка со судиите.

65. Евалуацијата мора да биде транспарентна. Персоналните или идентификувачките податоци на судиите мораат да останат доверливи.

66. Евалуацијата на квалитетот на судските одлуки не треба да причинат судиите да ги третираат фактите или да ги донесуваат одлуките за суштината на случајот на еднообразен начин, без да се земат предвид околностите својствени на секој случај.

67. Секоја евалуација на судски одлуки мора да ги земе предвид различните видови и нивоа на судови, различните видови на спорови и разновидните вештини и стручност потребни истите да се разрешат.

Б. Методите на евалуација (вклучувајќи ги телата на кои им е доверена евалуацијата на квалитетот на судските одлуки)

68. КСЕС/ССЈЕ нагласува дека (особено доколку се применува квантитативна и квалитативна статистика) е пожелно да се комбинираат различни методи на евалуација, поврзани со различни индикатори на квалитет и многукратни извори на информации. Ниедна поединечна метода не треба да има предност пред другите. Можат да се прифатат разновидни методи на евалуација, под услов да се разгледани со потребната научна строгост, знаење и внимание и да се дефинирани на транспарентен начин. Дотолку повеќе што евалуациските системи не смеат да ја доведат во прашање легитимноста на судските одлуки.

69. КСЕС/ССЈЕ смета дека државите не мора да се обврзани да го усвојат истиот евалуациски систем и методолошки пристап и дека, иако не спаѓа во делокругот на ова Мислење да даде детален коментар за разновидните системи за евалуација на квалитетот, сепак е возможно, врз основа на националните искуства, да се изготви список на најприкладните методи.

1. Самоевалуација од самите судии и евалуација од страна на други учесници во правосудниот систем

70. КСЕС/ССЈЕ охрабрува ревизија од страна на колеги судии и самоевалуација од самите судии. КСЕС/ССЈЕ воедно го охрабрува учеството на надворешни“ лица (на пр. адвокати, обвинители, професори од правни факултети, граѓани, домашни или меѓународни невладини организации) во евалуацијата, под услов целосно да се почитува независноста на судството. Таквата надворешна евалуација, се разбира, не смее да се користи како метода за компромитирање на судиската независност или на интегритетот на судскиот процес. Првата референтна точка во евалуацијата на судиските одлуки мора да биде расположивоста на навремена и ефективна жалбена процедура.

71. Со своето обичајно право, своето испитување на судиските практики и со своите годишни извештаи, повисоките судови можат да придонесат за квалитетот на судиските одлуки и за нивна евалуација; во овој поглед, од исклучителна важност е нивното обичајно право да е јасно, доследно и постојано. Повисоките судови можат, исто така, да придонесат за квалитетот на судиските одлуки со изготвување напатствија за пониските судови, во кои се обрнува внимание на принципи применливи во согласност со релевантното обичајно право.

2. Статистички методи

72. Квантитативната статистичка метода вклучува прибирање статистички податоци на ниво на суд (статистика за случаи во тек како и архивирани случаи и решени случаи, за бројот на расправите во секој случај, откажани расправи, времетраење на постапката, итн.). Квалитетот на работата извршена од страна на судовите е едно мерило за мерење на способноста на делењето на правдата да ги задоволи потребите на граѓаните. Оваа способност е еден индикатор за квалитетот на правдата. Оваа метода на анализа може да ги покрие активностите на судот, но не може да биде доволна за да се оцени дали конкретните донесени одлуки се со задоволителен квалитет. Природата на тие одлуки зависи од вредноста на секој поединечен случај. Еден судија можеби, на пример, ќе мора да донесе низ на поврзани одлуки во случаи од мала вредност. Статистиката не е прецизно упатство за секоја ситуација, и секогаш мора да се стави во контекст. Оваа метода, сепак, дозволува да се оцени дали случаите се третирали во соодветна временска рамка, или дали постои голем

број заостанати случаи што би можело да оправда доделување на дополнителни средства и преземање мерки кои имаат за цел намалување или елиминирање на заостанатите случаи.

73. Во квалитативната статистички метода, одлуките се класифицираат според видот, предметот и комплексноста. Оваа метода овозможување пондерирање на различни видови случаи со цел воспоставување на ефикасна и коректна дистрибуција на работата и на минимум и максимум работно оптоварување кое може да се бара од еден суд. Карактеристика на оваа метода е тоа што таа ги зема предвид специфичностите на определени случаи или видовита на прашања, за да ги одрази оние случаи каде, иако бројот на донесени одлуки е ограничен, потребна е значителна количина работа. Тешкотијата со квалитативното статистичко оценување лежи, сепак, во дефинирањето кои фактори да се земат предвид и во определувањето кои органи се надлежни истите да ги определат.

74. И ограничениот број на жалби и бројот на успешни жалби можат да бидат индикатори за квалитет кои можат објективно да се утврдат и кои се релативно веродостојни. Сепак, КСЕС/ССЈЕ нагласува дека ниту бројот на жалби ниту пак нивната стапка на успешност не го одразуваат квалитетот на одлуките кои се предмет на жалба. Успешна жалба може да претставува само една поинаква евалуација на едно прашање од страна на апелациски судија, чија одлука можела и самата да биде укината доколку случајот бил упатен до еден уште повисок суд¹⁸.

3. Улогата на Судскиот совет

75. Домашните или меѓународните тела надлежни за евалуација на судиските одлуки треба да се составени од членови кои се потполно независни од извршната власт. Со цел да се избегнат секакви притисоци, во државите каде постои Судски совет¹⁹, на овој Совет треба да му се додели обврската за евалуација на квалитетот на одлуките. Во рамките на Советот, процесирањето на податоците и евалуацијата на квалитетот треба да се извршуваат од страна на одделенија кои не се истовремено задолжени и за судиска дисциплина. Од истата причина, таму каде нема Судски совет, евалуацијата на квалитетот на одлуките треба да се спроведува од страна на посебно тело кое ги има истите гаранции за независноста на судиите како и оние кои ги поседува еден Судски совет.

ГЛАВНИ ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

а) Екстерните индикатори од кои зависи квалитетот на судиските одлуки го вклучуваат квалитетот на законите донесени од страна на законодавните власти. Затоа, важно е националните собранија да го оценуваат и мониторираат влијанието на законите кои се на сила и предлог законите врз правосудниот систем.

б) Квалитетот на донесувањето на одлуки зависи од човечките, финансиските и материјалните ресурси доделени на секој правосуден систем, како и од одржувањето на финансиската сигурност за секој судија во тој систем.

в) Квалитетот на правното образование и обуката на судиите и другите правници се од врвно значење во обезбедување на високо квалитетни судиски одлуки.

г) Воедно е важно, на судиите да им се пружи обука во прашања надвор од правната област и да се обучат вработените во судовите со цел судиите да се ослободат од административни и технички обврски и да им се овозможи да се фокусираат на интелектуалните аспекти на донесувањето одлуки.

д) Стандардот на квалитет на судиските одлуки е очигледно резултат на интеракциите меѓу бројните учесници во судскиот систем.

ѓ) Професионализмот на еден судија е првичната гаранција за квалитетот на една одлука и претставува значаен дел од интерното окружение кое влијае врз судиската одлука. Професионализмот вклучува висок степен на правна обука на судиите, како и развој на култура на независност, етика и деонтологија. Бара судијата да е свесен не само за правниот материјал, туку и за концепти надвор од правната област.

е) Другите елементи на интерното окружување кои влијаат врз судиските одлуки се процедурата и менаџирањето на случаите. Процедурата мора да биде јасна, транспарентна и предвидлива. Судијата мора да биде во состојба активно и прецизно да ја организира и спроведе постапката. Одлуката мора да се донесе во разумен рок. Сепак, брзината на процедурата не е единствениот фактор кој треба

да се земе предвид, бидејќи судиските одлуки мораат да го штитат правото на фер судење, социјална хармонија и правна сигурност.

ж) Треба да се охрабруваат стандардни модели на добри практики на менаџирање на случаи, како и консултативни средби меѓу судии.

з) Расправата треба да се одржи секогаш кога тоа го пропишува обичајното право на Европскиот суд за човекови права и истата треба да се придржува до сите барања на ЕКЧП, со што на странките учеснички во расправата и на поширокото општество ќе им се обезбеди придржување кон минимум стандардите за правилно структурирано фер судење.

с) Фер спроведување на постапката, коректна примена на правните принципи и евалуација на основата на фактите како и спроведливоста се клучните елементи кои продонесуваат кон високо квалитетна одлука.

и) Одлуката мора да биде разбирлива и изготвена на јасен и едноставен јазик, при што на секој судија ќе му биде дозволеносепак сам/а да го избере сопствениот стил или да примени стандардизирани модели.

ј) КСЕС/ССЈЕ препорачува правосудните органи да состават компендиум на добри практики се цел да се потпомогне изготвувањето на одлуки.

к) Судиските одлуки во принцип мора да се образложени. Нивниот квалитет зависи воглавно од квалитетот на образложувањето. Образложувањето може да вклучува интерпретација на правните принципи и грижа секогаш да се обезбеди правна сигурност и доследност. Сепак, кога судот ќе одлучи да отстапи од претходното обичајно право, тоа треба јасно да се спомене во одлуката.

л) КСЕС/ССЈЕ препорачува воведување на механизми соодветни на правната традиција на секоја земја за да го регулира пристапот кон повисокоите судови.

љ) Издвоените мислења на судиите, каде што тоа е дозволено, можат да придонесат кон подобрување на содржината на одлуката и можат да помогнат при разбитрањето на одлуката и еволуцијата на

правото. Овие мислења треба соодветно да се образложат и треба да се објават.

м) Секаков налог кој ќе се изготви или ќе следи по судиска одлука, треба да биде напишан на јасен и недвосмислен јазик, за да може веднаш да стапи на сила или, во случај на налог нешто да се стори или да не се стори или да се плати нешто, да стане правосилен.

н) КСЕС/ССЈЕ нагласува дека вредноста на поединечни судиски одлуки се контролира преку процедури на жалба или ревизија достапни во домашните судови и преку пристап до Европскиот суд за човекови права.

њ) Судискиот систем во целина треба да се испитува со цел да се евалуира квалитетот на судиските одлуки. Треба да се посвети внимание на должината, транспарентноста и спроведувањето на постапката.

о) Евалуацијата мора да се спроведе врз основа на фундаменталните начела на ЕКЧП. Не може да се спроведе земајќи предвид само економски и менаџерски критериуми.

п) Ниту еден метод за евалуација на квалитетот на судиските одлуки не смее да ја попречува независноста на судството како целина ниту на поединечна основа, не треба да послужи како бирократска алатка која е цел сама за себе, и треба да се прави разлика меѓу евалуацијата на квалитетот на судиските одлуки истата и евалуацијата на стручните способности на поединечните судии за други цели. Исто така, системите на евалуација не смеат да ја стават под прашање легитимноста на судиските одлуки.

р) Пред сè, секаква евалуациска процедура треба да има за цел идентификација на потребата, доколку таква постои, за измена на законите, за промени или подобрување на судските процедури и/или за понатамошна обука на судиите и вработените во судовите.

с) КСЕС/ССЈЕ нагласува дека е пожелно да се комбинираат различни методи на евалуација. Методите на евалуација треба да се разгледаат со неопходна научна строгост, знаење и грижа и треба да се дефинираат на транспарентен начин.

т) КСЕС/ССЈЕ ограбува самоевалуација и ревизија од страна на колеги-судии. КСЕС/ССЈЕ воедно го охрабрува и учеството на „екс-

терни” лица во евалуацијата, под услов целосно да се почитува независноста на судството.

у) Вишите судови можат, по сопствено обичајно право, сопствено испитување на судските практики на нивните годишни извештаи, да придонесат за квалитетот на судските одлуки и за нивна евалуација; во овој поглед, од клучна важност е нивното обичајно право да биде јасно, доследно и константно.

ф) Евалуацијата на квалитетот на одлуките мора да е дел од овластувањата на Судскиот совет, таму каде тој постои, или на независно тело со истите гаранции за независност на судиите.

Фусноти

1. Сите текстови во врска со овие прашања го покажуваат духот во кој Советот на Европа ја третира потребата за квалитет на правдата: „според мислењето на Советот на Европа, пристапот базиран на квалитет не може да се однесува на поединечна одлука, но, како дел на еден сèопфатен пристап, зависи од квалитетот на судскиот систем, вклучувајќи ги судиите, одбраната и персоналот во судовите, како и квалитетот на процесот кој води до самите одлуки. Советот на Европа, затоа, препорачува напорите за подобрување на состојбата да се фокусираат на секоја од овие точки“ (неофицијален превод), (Jean-Paul JEAN, „La qualité des décisions de pravdata au sens du Conseil de l'Europe“, Колоквиум организиран на 8-ми и 9-ти март 2007 година од страна на Факултетот за право и социјални науки, Универзитетот Poitiers, на тема „Квалитетот на судските одлуки“ – види “Студии CEPEJ /Европска комисија за ефикасност на правдата/“ Бр. 4).
2. Види ги исто така заклучоците на Конференцијата за квалитетот на судските одлуки, организирана во Врховниот суд на Естонија во Тарту (18-ти јуни 2008 година) со учество на естонската правосудна заедница и Работната група на КСЕС/ССЈЕ.
3. Види го прашалникот за квалитетот на судските одлуки и одговорите на веб страницата на КСЕС/ССЈЕ: www.coe.int/ccje.
4. Особено во врска со процедуралните закони, КСЕС/ССЈЕ би сакал да се повика овде на своето Мислење Бр. 6 (2004), со кое се препорачува, со цел да се обезбеди донесување на квалитетни судски одлуки во разумен рок, законодавната власт да направи оптимален избор во балансот меѓу времетраењето на судењата и достапноста на алтернативното разрешување спорови, можностите за признавање вина во замена за помала казна, симплифицираните и/или забрзаните и сумарните постапки, како и процедуралните права на странките, итн. Покрај ова, треба да се гарантираат финансиски средства за постапките на алтернативно разрешување спорови.
5. Види Мислење бр. 1 (2001) на КСЕС/ССЈЕ, став 61.
6. Види Мислење бр. 2 (2001) на КСЕС/ССЈЕ.

7. Види Мислење Бр. 4 (2003) на КСЕС/ССЕЈ.
8. Брошури, студии на случај на добри и лоши практики, стандардни модели за пишување на пресуди заедно со методологии, информатори и прегледи на правни процедури, развиени за цели на обука, можат нашироко да се дисеминираат меѓу судиите.
9. Во своето Мислење Бр. 6 (2004), КСЕС/ССЈЕ, развивајќи ги принципите зацртани во Препораката Бр. Р (84) 5, ја нагласи важноста на активната улога на судијата во менаџирањето на граѓанските постапки (види особено став 90-102 и 126).
10. Во врска со ова, се упатува на Мислењето Бр. 7 (2005) на КСЕС/ССЈЕ, особено став 56 до 61.
11. Исклучоците можат да вклучуваат, меѓу другото, одлуки кои се однесуваат на менаџирањето на случајот (на пр. прекинување на расправа), помали процедурални прашања или суштински неспорни прашања (пресуди по службена должност во корист на туѓителот кога обвинетиот не се појавил или не одговорил на повик или спогодбени пресуди), одлуки од страна на апелациски суд кои потврдуваат одлука од прва инстанца по добивање на слични аргументи по ист основ, одлуки на порота и некои одлуки кои се однесуваат на правото на жалба или поднесување тужба, во земји каде таквата дозвола е потребна.
12. Види особено ЕСЧП: Болдеа против Романија, 15-ти февруари 2007 година, - 29; Ван де Хурк против Холандија, 19-ти април 1994 година, - 61.
13. Види особено ЕСЧП: Болдеа против Романија, 15-ти февруари 2007 година, - 29; Хеле против Финска, 19-ти февруари 1997 година, - 60.
14. Изразот “Европско право” ги вклучува *acquis* на Советот на Европа и Правото на Европската Заедница.
15. Види Мислење Бр. 9 (2006) на КСЕС/ССЈЕ.
16. Види Мислење Бр. 6 (2004) на КСЕС/ССЈЕ, став 130.

17. Види Мислење Бр. 6 (2004) на КСЕС/ССЈЕ, дел Б став 34 и Мислење Бр. 10 (2007) на КСЕС/ССЈЕ, став 52 до 56 и 78.
18. Види Мислење Бр. 6 (2004) на КСЕС/ССЈЕ, став 36.
19. Овие Судски совети треба да се воспоставата и да работат на начин препорачан од страна на КСЕС/ССЈЕ во неговото Мислење Бр. 10 (2007).

**Референтни меѓународни документи кон
Мислењето бр. 11**

**ЕВРОПСКА МРЕЖА НА СОВЕТИ ЗА ПРАВОСУДСТВОТО
БАРСЕЛОНА, 2-3 ЈУНИ 2005 ГОДИНА**

**РАБОТНА ГРУПА ЗА ПРОЦЕНА НА СУДИИ
ЗАВРШЕН ИЗВЕШТАЈ**

**Презентација од Жан Пол Судре, Conseil Supérieur de la
Magistrature (Франција)**

На состанокот на Европската мрежа кој се одржа во Рим на 21 мај 2004 година, извршив презентирање на работната група за процена на судиите, како што следува: „Темата на процената на судиите е сложена и особено богата која бара активно учество од страна на членовите на Европската мрежа на совети при разгледување на темата, размена на корисни информации и вклучување во групните сесии.“

Практично, претпоставките во презентацијата се покажаа целосно точни, од аспект на сложеноста на избраната тема и од аспект на потребните влезни информации за реализација на проектот до предвидениот крај.

Би сакал посебно да се заблагодарам на следните:

- Сите оние кои учествуваа во изготвувањето на презентациите за системите на процена,
- Координаторите на подгрупите кои ми помогнаа во изготвувањето на резимето за работа (Жак Хамаид, Џовани Мамон и Луиџи Марини),
- Секретаријатот на Европската мрежа на совети кои ги обезбедија повеќето преводи.

Би сакал да започнам со неколку коментари за нашите работни методи, пред да го претставам резимето со нашите наоди; Ќе завршам со привремено заклучување на работата на нашата група.

Ве повикувам да се повикате на презентацијата на групата и организациските документи, националните презентации и извештаите од подгрупата кои може да ги најдете на интернет страницата на Европската мрежа на совети.

1) Работни методи на нашата група:

Неколкумина од членовите на мрежата и набљудувачите сакаа да учествуваат во оваа работна група на генералниот состанок во Рим: Петнаесет се пријавија и уште петмина се согласија да ни обезбедат информации за нивните национални системи за процена на судиите, истите беа претставени со триесет и пет поединци.

Работниот распоред на групата содржеше три фази:

- Прва фаза: Изготвување на национални презентации за системите за процена на судии врз основа на водич и прашалник дистрибуиран во почетокот на јуни 2004 година,
- Втора фаза: Користење информации собрани за време на првата фаза од страна на подгрупата,
- Трета фаза: Извештај за преземените активности.

Се одржаа два состаноци во текот на нашето работење, првиот во Рим, на 21 мај 2004 година, за дефинирање на организацијата на групата, а вториот во Париз, на 4 април 2005 за преглед на наодите на подгрупата.

Документите и информациите се пренесуваа во рамките на работната група и до Секретаријатот на Европската мрежа преку е- пошта.

II) Наоди на подгрупата:

Идејата за процена на судиите *a priori* се подразбира дека има врска со процена на поединечната работа на судиите во однос на процената на колективната работа и работата на институциите каде што припаѓаат.

Во интерес на подобро структурирана дискусија и анализа, м се фокусиравме на четири теми кои беа дадена на подгрупите:

- „Содржина и постапка за процена на судиите“,
- „Процена на судите, кариера, дисциплина и независност“,
- „Процена на судиите и процена на правдата“,
- „Процена на судиите и улогата на *Conseils supirieurs* (Високите совети)“

Ваквата поделба на темите нормално овозможи и преклопување на темите кои се разгледуваа во секоја од подгрупите.

Во случај на јавните обвинители, тие беа вклучени во националните презентации за правосудните тела, каде што тие беа во рамки на Високиот совет или слично такво тело.

А) Разновидни системи за процена на судиите:

Ќе почнам нагласувајќи ја различноста на системите за процена што се проучуваат, а тоа е последица на различните правни постапки и методи кои се користат за судиите во секој национален систем.

Индивидуалната процена, која се смета за природна во системите означени со постоењето на тело на судии во надлежност на организација за кариера, не е така во системите каде што вработувањето е врз основа на искусни правни професионалци, не предмет на степени на кариера, дури и ако има исклучоци во тие системи, понекогаш има ограничен и неформален процес на унапредување за судиите со полно работно време.

На пример, не постои мерка за процена на судија поединец во Англија, Велс или Ирска.

Всушност, ако судиите во неколку правосудни системи во Северна Европа (Данска, Финска, Шведска и Холандија) не се предмет на посебни поединечни процени во споредба со нивните колеги во Англија, Велс или Ирска, мерките за процена во секој случај се присутни за подобрување на работата на правосудниот систем.

Освен со неколку разлики, Шпанија може да се вклучи во оваа група. Дополнително на првите две категории, постои и трета контрастна група правосудни системи, каде што индивидуалната процена на судијата главно е ориентирана кон управувањето со напредокот на кариерата на тој судија, во контекст на систем основан врз заслуга.¹

Онаму каде што постојат мерки за индивидуална процена на судии, истите може да се разликуваат според два основни цели: Таа за напредокот во кариерата на судијата и/или подобрување на работата на правосудниот систем.

¹ Германија, Австрија, Белгија, Бугарија, Франција, Унгарија, Италија, Латвија, Литванија, Полска, Португалија, Романија.

Изгледа дека се повеќе има побарување да се обезбеди синтеза на овие две цели, кои со ништо не се одделени една од друга. Дали нивните места во одреден систем не определуваат како ќе се организира процената на судиите и според кои принципи?

Б)Содржина и постапка за процена на судиите:

Првата подгрупа ја разгледуваше содржината и постапките на процената.

1) Содржина на процената:

Нагласени беа следните точки:

- Дефиниција на општите критериуми на процена,
- Квалитативна и квантитативна процена на работата,
- Анализа на донесените одлуки,
- Етика,
- Конкретни начини на процена,
- Процена на јавните обвинители.

1.1 Дефиниција на општите критериуми на процена:

Важно е да се нагласи фактот што општите инструкции и принципи по кои се управуваат системите за процена имаат тенденција на се дефинираат со општото законодавство (законите и понекогаш и Уставот) и секој правен систем има свои критериуми во зависност од главната цел на процената.

Надвор од оваа категоризација помеѓу целите, некои извештаи покажаа повеќе или помалку експлицитно дека критериумите за процена се независноста и можноста на судијата да ги исполни барањата на корисниците на правосудниот систем.

1.2 Квалитативна и квантитативна процена на работата:

Извештаите што ја опфатија оваа тема може да се поделат во две категории.

Во некои извештаи, основната цел на процената на работата на еден судија е процена колку се ефективни структурите и брзината со која се решаваат граѓанските барања. Акцентот во овој пристап е на глобалната ефикасност на даден систем; од оваа причина, квантитетот на извршената работа од страна на судијата е од витална важност (Данска, Шпанија и Шведска).

Други извештаи го нагласија фактот што процената не е само ограничена со квантитативната процена врз основа на статистичка анализа на извршената работа, туку може исто така да го земе предвид квалитативниот аспект на судиската работа (Германија, Бугарија, Финска, Унгарија, Италија, Литванија, Холандија, Полска и Романија).

Во некои случаи, процената се користи како средство за процена на капацитетот на еден судија за различни правни положби (Белгија и Франција).

1.3. Анализа на донесените одлуки:

Неколку извештаи ја нагласија особено деликатната природа на анализата на одлуките донесени од судиите, бидејќи тоа може да значи дека телото за процена е имплицирано во активноста на судијата кој се проценува.

Во некои земји, содржината на одлуките никогаш не се проценува (Белгија и Франција).

Онаму каде што одлуките се проценуваат, се земаат предвид формалната валидност на една одлука, нејзината логика, брзината со која се донесува и степенот до кој јуриспрудентното познавање на судијата е ажурирано.

Во некои системи, се проценуваат и судските одлуки по кои се поднесува жалба, заедно со причините зошто биле изменети или донесени (Бугарија и Литванија).

1.4 Етика:

Неколку извештаи го опфатија етичкото работење и етичките вредности на судиите.

Во случај кога тоа се зема предвид, главно се поврзува со професионалното работење.

Одредени извештаи укажуваат дека приватното однесување на одреден судија не се зема предвид, освен кога таквото однесување би имало последици на веродостојноста на нивното професионално работење и репутацијата на засегнатата институција (Франција).

1.5 Конкретни начини на процена:

Во системите за напредокот во кариерата, индивидуалната процена на судиите се врши на различни начини.

Во повеќето случаи, страните во процената може да бидат судијата што се проценува, претпоставен судија, други судии или надлежни институции.

Процената на судиите често е во форма на рангирање, без разлика дали е глобално или детално, според одредена вредносна скала.

Кај системите кои се основаат врз работењето, збирот лични податоци во голема мера е ориентиран кон случаите: Овие податоци може, понекогаш, да се користат за цели на назначување.

1.6 Процена на јавните обвинители:

Во земјите каде што јавните обвинители припаѓаат на истата професија како и судиите (Белгија, Бугарија, Франција, Италија и Романија), процените најчесто се вршат според истите критериуми. Онаму каде што професиите се различно структурирани, механизмите за процена на јавните обвинители се често слични како оние за процена на судиите (Австрија и Португалија).

2) Постапка за процена:

Подгрупата ги разгледа следните точки:

- Генерализација на системите на процена,
- Идентификација на телото за процена,
- Редовна или повремена процена,
- Учество на судијата во постапката на процена и нивното право да потврдат.

2.1 Генерализација на системите на процена:

Општо, во земјите каде што се врши неанонимна индивидуална процена, сите судии ја поминуваат процената иако може да варираат критериумите и фреквенцијата за тоа.

Меѓутоа, во некои земји, одредени категории судии не поминуваат процена (Австрија, Белгија и Франција).

2.2 Идентификација на телото за процена:

Во системите каде што постои персонализирана и индивидуална процена, ова често се организира на две нивоа:

- Прво, се врши претпроцена од постар судија, служба за инспекција или академско тело,
- Второ, повисоко тело (поединец или институција) донесува конечна одлука врз основа на наодите од претпроцената.

Кај системите основани врз работењето, процената често се врши од специјални тела, со различен состав и карактер, или пак од владини тела.

2.3 Редовна или повремена процена:

Фреквенцијата со која се вршат процените зависи од системот и целта на процената.

Кај системите каде што процената е поврзана со напредокот во кариерата, фреквенцијата со која се вршат процените е поврзана со потребата за процена на професионализмот на судијата на периодична основа и/или процена на напредокот во кариерата на судијата и можноста за унапредување.

Кај овие системи, фреквенцијата на процена е клучна за редовната процена на работењето.

Во некои случаи, постои повремена процена кај системите ориентирани кон кариера: ова може да се изврши на барање на судијата или по одлука на телото за процена.

Меѓутоа, дури и во системите каде што нема воспоставено систем ориентиран кон кариера, постои ограничен систем за унапредување

кон повисоки позиции, а одлуките често се донесуваат врз основа на процена – неформална – дури и за квалитетот на судиското работење во периодот на неговото унапредување.

2.4 Учество на судијата во постапката на процена и нивното право на потврда:

Онаму каде што процената се користи за напредок во кариерата на судиите, извештаите покажале серија процедурални гаранции од кои имаат корист судиите за време на процесот на процена:

- дијалог помеѓу судијата што се проценува и телото за процена
- известување на судијата за процената,
- Право на судијата да ги изнесе своите ставови пред телото за процена пред реализација на конечната процена,
- Право да се упати процената до правосудно тело.

В) Процена на судиите, кариера, дисциплина и независност:

Втората подгрупа ги разгледа клучните улоги на поединечната процена поврзано со напредокот во кариерата пред да се разгледаат специфичните прашања во врска со тоа како тоа е поврзано со дисциплината и концептот на независноста на судијата.

1) Принципот на процена на судиите според заслуга:

Повеќе меѓународни материјали обезбедиле легитимитет на принципот на процена на судиите и јавните обвинители по заслуга, со вршење анализа според развојот на нивната кариера².

Во системите каде што напредувањето не е предмет на едни критериуми по старост и каде што е важно да се избегнува избор воден од различни ставови а не од објективна процена на квалитетот, унапредувањата на судиите не може да се доделат без процена на нивните заслуги.

² Основни принципи на ОН за независност на правосудството (1985), Препорака Р(1994)12 на Комитетот на министри на Советот на Европа за земјите- членки за независноста, ефикасноста и улогата на судиите, од 13 октомври 1994 година, Европска повелба за статутот на судиите (јули 1998г), Препорака Р (2000)19 од Комитетот на министри на Советот на Европа за улогата на јавното обвинителство во кривичниот систем.

2) Клучни улоги на процената поврзано со напредокот во кариерата:

2.1 Системите за проценка на судиите по заслуга вклучуваат периодична проценка и/или прелиминарна проценка пред донесување на одлуката за назначување или унапредување;

Онаму каде што кариерите не се водат врз основа на старост, алатката што се користи за рангирањето, назначувањето и за изборот помеѓу неколку кандидати за истата позиција е индивидуална проценка на судијата.

Меѓутоа, редовната проценка на судиите и ажурирањето на нивните досиеја не мора да биде поврзано со определена позиција на која треба да бидат назначени или со унапредување. Целта на таа проценка е да обезбеди редовно следење на професионалното работење на судијата слично на онаа која ја врши агент или бирократ кој работи во државната администрација.

Во зависност од правниот систем, индивидуалната проценка на судиите може да го исполни едната или двете цели.

2.2 Индивидуална проценка на судија според заслугите може да се искористи за назначување на судијата на определена судска позиција;

Неколку национални презентации ја разгледуваа оваа материја, поради тоа што судијата во принцип се разгледува како лице што има повеќе задачи во исто време и кое може да има различна улога или бидејќи системите за проценка не се создадени да го ориентираат судијата кон одредена положба, поради специфичните карактеристики на позицијата.

Во некои земји, ваквата проценка може повеќе да биде ориентирана кон управување со човековите ресурси (Франција и Италија).

Ова покренува поопшто прашање за ефективната употреба на индивидуалната проценка без разлика на методот како глобална алатка за човекови ресурси при администрирањето на правдата, овозможувајќи ориентација на судијата кон професионална кариера за која одговара тој судија.

2.3 Кај системите за унапредување според заслуга, индивидуалната процена на судиите претставува компензација за тежината на возраста кај напредокот во кариерата;

Кај системите за кариера врз основа на заслуги, староста и искуството не се неважни при одлучувањето за назначувањето и/или унапредувањето. Во случај кога тоа е пренагласено, важноста што ја носи староста и искуството може да преовлада над важноста на заслугите на кандидатите.

Прашањето за влијанието на овие два критериуми е доста деликатно и зависи од квалитативната процена на работењето и ефикасноста на секој систем за процена.

Неколку национални презентации упатуваат на оваа материја за системите каде што тоа експлицитно е назначено дека возраста има иста тежина како заслугите (Унгарија и Португалија).

2.4 Индивидуалната процена може да има и финансиски последици за судијата;

Во некои случаи, нецелосна процена може да доведе до финансиски санкции за судијата (Белгија).

Дополнително, напредокот во кариерата може да биде спречен по незадоволителна процена на постигнувањата на судијата во рамки на ограничен временски период или за одлучување за унапредувањето помеѓу повеќе кандидати.

3) Процена на судиите и дисциплината:

Онаму каде што се разгледува дисциплината, беше разгледано едно основно прашање: Кај правосудните системи со дисциплински режим и систем за индивидуална процена на судиите, дали може индивидуалната процена да резултира со дисциплински последици? Одговорот изгледа дека е „Да“ во поголемиот дел од случаите: судија кој покажува карактеристично професионално незадоволително работење при процената би бил предмет на серија дисциплински постапки.

Националните презентации не го опфатија второто прашање во врска со можната врска помеѓу важноста што се дава на индиви-

дуален систем за процена на судии и таа што се дава на системот на дисциплински мерки.

Кога постои систем за периодична процена на судија, дали целта е да не се ограничи употребата на дисциплински постапки поврзани со професионално незадоволително работење и другите неисполнувања на обврските во работењето на тој судија? Дали редовната процена не е средство за спречување такви случаи и овозможување на судијата што се проценува и надлежните тела да реагираат пред да треба да се применат дисциплински постапки?

Овие прашања не носат до една бескрајно деликатна работа за кредибилитетот на индивидуалните процени што се вршат и на крајот за тоа колку е ефикасен постоечкиот систем за процена.

4) Процена на судии и независност:

Прашањето за врската помеѓу процената и независноста е основа на работата на нашата подгрупа.

Дадените одговори може да се поделат во три големи групи:

4.1 Некои правни системи немаат систем за индивидуална процена на судиите.

Во овие земји, националната култура и традиција значат дека моќта и власта на судиите е на високо ниво и тие се многу почитувани. Фактот што судиите се гледаат на тој начин и традиционално се прифаќаат како такви од јавноста може да објасни зошто процената на професионалното работење а судијата од кој било друг освен самиот судија може да се смета како форма на процена што не е во согласност со независноста на тој судија.

Меѓутоа, ваквиот став не ја исклучува можноста за неформална процена од постар судија.

4.2 Почитувањето на независноста на судиите доведе до тоа другите правосудни системи да ја користат индивидуалната процена само како средство за процена на квалитетот.

Кај овие системи, индивидуалната процена најчесто е анонимна, не се заведува во досието на судијата и нема никакви влијанија врз назначувањата.

Ова не е средство за следење на работењето на судиите во текот на времето ниту пак начин за споредба на заслугите на кандидатите за одредена позиција, туку, наместо тоа, функционира како алатка за управувањето.

Меѓутоа, индивидуалните податоци понекогаш може неформално да се користат при постапките за унапредување.

4.3 Во другите правосудни системи, индивидуалната процена на работата на судијата не се смета за несоодветна на идејата за независност.

Меѓутоа, со цел да се заштити оваа независност, овие системи дефинираат неколку заштитни мерки на сите нивоа од процесот на процена.

Овие мерки би биле во форма на печатени упатства за критериумите за процена и процедуралните правила што ќе се применуваат.

Дефиницијата на телото за процена е другиот важен дел од гаранциите што се даваат на судијата.

Последно, процедуралните гаранции што се даваат на судијата за време на процесот на процена се клучни во обезбедувањето рамнотежа и транспарентност на процесот на процена и избегнување на ризикот да се појават проблеми.

Г) Процена на судиите и процена на правдата:

Третата подгрупа ја разгледуваше разликата помеѓу системите за процена кои се дефинираат врз основа на личноста на судијата и оние кои се ориентираат кон работата на правосудниот систем, пред понатаму да ги илустрираат со конкретни примери поединечните елементи вклучени во процената на квалитетот на глобалниот правосуден систем.

1) Разлики помеѓу системите за процена:

1.1 По анализа на националните презентации, станува јасно дека секоја земја има усвоено карактеристичен систем за процена што одговара на нивниот правен систем и социјални вредности и го

усогласува за да функционира со постоечките уставни постапки за процена за правниот систем.

Некои земји имаат дефинирано Високи совети кои главно имаат задача да го надгледуваат напредокот во кариерата на судиите и – во ретки случаи – организацијата и примената на правдата.

Други земји се издвојуваат со висок степен автономија и независност за судовите поврзано со примената и организацијата на правдата. Нивните Високи совети или слични тела имаат помалку одговорности и обврски поврзани со кариерите на судиите.

Во случајот на првата категорија земји, процената е главно индивидуален концепт: Постапките се создадени да го придружуваат судијата во текот на неговата/нејзината кариера.

Земајќи ја формата на печатени упатства, овие ги сочинуваат мерките за заштита од злоупотреба, грешка или необјективност. Овие, понекогаш, ги управуваат самите судии (телото за процена или телото што ја проценува реализацијата на процената) и често се предмет на проверки од управните судии (Белгија, Франција, Италија и Португалија).

За другите земји, целта е главно да се процени и усогласи работата на судовите и трибуналите. Прашањето за кариерата, каде што постои ова, не ја дефинира содржината на постапките за процена, бидејќи тие се дел од административниот пристап, од аспект на дефинирање упатства за процена и засегнатите надлежни тела (Данска, Финска, Холандија и Шведска).

Всушност, логиката зад индивидуалниот пристап е во идејата дека процената на судиите и подобрување на квалитетот кој се очекува од нив ќе доведе до глобално подобрување на целокупната правосудна институција, а со тоа и целиот правосуден систем.

Кај вториот пристап, довербата *a priori* се дава на судијата и затоа инвестирањето главно е на ниво на организација и квалитет на судовите.

1.2 Двата система се тесно поврзани.

Кај системите основани врз кариерата, присутни се прашањата за работењето на институцијата иако, често, истите се во надлежност

на административните тела и со нив управува на автономен начин. Кај системите основани врз работењето на институцијата, постои индиректна, а понекогаш неформална индивидуална процена врз основа на кариерата и е придружен производ на процената на ефикасноста на правосудните служби.

Тогаш, изгледа дека овие два пристапа се потесно поврзани во споредба со првиот впечаток за тоа.

Прво, постојат докази што ги поддржуваат тесните врски помеѓу квалитетот на правдата и професионализмот на секој судија.

Второ, само индивидуалниот професионализам не може да гарантира висок квалитет на правосудното тело каде што работат тие поединци. Квалитетот мора да зависи од професионализмот на соработниците на судијата и ефикасноста на алатките и субјектите што вршат правосудна дејност.

Последно, би можело да се каже дека содржината на различните системи меѓусебно се надополнува: Од една страна, процените на судовите и трибуналите се повеќе го опфаќа квалитативниот аспект на индивидуалната дејност; од друга страна, процената на професионалните можности на еден судија не може да се преземат без да се земе предвид реалноста на системот чиј дел е тој судија.

2) Индивидуална процена и „мерење“ на правосудниот квалитет:

2.1 Анализа на системите ориентирани кон процена на работењето на судовите и трибуналите покажува дека индивидуалните интегрирани податоци се први и пред се од квантитативен карактер, главно поврзани со обемот на работа на судијата и неговата продуктивност (Данска, Шпанија, Финска и Шведска).

Во овој контекст, Шпанија разви „модули за судското работење“ во форма на индивидуален статистички пристап во контекст на административното управување.

Овие квантитативни статистички податоци по самата природа се едноставни за собирање и може да се прочистат на високо ниво.

2.2 Најновите настани во рамките на овие системи е зголемената важност што се дава на квалитативниот пристап.

Понатаму, спроведени се алатките за подобрување на квалитетот, кои посебно се занимаваат со употребата на индивидуалните податоци, во повеќе земји.

Системот "Rechtspraak" воспоставен во Холандија и постапките за квалитет што се спроведени во Финска се совршена илустрација за ова: Овие системи имаат за цел подобрување на квалитетот на услугите преку дефинирање упатства за квалитет (во постапките, одлуките, организацијата, распоредот, прифаќањето и третманот на предметите) и со редовно мерење на таквиот квалитет.

Индивидуалниот квалитативен пристап е многу важен во плановите за реформирање на шпанскиот систем за процена кој е основан на индивидуалното „рангирања на дејноста“, кои не се само квантитативни, туку, исто така, квалитативни (ефикасност, распоред, вклученост, обука), сите во рамки на глобалниот контекст на статусот на поширок систем.

Друг пример на овој квалитативен пристап, кој ги зема предвид индивидуалните индикатори за квалитет, е планот за реформите што се одвиваат во моментот во Италија, со цел да се обезбедат средства за мерење на ефикасноста на правосудниот систем.

Д) Процена на судиите и улогата на Високите совети:

Четвртата подгрупа ги донесе следните заклучоци:

1) Во повеќето земји со Висок совет (или слично тело), тоа игра улога во определувањето и создавањето на систем за индивидуална процена на судиите:

Додека општите упатства и принципи за системите за процена имаат тенденција да се дефинираат со примарното законодавство (Уставот и законите, итн.), во некои случаи Високите совети имаат задача да определат одреден број мерки за примена (Белгија, Бугарија, Шпанија, Унгарија, Италија, Литванија, Полска, Португалија и Романија).

Оваа второстепена нормативна надлежност се применува или со помош на циркуларни писма или регулативи или преку предлози за извршните тела или преку одобрување на текстовите изготвени од владините тела.

Во некои случаи, извршена е анализата на тековниот систем за процена (Белгија, Бугарија и Франција): Во некои инстанци тоа го врши Високиот совет; во други, Советот е едноставно вклучен во прегледите на наодите од анализата, меѓутоа, во двата случаи, Високиот совет доставил предлози за подобрувања.

2) Во неколку случаи, Високиот совет е телото за процена или игра улога при индивидуалната процена на судиите:

Во повеќето системи, процената не ја врши Високиот совет, туку тоа го врши непосредниот надреден судија на судијата што се проценува или од страна на одбор за процена.

Меѓутоа, во некои земји (Бугарија, Шпанија, Италија и Португалија), процената ја врши Високиот совет директно (или каде што е соодветно, од специјална комисија во рамки на Советот) или преку инспектори назначени од Советот.

3) Високиот совет редовно врши процена:

Во поголемиот дел од земјите, индивидуалната процена на судиите и процената на нивните заслуги е важна, но не и одлучувачка, улога во развојот на кариерата.

Наодите од процената често се користат од страна на Високиот совет во контекст на процесите за назначување на одредена позиција и унапредувањата.

Во некои случаи, индивидуалната процена на судиите се користи од страна на Високиот совет, како средство за процена на глобалното функционирање на правосудниот систем.

Во Германија и Австрија, каде што нема институција што може да се спореди со Високиот совет, процените, исто така, се користат при назначувањата и унапредувањата.

4) Високиот совет ретко претставува тело за жалби во однос на индивидуалните процени:

Повеќето земји овозможуваат судијата чија работа е проценета да ги оспори наодите од процената.

Телата за жалби се различни во различни земји; на пример, жалбата може да се поднесе до:

- Непосредниот надреден,
- Одборот за проценка,
- Основните судови
- '
- Управните судови или трибуналите.

Од информациите што ги добивме (не сите национални презентации го опфатија ова прашање), Високиот совет функционира како тело за жалби за индивидуалната проценка само во Португалија и Романија.

Г) Заклучок:

1) Огромната разновидност на системите што постојат за проценка на судиите, како што беше презентирано на нашиот состанок во Рим, е разгледана и објаснета до одреден степен од нашата група.

Меѓутоа, би сакал да ја нагласам врската што ги поврзува сите различни правосудни системи и која е поврзана со притисоците од големата побарувачка од тие системи, поради важноста на квалитетот и ефикасноста.

Без разлика на нивото на внимание посветено на правосудниот систем и поединците што работат во него, не постои систем што може да ја избегне одговорноста пред граѓаните за прашањата поврзани со квалитетот, судиите и одлуките што ги донесуваат.

Во овој контекст, постоењето на механизми за индивидуална и колективна проценка, во зависност од случајот, се смета за корисен и неопходен елемент за секој правосуден систем.

Нема сомнение дека во текот на неколку наредни години секој судија ќе започне да ги чувствува влијанијата во нивното секојдневно работење.

2) На крајот од оваа анализа, би било добро да се забележи до кој степен нашите системи имаат потенцијал за развој: Неколку системи се нови а други се во процес на реформи.

Затоа, треба да се процени потребата од ажурирање на собраните информации.

3) Останува едно клучно прашање: Тоа за веродостојноста на спроведените процени и затоа процената на ефективноста и функционирањето на системите за процена на судии, кое не беше разгледано со ниту една од националните презентации.

Единствено може да донесеме заклучоци од тековниот карактер на бројните системи за индивидуална процена и тековните реформи дека прашањето за тоа колку се ефикасни постапките за процена е во суштината на нашите различни правни системи.

Стразбур, 29-ти август 2008

СЕРЕЈ(2008)2

**ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ЗА ЕФИКАСНОСТ НА ПРАВДАТА
(ЕКЕП/СЕРЕЈ)**

**Чек-листа за унапредување на квалитетот
на правдата и на судовите**

**усвоена од страна на ЕКЕП на нејзината 11-та пленарна седница
(Стразбур, 2 - 3 јули 2008 година)**

Оваа шема е наменета за носителите на политики и за правосудните практичари одговорни за делење правда за да се подобрат законодавството и политиките и практиките со цел подигање на квалитетот на судскиот систем, на ниво на национален систем и на ниво на судови и на судии.
Таа претставува „прашалник за интроспекција“, инструмент наменет за интерно користење од засегнатите страни.

ПРЕДГОВОР

Релативно е лесно да се зборува за квалитетите и неуспесите на правдата. И општата и стручната јавност имаат свои ставови на таа тема извлечени од нивното лично искуство или базирани врз реакции на недостатоците во судскиот систем. Често цитираните неуспеси вклучуваат спорост, трошоци, оддалеченост и комплексност. Понекогаш, на системот му се оддава признание за независноста и ефективноста. Сепак, дефинирањето на концептот квалитет на правдата е мошне чувствително и малку напори се прават во таа насока. Ова е најверојатно поради фактот што концептот на квалитетот на правдата комбинира широк спектар на фактори од различни области кои не можат да се мерат со истите инструменти.

Во делокругот на обврски на ЕКЕП не спаѓа изготвување ниту на теорија за квалитетот на правдата, ниту дефиниција на квалитетот на правдата. Сепак, таа има за цел да го унапреди квалитетот во рамките на системите на правдата и да им даде на носителите на политиките и на правосудните практичари конкретни инструменти за подобрување на квалитетот на нивниот сопствен систем, земајќи ги предвид нивните специфичности.

Должност на ЕКЕП е да ја земе предвид специфичната природа на правдата, која не може да се сведе само на обично давање услуги: како специфична и единствена јавна служба, правдата произведува социјални врски.

Затоа, ЕКЕП се одлучи да потцрта еден широк спектар на сочинувачки фактори кои придонесуваат за квалитетот на правдата, на практичен начин, имајќи ги предвид разновидните учесници во системите на правдата - страните, сведоците, жртвите, правосудните практичари или граѓаните не секогаш имаат исти очекувања vis-a-vis квалитетот.

Оваа чек-листа ја подготви Работната група на ЕКЕП за квалитетот на правдата (ЕКЕП-GT-QUAL)¹ а ЕКЕП ја усвои на својата 11-та пленарна седница одржана од 2-ри до 3-ти јули 2008 година.

¹Составена од Daimar LIIV (Естонија), Francois PAYCHERE (Швајцарија), Andre POTOCKI (Франција), Johannes RIEDEL (Германија), John STACEY (Обединетото Кралство), Kari TURTIAINEN (Финска), Elseke Van AMELSFORT (Холандија), Mikhail VINOGRADOV (Руската Федерација); со учество на Julien LHUILLIER (Франција) како

Овој документ може да се смета за „инструмент за интроспекција“ кој им овозможува на носителите на политики, на раководителите со судови, на претседателите на судовите, на судиите и на другите правосудни практичари да се соочат, на свое ниво, со своите одговорности vis-a-vis подобрувањето на квалитетот на услугите кои ги нуди судскиот систем.

Главна цел на овој инструмент е да им помогне на правните системи во прибирање на соодветни информација и да анализира релевантни аспекти во однос на квалитетот.

Она што овој документ го прави „единствен,“ во споредба со другите општи модели за квалитет (на пример моделот на „Европската фондација за управување со квалитет“) или моделите развиени на национално ниво (на пример „Моделот на квалитет“ на финскиот Апелациски суд во Рованиеми или „Rechtspraak model“ во Холандија) е фактот што тој го третира квалитетот на судството на три нивоа: на национално ниво, на ниво на суд и на ниво на поединечни судии. Список на прашања може да се формулира на секое од овие три нивоа. Тие не се исцрпни и можат понатаму да се прошируваат. Општата идеја зад овој документ е да им се помогне на носителите на политики и правосудните практичари во напорите да го подобрат квалитетот на судовите или на судскиот систем како целина.

Мораме да го потсетиме читателот на фактот дека моделите претставени во овој документ не се ниту *единствените* ниту *најдобрите* расположливи модели за квалитет. Постојат и алтернативни модели. Примарната цел на моделите е да му помогнат на читателот да ги осознае елементите кои се засегнати кога ќе се започне дебата за квалитетот на правдата или кога ќе се определува нивото на квалитет во судовите.

ВОВЕД

Квалитет на судството и на судовите

Моделот за квалитет предложен во оваа чек-листа е развиен околу пет области на мерење. Четири области се однесуваат на понудата (правосудна инфраструктура, министерство за правда, Судски совет) а една е поврзана со побарувачката (корисникот на судовите).

Понуда

Темата „стратегија и политика“ е ставена во центарот на моделот. Се однесува на сите активности кои се преземаат на национално ниво, на регионално ниво или на ниво на суд во врска со развојот на нивните мисии, среднорочните и долгорочни програми, општите насоки за идниот развој на судските системи како целина или на поединечните судови, и изборот на политики кој се врши со цел зајакнување, на пример, на соработката со другите учесници во судскиот процес (како на пример агенциите за јавно гонење и приватните правни стручни лица). Таа воедно го вклучува изготвувањето на нацрт законодавство или негово модифицирање во врска со заштитата на независната положба и со надлежностите на судовите.

Бидејќи правилното функционирање на судството е мошне зависно од квалитетот на судиите, обвинителите и персоналот, човечките ресурси и статусот на судството ја сочинуваат втората важна област на моделот на квалитет. Носителите на политики и управителите на судовите мораат да обрнат доволно внимание на развојот на политики на човечки ресурси (регрутирање, обука и образование и кариерен развој на судиите, обвинителите и персоналот). Бидејќи судовите се организации каде информациите играат најврвна улога, неопходно е и да се развијат политики кои го унапредуваат споделивањето на знаења меѓу судиите, обвинителите и персоналот.

Човечките ресурси се важна придобивка за судските системи. Сепак, тоа не е единствениот фактор кој го определува квалитетот. За правилно работење на судовите, неопходни се доволни финансиски ресурси, како и правилни алатки кои на судиите, обвинителите и персоналот ќе им овозможат да се справуваат со судските случаи и да донесуваат одлуки на соодветен, ефективен и ефикасен начин. Од оваа причина, во многу европски земји се стимулира примена на

информациско-комуникациската технологија во судовите (системи за управување со информации во судовите, електронски досиеја, електронска размена на податоци, видео конференции, итн.). Покрај ова, треба да се обрне внимание и на прашања поврзани со набавката на стоки, безбедноста на судските згради и информации, т.е. судските досиеја кои се складираат во дата бази или специфични безбедни места во зградите. Во моделот на квалитет, сите овие прашања се резимираани во табелата „средства на правдата“.

Четвртата област на моделот на квалитет се однесува на „работата“ и на процесите на работење. Овде се сите активности почнувајќи од подготвувањето на случаите па сè до донесувањето на конечната одлука од страна на судијата и нејзиното извршување. На квалитетот може да влијае донесувањето на специфични мерки на национално, регионално или локално (судско) ниво, на пример воведување на објективни политики за распределба на случаи меѓу судови и/или судии, подобрување на ефикасноста на судските расправи и ефективно менаџирање со случаи за унапредување на правната сигурност или вклучувањето на граѓани во процесите на донесување на судски одлуки.

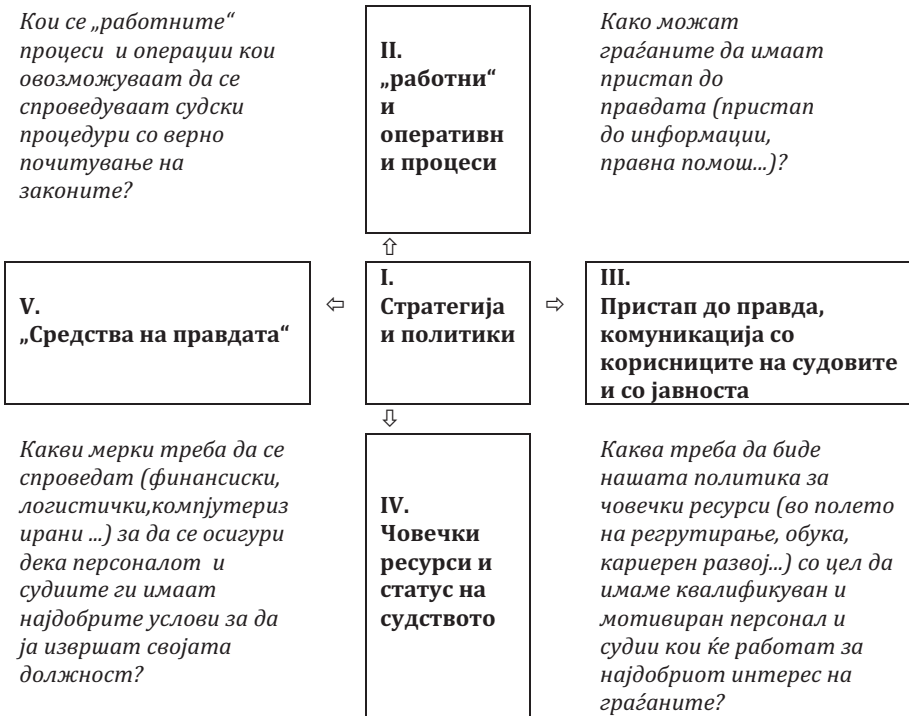
Побарувачка

Во сите општи модели на квалитет, како што се Европската фондација за управување со квалитет (EFQM), Balanced Scorecard, Six Sigma, итн., се нагласува важноста на перспективата ориентирана кон клиентот. Се разбира постои, делумно, разлика меѓу јавните институции и приватните компании. Разгледувајќи јавна служба, ЕКЕП повеќе сака да ги има предвид корисниците на судовите отколку клиентите. Високото ниво на квалитет е поврзано со задоволни „корисници“ и перспектива на раководење каде потребите и желбите на клиентите се во задоволителна мерка земени предвид. Факт е дека дел од работата на судовите се фокусира на „корисници не по своја желба“ (во кривичното поле), кои мора да се третираат со почитување на нивните законски права и индивидуални слободи.

Задоволително ниво на пристап до правдата е важно за одржување или подобрување на квалитетот на судскиот систем како целина. Мерки можат да се преземат на национално (или регионално) ниво со цел да се воведат програма за правна помош, да им се понудат на парничарите алтернативни мерки покрај редовното разрешување

на спорови, да им се пружат на граѓаните и на корисниците на судовите практични информации за тоа како работат судовите или да се обрне особено внимание на вулнерабилни лица, итн. Сепак, задоволително ниво на пристап до правда не е доволно. Треба да постои исто така и прифатлив степен на јавна доверба во судството, како и легитимност. Ова е една од причините зошто јавната доверба и легитимноста се вклучени во претставениот модел. Во целина, високиот степен на квалитетот на судството се рефлектира во високиот степен на јавната доверба во судството.

Моделот на квалитет е резимиран во следниов графикон.

Како се користи чек-листата?

Чек-листата е наменета за носителите на политики (на национално, регионално или локално ниво), управителите на судовите, судиите или другиот специфичен персонал кои се одговорни за унапредување и подобрување на квалитетот во судството и во судовите. Таа претставува чек-листа за министерства за правда, за високи судски

совети, врховни судови, апелациски судови, судови во прва инстанца, специјализирани трибунали, итн.

Чек-листата е составена околу петте погоре опишани подрачја. За секое подрачје се идентификувани поттеми и е даден список на прашања. Прашањата се формулирани на таков начин што веднаш и лесно се идентификува достапноста или непостоењето на политики за квалитет, мерки за квалитет или други точки кој заслужуваат внимание а кои се поврзани со квалитетот на судовите и на судството.

Корисниците на чек-листата можат да проверат - „штиклирајќи“ ги релевантните квадрати – дали определена тема или точка која заслужува внимание е веќе покриена од страна на организацијата или не е. Доколку не е, може да им помогне на организациите да развијат нови политики, да ги модифицираат тековните практики и да обрнат внимание на определени прашања кои се однесуваат на квалитетот а кои се поврзани со работата на судовите, судиите, обвинителите и службениците.

По секое прашање се дадени следниве колони: држава (Д), суд (С) и судија (Сја). За оваа чек-листа да е применлива за определени земји каде воедно постои и одговорност за судството и судовите на регионално ниво, додадена е колона за административниот регион (Р) (на пример за швајцарските *кантони* или за германските *покраини*). Не сите прашања кои се опишани во чек-листата мораат да се применливи на Вашата специфична ситуација. Во ваков случај, треба да се „штиклира“ квадратот „н.в.“ (не важи).

Пример

Главните столбови на функционирањето на правдата	Д	Р	С	Сја	н.в.
I. СТРАТЕГИЈАТА И ПОЛИТИКАТА					
I.1. Судска организација и политика					
1. Дали постои јавен орган (Министерство за правда или Виш судски совет) одговорен за зацртување на општите политики и стратешки документи кои се однесуваат на судството?	X				
2. Дали постои законодавство кое ги поддржува судовите или организацијата на судовите?		X			
3. Дали постои гаранција на уставно ниво (или на највисокото ниво на хиерархијата на норми) за заштита на независноста на судството vis-a-vis извршната и законодавната власт?	X				

Евалуација

Во структурата на чек-листата, резервирано е место за евалуација. Причината за ова е тоа што евалуацијата на политиките, активностите и работењето претставува интегрален дел на политиката на квалитет. Информациите кои се добиваат од евалуации можат да се искористат како извор на подобрување и промени, насочени кон повисок квалитет за судството и судовите.

Д: Држава; Р: Регион; С: Суд; Сја: Судија, н.в.: не важи)

Главните столбови на функционирањето на правдата	Д	Р	С	Сја	н.в.
I. СТРАТЕГИЈАТА И ПОЛИТИКАТА					
I.1. Судска организација и политика					
1. Дали постои јавен орган (Министерство за правда или Виш судски совет) одговорен за зацртување на општите политики и стратешки документи кои се однесуваат на судството?					
2. Дали постои законодавство кое ги поддржува судовите или организацијата на судовите?					
3. Дали постои гаранција на уставно ниво (или на највисокото ниво на хиерархијата на норми) за заштита на независноста на судството vis-a-vis извршната и законодавната власт?					
4. Дали постои политика која се однесува на специјализацијата на судовите и/или определени категории на судии?					
5. Дали се дефинирани нормите (за успешно работење) на судовите?					
6. Дали постојат стратегија и политика кои се однесуваат на потребите и планирањето на ресурсите на судовите?					
7. Дали постои политика која се однесува на структурата и надлежностите на судовите, вклучувајќи политика за географска локација на судовите?					

I.2. Мисија, стратегија, цели					
1. Дали менаџментот на судовите дефинирал мисија/визија и стратегија (во неа треба да се инкорпорирани основните карактеристики на судството, како на пример непристрасност, независност, правна сигурност и пристап)?					
2. Дали менаџментот на судовите им дава широк публицитет на мисијата/визијата и стратегијата меѓу засегнатите страни, судиите и обвинителите и судските службеници?					

3. Дали менаџментот на судовите ја претвора мисијата/визијата во конкретни и мерливи цели и приоритети? Дали изготвил индикатори на успешно работење?					
4. Дали менаџментот на судовите определува критички фактори на успех за остварување на овие цели?					
5. Дали менаџментот на судовите ги зема предвид очекувањата на легитимните желби и потреби на интерните и екстерните засегнати страни при изготвувањето на определена судска политика?					
6. Дали менаџментот на судовите одржува систематски контакти со интерните и екстерните засегнати страни?					
7. Дали менаџментот на судовите обезбедува постоење на култура која има за цел стимулирање и инспирирање на подобрувања во општата организација?					
8. Дали менаџментот на судовите ги определил приоритетите врз основа на кои треба да се развиваат судските политики?					
9. Дали менаџментот на судовите опишал како треба да се одвива процесот на носење одлуки за овие приоритети?					

I.3. Распределување на случаи и делегирање на обврски од судии на не-судии

1. Дали постои систем за континуирано мониторирање на работното оптоварување на секој судија?					
2. Дали судот има можност да прераспреди случаи или задачи за да се зголеми ефикасноста во судот? Дали е судот во можност да воспостави флексибилност меѓу судиите која ќе овозможи такво прераспределување на задолженија?					
3. Дали менаџментот на судовите изготвил нацрт политика која се однесува на делегирање на обврски од судии на не-судии?					
4. Дали менаџментот на судовите дефинирал објективен метод за распределба на случаи меѓу судии?					
5. Дали информациите за распределбата на случаи е достапна за целокупната судска организација?					
6. Дали менаџментот на судовите ги определил главните задачи, улоги и стандарди за службата на судските писари?					

I.4. Евалуација на стратегијата

1. Дали постои систем за справување со стратешки ризици?					
2. Дали редовно се евалуира имплементацијата на политиките кои се однесуваат на промени во структурата на судската организација?					

3. Дали редовно се евалуира имплементацијата на промените во законодавството?					
4. Дали се евалуираат промените во законодавството и нивното влијание врз судовите и/или судиите/обвинителите?					
5. Дали систематски се евалуираат ефективността и ефикасноста на судските постапки и постапките за алтернативно решавање спорови (АРС)?					

II. „РАБОТЕЊЕТО“ И ОПЕРАТИВНИОТ ПРОЦЕС

II.1. Законодавство

1. Дали се користат стандарди на и упатства за квалитет при изготвување на ново законодавство или измени во постојното?					
2. Дали се оценува влијанието на воведувањето на ново законодавство или измени во постојното врз работното оптоварување на судовите? Ако одговорот е да, дали ова доведува до промени во (кадровскиот) капацитет на судовите?					
3. Дали законодавните предлози кои извршната власт ги доставува до Собранието се разгледуваат и коментираат од страна на независни органи и од страна на на судството како дел од законодавниот процес?					
4. Дали процедуралните закони (граѓански, кривични, управни) редовно се разгледуваат и прилагодуваат за да се подобри ефективността и ефикасноста на судските постапки?					
5. Дали постои специфично законодавство (формални и процедурални закони) за примената на АРС?					

II.2. Судски постапки

1. Дали се преземаат мерки за да се обезбеди фер и ефикасна распределба на работното оптоварување меѓу судиите (на пр. следење на проток на случаи, на број на случаи доделени на секој судија, на брзината со која се процесира случај, преглед на надворешните активности, итн.)?					
2. Дали се преземаат мерки за да се обезбеди адекватност меѓу функциите на судиите и досиејата кои им се доделуваат (време на обука, специјализација, прегрупирање на случаи, „тест досиеја“, итн.)?					
3. Дали се преземаат мерки за да се обезбеди транспарентност во распределбата на досиеја на судии (на пр. иницијални и јавни објективни критериуми)?					
4. Дали е воспоставена политика во однос на процесирањето на случаи од страна на еден судија или на совет на судии?					

II.3. Правна сигурност

1. Дали постои политика која се однесува на подобрување на правната сигурност?					

2. Дали постојат специфични инструменти кои се користат за подбрување на правната сигурност, на пример интерен систем за јуриспруденција или организирање на состаноци на кои би се дискутирало за релевантната јуриспруденција?					

II.4. Управување со случаи

1. Дали секој судија има специфични инструменти кои му/\$ овозможуваат да ја знае - пресметано во време - состојбата на случаите кои се во тек во неговото/нејзиното одделение?					
2. Дали тој/таа е во можност да ги сподели овие информација со своите административни службеници?					
3. Дали овие информации се споделуваат во рамките на судот?					
4. Дали судиите можат да преземаат алтернативни, но не присилни мерки за да решат конфликти за време на постапка која е во тек?					
5. Дали судските постапки се (во принцип) отворени за јавноста?					
6. Дали постапките се организирани на начин соодветен за решавање на конфликти?					
7. Дали постапките се подготвени и извршени на начин кој ги минимизира трошоците за страните и за сите други инволвирани во постапката?					
8. Дали се преземаат мерки за страните и адвокатите да имаат доверба дека судиите правилно ги подготвуваат своите случаи, дека имаат доволна стручност за да го решаваат случајот и дека нивниот став е целосно разбран?					
9. Дали судиите /обвинителите поседуваат доволна компетентност/авторитет за да отстапат определени спорови на медијатори?					
10. Дали постојат рутини за да се осигури медитацијата да не го одолговлекува случајот непотребно?					

II.5. Управување со расправи

1. Дали постои политика за подготвување на расправите?					
2. Дали расправата се закажува во рок од неколку дена по приемот на случајот, во соработка со правните застапници на страните, за да се одлучи за времетраењето на постапката и времето кое е потребно за да се подготви главната судска расправа?					
3. Дали постои систем да мерење на навременото отпочнување на расправите?					
4. Дали страните се информираат кога расправата ќе се одложи или одолжи?					

5. Дали постои информациски систем кои се применува за утврдување на распоред на судски заседанија?					
6. Што се однесува на судиите: ◦ дали ги подготвуваат судските досиеја на соодветен начин, имајќи ги предвид усните распити? ◦ дали имаат способности да го подобрат степенот и начинот како различните учесници во постапките ја разбираат нивната улога? ◦ дали ја контролираат временската распределба на искажувањата на страните и сведоците? ◦ дали ја контролираат полицијата од односното судење на соодветен начин? ◦ дали ги земаат предвид очекувањата на страните и сведоците во рамките на усната фаза на постапката? ◦ дали го контролираат временскиот распоред на постапката? ◦ дали се на време?					
7. Дали поканите за расправа се испраќаат во најран можен момент, за да се избегне непотребно чекање (закажани состаноци, резервирани термини, итн.)?					
8. Дали страните имаат можност за побараат приоритетно третирање на определен случај доколку се наведат легитимни причини?					

II.6. Управување со временски рамки

1. Дали постои политика за поставување на догледни и оптимални временски рамки?					
2. Дали се дефинирани стандарди или норми кои се однесуваат на прифатливо времетраење на судски постапки?					
3. Дали постои политика за управување со текот на случаите која превенира одолговлекувања?					
4. Дали се преземаат мерки за забрзување на одолговлечени случаи и за намалување на незавршените случаи?					
5. Дали има простор за активна улога на судијата во управувањето со навременоста на постапките?					
6. Дали страните можат да се договараат со судот за временските рамки кои ќе се применат? ²					
7. Дали е поставена временска рамка за доставување на одлуката по завршувањето на судската расправа?					

II.7. Извршување на судски одлуки

1. Дали постои политика која се однесува на извршување на судски одлуки?					

² За подетални прашања, видете ја Чек листата за проверка на управувањето со време подготвена од ЕКЕП (CEPEJ) (2005) 12 REV): www.coe.int/cepej

2. Дали постои систем за известување за судските одлуки?					
3. Дали е дефинирана максимум временска рамка меѓу конечната одлука на судијата и доставувањето на известување за одлуката до страните?					
4. Дали периодично се мониторира временската рамка меѓу конечната одлука на судијата и извршувањето на судската одлука?					
5. Доколку извршувањето на одлуките им се доделува на припадници на специфична професија (судски службеници, итн.), дали судските органи вршат надзор врз нив?					

II.8. Партнери на правдата					
1. Дали постои постојан надополнуван список на судски вешти лица и преведувачи кој може да се консултира?					
2. Дали судот соработува со други институции (полиција, адвокати, јавни обвинители, социјални работници, старатели, вешти лица, итн.)?					
3. Дали постои постојан надополнуван список на старатели?					
4. Дали е воспоставен систем за контрола на квалитетот на вешти лица и судски преведувачи?					
5. Дали се дефинирани фиксни рокови за подготвување на експертски извештаи?					
6. Дали постојат можности за давање приговор на резултатите на определен експертски извештај?					
7. Дали вештите лица и судските преведувачи се сертифицираат?					

II.9. Управување со досиеја и архивирање					
1. Дали постои информациски систем за управување со случаи за заведување и мониторирање на судските досиеја и случаи?					
2. Дали постои специфична политика која се однесува на архивирање на судски досиеја и судски одлуки?					
3. Дали постои (електронски) информациски систем за архивирање на судски случаи и одлуки?					
4. Дали постои судски систем на електронски досиеја?					
5. Дали е возможно да се поднесат документи до судот во електронска форма?					

II.10 Евалуација на работењето³				
1. Дали постои систем за оценување на оперативните ризици и на квалитетот на интерната супервизија на судовите од страна на управителите на судовите?				
2. Дали управувањето со оперативните ризици: ° ризик за загуба на јавната доверба во судството (односи со медиумите, управување со комуникацијата од страна на судии/обвинители, итн.)? ° ризик поврзан со веродостојноста на процедурите (особено ако се однесува на информациските системи)? се зема предвид во (судските) политики?				
3. Дали менаџментот на судот периодично го евалуира работењето на судовите?				
4. Дали постои политика за објавување на резултатите од евалуацијата?				
5. Дали регулативите и стандардите за квалитет се евалуираат периодично?				
6. Дали се идентификувани и имплементирани мерки, следствено на резултатите на евалуацијата, за да се подобри состојбата? Дали се мониторираат овие подобрувања?				
7. Дали се евидентира и објавува процентот на случаи обработени во полн состав (совет на судии)?				
8. Дали се евидентира и објавува бројот на успешни приговори?				
9. Дали се евидентира и објавува процентот на жалби?				
10. Дали се евидентира и објавува продуктивноста на судиите и судскиот персонал?				
11. Дали се евидентира процентот на анулирање?				
12. Дали систематично се евидентира и објавува времетраењето на постапките?				
13. Дали е возможно да се определи вкупниот број на новојојдените случаи, случаите во тек и случаите во кои е донесена одлука во текот на определен период?				
14. Дали систематски се анализира природата на случаите кои се во тек?				
15. Дали се утврдени целите за намалувањето на заостанатите случаи?				
16. Дали постои систем за квантитативна и квалитативна евалуација во поглед на активноста на секој судија?				
17. Дали е возможно да се даде информација за бројот на случаи во тек и случаи во кои е донесена одлука кај поединечните судии во секој даден момент?				

³ Иако е целосно дел од квалитетот на судската работа, прашањето на квалитетот на судските одлуки овде свесно не се третира од страна на ЕКЕП. Ова прашање се разгледува од страна на Консултативниот совет на европски судии - КСЕС (ССЈЕ) во рамките на неговото Мислење бр. 11 (2008).

18. Дали на секој судија му е даден пристап до информации кои се однесуваат на неговото/нејзиното одделение, одделенијата на неговите/нејзините колеги како и до податоците кои се однесуваат на целокупниот суд?					
19. Дали квалитативните аспекти на работењето на поединечни судии се исто така дел од политиките на судот за човечки ресурси?					

III. ПРИСТАПОТ ДО ПРАВДАТА И КОМУНИКАЦИЈАТА СО ГРАЃАНИТЕ И ЈАВНОСТА

III.1. Пристап до правни и судски информации

1. Дали законите се објавуваат на начин кој ги прави лесно достапни?					
2. Дали постојат бесплатни интернет сајтови (каде не се плаќа членарина) кои овозможуваат пристап до правни текстови?					
3. Дали персоналот одговорен за прием е обучен за објаснување на работните методи и процедуралните правила и за пружање на други практични информации на посетителите и корисниците на судовите?					
4. Дали судските пресуди и одлуки се достапни на интернет сајтовите на судовите?					
5. Дали постои политика во однос на објавувањето на судските одлуки?					
6. Дали луѓето кои зборуваат/читаат на малцински јазици имаат пристап до официјалната верзија на правните текстови на нивниот сопствен јазик?					
7. Дали лицата кои не го разбираат официјалниот јазик кој се користи во судската постапка имаат право на преведувач (бесплатно)?					
8. Дали судовите имаат преведувачка служба или можат ли преведувачи да се повикаат итно?					
9. Дали информациите за функционирањето на судовите им се на располагање и лесно достапни на граѓаните?					
10. Дали информациите кои се однесуваат на правата и обврските на граѓаните (како што е наведено во законите) им се општо достапни (на пример преку обичен телефонски број)?					
11. Дали содржините на овие информации се адаптирани на широкиот спектар на реални ситуации (деца под ризик, разводи, кривични постапки, локации на притвор, итн.)?					
12. Дали судот има шалтер за информирање на посетителите на судот?					
13. Дали постои редовно одржуван список на адвокати достапен на шалтерот на судот за прием и/или на неговата веб страница?					
14. Дали на корисниците на судот им се таму достапни информативни брошури?					

15. Дали парничарите можат да бидат присутни или застапувани во секое ниво на постапката?					
16. Ако парничарите се застапувани од адвокат, дали ваквото застапување е монопол на адвокати?					
17. Ако адвокатите немаат монопол на застапување, дали постои можност здруженија или синдикати да им нудат правни совети и помош на парничарите (на пример во социјални прашања или потрошувачко право)?					

III.2. Финансиски пристап					
1. Дали парничарите кои не поседуваат доволно финансиски средства имаат право на бесплатни правни консултации или консултации по намалена цена со цел да се информираат за своите (граѓански) права и должности? Ако одговорот е да, дали ова важи за сите области на правото?					
2. Дали парничарите можат да добијат бесплатно правно застапување или правно застапување по намалена цена (финансирано од буџетот на владата за правна помош) од страна на адвокат? Дали ова се однесува само на кривични прашања или и на сите други области?					
3. Дали трошоците/хонорарите за постапки се транспарентни?					
4. Дали постои систем кој гарантира намалување на трошоците/хонорарите за постапка?					
5. Дали постојат општи правила во врска со плаќањето на судските хонорари/давачки или судските такси во кривични постапки? Во други постапки освен кривични?					
6. Дали членовите на Адвокатската комора држат бесплатни правни консултации?					
7. Во напор да се обезбеди јавноста да е свесна за трошоците на постапките: ° дали адвокатите се обврзани да ги објават хонорарите кои ќе ги наплатат и да склучат договори со своите клиенти? ° дали постојат законски постапки за приговори во врска со прекумерни хонорари наплатени од страна на адвокати? ° дали постојат законски постапки за приговори во врска со прекумерни хонорари наплатени од страна на вешти лица?					
8. Дали постои (законска) можност да се процесираат приговори во врска со хонорари наплатени од страна на адвокати и вешти лица?					

III.3. Физички и виртуелен пристап					
1. Дали судовите се така лоцирани да се ефективно достапни?					

2. Дали постои одредба расправите да се држат на други места далеку од главното седиште на судот?					
3. Дали персоналот одговорен за прием е правилно обучен да го земе предвид стресот на повиканите лица?					
4. Дали судот изготвил специјална повелба да подобрување на приемот на посетителите?					
5. Дали лицата со пречки во развојот или постарите лица имаат олеснет пристап до: резервирани паркинг места? пристапни рампи до зградите?					
6. Дали постои можност некој да ги придружува, ако тоа е потребно, до судниците?					
7. Дали просториите за чекање и расправи се правилно опремени и со разумни стандарди?					
8. Дали постојат простории во судот каде адвокатите можат да се состанат со своите клиенти?					
9. Дали чекалните се така организирани да спротивставените страни не мораат да чекаат заедно?					
10. Дали постојат јасни знаци за посетителите кои влегуваат во судските згради?					
11. Дали постои политика за примена на АРС?					
12. Дали се лесно достапни медијатори за разрешување на определени спорови?					

III.4. Третман на страните					
1. Кога парничарите се појавуваат лично, дали судиите и другите службеници имаат доволно време и обука да им дадат основни објаснувања за спорот во кој тие се страна?					
2. Дали соодветни совети им се пружаат на учесниците во постапките, воедно зачувувајќи ја непристрасноста и праведноста на судот?					
3. Дали учесниците во постапките како и јавноста се третирани на начин кој им го зачувува дигнитетот?					
4. Дали судии се способни да ги задоволат потребите на повиканите лица за разбирање на правниот јазик на постапката?					
5. Дали судиите ги земаат предвид трошоците на постапката за страните: ◦ ограничувајќи ги мерките кои треба да се преземат (експертски извештај, плаќање во судот, итн.)? ◦ давајќи им предност на случаи кои имаат директно влијание врз финансиската состојба на страните (отказ, алиментација, итн.)?					
6. Дали судиите ги прашуваат присутните на расправата да изнесат било какви причини зошто тие би требало да имаат предимство или да кажат дали имаат било какви специјални барања (на пр. лица кои не можат да стојат)?					

7. Дали судиите ги организираат расправите на начин луѓето да можат да се сослушаат во специфично време?					
8. Дали им е дозволено на страните да интервенираат, особено да побараат објаснувања?					
9. Дали постои јавна процедура за поплаки?					

III.5. Презентирање на одлуките

1. Дали изреката и причините за одлуката донесена од судијата се разбирливи?					
2. Дали причините за одлуката се детални и систематски?					
3. Дали причините за одлуките покажуваат јасно упатство за страните и адвокатите околу праведноста и законитоста на одлуката?					
4. Дали постојат специфични правила и стандарди кои се применуваат за презентирање на судските одлуки?					
5. Дали очекувањата на страните, адвокатите, пониските или повисоките судови се земаат предвид на задоволителен начин при изготвувањето на судски одлуки?					
6. Дали „стандардни“ одлуки и правила се користат за „мнозинството“ случаи?					

III.6. Легитимност и јавна доверба

1. Дали на граѓаните им се презентира годишен извештај за квалитетот и функционирањето на судскиот систем?					
2. Дали за овој извештај се дебатира во собранието?					
3. Дали се спроведува редовна евалуација на јавната доверба во судството?					
4. Дали постои редовен јавен извештај за функционирањето (успешноста во работењето на судот) и квалитетот на судот?					
5. Дали се воспоставени специјални анкетни комитети за спроведување на студии за потешкотиите во функционирањето на судството? Дали работата на овие комитети е јавна?					
6. Дали постои повелба за корисниците на судот која ги претставува нивните права и должности?					
7. Дали страните имаат можност да добијат, во било кој момент, информации за фазата која ја достигнала нивната постапка? ◦ директно (преку шалтерот за прием на информации или Интернет)? ◦ индиректно преку нивниот правен советник (на пр. адвокат или правен застапник)?					
8. Дали на јавноста и на корисниците на услугите на судовите им се достапни информации за системот на дисциплински мерки и санкции воведени за судството, и дали се објавуваат податоци?					
9. Дали граѓаните имаат консултативна улога во					

дискутирањето на приоритетите на судскиот систем (финансирање, давање предимство на определени спорови, итн.)?					
10. Дали здруженија чија социјална улога се однесува на судскиот систем (жртви, потрошувачи, итн.) имаат можност да играат особена улога во унапредувањето на функционирањето на правдата?					
11. Дали се одржуваат редовни размени на ставови за функционирањето и квалитетот на судовите на локално ниво (јавни дебати, состаноци со здруженија), посети на школски деца, итн.) ?					
12. Дали судот има посебно службено лице обучено за справување со печатот?					
13. Дали се објавуваат било какви релевантни документи за кои е постигнат консензус и кои резултирале од консултации меѓу судии и други правни стручњаци а кои ги зацртуваат правилата на однесување или организациската поставеност со кои сите се согласуваат?					
14. Дали се организираат отворени денови на кои граѓаните можат да ги посетат судовите?					

III.7. Евалуација

1. Дали постои систем на оценување/евалуација за мерење на (потенцијален) пад на јавната доверба во судството?					
2. Дали потенцијалниот ризик за пад на јавната доверба во судството се зема предвид во судските политики (односи со медиумите, управување со комуникацијата од страна на судиите/обвинителите, итн.)?					
3. Дали се идентификувани релевантни корисници (корисници вклучуваат парничари, адвокати, јавни обвинители, служба за условно пуштање на слобода и за следење по истекување на казната, преведувачи, Одборот за заштита на деца, вешти лица, итн.)?					
4. Дали периодично се евалуира сатисфакцијата на корисниците на судовите?					
5. Дали се објавуваат резултатите од евалуацијата на сатисфакцијата на корисниците на судовите?					
6. Дали напредокот по ова прашање се мониторира врз основа на резултатите на таквите оценувања (темата за која би можеле да му се постават прашања на корисникот би можеле да бидат, на пример: третманот од страна на судијата и однесувањето на истиот, инфраструктурата и услугите на судот, одолговлекување пред судењето, впечатокот за правната сигурност и читливоста на одлуката)? Дали ова се искористува за подобрување на функционирањето на судовите?					

IV. ЧОВЕЧКИТЕ РЕСУРСИ И СТАТУСОТ НА СУДСТВОТО И ПЕРСОНАЛОТ					
IV.1. Политика за човечки ресурси					
1. Дали постои долгорочна стратегија и политика во врска со регрутирањето, изборот, обуката, евалуацијата, кариерниот развој и платите на судството и судскиот персонал?					
2. Дали постои краткорочна политика во врска со регрутирањето, изборот, обуката, евалуацијата, кариерниот развој и мобилноста на платите на судството и судскиот персонал?					
3. Дали постои независен национален институт за обука на судии и обвинители (судска школа)?					
4. Дали постои политика која го третира споделувањето на знаења меѓу судови и меѓу судии?					
5. Дали платите на судиите и обвинителите се регулирани со закон?					
6. Дали постои систем на евалуација за судии и обвинители?					
7. Дали судиите и обвинителите ги знаат евалуациските критериуми кои се однесуваат на нив?					
8. Дали следниве теми се вклучени во евалуациските критериуми за судии и обвинители? ◦ персоналниот и професионалниот интегритет на судиите и обвинителите; ◦ соодветното однесување при справување со медиумите; ◦ соодветното однесување во однос на политички и синдикални активности; ◦ независноста vis-a-vis медиумите и политиката; ◦ третманот на страните; ◦ професионалните компетенции.					
9. Дали евалуациските критериуми за судии и обвинители се доволно јасни?					
10. Дали вештините на кандидатите за позицијата на судија или обвинител се евалуираат при нивното стапување во судството?					
11. Дали личното етичко однесување на идните судии и обвинители се евалуира пред нивното стапување во судството?					
12. Дали постојат објективни критериуми за избирање на идни судии и обвинители?					
13. Дали овие критериуми им се познати на кандидатите?					
14. Дали постои систем на евалуација за не-судиски / обвинителски персонал?					
15. Дали критериумите кои се применуваат во овој систем му се познати на персоналот?					

IV.2 Статус и компетенции на судството					
1. Дали статусот и позицијата на судиите и обвинителите се востановени во законодавството?					
2. Дали главните компетенции на судиите и обвинителите се опишани во општите политики и документи или зацртани во законодавството?					
3. Дали судиите и обвинителите се поттикнуваат да воспостават најдобри практики и кодекси на однесување?					
4. Дали заштитата на независната положба на судиите е опишана во законодавството?					
5. Дали постои Судски совет? Дали овој Совет игра улога во зајакнувањето на независноста на судството?					

IV.3. Обука и развивање на компетенциите					
1. Дали менаџментот на судот поттикнува соработка меѓу одделенијата во еден суд?					
2. Дали менаџментот на судот води евиденција за барањата поврзани со професионалното знаење и вештини на судиите и обвинителите и судскиот персонал?					
3. Дали менаџментот на судот развил политики во поглед на експертизата и односот на сите членови на судскиот персонал?					
4. Дали постои судска политика за зајакнување на културата на соработка и интегритет?					
5. Дали менаџментот на судот спроведува политика за одржување и стимулирање на судскиот интегритет на сите нивоа на судот?					
6. Дали постои политика во врска со ангажирањето на заменици судии?					
7. Дали менаџментот на судот развил политика во врска со специјализацијата на судиите?					
8. Дали менаџментот на судот ги опишал клучните компетенции на персоналот?					
9. Дали организациските вештини и техниките за управување со расправите се дел од иницијалните курсеви за обука при стапувањето во судството?					
10. Дали судиите и обвинителите следат иницијална и/или континуирана обука?					
11. Дали постои стандард за иницијална и/или континуирана обука?					
12. Дали личното етичко однесување на идните судии и обвинители се учи пред стапувањето во судството?					
13. Дали прашањата на етичност се третираат за време на континуираната обука?					
14. Дали етиката карактеристична за определена работа - на пример малолетните судови - се третира на определен начин?					

15. Дали на компетенциите кое се однесуваат на третманот на судиите и обвинителите и нивниот однесување им се дава задоволителна важност?					
16. Дали организациските компетенции и техниките за справување со расправите се третираат во континуираната обука?					
17. Дали техниките за изготвување нацрти се предмет на иницијалната обука пред стапување во судството?					
18. Дали техниките за изготвување нацрти се вклучени во континуираната обука?					
19. Дали мобилноста на судиите и обвинителите се поврзува со знаењето неопходно за нова функција?					
20. Дали специфичните функции - како претседавање со совет или со суд - се поврзани со специјална програма за обука?					
21. Дали специфичните функции - како на пример оние поврзани со малолетничката правда или комерцијалните прашања - се поврзани со специјална програма за обука?					
22. Дали судот организира редовни состаноци на судиите, конференции за подобрување на квалитетот и други прилики на кои учествуваат сите судии и на кои имаат можност да разговараат - покрај за административни прашања - за судски прашања, особено такви кои самите судии ги предлагаат?					

IV.4. Споделување на знаење, квалитет и APC					
1. Дали менаџментот на судот промовира култура на споделување на знаење?					
2. Дали изворите на правно знаење се на располагање и лесно достапни?					
3. Дали судиите и обвинителите практикуваат некој облика на увид од страна на колеги (дискутирање на случаи меѓу колеги) или на супервизија (дискутирање на случаи со поквалификувани колеги)?					
4. Дали снимање во случаи во кои нема присуство на јавноста се сметаат за прифатлив извор на информации за увиди од страна на колеги?					
5. Дали судиите учествуваат во „групи кои целат кон квалитет“ во рамките на сопствениот суд заради дискутирање на својата јуриспруденција во светлината на јуриспруденцијата на повисоките судови?					
6. Дали судиите земаат учество во форуми за дискутирање на сопствените пресуди: ◦ со колеги од други судови? ◦ со редовни актери, како на пр. адвокати? ◦ со други трети страни?					
7. Дали постои политика за дискутирање на анулирани или поништени одлуки?					

8. Дали се одвиваат периодични консултации меѓу пониските и апелациските судови?					
9. Дали постојат доволно можности за само-обука на судии и обвинители?					
10. Дали постојат доволно можности за рефлексија за одлуките донесени од судиите?					
11. Дали се обрнува доволно внимание на прашањето на непристрасноста и интегритетот на судиите? (на пример работилници за морални дилеми или воспоставување на комитет за етичност).					
12. Дали судиите учат за техники за АРС?					
13. Дали се одржуваат годишни разговори за персоналниот развој (системски и планирани) со судиите, обвинителите и членовите на персоналот? Дали целите зацртани за време на овие разговори се постигнуваат и надополнуваат?					

IV.5. Евалуација на политиката за човечки ресурси

1. Дали постојат критериуми за мониторирање на политиките за ЧР (на пример, критериумите за боледување, ефикасноста на студиите или на обуката, почитувањето на нивото на потребна обука и продуктивноста) и дали политиката за ЧР редовно се евалуира ?					
2. Дали периодично се евалуира сатсфакцијата на судиите / обвинителите и персоналот (на пример со помош на испитувања)?					
3. Дали се објавуваат резултатите на ваквите евалуации?					
4. Дали напредокот постигнат преку студии за евалуација на човечките ресурси се мониторира (сатисфакција на персоналот во поглед, на пример, на работното оптоварување, оддавањето признание на евалуацијата и успешноста во работењето, можностите на обука, кариерниот развој и начинот на супервизија)?					
5. Дали постои систематска евалуација на обуката и развојот на компетентноста на судството и персоналот?					

V. СРЕДСТВАТА НА ПРАВДАТА

V.1. Финансии

1. Дали е востановен буџетски процес како гаранција за соодветно финансирање на судскиот систем?					
2. Дали финансиските ресурси кои му се достапни на судството се доволни за заштита на независноста на судството?					
3. Дали се формулирани објективни стандарди/норми на квалитет во врска со финансиските потреби на судовите, судските згради, канцелариите во судовите, техничката опрема и безбедноста на судот?					

4. Дали се поставени оперативни и финансиски стандарди за ефикасноста на судот?					
5. Дали постои објективна политика за распределбата на буџетските ставки (на пример персонални трошоци, материјални трошоци) во судот?					
6. Дали постои засебна буџетска ставка за системот на квалитет на судот?					

V.2. Информациски системи

1. Дали постои политика за примената на информациските и комуникациските технологии во судовите (е-правда, видео-конференции, електронска размена на податоци, итн.)?					
2. Дали информациските системи на судовите редовно се преиспитуваат и подобруваат?					
3. Дали развојот на човечките ресурси-информациските системи е во склад и во согласност со (техничките) спецификации на другите оперативни системи во судот (на пр. информациските системи за управување со случаи, финансиските информациски системи, итн.)?					
4. Дали информациите заведени во информацискиот систем за управувањето со судот даваат општа слика за успешноста во работењето на судот?					
5. Дали анализа на податоците заведени во информацискиот систем за управувањето со судот може да се изврши од страна на персоналот на судот (или на овластен персонал) или може ли само специјализиран персонал (на пример стручњаци за ИТ) да ги користат овие податоци?					
6. Дали се поставени правила во врска со доверливоста на третманот на информациите (на пример: забрана за внесување на податоци во системот од дома)?					
7. Дали е осигурена безбедноста на информациите содржани во системот (од ризик за влез на хакери во системот)?					
8. Дали е воспоставен рационален буџетски процес за мониторирање на успешноста во работењето на судот и распределување на финансиските средства?					

V.3. Логистика и безбедност

1. Дали постои служба за набавка на стоки и услуги за судовите?					
2. Дали постои политика за склучување договори со надворешни лица за вршење услуги?					
3. Дали менаџментот на судот применува стандардна процедура за набавки?					
4. Дали менаџментот на судот применува стандардна процедура за контрола за сета стока и услуги кои се примаат?					

5. Дали менаџментот на судот периодично ги евалуира добавувачите?					
6. Дали менаџментот на судот има долгорочен план за распределба на канцеларии?					
7. Дали менаџментот на судот изготвил политики во врска со физичката и ИТ безбедност на судот?					
8. Дали менаџментот на судот изготвил политики во врска со безбедноста на сите засегнати страни во судот?					
9. Дали менаџментот на судот формулирал политики во врска со работните услови и (интерните) итни служби?					
10. Дали постои служба за безбедност на судските згради?					
11. Дали постои служба за безбедност на страните за време на расправите?					

V.4. Евалуација на средствата, информациските системи, логистиката и безбедноста

1. Дали постои систем за контрола на финансиски и други ризици поврзани со информациските системи и помошните активности?					
2. Дали е гарантиран квалитетот и интегритетот на информациите, особено на финансиските информации?					
3. Дали има историјат на инциденти кои ја допираат безбедноста на пристапот, на луѓето и на податоците?					
4. Дали е гарантирана безбедноста на информациските системи?					
5. Дали е покриен ризикот од загуба и материјални штета?					
6. Дали се контролира ризикот од измама и проневера?					
7. Дали се спроведува годишно оценување на расходите и влијанието на овие расходи?					
8. Дали менаџментот на судот испитува секоја година дали се постигнати очекуваните резултати (резултатите можат да се однесуваат на продуктивност, квалитет и персонал)?					
9. Дали менаџментот на судот ги користи резултатите за адаптирање на своите политики и/или за промени во работните процедури?					

**ЗДРУЖЕНИЕ НА СУДИИ НА КРАЛСТВО ХОЛАНДИЈА
УПАТСТВА ЗА СУДСКА НЕПРИСТРАСНОСТ**

Вовед и содржина

Согласно Владеењето на правото, секој има право на пристап до непристрасен суд. Непристрасноста на судот треба да биде недискутабилна под било кои услови. Судските активности треба секогаш да бидат инспирирани од ова својство.

Од друга страна никој не е целосно лишен од лични гледишта на специфични социјални, политички и етички прашања. Ова секако се однесува на судиите со оглед дека значителен степен на социјален ангажман се очекува од нив. Нивната должност да судат непристрасно имплицира дека треба да бидат свесни за секакви лични гледишта – вклучувајќи било какви симпатии и антипатии – и да се обидат да не дозволат овие гледишта да влијаат на нивниот професионален суд.

Судското однесување се посматра на различни начини. Правно посматрање може да се направи со употреба на правни лекови против судските одлуки. Освен тоа постојат внатрешни жалбени постапки во судовите поврзани со однесувањето на судиите во суд. Извршувањето на должностите од страна на судиите може исто така да биде предмет во рамките на објаснувањето на политиката на човечки ресурси. Постои исто така правно посматрање од страна на Врховниот суд на Холандија во рамките на објаснувањето на надворешна жалбена постапка, бидејќи Врховниот суд може да го отстрани судијата од должност под крајно специфични околности.

Овие упатства се однесуваат само на преглед на (не) пристрасноста на судиите. Во поглед на поимот на непристраснот овие упатства се придржуваат до забелешките во одлуките на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) од 24 мај 1989 година, НЈ 1990, 627 (Hauschildt) и на Врховниот суд на Холандија од 18 ноември 1997 година, НЈ 1998, 244. Освен тоа примедба е дадена на описот на непристрасноста даден подолу.

Прегледот на непристрасноста на одреден судија може да резултира со неможност овој судија да се справи со предметот. Ако овој преглед го прави самиот судија ова може да предизвика повлекување или барање да биде ослободен од должност. Прегледот од страна на други судии по барање на заинтересирана страна се нарекува предизвикување на судијата. Бидејќи повлекувањето е далеку повеќе

вообичаено, и барањето за ослободување од должност и предизвикувањето се исклучоци, овие упатства се фокусираат особено на повлекувањето.

Овие упатства имаат намера – покрај релевантните одредби во Холандскиот Устав, Европската Конвенција за човекови права (ЕКЧП), Холандскиот акт за Судска организација, Холандскиот акт за правниот статус на Судските службеници, судската пракса на Холандскиот Врховен суд и на ЕСЧП и литература – да им обезбедат на судиите власт. Непристрасноста и интегритетот на судството не е толку многу загарантирана со детални регулативи, туку особено со свеста во рамките на оваа професионална категорија. Од таа причина овие упатства не вклучуваат никакви утврдени правила за сите случаи, но главно имаат за цел да ја зголемат ваквата свест за непристрасност.

Овие упатства беа изработени поради дебата која е одржана во рамките на судството за интегритетот, дополнителни работи и кодекси на однесување, симпозиумот „Заштита на изгледот на пристрасноста“ во Арnhem во 2000 година и истражувачкиот извештај на Германскиот Центар за научно истражување и документирање (ГЦНИД) од 2002 „Изгледот на пристрасноста на судиите“.

Напоредно треба да се забележи дека истражувачкиот извештај на ГЦНИД ја изнесува како една од најопштите причини за предизвикување на судија, жалбата во врска со „пристапот или начинот на справување со предметот“. Покрај (наводни) процедурални грешки и одбивање да се сослуша сведок, ова истражување исто така се занимаваше и со однесувањето на судиите во суд. Овие упатства не можат да понудат доволно препорачливи гледишта за ова. Во овој контекст постои задача за самите судови. Соодветен надзор може да се покаже како значајно средство во ова.

При изработка на упатствата се појде од следните документи: кодекси на оправдување кои сеуште постојат во различни земји, правила на однесување на Јавното обвинителство, Адвокатската комора и Правилникот на нотарите. Покрај тоа беа проучени „Принципите на Судско однесување“ (воспоставени на 25 и 26 ноември 2002 година), нацрт мислењето „за принципите и правилата за владеење на судиите“ на Советодавниот Совет на Европски судии (необјавена верзија од 14 ноември 2002 година) и Препораката која се однесува

на процесуирање на барања за предизвикување на судија (објавена во Трема 2001 година, бр.4)

Целта на упатствата и нивниот внатрешен и надворешен ефект

Овие упатства првенствено се главно насочени кон поединечен судија. Упатствата многу не вклучуваат број на препораки кои се лимитирачки и сфатливи но обезбедуваат особено рамка за донесување основана пресуда во поединечни случаи.

Препораките 9 и 10 се однесуваат на судовите со цел да промовираат натамошна дебата на темата.

Овие упатства вклучуваат препораки кои мора да поттикнат постојана будност на судиите и судовите со цел да ја заштитат судиската непристрасност. Тие имаат за цел да ги обврзат судиите на систематско самопосматрање за да проверат дали нивното однесување навистина ја предизвикува сликата за непристрасен судија кај лицата кои се обраќаат до судовите и во општеството. Упатствата тежат да го зголемат признанието на дилемите, да бидат фундаментален принцип на постојана обука и да бидат поттикнувачи на свеста за интегритетот. Накратко, упатствата се дел од постојаниот фокус на подобрување на квалитетот во управувањето на правото.

Надворешно, упатствата се насочени кон тоа да му дадат на општеството увид во рамката која ги делимитира размислувањата на судијата и тие служат како надворешно оправдување на судското однесување. Ако судиите се посотјано свесни за нивната специфична должност според јавното право како непристарсно и независно судско тело, општеството може да се потпре на пристапот на фер судење за секој граѓанин.

Статус и обем на Упатствата

Упатствата се одобрени од административните тела на судовите во Холандија, Претседателот и Главниот Прокуратор на Врховниот суд, Холандското Здружение за правосудство (ХЗП) и од Холандскиот Совет за правосудство.

Ако така сакаат, судовите може да дадат дополнувања на упатствата поврзани со локалните уредувања или околности.

Упатствата се состојат од ограничен број на препораки, комплетирани со анекс кој содржи забелешки, членови од закон, судска практика и кодекси насочени кон натамошна конкретна реализација на непристрасноста. Според тоа препораките може да обезбедат средство за поединечен судија за тестирање на неговата (не) пристрасност во специфичен случај, вклучувајќи го прашањето дали постои причина за повлекување или за барање да биде ослободен од должност.

Препораките се занимаваат со генералните принципи и не создаваат никакви обврзувачки правила. Во практиката може да има ситуации кои не се опфатени со препораките.

Дефиниции

Пристрасност: постоењето на исклучителни околности кои сериозно индицираат дека судијата е пристрасен барем тој страв во тој контекст е објективно оправдан.

Во поглед на начинот на кој треба да се воспостави дали постои непристрасност или не, дадена е забелешка на одлуката на ЕСЧП од 24 мај 1989 година, НЈ 1990, 627 во која е направена дистинкција помеѓу субјективна и објективна непристрасност, и која вели:

„Постоењето на непристрасност (...) мора да биде детерминирано според субјективен тест, кој се заснова на личната осуда на одреден судија во даден случај, и исто така според еден објективен тест, што е констатација дали судијата понудил доволно гаранции за исклучување на секој легитимен сомнеж во оваа насока (...)

Во поглед на субјективниот тест (...) личната непристрасност на судијата мора да се претпоставува се додека не се покаже доказ за спротивното (...)

Според објективниот тест, мора да се одреди дали, независно од судското лично однесување, постојат констатирани факти кои може да предизвикаат сомневања во поглед на неговата непристрасност. Во овој контекст дури и изгледите може да бидат од вистинска важност. Она што е на коцка е довербата кој судовите во демократско општество мора да ја побудат во јавноста и меѓу сите, а што се однесува до кривичните постапки, во обвинетите. Според тоа, секој судија во поглед на кој постои

легитимна причина за страв од недостаток на непристрасност мора да се повлече (...)

Ова имплицира дека при одлучувањето дали во даден случај постои легитимна причина за страв дека кај одреден судија има недостаток на непристрасност, гледиштето на обвинетиот е важно но не одлучувачко (...)

Она што е одлучувачко е дали овој страв може да биде прифатен како објективно оправдан.”

Странки во постапката: странки (стварни и формални) во судската постапка, се додека не се дел од група на други учесници во постапката како што е наведено подолу.

Други учесници во постапката: лица кои обезбедуваат професионална правна помош, јавни обвинители, експерти, сведоци, толкувачи и други лица – кои не се странки во постапката – кои се професионално инволвирани во судската постапка.

Овие упатства не се однесуваат на судии и обвинители како странки во постапката или како други учесници во постапката.

Дополнителна работа: работи кои се вршат или позиции кои се заземаат од страна на судија надвор од неговата служба.

Повлекување: неформална одлука на судија да не работи самиот на предмет поради факти и околности кои можат да и наштетат на судската непристрасност.

Ослободување: законски избор на судијата да бара да биде ослободен и повлечен од одреден предмет поради факти и околности кои можат да и наштетат на судската непристрасност.

Предизвикување судија: законската можност на странката на барање дека судијата не го оценува предметот или не го оценува натаму предметот, врз основа на факти и околности кои може да и наштетат на судската непристрасност.

Освен ако не е истакнато поинаку, во овие упатства поимот на (алтернативен) судија мора исто така да се разбере да значи (алтернативна) правда. Во ваков случај, област ќе биде разбрана дека значи јурисдикција.

Освен ако не е истакнато поинаку, во овие упатства поимот на јавен обвинител мора исто така да се разбере дека значи генерален адвокат. Во тој случај јавното обвинителство мора да биде сфатено како јавно обвинителство во Апелациониот суд.

Коментар

Пристрасноста може да подпадне меѓу другото под конфликт на интереси, закана во тој контекст, надворешно влијание или политичка или социјална предрасуда.

Кај прашањето дали постои пристрасност на судијата не е релевантна само природата на односот на таков судија со учесникот во постапката, туку исто така и степенот до кој таков учесник во постапката е инволвиран во одреден предмет. Нивото на инволвираност е потчинето на позицијата кој учесникот ја има во постапката. (Емоционалната) инволвираност генерално ќе биде поголема кај странките во постапката отколку кај другите учесници во постапката. Упатствата тежат да го земат ова предвид при дефинирање на поимот на странки во постапката и други учесници во постапката. Странка во постапката може да биде и стварна и формална страна. Во краен случај на пример и правен застапник на малолетник доаѓа во предвид. Јавниот обвинител е секогаш професионално инволвиран во предметот. Како последица јавниот обвинител кој е во прашање може да биде поставен на исто рамниште во поглед на неговата (емоционална) инволвираност и во поглед на прашањето на пристрасност, со другите учесници во судската постапка кои се професионално инволвирани. Ова е изразено во употребените дефиниции. Помагањето на адвокатот на неговиот клиент во постапката е исто така дел од групата на други учесници во постапката. Во поглед полномошникот на треба да се земе во предвид дека тој зазема посебна позиција во судската постапка бидејќи тој нема некаков суштински придонес. Затоа полномошникот не е странка во постапката или друг учесник во постапката во смисла на овие упатства. Претставниците на правните ентитети може исто така да се окарактеризираат како други учесници во постапката. Види исто така коментар на препорака 2.

Освен тоа треба да се забележи дека некои учесници во постапката можат да бидат и странка и друг учесник во постапката. Ова може да се однесува на администратори и извршители кои може да се

сметаат за странка во постапката со давање на објаснување, бидејќи во нивните други должности тие обично ќе се сметаат за друг учесник во постапката.

Дефинирањето на поимот на дополнителна работа се заснова на член 44 од Холандскиот акт за правниот статус на судските службеници и на поимот на работи вклучен во овој член.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ПРЕПОРАКИ

Основни принципи

Како и секој друг, судијата има одредени гледишта за социјалните, политичките и етичките прашања, кои можат да влијаат на неговите натамошни пресуди. Овие гледишта може делумно да бидат инспирирани од: полот, расата, бојата, религијата, политичките или други мислења, националното или социјалното потекло, припадноста на малцинство, богатството, раѓањето или друг статус. Постоењето на овие гледиште е неизбежно и е блиску поврзано со прилично висок степен на социјална инволвираност и ангажираност која се бара за да се овозможи соодветно извршување на функцијата на судијата.

Судија кој е свесен за неговите лични гледишта, ќе биде главно способен да се оддалечи од овие до таков опсег што овие гледишта не ја попречуваат неговата независност и непристрасност, есенцијални елементи во фер судење.

Самиот судија е тој кој ја штити неговата непристрасност во секој судски предмет кој треба да биде решен од него. Освен тоа, судовите имаат начини за зголемување на непристрасното пресудување на правото, како што е одделот во одделение и припишување на предмети.

Судиите осигуруваат дека заземаат непристрасен став во судот.

ПРЕПОРАКА 1

Фамилија и роднини

Судиите треба да осигураат дека нема да постапуваат во предмет во кој како странка во постапката и/или друг учесник во постапката се јавува (поранешен) брачен другар, (поранешен) партнер и/или блиски роднини на судијата.

Приоритетно судијата нема да постапува во предмет кој вклучува или вклучувал негов/нејзин (поранешен) брачен другар, (поранешен) партнер и/или близок роднина во својство на судија.

Коментар

Не е специфицирано што всушност се подразбира под блиски роднини. И покрај се, ова може да биде различно за секого, зависно од природата и интензитетот на фамилијарните односи. Во поглед на родителите на блиските роднини (свекор или свекрва, баба или дедо) или деца (посиноци/стратели, хранители) доаѓаат во предвид. Втората реченица не е насочена единствено на ситуации во кои (поранеше) брачен другар, (поранешен) партнер и/или близок роднина работи во истиот суд како и судијата. Исто така се чини непожелно судијата да постапува во предмети во кои (поранеше) брачен другар, (поранешен) партнер и/или близок роднина кои работи во различен суд од оној на судијата, е или бил значително инволвиран. Ова може да ги интересира на пример жалбените тела.

ПРЕПОРАКА 2

Познанства

Судиите треба да осигураат дека нема да постапуваат во предмети во кои некој од неговата група на лични и/или деловни познаници е инволвиран како странка во постапката.

Ако еден или повеќе од другите учесници во постапката е/се дел од групата на лични или деловни познаници на судијата ова може да го принуди судијата да не постапува во овој предмет.

Коментари

Во оваа препорака направена е дистинкција помеѓу странките во постапката и другите учесници во постапката. Ако еден или повеќе од другите учесници во постапката припаѓа/припаѓаат на кругот на лични или деловни познаници на судијата ова може да ја доведе во прашање непристрасноста на судијата во дадени околности. Во секој случај ова е причина за судијата да се преиспита дали, со оглед на неговото познанство со овој друг учесник во постапката и другите околности на предметот, може да биде доведена во прашање неговата непристрасност. Во овој случај ова ќе биде причина за судијата да осигура дека нема да постапува во конкретниот предмет.

Со оглед дека правниот ентитет не е природна личност, се разбира, правниот ентитет нема никогаш да биде дел од кругот на лични или бизнис познаници на судијата. Правниот ентитет е вообичаено застапуван од природна личност. Овој е еден од другите учесници во постапката, и поради тоа втората реченица може да се однесува на ова. Претставникот на правниот ентитет може понекогаш речиси да биде идентификуван со самиот правен ентитет (на пример генерален директор). Во такви случаи користејќи го просторот застапникот припаѓа на неговиот круг на лични и деловни познаници. Препораката обезбедува таков простор.

Треба да се забележи дека околноста дека јавниот обвинител вообичаено припаѓа на кругот на деловни познаници на судијата не значи главно дека судијата неможе да постапува во предмети во кои таков јавен обвинител е инволвиран. Дополнителни околности можат во секој случај да го променат ова. Имајќи ги предвид правилата пропишани со закон оваа препорака не го спречува испитувањето на барањето за предизвикување на судија од страна на мнозинското судско одделение на истиот суд.

ПРЕПОРАКА 3

Дополнителна работа на самиот судија

Судиите треба да осигураат дека нема да постапуваат во било кој предмет во кој поради дополнителна работа се инволвирани на таков начин што судиската непристрасност може да биде доведена

во прашање. Дополнителни работи значат и во секој случај исто така и поранешни дополнителни работи кои се обавувале во последните три години.

Судиите треба да осигураат дека нивните дополнителни работи нема да резултираат со држење на истиот случај од судијата во повеќе инстанции.

Судиите кои обавуваат политичка дополнителна работа треба секогаш да бидат свесни дека ова може да влијае на нивната непристрасност.

Коментар

Имањето на дополнителна работа немора да ја спречува непристрасноста на судијата. Судијата е тој кој самиот треба да одлучи дали неговата непристрасност во одреден случај може да биде доведена во прашање поради неговата дополнителна работа.

Вториот пасус од оваа препорака се однесува меѓу другото на членството во комитет кој работи на приговори или жалби во рамките на подрачјето на судот каде судијата работи.

Политичката дополнителна работа на која се однесува оваа препорака се однесува особено на членството во двата дома на Парламентот, на извршниот комитет на политичка партија, провинциски совет или градски совет во подрачјето каде предметот се суди. Може да биде потребно судијата кој е во прашање да не постапува во предметот.

ПРЕПОРАКА 4

(Дополнителни) работи на (поранешен) брачен другар, (поранешен) партнер или блиски роднини

(Дополнителни) работи на (поранешен) брачен другар, (поранешен) партнер или блиски роднини на судијата може да влијаат врз непристрасноста на судијата и може да го принуди таквиот судија да не постапува во предметот.

Судијата кој има партнер или брачен другар кој е адвокат, судски службеник или нотар, или обезбедува професионална правна помош на друг начин, треба да осигура дека нема да постапува во било кој предмет во кој ваков партнер или брачен другар е (бил) инволвиран поради неговата или нејзината работа.

Судијата кој има партнер или брачен другар кој е јавен обвинител треба да осигура дека нема да постапува во било кој предмет на јавното обвинителство во кое ваквиот партнер или брачен другар работи.

Во предметите во кои една од странките во постапката е работодавач или вработен на партнерот или брачниот другар на судијата, судијата ќе одлучи дали ова може да влијае на неговата судиска непристрасност.

Коментар

Во првата реченица во многу општа формулација е изразено дека судиите треба исто така да бидат внимателни на било каква пристрасност ако се во прашање (дополнителни) работи на нивните поранешни брачни другари, поранешни партнери или блиски роднини. Имајќи ја општата формулација на првата реченица, не е потребно да се споменат овие личности некаде на друго место во оваа препорака.

Втората реченица не само што се однесува на предмети во кои брачниот другар или партнер самиот постапува, туку исто така и предмети во кои ваквиот брачен другар или партнер е (бил) инволвиран на друг начин. Предметите за кои суштинска дебата беше одржана на (работниот) состанок треба да се земат предвид. Секако, судиите не знаат секогаш (на пр. поради службена тајна) во кои предмети неговиот брачен другар или партнер бил инволвиран. Ќе биде очигледно дека препораката поврзува единствено со ситуација во која судијата е навистина свесен за инволвираноста на неговиот брачен другар или партнер спомената погоре.

Третата реченица изрично не поврзува единствено со судија кој работи во кривичен суд. Во другите области на правото можеби ќе треба да се дискутира (индиректно) за кривично досие и во таков случај судијата исто така не треба да постапува по него ако неговиот брачен другар или партнер работи во јавното обвинителство кое е во прашање. Во третата реченица јавното обвинителство се подраз-

бира како институција кој всушност постапува по предметот во тој момент (општинско јавно обвинителство или јавно обвинителство при Апелационен суд). Ако судијата има брачен другар или партнер кој работи во општинско јавно обвинителство тогаш ова немора да го спречи судијата да постапува по жалбени предмети на ова општинско јавно обвинителство освен првата реченица од препораката се применува, или една од другите препораки, како што е препораката 1.

Четвртата реченица значи дека судијата треба самиот да ја оценува својата непристрасност. При тоа релевантно е која позиција ја зазема партнерот во компанијата и природата и големината на ваквата компанија.

ПРЕПОРАКА 5

Алтернативен судија

Препораките 1,2,3,4,7 и 8 исто така се насочени кон алтернативни судии.

Алтернативните судии треба да осигураат дека нема да постапуваат во било кои предмети во кои тие се (биле) инволвирани поради нивната првенствена служба.

Алтернативниот судија кој е исто така и адвокат треба да осигура дека нема да постапува во било кој предмет во кој еден од неговите колеги од фирмата постапувал како адвокат или постапувале како адвокати.

Алтернативниот судија кој е исто така јавен обвинител, нетреба да работи во одделот за кривично право на судот каде неговото јавно обвинителство е лоцирано. Освен тоа тој треба да осигура дека нема да постапува во предмети на неговото јавно обвинителство кои се водени од друг оддел на судот.

Коментар

Со оваа препорака се настојува да се спречи пристрасноста на алтернативниот судија како резултат на претходна или истовре-

мена инволвираност во одреден предмет поради неговата првенствена должност.

Назначувањето на судиите во одделите, и според тоа назначувањето во одделот на алтернативниот судија заедно со јавниот обвинител, е секако работа на извршниот одбор на судот. Како и да е, за доброто на транспарентноста одлучено е да се вклучи оваа точка во оваа препорака и не во препораките 9 и 10 кои упатуваат на одговорноста на судовите.

Поимот на колеги од фирмата во третата реченица треба да се толкува пошироко и исто така вклучува и колеги од други одделенија. Покрај се, не може да се одрече дека алтернативниот судија кој е адвокат, има интерес да постапува за или во корист на правната фирма каде тој ја извршува првенствената должност. Третата реченица се однесува единствено на алтернативниот судија кој е исто така и адвокат. Оваа реченица не се однесува на алтернативни судии кои работат за владата или во големи компании. Секако, главното правило на основните принципи се применува на нив, т.е. самиот судија е тој кој ја штити неговата непристрасност во секој случај во кој тој постапува. Освен тоа, препораката 2 очигледно се применува.

Забелешка исто така е дадена на NethSC 30 јуни 2000, НЈ 2001, 316, и NethSC од 16 ноември 1999, НЈ 2000, 335 кои се однесуваат на алтернативен судија заедно со адвокат и алтернативниот судија заедно со јавен обвинител.

Оваа препорака се однесува исто така и на алтернативни судии кои се на обука.

ПРЕПОРАКА 6

Судски чиновници на обука кои постапуваат како Алтернативни судии

На судските чиновници на обука кои постапуваат како Алтернативни судии се однесуваат исто така и препораките 1,2,3,4,7 и 8.

Судските чиновници кои се обучуваат треба да осигураат дека нема да постапуваат во било кој предмет за време на напредниот, интензивниот стадиум на нивниот работен пласман во кој веќе биле инволвирани на било кој начин во рамките на нивниот работен пласман во јавното обвинителство.

Коментар

Судските чиновници на обука треба да се споменат одвоено, со оглед на нивниот посебен правен статус и поставеноста на нивната обука. Имајќи предвид дека овие упатства единствено упатуваат на судии, вклучувајќи и алтернативни судии, оваа препорака се однесува единствено на судските чиновници на обука кои постапуваат и како алтернативни судии.

Втората реченица ќе биде релевантна единствено во напреден стадиум на работа во одделот за кривично право, но не е лимитиран на ова по дефиниција. Некој може да помисли, на пример, на дисциплински правни државни службеници (на пр. предмет во кој наставник е дисциплински отпуштен поради сексуална злоупотреба, бидејќи истиот наставник бил исто така осуден согласно кривичниот законик поради оваа сексуална злоупотреба).

Во поглед на судските чиновници на обука на напредно ниво, надворешниот работен пласман може на пример да биде окарактеризиран како претходни работи. Препораката 7 е прогласена применлива по аналогија делумно поради оваа причина. Препораката 7, втората реченица, не влијае на судските чиновници на обука како такви, со оглед дека оваа препорака се однесува единствено на самиот предмет.

ПРЕПОРАКА 7

Претходни работи

Судиите треба да осигураат дека нема да постапуваат во предмети во кои биле инволвирани како резултат на претходни работи.

Ако некој кој се јавува како странка во постапката бил клиент на судијата во претходна работа, ова може да го принуди судијата да не постапува во предметот.

Коментар

Без оглед на содржионата на нивните претходни работи и без оглед на времето кое во меѓувреме поминало судиите не треба да постапуваат во предмети во кои веќе биле (суштински) инволвирани за различни причини. Ова може да се однесува на поранешни предмети решени од нив, но исто така на пример и предмети од поранешен колега кој го обработувал предметот во прашање на работен состанок или предмети во кои судијата имал професионална улога во минатото на друг начин (на пример како независен експерт).

Втората реченица вклучува повеќе отворен стандард. Многу ќе зависи од природата на односот кој е во прашање и времето кое поминало во меѓувреме.

Треба да се земе во предвид дека исто така клиентите или поранешни колеги од фирмата миоже да имаат влијание на непристрасноста на судијата. За ова ќе мора да се одлучува од предмет на предмет.

ПРЕПОРАКА 8

Претходна инволвираност во предмет или како странка

Судиите треба да бидат свесни дека непристрасноста може да биде доведена во прашање поради нивна претходна инволвираност како судија во одреден случај. Освен тоа непристрасноста на судиите може да биде погодена, ако тие повторно постапуваат во предмети на иста странак/странки во постапката.

Коментар

Како основен принцип е таков што јасни околности дека судијата веќе бил претходно инволвиран во еден предмет не е доволен да се претпостави пристрасноста, но дополнителни околности можат да го променат ова (NethSC 15 февруари 2002, ЛЈН број АД4004 и ЕСЧП 24 мај 1989, НЈ 1990, 627).

Согласно АПОХДС (Административно Правниот Оддел на Холандскиот Државен Совет) 17 февруари 1998, ЈБ 1998, 129 некој мора да гледа меѓу другото во природата и целта на различните постапки. Во тој контекст АПОХДС не наоѓа место за осуда ако судијата учествува во одлука по барање за испитување кое се однесува на одлука донесена од него и други. Освен тоа АПОХДС (16 март 1999, ЈБ 1999, 149) не наоѓа дека би и се наштетило на судиската непристрасност ако истиот судија постапува по барање за привремени мерки и во стадиумот на пригивир и во стадиумот на жалба. Судијата кој претходно донел одлука по барање за привремени мерки, и потоа донесува одлука во постапка за законски права се смета, сепак, за непожелно од страна на АПОХДС согласно неговата одлука од 22 октомври 1997, ЈБ 1998, 260.

Поделбата на надлежноста заснована на предметот би повлекло дека некои судови често ќе мора да се справуваат со исти странки во постапката. Втората реченица од оваа препорака не имплицира, секако, дека овие по предмети неможе да се постапува (повеќе).

ПРЕПОРАКА 9

Препорака до судовите во врска со идните уредувања

За секој суд може да се направи дополнување на овие упатства кои имаат врска со локалните уредувања или стварните околности.

Коментари

Покрај поединечниот судија судовите сами се исто така одговорни за непристрасно управување со правото и ова е изразено во препораките 9 и 10. Со препораката 9 е нагласено меѓу другото дека судовите се слободни во уредувањето на одделите во одделенија и во распределбата на предметите на судиите.

ПРЕПОРАКА 10

Препорака до судовите во врска со идното зголемување на непристрасноста

Судовите треба да осигураат дека судиската непристрасност е обично фокусирана на односот на овие упатства и било кои дополнувања додадени од страна на судовите.

Судовите осигуруваат дека поедини судии се способни да се однесуваат согласно со содржината и смислата на овие упатства.

Новоименуваните судии се информирани за овие упатства.

Коментар

Препораката 10 ги потсетува, како и препораката 9, судовите на нивната одговорност за непристрасно управување на правото. Овде, направени се обиди да се направи баланс помеѓу потребата да се задржи предметот на судиска непристрасност во програмата, од една страна, и работната норма и непосакуваната бирократија што ова може да ја предизвика, од друга страна.

Во статутите на судовите некој може да содржи дека судиската непристрасност ќе биде дискутирана секоја година.

Секако, новоименуваните судии се подразбираат и како новоименувани алтернативни судии.

Вака е регулирано во март 2004 од страна на Холандската Асоцијација за правосудство и Германското собрание на претседатели на судови.

Овие упатства ќе бидат оценувани после две години по датумот на кој тие станале ефективни.

**СОВЕТОДАВЕН СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ
(ССЕС)**

Сесија 4

**Улогата на Советот за правосудство во оценувањето и
надгледувањето на квалитетот и ефикасноста на судските
системи**

Вовед од Барт Ван Лиероп, судија на Апелациониот суд во Хаг (Холандија)

1. Вовед

Кој меѓу вас има некакви приговори против идејата дека квалитетот и ефикасноста на правдата треба да биде наша примарна грижа и дека треба да размислуваме за методите да ја промовираме таа племенита вредност? Претспоставувам дека никој меѓу вас нема да ја подигне неговата/нејзината рака и да тврди дека ова не е важно прашање.

Всушност, концептот на квалитет стана многу модерен овие денови. Зборуваме на пр. за квалитетот на воздухот, квалитетот на медицинската грижа и квалитетот на образование. Исто така, темата за квалитетот на правдата стана популарен.

Зошто е ова случај?

На прво место, некој може да укаже на фактот дека судството, како другите институции, е подложно на растечки надворешен критицизам од „надворешниот свет“, од граѓаните, политичарите и медиумите. Во областа на кривичното право, судските грешки како погрешна осуда на лица или отсуство на успешна казна во комплицирани предмети на измама, предизвикуваат реакции на недоверба и осуда. Во областа на граѓанското право, понекогаш неподносливата должина на постапките и неспособноста на судството да најде соодветни решенија за тој проблем е критикувана.

На второ место, самите судии изразуваат загриженост во врска со квалитетот на нивната работа; тие чувствуваат дека овој квалитет е загрозен од преовладувачката култура на менаџирање, на која премногу внимание се посветува на „излезот“ на судските продукти и премногу малку внимание на аспектите на квалитет. Всушност, мислам, грижата за квалитет е дел од “природниот” услов на судијата, на секој поединечен судија и на организацијата на која припаѓаме. Можеме нависитна на направиме дистинкција помеѓу три нивоа: макро-ниво на судството како национална институција, средно ниво на различни судови и микро ниво на поедини судии. Кога мислиме на квалитетот на правдата, мислиме најпрво на *правниот квалитет* на пресудите кои ги изрекуваме: дали се тие умет-

ничко дело од правна гледна точка, дали се тие исправни, фер и добор мотивирани? Оваа димензија на квалитет на правда е првенствено гарантирана со ситемите на жалба и касација. Темите како регрутирање на судии, нивната обука и едукација се исто така релевантни во оваа димензија.

Сепак, квалитетот на правдата исто така упатува на прашања како независноста и интегритетот на судијата, должината на постапките, начинот на кој судијата комуницира со странките, начинот на кој судството комуницира со надворешниот свет и начинот на кој судството го оправдува своето функционирање.

Како сите концепти, концептот на квалитет на правдата е под влијание на одредени културни и социјални контексти во кои ние живееме. Сепак, ми се чини дека искуството во Советот на Европа покажува дека заеднички идеи за елементите на концептот постојат. Судската практика на Конвенцијата за заштита на човекови права, поточно член 6 од таа Конвенција, и работата на советодавните тела како ССЕС (Советодавниот совет на Европски судии) и ЕКЕП (Европската Комисија за Ефикасност на Правдата) јасно покажуваат постоење на заедничка основа во овој поглед. Се повикувам на различни мислења на ССЕС и последниот извештај на ЕКЕП за Европските судски ситеми. Но начинот на кој ние постапуваме во оваа област значително се разликува во различни држави членки на Советот на Европа.

За ова кратко време кое ми е на располагање, ќе се обидам да ви дадам кратко експозе за искуствата со темите за квалитетот на правдата во земјата каде ја извршувам функцијата, Холандија. Мој главен објект е да покажам колку е огромна темата и колку работа треба да се заврши за да се развие ситем кој ги дефинира елементите на квалитет и кој е способен да ги измери овие елементи на квалитет.

2. Искуствата во Холандија

Во деведесетите години на минатиот век, прашањето за организација, менаџмент, на судството стана централна тема во Холандија. Во рамките на проектот наречен „Проект за зајакнување на судската организација“, беа организирани дебати низ целата земја, се пишуваат извештаи, се правеше истражување со осврт на ситуацијата во други земји и беа основани пилот проекти. Овие

случувања резултираа, во 2002 година, со создавање на Совет за правосудство на Холандија. Советот беше основан за да ја зајакне ефикасноста на судската организација и нејзината независност *vis a vis* извршните и законодавните власти. Поточно, советот требаше да формира „ублажувач“ помеѓу судовите и министерството за правда. Во првата година на постоење, советот се концентрираше главно на квантитативните прашања како финансирањето и производот на судовите. Советот секако беше успешен во овој аспект но стана се појасно, преку надворешни и внатрешни фактори кои штотуку ги споменава, дека вниманието мора да се посвети не само на количината на пресуди произведени од судот туку исто така и на аспектите на квалитет. Всушност, Германскиот Акт за судска организација (член 94) исто така експлицитно ја врзува за советот задачата да им помага на судовите во промовирање на квалитетот на правдата. Тоа е причина зошто се започна огромен проект за квалитетот на правдата, вклучувајќи елементи кои порано беа развиени. После 4 години на развој, системот на квалитет сега е оперативен.

Овој систем на квалитет работи на следниот начин. Системот најпрвин ги дефинира елементите, компонентите на квалитет. Во нашиот систем, правиме разлика помеѓу четири области, релевантни за оценување на квалитетот на правдата:

1. Непристрасност и интегритет на судиите;
2. Вештината на судиите;
3. Личната интеракција со странките;
4. Единство на законот;
5. Брзина и постапување на време.

Овие области се поделени во уште неколку конкретни и чувствителни компоненти кои може да се измерат на емириски начин. Да ви дадам пример: областа на непристрасност и интегритет е поделена на индикатори како регистрирање на секундарни занимања на судиите, постоење на жалбена постапка од страна на странките, непристрасност на судиите како што е перципирана од страна на странките и адвокатите итн.

Системот натаму обезбедува стандарди и инструменти за собирање и мерење на база на податоци, како системи на регистрација, про-

верки, и преглед на оценувањето на клиентите. Навистина, ситуацијата во секој суд се оценува редовно.

Важно да се забележи е дека советот моментално работи на методите на пренесување на стандардите на квалитет во фактори кои заеднички ја одредуваат распределбата на буџетите на судовите.

Воочлив елемент на системот е организацијата на соодветен преглед и интервенција. Сите судии би требало да дискутираат, барем секои две години, нивните успеси во судница врз основа на посматрање од некои колеги, кои се присутни на судење, што е исто така и снимено на видео. Понекогаш се плашам дека нашата моќна позиција на судските клупи создава ризик дека стануваме авторитативни и самозадоволни. Соодветен преглед и интервенција како и оценувањето од клиентите може да ја изедначи оваа тенденција. Морам да додадам, сепак, дека многу колеги, особено оние постарите, се речиси колебливи да учествуваат во овие процеси на рефлексивна на свое сопствено однесување.

Овде не е место да се објаснува детално како системот работи. Сега е важно да се каже дека системот имплицира дека сите судови одразуваат, на систематски и широко распространет низ земјата заеднички начин, на нивното сопствено функционирање во услови на квалитет и ефикасност. Овој процес, бара, секако, огромна сума на додатна работа за самите судови (судиите и пошироко) а за советот. Премногу е рано да се извлекуваат заклучоци за резултатите од овој процес. Сепак ми се чини дека самата иницијатива: создавање простор за константно одразување на нашето функционирање, е веќе многу позитивна. Тоа може да му даде поддршка на поедин судија во извршување на неговата или нејзината функција. Ова може да ја изедначи моно-културата на квантитативниот пристап. Ова е исто така важно во услови на транспарентност спрема општеството во кое и за кое ние работиме. Не сметам дека системот ја изложува на опасност независноста на поедин судија или независноста на судството во целина, но секако мора да бидеме подготвени на можни злоупотреби на системот.

Многу зависи секако од начинот на кој се води постапката. Системот е средство и не крај сам по себе, не треба да стане уште еден бирократски товар; инволвираноста на и поддршката од учесниците е суштинска. Мора исто така отворено да размислуваме за можни

отстапувања од ваков систем. Да ви дадам пример: сите судови во Холандија би требало да дефинираат така наречена – мисионерска изјава. Во мојот суд , Апелациониот суд на Хаг, оваа мисионерска изјава беше, после долги дискусии, дефинирана на следниот начин:

„Во рамките на судството, Апелациониот суд на Хаг стои зад додатната вредност на правдата во обраќањето. Судот ио разгледува темелно гледиштата на фактите како у гледиштата на законот. Таму каде што е возможно, судот ја унапредува единствената примена на законот. Судскиот персонал е способен и високо мотивиран. Судот конституира организација која работи на доверлив и одлучен начин“.

Ми се чини дека некој може да успее без вакво вербално насилство. Можам да додадам дека оваа мисионерска изјава беше испечатена на магнетска картичка која можеме да ја закачимо на нашиот фрижидер дома, така за да не ја забораваме пораката.

Наспроти оваа речиси незгодна манифестација на нашиот систем на квалитет, мислам дека некој тешко може да ја прецени важноста на систематска и перманентна рефлексивна на квалитетот на нашата дневна работа. Ако советот за правосудство постои во држава членка, се чини како природна задача на оваа институција да го унапредува квалитетот на правдата.

КАКО ДА ГО ОЦЕНУВАТЕ КВАЛИТЕТОТ ВО СУДОВИТЕ?

**ОДРЕДНИЦИТЕ ЗА КВАЛИТЕТОТ НА ДОНЕСУВАЊЕТО НА
ПРЕСУДИТЕ СЕ СРЕДСТВО ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА РАБОТАТА НА
СУДОВИТЕ**

**Проект за квалитет на судовите во правонадлежноста на
Апелациониот суд во Рованиеми, Финска**

СОДРЖИНА

Одредници за квалитетот на донесувањето пресуди

Фокус на клиентот

Употреби на одредниците за квалитет

За што ќе утврдуваме одредници?

Аспекти

Примери за критериуми за квалитет

Анализа

Скала со поени за анализа

Методи за оценување

Како да се употребуваат одредниците за квалитетот

Одредници за квалитетот на донесувањето пресуди

Планирањето за утврдување на низа одредници за квалитетот на донесувањето на пресудите започна во 2003 година како дел од Проектот за квалитет на судовите во правонадлежноста на Апелациониот суд во Рованиеми. Одредниците за квалитетот на донесувањето на пресудите се без преседан во историјата на развојот на правосудството во Финска. Активностите на судовите се оценуваа како дел од процесот за управување со резултатите од работењето и во различни веродостојни истражувања. Утврдувањето на одредниците за работењето се засноваше врз времето на протоколот на судските предмети за различните видови на судски предмети и врз показатели за продуктивноста и економичноста. За споредба, висински одредници за квалитет сè уште не се употребуваат на ниедно друго место.

Наспроти ова, во определени други земји мерењето на квалитетот на работата на судовите е област на којашто се става акцентот веќе подолго време. На пример, во Соединетите Американски Држави изградбата на систем за мерење на капацитети за работење на судовите започна уште во 1987 г. Системот беше воведен во 1995 година; оттогаш наваму, системот стана воспоставен елемент на системот за управување и контрола на судовите.

Развојот и спроведувањето на систем за мерење на квалитетот за судовите беше во тек и во Холандија во последниве години. Во Шведска, систематската работа на подобрувањето на квалитетот на правосудството исто така започна неодамна.

Фокус на клиентот

Одредниците за квалитет на донесувањето на пресудите се првенствено наменети да послужат како средства за развој на активностите на судовите. Исто како и од останатите јавни институции, и од судовите се очекува да испорачуваат сè повеќе и сè подобри услуги во споредба со минатото.

Одредниците за квалитетот се користат за мерење на квалитетот на различните аспекти на донесувањето на пресудите. Овие аспекти се избрани на таков начин што ќе овозможат најширок можен преглед на оние активности на судовите што имаат влијание врз квалитетот на постапките и врз пресудите. Утврдувањето на одредниците се спроведува преку анализирање на успехите и неуспехите на предметната активност, на скала со шест точки.

Одредниците не се наменети за мерење на успешноста на севкупното работење на судот. Тие се со значење единствено за аспектите што имаат директно влијание врз квалитетот на процесот и одлучувањето во предметите што се решаваат по судски пат. Примарниот фокус во развојот на Одредниците беше ставен на страните во постапката. Се прават свесни напори за оценување на квалитетот на интеракцијата меѓу клиентите на судот и судијата.

Одредниците не се наменети за оценување на квалитетот на работата на поединечните судии, ниту пак за откривање на можни недостатоци во тој поглед. Сите оценувања се вршат анонимно и тие секогаш се однесуваат на судот во целина, наместо на определен судија што работи во соодветниот суд.

Намерата не е да се врши систематска и сеопфатна анализа на сите судови секоја година; наместо тоа, се предлага анализите да се вршат со зачестеност од 3 до 5 години. Имајќи го претходно наведеното на ум, во поглед на определени аспекти што треба да се следат постојано, како што е ажурноста на постапките, Одредниците за квалитетот може да се користат на годишно ниво. Судиите и сите судови може да ги користат Одредниците како средство за развој на сопственото работење и како референтни материјали за сопствениот развој.

Употреби на одредниците за квалитет

1. Информации за потребите за развој. Примарната намена на Одредниците за квалитет е да послужат како средства за развој на активностите на судовите. Утврдувањето на одредниците ќе обезбеди разновидни информации за тековните стандардни на донесување на пресудите. Ова ќе послужи како основа за натамошниот развој.

2. Обука и развој. Другата намена на Одредниците е да послужат како алатка за судска обука. Покрај тоа, тие може да се употребат како општа рамка за дебата меѓу правосудството и останатите правни професии за квалитетот на донесувањето на пресудите.

3. „Отворање“ на активностите на судовите и нивниот општествен ефект. Одредниците ќе ги направат донесувањето на пресудите и дебатата за донесувањето на пресудите попристапни за заинтересираните надворешни страни. Дополнително, повратните информации што ќе се добиваат од страните ќе го насочат вниманието на судовите уште подобро кон потребите и очекувањата на сите вклучени страни во судските постапки.

Аспектите на развојот и обуката се всушност многу поважни од самите Одредници за квалитетот и од добиените резултатите од одредниците. Со оглед на тоа, прибирањето на податоците од утврдувањето на одредниците и собирањето на конкретните резултати од утврдувањето на одредниците се неопходни за поттикнување на дебатата за потребите за развојните мерки за подобрување на квалитетот. Покрај тоа, резултатите од утврдувањето на одредниците може да послужат како „сигнал за тревога“ што ќе укаже на можните проблеми во активностите на судот.

За што ќе утврдуваме одредници?

Изготвувањето на Одредниците за квалитетот започна со дефинирањето на секторите на донесувањето на пресудите, **аспектите**, чијшто квалитет треба да се оценува. Следниот чекор беше изборот на соодветните **критериуми за квалитетот** за секој аспект. На крајот, критериумите за квалитетот беа илустрирани преку **примери за карактеристиките на критериумите за квалитетот**.

Намерата беше да се идентификуваат највпечатливите критериуми за квалитетот за секој аспект, што во комбинација треба да дадат

квалитет. Судските постапки, со сите свои сложености, ќе овозможат избор на колкав било број критериуми за квалитет од секој аспект.

Беше посветено внимание, на пр., на тоа како критериумот за квалитет им служи на главните претпоставки на оценувањето, односно, реализирањето на законската заштита за сите, пристапот до правдата, забележаната правичност на постапките и кредибилитетот на судовите.

Критериумите за квалитет беа избрани на таков начин што ќе може да се применуваат без оглед на тоа дали се работи за предмет од кривичната или граѓанската материја.

Аспекти

Предложените Одредници за квалитетот се состојат од шест аспекти, што содржат вкупно 40 критериуми за квалитет:

- 1) процесот (девет критериуми за квалитет)
- 2) одлуката (седум критериуми за квалитет)
- 3) постапувањето со страните и јавноста (шест критериуми за квалитет)
- 4) ажурност на постапките (четири критериуми за квалитет)
- 5) компетентност и професионални вештини на судијата (шест критериуми за квалитетот)
- 6) организација и управување со донесувањето пресуди (осум критериуми за квалитетот)

(Видете ја следнава страница за примери за критериуми за квалитетот).

Примери за критериуми за квалитет

Критериумите за квалитетот за првиот аспект (процесот) се:

- а) постапките биле отворени и транспарентни во поглед на страните

- б) судијата постапувал независно и непристрасно
- в) постапката била организирана на ефикасен начин
- г) биле преземени активни, но не и присилни, мерки за поттикнување на страните да го решат предмет договорно (предмети од граѓанската материја и прашања за граѓанската одговорност во предметите од кривичната материја)
- д) со процесот се управувало ефективно и активно (како процедурално така и материјално)
- ѓ) постапката била испланирана и спроведена на таков начин што страните и другите вклучени учесници поднеле минимални трошоци
- е) постапката била организирана на флексибилен начин
- ж) постапката била отворена за јавноста во најголема можна мера
- з) постапката била интерактивна

Критериумите за квалитетот за четвртиот аспект (ажурност на постапката) се:

- а) предметот бил разгледан во оптималните временски рокови за постапка утврдени за организацијата на судското работење
- б) важноста на предметот за страните и времетраењето на постапката во раните фази биле земени предвид при утврдувањето на временскиот распоред за предметот
- в) страните исто така сметаат дека постапката била навремена и ажурна
- г) биле почитувани утврдените или договорените временски рокови

АНАЛИЗА

Методи за оценување

Дополнително, постои уште еден суштински елемент на Одредниците за квалитетот: Утврдувањето на **скали со поени за анализа**. Сите критериуми се анализираат во рамките на скала со шест поени и соодветно оценување во писмена форма.

Вкупните поени на Одредниците се пресметуваат со собирање на поените од поединечните критериуми од секој аспект. Со оглед на тоа што критериумот за квалитет во врска со оптималното време на постапката е утврден на скала од 0 до 15 поени, максималниот број на поени за целиот комплет Одредници изнесува 210.

За да се утврди реалистичен и сеопфатен преглед на квалитетот на активностите на судот, мора да се употребат определен број различни методи за оценување.

Скала со поени за анализа

Поените се доделуваат врз основа на постигнувањата на критериумот за квалитет, како што следува:

0 поени	Критериумот воопшто не е задоволен (недоволен)
1 поени	Критериумот е делумно задоволен (преоден)
2 поени	Критериумот е задоволен на задоволително ниво (задоволителен)
3 поени	Критериумот е добро задоволен (добар)
4 поени	Критериумот е задоволен за пофалба (за пофалба)
5 поени	Критериумот е задоволен за пример (за пример)

Овие методи за оценување нудат повеќе или помалку објективни или субјективни податоци. За објективните критериуми, предноста се состои во тоа што дадениот преглед за критериумот за квалитет е прецизен. За споредба, сепак, тие не може да го опишат предметот на утврдувањето на одредниците доволно опширно за само врз таа основа да може да се планираат потребните мерки за развој.

Предноста на субјективните методи се состои во тоа што тие може да обезбедат многу обемни информации за предметот на утврду-

вањето на одредниците. За споредба, сепак, податоците може да бидат многу нејасни, а понекогаш и погрешни.

Како да се употребуваат одредниците за квалитетот

Одредниците за квалитетот може да се употребат во оценувањето на донесувањето на пресудите во определен суд било во целост или преку избирање на определен аспект за посебно утврдување на одредници.

Одредниците за квалитетот треба да се употребуваат по пат на експериментирање. Финска започна со утврдувањето на експериментот. За есента 2006 година е поставена целта да се провери во практиката корисноста на целосниот комплет Одредници во приближно десетина судови на северот на Финска.

Проектот за квалитет на судовите во правонадлежноста на Апелациониот суд во Рованиеми, Финска доби признание со меѓународна награда

Проектот за квалитет на судовите во правонадлежноста на Апелациониот суд во Рованиеми ја доби наградата Кристална терезија на правдата 2005 година на свеченост во Единбург. Одредниците за квалитетот на донесувањето на пресудите беа изготвени во контекстот на овој награден проект.

Во текот на есента 2005 година, Европската унија и Советот на Европа за прв пат организираа натпревар за идентификација на иновативни проекти во областа на граѓанското право. Вкупно 22 проекти од 15 европски земји учествуваа во натпреварот. Финскиот систем за јавна правна помош доби посебна пофалница. Натпреварот е поврзан со Европскиот ден на граѓанската правда, што се прославува секоја година во сите земји-членки во последната недела на октомври.

Во Проектот за квалитет во Рованиеми учествуваа сите Окружни судови во правонадлежноста на Апелациониот суд, како и самиот Апелациони суд во Рованиеми. Покрај судиите, во работата учествуваа и обвинители, адвокати и правозастапници за јавна правна помош од регионот. Работата беше организирана во форма на групни дискусии и сесии за обука. Судиите самите ги избираат

темите поврзани со квалитетот што ќе бидат предмет на дискусија и даваа свои предлози за подобрувања што треба да се почитуваат во сите судови. Проектот се фокусираше особено на развојот на квалитетот на судскиот процес и на одлуките.

Проектот беше отворен во 1999 година, како прв проект за квалитет на правосудството во Финска. Тој послужи како пример за многу друго проекти за квалитет што денес се во тек во правонадлежностите на сите шест Апелациски судови во Финска, како и во определени управни судови.

Судовите самите ги утврдуваа своите цели во поглед на квалитетот на донесувањето на пресудите. Ова претставува неразделен елемент на судската независност. Министерството за правда на Финска обезбеди финансиска поддршка за проектите за квалитетот во судовите и учествуваше во нивното координирање на национално ниво. Министерството за правда, исто така, се грижи за вклучувањето на целите во годишниот Државен буџет.

Проект за квалитет на судовите во правонадлежноста на Апелацискиот суд во Рованиеми, Финска

Дополнителни информации:
Апелациски суд во Рованиеми :
www.oikeus.fi/8108.htm
www.oikeus.fi/6028.htm

Правосуден систем на Финска
Окружен суд на Улу
www.oikeus.fi/5996.htm

**КОНФЕРЕНЦИЈА ОРГАНИЗИРАНА ОД ВРХОВНИОТ СУД НА
ПРАВДАТА И ВИШИОТ СУДСКИ СОВЕТ НА ПОРТУГАЛИЈА
ВО СОРАБОТКА СО КСЕС (СОВЕТОТ НА ЕВРОПА)**

Лисабон (Португалија) 24-ти април 2008 година

Определување на времето за судење и квалитет на одлуките

СИНТЕЗА И ЗАКЛУЧОЦИ

**Г-дин Орландо АФОНСО
Претседавач со Работната група и
Заменик Претседател на Консултативниот совет на
европските судии
(КСЕС) во име на Португалија**

Почитувани Дами и Господа,

Ми претставува вистинска привилегија да говорам пред Вас и да Ви ја претставам кусата синтеза на придонесите кои ги дадоа говорниците на денешнава конференција на тема „Определување на времето за судење и квалитет на одлуките“, организирана од страна на Врховниот суд на правдата и Вишиот судски совет на Португалија во соработка со Консултативниот совет на европските судии при Советот на Европа.

Во моите воведни забелешки, под заглавието „Времето на правдата и правдата во временскиот рок“, се обидов да ги потцртам промените кои дури и функцијата на правото ги претрпе во нашево време на глобализација и пост-модернизам. Воедно се обидов да го привлечам вниманието на учесниците кон јазот што постои меѓу намалувањето на времето за договори и криминал кое технологијата го дозволува и подолгиот временски рок кој е потребен за судските постапки. Го поставив прашањето за тоа дали улогата смее или не смее да остане иста: на правдата и е потребно време за делење, но правдата која не е спроведена во временски рок соодветен на феномените веќе не се смета за ефективна и квалитетна. Ги заклучив своите забелешки со присеќавање на обичајното право на Европскиот суд за човекови права и тенденциите да се одземаат надлежности од судовите поради некомпатибилност меѓу потребите на определени сектори на деловниот живот и времето потребно за правда.

Г-дин Alain Lacabarats, Судија во Касацискиот суд на Франција, Директор на канцеларијата за документација, и поранешен Претседател на КСЕС и член на Советот во име на Франција, во своето излагање ни ги претстави тешкотиите при оценувањето на квалитетот на една судиска одлука. Квалитетот на судиската одлука зависи од квалитетот на законодавството, достапноста на ресурси за судијата, видот на постапката која се следела, итн.

Барањата за квалитет понекогаш можат да се судрат со судиската независност. И покрај тоа, неопходен е квалитетен систем, според нашиот поранешен Претседател, бидејќи квалитетот на одлуките е неопходен за да се обезбеди јавна доверба во правдата; судиската независност, од друга страна, е вредност која е од огромна помош за најдоброто задоволување на интересите на корисниците на прав-

дата. Г-дин Lacabarats потоа нагласи дека квалитетот на судиските одлуки зависи во голема мерка од квалитетот на аргументите на страните, што во краен случај треба да биде под контрола на судијата. Нашиот изложувач воедно ја потцрта важноста на квалитетните одлуки за обезбедување на сигурноста на правото; судиите треба да имаат доволно време за да ги истражат и обмислат правните прашања, врз основа на лесно достапни служби за документација.

Потоа, го слушнавме излагањето на Г-дин José Fernando Salazar Casanova, судија во Апелациониот суд во Лисабон, на тема „Процедурата и квалитетот на одлуките“. Судијата Casanova ја отпочна својата анализа со напомување дека португалското процедурално право, како и правата на најголем дел од земјите членки, ја обезбедува по пат на законски модел на третман на случаите „методологијата“ која треба да се следи со цел да се донесе квалитетна одлука, коај е сепак резултат исто така и на надворешни фактори, како на пример соодветната обука и личната креативност на поединечниот судија. Тој се повика на некои начела кои португалските закони можат да ги понудат во правец на квалитативен модел на одлуки: преферирањето на одлука според вредноста, наспроти одлуки кои се ограничуваат на укинување на други одлуки; образложувањето на одлуки кое не мора секогаш да вклучува дискутирање на сите аргументи поднесени од страните; можноста за контрола на квалитетот на одлуките надвор од системот за пружање лекови само доколку тоа е во рамки на надлежностите на Вишиот судски совет со цел да се заштити независноста на судијата; постоење на баланс меѓу квалитетот и ефикасноста на улогата на судијата, од кого сè повеќе и повеќе се бара да сослушува и одлучува по случаи усно и во рамки на временски ограничен рок.

Г-дин Bart Van Lierop, Заменик претседател на Апелациониот суд во Хаг и член на КСЕС во име на Холандија, ни го опиша системот за квалитет кој се реализира во неговата земја во однос на правдатач систем кој е уреден со закон, поставен околу Судскиот совет и кој се однесува на пет области на квалитетот на правдата, а кои се:

- Непристрасноста и интегритетот на судиите,
- Стручноста на судиите,
- Интеракцијата со страните,
- Еднообразието во примената на законите,
- Времетраењето на постапката.

Г-дин van Lierop ја нагласи функцијата на прибирањето на податоци и на системот на разгледување на работата на еден судија од страна на негови/нејзини колеги. Тој искажа загриженост во врска со фактот што понекогаш судиите немаат време да изготват квалитетни одлуки.

Г-дин Antonio Henriques Gaspar, Заменик претседател на Врховниот суд на Португалија, поднесе извештај на тема „Ефикасноста на системот и ефикасноста на одлуката“, тема која што беше исто така обработена и од Г-дин Nils Engstad, судија при Апелациониот суд во Hålogaland и член на КЕСЕ во име на Норвешка.

Г-дин Henriques Gaspar искажа став дека ефикасноста на судскиот систем може да се изгради врз социо-економски индикатори, бидејќи таа треба да го одрази односот меѓу судските услуги и нивните корисници. Клучна е соодветна инфраструктура и ефикасен систем на пристап до правдата. Тој воедно расправаше и за „јуриметријата“, односно продуктивната функција на правдата, која може да се оствари само со поддршка на методи на алтернативно решавање на спорови (АРС) кои можат да помогнат да се намали структурното натрупување на нерешени случаи. Сепак, односот меѓу продуктивноста и квалитетот на една одлука е комплексен, и двете цели можат да се сметаат за контрадикторни една наспроти друга. Г-дин Henriques Gaspar воедно расправаше за прашањето на временската рамка на одлуките, како и можните потреби за мониторирање на временските рамки со наметнување на фиксни оддолжувања на процедуралните чекори.

Г-дин Engstad, во својата презентација, се повика на обичајното право на Европскиот суд за човекови права во однос на концептот на „разумност“ поврзан со времетраењето на постапките, што вклучува и извршување на пресудите. Тој се залагаше дека не е доволно само да не се прекршат овие стандарди и дека системите треба да се стремат кон ‘оптимална и предвидлива временска рамка’ наспроти едноставно „разумен рок“ за постапките. Активно менаџирање на случаи, фиксни временски рамки за процедуралните чекори, санкции за повреди на барањата кои се однесуваат на процедурата, обезбедување на една главна расправа, достапност на системите за АРС и екстензивно користење на ИТ се компоненти кои ќе помогнат да се постигне квалитетен систем во поглед на брзината. Г-дин Engstad, сепак заклучи, целосно согласувајќи се со изнесеното од

страна на Г-дин Henriques Gaspar, во смисла дека квалитетот на одлуките во однос на брзината не значи дека една одлука е квалитетна; брзо судење може да претставува закана за судиската независност.

Прашањето на судиската независност *vis-à-vis* ефективната на правата на граѓаните беше, потоа, специфична тема на завршниот говорник, Г-дин António Ferreira Girão, Заменик претседател Вишиот судски совет на Португалија, и на Г-ѓа Анета Арнаудовска, судија и Директор на Академијата за обука на судии и обвинители на „поранешната југословенска Република Македонија“ и член на КСЕС исто така во име на „поранешната југословенска Република Македонија“.

Г-дин Ferreira Girão потсети на трите начела врз кои се заснова независноста на судството (самоуправување, обука и етика) и хибридниот природа на статутот на судиите, чија легитимност е заснована на професионализам. Тој воедно нагласи дека улогата и престижот на модерното независно судство би се довеле под ризик доколку не се гарантира ефикасноста. Тој предложи во традиционалната вредност на судиската независност да се интегрираа нова вредност на „*agilização*“, агилизација на судството. Г-ѓа Анета Арнаудовска ги преведе истите концепти во практика посочувајќи ни го искуството на нејзината земја како нова демократија, а тоа е справувањето со предизвиците кои произлегуваат од потребата за обезбедување на соодветна обука за судството, осигурувањето на материјални ресурси и зголемувањето на финансирање за машинеријата на правдата. Таа воедно го посочи притисокот кој постои за релевантните кривични случаи, за кои исто така треба да се обезбеди брзо судење. Г-ѓа Арнаудовска не предупреди за опасноста на третирањето само на теоретските аспекти на независноста и ефикасноста, без при тоа да се земат предвид потребите на новите демократии во Европа.

Дискусијата во текот на конференцијата беше, се надевам, стимулативна. Можам со сигурност да кажам дека беше корисна за КСЕС, во однос на фактот дека Советот треба, подоцна во текот на оваа година, да усвои Мислење на тема квалитетот на судиските одлуки.

Заклучоците на оваа конференција, затоа, треба да ги сметаме за привремени, бидејќи резултатите на нашата дискусија ќе претставуваат основа на многу поширока дискусија за време на пленарното собрание на КСЕС, кој вклучува претставници на судствата на сите 47 земји членки на Советот на Европа.

Во оваа рамка, имам чест да \$ предложам на оваа конференцијата да ги усвои следниве заклучоци:

- 1) Менаџирањето на временската рамка на судските случаи претставува релевантна цел согласно член 6 од ЕКЧП.
- 2) Изборна и предвидлива временска рамка за случаи треба да се добие така што не судството ќе му се обезбедат соодветни материјални и човечки ресурси, како и соодветни процедурални контексти.
- 3) Сепак, квалитетот на правдата и, пред сè, квалитетот на одлуките зависат од бројот на други фактори кои конференцијата ги нагласи.
- 4) Поставувањето на систем за квалитет во областа на судските одлуки претставува соодветна цел, доколку овој систем се стреми кон подобрување на почитувањето на член 6 од ЕКЧП, надвор од полето на судски лекови и целосно почитувајќи ја судиската независност; ова подразбира дека системот за квалитет треба да потпадне под целосна одговорност на Вишиот судски совет или на друг сличен орган.
- 5) Системите за квалитет на полето на правдата треба да ја земат предвид специфичната улога на судиите, и треба да ги помират некогаш спротивставените потреби за разумно времетраење на постапки и за квалитет на одлуките; тие исто така треба да се погрижат за специфичните потреби на новите демократии во Европа

**МЕЃУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈАТА ОДРЖАНА ОД СТРАНА НА
ВРХОВНИОТ СУД НА ЕСТОНИЈА ВО СОРАБОТКА СО
КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ (КСЕС)**

**„КВАЛИТЕТОТ НА СУДСКИТЕ ОДЛУКИ И НИВНАТА
ЕВАЛУАЦИЈА”**

во Тарту, на 18-ти јуни 2008 година

РЕЗИМЕ

**ПРИНЦИПИТЕ НА РАЗВОЈ НА ЕСТОНСКИОТ СУДСКИ СИСТЕМ
Mart Rask, Главен судија на Врховниот суд на Естонија**

Судиската одлука е конечен производ кој би требало да ја сочини основата за евалуација на целокупниот судски систем. Секоја пресуда е важна. Естонскиот судски систем усвои начела за развој. Развојот на судскиот систем мора да создаде можности за квалитетно делење правда. Ако судската власт не сака да прифати одговорност за функционирањето и развојот на делењето правда, тогаш тоа ќе се изврши од друга гранка на власта согласно други критериуми (на пр. брзината на постапката и економската ефикасност). Статистиката за жалби овозможува евалуација на целокупниот корпус на судиски одлуки, но не и на квалитетот на поединечните пресуди. Статистички добро пресудување не мора да биде добро и од аспект на поединецот; за него, една пресуда мора да биде уверлива и образложена и да не остава простор за поднесување на жалба за секој случај.

ПОДГОТВУВАЊЕ НА МИСЛЕЊЕТО БР. 11 НА КСЕС
Julia Laffranque, Судија на Врховниот суд на Естонија,
Претседател на КСЕС

Прашањето на квалитетот на судиските одлуки и нивната евалуација е важно, бидејќи делењето правда не може да се оддели од одговорноста и критичкиот преглед. Иако, често, индикаторите развиени (од страна на други) не се покажуваат соодветни, адекватни ниту пак пружаат прикладен преглед на состојбата. Затоа, европските судии одлучија во рамката на КСЕС самите да предложат кои би можеле да бидат добри индикатори за квалитетот на една пресуда.

Нацрт мислењето бр. 11 на КСЕС за квалитетот на судиските одлуки и нивната евалуација е затоа поделено на два големи дел: Квалитетот на судиската одлука и Евалуација на истата.

Првиот дел дава преглед на надворешните фактори кои влијаат врз судиските одлуки, како што се нивото и разбирливоста на законодавството, економскиот (вклучувајќи ги и материјалните ресурси кои ги има на располагање еден суд) и социјалниот контекст, како и обуката на судиите и работата на органите за спроведување на законите). Интерните елементи на еден судски систем кои влијаат врз квалитетот на една пресуда се професионализмот на судијата, и индиректно исто така и процесот на расправање на прашањата,

вклучувајќи ги судските заседанија, објавувањето на судските одлуки, итн.; Подиректно, исто така, нераздвојни елементи на судиска одлука се и разбирливоста, јасноста, соодветното образложување, можноста за давање на издвоено мислење, спроведливоста на судиската одлука.

Во делот кој се однесува на евалуацијата на квалитетот на судиска одлука, објаснето е кој од горенаведените критериуми за квалитет може воопшто да се евалуира, имајќи предвид дека независноста на судиите не смее да се загрози. Една важна можност за евалуација е поднесувањето на жалба, т.е. можноста за обраќање со Европскиот суд за човекови права и упатување на прелиминарна пресуда до Европскиот суд за правда. Но евалуацијата на квалитетот не може да се ограничи само на ова. Мислењето е составено така да укаже на и исто така да ги објасни најважните можни методи на евалуација (на пр. самоконтрола, статистика, експертски мислења, годишни извештаи од повисока инстанца, економски методи, итн.). Последниот дел на мислењето содржи став за тоа кој, т.е. која институција би била најпогодна за евалуирање на квалитетот на судиските одлуки. Јасно е дека мислењата на лицата надвор од судскиот систем не можат да се исклучат, но сево ова може само да ја формира основата за анализа. Но, анализата и евалуацијата можат да се спроведат од страна на независно тело, на пример, советодавните комитети на судови во земјите каде тие постојат.

Судиите мораат да бидат информирани за критериумите; евалуациските процеси мораат да бидат транспарентни и не смеат да ја загорзат независноста на ниту еден судија. Резултатите можат да се објават по верификација и образложение. Резултатите на евалуацијата мораат да се дефинираат прецизно и не смеат да ја загорзат независноста ниту на судовите.

Подетални информации за конечниот текст на мислењето можат да се добијат на есен; во ноември, мислењето ќе се упати до пленарната сесија на КСЕС за усвојување.

ЗА КВАЛИТЕТОТ НА ДЕЛЕЊЕТО ПРАВДА ВО ЕСТОНИЈА **Meelis Eerik, Судија на Окружниот суд во Харју, Претседател на** **Одборот на естонското здружените на судии**

Концептот на квалитетот на делењето правда зависи од тоа какви се целите и вредностите на судските постапки општо земени, што од друга страна е поврзано со специфичните карактеристики на развојот на општеството. Концептот на квалитет може да се третира како отворен систем. На различни нивоа (судија, судски систем, општество) квалитетот се евалуира различно. Кога се подготвува пресуда, треба подлабоко да се обмисли како таа воедно влијае врз имиџот на делењето правда.

ЕВАЛУАЦИЈА НА КВАЛИТЕТОТ НА ДЕЛЕЊЕТО ПРАВДА И НА **СУДИСКАТА ОДЛУКА – ГЕРМАНСКОТО ИСКУСТВО** **Otto Mallmann, Судија на Германскиот сојузен управен суд**

Според гледиштето на Европскиот суд за човекови права, факторот кој го нарушува квалитетот на делењето правда често е прекумерното времетраење на постапките. Од една страна, државата може да се обиде да изнајде можности како да го намали времетраењето на една постапка, но од друга страна, треба да се предвидат заштитни мерки со цел компензирање за загубата која настанала поради предолгото времетраење на постапката.

Покрај квалитетот на делењето правда, квантитативните карактеристики исто така се сметаат за важни. Судиска одлука донесена набрзина не мора секогаш да е фер и не обезбедува соодветна правна сигурност. Затоа, треба да се имаат предвид обете овие цели и да се изнајде соодветен начин за решавање на определен случај (на пр. дали случајот ќе го решава еден судија или совет на судии; специфични карактеристики во случај на покомплицирани случаи, помлади судии, итн.).

Постојат различни можности за подигање на квалитетот на пресудите:

- Добредојдени се медијациски постапки (ова исто така се разгледува во Мислењето бр. 6 на КСЕС);

- Собирањето на работните часови исто така ќе помогне во стекнувањето на општ преглед за времето поминато во определен вид на прашања/активности;
- Прегледи на сатисфакцијата на „клиентите“ на судовите (на пр. прашања за следново: достапност на процедурална помош, објаснување на суштината и на постапката; разбирливост на пресудата, ориентираност кон клиентот, итн.);
- “Група за квалитет” – судиите и судските службеници специјализирани за определени видови на прашања ќе дадат препораки за разрешување на тие односни прашања;
- Договори за успешно работење меѓу Германското министерство за правда и Претседателот на судот да се суди, за дополнителни средства, поголем број на случаи од определен вид во рамки на определен временски период. Ова предизвика неodobрување, бидејќи судиите го толкуваат како прекумерен притисок врз нив;
- Објавување на судски пресуди;
- Специјализација според видот на прашања и, во рамките на определен вид на прашања, според области.

ВРХОВНИОТ СУД – ЕВАЛУАТОР НА КВАЛИТЕТОТ?

Ants Kull, Претседател на граѓанската комора на Врховниот суд на Естонија

Квалитетната судиска одлука е нераздвојлив дел на правната држава и безбедноста на човековите права.

Треба постојано да се работи кон квалитет на судиските одлуки.

Член 6 од Европската конвенција за човекови права ги содржи и главните барања за квалитет на судиските одлуки (судиска одлука која е донесена во разумен рок од страна на независен и непристрасен трибунал), како и главните барања за евалуација на квалитетот на судиските одлуки (ова не смее да ја прејудицира независноста на еден судија).

Судиите мораат да имаат неограничено право непристрасно да пресудуваат по дадени прашања, во согласност со својата совест и разбирањето на фактичките околности и со правните акти. Врховниот суд ги проверува и содржината на судиската одлука донесена од страна на суд од пониска инстанца, како и придржување до процедуралните барања од таквиот суд, но со укинување или изменување на една судиска одлука, Врховниот суд нема да даде квалитетна евалуација на истата, бидејќи содржината зависи исто така и од околностите кои се надвор од контролата на судијата (на пр. работата и поднесоците на страните во постапката).

Врховниот суд може да придонесе за подобрување на квалитетот на судиските одлуки со помош на компетентно и наменски развиено обичајно право, како и со систематска анализа на обичајното право и годишните извештаи на Главниот судија на Врховниот суд до Парламентот.

Квалитетот на судиските одлуки треба да се евалуира од страна на советодавен комитет на судови независен од регулаторната и извршната власт. Евалуацијата на квалитетот на судиските одлуки ќе оформи дел на евалуацијата на делењето правда, како целина, но не на евалуацијата на професионалниот ангажман на еден судија.

ПАНЕЛ ДИСКУСИЈА „КВАЛИТЕТНА СУДИСКА ОДЛУКА Е ...”

Дискусијата ги потцрта следниве клучни зборови: правна сигурност, уверливост, јасност, разбирливост, добиено во праведна постапка, осигурувајќи социјален мир.

Gerhard Reissner, Претседател на Апелациониот суд во Виена, Заменик претседател на Австриското здружение на судиите

Во врска со квалитетна судиска одлука, би ги сметал следниве карактеристики за важни:

- придржување до законите (и во поглед на материјалното и на процедуралното право);
- разбирливост (зависи од оној кому му е упатена – на суд од повисока инстанца, на страни во постапката, на јавноста: за јавноста може да не се прифатливи комплицирани тер-

мини и архаичен јазик. Но, ниту долга пресуда не мора да гарантира разбирливост, туку напротив може тоа да го попречи);

- извршност.

Alain Lacabarats, Судија во Касацискиот суд на Франција, Директор на одделението на касацискиот суд за правни истражувања

Една пресуда треба да понуди правна сигурност (иако се важни и предвидливоста и еднаквиот третман на страните). При обезбедувањето на правна сигурност, судовите од повисока инстанца се оние кои имаат важна улога, бидејќи тие треба да пружаат поголемо методолошко и практично водство. Судовите од пониска инстанца, кои се првите кои се зафаќаат со толкување и примена на законите, треба да обезбедат еднаков третман во различни региони согласно упатствата на судот од повисока инстанца.

Märt Rask, Главен судија во Врховниот суд на Естонија (како одговор на прашањето од Indrek Teder за тоа дали воопшто може да се евалуира судиска одлука која е плод на креативност)

Изготвувањето на судиска одлука навистина претставува креација и е индивидуално. Дури и ако не можеме да го дефинираме концептот на квалитетна судиска одлука, треба да не раководи потребата пресудата да биде јасна и да нуди правна сигурност.

Lea Kivi, Судија во Врховниот суд на Естонија

Не се согласува со А. Кулл. Квалитетна судиска одлука се состои од коректна примена на материјалното право, следење на процедуралните одредби, правната јасност, убедливоста – сите овие аспекти се евалуираат од страна на Врховниот суд. Квалитетот исто така се однесува и на некои други карактеристики, кои не секогаш се евалуираат од страна на Врховниот суд.

**Julia Laffranque, Судија во Врховниот суд на Естонија,
Претседател на КСЕС**

Кога се евалуира квалитетот, не треба да се потценува научната и академската дискусија и критика за пресудите. Покрај ова, евалуацијата мора да се спроведува редовно.

**Thomas Schmitz, визитинг професор при Универзитетот на
Латвија**

Се согласува со претходниот говорник дека една пресуда мора да се повика на академските правни написи, особено на компаративни правни проучувања. Индикаторите за квалитет мора да се различни за судовите од пониска и повисока инстанца.

**ДАЛИ КВАЛИТЕТОТ НА СУДИСКИТЕ ОДЛУКИ СЕ ЕВАЛУИРА ВО
ЕСТОНИЈА?**

Rutt Teeveer, Судија во Окружниот суд во Тарту

Квалитетна одлука треба да се изготви добро и во поглед на содржината и на формата и да понуди јасен и сèопфатен одговор на предметниот проблем или евалуација на починетото дело. За донесување на квалитетна судиска одлука, потребно е доволно време.

Иако апелациски и касациски постапки не можат директно да се сметаат за систем на евалуирање на квалитетот на судиските одлуки, тие се денес сèуште единствениот начин за евалуација на квалитетот на судиските одлуки.

Судиска одлука на суд од повисока инстанца одразува дали претходната инстанца ги применила одредбите на материјалното и процедуралното право или не, и дали претходната пресуда, како резултат на тоа, ќе се укине или не. Работата на судовите од повисока инстанца се одразува исто така и во статистичките извештаи според бројот и процентот на укинати/изменети пресуди.

Во идеален случај, решавањето на проблемите на квантитет и квалитет на судиските одлуки треба да оди рака под рака со и да служи во корист на подигањето на авторитетот на делењето правда.

Денес, судовите се евалуираат и споредуваат повеќе според бројот на сослушани случаи, т.е. според квантитетот. Под раководство на Министерството за правда, беше развиен проектот „Систем за евалуација на судски случаи“, во кој со цел попрецизна евалуација на оптоварувањето на судиите и споредување на различни судски случаи е дефиниран „случај примерок“. Неговата прифатливост е проверена со помош на анализирање на формуларите во кои судиите го фиксирале времето навистина поминато во слушање на определени случаи. Се надеваме дека целта на проектот е да се изнајде функционален систем кој би овозможил колку што е можно порамно-правно и во исто време поразумно оптоварување за судиите, што од своја страна би резултирало со пресуда од повисок квалитет.

Покрај брзината на постапката, подобрувањето на квалитетот на судиските одлуки е дефинитивно една од целите на развојот на естонскиот судски систем. Но што би мотивирало еден судија да го подигне квалитетот на пресудите? Дали тоа се стекнува преку обука на судиите, подигање на квалификациите на помошниот персонал, зголемување на бројот на службените лица кои помагаат, итн., или има ли потреба за создавање на официјален систем на евалуирање на работата на судиите? Најверојатно има потреба и за едното и за другото.

ОД УПРАВУВАЊЕ СО КВАНТИТЕТОТ КОН ЕВАЛУАЦИЈА НА КВАЛИТЕТОТ?

Ivo Pilving, Судија на Регионалниот суд во Талин

Што треба да се евалуира? Доколку покрај ефикасноста, содржината остане неевалуирана, тогаш еден рационален судија нема да обрне внимание на второво. А од друга страна, ако се евалуира само содржината, постои опасност работата да се врши од аспект на потрошеното време. Затоа, потребна е избалансирана евалуација и на квалитетот и на квантитетот.

Како да се евалуира? Главното прашање не се занимава со критериумите на кои една судиска одлука мора да одговори, туку со соодветното ниво на критериуми под кои не е дозволено да се падне а над кои попусто се трошат ресурсите. Статистиката за укинување не секогаш ќе посочува на недостаток на квалитет кај една пресуда,

и внимание мора да се посвети и на укинатата пресуда и на укинувањето на пресудата.

Развој. Прашањата на супервизија и евалуација заслужија внимание во новиот нацрт Закон за судови (супервизија на главните судии на еден суд, комора за контрола и дисциплински комитет). Бидејќи евалуацијата на една пресуда е субјективна, заклучоците од супервизијата извршена од комората за контрола би можеле да бедаат само советодавни. Кога се врши контрола на примерок на подрачја и теми, евалуацијата треба да се фокусира на генерални тенденции, а не на поединечни судии.

Но евалуациите не смеат да станат замена во рамките на судскиот систем. Би било доволно да се изврши рутинска супервизија на „помладите судии“ и вонредна супервизија на оние судии чии пресуди покажуваат мошне повисока стапка на укинување за време на еден подолг временски период во споредба со нивните колеги. Прво треба да се бара решение по мирен пат. Важна улога воедно \$ се дава и на академската правна критика надвор од судскиот систем.

ОПТОВАРУВАЊЕТО И КВАЛИТЕТОТ НА СУДИИТЕ ВО ЕВРОПА

Daimar Liiv, Судија во Управниот суд во Талин

Експертската група во Европската комисија за ефикасност на правдата - ЕКЕП (СЕРЕЈ), која го третира прашањето на квалитетот на судските постапки, има за цел прибирање на информации, по пат на прашалник, за системите кои постојат во земјите членки на Советот на Европа за евалуација на квалитетот на судовите; подобрување на мерките и индикаторите кои се користат за евалуирање на квалитетот на работата на судовите; и изнаоѓање на конкретни решенија за носителите на политики и за судовите кои би помогнале во отстранување на недостатоците во работата на судовите и во балансирање на работното оптоварување, работните задачи и особено квалитетот на судиите.

Прашањата кои се однесуваат на квалитетот се третираат на ниво на судски систем (стратешки менаџмент); на суд (унификација на работното оптоварување) и на судија (вештини и искуство на еден

судија, т.е. реализација на системско ниво преку изборот и обуката на судиите).

На секое ниво се утврдуваат индикатори, мерки и средства кои се користат во различните земји во поглед на подигањето на квалитетот. Од дата базата која ќе настане, носителите на одлуки ќе можат да изнајдат средства за подобрување и евалуирање на квалитетот на работата на судовите.

Следниве заклучоци се донесени досега врз основа на истражувањето:

1. Не постојат стандардни средства за третирање на прашањето на евалуирање и менаџирање на оптоварувањето и квалитетот на судовите. Развојот на судските системи се разликува од една земја до друга, и се наоѓа во различна развојна фаза, што мора да се земе предвид;
2. Кога ќе се дизајнираат мерките, прашањето треба да се евалуира и од квалитативна перспектива, покрај статистичките податоци;
3. Мерките кои имаат за цел подигање на квалитетот треба да се развијат од страна на самите судии и исцрпно да се продискутираат со нив пред имплементацијата;
4. При регулирањето на работното оптоварување на судовите, мора да се има предвид флексибилноста (измени во законодавството можат да предизвикаат промена во вкупниот број на случаи);
5. Квалитетна пресуда не е само правно коректна, туку воедно кореспондира со разбирањето од страните во постапката и од јавноста во поглед на работата на судовите и на разбирливоста на една пресуда. Сатисфакцијата со судскиот систем се базира не само на пресудата, туку и на тоа како луѓето го перципираат процесот - т.е. дали е чесен, транспарентен, и дали пресудата ги задоволува очекувањата кои настанале за време на постапката, итн.

Менаџирање на квалитетот не е можно без релевантни ресурси. Во исто време, квалитетот треба да се третира во рамките на правото

на саморегулирање: инаку, би им се отстапил на лица кои не се од структурата. Следствено на ова, неопходно е самите судии да го вреднуваат квалитетот на една пресуда и да можат и политичко да го одбранат.

ПАНЕЛ ДИСКУСИЈА: „ЕВАЛУАЦИЈА НА КВАЛИТЕТОТ НА ПРЕСУДИ“

Rafaele Sabato, Судија во Апелациониот суд во Неапол, Италија

Тешко е да се каже како треба да го евалуираме квалитетот на една пресуда; не постојат утврдени стандарди за „правилна“ пресуда. Евалуацијата мора да биде систематска и да се концентрира, на пример, на определено поле на активност или судска област. Земајќи ја предвид независноста на судиите, грешките направени од судиите мора да се упатат на дисциплинска постапка.

Евалуацијата треба да се фокусира не само на пресудата како краен производ, туку на целиот процес (предвидливост). Возможно е да се состави сет индикатори кои би можеле да се користат генерално во рамки на целиот судски систем (на пр. еднаков третман на страните, итн.). Телото кое има задача да верификува не може да биде суд од највисока инстанца, кој може да разгледува само определени случаи, туку ни е потребно независно тело составено од самите судии, кое ќе го разгледува целокупниот систем. Наместо да го проверуваме квалитетот, треба да се обрне внимание на менаџирање на квалитетот.

Bart van Lierop, Судија во Апелациониот суд во Хаг, Холандија

Од аспект на квалитетот на една пресуда, текот на постапката и правилниот третман на страните во постапката се исто така важни.

Ivo Pilving, Судија во регионалниот суд во Талин

Иако законот за судови ја специфицира обврската на судиите за професионален развој, спроведувањето не се санкционира. Советот за обука ги оценува генерално потребите за обука, а судиите не се испраќаат поединечно на сесии за обука.

ЗАКЛУЧОЦИ

Paul Maffei, Судија во Касацискиот суд на Белгија

Денешниов состанок беше од голема помош за КСЕС во подготвувањето на неговото Мислење бр. 11.

Оправданост на темата. Во отсуство на квалитетна пресуда, целокупната постапка ќе стане бесмислена. Пресудата е резултат на сите напори.

Важноста на темата е нагласена со фактот што и КСЕС и ЕКЕП го третираат ова прашање.

Не зборувавме само за квалитетот на пресуди, туку исто така и за нивна евалуација. Која е целта на евалуацијата, дали „резултатот“ е наменет само за самите судови или треба да го привлече вниманието на лица надвор од судскиот систем?

Карактеристики на квалитетна пресуда. Правен мир, разбирање на прашањето од страните во постапката и од јавноста, соодветни причини за една пресуда, примена на јасен јазик, достапност, уверливост и непостоење на контрадикторности, справување до соодветен степен и со фактичките и со правните прашања.

Судијата ги донесува одлуките согласно својата совест и врз основа на уставот и законите како и на барањата кои произлегуваат од меѓународното право.

Правна сигурност и предвидливост - еднообразна примена на законските одредби во различно време и на различни места.

Не постои единствен одговор на прашањето дали образложението за една пресуда треба да е долго или кусо. Во различни земји, постојат различни филозофии и традиции во поглед на должината и формулациите на една пресуда. Сепак, сите важни прашања мораат да се решат. Потврдувачка пресуда не мора да има толку долго образложение како укинувачка пресуда.

Извршноста на пресудата (практичност) и авторитетот (образложувањето).

Организациски прашања за судовите: соодветна организација на работата поттикнува добро и квалитетно работење на судовите: соодветен и квалификуван помошен персонал, ИТ, академско правно пишување, односи со адвокатската комора и со министерството.

Евалуацијата не треба да се стреми кон казни туку кон поддршка: препораки, обука, итн.

Евалуацијата не треба да се фокусира на поединечни пресуди, туку генерално на целокупниот корпус на пресуди.

Сепак, треба доволно детално да се прегледуваат индивидуалните пресуди и нивното образложување.

Треба да се познати индикаторите и методите кои се применуваат (што, кој и како се евалуира, итн.).

Квантитативните индикатори се неопходни, но само тие не го одразуваат квалитетот на една пресуда.

Евалуацијата може да претставува основа за влијаење врз мислењето на судијата и за препорачување на постапки, но независноста на судиите претставува фундаментално барање кое мора да се има предвид.

Затоа, важно е евалуациите да се спроведуваат од страна на независно тело на судии.

Крајната цел на евалуацијата е да даде сеопфатен и веродостоен преглед на состојбата со цел да се обезбеди колку што е можно поголема заштита на фундаменталните права и на мирот во општеството.

Записникот е составен од: Gea Suumann, аналитичар, Врховен суд

Европска мрежа на совети за судството (ЕМСС)

РАБОТНА ГРУПА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО КВАЛИТЕТ НА ЕМСС ЗАВРШЕН ИЗВЕШТАЈ

Будимпешта, мај 2008 година

**Извештај на Работната група за управување со квалитет на
ЕМСС**

1. ВОВЕД

Во јуни 2007 година Европската мрежа на совети за судството (ЕМСС) ја основа работната група за управување со квалитет заедно со четири други групи. Вкупно 9 совети/судски управи учествуваа во работната група: Австрија, Белгија, Данска, Финска, Унгарија, Латвија, Литванија, Холандија и Романија. Со работната група претседаваше Судскиот совет на Холандија. Работната група се состана четири пати во периодот помеѓу октомври 2007 година и мај 2008 година и на крајот беше изготвен овој извештај.

Целта на работната група е да:

*„...сподели искуства за предметот квалитет, каде квалитетот е широко дефиниран.
Обезбеден е увид во разни активности за квалитет во земјите учеснички и во улогата на судските совети во тие активности. Освен тоа, направен е регистар од кој се следат активностите за квалитет во земјите. Тоа овозможува земјите лесно да можат да видат каде може да се најдат дополнителни информации со што ќе се олесни учењето од меѓусебните активности за квалитет.“¹*

Квалитетот на судството може широко да се дефинира, вклучувајќи теми како што се системи за квалитет и судски квалитет. Во глава 2 се опишуваат погледите на работната група за дефиницијата на квалитет.

Освен што се дава впечаток за активностите за квалитет што се одвиваат во различни земји, со извештајот се изразува надеж да се обезбеди увид во улогата што разни совети/судски управи ја играат во полето на управување со квалитет. Тоа е сторено во глава 3. Речиси не е потребно да се каже дека постојат големи разлики помеѓу пристапувањата и секако задачите на советите по однос на управувањето со квалитет.

¹ Мисија на работната група за управување со квалитет

Одредени активности за квалитет се претставени подетално во глава 4. Се обидовме да ги групираме различните активности за квалитет во категории што не беше лесно имајќи ја предвид различната природа на активностите за квалитет што ги сретнавме. Активностите се групирани во 12 категории што опфаќаат погледи за квалитетот на судството. При селектирањето на тие активности беа одбрани оние активности што би биле од корист за другите додека истовремено со нив би се обезбедил изедначен впечаток за тоа што се презема во соодветните земји.

Во последната глава е даден преглед за тоа што се случува во различни земји:

кои се факторите што изгледаат дека обединуваат, и каде навистина пристапите кон квалитетот се разликуваат. На крајот од извештајот е додадена листа на учесници со контакт детали за дополнителни информации.

Еден од важните резултати од работата на работната група претставува прилогот што содржи регистар на активности за квалитет на земјите учеснички при што секоја активност за квалитет е придружена со мал опис. За дополнителни информации на крајот на регистарот се додадени контакт детали на експертите кои биле задолжени за тие активности.

Наместо да биде исцрпна листа тој може да се користи како водич, така што засегнатите страни ќе знаат каде можат да најдат дополнителни информации за специфични активности за квалитет. Во оваа етапа регистарот е ограничен на активностите за квалитет на земјите учеснички во работната група. Сепак, во блиска иднина, работната група вложува напори да вклучи исто така придонеси од други членки на ЕМСС и набљудувачи. Членките на работната група чувствуваат дека регистарот треба да стане жив документ, дека треба периодично да се ажурира. Работната група се надева дека тој регистар ќе го олесни учењето еден од друг во рамки на ЕМСС.

Пред се, тие што го читаат овој извештај и регистар се поканети да научат од нив за нивна сопствена корист и да откријат дали искуството од другите може да бидат од помош во создавањето нивни сопствени активности за квалитет.

Овој проект е насочен кон сите форми на управување со квалитет што ги практикуваат земјите учеснички во оваа работна група, без притоа да се мисли да се биде исцрпен во тоа.

2. КОНЦЕПТОТ ЗА КВАЛИТЕТ ВО СУДСТВОТО

Во оваа глава прво општо се дефинира концептот за квалитет, потоа се покажува како размислувањето за квалитетот се развива во правда и на крајот се објаснува со неколку збора како со квалитетот може да се управува.

2.1 Што е квалитет?

Квалитет е производ или услуга што ги задоволува очекувањата на корисниците и другите заинтересирани страни. Кога организацијата што го испорачува производот или услугата е јавен сервис, корисниците и заинтересираните страни се граѓани. Граѓанин може да биде корисник на одредена услуга и секој граѓанин е, на пример како даночен обврзник, заинтересирана страна за услугите што се пружаат.

Од фундаментална важност за квалитетот е перцепцијата што корисникот ја има за производот или услугата. Во прости црти може да се рече дека квалитетот се сознава кога перцепцијата за пружената услуга е еднаква со очекувањата или ги надминува истите. Мораме да прифатиме дека субјективноста игра важна улога во оваа перцепција. Врз неа може да се влијае со комуникација.

Оваа проценка на квалитетот освен што го засега квалитетот на производот што го испорачува организацијата ја засега и севкупноста на очекувањата на корисникот.

Поради тие причини мислењата за квалитетот мора да се прошират кон сите активности што допринесуваат за најдоброто можно задоволување на потребите на корисниците и нивните очекувања, а не само кон тие што го засегаат основниот производ на пружената услуга.

Покрај тоа, квалитетот на услугата што е пружена на корисникот е резултат на ланецот квалитети што се суксесивно внатрешно проду-

цирани од страна на членовите на персоналот на организацијата и нејзините снабдувачи.

Пристапот според кој тој што управува се обидува да пружи квалитативна услуга и поради тоа се обидува да ги врши работите на квалитативен начин во сите делови и нивоа на организацијата се вика управување со целосен квалитет.

Во почетокот управувањето со квалитет беше ограничено на вршење инспекција во делот на производот: проблеми со еден производ се детектираат по неговото производство или по пружањето на услугата. Управувањето со квалитет премина од инспекција кон обезбедување на квалитет, пред да се развие во управување со целосен квалитет.

Со обезбедување на квалитет се планира да се постигне утврден степен на квалитет и да се осигура дека за таа цел со процесот на производство постојано се управува за да се одржи тој степен. Целта е уште од првиот пат да се сработи работата правилно.

2.2 Судски квалитет, квалитет на судскиот систем и квалитетна служба за општеството: кон глобална претстава за квалитетот

Мислењето на корисникот/граѓанинот за услугите што ги пружа судскиот систем во најголем дел се занемаруваше се до пред две декади. Бидејќи судиите се професионалци, тие мислеа дека квалитетот на судската одлука е многу важна. Овој квалитет беше набљудуван преку поднесени жалби и касации. Во таков систем на квалитет работните активности се пренапрегнати или премногу верификувани и управувањето со квалитет добива форма на инспекција на производот или пружената услуга.

Во последната декада на минатиот век граѓаните и граѓанското општество формулираа барања во поглед на услугите што судскиот систем ги пружа. Ова зголемено внимание за квалитетот доведе да се разгледа ставот и начинот на работа на судиите и обвинителите како елементи на стручен квалитет. Теми како што се непристрасност и интегритет, единство на правото, експертиза, навременост и јасност на одлуките, како и добра комуникација со корисникот на правдата се важни во тој контекст. Оценување, обука и peer review се иницијативи за обезбедување на квалитет што се преземаат за

подобрување на работните активности на судиите и обвинителите. На пример во peer review судиите дискутираат со судии колеги и еден надворешен експерт за нивното работење во текот на рочиштата. Покрај тоа што се зголемува професионалниот квалитет, со ова се придонесува за отворена атмосфера во судовите.

Денес се повеќе се посветува внимание на севкупниот квалитет на судството или обвинителството. Освен тоа, од огромна важност се стручниот квалитет на судиите и обвинителите, квалитетот на организациските цели, стратегијата, процесите, материјалните аспекти, работниот кадар што не вклучува магистрати, и соработката со партнерите. Во сите овие различни полиња се преземаат активности за подобрување на квалитетот.

Организациските домени често се вградени во систем за целосен квалитет.² Постапувањето по жалби, само-евалуацијата на работењето на организацијата како и евалуацијата на заинтересираната страна претставува дел што дава повратен одговор за тој систем. Жалбените постапки на пример треба да резултираат така што странките во еден судски процес ќе можат да поднесат жалби и ќе овозможат со овие жалби навистина да се постигнат подобрувања во организацијата.

Ефектите од судскиот систем ги надминуваат услугите што се обезбедуваат директно на своите корисници. Покрај другото, судскиот систем придонесува за социјален мир, економски развој и безбедност. Како таков тој ги задоволува општествените потреби на граѓанинот. Дури и кога тој не е директен корисник на пружените услуги, граѓанинот има придобивка од активноста на организацијата и нејзините ефекти во рамки на општеството. Исто така треба да се истражи до кој степен се исполнети овие општествени потреби или очекувања.

Одреден број на услови за квалитет се втемелени во закони и конвенции, како што е членот 6 од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП). Со членот 6 од ЕКЧП се утврдува најважната правна рамка за квалитетот на судството. Важни индикатори за квалитет

² Системите за квалитет се прилагодени, но моделите можат да помогнат за основање на такви системи (пр. EFQM, CAF и тн)

во рамки на оваа рамка помеѓу другите се разумниот временски рок, независноста, достапноста и публицитетот.

2.3 Квалитетот како компонента на организациска стратегија

За да се насочи вниманието на организацијата кон квалитетот мора јасно да се вклучат цели за квалитет во нејзиниот стратешки план за развој, односно управата мора да формулира долгорочни цели во полето на квалитетот. Политиките за квалитет, задачите и целите мора да се усогласат со тие цели на организацијата.

Може да се утврдат цели за квалитет за одреден број на добро дефинирани процеси/активности, но кога управата смета дека квалитетот е важен аспект за секоја компонента од својата организација и за нејзините меѓусебни врски, тогаш таа се обидува да го интегрира управувањето со квалитет во севкупното организациско управување.

Главните принципи на целосно управување со квалитет се:

1. Да се започне од потребите и очекувањата на корисниците и/или заинтересираните страни.

Судскиот систем (обвинителството и судството заедно) претставува процес што ги трансформира влезните податоци во аутпут со помош на човечки и материјални ресурси. Тој аутпут е наменет за корисникот кој е поставен надворешно во однос на организацијата.

Производот или услугата зависи од барањата и очекувањата на крајниот корисник (на пример, јасното, разбирливо расудување за една пресуда), но исто така зависи и од сите поврзани активности изведени во текот на целиот процес. Со недостиг на квалитетот во една алка се намалува квалитетот на аутпутот (во сите погледи).

На секој внатрешен член на персоналот мора да се гледа како на корисник на производите на другите членови на персоналот во рамки на организацијата и како на снабдувач. Така, секој корисник во ланецот на квалитет мора да се задоволи. Поради тоа ефикасноста на една организација мора да се оценува во поглед на степено на задоволство на секој корисник.

2. Формулирање на цели за квалитет што се наменети да овозможат на организацијата да се доближи до исполнување на очекувањата на корисникот/заинтересираните страни и да ја водат организацијата во правец на визијата утврдена од страна на управата на таа организација.

3. Да се врши постојано подобрување. Доколку подобрувањето е наменето за пошироката организација тогаш се работи за управување со целосен квалитет.

Постојано подобрување/промена е исто така неопходно поради промените во потребите и очекувањата на крајниот корисник како и на внатрешниот корисник на обезбедените услуги.

Исто така потребно е да се прегледува системот за управување за да се одржи напредокот.

4. Да се усвои системски пристап кон управувањето и да се управува со активностите и соодветните ресурси како со процес.

Еден систем за квалитет има неколку цели:

- Тој тесно ги поврзува различните активности за квалитет.
- Овозможено е планирано и системско подобрување на квалитетот (повратен одговор и процес на учење/добивање информации)
- Тој ја обезбедува можноста надворешниот свет да биде известен за квалитетот.
- Се овозможува споредување на судовите со што се олеснува учењето еден од друг.

Мора да се соединат сите елементи на организацијата и да се воспостави систем за управување со целосен квалитет со цел да се добијат резултати што се во согласност со целите за квалитет.

За да се постигнат овие цели најважно е да постои заедничка визија за тоа што наложува квалитетот врз судството/обвинителството.

5. Да се носат делотворни одлуки што се засноваат на анализи на податоци и информации.

Со цел да се обезбеди увид во статусот во поглед на квалитетот, раководителите на еден суд или обвинителството треба периодично да ја мерат состојбата на квалитетот. Така може да се пристапи до квалитетот од различни аголи. Тој на пример може да биде оценет од страна на клиенти како што се странки и адвокати, но исто така и од работниот кадар или надворешни лица (пр. визитациона комисија). Квалитетот исто така може да се оцени со ревизија.

Резултатите од проценката на квалитетот може да се објават за да се информира општеството и тие мора да бидат вклучени во плановите за подобрување за да се овозможи учење од проценката. На крајот, судовите и јавните обвинителства мора да поминат низ кругот планирај-прави-провери-дејствувај (plan-do-check-act) или Кругот на Деминг.

6. Управата мора да покаже дека се залага за квалитет и да работи за вклучување на луѓето. Нивното целосно вклучување овозможува да се користат нивните способности во корист на организацијата.

Ризици за успешно управување со квалитет се:

- Успехот во управувањето со квалитет стои или паѓа со начинот според кој се управува со културниот фактор. Се воведуваат подобрувања и иновации од страна на културен менаџмент што се соодветни за таа цел. Културата се дефинира како верувања што се шират низ организацијата за тоа како треба да се вршат нејзините работи, како персоналот треба да работи и како треба да се постапува со истиот. Тие треба да знаат дека квалитетот го менува проектот/целите, треба да имаат увид во ефектите од управувањето со квалитет, да имаат желба да учат, да се подобрат и да не се плашат да поттикнат дискусија.

- Не ја губете од вид крајната цел поради пристапот чекор-по-чекор (постојано подобрување).

- Може да постои тензија помеѓу управувањето со квалитет и независноста на судството. Се разбира, многу е важно еден систем за квалитет да ја почитува таа независност.

3. УЛОГИ И ЗАДАЧИ НА СОВЕТИТЕ И СУДСКИТЕ УПРАВИ ВО УПРАВУВАЊЕТО СО КВАЛИТЕТ

Сега, откако ги опишавме концептите за квалитет во судството, доволно поседуваме теоретска основа за подетално да ги провериме улогите и задачите на различните совети и судски управи во поглед на управувањето со квалитет.

Во следната глава настојуваме да обезбедиме увид во различните улоги и задачи по однос на управувањето со квалитет на различните совети и судски совети што учествуваа во Работната група за управување со квалитет во судството.

3.1 Улога и задачи на Министерството за правда во Австрија

Австрија нема „судски совет“. За управувањето со судовите се надлежни претседателите на четирите „високи апелациони судови“ (ВАС; „Oberlandesgericht“) и Министерството за правда (МП).

Образование

Студентите кои дипломирале право на универзитетите и имаат желба да станат судии или јавни обвинители мора да поминат четиригодишна обука како „кандидати“ („Richteramtsanwärter“). За нивното образование задолжени се претседателите на четирите ВАС. Образованието главно се состои од вршење на работни активности во сите видови на судови во рамки на целиот опсег на ВАС и делумно од едно-дневни семинари и 3-неделни настави. Принципите на оваа обука се постулирани со законот со кој се утврдуваат темите на пишаниот и усниот испит што се спроведува на крајот од тој период.

Понатамошна обука (напредно обучавање, подобрување на вештините)

Како основен принцип понатамошната обука е факултативна. МП изврши промена во формуларот за аплицирање со тоа што додаде простор за посетувани активности за стручно оспособување во минатото; на тој начин секој кандидат се замолува да даде информации за обуката низ која тој поминал.

Постои еден оддел во МП што се занимава со работи од областа на обучувањето. Секоја година МП издава преглед на сите активности

за оспособување што се отворени за сите судии. Сите трошоци се платени. Пред 15 години беше воведен „Одбор за обука“ во чии рамки се споделуваат искуства и се дискутира за потребите.

Во овој одбор судиите и обвинителите од сите делови на земјата, надворешните членови како и Здружението на судии ги ажурираат темите за понатамошно стучно образование.

Како цел на понатамошната обука се повеќе се прифаќаат и добиваат на важност лицата што поседуваат „меки вештини“ (вештини како што се лидерство, аналитичко размислување, креативност и тн).

Внатрешна ревизија

Таа е опишана во темата 4.8 од извештајот.

Помош за судовите преку електронска обработка на податоците (ЕОП)

Судскиот систем на Австрија има развиено опсежна ИТ - мрежа. Сите судови, јавни обвинителства, затвори и МП соработуваат преку поделен интерфејс, каде што сите судски апликации се подржани.

Поради неговите бројни и дополнителни функции, системот брзо и лесно го упростува постапувањето со сите различни видови на процеси во судовите. Системот на впишување податоци е целосно дигитализиран.

Правната електронската кореспонденција придонесува многу за зголемување на ефикасноста во работата; со неа се олеснува електронската комуникација на поднесените барања до судовите и електронското услужување со документи од страна на судовите. Постои јавна база на податоци на донесени судски одлуки до која може бесплатно да се пристапи.

Сите одлуки на Врховниот суд и други предмети што ги избрале судовите се бесплатно достапни на интернет.

Листата на судски експерти и преведувачи е отворена за јавноста преку интернет. Во работењето со земјишната книга и трговскиот регистар целосно се применува ЕОП.

3.2 Улога и задачи на белгискиот Висок совет за правда

Суштинската задача на Високиот совет за правда е да придонесе за ефикасно функционирање на судовите и обвинителствата и да ги поттикне истите да пружаат високо квалитетни услуги на граѓаните и општеството како целина.

Тој првично тоа го прави преку:

- избирање и предлагање на кандидати магистрати за регрутирање;
- избирање и предлагање на магистрати за унапредување;
- назначување на управници;
- постапување по жалби по однос на судскиот систем;
- давање совети за законските предлози на парламентот и нацрт-законите на владата во поглед на функционирањето на судскиот систем;
- службено обезбедување на совети за стратешките и оперативни работи на судовите и јавните обвинителства;
- организирање работни групи и работилници со судовите и јавните обвинителства со цел да се олесни увидот и носењето одлуки за стратешки и оперативни работи;
- вршење ревизии во судовите и јавните обвинителства, покрај другото оценување на нивниот внатрешен контролен систем, и формулирање на препораки со цел да им се помогне да остварат подобрувања во делот на откриените наоди;
- вршење ревизии во судовите и јавните обвинителства и формулирање на препораки за надворешни заинтересирани страни (на пример парламентот и владата) во границите на нивната надлежност во полето на функционирање на судовите и обвинителствата.

Со стратешки план за управување, и во врска со ова со повеќе-годишен план што се состои од серија проекти за подобрување по мандат, Високиот совет го подржува подобрувањето на работењето на судскиот систем и систематски го оптимизира своето сопствено работење.

3.3 Улога и задачи на данската Судска управа

Судската управа и судовите во тесна соработка ги вршат работите од областа на управувањето со квалитет во Данска. Одредени активности за квалитет ги спроведува Судската управа како што се на пример утврдување на целите за времето за обработка на предмети, анкетирањето на заинтересираните страни и клиентите и работата на тимовите за најдобри практики. Други активности се спроведуваат во соработка помеѓу судовите и Судската управа. Постојат други активности што ги спроведуваат локалните судови.

Во повеќето случаи се започнува иницијатива за квалитет од страна на Судската управа или во соработка помеѓу судовите и Судската управа. Иницијативата може да започне само по дискусији со работна група во која ќе има преставници од Судската управа и судовите. Тие работни групи ќе дискутираат за потребата да се предложи иницијатива, за тоа како и кога проектот треба да се спроведе, за каква поддршка од областа на ИТ ќе биде потребна, за потребата од образци и образование во поглед на проектот, улогата на Судската управа и таа на судовите, и тн. Работната група често го следи напредокот на проектот и редовно го оценува.

Исто така поважни иницијативи за квалитет ќе бидат одобрени од страна на Советодавниот комитет на данските судови и/или Одборот на судската управа. Судската управа често ќе биде двигател на една активност и ќе го олеснува нејзиното спроведување со обезбедување на неопходните ИТ-алатки, образци, образование и тн.

Покрај иницијативите за квалитет што се покренати од страна на Судската управа, многу судови се вклучени во локални или регионални активности. Во поглед на овие активности Судската управа нуди поддршка и совети ако судот побара такво нешто. Судската управа охрабрува такви локални активности и во моментот размислува како Судската управа може да го подржи споделувањето зна-

ења за локалните активности со цел да се осигура дека сите судови можат да извлечат корист од такви локални иницијативи.

3.4 Улога и задачи на Министерството за правда во Финска

За разлика од многу други земји, Финска нема специјален државен орган (судски совет) за управување со судскиот систем. Во Финска овие должности првенствено припаѓаат на Одделението за судска управа во рамки на Министерството за правда. Една од должностите на министерството е да се осигура дека судовите имаат доволно финансиски средства, доволен број на работни кадри и соодветни простории и телекомуникациски технологии, и дека доволно се обезбедуваат дополнителни образовни активности за да се одржи стручноста на работниот кадар на високо ниво. Министерството е исто така задолжено за развојот на судскиот систем.

Министерството не се меша во начините како се спроведува правото од страна на судовите. Министерството исто така не одлучува за одредување на стандарди на квалитет за процесот на носење на одлуки на судовите. Наместо самото создавање на стандарди за квалитет, министерството ги подржува и охрабрува судовите да започнат со развивање на квалитетот во делот на нивната работа. Поттикот за оваа работна активност е даден во извештајот од 1998 година на работната група со која претседаваше Постојаниот секретар на Министерството за правда. Извештајот е со наслов *Квалитет и оперативно вршење на работите во судовите*. Работната група предложи да се дополни и подобри управувањето со помош на системот на резултати преку утврдување на квалитативни цели за судовите покрај квантитативните цели што се користат во дискусиите за годишните финансиски резултати.

Првиот проект беше започнат во надлежност на Апелациониот суд на Рованјемии во 1999 година. Беа утврдени целите за квалитет во поглед на делењето правда за сите судови во рамки на надлежноста. Четири работни групи, што беа формирани на конференција со сите регионални судови во рамки на претходно споменатата надлежност, изработија нацрт цели. Оттогаш сите судии во таа јурисдикција се вклучени во некоја од овие работни групи. Со Проектот за квалитет на судовите, за кој надлежен е Апелациониот суд на Рованјемии, подоцна објавени се 8 книги што ги содржат извештаите на работните групи за различните аспекти на судскиот квалитет (пр. спо-

редби помеѓу изречени пресуди во различни судови за различни кривични дела, проблеми во делот на управување со предмети, пишување судска одлука). Во 2005 година Проектот за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Рованјем победи на конкурсот за наградата на Европската комисија и Советот на Европа со име Награда за кристалните ваги на правдата. Во 2006 година тие ги објавија Принципите на квалитет и показателите за евалуација на квалитетот на пресудите во судовите (Евалуација на квалитетот на пресудите во судовите, март 2006 година, ISBN 951-53-2874-8).

Истиот метод за утврдување на целите за квалитет на работните групи е користен во подоцнежниот проект за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Хелсинки. Посебна карактеристика на овој проект за квалитет претставува активната соработка со Правниот факултет на Хелсиншкиот универзитет. Судиите што присуствувале во овој проект за квалитет имаат добиено можност и помош за истражување во доменот на правото. На нив им е дозволено да студираат за поголем степен во областа на правото. Завршените есеи и извештаи се објавуваат во компилација како резултат на соработката помеѓу универзитетот и проектот за квалитет.

Во моментот постојат проекти за квалитет во сите јурисдикции на апелационите судови на Финска. Повеќето од нив ја имаат користено истата работна група-метод како што беше претходно објаснето. Во Источна Финска тие извршија емпириско истражување за очекувањата и искуствата на парничарите, сведоците и други лица кои присуствуваат на усно сослушување. Тоа имаше за цел да се откријат нови информации за однесувањето на судиите и да се дадат повратни податоци за нив. Истражувањето е објавено како книга.

3.5 Улога и задачи на Националниот совет за правда на Унгарија

Согласно член 34 од Актот 66 од 1997 година, „Националниот совет за правда ќе ги исполнува централните должности за управување со судовите запазувајќи го уставниот принцип на судска независност и ќе врши надзор врз управните активности на претседателите на апелационите и окружните судови“.

Најважните функции на Советот се:

- да ги назначува и разрешува од должност претседателите и потпретседателите на регионално-апелационите судови, окружните судови, како и раководителите на судските колеџи и раководителот и заменик раководител на самата служба.
- да дава препораки на Претседателот на Републиката за именување или разрешување на судии;
- да подготви и поднесе до Парламентот свој предлог буџет за следната година по однос на поглавејто за правда;
- да преземе одговорност за спроведување на посебните поглавја за национален буџет што се усвоени од Парламентот (вклучително плати, трошоци за работење и одржување на судовите и нивно управување, како и инвестиции во објекти и технологија);
- да управува и да ги надгледува управните активности на претседателите на судовите;
- да ги врши централните должности за обучување на судии;
- да врши работи од доменот на своите работодавачки и персонални овластувања како што е пропишано со закон.
- да ги специфицира основните принципи на кои се засноваат организациските и оперативните правила и прописи на судовите;
- да ги врши и организира централните должности по однос на собирање и процесирање на статистички податоци од областа на судството;
- да ја уредува правната застапеност на судовите;
- да управува со активностите на канцеларијата на Националниот совет за правда.

Националниот совет за правда ги врши своите активности и ги усвојува своите решенија на состаноци што се свикуваат барем еднаш

месечно. Состаноците ги свикува Претседателот и тој со нив претседава.

Во рамки на Националниот совет за правда и сопствената администрација основана е канцеларија чија основна задача е да ги подготви состаноците на Советот, да ги спроведе неговите одлуки како и да врши контрола врз извршувањето на истите. Канцеларијата, што практично претставува извршен орган на Советот, е економски независна буџетска единица што спаѓа во опсег на трезорот. Канцеларијата на Националниот совет за правда започна со својата работа на 1 февруари 1998 година. Со канцеларијата управува стручен судија кој е назначен на неопределено време.

3.6 Улога и задачи на Судската управа на Латвија

Судската управа на Република Латвија (СУ) е директна управна институција што одговара на Министерот за правда. Таа го организира и го врши организациското управување со окружните (градски) судови, регионалните судови и катастарските управи. СУ е одговорна за следните главни области: анализи и планирања на работни активности на судовите, селекција на кандидати за судии, обезбедување статистички извештаи, подготовка на предлози за потребите за финансирање од националниот буџет, чување на лични досиеја на судии и на работни судски кадри и извршување на одлуки од обврзувачки документи, организирање на обука за судии и за вработени во судовите, осигурување на финансиска и материјално-техничка оперативност на судовите, разгледување на апликации, жалби и предлози и прием на лица.

Во текот на минатата година СУ започна со воведување на важни алатки во судството за развивање на процесот на управување со квалитет. Беше воведен систем за звучно снимање на судските постапки во три латвиски судови. Целта беше да се модернизираат судските постапки, да се подобри квалитетот на истите, да се создаде поделотворен процес и да се промовира ефикасна употреба на работниот кадар на судовите.

Пилот проектот на СУ за централизирана распределба на судските повици беше спроведен во Управниот окружен суд во декември 2007 година. Во текот на 2008 година се планира да се спроведе проектот во сите окружни и регионални судови. Воведувањето нови

технологии ќе ги намали трошоците за канцелариски материјали, опрема и човечки ресурси.

Во моментот, со цел да се осигураат процедури за квалитативен избор на судии, се изработува нова нацрт „Одредба за избор на кандидати за судии, за практичното образование и за полагање на квалификациски испит“.

Во 2008 година СУ ќе развие информациски систем на складови на податоци. Тој ќе се користи за да се прибираат податоци од информацискиот систем на судовите и финансискиот информациски систем за пресметка на реалните трошоци за судските постапки и трошоците за секоја поединечна судска постапка.

Информацискиот систем на судовите чија цел е да овозможи прибирање на статистички податоци функционира од 1998 година. Во него се собираат и анализираат сите податоци од судските постапки за сите судови на Латвија. Беше развиен посебен софтвер за да се овозможи проверка на податоците од сите судски постапки.

3.7 Улога и задачи на Судскиот совет на Литванија

Судскиот совет претставува извршно самоуправно тело на судовите со што се осигурува независноста на судовите и судиите. Една од најважните функции на Судскиот совет е да го советува Претседателот на Република Литванија за назначување на судии, нивно унапредување, трансфер и отстранување од служба, и исто така за назначување и отстранување од служба на претседатели, заменици претседатели и претседатели на сите судски одделенија.

Судскиот совет основа постојани и *ad hoc* комисии и ги одобрува нивните прописи со цел да се решат различни проблеми на судовите. Единаесет работни групи се оформени од страна на Судскиот совет, на пример:

1. работната група - Комисија за координација на обуката на судии во рамки на Судскиот совет;
2. работна група за анализа на работи поврзани со буџетот;

3. работна група за утврдување на бројот на помошници на судии и потребата од ресурси за службата на помошниците судии во судовите на Републиката;
4. работна група за подготовка на предлози за бројот на судии во окружните судови согласно фактичкиот степен на работни активности што се извршуваат;
5. работна група за унификација на службените звања и за утврдување на бројот на вработени кои работат во рамки на договор за вработување во регионални, регионално управни судови и окружни судови во Републиката;
6. други работни групи.

Судскиот совет има важна улога во обезбедувањето на квалитетот на судиите, имено во изборот на кандидати за судската служба и нивната кариера:

Тој ја одобрува постапката за упис на лица во листата на кандидати за пополнување на празни судски работни места во окружните судови како и постапката за упис на лица во регистарот на лица кои бараат унапредување во судската кариера. Тој исто така ги одобрува прописите за избор на кандидати за судска служба, критериумите за оценување на кандидати за судска служба, прописите за избор на лица што бараат унапредување во судската кариера и критериумите за оценување на лица кои бараат унапредување во судската кариера. Тој исто така основа испитна комисија за кандидати за судска служба и назначува нејзин претседател и ги одобрува прописите и испитната програма на оваа комисија. Изборот на кандидати за пополнување на празни работни места во судовите значително влијае врз квалитетот на судството. Претседателот на Судскиот совет назначува два члена во Комисијата за избор (Комисијата за избор се состои од 7 лица). Претседателот на Судскиот совет назначува претседател на Комисијата за избор од самите членовите на комисијата.

Судскиот совет исто така има надлежности во процесот на обезбедување дисциплина помеѓу судиите: Тој назначува членови на Комисијата за судска етика и дисциплина и го назначува нејзиниот претседател, назначува членови на Судот на честа на судството, и ги

одобрува прописите на Судот на честа на судството. Тој исто така има право да предложи да иницира дисциплинска мерка против судија. Дисциплинска мерка може да се предложи против член на Судскиот совет и Судот на честа на судството ако за тоа има одобрение од Судскиот совет.

Судскиот совет го советува Претседателот за утврдување или промена на бројот на судии во судовите (освен за Врховниот суд на Литванија и Врховниот управен суд).

Министерството за правда е одговорно за организација на обуки за судии. Тој исто така создава програми и методолошки материјали, но програмите за обука на судии, прописите за образовните тестови, наставата и распоредите, видовите обука, нејзиниот делокруг и други документи што се поврзани со предавањето на обуката ги одобрува Судскиот совет.

3.8 Улога и задачи на холандскиот Судски совет

Една од статутарните должности на холандскиот Судски совет е да го промовира квалитетот на правдата и еднообразната примена на законите. Улогата на Советот во промовирањето на квалитетот се менувал низ годините. Во почетокот, улогата на Советот главно била да го поттикнува ентузијазмот на судовите во делот на квалитетот и да ги охрабрува да преземаат мерки. Благовремено тој зазел покоординирана улога и денес има се поголема управувачка улога. Сепак, во поглед на преклопот со содржината на судските решенија, Советот нема надлежности да носи присилни решенија во оваа област.

Статутарните должности на Советот во врска со квалитетот имаат различни аспекти:

- Советот е одговорен за развивање на системот за целосен квалитет (Rechtspraak) и тој се грижи за обезбедување на негова силна основа;
- Советот го привлекува вниманието на судовите и министерот кон значајноста на квалитетот;

- Судовите се одговорни за напредокот во областа на квалитетот;
- За квалитетот на правдата Советот е одговорен пред министерот;
- Советот верува дека е многу важно да се комуницира со општеството за квалитетот, на пример за параметрите како што се постојаното образование, бројките на задоволни клиенти и времетраењето на циклусите во текот на кои определена услуга е пружена на граѓаните.

Советот исто така има различни должности во полето на регрутирањето кандидати, изборот на кандидати и обуката. Тој ги подржува мерките за регрутирање, избор и обука на службеници во судството и ги спроведува овие задачи во консултација со управните судски одбори. Советот има значително влијание при назначувањето членови во судските управни одбори. За работните места од доменот на управувањето на судовите одлучува Советот и тој е одговорен за преселекција.

Советот, заедно со канцеларијата на јавното обвинителство, оперира со центарот за обука на судии и обвинители познат како ЦОСО. ЦОСО организира почетни програми што водат кон стручна квалификација како судија или обвинител, и кон нивното постојано дообразување потоа. Советот исто така организира програма за јакнење на способностите на управување.

3.9 Улога и задачи на Вишиот совет на магистратурата на Романија

Задачите на Вишиот совет на магистратурата (ВСМ) во поглед на управувањето со квалитет се следни:

Преку Судската инспекција ВСМ редовно ги верификува аспектите што се поврзани со управувањето на судовите и обвинителствата. Судската инспекција ги сигнализира недостатоците и формулира предлози за нивно отстранување на Пленумот на ВСМ на кој може да се донесат обврзувачки одлуки за судовите и обвинителствата.

Преку Заводот за статистика ВСМ редовно прибира податоци за различните аспекти што се поврзани со активностите во судството како што се бројот на предмети што ги завршиле судовите и обвинителствата, шемите за работниот кадар и празни работни места во судовите и обвинителствата и ефективната работна норма по судија/обвинител споредено со просечната работна норма по судија/обвинител.

Советот е активно вклучен во процедурата за евалуација на судиите и обвинителите и истата се извршува на секои 3 години. Советот го усвои прописот за евалуација на стручната активност на судиите и обвинители и соодветниот водич. Тој назначува членови во комисиите за евалуација и исто така може истите да ги разреши од должност. За жалбите поднесени по однос на квалификациите што ги доделуваат комисиите за евалуација решаваат судиите или отсекот на обвинители на ВСМ чии одлуки може да се оспорат на Пленумот на ВСМ при што неговата одлука е конечна.

Советот е длабоко вклучен во регрутирањето магистрати и во нивниот напредок во кариерата (пристап до повисоки судови). На Пленумот на ВСМ се одобруваат прописите во делот на испитите за прием во магистратурата, за унапредувањето судии и обвинители на извршни функции и раководни позиции, библиографијата, календарот на испити и тој назначува членови во испитните комисии. Исто така, во 2005 година Советот го усвои „Профилот на судии и обвинители“ што се користи за прием во магистратурата и унапредувањето магистрати.

На предлог на Националниот институт за магистратурата (НИМ), ВСМ секоја година ја одобрува програмата за почетна обука на правни ревизори и програмата за постојана стручна обука на магистрати.

Во поглед на надворешната комуникација, ВСМ го усвои водичот на добри практики за соработка помеѓу судовите, обвинителствата и медиумите, а на веб сајтовите на Советот и судовите се објавуваат информативни водичи за парничари што содржат модели на започнување постапки и поднесување жалби во 31 област од правото.

Советот постојано и детално анализира и развива процедури во различни домени што се во негова надлежност преку прописи и водичи. До сега продуцирани се осум водичи за следните области:

- водич за евалуација на стручната активност на судиите и обвинителите,
- практичен водич за службеници за процедурални постапки што го користат судовите и обвинителствата,
- четири водичи за активностите на Судската инспекција,
- водич на добри практики за соработка помеѓу судовите, обвинителствата и медиумите и информативни водичи за парничари.

4. АКТИВНОСТИ ЗА КВАЛИТЕТ ВО ЗЕМЈИТЕ УЧЕСНИЧКИ

Сега, откако ги опишавме различните улоги и задачи за квалитетот на различните совети и судски управи што учествуваа во работната група, ќе разгледаме од поблиску неколку активности за квалитет.

Во оваа глава подетално се претставени неколку избрани активности за квалитет. При селектирањето на овие активности се направи избор за оние активности што можат да бидат од корист за другите додека истовремено со нив би се обезбедил изедначен впечаток за тоа што се презема во соодветните земји.

4.1 Мисија, визија и стратегија

4.1.1 Мисија, визија и стратегија во Данска

Од 2001 година судовите во Данска имаат визија и сет на вредности. Покрај тоа, наложена им е мисија и истата е опишана врз основа на интензивен процес во кој се вклучени сите судови на Данска и значителен број на нивни работни кадри. Судовите прво беа поканети да ги испраќаат нивните идеи за визијата и сетот на вредности за данските судови. Потоа Судската управа ги собра и усогласи придонесите на судовите во еден документ. Овој документ прво беше усвоен од страна на одборот на судската управа и потоа беа организирани семинари каде претставници на сите судови беа поканети да дискутираат на таа тема. По семинарите овој документ беше ревидиран и потоа одобрен од страна на одборот.

Цели

Судовите на Данска имаат судски надлежности и управителни функции што се придодадени на истите и што вклучуваат оставински работи, стечајни постапки, извршителни работи, регистрација на земјиште и работи од општа управа.

Визија

- Организацијата на судовите на Данска инспирира доверба и ги извршува своите задачи на највисоко ниво во поглед на квалитетот, пружањето на услугите и ефикасноста.
- Судовите на Данска го обезбедуваат владеењето на правото и во моментот се првенствено надлежни за решавање на спорови.

Вредности

- правото на поединецот пристојно да се постапува со него;
- независност на судството;
- одговорност и сигурност во сите погледи;
- отвореност, дијалог и соработка.

По усвојувањето на визијата и вредностите на судовите на Данска, судовите продолжија да работат на спроведување на истите во секојдневниот живот на судовите. Во делот на ова спроведување Судската управа заедно со судовите секоја година развива акциски план. Сите акциски планови се осврнуваат на конкретните области за кои секоја година согласност дава Одборот на судската управа. За 2007 година постоеше една конкретна област: спроведување на реформата.³ Договорените централни области за 2008 година се спроведувањето на реформата за регистрација на земјиште (централизирана и дигитализирана регистрација на земјиште), подобрување на времето за обработка на предметите во судовите, квалитетот, најдобрите практики и развивање на надлежностите.

³ Од 1 јануари 2007 година бројот на окружни судови во Данска драматично се намали од 82 на 24. Во исто време процедуралните правила беа променети во подготвителната фаза на судските постапки. Промената во процедуралните правила значи дека по сите постапки – со неколку исклучоци – во иднина ќе се постапува првостепено од страна на окружните судови. За повеќе информации ве молиме да ја посетите веб страницата на данските судови

Целта на данските судови е да можат да документираат дека данскиот судски систем е помеѓу најдобрите судски системи што ќе оперираат во Европа во текот на следните четири години. Судовите на Данска од неодамна го воведоа CAF-моделот со цел да се овозможи споредливост помеѓу различни судски системи и правилно да се оцени нивното работење. Во почетокот моделот се спроведува во мал размер при што главна цел е да се зголеми степенот на знаење кај раководителите на судовите и работниот кадар. Поради тоа моделот е опишан во списанието на данските судови што се печати на секои три месеци и што се испраќа на секој вработен. Освен тоа, претседателите на судовите заедно со управната група на Судската управа имаат спроведено само-оценување.

Со тоа се овозможува посистематски да се измерат и документираат различните активности што се дел од управувањето со квалитет во данските судови. Тоа исто така претставува неопходна алатка за да се изберат правилните стратегии со цел да се реализира визијата на организацијата.

4.1.2 Мисија, визија и стратегија во Холандија

Основни информации

По основањето на Судскиот совет (*Raad voor de Rechtspraak*) објавени се тригодишните стратешки агенди:

- Агенда за судството за 2002-2005 година – постојаност и обновување
- Агенда за судството за 2005 – 2008 година
- Агенда за судството за 2008-2011 година – независност и вклученост

Сите три нацрт стратешки агенди беа направени во релативно краток временски период (неколку месеци) и се засноваат на средби со судски одбори, надворешни заинтересирани страни и на резултатите од истражувањата, на пример резултатите од истражувањата на комисијата за евалуација и модернизација на судската организација (Комисијата-Deetman) и Визитацискиот судски комитет.

Агендата за периодот 2008-2011 претставува формален одговор на Советот за извештајот на Комисијата-Deetman и поради тоа таа значително се заснова врз резултатите од евалуационите истражувања.

Во периодот до објавувањето на агендата Советот изрази јасна желба дека сака да вклучи повеќе луѓе. Во 2008 година ќе биде изготвен извештај во кој ќе се даде прогноза за иднината на судскиот систем за да се истражи прашањето што општеството има складирано за судството во следните години и како организацијата најдобро може да се справи со овој предизвик. За судската организација потребно е да се развие визија што се заснова врз улогата на судскиот систем во холандското општество.

Мисија, визија и цели

Секоја стратешка агенда опфаќа мисија, визија и одреден број на цели. Иако мисијата во судството е иста за секоја агенда, деталите за визијата може да бидат различни и целите може да се разликуваат за секоја агенда. Кога Советот започнува со формулирање на нова агенда, тој прво го оценува степенот до кој се постигнати целите од претходната агенда, а тие цели што не се постигнати ќе бидат вметнати во новата агенда.

Мисијата е:

Судскиот систем има одговорност да се осигура дека споровите се решаваат и дека на лицата кои направиле кривични прекршоци им се изрекуваат казни брзо и со интегритет од страна на независни судови. Судскиот систем е државно тело во рамки на владеењето на правото и на граѓаните треба да им влева доверба во правниот систем.

Визијата претставува усовршување на мисијата и посветува внимание на начинот како специфични задачи се исполнети и на организацијата што била создадена за тоа. Со визијата се формулираат среднорочни цели и таа се состои од пет основни елементи:

1. позицијата во рамки на државниот систем
2. доменот;
3. вредностите;
4. толкувањето на задачите;
5. организацијата.

Целите за 2008-2011 се:

1. стручно делење на правда;

2. чесно делење на правда;
3. ефикасно делење на правда;
4. делење на правда и општеството;

Спроведување на агендата

Секоја цел е конвертирана во бројка на специфични резултати што мора да се постигне за да се разјаснат целите. Со резултатите исто така се кажува кој има првенствена одговорност за нивна реализација самиот совет, националните седници на раководители на сектори или судските одбори. Со тоа се овозможува да се даде правец за спроведување на агендата. Во нивните годишни планови, Советот и судовите укажуваат што тие планираат да сторат за да ги постигнат нивните цели при што нивните постигнувања се запишуваат во годишните извештаи.

4.2 Систем за целосен квалитет

4.2.1 Проектот за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Рованједи, Финска

Проектот за квалитет беше започнат во 1999 година. Сите судови учествуваат во рамки на апелационата надлежност на Апелациониот суд на Рованједи – во моментот тоа значи девет окружни судови и самиот апелационен суд – како и многу заинтересирани страни како што се приватни адвокати, јавни правобранители кои пружаат правна помош, и обвинители, и во последно време исто така полициски службеници кои работат како раководители на предистражни постапки за кривични прекршоци. Самиот проект за квалитет опфаќа граѓански и кривични предмети.

Целта на проектот за квалитет е понатамошно подобрување на работењето на судовите, така што при извршувањето на судските постапки ќе бидат исполнети критериумите за фер судење, одлуките ќе бидат солидно оправдани, и службата на судовите ќе биде финансиски достапна за клиентите поединци. Главниот метод на работење се состои од систематски дискусии помеѓу судиите и исто така помеѓу судиите и заинтересираните страни со цел да се подобри квалитетот на изречените пресуди.

Со развојните активности раководи Комитетот за развој на проектот за квалитет. Членовите на Комитетот имаат тригодишен ман-

дат. Сега со Комитетот за развој претседава Главниот судија на најголемиот окружен суд што има апелациона надлежност и во него членуваат Претседателот на Апелациониот суд, тројца окружни судии, двајца адвокати, еден обвинител и еден раководител на предистражни постапки за кривични прекршоци. Еден Координатор за квалитет, кој се избира помеѓу окружните судии и кој има едногодишен мандат, има за задача да ги подржи работните групи за квалитет, да ја спроведува обуката, да одржува контакти со различните заинтересирани страни и да го подготви извештајот за квалитет како што е опишано подолу.

Нормално за секоја година се формираат четири работни групи за квалитет; во нив членуваат судии од секој окружен суд во рамки на апелационата надлежност, членови од Апелациониот суд и реферндари од Апелациониот суд. Исто така во работните групи за квалитет може да членуваат обвинители, приватни адвокати, јавни правобранители кои пружаат правна помош и раководители на предистражни постапки за кривични прекршоци. Водечки принцип е секој судија да учествува во работата на работните групи. Изборот на темите за развој се заснова врз големината на проблемот во делот на изрекувањето судски пресуди што се разгледува, неговата актуелност и опипливост.

Изборот на темите се финализира во текот на Конференцијата за квалитет што се одржува секоја есен. На неа присуствуваат судии од апелационата надлежност, реферндари, судии практиканти и претставници на заинтересирани страни. Кога се избираат темите и кога се одредуваат целите се внимава да не се загрози независноста на судовите или судството.

Нормално на секоја работна група за квалитет и се дава задача да работи на една од темите. Работните групи ги опишуваат проблемите што се релевантни за темата, ги анализираат практиките што различни окружни судови ги усвоиле, дефинираат процедура што може да биде взаемно прифатлива и даваат предлог за усогласување на судските практики. Кога се утврдуваат целите, мерките за продолжување на активностите веќе се проектирани од страна на работните групи. На Конференцијата за квалитет се презентираат извештаите на работните групи, за истите се дискутира и во зависност од извештаите се утврдуваат целите за квалитет за следната година. Извештајот за квалитет, што ги содржи завршните из-

вештаи, бесплатно се дистрибуира секоја година до учесниците во Проектот за квалитет, до сите судови во Финска и до разни заинтересирани страни. Тој исто така се објавува на интранетот на судството или на интернет ([www.oikeus.fi / 27723.htm](http://www.oikeus.fi/27723.htm)).

Проектот за квалитет е дополнет со обука што се предлага за период од 6-8 дена годишно. Покрај годишните теми за квалитет, обуката секоја година покрива избрано поле од материјалното право, пр. општите принципи на кривично право, договорно право или право за неисполнети обврски. Проектот за квалитет е признат од финската и меѓународната правна заедница. Во 2005 година Адвокатската комора на Финска го награди Проектот за квалитет за правно дело на годината. Наградата е во форма на Defensor Legis, бронзена скулптура од скулпторот Вејко Милер, и сертификат за доделена награда.

Исто така, во 2005 година Проектот за квалитет ја доби наградата „Кристални ваги на правдата“ што ја доделува Советот на Европа и Европската комисија. Вкупно 15 земји со 22 проекти земаа учество во овој натпревар. Проектот за квалитет беше награден со епонимска кристална скулптура и диплома. Проектот за квалитет ќе продолжи со нови теми и елементи. Еден нов елемент, објавен во 2006 година, претставува сетот на показатели за квалитетот на изречените пресуди. Показателите создаваат основа за активностите за квалитет за во иднина и за мониторинг на развојните активности во делот на квалитетот. Во 2008 година со Проектот за квалитет започна да се подготвува еден интернет портал со цел да се овозможи на судиите да најдат бази на податоци од областа на правото и да ги најдат сите релевантни информации за судството преку еден портал.

4.2.2 Систем за целосен квалитет во Холандија

Основни информации

Во 2002 година Судскиот совет ја започна иницијативата за создавање на систем за целосен квалитет познат како RechtspraakQ. Еден од факторите зад оваа иницијатива беше потребата на судовите да усвојат посоединет пристап кон различните активности за квалитет. Пред да се формира Советот беа спроведени различни национални проекти од и за судовите со цел да се подобри организацијата на судството. Тие беа заедно групирани во програма

позната како ПЗСО - Програма за зајакнување на судската организација. Во врска со тоа започнатите проекти вклучуваа подобрување на работните процеси, на политиката кон работниот кадар и на квалитетот на извршените работни активности во делот на судството. По ПЗСО судовите почувствуваа потреба за „чадор“ што ќе ги комбинира овие активности во еден единечен систем. Исто така постоеше потреба за посистематски пристап кон подобрување на квалитетот. Тоа резултираше во транзиција од еден пристап што е тематски насочен кон пристап што се темели на управување со целосен квалитет. Во оваа транзиција исто така улога играше фактот дека статутарна задача на Советот е да го промовира квалитетот и дека системот за квалитет претставува предуслов за системот на финансирање. Беше одлучено воведувањето на системот за финансирање на судството во делот на систематското спроведување на интегралниот систем за квалитет да биде условно бидејќи со тоа ќе се неутрализираат квантитативните карактеристики на системот за финансирање.

Главни принципи на управување со целосен квалитет

Формулирани се различни основни принципи за развивање на системот за квалитет. Системот за квалитет е изграден на постоечки основи. Во него подобро е нагласено внатрешното подобрување во рамки на судовите отколку нивната одговорност кон надворешниот свет за нивното функционирање. Најголем приоритет има подобрувањето на примарните процеси. Важно е да се осигура дека системот врши само мала контрола и дека судовите на тоа гледаат како на помош и иницијатива, а не како на бирократско ограничување. Системот се занова врз INK-моделот што е исто толку добар како EFQM-моделот. Моделот прави разлика помеѓу различни области што се меѓусебно поврзани и за кои е потребно да се обрне внимание во делот на управувањето: лидерство, стратегија и политика, управување со работен кадар, управување со ресурси, управување со процеси, клиенти и снабдувачи, работен кадар, општество, органи што управуваат и финансираат, и подобрување и иновација.

Различни цели беа формулирани кога беше развиен системот за квалитет Rechtspraak:

- системот мора да придонесе за единството на активностите за квалитет во судовите;

- системот мора да продуцира планирано подобрување на квалитетот;
- системот треба да обезбеди средства преку кои судовите ќе можат да ги образложат своите постапки на Советот, на клиентите и општо на општеството;
- системот треба да покаже на Советот дека судството систематски работи за зајакнување на квалитетот;
- системот треба да ја олесни размената и споредбата на знаење и искуство помеѓу судовите;
- системот треба да обезбеди противтежа за систем на финансирање заснован на ефикасност и брзина.

Да резимираме, системот за квалитет ги има следните цели: подобрување, насочување, образложување, споредување и финансирање.

Нормативна рамка

Основа на системот за квалитет треба да претставува статутот на судовите и статутот на секторот. Овие статутите (или прописи) ги опишуваат темите што се важни за правилно делење на правда. Овие теми се однесуваат и на организацијата и на работните активности што ги извршува судството. Со статутот на судовите се одредуваат должностите на управниот судски одбор, а со тој на секторот се опишуваат должностите на одборот за управување со секторот. Во статутите се наведени аспектите за кои судовите и Советот веруваат дека се од важност и наведени се дополнителните оправдани барања на директните заинтересирани страни. На овој начин со статутите се обезбедува севкупна слика за тоа како треба да се гледа на квалитетот.

Темите се класифицирани по однос на областите на кои се посветува внимание според EFQM-моделот. Статутите опишуваат што еден суд треба да прави, а не како нешто да прави. Примери на теми во статутите се формулација на планови за подобрување што се засноваат на резултати од истражувањата на задоволството на клиентите и формулација на политиката по однос на постапувањето со парничарите и други лица од страна на работниот кадар. Дел од статутот претставува системот за мерење на извршените работни

активности во судството. Системот се состои од мерни и стандардизирани индикатори на квалитет за интегритетот и непристрасноста, експертизата, постапувањето со страните, правната единица и брзината.

Статутите не се статични, тие наместо тоа се предмет на промена. На пример, судовите се повеќе се склони да прифаќаат заеднички стандарди. Промените на законите или желбите на заинтересираните страни може исто така да резултира во преглед.

Мерни инструменти

Судовите користат различни инструменти за да измерат дали квалитетот навистина е подобрен.

1. На секои две години судскиот управен одбор го анализира напредокот на активностите за подобрување по однос на различните делови на статутите.
2. Еднаш на секои четири години судовите спроведуваат истражување за евалуација на клиентите (опишано во 4.10). Многу од судовите го користат панелот на клиенти со цел да ги разјаснат резултатите од истражувањето за евалуација.
3. Еднаш на секои четири години судовите прават истражување за евалуација на работниот кадар. Учесниците во панелот се замолени да дадат оценка за различни работи како што се можностите за обука и притисокот од работните активности.
4. Еднаш на секои четири години судовите ги посетува комисија. Оваа визитациона комисија е составена од членови на судскиот управен одбор, но поголемиот број од нив се надворешни лица како што се професори и адвокати. Со посетата се овозможува судството да даде информации на општеството за квалитетот на работните активностите што тоа ги врши. Освен тоа, со надворешните гледишта на визитационата комисија се промовираат подобрувањата на квалитетот во судовите.
5. Ревизиите се важен инструмент на системот за мерење на квалитетот. Исто така формулирани се ревизорски прашања за секој дел од статутите што можат да се применат од страна на судовите ако тие посакаат да ја оценат состојбата.

Циклусот планирај-прави-провери-дејствувај

Резултатите добиени од мерењата служат како основа за нови подобрувања во судовите. Мерењата се анализираат, па се прават планови за подобрувања што мора да водат кон вистински подобрувања во праксата на судската организација и во работните активности што ги врши судството. Идеално ќе биде доколку процесот на подобрување на квалитетот во судовите се одвива постојано.

4.3 Лидерство и управување

Нажалост се чини дека не се обрнува многу внимание на лидерството и управувањето во рамки на контекстот на судството. Членовите на работните групи веруваат дека би било корисно за севкупниот квалитет на судството ако се посвети повеќе внимание на овие важни прашања.

4.3.1 Обуки за управување со судови во Австрија

Австрија нема „Судски совет“. За управувањето со судовите надлежни се претседателите на четирите „високи апелациони судови“ (ВАС; „Oberlandesgericht“) и Министерството за правда (МП). Претседателите на четирите ВАС се носители на децентрализираната судска управа.

Почнувајќи од 2006 година тие организираат обуки за управување со судови за судии и обвинители кои имаат желба да добијат управни должности покрај нивните правосудни должности. Освен за службениците во МП, на сите управни работни места (претседатели на судови, управители на окружни судови) се назначуваат судии. Во МП повеќе декади се практикува само поранешни судии или поранешни јавни обвинители да се назначуваат како раководители на единици.

Во делот на споменатите обуки предаваат постари судии и надворешни обучавачи на интердисциплинарен начин. Обуките приближно траат 18 месеци, поделени се најмногу во 8 дела од два до три дена. 20 лица од сите делови на Австрија учествуваат во класот на практиканти. Покрај тоа што се предаваат работи од областа на судството, се предава за личниот развој, комуникациите и сите видови на „меки вештини“.

Засега овие курсеви стојат на крајот на еден долг развој што започна пред неколку години со разбирањето дека добри судии и поротници *можат, но не мора неопходно* да бидат добри управители. Овој вид на предавање за управните работи започна со цел да се задржи важниот принцип дека само судиите го одржуваат процесот на управување со судовите.

4.3.2 Лидерство и управување во Данска

Модулот за лидерство и управување е дел од задолжителната програма за обука на млади судии заменици. Покрај тоа, подоцна во нивната кариера на замениците судии им се овозможува опсежна програма за обука што се фокусира на лидерство и личен развој.

Исто така на службениците кои покажуваат интерес за лидерство и управување им се овозможува опширна програма за обука што се фокусира на лидерство и управување. Учество во оваа програма е задолжително за назначување на лица на одредени позиции.

Во поглед на именувањето претседатели во окружните судови улога игра тестот со кој се оценуваат лидерските и управувачките вештини на кандидатот и тој по 2006 година претставува дел врз кој се темели одлуката на Советот за именување на судии.

Претседателите на окружните судови, двата високи суда, Врховниот суд и генералниот директор на Судската управа заедно учествуваат на семинари за лидерство и управување четири пати во годината. Меѓу другите теми на кои се дискутира на тие семинари се само-оценувањето, времето за обработка на предмети, употребата на информации за управни цели, управувањето со персоналот и организацијата на судовите.

Обуката за лидерство на врвни управители се овозможува на висока индивидуална основа.

Судската управа на Данска организира различни семинари за лидерство и управување за помлади управители и ја олеснува комуникацијата помеѓу помладите управители. Судската управа на Данска исто така нуди неформално советување за лидерство и управување на судови и поединци.

Многу судови редовно организираат проектни денови. Многу често на такви денови се дискутира за теми од областа на лидерството.

4.3.3 Развивање на вештини на управување за (идните) судски управители во Холандија

Општи информации

Од 1 јануари 2002 година колегијалниот совет има целосна одговорност за квалитетот на судскиот систем и за функционирањето на судовите. Со воведувањето на интегралното управување се даде поттик на развивањето на вештините на управување во рамки на судовите. Судскиот совет има статутарна одговорност да го обезбеди квалитетот на постојните управители како и регрутацијата на управители со добар-квалитет во иднина. Освен тоа, Советот сака да го подржи и поттикне доброто развивање на вештините на управување во рамки на судовите. Како резултат на тоа Советот воведува Политика за развој на вештини на управување (РВУ) што е насочена кон (идните) управители.

Целна група

РВУ-програмата на советот е насочена кон судските управители, односно претседателите, претседателите на сектори и оперативните директори. Освен тоа, една програма за тим лидери е насочена кон истата целна група. Тоа исто така е овозможено по иницијатива на Советот. Програмите за обука на сите други управители се обезбедуваат од страна на националната агенција за обука.

Избор, назначување и проценка

Советот се грижи за изборот и назначувањето управители. Прво се прави централен избор со цел да се внесат можни кандидати кои ќе одговараат за управители на локални судови. Советот организира разговори за проценка со претседателот на колегијалните совети што меѓу другото се фокусираат на развивањето на вештините на управување на овие управители.

РВУ програма за постоечки управители

Програмите за обука што се овозможени од страна на Советот се скроени на начин да се подржи личниот и професионален развој на управителите и се состојат од интервизија, знаење и модули на способности и обучување. Содржината на овие програми редовно се подесува и дотерува до посакуваниот развој на судската организација.

РВУ програма за идни претседатели на сектори

Советот е одговорен за обезбедување на адекватен работен кадар за управни места во рамки на судовите. Советот има програма за развивање на вештини на управување (РВУ) за идни претседатели на сектори. РВУ програмата е насочена кон членови на судството кои имаат искуство од областа на управувањето и амбиција да станат претседател на сектор.

Приемот во РВУ програмата евозможен по изборот од страна на Комисијата за прием во РВУ програмата. Комисијата за прием ја сочинуваат девет искусни управители. Тие вадат податоци од различни извори (вклучувајќи проценка) и оценуваат дали приемот во програмата и приемот во групата на кадри кои се подготвуваат за позицијата претседател на сектор претставува правиот чекор за кариерата на кандидатот во тој момент. Комисијата дава препораки за сите кандидати на Советот, а потоа Советот одлучува кој ќе учествува во РВУ програмата.

Кандидатите што ќе ја завршат РВУ програмата се примаат во РВУ групата на кадри за идни претседатели на сектори.

Првата група на кадри за 20 идни претседатели на сектори ја започна програмата во јануари 2003 година и ја заврши во март 2004 година.

РВУ програмата за обука постојано се подесува според променливите потреби на времињата.

4.4 Постапување по жалби

4.4.1 Подобрување на постапувањето по жалби за судскиот систем во Белгија

Од 2000 година Високиот совет за правда постапува по жалбите за судскиот систем. Високиот совет систематски врши преглед на сопственото постапување по жалби и изготвува годишен извештај за тоа (тоа е клучен дел од годишниот извештај на Советот), но бројот на жалби за кои Советот е надлежен е прилично мал. На пример, во 2007 година Советот беше надлежен за само 250 од 539 примени жалби.

Освен тоа, Советот не е единствената инстанца што постапува по такви жалби. Најчесто жалителите ги испраќаат своите жалби директно до судовите и обвинителствата или до Министерството за правда кое ги препраќа повеќето од нив до судскиот систем. Не се располага со агрегирани податоци за овие жалби, ниту со јавно достапни податоци за постапувањето по жалбите од страна на судскиот систем и министерството.

Вишиот совет верува дека е мошне важно да се учи од конкретните жалби со цел да се подобри функционирањето на судскиот систем во иднина. Поради тоа во 2004 година Вишиот совет даде овластување на тим истражувачи од два универзитета да го истражат постапувањето по жалби, системот на регистрација на жалби и моделите на известување за жалби поднесени против судскиот систем и Високиот совет. Високиот совет дојде до следните заклучоци што се темелат на тие податоци:

1. Една жалба поднесена против функционирањето на судскиот систем се дефинира како каква било критика за несовпаѓањето помеѓу пружената услуга на тие кои бараат правда и што може правно да се очекува од еден судски систем што правилно функционира.
2. Јасно е дека граѓанинот не само што посакува страна што ќе го сослуша, туку и посакува да види насочена интервенција за навистина да се поправи неговото незадоволство.
3. Фактот дека Високиот совет често мора да се произнесе како ненадлежен во поглед на постапувањето по некои жалби претставува исто така голем извор на незадоволство помеѓу граѓаните кои премногу често тоа го толкуваат како немање желба да се постапува по нивните жалби. Високиот совет сака да се осигура, до највисок можен степен, дека навистина е понудено решение за жалбата што е формулирана од страна на граѓанинот.
4. Затоа по жалбата мора да се постапува во почетна фаза во тоа место каде проблемот се случил.

Тоа исто така претставува можност за поттикнување на одговорноста кај членовите учесници во судскиот систем. Покрај тоа, граѓанинот ќе добие гаранција дека Високиот совет ќе го следи

постапувањето по жалбата од страна на првоконтрактираната институција.

Дво-фазното постапување по жалби е следното:

- за секоја жалба што е примена од страна на кој било јавен орган мора да биде известен Високиот совет.

Со тоа на Високиот совет се дава целосен преглед на жалбите за судскиот систем;

- Високиот совет ја прима жалбата, ја регистрира, ја кодира, ја испраќа до надлежните органи и го информира граѓанинот за тоа;

- во рок од три месеци претседателот на судот или главниот обвинител ќе го информира граѓанинот и Високиот совет за тоа што било сторено во врска со жалбата;

- ако граѓанинот верува дека не добил задоволително решение за неговата жалба од страна на првоконтрактираната институција, Високиот совет – како второконтрактирана институција – ќе може да изврши ново читање на жалбата.

5. Користењето жалби како појдовна точка и препораките да се подобри функционирањето на судскиот систем ги има формулирано Високиот совет. Граѓанинот извлекува корист на долг рок од овие препораки.

За преминување кон овој нов систем на постапување по жалби еден предлог закон беше даден на разгледување во парламентот. Во очекување на негово одобрување Високиот совет создаде нова база на податоци за жалби. Судовите и обвинителствата ќе можат да пристапуваат во базата на податоци со користење на веб апликации.

4.4.2 Постапување по жалби во Литванија

Судскиот совет и Претседателот на судот каде е вработен еден судија или Претседателот на кој било суд на повисоко ниво имаат право да ги разгледат жалбите за активностите/однесувањето на судијата/судиите во Република Литванија. По разгледување на жал-

бата страната може да предложи да се поведе дисциплинска мерка со поднесување на образложен предлог за поведување на дисциплинска мерка до Комисијата за судска етика и дисциплина. Ако Комисијата за судска етика и дисциплина прифати да се поведе дисциплинска мерка против судијата, постапувањето по поведената дисциплинска мерка ќе се пренесе на Судот на честа на судството кој ќе ја даде крајната одлука.

Комисијата за судска етика и дисциплина како и Судот на честа на судството се соочуваат со жалби што се однесуваат на активности-те/однесувањето на судиите при нивното работење. Овие институции исто така се субјекти што постапуваат по овие жалби и по нивното разгледување судиите може да сносат одредени последици. На пример може да се одлучи да се изрече строг укор или да се советува Претседателот на Републиката да го разреши судијата.

4.5 Peer Review

4.5.1 Peer review во рамки на судовите во Холандија

Во 2002 година, на барање на Судскиот совет, Prisma го започна проектот за „промоција на peer review во судовите преку овозможување поддршка во спроведувањето и надгледувањето на извршувањето и евалуацијата на користените методи“. Во судовите на терминот „peer review“ се гледа како на „форма на консултации помеѓу колеги што вршат исти работни должности. Peer review се фокусира на организацијата и функционирањето на еден судија во текот на рочиштето и придонесува за поотворена култура во судовите.“ Со него се овозможува подобар увид во работите што ги вршат судиите поединци. Овој вид на peer review се фокусира врз аспектите на однесување, а не врз правната содржина на работата.

Во судовите најчести се следните два вида на peer review:

1. Метод на снимање

Едно рочиште се снима со камера и „набљудува“ од страна на судија колега. Судијата кој го водел рочиштето потоа добива повратен одговор за неговиот начин на работа со користење на снимката и забелешките на неговите колеги поткрепени од страна на бихевиорален експерт кој може да понуди сопствени забелешки. Судијата кој го води рочиштето однапред ќе има укажано на

бихевиоралните аспекти за кои тој сака да добие повратен одговор.

2. Инцидентен метод

Група составена просечно од седум судии редовно дискутира за практична ситуација (еднаш во два месеци во времетраење од два часа) што ја искусил еден од учесниците. Дискусијата ја води надворешен раководител согласно утврдена постапка. Тој метод може да се фокусира на однесувањето на судијата во текот на едно рочиште, на теми што ја засегаат соработката во рамки на организацијата или на рочиштата што се снимаат со камера.

Проектната фаза е завршена и подршката за peer review стана постојан „производ“ на Prisma. Peer review претставува познат феномен во секој суд, иако зачестеноста на таквите консултации и начините што се користат се уште многу се разликуваат. Освен судиите, тим лидерите и други вработени исто така можат да извлекат корист од peer review. Освен што се повеќе предмет на peer review станува начинот на работа на еден судија во судовите во кој само еден судија го води рочиштето, истото важи и за снимените рочишта што ги водат тројца судии.

4.5.2 Проектите за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Рованјери и Апелациониот суд на Хелсинки и Проектот за квалитет на окружните судови на централна Финска (Финска)

Првиот проект беше започнат во надлежност на Апелациониот суд на Рованјери во 1999 година. Беа утврдени целите за квалитет во поглед на делењето правда за сите судови во рамки на надлежноста. Беа утврдени нацрт цели од страна на четири работни групи формирани на конференција со сите регионални судови во рамки на претходно спомената надлежност. Оттогаш сите судии во таа јурисдикција се вклучени во една или друга од овие работни групи. Со Проектот за квалитет на судовите, за кој е надлежен Апелациониот суд на Рованјери, подоцна објавени се 8 книги што ги содржат извештаите на работните групи за различните аспекти на судски квалитет (пр. споредби помеѓу изречени пресуди во различни судови за различни кривични дела, проблеми во делот на управување со предмети, пишување судска одлука). Во 2005 година, Проектот за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот

суд на Рованјемии победи на конкурсот за награда на Европската комисија и Советот на Европа - Награда за кристалните ваги на правдата. Во 2006 година тие ги објавија Принципите на квалитет и Показателите за евалуација на квалитетот на пресудите во судовите (Евалуација на квалитетот на пресудите во судовите, март 2006 година, ISBN 951-53-2874-8).

Истиот метод на утврдување на целите за квалитет за работните групи е користен во подоцнежниот проект за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Хелсинки. Посебна карактеристика на овој проект за квалитет претставува активната соработка со Правниот факултет на Хелсиншкиот универзитет. Судиите што присуствувале во овој проект за квалитет имаат добиено можност и помош за истражување во доменот на правото. На нив им е дозволено да студираат за поголем степен во областа на правото. Завршените есеи и извештаи се објавуваат во компилација како резултат на соработката помеѓу универзитетот и проектот за квалитет.

Целта на овие проекти за квалитет е подобрување на работењето на судовите така што при извршувањето на судските постапки ќе се исполнат најстрогите критериуми за фер судење, одлуките ќе бидат солидно оправдани, и услугите што ги дават судовите ќе бидат финансиски достапни за клиентите поединци. Главната метода на работа се состои од систематска дискусија помеѓу судиите и помеѓу судиите и заинтересираните страни. Се формираат работни групи за квалитет за секоја година; во нив членуваат судии од секој окружен суд, членови од Апелациониот суд и референдари од Апелациониот суд. Исто така во работните групи за квалитет може да учествуваат и обвинители, адвокати и јавни правобранители кои пружаат правна помош. Изборот на годишните теми за развој завршува во текот на Годишната конференција за квалитет на која присуствуваат судии од јурисдикцијата. Секоја работна група за квалитет ги опишува проблемите што се релевантни за темата, ги анализира практиките што различни окружни судови ги усвоиле, дефинира процедура што може да биде взаемно прифатлива и дава предлог за усогласување на судските практики. На Конференцијата за квалитет се презентираат извештаите на работните групи за квалитет

Во моментот постојат проекти за квалитет во сите јурисдикции на Апелациониот суд на Финска. Повеќето од нив ја имаат користено истата работна група-метод како што беше претходно објаснето. Во

Источна Финска тие направија емпириско истражување за очекувањата и искуствата на парничарите, сведоците и други лица кои присуствувале на усно сослушување. Тоа имаше за цел да се откријат нови информации за начините на работа на судиите и да се даде повратен одговор на нив за нивната работа. Истражувањето е објавено како книга.

4.6 Време за обработка на предметите и работните процедури

4.6.1 Време за обработка на предметите и работни процедури во Данска

1. Важен чекор во врска со реализацијата на визијата на данските судови е обезбедувањето на разумни временски рокови за обработка на предметите во споредба со очекувањата што можат да се исполнат.

Како резултат на тоа, данската судска управа заедно со претседателите на сите судови обезбеди одреден број на цели за времето за обработка на кривичните, граѓанските и извршните предмети.

Дали целта е исполнета зависи од процентот, на пример во 80% од предметите е одлучено во рамки на изречен временски рок. Пред да се оформат целите беа започнати одредени анализи со цел да се осигураат реалистични и предизвикувачки цели.

Беа утврдени цели на тригодишна основа за 2008, 2009 и 2010 година. Целите за 2008 и 2009 година се помошни цели, додека тие за 2010 година се долгорочни цели.

Освен тоа, неколку од целите се „задолжителни“ во поглед дека постои владина или парламентарна одлука со која се утврдуваат целите за времето за обработка на предмети за делата *сурово насилство* и *силување*.

2. Данската судска управа има развиено систем за управување со информации, таканаречениот *Startpakke*, со кој се овозможува на поединечните судови – и оделите во нивните рамки – да ги следат достигнувањата на целите на тековна основа. Истовремено може да се следи *текот на предмети* бидејќи по природа постои блиска поврзаност помеѓу времето за обработка на предмети и текот на предмети. Системот за управување со информации е изграден така

што поединечниот суд може да побара предефинирани статистички извештаи и да напише одредени податоци од овие извештаи во системот за управување со информации. На среднорочен план данската судска управа ќе рагледа дали ова пишување на податоци може да биде автоматизирано. Во моментот одреден број на судови се задоволни со пишувањето податоци бидејќи тоа претставува можност да се провери квалитетот на снимањето податоци во предметите.

Освен Startpakke, данската судска управа составува секоја година таканаречен *Embedsregnskab* (годишен извештај за секој суд) во соработка со поединечните судови. Во овој годишен извештај, што не вклучува буџетски и економски бројки, може да се види бројот на предмети по кои е одлучено (активностите во годината), времето за обработка на предмети за годината и бројот на завршени и споредени предмети по број на вработени (продуктивност).

Покрај тоа, возможно е да се види соодносот на ресурсите на судот што се искористени за управување и администрација – и на овој начин индиректно се придонесува за продукцијата. Треба да се забележи дека не се планира да се има што помалку активности од областа на управувањето, напротив се планира да се има оптимален сооднос на управување и администрација за да се подржи највозможниот квалитет и тек на предмети.

Во воведот на годишните извештаи поединечната управа на судот може да ги опише развојните активности во текот на последната година и причините за истите во 3 до 4 страни. Затоа годишните извештаи се објавуваат на интранет сајтот на данската судска управа со цел поединечните судови да имаат можност да ги утврдат показателите на достигнувања. Од 2008 година годишниот извештај ќе се објавува на веб сајтовите на поединечните судови за јавноста да има можност да го следи развојот на поединечните судови.

Утврдувањето показатели претставува важна цел за системот на годишни извештаи. Тоа има за цел да овозможи на судовите да ги идентификуваат најдобрите практики по однос на постапувањето со поединечни видови на предмети и поради тоа да научат едни од други дека резултатот од достигнувањето на целите за поединечните судови – и за данските судови севкупно – ќе биде подобар. На овој начин данската судска управа индиректно придонесува за комуницирање на добри практики помеѓу судовите. Освен тоа, создаден е тим за најдобри практики што се состои од вработени

кои работат како консултанти за процесите и како обични судски работни кадри. Задачата на тимот за најдобри практики е да ги набљудува процедурите на работа, да предлага нови методи на работа, да собира информации и да осигура споделување на знаење.

Користењето внатрешни консултанти за најдобри практики значително влијаеше не само врз работните процеси, туку и врз расположеноста да се дискутира за прашања што го засегаат квалитетот на работата на судовите. Веруваме дека тоа е така бидејќи внатрешните консултанти имаат подлабоко знаење за организацијата и за работните процеси од надворешните консултанти. Затоа постои поголема веројатност дека лесно ќе бидат прифатени прашањата и препораките на внатрешните консултанти.

3. Сите работни процедури во данските судови се електронски подржани. Постои еден систем со кој се постапува по сите предмети за сите области (граѓански предмети, кривични предмети, извршни предмети и оставински предмети).

Овој систем придонесува за ефикасно постапување по предметите бидејќи системот автоматски генерира стандардизирани текстови и писма за индивидуалниот вид на предмети. Тоа се одвива со бирање на код на предмет во зависност од каков стандардизиран текст е потребен за поединечниот предмет. Промена може да се изврши во предложениот стандардизиран текст за поединечниот предмет, но ова обично не е неопходно бидејќи имињата на страните се заведени во системот кога предметот е примен. Поради тоа не постои потреба повторно да се внесува истата информација подоцна.

4.6.2 Време за обработка на предмети и работни процедури во Унгарија

Со меѓународните обврски на Унгарија и примената на уставните принципи се бара од судовите да ги завршуваат предметите во разумен временски рок.

Националниот совет за правда (НСП) врши постојан надзор врз времето за обработка на предмети во судовите. Интегрираниот информациски судски систем (BIIR) и Системот за управување со информации (СУИ) од 2005 година помагаат на НСП, на нејзината служба и на раководителите на судовите да ги вршат овие задачи. Овие сис-

теми обезбедуваат најнови податоци за роковите за обработка на предметите, за активностите што ги вршеле судиите, и дали одлуката е навремено доставена до страните (30 дена од донесувањето на пресудата).

Во 2000 година НСП нареди да се изврши целосен преглед на предметите чие време за обработка е подолго од две години.

Во почетокот претседателите на окружните судови ги прегледуваа овие предмети на секои четири месеци, а потоа на секоја година, и го информираа НСП за откритијата.

Како резултат на тоа соодносот на овие предмети во локалните судови се намалуваше се до 2006 година, во окружните судови до 2007 година за граѓански работи и до 2006 година за кривични работи. Овие предмети учествуваа со 5% во сите тековни предмети. Ова поволна тенденција запре и кај кривичните предмети процентот на „стари предмети“ ја надмина најголемата бројка (во 2002 година) по истражувањето од 2000 година.

Постои една неповолна – можеби критична – состојба кај предметите започнати во окружните судови. Тоа резултираше од судската реформа со која се даде првостепена надлежност на окружните судови за двојно повеќе предмети од порано. Сепак, времето за обработка по овие предмети се намали како резултат на основањето пет регионални апелациони судови (три во 2003 година, два во 2005 година) во споредба со претходната состојба кога предметите се испраќаа до Врховниот суд кој по нив одлучуваше како второстепен орган. Апелационите судови ги завршуваат предметите – со одредени исклучоци – за шест месеци. Постојат само неколку судови (Метрополскиот суд и 4-5 од 19 окружни судови) што мора да се справат со најголемиот број на „стари предмети“. Кај другите судови процентот на овие предмети е крајно мал.

НСП им помогна на судовите кога тие се наоѓаа во најлоша состојба преку создавање на нови работни места за судии. Во случај во судовите да се појават празни работни места за судии, НСП настојува да ги распредели новите судии во тие судови што се во критична состојба. Освен тоа, дозволен е ангажман на судии за оние работни места што се привремено слободни (на пр поради трудничко отсуство). Во некои случаи НСП го зголемува бројот на помошници на судии во одредени судови.

Оваа година НСП донесе пропис со кој се обврзуваат претседателите на окружните судови да изработат ефикасна управна стратегија со цел да се завршат долготрајните предмети и да креират систем на гледишта за постојан надзор врз овие предмети и да дават поддршка на судиите без притоа да се повреди судската независност.

4.7 Обука

4.7.1 Обука во Унгарија

При делењето правда што се карактеризира со висок квалитет се претпоставува дека актерите во судството – особено судиите - треба да бидат способни да ги исполнат барањата што ги поставува нивната професија.

Првото и веројатно најважното ниво на избор е регрутирањето нови судии, што во пракса значи избор на надобрите и најсоодветни кандидати од голем број на апликанти. Овие лица работат како судии практиканти најмалку три години. Во меѓувреме, тие се подготвуваат за нивната идна професија во рамки на централно организирана обука.

Условите, критериумите и методите за избор на идни судии го одредуваат квалитетот на степенот на стручност на корпусот на судии. Покрај високиот степен на стручно знаење, судиите треба да поседуваат адекватни комуникациски и недвосмислени вештини, отвореност, солидно расудување и способност да ги исклучат предрасудите во текот на нивната секојдневна работа. Овие цели може да бидат целосно постигнати само кога идните судии ќе се избираат врз основа на непристрасните критериуми во еден единечен и отворен процес. Централизираниот испит за прием на судии практиканти (испит во голема конкуренција) служи за таа цел и со него истовремено се почитува барањето на идниот работодавач: тој/таа треба да игра улога во процесот на избирање.

Успешниот испит во голема конкуренција, задолжителното практично образование и обука и успешниот квалификационен правен испит не резултира во автоматско именување како судија. Мора да се признае дека стекнатата рутина во други полиња на правни работи и високиот степен на теоретски знаења може да го надомести времето за практичната работа во еден суд и да биде подел-

накво прифатливо. Во случајот на претходната група неопходно е пократко - во Унгарија едногодишно – стажирање, а во случајот на подоцнежната група (за други правни професионалци), такво стажирање треба да биде пожелно со што тие ќе се подготват за работни активности што ги вршат судиите.

Назначувањето судија треба да претставува резултат на една процедура за избор, а не тоа да биде само формално назначување. Стручната кариера на судиите треба да се заснова на непристрасни критериуми како што се степенот на стручност, стручно знаење што се темели на постојана обука, ефикасна работа, постдипломски квалификации, интегритет и непристрасност.

4.7.2 Обука во Латвија

Судската управа на Република Латвија е одговорна за планирање и обезбедување на почетна и постојана обука за судии, судски персонал и судии помошници. На ист начин како со почетната обука, постојаната обука се спроведува од страна на Латвискиот центар за судска обука (ЛЦСО) кој е основан во 1995 година како не-профитна организација со цел да обезбеди постојано правно образование за да го зајакне судскиот систем и да придонесе за создавање на една заедничка правосудна област во Европска Унија. По 2005 година основан е Советот на ЛЦСО што претставува повисоко советодавно тело со следните функции:

1. да одобрува годишни стратегии, планови за работа и годишни извештаи;
2. да врши мониторинг врз финансиските расходи;
3. да го назначува и разрешува одборот;
4. да го одобрува составот на работната група за развивање на наставна програма и на другите институции вклучени во работата на фондацијата.

Работната група за развивање на наставна програма (РГРНП) е одговорна за развивање и подобрување на програмите за обука на судии и судски кадар врз основа на податоците добиени од евалуацијата на програмите за обука. Судската управа ја носи крајната одлука за одобрување на програмата што ја има формулирано РГРНП. ЛЦСО

нема сопствени обучавачи со полно или скратено работно време. На курсевите предаваат судии, адвокати, експерти и специјалисти со призната експертиза во нивната област.

Во текот на кариерата на судиите, тие низ целата година може да учествуваат во општата обука што се спроведува преку вршење на работни активности. Тоа силно се охрабрува иако не е законски задолжително. Треба да се спомене дека постојат одредени општи семинари на кои судиите се обврзани да присуствуваат (како што е законодавната реформа, прашања од делот на толкувањето, примената на меѓународното право, вештини за правно пишување и комуникациски вештини). Обуката преку работа е исто така задолжителна за специфични управни места (на пример за главни судии).

Судиите имаат право да посетуваат обука (со минимум број на денови што се задолжителни за учество) во ЛЦСО како и други курсеви за обука што се овозможени од страна на Министерството за правда, судската управа и други организации. Поддршка исто така се дава за учество на судии во меѓународни програми за обука, конференции и семинари.

4.8 Проценка на квалитетот и судскиот квалитет

Во поглед на судскиот квалитет треба да се спомене дека постојат етики на постапување со кои се регулира постапувањето на магистратите во различни земји учеснички во ЕМСС. Тие етики на постапување нема повеќе да бидат елаборирани во овој извештај бидејќи на таа тема моментално работи Работната група за одговорност на судиите со која претседава Франција. За понатамошни информации на таа тема ние би сакале да се осврнеме на идниот извештај на наведената работна група што ќе биде објавен на веб сајтот на ЕМСС (www.ency.eu) по неговата доработка.

4.8.1 Обезбедување на квалитет преку „мониторинг“ или „ревизија“: „Внатрешната ревизија“ во Австрија

Една од главните задачи за обезбедување на квалитетот е „Innere Revision (IR)“, односно „Внатрешна ревизија“. Оваа ВР не треба да се меша со „истрага“ или „надзор“ или „преглед“; вие веројатно можете да ги искористите зборовите „мониторинг“ или „контрола“ за да

создадете слика за ВР. Во овој извештај ќе го користиме терминот „ревизија“.

Внатрешната ревизија ја вршат судиите (а не надворешни експерти); секогаш се работи за суд како целина што е предмет на ВР - не судијата поединец или вработеното лице поединец.

Секој висок апелационен суд (ВАС) има еден „главен контролор (Leitender Visitor)“ кој е независен судија на ВАС. Сите заменици претседатели на 20 регионални судови (Landesgericht) се по службена должност членови на тимот за визитација (тимот за контрола).

Според големината на судовите постои тим на судии и службеници што оди во секој суд да изврши контрола. Идејата е на секој суд да биде извршена ревизија на секои пет до седум години.

Членовите на тимот за контрола на судовите главно доаѓаат од соседните кругови.

Рутината на ВР е напишана во „прирачник за ВР“ за да се добијат споредливи резултати. ВР мора да ја почитува независноста на судството, не смее да се меша во одлуките на судовите и не смее да пречи во судските процеси. ВР е подржана со електронска обработка на податоци (ЕОП) што ги содржи сите бројки за обемот на работите што ги вршат судовите и времетраењата на предметите.

Важно е да се прави разлика помеѓу ВР и должностите на претпоставените. ВР нема право да издава наредби (тоа е јасно во полето на судството - но истото се применува за судската управа). Задача на ВР е да изготви завршен извештај за секоја контрола – што ќе содржи препораки за одоговорните носители на функции – согласно темата тоа може да бидат МП, претседателот на ВАС или претседателот /управител на единечен суд.

„Прирачникот за ВР“ содржи детални листи што служат како упатство за контролата. Приемри:

- персонал
- обем на работа

- однос обем на работа/работна сила (за судии, службеници, дактилографи и тн.)
- однос инпут/аутпут
- внатрешна комуникација;
- комуникација со „заинтересирани страни“ (апликанти, адвокати, полиција и тн.);
- времетраење на постапките;
- објекти;
- технички стандарди; мебел;
- и тн.

Приближно на секои две години по секоја контролна посета се врши проверка во делот на спроведувањето на предложените мерки.

4.8.2 Принципите за квалитет и показателите на квалитет од Проектот за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Рованјери во Финска

Во 2006 година со Проектот за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Рованјери се воведоа сет показатели на квалитет на изречените судски пресуди. Показателите на квалитет создаваат основа за идните активности за квалитет како и за мониторингот на развојните активности во делот на квалитетот.

Показатели на квалитет на изречените судски пресуди

Изработката на показателите на квалитет започна во 2003 година како дел од проектот за квалитет. Прифаќањето, во рамките на самото судство, на развојните цели за квалитетот на изречените судски одлуки претставуваше главна цел на проектот за квалитет. Поради тоа природно беше мерењето на реализираните подобрувања на квалитетот да стане соодветна тема наскоро по започнувањето на проектот за квалитет.

Извештајот за показателите на квалитет на изречените судски пресуди беше објавен во 2006 година. Тој содржи објаснувачки меморандум и сет на показатели за мерење на квалитетот на изре-

чените судски пресуди што се прикажани во табела. Показателите на квалитет претставуваат нов настан во историјата на развојот на судството во Финска.

Примарна намена на показателите и на евалуацијата, што е спроведена заедно со нив, е да служат како алатка за постојано подобрување на активностите на судовите. Употребата на показателите како алатка за обука во областа на судството е друга важна намена. Освен тоа, со нив се обезбедува заедничка рамка за дискусии во врска со квалитетот на судските пресуди помеѓу самите судии и поголемиот број на заинтересирани страни во судството. Дополнително показателите се применуваат за отварање на концептот на судските пресуди и за започнување на дебата со пошироката јавност за самите нив. Резултатите од показателите може во некои случаи да служат како „аларм“ ако нешто е навистина погрешно во работењето на одреден суд. И на крајот, со резултатите од показателите се обезбедуваат податоци на управните тела на судовите што тие може да ги користат за да ги подржат барањата за средства во годишните разговори за работните изведби со Министерството за правда. Показателите не се создадени за да се користат како средство со кое ќе се врши надзор или контрола врз судиите.

Показателите се создадени со претпоставка дека квалитетот на судските пресуди се мери првенствено од гледиште на странките и другите учесници во судските постапки. Надворешното гледиште за показателите на квалитет е дополнето со критериуми за квалитетот на работата на судовите од гледиште на својот сопствен работен кадар и практичните аранжмани (внатрешно гледиште). Со свесен избор, показателите на квалитет гледаат во судските пресуди на микро ниво – во „интерфејсот на клиентот“ - каде што се одвива заемното дејство на клиентот и судијата.

Изготвувањето показатели на квалитет започна со идентификување на гледиштата за судските пресуди - полиња на оценување - чиј квалитет требаше да се мери. Потоа беше утврден одреден број на критериуми на квалитет за секое поле на оценување. И на крајот критериумите на квалитет беа разјаснети со примери:

Предложените показатели на квалитет се состојат од шест полиња на оценување што опфаќаат вкупно 40 критериуми на квалитет, и тие се:

1. процедура (9 критериуми);
2. пресуда (7 критериуми);
3. постапување со странките и другите учесници во судските постапки (6 критериуми);
4. брзина на судските постапки (4 критериуми);
5. стручни вештини и способност на судијата (6 критериуми); и
6. организација и управување со судските пресуди (8 критериуми)

Покрај критериумите на квалитет – тоа што се мери – показателите на квалитет содржат други важни елементи како што се целите што треба да се наградат во оценувањето. Освен тоа, постојат пет категории на методи на оценување што ќе се корисат во контекст на показателите на квалитет:

1. само-оценување
2. истражувања;
3. експертска проценка;
4. статистички анализи; и
5. исказ даден од самиот суд;

Извештајот за показателите на квалитет на судските пресуди е објавен на фински, шведски, англиски, француски и руски јазик, и исто така на интернет (www.oikeus.fi/27670.htm).

4.8.3 Судски квалитет во Унгарија

Борбата за целосна автономија е својство на судската реформа. Унгарија го избра овој пат во 1997 година кога беше основан централен, независен орган што го обезбедува внатрешното и надворешното управување на судовите. За да се постигне таа цел неопходно е создавање на институционални гаранции за судска и судско-управна независност што се темелат на квалитетно законодавство. Според тоа, со задачите и надлежностите на судовите и судско-управните органи се управува преку Уставот и законите за кои

потребно е квалификувано мнозинство за да се изгласаат во Парламентот.

Покрај тековните прописи, обезбедувањето материјална и инфраструктурна рамка за работата од областа на судството е од огромна важност. Во неа се вклучени потребите за судски згради - што служат како точка на контакт помеѓу судството и општеството -, нивното функционирање и инфраструктура. Вработените во судството и јавноста која пристапува до правдата поволно ги оценуваат зградите што се добро организирани, безбедни, модерни и ефикасни - а со тоа и се симболизира дека судството е независна власт.

Судската управа е одговорна за изборот на соодветни лица за судии. Тие треба да носат пресуди за предметите - врз основа на нивното правно образование, лични вештини - што ќе бидат добро образложени, независни и непристрасни. Процесот на избор и кариера треба да се заснова на целни критериуми во поглед на визибилноста и воздржувањето од дискреционите права што ги имаат судските лидери.

Се зголемува важноста на системите за почетна и понатамошна обука. Обуката се одвива во независни центри за обука како што е Судската академија на Унгарија. За физичката и функционална поделба на овие институции ќе биде потребно тие независно да функционираат во иднина.

Тенденција на модерното управување е инсталацијата и функционирањето на нови технологии за информации и регистрација. Тоа е во близок однос со врските помеѓу судовите и јавноста, информациите за општеството и пристапот до пресуди за целата јавност.

При врвно управување со судовите се претпоставува дека централното управно тело - Судскиот совет - располага со опсежен преглед за функционирањето на судството, задачите и надлежностите, очекувањата на општеството од судовите и неговото мислење за судската работа.

Основањето и организирањето општествена врска со судското функционирање е од огромна важност. Во овој поглед, контактите со медиумите, комуникацијата со која се основаат оценувањето и евалуацијата на судската власт и управа играат важна улога.

Денес постои огромна потреба да се разгледат и применат современи методи на управување во управувањето со судството. Подготовката на одлуки, предлози и формирање на мислења е пренесено на комитетите. Тоа може да се стори само во рамката на пренос на надлежности согласно прописните правила.

Со овој метод може да се олесни работата на Советот како орган на управување. Опасност од оваа метода е можноста за паралелно носење на одлуки. Овие методи служат за реализација на ефикасно, успешно, финансиски и временски ефикасно судско функционирање.

4.8.4 PROMIS, проект за подобрување на оправданоста на кривичните пресуди во Холандија

Кривичните судови го започнаа проектот PROMIS (проект за подобрување на оправданоста на кривичните пресуди) во 2004 година со цел да се подобри квалитетот на начинот на оправдување на доказите и пресудите при кривичните судења. Причина за овој проект беше чувството на кривичните судови дека постои простор за подобрување на оправданоста на пресудите што ги изрекуваат окружните и апелационите судови, наспроти фактот дека тие беа адекватни од правно гледиште. Се чувствуваше дека овие пресуди беа повеќе пишувани во поглед на апелационите судови, а не на осомничениот, жртвата или другите вклучени страни.

Проектот создаде модел што би довел до подобрена оправданост на пресудите, а пет окружни судови и еден апелационен суд неколку месеци го тестираа во пракса за да видат како функционира. Евалуацијата на тој пилот проект доведе до заклучок дека користејќи го моделот значително се подобрил квалитетот на основаноста на доказите, но во делот на оправданоста на пресудите во кривичните судења постоеше потреба за дополнително прочистување. Исто така новиот метод не можеше да се спроведе без дополнителна работна сила и средства.

Како резултат на тоа во 2006 година беше започнат PROMIS II проектот со кој бројот на судови беше зголемен на седум окружни судови и два апелациони судови и моделот на оправданост на пресудите беше усогласен со законските измени и дополнувања (оддел 359:2 од холандскиот Законик за кривична постапка, и Актот за приз-

нанија на осомничени лица) и беше започнато понатамошно истражување на дополнителниот обем на работни активности што ќе произлезат од „PROMIS“- проект за подобрување на оправданоста на пресудите.

Статутарна рамка

Беа извршени законски измени и дополнувања за оправданоста на пресудите што ги изрекуваат окружните и апелационите судови паралелно со развојот на PROMIS проектот. Во 2006 година почна да се бара од холандските судови дополнително да ја оправдуваат основаноста на доказот за вина, на пресудата и на секоја ослободителна пресуда, и специфично ако таа јасно дерогира од нејзината јасно оправдана позиција што е поднесена од страна на одбраната или јавниот обвинител.

Штом овие закони стапија на сила судовите требаше само да дадат преглед на доказите ако осомничениот признал дека го сторил кривичното дело, и ако веднаш потоа не го повлекол признанието или ако осомничениот или неговиот советник не побарале ослободителна пресуда. Иако со новите закони сега се бара од судовите да обезбедат посолидна оправданост на пресудите за повеќето предмети, PROMIS отиде подалеку бидејќи тој не беше ограничен само на одговор од аргументите што дерогираат од „јасните позиции што се подобро оправдани “

Промените што ги наметнува PROMIS

Во суштина судовите посакуваат преку PROMIS да извршат моментален увид во објаснувањето и начинот според кој била донесена една одлука. Тоа значи дека пресудата се фокусира особено на темите што биле предмет на разговор во текот на рочиштето. Поради тоа судот посолидно оправдува една одлука што дерогира од позицијата што ја усвоил Јавниот обвинител и/или одбраната. На кратко, со PROMIS се обезбедуваат пресуди што се направени по мера. Оправданоста на пресудите е опсежна таму каде што е потребно, а ограничена оправданост може да биде доволна ако пресудата зборува сама за себе.

Но, исто така постои и втора причина зошто PROMIS води кон појасни пресуди од пресудите што беа изрекувани на стариот начин. Во една пресуда што била изречена на стариот начин, доказите се обезбедуваа подоцна со анекс или дополнување на пресудата, а сега

доказите се директно вклучени во изрекувањето на PROMIS - пресудата. Ова претставува подобрување бидејќи со овој нов метод една одлука се прави логична и поразбирлива. Исто така вклучена е правна референца за доказите (официјалниот запис и бројот на страна) за повисоките судови. Предноста е во тоа што со судската пресуда јасно се укажува на основата на докази во рамки на која судот го донел заклучокот и тоа не се додава во пресудата - често по многу месеци - подоцна.

PROMIS исто така се обидува да обезбеди сеопфатна оправданост за видот на пресудата (работа во заедницата, парична казна, затворска казна или престој во психијатриска болница) и за големината на истата. Со тоа исто така се потврдува дали таа е во согласност со изречените пресуди по слични предмети од страна на други судови. Еден апелационен суд мора да се произнесе за тоа како стигнал до својата пресуда, но исто така мора да укаже дали тоа дерогира од пресудата што ја изрекол окружниот суд и зошто верува дека различна пресуда е посоодветна.

Врховен суд на Холандија

За да се заокружи овој проект (PROMIS II) што следуваше, две пресуди беа испратени на Врховниот суд на Холандија за тој да верификува дека PROMIS-методот се придржува до условите препишани со закон. На 15 мај 2007 година, Врховниот суд следствено на тоа одреди дека е дозволена елаборацијата на пресуди согласно PROMIS – моделот доколку доказите се однесуваат само на оние факти и околности што ја обезбедуваат основата за доказот за вина и изрекување на казна. Со една пресуда може да се даде само преглед на содржината на доказите давајќи ги изворите во фотноти или ендноти.

Национално спроведување на PROMIS

Дури пред да се заокружи и евалуира овој проект што следеше (PROMIS II), на националните средби на раководители на кривични судови беше одлучено сите судови да работат согласно PROMIS моделот до средината на 2008 година. Пресудите што се оправдувани според овој подобрен начин може да се најдат на www.rechtspraak.nl со внесување на бараниот термин PROMIS.

4.8.5 Квалитетот на судските одлуки во Романија

Квалитетот на судските одлуки се наоѓа помеѓу индикаторите за мерење на критериумот на квалитетот на активноста на судиите во рамки на процедурата на стручна евалуација на магистратите. Во Романија содржината на судските одлуки од кривичните и граѓанските кодекси на постапување за кривични и граѓански работи е утврдена со закон.

Судската одлука е завршниот производ од правниот систем и затоа е важно да се мери нејзиниот квалитет. Имајќи ја предвид важноста на постапката за евалуација, Водичот за стручна евалуација на судовите и обвинителите содржи цело поглавје на таа тема. Најважно е тоа што во рамки на програмата за разработување на план за евалуација на судските одлуки беа формирани ограничувања во чии граници независноста на судиите може да се манифестира при образложувањето на судската одлука, а тоа е со цел да се оневозможи попречувањето на независноста на судиите во процесот на евалуација. Процесот на евалуација не се однесува на аспекти што можат да бидат верификувани преку контрола на одредена судска надлежност (жалба до повисок суд, втора жалба до повисок суд и тн)

Следните аспекти ќе бидат анализирани од страна на евалуаторите за оценувањето на квалитетот на судските одлуки;

- доказ за независно и критичко расудување што значи дека релевантната информација треба да биде одделена од нерелевантните, информација што може да подржи заклучок мора да биде идентификувана;
- непристрасност при анализирањето на доказните материјали (согласно член 6 од Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаменталните слободи) што значи дека со одлуката треба да се идентификуваат сите доказни материјали што биле употребени, доказите мора да се анализираат подеднакво, судијата мора да даде одговор на сите аргументи и одрекувања на странките;

- одлуката мора да има јасна и едноставна содржина (согласно Мислењето бр. 7/2005 на Советодавниот совет на европски судии);
- одлуката мора да биде убедлива и веродостојна.
- Други законодавни инструменти се покажуваат како корисни при основањето критериуми за евалуација на судските одлуки (попрецизно тие се ограничувања на манифестацијата на независноста на судиите во судските одлуки), како Деонтички-логичкиот кодекс за магистрати, Профилот на магистрати и Уставот на Романија:
 - судска одлука не може да искажува политички мислења;
 - судска одлука не може да дава искази за моралното и стручно работење на колегите магистрати;
 - судска одлука не може да укорува странки за нивното однесување во текот на сесиите во судницата;
 - судска одлука не може да содржи дискриминаторни мислења.

Во поглед на структурата на судски одлуки, Водичот за стручна евалуација на судии и обвинители се однесува на значајните елементи што мора да бидат најдени во една одлука што е од интерес за евалуацијата, се прави класификација што зема предвид дали има првостепени одлуки или одлуки за кои е поднесено прва и втора жалба до повисок суд, кривични или граѓански одлуки. Покрај тоа, Водичот нуди примери за тоа што не треба да се споменува во една судска одлука, како: противречен исказ за фактите, граматички неточни реченици, латински изрази што не се преведени на романски јазик и нивното значење не се разбира, нејасно претставување на барањата на странките и проблемите што настанале.

Исто така постои серија на аспекти што несомнено ги снижува резултатите во постапката на евалуација. Тие се: недостаток на битни податоци за идентификација на обвинетите/парничарите; недостаток на референца за името на извршеното кривично дело, заедно со соодветните членови од законот што го товарат; недоста-

ток на одговор на аргументите на обвинетите/парничарите (за сите овие аспекти има примери од судската пракса).

Исто така постојат прашања што припаѓаат во делот на судската одлука што не може да бидат предмет на евалуација, како што се: предметот на пресуда, соодветниот применлив закон, даденото решение за предметот, убедлива карактеристика на причините за пресудата што влијаат врз материјата.

Се додека е засегната постапката за евалуација на судските одлуки, евалуаторите ќе селектираат бројка од десет одлуки годишно за секој судија врз основа на активноста на судијата за секој месец од годината.

4.9 Евалуација на работен кадар

4.9.1 Евалуација на судските работни кадри во судовите во Унгарија

Помошници во работата на судиите се:

- а) вработени лица со диплома по право: судии практиканти и судски секретари, и
- а) вработени лица без диплома по право: судски службеници, други лица вработени во судот.

Работодавачот - од претседателот на окружниот суд до претседателот на Врховниот суд - е задолжен постојано да ја оценува работата на вработените во судовите, да ги отстранува недостатоците во нивната работа и да ги признава врвно извршените работни активности.

Едно лице кое е вработено во судот мора да биде предмет на евалуација во пишана форма по три години од неговото назначување и на секои шест години по неговата прва евалуација. Покрај тоа, една вонредна евалуација се врши:

- а) пред назначувањето судија практикант на местото судски секретар;
- б) при аплицирање за судското место судски секретар;

в) пред назначување на раководител на суд на неодредено време.

Целта на евалуацијата е непристрасно да се разгледа работата на вработеното лице во судот, да ги открие неговите знаења, способности и лични особини по однос на работата и со тоа да помогне во стручното развивање.

Само добро-оправдани искази може да бидат вклучени во извештајот. Во постапката на евалуација мора да биде вклучен претставник на организацијата за застапување на интересите ако тоа го побара вработеното лице во судот. Овој претставник е овластен да даде забелешки за содржината на извештајот.

Вработеното лице во судот мора да биде информирано за напишаниот евалуационен извештај. Директниот раководител на вработеното лице во судот е присутен кога се презентира евалуациониот извештај. Лицето вработено во судот е овластено да даде пишани забелешки за содржината на извештајот. Против невестинити искази или искази со кои се повредуваат неговите/нејзините лични права – ако евалуаторот не го поправи извештајот во рок од 15 дена – тој/таа има право да започне судска постапка.

Ако работодавачот забележи состојба што укажува дека лицето вработено во судот е несоодветно за своите задачи, евалуацијата мора да се изврши што побрзо.

Пишаниот извештај ја содржи евалуацијата на лицето вработено во судот во делот на неговото знаење, точност и трудољубивост, писмено и усно изразување. Во случај кога предмет на евалуација е раководител на суд, тогаш се оценува квалитетот на работата на одделот што е под негово управување.

4.9.2 Истражување за евалуација на работниот кадар во холандското судство

Едно истражување за евалуација на работниот кадар претставува мерен инструмент што е дел од системот за целосен квалитет – RechtspraakQ. Самите судови одлучуваат кога сакаат да извршат такво истражување, иако насоките зацртуваат дека тоа треба да се стори еднаш на секои четири години. За разлика од истражувањата за задоволството на клиентите, судовите не мора да ја информират

јавноста за резултатите, но ги користат нив за правење на внатрешни поправки.

Темите врз кои овие истражувања често се фокусираа во изминатите години се начинот на раковоство, развивањето вештини, притисокот од работните активности, развивање на експертиза и квалитет во делот на аутпутот. Судовите го користат ова истражување за да добијат систематски повратен одговор од вработените за најважните предмети што влијаат врз организацијата. Најголемиот број на судови одредуваат ова истражување да го спроведе Prisma, консултанство основано од страна на Судскиот совет и јавното обвинителство за да ги подржи судовите и јавното обвинителство во подобрувањето на квалитетот. Prisma има развиено листа на основни прашања за да овозможи споредби помеѓу самите судови. Покрај овие основни прашања, судовите исто така вклучуваат прашања што се релевантни за нивната сопствена специфична организација. Prisma врши надзор врз спроведувањето на истражувањето, ги анализира резултатите и истите ги презентира на судскиот одбор. Prisma исто така помага на судските одбори во користењето на резултатите за продуцирање на планови за подобрување.

Еднаш во две години се изготвува извештај што ги содржи агрегираните резултати и нивна анализа и во него на пример се дискутира за трендот на бројките, односно се укажува на развојот во евалуациите на работните кадри. Советот ги користи овие агрегирани резултати за да ја формулира Стратешката агенда.

Во моментот една проектна група го ажурира истражувањето во делот на евалуацијата на работните кадри. Поголемиот број судови имаат спроведено одреден број истражувања, но тие посакуваат да ја подобрат споредливоста и подобро да ги идентификуваат трендовите на евалуациите низ времето. Во исто време судовите имаат потреба од инструмент, кој освен што ќе мери, ќе нуди и појасни маркери каде организацијата треба да се промени или каде нејзиниот правец треба да се поправи. Со нови студии ќе се обезбеди тоа за двете потреби.

4.10 Евалуација на клиенти

4.10.1 Правен барометар: евалуација на јавното мислење за правниот систем во Белгија

Правниот барометар претставува опсежно истражување на јавното мислење за правниот систем на Белгија. Избрано е тоа да биде телефонско истражување потпомогнато со информатички технологии бидејќи целта е да се повторува во редовни интервали.

Беше користен теоретски модел за развивање на барометарот во кој неколку аспекти на ставови беа дефинирани и за истите се правеше разлика, правниот систем беше поделен на неговите составни делови и се составуваше решавачкото влијание на карактеристиките на респондентите врз нивните ставови. Со развиеното истражување првенствено ќе се искажат мислењата, односно вербалните изрази на ставовите. Може да се направи преглед на поимот правен систем преку следните четири аспекти: институции, практичари, постапки и политика. Во концептуалниот модел мислењата за овие различни аспекти на правниот систем беа поврзани со серија на потенцијални фактори што имаат влијание: фактори на човечката личност, социодемографски основни карактеристики (на пр. образование, професија); знаења за правниот систем; искуство во граѓанскиот или кривичниот правен систем; улогата на медиумите (на пр. видот на весниците што едно лице ги чита) и претпочитување на политичка страна (на пр. за која партија едно лице гласа). Теоретскиот модел се користеше како почетна точка за конструирање на прашалникот. По 18 месеци подготвителна истражувачка работа прашалникот беше подготвен за распределба. Неговата конечна верзија беше составена од четири категории прашања: еден општ дел (што содржеше прашања со кои се истражува довербата на луѓето во правниот систем и други институции, нивното задоволство од правниот систем општо, и тн), дел за граѓанско право, дел за кривично право и дел за основните карактеристики (променливи за кои со претходното истражување се мислеше дека вршат влијание врз јавното мислење; факторите на човечката личност беа исклучени бидејќи тие мора да се прегледат со помош на скаларни индикатори, а вклучувањето скаларни индикатори би го направил инструментот погломазен).

Првото истражување се одржа во 2002 година, второто во 2007 година. За секое истражување:

- 97% од прашањата беа исти;
- популацијата беше составена од граѓани постари од 15 години со престој во Белгија;
- По „чистењето“ беше задржан примерок од белгиската популација на +/- 3.200 респонденти. (тоа е еден репрезентативен примерок за факторите старост, пол и географска локација).

Неколку интересни резултати се:

1. За општата доверба во правниот систем:

На респондентите им беше поставено следното прашање: „Можете ли да ни кажете дали имате доверба во правниот систем општо?“ Одговорите покажуваат дека 42.6% (во 2002 година) и 66% (во 2007 година) од граѓаните на Белгија изразија целосна или умерена доверба во нивниот правен систем. Споредено со други институции од Белгија, правниот систем – во смисла на јавна доверба – следи по образовниот систем (86% во 2002 година и 93% во 2007 година, полицијата (66% во 2002 година и 83% во 2007 година) и парламентот (55% во 2002 година и 70% во 2007 година). По правниот систем следат две други институции, имено Црквата (41% во 2002 година и 47% во 2007 година) и новинарството (40% во 2002 година и 44% во 2007 година).

2. За функционирањето на правниот систем:

Овој аспект се истражуваше со помош на шест теми: (а) информации за правниот систем, (б) самото функционирање на правниот систем, (в) промени во функционирањето на правниот систем, (г) очекување на фер судење, и (д) јасноста на правниот јазик што се користел. Во поглед на третата тема, 47% (2002 година) – 46% (2007 година) од респондентите сметаат дека немало промени во функционирањето на правниот систем, додека 19% (2002 година) – 18% (2007 година) сметаат дека функционирањето се влошило, и 28% (2002 година) - 30% (2007 година) сметаат дека функционирањето се подобрило.

3. Повеќето одговори од вториот барометар значително се разликуваат од тие од првиот, но јавното мислење за промените во

функционирањето на правниот систем остана исто. Според тоа, значителните разлики веројатно се резултат на севкупната добра општествена клима во 2007 година. Всушност, довербата во различните институции се зголеми на ист начин.

4. Може да се даде препорака дека сите актери во правниот систем треба да продолжат со подобрување на неговото функционирање и дека е сосема неопходно да се зголеми и оптимизира комуникацијата за тоа дејство и неговото извршување.

4.10.2 Евалуација на клиентите во Холандија

Истражувањето за евалуација на клиентите претставува важен мерен инструмент на системот за целосен квалитет – Rechtspraak. Истражувањето покажува какви резултати еден суд бележи по однос на различните аспекти на квалитетот како што се утврдени во статутот (прописите) на судот и статутот на секторот. Истражувањето за евалуација на клиентите е важно за мерењето на различните индикатори на мерниот систем за работните изведби во судството. Едно такво истражување овозможува на судовите да откријат како нивните клиенти ги оценуваат нивните услуги. Холандските судови обично спроведуваат такво истражување еднаш на секои две години. Истражувањето ги опфаќа парничарите и тие што соработуваат со судот на стручно ниво (познати како „стручни партнери“). Примери за последната група се адвокати, јавни обвинители, агенции за управување со социјално осигурување, одбор за заштита на деца, и тн. Во општи црти судовите ги спроведуваат истите истражувања. Помеѓу темите за кои се прашуваат респондентите се степенот до кој тие се задоволни со административното располагање на предметот (на пр. да се контактира вработен во судот преку телефон), времетраењето на судската постапка и нивната посета во судот (на пр. приватност во чекалната). Во истражувањето се нагласуваат активностите на судиите во поглед на воочената експертиза и постапувањето со респондентите. Се прашуваат луѓе, кои не се стручни од таа област, за нивното искуство по некој одреден предмет, додека оние што се стручни се прашуваат за нивното севкупно искуство.

Спроведување на истражувањето

Самите судови одлучуваат кога ќе спроведат истражување/анкета за евалуација на клиентите. Според насоките тие тоа треба да го

прават најмалку еднаш на секои четири години. Судовите се повеќе решаваат истражувањата да се спроведуваат во локални групи, на пример истражувања за судови со средна големина, големи судови и апелациони судови. Со спроведување на заедничко истражување се овозможува да се споредат резултатите и се олеснува учењето еден од друг.

На стручните партнери им се праќаат прашалници. Парничарите се анкетираат и им се поставуваат прашања по судските рочишта. Во некои судови анкетите ги водат стручни анкетари. Други судови решаваат анкетите да ги водат свои сопствени кадри. На директниот контакт помеѓу работните кадри на судовите и парничарите се гледа позитивно, но истражувањата со кои раководат стручни анкетари изгледа дека даваат поверодостојни информации.

Во многу судови истражувањето го спроведува Prisma. Тоа е консултативно тело основано од страна на Судскиот совет и канцеларијата на јавното обвинителство за да помогне на судовите и јавните обвинителства во промовирањето на квалитетот. Prisma има изработено стандарден прашалник. Доколку посакат, судовите може да додадат прашања во него. Prisma го помага спроведувањето на истражувањето и решава за анализите на резултатите и нивната презентација во рамки на одборот за управување со судот. Исто така Prisma им помага на одборите за управување со судови во толкувањето на резултатите во планови за подобрување.

Резултатите

Резултатите од истражувањето се поделени во две категории, имено на парничари и на стручни партнери и истите се прикажани по сектор. Тие се користат во судовите за да се подобри организацијата и службата. Одредени судови организираат панели на клиенти како следна активност по истражувањето за евалуација на клиентите. Тоа значи поканување на стручни партнери за потемелно да се дискутира евалуацијата на судската служба.

Податоците се користат надворешно за информирање на јавноста за работните активности извршени од страна на судот. Одредени делови од истражувањето за евалуација на клиентите се презентираат од страна на судот како клучен индикатор. Тоа претставува процент на респонденти кои се задоволни во поглед на следите теми:

- експертиза на судијата;
- правна целовитост на одлуките (ова прашање се поставува само на стручните партнери);
- разбирање за предметот што се дискутира;
- објаснение за/на каква основа се темели одлуката;
- непристрасност на судијата;
- делокруг што судијата го дозволува на страните за презентација на нивниот предмет;
- степен до кој судијата ги слуша позициите на страните;
- способност на судијата да се соживее со ситуацијата;
- времетраење на судските постапки;

Извештајот за клучниот индикатор се објавува со Годишниот извештај за судството. Агрегираните резултати се вклучени во самиот годишен извештај.

Еднаш на секои две години Prisma објавува извештај што ги содржи агрегираните податоци и една анализа на истите податоци. Една од работите со која PRISMA се справува е разликата помеѓу првото и второто мерење во судовиите. Со тоа се покажува дали клиентите забележуваат некакво подобрување во квалитетот. Агрегираните податоци исто така ги користи и Советот, на пример во разговорите за цените со министерот и формулирањето на Стратешката агенда.

Нови развојни активности

Во моментот една проектна група прегледува како може да се ажурира истражувањето за евалуација на клиентите. Повеќето судови имаат спроведено такви студии. За да се направи тоа потребен е силен труд. Се размислува и за тоа што некои од прибраните податоци имаат само ограничено значење за судовите со што се намалува заинтересираноста на судовите за истражувањата. Истовремено е јасно дека квалитетот мора да се прикаже на надворешниот свет. Податоците што имаат ограничено значење за судовите може

се уште да бидат важни за Судскиот совет по однос на надворешното известување. Студијата има за цел да продуцира ажурирано истражување што ќе се цени и користи подобро од страна на судовите и со која истовремено ќе се задржи должноста да се биде одговорен.

4.11 Управување со информации, ревизија и известување

4.11.1 Управување со информации во Белгија

Еднаш годишно судовите, јавните обвинителства (правосудниот/судскиот систем) и Вишиот совет мора да изготват одреден број на извештаи.

1. Судовите и јавните обвинителства мораа да приложуваат извештаи за нивната годишна активност од 2000 година. Во 2006 година оваа обврска беше заменета со извештај за извршени активности во кој вклученоста на неколку теми беше законски пропишана: состојбата во поглед на персоналот, организацијата, информациските технологии, политиките и планирањето, соработката со други инстанци, инпутот, капацитетот и аутпутот на предмети и незавршените судски предмети. Секој субјект, во рамки на судскиот систем, мора годишно да изготви и поднесе извештај до парламентот и владата како и до Вишиот совет. Вишиот совет сметаше дека еден таков извештај што е повеќе насочен кон извршените работни активности треба исто така да се користи од страна на судовите и јавните обвинителства како инструмент за управување со нивниот годишен циклус на политики.

2. Покрај тоа, од судовите и јавните обвинителства се бара да пополнат прашалник за начините на примена на внатрешната контрола. Тоа засега ограничен број на мерки на внатрешна контрола што се сумирани во Судскиот кодекс, на пр. инспекција на судовите од страна на обвинителствата.

3. Вишиот совет законски е задолжен да известува за општото функционирање на судовите и јавните обвинителства врз основа на сите информации со кои тој располага, како и за начините на примена на внатрешна контрола што тие ги практикуваат и што се овозможени со Судскиот кодекс. Основната намера на тоа беше да се разменат добри практики.

Произлезе дека извештаите не исполнија одреден број на очекувања во делот на тие што беа потребни за нивна подготовка како и во делот на оние што ги користат.

Со вклучувањето на проектот „Внатрешно и надворешно известување на судскиот систем“ во неговиот 2005 – 2008 повеќегодишен план, Вишиот совет одлучи да ги оцени (и најверојатно ќе ги пренасочи) овие форми на известување според следната логика:

- Судовите и јавните обвинителства имаат внатрешна потреба од објективни информации за да функционираат оптимално. Тоа ги засега информациите што мора секое лице да ги обезбеди на други лица со цел да се дозволи процесите да продолжат оптимално, и информациите што надзорниците ги обезбедуваат на управите со цел да се врши мониторинг на судовите и јавните обвинителства за да се исполнат формулираните цели.

- Заинтересираните страни, како што е граѓанинот (даночниот обврзник) и парламентот, имаат потреба од информации за да можат да го оценат функционирањето на судскиот систем и неговата законитост. Судовите и јавните обвинителства треба јасно да покажат на општеството дека тие соодветно и ефикасно ги имаат користено средствата што им биле ставени на располагање.

- Информациите мора да се собираат во систем за управување со информации што многу брзо може да ја генерира информацијата што и е потребна на внатрешната (на пр. управата) како и на надворешната (на пр. Вишиот совет) заинтересирана страна.

4.11.2 Подобрување на ревизиите на судскиот систем што ги врши белгискиот Виш совет за правда со цел да го поттикне неговиот процес на внатрешна контрола.

Цел

Да создаде стручен оддел за вршење ревизии во рамки на Вишиот совет за правда:

1. што ќе може да испорачува веродостојни и важечки наоди на судовите и јавните обвинителства и ќе поттикнува препораки што ќе ги мотивираат сите магистрати и ќе го подржи персоналот да презема активности и да управува со своите субјекти;

2. што ќе препорачува иницијативи за овозможување на тоа управување за секоја надворешна организација што е надлежна во поглед на судството: тоа вклучува отстранување на (правни) пречки за таа цел и обезбедување на соодветни служби за тоа да се подржи;

3. што ќе ги применува препораките од Комисијата за заеднички консултации и истражување на Вишиот совет споменат во (1) и (2), заедно со други извори на податоци за официјално да формулира препораки за подобрување на функционирањето на судскиот систем.

Преземени иницијативи по септември 2004 година

Со цел да се подржи судскиот систем колку што е можно повеќе во постигнувањето на своите цели без притоа да се загрози неговата независност, Вишиот совет во неговиот повеќегодишен план за 2005-2008 година вклучи различни проекти за да ја подобри политиката и управувањето на судовите и јавните обвинителства:

- поттикнување на внатрешното управување на судот и јавното обвинителство од страна на управниците и сите надзорни магистрати и персонал;
- поттикнување на внатрешно известување за тие врски во ланецот на производство што се одговорни за извршување на процесите во рамки на разумни временски рокови;
- поттикнување на надворешно известување за да се оправдат искористените средства пред граѓаните и носителите на одлуки (парламент, влада, министер за правда);
- извршување на оперативни ревизии и контроли во судскиот систем за да се охрабрат судовите и јавните обвинителства да инсталираат рамка на управување, да планираат активности за подобрување, и да ги спроведуваат тие акциски планови како одговор на наодите и дадените препораки.

Во 2006 година беше основана ќелија од четири ревизори во рамки на Вишиот совет за да развијат, со теренска работа, стручен пристап на вршење ревизии што е соодветен за судскиот систем.

Со помош на оперативни ревизии што се спроведуваат од перспектива на внатрешна ревизија (препораки наменети за управата на судот или јавното обвинителство) беа целосно истражени еден апелационен суд како и суд за прекршоци и јавно обвинителство во поглед на ризиците за текот на производство на пресуди и досиеја на јавното обвинителство и мониторингот на истите.

Тековна состојба и визија за иднината на ревизорските активности во судскиот систем

Евалуацијата на тие ревизии јасно укажува дека тој пристап, со кој главно се целат претходно споменатите цели, влијаеше врз управителите на судовите и јавните обвинителства каде што беше извршена ревизија. Точните наоди и препораки не може да се игнорираат без цврсти аргументи. Подготвувањето и преземањето акција по однос на тие наоди и препораки тогаш е исто така најдобрата опција за страната каде е извршена ревизија. По се, механизмот што е вграден во процесот на вршење ревизии за систематско продолжување на активностите, што по однос на формулираните препораки го презела страната која била предмет на ревизија, го охрабрува систематското подобрување на процесот на внатрешно управување.

Во еден судски систем, што е изграден од голем број на мали и средни субјекти, пристапот што е насочен кон резултатите на ниво на извршените ревизорски активности не може да се ограничи на ревизија направена врз неколку (проблем) судови или/и јавни обвинители годишно. Ревизијата може да биде важен мотор за модернизација на судскиот систем ако сите субјекти се прегледуваат врз основа на ревизорска стратегија.

Една од стратешките цели е да се врши ревизија во делот на системот за мониторинг основан во рамки на судовите и јавните обвинителства. Управниот тим (надзорници и управители на одделенија) треба да ја почитува таа цел. Во субјектите потребно е да се врши ревизија попречно и по ниво за да се вклучат сите во тој мониторинг и да се охрабрат меѓусебните консултации за таа цел.

Со истражувањето на процесот на мониторинг на највисоко ниво започнат е ограничен под-процес за да се обезбеди инверзно пропорционално влијание врз развивањето на управувачки ставови помеѓу раководителите, да се обезбеди основање на структури на

управување и да се обезбедат активностите што се потребни за да се исполнат локалните и пошироки цели во полето на квантитетот и на квалитетот, и да се намали бројот на нерешени судски предмети до степен што може да се оправда.

Реализацијата на една ревизорска стратегија е возможна само преку развивање на ембрионална ревизорска клетка во стручно одделение за вршење ревизија во рамки на Високиот совет за правда.

4.11.3 Внатрешна ревизија на судовите во Република Литванија

Треба да се забележи дека принципот на независност на судовите при делење правда мора да се испочитува кога се врши ревизија (во текот на вршењето ревизија во делот на економските и финансиските активности на судовите и исто така во текот на внатрешната ревизија).

Согласно член 2 од Законот за Националната судска управа, Националната судска управа е одговорна за внатрешната ревизија во окружните, регионалните и регионално управните судови, и во Националната судска управа. Поради тоа внатрешното одделение за ревизија (во понатамошниот текст одделение) е основано во рамки на структурата на Националната судска управа (во понатамошниот текст Управа). Одделението претставува независна поделба на Управата што е директно потчинето и има одговорност пред директорот на Управата. Активностите на одделението се организирани и се реализираат согласно законите и другите правни акти со кои се регулираат функциите на централизираната внатрешна ревизорска служба. Годишниот акциски план, што е координиран заедно со директорот на Управата, претставува основа за активностите на одделението.

Одделението има за цел да спроведува независна и објективна истрага и да обезбедува консултации за да осигура подобрување на активностите на окружните, регионалните и регионално управните судови и тие на Управата. 65 предмети спаѓаат во рамки на ревизијата што ја врши одделението. Одделението е независно од активностите на институциите што се предмет на ревизија, од нивните процедури на внатрешна контрола и не одговара за нив. Одделението има за цел систематски и сеопфатно да ја оцени внатрешната контрола и управувањето со ризици за да помогне во подобру-

вањето на ефикасноста на активностите и да помогне на институциите, што се предмет на ревизија, да ги спроведат стратешките и други планови, програми и постапки.

Задачите на одделението се:

- да врши ревизија и да оцени дали системот на внатрешната контрола на институциите, што се предмет на ревизијата, е доволен и ефикасен, дали нивните активности (освен за делење правда) се во согласност со законите и условите од другите правни акти, нивните локални правни акти, дали податоците за финансиските и економските активности се сеопфатни и разбирливи, дали дефинираните цели и задачи се исполнети;
- да продуцира објективни информации, препораки и наоди за активностите на институциите што се предмет на ревизија, за состојбата во која се наоѓа внатрешната контрола, за спроведувањето на стратешките и други планови, за програмите за активности, за идентификуваните ризици од активностите и истите да ги достави на раководителите на институциите што се предмет на ревизија.

Со извршување на своите задачи одделението ги исполнува следните најважни функции:

➤ Врши ревизија врз и го/ја оценува:

- функционирањето на внатрешниот контролен систем (дефинирани внатрешни правила, ефикасност, адекватност и мониторинг на внатрешните контролни постапки, распределба на функции, рационалност на употребата на интелектуални ресурси и други), ефикасноста на управувањето со фактори на ризици;
- усогласеноста на активностите со обврските од законите на Република Литванија, одредбите на Владата на Република Литванија, други правни акти;
- спроведувањето на одлуките на Судскиот совет и прописите на директорот на Управата што ја засегаат ревизијата;

- спроведувањето на стратешките и други планови, усогласеноста на активностите според нивните цели и намени, спроведувањето на програми за распределување на државниот буџет, ефикасноста и резултатот од искористените финансиски средства, државната и самоуправната сопственост.
 - точноста на податоците во финансиските извештаи и извештаите за активности, соодветноста, објективноста и навремената презентација на информации за сметката (контото) на институцијата;
 - управувањето и искористувањето средства од ЕУ, странските институции или фондови;
 - управувањето со сопственост, неговите записи и заштитата;
 - безбедноста, ефикасноста на информациските системи и проектите за информациски системи;
- Согласно барањата на Европската комисија ги врши задолжителните инспекции во делот на користење помошни средства;
 - Подготвува извештаи за внатрешните ревизии со заклучоци и препораки како да се поправат недостатоците откриени во текот на внатрешната ревизија и како да се подобрат активностите и внатрешната контрола на институцијата што била предмет на ревизија;
 - Подготвува извештаи за внатрешните ревизии и ги доставува на раководителите на институциите што биле предмет на ревизија, а тие ги усвојуваат одлуките за спроведување на препораките произлезени од внатрешната ревизија;
 - На писмено барање од Судскиот совет, одделението подготвува и доставува завршни извештаи за внатрешна ревизија или нивен преглед на Судскиот совет; барањето се доставува на директорот на Управата кој одлучува за поднесувањето на извештајот за внатрешна ревизија или неговиот преглед;
 - Врши мониторинг на напредокот (активности по внатрешната ревизија);

- Го подготвува годишниот извештај за активностите на одделението.

Со одделението раководи раководител на одделение кој е независен и одговорен пред директорот на Управата. Постојат 10 одобрени субјекти во одделението, но сепак 4 субјекти се комплетирани (раководител и 3 постари внатрешни ревизори). Сите вработени на одделението се државни службеници вработени од страна на директорот на Управата согласно законот за државна служба.

4.11.4 Внатрешна ревизија при Судската инспекција на Вишиот совет на магистратурата на Романија

Мисија

На Судската инспекција на Советот и се доделува клучна улога во модернизирањето и зголемувањето на правната ефикасност во Романија преку исполнување на следните задачи:

- да истражува и информира по однос на активностите на судовите и јавните обвинителства;
- да ги контролира активностите на судовите и јавните обвинителства;
- да нуди помош во управувањето со средствата за подобрување на квалитетот на актот за правда (согласно Водичот на критериумите за вршење на инспекции во судовите и јавните обвинителства).

Активности

- Судската инспекција редовно врши преглед на активностите на судовите и јавните обвинителства и на активностите на судиите поединци во поглед на: придржувањето до процедуралните норми за регистрација на барањата; системот за распределба на предмети по случаен избор; системот за планирање на судските сесии; изрекување на судски одлуки; обработка на судските одлуки; комуникација на одлуки; извршување на судски одлуки; управувачката ефикасност и исполнување на обврски што произлегуваат од законите и прописите со цел да се осигура работниот ред на судот и адекватен квалитет на судската служба (во согласност со Одредбата за организација и функционирање на Вишиот совет за магистратура);

- Судската инспекција во судовите ќе идентификува досиеја што се постари повеќе од една година и што се наоѓаат во првостепени судови и досиеја постари повеќе од 6 месеци за кои е поднесена прва и втора жалба и ќе ги идентификува причините за доцнењата на постапките, ќе го анализира функционирањето на системот за распределба на предмети по случаен избор и дали принципот за постојаност на панелот на судски постапки е испочитуван, и во рамки на јавните обвинителства ќе го идентификува статусот на досиејата што се постари повеќе од една година од моментот на регистрација и досиејата постари повеќе од 6 месеци од почетокот на кривичните истраги (согласно акцискиот план).

- Судската инспекција извршува верификации, по барање на Пленумот на Советот, по однос на жалбите поднесени од различни тужители и по однос на жалбите поднесени од страна на судии и обвинители за нивната кариера, независност и стручна репутација. Со резултатите од овие верификации се формира основата за одлуките на Пленумот и на двата оддели на Советот во поглед на мерките што се воведуваат за организацијата и функционирањето на судовите / јавните обвинителства, за дисциплинските мерки против судии / обвинители, и тн.

Структура

Судската инспекција е организирана во 2 служби: инспекциска служба за судии и инспекциска служба за обвинители.

Развој на верификациите

- Одобрување на инспекцијата – Пленумот/одделите ќе усвојат одлука со која се одобрува инспекцијата и се одредуваат судовите/ обвинителствата каде што ќе се извршат верификациите и предметот на верификациите.

- составување на инспекциските тимови – инспекторите ги именува раководителот на соодветната инспекциска служба:

- известување за инспекцијата – за инспекцијата се известува судот/обвинителството што ќе подлежи на таа инспекција пред датумот предвиден за извршување на контролата;

- подготовка на инспекцијата - ако е потребно пред инспекцијата може да се побараат податоци од судот/обвинителството што ќе биде предмет на инспекција;
- претставување на инспекцискиот тим – тоа ќе биде сторено во присуство на раководителот на судот/јавното обвинителство и исто така ќе се укаже на целите, времетраењето и планирањето на инспекциските активности;
- спроведување на инспекцијата – инспекцијата не смее да ги попречува нормалните активности на судот/обвинителството. Од начините на прибирање на податоци ние можеме да ги споме-
неме следните: консултирање на сите релевантни записи и доку-
менти и разговори со судии, обвинители и помошен персонал кој
е активен во соодветниот суд/јавно обвинителство и разговори
со други лица што се поврзани со активностите на односната инс-
титуција како што е претседателот на повисокиот суд/повисо-
кото обвинителство;
- затварање на инспекцијата – по извршувањето на сите верифи-
кации—инспекторите ќе разговараат со судиите/обвинителите
од институциите што биле предмет на верификација и ќе ги пре-
зентираат заклучоците од контролата со цел судиите/обвини-
телите да можат да формулираат мислења и да дадат информа-
ции за сите значајни аспекти по однос на активноста на судот/
обвинителството. На крајот, инспекцискиот тим ќе се сретне со
раководителот на судот/обвинителството за да ги презентира
заклучоците од инспекциите;
- обработка на извештајот – Судската инспекција сигнализира за
недостатоците и формулира конкретни предлози за нивно
отстранување;
- објавување на извештајот – извештајот ќе биде презентираан на
Пленумот на ВСМ/одделите. По одобрување на предлозите од
страна на Пленумот, извештајот ќе се достави на судот/обвини-
телството што било предмет на инспекцијата за да го информира
и да превземе мерки за отстранување на недостатоците во рок од
30 дена од завршувањето на инспекцијата. Доколку извештајот
сигнализира дисциплински работи, тој ќе биде доставен исто
така до соодветната дисциплинска комисија.

Известување за активностите

За активноста на Судската инспекција општата јавност се информира преку четири водичи за активностите што таа ги врши (имено: Водичот со кој се основаат критериумите за спроведување на инспекции во судовите и обвинителствата, Водич со кој се основаат критериумите за предистражни постапки за судии и обвинители, Информациски водич за лица заинтересирани да ја известат Судската инспекција, Информациски водич за лица заинтересирани да ги известат дисциплинските комисии, и истите се објавени на сајтот на Вишиот совет на магистратурата.

Последниот извештај за статусот на досиеја постари повеќе од една година од датумот на регистрација и досиеја постари повеќе од шест месеци од почетокот на кривичните истраги, што се наоѓаат во обвинителствата или во одделенијата за кривични истраги, е објавен на веб страната на Советот. Извештајот вклучува предлози за реформа во делот на активностите за кривично гонење и подобрување на управувањето со обвинителствата / судовите. Со него се предлагаат мерки како што се: дополнување на шемите за обвинители и помошен персонал во обвинителствата, спроведување на предметни верификации од страна на раководствата на обвинителствата, подеднаква распределба на предмети, подобрувања во активностите на службениците и бироата за регистрација на обвинителствата, регистрација на сите жалби во регистарот за кривични предмети, и тн.

4.12 Надворешна комуникација

4.12.1 Надворешна комуникација во Данска

Судската управа на Данска има одделение за комуникации. Ова одделение е одговорно за внатрешна и надворешна комуникација. Активностите на надворешната комуникација вклучуваат:

- веб страна на данските судови, www.domstol.dk
- списание што излегува на секои три месеци, „Danmarks Domstole“;
- еден годишен извештај за активностите на данските судови;
- соопштенија за медиуми;

- годишни средби со претставници од медиумите.

Покрај тоа, секој суд има своја сопствена веб страна. Ист дизајн и еднообразен сет на темплати се користат на www.domstol.dk и на поединечните веб страни на судовите.

Судовите немаат назначено посебни портпароли за медиумите. Во некои случаи претседателот судија одговара на прашањата поставени од медиумите. За пресуди што се од заедничка корист судот најчесто објавува соопштение за медиумите на веб сајтот на судот.

Судската управа на Данска ја олеснува работата на комуникациската мрежа. По еден вработен од секој суд е вклучен во оваа мрежа. Комуникациската мрежа има за цел да ја подобри внатрешната и надворешната комуникација на данските судови и да ја осигура координацијата помеѓу судовите.

Членот на мрежата ги координира прашањата од медиумите особено при надворешната комуникација.

4.12.2 Надворешна комуникација во Холандија

Судии задолжени за односи со медиуми

Секој суд во Холандија има еден или повеќе таканаречени „судии задолжени за односи со медиуми“, кои се назначени како портпароли што ќе комуницираат со медиумите. Во принцип нивната улога е да комуницираат со медиумите за поединечни предмети по кои постапува судот. Сите судии задолжени за односи со медиуми се среќаваат два пати во годината за да дискутираат за нивното искуство со медиумите во текот на претходните шест месеци. Обично темите вклучуваат инциденти со медиумите каде на пример приватноста на обвинетиот или сведокот е повредена. Судскиот совет координира специјални курсеви за обука на овие судии, вклучувајќи обуки во кои судиите се снимаат.

Во 2003 година судиите задолжени за односи со медиуми изработија сет на упатства за медиумите кои подоцна беа обновени. Новото упатство за медиуми ги објаснува интересите што се вклучени во работите по однос на јавната природа на делење правда и како и кој ги мери овие интереси. Упатството исто така разјаснува што медиумите можат да очекуваат од кадрите на судовите и како

судовите треба да ги известуваат медиумите пред, во текот и по судските постапки. Со него исто така се уредуваат одреден број на практични работи.

Покрај упатствата, Советот има објавено прирачник за судии задолжени за односи со медиуми. Овој прирачник содржи најдобри практики за односи со медиуми и има за цел да помогне на судиите задолжени за односи со медиумите во одговарањето на секојдневните прашања, како на пример што ќе се снима, а што не, совети за интервјуа и тн.

Јавни информации за ученици

Секоја година околу 30.000 ученици од средното образование посетуваат судско рочиште. Со цел да ги подготви учениците за нивната посета холандското судство има развиено кампања за да ги заинтересира младите луѓе во судството и делењето правда. Оваа кампања ги содржи следните елементи:

- посебен веб сајт за ученици (на возраст помеѓу 12-16 години) www.rechtspraakvoorjou.nl;
- комична книга за судството во Холандија;
- прирачник за учители;
- посета на судско рочиште;
- филм во кој еден судија постапува по предмет за развод на брак.

Отворени денови

Холандското судство организира Отворен ден во судовите на секои три или четири години. На тој ден сите судови во Холандија организираат различни активности за пошироката јавност. На пример, посетителите може да присуствуваат на судски рочишта – глума, или да поставуваат прашања на претседателот на судот или да ги посетат ќелиите за притвор на осомничени во судските згради. На последниот Отворен ден судовите беа посетени од приближно 33.000 посетители.

Веб сајт

Досега еден од најважните инструменти на програмата за информирање на јавноста е веб сајтот „Rechtspraak.nl“. Главната структура на холандскиот официјален судски веб сајт, што се покажа како многу популарен меѓу правните стручњаци, е составена од база на податоци за пресуди. По помалку од шест години од неговото започнување во 1999 година бројот на посетители се зголеми експоненцијално.

Пресудите за предмети што имаат голем публицитет се објавуваат во анонимна форма веднаш штом се изрече пресудата. Понекогаш, особено за комплицирани и контроверзни предмети, судовите објавуваат билтени за медиумите со преглед и објаснение за пресудата. Овие соопштенија за медиуми ги пишува советник за комуникации или судија задолжен за односи со медиуми кој работи во консултации со судијата кој постапува по предметот.

Информации од учесници во судски рочишта

Минатите месеци холандското судство беше фокусирано на подобрување на информациите што ги прима од страна на учесниците во судски рочишта. Се покажа дека искуствата на учесниците во судските рочишта може многу да се разликува од нивните очекувања. Често ова резултира во разочарување од судскиот систем. Холандското судство развива посебен интернет сајт преку кој ќе ги подготвува граѓаните за судските постапки. Граѓаните, кои ги изнесуваат своите предмети во рамки на под-околниот сектор, имаат право самите да расправаат по својот предмет и немаат потреба од адвокат.

4.12.3 Политики на надворешна комуникација во Романија

Советот презема мерки за надворешната комуникација на која се гледа како на средство за подобрување на сликата што јавноста, парничарите и медиумите ја имаат за Советот и судовите. Поради тоа, ВСМ го усвои Водичот на добри практики за соработка помеѓу судовите, обвинителствата и медиумите што содржи информации за активноста на претставникот на ВСМ како координатор на портпаролите на судовите и обвинителствата како и норми што овозможуваат ефикасна и брза комуникација со претставници од медиумите бидејќи по нивните прашања се постапува по режим на итност.

На веб сајтовите на Советот и судовите (главно на сајтовите на апелационите судови) објавени се информациски водичи за парничари со цел да се подобри надворешната комуникација. Тие содржат видови на постапки и жалби за 31-на област од правото што се од вистинска помош за тие кои имаат потреба да започнат постапка во еден суд или да поднесат жалба. Целта на овие водичи е да им се помогне на граѓаните да ја разберат правната терминологија.

Исто така, на веб страната на ВСМ се прикажани *четири водичи што содржат соодветни податоци за активностите и надлежностите на Судската инспекција и за постапките за известување на Судската инспекција и дисциплинските комисии* од страна на заинтересирани лица (Водич со кој се основаат критериуми за извршување на инспекции во судови и обвинителства, Водич со кој се основаат критериуми за предистражни постапки за судии и обвинители, Информациски водич за лица заинтересирани да ја известат Судската инспекција, Информациски водич за лица заинтересирани да ги известат дисциплинските комисии) со цел да се изврши дисеминација на информации за активностите на Судската инспекција.

Покрај тоа, беа направени важни чекори во зголемувањето на свеста за значењето на комуникациите со јавноста за правниот систем во рамки на проектот за комуникациска стратегија на ВСМ финансиран од Светска банка што заврши во 2007 година. Така, по неколку консултации со портпаролите од судовите и обвинителствата, претставниците на медиумите и граѓанското општество, беа идентификувани главните недостатоци на тековната комуникациска стратегија и беше дадена серија на конкретни предлози од страна на проектниот тим за реформирање на институцијата на портпароли преку вклучување на службеници за врски да помагаат на портпаролите-магистрати од ВСМ, преку воведување на постојани програми за стручно усовршување на портпароли и практично усовршување на тие кои во почетокот се регрутирани како портпароли и преку создавање на центри за медиуми во сите апелациони судови, во обвинителствата што се дел од апелационите судови и Советот. Исто така беше предложен акциски план за 2008-2013 година со цел да се спроведат овие предлози. Во меѓувреме, главните задачи за спроведување на предлозите ќе бидат дадени на работна група што ќе биде составена за таа цел во рамки на ВСМ. Во следниот временски период ќе бидат поднесени мерки до Пленумот на

Советот за нивно одобрување со цел да се спроведе комуникациската стратегија.

5. ЗАКЛУЧОК

Голем број на различни активности се развиваат во рамки на судствата на сите земји каде беше спроведено истражување. Во земји со судски совет овие активности за квалитет обично резултираат од тесната соработка помеѓу советот и судовите. Стадиумот на спроведување на различните активности за квалитет се разликува по земја: во некои земји се предвидуваат активности за квалитет, но се уште не се спроведуваат; во други земји активностите се во полн ек (и веќе се предмет на евалуација)

Во поглед на управувањето со квалитетот две групи земји можат да се идентификуваат: 1) земји во кои се развиваат различни активности за квалитет во рамки на систем за квалитет, и 2) земји во кои постојат различни активности за квалитет, но немаат систем за квалитет што ќе ги обединува сите активности.

Работната група верува дека не е неопходно да се има систем за целосен квалитет, иако некои земји навистина настојуваат да создадат таков систем на крајот. Главна цел каде што е засегнато управувањето со квалитет треба да биде создавањето на активности за квалитет за да се осигура структурно и постојано подобрување на квалитетот.

Работната група размислува за вниманието што се повеќе се посветува на активностите за квалитет како на важен развој за судството бидејќи тоа покажува дека судството е динамична организација што е отворена на промени и е расположена да развива нови активности.

Иако на зголеменото влијание за квалитетот во рамки на судството може да се гледа како на позитивен развој, другите аспекти како што е квантитетот не смее да се заборават. Никогаш не треба вниманието да се фокусира само на квалитетот или квантитетот: Европските судства треба да настојуваат да прават рамнотежа помеѓу квалитетот и квантитетот. Навистина многу голем предизвик...

6. Листа на учесници

	Земја и организација	Име	Контакт детали за информации од областа на активностите за квалитет
1	Австрија, Министерство за правда	Г-дин. Реинхард Хингер	reinhard.hinger@bmj.gv.at T : +43 1 52152/2228
2	Белгија, Висок совет за правда	Г-дин. Герт Верваке, претседател на Високиот Совет за правда Г-дин. Жан-Мари Сискот, управител на Високиот совет за правда	geert.vervaeke@hrj.be jean-marie.siscot@hrj.be
3	Данска, Судска управа (Domstolstyrelsen)	Г-дин. Ниелс Грубе, судија во Врховниот суд, претседател на одборот на данската Судска управа Г-ца. Герд Синдинг, раководител за реформи и развој Г-дин. Клаус Ругард, заменик раководител за финансии и развој	NielsGrubbe@Hoejesteret.dk T : (+45) 33 63 27 50 gsi@domstolsstyrelsen.dk T : (+45) 70 10 33 22 kru@domstolsstyrelsen.dk T : + 45 33 92 95 39
4	Финска, Министерство за правда	Г-дин. Сакари Лауканен раководител за развој Министерство за правда	Sakari.Laukkanen@om.fi T : +358 50 354 7169
5	Унгарија, Национален совет за правда (Országos Igazságszolgáltatási Tanács)	Г-дин. Арпад Орос судија во Врховниот суд, член на Националниот совет за за правда Г-дин Петер Сакрози раководител на одделението за меѓународни работи, канцеларија на Националниот совет за за правда	orosza@legfelsobb.birosag.hu T : +36 1 268 46 03 F: +36 1 268 45 15 nkf@oith.birosag.hu T : +36 1 312 74 27 F: +36 1 331 37 20
6	Латвија, Судска управа	Г-ца. Агња Карлсоне, раководител на отсекоот за односи со јавност	agnija.karlson@ta.gov.lv T : +371 7063807 F: +371 7063805

		Г-ца. Анда Плејксне, извршен заменик директор на одделението за работна организација на судовите	
7	Литванија, Национална судска управа (Nacionaline Teismų Administracija)	Г-ца. Ернеста Грусекајте, раководител на одделението за меѓународни односи Алгис Норкунас, потпретседател на судскиот совет, судија во Врховниот суд на Литванија	ernestag@teismai.lt T : +37 05251 4126 a.norkunas@lat.lt T : +370 5249 1200.
8	Судски совет на Холандија (Raad voor de rechtspraak)	Г-ца. Марја Ван Куик, секретар – директор на Судскиот совет на Холандија Г-ца. Елске Ван Амелсфорт – Ван Дер Кам, советник за стратегии и организациски развој Г-ца. С.С. Флаес, офицер за политики и меѓународна соработка	m.van.kuijk@rechtspraak.nl T : +31 70 361 98 64 e.van.amelsfort@rechtspraak.nl T : +31 70 361 9806 c.c.flaes@rechtspraak.nl T : +31 70 361 98 84
9	Романија, Врховен совет на магистратурата (Consiliul Superior al Magstraturii)	Г-ца. Александрина Радулеску, судија член на Вишиот совет на магистратурата Г-ца. Дијана Минка, правен советник во одделението за европски работи, меѓународни односи и програми, советник во одделението за европски работи, меѓународни односи и програми.	alexandrinaradulescu@csm190 9.ro T : + (40) 21 319 81 89 F: + (40) 21 311 69 44 diana.minca@csm1909.ro T : + (40) 21.319.81.89 F: + (40) 21.311.69.44 www.csm1909.ro T : + (40) 21 311 69 48 F: + (40) 21 311 69 44

ЕВРОПСКА МРЕЖА НА СОВЕТИ ЗА СУДСТВОТО (ЕМСС)

Работна група за управување со квалитет на ЕМСС Регистар на активности за квалитет (Прилог кон Завршниот извештај)

Будимпешта, мај 2008 година

РЕГИСТАР НА АКТИВНОСТИ ЗА КВАЛИТЕТ

Прилог кон Извештајот на Работната група за управување со квалитет на ЕМСС

1. МИСИЈА, ВИЗИЈА И СТРАТЕГИЈА

1. Развивање на мисијата и визијата на првостепените судови (Белгија)

Високиот совет го олеснуваше изготвувањето на мисијата од страна на првостепените судови. Исто така беше обезбеден поттик за развивање на визија од страна на првостепените судови.

2. Визија и вредности (Данска)

Визијата и вредностите на данските судови претставуваат суштински дел за квалитетното работење на данските судови. По усвојувањето на визијата и вредностите, данските судови работеа во делот на спроведувањето на истите во секојдневниот живот на организацијата. Како дел од ова спроведување Судската управа и поединечните судови секоја година развиваат акциски план. Како почетна точка на тргнување сите акциски планови ги користат централните сфери на дејствување за кои согласен е Одборот на гувернери на данските судови. За повеќе информации видете го пасусот 4.1 од извештајот.

3. Мисија, визија и стратегија (Унгарија)

Во Република Унгарија управувањето со судовите и статусот на членовите на судството се уредени со закони. Овие закони беа детално анализирани и усвоени од Парламентот во текот на правната реформа во втората половина на 1990-те години. Законите може да бидат изменети и дополнети само со 2/3 мнозинство гласови и оваа одредба има за цел дополнително да ги зајакне уставните гаранции за независност на судството.

Националниот совет за правда (НСП), што законски претставува самоуправувачко тело на судството, ги сработи и усвои мисијата и визијата за судството за периодот од својот мандат – шест години. НСП редовно врши преглед на својата мисија и визија што се формулирани во јавна одлука. На сличен начин НСП редовно дискутира за теми од областа на управувањето со судовите и издава регу-

латорни одлуки што се полноважни за сите судови (освен за Врховниот суд).

4. Мисија, визија и стратегија (Латвија)

Мисијата, визијата и стратегијата на судовите и Судската управа (СУ) се дефинирани во „Работната стратегија на Министерството за правда за 2007-2009 година“ и во „Работната стратегија на СУ за 2008-2010 година“. Во нив постојат дефинирани задачи што треба да се спроведат на среден рок. Инструментите за мерење на квалитетот се исто така дефинирани и треба да се набљудуваат. Тој документ е претставен на судовите за тие да ги знаат развојните планови за следните години. Работната стратегија исто така се користи за буџетско планирање за следните години.

5. Мисија и визија (Литванија)

Сите судови подготвуваат нивни стратешки планови на активности за тригодишен период при што оригиналниот план го доставуваат до Министерството за финансии и доставуваат една негова копија до Националната судска управа

6. Мисија и визија (Холандија)

Секоја стратешка агенда опфаќа мисија, визија и одреден број на цели. Мисијата на судството е иста за секоја агенда, деталите за визијата може да бидат променливи, и целите може да се разликуваат за секоја агенда. Кога Советот започнува да формулира нова агенда, тој врши евалуација до кој степен биле постигнати и непостигнати целите од претходната агенда. Тие цели што не биле постигнати ќе се најдат во новата агенда. Секоја цел е конвертирана во бројка на специфични резултати што мораат да се постигнат за да се разјаснат целите. Со резултатите исто така се кажува кој има првенствена одговорност за нивна реализација: самиот Совет, националните седници на раководители на сектори или судските одбори. Со тоа се овозможува да се даде правец за спроведување на агендата. Во своите годишни планови Советот и судовите укажуваат што тие планираат да сторат за да ги постигнат нивните цели при што нивните постигнувања се запишуваат во годишните извештаи.

2. СИСТЕМ ЗА ЦЕЛОСЕН КВАЛИТЕТ

1. Воведување на CAF-моделот (Данска)

Судовите на Данска од неодамна го воведоа моделот CAF („EFQM“ за јавниот сектор) со цел да се овозможи вршење споредби помеѓу различни судски системи и правилно да се оценува нивното работење. Во почетокот моделот се спроведуваше во мал размер при што главна цел беше да се зголеми степенот на знаење за него (моделот) кај раководителите на судовите и работниот кадар. За тоа да се направи моделот беше опишан во списанието на данските судови што се печати на секои три месеци и што се испраќа на секој нивни вработен. Освен тоа, претседателите на судовите заедно со управната група на Судската управа имаат извршено само-оценување.

2. Евалуација на квалитетот на изречените пресуди од страна на судовите (Финска)

Предложените показатели со Проектот за квалитет, во надлежност на Апелациониот суд на Рованјем, Финска, ќе создадат основа за идните работни активности во делот на квалитетот како и за мониторингот на квалитетот и неговите подобрувања. Показателите на квалитет се состојат од 6 области на оценување што опфаќаат вкупно 40 критериуми на квалитет како што се: 1. постапка (9 критериуми); 2. пресуда (7 критериуми); 3. постапување со странките и други учесници во судските постапки (6 критериуми); 4. брзина на судските постапки (4 критериуми); 5. стручни вештини и способност на судијата (6 критериуми); и 6) организација и управување со судските пресуди (8 критериуми) Показателите се објавени на англиски, фински, француски и шведски јазик (англиска верзија на Евалуација на квалитетот на судските пресуди, март 2006 година, ISBN 951-53-2874-8). За понатамошни информации ве молиме да го прочитате пасусот 4.2 од извештајот и/или да го контактирате Главниот судија на окружниот суд на Oulu Harri Mäkinen или судијата Анти Савела (види ги контакт деталите на стр. 33 од регистарот).

3. Прописи што се формулирани од страна на НСП (Унгарија)

НСП е активен во формулирањето на системот за управување со квалитет во судството. Активностите на судовите се регулирани со прописи за различните аспекти на судско функционирање. Претседателите на окружните и апелационите судови мораат редовно да известуваат за спроведувањето на одлуките на НСП.

4. Индикатори за квалитет (Латвија)

Во Латвија индикаторите за квалитет се основани за две области: за квалитетот на судскиот систем, и за управувањето со судовите и обезбедувањето материјално техничка основа. Индикаторите за квалитет на судскиот систем вклучуваат работи како што се бројот на одлуки донесени од судијата за регистрација на земјиште, времетраењето на судските постапки (специфицирано во согласност со нивото на суд и по сектор), бројот на првостепени судски одлуки што се одложени или поништени со жалбена постапка. Во областа на управувањето со судовите индикаторите ги вклучуваат бројот на донесени судски одлуки за прекршочни предмети (по сектор), бројот на работни места за судските работни кадри, бројот на судии на 100.000 жители, и бројот на методолошки активности како што се семинари и обуки.

5. Прописи за квалитетот (Холандија)

Во јадрото на холандскиот систем за квалитет на судството - Rechtspraak се наоѓаат прописите за квалитет на судовите и на различните судски сектори. Со прописите за квалитет се доближуваат управувачките аспекти и тие што припаѓаат на функционирањето на судството. Прописите формираат контролен список во кој се вклучуваат сите аспекти за кои Советот смета дека се од важност за квалитетот на судството и оправданите барања на заинтересираните страни. Во тој список се опишуваат активностите што треба да се реализираат без да се пропише начинот на нивна реализација: Тоа е работа на самите судови. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.2 од извештајот.

6. Систем за мерење на квалитетот на судството (Холандија)

Преку овој систем судските одбори можат постојано да го мерат квалитетот на функционирањето на судството во нивните судови и во соодветните судски сектори. Резултатите се користат за понатамошни подобрувања таму каде што за тоа има потреба. Постојат пет мерни области: непристрасност и интегритет на судиите, експертиза на судиите, заемно дејство на персоналот со парничарите, единство на правото, брзина и навремено вршење на судските постапки. Развиени се норми и мерни инструменти за сите индикатори за секоја област. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.2 од извештајот.

7. Систем за мерење на квалитетот на судството (Романија)

Системот за мерење на квалитетот на судството има две компоненти: периодични и поединечни евалуации на судии и обвинители, и редовни инспекции во функционирањето на судовите и обвинителствата и инспекции во работните активности на судиите поединци. Периодичната и поединечна евалуација се извршува на секои три години и се состои од пет аспекти: ефикасност, квалитет на преземените активности, интегритет, обврска да се продолжи со постојано стручно усовршување и организирање на специјализирани курсеви и пополнување на управни функции само за судии и обвинители кои имаат раководствени позиции. Развиени се норми и мерни инструменти за секој критериум.

Судската инспекција на Вишиот совет на магистратурата редовно врши инспекции во работните активности на судовите и обвинителствата и во работните активности на судиите поединци. Тоа може да засега работи како што се усогласеноста со процедуралните норми за регистрација на барањата, системот за распределба на предмети по случаен избор, известување за одлуките и нивното доставување, и сигнализирање на недостатоците и формулирање на предлози за нивно отстранување. Исто така Судската инспекција ги проверува известувањата испратени до Советот во поглед на несоодветните активности на судиите што резултираат во основа за поведување дисциплински мерки против нив.

3. ЛИДЕРСТВО И УПРАВУВАЊЕ

1. Семинари за управување (Австрија)

Претседателите на повисоките апелациони судови („Oberlandesgericht“) организираат долгорочни семинари (неколку работилници што се одржуваат на неколку дена во период од 18 месеци) за судии со цел тие да се обучат во полето на управувањето и администрацијата. Основни информации: управувањето на судовите главно го вршат судиите (претседателите на судови, судии именувани за претседатели и сенати составени од судии). За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.3 од извештајот.

2. Лидерство и управување (Данска)

Еден модул за лидерство и управување е дел од задолжителната програма за обука на млади заменици судии. Покрај тоа, подоцна во

кариерата на замениците судии им се нуди широка програма за обука што се фокусира на лидерство и личен развој.

Исто така се овозможува на службениците, кои покажуваат интерес за лидерство и управување, опширна програма за обука што се фокусира на лидерство и управување. Учеството во оваа програма е задолжително за именување на лица на одредени позиции.

Во поглед на именувањето претседатели во окружните судови улога игра тестот со кој се оценуваат лидерските и управните вештини на кандидатот и тој од 2006 година претставува дел врз кој се темели одлуката на Советот за назначување на судии.

Претседателите на окружните судови, двата високи суда, Врховниот суд и генералниот директор на Судската управа заедно посетуваат семинари за лидерство и управување што се организираат четири пати во годината. Меѓу другите теми на кои се дискутира на тие семинари се само оценувањето, времето за обработка на предметите, употребата на информации за управни цели, управувањето со персоналот и организацијата на судовите.

За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.3 од извештајот.

3. Семинар за прашања од областа на управувањето (Латвија)

Главните судии на окружните и регионалните судови се сретнуваат два пати во годината на семинар за прашања од областа на управувањето. Помеѓу другите прашања на семинарите се дискутира за стратешкиот развој на судскиот систем, за статистиките на судовите, за бројот на примени жалби по однос на секој суд, за управувањето со човечки ресурси и за организацијата на работата на судот.

4. Лидерство и управување (Литванија)

Претседателот на Апелациониот суд на Литванија ги организира и контролира управните активности на Апелациониот суд на Литванија и неговите судии и активностите на регионалните судови и нивните судии. Претседателот на Врховниот управен суд на Литванија ги организира и контролира управните активности на регионално-управните судови и нивните судии. Претседателот на регионалниот суд на Литванија ги организира и контролира управните активности на регионалните судови и нивните судии како и на управните активности на окружните судови и нивните судии во рамки на неговата територија. Претседателот на окружниот суд ги

организира и контролира управните активности на окружниот суд и неговите судии.

5. Развивање на вештини на управување за (идни) судски управители во Холандија

Судскиот совет на Холандија има развиено таканаречена Програма за развивање на вештини (РВ) на управување што е насочена кон судските управители, односно кон претседателите, претседателите на сектори и оперативните директори. Кандидатите кои успешно ќе ја завршат РВ-програмата се примаат во РВ-групата на кандидати од која ќе бидат избрани идните претседатели. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.3 од извештајот.

4. ПОСТАПУВАЊЕ ПО ЖАЛБИ

1. „Народен правобранител“ во „Oberlandesgericht“ (Австрија)

Од 1 ноември 2007 година во секој од 4-те високи апелациони судови („Oberlandesgericht“) има судии кои работат како „народни правобранители“ и постапуваат по жалби. Со нивното воведување се започна со користење на систем за регистрација на видовите на жалби и на исходот од постапките по поединечни жалби (на ниско ниво).

2. Подобрување на постапувањето по жалби во рамки на судскиот систем (Белгија)

Целта на овој проект е да се создаде систем за непречено постапување по жалби во рамки на судскиот систем и да се овозможи на Високиот совет лесно да ги извршува жалбените постапки, како и подобро да известува за жалбите и да му се овозможи да формулира соодветни препораки за подобрување на функционирањето на судскиот систем преку имање информации за севкупната состојба на поднесените жалби.

Еден законски предлог, заснован на мислењето на Високиот совет, беше даден на разгледување во претставничкиот дом. Беше креирана база на податоци што ќе ги содржи сите жалби за судскиот систем. Базата на податоци беше креирана на начин што ќе може да се користи од страна на судовите и јавните обвинителства во стандардните жалбени постапки по усвојувањето на законот и неговото стапување на сила. Тоа не ги спречува заинтересираните субјекти на судскиот систем доброволно да ја користат базата на податоци.

Базата на податоци е подготвена и Високиот совет ги регистрира жалбите што ги добива. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.4 од извештајот.

3. Постапување по жалби (Данска)

Една процедура за постапување по жалби беше дел од Актот за делење правда кога беше основан Специјалниот обвинителен и ревизорски суд. Покрај другото, судот се занимава со предмети што се однесуваат на дисциплински санкции против судии и помлади судии и со предмети за разрешување на судии и помлади судии. Исто така е возможно да се поднесе жалба против судија или помлад судија до претседателот на судот каде што е вработен судијата. Специјалниот обвинителен и ревизорски суд и претседателите на судовите не можат да ги разгледуваат правните мислења на еден судија. Тие можат само да го разгледаат однесувањето на судијата, односно неучтивото однесување или невниманието во поглед на напредокот на еден предмет.

4. Постапување по жалби (Унгарија)

Со прописот на НСП се уредува процедурата на постапување по жалби и се налага таа да ја следат сите страни во спорот. Една жалба може да биде поднесена од страна на тужител до претседателот на окружниот суд кој врши надзор врз работата на судот или судијата.

5. Постапување по жалби (Литванија)

Судскиот совет и претседателот на судот каде еден судија е вработен или претседателот на кој било повисок суд имаат право да разгледуваат жалби за активностите/однесувањето на судиите во Република Литванија. По разгледување на жалбата страната може да предложи поведување на дисциплинска постапка преку поднесување на образложен предлог за поведување дисциплинска постапка до Комисијата за судска етика и дисциплина. Во случај Комисијата за судска етика и дисциплина да прифати поведување на дисциплинска постапка против судијата, за поведената дисциплинска постапка треба да одлучува Судот на честа на судството. Една одлука на Судот на честа на судството може да се обжали во Врховниот суд во рок од десет дена од нејзиното донесување.

За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.4 од извештајот.

6. Постапување по жалби (Холандија)

Постапката е еднообразна за сите судови и е дизајнирана за обработка и регистрација на жалби за работата на судиите, помошниот работен кадар и судот како целина. Жалбите можат да бидат за постапувањето на судските службеници со странката, за наводни процедурални грешки или за одложени судски рочишта. Еднообразниот регистар на жалби овозможува да се идентификуваат и решаваат структурални проблеми и тој функционира во насока на подобрување на организацијата на судот и неговото услужување на јавноста.

7. Постапување по жалби (Романија)

Не постои еднообразен регистар на жалби. Сепак, може да се поднесат жалби до претседателите на судовите и главните обвинители на обвинителствата за начинот на постапување на судските службеници со странките, за одложени судски рочишта или за ставот на судиите и главните обвинителите. Тие мораат да го информираат тужителот за преземените мерки. Жалбите може да се поднесат до Вишиот совет на магистратурата при што Судската инспекција ќе ги направи потребните верификации.

5. PEER REVIEW - СТРУЧЕН ПРЕГЛЕД/ОЦЕНУВАЊЕ НА РАБОТАТА НА ЕДЕН КОЛЕГА

1. Peer review (Данска)

Во 2004 година Окружниот суд на Копенхаген спроведе пилот проект за квалитетот на правните совети и водењето на судските постапки. Една работна група дефинираше неколку индикатори на квалитет и потоа спроведе истражување за да се измери до кој степен тие учествуваат во правните совети и во текот на судските постапки. Истражувањето го спроведоа судии од самиот Окружен суд на Копенхаген. Судиите од судот формираа групи за квалитет. Потоа еден претставник од една група ги прегледуваше правните совети и присуствуваше на судските рочишта што ги водат судии од друга група.

2. Peer review (Холандија)

Peer review – прегледот во најголем дел има за цел да го подобри функционирањето на судиите поединци и повеќе се фокусира на бихевиоралните аспекти отколку на судските аспекти. Тој придонесува за поотворена култура во рамки на професијата во која работ-

ните активности што ги врши еден поединец во судницата може да се дискутираат и подобрат.

Peer review-прегледот може да се изврши на различни начини од кои едниот е преку методот на снимање со кој судското рочиште се снима и потоа за тоа се дискутира со судијата. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.5 од извештајот.

3. Peer review (Романија)

Peer review-прегледот не е специфичен инструмент што се користи во романскиот судски систем, но тој индиректно резултира од фактот што судовите мораат да дискутираат за прашања од областа на неединствена пракса. На овој начин во рамки на секое одделение судиите ги анализираат одлуките што самите ги изрекле или ги анализираат други судии кои изрекле различни решенија за иста фактичка околност и право. Прашањата за неединствена судска пракса мораат да се решаваат на ниво на апелациони судови по одржани разговори и состаноци со судиите. Ако тоа е невозможно, обвинителството што е дел од Високиот суд за касација и правда ќе биде известно за да покрене втора жалба во интерес на правото.

6. ВРЕМЕ ЗА ОБРАБОТКА НА ПРЕДМЕТИ И РАБОТНИ ПРОЦЕДУРИ

1. Времетраење на судските постапки (Австрија)

Постои информациски систем за времетраењето на судските постапки (граѓански и кривични) што се заснова на бази на податоци. Основни информации: Работната норма на судовите и главните чекори во судските постапки се зачувуваат преку ИТ (спореди ги претходните информации за состанокот во Хаг „Квалитетот на судството - Обиди во Австрија - Времетраење на судските постапки“; 071025 Quality Management Austria.pdf)

2. Цели за времето за обработка на предмети (Данска)

Претставниците на окружните судови и судската управа ги утврдуваат заедничките цели за времето за обработка на предмети во окружните судови. Вистинското време за обработка на предметите подоцна се објавува во годишниот извештај на секој окружен суд. Тој извештај исто така ја покажува продуктивноста на судот и продуктивноста на судиите, замениците судии и судските службеници. Продуктивноста се пресметува со споредување на бројот на решени

предмети со бројот на редовните еквиваленти во судот. Одделението за статистика на Судската управа е одговорно за прибирање на потребните информации од судовите и за изготвување на годишните извештаи. Врховниот суд и високите судови утврдуваат нивни сопствени цели. За годишниот извештај, за времето за обработка на предмети и за слични работи често се дискутира на семинари организирани за претседатели на судови. Тие се спомнати подолу. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.6 од извештајот.

3. Заеднички комитет за работните процедури (Данска)

Во 2006 година беше создаден заеднички комитет за работните процедури во судовите во кој учествуваат претставници на обвинителствата, полицијата, адвокати, заменици судии, медицинско-правниот совет и други. Заедничкиот комитет основа работни групи за работи каде повеќе страни се одговорни за моментумот во еден предмет. На пример, една група моментално работи на целосно опишување на работниот тек за специфичен вид на кривични предмети. Тоа има за цел да отстрани непотребни работни постапки за да се намали времето за обработка на предметот. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.6 од извештајот.

4. Консултанти за најдобри практики (Данска)

Формиран е еден тим за најдобри практики составен од вработени кои работат како консултанти за обработка на предмети и обични судски кадри. Задачата на тимот за најдобри практики е да ги набљудува работните процедури, да предложува нови начини на работење, да собира информации и да осигура споделување на знаење. Само една консултантка работи во моментот поради обемот на работите во делот на спроведувањето на судската реформа, но се планира да се регрутираат повеќе консултанти во 2008 година. Едната консултантка во моментот е вработена на полно работно време од страна на Судската управа, но нејзината канцеларија се наоѓа во окружен суд во друг дел на Данска. Пред да стане консултантка за најдобри практики таа има работено како помлада судика, а пред тоа како адвокатка. Како консултантка за најдобри практики на неа и беше овозможена обука за консултант за обработка на предмети и обука за lean-менаџер.

5. Време за обработка на предмети и работни процедури (Унгарија)

Со законските одредби се бара од судиите да ги обработуваат судските предмети во рамки на разумен временски период. Во случај на

нивно непочитување страните во постапката можат да поднесат жалба. Претседателите на судовите мораат редовно да го известуваат НСП за бројот и природата на предмети што стојат отворени подолго од две години. Во целата земја бројот на ненавремено обработени предмети значително се намали последните години. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.6 од извештајот.

6. Време за обработка на предмети и работни процедури (Литванија)

Список на предмети за кои сослушувањето трело подолго од една година се испраќа да повисокото управно и контролно тело, до Националната судска управа и до Судскиот совет ако тој тоа го побара. Според насоката на Судскиот совет, Националната судска управа ги генерализира причините зошто истрагите во предметите се одвиваат подолго од 1 година и ги испраќа своите заклучоци на Судскиот совет.

7. Индикатори (Холандија)

Судскиот совет секоја година објавува одреден број на индикатори за секој суд со кои се одредува квалитетот на пресудите, продуктивноста, финансиите, организацијата и најновите развоји. Овие индикатори се проследени со анализа за секој суд и споредби со други судови. Тоа е едно од средствата со кое Советот овозможува увид на политичарите и општеството во функцијата и функционирањето на судскиот систем. Тие индикатори исто така може да се користат за дискусии и како основа за согласувања во консултациите помеѓу Советот и поединечните судови.

8. Време за обработка на предмети (Холандија)

Во едно општество како целина времето што е потребно за завршување на правните постапки е важен поим за начинот на вреднување на работите што ги врши едно судство. Времетраењето на 27 постапки се публикува како индикатор за секој суд одделно.

Почнувајќи од 2009 година, публикациите (од 2008 година) ќе укажат на процентот на предмети што биле заокружени во рамки на одреден стандарден временски период. Советот склучи одделни договори со поединечните судови за обемот на подобрување и за постигнување на стандардното време за обработка на предмети.

9. Прибирање на статистички податоци (Романија)

Вишиот совет на магистратурата преку Заводот за статистика редовно прибира податоци за различните аспекти што се поврзани со активностите во судството како што се: бројот на предмети што ги завршиле судовите и обвинителствата, шемите за работниот кадар и празните работни места во судовите и обвинителствата и ефективната работна норма за еден судија/обвинител споредено со просечната работна норма за еден судија/обвинител. Судските статистики се користат како инструмент за оценување на активностите на судовите и обвинителствата и времетраењето на постапките. Извештаите, што се засноваат на статистички податоци, се објавуваат и презентираат на Пленумот на ВСМ кој може да одлучи дали да ги извести другите засегнати институции како што се Министерството за правда или Јавното обвинителство што е дел од Високиот суд за касација и правда. Статистичките податоци можат да служат како средство за поново разгледување на шемите за работниот кадар во судовите и обвинителствата, за реорганизација на одредени судови или за основање претставништво и за пренос на одлуки.

7. ОБУКА

1. Обука на судии и други вработени (Австрија)

Умрежувањето на вработените со слични задачи активно се подржува преку организирање на редовни семинари, средби и тн. Тоа се разликува во зависност од нивото каде умрежувањето се случува. Одредени семинари ги организира Судската управа додека другите се организираат на локално ниво или дури од страна на Друштвото на судии. *[слично на информациите од ДК]*

2. Умрежување (Данска)

Умрежувањето на вработените со слични задачи активно се подржува преку организирање на редовни семинари, средби и тн. Тоа се разликува во зависност од нивото каде умрежувањето се случува. Одредени семинари ги организира Судската управа додека другите се организираат на локално ниво или дури од страна на синдикатите.

3. Е-учење (Унгарија)

Основањето на системот што се заснова на судско информациски знаења се реализира во форма на проекти за обука и системско-информатички развојни активности. Главната цел на напредокот е да се подобрат теоретските и практичните знаења на судиите, нивните јазични вештини, подобро да комуницираат меѓу самите себе и да се осигура директниот пристап до извори на информации. Канцеларијата на Националниот совет за правда и Унгарската судска академија се одговорни за националното образование и за обука на унгарските судии, судиите кандидати, судиите со малку пракса и правниот персонал (библиотекари, ИТ референти). Покрај обновувањето на обуката во делот на своите методи што се темелат врз практични основи, внесот на информации од страна на колеги и специјалисти кои се вработени во судските институции станува се поважен. Интегрираниот судско-библиотечарски систем Корвина е развиен со помош на сопствени средства. Важноста на тој развој е да се обединат во еден систем географски разделените 27-те судски библиотеки / архиви и 114-те депозитарни библиотеки / архиви. Преку ова подобрување сите збирки на судски документи може да се преземат и да се имаат на располагање. Интегрираниот систем исто така обезбедува пристап до електронски документи. Проектот Transition Facility овозможува да се користат методите на модерното образование за возрасни и доживотното учење. До нив е дојдено благодарение на советите на специјалистите преку твининг соработката и преку создавање на систем за е-учење во рамки на тоа. Истовремено ќе се подготват материјали за четринаесет електронски курсеви преку воведување на рамковен систем за електронско учење. ИТ компонентата за снабдување на проектот обезбедува модерни компјутерски библиотечарски/архивски работни станици за секоја од 27 судски архиви. Со понатамошните повици за распределба на средства ќе се обезбедат работни станици за корисниците на библиотеките/архивите со цел истите да станат „остров на учење/дознавање“ и корисниците да имаат пристап до целата информациска мрежа.

Развојот на комуникацискиот систем вклучува реализација на форуми и билтени за што придонес дава националниот обучавач на судии и судските и библиотечарски/архивски институции што соработуваат. За овие нови сервиси се изразува надеш дека ќе почнат со работа од 2009 година.

4. Програма за обука (Унгарија)

Во Унгарија обуката на судии е централизирана во рамки на Канцеларијата на Националниот совет за правда. Унгарската судска академија (УСА), со која управува НСП, е основана на 1 септември 2006 година со цел да ја обезбедува обуката во судството. Потпирајќи се на институционалниот потенцијал на академијата, нејзината главна цел е да го подржи ефикасното функционирање на судовите со научен и образовен центар според највисоки европски стандарди. Наставата на академијата вклучува почетна обука за судски секретари и постојана обука на судии како и обука на судски персонал. УСА исто така служи како информативен и документациски центар. Таа развива и координира теоретски и практични програми за обука (3-5 дена времетраење). Таа обезбедува постојана обука за искусни судии во форма на стандардни програми, конференции, семинари што се фокусираат на ново законодавство (вклучувајќи го правото на ЕУ) како и обука во делот на судските, толкувачките и управувачките вештини за претседатели на судови и подпретседатели.

5. Обука (Латвија)

Развиена е годишна програма за обука на судии и судски кадри. Се обезбедува почетна обука за судии кои почнуваат да извршуваат судски задачи; редовна обука се обезбедува за сите судии зависно од работниот стаж. Се обезбедува исто така повремена обука што е поврзана со некои специфични прашања. Обуката ја обезбедува Центарот за судска обука на Латвија кој дава повратен одговор на Судската управа. Првите чекори кон е-учењето се развиваат преку проектот што се финансира од Европскиот фонд за бегалци. Ќе бидат направени материјали за електронска обука на судски толкувачи за да им се помогне во изучувањето на рускиот јазик. Тоа ќе биде важна алатка за подобрување на е-учењето општо.

6. Обука (Литванија)

Министерството за правда е одговорно за организација на обуки за судии. Тоа исто така создава програми и методолошки материјали, но програмите за обука на судии, прописите за образовните тестови, наставата и распоредите, видовите обука, нејзиниот делокруг и финансирање и други документи што се поврзани со предавањето на обуката ги одобрува Судскиот совет.

7. Судски центар за обука (Холандија)

SSR (Центар за обука и студии за судството на Холандија) обезбедува почетна обука за идни судии и јавни обвинители. SSR исто така игра важна улога во постојаната наобразба на судии или јавни обвинители. Освен тоа, тој обезбедува обука и постојано образование за правни и помошни кадри, вклучувајќи секретари во судовите и јавните обвинителства. SSR нуди голем број на курсеви што опфаќаат судски работи, но исто така нуди курсеви за обука во делот на управувањето и други стручни вештини.

8. Постојано образование (Холандија)

Промовирањето професионален пристап е важен предмет за судскиот систем. Покрај суштинскиот правен квалитет (знаење), оваа тема вклучува вештини, ставови и искуства на судии и правни помошни кадри. Утврден е национален стандард за постојаното образование со цел да се осигура експертизата на судиите и правните помошни кадри. Овој стандард е поставен на 30 часови годишно за судија и правен помошник и се применува од 1 јануари 2009 година. Постојаното образование значи образование за одржување и зголемување на знаењето и вештините што се потребни за сегашната положба. 30 часовниот стандард може да се постигне преку присуствовање на курсевите за знаење на правото и на работилниците за вештини. Постојаното образование не вклучува курсеви за управување или почетно образование што е дизајнирано да подготви едно лице да стане судија или правен помошник. Придржувањето до стандардот се регистрира годишно и се оценува на средба со раководителот на одделението на засегнатото лице.

9. Стручна обука на судии и обвинители (Романија)

На предлог на Националниот институт за магистратурата (НИМ), ВСМ секоја година ја одобрува програмата за почетна обука на правни ревизори (студенти во НИМ кои следат двегодишна теоретска и практична настава што завршува со дипломски испит во НИМ. Потоа дипломците се назначуваат од страна на ВСМ во судовите и обвинителствата како практиканти судии и обвинители за период од една година) и програмата за постојана стручна обука на магистратите (програмата содржи податоци за календарот на семинарите, темите на семинарите, локацијата, број на учесниците и тн). Магистратите се обврзани да следат стручни курсеви и обуки најмалку еднаш на секои 3 години. Исполнувањето на таа обврска е критериум за поединечната евалуација на судиите и обвинителите. Постојаната стручна обука воглавно се однесува на магистратите и е

организирана на централно ниво од страна на НИМ, а во територијата ја организираат апелационите судови во координација со НИМ.

8. ПРОЦЕНКА НА КВАЛИТЕТОТ И СУДСКИОТ КВАЛИТЕТ

1. Обезбедување на квалитет преку „мониторинг“ или „ревизија“: Внатрешна ревизија (Австрија).

Во Австрија судовите подлежат на „Innere Revision“ – внатрешна ревизија-на секои пет до седум години. Внатрешната ревизија ја вршат судии (не надворешни експерти) и се однесува на судовите како на еден цел субјект. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.8 од извештајот.

2. Воведување корпоративни вредности (исто така наречено позитивна деонтологија) (Белгија)

Точката на тргнување е идејата дека судскиот систем е обезбедувач на услуги за граѓаните и општеството. Беше изработен еден меморандум за запознавање и беше испратен до сите магистрати, претседатели на Советот на адвокатура и членови на Високиот совет со барање да ги пренесат нивните можни реакции по однос на меморандумот. Во есента 2007-ма беа разменети идеи во поглед на ова помеѓу магистрати и заинтересирани страни (вклучувајќи адвокати и граѓанското општество) по регион. Сите идеи ќе бидат ставени во извештај што ќе биде презентираан и за кој ќе се дискутира на семинар во мај 2008 година.

3. Евалуација на квалитетот на изречените пресуди од страна на судовите (Финска)

Предложените показатели со Проектот за квалитет во надлежност на Апелациониот суд на Рованјема, Финска, ќе создадат основа за идните работни активности во делот на квалитетот, како и за мониторингот на квалитетот и неговиот развој. Показателите на квалитетот се состојат од 6 области на оценување што опфаќаат вкупно 40 критериуми на квалитет, имено: 1. постапка (9 критериуми); 2. пресуда (7 критериуми); 3. постапување со странките и други учесници во судските постапки (6 критериуми); 4. брзина на судските постапки (4 критериуми); 5. стручни вештини и способност на судијата (6 критериуми); и 6) организација и управување со судските пресуди (8 критериуми). Показателите се објавени на англиски, фински, француски и шведски јазик (англиска верзија на Евалуација на квалитетот на судските пресуди, март 2006 година, ISBN

951-53-2874-8). За понатамошни информации ве молиме да го прочитате пасусот 4.8 од извештајот и/или да го контактирате Главниот судија на Окружниот суд на Oulu Harri Mäkinen или судијата Анти Савела (види ги контакт деталите на стр. 32 од регистарот).

4. Проектите за квалитет на судовите во надлежност на Апелациониот суд на Рованјема, и Апелациониот суд на Хелсинки и Проектот за квалитет на окружните судови на Финска (Финска)

Целта на овие проекти за квалитет е да се подобри работењето на судовите така што при извршувањето на судските постапки ќе бидат исполнети најстрогите критериуми за фер судење, одлуките ќе бидат солидно оправдани, и службата на судовите ќе биде финансиски достапна за клиентите поединци. Главниот метод на работа се состои од систематска дискусија помеѓу судиите и помеѓу судиите и заинтересираните страни. Работни групи за квалитет се формираат за секоја година; во нив членуваат судии од секој окружен суд, членови од Апелациониот суд и референдари од Апелациониот суд. Исто така во работните групи за квалитет може да учествуваат и обвинители, адвокати и јавни правобранители кои пружат правна помош. Изборот на годишните теми за развој завршува во текот на годишната Конференција за квалитет на која присуствуваат судии од јурисдикцијата. Секоја работна група за квалитет ги опишува проблемите што се релевантни за темата, ги анализира практиките што различни окружни судови ги усвоиле, дефинира процедура што може да биде взаемно прифатлива и дава предлог за усогласување на судските практики. Извештаите на работните групи за квалитет се презентираат на Конференцијата за квалитет.

5. Судскиот квалитет (Унгарија)

За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.8 од извештајот.

6. Надворешен надзор (Унгарија)

По повод неговата 10 годишнина, Националниот совет за правда (НСП) замоли три водечки универзитети да спроведат надворешна надзорна анализа за функционирањето на судскиот систем. За наодите во трите извештаи ќе дискутираат НСП и Комитетот за уставни работи на парламентот.

Законодавството предвидува слобода на истражување за научни цели. НСП редовно ги овластува академските членови да спроведу-

ваат истражувања. Наодите се објавуваат и за нив се дискутира во стручни списанија и на форуми.

7. Анализа на јуриспруденцијата (Унгарија)

Претседателите на повисоките судови анализираат предметни досиеја избрани случајно со цел да се обезбеди еднообразна примена на правото. За наодите се дискутира во координација со Врховниот суд и истите се објавуваат со цел да се насочат судиите во нивната работа.

8. Евалуација на судии (Литванија)

Периодично се извршуваат работни активности за евалуација на окружните судии, претседателите, замениците претседатели на окружните, регионалните, регионално-управните судови и на Апелациониот суд на Литванија.

Посебна евалуација на судии во окружни, регионални и регионално-управни судови, на тие од Апелациониот суд, Врховно-управниот суд и на Врховниот суд може да се изврши по иницијатива на управата на односниот суд или по сопствена иницијатива на засегнатото лице.

Два пати се врши евалуација на работните активности на судиите на кои им е назначен 5 годишен мандат.

Првата евалуација се спроведува по две години од денот кога тие започнале да работат. Целта на оваа евалуација е да се одреди организацијата на работните активности, правното знаење и степенот на стручна етика на лицето кое започнало да работи како судија во окружен суд. Втората евалуација се прави 3 месеци пред истекот на 5 годишниот период. Целта на оваа евалуација е да се дефинира дали лицето правилно ги извршувало неговите работи и дали тоа е погодно за извршување работни активности како судија. Следната евалуација на судии се извршува 10 години по последната евалуација во случај да нема околности што налагаат порано да се изврши евалуација на работата на судиите.

Ако се утврдени грешки во работата на судиите при посебната евалуација и ако комисијата за евалуација има предложено предлози за отстранување на тие грешки и за подобрување на стручноста тогаш мора да се спроведе друга евалуација по две години од

првата евалуација со цел да се оцени дали дефинираните грешки се отстранети.

9. Визитација/Контролна посета (Холандија)

Приближно на секои четири години се врши визитација. Првата визитација е извршена во 2006 година. Целта на визитацијата е поединечно да се оцени квалитетот на сите судови и како целина за седум различни области: непристрасност и интегритет на судиите, експертиза на судиите, заемно дејство на персоналот со парничарите, единство на правото, брзина и навремено вршење на судските постапки, надворешно насочување и развивање на самиот систем за квалитет. Визитацијата се состои од само-оценување што го прават судиите, пополнување на прашалник и разговори со визитациската комисија. За резултатите се известува во форма на јавен општ извештај и доверливи писма што се испраќаат до управите на поединечните судови.

10. Подобрување на оправданоста на кривичните пресуди (Холандија)

Холандското судство започна да работи според нов модел во делот на образложувањето на оправданоста на кривичните пресуди. Според тој модел кривичните пресуди се формулираат на начин со што се овозможува на вклучените страни во предметот како и на општеството да имаат поголем увид во расудувањето за таа пресуда. Пресудите станаа поразбирливи за јавноста што доведе до зголемена доверба на јавноста во судството. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.8 од извештајот.

11. Стручна евалуација (Романија)

Советот е активно вклучен во процедурата на евалуација на судии и обвинители и истата се извршува на секои 3 години. Советот го усвои прописот за евалуација на стручната активност на судии и обвинители и соодветниот водич. Тој назначува членови во комисиите за евалуација и може исто така истите да ги разреши од должност (за неисполнување на нивните правни должности). За жалбите поднесени против квалификациите што ги доделиле комисиите за евалуација решаваат судиите или отсекогаш на обвинители на Вишиот совет на магистратурата (ВМ) чии одлуки може да се оспорат на Пленумот на ВМ при што неговата одлука е конечна. Во поглед на судската етика основана е работна група за „Деонтологија и одговорност на магистратите“ која работи заедно со универзитетски

тим составен од психолози и филозофи за да го подобрат Деонтолошкиот кодекс усвоен од Советот во 2005 година. Беше изготвен извештај од страна на универзитетскиот тим кој во моментот ги посетува сите апелациони судови за да добие повратен одговор за извештајот.

12. Регрутација и унапредување на магистрати (Романија)

Советот е длабоко вклучен во регрутирањето магистрати и во нивното напредување во кариерата (пристап до повисоки судови). На Пленумот на Вишиот совет на магистратурата (ВСМ) се одобруваат прописите за приемни испити во магистратурата, унапредувањето судии и обвинители (пристап до повисоки судови и обвинителства) на извршни функции и раководни позиции, испитната библиографија, календарот на испити и во текот на истиот се назначуваат членови во испитните комисии (организирање на комисии, комисијата за правење на тестови, комисијата за постапување по жалби, и тн).

Освен тоа, како резултат на координираните напори на работната група за „Деонтологија и стручна обука“ и на „Групата за истражување на задоволството“ (составена од 19 магистрати од сите нивоа на јурисдикција со различен статус и возраст) и на експертските групи (кои учествуваа на овие семинари на оваа тема, одржани во мај-септември 2005 година), Советот можеше да го усвои „Профилот на судии и обвинители“ во 2005 година што се користи за прием на магистрати и за нивно унапредување.

13. Секундарно законодавство (Романија)

Преку прописи (како што е прописот за внатрешниот ред на судовите што опфаќа правила за ефикасни активности на судовите) и водичи Советот развива на постојана основа процедури во различни домени во рамки на неговата надлежност. Досега изработени и усвоени се осум водичи за следните области: Водич за евалуација на стручната активност на судиите и обвинителите, Практичен водич за службеници за процедуралните акти што го користат судовите и обвинителствата, четири водичи за активностите на Судската инспекција – Водич со кој се основаат критериумите за спроведување на инспекциите во судовите и обвинителствата, Водич со кој се основаат критериумите за предистражни постапки за судии и обвинители, Информациски водич за лица кои се заинтересирани да ја известат Судската инспекција, Информациски водич за лица кои се

заинтересирани да ги известат дисциплинските комисии – Водич за добри практики за соработка помеѓу судовите, обвинителствата и медиумите и информациски водичи за парничари. Се врши постојан мониторинг врз примената на секундарното законодавство и недостатоците што се појавуваат во пракса се отстрануваат со следни измени и дополнувања на прописите и водичите.

14. Квалитетот на судските одлуки (Романија)

Во Романија квалитетот на судските одлуки е важен индикатор за мерење на критериумот за квалитетот на активностите на судиите во рамки на постапката за стручна евалуација на магистратите. Годишно вршителите на евалуацијата избираат десет одлуки што ги донел секој судија врз основа на неговите активности за секој месец од годината.

За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.8 од извештајот.

9. ЕВАЛУАЦИЈА НА РАБОТЕН КАДАР

1. Евалуација на работен кадар (Данска)

На редовна основа се прави студија за евалуација на работниот кадар. Следната ќе биде направена во 2008 година.

Секоја година како дел од политиката за ЧР данските судови нудат на сите вработени, освен на судиите, дијалог за усовршување со надзорникот на судот. Се препорачува да се закаже 1-2 часовна средба помеѓу вработениот и неговиот надзорник. Целта на овој дијалог за усовршување не е само да се оцени изминатата година, туку и да се погледне напред и да се дискутира за иднината, на пример за тоа како вработениот може да ги подобри работните активности што тој ги врши, каков вид на обука му е потребна на вработениот или дали вработениот треба да проба друго работно место во рамки на судовите или можеби и надвор од судовите.

2. Евалуација на судскиот кадар во унгарските судови

Работодавачот – од претседателот на окружниот суд до претседателот на Врховниот суд – има обврска постојано да ја оценува работата на вработените во судот. Лицето вработено во судот мора да биде предмет на евалуација во пишана форма по три години од неговото назначување и по неговата прва евалуација на секои шест

години. Покрај тоа, вонредна евалуација се спроведува пред назначување на судија практикант на работно место судски секретар, кога судски секретар аплицира за работно место судија и пред назначување на раководител на суд на неопределено време. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.9 од извештајот.

3. Евалуација на работен кадар (Литванија)

Со внатрешната ревизија се врши ревизија на работата и ефикасноста на внатрешниот судски систем (освен за Апелациониот суд на Литванија, Врховниот суд на Литванија и Врховно управниот суд) и на Националната судска управа. Во текот на евалуацијата на внатрешниот контролен систем, внатрешните ревизори ги анализираат квалитетот на економско-финансиските активности, човечките ресурси, ИТ-политиката за безбедност и евалуацијата на стратешките активности и исто така тие ги идентификуваат тие ризици и даваат препораки како да ги намалат тие ризици. Следните постапки се применуваат во процесот на внатрешната ревизија: прашалници и образци за персоналот на судовите.

4. Студија за евалуација на работен кадар (Холандија)

Еднаш на четири години се прави студија за евалуација на работните кадри со која се мери задоволството на судските работни кадри. Минатите години овие истражувања често се фокусираа врз стилот на раководство, развивањето вештини, притисокот во работната средина, развивањето експертиза и развивањето квалитетен аутпут. Судовите го користат ова истражување за да добијат систематски повратен одговор од вработените за најважните прашања што влијаат на нивната организација.

Еднаш на секои две години се изработува извештај што содржи агрегирани резултати и анализа на истите. На пример во него се дискутира трендот на бројките, односно укажува на развојот на евалуациите на работните кадри.

Потоа Советот ги користи овие агрегирани резултати за да формулира стратешка агенда.

За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.9 од извештајот.

10. ЕВАЛУАЦИЈА НА КЛИЕНТИ

1. Евалуација на клиенти (Австрија)

Одвреме навреме се организираат анкети за јавното мислење и „излезни анкети“ (анкетирање на лица што излегуваат од судските згради).

2. Унапредување на дијалогот помеѓу судството и граѓанското општество (Белгија)

Целта на проектот: унапредување на учењето еден од друг преку зајакнување на дијалогот помеѓу судството и општеството.

Во моментот се развива база на податоци за организации од заедницата. Во првата фаза се организираат тркалезни маси со организациите што се занимаваат со помагање на жртви и алтернативни казни. Подоцна ќе се одржат работилници/дискусии за предложените идеи. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.10 од извештајот.

3. Систематско спроведување на правниот барометар (Белгија)

Целта на проектот: систематско спроведување на ова истражување за јавното мислење и подобрување на квалитетот и на примената на такви мерни инструменти.

Резултатите од 2007 година беа споредени со тие од 2003 година. Тие беа објавени и за нив се дискутираше на работилница (21 септември 2007 година).

4. Евалуација на клиенти (Данска)

Исто така граѓаните, адвокатите, обвинителите и други клучни заинтересирани страни редовно се прашуваат за нивното мислење за данските судови. Тоа се прави преку спроведување на истражување од страна на агенција за рангирање. Истражувањето се спроведува во текот на специфичен период од една или две недели каде граѓаните кои се појавуваат во судовите се замолуваат да пополнат прашалник во пишана или електронска форма. Последното истражување беше спроведено во 2005 година. Тоа покажа дека 91% од учесниците биле задоволни или многу задоволни од судовите општо. Следното истражување е планирано за 2008 година.

5. Евалуација на клиенти (Унгарија)

Националниот совет за правда (НСП) побара да се спроведува анкета помеѓу парничарите, адвокатите и судиите.

Исто така задоволството што општеството го чувствува за судовите е важно.

6. Однесување на судиите во судниците (Унгарија)

Наставниот план за основна обука на судии практиканти и судски секретари, и почетната обука за ново назначени судии вклучуваат курсеви за психолошки и бихевиористички теми и теми од областа на управувањето со сослушувањата. Темите вклучуваат дисеминација на знаење за начините на справување со обиди за корупција во текот на сослушувањата.

7. Студија за евалуација на клиенти (Холандија)

Еднаш на четири години се прави студија за евалуација на клиенти со која се мери задоволството на различни заинтересирани страни. Заинтересираните страни вклучуваат професионални лица како што се адвокати и парничари.

На нив им се поставуваат прашања за тоа колку се задоволни од работите како што се начинот на кој судијата постапувал со нив, јасноста на пресудата и погодностите во судската чекална. Понекогаш резултатите од студијата за евалуација водат кон создавање на панел на клиенти со цел да се добие почист поглед кон проблемот и неговите можни решенија. Во еден панел на клиенти учествуваат различни клиенти на судот и тој обезбедува совети за специфични теми што се појавуваат во студијата за евалуација на клиенти. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.10 од извештајот.

8. Студија за евалуација на клиенти (Романија)

Во 2006 година беше спроведена студија за евалуација на клиенти во осум судови од сите нивоа на јурисдикција и резултатите беа објавени во извештајот на Џеспер Витруп за системот за мерење и мониторинг на работните изведби на романското судство. Четири прашања беа поставени: дали судиите покажале стручно искуство и правно знаење, дали парничарите и тие со кои е разговарано општо се задоволни со активностите на судовите, дали предметите се решени брзо и ефикасно и дали судовите се екипирани со адекватен простор и чисти објекти.

11. УПРАВУВАЧКИ ИНФОРМАЦИИ, РЕВИЗИЈА И ИЗВЕСТУВАЊЕ

1. Визитација/Контролна посета (Австрија)

По 1990 година се врши визитација во секој суд на секои четири години (исто така наречена „ревизија“, „внатрешна ревизија“; на германски: „Визитација“ или „Innere Revision“). Целта на визитацијата е напишана во „прирачник“ (“Handbuch der Visitation”) кој содржи прилично елабориран список што се справува на пример со „судството“, „времетраењето“, „објекти“, „досиеја“, „управување“ и „обука“.

Овие „визитации“ ги вршат постари судии од други (соседни) судови.

2. Развивање на внатрешна ревизија за судскиот систем (Белгија)

Со овој проект се развива методологија за внатрешна ревизија (што главно се спушта до методологија што овозможува да се идентификуваат ризиците во управувањето со процесите со поглед свртен кон целите што судот или јавното обвинителство посакува да ги постигне).

Управувањето во рамки на судскиот систем е зајакнато со развивањето на една таква методологија и поради фактот што резултатите (препораките) се наменети за самата страна која била предмет на ревизија. Со време оваа методологија може да се спроведе во областа преку, на пример, основање на одделение за внатрешна ревизија на судскиот систем. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.11 од извештајот.

3. Зајакнување на внатрешната контрола на судскиот систем (Белгија)

Во поглед на исполнување на целите од страна на судскиот систем се презема иницијатива да се подобри управувањето со ризици при извршување на управни и оперативни активности во рамки на судскиот систем за да се утврди како управувањето може да се самоподржи. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.11 од извештајот.

4. Подобрување на внатрешното и надворешното известување на судскиот систем (Белгија)

Во поглед на внатрешното известување на правото лице/тим да се обезбедат информации што се насочени кон резултатот во соодветен момент и во рамки на организацијата со цел да се управува со процесите. Покрај тоа, да се помогне на судскиот систем да известува еднообразно, транспарентно и надворешно кон општеството за своите активности и цели. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.11 од извештајот.

5. Основање на одделение за ревизија во рамки на Високиот совет за правда (Белгија)

Овој проект има за цел да создаде основа за развивање на професионален систем за ревизија на судскиот систем. Во пролетта 2006 година беше формиран ревизорски тим. Овој проект е поврзан со проектите „Развивање на внатрешната ревизија за судскиот систем“ и „Зајакнување на внатрешниот контролен систем на судството.“ За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.11 од извештајот.

6. Управувачки информациски систем (Данска)

Секој окружен суд има пристап до стандардизирани и ажурирани управувачки информации за времето за обработка на предмети, бројот на предмети, бројот на вработени, отсутните и тн. Образецот за презентација на управувачките информации го овозможува одделението за статистика на Судската управа. Одделението за статистика исто така нуди поддршка за тоа како треба да се употребува образецот и прибраните информации.

Секој суд е одговорен за прибирање на информации за самиот суд. За некои од прибраните податоци на крајот се известува Судската управа со цел да се овозможи таа да направи национални статистики, другите прибрани информации ги користи самиот суд и тие може да се користат на начин како што ќе одреди претседателот. Се разликува како судовите ги користат информациите. Судската управа не наметнува специфичен начин на користење на управувачките информации, но нуди совети и се осигурува дека за управувачките информации се дискутира на семинари и тн.

7. Внатрешна ревизија (Романија)

Вишиот совет на магистратурата (ВСМ) преку Судската инспекција редовно ги верификува аспектите што се однесуваат на управува-

њето со судовите и обвинителствата како што се: придржување до процедуралните норми за регистрација на барањата; распределба на предмети по случаен избор; планирање на судските сесии; изрекување на судски одлуки; известување за одлуки; управувачка ефикасност и исполнување на обврските пропишани со закони и прописи со цел да се осигура добро функционирање на судот и адекватен квалитет на судската служба. Судската инспекција ги анализира недостатоците и формулира предлози за нивно отстранување на Пленумот на ВСМ кој може да донесе обврзувачки одлуки за судовите и обвинителствата.

8. Прибирање и публикација на статистички податоци (Унгарија)

Статистички податоци се прибираат и публикуваат од страна на службата на Националниот совет за правда (НСП) и преку списанието и веб сајтот на НСП, www.birosag.hu. НСП ги анализира резултатите на секои шест месец.

9. Годишни извештаи (Унгарија)

НСП дискутира за годишните извештаи на претседателите на судовите (окружни и регионални судови). Одлуките што ги донесува НСП се обврзувачки за судовите.

10. Ревизија на податоци од судски постапки (Латвија)

Од 1998 година постои судски информациски систем во кој се прибираат податоците од сите судски постапки на сите латвиски судови и истите се анализираат. Создаден е специјален софтвер за да се овозможи ревизија на податоците од судските постапки.

11. Складови на податоци (Латвија)

Во 2008 година Судската управа ќе основа информациски систем на складови на податоци. Тој ќе се користи за прибирање на податоци од судскиот информациски систем и финансиско информацискиот систем за пресметка на актуелните трошоци за судските постапки и трошоците за секоја поединечна процедура при една судска постапка.

12. Управување со податоци, ревизија и известување (Литванија)

Националната судска управа ги спроведува внатрешните ревизии во окружните, регионалните, регионално-управните судови и исто така во Националната судска управа. Според насоката на Судскиот

совет, Националната судска управа прибира информации за управните активности и организациските работни активности на судиите од сите судови освен од Врховниот суд на Литванија, Апелациониот суд на Литванија и Врховно-управниот суд на Литванија. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.11 од извештајот.

13. Ревизија (Холандија)

Во судовите се користат ревизии за квалитет за да се одреди каков е резултатот на неколку елементи што се дел од процесот на мерење на квалитетот на судството и така тие се важен инструмент за циклусот планирај-прави-провери-дејствувај. Ревизијата може на пример да се користи за да се провери дали имало постапка за распределба на предмети или до кој степен се користат инструментите за унапредување на единството на правото.

14. Клучни индикатори (Холандија)

Нов важен развој за евалуацијата на политиката и мерењето на работните изведби е примената на клучни индикатори. Клучните индикатори се дизајнирани да обезбедат вистинит увид во работните изведби на една организација со помош на ограничен сет на податоци. Холандскиот парламент побара да се создадат такви клучни индикатори за да се подобри одговорноста на судскиот систем. Судството дополнително побара овие клучни индикатори да бидат адаптирани како за цели за стратешко управување така и за цели за зајакнување на одговорноста што значеше дека клучните индикатори мораше да исполнат дополнителни услови. Развивањето клучни индикатори главно претставува обид да се уреди огромниот број на информации и да се стават на располагање на корисниците. Сегашниот сет на клучни индикатори во Холандија се разложува на пет фокусни области: квалитет, производство и финансии, луѓе и организација, развој, и општо.

15. Подобрување на пристапот до информации (Холандија)

Во моментот информациите се обезбедуваат преку организациска структура (по суд, по сектор) и начинот како тие се прилагодени зависи од тоа што судството сака да сподели. Овој пристап се напушта во полза на информациски систем што е повеќе насочен кон прашања со кој на главните целни групи се обезбедуваат поприлагодени информации. Целта е јасно да се подобри навременото снабдување со информации користејќи ги резултатите од редовните истражувања за задоволството на корисниците. Во 2008 година

одреден број на судови ќе започнат да ја преформулираат стандардната кореспонденција со парничарите за да ја направат истата поразбирлива и судиите се охрабруваат да ги пишуваат нивните пресуди користејќи понеформални термини. Покрај тоа, парничарите и заинтересираните страни изразија желба за попрактични информации, на пример за постапките за пристапување до судот, за правилата и обичаите во судските згради и за текот на судските постапките. Ова информација ќе се објави преку веб сајт или преку брошури.

Во 2008 година веб сајтот Rechtspraak.nl ќе биде направен подостапен за различните целни групи како што се посетители чија професија е од областа на правото, парничари и општата јавност. Сајтот ќе игра поактивна улога во информирањето на посетителите преку можноста тие да изберат да ги видат последните развојни активности и да испраќаат повеќе информации за специфични теми.

16. Прибирање на статистички податоци (Романија)

Покрај верификациите што ги врши Вишиот совет на магистратурата (ВСМ) преку Судската инспекција, тој исто така прибира статистички податоци што се користат како инструмент за мерење на работните изведби на судството. Одделението за човечки ресурси и организација во рамки на ВСМ редовно прибира податоци за брзината на судските постапки за различни категории предмети и согласно нивото на јурисдикција (првостепена, постапување по прва жалба, по втора жалба). За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.11 од извештајот.

17. Внатрешна ревизија (Литванија)

Според насоката на Судскиот совет, Националната судска управа прибира информации за управните активности и организациските работни активности на судиите од сите судови освен од Врховниот суд на Литванија, Апелациониот суд на Литванија и Врховно-управниот суд на Литванија.

Надзорот врз управните активности ги опфаќа:

- мерките со кои се осигурува транспарентност и разумно време за рочиштата;

- мерките со кои се гарантираат високо професионалните етики на службените лица и со кои се осигурува ефикасноста на активностите на судиите и судските кадри;
- работите на службата за евиденција на судот.

12. НАДВОРЕШНА КОМУНИКАЦИЈА

1. Запознавање со судството во училиште (Белгија)

Цел на проектот: да им помогне на учениците да го разберат судството и неговото функционирање. Да ги вклучи институциите и работните активности на судството во наставната програма. Исто така беа контактирани и адвокатурите за училишните иницијативи.

2. Надворешна комуникација (Данска)

Данската судска управа има одделение за комуникации. Тоа одделение е одговорно за внатрешната и надворешната комуникација. Активностите во делот на надворешната комуникација вклучуваат: веб страна на судовите на Данска, www.domstol.dk; списание што излегува на секои три месеци, „Danmarks Domstole“; годишен извештај за активностите на судовите на Данска; соопштенија за медиуми; годишни средби со претставници на медиуми.

Покрај тоа, секој суд си има своја сопствена веб страна. Истиот дизајн и еднообразен сет на темплати се користат на www.domstol.dk и на поединечните веб страни на судовите.

Судовите немаат назначено специјален портпарол за медиумите. Во некои случаи судијата претседател ќе одговори на прашања од медиумите. За пресуди што се од заеднички интерес судот често дава соопштение за медиуми на веб сајтот на судовите.

Данската судска управа ја олеснува работата на комуникациската мрежа. По еден вработен од секој суд е вклучен во оваа мрежа. Целта на оваа мрежа е да ја подобри внатрешната и надворешната комуникација во данските судови и да ја осигура координацијата помеѓу судовите.

Членот на мрежата ги координира прашањата од медиумите особено во делот на надворешната комуникација.

За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.12 од извештајот.

3. Публицитет (Унгарија)

Претседателите на Врховниот суд, апелационите судови и окружните судови именуваат портпароли од судиите. Во некои случаи во судовите работат и секретари за односи со медиуми (судии или судски службеници). Судовите имаат редовни контакти со медиумите. Портпаролот е одговорен за делотворните контакти со медиумите, за публикацијата или за пристапот до најнови податоци за работата на судот. Претседателот на НСП, раководителот на таа служба, или членот назначен од страна на НСП се овластени да дадат информации, да држат конференции за медиуми и да објавуваат соопштенија по однос на работата на судовите општо. Не може да се дават информации за карактеристиките на еден предмет по кој се уште се постапува.

4. Важноста на пишаните текстови (Унгарија)

Важна алатка за прифаќање на судските одлуки е компилацијата на пресуди и квалитетот на нивната содржина. Судијата мора јасно и убедливо и согласно фактите да ги оправда судските пресуди. Тоа не е само информација само за засегнатите страни, туку и за целата јавност и за медиумите.

Методот на компилирање на судските пресуди е важен предмет на судската обука. Исто така во делот на ова се одвива компилација на материјал за е-учење.

Од 1 јули 2007 година до конечните пресуди на Врховниот суд и апелационите судови - и до прво (и второ) степените пресуди на пониските судови изречени за тие предмети – јавноста може да пристапи преку интернет.

5. Комуникација (Унгарија)

Внатрешна и надворешна комуникација преку сопствени брошури што се даваат на граѓаните и тн.

6. Надворешна комуникација (Холандија)

Секој суд во Холандија има еден или повеќе таканаречени „судии за односи со медиумите“ кои се назначуваат како портпароли за медиумите.

Холандското судство има развиено специјална кампања за да ги заинтересира младите луѓе во судството и делењето правда.

На секои три или четири години холандското судство организира Отворен ден на судовите во текот на кој сите судови во Холандија организираат различни активности за општата јавност.

Друг важен инструмент од програмата за информирање на јавноста е веб сајтот Rechtspraak.nl што е составен од - меѓу другото - електронска база на податоци за пресуди.

Во изминатите месеци холандското судство подготвуваше посебен интернет сајт со цел да ги подготви граѓаните за судски постапки. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.12 од извештајот.

7. Политики на комуникација (Романија)

Вишиот совет на магистратурата презема мерки за надворешната комуникација како средство да ја подобри сликата што јавноста, парничарите и медиумите ја имаат за Советот и судовите. Така ВСМ го усвои Водичот на добри практики за соработка помеѓу судовите, обвинителствата и медиумите, а на веб сајтовите на Советот и на судовите (главно на апелационите судови) се објавуваат информативни водичи за парничари што содржат модели на започнување постапки и поднесување жалби во 31 област од правото. Исто така на веб страната на ВСМ се прикажани четири водичи што содржат соодветни податоци за активностите и надлежностите на Судската инспекција и за постапките за известување на Судската инспекција и дисциплинските комисии од страна на заинтересирани лица. За повеќе информации прочитајте го пасусот 4.12 од извештајот.

13. Други активности

1. Консултанти за најдобри практики (Данска)

Создаден е тим за најдобри практики во кој учествуваат вработени кои работат како консултанти за обработка (на предмети) и како обични судски службеници. Тимот за најдобри практики има задача да ги набљудува процедурите на работа, да предлага нови методи на работа, да собира информации и да осигура споделување на знаење. Во моментот само еден консултант за најдобри практики работи поради обемот на работа што е поврзано со спроведувањето на судската реформа, но се планира да се регрутираат повеќе консултанти во 2008 година.

2. Физичка безбедност на судии (Унгарија)

Често судиите се предмет на физички напади поради нивната работа бидејќи тие мораат да сретнат и да се справат со лични конфликти при судењата. Не може однапред да се предвидат последиците од најобјективната и со највисок стандард донесена судска одлука. Одлуките може да создадат ефект што може да резултира во вербален, пишан или дури и физички напад врз судијата. Поради тоа управата има за задача да ја минимизира веројатноста дека такви напади ќе бидат извршени врз судии. Активностите со медиумите и жалбената постапка претставуваат форум преку кој се бранат судиите од вербални и пишани напади. За да се спречат физичките напади НСП го привлекува вниманието на власта кон овој проблем со цел да се доделат средства за подобрување на безбедносната инфраструктура на судовите и за основање на систем за обезбедување на персоналот што е во согласност со непристрасноста на судството.

Покрај тоа, може да се јави потреба за постојан физички надзор врз судии и да се оперира со специјален систем за здравствена заштита со цел да може да се спречат ментални болести.

3. Единство на правото (Унгарија)

Врховниот суд е одговорен за еднообразната примена на правото во согласност со уставот на Унгарија. Оваа задача беше попречувана бидејќи освен што Врховниот суд постапуваше по посебни ревизорски процедури, тој исто така функционираше како второстепен апелационен суд. Поради тоа Националниот совет за правда (НСП) ја подржа иницијативата за основање на нови апелациони судови и регионално - апелациони судови. Овие судови започнаа со работа во 2003 и 2005 година. НСП обезбеди задоволителна оперативна основа за овие судови.

Како резултат на оваа институциска реформа Врховниот суд сега може да ги исполнува своите уставни обврски.

Врховниот суд ја осигурува еднообразната примена на правото преку одлуки за еднообразна примена на правото и преку објавените начелни одлуки (одбрани од судската пракса). Раководителите на одделенијата на Врховниот суд имаат неформален инструмент: тие обично учествуваат на средбите на одделенијата на пониските судови. Врз основа на стручен предлог од Врховниот суд, НСП дава

подршка на законодавните напори да се пререгулира еднообразната примена на правото.

Покрај тоа, НСП минатата година започна среднорочна програма за да истражи одредени области на примена на правото. Врховниот суд ќе направи краток преглед за резултатите од тоа истражување.

4. Меѓународни судови (Унгарија)

Важен индикатор за судскиот квалитет е меѓународната контрола согласно мислењето на НСП. Важен дел од оваа контрола претставува анализата на унгарските судски предмети што по 1992 година ја врши Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП). НСП секоја година ги истражува случаите во кои била осудена унгарската држава. Резултатите покажуваат дека типичната причина за осуда е одолговлекувањето на предметите. Поради тоа НСП нареди да се истражат причините за подолгите постапки и опциите за интервенција. Претседателите на судовите се задолжени да известуваат за сите предмети што траат подолго од пет години. Оваа година Унгарската судска академија обрнува посебно внимание на судската пракса на ЕСЧП.

Обуката на унгарските судии во делот на правото на заедницата беше успешно. Во рамки на проектот што го започна НСП во 2000 година, 57 судии обучавачи (експерти за правото на заедницата) беа обучени. Нивната задача е да обезбедат помош на нивните колеги судии за правото на ЕЗ и да ги обучат во таа област. Индикатор за исцрпното знаење на правото на ЕЗ е тоа што помеѓу земјите членки што пристапија во ЕУ во 2004 година Унгарија најчесто испраќа барања до Европскиот суд на правдата да донесе прелиминарни одлуки за одредени прашања.

5. Звучно снимање на судските постапки (Латвија)

Звучно снимање се воведува во судските постапки во три латвиски судови. По една судница во секој суд е опремена со професионална опрема за звучно снимање за да се снимаат судските постапки. Тоа има за цел да ги модернизира судските постапки и да го подобри нивниот квалитет така што процесите ќе бидат поефикасни и судските кадри ќе бидат ефикасно искористени.

6. Целосно автоматизиран процес за распределба на судските повици (Латвија)

Од 2007 година се воведува централизирана распределба на судските повици. Податоците за судските повици се собираат електронски, се печатат и еднообразно се распределуваат. Во овој момент пилот проектот се спроведува во Управно-окружниот суд. Постојат планови да се спроведе проектот во сите окружни и регионални судови во 2008 година. Тоа има за цел да ја олесни работата на вработените во судовите - наместо да носат судски покани во пошта тие можат да вршат поквалификувани задачи. Со воведувањето на новата технологија ќе се намалат трошоците за канцелариски материјали, опрема и човечки ресурси.

КОНТАКТ ДЕТАЛИ НА ЛИЦАТА ЗАДОЛЖЕНИ ЗА АКТИВНОСТИТЕ ЗА КВАЛИТЕТ

	Земја и организација	Име	Контакт детали за информации од областа на активностите за квалитет
1	Австрија, Министерство за правда	Г-дин. Реинхард Хингер	reinhard.hinger@bmj.gv.at Т : +43 1 52152/2228
2	Белгија, Висок совет за правда	Г-дин. Герт Верваке, претседател на Високиот Совет за правда Г-дин. Жан-Мари Сискот, управител на Високиот совет за правда	geert.vervaeke@hrj.be jean-marie.siscot@hrj.be
3	Данска, Судска управа (Domstolstyrelsen)	Г-дин. Ниелс Грубе, судија во Врховниот суд, претседател на одборот на данската Судска управа Г-ца. Герд Синдинг, раководител за реформи и развој Г-дин. Клаус Ругард, заменик раководител за финансии и развој	NielsGrubbe@Hoejesteret.dk Т : (+45) 33 63 27 50 gsi@domstolsstyrelsen.dk Т : (+45) 70 10 33 22 kru@domstolsstyrelsen.dk Т : + 45 33 92 95 39
4	Финска, Министерство за правда	Г-дин. Сакари Лауканен раководител за развој Министерство за правда	Sakari.Laukkanen@om.fi Т : +358 50 354 7169
5	Унгарија, Национален совет за правда (Országos Igazságszolgáltatási Tanács)	Г-дин. Арпад Орос судија во Врховниот суд, член на Националниот совет за правда Г-дин Петер Сакрози раководител на одделението	orosza@legfelsobb.birosag.hu Т : +36 1 268 46 03 F: +36 1 268 45 15 nkf@oith.birosag.hu Т : +36 1 312 74 27 F: +36 1 331 37 20

		за меѓународни работи, канцеларија на Националниот совет за правда	
6	Латвија, Судска управа	Г-ца. Агња Карлсоне, раководител на отсекоот за односи со јавност Г-ца. Анда Плејксне, извршен заменик директор на одделението за работна организација на судовите	agnija.karlsone@ta.gov.lv T : +371 7063807 F: +371 7063805
7	Литванија, Национална судска управа (Nacionaline Teismų Administracija)	Г-ца. Ернеста Грусекajte, раководител на одделението за меѓународни односи Алгис Норкунас, потпретседател на судскиот совет, судија во Врховниот суд на Литванија	ernestag@teismai.lt T : +37 05251 4126 a.norkunas@lat.lt T : +370 5249 1200.
8	Судски совет на Холандија (Raad voor de rechtspraak)	Г-ца. Марја Ван Куик, секретар – директор на Судскиот совет на Холандија Г-ца. Елске Ван Амелсфорт – Ван Дер Кам, советник за стратегии и организациски развој Г-ца. С.С. Флаес, офицер за политики и меѓународна соработка	m.van.kuijk@rechtspraak.nl T : +31 70 361 98 64 e.van.amelsfort@rechtspraak.nl T : +31 70 361 9806 c.c.flaes@rechtspraak.nl T : +31 70 361 98 84
9	Романија, Врховен совет на магистратурата (Consiliul Superior al	Г-ца. Александрина Радулеску, судија член на Вишиот совет на магистратурата	alexandrinaradulescu@csm1909.ro T : + (40) 21 319 81 89 F: + (40) 21 311 69 44 diana.minca@csm1909.ro T : + (40) 21.319.81.89

Magstraturii)	Г-ца. Дијана Минка, правен советник во одделението за европски работи, меѓународни односи и програми, советник во одделението за европски работи, меѓународни односи и програми.	F: + (40) 21.311.69.44 www.csm1909.ro T : + (40) 21 311 69 48 F: + (40) 21 311 69 44

Стразбур, 9-ти декември 2005

СЕПЕЈ (2005) 12 REV.

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ЗА ЕФИКАСНОСТА НА ПРАВДАТА – ЕКЕП (СЕПЕЈ)

ЧЕК ЛИСТА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ВРЕМЕТО (Чек листа на индикатори за анализа на должината на постапките во правосудниот систем)

усвоена од страна на СЕПЕЈ
на нејзиниот 6-ти пленарен состанок (7–9 декември 2005)

Оваа чек листа не е прашалник, туку алатка за интерна примена од страна на засегнатите страни, чија цел е да им помогне на правосудните системи во собирањето на соодветни информации и анализирањето на релевантните аспекти на времетраењето на судските постапки, со цел да се намалат непотребните одложувања, да се обезбеди ефективност на постапките и на корисниците на правосудните системи да им се пружи неопходната транспарентност и предвидливост.

Оваа чек листа е наменета за законодавци, носители на политики, за сите оние кои се одговорни за делењето правда, вклучувајќи ги министерствата за правда, судиите, судските службеници надлежни за судската администрација и управувањето со случаи, и истражувачките институции кои го анализираат функционирањето на правосудниот систем. Може исто така да се користи од сите организации и лица заинтересирани за способноста на правосудните системи да управуваат со времетраењето на постапките и да воспостават транспарентно делење на правдата кое се одвива без потешкотии и одложувања.

Позадина и намена на чек листата

За да се спречат одложувањата или скусат временските рамки во правосудните системи, државите треба да собираат информации кои ќе им помогнат да разберат каде и зошто се појавуваат одложувања.

Европската конвенција за човекови права и судската практика на Европскиот суд за човекови права бараат од правосудните системи да обезбедат ефективна имплементација на правото на праведно судење во разумен рок. Судот го оценува времетраењето на постапките според околностите на случајот, земајќи ја предвид особено комплексноста на случајот, однесувањето на подносителот и на релевантните власти, и важноста на она што на подносителот му било доведено во прашање во односната парница. Така, Судот го гледа времетраењето на постапките особено од перспективата на корисниците на правосудниот систем. Заштитата на граѓанските права и обврски мора да биде ефективна, а не илузорна.

Времетраењето на судските постапки треба да се оценува интегрално, од отпочнување на постапката пред судот па сè до моментот кога треба да се изврши валидна и правосилна судска одлука.

Потпирајќи се на судската практика на Судот и искуствата од националните правосудни системи, Рамковната програма на Европската комисија за ефикасноста на правдата (СЕПЕЈ) „Нова цел за правосудните системи: процесуирање на секој случај во соодветен и предвидлив рок“ ја нагласува важноста на предвидливоста на временските рамки на судските постапки. Таа исто така го посочува важното влијание на периодите на неактивност (време на чекање) врз времетраењето на постапките.

Истражувањата спроведени во рамките на активностите на СЕПЕЈ¹ покажаа дека голем број правосудни системи сè уште не собираат ниту споделуваат информации кои се клучни за оценување на времетраењето и одложувањата во релевантните видови на постапки. Особено резултатите на Пилот програмата за евалуирање на судските системи („Европски судски системи 2002: факти и бројки“/

¹ Релевантните информации за СЕПЕЈ како и сите документи на СЕПЕЈ се достапни на веб страницата: www.coe.int/CEPEJ.

"European Judicial Systems 2002: facts and figures"²⁾, покажаа дека мошне мал број земји беа во состојба целосно и точно да одговорат на прашањата поврзани со времетраењето на постапките.

СЕРЕЈ исто така го зеде предвид Мислењето Бр. 6 на Консултативниот совет на европски судии - КСЕС (ССЈЕ) „за праведно судење во разумен рок и улогата на судиите во судењата земајќи ги предвид алтернативните начини за решавање спорови³“ и мислењата на други организации на судски професионалци претставени како набљудувачи во СЕРЕЈ.

Оваа чек листа има за цел да им даде помош на земјите членки да ги оспособат правосудните системи за собирање на соодветни информации и за анализирање на релевантните аспекти на времетраењето на судските постапки. Нејзината цел е да се намалат несоодветните одложувања, да се обезбеди ефективност на постапките и на корисниците на правосудните системи да им ја пружат неопходната транспарентност и предвидливост. Чек листата треба да овозможи анализа на постапките на две нивоа: како вкупното времетраење на една постапка од почетната фаза до конечната одлука (и, ако е потребно извршување, сè до извршувањето на одлуката доколку и ова е дел од обврските на Државата); и како времетраењето на поединечните фази на постапката (со особено внимание посветено на анализата на периодите на неактивност). Следствено на ова, оваа чек листа може да помогне при евалуирањето на функционирањето на националните правосудни системи во однос на временските рамки на релевантните видови постапки (и во рамките на следните циклуси на евалуации од страна на СЕРЕЈ и други видови евалуациски активности), и да овозможи донесување на политики за управување со времето и намалување на одложувањата во националните правосудни системи. Затоа, треба

² Усвоено од СЕРЕЈ на нејзината 4-та пленарна седница (декември 2004).

³ Види особено пасус 43: „ССЈЕ препорачува, бидејќи во моментот е невозможно да се потпреме на критериуми кои се нашироко прифатени, индикаторите за квалитет да се изберат барем со широк консензус меѓу правните стручњаци, при што е препорачливо независното тело за самоуправување на судството да игра централна улога во изборот и собирањето на податоци за „квалитет“, во дизајнирањето на процедурата за собирање податоци, во евалуацијата на резултати, во нивната дисеминација како повратна информација до поединечните актери на доверлива основа, како и до јавноста; таквата вклученост може да ја усклади потребата од евалуација на квалитетот која треба да се спроведе со потребата индикаторите и евалуаторите да ја почитуваат судската независност“.

нашироко да се сподели со сите засегнати страни, а особено министерствата за правда, претседателите на судовите, судиите и другите претставници на правните професии.

ЧЕК ЛИСТА НА ИНДИКАТОРИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ВРЕМЕТО

ИНДИКАТОР ЕДЕН: СПОСОБНОСТ ДА СЕ ОЦЕНИ СЕВКУПНАТА ДОЛЖИНА НА ПОСТАПКИТЕ

Правилното управување со времето бара не само способност за оценување на времетраењето на поединечните фази на постапките, туку и на вкупното времетраење на постапките од нивното отпочнување сè до конечното утврдување и, ако е применливо, до извршувањето на судската одлука.

• Идентификување на судските постапки од перспективата на корисниците

1. Дали постои единствен идентификатор (на пр. број на случајот) или конектор за секоја постапка, од отпочнувањето⁴ до конечната и правосилната одлука?

а. Дали името/бројот на случајот ја следи тужбата или обвинението секој пат кога друг суд или орган ја презема материјата (на пр. во жалбена постапка)?

б. Ако, по основ на правен лек, повисок суд одлучи да ја поништи одлуката и да го врати случајот на повторно судење, дали случајот сè уште се третира како истиот случај?

в. Кога случаи се спојуваат (или раздвојуваат), дали оригиналниот датум на отпочнување сè уште се користи за пресметување на должината на постапката?

• Воспоставување на интегрална должина на постапките

2. Дали можете да ја утврдите севкупната должина на постапката за сите тековни случаи?

а. Дали се достапни податоци за должината на постапките од отпочнувањето на постапката пред судот сè до донесувањето на конечна и правосилна одлука? Во случаи каде се спроведува

⁴ Во кривични случаи, податоците треба да го вклучуваат времето поминато од моментот кога осомничениот е обвинет за кривично дело, независно од тоа дали обвинението е подигнато од полицијата, обвинителството или судот.

формална постапка пред отпочнувањето на судската постапка, дали се достапни податоци за должината на ваквата постапка?

б. Дали се достапни податоци за да се утврди должината на постапката од отпочнувањето на постапката до извршувањето/спроведувањето на одлука (таму каде што ова е соодветно)?

в. Дали се достапни податоци за должината на постапките заради утврдување на времени мерки во судски случаи, од поднесувањето со датумот на кој се обезбедува придржување до издадениот налог?

ИНДИКАТОР ДВА: ВОСПОСТАВЕНИ СТАНДАРДИ ЗА ВРЕМЕТРАЕЊЕТО НА ПОСТАПКИТЕ

За целите на оценувањето, планирањето и транспарентноста на должината на постапките, треба да се воспостават стандарди и таргети за оптимално (минимално, максимално) времетраење на постапките и тие да бидат достапни за корисниците на правосудниот систем. Препорачливо е ваквите стандарди да се разработат во консултација со засегнатите страни (претставници на правните професици, итн.).

• Дефинирање на оптимални временски рамки за постапките

3. Дали сте развиле стандарди за оптимални временски рамки во релевантните видови постапки?

а. Дали постојат било какви национални стандарди за соодветно (прикладно, оптимално) времетраење на судските постапки? Дали тие покриваат најголем дел од видовите (на пр. семејни случаи, трудови случаи, убиства, итни прашања)?

б. Дали судовите применуваат специфични „таргети“ (ориентационски временски рамки) за времетраењето на особени видови постапки?

в. Дали судиите и другите судски службеници и други агенции и служби (на пр. Министерството за правда, Судскиот совет, Судските служби) редовно го планираат и ревидираат соодветното времетраење за различните видови случаи?

• Предвидливост на временските рамки

4. Дали корисниците (странките, адвокатите, други лица) можат да ја предвидат должината на постапките?

а. Дали податоците за времетраењето на постапките (види погоре, точка 2) се достапни за јавноста на национално ниво?

б. Дали поединечните судови или правосудни гранки им обезбедуваат на корисниците информации поврзани со предвидливото времетраење на определени постапки?

в. Дали судиите и судовите се обидуваат да го планираат времетраењето на поединечните постапки и да го проценат, заедно со корисниците, времетраењето на определени процедурални активности (чекори)?

ИНДИКАТОР ТРИ: ДОВОЛНО ЕЛАБОРИРАНА ТИПОЛОГИЈА НА СЛУЧАИ

Реалистично и соодветно планирање на стандардите и вкупното времетраење на постапките бара доволно елаборирано групирање на случаи во однос на нивната комплексност и просечна должина (типологија на случаи), кое нема да биде ниту премалку рафинирано ниту премногу детално.

• Типологија на случаи во однос на потрошеното време

5. Дали постои категоризација на случаи во однос на нивната комплексност и времетраење?

а. Дали оваа категоризација ги содржи мнозинството видови на случаи?

б. Дали постои проценка за времето неопходно за процесуирање на случајот од страна на судот (времето кое им е потребно на судиите; судските службеници; другиот персонал) за секоја категорија?

в. Дали постои проценка за очекуваното или минималното време потребно за спроведување на определени процедурални чекори (на пр. достава на документи со кои се отпочнуваат постапките; подготовка на случај пред усната расправа)?

ИНДИКАТОР ЧЕТИРИ: СПОСОБНОСТ ДА СЕ МОНИТОРИРА ТЕКОТ НА ПОСТАПКИТЕ

Правилното управување со времето треба да ја земе предвид должината на секоја поединечна фаза на судскиот процес. За оваа цел, треба да се забележи барем тајмингот на најважните и типичните фази („фази во постапката“), и истиот да се анализира (овие фази се наброени во следниот текст само како примери).

• Собирање податоци за тајмингот на најважните настани во еден процес

6. Дали мониторираате и собираате податоци за тајмингот на најважните фази во најголем број видови на случаи, со цел утврдување каде и зошто се случуваат оддолжувања?

а. Дали собираате податоци кога се одвиваат следниве најважни моменти во судскиот процес и времетраењето меѓу нив:

- i. Отпочнување на постапката,⁵
- ii. Достава за процесот до другата странка,
- iii. Прием на одговорот од другата странка,
- iv. Донесување на процедурални налози од страна на судот,
- v. Примена и тајминг на подготвителни состаноци или прелиминарни расправи,
- vi. Отпочинување на фазата на судење (прва усна расправа за основаноста),
- vii. Постоење и времетраење на технички вештачења,
- viii. Времетраење и број на расправи за основаноста на секој случај,
- ix. Заклучување на фазата на судење,

⁵ Во кривични случаи, најважните моменти за кои треба да се собираат податоци го вклучуваат моментот кога осомничениот е обвинет за кривично дело, независно од тоа дали обвинението е подигнато од полицијата, обвинителството или судот.

- x. Донесување одлука во прва инстанца (прелиминарни одлуки, делумни пресуди, конечни пресуди),
- xi. Објавување и достава на одлуката во прва инстанца (пресудата) до странките,
- xii. Започнување на правни лекови (жалба, итн.) и нивното влијание врз времетраењето на постапката,
- xiii. Жалбени расправи и одлуки,
- xiv. Прелиминарни одлуки и налози во повисоките судови (на пр. објавување на пресуда или доставување на причини),
- xv. Тек и резултати на жалбената и другите постапки (на пр. преиначување на одлука или испраќање на случај на повторно судење),
- xvi. Други (вонредни) фази и лекови (на пр. повторно отворање на случај или уставна ревизија),
- xvii. Ефективност на одлуката, извршување.
 - a. Дали податоците од точка а.) погоре им се достапни на учесниците во постапките и пошироката јавност?
 - б. Дали информациите од точка а.) погоре се користат за планирање, за да се идентификуваат и превенираат несоодветни оддолжувања, за да се забрзаат постапките и да се подобри нивната ефективност?

ИНДИКАТОР ПЕТ: СРЕДСТВА ЗА БРЗО ДИЈАГНОСТИЦИРАЊЕ НА ОДОЛЖУВАЊА И УБЛАЖУВАЊЕ НА НИВНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ

При мониторирањето на времетраењето на постапките, судскиот систем треба да има воспоставено механизми за брза идентификација на прекумерното времетраење (оддолжувања) и треба веднаш да ги алармира одговорните лица и служби со цел обезбедување лекови за решавање на состојбата и превенирање на понатамошно погрешно функционирање.

• Јасна одговорност за превенирање и спречување на оддолжувања

7. Дали може јасно да се утврди одговорност за идентификација и избегнување на несоодветни оддолжувања?

а. Дали постои лице или служба надлежни за редовниот тек на определени постапки и лоцирање на оддолжувања, со цел истите да се намалат, без оглед на фазата на постапката (прва инстанца, жалба)?

б. Дали одговорно лице или служба имаат обврска да го известат судот, органот или службата за несоодветни оддолжувања? Дали одговорното лице може да преземе чекори за решавање на тековните оддолжувања или да превенира идни, и дали може да ја забрза постапката? Дали се достапни соодветни мерки против одговорното лице, доколку чекорите не се преземени или резултатите не се постигнати?

в. Дали постои служба одговорна за соодветната должина на судските постапки на национално ниво? Дали таа има овластување да преземе постапка таму каде што ќе се утврдат оддолжувања?

• Политики за итни случаи (кризен менаџмент)

8. Дали постојат процедури за брза идентификација на оддолжувањата и намалување на последиците од оддолжувањата по странките?

а. Дали се редовно достапни привремени или временни мерки за привремено да се регулираат односите меѓу странките сè до кра-

јот на судскиот процес (на пр. додека се чека решавање на спорот или одлука за обвинението)?

б. Дали судските одлуки можат да се прогласат за извршни и да станат оперативни пред крајот на жалбената постапка?

в. Дали е возможно да се наметнат санкции против учесниците во постапката кои намерно или ненамерно ја оддолжуваат постапката (опомена, замена, парични казни, одлука во однос на трошоците? Дали таквите мерки се применуваат редовно?

- **Процедурални средства за забрзување на постапките**

9. Дали се воспоставени процедури за забрзување на постапките и превенирање на оддолжувањата?

а. Дали одлагања на рочишта се дозволиви *sine die*? Ако одговорот е да, дали се чести и дали се разгледуваат повремено? Дали судот повремено ги разгледува сите случаи и одлучува за потребата да оживее (или прекине) „замрзнати“ или одолговлечени постапки?

б. Дали постојат процедурални средства кои им се достапни на странките или на други учесници во постапката (судии, вмешатели, итн.) заради воспоставување на соодветни временски граници за определено дејство во постапката? Дали таквите средства се ефективни?

в. Доколку жалбата се користи како тактика за оддолжување, дали се воспоставени процедури за спречување на таквото постапување од страна на странките?

ИНДИКАТОР ШЕСТ: ПРИМЕНА НА СОВРЕМЕНАТА ТЕХНОЛОГИЈА КАКО АЛАТКА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ВРЕМЕТО ВО ПРАВОСУДНИОТ СИСТЕМ

Современите правосудни системи можат најдобро да постигнат правилно управување со времето во правосудниот сектор со користење на најсовремена технологија, и тоа за цели на мониторирање на временските рамки, како и за статистичко процесирање и стратешко планирање.

• Мониторирање на должината и оддолжувањата со помош на информатичка технологија

10. Дали информатичката технологија се користи ефективно за мониторирање на должината на постапките?

а. Дали суштински податоци за сите/мнозинството случаи се внесуваат во некој информатички систем (особено податоците од б.а)?

б. Дали информациите се достапни и локално (на ниво на определени судии и судови) и централно (во службите одговорни за судската администрација и статистика)?

в. Дали странките (и таму каде што е соодветно, пошироката јавност) имаат пристап до информации за фазата и тајмингот на определената постапка (на пр. датуми на расправи, каде се наоѓа досието) преку Интернет или сличен информатички систем?

• Информатичката технологија како алатка за статистичко процесирање и планирање од областа на временските рамки

11. Дали информатичка технологија овозможува брзо создавање на статистички извештаи и планирање на ниво на политики?

а. Дали најнови статистички информации можат бргу да се достапни за сите судови, во секој момент?

б. Дали статистички извештаи се објавуваат повремено и со доволна фреквентност?

в. Дали статистичките информации за должината на постапките и оддолжувањата кои се собираат преку информатички системи редовно се користат за стратешко планирање?

Стразбур, 8-ми декември 2006

**ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ЗА ЕФИКАСНОСТ НА ПРАВДАТА - ЕКЕП
(СЕРЕЈ)**

**Компендиум на „најдобри практики“
за управување со времето во судските постапки**

Овој Извештај е усвоен од страна на ЕКЕП
на нејзиниот 8-ми пленарен состанок (Стразбур, 6 - 8 декември 2006)

Овој документ може да подлежи на уредничка редакција.

Предговор

Овој Компендиум е осмислен од Европската комисија за ефикасност на правдата (ЕКЕП) како практична алатка наменета за носителите на политики и судските практичари во однос на тоа како да се воведат нови нормативни рамки или судски или административни практики за подобрување на управувањето со времето на судските постапки и на ниво на суд и на национално ниво.

Компендиумот е предвиден да биде прво мапирање на конкретни мерки за справување со времетраењето на судските постапки, и заслужува понатамошно истражување за да се валидира нивната ефективност. Редовно ќе се ажурира со понатамошни добри практики и иновативни идеи кои на ЕКЕП ќе му ги достават европските судови или други релевантни тела. Сите придонеси кон оваа евалуативна алатка можат да се испратат до ЕКЕП: CEPEJ@coe.int.

Компендиумот е подготвен од страна на Работното тело на ЕКЕП за временски рамки на судски постапки (*CEPEJ-TF-DEL*), следејќи ја подготвителната работа на Г-дин Марко Фабри / *Marco Fabri* и Г-дин Франческо Контини / *Francesco Contini* (Истражувачки институт за судски системи, Национален истражувачки совет, Болоња, Италија / *Research Institute on Judicial Systems, National Research Council, Bologna, Italy*). Со Работното тело на ЕКЕП за временски рамки претседаваше Г-дин Алан Узелац (Проф. Др. при Правниот факултет, Универзитет Загреб, Хрватска) / *Alan Uzelac (Ph.D. Professor at the Faculty of Law, University of Zagreb, Croatia)*, а тоа беше составено од Г-дин Џон Џонсон (Професор по право, Декан, Правен факултет, Универзитет Осло, Норвешка) / *Jon Johnson (Professor in Law, Dean, Faculty of law, University of Oslo, Norway)*, Г-ѓа/ѓица Џани Краненбург (Потпретседател, Апелациски суд Сертогенбош, Оддел за граѓанско право, Холандија) / *Janny Kranenburg (Vice-President, Court of Appeal of s'Hertogenbosch, Sector Civil Law Sec, The Netherlands)*, Г-дин Џон Стејси (Раководител на Одделението за граѓански и семејни постапки, Суд на Нејзиното Височество, Лондон, Обединето Кралство) / *John Stacey (Head of Civil & Family Procedure Branch, Her Majesty's Courts Service, London, United Kingdom)*, Г-дин Габор Сеплаки-Наѓ (Судија, Шеф на кабинет на Претседателот на Врховниот суд, Директор на Канцеларијата за човекови права на Врховниот суд, Будимпешта, Унгарија) / *Gabor Szeplaki-Nagy (Judge, Head of the Private Office of the President of the Supreme Court, Director of the Human Rights Office of the*

Supreme Court, Budapest, Hungary), Г-дин Михаел Вронтакис (Потпретседател на Државниот совет, Грција) / *Michael Vrontakis (Vice-President of the State Council, Greece)* и Г-ѓа/ѓица Јана Вурстова (Адвокатска комора на Чешката Република, Прага, Република Чешка) / *Jana Wurstova (Czech Bar Association, Prague, Czech Republic)*. Г-дин Клаус Декер / *Klaus Decker* исто така учествуваше во Работната група како набљудувач во име на Светската Банка, а Г-дин Жан-Жак Кустер / *Jean-Jacques Kuster* како набљудувач во име на Европската унија на судски функционери и судски службеници / *European Union of Rechtspfleger and Court clerks*.

ЕКЕП би сакал да им изрази најтопла благодарност на научните експерти и членовите на СЕРЕЈ-TF-DEL.

Овој Извештај е усвоен од страна на ЕКЕП на нејзиниот 8-ми пленарен состанок (декември 2006).

ВОВЕД: ОД РАЗУМЕН РОК ДО „ОПТИМАЛНИ“ ВРЕМЕНСКИ РАМКИ

Времетраењето на судските постапки се потврдува како приоритет во рамки на целите на Советот на Европа кои се однесуваат на човековите права и владеење на правото.

Овој труд претставува еден понатамошен чекор што го презеде Европската комисија за ефикасност на правдата (ЕКЕП), а кој следи по усвојувањето на нејзината Рамковна програма „Нова цел за судските системи: процесуирање на сите случаи во оптимални и предвидливи временски рамки“¹, и воспоставувањето на Мрежата на ЕКЕП на пилот судови².

¹ Види го документот СЕРЕЈ(2004)19.

² Според член 3.е од својот Статут, ЕКЕП продолжи да развива мрежи на стручњаци вклучени во просторот на правдата за да ја поддржи работата на собирање информации и коментари од практичарите, и за да им даде на оние кои се главни цели на мерките кои ги развива чувство на поголема „сопственост“ над таквите мерки. Така, ЕКЕП воспостави Мрежа на пилот судови назначени од страна на земјите членки од редот на судови од прва инстанца или повисоки судови, надлежни за граѓански, кривични или управни прашања, а кои ја одразуваат судската состојба во односните земји. Од државите се побара да ги разгледаат практичните искуства на судовите во однос на времетраењето на постапките: во Мрежата имаше 46 суда од 35 земји членки на крајот на 2006 година.

Треба да се споменат трите начела кои се сметаат за камен темелник на Рамковната програма: 1) начелото на рамнотежа и општ квалитет на судскиот систем, 2) потребата од ефикасни алатки за мерење и анализа дефинирани од страна на засегнатите страни преку консензус, 3) потребата од ускладување на сите барања кои придонесуваат за праведно судење, со внимателна рамнотежа меѓу процедуралните гаранции, кои неминовно подразбираат постоење на времетраења кои не можат да се намалат, и грижата за неодољна правда.

Овој труд претставува Компендиум (збирка на концизни, но детални информации за определена тема) на политики и практики кои конкретно се преземаат во судовите, онака како што ги опишува Мрежата на ЕКЕП на пилот судови, или кои се препорачани од страна на Советот на Европа во различни нормативи и стандарди за управување со временските рамки на судските постапки. Особено внимание се посветува на одлуките на Европскиот суд за човекови права и на други документи кои ги изготви ЕКЕП, како што се „Чек-листата за управување со времето“³, и студиите за поединечните земји. На крај, се разгледва и литературата во областа на судската администрација која обработува управување со случаи и намалување на одложувања.

Компендиумот и изработен околу клучниот концепт на оптимални и предвидливи *Временски рамки*, за кој е потребно кусо објаснување: како што е наведено во Рамковната програма, „се навикнавме да го толкуваме концептот на *разумен рок* онака како што е предвиден во член 6.1 од Европската конвенција за човекови права. Сепак, овој стандард претставува *долна граница* (која повлекува граница меѓу прекршување и непрекршување на Конвенцијата) и не треба да се смета за поволен исход таму каде што е постигната“. Затоа, целта мора да биде *правовременост на судските постапки*, што значи дека случаите се управуваат и потоа завршуваат во *право време/правовремено*, без претерани *одолговлекувања*. За тоа да е возможно, на судовите и носители на политики им е потребна *алатка* за да измерат дали случаите се завршуваат *правовремено*, за да ги квантифицираат *одолговлекувањата*, и за да оценат дали преземените политики и практики се функционални и конзистентни со општата

³ Види го документот CEPEJ(2005)12.

цел на правовремено процесуирање на случаи. Временските рамки се токму оваа алатка".

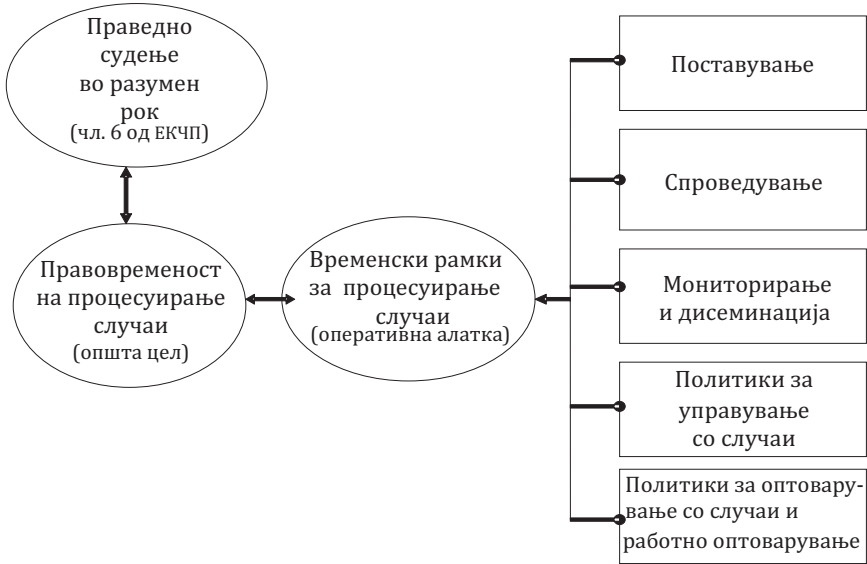
Временските рамки се меѓу-организациски и оперативни алатки за поставување на мерливи таргети и практики за правовремено постапување по случаи.

Меѓу-организациски подразбира дека, бидејќи времетраењето на судските постапки е резултат на взаемното дејство меѓу различни актери (судии, административен персонал, адвокати, судски вештаци, обвинители, полиција, итн.), временските рамки треба да бидат цели кои се споделени од сите нив и кои сите се стремат да ги остварат. Вклученоста на засегнатите страни е неопходна од најмалку три причини: 1) помага да се изгради посветеност кај сите клучни актери, 2) создава правилно окружување за развојот на иновативни политики, 3) укажува дека одговорноста за навремено процесуирање на случаи не лежи само во работата на судот, туку ги вклучува и другите актери, *in primis* адвокатите. Затоа, доколку клучното прашање е справување со времетраењето на постапките, се чини дека е посоодветно да за зборува за „правовременост на процесуирање на случаи“ наместо „правовременост на судско постапување“.

Оперативни алатки подразбира дека постојат таргети за да се измери до кој степен секој суд, а поопшто гледано и правосудството ја задоволува правовременоста на процесуирањето на случаи, исполнувајќи го начелото на праведно судење во разумен рок наведено во Европската конвенција за човекови права.

Затоа, поставувањето на *временски рамки* претставува услов *sine qua non* за отпочнување на мерење и споредување на одолговлекувањата при процесуирањето на случаи, што ја одразува разликата меѓу реалната состојба и очекуваните временски рамки, и за оценување на политиките кои се применуваат за намалување на времетраењето на процесуирањето на случаи. Од перспектива на донесување политики, како и од раководна перспектива, поставувањето на временски рамки е предуслов за евалуирање на резултатите на напорите кои се прават за подобрување на времетраењето на судските постапки.

Цртеж 1 – Од разумен рок до „оптимални“ временски рамки

Овој Компендиум примени пристап „оддолу-нагоре“. Се идентификуваа политики и практики преку анализа на гореспоменатите документи, а потоа се класификуваа во пет главни групи:

1. Поставување на реалистични и мерливи временски рамки,
2. Спроведување на временските рамки,
3. Мониторирање и дисеминација на податоци,
4. Процедурални политики и практики и политики и практики за управување со случаи,
5. Политики за оптоварување со случаи и работно оптоварување.

Во рамките на овие пет политики, се издвојува листа на практики според извештаите на Пилот судовите, Препораките или другите документи на Советот на Европа, и литературата базирана на емпириски истражувања. За секоја одбрана политика и практика се дава кус коментар, еден или повеќе конкретни примери, и дел со референци. Компендиумот го заокружуваат четири прилога. Првиот е кус речник на поими заради разјаснување на дефинициите на применетите концепти. Вториот прилог претставува сумарна анализа на Препораките на Советот на Европа кои ги третираат прашањата на управувањето со временските рамки и правовременоста на постапките. Третиот е библиографија. На крај, следи список на

Пилот судовите со податоци за контакт, кои можат да се искористат за добивање информации.

Поставување на реалистични и мерливи временски рамки

Ова е фундаменталниот чекор на секое правосудството кон постигање на правовременост во процесуирање на случаи. Рамките треба да се воспостават на три нивоа. На државно ниво, како општа рамка. На ниво на суд, за да се усогласат со карактеристиките на судот и локалните услови. На ниво на судија, за да се оствари вистинско влијание врз секојдневното работење и практиките на судовите. Треба да се дизајнираат и спроведуваат со активна поддршка на засегнатите страни (*in primis* судскиот персонал и адвокатите, но и на судските вештаци, социјалните работници, полицијата, итн.). За да бидат ефективни алатки за управувањето со процесуирањето случаи, треба да се јасно мерливи. Реалистичните временски рамки можат да се споредуваат меѓу различните судства кои имаат сличен правосуден систем (т.е. институционално владеење, структура, процедурални пристапи). Создавањето на гроздови земји со структурни сличности може да помогне во споделувањето на знаењата, промовирањето на заеднички решенија, воспоставувањето на реалистични одредници, и на ефективни процеси на учење. Временските рамки треба поинаку да се третираат од *временските граници*. Тука се работи за специфични процедурални правила кои се однесуваат на еден специфичен случај; временските рамки пак се меѓу-организациски алатки кои помагаат при постигањето на таргетите и целите поврзани со правовременоста на постапките и оптоварувањето на судот со случаи, и со тоа и со целокупното функционирање на судот.

1.1. Поставување на временски рамки на ниво на држава, суд и судија

Временските рамки треба да се сметаат за алатки кои се користат за постигање на правовременост на процесуирање на случаи. Тоа значи дека временските рамки треба да се прилагодени на околностите на таканаречената „локална правна култура“. За тоа да е возможно, тие треба да се дефинираат на три нивоа: а) на државно ниво, како општа рамка, б) ниво на суд или судски округ, кој треба да ги адаптира временските рамки поставени на ниво на држава кон локалниот контекст, в) ниво на „основна единица“ на суд (на пр. совет, поединечен судија), заради адаптирање кон специфичните обичаи и процедури кои можат да се применат во секојдневното работење.

Примери

- Финска (Апелациски суд Рованиеми / Rovaniemi Court of Appeal) – таргетите се договараат секоја година во буџетските преговори меѓу Судот и Министерството за правда. Договорено е сите случаи да се решат во рок покус од една година.
- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – таргетите и целите се предмет на преговори годишно меѓу раководителот на судот и раководителите на секоја единица на судот. Воедно се договараат оптималните временски рамки за секој вид на случај. Раководителот на секоја единица на судот склучува договор со секој судија од единицата за таргетите.
- Финска (Регионален управен суд Турку / Turku Regional Administrative Court) – таргетите и целите на секоја судска единица (исто така наречена сектор или оддел) се предмет на преговори годишно меѓу раководителот на судот и раководителите на секоја единица на судот. Воедно се договараат оптималните временски рамки за секој вид на случај. Оттаму, судијата раководител на секоја единица преговара и договара со секој судија и секретар на единицата околу таргетот.
- Словенија (Окружен суд Марибор и Ново Место / Maribor and Novo Mesto District Court) – судскиот правилник поставува временска рамка од 18 месеци откако случајот бил доставен до судот. Доколку во рок од 18 месеци не се донесе одлука, се смета дека случајот се одолговлекува. Раководителот на судот може да побара од судијата одговорен за случајот да поднесе извештај за околностите поради кои не е донесена одлука.

- Шведска – таргетите за граѓански и кривични случаи ги поставува Владата. Сите единици во рамките на еден суд ги дефинираат сопствените таргети.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 3 и 4 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор два „Воспоставени стандарди за времетраење на постапките“ (СЕРЕЈ (2005)12).
- Скратување на судското времетраење во нордиските земји: 1 - 51 (СЕРЕЈ(2006)14).
- National Centre for State Courts (2005), *Courtools, measures 1, 3 and 4*.
- Mahoney, B. (1988). *Changing Times in Trial Courts*. Williamsburg VA: National Centre for State Courts.
- Mahoney, B., and Sipes, L. (1985). “Zeroing on Court Delay: The Powerful Tools of Time Standards and Managed Information”. *Court Management Journal*. 8.
- Steelman, D. (2000). *Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium*. Williamsburg, VA., National Centre for State Courts.

1.2. Поставување на временски рамки за вид на постапка

Временските рамки се многу логични ако при нивното поставување се земени предвид различните видови постапки (граѓански, кривични, управни, постапки за извршување, итн.). Нивното дефинирање мора да ги земе предвид организациските и процедуралните аспекти на секоја земја.

Примери

- Данска (Окружен суд Есбјерг / Esbjerg District Court) – 58% од

граѓанските случаи треба да се завршени во рок од 1 година, 63% од кривичните случаи треба да се завршени во рок од 2 месеца, а 95% во рок од 6 месеци.

- Норвешка – временските рамки ги предлага Министерството за правда со согласност од Норвешкото собрание. Денес, 100% од граѓанските случаи треба да се завршени за шест месеци, 100% од кривичните случаи за три месеца.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 3 и 4 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ (2004)19).
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор три, „Доволно елаборирана типологија на случаи“ (СЕРЕЈ (2005)12).
- National Center for State Courts (2005), Courtools, measures 1, 3 and 4.
- Steelman, D. (2000). Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium. Williamsburg, VA., National Center for State Courts.
- Woolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London, Lord Chancellor Office.

1.3. Поставување на временски рамки за главните фази на постапката

Временските рамки се уште поефективни ако не се поставени само за различните процедури, туку ако се исто така поставени земајќи ги предвид главните фази на постапката (т.е. претходна постапка, подигање обвинение, судење, итн.).

Пример

- Ирска (Трговски суд Даблин / Dublin Commercial Court) – сите аспекти на случаите во Трговскиот суд се мониторираат и времен-

ските периоди се пресметуваат тековно, во зависност од различните фази на секој случај.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор четири, „Способност за мониторирање на текот на постапките“ (СЕРЕЈ(2005)12).
- Ставките на активности 3 и 4 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор четири, „Способност за мониторирање на текот на постапките“ (СЕРЕЈ(2005)12).
- National Center for State Courts (2005), *Courtools*, measures 1, 3 and 4.
- Cooper, C., Solomon, M., and Bakke, H. (1993). *Differentiated Case-flow Management*. Washington D.C.: Department of Justice.
- Steelman, D. (2000). *Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium*. Williamsburg, VA., National Center for State Courts.
- New South Wales Audit Office. (1998). *Performance audit report: management of court waiting times: The New South Wales Audit Office*.
- Woolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London, Lord Chancellor Office.

1.4. Поставување на временски рамки за комплексност на случаите

Временските рамки можат исто така да се воспостават во однос на „комплексноста на случајот“, што може да се дефинира од страна на судот со учество на странките. Воспоставувањето на овие временски рамки е поврзано со таканаречениот пристап на „повеќекратни текови“ кон управувањето со случаи, каде секој случај се приклучува кон определен процедурален тек во зависност од неговата комплексност.

Пример

▪ Обединето Кралство – Англија и Велс (Манчестер) – 80% од *тужбите со мала вредност* треба да се завршени за 15 недели, 85% од случаите кои се подведуваат кон таканаречена *постапка со брз тек* треба да се завршени за 30 недели, 85% од случаите кои се подведуваат под таканаречената *постапка со повеќекратен тек* треба да се завршени за 50 недели.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 4 и 10 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Препорака R (95) 12 на Советот на Европа за управувањето со кривичната правда.
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор три, „Доволно елаборирана типологија на случаи“ (СЕРЕЈ (2005)19).
- National Center for State Courts (2005), *Courtools*, measures 1, 3 and 4.
- Steelman, D. (2000). *Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium*. Williamsburg, VA., National Center for State Courts.
- Woolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London, Lord Chancellor Office.

1.5. Поставување на временски рамки во соработка со засегнатите страни во правосудството

Градењето и одржувањето на процесот на поставување на реалистични временски рамки мора да ги вклучува засегнатите страни на различните нивоа (држава, суд, единица). Поставувањето на временски рамки не се прави *еднаш засекогаш*, туку мора да биде континуиран процес изграден преку консензус и преку цели споделени меѓу засегнатите страни.

Примери

- Финска (Апелациски суд Рованиеми / Rovaniemi Court of Appeal) – за секој случај постои посебно прилагодена програма и се даваат упатства кои ги информираат странките за предвидениот временски распоред за фазата на претходна постапка, на пред-расправа и на судење. Детални временски распореди на расправите однапред им се испраќаат на странките. Адвокатите и обвинителите добиваат копии за да можат да дадат забелешки.
- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – се одвиваат неколку дискусии меѓу судиите и локалните адвокати за да се изнајдат заеднички идеи и упатства за тоа како да се подобри ефикасноста на правдата, вклучувајќи го и времетраењето на постапките.
- Германија (Регионален апелациски суд Штутгарт / Stuttgart Regional Court of Appeal) – се организираат редовни состаноци со адвокатите за да се дискутира за сатисфакцијата на клиентите и проблемите околу услугите кои ги пружа судот.
- Шведска (Окружен суд Худинге / Huddinge District Court) – временските рамки за секој граѓански случај се поставуваат во соработка со корисниците.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 7 и 14 од Рамковната програма на ЕКЕП (CEPEJ(2004)19).
- National Center for State Courts (2005), Courtools measures 1, 2 and 3.

- Svela, A., Ed. (2006). Evaluation of the quality of the adjudication in courts of law; Principles and proposed *Quality Benchmarks*. Oulu, Painotalo Suomenmaa.

2. Спроведување на временските рамки

Временските рамки не се дизајнираат и имплементираат во вакуум. Тие се организациски алатки кои, за да можат да ги дадат очекуваните резултати, треба да се споделат со и да добијат поддршка од засегнатите страни, а, особено, од луѓето кои работат во организацијата. Затоа е неопходно да се создаде организациско окружување кое ги поддржува и спроведува временските рамки, а врз кое влијае институционалната поставеност на правосудниот систем (на пр. структурата на судството, улогата на главниот судија, чувствителноста околу интерната независност на судиите, итн.). Исто така, спроведувањето треба да добие поддршка од други агенции и адвокатските комори, што треба да се наведе во етичките правила за адвокатите.

2.1 Интерни чекори доколку тековниот случај ги надмине временските рамки

Спроведувањето на временските рамки може да се постигне со помош на решенија кои можат да се најдат во самиот судски систем. Треба да се земат предвид интервенциите на управителот на судот, главниот судија или апелацискиот суд. Тие можат да отпочнат по автоматизам или по поплака/жалба од страна на странка. Судиите треба веднаш да се известат за нивото прекумерно одолговлекување. Нивната оптовареност може да се прераспреди, или ако прекумерните одолговлекувања се вина на судиите, можат да резултираат со дисциплинска постапка. Може да се појави притисок од управителот на судот, во зависност од организацијата на судот.

Примери

- Австрија (Окружен суд Линц / Linz District Court) – сите судии добиваат резиме кое го вклучува бројот на сите нерешени случаи класифицирани според времетраењето (т.е. над 1, 2 или 3 години). Раководителите на судовите преземаат конзистентни активности по овие информации, како што е урамнотежување на оптоварувањето со случаи или отпочнување на дисциплински постапки. Странките можат да побараат од апелацискиот суд да утврди временско

ограничување за посебни делови на постапките, ако сметаат дека активностите на судијата не се навремени.

- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – Раководителот на судот се советува годишно со секој судија. За време на овие разговори се дискутираат сите случаи за кои се смета дека предолго време не се решени.
- Германија (Регионален апелациски суд Штутгарт / Stuttgart Regional Court of Appeal) – постои систем на инспекција (Nachschau) преку кој повисоките судии повремено ги посетуваат пониските судови за да ги контролираат сите случаи кои не се решени во рок од определен период.
- Унгарија (Општински суд Веспрем / Veszprem Municipal Court) – повисокиот суд ги мониторира месечните извештаи на пониските судии, месечно проверувајќи го завршувањето на нерешените случаи постари од 2 години.
- Латвија (Централен окружен суд Рига / Riga Central District Court) – еднаш неделно, Раководителот на судот држи состаноци со судиите за да се дискутира за проблемите и решенијата поврзани со навременото испитување на случаи. Судиите се одговорни и подлежат на дисциплински мерки за одолговлекување во процесуирање на случаи.
- Норвешка (Апелациски суд Фростатинг / Frostating Lagmannsrett) – раководителот на окружниот суд може да преземе неопходни мерки за справување со спороста на постапките, вклучувајќи и прераспределување на случајот кај друг судија.
- Норвешка (Окружен суд Мидхордланд / Midhordland Tingrett District Court) – Раководителот на окружниот суд врши месечна инспекција и прима месечни статистички извештаи, кои ги покажуваат вкупните часови на процесуирање во односниот суд. Постои процедура која им овозможува на странките да се жалат на определен судија до Надзорниот совет за судии.
- Словенија (Окружен суд Марибор, Окружен суд Нова Горица / Maribor District Court, Nova Gorica District Court) – поплаките /жалбите од странките за прекумерното времетраење на постапката

можат да доведат до интервенција од страна на Раководителот на судот за да се забрза постапката.

- Шведска (Окружен суд Худинге / Huddinge District Court) – нерешените случаи се анализираат од страна на Раководителот на судот, кој може да побара објаснување.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор пет, “Начини за итна дијагноза на одолговлекувањата и ублажување на нивните последици” (СЕРЕЈ (2005)12).

2.1. Дистинкција и интеграција на организациските функции меѓу претседателот на судот и управителот на судот

Раководителот на судот и управителот на судот имаат различни задачи кои треба да се базираат врз различни сетови на вештини и компетенции. Од една страна, раководителот на судот треба воглавно да се справува со „судско управување“, спроведувајќи стратегии кои гарантираат висок „правен квалитет“ на судските одлуки, а од друга управителот на судот треба да е преокупиран со „управувањето на организацијата на судот“. Ова треба да вклучува задачи како што се планирање, управување со проекти и организација на административниот персонал, што не е задача на раководителите на судовите. На крај, бидејќи крајниот резултат на работата на еден суд во голема мерка зависи од взаемното дејство меѓу судиите и административниот персонал, важно е да се воспостави систем кој ќе може да гради споделена одговорност меѓу раководителот на судот и администраторот на судот околу генералното управување со услугата.

Пример

- Холандија – Судовите се раководат според начелото на „интегрално управување“. Одговорноста за функционирањето на еден суд е споделена меѓу сите членови на одборот (претседателот на судот, раководителите на сите одделенија (претседатели) и директор на судот (не-судија)) кои ја контролираат и разгледуваат работата на судиите и административниот персонал.

Референци

- Albers, P., Borzova, I., and Goth-Flemmisch, B. (2004). *Practical ways for combating delay in justice system* (CEPEJ (2004)5).
- Ng, G.Y. (2005). Nederland. In M. Fabri, J.-P. Jean, P. Langbroek and H. Pauliat (Eds.). *L'administration de la justice en Europe et l'évaluation de sa qualité*. Paris, Montchrestien: 301-320.

2.2. Тимски пристап кон управување со случаите во временските рамки

Ефективното управување со случаи во временските рамки треба да биде континуиран процес на учење за целата судска организација со учество на засегнатите страни. Тимскиот пристап претставува вредно средство за поддршка на овој процес на учење.

Примери

- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – во извршната група на судот членуваат претставници на сите категории на персонал.
- Финска (Апелациски суд Рованиеми / Rovaniemi Court of Appeal) – воспоставен е систем на тимови, и одговорност на секој тим е да ги оствари планираните резултати секој месец.
- Норвешка (Апелациски суд Фростатинг / Frostating Lagmannsrett) – редовни состаноци на вработените во судот заради подобрување на *esprit de corps* во судот и намалување на „јазот“ меѓу судиите и службениците кои работат кон една заедничка цел.

Референци

- Информации дадени од Пилот судовите.
- Ставката на активности 15 од Рамковната програма на ЕКЕП (CEPEJ(2004)19).
- Скратување на судското времетраење во нордиските земји : 1 - 51 (CEPEJ(2006)14).

2.4. Силни заложби и лидерство на судот за спроведување на временските рамки

Судовите треба да заземат водечка улога и да вложат силни заложби во поставувањето на временски рамки и во извршувањето на чекори кон нивно остварување. Заложбите и лидерството можат да се поттикнат со повластици за судскиот персонал, што би водело кон зголемување на ресурсите на судот во зависност од постигнатите резултати.

Примери

- Италија (Првостепен суд Торино / Turin First Instance Court) – силните заложби од страна на раководителот на судот и целокупниот судски персонал доведоа до имплементација на “Стразбурската програма” за подобрување на времетраењето на постапките.
- Обединето Кралство (Окружен суд Лондон / London County Court) – воспоставени се различни групи на корисници за да ги споделуваат целите и спроведуваат заеднички активности.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Награда Кристална вага на Правдата 2006 – Посебна пофалба доделена на Окружниот суд Торино.
- Скратување на судското времетраење во нордиските земји : 1 - 51 (СЕРЕЈ)(2006)14).

2.5. Надворешни притисоци за поддршка на временските рамки

Определен вид на позитивен притисок за справување со одолговлекувањата во напредокот во случаите може да дојде од „надворешни“ институции, како што се народниот правобранител, непрофитни организации (на пр. групи за следење на судови), медиуми, адвокатски комори, итн., за да се нагласи важноста на правовременоста на судските постапки. Ваквиот позитивен притисок може да се поттикне со транспарентност и дисеминација на податоци од судовите.

Пример

- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – Секогаш е возможно да се контактира раководителот на судот и да се побара објаснување за одолговлекувањето. Работна група дискутира за можностите за изнаоѓање на начини за поднесување на поплаки/жалби до судот.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Gramckow, H. 2005. Can US-type court management approaches work in civil law systems? *European Journal on Criminal Policy and Research* (11): 97–120.

2.6. Пилот пристап кон развивањето на временските рамки

Временските рамки треба да се тестираат и пилотираат пред да се спроведат ширум целата земја. Пилот судовите и поединечните единици во самите судови ќе бидат драгоцен извор на информации за идниот напредок.

Пример

- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court и Апелациони суд Рованиеми / Rovaniemi Court of Appeal) – „проектот квалитет“ е пилотиран со успех. Може да се имплементира и прилагоди од другите судови.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Svela, A., Ed. (2006). *Evaluation of the quality of the adjudication in courts of law; Principles and proposed Quality Benchmarks*. Oulu, Painotalo Suomenmaa.

3. Мониторирање и дисеминација на податоци

Она што не се мери, не може да се евалуира и подобри, така што постојаното мониторирање на нерешени случаи е клучен елемент за поставувањето и развивањето на временските рамки. Ова е нешто повеќе од само „традиционална“ статистика за судовите. Треба да се финализираат квантитативни податоци за да се изготват корисни извештаи за мониторирање и потенцирање на времетраењето на постапките. Само по себе е очигледно колку еден автоматизиран информациски систем може да го олесни мониторирањето на нерешени случаи, но ефективно и едноставно мониторирање може да се спроведе и рачно. Во овој поглед, „Чеклистата за управување со времето“ на ЕКЕП е корисна алатка.

3.1 Посебно внимание посветено на периоди на застој поради неактивност на странките и/или судовите

Случаите можат да се одолговлекуваат поради неактивност на странките. Ваквите случаи треба посебно да се мониторираат и по нив се постапува на различен начин од оние случаи (активно нерешени) кои имаат потреба од интервенција на судот за да продолжат.

Примери

- Австрија (Окружен суд Линц / Linz District Court) – секој случај за кој нема нов упис во електронскиот регистар повеќе од три месеца, автоматски се појавува на чек листа. Овој список им се дава месечно на раководителот на судот и на судиите и нивниот персонал заради контрола.
- Финска (Регионален управен суд Турку / Turku Regional Administrative Court) – сите чекори во постапките на секој случај се регистрираат во системот за управување со случаи. Сите инстанци на чекање се мониторираат и анализираат.
- Литванија (Регионален управен суд Вилниус / Regional Administrative Court Vilnius) – на раководителот на судот му се укажува на случаите кои се неактивни повеќе од три месеца.
- Норвешка (Апелациски суд Фростатинг / Frostating Lagmannsrett Appellate Court) – времетраењето на постапките рутински се

мониторира и евалуира со статистички мерки, најмалку секои три месеца.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 5 и 12 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор шест, „Примена на современата технологија како алатка за управување со времето во правосудниот систем (СЕРЕЈ (2005)12).
- National Center for State Courts (2005), Courttools measure 2.
- New South Wales Audit Office. (1998). *Performance audit report: management of court waiting times*: The New South Wales Audit Office.

3.2 Податоци за работата на судот достапни на сиот судски персонал

Сиот судски персонал треба да има пристап до детални податоци за работата на судот и, особено, за времетраењето на процедурите. Податоците треба да се достапни за да се овозможат споредби и да се подобри интерната транспарентност.

Примери

- Данска (Окружен суд Есбјерг / Esbjerg District Court) – судската статистика се користи интерно од страна на управителот на судот за евалуирање и мониторирање на времето на процесуирање на секој случај и на продуктивноста на судот.
- Финска (Регионален управен суд Турку / Turku Regional Administrative Court) – месечно се обезбедува статистика и се праќа по и-мејл до сиот судски персонал.
- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – секој суд објавува годишни извештаи кои содржат информации за временските рамки и применетите стратегии.

- Латвија (Централен окружен суд Рига / Riga Central District Court) – судската администрација, сите вработени во судот и другите судови имаат пристап до Информативниот систем на судот, кој дава податоци за случаите.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор шест, „Примена на современата технологија како алатка за управување со времето во правосудниот систем“ (СЕРЕЈ (2005)12).

3.3 Податоци за работата на судот достапни за јавен надзор

Лесно достапни и разбирливи податоци за работата за судот треба да се достапни на јавен надзор за да подобри транспарентноста на судот и јавната доверба.

Примери

- Албанија (Окружен суд Тирана / Tirana District Court) – податоците за времетраењето на постапките или одложувањата на расправите се достапни на веб страницата.
- Финска (Регионален управен суд Турку / Regional Administrative court of Turku) – објавување на годишник на правосудна статистика и на годишен извештај за работата на судовите. Годишните извештаи на судовите кои содржат статистика за тековното времетраење на разни видови случаи се објавуваат на Интернет.
- Словенија (Окружен суд Нова Горица / Nova Gorica District Court) – статистиката се објавува во годишниот извештај на Министерството за правда.
- Шпанија (Трговски суд бр. 3 на Барселона / Commercial Court no. 3 of Barcelona) – на три месеци, секој суд мора да даде статистика на нерешени случаи за таа да се објави од страна на Судскиот совет (Consejo general del poder judicial).

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставката на активности 14 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор шест, „Примена на современата технологија како алатка за управување со времето во правосудниот систем“ (СЕРЕЈ (2005)12).

3.4 Собирање информации за очекувањата и мислењата на засегнатите страни

Очекувањата и мислењата на засегнати страни се од фундаментална важност за поставување, развивање и валидирање на временските рамки, како и за мониторирање на јавните перцепции за и доверба во судовите и правосудството. Треба периодично да се спроведуваат испитувања на три различни нивоа (држава, суд, основна единица). За оваа цел можат да се применат исто така групи на корисници, фокус групи и други техники.

Примери

- Данска (Окружен суд Есбјерг / Esbjerg District Court) – данските судови спроведуваат, за секој округ, редовни испитувања на корисниците. Во Пилот судовите се спроведени студии за мерење на довербата и сатисфакцијата на корисниците.
- Обединето Кралство - Англија и Велс (Окружен суд Манчестер / Manchester County Court) – се спроведуваат три испитувања на јавноста годишно.
- Финска (Апелациски суд Рованиеми / Rovaniemi Court of Appeal) – надворешен институт за истражувања спроведува испитување на ставовите на тужителите за граѓанските судења.
- Ирска (Трговски суд Даблин / Dublin Commercial Court) – постои група на корисници составена од судија, двајца секретари, двајца адвокати и еден правник. Се предлага да се побара од претставници на стопанскиот сектор да дадат придонес и да ѝ се приклучат на групата во блиска иднина.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 14 и 16 од Рамковната програма на ЕКЕП (CEPEJ(2004)19).
- National Center for State Courts (2005), Courtools measure 1.
- Consejo General del Poder Judicial (2003). Enquesta a usuarios de la Administracion de justicia. Madrid, Consejo General del Poder Judicial: 124.

4. Политики за процедурално управување со случаи

Овие политики и практики трпат силно влијание од разликите кои ги карактеризираат процедуралните правила и обичаи на секој правосуден систем. Но, управувањето со случаи и со процедурални правила се двата најважни елементи за остварување на временските рамки и правременоста во процесуирањето на случаи. Препораките на Советот на Европа и некои политики кои се применуваат во поединечни земји особено се фокусираат на овие прашања. Сепак, во јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права можат да се најдат и негативни практики.

4.1. Вклученост на засегнатите страни во подготвување на нацрт процедурални упатства за судовите

Треба да се воведат процедурални упатства на ниво на суд кои се усогласени со локалните услови и обичаи. Ова подразбира определено дискрециско право на судовите при поставувањето на локални правила, во заедничка процедурална рамка на државно ниво.

Примери

- Данска (Окружен суд Есбјерг / Esbjerg District Court) – годишен заеднички состанок со претставници од обвинителството и адвокатите од судскиот округ.
- Италија (Првостепен суд Торино / Turin First Instance Court) – судот воспоставил локални упатства за справување со оптоварувањето со случаи, кои се споделени со засегнатите страни.

▪ Норвешка (Апелациони суд Фростатинг / Frostating Lagmannsrett Court of Appeal) – се испраќаат писма до застапниците на обете странки во кои се наведени роковите за нови поднесоци, списоци со докази и информации за жалбените постапки. Писмата се проследени со телефонски повици за да се одлучи околу датумот и времетраењето на расправата. Една или две недели пред жалбената расправа, судијата контактира директно со адвокатите (по и-мејл) за да се дефинира детален заеднички распоред за жалбената расправа (изведување на сведоци, итн.). Ова навистина заштедува време, бидејќи ги обврзува адвокатите да комуницираат еден со друг и да се договорат за практичните детали. Во кривичната област, се организираат неформални подготвителни конференции со обвинителите за најкомплексните случаи за да се разгледа изведување на докази, разумен и реалистичен временски распоред, итн. Упатствата за справување со случаи се дадени на писмено и потпишани од страна на адвокатската комора и судот, што резултира со заеднички разговори и консензус. Воедно се практикуваат и блиски контракти со адвокатите и заедничко воспоставување на административни правила за судот.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Награда Кристална вага на Правдата 2006 - Посебна пофалба доделена на Окружниот суд Торино.
- Ставката на активности 18 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Скратување на судското времетраење во нордиските земји : 1 - 51 (СЕРЕЈ(2006)14).

4.2. Процедури конзистентни со комплексноста на случаите

Процедурите треба да се конзистентни со комплексноста на случајот. Управувањето со случаите треба да биде разновидно, земајќи ги предвид, на пример, вредноста, бројот на странките и правните прашања поврзани со случајот. Треба да се воспостават скратени постапки за решавање на случаи за кои се смета дека имаат ниско ниво на комплексност.

Примери

- Обединето Кралство - Англија и Велс (Окружен суд Манчестер / Manchester County Court) – постојат две различни постапки: мали тужби (до околу 7.500 евра), брза постапка (до околу 22.500 евра), и комбинирана постапка (над 22.500 евра).
- Латвија (Централен окружен суд Рига / Riga Central District Court) – случаите се испитуваат во однос на нивната комплексност.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Препорака бр. R (87) 18 на Советот на Европа во врска со поедноставување на кривичната правда.
- Peysner, J., and Seneviratne, M. (2005). *The management of civil cases: the courts and post-Woolf landscape*. London: Department for Constitutional Affairs.

4.3. Типична постапка заснована на не повеќе од две расправи

Судењата треба да се колку што е можно поконцентрирани за да бидат ефективни. Препораката Рес. 84 (5) советува да се воспостави типична постапка заснована на „не повеќе од две расправи, од кои првата може да биде прелиминарна расправа со подготвителен карактер, а втората да послужи за земање докази, сослушување на аргументи и, доколку е возможно, давање пресуда.“

Пример

- Република Словачка (Окружен суд Братислава / Bratislava District Court) – обврска да се суди и одлучи случајот на првата расправа, одложувања се дозволени само поради сериозни причини, им се најавени на странките од судијата, и ставени во записник.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставката на активности 11 од Рамковната програма на ЕКЕП

(СЕПЕЈ(2004)19).

- Препорака Rec. (84)5 на Советот на Европа за граѓанска постапка.

4.4. Улогата на судиите за активно управување со случаи

Судиите се „третиот непристрасен учесник“ во еден процес на разрешување на конфликт. Тие се единствените кои можат да го наметнат чекорот на парницата независно од интересите на странките. Затоа, тие треба да имаат проактивна улога во управувањето со случаи за да се гарантира праведно и правовремено процесуирање на случаи, според временските рамки. Мора да се забележи дека јуриспруденцијата на ЕКЧП наведува дека „неактивноста на судот“, „судиската инертност при изведувањето на докази“ и „целосната неактивност на судските власти“ се причини за повреда на клаузулата за разумен рок (СЕПЕЈ(2006)15: став 29, 30, 36).

Пример

- Ирска (Трговски суд Даблин / Dublin Commercial Court) – воспоставен е систем за интензивно управување со случаи со цел скратување на временските рамки. Возможно е да се избришат случаи или да се наметнат финансиски казни за непридржување до наредбите на судот. Изготвениот Правилник на судот обезбедува брза жалбена постапка.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Препорака Rec. (84)5 на Советот на Европа за граѓанска постапка.
- National Center for State Courts (2005), Courtools, measure 5.
- Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (СЕПЕЈ (2006)15).
- Gramckow, H. (2005). Can US-type court management approaches work in civil law systems? European Journal on Criminal Policy and Research (11): 97–120.

- Solomon, M., and Somerlot. (1987). *Case-flow Management in the Trial Court*. Chicago, IL: American Bar Association.
- Woolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London: Lord Chancellor Office.

4.5. Стриктни политики за минимизирање на одложувањата на расправите

ЕСЧП ги смета бројните одложувања на расправите, било на барање на самиот суд или на странките, и прекумерните интервали меѓу расправите, за причини за неразумно одолговлекување (СЕРЕЈ (2006), 36). Одложувања треба да се дозволат само ако се јасно оправдани, и ако е утврден датум за следната средба. Ако еден суд дозволи голем број на одложувања, ги охрабрува адвокатите, кои не се подготвени за своите случаи, да бараат нови одложувања. На овој начин не се користи доволно времето на судијата наменето за расправи.

Примери

- Данска (Окружен суд Есбјерг / District Court of Esbjerg) – судот одржува состаноци со обвинителот и адвокатите на одбраната за планирање на распоредот на случајот, за да се избегнат непотребните одложувања за време на судењето.
- Латвија (Централен окружен суд Рига / Riga Central District Court) – расправите не можат да се одложат без да се утврди нов датум.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставката на активности 9 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ (2004)19).
- Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (СЕРЕЈ (2006) 15)
- Steelman, D. (2000). *Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium*. Williamsburg, VA.: National Center for State Courts.

- Whittaker, C., Mackie, A., Lewis, R., and Ponikiewski, N. (1997). *Managing courts effectively: The reasons for adjournments in magistrates' courts*. London: Home Office.

4.6. Организирање на рани средби меѓу странките

Состанок за управување со случајот заради поставување на јасен распоред на настани се потврдил како една од најефективните алатки кои помагаат за спогодување, избегнуваат одложувања, ги концентрираат расправите, и (со тоа) се придржуваат кон временските рамки. Одлуките донесени за време на состанокот можат да се формализираат во вид на „договор“.

Примери

- Данска (Окружен суд Есбјерг / Esbjerg District Court) – во граѓански случаи, состанокот се одржува во рана фаза на процесот, и тогаш странките се договараат за текот на случајот.
- Норвешка (Окружен суд Мидхордланд / Midhordland Tingrett District Court) – подготвителните состаноци во граѓански случаи резултирале со правна спогодба во над 80 % од случаите.

Референци

- Информации дадени од Мрежата ја ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 14 и 16 од Рамковната програма на ЕКЕП (CEPEJ (2004)19).
- Woolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London: Lord Chancellor Office.

4.7. Спроведување на временски распореди за презентирање на докази

Судските одолгвлекувањата можат да се должат на пропустот на адвокатите, странките и судските вештаци да се придржуваат до роковите за изведување докази и извештаи. „Неуспехот на сведоците да присуствуваат на расправите, што причинува повеќекратни одложувања“ се смета за една од причините за повреда на клаузулата за „разумен рок“ на ЕКЧП (CEPEJ (2006)15). Строга политика на повластици и санкции во поддршка на овие рокови може да биде мошне ефективна за чекорот на едно судење.

Примери

- Кнежевство Андора (Врховен апелациски суд / Superior Court of Arreal) – адвокатите морат да ги презентираат своите заклучоци за најмногу 15 дена.
- Република Чешка (Окружен суд Прага 1 / Prague 1 District Court) – судот наметнува парични казни за секој вештак кој не ги почитува роковите.
- Финска (Регионален управен суд Турку / Turku Regional Administrative Court) – системот за управување со случаи издава месечно списоци на случаи во кои не бил доставен извештајот на судскиот вештак во рокот определен од судот, и се праќаат известувања заради забрзување.
- Република Словачка (Окружен суд Братислава / Bratislava District Court) – се даваат специфични рокови за составување на вештото мислење. Доколку не се придржува до рокот, вештото лице може да се санкционира.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставката на активности 17 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕПЕЈ(2004)19).
- Препорака Rec. (84)5 на Советот на Европа за граѓански постапки.
- Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (СЕПЕЈ(2006)15).
- Savvides, L. (2003). Steps introduced by the supreme court of Cyprus for eliminating delays. Strasbourg: CEPEJ.

4.8. Стандарден и концизен формат за пишани пресуди (и примена на предлошки)

Стандардниот формат и флексибилни ограничувања на бројот на страниците на судските налози или пресуди можат да се покажат од корист за придржување до временските рамки. Покрај ова, некои искуства посочуваат дека концизни пресуди помагаат да се посочат клучните точки и образложувањето на судијата.

Пример

▪ Норвешка (Апелациски суд Фростатинг / Frostating Lagmannsrett Court of Appeal) – имаше напори да се компресира должината на пресудите. Една вообичаена пресуда може да има до 10-12 исчукани страници. Ако има над 14, тогаш е предолга. Искуството покажа дека пресудите се подобруваат, ако се скратат: појасно се гледаат клучните точки, како се презентирани аргументите, и како судијата го образложил својот заклучок. Форматот на пресудите е стандарден: ред кој ја посочува правната тематика на случајот, кус опис на позадината на случајот, сумарен извештај за процедуралниот историјат, аргументите и тужбените барања на странките. Потоа, судот ги претставува сопствените размисли со оценките и ставовите, и на крај заклучокот на судот.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Препорака Rec. (84)5 на Советот на Европа за граѓански постапки.
- Niv, M. B. and Z. Safra (1999). "The Undesirability of Detailed Judicial Reasoning." *European Journal of Law and Economics* 7: 161–174.

4.9. Примена на аудио и видео технологија во судски постапки

Давање искази преку аудио и видео конференции можат да им заштедат време и пари и на судовите и на странките. Тие можат да се користат за прелиминарни расправи, но и во комплексни кривични случаи за да се гарантира безбедноста на сведоците, или да се избегне трансфер на притворени или затворени лица.

Примери

- Финска (Апелациски суд Рованиеми / Rovaniemi Court of Appeal) – кога судот организира расправи, однапред им се праќаат детални распореди на странките. Сведоците се повикуваат во согласност со утврденото време и, кога е можно, се сослушуваат по телефон.
- Ирска (Трговски суд Даблин / Commercial Court of Dublin) – одолговлекувањето на парници се надмина со примената на иницијативи како што е собирање докази по пат на видео-линк. Користењето на видео-линк за да им се овозможи на сведоците да даваат докази, заедно со одредбите кои дозволуваат давање писмени изјави, ја намалуваат неопходноста сведоците да се појават на суд.
- Италија – видео технологиите се користат во голем обем, особено во кривични постапки кои третираат организиран криминал. На овој начин е возможно да се избегне трансфер на затвореници до судски простории, со што се намалуваат трошоците и времето потрошено во расправи.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 14 и 16 од Рамковната програма на ЕКЕП (CEPEJ (2004)19).
- Препорака Rec. (84)5 на Советот на Европа за граѓански постапки.
- Fabri, M., and Contini, F., Eds. (2000). Justice and Technology in Europe. The Hague, The Netherlands: Kluwer Law International.
- Скратување на судското времетраење во нордиските земји : 1 - 51 (CEPEJ(2006)14)

4.10. Примена на информациска и комуникациска технологија за управување со случаи и собирање докази.

Примената на информациските и комуникациските технологии во правосудното окружување може да ја зголеми ефективоста на правосудството. Успешните примери покажуваат како позитивни резултати се добиваат најпрвин во задачи кај кои има високо ниво на повторување. Правовременоста на парниците може исто така да се подобри и со користење на Интернетот заради овозможување на размена на податоци и информации меѓу судовите и странките.

Примери

- Австрија (Окружен суд Линц / Linz District Court) – со Електронска правна комуникација развиена од страна на Министерството за правда, возможно е електронско поднесување на тужби и размена на податоци меѓу судовите и странките.
- Финска (Окружен суд Турку / Turku District Court) – Е-услугите во граѓански и кривични случаи овозможуваат размена на информации и документи меѓу странките и долж синцирот на кривичната правда.
- Обединето Кралство - Англија и Велс – Онлајн парични тужбени барања им овозможуваат на граѓаните и деловните субјекти да поднесат тужби до 150.000 евра преку Интернет.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставката на активности 9 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).
- Препорака Рес. (84)5 на Советот на Европа за граѓански постапки.
- Препорака Рес. (95)12 на Советот на Европа за управување со кривичната правда.
- Препорака Рес. (2001)2 на Советот на Европа за дизајнирање на судски информациски системи.
- Препорака Рес. (2001)3 на Советот на Европа за пружање на правни услуги преку нови технологии.

- Препорака Rec. (2003)14 на Советот на Европа за интероперабилност на информациските системи.
- Препорака Rec. (2003)15 на Советот на Европа за архивирање на електронски документи.
- Чеклиста за управување со времето, Индикатор шест, „Примена на современата технологија како алатка за управување со времето во правосудниот систем“ (СЕРЕЈ (2005)19).
- Fabri, M., and Contini, F., Eds. (2000). *Justice and Technology in Europe*. The Hague, The Netherlands: Kluwer Law International.

5. Политики за оптоварување со случаи и работно оптоварување

Оптоварувањето со случаи и работното оптоварување на судовите се менува со текот на времето, и затоа мора да се мониторира и управува од страна на судските власти. Мониторирањето може да се заснова врз податоците собрани преку системите за автоматизирано управување со случаи, но и преку поедноставни и потрадиционални системи базирани на хартија. Со оптоварувањето со случаи може да се управува преку различни средства кои имаат за цел подобрување на продуктивноста на судовите, или намалување на работното оптоварување на судиите и судскиот персонал. При предвидувањето, управувањето и намалувањето на работното оптоварување од помош е ако се воспостават и одржат реалистични временски рамки.

5.1. Предвидување и мониторирање на капацитетите за оптоварување со предмети и работно оптоварување на судовите

Предвидувањето и мониторирањето на оптоварувањето со случаи и работното оптоварување се од фундаментално значење за утврдување на работните капацитети на еден суд и за конзистентно доделување на средства. Овие задачи можат да се извршат преку различни методи на мерење, како што се пондерирано оптоварување со случаи, Делфи, историски податоци, специфични студии за време, итн.

Примери

- Холандија– Моделот Ламиси (Lamicie) се користи за пресметување на работното оптоварување на судиите и судскиот персонал во поглед на времето потребно за постапување по случаи. Се базира на 48 категории случаи за постапување по граѓански, кривични, управни и даночни постапки. Моделот е воспоставен, и редовно се ревидира, благодарение на студии за управување со време.
- Шпанија (Трговски суд бр. 3 на Барселона / Barcelona Commercial Court n. 3) – Работниот модул (*Modulos de trabajo*) ги посочува просечното време кое се очекува еден судија да го посвети на постапувањето по секој различен вид на случај. Тие се базирани на студиите за време.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Препорака Rec. (95) 12 на Советот на Европа за управување со кривична правда.
- Albers, P., Borzova, I., and Goth-Flemmisch, B. (2004). Practical ways for combating delay in justice system (CEPEJ (2004) 5) (D1)
- Lawson, H. O. and B. J. Gletne (1980). *Workload Measures in the Court*. Williamsbourg VA, National Center for State Courts.

5.2. Поттикнување на алтернативно решавање спорови и рано спогодување меѓу странките

Алтернативното решавање спорови, во своите разновидни облици, може да ја намали оптовареноста на првостепените судови со случаи и да помогне да се избегне пренатрупаноста на судовите. Комитетот на Министри на Советот на Европа, преку своите Препораки 86/12 и 2001/9 ги поддржува различните облици на решавање спорови надвор од судовите. Другите препораките (98/1 семејни прашања, 99/19 кривични прашања, 2002/10 граѓански прашања), ја поддржуваат медијацијата особено во семејни прашања, за атер на децата, и во кривични прашања за да се зајакнат правата на жртвите во кривичниот процес.

Примери

- Словенија (Окружен суд Нова Горица / Nova Gorica District Court) – судот воспостави посебна програма за APC во граѓански случаи. Целта е да решаваат случаите преку спогодување на спорот без судење. Ако се договорот двете странки, судот гарантира закажување на првиот состанок за медијација во рок од 90 дена. Постапката е бесплатна за обете странки. Посебно обучени медијатори имаат задача да им помогнат на странките да постигнат договор кој го решава спорот со примена на преговарачки техники.
- Хрватска (Општински суд Вараждин / Varaždin Municipal Court) – судот учествуваше во проектот „Ефикасноста во судството во Република Хрватска“. Проектот откри дека ефикасноста може да се подобри преку неколку активности, меѓу кои и зголемувањето на бројот на случаи во кои страните постигаат договор. Резултатите на проектот беа позитивни, со зголемување на бројот на решени случаи за 40%.

Раното спогодување има позитивно влијание врз работното оптоварување, и оттаму ја зголемува способноста на судовите да се придржуваат со временските рамки. Консултативниот совет на европски судии (КСЕС / *CCJE*) неодамна ја нагласи важноста на оваа практика. Тие ја признаваат потребата за рано спогодување на спорови и „проактивната и иновативната“ улога на судиите. При евалуацијата на европските судски системи (издание 2006), 21 земја членка на Советот на Европа го усвои овој вид на процедура.

Примери

- Холандија – воспоставена е програма за медијација за да се овозможи примената на медијација пред расправата во еден граѓански, семеен и даночен случај и за време на постапката, со помош на професионални медијатори.
- Норвешка (Окружен суд Мидхордланд / Midhordland District Court) – целта на норвешката програма за судска медијација е да се постигне спогодување кои страните во спорот можат да го прифатат пред да се упатат на главната постапка во судот. Судскиот медијатор, кој многу често е судија, им помага на странките да постигнат договор. Судската медијација успева во 70-80 % од случаите. Ако страните во спорот не се во состојба да постигнат договор, случајот се упатува кај друг судија за понатамошна постапка. Бидејќи суд-

скиот медијатор е обврзан на доверливост, судијата кој го презема случајот не ги знае деталите на медијацијата. Судот кој учествуваше во овој проект се здоби со многу предности, меѓу кои: побрзо закажување случаи и покусо време поминато на секој случај. Ова од причини што се избегнуваат главните расправите кои одземаат многу време, и што судијата не треба да пишува пресуда за случајот.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Ставките на активности 8 и 9 од Рамковната програма на ЕКЕП (CEPEJ (2004)19).
- Препорака Rec. (84)5 на Советот на Европа за граѓански постапки.
- Препорака Rec. (86)12 на Советот на Европа за прекумерно работно оптоварување.
- Препорака Rec. (98)1 на Советот на Европа за семејна медијација.
- Препорака Rec. (99) 19 на Советот на Европа за медијација во казнени прашања.
- Препорака Rec. (2001)9 на Советот на Европа за алтернативи на парничење меѓу органи на управа и приватни странки.
- Препорака Rec. (2002) 10 на Советот на Европа за медијација во граѓански прашања.
- Консултативен совет на европски судии (KCEC / CCJE), Мислење бр. 6 (2004) за Правично судење во разумен рок и улогата на судијата во судења земајќи ги предвид алтернативните мерки за решавање спорови .
- European Judicial Systems. Edition 2006. Strasbourg: Council of Europe Publishing. стр. 87.
- Steelman, D. (2000). Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium. Williamsburg, VA.: National Center for State Courts.

- Woolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London: Lord Chancellor Office.

5.3. Филтрирање и инструменти за одвраќање заради намалување на бројот на случаи кои се поднесуваат до судовите

Филтрирањето и правилата за одвраќање треба да се применуваат за жалби не доведувајќи го во прашање правото на ефективни лекови. Препораката (95) 5 која се однесува на апелациски системи и процедури во граѓански и стопански случаи, посочува неколку критериуми и методи за филтрирање на случаите кои ќе се разгледаат од второстепените судови, со цел да се намали нивното работно оптоварување.

Пример

- Норвешка (Апелациски суд Фростатинг / Frostating Lagmannsrett Court of Appeal) – овој суд ги филтрира помалку сериозните случаи по пат на процес на прелиминарно испитување спроведено од тројца судии. Ако сите тројца се согласат дека жалбата очигледно нема да успее, тогаш можат да одбијат упатување на жалбена расправа. Како резултат на ова, пресудата на Окружниот суд е конечна. За да има ефективна постапка, тим од тројца судии е секогаш подготвен да разгледа жалба веднаш штом ќе пристигне. Така, најголем дел од случаите се испитува и филтрира во два до три дена.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Препорака Res. (95) 5 на Советот на Европа за апелациски системи и процедури во граѓански и стопански случаи.

5.4. Воспоставување и развивање на дискрециско гонење

Начелото на дискрециско гонење, како и „обвинителските казни или глоби“ и „полициските опомени“ (на пр. „налогот за анти-социјално однесување“), можат да бидат ефективни мерки за да се избегне пренатрупаноста на судовите без штетни последици по контролата на криминалот. Препораката (87) 18 предлага справување со одолговлекувањата во делењето кривична правда на неколку начини, вклучувајќи појасна дефиниција за спроведувањето на кривичната политика. Во оваа рамка, „начелото of дискрециско гонење“ треба да се воспостави „секаде каде тоа го дозволува историскиот развој и уставот на земјите членки“. Во други случаи, препораката предлага преземање на мерки кои ја имаат истата намена.

Пример

■ Германија – во ова земја повеќе од половина од сите постапки за прелиминарна истрага против познати осомничени се во моментот откажани, меѓу другото, благодареејќи на примената на начелото на дискрециско гонење. На овој начин, јавните обвинители „го ублажиле ефектот на зголемената стапка на криминал со скоро удвојување на стапката на дискрециско не-гонење“. Како последица, судењето станува исклучок [...] и 50 проценти од сите лица се санкционираат неформално со откажување на случајот со или без условување.

Референци

- Препорака Rec. (87)18 на Советот на Европа за поедноставување на кривичната правда.
- Oberwittler, D. and S. Hofer (2005). “Crime and Justice in Germany. An Analysis of Recent Trends and Research.” *European Journal of Criminology* 2(4): 465-508.

5.5. Зголемување на користењето на еден судија наместо совет на судии

„Колегијалната структура на кривичните судови“ и „систематската примена на совети на судии во првата инстанца“ се причини за повреда на клаузулата за разумен рок на ЕКЧП (СЕПЕЈ (2006) 15) 35, 40). За да се зголемат капацитетите на судот, треба да се размисли за користење на еден судија наместо совет. Оваа промена треба да е проследена со реорганизација на ресурсите на судот, како што се просториите за расправи и персоналот.

Пример

▪ Италија – во рамките на политиката за унифицирање на судовите која се спроведе во 1999 година, законодавецот ја прошири надлежноста на еден поединечен судија во граѓанските случаи (а ја намали надлежноста на советот од тројца судии). Како последица, судовите од општа надлежност обично заседаваат во формат на еден судија со мал број исклучоци за случаи за кои законот сè уште бара совет од тројца судии.

Референци

- Препорака Rec. (86)12 на Советот на Европа за прекумерно работно оптоварување.
- Препорака Rec. (95)5 на Советот на Европа за алтернативите на парничење.
- Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (СЕПЕЈ(2006)15).
- Fabri, M., Langbroek, P., and H. Pauliat, Eds. (2003). *The Administration of Justice in Europe Towards the Development of Quality Standards*. Bologna, Italy: Lo Scarabeo.

5.6. Систем за флексибилно доделување на случаи

Доделувањето на случаи е едно од клучните прашања на управувањето со судовите и влијае врз времетраењето на постапките. Создавањето на систем за флексибилно доделување на случаи ќе му помогне на судот подобро да се адаптира на непредвидени промени во оптоварувањето со случаи. Во овој поглед, може да се применат „работни групи“ или „летачки ескадрили“ на судии. Воедно, во земји каде распределбата на случаи на поединечен судија мора да се базира врз однапред утврдени правила (начело на природен судија), возможно е да се создаде делумна флексибилност заради справување со неочекувани промени во оптоварувањето со случаи или со голема оптоварување со случаи. Згора на тоа, возможно е правилата за територијална јурисдикција да се направат пофлексибилни, како и предметот и вредносните критериуми заради постигање на поефективна распределба на случаи и справување со промени во оптоварувањето со случаи. Флексибилноста може исто така помогне во избегнувањето на неразумни одолговлекувања причинети со трансфер на судии (СЕПЕЈ (2006)15, стр. 30)

Примери

- Франција – судиите кои работат веднаш до претседателот на судот (најчесто раководители на одделенија во судот) или главниот обвинител на Апелациониот суд можат да се повикаат привремено да ги заменат своите колеги во случај на болест, породилно отсуство, годишен одмор, обука, како и заради зајакнување на кадровските капацитети на еден суд, за да се обезбеди постапување по случаи во разумен рок (член 3-1 од Статутот на судството). Слично решение постои за вработените во судот.
- Обединето Кралство - Англија и Велс – Од судиите наменувани во Високиот суд, генерално гледано, се очекува да бидат сестрани. Сепак, во самиот суд, постојат одделенија и оддели кои бараат специфично искуство, како што е кривичното, стопанското и семејното. За овие подрачја, судиите се распоредуваат за определени области. Иако искуството во голема мерка се евалуира и дефинира при назначувањето, судиите можат да поминат низ понатамошна обука за да стекнат нови искуства и ново распределување.
- Холандија – во Холандија е воспоставен Летачка бригада заради поддршка на окружните судови оптоварени со заостанати нерешени случаи. Таа е мала централизирана единица на судии и вработени, кои им помагаат на судовите во намалување на бројот на нерешени случаи.
- Шведска (Окружен суд Худинге / Huddinge District Court) – судот е поделен на единици од по 2-3 судии. Судиите во секоја единица можат да го делат обемот на работа, така што додека еден судија се концентрира на, на пример, голем граѓански процес, другите можат да постапуваат по поедноставни случаи.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.
- Информации дадени од членовите на СЕРЕЈ-TF-DEL.
- Ставката на активности 13 од Рамковната програма на ЕКЕП (СЕРЕЈ(2004)19).

- Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (CEPEJ (2006)15).
- Albers, P., Borzova, I., and Goth-Flemmisch, B. (2004). Practical ways for combating delay in justice system (CEPEJ (2004)5) (D1).
- Banakar, R., J. Flood, et al. (2005). Internal case assignment in England. In P. Calvez, F. (2006). Length of court proceedings in the member states of the council of Europe based on the case law of the European court of human rights. Strasbourg, CEPEJ.
- Langbroek and M. Fabri. (eds.), Internal case assignment. A report on a comparative study into the rules and practices in courts in five European countries. Utrecht, Utrecht University: 63-134.
- Langbroek, P. and M. Fabri (2006). *The right judge for each case*, Intersentia.

5.7. Проширување на задачите кои ги извршува судскиот персонал

Персоналот во судот може да има компетенции да решава некои случаи без интервенција на судијата или со ограничена судиска супервизија. Можат да се постават специфични временски рамки за овој вид на случаи. *Rechtspfleger* (судски службеници, заб. прев.) можат да вршат различни задачи во одбрани граѓански и кривични постапки. Тие постојат во 16 земји членки на Советот на Европа.

Примери

- Австрија (Окружен суд Линц / Linz District Court) – судски службеници (*Rechtspfleger*) работат на неколку подрачја, како што се оставински случаи, неликвидност, извршни постапки и катастар.
- Азербејџан (Локален стопански суд / Local Economic Court) – квази-судски задачи се извршуваат од страна на судски службеници/*Rechtspfleger* во специфични области на правото како што се наследство, неликвидност и катастар.

Референци

- Информации дадени од Мрежата на ЕКЕП на пилот судови.

- Препорака Rec. (86)12 на Советот на Европа.
- European Union of Rechtspfleger. *Model Statute for a European Rechtspfleger/Greffier*, EUR.

5.8. Ограничување на вон-судските активности кои ги вршат судиите и судовите

Главната дејноста на судовите треба да биде разрешување спорови и делење правда. Со сите други активности кои не се поврзани со ова, подобро е да се справуваат други агенции. Судиите треба да избегнуваат секаква друга активност надвор од судовите која би можела да ги компромитира непристрасноста и работењето на организацијата. Времето фактички потрошено од страна на судиите во учествување во „други“ активности, е посочено како друг извор на „неразумно одолговлекување“ (CEPEJ (2006)15, став 32).

Примери

- Данска – јавното објавување на второ работно место во 2001 година укажа дека судиите заработуваа просечни дополнителни приходи од €11.000 до 88.000 годишно (во зависност од судот), од што најголем дел потекнува од приватна арбитража. Загриженоста се базираше на прашањето дали на таквите судии им недостасува соодветно време за судска работа (што беше негирано од претседателите на судовите), или на постоењето на конфликт со нивната обврска за непристрасност. Како одговор, во ноември 2001 година, Советот на претседатели на судови побара ограничување на ваквата практика.
- Хрватска – донесувањето одлуки во случаи на неоспорени тестаменти (оставински случаи) се пренесува од судовите кај јавните нотари. Некои обврски околу извршувања беа префрлени од кај судиите, со цел да се преиспита улогата на судиите на ова поле и да се разгледа доделувањето на вршењето на тогашните задачи на судиите на професионални извршители за извршување. Дел од активностите кои претходно ги извршувале судии во катастарски случаи (на пр. издавање на изводи од катастар) се префрла на квалификувани судски случбеници/Rechtspfleger.
- Франција – според одредбите на Законот од 2-ри јули 2003 година во однос на поедноставување на законот, и Декретот од 7-ми

јуни 2006 година, владата отстрани и реорганизираше различни управни комисии и ги повлече судиите од некои од нив.

- Унгарија – како резултат на реформата на судството, не им е дозволено да се занимаваат со други професионални (платени) функции (на пример како арбитражи). Ова е уредено со Законот LXII од 1997 година.
- Холандија– судиите се обврзани да ги објават своите интереси надвор од судот во јавен регистар (на www.rechtspraak.nl).

Референци

- Информации дадени од членовите на CEPEJ-TF-DEL.
- Практични начини за справување со одолговлекувањата во правосудниот систем (CEPEJ (2004) 5) (D1) (види под III – Главни заклучоци).
- Препорака R (95) 12 на Советот на Европа за управување со кривичната правда.
- Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права. Strasbourg (CEPEJ (2006)15).
- Wittrup, J. and P. Sørensen (2003). Quality and Justice in Denmark. In M. Fabri, P. Langbroek and H. Pauliat (Eds.) The Administration of Justice in Europe: Towards the Development of Quality Standards. Bologna, Lo Scarabeo. стр. 131-132.

ПРИЛОГ I

КУС РЕЧНИК НА ПОИМИ

Овој кус речник на поими треба да помогне за заедничко толкување на истото значење на некои концепти кои се користени во Компендиумот. Речникот се стреми да ги користи, колку што е можно почесто, дефинициите кои веќе се користат во Извештајот на ЕКЕП „Европски судски системи – издание 2006“.

Заостанати нерешени случаи – број на случаи кои го надминуваат „дозволеното времетраење“ (види исто така стр. 75 од “Европски судски системи – издание 2006”). Овој поим често се користи како синоним за одолговлекување и може да биде мошне двосмислен. Воспоставувањето на временски рамки овозможува усвојување на попрецизна дефиниција на *заостанати нерешени случаи*, како бројот или процентот на случаи кои не се решени во утврдената временска рамка (или временски стандард).

Оптоварување со случаи – е бројот на случаи по кои еден суд треба да постапува во рамки на еден временски период. Се изразува со збирот на нерешени случаи плус случаите кои пристигаат во определениот временски период.

Суд – тело воспоставено со закон за да пресудува по специфичен/-и вид/-ови случаи во рамките на определена административна структура каде заседаваат еден или повеќе судии, на привремена или трајна основа. (спореди стр. 204 од „Европски судски системи“).

Судија – независно и непристрасно лице кое пресудува случаи во суд согласно законот и кое следи организирана процедура, за било кое прашања во рамките на неговата/нејзината надлежност.

Адвокат – лице квалификувано и овластено согласно домашните закони да ги брани и да постапува во име на своите клиенти, да се занимава со практикување на правото, да се појавува пред суд или да ги советува и застапува своите клиенти во правни прашања. (Препорака R(2000) 21).

Медијација – процес на решавање спорови во кој странките преговараат за прашања од спорот, за да постигнат договор со помош на

еден или повеќе медијатори (Препорака R(2002) 10).

Нерешени случаи – бројот на случаи по кои судот треба да постапува во еден временски период. Може да се изрази со бројки (на пр. нерешени случаи до 1-ви јануари) или во проценти (на пр. процент на случаи нерешени повеќе од 3 години).

Политика – тек или начело на постапка усвоено или предложено од една организација; тек на активност или неактивност одбран од страна на властите заради справување со определен проблем или меѓусебно поврзан сет проблеми.

Практика – практична активност преземена од организациски актери.

Јавен обвинител – јавен орган кој, во име на општеството и во јавен интерес, обезбедува примена на законот во случаи каде повредата на законот повлекува кривична санкција, земајќи ги предвид и правата на поединецот и неопходната ефективност на кривичниот правосуден систем (Препорака R (2000) 19).

Временска рамка – временски период за време на кој се случува или ќе се случи некоја активност. Временските рамки се таргети кои треба да се применуваат како меѓу-организациско средство за стремење кон правовременоста на судските постапки.

Временско ограничување – ограничување на времето во рамки на кое нешто мора да се направи. Во судските постапки, овој поим воглавно укажува на ограничувањата утврдени со процедуралните правила. Овие ограничувања можат да бидат задолжителни и да повлекуваат последици во определени постапки (на пр. забрана за изведување докази по определен момент) или едноставни укажувања без последици (како кога судијата треба да ја напише казната во рок од една недела по донесувањето на одлуката, но ништо нема да се случи ако оваа одредба не се исполни). Во спротивниот случај, временските рамки не треба да се утврдени со процедурални правила. Тие едноставно претставуваат меѓу-организациски цели со последици на ова ниво.

Временски стандард – времето потребно за извршување на една задача. Времето е дозволено за извршување на производна задача во

систем на стандардно вреднување. Може да се искаже како дозволено стандардно време или алтернативно, кога се искажува во стандардни часови, како остварен резултат. Од организациска перспектива, временскиот стандард е поригиден и повеќе фокусиран на поединечните активности одошто временските рамки. Сепак, нашироко е прифатен во англо-саксонската литература со значење слично на временска рамка. Затоа, возможно е да се користат поимите временски стандард и временска рамка како синоними.

Работно оптоварување – може да се дефинира како целокупната работа која ја извршува еден суд, додека оптоварувањето со случаи се однесува само на бројот на случаи по кои постапува еден суд.

ПРИЛОГ II:

СУМАРНА АНАЛИЗА НА ПРЕПОРАКИТЕ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА КОИ ГО ТРЕТИРААТ УПРАВУВАЊЕТО СО ВРЕМЕНСКИТЕ РАМКИ И ПРАВОВРЕМЕНОСТА НА ПОСТАПКИТЕ

Препораките на Советот на Европа кои го третираат подобрувањето на функционирањето на правдата нудат богат извор на совети поврзани со правовременоста на правдата кои, кога е соодветно, се наведени во Компендиумот како Референци.

Овој Прилог ги резимира резултатите на студијата. Препораките, кои се достапни на веб страницата на ЕКЕП (<http://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/CEPEJ/>) се класифицирани во четири групи според тематиката:

- 1) процедурални прашања во граѓанската правда,
- 2) процедурални прашања во кривичната правда,
- 3) намалување на работното оптоварување,
- 4) примена на современи технологии.

Овој документ не ги заменува оригиналните текстови на препораките, туку нуди кус опис на оние препораки кои се сметаат за корисни за целите на овој компендиум.

1. Процедурални прашања во граѓанската правда

За граѓанската правда, препораките на Советот на Европа воглавно ги третираат „новите“ начела на граѓанската постапка заради подобрување на функционирањето на правдата (Rec. R (84) 5). Другите мерки поврзани со намалувањето на работното оптоварување (Rec. R (86) 12) и со подобрувањето на жалбениот систем (Rec. R (95) 5) ќе се разгледуваат во делот кој го третира намалувањето на работното оптоварување.

Препорака R (84)5 за начелото на граѓанска постапка наменето за подобрување на функционирањето на правдата

Оваа препорака воспоставува критериуми за подобрување на

функционирањето на правдата преку пофлексибилни и поефективни судски процедури, измена на правилата со кои може да се манипулира и кои можат да се злоупотребуваат за да се предизвика одолговлекување, и промовирање на активната улога на судовите во управувањето со случаи. Фокусот е на процедурите, на нивното опортунистичко искористување од страна на странките, и на другите одолговлекувања кои ги предизвикуваат сведоците или вештите лица. Решенијата се тристрани. Од една страна, имаат за цел да обесхрабрат стратегиско или опортунистичко однесување од страна на адвокатите, странките и сведоците преку санкции. Од друга страна, предлагаат поинтензивно користење на „современи технологии“ за земање докази. Покрај ова, судиите и судовите треба да имаат поактивна улога во управувањето со случаи.

Подетално, препораката предлага неколку процедурални упатства, меѓу кои:

- воспоставување на вообичаена процедура заснована на „не повеќе од две расправи, од кои првата може да биде прелиминарна расправа со подготвителен карактер, а втората да послужи за земање докази, сослушување на аргументи и, доколку е возможно, давање пресуда“;
- потреба за наметнување на санкции:
 - на странките кои „не преземаат процедурални чекори во рамки на временските ограничувања утврдени со закон или од судот.“
 - на сведоците „во случај на неоправдано отсуство“ од расправа;
 - на вештите лица „назначени од страна на судот [кои] не го поднесуваат својот извештај или [кои] без добра причина доцнат во неговото поднесување.“
- доделување на нови овластувања на судовите за да забрза напредокот на постапките, како на пример:
 - „да донесат одлука по случајот по скратена постапка и [...] да наметнат парична казна“ на странка која „поднесува очигледно неосновани постапки“.

– да санкционираат странка која „не се придржува до обврската за праведност во своето однесување во постапките и евидентно ја злоупотребува процедурата за очигледна намера на одолговлекување на постапката“.

- судовите треба исто така да „играат активна улога во обезбедување на брз напредок на постапките“ со овластувања „да им наложат на странките да пружат такви објаснувања какви што може да бидат потребни; да им наложат на странките да се појават лично; да покренуваат прашања поврзани со правото; да побараат докази [...] да го контролираат собирањето докази; да ги исклучат сведоците чии можни сведочења би биле ирелевантни за случајот [...] или кога нивниот број ќе биде прекумерен“.

- другите прашања разгледани во оваа препорака се утврдување на ограничувања за прифаќање на докази, предлогот да се пишуваат концизни пресуди и да се користат современи технички средства за олеснување на земањето докази.

2. Процедурални прашања во кривичната правда

Разгледувајќи ги процедуралните прашања во кривичната правда, препораките на Советот на Европа советуваат да се поедностават процедурите и да се развијат подискрециски кривични тужби/постапки (Rec. (87) 18). Други начини за подобрување на управувањето со кривичната правда се утврдување на цели, подобра координација на агенциите од синцирот на кривична правда и примена на современи технологии (Rec. (95) 12).

Препорака R (87) 18 во врска со поедноставување на кривичната правда

Оваа препорака предлага справување со одолговлекувањата во делењето на кривичната правда воглавно преку појасно дефинирање на приоритетите за спроведување на кривичната политика. „Начелото на дискрециско гонење треба да се воведе или неговата примена да се прошири секаде каде тоа го дозволува историскиот развој и уставот на земјите членки; во останатите случаи треба да се изнајдат мерки кои имаат иста намена“.

“Државите кои, со оглед на својот историски развој и својот устав, го применуваат начелото на задолжително гонење, треба да воведат

или да ја прошират примената на мерки кои, иако различни од дискрециското гонење, сепак имаат иста намена“. Препораката бара зголемување на „бројот на случаи во кои иницирањето на обвинение е зависно од околностите“ и можност судиите „условно да ги суспендираат постапките или да ги прекинат во случај на и во согласност со процедури слични на оние кои ги применуваат обвинителните власти во рамки на системот на дискрециско гонење“.

Другите предлози се однесуваат на декриминализација на „кривични дела, особено повеќекратни дела во областа на сообраќајот, даночното и царинското право, под услов да се сами по себе мали“, и, во такви случаи, „примена на скратени постапки или писмени процедури кои, на прво место, немаат потреба од услугите на судија“. Во ниеден случај „таквите процедури не треба да го повредат правото на осомничениот неговиот случај да се изведе пред судски орган“.

Вон-судските спогодби, воспоставувањето на поедноставени процедури за помали случаи, и поедноставувањето на обичните судски процедури во сите фази, се други мерки кои треба да се разгледаат. За секоја од овие ставки на активности се зацртува прецизен сет на упатства. Во овој поглед, препораката ги елаборира промените во кривичната правда фокусирајќи се во главно на процедури на класичен начин. Не го разгледува користењето на управувачки техники како што тоа го прави Res. No R (95) 12, ниту концептот на временски рамки. Сепак, голем дел од наведените предлози се сепак применливи и потенцијално корисни за подобрување на правовременоста на правдата.

Препорака R (95) 12 за управувањето со кривичната правда

Целта на оваа препорака е да ја води примената на начелата, стратегиите и техниките на управување заради подобрување на функционирањето на кривичната правда. Клучните точки се двострани. Прво, воспоставувањето на цели поврзани со работно оптоварување, финансии, инфраструктура, човечки ресурси и комуникации, кои секоја агенција од синцирот на кривичната правда треба да ги усвои. Второ, потребата од силна координација во рамки на кривичниот правосуден систем, започнувајќи со утврдување на споделени и координирани цели. Оваа препорака покажува една нова свест. Резултатите на кривичниот правосуден систем зависат од взаемното дејство на неколку независни организации и на нив можат да влијаат техниките на управување. Ова нагласува промена

на перспективата во однос на другите препораки, кои воглавно третираат процедурални правила.

Фокусот на препораката е врз целите и инструментите за управување кои треба да се развијат за нив да ги остварат. Таа предлага развивање на процедури за мониторирање на работното оптоварување, за оценување на функционирањето на агенциите за кривична правда, за евалуација на нивната ефикасност и ефективност. Користењето на внатрешни или надворешни консултанти може да го олесни остварувањето на овие функции.

„Треба да се воспостават редовни и тековни процедури за мониторирање, осмислени за оценување на функционирањето на агенциите за кривична правда“. Препораката советува по случаите да се постапува на „диференциран“ начин: „треба да се дефинираат критериуми за ефикасно управување со работното оптоварување и за соодветно постапување по различните категории случаи. Тие треба да се развијат во соработка со засегнат судиски и друг персонал. Треба да се обезбеди соодветна поддршка за да им се помогне на агенциите да се придржуваат кон овие стандарди“. Ваквите стандарди треба воедно да ги вклучат и времето на процесуирање и, оттаму, и временските рамки.

Препораката потцртува дека „судиите и обвинителите треба да се ослободат од задачи кои можат да ги извршуваат други лица“ и укажува на потребата од воспоставување на управувачка инфраструктура способна за долгорочно планирање и поддржување на подобро искористување на ресурсите.

Управувањето со човечки ресурси и со информации и комуникации се две прашања кои ги третира препораката, а кои можат да бидат поврзани со правилното управување со временските рамки. На крај, таа советува дека „воведувањето на начелата, стратегиите и техниките на управување треба да ги земе предвид специфичната култура и условите на судското окружување, и треба да се преземе преку убедување наместо наметнување“.

3. Намалување на работното оптоварување

Оваа трета група, односно препораки, ги елаборира различните инструменти и стратегии за контрола (или намалување) на работното оптоварување на судовите.

Препораката бр. R (86) 12 воведува мерки за превенирање и намалување на прекумерното работно оптоварување во судовите, и корисни стратегии за забрзување на чекорот на парниците. Препораката бр. R (95) 5 ги разгледува филтрите и средствата кои треба да се применат за да се намали оптоварувањето на апелациските судови со случаи.

Најскорешната препорака на оваа тема (Rec. (2001) 9) ги елаборира алтернативните средства за решавање спорови меѓу органите на управата и приватни странки адаптирани на специфичните потреби на управната правда.

Другите препораките предлагаат развивање на програми за медијација за семејни прашања (Rec. No R (98) 1) како и за казни (Rec. (99) 19) и за граѓански прашања (Rec. (2002) 10).

Препорака Rec. (86) 12 во врска со мерките за превенирање и намалување на прекумерното работно оптоварување во судовите

Оваа препорака го третира проблемот на прекумерното работно оптоварување како последица на растечкиот број на случаи поднесени до судовите.

Таа подетално препорачува „да се охрабри, каде што е соодветно, мирното решавање на спорови, било надвор од судскиот систем, било пред или за време на судските постапки“. Разгледува мерки како што се „процедури за помирување заради решавање на спорови пред или надвор од судските постапки“ и „доверување на судијата [...] одговорност за барање мирно решавање на спор“. Адвокатите треба исто така да се вклучат. Потрагата по помирување треба да стане етичка должност.

Втората стратегија за намалување на работното оптоварување се состои од „предвидување на тела кои, надвор од судскиот систем, ќе им бидат на располагање на странките за решавање на спорови околу мали побарувања и во некои специфични подрачја на правото“, со што „арбитражата ќе стане подостапна и поефективна замена за судските постапки“.

Третата стратегија предлага подобрување на бројот на случаи кои судовите ги решаваат преку намалување на „не-судските задачи

кои им се доверуваат на судиите преку распределување на таквите задачи на други лица или тела“ и „генерализирање на судења од страна на поединечен судија во првата инстанца во сите прашања каде тоа е соодветно“.

Препорака R (95) 5 во врска со жалбените системи и процедури во граѓански и стопански случаи

Оваа препорака се оддалечува од прифаќањето дека, во начело, треба да е возможно секоја одлука на понизок суд („првостепен суд“) да биде подложна на контрола од повисок („второстепен суд“), но дека треба да се смета за соодветно да се направат исклучоци на ова начело.

Препораката потоа утврдува критериуми за филтрирање на случаите кои треба да се испитаат од второстепениот суд. Исклучоците треба да се засновани на закон и треба да се конзистентни со општите начела на правдата.

Специфични категории случаи, како што се мали тужби, можат да се исклучат од правото на жалба. Други мерки се одложување на „правото на жалба во определени парцијални прашања до главната жалба во материјалниот случај“ и „утврдување на специфични временски ограничувања за остварување на правото на жалба“.

Друга стратегија која ја посочува препораката е „превенирање на секакво злоупотребување на жалбениот систем“ со мерки како што се „барање жалителите да дадат во рана фаза образложени основи за својата жалба и да го наведат бараниот лек“ или „дозвола на второстепениот суд да ја отфрли на поедноставен начин [...] секоја жалба која на второстепениот суд му изгледа очигледно неоснована, неразумна или шиканирачка“. Можат да се наметнат санкции „ако непотребните одолговлекувања се причинети по вина на странка“.

Се предлагаат и поголем број мерки за подобрување на ефикасноста на жалбената постапка, меѓу кои и можноста да се намали бројот на судии (од совет на поединечен судија) кои се потребни за да се постапува по специфични случаи како на пример „барање за дозвола за жалба, процедурални барања, помали случаи, семејни случаи, итни случаи, случаи каде странките тоа го бараат и каде случајот е очигледно неоснован“.

Препораката предлага и три мерки тесно поврзани со темата временски рамки: спроведување на временските граници, активна улога на судиите во управувањето со случаи и вклучување на засегнатите страни. Подетално, се предлага:

- „строго придржување до временските граници, [...] и санкции за непридржување кон временските граници, на пример парични казни, отфрлање на жалбата или неразгледување на прашањето на кое се однесува временското ограничување“;
- „доделување на поактивна улога на второстепениот суд и пред и за време на расправата по случајот заради регулирање на напредокот, на пример преку преземање на подготвителни испитувања или поттикнување на спогодување“;
- „подобрување на контактите меѓу судот и адвокатите и другите лица вклучени во парницата, на пример преку закажување на сесии кои ги вклучуваат второстепениот суд и адвокатската комора или овозможување на дискусии за тоа како да се подобрат процедурите“.

Препорака R (2001) 9 за алтернативите на парничење меѓу органите на управа и приватни странки

Оваа препорака (бр. R (2001) 9) предлага развивање на алтернативни средства за решавање спорови во управни спорови. Тие треба да се „или генерално дозволени или дозволени во определен вид случаи каде што се чини прикладно, особено такви кои се однесуваат на поединечни управни акти, договори, граѓанска одговорност, и општо земено парични побарувања“. Разгледаните мерки вклучуваат интерна ревизија, помирување, медијација, договорени спогодби и арбитража. Во некои случаи, исто така поедноставни и пофлексибилни процедури би можеле да доведат до побрзо и поефтино решавање. Некои од овие средства „можат да се искористат пред правната постапка“ и да станат „предуслов за отпочнување на правната постапка“.

Препорака R (98) 1 за семејна медијација

Препораката искажува „потреба за поголема примена на семејна медијација, процес во кој трета страна, медијаторот, непристрасно и неутрално им помага на странките самите да преговараат за спорните прашања и да постигнат свој заеднички договор“. Меди-

јацијата има потенцијал да оствари цели особено релевантни во семејните спорови, како што се:

- „да ја подобри комуникацијата меѓу членовите на едно семејство;
- да ги ублажи конфликтите меѓу странките во спорот;
- да доведе до мирно спогодување;
- да обезбеди континуитет во личните контакти меѓу родителите и децата;
- да ги намали социјалните и економските трошоци на разделувањето и разводот за самите странки и за државата“.

На крај по ред, но не и по важност, програмите за медијација треба „да го намалат времето кое инаку би било потребно за да се разреши спорот“ во области во кои правовременоста на правдата е особено важна.

Препорака R (99) 19 во врска со медијацијата во казнени прашања

Оваа препорака препорачува примена на процедури за медијација во казнени прашања. Целта е развој на „флексибилни, сеопфатни, проблем-решавачки, партиципативни опции комплементарни или алтернативни на традиционалните кривични постапки“. Процесот на медијација треба воедно да им даде на жртвите „посилен глас во справувањето со последиците на нивната виктимизација“ и да го поттикне „чувството на одговорност кај починителите и да им понуди практични можности да се искупат за стореното“.

Препораките не ги рагледуваат потенцијалните ефекти на програмата за медијација врз намалувањето на работното оптоварување на судот и врз навременоста на постапката. Но, една успешна програма за медијација, која го намалува бројот на случаи поднесени до судовите, би можела исто така да има позитивни ефекти врз навременоста на постапките.

Препорака R (2002) 10 за медијација во граѓански прашања

Препораката ја нагласува „потребата од континуирани напори за

подобрување на методите за решавање спорови, при тоа земајќи ги предвид посебните карактеристики на секоја јурисдикција“ и имајќи ги на ум „предностите на утврдени специфични правила за медијацијата“ во граѓански прашања. Ова ќе им овозможи на странките да „преговараат за спорните прашања за да постигнат договор со помош на еден или повеќе медијатори“. Како и во претходните случаи, една успешна програма за медијација би можела да го намали оптоварувањето на судовите со случаи, со позитивен ефект врз навременоста на постапките. Сепак, препораката посочува дека медијацијата би можела да стане средство за одолговлекување на судските одлуки и им советува на државите да обрнат внимание на овој ризик.

4) Примена на современи технологии

Друг сет на препораки ја третира примената на „современи технологии“, фокусирајќи се на дизајнирањето на информациски системи (Rec. No R (2001) 2), на пружањето на судски и други правни услуги преку користење на нови технологии (Rec. No R (2001) 3), на интероперабилноста на информациските системи (Rec. (2003) 14) и, на крај, на архивирањето на електронски документи (Rec. (2003) 15). Ова се стратегии кои можат да ги намалат потребите од персонал преку автоматизација на судските операции и подобрување на доставувањето и размената на информации преку користење на Интернетот. На овој начин, треба да се подобри ефикасноста на правдата. Со стабилни ресурси и оптоварување со случаи, ова треба да ја подобри правременоста на правдата. Овие резолуции прифаќаат дека информациската технологија е клучна за ефикасното функционирање на правосудниот систем, особено во светлина на зголемувањето на работното оптоварување на судовите.

Овие препораки се мошне технички; сепак, некои од претпоставките кои го насочуваат развојот на ИКТ можат да бидат воедно од полза за развојот и управувањето со временските рамки.

Препорака R (2001) 2 во врска со дизајнирање и редизајнирање на судските системи и правно-информациските системи на финансиско исплатлив начин

Оваа препорака ги наведува позитивните ефекти на ИКТ (информациска и комуникациска технологија) врз ефикасноста создадени

преку „поголема брзина во судските административни процеси и во осигурувањето/процесирањето на информации“. Искуството на некои земји покажува дека оваа претпоставка може да биде вистина. Но, емпириските истражувања посочуваат дека ова не треба да се зема здраво за готово и дека е клучно да се изнајдат специфични начини за примена на ИКТ за да се вградат временските рамки во функционирањето на правосудството. На пример, статистичките извештаи и закажувањето на случаите треба да се алатки базирани врз ИКТ и дизајнирани за да ја поддржат правовременоста на постапките. Препораката не го зема предвид овој вид на прашања. Наместо тоа, воглавно се занимава со стратегиите кои треба да се следат за да се дизајнира и развие ИКТ во правниот сектор и со прашањата поврзани со управувањето со проекти.

Препорака R (2001)3 за пружање на судски и други правни услуги на граѓанинот преку примена на нови технологии

Друг начин за подобрување на ефикасното делење правда е „да се комуницира со судовите и другите правни организации (регистри, итн.) со помош на новите технологии“. Препораката идентификува неколку можности кои би можеле да се испитаат, меѓу кои ставање „на располагање правни информации во електронска форма“ и „навремено на јавни електронски регистри во правното поле на располагање на соодветни организации и поединци“. Друга можност е „воспоставување на електронски канали за размена на податоци и документи меѓу судовите и јавноста“. Оваа последна точка подразбира овозможување на:

- „иницирање постапки по електронски пат“;
- „преземање понатамошни чекори во постапките во еден електронски работен тек“;
- „добивање на информации за статусот на постапките преку овозможување пристап до информацискиот систем на судот“;
- „добивање на резултатите од постапките во електронска форма“;
- „пристап до секакви информации важни за спроведување на постапките (закони, прецедентно право и судски процедури)“.

Препорака Рес. (2003)14 за интероперабилност на информациските системи во правосудниот сектор

Оваа препорака прифаќа дека „информациската технологија стана неопходна за ефикасно функционирање на правосудниот систем, особено во светлина на растечкото работно оптоварување на судовите и другите организации од правосудниот сектор“. Ваквите позитивни ефекти на ИКТ врз ефикасноста „бараат [воедно] правно признавање и поширока примена на размената на електронски податоци меѓу различните организации“ т.е. интероперабилност на информациските системи.³

Гледајќи го функционирањето на правосудството од оваа перспектива, јасно е дека судските услуги се резултат на трансакциите и интеракцијата меѓу различни организации: „судовите, обвинителството и другите јавни и приватни институции, како што се полицијата, казнено-поправните системи, јавните регистри, управите за граѓански состојби и матично работење, адвокатите, нотарите, како и другите јавни и приватни засегнати страни кои разменуваат податоци и информации во процесот на правосудството“. Сметаме дека, во однос на развојот на интероперабилноста, политиките за правовременост на постапките мораат да ги вклучат овие „организации од секторот на правдата“ и не смеат да се наменети само за судовите, нивните судии и нивните вработени.

Препорака Рес. (2003)15 за архивирање на електронски документи во правниот сектор

(Локална архива)

Оваа неодамнешна препорака третира една од последиците на примената на ИКТ во правниот сектор: растечкиот број на електронски документи и средства кои се користат за нивно архивирање и сочувување. Затоа, мора да се толкува во светлина на препораката Рес (2003) 14, но е само по себе очигледно како правилната примена на современи средства на ова поле треба да овозможи поголем обем, и по можност да ја зголеми ефикасноста на системите.

ПРИЛОГ III: БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографијата користена при подготвувањето на овој Компендиум е структурирана во три дела. Првиот ги содржи сите документите подготвени во рамки на активностите кои ги презема или промовира ЕКЕП. Вториот ги има собрано препораките на Советот на Европа кои го обработуваат управувањето со временските рамки и управувањето со процедурите, и другите документи подготвени од страна на тела кои работат во состав на Советот на Европа. Третиот дел е збирка на литературата во областа на управувањето со судовите која третира управување со случаи и намалување на одолговлекувањата.

1. Документи на ЕКЕП

Albers, P. (1999). *Modernising the Dutch Courts; New Court Proceedings and the Introduction of a Quality system for the Judiciary*. Madrid: Council of Europe Meeting.

Albers, P., Borzova, I., and Goth-Flemmisch, B. (2004). *Practical ways for combating delay in justice system*, CEPEJ (2004) 5, Prepared at the request of the delegation of Slovenia and Croatia. Strasbourg: CEPEJ.

ЕКЕП (2006). *Времетраењето на судските постапки во земјите членки на Советот на Европа врз основа на прецедентното право на Европскиот суд за човекови права*. Стразбур (CEPEJ (2006)15).

ЕКЕП. (2004). *Нови цели за судските системи: процесуирањето на секој случај во оптимални и предвидливи временски рамки*. Рамковна програма. Стразбур (CEPEJ (2004) 19).

ЕКЕП. (2005). *ЕКЕП, Среднорочна програма на активности*. Стразбур (CEPEJ (2005) 10).

ЕКЕП. (2006). *Европски судски системи. Издание 2006*. Стразбур: Council of Europe Publishing.

СЕРЕЈ. (2005). *Европски судски системи 2002, Факти и бројки базирани на испитување спроведено во 40 земји членки на Советот на Европа*. Стразбур: Council of Europe Publishing.

ЕКЕП. (2005). Објаснување кон ревидираната програма за евалуација на судските системи. Стразбур: ЕКЕП.

ЕКЕП. (2005). Ревидирана програма за евалуација на судските системи. Стразбур (СЕПЕЈ (2005) 2).

ЕКЕП. (2005). Чеклиста за управување со времето. Стразбур (СЕПЕЈ (2005) 3).

ЕКЕП (2006). Создавање на Мрежата на пилот судови. Стразбур (СЕПЕЈ (2005) 3).

ЕКЕП (2005). Синтеза на коментарите на земјите членки за Рамковната програма на ЕКЕП. Стразбур (СЕПЕЈ-TF-DEL(2005) 1).

ЕКЕП (2005). Мрежа на пилот судови, Компендиум на одговори од Пилот судовите на прашалникот за временските рамки на постапките. Стразбур (СЕПЕЈ-TF-DEL(2005) 5).

ЕКЕП (2006). Мрежа на пилот судови, Синтеза на одговорите за состојбата со временските рамки на постапките (СЕПЕЈ-TF-DEL(2005)4).

Chemla, D., Hess, B., and Lindgren, A. (2003). Territorial jurisdiction (СЕПЕЈ (2004) 18).

Fabri, M., and Langbroek, P.M. (2003). Delay in judicial proceedings in Europe: a preliminary inquiry (Report on assignment of the Council of Europe, Committee on the Efficiency of Justice) (СЕПЕЈ (2003) 20).

Мрежа на пилот судови (2006). Картички на Пилот судовите. Стразбур, ЕКЕП.

Savvides, L. (2003). Steps introduced by the supreme court of Cyprus for eliminating delays. Strasbourg: (СЕПЕЈ (2003) 24).

ЕКЕП (2006). Скратување на судското времетраење во нордиските земји (СЕПЕЈ (2005) 14).

Thoma-Twaroch, G. (2003). Users of the justice systems vis-à-vis the slowness of justice. How to react? Strasbourg (СЕПЕЈ (2003) 19).

2. Документи и препораки на Советот на Европа

Консултативен совет на европски судии - КЕС (ССЕЈ) Мислење бр. 6 (2004) за праведно судење во разумен рок и улогата на судијата земајќи ги предвид алтернативните средства за решавање на спорови. Стразбур: Советот на Европа.

Управен одбор за човекови права (CDDH). (2005). Подобрување на домашните лекови, последователна активност кон имплементацијата на препораката Рес. (2004)6, Информации добиени од Секретаријатот. 1-59. Стразбур: Советот на Европа.

Резолуција (76)5 за правна помош во граѓански, стопански и управни прашања.

Резолуција (78)8 за правна помош и совети.

Препорака R (81)7 за мерки кои овозможуваат пристап до правдата.

Препорака R (84)5 за начелото на граѓанска постапка наменето за подобрување на функционирањето на правдата.

Препорака R (86) 12 во врска со мерки за превенирање и намалување на прекумерното работно оптоварување во судовите.

Препорака R (87) 18 во врска со поедноставување на кривичната правда.

Препорака R (93) 1 за ефективен пристап до законите и до правдата за најсиромашните.

Препорака R (94) 12 за независноста, ефикасноста и улогата на судиите.

Препорака R (95) 5 во врска со воведувањето и подобрувањето на функционирањето на жалбените системи и процедури во граѓански и стопански случаи.

Препорака R (95) 12 за управувањето со кривичната правда.

Препорака R (98) 1 за семејна медијација.

Препорака R (99) 19 во врска со медијацијата во казнени прашања.

Препорака R (2000) 19 за улогата на јавното обвинителство во кривичниот правосуден систем

Препорака R (2000) 21 за слободата на вршење на професијата адвокат.

Препорака R (2001) 2 во врска со дизајнирање и редизајнирање на судските системи и правно-информациските системи на финансиско исплатлив начин.

Препорака R (2001)3 за пружање на судски и други правни услуги на граѓанинот преку примена на нови технологии.

Препорака R (2001) 9 за алтернативи на парничење меѓу органи на управата и приватни странки

Препорака R (2002) 10 за медијација во граѓански прашања.

Препорака Rec. (2003)14 за интероперабилност на информациските системи во правосудниот сектор

Препорака Rec. (2003)15 за архивирање на електронски документи во правниот сектор.

Препорака Rec. (2003)16 за извршувањето на административни и судски одлуки на полето на управното право.

Препорака Rec. (2003)17 за извршување.

Препорака Rec. (2005)12 која содржи формулар за барање правна помош во странство кој се користи според Европскиот договор за трансмисија на барања за правна помош (CETS No. 092) и неговиот Дополнителен протокол (CETS No. 179).

3. Литература

How to assess quality in the courts? Quality benchmark for adjudication: The quality court project in the jurisdiction of Rovaniemi.

(2002). Justice for all, Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department, the Lord Chancellor and the Attorney General by Command of Her Majesty. London: CJS.

(2002). Superior Court Success Story: Civil Case Reform in the District of Columbia: Council for Court Excellence.

(2005). Quality Project in the Courts in the Jurisdiction of the Court of Appeal of Rovaniemi, Finland Summary. Rovaniemi.

American Bar Association. (1981). *The Improvement of the Administration of Justice*. Chicago, IL: ABA.

American Bar Association. (1990). *Standard Relating to Court Organization*. Chicago IL: ABA.

American Bar Association. (1992). *Standard Relating to Trial Court*. Chicago, IL: ABA.

American Bar Association. (2004). Criminal Justice Standards on Speedy Trial and Timely Resolution of Criminal Cases (to supplant the Second Edition Speedy Trial Standards).

Andrew, T. (2003). The Impact of Court Delays on the Prosecutor and the Defendant: An Economic Analysis. *European Journal of Law and Economics*. 16: 91-111.

Baar, C. (1975). *Separate but Subservient: Court Budgeting in the American States*. Lexington, MA.: Heath and Co.

Baar, C. (1997). Court Delay as Social Science Evidence: The Supreme

Court of Canada and 'Trial Within a Reasonable Time'. *Justice System Journal*. 19(2): 123.

Baar, C., and Hann, G. (2005). The reduction of case backlog in the courts: a framework and strategy. Paper presented at *Third biennial meeting of Commonwealth judicial education institute* in Bhopal, India. March 14 - 18, 2005.

Baar, C., and Perry, M. (1981). *Judicial Administration in Canada*. Montreal: McGill, Queen's University Press.

Banakar, R., J. Flood, et al. (2005). Internal case assignment in England. *Internal case assignment. A report on a comparative study into the rules and practices in courts in five European countries*. P. Langbroek and M. Fabri. Utrecht, Utrecht University: 63-134.

Bridges, L., and Jacobs, M. (1999). Reducing Delay in the Criminal Justice System, The Views of Defence Lawyers: Department of Constitutional affairs.

Burger, W. 1969. Court Administrators-Where Would We Find them? *Judicature*. 53(3): 256-257.

Buscaglia, E., and Guerrero-Cusumano, J.-L. (1997). Benchmarking procedural times: a quality control approach to court delays. *Benchmarking for Quality Management & Technology*, 4(2): 84-95.

Buscaglia, E., and Ulen, T. (1997). Quantitative Assessment of the Efficiency of the Judicial Sector in Latin America. *International Review of Law and Economics*. 17: 275-291.

Church, T. (1982). The Old and the New Conventional Wisdom of Court Delay. *The Justice System Journal*. 7: 395-408.

Consejo General del Poder Judicial (2003). *Enquesta a usuarios de la Administracion de justicia*. Madrid, Consejo General del Poder Judicial: 124.

Cooper, C., Solomon, M., and Bakke, H. (1993). *Differentiated Case-flow Management*. Washington D.C.: Department of Justice.

de Figueiredo Dias, J., Di Federico, G. et. al. (1996). *The role of the public prosecutor in criminal justice, according to the different constitutional systems*. Bologna: Lo Scarabeo.

DiIulio, J.J., Alpert, G.P., Moore, M.H., Cole, G.F., Petersilia, J., Logan, C.H., and Wilson, J.Q. (1993). Performance Measures for the Criminal Justice System, Discussion Papers from the BJS-Princeton Project: Bureau of Justice Statistics - Princeton University Study Group on Criminal Justice Performance Measures.

Dijk P van, and G.J.H. van Hoof. (1998). Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. The Hague.

Djankov, S., Porta, R.L., Lopez-de-Silanes, F., and Shleifer, A. (2003).

Courts. *Quarterly Journal of Economics*.

Douglas, J., and Hartley, R. (2003). The Politics of Court Budgeting in the States: Is Judicial Independence Threatened by the Budgetary Process? *Public Administration Review*. 63(4): 441-454.

European Union of Rechtspfleger. *Model Statute for a European Rechtspfleger/Greffier*, EUR.

Fabri, M. (2000). Selected Issues of Judicial Administration in a Comparative Perspective. In M. Fabri, and P. Langbroek (Eds.), *The Challenge of Change for European Judicial Systems. Developing a Public Administration Perspective*. 187-200. The Netherlands: IOS Press.

Fabri, M., and Contini, F., Eds. (2000). *Justice and Technology in Europe*. The Hague, The Netherlands: Kluwer Law International.

Fabri, M., Langbroek, P., and H. Pauliat (research directors), Eds. (2003). *The Administration of Justice in Europe Towards the Development of Quality Standards*. Bologna, Italy: Lo Scarabeo.

Feeney, F. (1987). Evaluating Trial Court Performance. *The Justice System Journal*(12).

Friesen, E. (1984). Cures for Court Congestion. *The Judges'Journal*. 23(1): 4-8.

Goerdt, J. (1986). *Examining Court Delay. The Pace of Litigation in 26 Urban Trial Courts*. Williamsburg, VA.: National Center for State Courts.

Gramckow, H. (2005). Can US-type court management approaches work in civil law systems? *European Journal on Criminal Policy and Research* (11): 97-120.

Hewitt, W., Gallas, G., and Mahoney, B. (1990). *Courts that succeed*. Williamsburg, VA: National Center for State Courts.

Home Office. (1997). *Reducing Delay in Criminal Justice Systems*. London: England and Wales Home Office.

Home Office. (2002). *Justice for All, Criminal Justice White Paper*. London: England and Wales Home Office.

Home Office. (2002). *The Manual of Guidance for the Preparation, Processing and Submission of Files*. London: England and Wales Home Office.

Infante, E.A. *Judicial case management in the federal trial courts of the United States of America: The World Bank*.

Johnsen, J.T. (2006). Best practice example: Norway's project on swifter criminal justice.

Johnsen, J.T. (2006). Means to reduce waiting time, while paying special attention to victims and witnesses (draft). Oslo.

Kakalik, J.S., Dunworth, T., Hill, L.A., McCaffrey, D.F., Oshiro, M., Pace, N.M., and Vaiana, M.E. (1996). Just, Speedy, and Inexpensive? An Evaluation of

Judicial Case Management Under the Civil Justice Reform Act: Rand Monograph report.

Langbroek, P. (2001). Two cases of changing the judiciary and the judicial administration: The Netherlands and Guatemala. Paper presented at *World Bank Conference on Empowerment through Law and Justice* in Saint Petersburg, July 8-11.

Langbroek, P. and M. Fabri (2006). *The right judge for each case*, Intersentia.

Langbroek, P., and Okkerman, M. (2000). Two Judicial Systems under Pressure for Change: The judicial organisations of Australia and the Netherlands. *Australian Journal for Judicial Administration*: 75-93.

Lawson, H. O. and B. J. Gletne (1980). *Workload Measures in the Court*. Williamsburg VA, National Center for State Courts.

Magendine, J.-C., Armani-Mekki, S., and Darrois, J.M. (2004). Temps sur mesure et juste mesure du temps ... Paris: Minister de la Justice.

Mahoney, B. (1988). *Changing Times in Trial Courts*. Williamsburg VA: National Center for State Courts.

Mahoney, B., and Sipes, L. (1985). Zeroing on Court Delay: The Powerful Tools of Time Standards and Managed Information. *Court Management Journal*. 8.

Maier, P. (1999). *New Public Management in der Justiz*. Bern: Haupt.

March, J.G., and Simon, H.H. (1958). *Organizations*. New York: John Wiley & Sons.

Martin, J.A., and Maron, N.C. (1991). Courts, delay, and Interorganisational networks: managing an essential tension. *The Justice System Journal*. 14: 268.

Melcher, F. 1984. Setting Time Standards: How Much delay is Too Much? *The Judge's Journal*. 23(1).

Merrills, J.G. (2001). *Human rights in Europe: a study of the European Convention on Human Rights*. Manchester: Manchester U.P.

Mole, N., and Catharina, H. (2001). The right to a fair trial, a guide to the implementation of article 6 on the convention of human rights. Strasbourg: Council of Europe.

National Center for State Courts (2005). *Courtools*. Williamsburg, VA, National Center for State Courts.

New South Wales Audit Office. (1998). Performance audit report: management of court waiting times: The New South Wales Audit Office.

Ng, G.Y. (2005). Nederland. In M. Fabri, J.-P. Jean, P. Langbroek and H. Pauliat (eds.). *L'administration de la justice en Europe et l'évaluation de sa qualité*. Paris, Montchrestien: 301-320.

Niv, M.B., and Safra, Z. (1999). The Undesirability of Detailed Judicial

- Reasoning. *European Journal of Law and Economics*. 7: 161–174.
- Oberwittler, D. and S. Hofer (2005). "Crime and Justice in Germany. An Analysis of Recent Trends and Research." *European Journal of Criminology* 2(4): 465-508.
- OPCA (2001). Gestione moderna della giustizia, Rapporto dell'Organo parlamentare di controllo dell'amministrazione (OPCA) a destinazione della sottocommissione allargata DFGP/tribunali: Organo parlamentare di controllo dell'amministrazione (Svizzera).
- Ostrom, B., and Hanson, R. (1999). *Efficiency, Timeliness, and Quality: A New Perspective from Nine State Criminal Trial Courts*. Williamsburg, VA: National Center for State Courts.
- Peysner, J., and Seneviratne, M. (2005). *The management of civil cases: the courts and post-Woolf landscape*. London: Department for Constitutional Affairs.
- Public sector team Regulatory impact Unit. (2003). *Making a Difference: Reducing Bureaucracy and Red Tape in the Criminal Justice System*: Home Office Lord Chancellor Office.
- Rauma, D., and Stienstra, D. (1995). *The Civil Justice Reform Act Expense and Delay Reduction Plans: A Sourcebook*: Federal Judicial Center.
- Rhee C.H. van (ed.), *History of Delays in Civil Procedure*, Maastricht: Intersentia (2004).
- Rosemberg, M. (1965). Court congestion: status, causes, and remedies. In H.W. Jones (Ed.), *The court the public and the law explosion*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Sackville. (1997). *Case Management: A Consideration of the Australian Experience*. Paper presented at "Working Group on a Courts Commission" Conference on Case Management in Dublin.
- Satnam, C. (1997). *Review of delay in the criminal justice systems*. London: Department of constitutional affairs.
- Solomon, M., and Somerlot. (1987). *Case-flow Management in the Trial Court*. Chicago, IL: American Bar Association.
- Spigelman, J.J. (2001). The 'New Public Management' and the Courts. *The Australian Law Journal*. 75(748-760).
- Spurr, S.J. (1997). The duration of litigation. *Law and Policy*. 19(3): 285-315.
- Steelman, D. (2000). *Case-flow Management: The Heart of Court Management in the New Millennium*. Williamsburg, VA.: National Center for State Courts.
- Stephanos, S. (1993). *The Guarantees for Accused Persons under art. 6 of the ECHR*. Dordrecht: Boston.
- Superior Court of California County of Sacramento. Local Rules, Chapter

11 - Trial court delay reduction project (act).

Svela, A., Ed. (2006). *Evaluation of the quality of the adjudication in courts of law; Principles and proposed Quality Benchmarks*. Oulu: Painotalo Suomenmaa.

Taxman, F.S., and Ellis, L. (1999). Expediting court disposition quick results, uncertain outcomes. *Journal of research in crime and delinquency*. 36(1).

Torre, A. (2003). The Impact of Court Delays on the Prosecutor and the Defendant: An Economic Analysis. *European Journal of Law and Economics*(16): 91-111.

Uzelac, A. *The Rule of Law and the Judicial System: Court delays as a barrier to accession*. In Frosini/Lupoi/Marchesiello (eds.), *A European Space of Justice*, 87-108, Ravenna, 2006.

Uzelac, A. *Accelerating Civil Proceedings in Croatia – History of Attempts to Improve the Efficiency of Civil Litigation*. In Van Rhee (ed.), *History of Delays in Civil Procedure*, 283-313, Maastricht: Intersentia (2004).

Verek, L., and Muhl, M. (2000). An economic theory of court delay. *European Journal of Law and Economics*. 10(3): 243 - 268.

Weatherburn, D., and Baker, J. (2000). Delays in Trial Case processing: An empirical analysis of delay in the New South Wales District Criminal Court. *Journal of Judicial Administration, Australian Institute of Judicial Administration*. 10(1).

Wittrup, J. and P. Sørensen (2003). Quality and Justice in Denmark. In M. Fabri, P. Langbroek and H. Pauliat (Eds.) *The Administration of Justice in Europe: Towards the Development of Quality Standards*. Bologna, Lo Scarabeo.

Whittaker, C., Mackie, A., and with R. Lewis and N. Ponikiewski. (1997). *Managing courts effectively: the reasons for adjournments in Magistrates' Courts*. London: Research and Statistics Directorate, Home Office.

Wolf, H. (1995). *Access to Justice: Interim Report*. London: Lord Chancellor Office.

Wolf, H. (1996). *Access to Justice: Final Report*. London: Lord Chancellor Office.

Zuckerman, A., Ed. (1999). *Civil justice in crisis: comparative perspectives of civil procedure*. Oxford: Oxford University Press.

ПРИЛОГ IV: СПИСОК НА ПИЛОТ СУДОВИ И КОНТАКТИ

<i>Member State</i>	<i>Court</i>	<i>Contact person</i>
Albania	District Court of Tirana	I. Mitro (Ministry of Justice)
Albania	Court of serious crime of Tirana	I. Mitro (Ministry of Justice)
Andorra	Civil Chamber of the High Court of Justice	JL Vuillemin (President)
Armenia	Court of Malatia-Sebastia (Yerevan)	S. Mikaelyan (Judge)
Azerbaijan	Nasimi District Court	Aladdin Jafarov
Azerbaijan	Local Economic Court	Saadet Bertashi
Austria	Linz District Court	W. Engelberger (judge)
Bulgaria	District Court of Burgas	S. Nenkova Hristova
Croatia	Municipal court of Varazdin	D. Kontrec (President)
Cyprus	Supreme Court of Cyprus (Nicosia)	S. Raspopoulos (Chief Registrar)
Czech Republic	District Court of Prague 1	V. Sedlak
Denmark	District Court of Esbjerg	U. From Pedersen (Managing judge)
Finland	District Court of Turku	T. Katajamäki (Judge)
Finland	Court of Appeal of Rovaniemi	R. Supponen (Judge)
Finland	Regional administrative court of Turku	H. Falck (Judge)
France	Court of Appeal of Angoulême	G. Rolland (President)
France	Court of Appeal of Lyon	X. Richaud (Prosecutor)
Germany	Court of Appeal of Stuttgart	H. Meyer (Vice-President)
Greece	Court of Appeal of Athens	S. Pantazopoulos (President)
Greece	Court of Appeal of Saloniki	A. Tslaportas
Hungary	Municipal Court of Veszprem	A. Gröpler
Iceland	District court of Reykjavik	H. Jonsson
Ireland	Commercial court of Dublin (Division of the Irish High Court)	K. O'Neill
Italy	District Court of Turin	M. Barbuto (President)
Latvia	Central District Court of Riga	A. Karlson

Lithuania	County Court of Vilnius	A. Juozapavicius
Lithuania	Regional Administrative Court of Vilnius	Z. Smirnoviene
Luxembourg	Administrative Court of Luxembourg	S. Schroeder
Malta	1st Hall Civil Court N° 2	Judge Caruana-Demajo
Moldova	Court of the Rascani (Chisinau)	V. Micu
Monaco	Court of first instance	B. Nardi
Netherlands	District Court of Arnhem	R. Kolkman
Norway	District Court of Midhordland	M.C. Greve (President)
Norway	Frostating court of Appeal	O. Jakhelln (President)
Portugal	Court of Mafra	C.S. Antunes
Romania	Civil court of the Department of Arges	F. Ciorascu
Russian Federation	Regional Court of Kaluga	M. Vinogradov (Directorate of the President of the Russian Federation)
Slovak Republic	District Court of Bratislava	Mariana Harvancova
Slovenia	District Court of Novo Mesto	J. Grden (Secretary General)
Slovenia	District Court of Maribor	A. Zadavec (President)
Slovenia	District Court of Nova Gorica	S. Turel (Court Secretary)
Spain	Commercial Court N° 3 of Barcelona	M.A. Alameda Lopez (Master of the Court) and J.M. Fernandez Seijo (judge)
Sweden	The Magistrate court of Huddinge	B. Björneke (Judge)
FYRO Macedonia	Basic Court of Skopje 1	D. Kacarska (President)
United Kingdom	Central London County Court	Mike Burke
United Kingdom	Manchester County Court	S. Brooks

КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ
(КСЕС)
И
КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ
(КСЕЈО)

МИСЛЕЊЕ бр.12 (2009)
НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ СУДИИ (КСЕС)
И

МИСЛЕЊЕ БР.4 (2009)
НА КОНСУЛТАТИВНИОТ СОВЕТ НА ЕВРОПСКИ ЈАВНИ
ОБВИНИТЕЛИ (КСЕЈО)

ДО КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА
ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ

Усвоено од КСЕС и КСЕЈО содржи:
Декларација, т.н. « Декларација од Бордо » ;
(Стразбур, 8 декември 2009 година)

ДЕКЛАРАЦИЈАТА ОД БОРДО
“СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ ВО ДЕМОКРАТСКО
ОПШТЕСТВО”¹

ВОВЕД

На барање на Советот на министри при Советот на Европа за мислење за односите помеѓу судиите и јавните обвинители, КСЕС и КСЕЈО се согласија на следното:

1. Во интерес на општеството е да се гарантира владеењето на правото со правично, непристрасно и делотворно спроведување на правдата. Јавните обвинители и судиите во сите фази од постапката обезбедуваат гарантирање на индивидуалните права и слободи и заштита на јавниот ред. Тоа вклучува целосно почитување на правата на обвинетото лице и жртвата. Одлуката на обвинителот да не пристапи кон гонење треба да биде отворено за судско разгледување. Една од можностите е на жртвата да и се дозволи случајот да го поднесе директно до судот.
2. Правилното делење на правдата подразбира еднаквост на оружјата помеѓу обвинителството и одбраната, почитување на независноста на судот, принципот на поделба на власта и обврзувачката важност на конечните судски одлуки.
3. Соодветното извршување на посебните, но комплементарни улоги на судиите и јавните обвинители се гаранцијата потребна за правично, непристрасно и делотворно делење на правдата. И судиите и јавните обвинители мораат да бидат независни во својата функција, да бидат и да оддаваат впечаток дека се независни едни од други.
4. На правдата и се ставаат на располагање соодветни организационски, финансиски, материјални и човечки ресурси.
5. Улогата на судиите – и каде тоа е соодветно, на поротите – е соодветно судење на случаите што регуларно им ги поднесува јавното обвинителство, без несоодветен притисок од обвинителството или одбраната, и кој било друг извор.
6. Спроведувањето на законот, и каде тоа е соодветно, дискреционските права на обвинителството во претходната постапка, подразбира загарантиран со закон статус за јавните обвинители, на највисоко ниво, а на начин сличен како и кај судиите. Тие се независни и

автономни во донесувањето одлуки и извршување на нивните функции на правичен, објективен и независен начин.

7. КСЕС и КСЕЈО се повикуваат на конзистентната судска практика на Европскиот суд за човекови права, а во врска со член 5, пара. 3 и член 6 на Европската конвенција за човекови права. Конкретно, тие се повикуваат на одлуките со кои судот го потврдува условот за независност од извршната власт и од странките на било какво лице овластено со закон да извршува судска власт. Но, со тоа не се исклучува подреденоста кон повисоките независни судски власти. Какво било препишување на судски функции на обвинителите треба да се ограничи само на случаите за кои се предвидени мали санкции, не треба да се извршува заедно со овластувањето за гонење во истиот случај, и не треба да го прејудицира правото на обвинетиот да добие одлука во случајот од страна на независна и непристрасна власт кој извршува судска функција.

8. За независниот статус на јавните обвинители се потребни некои минимални услови, а особено:

- позицијата и активностите на јавните обвинители да не подлежи на влијание или мешање од каков било извор надвор од самото обвинителство;

- регрутирањето, развојот во кариерата и сигурноста на работното место, вклучително и преместувањата, да се извршува само во согласност со законот или со нивна согласност, а паричниот надоместок да биде загарантиран со гаранции определени со закон.

9. Во една држава каде што постои владеење на правото, структурата на обвинителството е хиерархиски поставено, а делотворноста на обвинителството, во однос на јавните обвинители, е силно поврзано со постоењето на отворени линии на овластување, отчетност и одговорност. Упатствата до поединечните обвинители треба да се даваат на писмено, во согласност со законот, и каде е тоа потребно, во согласност со јавно достапните насоки и критериуми на обвинителството. Било кое со закон дозволено разгледување на одлука на јавен обвинител за тоа дали да се пристапи кон гонење или не, треба да се врши непристрасно и објективно. Во сите околности, треба да се посвети соодветно внимание на интересите на жртвата.

10. За правилно спроведување на правдата потребно е сите професионалци вклучени во правниот процес да делат исти правни принципи и етички вредности. Обуката, вклучително и обука за раководење, е и право и обврска за судиите и јавните обвинители. Ваквата обука се организира на непристрасна основа, а нејзината делотворност се оценува редовно и објективно. Каде тоа е соодветно, заедничката обука на судии, јавни обвинители и адвокати за теми од заеднички интерес може да придонесе кон остварување на правда со највисок квалитет.

11. Интересот на општеството подразбира медумите да добиваат потребни информации за да можат да ја информираат јавноста за функционирањето на правосудниот систем. Надлежните власти доставуваат вакви информации имајќи ги особено предвид презумцијата за невиност на обвинетото лице, правото на правично судење и правото на приватен и семеен живот на сите лица вклучени во постапката. И судиите и обвинителите треба да изготват кодекс на добра практика или прирачници за секоја од професиите и нивните односи со медиумите.

12. И јавните обвинители и судиите се клучни играчи во меѓународната соработка за кривични работи. Потребно е зајакнување на взаемната доверба помеѓу надлежните власти од различни земји. Во тој контекст, информациите што обвинителите ги добиваат преку меѓународната соработка, а се користат во судската постапка мораат да бидат транспарентни и по содржина и по потекло. Таквите информации исто така треба да им бидат достапни и на судиите и на сите странки, со цел да се обезбеди делотворна заштита на човековите права и основните слободи.

13. Во земјите членки каде што јавните обвинители имаат и функции надвор од полето на кривичната право, горе наведени принципи се однесуваат и на овие функции.

ОБЈАСНУВАЊЕ

I. ВОВЕД:

а. Цел на мислењето

1. Основна задача на една демократска држава втемелена врз владеењето на правото е да ги гарантира основните права и слободи и да обезбеди целосна еднаквост пред законот, особено во контекст на Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи, и судската практика на Европскиот суд за човекови права. Истовремено, во една демократска држава е важно да се постигне сигурност и правда во општеството, на тој начин што ќе постојат делотворни мерки против криминалното однесување. Сигурноста во општеството во една демократска држава исто така мора да се гарантира и со делотворно спроведување на казни што се изрекуваат за криминалното однесување. (Декларација, параграф 1).

2. Следствено, државите имаат мисија да го постават и обезбедат функционирањето на еден делотворен правосуден систем каде што се почитуваат човековите права и основни слободи. И покрај тоа што во оваа мисија учествуваат повеќе актери, од јавниот или приватниот сектор (на пр. адвокатите), клучната улога во обезбедувањето на правда што функционира на независен и непристрасен начин, ја имаат судиите и јавните обвинители.

3. Во своите претходни мислења, КСЕС и КСЕЈО се имаат осврнато на многу важни аспекти поврзани со ефикасноста на правдата, со посебен нагласок врз човековите права и основните слободи. Треба да се нагласи дека заедничката цел на судиите и обвинителите, вклучително и на јавните обвинители кои извршуваат и задачи надвор од полето на кривичното право, е да обезбедат правична, непристрасна и делотворна правда. Новината во ова мислење е тоа што е подготвено од судии и обвинители кои ги претставуваат нивните колеги на национално ниво и се занимава со теми одредени и усогласени од судиите и обвинителите врз основа на нивното практично искуство.

4. Следствено, овој документ се фокусира на основните аспекти на двете мисии, а особено: независноста, почитувањето на индивидуалните права и слободи, објективноста и непристрасноста, етиката и деонтологијата, обуката и односите со медиумите.

5. Ова мислење треба да се разгледува во контекст на односите што судиите и обвинителите ги имаат со лица професионално поврзани со правдата, кои се вклучени во разни фази од судската постапка, како на пример, адвокати, судски експерти, стручни соработници во судовите, судски службеници, полицијата, следствено на Рамковниот глобален акциски план за судиите во Европа, што Советот на министри го усвои на 7 февруари, 2001 година и препораката (2000) 19 за улогата на обвинителството во системот на кривична правда, што Комитетот на министри го усвои на 6 октомври, 2000 година.

6. Разновидност на системи на ниво на држави

6. Во земјите членки на Советот на Европа, паралелно постојат повеќе правни системи:

1. англосаксонскиот правен систем каде што има јасна поделба помеѓу судиите и обвинителите, и каде што *овластувањето во кривичната истрага* не е комбинирано со други функции;
2. системот на континентално право, и тоа различни видови - каде што и судиите и обвинителите се дел од „судскиот корпус,, или спротивно на тоа, каде што само судиите можат да припаѓаат на тој корпус.

Исто така, во рамките на овие системи, автономијата на јавниот обвинител од извршната власт може да биде целосна или ограничена.

7. Целта на ова мислење е во светло на судската практика на судот, да се идентификуваат применливи принципи и пристапи, истовремено земајќи ги предвид и заедничките точки и разликите.

8. Гаранцијата за разделувањето на функциите е основен услов за непристрасност на судијата кон странките во постапката. Непристрасноста, според мислењето бр. 1 на КСЕС за стандардите за независност на судството и несменливоста на судиите (2001), е прва од институционалните гаранции што ја дефинира позицијата на судијата. Исто така, тоа претпоставува дека товарот на докажување и поднесувањето обвинителен акт му припаѓа на јавното обвинителство, што претставува една од првите процедурални гаранции за одлуката што ќе се донесе.

9. Според тоа, улогата на судиите во сите системи е различна од онаа на јавното обвинителство. Сепак, нивните поединечни мисии се комплементарни. Нема хиерархиски врски помеѓу судијата и обвинителот.

10. Независноста на јавното обвинителство претставува нужна последица од независноста на судството. Улогата на обвинителот во афирмирањето и бранењето на човековите права, на осомничените и обвинетите лица и на жртвите најдобро може да се извршува ако обвинителот е независен од извршната и законодавната власт при донесувањето одлуки, и во околности кога посебните улоги на судиите и обвинителите правилно се почитуваат. Во демократиите базирани врз владеењето на правото, законите ја даваат основата на политиките на прогон (Декларација, параграф 3).

в. Особености на функциите

11. Обвинителите и судиите мора да ја извршуваат својата функција на правичен, непристрасен, објективен и конзистентен начин, тие мора да ги почитуваат и да се стремат да ги заштитиуваат човековите права, и да се стремат да обезбедат навремено и ефикасно работење на правосудниот систем.

12. Во извршувањето на функциите, обвинителите се потпираат или врз системот на дискрециско гонење (принципот на опортунитет) или врз системот на задолжително гонење (принципот на легалитет). Но, и во двата случаи, обвинителите дејствуваат не само во име на општеството во целина, туку извршуваат и задачи поврзани со одредени поединци – обвинетото лице на кое му следува правичност, и жртвата на кривичното дело, чии што права треба целосно да се земат предвид. Во таа смисла, и без прејудиирање на почитувањето на принципот на еднаквост на оружјата, обвинителот не може да се смета за еднаков со другите странки (Декларација, параграф 2). Исто така, Обвинителот треба уредно да ги зема предвид гледиштата и преокупациите на жртвите, и да презема или да се залага за активности со кои што тие ќе се информираат за нивните права и за текот на постапката. Тие не треба да иницираат или да го продолжат гонењето во случај кога непристрасната истрага извршена врз основа на расположливите докази покажува дека обвинението е неосновано.

г. Постојни меѓународни инструменти

13. Неколку документи на Советот на Европа, како и судската практика на судот директно или имплицитно се однесуваат на темата поврзана со односите помеѓу судиите и јавните обвинители.

14. Прво и пред се, судот доделува задачи на судиите само во својство што тие го имаат како чувари на правата и слободите – види особено член 5 (правото на слобода и сигурност и член 6 (правото на правично судење) – но тоа истото го прави и во случајот на јавните обвинители (како резултат на член 5, параграф 1а и 3, и 6).

15. Една од задачите на судот е да ја толкува Европската конвенција за човекови права. Во таа смисла, тој има денесено неколку одлуки што влијаат врз односот помеѓу судиите и јавните обвинители.

16. Судот особено се занимавал во даден случај со проблемот на вклученост на едно лице и како обвинител и како судија (види пресуда од 1 октомври, 1982 г. во случајот Пиерсак против Белгија 30-32), потребата од гаранции дека врз судовите или обвинителните власти никогаш нема да се врши политички притисок (пресуда од 12 февруари, 2008 г. во случајот Гуја против Молдавија 85-91) и потребата за заштита на судијата и јавните обвинители во контекст на слободата на изразување (пресуда од 8 јануари, 2008 г. во случајот Сајагили и други против Турција 33-40), процедуралните обврски на судовите и јавните обвинителства да истражуваат, гонат и казнуваат прекршувања на човековите права (пресуда од 15 мај, 2007 во случајот Рамсахан и други против Холандија, 321-357) и на крај, придонесот на обвинителните власти во стандардизацијата на судската практика (пресуда од 10 јуни, 2008 г. во случајот Маринс де Кастро и Алвес Кореира де Кастро против Португалија, 51-66).

17. Во областа на кривичната постапка, Судот ги разгледувал статусот и овластувањата на јавното обвинителство и условите од член 5 параграф 3 на Европската конвенција за човекови права (во врска со други службеници „овластени со закон да вршат судска власт“) во контекст на повеќе фактички ситуации (види, *inter alia*, пресуди од 4 декември, 1979 година во случајот Шеисер против Швајцарија, 22-38, во Дејонг, Балјет и Ван ден Бринк против Холандија, 49-50), во Асенов и други против Бугарија, 146-150, во Ниедбала против Полска, 45-47, во Пантеа против Романија, 232 – 243, и во пресудата

од 10 јули, 2008 година во случајот Медведјев и други против Франција, 61, 67-69). Судот исто така ги истражувал прашањата на статусот, јурisdикцијата и надзорните овластувања на обвинителските власти во случаи на прислушување на телефонски разговори (пресуда од 26 април 2007 година, во случајот Думитру Попеску против Романија, 68-86), и присуството на обвинителните власти во работата на Врховните судови (пресуди од 30 октомври, 1991 год. во случајот Боргерс против Белгија, 24-29, и од 8 јули, 2003 г. во Фонтен и Берлин против Франција, 57-67).

18. Конечно, надвор од рамките на кривичната сфера, Судот има солиден корпус на случаи од судската практика кои се занимаваат со „доктрината на форма“ (doctrine of appearances) спроед која присуството на обвинителите при пресудувањето на судовите е спротивно на член 6 параграф 1 на Европската конвенција за човекови права (пресуда од 20 февруари, 1996 г. во Лобо Махато против Португалија, 28-32, и од 12 април, 2006 г., во Мартини с.Франција [GC], 50-55).

19. Други документи подготвени од Советот на Европа се:

- Препораката Rec (94)12 на Комитетот на министри, во врска со независноста, ефикасноста и улогата на судиите, каде што се согледува врска помеѓу судиите и јавните обвинители, барем во земјите каде што обвинителите имаат судско овластување во рамки на значењето што на овој термин му го одредува судот.

- Препораката Rec (2000)19 на Комитетот на министри за улогата на јавното обвинителство во системот на кривичната правда, каде што јасно се нагласуваат односите помеѓу судиите и обвинителите, а истовремено се подвлекуваат и општите принципи што се клучни како гаранција дека ваквите односи недвосмислено придонесуваат кон правилното извршување на работата на судиите и јавните обвинители. Особено се нагласува обврската на државите да „преземаат соодветни мерки со кои ќе се обезбеди дека правниот статус, надлежностите и процедуралната улога на јавните обвинители се утврдени со закон и на начин што не остава простор за било какво легитимно сомневање во врска со независноста и непристрасноста на судиите во судот,„

- Препораката Rec (87)18 на Комитетот на Министри во врска со

поедноставувањето на кривичната правда, каде што се наведуваат различни примери на работни задачи што претходно биле доделувани само на судии, а сега им се доверуваат на јавното обвинителство (чија што примарна мисија останува отпочнувањето и водењето на прогонот). Овие нови задачи создаваат дополнителни услови во врска со организацијата на јавното обвинителство и изборот на лица кои што ќе ги вршат тие функции.

II. СТАТУСОТ НА СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ

а. Гаранции за внатрешната и надворешната независност на судиите и јавните обвинители; владеењето на правото како услов за нивната независност.

20. Судиите и јавните обвинители треба да се независни едни од други, и треба да имаат ефективна независност во извршувањето на нивните функции. Тие извршуваат различни должности во правосудниот систем и во општеството во целина. Последователно, постојат различни перспективи за институционална и функционална независност. (Декларација, параграф 3).

21. Судството се темели врз принципот на независност од каква било надворешна власт и инструкции од каков било извор, и отсуство на внатрешна хиерархија. Неговата улога, и во соодветни околности, улогата на поротите, е правилно да ги суди случаите поднесени од обвинителството и странките. Тоа подразбира отсуство на какво било неприкладно влијание од јавниот обвинител или одбраната. Судиите, обвинителите и адвокатите на одбраната треба ги почитуваат улогите на другите (Декларација, параграф, 5).

22. Фундаменталниот принцип на независноста на судиите е вграден во член 6 на Европската конвенција за човекови права и нагласуван во претходните мислења на ССЈЕ.

23. Функцијата на судиите подразбира одговорност за донесување обврзувачки одлуки за лицата во случајот и пресудување врз основа на законот. Овие две нешта се прерогатив на судиите, на судската власт независна од другите власти во државата². Генерално земено, тоа не е мисијата на јавните обвинители, кои се одговорни за покренување и водење на кривичните постапки.

24. КЕС и КСЕЈО укажуваат на конзистентната судска практика на судот во врска со членот 5, параграф 3 и членот 6 на Европската конвенција за човекови права. Конкретно, тие укажуваат на одлуката во случајот Шеисер против Швајцарија, го потврдува условот за независност од извршната власт и од странките на било какво лице овластено со закон да извршува судска власт, што пак не ја исклучува подреденоста кон повисоките независни судски власти. (Декларација, параграф 7).

25. Некои земји членки, на јавните обвинители им доделуваат овластување за донесување обврзувачки одлуки во одредени области наместо тие да го вршат кривичното гонење, или со цел да заштитат одредени интереси. КЕС и КСЕЈО сметаат дека какво било доделување на судска функција на обвинителите треба да се ограничи на случаи со мали санкции, дека тоа не треба да се извршува заедно со овластувањето за гонење во истиот случај, и дека тоа не треба да ги прејудиира правата на обвинетиот, одлуката во случајот да ја донесе независен и непристрасен орган кој што ги извршува судските функции. Во ни една околност со тоа не смее да им се дозволи на јавните обвинители да донесуваат конечни одлуки со кои се ограничуваат индивидуалните слободи или кои подразбираат лишување од слобода без право за жалба пред судија или суд (Декларација, параграф 7).

26. Јавното обвинителство е независна власт чие што постоење треба да се темели врз законот, на највисоко можно ниво. Во демократските држави, ниту парламентот ниту кое било владиното тело не треба неприкладно да влијае врз одредена одлука на јавните обвинители во врска со поединечни случаи, да упатува на тоа како треба да се врши гонењето на некој случај, или пак да ги ограничува јавните обвинители да ги менуваат нивните одлуки (Декларација, параграф 8 и 9).

27. Независноста на јавните обвинители е неопходна за да тие можат да ја извршуваат нивната мисија. Со тоа се зајакнува нивната улога во правната држава и во општеството, и е гаранција дека правосудниот делува правично и делотворно, реализирајќи ги целосните предности од судската независност (Декларација, параграф 3 и 8). Така, слично на независноста што им припаѓа на судиите, независноста на јавните обвинители не е прерогатив или привилегија што се доделува во интерес на обвинителите, туку гаранција во

интерес на правична, непристрасна и делотворна правда што ги штити и јавните и приватните интереси на засегнатите лица.

28. Функцијата на обвинителот, која што може да се окарактеризира со принципите на задолжително или дискреционо гонење, се разликува во зависност од системот што постои во одредена земја, позицијата што јавниот обвинител ја има во институционална рамка и кривичната постапка.

29. Без оглед на статусот, јавните обвинители мора да уживаат целосна функционална независност при извршувањето на нивните правни улоги, било да се тие казнени или не. Без оглед на тоа дали тие се или не се хиерархиски поставени, со цел да се обезбеди нивната отчетност и да се спречи отпочнувањето на постапката на арбитрарен или неконзистентен начин, јавните обвинители мора да обезбедат јасни и транспарентни насоки во врска со извршувањето на нивните обвинителски овластувања (Декларација, параграф 9).

30. Во тој поглед, КСЕС и КСЕЈО сакаат особено да се повикаат на Препораката (2000) 19 со која што се утврдува дека државите треба се стремат кон дефинирање на општи принципи и критериуми како референца наспроти одлуките на обвинителите во поединечни случаи, а со цел да се промовира еднаквост, конзистентност и ефикасност на активностите на јавното обвинителство.

31. Упатствата до обвинителите треба да се во писмена форма, во согласност со законот, и во случаи каде тоа е применливо, во согласност со јавно достапните водичи и критериуми за обвинителството. (Декларација, параграф 9)³.

32. Секоја одлука за тоа дали да се пристапи кон гонење или не, мора да биде правно одржана. Секое разгледување согласно законот на одлуката на обвинителот дали да пристапи или не кон гонење треба да се врши непристрасно и објективно, било тоа да го прави самото обвинителство или независната судска власт. Интересот на жртвата и правните интереси на кое било друго лице секогаш треба уредно да се земаат предвид (Декларација, параграф 9).

33. Комплементарната природа на функциите на судиите и обвинителите значи дека и едните и другите се свесни за тоа дека непристрасната правда бара еднаквост на оружјето помеѓу јавното обвинителство и одбраната, и дека јавните обвинители секогаш мора да работат чесно, објективно и независно. Судиите и јавните обвини-

тели мора секогаш да го почитуваат интегритетот на осомничените и обвинетите лица и жртви, како и правата на одбраната (Декларација, параграф 2 и 6).

34. Независноста на судијата и обвинителот не може да се одвои од владеењето на правото. Судиите, исто како и обвинителите, работат за заедничкиот интерес, во име на општеството и граѓаните кои сакаат сите аспекти на нивните права и слободи да бидат гарантирани. Тие интервенираат во сфери каде што најчувствителните човекови права (индивидуалните слободи, приватноста, заштитата на добрата, итн.) заслужуваат најголема заштита. Обвинителите мора да обезбедат прибирање на докази и започнување и водење на постапка во согласност со законот. При тоа, тие мора да се придржуваат кон принципите наведени во Европската конвенција за човекови права и други меѓународни инструменти – презумција на невиноста, право на одбрана и правично судење. Судиите мора да обезбедат почитување на овие принципи во постапката.

35. На јавниот обвинител му е дозволено кај судијата да покренува постапки и поднесува поднесоци утврдени со закон, со кои на судијата му ги предочуваат фактичките состојби и законите што го поддржуваат таквиот став. Но, обвинителот не може на каков било начин да се меша во процесот на донесување на одлуката на судијата, и е обврзан да ги почитува одлуките на судијата. Обвинителот не може да се противи на спроведувањето на таквите одлуки, освен да го оствари правото на начин што е одреден со закон (Декларација, параграф 4 и 5).

36. Активностите и однесувањето на јавниот обвинител и судијата не треба да оставаат никакво сомнение во однос на нивната објективност и непристрасност. И судиите и јавните обвинители мораат да уживаат независност во однос на нивната функција, а исто така да бидат и да оддаваат впечаток дека се независни едни од други. Во очите на странките и на општеството во целина, не смее да постои ни најмало сомневање дека судиите и обвинителите се во дослук (тесна соработка), или дека постои конфузија на двете функции.

37. Почитувањето на горенаведените принципи подразбира статус за обвинителите што ќе биде гарантиран со закон на највисоко можно ниво, на сличен начин како кај судиите. Блискоста и комплементарната природа на мисиите на судиите и обвинителите прет-

поставуваат слични услови и гаранции за нивниот статус, услови за работа во врска со регрутирањето, обуката, развојот на кариерата, дисциплината, преместувањата (кои се одвиваат само во согласност со законот или со нивна согласност), паричниот надоместок, прекинувањето на функцијата и слободата за формирање професионални здруженија (Декларација, параграф 8).

38. Согласно системот што постои во земјата, и судиите и обвинителите треба да се во директна врска со администрацијата и управата на нивните соодветни служби. За таа цел, потребно е на судиите и обвинителите да им се стават на располагање доволно финансиски средства, инфраструктура, соодветни човечки и материјални ресурси кои што тие ќе ги користат и со нив ќе управуваат (Декларација, параграф 4)

б. Етиката и деонтологијата кај судиите и јавните обвинители

39. Судиите и јавните обвинители треба да бидат лица со висок интегритет и соодветни професионални и организациски вештини. Поради природата на нивната функција, што тие свесно и со знаење ја прифаќаат, судиите и обвинителите се постојано изложени на јавна критики, и следствено, мораат да си постават задача да бидат воздржани без прејудицирање на нивното право, во рамките на законот, да ги комуницираат случаите на кои што работат. Како главни актери во спроведувањето на правдата, тие секогаш треба да ја одржуваат честа и достоинството на нивната професија и во сите ситуации да се однесуваат на начин соодветен на функцијата⁴ (Декларација, параграф 11).

40. Судиите и јавните обвинители треба да се воздржуваат од какви било активности и однесување што можат да ја нарушат довербата во нивната независност и непристрасност. Тие треба внимателно и во разумно време, објективно и независно да ги разгледуваат случаите што им се дадени за работа.

41. Јавните обвинители треба да се воздржуваат од давање јавни коментари и изјави со посредство на медиумите, што може да создаде впечаток на директен или индиректен притисок врз судот со цел да се дојде до одредена одлука или пак може да ја наруши правичноста на постапката.

42. Судиите и јавните обвинители треба да стремат кон тоа да се

запознаат со етичките стандарди кои владеат кај едната и другата функција. Така ќе се зајакне познавањето и почитувањето на мисијата што ја има секој од нив, и на тој начин се зголемуваат можностите за хармонична соработка.

в. Обука на судии и јавни обвинители

43. Професионални вештини на највисоко ниво е предуслов за довербата што јавноста ја има во судиите и јавните обвинители, која што пак е основниот темел на нивната легитимност и улога. (Декларација, параграф 10).

44. Обуката на судиите и јавните обвинители вклучува не само стекнување на професионална способност за пристапување кон професијата, туку и постојана обука во текот на целата кариера. Таа опфаќа најразлични аспекти од нивниот професионален живот, вклучително и административното раководење со судовите и одделите во обвинителството, а мора да одговори и на потребите за специјализација. Во интерес на правилното администрирање на правдата, постојаната обука потребна за одржување на високото ниво на професионални квалификации и за нивно докомплетирање не е само право, туку и обврска за судиите и јавните обвинители (Декларација, параграф 10).

45. Во соодветни околности, заедничка обука за судиите, јавните обвинители и адвокатите на теми од заеднички интерес може да придонесе кон остварување на правда од највисок квалитет. Овие заеднички обуки треба да овозможат создавање основа за заедничка правна култура (Декларација, параграф 10).

46. Различните европски правни системи овозможуваат обука за судии и обвинители според различни модели. Во некои земји постојат академии, национални школи или друг вид специјализирани институции; во други пак, оваа надлежност се дава на конкретни тела. За судиите и јавните обвинители треба да се организираат меѓународни курсеви за обука. Но во сите случаи, битно е да се обезбеди автономниот карактер на институцијата одговорна за организирање на ваквите обуки, бидејќи автономијата е таа што го штити културниот плурализам и независноста.⁵

47. Во тој контекст, големо значење се придава на директниот придонес на судиите и обвинителите во курсевите за обука, бидејќи

им овозможува да даваат мислења стекнати низ нивното професионално искуство. Курсевите не треба само да го покриваат правото и заштитата на индивидуалните слободи; тие исто така треба да покриваат модули за практики во управувањето и проучување на мисиите што ги имаат судиите и обвинителите. Истовремено, неопходен е и придонесот на адвокатите и академските кругови, заради избегнување на ограничениот пристап. Конечно, квалитетот и ефикасноста на обуката треба редовно да се оценува на објективен начин.

III. УЛОГИТЕ И ФУНКЦИИТЕ НА СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ ВО КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА

а. Улогите на судиите и јавните обвинители во предходната постапка

48. Во предходната постапка, судијата независно, а понекогаш и заедно со обвинителот, ја надгледува легалноста на истражните дејствија, особено кога тие влијаат врз основните права (одлуки за апсење, притворање, заплenuвање, примена на посебни истражни техники, и сл.).

49. Како генерално правило, јавните обвинители треба да ја анализираат законитоста на истрагите и да го следат почитувањето на човековите права од страна на истражителите при донесувањето одлуки за тоа дали треба да отпочне или продолжи гонењето.

50. Препораката (2000)¹⁹ вели дека во случаи кога полицијата е ставена под надлежност на јавните обвинители, или кога полициските истраги се вршат или се надгледуваат од страна на обвинител, државата треба да преземе делотворни мери со кои што ќе му се овозможи на јавниот обвинител да дава инструкции и врши оценка и контрола, и да санкционира одредени прекршувања. Во случаи кога полицијата е независна од јавните обвинители, препораката само вели дека државата треба да превземе делотворни мерки за обезбедување на соодветна и функционална соработка помеѓу јавните обвинители и истражните власти.

51. Дури и во системи каде што истрагата ја надгледува обвинителот, и чиј што статус му дава судско овластување, многу е битно мерките што се превземаат во овој контекст, а се поврзани со значителна повреда на слободите, особено времениот притвор да бидат следени од судија или судот.

б. Односите меѓу судиите и јавните обвинители во текот на гонењето и расправата пред судот

52. Во некои држави, јавните обвинители можат да го регулираат протокот на случаите така што имаат дискреционо право да одредуваат кои случаи ќе одат на суд, а кои случаи можат да се разрешат без судска постапка (помирување помеѓу обвинетиот и жртвата, постигнување договор пред судењето со согласност да двете страни,

поедноставени и скратени постапки поврзани со одредување на степенот на вината (plea bargaining), медијација, итн.) и сето тоа принесува кон намалувањето на заостатокот во судскиот систем и одредувањето на приоритети при гонењето.

53. Ваквите овластувања на јавното обвинителство, кои се одраз на модернизацијата, социјализацијата, хуманизацијата и рационализацијата во администрирањето на кривичната правда, се корисни за намалување на преоптоварувањето на судовите. Од друга страна, правото што го имаат обвинителите да не поднесуваат одредени случаи пред суд, наметнува потреба за спречување на арбитрарно дејствување, дискриминација или евентуални незаконски притисоци од политичката власт, и за заштита на правата на жртвите. Исто така е потребно на засегнатите лица, а особено на жртвите, да им се овозможи да побараат разгледување на одлуката на обвинителот тој да не пристапи кон гонење. Една можна опција е на жртвата да и се дозволи сама да го поднесе случајот директно пред судот.

54. Според тоа, во земји каде што постои систем на дискрециско гонење, обвинителот треба внимателно да разгледа дали ќе пристапи или не кон гонење, земајќи ги предвид сите насоки или критериуми усвоени со цел да се постигне конзистентност во одлуките на обвинителството.

55. Непристрасноста на обвинителите во текот на постапката треба да се разбере на следниот начин: тие треба да постапуваат правично и објективно со цел на судот да му ги обезбеди сите релевантни факти и правни аргументи, а особено да обезбеди обелоденување на доказите во прилог на обвинетиот; правилно да ја земат предвид позицијата на обвинетото лица и на жртвата; да проверат дека сите докази се добиени на начин кој што му овозможуваат да судијата да ги прифати, согласно правилата за правично судење, и да одбијат користење на докази добиени со прекршување на човековите права, како на пример тортура (Декларација, параграф 6).

56. Обвинителите нема да отпочнат или продолжат со гонењето и ќе ги вложат сите напори да ја запрат постапката кога со непристрасна истрага или разгледување на доказите ќе се укаже дека обвинението е неосновано.

57. Во основа, во текот на постапката, судиите и јавните обвинители ги извршуваат своите функции со цел правично кривично судње. Судијата ја нагледува легалноста на доказите добиени од страна на јавните обвинители или истражителите и може да го ослободи обвинетиот доколку нема доволно докази или ако тие се добиени по незаконски пат. Јавните обвинители исто така може да имаат право за жалба на судската одлука.

в. Правото на одбраната на сите нивоа од постапката

58. Судиите мораат да ги применуваат правилата на кривичната постапка, истовремено почитувајќи ги правата на одбраната (давање можност да обвинетите лица да ги остваруваат нивните права, известување на обвинетите лица за обвинението покренато против нив, итн.), правата на жртвите во постапката и принципот на еднаквост на оружјето и правото на јавно сослушување, за да во сите случаи се гарантира правичното судење ⁶ (Декларација, параграф 1, 2, 6 и 9).

59. Обвинителниот акт има клучна улога во кривичната постапка: од моментот на неговото доставување, обвинетите лица формално и напишено се известуваат за фактичката и правната основа на обвиненијата покренати против нив (пресуда на Европскиот суд за човекови права од 19 декември, 1989 г. во случајот Камасинки против Австрија, 79). Во кривичниот процес, „правичното судење“ што се бара според Член 6 параграф 1 на Европската конвенција за човекови права значи дека обвинетите лица имаат право да ги оспорат доказите против нив, како и правната основа на обвинението.

60. Во земјите каде што јавните обвинители ја надгледуваат истрагата, обвинителот исто така треба да обезбеди почитување на правата на одбраната. Во земјите каде што кривичната истрага ја води полицијата или други власти за спроведување на законите, судиите се вклучени како гаранција за индивидуалните слободи (*habeas corpus*), особено во случај на притвор, и тие треба да го обезбедат почитувањето на правата на обвинетото лице.

61. Но, во многу земји, судијата и обвинителот стануваат одговорни за следење на остварувањето на правата на одбраната само откако ќе заврши истрагата и ќе почне разгледувањето на обвиненијата. Откако ќе го добие извештајот од истрагата, обвинителот и судијата, кој ги разгледува обвинувањата и собраните докази, треба да го обезбедат навременото известување на лицата обвинети за

кривично дело за тоа дека се обвинети на јазик што тие целосно го разбираат, и деталното информирање за природата и причината за обвинението против нив.

62. Во зависност од нивната улога во одредена земја, обвинителите и судиите мора да обезбедат доволно време и услови за лицето да ја подготви одбраната, да гарантираат дека тоа лице има соодветна одбрана, доколку е тоа е потребно и со службено назначен адвокат платен од државата, и доколку тоа е потребно, пристап до толкувач, и да обезбедат дека лицето е во можност да побара превземање активности потребни за утврдување на вистината.

63. Откако случајот ќе се најде пред судот, овластувањата на судијата и обвинителот се разликуваат во зависност од улогата што тие ја имаат во текот на судењето. Но како и да е, доколку недостасува која било од компонентите што значат почитување на правата на одбраната, судијата или обвинителот, или двајцата, во зависност од конкретниот правен систем, треба да се во можност да ги посочат состојбите и објективно да ги поправат.

IV. ОДНОСИТЕ ПОМЕЃУ СУДИИТЕ И ЈАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ НАДВОР ОД ПОЛЕТО НА КРИВИЧНОТО ПРАВО И ВО ВРХОВНИТЕ СУДОВИ

64. Во зависност од државата каде што работат, обвинителите може да имаат или да немаат функции надвор од полето на кривичното право.² Во случај кога тие имаат такви задачи и функции, тоа можат да бидат, *inter alia*, од областа на граѓанското, управното, трговското, социјалното, изборното и правото за работни односи, како и заштитата на животната средина, социјалните права на ранливи групи како што се малолетните лица, лица со хендикеп и лица со многу ниски приходи. Улогата на обвинителот во тој поглед не треба да дозволува нивно влијание врз процесот на донесувањето на конечната одлука од страна на судиите. (Декларација, параграф 13).

65. Исто така, вредно е да се напомене улогата што јавните обвинители во одредени земји ја имаат во Врховните судови. Оваа улога е слична со онаа на државниот правобранител пред судот на правдата на Европските заедници. Пред овие јурисдикции, државниот

правобранител (или функција од таков вид) не е странка и не ја застапува државата. Тој е независна власт што донесува заклучоци, во секој поединечен случај или во случаи од посебен интерес, со цел на судот да му се разјаснат сите аспекти од правното прашање во случајот што се разгледува и со цел да се обезбеди правилна примена на законите.

66. Во согласност со владеењето на правото во демократските општества, сите овие надлежности на јавните обвинители и постапките за извршување на овие надлежности треба да се точно утврдени со закон. Кога обвинителите делуваат надвор од полето на кривичното право, тие треба да ја почитуваат ексклузивната надлежност на судијата или судот, и да ги имаат предвид принципите особено развиени преку судската практика на судот, и тоа на следниот начин:

- Учеството на обвинителството во судската постапка не треба да влијае врз независноста на судовите;

- Принципот на поделба на власта треба да се почитува и во контекст на задачите и активностите на обвинителите надвор од полето на кривичното право, и во улогата на судовите во заштитата на човековите права;

- Без прејудиирање на нивниот прерогатив да го застапуваат јавниот интерес, обвинителите треба да ги уживаат истите права и обврски како сите други страни и не треба да имаат привилегирана позиција во судската постапка (принцип на еднаквост на оружјето).

- Активностите на обвинителството во име на општеството за бранење на јавните интереси и правата на поединците не го прекршува принципот на обврзувачко дејство на конечните судски одлуки (*res judicata*), со одредени исклучоци утврдени во согласност со меѓународните обврски, вклучително и судската практика на судот.

Другите принципи наведени во Декларацијата се однесуваат на сите функции на јавните обвинители надвор од кривичното право, *mutatis mutandis* (Декларација, параграф 13).

V. СУДИИ, ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ И МЕДИУМИ (Декларација, параграф 11)

67. Медиумите играат клучна улога во едно демократско општество, и генерално земено и конкретно во однос на правосудниот систем. Перцепцијата на општеството за квалитетот на правдата е под големо влијание на известувањата на медиумите за тоа како функционира системот на правосудниот систем. Јавноста исто така придонесува за постоењето на правично судење, со оглед дека ги заштитува страните во спорот од не-транспарентно спроведување на правдата.

68. Зголеменото јавно и медиумско интересирање за кривичните и граѓанските постапки доведува до се поголема потреба од објективно информирање на медиумите од страна на судовите и јавното обвинителство.

69. Во едно демократско општество, од суштинско значење е судовите да влеваат доверба кај јавноста⁸. Јавниот карактер на постапката е еден суштински начин за одржување на довербата во судовите.

70. Во рамки на Советот на Европа, два главни документа се занимаваат со ова прашање: препораката (2003)¹³ за одредбата за информирање преку медиумите во однос за кривичните постапки и мислењето бр. 7 од КСЕС за правдата и општеството (2005).

71. Имајќи го предвид правото на јавноста да добива информации од општ интерес, на новинарите мора да им се даваат потребните информации за да тие можат да известуваат и го коментираат функционирањето на правосудниот систем, имајќи ја предвид обврската на судиите и обвинителите за дискреција во тековните случаи и ограничувањата утврдени со домашното законодавство и согласно практиката на судот.

72. Медиумите, исто како и судиите и јавните обвинители, ги почитуваат основните принципи како што се презумцијата на невиност⁹ и правото на правично судење, правото на приватен живот на засегнатите лица, како и потребата да се избегнува повреда на принципот и на впечатокот за непристрасност на судиите и јавните обвинители вклучени во одреден случај.

73. Медиумското покривање на случаи што се во фаза на истрага или пак се судат, може да предизвика инванзивно мешање и да произведе непримерно влијание или притисок врз судиите, поротниците и јавните обвинители кои работат на одредени случаи. На судиите и јавните обвинители им се потребни добри професионални вештини, високи етички стандарди и силно чувство на само-воздржување за да се справат со ваквите предизвици.

74. Лицата одговорни за контакти со јавноста, на пример лица за јавно информирање или група судии и обвинители обучени за одржување контакти со медиумите, можат да им помогнат на медиумите за да тие можат точно да информираат за работата и одлуките на судовите, и на тој начин да им помагаат на судиите и обвинителите.

75. Судиите и обвинителите треба да имаат взаемна почит за специфичната улога што секој од нив ја има во правосудниот систем. И судиите и обвинителите треба да утврдат насоки или кодекс на добри практики за секоја од овие професии во нивните односи со јавноста¹⁰. Според одредени национални етички кодекси, судијата треба да се воздржува од давање коментари за тековни случаи, за да не се даваат изјави кои можат да предизвикаат сомневање на јавноста во однос на непристрасноста на судијата¹¹, и да избегнуваат прекршување на презумцијата на невиност. Како и да е, судиите треба пред се да се искажуваат преку одлуките што ги донесуваат; кога судиите даваат изјави за медиумите во врска со тековни случаи или случаи разрешени по правен пат, важно е тие да бидат дискретни и да внимаваат на правиот избор на зборови¹². Јавните обвинители треба да се внимателни кога коментираат постапка или пресуда, и своето несогласување да го изразуваат со жалба, доколку тоа е соодветно.

VI. СУДИИ, ОБВИНИТЕЛИ И МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА (Декларација, параграф 12)

76. Со цел да се обезбеди делотворна заштита на човековите права и основни слободи, важно е да се напомене потребата од ефикасна меѓународна соработка, а особено помеѓу земјите членки на Советот на Европа врз основа на вредностите потврдени во релевантни меѓународни инструменти, особено Европската конвенција за

човекови права. Меѓународната соработка мора да се гради врз
взаемна доверба. Информациите што се добиваат преку меѓуна-
родната соработка и се користат во судските постапки мора да
бидат транспарентни по содржина и потекло; тие мора да бидат
достапни до судиите, јавните обвинители и странките. Ќе се јави
потреба од спречување на меѓународната судска соработка без
судски мониторинг и особено без соодветно земање предвид на
правата на одбраната и заштитата на личните податоци.

Фусноти

1. Оваа Декларација има и пропратно објаснување. Декларацијата е заеднички подготвена од работните групи на КСЕС и КСЕЈО во Бордо (Франција) и е званично усвоена од КСЕС и КСЕЈО во Брдо (Словенија) на 18 ноември, 2009 г.
2. Види особено мислење бр.1 (2001) за стандардите на КСЕС за независноста на судството и несменливоста на судиите и препораката Rec(94)12 за независноста, ефикасноста и улогата на судиите.
3. Исто така види мислење на КСЕЈО бр. 3 (2008) за улогата на јавниот обвинител надвор од полето на кривичната постапка.
4. За судиите види пример во мислење бр. 3 (2002) на КСЕС за принципите и правилата за професионално однесување на судиите, а особено етиката, несоодветното однесување и непристрасност (2002) и бангалорските принципи за судско однесување (усвоени од ЕКОСОК на ООН во 2006 г.) и универзалната повелба за судии, усвоена од Централниот совет на меѓународното здружение на судии на 17 ноемвр 1999 г. во Тајпеј (Тајван). За обвинители, додатно на насоките на ООН за улогата на обвинителите (1990), види европски насоки за етика и однесување на јавните обвинители (Будимпештански насоки) условени од државните јавни обвинители на Европа на 31 мај, 2005 година на конференцијата во Будимпешта.
5. Види мислење бр. 4 (2003) на КСЕС за соодветна почетна и континуирана обука за судии на национално и европско ниво и мислење бр. 10 (2007) на КСЕС за Судскиот совет во служба на општеството, параграф 65-72.
6. Види мислење бр. 8 (2006) на КСЕС за улогата на судиите во заштитата на владеењето на правото и човековите права во контекст на тероризмот.
7. Види пример во мислењето бр. 3 на КСЕЈО “за улогата на јавното обвинителство надвор од полето на кривичното право”.
8. За ова прашање, види Европски суд за човекови права, Олујиќ против Хрватска, (апликација бр. 22330/05).

9. Меѓудругото види: принцип I од додатокот на препораката Res (2003)13 и соодветниот меморандум на објаснување.
10. Предложено за судии и новинари со мислењето бр. 7 на КСЕС за правдата и општеството, параграф 39 (2005).
11. Види пример во мислење бр. 3 на КСЕС за етиката и одговорноста на судиите, параграф 40 (2003).
12. Види пример од Европскиот совет за човекови права, Дактарас против Литванија, (апликација бр. 42095/98) и Олујик против Хрватска, (апликација бр. 22330/05).

**Референтни меѓународни документи кон
Мислењето бр. 12**

**СОДРЖИНА НА ПРЕПОРАКАТА (2000) 19
ЗА УЛОГАТА НА ЈАВНОТО ОБВИНИТЕЛСТВО
ВО СИСТЕМОТ НА КРИВИЧНАТА ПРАВДА**

Во функција на хармонизацијата на законодавството на Република Македонија со европското законодавство и неговата усогласеност со меѓународните стандарди во областа на функционирањето на јавното обвинителство, како што беше истакнато, најзначаен е документот на Комитетот на министри на Советот на Европа донесен на 06.10.2000 година, со кој државите - членки се задолжени во фазата на нормативното уредување на законодавството во однос на јавно-обвинителската функција да ја имаат предвид Препораката (2000) 19.

Оваа Препорака ги разработува следниве прашања: функции на јавното обвинителство; односот меѓу јавното обвинителство, извршната и законодавната власт; односот меѓу јавното обвинителство и судовите; односот меѓу јавното обвинителство и полицијата; должности и одговорности на јавните обвинители во однос на странките во постапката; организациони аспекти; и меѓународна соработка.

1. Функции на јавното обвинителство

1.1. Во законот државите – членки јасно треба да утврдат дека Јавното обвинителство е државен орган кој се грижи, во името на државата и во општ интерес, за единствена примена на законот спрема сторителите на кривични дела, притоа водејќи сметка како за заштитата на човековите права, така и за неопходноста од ефикасно функционирање на кривично правниот систем.

1.2. Во сите современи кривично-правно системи треба да се утврди дека јавното обвинителство задолжително е орган кој презема дејствија на гонење на сторители на кривични дела; дека го застапува обвинението пред надлежните судови и поднесува жалби против судските одлуки. Во тој контекст посебно е значаен аспектот дека една од главните задачи на обвинителството е остварувањето на функцијата да ја надгледува примената на законот и истовремено да учествува во остварувањето на ефикасно дејствување на кривично-правниот систем, особено во однос на воедначувањето на судската практика.

1.3. Во натамошната реформа улогата на јавното обвинителство треба да се насочи и во правец на спроведување на казнената политика; раководната улога во истрагата; да се грижи жртвите на кривичното дело да имаат соодветна и ефикасна помош; да одлу-

чува за алтернативните мерки за гонење и да го контролира спроведувањето на извршувањето на судските одлуки.

1.4. За спроведувањето на своите функции државата мора на јавните обвинители да им овозможи нивните задачи и професионални одговорности да ги вршат во согласност со статусот, организацијата и соодветните буџетски средства. Притоа, државата задолжително треба да создаде претпоставки за обезбедување соодветни просторни услови за работата на обвинителите; опремување на обвинителставата со технички средства неопходни за остварување на функцијата; кадровска екипираност и воведување на информатичката технологија во обвинителството.

1.5. За успешното остварување на јавно-обвинителската функција мошне значајно е во националната легислатива да се обезбедат услови за професионално регрутирање и напредување на носителите на функцијата на кривичен прогон; воведување критериуми за напредување во кариерата; разумни услови во однос на нивниот статус, наградувањето и пензионирањето, како и средства за нивната лична безбедност, но истовремено и утврдување на основи за дисциплинска постапка за јавните обвинители кога евентуално би ја злоупотребиле функцијата.

1.6. Во Препораката се укажува дека посебно внимание треба да се посвети на континуиранта обука и едукација на јавните обвинители, со оглед на појавата на нови форми на криминалитет и на неопходноста од постојана меѓународна соработка во областа на кривичната материја. Имено, остварување поефикасен кривичен прогон е можно доколку носителот на функцијата постојано се надградува и се специјализира за борбата против организираниот криминал, меѓународната трговија со луѓе, сузбивањето на меѓународната трговија со дрога, перењето пари и било каков облик на криумчарење, јакнење на меѓународната соработка во кривичната материја со проучување на компаративните кривично-правни искуства и во други системи, за заштита на сведоци и т.н.

2. Однос меѓу јавното обвинителство и извршната и законодавната власт

2.1. При изградбата на концептот за улогата на јавното обвинителство во едно демократско општество, неопходно е државата да обезбеди јавните обвинителства функцијата да ја вршат со максимална независност и самостојност, исклучувајќи ја граѓанската, кривичната и друга одговорност. Притоа, јавното обвинителство треба периодично да поднесува извештаи за неговите активности со посебен осврт врз спроведувањето на приоритетни активности.

2.2. Јавното обвинителство не треба да се меша во надлежностите на законодавната и извршната власт.

2.3. За да се обезбеди праведна и ефикасна казнена политика, јавното обвинителство треба да соработува со надлежните служби и институции на државата врз основа на точно утврдена внатрешна организација на јавното обвинителство.

2.4. Јавното обвинителство во секој случај треба да биде во состојба да презема гонење против државните службеници за кривични дела сторени со елементи на корупција, злоупотреба на службената должност, повреди на човековите права и други дела утврдени во меѓународното право.

3. Однос меѓу јавното обвинителство и судовите

3.1. Јавните обвинители во системот на државата треба строго да ја почитуваат независноста на судството и покрај тоа што една од основните нивни надлежности е преку вложувањето правни средства да вршат еден вид контрола врз примената на законот од страна на судовите.

3.2. Јавните обвинители во текот на постапката треба да покажуваат максимална објективност и правичност и да овозможуваат судовите да располагаат со сите релевантни факти и неопходни докази заради правично судење.

3.3. Задолжително е разграничување меѓу функциите јавен обвинител и судија при што мора да се гарантира дека никој не може истовремено да врши функција на јавен обвинител и судија, и затоа е

неопходно прецизно да бидат нагласени квалификациите, способностите и статусот на двете функции.

4. Однос меѓу јавното обвинителство и полицијата

4.1. Во остварувањето на својата функција јавното обвинителство е надлежниот орган кој ја верификува законитоста на истражните дејствија преземени од страна на полицијата и притоа задолжително треба да го контролира и начинот на кој полицијата ги почитува човековите права.

4.2. За успешно остварување на основната функција која се состои во гонење на сторителите на кривични дела, неопходно е да се преземаат мерки за да се нагласи потребата од соработка на соодветен и ефикасен начин меѓу јавното обвинителство и полицијата при што задолжително треба да се дефинираат модалитетите на таа соработка.

5. Должности и одговорности на јавните обвинители во однос на странките

5.1. Покрај гаранциите кои со закон му се дадени на јавното обвинителство во вршењето на неговата функција, задолжително е потребно да се определат и должностите во однос на учесниците во постапката, пред сè, на обвинетите, сведоците и жртвите на кривичните дела. Заради тоа јавното обвинителство при остварувањето на своите задачи треба да постапува на правичен, непристрасен и објективен начин; да ги почитува и да ги заштитува човековите права утврдени во меѓународните конвенции за заштита на тие права и слободи, и да се грижи функцијата на кривичен прогон да се овива што е можно поефективно.

5.2. Јавното обвинителство е овластено да го спроведува гонењето и во преземањето на своите дејствија треба да се воздржува од секаков облик на дискриминација, врз основа на пол, раса, боја на кожата, јазик, вероисповест, политички или други мислења, национално или социјално потекло и др.

5.3. Јавното обвинителство во примената на законот треба да се грижи за принципот на еднаквост, водејќи сметка за состојбата на обвинетиот со сите елементи на конкретниот предмет кои се во

корист или на штета на обвинетиот. Во таа смисла, обвинителството нема да преземе натамошни дејствија, ниту ќе продолжи со гонењето ако од непрописно спроведената истрага произлезе дека обвинувањата се без основа.

5.4. Во кривичната постапка јавното обвинителство постојано се грижи за почитување на принципот на еднаквост на доказите, особено пренесувајќи на другите странки соодветни информации со кои располага, со цел за правилен тек на постапката.

5.5. Во однос на трети лица кои без разлика по кој основ се инволвирани во постапката, обвинителството треба да ја зачува доверливоста на прибраните информации, посебно ако е во прашање презумција на вината, со исклучок кога таквите информации се неопходни и во интерес на кривичната правда.

5.6. Во кривичната постапка, обвинителството, меѓу другото, води сметка за интересите на сведоците со предлагање мерки за нивна заштита и зачувување на нивниот физички интегритет. Во тој правец, јавното обвинителство треба да презема и активности за заштита на жртвите на кривичните дела.

6. Организациски аспекти

6.1. Вршењето на функциите на јавното обвинителство треба соодветно да биде регулирано со кодекс на однесување во кој, меѓу другото, би била утврдена и редовна внатрешна контрола со што на јасен начин ќе се определат границите на она што е или не е прифатливо во професионалното однесување на јавните обвинители.

6.2. Заради јакнење на правичноста и ефикасноста во функционирањето на јавното обвинителство, задолжително е да се пропишат хиерархиските методи на организација како водечки принципи во конституирањето на мрежата на јавните обвинителства. Во тој правец, потребно е да се дефинираат основните начела што се однесуваат на примената на казнената политика.

6.3. Организацијата на јавните обвинителства врз основа на прецизно утврдени критериуми треба со закон да ја утврдува законодавниот дом, водејќи сметка за максимална професионализација на функцијата јавен обвинител.

6.4. Во рамките на организацијата и функционирањето на Јавното обвинителство како водечки принципи и критериуми треба да се истакнат транспарентноста во остварувањето на неговата улога и максималната дозволена јавност во работењето.

7. Меѓународна соработка

7.1. Во функција на справување со меѓународниот криминал и континуирано надградување и професионализација, неопходно е зајакнување на непосредните контакти меѓу јавните обвинители од разни земји. Ова е посебно актуелно во остварувањето на процесот на едукација на јавните обвинители за примена на меѓународните конвенции и на европското право.

7.2. Меѓународната соработка би требало да се развива со воспоставување редовни контакти, семинари и работилници како за прашањата од областа на меѓусебната помош, така и за теми од кривичната област. За таа цел е неопходно да изградиме критериуми за специјализирање на јавни обвинители за доменот на меѓународната соработка.

7.3. За поефикасно спроведување на меѓународната соработка би било корисно да се предвидат одредби за меѓусебна правна помош во рамките на надлежноста на обвинителството, координација во истражните постапки, учество во постапката за извршување на барањата за меѓународна правна помош и создавање на можности за проширување на механизмите за олеснување на размената на информации меѓу јавните обвинителства.

Стразбург, 31 мај 2005 година
Веб сајт за конференцијата:
<http://www.coe.int/prosecutors/>

CPGE (2005) 05

**КОНФЕРЕНЦИЈА НА ГЛАВНИТЕ ОБВИНИТЕЛИ НА ЕВРОПА
6^{ТА} СЕДНИЦА**

**организирана од страна на Советот на Европа
во соработка со Главниот обвинител на Унгарија**

Будимпешта, 29-31 мај 2005 година

**Зградата на Парламентот
Hotel Margitsziget Termal**

**ЕВРОПСКИ НАСОКИ ЗА ЕТИКА И ОДНЕСУВАЊЕ НА ЈАВНИТЕ
ОБВИНИТЕЛИ**

„НАСОКИТЕ ОД БУДИМПЕШТА“

**Усвоени на Конференцијата на главни обвинители на Европа на
31 мај 2005 година.**

Вовед

1. Јавните обвинители играат клучна улога во системот на кривична правда и во некои јурисдикции на нив, како на главни подржувачи на законитоста, дополнително им се назначуваат други задачи од областа на, на пример, стопанското, граѓанското или управното право.
2. Имајќи го тоа предвид, учесниците на Конференцијата на главни обвинители на Европа се убедени дека треба да се охрабри дефинирањето на општите начела за јавни обвинители. Во мај 2005 година, во Букурешт, на пленарната седница на конференцијата беа усвоени следните Европски насоки за етика и однесување на јавните обвинители.
3. Во согласност со Препораката Рец (2000) 19 на Комитетот на министри на Советот на Европа за улогата на јавното обвинителство во системот на кривична правда и во согласност со основачкиот документ од Конференцијата на главните обвинители на Европа, јавните обвинители претставуваат органи на јавната власт кои во корист на општеството и од јавен интерес ја осигуруваат примената на правото таму каде што со негово кршење се предвидуваат кривични санкции при што ќе се земат предвид правата на лицето и неопходната ефикасност на системот на кривична правда.
4. Во сите системи на кривична правда јавните обвинители одлучуваат дали да започнат или продолжат гонење; тие ги водат гонењата во судовите и можат да започнат жалбена постапка или можат да водат жалбени постапки за сите или за одредени судски одлуки.
5. Насоките не се обврзувачки за различните национални служби за прогон, но на нив треба да се гледа како на насоки што содржат широко прифатени општи начела за јавните обвинители во делот на нивните работни изведби и истите може да се разгледуваат како упатство за етички или слични прашања на национално ниво.
6. Со насоките се утврдуваат стандарди на однесување и пракса што се очекуваат од сите обвинители кои работат за или во име на служба за јавен прогон.

7. Во текот на Конференцијата се спомнуваат заштитните мерки што се обединети во одделите 4 до 10 од Препораката Рес (2000) 19 за улогата на јавното обвинителство во системот на кривична правда со цел да се осигура дека јавните обвинители можат автономно и во согласност со овие насоки да ги извршуваат нивните професионални обврски.

I. Основни должности

Јавните обвинители треба во секое време и во сите околности

- да ги извршуваат нивните должности, вклучително должностите секогаш да започнуваат постапки во согласност со соодветното национално и меѓународно право,
- да ги вршат нивните функции правично, непристрасно, доследно и ефикасно,
- да го почитуваат, заштитуваат и подржуваат човечкото достоинство и човековите права,
- да имаат предвид дека тие дејствуваат во име на општеството и јавниот интерес,
- да настојуваат да утврдат фер рамнотежа помеѓу општите интереси на општеството и интересите и правата на лицето.

II. Општо за професионалното однесување

Јавните обвинители треба постојано да се придржуваат до највисоките професионални стандарди и

A. постојано да ја чуваат честа и достоинството на нивната професија,

B. секогаш да се однесуваат професионално,

во секое време да ги вршат работните должности со највисоки стандарди на интегритет и внимание,

- a. да ја вршат нивната функција врз основа на нивната проценка на фактите, во согласност со правото и без непотребни влијанија,

б. постојано да бидат добро информирани, обучени, и во тек со соодветните правни и социјални развоји.

в. да настојуваат да бидат - и да бидат видени како – непристрасни и доследни, вклучително преку усвојување и објавување на општи насоки, начела и критериуми, како што е спомнато во одделот 36 а. од Препораката Рес (2000) 19, што треба да ги водат во поединечното и колективно извршување на работни активности со кои се настојува да се осигура дијалог и тимска работа таму каде тоа е соодветно.

г. да ги вршат нивните должности чесно и без страв, без накло-нетост или предрасуди,

д. врз нив да не влијаат интересите на поединците или одделе-нијата и притисоците од јавноста и медиумите,

ѓ. да го почитуваат правото на сите лица да се постапува подед-накво со нив во рамки на правото и да се воздржуваат од дискри-минација против секое лице по каков било основ како што е пол, раса, боја, јазик, вера, политичко или друго мислење, сексуална ориентација, национално или социјално потекло, здружување со национално малцинство, сопственост, раѓање, здравје, хендикеп или каков било друг статус.

е. да ја зачуваат професионалната доверливост,

ж. да ги земат предвид гледиштата, законските интереси, приватноста и можната загриженост на лицата со кои се сретнуваат во својство на професијата,

з. да настојуваат да се осигурат дека лицата се соодветно информирани за нивните права и нивната правна позиција се додека јавниот обвинител е надлежен да го прави тоа,

с. со почит и учтивост да ги вршат нивните должности заедно со судовите, полицијата и други органи на јавната власт како и со други членови од правната професија.

и. да помагаат на јавните обвинители и органи на јавната власт од други јурисдикции во согласност со правото и со цел да се прошири меѓународната соработка до највисок можен степен.

ј. да не дозволат личните или финансиските интереси на јавниот обвинител или семејните, социјалните или други односи несоодветно да влијаат врз неговото однесување и постапување. Особено тие не треба да постапуваат како јавни обвинители по предмети во кои тие, нивното семејство или деловните соработници имаат личен, приватен или финансиски интерес или се здружени.

III. Професионално однесување во рамки на кривичните постапки

Кога јавните обвинители вршат активности во рамки на кривичните постапки тие треба секогаш:

а. да го подржат начелото за фер судење што се гарантира со членот 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи и да го подржат прецедентното право на Европскиот суд за човекови права,

б. да ги вршат нивните должности правично, непристрасно, објективно и, во рамки на законски пропишаните одредби - независно,

в. да настојуваат да се осигурат дека системот на кривично право функционира колку што е можно поефикасно и дека тој е доследен со правните интереси,

г. да го почитуваат начелото за пресумпција на невиност,

д. да настојуваат да се осигурат дека се вршат сите неопходни и оправдани истраги и сослушувања пред да се донесе или да не се донесе одлука за прогон или пред да се донесат други одлуки со кои може да се влијае врз текот на правдата,

ѓ. да ги земат предвид сите соодветни околности за еден предмет вклучувајќи ги тие што се однесуваат на осомниченото лице независно од тоа дали тие одат или не одат во негова корист.

е. да не започнуваат или продолжуваат постапки кога со една непристрасна истрага се покажува дека обвинението е неосновано,

ж. зврсто да постапуваат по предметот, но правично и не надвор од тоа на што укажуваат доказите,

з. да ги проверат предложените докази за да видат дали тие биле законски стекнати,

с. да одбијат да користат докази за кои оправдано се верува дека биле стекнати на незаконски начини што претставува груба повреда на човековите права на обвинетото лице или на некое друго лице, против сите освен оние кои примениле такви методи на незаконско обезбедување докази.

и. да настојуваат да се осигурат дека е започната соодветна постапка против одговорните кои користеле методи на незаконско обезбедување докази,

ј. да го чуваат начелото за еднаквост на оружјето особено преку информирање на обвинетиот и неговиот советник во согласност со правото и начелото за фер судење,

к. да водат сметка за интересите на сведоците и жртвите,

л. да помагаат на судот да донесе праведна пресуда,

љ. да носат одлуки врз основа на непристрасно и професионално истражување на доказите со кои се располага,

IV. Приватно однесување

а. Јавните обвинители не смеат да го загрозат актуелниот или оправдано согледаниот интегритет, правичност и непристрасност на службата на јавното обвинителство со активности од нивниот приватен живот.

б. Јавните обвинители треба постојано да го почитуваат и да се покоруваат на правото.

в. Јавните обвинители треба да се однесуваат на начин што ќе ја зголеми и задржи довербата на јавноста во нивната професија.

г. Јавните обвинители не смеат да користат какви било информации до кои тие имале пристап во текот на нивниот работен ангажман за неоправдано задоволување на сопствените приватни интереси или интересите на други лица.

ѓ. Јавните обвинители не смеат да прифатат да земат од трети лица какви било подароци, награди, бенефиции, работи што ќе ги мотивираат или да прифатат гостопримливост или да прифатат да вршат задачи со кои е возможно да се загрози нивниот интегритет, правичност и непристрасност.¹

¹ Овие насоки се особено инспирирани со:

- Европската конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи,
- Препораката Рец (2000) 19 за улогата на јавното обвинителство во системот на кривично право,
- Препораката Рец (2000) 10 за кодексите на однесување за јавни службеници.
- Насоките за улогата на обвинителите усвоени на 8-от Конгрес на Обединетите нации за спречување на криминалот и постапување со прекршителите (Хавана, 27 август- 7 септември 1990 година)
- други соодветни етички или професионални кодекси што се предложени или усвоени од страна на јавни тела или приватни и меѓународни здруженија.

УПАТСТВА ЗА УЛОГАТА НА ОБВИНИТЕЛИТЕ

**Усвоени на Осмиот конгрес на Обединетите нации за
спречување на**

**криминалот и соодветно постапување со прекршителите
Хавана, Куба, 27 август до 7 септември 1990 година**

Имајќи предвид дека во Повелбата на Обединетите нации, сите народи од светот, меѓу другото, ја потврдуваат и својата заложба за воспоставување услови во кои ќе може да биде загарантирана правдата, а како една од своите цели ја дефинира и меѓународната соработка во унапредувањето и поттикувањето на почитувањето на човековите права и основни слободи, без разлика на расата, полот, јазикот или верата,

Имајќи предвид дека Универзалната декларација за човекови права го гарантира начелото за еднаквост пред законот, презумцијата на невисност и правото на правично и јавно судење од страна на независен и непристрасен трибунал,

Имајќи предвид дека постојано постои еден јаз помеѓу визијата која стои зад тие начела и моменталната состојба,

Имајќи предвид дека организацијата и управувањето со правосудните системи треба да бидат инспирирани од овие начела, а треба да се превземат и напори истите целосно да бидат преточени во реалноста,

Имајќи предвид дека обвинителите имаат клучна улога во примораздавањето на правдата, а правилата кои се однесуваат на извршувањето на нивните важни задолженија треба да обезбедат унапредување на нивното почитување и придржување кон гореспоменатите начела, на тој начин придонесувајќи кон правичен кривично правен систем еднаков за сите, како и ефективна заштита на граѓаните против криминалот,

Имајќи предвид дека од клучна важност е да се обезбеди обвинителите да ги поседуваат професионалните квалификации неопходни за извршување на нивната функција, преку подобрени методи на нивен избор и вработување и правна и стручна обука, како и преку обезбедување на сите неопходни средства за соодветно извршување на нивната улога во борбата против криминалот, а особено против неговите нови форми и димензии,

Имајќи предвид дека Генералното собрание, преку неговата Резолуција 34/169 од 17 декември 1979 година, го усвои Кодексот за однесување на службените лица задолжени за спроведување на законот, по препорака од страна на Петтиот конгрес на Обединетите нации

за спречување на криминалот и соодветно постапување со прекршителите,

Имајќи предвид дека во Резолуцијата 16 од Шестиот конгрес на Обединетите нации за спречување на криминалот и соодветно постапување со прекршителите, од Комисијата за спречување и контрола на криминалот беше побарано, меѓу своите приоритети, да ја вклучи и изработката на упатства во однос на независноста на судиите и начинот на избор, професионалната обука и статусот на судиите и јавните обвинители,

Имајќи предвид дека на Седмиот конгрес на Обединетите нации за спречување на криминалот и соодветно постапување со прекршителите беа усвоени Основните начела за независност на судството, кои подоцна беа и потврдени од страна на Генералното собрание во неговите резолуции 40/32 од 29 ноември 1985 година и 40/146 од 13 декември 1985 година,

Имајќи предвид дека во Декларацијата за основните начела на правдата за жртвите на криминалот и злоупотребата на власта се препорачани мерки кои треба да бидат превземени на меѓународно и национално ниво, со цел, да се подобри пристапот до правдата и да се обезбеди правично постапување, реституција, надомест на штета и помош на жртвите од криминалот,

Имајќи предвид дека, во Резолуцијата 7 од Седмиот конгрес, од Комисијата беше побарано да ја разгледа потребата за упатства, кои меѓу другото, ќе се однесуваат и на изборот, стручната обука и статусот на јавните обвинители, нивните очекувани задачи и однесување, средствата за зајакнување на нивниот придонес кон соодветното функционирање на системот на кривична правда и нивната соработка со полицијата, опфатот на нивните дискрециони овластувања, како и нивната улога во кривичните постапки, како и да поднесува извештаи за истото, за време на идните конгреси на Обединетите нации,

Упатствата дадени во продолжение, кои беа формулирани, со цел, да им се помогне на државите членки во нивната задача на обезбедување и унапредување на ефективност, непристрасност и правичноста на обвинителите во кривичните постапки, мораат да се почитуваат и да бидат земен предвид од секоја влада во рамките на

нејзиното национално законодавство и пракса, а со истите мораат соодветно да ги запознаат и јавните обвинители, како и другите заинтересирани лица, како што се судиите, адвокатите, претставниците на извршната и законодавната власт и општата јавност. Овие Упатства, првенствено, беа изготвени имајќи ги предвид јавните обвинители, меѓутоа тие се важечки и треба да се применливи, кога тоа е соодветно, подеднакво и за сите други обвинители назначени на *ad hoc* основа.

Квалификации, избор и обука

1. Лицата кои ќе бидат избрани за јавни обвинители, мора да бидат поединци со интегритет и соодветни способности, претходна обука и квалификации.

2. Државите се должни да го обезбедат следново:

(а) Критериуми за избор, со вградени безбедносни мерки против избори и назначувања на лица засновани врз пристрасност или предрасуди, исклучувајќи било каква дискриминација против поединците врз основа на раса, боја на кожата, пол, јазик, вера, политички или други убедувања, националност, социјално или етничко потекло, имотна состојба, место на раѓање, економски или друг статус, со исклучок на барањето, кандидатот за јавно обвинителската функција да биде државјанин на соодветната земја, кое нема да се смета за дискриминација;

(б) Обвинители со соодветно образование и обука, кои ќе бидат добро запознаени со идеалите и етичките должности на нивното работно место и функција, со уставната и законска заштита на правата на осомничените лица и жртвите, како и со човечките права и основните слободи, загарантирано со домашното и меѓународното право.

Статус и услови за вршење на функцијата

3. Обвинителите, како клучни учесници во процесот на примораздавањето на правдата, постојано мораат да се грижат и да ги штитат честа и дигнитетот на својата професија.

4. Државите се должни да обезбедат, обвинителите да бидат во можност да ја извршуваат својата професионална функција, ослободени од било какво заплашување, пречки во работата, вознемирување, несоодветно мешање во нивната работа или било какво неоправдано изложување на граѓанска, кривична или било кој друг вид на одговорност.

5. Обвинителите и нивните семејства ќе бидат физички заштитени од власта, секогаш кога ќе биде загрозна нивната лична безбедност, како резултат на вршењето на нивната јавно обвинителска функција.

6. Со закон, или други јавно објавени правила или прописи ќе бидат регулирани разумни услови за работа на јавните обвинители, нивната соодветна финансиска награда, односно плата и кога за тоа има потреба, нивниот мандат, пензиските услови и возраста за пензионирање.

7. Унапредувањето на обвинителите, онаму каде што таков систем постои, треба да се заснова на објективни фактори, а особено врз нивните стручни квалификации, способности, интегритет и искуство, а за истото треба да се решава во правична и непристрасна постапка.

Слобода на изразување и здружување

8. Обвинителите, како и сите други граѓани, имаат право на слобода на изразување, вера, здружување и собирање. Уште поконкретно, тие имаат право да учествуваат во јавните дискусии за сите прашања поврзани со законите, правораздавањето, како и со унапредувањето и заштитата на човековите права и да се придружуваат кон или пак да формираат локални, национални или меѓународни организации и да учествуваат на нивните состаноци, без притоа да трпат било какви професионални негативни последици, како резултат на нивното законско постапување или членство во некоја законитата организација. При практикувањето на овие права, обвинителите се должни постајано да се однесуваат во согласност со законите и општо прифатените стандарди и етички правила на нивната професија.

9. Обвинителите можат слободно да формираат и да членуваат во професионални здруженија или други организации кои ги застапуваат нивните интереси, да ја унапредуваат сопствената професионална обука и да го штитат сопствениот статус.

Улога во кривичните постапки

10. Мора да постои јасна и прецизна поделба помеѓу работата и постапувањето на јавните обвинители и судските функции.

11. Обвинителите треба да имаат активна улога во кривичните постапки, вклучувајќи го и правото на поведување кривична постапка и гонење, кога за тоа се овластени со закон или кога истото е доследно на локалната пракса, во однос на истражувањето кривични дела, контролата и надзорот врз законитоста на таквите истраги, надзор врз извршувањето на судските одлуки и практикувањето на други функции, како застапници на јавните интереси.

12. Во согласност со законите, обвинителите се должни да ги исполнуваат своите работни обврски праведно, доследно и навремено, притоа почитувајќи и заштитувајќи го човечкиот дигнитет, штитејќи ги човековите права, на тој начин придонесувајќи кон правична постапка и соодветно функционирање на кривично правниот систем.

13. При извршувањето на своите обврски, обвинителите се должни:

(а) Својата функција да ја вршат на непристрасен начин и да избегнуваат било каков вид на политичка, социјална, верска, расна, културна, полова или било кој друг вид на дискриминација;

(б) Да ги штитат јавните интереси, да постапуваат објективно, соодветно да ја земат предвид положбата на осомниченото лице и на жртвата, како и да обрнат внимание на сите релевантни околности, без разлика дали истите му одат во прилог на осомниченото лице или не;

(в) Да обезбедат доверливост на сите документи и информации во нивна сопственост, освен доколку спротивното е потребно

поради исполнување на професионалната должност или поради задоволување на правдата;

(г) Да ги земат предвид мислењата и коментарите на жртвите, секојпат кога се работи за прашања поврзани со нивните лични интереси и да се уверат дека жртвите се информирани за своите права во согласност со Декларацијата за основните начела на правдата за жртвите на криминал и злоупотребите на власта.

14. Обвинителите се должни да не започнуваат или продолжуваат со постапката на кривично гонење, или да ги превземат сите напори за сопирање на постапката, доколку независно спроведената истрага покаже дека обвинението било неосновано.

15. Обвинителите се должни да обрнат должно внимание на кривичното гонење за кривични дела извршени од страна на јавно овластени лица, особено случаи на корупција, злоупотреба на службените овластувања, сериозни кршења на човековите права и други кривични дела пропишани како такви во меѓународното право и, кога за тоа се овластени со закон или пак истото е доследно на вообичаената локална пракса, да се вклучат и во истрагата за таквите дела.

16. Кога обвинителите во своја сопственост имаат докази против осомничените лица за кои знаат или имаат разумна пришина да веруваат дека биле обезбедени преку примена на незаконски методи и средства, што претставува сериозно кршење на човековите права на осомничениот, особено доколку тоа вклучувало мачење, или сурово, нечовечко или деградирачко постапување или казнување, или пак други злоупотреби на човековите права, тие се должни да одбијат да ги употребат таквите докази против било кое лице, освен она, кое всушност ги употребило таквите методи и средства, или пак за истото да го известат судот, како и да ги превземат сите неопходни мерки за изнесување пред лицето на правдата на оние лица, кои се одговорни за превземањето на таквите методи и средства.

Дискрециони права

17. Во оние држави каде обвинителите поседуваат одредени дискрециони права, во законите или објавените правила или прописи,

мора да бидат дадени и соодветни упатства со кои ќе се обезбеди правичност и доследност во пристапот при носењето одлуки во однос на процесот на кривично гонење, вклучувајќи ја и одлуката на јавниот обвинител за кривично гонење или пак за откажување од таквото право.

Алтернативни решенија наспроти кривичното гонење

18. Во согласност со националните закони, обвинителите се должни да ги разгледаат евентуалните можности за откажување од кривично гонење, за условен или безусловен прекин на постапката, или за разрешување на кривичните предмети вон рамките на формалниот кривично правен систем, притоа, во целост почитувајќи ги правата на осомничените лица и жртвите. За таа цел, државите се должни во целост да ја разгледаат можноста за усвојување на други можни решенија, не само поради потребата за намалување на оптеретеноста на судовите со предмети, туку, исто така и поради потребата за елиминација на стигматизацијата како резултат на предсудскиот притвор, обвинителните акти и осудителните пресуди, како и можните негативни и штетни ефекти кои со себе ги носи затворската казна.

19. Во оние држави каде обвинителите поседуваат дискрециони права во однос на тоа дали ќе се решат за кривично гонење на малолетно лице или не, мора да се посвети особено внимание на природата и тежината на извршеното кривично дело, потребата за заштита на општеството, како и карактерот и историјатот на малолетникот. При носењето на таквата одлука, обвинителите се должни да ги разгледаат и другите евентуални можни алтернативни решенија наспроти кривичното гонење, согласно постојните закони и постапки за малолетничка правда. Обвинителите се должни да превземаат кривично гонење на малолетните лица, единствено во оние случаи кога истото е неопходно и неизбежно.

Односи со останатите владини агенции или институции

20. Со цел да се обезбеди правичност и ефективност на кривичниот прогон, обвинителите се должни да настојуваат да остварат соработка со полицијата, судовите, адвокатите, бранителите назначени по службена должност и останатите владини агенции или институции.

Дисциплински постапки

21. Дисциплинските прекршоци на обвинителите треба да бидат регулирани со закон или пропис. Сите поплаки и жалби против обвинителите, според кои тие постапувале на начин, кој видливо е вон опфатот на професионалните стандарди, треба да бидат разгледани и обработени навремено и правично, според пропишаните постапки. Обвинителите мораат да имаат право на правично сослушување. Самата одлука мора да биде предмет на независна анализа и проценка.

22. Во рамки на дисциплинските постапки против обвинителите мора да се гарантира постоење на објективна евалуација и одлучување. Тоа мора да биде направено во согласност со законот, кодексот за професионално однесување и другите воспоставени стандарди и етика, како и согласно овие Упатства.

Почитување на Упатствата

23. Обвинителите се должни да ги почитуваат овие Упатства. Исто така, најдобро што можат и умеат, тие се должни и да го спречат и активно да се спротивстават на секое евентуално кршење или непочитување на истите.

24. Обвинителите кои имаат било каква причина да веруваат дека се прекршени или би можеле да бидат прекршени овие Упатства, истото се должни да го пријават на своите претпоставени и кога за тоа има потреба, на другите соодветни надлежни институции или тела, кои се задолжени за надзор или имаат законски овластувања за преземање мерки во такви случаи.

СОВЕТОДАВЕН СОВЕТ НА ЕВРОПСКИТЕ СУДИИ
(ССЕС)

МИСЛЕЊЕ бр.13 (2010)
ЗА УЛОГАТА НА СУДИИТЕ
ВО ИЗВРШУВАЊЕТО НА СУДСКИТЕ ОДЛУКИ

Стразбур, 19 ноември 2010 година

I. ВОВЕД

1. Комитетот на министрите на Советот на Европа му наложи на Советодавниот совет на европските судии (во понатамошниот текст ССЕС) да усвои во 2010 година Мислење „за улогата на судиите во однос на другите функции на Државата и другите актери во извршувањето на судските одлуки“¹.

2. ССЕС го изготви ова Мислење врз основа на одговорите на прашалник добиени од 34-те држави членки. Во одговорите од скоро сите држави членки беше идентификувано постоењето сериозни пречки за ефикасно и адекватно извршување на судските одлуки. Овие пречки се јавуваат во граѓанските, управните и кривичните сфери. Во однос на граѓанската и управна материја, државите членки известуваат особено за сложеноста и трошоците на постапките за извршување. Во однос на кривичната материја, државите членки известуваат, на пример, за неадекватни услови во затворите и немарност во извршувањето на казните.

3. Ова мислење ќе предложи конкретни начини за подобрување на улогата на судијата во извршувањето на судските одлуки и нема општо да се занимава со постапката за извршување.

4. За таа цел, улогата на судијата ќе биде разгледана во однос на извршувањето на судските одлуки во граѓанското, управно и кривично право, како и на одлуките на меѓународните судови, особено Европскиот суд за човекови права (понатаму „ЕСЧП“).

5. Во изготвувањето на ова Мислење, ССЕС се потпира на инструментите усвоени од Советот на Европа, а особено:

- Европската конвенција за човекови права (понатаму „ЕКЧП“), особено членовите 5, 6, 8 и 13 и член 1 од Протоколот бр.1;

- Декларацијата од Интерлакен на Конференцијата на високо ниво за иднината на судот (19 февруари 2010 година);

- Препораката Rec(2003)16 на Комитетот на Министри до државите членки за извршување на управни и судски одлуки во полето на управното право;

- Препораката Rec(2003)17 на Комитетот на Министри до државите членки за извршување;
- Препораката Rec(2006)2 на Комитетот на Министри до државите членки за Европските затворски правила;
- Препораката CM/Rec(2008)2 на Комитетот на Министри до државите членки за ефикасна домашна способност за брзо извршување на пресуди од Судот;
- Извештај за CEPEJ „Европски судски системи“ (издание 2010 година);
- „Извршување на судски одлуки во Европа“ (CEPEJ студија бр.8);
- CEPEJ насоки за подобра имплементација на постоечката Препорака на Советот на Европа за извршување;
- 3 Годишен извештај 2009 за надзорот врз извршувањето пресуди на Судот;
- Конвенцијата за заштита на личните податоци (ETS бр.108);
- Мислењето на Комесарот за човекови права „Несовршената имплементација на судските одлуки ја поткопува довербата во правдата во државите“ (31 август 2009 година);
- Конвенциите на Советот на Европа за извршување на казни и екстрадиција: Европската конвенција за екстрадиција (ETS бр.24) и нејзините протоколи (ETS бр.86 и 98), Европската конвенција за надзор над условно осудените или помилувани лица (ETS бр.51), Европската конвенција за меѓународната валидност на кривичните пресуди (ETS бр.70), Конвенцијата за трансфер на осудените лица (ETS бр.112) и нејзиниот Додатен протокол (ETS бр.167);

Како и обичајното право од оваа област, а особено:

- *Hornsby v. Greece* (19 март 1997 година, бр.18357/91);
- *Burdov v. Russia Nr 2* (15 јануари 2004 година, бр.33509/04);

- Akashev v. Russia (12 јуни 2008 година, бр.30616/05);
- Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France (28 октомври 1999 година, бр.24846/94 and acc);
- Cabourdin v. France (11 април 2006 година, бр.60796/00);
- Immobiliare Saffi v. Italy (28 јули 1999 година, GC бр.22774/93);
- Papon v. France (25 јули 2002 година, бр.54210/00);
- Annoni Di Gussola and Desbordes and Omer v. France (14 ноември 2000 година, бр.31819/96, 33293/96).

II. Општи принципи

6. Извршувањето треба да се сфати како реализација на судските одлуки и други несудски извршни мерки. За тоа може да биде искористена и наредба да се изврши, да се воздржи од извршување или да се плати пресуденото. Може да бидат наметнати и финансиски казни или затворска казна.

7. Ефикасното извршување судска одлука е основен елемент на владеењето на правото. Од суштинско значење е да се обезбеди довербата на јавноста во авторитетот на судството. Независноста на судството и правото на фер судење (член 6 од ЕКЧП) се залудни доколку одлуката не се изврши.

8. Постапката за извршување мора да биде применета во склад со основните права и слободи (членови 3, 5, 6, 8, 10, 11 од ЕКЧП, заштита на податоци итн.).

9. Одлуката која треба да се изврши мора да биде прецизна и јасна во одредувањето на обврските и правата опфатени во истите со цел избегнување каква било пречка во ефикасното извршување².

10. Одлуките на Судот покажуваат дека, во некои случаи, законодавната или извршната власт се обидела да влијае врз извршувањето преку одбивање или одложување или ускратување на помош од полицијата. Тие, исто така, се имаат вмешано во тековни судски постапки донесувајќи одредби, кои често се прогласувани за ретроактивни или со интерпретативна природа, со цел измена на

исходот кој можел да се предвиди во еден или повеќе судски случаи или воведуваат нови лекови за нивното разгледување.³

11. Извршувањето на одлуката на смее да биде поткопано од небитна одлука било од орган на извршната власт било од законодавецот преку наметнување ретроактивна легислатива.

12. Самата идеја за „независен“ суд содржана во член 6 од ЕКЧП значи дека неговото овластување да донесе обврзувачка одлука не смее да подлежи на одобрување или ратификација или дека одлуката не смее да биде изменета во својата содржина од страна на несудска власт, вклучувајќи го и Претседателот на државата⁴. Затоа, сите државни органи треба да се погрижат правните одредби кои ја овозможуваат независноста на судовите и кои постојат во уставите на тие држави или на највисокото ниво на нивните легислативи, да бидат конструирани на начин што ќе водат до итно извршување на судските одлуки без мешање на другите државни власти со исклучок на амнестијата и помилувањето во кривични предмети. Запирањето на извршувањето на една судска одлука може да се изврши само со друга судска одлука.

13. Не треба да има одлагање на постапката за извршување, освен за причини предвидени со закон. Секое одлагање треба да подлежи на судиска проценка.

14. Агентите за извршување не смеат да имаат овластување да ги оспорат или изменат одредбите во пресудата.

15. Доколку е неопходно за едната страна да се изврши судска одлука, започнувањето на постапката за извршување треба да биде лесно. Секоја пречка за ова, на пример, прекумерни трошоци, треба да се избегнуваат.

16. Извршувањето треба да биде брзо и ефикасно. Затоа, треба да бидат обезбедени неопходните средства за извршувањето. Надлежните органи, достапните ресурси и постапката за нивна алокација треба да бидат одредени со јасни правни регулативи.

17. Државите членки треба да обезбедат забрзана и итна постапка за извршување во случаи кога одлагањето може да предизвика неповратна штета (некои семејни случаи, случаи каде обвинетиот е

во бегство, случаи на исфрлување, ризик од штета на сопственоста и др.).

18. За да можат судиите да ги исполнат своите задачи, на судството треба да му се доверат следниве мисии во однос на извршувањето:

- жалба до судија доколку извршувањето не е започнато или е одложено од страна на релевантните органи; судија треба да биде вклучен и кога фундаменталните права на страните се засегнати; во сите случаи, судијата треба да има овластување да одобри правичен надоместок;
- жалба или поплака до судија доколку има злоупотреба на постапката за извршување;
- жалба до судија за да реши судски случај во однос на извршувањето и да им нареди на државните и други релевантни органи да ги извршат одлуките; во последната фаза, судијата треба да ги примени сите можни начини за да се обезбеди извршувањето;
- да ги идентификуваат и запазат правата и интересите на трети лица и членови на семејствата, вклучувајќи ги и децата.

19. Во некои системи страните може да се принудат да ги почитуваат судските одлуки по пат на индиректна принуда, на пример преку наметнување на казни или законски одредби кои велат дека кривична санкција може да следи во случај на одбивање да истите се исполнат. ССЕС смета дека таквите индиректни мерки на извршување, кои во секој случај треба да бидат законски и дозволени од страна на судијата или во рамките на пресудата или последователно на истата, се особено битни за да обезбедат извршување во итни предмети, во предмети во кои конкретното однесување не може да се замени со еквивалентна сатисфакција и во семејни предмети каде употребата на присила може да им наштети на интересите на децата. Имајќи ги в предвид придобивките од индиректната присила, ССЕС препорачува судовите да обезбедат широка примена на таквите мерки кои во најголем број случаи дозволуваат навремено извршување.

20. ССЕС смета дека на трошоците за извршување треба да се применува транспарентна регулаторна рамка, која е пожелно да биде од

законски карактер. Износот на услугата треба да ги земе в предвид видот на активностите кои се бараат од извршителите, а кои не мора да зависат од висината на побарувањето. Во случај на спор, трошоците треба да бидат утврдени од страна на судот.

21. Со цел да се гарантира пристапот до правдата, правна помош или финансиска помош би требало да им се предложи на страните кои не се во можност да ги платат трошоците за извршување (преку државно финансирање или намалување на трошоците).

22. Од основно значење за извршувањето да биде во согласност со Владеењето на правото е информациите во врска со извршувањето да бидат дел од системот за оцена на правдата и да и бидат достапни на јавноста и медиумите како што се предлага во Мислењето 6 на ССЕС (Дел А и Ц).

23. ССЕС предлага Судскиот совет или било кое друго независно тело, редовно да дава извештај за ефикасноста на извршувањето, вклучувајќи информација околу деталите и причините како и за различните методи на извршување. Посебен дел од извештајот би требало да опфати извршување на судски одлуки против јавни ентитети.

III. Улогата на судијата при извршување на судските одлуки во граѓанската материја

24. Извршувањето на судска одлука не треба да бара отпочнување на целосно нова постапка, ниту пак треба да дозволи повторно навлегување во мериторноста на судското одлучување. Но судијата може да има моќ да го суспендира или одложи извршувањето поврзано со одредени карактеристики на страните, на пример за да му даде примена на членот 8 од ЕКЧП.

25. За да се задржи нивото на владеење на правото и да се обезбеди верба на страните во судскиот систем, активностите при извршувањето мора да се пропорционални, фер и ефективни. На пример, следењето и заплenuвањето на имотот на обвинетиот треба да биде колку што е можно поефикасно имајќи ги истовремено во предвид применливите одредби за човековите права, заштитата на личните податоци и потребата од судска заштита.

26. Кога страните се слободни во изложувањето на своите права и каде страните ќе постигнат законски договор за извршување законот не би требало да го ограничи таквиот договор да се примени.

27. Фундаменталното право на заштита на личните податоци би требало да се поврзе со можноста да се искористат информациите од датабазите за имотот на должниците за целите на извршната постапка. Ова бара точна правна рамка за постапката и авторизацијата за да се пристапи кон датабазата, со цел да се гарантира ефективно и целосно извршување и да се превенираат било какви злоупотреби. Сите државни органи надлежни за датабазите потребни за ефективно извршување би требало да се обврзани да ги дадат тие информации на судот.

28. Повторното користење на информациите за имотот на обвинетиот во дополнителни постапки каде истиот обвинет е странка би требало да се регулира со јасна и конкретна правна рамка (поставување на стриктни временски ограничувања за чување на информациите и сл.) и да е предмет на сите процедурални предуслови за да се започне со постапката на извршување.

IV. Улогата на судиите во извршувањето на судските одлуки во управната материја

29. ССЕС смета дека повеќето од принципите поставени во врска со извршувањето на граѓанските предмети исто така се однесуваат "*mutatis mutandis*" на извршувањето во управните постапки независно дали извршувањето е против приватно лице или јавна институција.

30. Сепак, при извршувањето на судските одлуки против јавни ентитети се појавуваат одредени посебни прашања. Истите можат да премина во управни но и во граѓански спорови.

31. Првенствено ССЕС смета дека во држава водена од Владеењето на правото, јавните ентитети пред се се обврзани да ги почитуваат судските одлуки и да ги имплементираат веднаш "*ex officio*". Самата идеја дека државен орган одбива да ја почитува судската одлука го потценува концептот на примат на законот.

32. Голем дел од предметите пред судот се однесуваат на неизвршување на судски одлуки од страна на јавни органи. Државата би требало да ги почитува пресудите против неа без оддолжување и без да бара кредиторот да користи извршна постапка. Судот континуирано прифаќал барања од странки кои или не користеле таква постапка или кои морале да постапат така бидејќи како што велат “од лице кое се стекнало со извршна пресуда против државата како резултат на успешна парнична постапка не може да се бара навлезе во извршна постапка со цел да истата се реализира”¹.

33. Кога е неопходно потребно да се примени присилно извршување државите би требало да обезбедат домашно законодавство кое ќе дозволи кривично или дисциплинско гонење на лица од јавната администрација на кои им се препишува дека одбиле или го оддолжиле извршувањето, како и да се преиспита нивната деловна способност.

34. Државите би требало да можат да ги надоместат дополнителните трошоци од одбивањето или одлагањето на извршувањето од тие лица. Дејствијата на лицата од јавната администрација со кои се предизвикува одбивање или оддолжување на извршувањето би требало секогаш да бидат предмет на судиско разгледување.

35. Законодавно мешање пред да започне извршувањето е пред се недозволиво кога јавен орган се јавува како должник.

36. Истите извршители како и за приватните ентитети би требало да бидат компетентни и истите процесни принципи би требало да се применат. Судиите не би требало да патат од ограничувања во примената на истите правни одредби ниту во обезбедувањето на ефективна компензација за оддолжување на извршната постапка (поставени норми, утврдена генерална каматна стапка, конкретни оштетувања, други казни)².

37. Пресудите кои се однесуваат на одлука на управен орган со кој му се одбива правото на странецот да престојува на територија на државата, обично го вклучуваат прашањето за тоа дали странецот може да биде протеран. Во оваа смисла, ССЕС смета дека за да се

1

2

обезбеди ефективно судско разгледување, државите не би требало да го исклучат судот од разгледување на дозволеноста на протерувањето во неговата финална или предфинална форма што се однесува на акт на управен орган.

V. Улогата на судиите при извршување на судски одлуки во кривичната материја

38. Во кривичната материја, почитувањето на владеењето на правото бара целосна имплементација на кривичните санкции или казни без оглед на природата на дадената казна. Затоа, државите членки треба да не развиваат политики кои би резултирале со незначителни казни кои реално не се извршуваат, без оглед дали е тоа заради буџетски причини, немање на затворски капацитети или експедитивност. Резултатот на таквите политики е да се намали авторитетот на судското донесување на одлуки, а со тоа и на владеењето на правото.

39. Казната може да има форма на казна затвор, парична казна, или друг вид на казна (на пример одземање на возачка дозвола, забрана за вршење професија итн.). Како генерално правило, имплементацијата на овие санкции не е работа која треба да ја реши судијата; овие мерки треба да бидат ставени во сила од страна на обвинителите, полициските власти или други релевантни административни власти. Било јавни или приватни службени лица, како што се извршителите, можат да бидат назначени од страна на судијата или друг надлежен авторитет за да ги извршува тие задачи. Во секој случај, извршувањето на овие работи и имплементирањето на казнените мерки имаат директно влијание врз индивидуалните права. Улогата на судијата е да ги заштити и да ги гарантира тие права во рамките на судската одлука која треба да биде спроведена.

40. Терминот затвор може да биде разгледуван од два различни агла. Првиот е во врска со модалитетите на извршување на казната, всушност должината и начинот на имплементација кои можат да вклучуваат прашања како намалување на казната, ослободување, ограничен притвор или условно ослободување под судско надгледување или електронско следење. Вториот агол на гледање е во врска со физичките или психолошките услови или ефектите на затворањето, кои можат да донесат прашања како на пример за правичноста на притворот или за условите на истиот.

41. Во некои држави членки, модалитетите на извршување на одлуките можат да влезат во рамките на функциите на судиите. Во други држави членки, со оваа категорија се занимава одбор за условно ослободување или други административни власти. Во секој случај, имплементацијата на такви мерки мора да помине во фер постапка и со судско надгледување и разгледување.

42. Било која промена на природата или местоположбата на притворот, на пример со ставање во психијатриска институција заради менталното здравје на затвореникот, мора да биде предмет на право на жалба или на судиско разгледување.

43. Затворањето од која било природа, мора во секое време да биде во согласност со Членот 3 и Членот 8 од ЕКЧП. Личност која е затворена од полициските власти или затвореник со одредена казна не смее, во ниедно време, да биде објект на нечовечки или деградирачки третман. Човековото достоинство мора да биде заштитено секогаш за време на притворот. Барањата на Членот 8.1 од ЕКЧП (почитување на приватниот и фамилијарниот живот) мора исто така да бидат почитувани, имајќи ги предвид одредбите во Членот 8.2. од ЕКЧП (можност за вмешување од страна на власта). Должност на судијата е да ги заштити и зачува овие права и гаранции во зависност како се користат во секоја држава членка.

44. Во некои држави членки, судијата *ex officio* го врши надгледувањето на условите во затворите. Во други држави членки, судијата не може да врши *ex officio* ваква работа. Било кој систем да е во сила, законодавството во секоја држава членка треба да му овозможи на секое осудено лице советник како и можност одбраната да го стави случајот пред судија кога условите на притворот ги кршат правата загарантирани со Членовите 3 и 8 од ЕКЧП. Ова законодавство треба исто така да има механизми кои ќе овозможат независни административни власти да ги надгледуваат условите во затворите и ако има потреба, да ги доставуваат случаите до Судот.

45. Контактот помеѓу судијата и извршните органи (Министерство за правда, затворските власти, социјалните услуги, директорите во затворите) генерално би биле лимитирани на контакти за некои прашања за кои постојат несогласувања, како во случаи кога тие органи се испрашувани за условите на притворот или за модалитетите на имплементација на казната, така и во случаи кога тие се

запрашани да дадат свое мислење за тоа како да се имплементира казната. Во сите случаи, судијата мора да ги преземе сите потребни мерки за да ги добие сите битни информации од органите. Овие органи мораат да обезбедат и да достават такви информации до страните кои се жалат на било кое битно прашање.

46. Имплементацијата на незатворските казни може да има влијание на сопственоста (на пример паричните казни, намалување или затворање на бизнисот) или да има влијание на личните права (како на пример забрана за вршење на некои права, забрана за возење). Сите вакви прашања можат да донесат правни прашања. Осудено лице мора да има можност да се обрати и да бара судија повторно да ги разгледа сите несогласувања кои се појавиле.

47. Исто така потребно е да се обезбеди судиите, надлежни за извршување на казните, да имаат посебна обука која ќе им овозможи јасно да ја разберат било која правна, техничка, социјална и хумана димензија по ова прашање. Таква обука мора да биде осмислена и водена во интеракција со сите власти или услуги вклучени во процесот на имплементација вклучително судии, обвинители, официјални лица од министерствата, вработени во затворите и администрацијата, директори на затворските институции како и социјалните работници, адвокати и други.

VI. Улогата на судиите во извршувањето на меѓународно ниво

1. Имплементација на одлуките на Европскиот Суд за Човекови Права

48. Во Мислењето бр.9, Консултативниот Совет на Европските Судии (КСЕС) го даде своето мислење за имплементацијата на меѓународната јуриспруденција, особено на таа од Судот. Тој всушност специфицира како судијата треба да се води според решените случаи од Судот.

49. Кога држава е осудена да плати компензација од страна на Судот, кредиторот треба, доколку не се спроведува одлуката на Судот, да има право да бара извршување од страна на националниот судија, без прејудиирање на мерките кои можат да бидат преземени на супранационално ниво.

2. Меѓународна соработка и меѓугранично извршување

50. Во време кога правдата е карактеризирана преку зголемена мобилност и развој на меѓународната трговија, приоритет би требало да се даде на развој и промоција на правната област заедничка за европските граѓани, преку отстранување на преостанатите пречки во користењето на нивните права. Затоа судските одлуки мораат да бидат препознаени и извршени помеѓу државите членки без пречки.

51. Принципите на взаемна доверба и препознавање се темелите на конструкцијата на европската правна област, заедно со почитувањето на различноста во националните системи. Заедничкото препознавање имплицира дека донесените одлуки на национално ниво имаат ефект во други држави членки, особено во нивните правни системи. Затоа најбитно е да се зголеми размената помеѓу правните професионалци. Нивните различни мрежи би требало да се зајакнат и реструктурираат како и да им помогнат да се координираат меѓу себе.

52. Би требало да има систематска европска обука за сите судии и обвинители; тие би требало да земат учество во иницијативите за обука или размена со другите држави. Уште повеќе, програмите за учење на далечина (е-учење) и заедничките материјали за обука би требало да бидат развиени за да ги инструираат судските професионалци како да се справат со европските механизми (односи со Судот, користењето на инструменти за заедничко препознавање и судска соработка, споредбено право итн.).

а) Во граѓанска и управна материја

53. Во граѓанското законодавство, судските одлуки би требало да бидат директно извршувани и без било какви дополнителни мерки. Затоа ќе биде потребно да се оди постапно и внимателно напред со процесот на елиминирање на клаузулата за извршување од некои одлуки во граѓанската и трговската област.

54. Во меѓувреме, брзината на процедурите и ефикасноста на извршувањето на судските одлуки треба да се продлабочи преку подобри меѓународни врски со преземање и извршување на времени и претпазливи мерки.

55. Дополнително, заедничкото прифаќање може да биде проширено и во области кои сеуште не се покриени со европското право а се битни за секојдневниот живот, како наследствата и тестаментите, брачната сопственост и нејзиното делење и разните реперкусии при разделбата на паровите.

б) Во кривична материја

56. Во кривичната материја меѓународната соработка вклучува многу области. Примери кои можат да се истакнат вклучуваат отслужување на казната во земјата на потекло одлучено со судска одлука донесена во друга држава, барања за екстрадиција, Барањето за Европско Апсење, прифаќање на судските одлуки во кривичната материја, судска соработка итн.

57. Извршувањето на странските одлуки треба да биде направено според конвенција помеѓу државите и да биде базирана на взаемна доверба во судскиот систем во секоја од нив. Судијата во земјата на извршувањето мора да ја почитува таа доверба. Затоа, тој судија не треба да ја менува или да ја предизвикува одлуката на судија од земјата на потекло. Тој или таа нема да одбие извршување освен врз основа на изземање кое се содржи во конвенцијата помеѓу државите на извршување и на потекло, или кога одлуката е спротивна на фундаменталните права на личноста во прашање.

58. Меѓутоа, во областа на префрлање на осудените лица, судијата може да ја промени казната изречена од странскиот судија кога оваа можност постои според конвенцијата која е во сила помеѓу државите во прашање.

VII. Заклучоци

А. Ефикасното извршување на правосилните судски одлуки е фундаментален елемент за Владеењето на правото. Од суштинска важност е да се обезбеди довербата на јавноста кон судските власти. Судската независност и правото на правично судење би биле бескорисни ако судските одлуки останат неизвршени.

Б. Поимот “независен” трибунал како што е предвидено во Членот 6 од Европската конвенција за човекови права подразбира дека неговата моќ да произведе обврзувачка одлука или да ја измени содржи-

ната на таа одлука не може да биде предмет на одобрување или ратификација од страна на вон-судската власт, вклучително и од Шефот на државата.

В. Сите држави треба да овозможат одредбите кои се однесуваат на независноста на судовите и кои постојат во нивните уставни или на највисоко ниво во нивните законодавства да бидат образложени на начин на кој преку нив ќе се повика на итно извршување на судските одлуки без никакво мешање на другите власти во државата, а со единствен исклучок на случаите на амнестија и помилување. Запирање на извршување на судска одлука може да се случи само со друга судска одлука.

Г. Освен ако тоа не е пропишано со закон, постапката на извршување на одлуката не смее да трпи одлагање. Секое одлагање треба да биде предмет на проценка на судијата. Извршните органи не треба да имаат моќ да ги оспоруваат или да ги менуваат условите во одлуката.

Д. Во кривичната материја, Државите треба да се воздржат од политика на досудување мали казни кои во суштина не се извршуваат.

Ѓ. Консултативниот Совет на Европските Судии смета дека во држави каде што владее правото, јавните тела имаат обврска да ги почитуваат судските одлуки како и да ги спроведуваат брзо по службена должност. Идејата на одбивање на извршување на судска одлука од страна на државен орган го поткопува концептот на примат на правото.

Е. Извршувањето треба да биде правично, брзо, ефикасно и пропорционално.

Ж. Странките треба да можат лесно да ги започнуваат постапките за извршување на одлуката. Било каква пречка кон ова како на пример прекумерните трошоци, треба да се избегнуваат.

З. Сите извршни постапки мора да се спроведуваат во согласност со фундаменталните права и слободи признати со Европската конвенција за човекови права и со другите меѓународни инструменти.

S. Лишувањето од слобода мора да биде во согласност со правата кои се заштитени со Членот 3 и 8 од Европската конвенција за човекови права, со посебно внимание ставено на одредбите пропишани во Членот 8.2 од второ наведеното. Судијата е должен да ги заштити и да ги оправда овие права.

I. Независно дали начините на извршување на казната се во надлежност на судијата, на одбор за условен отпуст, или на некоја управна институција, спроведувањето на овие мерки мора да ги почитува начелата на правичност во постапката како и на судска оценка и контрола.

J. Принципот на доверба и взаемно признавање се камен темелник за изградба на Европски правен простор. Взаемното признавање подразбира дека одлуките донесени на национално ниво ќе имаат ефект и на другите земји членки, поточно во нивните правни системи. Поради тоа од суштинско значење е да се зголеми размената на искуствата помеѓу практичарите. Различните мрежи на искуства треба да се зајакнат а практичарите да се реструктурираат со цел подобра взаемна координација.

K. ССЕС препорачува до Судските совети или било кои други релевантни независни институции редовно да објавуваат извештаи во врска со ефективноста на извршувањето на одлуките. Посебен сектор треба да се посвети на извршувањето на одлуките против јавните ентитети.

Фусноти

¹ Видете ги условите за работа за 2010 година на Консултативниот совет на Европските судии одобрен од страна на Комитетот на Министри на нивната 1075 седница на заменици министри на 20 јануари 2010 година

² Видете го случајот на Привалкин против Русија од 12 мај 2010 година: Судот потврди дека наместо да се одлучи дали одложувањето на извршувањето е основано, Судот обрнал внимание на тоа колку биле комплексни постапките за извршување, како се однесувале апликантот и соодветните власти и која била природата на наградата (погледнете го исто така случајот на Рајлјан против Русија, бр. 22000/03 § 31 од 15 февруари 2007 година).

³ Видете го на пример случајот на Имобиляре против Италија од 28 јули 1999 година и други 156 случаи против Италија, понатаму случајот на Зилински и Прадал и Гонзалес и другите против Франција од 28 октомври 1999 година, како и случајот на Кабурдин против Франција од 11 април 2006 година.

⁴ Видете го на пример случајот на Ван де Хурк против Холандија од 19 април 1994 година, Финдли против Велика Британија против 25 февруари 1997 година, а посебно §77.

⁵ Видете го случајот на Колтсов против Русија од 24 февруари 2005 година §16; видете го случајот на Петрушко против Русија од 24 февруари 2005 година §18; и случајот на Метаксас против Грција од 27 мај 2004 година §19.

⁶ Ваквиот надомест е директно барање кое произлегува од ЕКЧП (поточно во членот 1 од протоколот 1). Според Судот, самиот факт дека властите ги почитуваат пресудите не може да се разгледува како автоматско лишување на апликантот од неговиот/нејзиниот статус на жртва пропишан со Конвенцијата, ако не е понуден адекватен надомест поради одолговлекувањето на постапката (видете го примерот на Петрушко против Русија од 24 февруари 2005 година §15). При исплата на адекватниот надомест поради одолговлекувањето мора да се земаат во предвид различните околности со цел да се надомести празнината помеѓу очекуваниот износ и финалниот износ исплатен на доверителот како и да се

надомести изгубената добивка. (видете го примерот Акус против Турција од 9 јули 1997 година, Ангелов против Бугарија од 22 април 2004 година, Еко-елда Ави против Грција од 9 март 2006 година). Оштета може исто така да се бара и за нематеријални штети (видете го примерот со Сандор против Романија од 24 март 2005 година). Отсуството на одговорност од државата поради одолговлекувањето како последица на други категории на норми во хиерархијата не може да се оправда со невозможноста за утврдување на било каква вина или грешка кај јавните институции (видете го примерот на Солодју против Русија од 12 јули 2005 година §16)

**Референтни меѓународни документи кон
Мислењето бр. 13**

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

**ПРЕПОРАКА РЕЦ(2003) 16
НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ-ЧЛЕНКИ
ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА СУДСКИ ОДЛУКИ ОД ОБЛАСТА НА
УПРАВНОТО ПРАВО**

*(усвоена од страна на Комитетот на министри на 9
септември 2003 на 851-от состанок на Заменици-Министри)*

Комитетот на министри, согласно условите од членот 15.6 од Статутот на Советот на Европа

Земајќи ја предвид, целта на Советот на Европа за постигнување на поголемо заедништво помеѓу членките на Советот

Имајќи ја во вид, важноста од одржување на довербата на приватните субјекти во управниот и судски систем, поради тоа што и двата вида на одлуки и од страна на управните органи кои наметнуваат обврски за приватните субјекти и од страна на судовите од областа на управното право кои признаваат права на приватните субјекти кои треба да се извршат;

Земајќи ги предвид дека, секое дејствие од страна на управните органи предвидува ефикасно спроведување од страна на приватните субјекти/лица;

Земајќи во предвид дека, управните одлуки се донесени по разгледување на правата и интересите на приватните лица/субјекти;

Потсетувајќи се, при тоа на општите принципи на заштита на индивидуата во врска со актите на управната постапка уредени во Резолуцијата (77)31 и принципите за користење на дискреционите права од страна на управните органи уредени во Препораката бр.Р(80)2;

Исто така, присетувајќи се на Препораката бр. Р(89)8 за одредена судска заштита во управни работи, со барање за компетентна судска власт да преземе адекватни дејствија за одредена заштита, доколку извршувањето/спроведувањето на управните одлуки може да доведе до големи штети по приватните лица на кои се однесуваат;

Земајќи предвид, дека ефикасноста на правдата бара извршност на судските одлуки од областа на управното право, особено кога се однесуваат на управните органи;

При тоа, присетувајќи се на правата заштитени со Европската конвенција за човекови права, меѓу кои извршувањето на судските одлуки во разумен рок претставува интегрален дел;

Присетувајќи се исто на Препораката бр.Р (84)15 поврзана со јавната одговорност, препорачувајќи на земјите-членки да предвидат механизми за обезбедување од недостаток на средства при извршување на обврските од страна на јавните власти во рамките на својата одговорност;

На крај, присетувајќи се на Резолуцијата 3 од 24-тата Конференција на Европските Министри за правда, одржана во Москва од 4 до 5 октомври 2001 година за „генерален пристап и начин за постигнување ефикасно извршување на судските одлуки“, поканувајќи го Советот на Европа да „идентификува заеднички стандарди и принципи на европско ниво за извршување на судски одлуки“;

Препорачува на владите на земјите членки да обезбедат ефективно извршување на управните и судски одлуки од областа на управното право, следејќи ги во нивното законодавство и пракса, принципите на добра пракса содржани во додатокот на оваа Препорака.

Додаток на Препораката Рец(2003)16

I. Извршување на управни одлуки во врска со приватни лица/субјекти

Опсег на примена: принципите содржани во овој дел се однесуваат на секое поединечно дејствие или одлука со која се практикува јавната власт и кои по својата природа директно засегаат во правата, слободите и интересите на лицата, било физички или правни;

1. Спроведување

А. Земјите членки треба да обезбедат адекватна правна рамка за обезбедување услови за постапување на приватните лица во согласност со управните одлуки кои се донесени по нивно знаење во согласност со закон, покрај заштитата на судската власт на нивните права и интереси.

Б. Доколку не се предвидува со закон дека вложување жалба против одлуката доведува до автоматска суспензија, приватни лица треба да имаат можност да поднесат барање до управниот орган или судот за суспендирање на извршувањето/спроведувањето на спорната одлука, со цел заштита на нивните права и интереси.

В. Оваа можност треба да се спроведува во разумен рок со цел избегнување на непотребна блокада во постапувањето на управните органи и судови, обезбедувајќи правна сигурност.

Д. При одлучување по барање за суспензија, јавниот интерес и правата и интересите на трети лица треба да се земат предвид од страна на управниот орган или суд, освен, доколку тоа е исклучено со закон, а е предвидена судска заштита.

2. Извршување

А. Користењето на извршувањето од страна на управните органи или судови е предмет на следниве гаранции:

1. Извршувањето треба да е исклучиво пропишано со закон;
2. Приватните лица против кои се извршува одлуката треба да имаат можност за постапување по управната одлука во разумен рок, освен во оправдано итни случаи;
3. Приватните лица против кои се извршува одлуката, се информираат за настапување и оправданоста од извршувањето ;
4. Извршните дејствија кои вклучуваат и придружни парични санкции го имаат предвид и принципот на пропорционалност.

Б. Во итни случаи, мерките за извршната постапка треба да се пропорционално со итноста на случајот/предметот.

В. Приватните лица треба да имаат можност да вложат жалба пред судска институција против извршната постапка со цел обезбедување на заштита на нивните права и интереси.

Д. Доколку управниот орган или суд не користи извршна постапка, тие на кои што правата и интересите им се заштитени со не-извршената одлука, треба да имаат можност за судска заштита.

II. Спроведување на судските одлуки од страна на управните органи

1. Општи одредби

A. Земјите членки треба да обезбедат управните органи да ги спроведуваат судските одлуки во разумен рок . Со цел постигување на целосен ефект од одлуките, тие треба да ги преземат сите потребни мерки предвидени со закон.

B. Во случаи на неспроведување на судска одлука од страна на управен орган, треба да е предвидена адекватна постапка со која ќе се бара спроведување и извршување на одлуката, особено преку наплата на казна.

B. Земјите членки треба да обезбедат дека управните органи се одговорни доколку одбијат или го занемарат извршувањето на судските одлуки. Јавните власти одговорни за извршување на судски одлуки подлежат на дисциплинска одговорност, граѓанска или кривична, доколку не ги извршат одлуките.

2. Извршување на судски одлуки кои предвидуваат парична обврска

A. Земјите членки треба да обезбедат парична исплата од страна на управните органи, во разумен рок, при исполнување на извршно дејствие.

B. Каматните стапки кои треба да ги плати управниот орган, како последица од неизвршување на судските одлуки не треба да се помали од каматните стапки кои би ги платило приватното лице во иста ситуација.

B. Треба да се обезбеди дека управниот орган има адекватна можност за исполнување на обврската во случај на недостиг на парични средства.

D. Во случај на неизвршување од страна на управните органи на одлука со обврска за исплата на паричен надоместок, земјите членки треба да ја разгледаат можноста за конфискување на имотот на управните власти во граници пропишани со закон.

**СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ**

**ПРЕПОРАКА ПРЕ (2003) 17
НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ УПАТЕНА НА ДРЖАВИТЕ
ЧЛЕНКИ
ВО ОДНОС НА ИЗВРШУВАЊЕТО**

*(усвоена од страна на Комитетот на министри на 9
септември 2003 на 851 от состанок на замениците министри)*

Комитетот на министри, согласно условите од член 15.б од Статутот на Советот на Европа, Признавајќи дека владеењето на правото на кое се засноваат европските демократии, зависи од поддршката на правични, ефикасни и достапни судски ситеми;

Земајќи во предвид дека извршувањето на судска пресуда е интегрален дел од основното човеково право на правично судење во разумен рок, во согласност со членот 6 од Европската Конвенција за човекови права (во понатамошниот текст "ЕКЧП");

Признавајќи исто така дека принципот на владеење на правото може да биде реалност единствено ако граѓанинот може во пракса да ги утврди своите права и да ги оспорува незаконските акти;

Земајќи во предвид дека државите членки имаат обврска да обезбедат дека сите лица кои ќе добијат конечна и обврзувачка судска пресуда, имаат право на нејзино извршување. Неизвршувањето на таквата пресуда или одложувањето на произведување на нејзиното дејство, би можело да го направи ова право неоперативно и илузорно, на штета на една од странките;

Убеден во потребата од промовирање на поголема ефикасност и правичност во извршувањето на пресудите во граѓанските предмети и од утврдување на позитивна рамнотежа помеѓу правата и интересите на странките во процесот на извршување;

Свесен за ризикот дека без ефективен систем на извршување, можно е да се појават нови форми на "приватна правда" и истите да имаат неповолни последици врз довербата на јавноста во судскиот систем и неговиот кредибилитет;

Потсетувајќи на Резолуцијата бр. 3 од 24 та Конференција на Европски Министри за Правда за "Општ пристап и средства за постигнување на ефективно извршување на судски одлуки", одржана во Москва на 4 и 5 октомври 2001, на која беше договорено дека "соодветното, ефективно и ефикасно извршување на судските одлуки е од капитално значење за Државите со цел да создадат, зацврстат и развијат силен и почитуван судски систем";

Имајќи ја во предвид резолуцијата Рез (2002) 12 со која се основа Европската Комисија за ефикасност на правдата (CEPEJ), усвоена од страна на Комитетот на министри на 18 септември 2002;

Земајќи го во обзир значењето на информатичката технологија во подобрувањето на ефикасноста во процесот на извршување, како и релевантните правни инструменти во ова поле на Советот на Европа, вклучувајќи ја Препораката Пре(2003) 14 за интероперативноста на информатичките системи во секторот Правда и Препораката Пре (2003) 15 за архивирање на електронските документи во правниот сектор,

Препорачува, Владите на Државите Членки :

- Да го олеснат ефикасното и ефтино извршување на судските одлуки, како и останатите судски и несудски извршни исправи, онака како што е соодветно;
- Да ги превземат или зацврстат, во зависност од случајот, сите мерки кои што ги сметаат за соодветни со цел прогресивно имплементирање на "Водечките принципи во однос на извршувањето", наведени подолу.

ВОДЕЧКИ ПРИНЦИПИ ВО ОДНОС НА ИЗВРШУВАЊЕТО

I. Дефиниции

За целите на оваа препорака,

- а) "Извршување" значи давање на правно дејство на судските одлуки, и исто така на судските и несудски извршни исправи во согласност со законот кој го принудува должникот да стори, да не стори или да го плати она што било изречено;
- б) "Извршител" означува лице, кое е овластено од страна на државата да го спроведува извршувањето независно од тоа дали лицето е вработено од страна на државата или не;
- в) "доверител" е странката која бара извршување
- г) "должник" е странката спрема која се бара извршување

II. Обем на примена

1. Оваа препорака се применува во граѓанските предмети, вклучувајќи го трговското, потрошувачкото, трудовото и семејното право.

Не се применува во управните предмети. Оваа препорака може исто така да се применува и во казнените предмети кои што не се однесуваат на лишување од слобода.

2. Освен тоа, оваа препорака се применува на извршување на судски одлуки, како и на останатите судски и несудски извршни исправи.

III. Извршни постапки

1. Со цел извршните постапки да бидат што е можно поефективни и поефикасни,

а) извршувањето треба да биде дефинирано и поддржано со јасна правна рамка, со која се наведуваат овластувањата, правата и одговорностите на странките и трети лица;

б) извршувањето треба да се споведува во согласност со релевантниот закон и судските одлуки. Секое законодавство треба да биде доволно детално за да овозможи правна сигурност и транспарентност на постапката, како и да овозможи оваа постапка да биде што е можно попредвидлива и поефикасна;

в) странките треба да имаат обврска за соодветна соработка во извршната постапка; покрај тоа, и особено во предметите од семејното право, релевантните органи треба да ја олеснат оваа соработка;

г) должинците треба да приложат ажурирани информации за нивниот приход, имот и останатите релевантни прашања;

д) државите треба да востановат механизам за спречување на злоупотребата на извршната постапка од било која од странките, што пак не треба да се смета како повторно судење;

ѓ) не треба да има одлагање на извршувањето, освен ако постојат причини пропишани со закон. Одлагањето може да биде предмет на судска контрола.

е) за време на извршната постапка, треба да се утврди соодветна рамнотежа помеѓу интересите на доверителите и должинците, имајќи ги во предвид особено одредбите од членот 6 и членот 8 од ЕКЧП. Онаму каде е соодветно, треба да бидат земени

во обзир исто така и интересите на трети лица. Кога извршувањето се однесува на прашања од семејното право, треба да бидат земени во обзир исто така и интересите на членовите на семејството.; покрај тоа, кога извршувањето се однесува, особено на правата на детето, најповолните интереси на детето треба да бидат од најголемо значење, во согласност со меѓународното и националното право;

ж) одреден имот и приходи на на должникот кои се нужно неопходни за задоволување на основните животни потреби, треба да бидат заштитени, како што се на пример предмети од домаќинството, основни социјални додатоци, пари за неопходни медицински потреби и неопходни работни орудја.

2. Извршните постапки треба:

а) да бидат јасно дефинирани и едноставни за раководење од страна на извршителот;

б) да пропишат исцрпна дефиниција и листа на извршни исправи и како тие стануваат ефективни;

в) јасно да ги дефинираат правата и обврските на должниците, доверителите и трети лица, вклучувајќи го, во последните два случаи, нивниот ранг и правата над средства наплатени и распределени помеѓу доверителите;

г) да ги наведат најефективните и најсоодветните средства за достава на документи (на пример, лична достава преку извршител, електронски пат, пошта)

д) да ги наведат мерките за одвраќање или спречување на процедурални злоупотреби

ѓ) да го пропишат правото на странките да бараат прекин на извршувањето со цел заштита на нивните права и интереси

е) да го пропушта, онаму каде е соодветно, правото на контрола на судски и несудски одлуки донесени за време на извршувањето

3. Извршните трошоци треба да бидат разумни, законски предвидени и однапред предочени на странките.
4. Обидите за спроведување на извршувањето треба да бидат пропорционални на побарувањето, предвидените приноси да бидат надоместени, како и интересите на должникот.
5. Неопходните трошоци на извршување треба во принцип да ги сноси должникот, иако постои можноста трошоците да ги снесат останатите странки доколку ја злоупотребат постапката.
6. Потрагата и заплената на должниковиот имот треба да биде што е можно поефективна, земајќи ги во предвид човековите права и одредбите за заштита на податоци. Треба да постои брзо и ефикасно прибирање на неопходните информации за должниковиот имот преку пристап до релевантните информации содржани во регистрите и останатите извори, како и можноста должниците да дадат изјава за нивниот имот.
7. Имотот треба да се продаде брзо, иако треба да се настојува да се добие највисоката пазарна вредност и да се избегне скапо и непотребно намалување на вредноста.

IV. Извршители

1. Тогаш кога државата ги користи извршителите за спроведување на извршувањето, тие треба да се придржуваат на принципите содржани во оваа препорака.
2. Статусот, улогата, одговорноста и овластувањата на извршителите треба да бидат законски пропишани, за да овозможат што е можно поголема сигурност и транспарентност во извршувањето. Државите треба да бидат слободни да го определат професионалниот статус на извршителите.
3. При изборот на извршители, треба да се земат во предвид моралните стандарди на кандидатите и нивното правно образование и обука во полето на релевантното право и постапка. За таа цел, од нив треба да се бара да полагаат испити заради оценување на теоретското и практично знаење со кое располагаат.

4. Извршителите треба да бидат чесни и компетентни при извршувањето на задачите и треба, цело време да постапуваат согласно признаени високи професионални и етички стандарди. Тие треба да бидат непристрасни во договорите со странките и подложни на стручна анализа и мониторинг, кои можат да вклучат судска контрола.
5. Овластувањата и одговорноста на извршителите треба да бидат јасно дефинирани и разграничени во однос на оние на судијата.
6. Извршителите обвинети за злоупотреба на службената положба треба да подлежат на дисциплинска, граѓанска и/или кривична постапка, која предвидува соодветни санкции кога злоупотребата ќе биде утврдена.
7. Извршителите вработени од страна на државата треба да имаат соодветни работни услови, соодветни физички извори и соработници. Тие треба исто така да бидат соодветно наградени.
8. Извршителите треба да поминат низ почетна и редовна обука согласно јасно дефинирани и добро структурирани цели.

Стразбур 17 декември, 2009 година

СЕРЕЈ 2009 11 Рев.

**ЕВРОПСКА КОМИСИЈА
ЗА ЕФИКАСНО ПРАВОСУДСТВО
СЕРЕЈ**

**УПАТСТВО ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА
ПРЕПОРАКИТЕ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА**

ВОВЕД

Методологија

1. На Треттиот Самит на Советот на Европа (Варшава, Мај 2005), шефовите на држави и влади се заложиле за “ целосно искористување на потенцијалот на Советот на Европа за поставување на стандарди и промовирање на спроведувањето и развојот на правните инструменти и механизми за правна соработка со кои располага Организацијата”. На овој Самит, беше одлучено “ земјите-членки да добијат помош за брзо и правично правораздавање”.

2. Генералниот Секретар на Советот на Европа во октомври 2005 година нагласи дека извршувањето на судските одлуки претставува есенцијален елемент за функционирање на држава која се заснова на владеењето на правото. При тоа, тоа сочинува сериозен предизвик на национално и европско ниво. (ЦМ/Монитор(2005)2 од 14 октомври 2005 година).

3. Оваа изјава, потврдена од релевантната судска пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) и проблемите со извршувањето на одлуките на Судот, како и работата на Европската комисија за ефикасно правосудство (СЕРЕЈ), придонесоа Комитетот на министри да одреди процес на набљудување на извршувањето на националните судски одлуки. СЕРЕЈ, при тоа го зема предвид и развојот на судската пракса на ЕСЧП во тој поглед по изработката на Препораката Rec (2003) 17 за извршување.

4. СЕРЕЈ, чиј статут предвидува олеснување при спроведувањето на меѓународните правни инструменти на Советот на Европа кои се однесуваат на ефикасно и фер судење, го вклучуваат и извршувањето на судските одлуки во листата на приоритети.¹ Како прв

¹ Во овој контекст забележано е дека зголемениот број на предмети пред ЕСЧП открива проблеми со извршувањето во различни земји, особено во граѓанските предмети кои се водат против државата или државните претпријатија, како и сложеноста на правните лекови и дејствија потребни за спроведување на извршувањето, вклучувајќи на пр. поедноставување на извршната постапка, подобрување на буџетските постапки и внатрешната контрола, подобрување на можностите на извршување врз средства на сметка на претпријатијата и институции спрема кои се остварува побарувањето и замрзнување на сметка, подобрување на функционирањето на услугите на извршување. Многу од овие

чекор, СЕРЕЈ нарача детална анализа во врска со прашања од областа на извршувањето во земјите членки, со цел подобро запознавање на состојбите и олеснување на примената во пракса на релевантните стандарди и инструменти на Советот на Европа. Анализата изработена од страна на академски научни работници од областа на правните науки од Универзитетот во Нанси (Франција) и Швајцарскиот Институт за компаративно право (Лозана)², предложи листа на препораки со цел полесно применување на принципите содржани во препораките на Советот на Европа³.

5. Втор чекор на СЕРЕЈ беше формирање на работна група за извршување на судски одлуки (СЕРЕЈ GT-EHE)⁴, надлежна за елаборирање на Упатството за ефективна примена на постоечките стандарди на Советот на Европа. Врз основа на предлозите дадени во деталната анализа, секој член на работната група поеднично изработи свој предлог во кој се содржани одредници со нови препораки за ново упатство. За таа цел, СЕРЕЈ именувааше експерт од науката, Г-ин Жулиен Луилиен (Франција), да изработи синтеза и резиме на елаборираните ставови на членовите на групата.

Принципи и цели на извршувањето

6. Со цел владеење на правото и целосна доверба на граѓаните во судскиот систем, постои потреба од ефикасно, но и фер постапување при извршувањето на судските одлуки. Секако, до извршување може да дојде доколку тужената страна/должникот има можности и капацитети за постапување по судската одлука.

7. Извршувањето треба да се спроведува така што ќе балансира помеѓу потребите на тужителот/доверителот и правата на туже-

проблеми се следат во контекст на надзорот на извршувањето на одлуките на ЕСЧП од страна на Комитетот на министри.

² Ж.Луилиер, Д.Луилие-Соленик, Г. Нуцера, Ј.Пасалакуа, Извршување на судски одлуки во Европа, ЦЕПЕЈ студии Бр.8, Совет на Европа, 2008, 140стр.

³ Препорака Рец(2003)16 за извршување на управни и судски одлуки од областа на управното право; Препорака Рец(2003)17 за извршување.

⁴ ЦЕПЕЈ GT-EHE е составен од: Г-ин Андреј Абрамов(Русија), Г-ин Карл-Ханјц Брунер(Германија), Г-ин Фокион Георгакопулос (Грција), Г-ин Герт Ланкхорст (Холандија), Г-ѓа Ана Ловрин(Хрватска), Г-ин Џон Марстон (Велика Британија). Следат и присутните на состаноците на Групата: Г-ин Џон Стејси (Велика Британија) и Г-ин Георг Става(Австрија) како претставници на ЦЕПЕЈ и Г-ин Лео Нетен и Г-ин Матје Шардон како претставници на Меѓународната унија на судски извршители (УИХЈ).

ната страна/должникот. Земјите членки се охрабруваат да ги следат извршните постапки и дејствија, да го контролираат управувањето во судовите и да обезбедат процесна еднаквост на странките во судовите.

8. Процесот на извршување треба да е доволно флексибилен со цел да овозможува на извршителите разумни мерки во рамките на постигнување договор со должникот, таму каде што постои консензус помеѓу должникот и доверителот. Таквото договарање треба да е предмет на детална контрола со цел обезбедување непристрасност на извршителот и заштита на правата на доверителот и интересите на трети лица. Потребно е и јасно дефинирање на улогата на извршителот во националното законодавство (на пр. степенот на автономија). Извршителите можат (на пример) да имаат улога на пост-судски медијатор во етапата на извршувањето.

Судски постапки

9. Земјите членки треба да преземат мерки за обезбедување информации за процесот на извршување и транспарентност на дејствијата на судот и дејствијата на извршителите во сите фази на постапката, при тоа предвидувајќи заштита на правата на странките.

10. Покрај улогата на судот во извршната постапка, треба да има ефективна комуникација помеѓу судот, извршителот, доверителот и должникот. Сите страни и релеванти институции треба да имаат пристап до информации за тековните постапки и нивниот напредок.

11. Земјите членки треба да ги обезбедат странките на извршната постапка со сите информации поврзани со ефикасноста на извршните процедури и дејствија, преку утврдување на индикатори за мерење на спроведувањето на постапките согласно прецизно утврдени цели и со наведување на временскиот период за траењето на различни постапки.

12. Секоја институција треба да предвидува адекватен надзор (имајќи ја предвид судската пракса на ЕСЧП) на процесот на извршување и да сноси одговорност за ефикасноста на услугата. Одговорноста се постигнува преку извештаи од институциите и повратен одговор/реакција од страна на корисниците на услугата. Сите извештаи треба да содржат верификација за извршувањето на пре-

судата или доколку не е извршена дека сериозни напори се направени во таа насока и во разумен рок, имајќи ја предвид еднаквоста на странките.

I ПОДГОТВУВАЊЕ ЗА ИЗВРШУВАЊЕ

1. Пристап до услугите на извршувањето

Распределба на услугите на извршувањето

13. Географската распределба на извршителите на територијата на земјата треба да обезбедува најширока можна распространетост и достапност до сите потенцијални странки. Во рамките на секоја поединечна земја членка, кога различни институции /институти се задолжени за преземање извршни дејствија во различни фази и области од извршувањето (на пр. Извршен судија и државни службеници од сектор за финансии и буџет), важно е да се обрне внимание на распределбата, и географска и по видот на предмети, на сите релевантни институции/институти. За секој дел од надлежноста во секоја фаза од извршувањето потребно е адекватна застапеност на услугите за секој вид извршен предмет.

14. Доколку извршители ја вршат функцијата како приватна/јавна дејност, земјите членки треба да обезбедат конкурентност и јасно дефинирана надлежност во географска смисла.

Употреба на јазици

15. Потребно е преземање мерки за обезбедување услови во кои странките ќе бидат во можност да го разберат процесот на извршување во кој се инволвирани, и доколку е можно, да имаат можност за учество во постапката и без потреба од правно застапување. Токму за оваа цел, извршната постапка и легислативата во тој дел потребно е да бидат јасни, недвосмислени и разбирливи во рамките на можностите (изработка на верзии на законот со употреба со поедноставени термини и изрази од секојдневна употреба, прирачници за извршување, намалување на времето за контактирање на странките треба да се одвива со судот и лично и со писмена комуникација, итн.).

1.3. Достапност на странките и институциите/институтите вклучени во извршната постапка

16. Сите субјекти, странките и институциите вклучени на било кој начин во извршната постапка (полиција, експерти, преведувачи, толкувачи, локална самоуправа, осигурителни компании, социјални служби и социјални работници за згрижување на малолетни деца, итн.), потребно е да имаат регулиран правен статус, така што ќе можат да му помогнат на извршителот навремено и адекватно, доколку извршувањето на пресудата бара нивна помош. Особено ова важи за социјалните работници, доколку деца или други ранливи категории се засегнати од извршувањето.

2. Известувања и писмена до странките и трети лица

17. Известувања и писмената доставени до странките и трети лица во врска со извршување на судски одлуки или извршни наслови или нотарски и други исправи претставуваат есенцијален аспект од законот за извршување. Навремената достава на писмена и известување на странките е неопходен елемент за фер судење, во смисла на член 6 став 1 од Европската конвенција за човекови права.

18. Земјите членки можат да изработат документи со кои ќе го стандардизираат информирањето на странките. Овие документи за стандардизација може да се однесуваат со различни фази од извршувањето и на различни правни лекови кои може да го оспорат извршувањето. Целите на документите за стандардизација може да имаат за цел:

- Известување на должникот за последиците од извршувањето (вклучувајќи ги и трошоците од извршување), како и трошоците кои би настанале со непочитување на одлуката со која им се наложува плаќање;
- Известување на должниците за мерките и дејствијата на извршувањето кои ќе се преземат против нив, како што следат, со цел овозможување на должникот да постапи или да го оспори секое дејствие;
- Навремено информирање на доверителите за фазата во која се наоѓа извршувањето;

- Известување на трети лица, прво со цел заштита на нивните права и второ со цел навремено информирање за нивните обврски и последиците од неизвршувањето на нивните обврски.

19. Известувањето во сите случаи треба да го охрабри должникот да постапи согласно судската наредба по сопствена волја, вклучувајќи и предупредување дека во случај на непостапување и непочитување на судската одлука, извршни дејствија ќе бидат преземени, при што ќе настанат дополнителни трошоци.

20. За таа цел, потребно е, доколку е возможно, да им се довери и служба за известување на извршителите. Во таа насока, земјите членки треба да утврдат услови под кои ќе се осигураат документите за службата.

21. Доколку известувањата кумулираат права и обврски, извршителот е должен да обезбеди странките да се навремено и адекватно известени.

22. Доколку предметите на должникот се продаваат на јавно наддавање после пленидбата, потенцијалните купувачи треба да бидат навремено известени по пат на ефикасни средства за комуникација, гарантирајќи брза распространетост на информацијата до најшироката јавност, при тоа заштитиувајќи ја приватноста на должникот. Земјите членки треба да предложат минимум стандарди за пристигнување на информациите до широка јавност, имајќи ја предвид природата на предметите на продажба, нивната проценета вредност и датум на продажба.

3. Извршен наслов: Дефиниција и форма на насловот

23. Националната законодавна рамка треба да содржи јасна дефиниција за извршен наслов и условите за негова извршност.

24. Извршните наслови се изработуваат јасно и разбирливо, без можност за погрешно толкување.

4. Извршители

4.1 Квалификации

25. Со цел воспоставување фер управна организација во правосудството, исклучително важно е да се гарантира квалитетот на извршителите. Земјите членки ќе ги именуваат за извршители, кандидатите кои исполнуваат одредени стандарди и професионални критериуми кои во целост одговараат на сложеноста на нивните задачи. Високиот квалитет на обуката на професионалци е важно за квалитетот на правосудството и зголемување на довербата на граѓаните во правниот систем.

26. Од извршителите потребно е да се бара задолжителна континуирана обука.

27. Се препорачува воспоставување на канали за соработка со националните институции за обука. Земјите членки обезбедуваат програма за обука за извршителите, при тоа дефинирајќи минимум стандарди за обучувачите во различни земји членки.⁵

28. Почетната и континуирана обука треба да опфаќа:

- Принципи и цели на извршувањето
- Професионален Кодекс на однесување и етика
- Фази и етапи во извршувањето
- Адекватност, организација и спроведување на извршните дејствија
- Правна рамка
- Практични вежби и вежби на улогата на извршител
- Оцена на знаењето на кандидатите

⁵ ЦЕПЕЈ може да добие задолжение за формирање рабона група за обуки за извршување, вклучувајќи практичари, обучувачи и претставници на земјите членки и меѓународните организации.

- Меѓународно извршување на судски одлуки и други извршни наслови.

4.2. Организација на професијата извршител и статус на извршителите

29. Во насока на добро организирање на правосудната управа, пожелно е извршителите да се организирани во едно професионално тело претставувајќи ги сите членови на професијата, така што ќе го олесни колективното претставување и прибирање информации.

30. Во земјите членки каде што се формирани и постојат вакви тела, членувањето е задолжително.

31. Статусот на извршителите треба да е јасно дефиниран, така што на потенцијалните странки во извршната постапка ќе им понуди непристрасен, квалификуван, одговорен, достапен, мотивиран и ефикасен професионалец.

32. Доколку извршителите се државни службеници, истите треба да уживаат адекватни работни услови, матерјални и човечки услови за работа. На пр. овозможување на вработените пристап до функционална модерна комуникација и ИТ опрема (компјутери, телефони, факс, интернет конекции, ИТ надградливи системи согласно спецификите на работата), како и со адекватни превозни средства за ефикасно извршување на нивната работа.

4.3. Права и обврски

33. Извршителите, согласно националното право, се одговорни за начинот за извршувањето во рамките на своите надлежности дефинирани со закон. Земјите членки треба да имаат предвид при дефинирање на надлежностите на извршителите, особено исклучива надлежност извршителите треба да имаат за :

- Извршување на судски одлуки и други извршни наслови или документи, и
- Спроведување на сите извршни дејствија предвидени со законот на државата во која работат.

34. Извршителите може да бидат овластени за вршење секундарни активности во согласност со нивната улога, се со цел заштита и препознавање на правата на странките во насока на забрзување на судскиот процес и намалување на работата на судовите. Ова може да се однесува, помеѓу другото на следово:

- Намирување на долг
- Јавно наддавање на подвижни и недвижни предмети по сопствена волја
- Пленидба на предмети
- Изготвување на Записници и службени белешки од постапката
- Протоколарно делување во суд
- Одреден правен совет
- Стечајна постапка
- Извршување задачи упатени од страна на судот
- Застапување на странките пред суд
- Изработка на приватни исправи и документи
- Предавање.

35. Извршителите се должни да ја вршат својата улога секогаш кога за тоа имаат правно заснована обврска, освен кога имаат пречка да го сторат тоа или се во крвно сродство или брачна заедница со една од странките. Извршителите треба да се изземат од предмети во кои имаат спорни права или активности во предмети во работа.

36. Доколку извршителите се независни професионалци, обврзани се да поседуваат посебна сметка специјално наменета за депонирање на средства наменети за сметка на своите клиенти. Оваа сметка е предмет на надзор и инспекција. Тие се должни и да поседуваат осигурување за предизвикување и надомест на штета. Извршителите треба да се корисници и на социјално осигурување.

4.4. Надоместок

37. Доколку извршителите се државни службеници, државата треба да обезбеди адекватна плата, имајќи го предвид нивото на обука, искуство и потешкотиите поврзани со работата.

4.5. Етика и професионалност

38. Извршителите треба да имаат точно дефинирани правила за етика и однесување на работа, кои можат да бидат систематизирани во еден професионален Кодекс на однесување. Овие Кодекси треба помеѓу другото, да содржат и стандарди во врска со:

- Информации до странките за извршната постапка од страна на извршителите (основот за извршувањето, транспарентност и прецизност на трошоците, итн.)
- Правила за формулација на известувањата до странките (општествената улога на извршителите, должноста за советување, итн.)
- Професионална етика (однесување, деловна тајна, етички критериуми за изборот на извршните дејствија, итн.)
- Предвидлива извршна постапка (предвидливост и пропорционалност на трошоците и времето на извршување, соработка помеѓу извршителите, итн.)
- Процедурална флексибилност (автономија на извршителите, итн.)

II РЕАЛИЗАЦИЈА НА ИЗВРШУВАЊЕТО

1. Информации за должниците и нивните предмети и имотни права(имот)

1.1. Информации достапни за доверителот

39. Со цел обезбедување на адекватна помош на доверителот во текот на извршната постапка, треба да им се обезбеди пристап до јавните книги и регистри за да ги потврдат потребните информации за должникот, како што се наоѓа информацијата за идентификација на должникот, неговите предмети и имот кои би биле предмет на извршување и податоци од јавните регистри (земјишни книги,

судски регистри за трговски друштва, итн.) кои подлежат на слободно информирање и заштита на податоци согласно националното законодавство.

Претходно наведените податоци доверителот може да ги добие по претходно писмено барање и доказ за оправданоста на истото (пресуда или извршен наслов).

1.2. Информации достапни за извршителот

40. Со цел, извршителите да изработат пресметка на трошоци и спроведат мерки адекватни на тие трошоци, земјите членки треба да им овозможат брз и по можност директен пристап до информации за предметите и имотните права на должникот. Земјите се охрабруваат за обезбедување на таквите информации до извршителот по пат на Интернет врска со заштита, доколку е можно.

41. Земјите членки се охрабруваат да воспостават единствена база на податоци за предмети на должникот од повеќе извори (сопственички права на возило, сопственички права на недвижности, повраток на данок, итн), за превенција на должниците од реалоцирање на нивните добра по пат на извршување. Земјите членки ќе обезбедат база на податоци со прифатливо ниво на сигурност, имајќи ги предвид можните ризици. Пристапот на извршителот треба да се ограничи на податоците кои одговараат на извршна постапка која е во тек и ќе подлежи на детална контрола. Земјите членки ќе обезбедат ефикасни правни лекови за потврдување/оспорување на оправданоста на секоја истрага врз имотот на должникот.

42. Соработката помеѓу различни државни органи и приватни институции, предмет на регулативата за заштита на податоци, е есенцијална за обезбедување на брз пристап до информации за имотот на должникот од различни извори. Протоколите за униформирање на постапката треба да се изработат така што ќе обезбедат меѓу-институционална соработка од една страна, и соработка на различни институции и давателите на услугите на извршување од друга страна.

1.3. Должност за информирање

43. Сите државни органи, кои се надлежни за администрирање на базата на податоци, треба да имаат обврска за обезбедување на информации на извршителот, во одреден договорен временски

период, доколку таквата информација е во согласност со регулативата за заштита на податоци.

1.4. Заштита на податоци

44. Се препорачува националната регулатива за заштита на податоци да подлежи на проценка во случај на потреба од нејзино адаптирање за да овозможи ефикасна извршна постапка.

45. Извршителите одговараат за чување доверливи информации, сензитивни информации до кои доаѓаат при вршење на дејствија од извршната постапка. Во случај на повреда и непочитување на обврската за заштита на податоци, се предвидуваат дисциплински мерки, заедно со граѓански и казни санкции.

1.5. Повеќекратна употреба на информации

46. Земјите членки се поттикнуваат да земат предвид овозможување на извршителите повторна употреба на информациите за имотот на должникот во следни постапки кои го вклучуваат истиот должник. Повторната употреба на податоците треба да е предмет на прецизно и јасно правно дефинирање (на пр. поставување стриктни рамки за чување на податоци, итн.).

2. Трошоци за извршувањето

2.1. Правно уредување на трошоците

47. Секоја земја членка се охрабрува да воведо регулатива со која се уредува рамката на трошоците со цел овозможување на пристап до правда, особено преку правна помош или шеми кои овозможуваат откажување од трошоци или одложено плаќање, тогаш кога тие трошоци треба да ги сносат странките. Странките уживаат заштита во поглед на плаќање на трошоците строго предвидени со закон.

48. Доколку, во некои земји членки, извршителите работат и во приватниот и во јавниот сектор, државите треба да спречат дискриминација базирана на различниот статус на извршителите, но иста надлежност, во поглед на висината на трошоците по должникот.

49. Земјите членки треба да воведат постапка во која странките ќе можат да ги оспорат трошоците/тарифата на извршителите.

Транспарентност на трошоците

50. Доколку трошоците ги снесат странките, земјите членки треба да обезбедат целосна информираност на странките за трошоците (трошоци за извршувањето и награда за успешна реализација). Овие информации треба да бидат достапни до странките, не само од страна на извршителот, туку и од страна на судовите, организациите на потрошувачи, процесни закони или преку службени интернет страници на правосудните институции.

51. Во насока на препознавање на трендот на зголемена мобилност на лица и услуги во Европа, се јавува потреба од меѓународно извршување на судски одлуки. Транспарентноста на трошоците на извршувањето треба да е поширока од националното ниво: земјите членки треба да усогласат база на трошоци за процесни дејствија од фреквентна употреба и да ги направат најшироко достапни, со цел пристап на граѓаните на другите држави до структурата на трошоци на секоја земја⁶.

Јасност и предвидливост на трошоците на извршувањето

52. Трошоците за извршување се јавни. Земјите членки се охрабруваат да бараат процесен документ во кој јасно се утврдени трошоците за секое извршно дејствие, при што се предвидуваат санкции во случај на непочитување на одредбите. (неточни податоци во документите кои се спротивни на барањето, итн.)

53. Во случај кога финансиската ситуација на должникот е позната за извршителот и, при тоа препорачува одредено извршно дејствие, треба да го информира доверителот за видот на дејствието и трошоците кои ќе произлезат, и тоа на почетокот на секоја фаза од постапката.

54. Недвосмислените и јасни трошоци се фактор за транспарентност на трошоците за извршување. Со цел зголемување на разбирливоста, трошокот за секое дејствие треба да зависи од одреден број на фактори. Трошокот треба да се уреди во законски акт, најпрецизно, наједноставно и недвосмислено.

⁶ Под покровителство на Советот на Европа и најверојатно во соработка со други меѓународни организации, ЦЕПЕЈ може да се задолжи за идентификација на податоци за прибирање.

55. При уредување на тарифата на награда на извршителите, земјите членки треба да разменат искуства и да земат предвид одредени фактори, како што е износот на долгот, одредена итност и потенцијални потешкотии за извршителот.

2.4. Релевантност на преземено дејствие

56. Крајниот трошок за извршувањето треба да е пропорционален со користењето на правниот лек. Земјите треба да стремат кон обезбедување на ефективна извршна постапка на сите нивоа на долгување, мало и големо.

57. Обврска на извршителот е да ги преземе сите разумни и потребни чекори за извршување на одлука и да одлучи кое извршно дејствие е најадекватно. Доколку се процени дека трошоците се ирелевантни или настанати врз погрешна процена, тогаш тие се на товар на извршителот.

58. Земјите членки кои обезбедуваат правна помош треба да ги верификуваат настанатите трошоци, така што заедницата нема да сноси непотребни и неоправдани трошоци.

59. Доколку извршителот има обврска за правен совет, тој/таа треба да ја образложи на доверителот неговата ситуација и релевантноста на предложеното дејствие.

2.5. Распределба на трошоците за извршување

60. Трошоците за извршување ги снесат должинците, доколку се солвентни, со можност од награда за реализирање на извршната исправа од страна на доверителот. Доколку е должникот е инсолвентен, трошоците за извршување ги сноси доверителот.

61. Доколку се утврди дека извршувањето е спротивно на закон и противправно, одговорноста за трошоците ја снесат лицата или институциите одговорни за противправноста.

3. Временски рамки и извештаи

3.1. Временски рамки за извршна постапка

3.1.1. Разумен и предвидлив рок

63. Временските линии за извршувањето треба да се разумни и земјите членки не треба да наметнуваат арбитражни скратувања за завршување на извршната постапка.

64. Земјите членки треба да определат јасни и прецизни критериуми при одредување на разумноста на траењето на постапката, која што може да варира согласно природата на предметот и видот на потребното дејствие/вија.

65. Од аспект на релевантност на предвидувањето на траењето на извршната постапка за правната сигурност, земјите членки треба да земат предвид востановување на јавно достапни статистички бази на податоци кои овозможуваат проценка на траењето на различни извршни дејствија предвидени во домашната регулатива (податок на плата, податок за имот, податок за банковна сметка и податок на возило). Базите на податоци треба да бидат компилирани/прибрани во соработка со експерти од областа на извршувањето и јавно достапни до најшироката јавност, со цел пристап до лица и од други земји членки до структурата на траење на постапката на секоја земја членка за споредбени анализи во тој дел.

3.1.2. Фактори за непречено и брзо извршување

66. Во фаза на извршување на одлуките, треба да се овозможи брза и непречена комуникација помеѓу судот, извршителите и странките.

67. Земјите членки треба да обезбедат правна рамка која спречува непотребно оддолжување на постапката. Земјите членки се охрабруваат за преземање мерки за поедноставување на процесната рамка на извршувањето, со цел автономија на извршителите да одлучуваат за себе, без претходна согласност, за процесни дејствија кои се најадекватни за односниот предмет.

68. Земјите членки треба да обезбедат можност должникот навремено да преземе дејствија за оспорување на извршните дејствија во разумен рок, при тоа спречувајќи од неоправдано оддолжување или прекин на извршната постапка, на пр. кога должникот би обжалил одлука, механизми треба да се обезбедат за да се заштити доверителот.

69. Земјите членки треба да предвидат забрзана и итна извршна постапка во случај одолговлекувањето да предизвикува непоправлива штета (предмети во надлежност на окружни семејни судови, случаи кога должникот го сокрива, исфрла, или го оштетува имотот, итн.)

70. Приоритет треба да се даде на постигнување договор помеѓу странките со цел координирање на временските рамки за извршување. Доколку странките се согласни со одредена временска рамка за извршување, надвор од рамките на регулативите на земјите членки, важи правното дејство на таквите договори.

71. Наводите на должникот за противправно постапување на извршителот, не треба да го спречуваат или оддолжат извршувањето освен доколку нема интервенција на судот. Поплаките против извршителот се истражуваат симултано со извршната постапка.

3.2. Известување за извршната постапка

3.2.1. Известување за секое извршно дејствие

72. Должникот треба да биде информиран за степенот на неговата одговорност додека трае извршната постапка.

3.2.2. Известување за завршување на извршната постапка

73. По задоволување на интересите на доверителот, истата информација треба да се проследи до должникот. Земјите членки се охрабруваат да воспостават јасни правила за известување за текот на постапката (во тек, завршена), (на пр. по пат на јавни книги каде што резултатот на извршните дејствија против индивидуални должници е забележан).

3.2.3. Европски стандарди за известување

74. Земјите членки строго се охрабруваат да изработат заедно Европски стандарди за квалитет во поглед на информирањето на странките и општата јавност за извршувањето.

III НАДЗОР, КОНТРОЛА И ДИСЦИПЛИНСКИ ПОСТАПКИ

1. Контрола на квалитетот на извршните постапки

75. За контрола на квалитетот на извршната постапка, секоја земја членка треба да воспостави Европски стандарди за квалитет /критериуми за годишно оценување, детален и независен систем на проценка и теренски надзор по случаен избор, на ефикасноста на извршувањето. Во овие стандарди спаѓаат:

- а) Јасна правна рамка на извршувањето воспоставувајќи права и обврски за странките и трети лица.

б) Брзо, ефективно и разумно чинење на трошоците за извршување.

в) Почитување на сите човекови права (човечкото достоинство, но без лишување на должникот од минимум стандарди за издржување и опстанок без влијание на непропорционалноста со правата на трети лица, итн.).

г) Усогласеност со дефинираните процедури и методи (достапност до правни лекови кои можат да се поднесат до судот во смисла на член 6 од ЕКЧП).

д) Процеси кои треба да се документираат.

ѓ) Форма и содржина на документи кои треба да се стандардизираат.

е) Прибирање на податоци и воспоставување на национален статистички систем, со земање предвид, доколку е можно, на шемата за евалуација на СЕРЕЈ и клучните податоци од правосудството дефинирани од страна на СЕРЕЈ.

ж) Надлежности на извршителите

з) Вршење на должноста на извршителите

с) Постапката, на годишно ниво :

- Број на предмети во тек
- Број на пристигнати предмети
- Број на извршени предмети
- Стапка на расчистување на предметите
- Времето потребно за комплетирање на извршувањето
- Стапка на успешност (наплата на долг, успешни деложации, забележителни наплатени износи, итн.)

- Услуги стекнати за време на извршувањето
- Настанати трошоци од извршување и нивно надоместување
- Број на приговори и правни лекови во врска со бројот на решени предмети.

76. Податоците за вршење на работата треба да се засновани на репрезентативни примероци и да се објават.

77. Овие критериуми за оцена може да се уредат на Европско ниво, со цел зајакнување на довербата помеѓу земјите членки, особено ако се има предвид зголемениот број на меѓународни предмети на извршување.⁷

2. Надзор и контрола на извршните дејствија и активности

78. Институциите надлежни за надзор и/или контрола на извршителите имаат важна улога во гарантирање на квалитетот на услугите на извршителите. Земјите членки обезбедуваат следење и оцена на извршните дејствија и активности на тековна основа. Оваа оцена се врши од страна на надворешно тело за институциите /институтите кои се надлежни за извршување(на пр. професионално тело). Институциите на земјите членки треба прецизно да ги утврдат контролните процедури кои ќе се вршат за време на надзорот.

79. Земјите членки се грижат процесот на следење на активностите на извршителите да не влијае на непричестоноста во извршувањето.

3. Дисциплински постапки и санкции

80. Повреда на правото, регулативата или правилата и етиката сторени од страна на извршителите, дури и надвор од рамките на нивните професионални активности, треба да доведат до дисциплинска постапка против нив, без нужно доведување до граѓански или кривични санкции.

⁷ Советот на Европа, во соработка со Европската унија може да помогне и во овој дел.

81. Дисциплинските постапки ги спроведуваат независни институции. Земјите членки треба да земат предвид воведување на систем за претходно филтрирање на предметите кои се дел од тактика за одолговлекување.

82. Потребно е изработка на детална листа на санкции, со воспоставена скала на дисциплински мерки согласно сериозноста на повредата. Разрешување треба да се разгледа само доколку станува збор за најтешки повреди (принципот на пропорционалност помеѓу повредата и санкцијата секогаш треба да е запазена).

Толкување на одделни поими

За целите на ова Упатство, следните поими/изрази го имаат следново значење:

Извршување: Ефектуирање, стапување на сила на судските одлуки, како и на и други судски и извршни наслови во согласност со закон, при што се принудува должникот да стори нешто, да се воздржи од сторување или да го плати пресудениот износ. (извор: Препорака Рес(2003)17 за извршување на Комитетот на министри до земјите членки).

Доверител/Барател/Тужител: Странка која бара извршување. Во граѓанските предмети, странката е најчесто доверителот, меѓутоа не секогаш се работи за синоними на термините доверител и барател, со оглед на тоа што извршувањето може претставува и обврска за сторување или воздржување од сторување.

Јасни и недвосмислени трошоци на извршување: Трошоците на извршување треба да бидат уредени на едноставен, јасен и недвосмислен начин.

Контрола на активности и дејствија: подразбира, почитување на законот при вршење на извршните дејства од страна на извршителот. Контролата се врши *a priori* (пред делувањето на извршителот) или *a posteriori* (по делувањето на извршителот) од страна на “дисциплинската” институција. (види надзор на дејствијата).

Должник/тужена страна: Странка против која се бара извршувањето (извор: Препорака Рес (2003) 17 за извршување на Комитетот

на министри до земјите членки). Во граѓанските предмети, тужена страна е најчесто должникот, но не секогаш се работи за синоними.

Извршител: Лице именувано од државата за преземање на извршните дејствија (извор: Препорака Rec(2003)17 за извршување на Комитетот на министри до земјите членки).

Извршен предмет: За да се изврши одреден предмет, претходи дејствие преку кое доверителот го потврдил/утврдил своето право. (во граѓански предмет).

Трошоци на извршувањето: Трошоците на извршувањето се составени од трошоци за администрирање и преземање на извршните дејствија и награда за реализирање на извршната исправа кои ги сноси должникот и му ги плаќа како надоместок на извршителот (Види надоместоци за извршување и надоместоци за награда за извршување).

Услуги на извршувањето: Сите професии кои вршат извршување на извршни исправи.

Временска рамка за извршување: Теоретски, времетраењето на дејствието или чекањето да започне и заврши процесот на извршување. Во пракса, претставува вкупно времетраење на сите извршни дејствија преземени од страна на извршителот со цел извршување на исправата.

Флексибилност на извршувањето: Природата на системот на извршување која овозможува на извршителот да избере процесна рамка која е најадекватна на особеноста на предметот. Флексибилноста е поврзана со автономијата на извршителот (види непречено извршување).

Предвидливи временски рокови: Теоретски, времето за кое корисникот е информиран за завршување на извршната постапка. Во пракса, времето е условено од времето за завршување на следното извршно дејствие.

Надоместок на награда: Вкупниот износ кој го плаќа доверителот на извршителот во случај на успешна реализација. Согласно разли-

чни регулативи, надоместокот може да е предмет на преговори, уредени однапред или забранети (види трошоци за извршување)

Предвидливост на трошоците на извршувањето: Теоретски, трошоците за кои корисникот е информиран од страна на извршителот, најчесто вкупниот износ на трошоци за целата постапка. Во пракса, предвидливоста е одредена согласно трошоците потребни за следното извршно дејствие. Предвидливоста на трошоците не е исто што и транспарентноста на истите.

Квалитет(норми или стандарди) :Кванитативни и квалитативни критериуми кои овозможуваат идентификување на минимум критериуми за успешно извршување.

Релевантност на преземено дејствие: претставува процена на адекватноста на почеток на извршната постапка. Различно се проценува од страна и на доверителот и на извршителот. Индикатор е за предвидливост на трошоците.

Странки и учесници: лица директно вклучени во постапката.

Непречено извршување: Извршување во разумен рок без административни забрани или неоправдани период на неактивност; овој концепт е базиран не само на промпноста на преземените акции, туку и на различни дејствија. Флексибилноста на дејствијата е фактор за непречено извршување.

Надзор на дејствија: претставува процес во кој што институција ја следи работата на извршителот во делот на работните методи (отсуство на љубезност, проблеми, итн); тоа е поедноставена контрола која не подразбира испитување на поплака или приговор, туку целта е да гарантира фер работа на правосудната управа. (види контрола на дејствијата).

Трета страна: ниту должник, ниту доверител.

Транспарентност во извршувањето: Информациите за трошоците за извршувањето треба да се лесно достапни. Транспарентноста е индикатор за релевантноста на преземеното дејствие и не треба да се доведува во корелација со предвидливоста.

СОВЕТ НА ЕВРОПА
КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

**ПРЕПОРАКА REC(2006)2
НА КОМИТЕТОТ НА МИНИСТРИ ДО ЗЕМЈИТЕ ЧЛЕНКИ
ЗА ПРАВИЛАТА ВО ЗАТВОРИТЕ ВО ЕВРОПА¹**

**(Усвоена од Комитетот на министри на 11 јануари 2006 г.
на 952-от состанок на претставниците на министрите)**

¹ Во времето кога оваа Препорака беше усвоена, и врз основа на Членот 10.2с од Деловникот за состаноците на Претставниците на министрите, претставникот на Данска го задржа правото на неговата влада да се придржува кон Правилото 43, став 2, од Прилогот на оваа Препорака, поради мислење, на таа влада, дека условот за секојдневна посета на затвореник задржан во самица, од страна на медицински кадар, подига сериозна етичка загриженост околу улогата на ваквиот кадар, за ефективното прогласување на такви затвореници за способни за нивно натамошно задржување во самица.

Комитетот на министри, според Член 15b од Статутот на Советот на Европа,

Земајќи ја предвид Европската Конвенција за човекови права и судската пракса на Европскиот суд за човекови права;

Земајќи ја, исто така, предвид работата на Европскиот Комитет за спречување на мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување, а особено неговите стандарди кои ги постави во своите општи извештаи;

Повторувајќи, дека никој нема да биде лишен од слободата, освен како крајна мерка, и во согласност со постапка пропишана со закон;

Истакнувајќи дека извршувањето затворски казни и постапувањето со затвореници, изискува водење грижа за условите за безбедност, сигурност и дисциплина, при што, исто така, ќе се обезбеди постојно услови во затворите, кои нема да го повредуваат човековото достоинство, и кои ќе им понудат на затворениците значајни работни активности и програми за третман, подготвувајќи ги, на таков начин, за нивно реинтегрирање во општеството;

Сметајќи дека е важно земјите членки на Советот на Европа да продолжат да ги ажурираат и да се придржуваат кон начелата на своите казнено-поправни политики;

Сметајќи, исто така, дека придржувањето кон заедничките начела ќе ја унапреди меѓународната соработка, во ова поле;

Забележувајќи ги значителните социјални промени кои влијаеја врз битниот развој на настаните во казнената политика на Европа, во текот на последните две декади;

Уважувајќи ги, уште еднаш, стандардите кои се содржат во препораките на Комитетот на министри на Советот на Европа, поврзани со посебните аспекти на казнено-поправните политики и пракса, а особено Препораката Бр. R (89) 12 за образование во затворите, Бр. R (93) 6 во врска со затворските и криминолошките аспекти за контрола на преносливи болести, вклучително и СИДА, како и со нив поврзани здравствени проблеми во затворите, Бр. R (97) 12 за кадар кој се занимава со спроведување санкции и мерки, Бр. R (98) 7

во врска со етичките и организациските аспекти на здравствената заштита во затворите, Бр. R (99) 22 во врска со прекумерниот број затвореници во затворите, како и зголемувањето на затворската популација, Rec(2003)22 за условно ослободување (помилување), и Rec(2003)23 за управувањето со доживотни затвореници и затвореници со долгорчни казни;

Земајќи ги предвид Стандардните минимални правила за постапување со затвореници на Обединетите нации;

Сметајќи дека Препораката Бр. R (87) 3 на Комитетот на министри за правилата во затворите во Европа мора значително да се измени или да се ажурира, со цел да ги отслика промените во казнената политика, осудителната пракса, како и целокупното управување со затворите во Европа,

Им препорачува на владите на земјите членки:

- во своите законодавства, да се водат според политиките и праксата кои произлегуваат од правилата, содржани во прилогот на оваа препорака, која ја заменува Препораката Бр. R (87) 3 на Комитетот на министри за правилата во затворите во Европа;
- да обезбедат сигурност дека оваа препорака и коментарите на текстот, дадени во прилог на неа, ќе се преведат и ќе се дистрибуираат што е можно пошироко, а посебно ќе им се дистрибуираат на судските органи, кадарот кој работи во затворите и, поединечно, на затворениците.

ПРИЛОГ НА ПРЕПОРАКАТАРЕС(2006)2

Дел I

Основни начела

1. Со сите лица кои се лишени од својата слобода ќе се постапува преку почитување на нивните човекови права.
2. Лицата кои се лишени од слобода ги задржуваат сите права, кои не им се законски одземени, по пат на одлука со која се осудуваат или се задржуваат во притвор.
3. Ограничувањата кои ќе се употребат врз лица кои се лишени од својата слобода, ќе бидат минимален по обем и пропорционални на легитимната цел заради која, таквите ограничувања се изречени.
4. Условите во затворите, со кои се повредуваат човековите права на затворениците, не може да бидат оправдани поради недостаток на ресурси.
5. Животот во затворите, што е можно повеќе, ќе ги доближува позитивните аспекти на животот во заедницата.
6. Сите форми на задржување ќе се спроведуваат на начин на кој ќе се олесни реинтеграцијата во слободното општество на лица кои биле лишени од слобода.
7. Соработката со надворешни социјални служби и, што е можно повеќе, вклученоста на граѓанското општество во животот во затворите, ќе се охрабрува.
8. Лицата кој работат во затворите вршат важна јавна служба, затоа нивното вработување, нивната обука и нивните услови за работа ќе им овозможуваат одржување високи стандарди во текот на нивната грижа за затворениците.
9. Сите затвори ќе подлежат на редовна инспекција од страна на владите и од страна на независни набљудувачи.

Опфат и примена

10.1 Правилата за затворите во Европа важат за лица кои се задржани во притвор од страна на судски орган, или пак за лица кои се лишени од својата слобода откако биле осудени.

10.2 Начелно, лицата кои се задржани во притвор од страна на судски орган и лицата кои се лишени од својата слобода откако биле осудени, треба да бидат задржани само во затвори, т.е., во институции кои се резервирани за задржани лица од овие две категории.

10.3 Правилата исто така важат за лица:

а. кои може да бидат задржани во затвор, поради која било друга причина; или

б. кои се задржани во притвор од страна на судски орган или се лишени од својата слобода откако биле осудени и кои може да бидат задржани на други места, поради каква и да било причина.

10.4 Сите лица кои се задржани во затвор или пак кои се задржани на начин одреден во став 10.3.б се сметаат за затвореници, за потребите на овие правила.

11.1 Деца под 18 годишна возраст не треба да бидат задржани во затвор за возрастни, туку во установа која е посебно наменета за тоа.

11.2 И покрај тоа, ако, по исклучок, деца се задржат во таков затвор, ќе постојат специјални правила кои го земаат предвид нивниот статус и нивните потреби.

12.1 Лица кои боледуваат од ментална болест и чија состојба на ментално здравје не соодветствува со нивно задржување во затвор, треба да се задржуваат во установа која е посебно наменета за тоа.

12.2 И покрај тоа, ако по исклучок, такви лица се задржат во затвор, ќе постојат специјални правила кои го земаат предвид нивниот статус и нивните потреби.

13. Овие правила ќе се применуваат непристрасно и без дискриминација заснована на полот, расата, бојата на кожата, јазикот, религијата, политичкото или друго мислење, националното или

социјално потекло, припадност кон одредено национално малцинство, имотен статус, место на раѓање или друг статус.

Дел II

Услови за затворање

Прием

14. Ниту едно лице нема да биде примено или нема да се задржи во затвор како затвореник без важечка наредба за упатување во затвор, во согласност со националното законодавство.

15.1 Во рамките на приемот во затвор, следниве детали ќе бидат веднаш запишани, за секој затвореник:

- a. информации за идентитетот на затвореникот;
- б. причините за упатување на издржување казна и органот надлежен за тоа;
- в. денот и часот на прием;
- г. список на инвентарот на лична сопственост на затвореникот, кој ќе се чува на сигурно, во согласност со правилото 31;
- д. сите видливи повреди на телото или жалби за секакво, претходно лошо постапување со затвореникот; и
- ѓ. според условите за доверливост на здравствените информации, сите информации за здравјето на затвореникот, кои се важни за физичката и менталната добросостојба на затвореникот или другите лица.

15.2 Во рамките на приемот во затвор, на сите затвореници ќе им бидат дадени информации во согласност со Правило 30.

15.3 Веднаш по приемот, ќе биде издадено известување за задржувањето на затвореникот, во согласност со Правило 24.9.

16. Што е можно поскоро, по приемот:

- а. информациите во врска со здравјето на затвореникот, во времето на неговиот прим, ќе бидат дополнети преку медицински преглед во согласност со Правило 42;
- б. соодветното ниво на деталност на прегледот на затвореникот ќе биде утврдено според Правило 51;
- в. заканата по безбедноста која ја претставува затвореникот ќе се одредува во согласност со Правило 52;
- г. сите достапни информации за социјалната состојба на затвореникот ќе бидат проценети со цел да се постапи во врска со непосредните лични и социјални потреби на затвореникот; и
- д. во случај на осудени затвореници, ќе бидат преземени неопходните чекори за спроведување на програми во согласност со Дел VIII од овие правила.

Распределување и сместување

17.1 Затворениците ќе бидат распределени во затвори кои се наоѓаат што е можно поблизу до нивните домови или места на социјална рехабилитација.

17.2 Распределувањето, исто така, ќе ги земе предвид и условите на продолжената кривична истрага, безбедноста и сигурноста, како и потребата да се обезбедат соодветни режими за сите затвореници.

17.3 Затворениците, што е можно повеќе, ќе бидат консултирани околу нивното првично распределување, како и секое натамошно преместување од еден во друг затвор.

18.1 Во рамките на сместувањето кое им се обезбедува на затворениците, а особени во сите места за спиење, ќе се почитува човековото достоинство и, во што е можно поголем степен, приватноста на затворениците, а местата за сместување ќе ги исполнуваат здравствените и хигиенските стандарди, при што ќе се преземе соодветна грижа околу климатските услови во затворите, особено во врска со просторот на катовите, волуменот на кислород, осветлувањето, греењето и вентилацијата.

18.2 Во сите згради во кои затворениците мораат да живеат, работат и да се собираат:

а. прозорците ќе бидат доволно големи за да им се овозможи на затворениците, во нормални услови, да читаат или работат на природно светло, а истите ќе овозможуваат влегување на свеж воздух, освен во случаи кога постои соодветен систем за греење и разладување на просториите;

б. вештачкото светло ќе ги задоволува признатите технички стандарди; и

в. ќе постои систем за тревога за да им се овозможи на затворениците, неодложно, да стапат во контакт со вработените во затворот.

18.3 посебни минимални услови во врска со работите одредени во став 1 и став 2 ќе бидат одредени во националното законодавство.

18.4 Националното законодавство ќе обезбеди такви механизми со цел да обезбеди минималните услови, да не се прекршуваат, преку прекумерен број затвореници во затворите.

18.5 Затворениците, во нормални услови, ќе бидат сместувани, во текот на ноќта, во посебни ќелии, освен ако тие самите претпочитаат да го делат ноќното сместување со друг затвореник.

18.6 Сместувањето ќе се дели со друг затвореник само ако е соодветно направено за ваква цел, и таквото сместување ќе биде окупирани од затвореници кои се соодветни за меѓусебно здружување.

18.7 На затворениците ќе им биде дозволен избор, во најголема можна мера, пред да биде побарано од нив да го делат ноќното сместување со други затвореници.

18.8 При решавањето дали затворениците да бидат сместени во посебни затвори, или пак во посебни делови од одреден затвор, ќе се води соодветна грижа за потребата да се задржуваат:

а. неосудените затвореници одделно од осудените затвореници;

б. машките затвореници одделно од женските; и

в. младите полнолетни затвореници одделно од постарите затвореници.

18.9 Може да се направи исклучок од условот за одделно задржување во смисла на став 8, со цел да им се овозможи на затворениците заедно да учествуваат во организирани активности, но таквите групи секогаш ќе бидат одвојувани во текот на ноќта, освен ако не дадат согласност да бидат задржувани заедно, и ако затворските управи просудат дека тоа е во најдобар интерес за сите засегнати затвореници.

18.10 Сместувањето на сите затвореници ќе биде во услови каде постои најнерестриктивен режим, кој е соодветен за спречување на ризикот од нивно бегство или самоповреда, или пак нанесување повреда на други лица.

Хигиена

19.1 Сите делови на сите затвори ќе се одржуваат на соодветен начин и во секое време ќе бидат чисти.

19.2 Кога затвореници се примаат во затвор, ќелиите или другите простории за сместување каде тие се распределени, ќе бидат чисти.

19.3 Санитарните простории ќе им бидат лесно достапни на затворениците, а истите ќе бидат хигиенски и ќе ја почитуваат приватноста на затворениците.

19.4 Соодветни простории ќе бидат достапни за секој затвореник да може да се искапе или да се истушира, на температура која прилега на годишното време, по можност секој ден, а најмалку два пати во неделата (или повеќе пати, ако тоа е потребно), а сè во интерес на општата хигиена.

19.5 Затворениците ќе ги одржуваат своите лични, соблекувални и ноќни простории чисти и уредни.

19.6 Затворските управи ќе им обезбедат на затворениците средства за горенаведеното, вклучително и прибор за лична хигиена, како и општи средства и материјали за чистење.

19.7 Посебни услови ќе се обезбедуваат за санитарните потреби на жените.

Облека и постелнина

20.1 Затворениците кои самите немаат соодветна облека ќе им се обезбеди облека која е соодветна на годишното време.

20.2 Таквата облека нема да биде понижувачка или срамна.

20.3 Целата облека ќе се одржува во добра состојба и ќе се замени по потреба.

20.4 Затворениците кои ќе обезбедат дозвола да излезат надвор од затворот нема да бидат условувани да носат облека која ги идентификува како затвореници.

21. На секој затвореник ќе му биде обезбеден посебен кревет и посебна соодветна постелнина, која ќе се одржува во најдобар ред и ќе се менува доволно често за да се обезбеди нејзина чистота.

Исхрана

22.1 На затворениците ќе им се обезбедуваат хранливи оброци кои ќе ја земаат предвид нивната возраст, физичка состојба, религија, култура и природата на нивната работа.

22.2 Условите за хранливи оброци, вклучително и минималното ниво на енергија и протеини во таквите оброци ќе бидат пропишани во националното законодавство.

22.3 Храната ќе се подготвува и ќе се послужува на хигиенски начин.

22.4 Ќе постојат три оброци на ден, и ќе постои разумен период меѓу нивното послужување.

22.5 На затворениците ќе им биде достапна чиста вода за пиење, во секое време.

22.6 Здравственото лице или квалификуваната медицинска сестра ќе наложат промена на начинот на исхрана за одделни затвореници, кога тоа е неопходно поради здравствени причини.

Правен совет

23.1 Сите затвореници имаат право да добијат правен совет, а вработените во затворот ќе им обезбедат разумни услови за добивање пристап до таков совет.

23.2 Затворениците можат да се консултираат со правен советник, по сопствен избор, за сите видови правни работи, а трошоците околу ова ќе бидат покриени од нивна страна.

23.3 На места каде постојат признати механизми за добивање бесплатна правна помош, одговорните во затворот ќе им ја соопштат таквата можност на сите затвореници.

23.4 Консултациите и другите комуникации, вклучително и писмените комуникации за правните работи кои се разговараат меѓу затворениците и нивните правни советници, ќе бидат доверливи.

23.5 Во исклучителни околности, судски орган може да дозволи ограничување на таквата доверливост со цел да се спречи вршење сериозни кривични дела или поголеми нарушувања на безбедноста и сигурноста во затворот.

23.6 Затворениците ќе им бидат достапни, или пак ќе им биде дозволено да поседуваат, документи во врска со нивните правни постапки.

Контакт со надворешниот свет

24.1 На затворениците ќе им биде дозволено да комуницираат, што е можно почесто, преку писма, телефон или други форми на комуникација, со нивните семејства, со други лица и со претставници на надворешни организации, како и да бидат посетувани од такви лица.

24.2 Комуникацијата и посетите може да бидат предмет на ограничување и следење, неопходно за продолжителната кривична истрага, одржување на добриот ред, безбедноста и сигурноста, спречување на вршење кривични дела и заштита на жртвите на криминал, меѓутоа без оглед на ова, при таквите ограничувања, вклучително и посебните ограничувања наложени од страна на судски орган, ќе биде дозволено минималното прифатливо ниво на контакт.

24.3 Националното законодавство ќе ги одредува националните и меѓународните органи и претставници со кои комуникацијата на затворениците нема да биде ограничена.

24.4 Аранжманите за вршење посети ќе бидат така поставени, за да им овозможат на затворениците да ги одржуваат и да ги развиваат семејните односи, на што е можно понормален начин.

24.5 Вработените во затворите ќе им помагаат на затворениците да одржуваат соодветен контакт со надворешниот свет и ќе им обезбедуваат соодветно ниво на социјална поддршка за да го постигнат тоа.

24.6 Секоја добиена информации за смрт или сериозна болест на секој близок роднина на затвореник веднаш ќе му биде пренесена на затвореникот.

24.7 Секој пат кога условите дозволуваат, затвореникот треба да му биде дозволен излез од затворот, или со придружба, или сам, со цел да посети болен роднина, да присуствува на погреб или пак поради други хуманитарни причини.

24.8 На затворениците ќе им биде дозволено, веднаш да ги информираат своите семејства за нивното притворање или преместување во друга институција, како и за секоја друга сериозна болест од која заболеле, или повреда која ја здобиле.

24.9 Во рамките на приемот на затвореникот во затворот, смрт или сериозна болест на затвореникот, или пак сериозна повреда на затвореникот, или пак преместување на затвореникот во болница, затворската управа веднаш ќе го информира за тоа, брачниот другар или партнерот на затвореникот, или ако затвореникот нема ниту брачен другар, ниту партнер, најблискиот роднина, или пак друго лице, кое претходно било одредено од страна на затвореникот, освен ако затвореникот побарал од затворската управа да не го сторат тоа.

24.10 На затворениците ќе им биде дозволено редовно да се информираат за јавните работи, преку претплатување и читање весници, периодични публикации и други публикации, и преку

слушање радио и гледање телевизиски преноси, освен ако не постои посебна забрана, за индивидуални случаи, која е во траење од одреден период, изречена од страна на судски орган.

24.11 Затворските управи ќе обезбедат сигурност дека затворениците можат да земат учество во избори, референдуми и други аспекти на јавен живот, до онаа мера до која нивото право да го прават тоа, не е ограничено со националните закони.

24.12 На затворениците ќе им биде дозволено да комуницираат со медиумите, освен во случаи кога постојат убедливи причини тоа да им биде забрането, поради одржување на безбедноста и сигурноста, или пак поради јавниот интерес, или поради заштита на интегритетот на жртвите, другите затвореници и вработените во затворот.

Затворски режим

25.1 Режимот кој им се обезбедува на сите затвореници ќе нуди урамнотежена програма на активности.

25.2 Режимот ќе им овозможува на сите затвореници да поминуваат време надвор од своите ќелии, онолку часа на ден, колку што е потребно за одржување соодветно ниво на човекова и социјална интеракција.

25.3 Таквиот режим исто така ќе им ги удоволува и социјалните потреби на затворениците.

25.4 Посебно внимание ќе се обрнува на потребите на оние затвореници кои имаат преживеано физичка, ментална или сексуална злоупотреба.

Работа

26.1 Работата во затворите ќе смета за позитивен елемент на затворскиот режим и никогаш нема да се користи како казна.

26.2 Затворската управа ќе се стреми да обезбеди доволно работа која е корисна по својата природа.

26.3 Обезбедената работа ќе биде таква, што е можно повеќе да ја одржува или да ја зголемува можноста за заработувачка на затвореникот, по неговото ослободување.

26.4 Во согласност со Правилото 13 нема да постои дискриминација заснована на родот на затвореникот, во врска со видот на обезбедена работа.

26.5 Онаа работа која вклучува и стручна обука ќе им се обезбедува на затвореници кои можат да уживаат во придобивките од таквата работа, особено на младите затвореници.

26.6 Затворениците можат да го избираат видот на вработување во кој сакаат да земат учество, врз основа на ограничувањата и достапноста на различните видови вработувања, достапноста на соодветна стручна обука, како и условите за одржување на редот и дисциплината.

26.7 Организацијата и методите на работа во институциите ќе наликуваат, што е можно повеќе, на оние при вршење слична работа во заедницата, со цел подготовка на затворениците на оние услови кои важат во нормалниот работен живот.

26.8 Иако работењето за финансиска добивка преку вршење различни дејности во институциите, може да биде вредно за подигање на стандардите и подобрување на квалитетот и важноста при добивање обука, интересите на затворениците не треба да бидат условени само од овие причини.

26.9 Самата затворската управа ќе им обезбедува работа на затворениците, или пак таа ќе соработува со приватни кооперанти, во и надвор од затворот, кои ќе им обезбедат работа на затворениците.

26.10 Ќе постои правична компензација за работата на затворениците, на сите нивоа на нивното работење.

26.11 На затворениците ќе им биде дозволено, да трошат, најмалку дел од својата заработувачка, на одобрени артикли за лична употреба и да распределуваат дел од таквата заработувачка на своите семејства.

26.12 Затворениците може да се охрабруваат да штедат дел од својата заработувачка, која ќе им биде предадена на денот на осло-

бодувањето, или пак ќе биде искористена за други одобрени потреби.

26.13 На затворениците ќе им бидат обезбедени соодветни механизми за заштита на нивното здравје и сигурност, а таквите механизми нема да бидат помалку ригорозни од оние кои важат за работниците надвор од затворот.

26.14 Ќе се обезбедат средства за оштета на затвореници од повреди на нивното работното место, вклучително и болести стекнати на таквото работно место, според услови кои нема да бидат помалку прифатливи од оние кои важат, според националните закони, за работниците надвор од затворите.

26.15 Максималниот број дневни и неделни работни часови на затворениците ќе бидат фиксни и во согласност со локалните правила или обичаи, кои го уредуваат вработувањето на слободните работници.

26.16 Затворениците ќе имаат барем еден ден одмор, неделно, и ќе имаат доволно време за лично образование и други активности.

26.17 Затворениците кои работат, ќе бидат вклучени, што е можно повеќе, во националните системи за социјална заштита.

Вежби и рекреација

27.1 На секој затвореник ќе му биде дадена можност, барем еден час на ден, да вежба на отворено, ако тоа го дозволуваат временските услови.

27.2 Кога временските услови се неповолни, ќе се обезбедат алтернативни мерки да им се дозволи на затворениците да вежбаат.

27.3 Соодветно организирани активности за унапредување на физичката форма и обезбедување соодветни можности за вежби и рекреација на затворениците, ќе претставуваат составен дел од затворскиот режим.

27.4 Затворската управа ќе го олесни спроведувањето на вакви активности преку обезбедување соодветни инсталации и опрема.

27.5 Затворската управа ќе организира специјални активности за оние затвореници кои имаат потреба од тоа.

27.6 Можностите за рекреација, кои вклучуваат спортови, игри, културни настани, хоби и други слободни активности, ќе бидат достапни, што е можно повеќе, а на затворениците ќе им биде дозволено да ги организираат.

27.7 На затворениците ќе им биде дозволено да се дружат едни со други, во текот на вежбите, со цел да земат учество во рекреативните активности.

Образование

28.1 Секој затвор ќе се погрижи да им се обезбеди на затворениците пристап кон образовни програми, кои ќе бидат што е можно посеопфатни и кои ќе им ги задоволуваат индивидуалните потреби на затворениците и кои, во исто време, ќе ги земаат предвид нивните стремежи.

28.2 Приоритет ќе им се дава на оние затвореници кои имаат потреба од описменување или учење броеви и оние кои немаат основно или стручно образование.

28.3 Посебно внимание ќе се обрне на образованието на млади затвореници и оние со посебни потреби.

28.4 Образованието нема да има помал статус од вршењето работа во рамките на затворскиот режим, а затворениците нема да бидат ставени во финансиска или друга подреденост, со тоа што зеле учество во образование.

28.5 Секоја институција ќе поседува своја библиотека за користење од страна на затворениците, која ќе биде соодветно снабдена со широк спектар, како на рекреативни, така и на образовни материјали, книги и други медиуми.

28.6 Секој пат кога ќе постои можност за тоа, затворската библиотека ќе се организира во соработка со библиотечните служби на заедницата.

28.7 До оној степен до кој тоа е можно, образованието на затворениците:

а. ќе биде интегрирано во системот за образование и стручно усовршување на земјата, за затворениците да можат да продолжат со своето образование и стручна подготовка без тешкотии, по нивното ослободување; и

б. ќе се спроведува, под покровителство на надворешните образовни институции.

Слобода на мислење, свест и религија

29.1 Слободата на мислење, свест и религија на затворениците ќе се почитува.

29.2 Затворскиот режим ќе биде така организиран, да им овозможи на затворениците да ја практикуваат својата религија, да ги следат своите убедувања, да учествуваат во служби или состаноци предводени од одобрени претставници на таквата религија или убедувања, што е можно повеќе, да бидат посетувани во услови на приватност од такви претставници на нивната религија и убедувања и да поседуваат книги или литература поврзана со нивната религија или убедувања.

29.3 Затворениците не можат да бидат натерани да практикуваат религија или убедување, да присуствуваат на религиозна служба или состанок, да земат учество во религиозни обреди или пак да прифатат посета од претставник на која и да било религија или убедување.

Информирање

30.1 Во рамките на приемот, и онолку често колку што е потребно, сите затвореници ќе бидат информирани во писмена форма и усно, на јазик кој го разбираат, за правилата кои ја уредуваат затворската дисциплина, како и за нивните права и должности во затворот.

30.2 На затворениците ќе им биде дозволено да чуваат кај себе, писмена верзија од информации кои им се дадени.

30.3 Затворениците ќе бидат информирани за сите правни постапки во кои тие се вклучени и, ако им е изречена осудителна пре-

суда, времето на издржување на затворската казна и можностите за предвремено ослободување.

Сопственост на затворениците

31.1 Целата сопственост која на затворениците не им е дозволено да ја задржат, според правилата со кои се уредува затворот, ќе се чуваат на сигурно место при приемот на затвореникот во институцијата.

31.2 Затвореник чија сопственост е одземена за чување на сигурно место, ќе потпише список на инвентарот на таквата негова сопственост.

31.3 Ќе се преземаат чекори со кои, таквата сопственост, ќе се чува во добра состојба.

31.4 Ако се одлучи дека е потребно таквата сопственост да биде уништена, таквата постапка ќе биде документирана, а затвореникот ќе биде информиран во врска со тоа.

31.5 Затворениците, во согласност со условите за хигиена, ред и безбедност, ќе имаат право да купуваат или на друг начин да обезбедуваат добра, вклучително храна и пијалаци, за нивна лична употреба, по цени кои не се несоодветно повисоки од оние во слободното општество.

31.6 Ако затвореник донесе со себе какви и да било лекови, здравственото лице ќе одлучи како тие да се искористат.

31.7 Во случаи кога на затвореници им е дозволено да ја задржат својата сопственост или своите предмети, затворската управа ќе преземе чекори за да им помогне тие да бидат чувани на сигурно место.

Преместување на затвореници

32.1 Во текот на преместувањето на затвореници во или од еден затвор во друг, или на други места, како што е суд или болница, тие ќе бидат изложени пред лицето на јавноста, што е можно помалку, и исто така ќе се преземат соодветни заштитни механизми за да се обезбеди нивна анонимност.

32.2 Превоз на затвореници со превозни средства со несоодветна вентилација или осветлување, или пак такви средства со кои можат затвореници да бидат подвргнати на непотребен физички хендикеп или недостоинствен третман, ќе бидат забранети.

32.3 Превозот на затвореници ќе се врши на трошок и според правилата на јавните органи.

Ослободување на затвореници

33.1 Сите затвореници ќе се ослободуваат, неодложно, кога наредбата за нивно упатување на издржување казна, ќе истече, или кога суд или друг орган ќе нареди нивно ослободување.

33.2 Денот и времето на нивното ослободување ќе бидат документирани.

33.3 Сите затвореници ќе имаат можност да користат такви аранжмани кои ќе им помогнат во нивното враќање во слободното општество, по нивното ослободување.

33.4 Откако затвореник ќе биде ослободен, сите предмети и парични средства кои нему му припаѓаат, кои биле одземени да бидат чувани на сигурно место, ќе му бидат вратени, освен оние парични средства кои биле повлечени или оние предмети кои биле испратени со негово одобрение надвор од институцијата, или пак оние предмети за кои било одлучено дека е потребно да бидат уништени од хигиенски причини.

33.5 Затвореникот ќе потпише потврда за вратената сопственост.

33.6 Кога претходно е одредено времето на ослободување, на затвореникот ќе му биде понуден лекарски преглед, во согласност со Правило 42, што е можно поблиску до времето на неговото ослободување.

33.7 Мора да бидат преземени чекори за да се обезбеди сигурност дека на затворениците, при ослободувањето, и по потреба, ќе им се обезбеди соодветната документација и документи за идентификација, како и помош во изнаоѓање соодветно сместување и работа.

33.8 На ослободените затвореници исто така ќе им се обезбедат непосредни средства за издршка, ќе бидат соодветно облечени во

зависност од годишното време и временските услови, и ќе имаат доволно средства за да пристигнат до своето одредиште.

Жени

34.1 Во прилог на посебните одредби на овие правила, кои се поврзани со женските затвореници, органите ќе посветат посебно внимание на условите на жените, како што се нивните физички, стручни, социјални и психолошки потреби, при донесување одлуки кои влијаат врз аспектите на нивното задржување.

34.2 Ќе се направат посебни напори посебни услуги да им бидат достапни на затвореничките кои имаат потреби кои се одредени во Правилото 25.4.

34.3 На затвореничките ќе им биде дозволено да се породуваат надвор од затворот, но кога дете ќе се роди во затворот, органите ќе обезбедат целосна поддршка и услови.

Задржани деца

35.1 Во исклучителни случаи кога деца под 18 годишна возраст се задржани во затвор за возрасни, надлежните органи ќе обезбедат сигурност дека, во прилог на услугите кои им се достапни на сите затвореници, децата затвореници ќе имаат пристап до социјални, психолошки и образовни услуги, религиозна грижа и програми за рекреација или услуги еквивалентни на овие, кои им се достапни на децата во заедницата.

35.2 Секое дете затвореник кое потпаѓа под правилото на задолжително образование ќе има пристап до такво образование.

35.3 Дополнителна помош ќе им се обезбедува на деца кои се ослободени од затвор.

35.4 Кога деца се задржани во затвор, тие ќе бидат чувани во она одделение од затворот кое е одделено од одделението кое се користи за возрасни, освен во случаи кога се смета дека тоа е против најдобриот интерес за детето.

Новороденчиња

36.1 Новороденчињата можат да останат во затворот со нивниот родител само кога тоа е во најдобар интерес на новороденчето за

кое станува збор. Со новороденчињата нема да се постапува како да се затвореници.

36.2 Кога е дозволено новороденчиња да престојуваат во затвор со нивен родител, ќе се обезбедат посебни услови за постоење на јасли, кои ќе бидат опремени со квалификуван кадар, каде новороденчињата ќе бидат сместени, во времето кога нивните родители се вклучени во активности каде новороденчињата не можат да бидат присутни.

36.3 Посебно сместување ќе биде обезбедено за заштита на благосостојбата на таквите новороденчиња.

Странски државјани

37.1 Оние затвореници кои се странски државјани ќе бидат, неодољно, информирани за нивното право да побараат контакт и правото да им се овозможат разумни услови да комуницираат со дипломатскиот и конзуларниот претставник на нивната држава.

37.2 Оние затвореници кои се државјани на држава која нема дипломатско или конзуларно претставништво во земјата, или оние кои се бегалци или апатриди, ќе им се дозволат слични услови за комуникација со дипломатски претставник на државата која се грижи за нивните интереси или пак националниот или меѓународниот орган чија задача е да им служи на интересите на таквите лица.

37.3 Во интерес на странски државјани во затвори, кои може да имаат посебни потреби, органите на затворите целосно ќе соработуваат со дипломатските или конзуларните претставници кои ги претставуваат тие затвореници.

37.4 На оние затвореници кои се странски државјани ќе им се обезбедат посебни информации за правна помош.

37.5 Оние затвореници кои се странски државјани ќе бидат информирани за нивната можност да побараат извршувањето на нивната казна да биде пренесено во друга земја.

Етнички или јазични малцинства

38.1 Ќе се направат посебни аранжмани да им се излезе во пресрет на потребите на затворениците кои припаѓаат на етничко или јазично малцинство.

38.2 До онаа мера до каде тоа е можно, културните практики на различните групи ќе бидат дозволени да се практикуваат и во затворот.

38.3 Јазичните потреби ќе се задоволуваат преку употреба на преведувачи и преку обезбедување писмен материјал на различните јазици кои се зборуваат во затворот.

Дел III

Здравје

Здравство

39. Затворската управа ќе го чува здравјето на сите затвореници кои се под нејзина грижа.

Организација на здравствената заштита во затворите

40.1 Здравствените услуги во затворите ќе бидат организирани во блиска соработка со општите здравствени услуги на заедницата или на нацијата.

40.2 Здравствената политика во затворите ќе биде интегрирана и компатибилна со националната здравствена политика.

40.3 На затворениците ќе им бидат достапни здравствени услуги кои се достапни во земјата, без дискриминација заснована на нивниот правен статус.

40.4 Здравствените служби во затворите ќе се стремат да ги откриваат и да ги лекуваат физичките или менталните заболувања или недостатоци од кои затворениците можат да боледуваат.

40.5 За таа намена ќе им се даваат сите потребни здравствени, хируршки и психијатриски услуги, вклучително и оние кои се достапни во заедницата.

Кадар за здравствена заштита

41.1 Во секој затвор ќе постојат услуги кои се даваат од најмалку еден квалификуван медицински доктор.

41.2 Ќе се направат такви услови за да се обезбеди, во секое време, квалификуван медицински доктор да биде неодложно достапен, за итни медицински случаи.

41.3 Во затвори каде нема вработено медицински доктор на нео-пределено време, медицински доктор со половина работно време ќе врши редовни посети во тој затвор.

41.4 Во секој затвор ќе има кадар кој ќе биде соодветно обучен за обезбедување здравствена заштита.

41.5 На секој затвореник ќе му бидат достапни услуги од квалификуван стоматолог.

Обврски на медицинскиот доктор.

42.1 Медицинскиот доктор или квалификуваната медицинска сестра, која одговара за својата работа пред таквиот медицински доктор, ќе остварат средба со секој затвореник, што е можно поскоро по неговиот прием во затворот, и ќе изврши преглед врз него, освен ако тоа очигледно не е потребно.

42.2 Медицинскиот доктор или квалификуваната медицинска сестра, која одговара за својата работа пред таквиот медицински доктор, ќе го прегледа затвореникот ако тој тоа го побара, при неговото ослободување, а во други случаи, ќе ги прегледува затворениците секој пат кога тоа е потребно.

42.3 При преглед на затвореник, медицинскиот доктор или квалификуваната медицинска сестра, која за својата работа одговара пред таквиот медицински доктор, ќе обрне посебно внимание на:

а. придржувањето кон вообичаените правила за доверливост на здравствените информации;

б. дијагностицирање на физичките или менталните заболувања и преземање на сите неопходни мерки за лечење на затвореник и за продолжување на постоечки медицински третман;

в. бележење и известување на релевантните органи за какви и да било знаци или индикации дека со затворениците можеби се постапувало со насилство;

г. справување со апстиненцијални кризи предизвикани од користење дроги, лекови или алкохол;

д. откривање секаков вид психолошки стрес или друг вид стрес, кој е предизвикан со фактичката состојба на лишување од слобода на затвореникот;

ѓ. изолирање на затвореници, за кои постои сомневање дека се инфицирани и заразени со заразни состојби, во траење на периодот на инфекцијата, и обезбедување соодветно лекување за нив;

е. обезбедување сигурност дека оние затвореници, кои се носители на ХИВ вирусот, не се изолирани само поради таа причина;

ж. забележување на физичките или менталните недостатоци кои можат да му ја ускратат можноста за повторно социјализирање на затвореникот, по неговото ослободување;

з. утврдување на спремноста на секој од затворениците да работи и да вежба; и

с. правење аранжмани со агенции од заедницата за продолжување на секаков неопходен медицински и психијатриски третман, по ослободувањето, ако затвореникот се согласи на таков аранжман.

43.1 Медицинскиот доктор ќе се грижи за физичкото и менталното здравје на затворениците и ќе ги прима, според условите и според честотата на вршење приеми, според здравствените стандарди во заедницата, сите болни затвореници, сите кои ќе пријават дека се болни или повредени и секој затвореник на кој му се оддава посебно внимание.

43.2 Медицинскиот доктор или квалификуваната медицинска сестра, која за својата работа одговара пред таквиот доктор, ќе обрнат посебно внимание на здравјето на затвореници кои се задржуваат во услови на престој во самица, ќе ги посетува секој ден таквите затвореници, и неодложно ќе им обезбедува медицинска

помош и лекување, на нивно барање, или пак на барање на вработените во затворот.

43.3 Медицинскиот доктор ќе одговара за својата работа пред директорот на затворот, секој пат кога се смета дека физичкото и менталното здравје на затвореникот се става под сериозен ризик со продолжување на затворската казна, или пак од секаква друга состојба од казната затвор, вклучително и при услови на затворање на затвореникот во самица.

44. Медицинскиот доктор или друг надлежен орган, редовно ќе врши инспекција, прибирање информации, и по пат на други средства, ако тоа е соодветно, и ќе го советува директорот за:

- a. квантитетот, квалитетот, подготовката и послужувањето на храна и вода;
- b. хигиената и чистотата на институцијата и на затворениците;
- в. санитарните услови, греењето, осветлувањето и вентилацијата на институцијата; и
- г. погодноста и чистотата на облеката и постелнината на затворениците.

45.1 Директорот ќе ги земе предвид извештаите и советите што ги поднесува медицинскиот доктор или друг надлежен орган, во согласност со Правило 43 и Правило 44 и веднаш ќе преземе чекори за нивно спроведување, ако се согласува со дадените препораки.

45.2 Ако препораките дадени од страна на медицинскиот доктор не спаѓаат во рамките на овластувањата на директорот или пак ако директорот не се согласува со нив, тогаш директорот веднаш ќе го поднесе таквиот совет, даден од медицинскиот доктор, заедно со личен извештај, до повисок орган.

Обезбедување здравствена заштита

46.1 Заболениите затвореници на кои им е потребно специјалистичко лекување ќе се префрлаат во посебни институции или цивилни болници, ако таквото лекување не е достапно во затворот.

46.2 Во случаи кога во затворот постои сопствена болничка служба, таквата служба ќе биде соодветно екипирана за да им обезбеди на затворениците, кои се таму упатени, соодветна грижа и лекување.

Ментално здравје

47.1 Специјализирани затвори или одделенија под медицинска контрола, ќе бидат достапни за набљудување и лекување затвореници кои боледуваат од ментална болест или абнормалност, кои не потпаѓаат исклучиво под одредбите на Правилото 12.

47.2 Здравствената служба во затворите ќе им обезбедува психијатриско лекување на сите затвореници кои имаат потреба од такво лекување, и посебно ќе внимаваат на спречување на самоубиства.

Други прашања

48.1 Затворениците нема да бидат изложени на никакви експерименти без нивна согласност.

48.2 Експерименти кои вклучуваат затвореници, кои може да резултираат во физичка повреда, ментално пореметување или друго оштетување на здравјето на затворениците, ќе бидат забранети.

Дел IV

Добар ред

Општ пристап кон добар ред

49. Добриот ред во затворите ќе се одржува преку земање предвид на условите за безбедноста, сигурноста и дисциплината, а во исто време обезбедувајќи им на затворениците животни услови преку почитување на човековото достоинство, обезбедувајќи им потполна програма на активности во согласност со Правило 25.

50. Врз основа на потребите за воведување добар ред, безбедност и сигурност, на затворениците ќе им биде дозволено да дискутираат по прашања поврзани со општите услови за издржување на затворската казна и истите ќе бидат охрабрувани да комуницираат со органите во затворот во врска со овие прашања.

Безбедност

51.1 Безбедносните мерки кои се применуваат кон одделни затвореници ќе бидат минимално неопходните, со цел да се постигне нивно сигурно чување.

51.2 Безбедноста која се обезбедува преку физички бариери и други технички мерки ќе биде надополнета со динамичка безбедност која се обезбедува од страна на персоналот за тревога, кој ќе ги познава затворениците кои се под нивна контрола.

51.3 Што е можно побрзо, по приемот, врз затворениците ќе биде извршена проценка за да се одреди:

а. ризикот кој можеби тие го претставуваат врз заедницата, ако побегнат од затворот;

б. ризикот за обид за бегство, на самиот затвореник, но и ризикот за бегство преку обезбедена надворешна помош.

51.4 Секој затвореник ќе биде задржан во безбедносни услови кои се соодветни на овие нивоа на ризик.

51.5 Нивото на потребна безбедност ќе се ревидира во редовни периоди во текот на целото време на траењето на казната затвор за затвореникот.

Сигурност

52.1 Што е можно побрзо, по приемот, на затворениците ќе им се помогне за да се одреди дали тие претставуваат ризик врз сигурноста на другите затвореници, вработените во затворот или пак другите лица кои работат во затворот или го посетуваат затворот, или пак дали тие можат да си направат штета самите себеси.

52.2 Ќе постојат постапки за да се обезбеди сигурноста на затворениците, вработените во затворот и сите посетители, и за да се намали, на најниско ниво, ризикот од насилство и други настани кои можат да претставуваат закана за сигурноста во затворот.

52.3 Ќе се направи секој можен напор за да им се овозможи на затворениците да преземат целосна улога во врска со дневните активности за обезбедување сигурност во затворот.

52.4 Ќе биде можно затворениците да контактираат со вработените во затворот во секое време, вклучително и преку ноќ.

52.5 Националните стандарди за безбедност и здравство ќе се почитуваат во затворот.

Посебни мерки на зголемена безбедност или сигурност

53.1 Посебните мерки на зголемена безбедност или сигурност ќе важат во исклучителни околности.

53.2 Ќе постојат јасни постапки кои треба да се следат во случаи кога такви мерки треба да се применат врз кој и да било од затворениците.

53.3 Природата на сите такви мерки, нивното траење и основите врз кои се темели нивната примена, ќе бидат одредени со национален закон.

24.4 За секоја применета мерка ќе се носи одлука од надлежен орган во која ќе се одредува периодот на примена на мерката, за секој случај посебно.

53.5 Секоја одлука за продолжување на одредениот период на траење на мерката ќе биде предмет на обезбедување нова одлука од надлежниот орган.

53.6 Ваквите мерки ќе се применуваат врз поединци, а не врз групи затвореници.

53.7 Секој затвореник врз кого се применуваат такви мерки ќе му се даде право на приговор според условите кои се одредуваат во Правило 70.

Претреси и контроли

54.1 Ќе постојат детални постапки кои треба да се следат од вработените во затворот при претрес на:

- a. сите места каде затворениците живеат, работат и се собираат;
- b. затвореници;
- в. посетители и нивните лични предмети; и
- г. вработените во затворот.

54.2 Ситуациите кога такви претреси се неопходни, како и нивната природа, ќе бидат одредени во национален закон.

54.3 Вработените во затворот ќе бидат обучени да спроведуваат такви претреси, на начин да можат да откријат и да спречат секаков обид за бегство или прикривање на недозволените работи, а во исто време да го почитуваат достоинството на тие кои се претресувани, како и нивните лични предмети.

54.4 Оние лица кои се претресуваат нема да бидат понижени преку постапката за вршење претрес.

54.5 Претресот ќе се врши врз лица од страна на вработени на затворот од ист пол како претресуваниот.

54.6 Нема да се вршат внатрешни физички претреси на телата на затворениците од страна на вработени во затворот.

54.7 Секој интимен преглед поврзан со претрес може да се изврши само од страна на медицинскиот доктор во затворот.

54.8 Затворениците ќе бидат присутни кога се претресуваат нивните лични предмети, освен ако истражните техники или пак потенцијалната закана врз вработените на затворот, не го дозволуваат тоа.

54.9 Обврската за заштита на безбедноста и сигурноста ќе се применува балансирано според приватноста на посетителите.

54.10 Постапките за контрола на професионалните посетители, како што се правни претставници, социјални работници и медицински лица, и сл. ќе се вршат во консултации со нивните професионални органи со цел да се обезбеди рамнотежа меѓу безбедноста и сигурноста, како и правото на доверлив професионален пристап.

Кривични дела

55. Секое наводно кривично дело сторено во затвор ќе биде истражено на ист начин како да се случило во слободното општество и во рамките на него ќе се постапува во согласност со националното законодавство.

Дисциплина и казнување

56.1 Дисциплинските постапки ќе се сметаат за механизми на последен избор.

56.2 Секој пат кога тоа е можно, затворските управи ќе користат механизми за враќање на редот и посредување, за да ги разрешуваат спорите со и меѓу затворениците.

57.1 Само она однесување кое може да претставува закана за добриот ред, безбедноста и сигурноста може да се дефинира како дисциплинско дело.

57.2 Во националното законодавство ќе се одредуваат:

- a. делата или пропустите на затворениците кои конституираат дисциплински дела;
- b. постапките кои мора да се следат при дисциплинските расправи;
- v. видовите и траењето на казните кои може да се изречат;
- z. надлежниот орган за изрекување на таквата казна; и
- d. пристапот кон и надлежноста при жалбената постапка.

58. Сите обвиненија за нарушување на дисциплинските правила од страна затвореник ќе бидат веднаш пријавени кај надлежниот орган, кој неодложно ќе изврши истрага по обвинението.

59. Затворениците обвинети за сторено дисциплинско дело:

- a. ќе бидат веднаш информирани, на јазик кој го разбираат и во детали, за природата на обвинувањата против нив;
- b. ќе имаат доволно време и средства за подготовка на својата одбрана;
- v. ќе им биде дозволено да зборуваат самите во своја одбрана или пак преку својот правен помошник, кога интересите на правдата тоа го налагаат;
- z. ќе им биде дозволено да повикуваат сведоци и да ги испрашуваат или друг да ги испрашува во нивно име; и

д. ќе имаат, цело време, на располагање преведувач, ако не можат да го разберат или да го зборуваат јазикот кој се користи во текот на расправата.

60.1 Секоја казна која ќе се применува по изречена осуда за сторено дисциплинско дело ќе се спроведува во согласност со националното законодавство.

60.2 Тежината на секоја казна ќе биде пропорционална на делото.

60.3 Колективно казнување и телесно казнување, казнување со затворање во темна ќелија, и сите други форми на нечовечно или понижувачко казнување ќе бидат забранети.

60.4 Казнувањето ќе исклучува целосна забрана за контакт со семејството.

60.5 Казната престој во самица ќе се изрекува како казна само во исклучителни случаи и во траење од одреден период време, кое ќе изнесува што е можно пократко.

60.6 Инструменти за врзување на затвореници нема никогаш да се употребуваат како форма на казнување.

61. Затвореник кој е прогласен крив за сторено дисциплинско дело ќе може да се жали на пресудата до надлежен и независен повисок орган.

62. Ниту еден затвореник нема да биде вработен, ниту ќе му се даде овластување во затворот во каква и да било дисциплинска мерка.

Двојна истрага

63. Затвореник никогаш нема двојно да биде казнет за исто дело или однесување.

Употреба на сила

64.1 Вработените во затворот нема да користат сила против затвореници, освен во самоодбрана или во случаи на обиди за бегство од затворот или активно или пасивно спротивставување на извршување законски налог, и секогаш како последна мерка.

64.2 Употребената сила ќе биде минималната потребна сила, која ќе се изврши за најкратко можно време.

65. Ќе постојат детални постапки за употребата на сила, кои ќе вклучуваат одредби во врска со:

- a. различните видови сила кои можат да се употребат;
- б. околностите во кои видовите сила може да се употреби;
- в. вработените кои имаат право да употребат различни видови сила;
- г. нивото на овластувања потребни пред употреба на секој вид сила; и
- д. извештаите кои мора да се пополнат откако била употребена сила.

66. Оние вработени во затворите кои директно постапуваат со затвореници ќе бидат обучени за употреба на техники кои овозможуваат минимално користење на сила при онеспособување на затвореник кој покажува агресија.

67.1 Кадарот од останатите агенции за примена на законот ќе бидат вклучени само во исклучителни случаи во постапувањето со затвореници.

67.2 Ќе постои формален договор меѓу управата на затворот и секоја таква агенција за примена на законот, освен во случаи ако нивните односи се веќе уредени преку националното законодавство.

67.3 Таквиот договор ќе ги одредува:

- a. околностите кога членови на други агенции за примена на законот можат да влезат во затворот за да се справат со каква и да било форма на конфликт;
- б. степенот до кој овластувањата на такви други агенции за примена на законот ќе се протегаат додека се во затворот и нивните односи со директорот на затворот;

- в. различните видови сила која можат членови на такви агенции да употребат;
- г. околностите во кои секој вид сила може да се употреби;
- д. нивото на овластување потребно пред да се употреби каква и да било сила;
- ѓ. извештаите кои мора да ги пополнат откако била употребена сила.

Инструменти за врзување

68.1 Употребата на синџири и жезла ќе биде забрането.

68.2 Лисци, „лудачки“ кошули за врзување и други направи за врзување на телото нема да се употребуваат освен:

- а. ако е неопходно, како средство за претпазливост против бегство во тек на трансфер на затвореник, ако истите се отстранат пред затвореникот да се појави пред судски или управен орган, освен ако органот не одлучи поинаку; или
- б. на налог на директорот, ако другите методи за контрола се неуспешни, со цел да се заштити затвореникот од самоповреда, повреда на други или да се спречи оштетување на имот, ако, во вакви услови, директорот веднаш го известил медицинскиот доктор и го пријавил случајот на повисок орган.

68.3 Инструментите за врзување нема да се применуваат во подолг период од оној кој е строго потребен за таа намера.

68.4 Начинот на користење на инструменти за врзување ќе биде одреден во националното законодавство.

Оружја

69.1 Освен во случаи на оперативна итна состојба, вработените во затворите нема да носат смртоносно оружје во кругот на затворот.

69.2 Отвореното носење други оружја, вклучително и пендреци, од лица кои се во контакт со затворениците, ќе биде забрането во

кругот на затворот, освен кога такви оружја се потребни за безбедноста и сигурноста во постапувањето при одреден инцидент.

69.3 На вработените во затворот нема да им се даваат оружја без да бидат обучени како се користат таквите оружја.

Барања и приговори

70.1 Затворениците, индивидуално и како група, ќе имаат значителна можност да поднесуваат барања или приговори до директорот на затворот или пак до други надлежни органи.

70.2 Ако е соодветно, прво ќе се направи обид за посредување во спорот.

70.3 Ако одредено барање е одбиено или пак ако приговор е отфрлен, причините за тоа ќе му бидат пренесени на затвореникот, а затвореникот тогаш ќе има право да го обжали таквото одбивање или отфрлање до независен орган.

70.4 Затворениците нема да бидат казнувани поради нивно упатено барање или поднесување приговор.

70.5 Надлежниот орган ќе ги земе предвид сите писмени приговори од роднини на затвореникот, кога постои причина да верува дека правата на затвореникот биле прекршени.

70.6 Не е можно да се упати приговор, во име на затвореник, од страна на правен застапник или организација, во врска со добросостојбата на затворениците, ако таквиот затвореник не даде согласност таквиот приговор да биде поднесен.

70.7 Затворениците имаат право да побараат правен совет во врска со постапката за приговарање и жалбената постапка, како и правна помош, кога интересите на правдата го бараат тоа .

Дел V

Раководство и вработени во затворот

Работата во затворот како јавна служба

71. Затворите ќе бидат во надлежност на јавните органи, и истите ќе бидат одделени од армијата, полицијата и истражните служби.

72.1 Со затворениците ќе се управува според етички контекст, при што ќе се признаваат обврските за постапување со сите затвореници на хуман начин преку почитување на вроденото достоинство на човековата личност.

72.2 Вработените јасно ќе покажуваат дека затворскиот систем има цел. Раководството во затворот ќе обезбедува насоки како таквата цел најдобро да се постигне.

72.3 Обврските на вработените во затворот ги надминуваат обврските на обични стражари, па така, во рамките на спроведување на обврските тие ќе ги земаат предвид потребите за олеснување на реинтеграцијата на затворениците во општеството, откако ја отслужиле својата казна, преку програма за позитивна грижа и помош.

72.4 Вработените во затворот ќе ја вршат својата работа според високи професионални и лични стандарди.

73. Управата во затворот ќе оддава висок приоритет на почитувањето на правилата кои важат за вработените во затворот.

74. Посебно внимание ќе се дава на раководењето со односот меѓу вработените кои работат во првите редови во затворот и затворениците кои се под нивна грижа.

75. Вработените, во секое време, ќе се однесуваат и ќе ги вршат своите обврски на начин со кој ќе влијаат врз затворениците, преку давање добри примери, и добивање пофалби за оддадената почит од затворениците.

Избор на вработени во затворот

76. Вработените во затворите ќе бидат внимателно избирани, соодветно обучени, како на почетокот на вработувањето, така и континуирано, во текот на вработувањето, ќе добиваат плата како професионални работници и ќе имаат статус на почитувани работници од страна на граѓанското општество.

77. При избор на нов кадар затворските управи ќе обрнуваат големо внимание на потребата од поседување интегритет, хуманост, професионален капацитет и лична соодветност на таквиот кадар за вршење на сложената работа која се бара од нив.

78. Професионалниот кадар во затворите, во нормални услови, ќе се назначува на работните места преку вработување од постојан карактер, со статус на вработен во јавната служба, со сигурно вработување, кое ќе биде предмет на преиспитување само засновано на доброто извршување на работата, ефикасноста на таквата работа, доброто физичко и ментално здравје и соодветно стандардно образование.

79.1 Платите на вработените ќе бидат соодветни со цел да привлекуваат нов и да го задржуваат постојниот кадар.

79.2 Придобивките и условите од вработувањето ќе ја отсликуваат точната природа на работата, која е дел од природата на работата во агенциите за примена на законот.

80. Секој пат кога постои потреба за вработување на кадар на одредено време, ваквите критериуми ќе важат и за нив, што е можно повеќе.

Обука на вработените во затворите

81.1 Пред да стапи на должност, секој вработен ќе му се обезбеди курс за обука за неговите општи и посебни обврски кои се потребни за полагање на теоретски и практични тестови.

81.2 Управата на затворот ќе обезбеди сигурност дека, во текот на целата кариера, сите вработени ќе го одржуваат и ќе го подобруваат своето знаење и професионален капацитет преку следење курсеви за обука и развој на работното место, кои ќе се организираат редовно, во соодветни периоди.

81.3 Оние вработени кои ќе работат со посебни групи затвореници, како што се странски државјани, жени, малолетници или пак затвореници со ментални болести, и сл. ќе бидат посебно обучени за нивната специјализирана работа.

81.4 Обуката за целиот персонал ќе вклучува упатства за меѓународните и регионалните права, инструментите и стандарди, особено за Европската конвенција за човекови права и Европската конвенција за спречување мачење и нечовечко или понижувачко постапување или казнување, како и за примената на Правилата за затворите во Европа.

Управување со затворот

82. Кадарот ќе се избира и ќе се назначува врз подеднаква основа, без дискриминација на која било основа како што е полот, расата, бојата на кожата, јазикот, религијата, политичките и другите гледишта, националното или социјалното потекло, припадност на национално малцинство, имотен статус, место на раѓање или друг статус.

83. Затворските управи ќе воведат системи за организација и управување кои:

a. ќе обезбедуваат управување на затворите кое постојано ќе ги исполнува високите стандарди кои се во согласност со меѓународните и регионалните инструменти на човековите права; и

b. ќе ја олеснат добрата комуникација меѓу затворите и различните категории вработени во одделни затвори, како и соодветна координација со сите сектори, како во, така и надвор од затворот, кои обезбедуваат услуги за затвореници, особено во врска со грижата и реинтеграцијата на затворениците.

84.1 Секој затвор ќе има свој директор, кој ќе биде соодветно квалификуван за тоа работно место, според неговиот карактер, административна способност, соодветен професионален тренинг и искуство.

84.2 Директорите ќе се назначуваат на работното место преку постојано вработување и ќе го посветуваат целото свое време на нивните службени должности.

84.3 Затворските управи ќе обезбедат сигурност дека секој затвор, во секое време, е под целосна контрола на директор, негов заменик или друго овластено официјално лице.

84.4 Ако еден директор е одговорен за повеќе од еден затвор, секогаш ќе постои, како дополнување, официјално лице кое е под контрола на секој од затворите.

85. Во редовите на кадарот во затворите, мажите и жените ќе бидат претставени на урамнотежен начин.

86. Ќе постојат такви аранжмани со цел раководството на затворот да врши консултации со кадарот по прашања од општ карактер, а особено, по прашања кои се поврзани со условите за вработување на кадарот.

87.1 Ќе постојат такви аранжмани за да се охрабри најдобра можна комуникација меѓу раководниот, другиот кадар, надворешните агенции и затворениците.

87.2 Директорот, раководството и мнозинството од кадарот во затворот ќе знаат да зборуваат на јазикот на најголем број затвореници, или пак јазикот кој го разбираат мнозинството затвореници.

88. Таму каде што постојат затвори кои се управуваат од приватен сектор, сите Правила за затворите во Европа ќе важат и за нив.

Стручен кадар

89.1 Во редовите на кадарот на затворот ќе постои што е можно повеќе, доволен број стручњаци како психијатари, психолози, социјални работници, учители и наставници по стручно и физичко образование и спорт.

89.2 Секогаш кога е можно, ќе се охрабрува придонесувањето кон активностите заедно со затворениците, од страна на соодветен кадар со делумно работно време или доброволни работници.

Јавна свест

90.1 Затворските управи редовно ќе ја информираат јавноста за целта на затворскиот систем и работата што ја извршуваат вработените во затворите, со цел да јавноста да се охрабри да добие подобио разбирање за улогата на затворите во општеството.

90.2 Затворските управи треба да ги охрабруваат членовите на јавноста да земат доброволно учество во обезбедувањето услуги во затворите, таму каде тоа е соодветно.

Истражување и проценување

91. Затворските управи ќе дадат поддршка на програма за истражување и проценка на целта на затворите, невината улога во едно

демократско општество и степенот до кој затворите ја исполнуваат таквата цел.

Дел VI

Инспекција и надзор

Владина инспекција

92. Врз затворите ќе се вршат редовни инспекции од страна на владини агенции, со цел да се оцени дали со затворите се раководи според условите на националното и меѓународното право, како и одредбите на овие Правила.

Независен надзор

93.1 Условите на задржување и постапување со затвореници ќе се следат од страна на независен орган или органи, чии наоди ќе бидат објавени во јавност.

93.2 Таквите независни органи за следење на работата на затворите ќе се охрабруваат да остваруваат соработка со оние меѓународни агенции на кои законски им е дозволено да вршат посети во затвори.

Дел VII

Неосудени затвореници

Статус на неосуден затвореник

94.1 За потребите на овие Правила, неосудени затвореници се оние затвореници кои се задржани во притвор од страна на судски орган пред нивното судење, осудување или изрекување казна.

94.2 Државите можат сами да изберат да ги сметаат оние затвореници кои се осудени на издржување затворска казна како неосудени затвореници, ако по нивните жалби сеуште не е донесена конечна одлука.

Постапување со неосудени затвореници

95.1 Врз режимот на постапување со неосудени затвореници не смее да влијае можноста дека тие можеби ќе бидат осудени за сторено кривично дело во иднина.

95.2 Правилата кои се даваат во овој дел обезбедуваат дополнителна заштита за неосудените затвореници.

95.3 При постапување со неосудени затвореници, затворските управи ќе се водат од правилата кои важат за сите затвореници и кои им овозможуваат на неосудените затвореници да учествуваат во различните активности одредени преку овие Правила.

Сместување

96. На неосудените затвореници, ќе им се даде можност, што е можно повеќе, да бидат сместени во еднокреветна ќелија, освен ако споделувањето на ќелијата со други неосудени затвореници не оди во нивни прилог или пак ако судот донел посебна одлука за тоа таков затвореник треба да биде сместен во затвор.

Облека

97.1 На неосудените затвореници ќе им биде дозволено да носат сопствена облека, ако таквата облека е соодветна за носење во затвор.

97.2 Оние неосудени затвореници кои немаат своја соодветна облека ќе им се обезбеди облека која нема да биде иста како можните униформи кои ги носат осудените затвореници.

Правен совет

98.1 Неосудените затвореници ќе бидат јасно информирани за нивното право на добивање правен совет.

98.2 Сите неопходни средства ќе им бидат овозможени како помош на неосудените затвореници со цел да ја подготват својата одбрана и со цел да се среќаваат со своите законски претставници.

Контакт со надворешниот свет

99. Освен во случаи кога постојат посебни забрани со одредено времетраење изречени од судски орган за поединечни случаи, неосудените затвореници:

- a. ќе бидат посетувани и ќе им биде дозволено да комуницираат со семејството и други лица, на ист начин како и осудените затвореници;

б. можат да бидат дополнително посетувани и да имаат дополнителен пристап до други форми на комуникација; и

в. ќе имаат пристап до книги, весници и други новински медиуми.

Работа

100.1 На неосудените затвореници ќе им се понуди можност да работат, но нема да бидат условени да работат.

100.2 Ако неосуден затвореник избере да работи, сите одредби од Правилото 26 ќе важат за таков затвореник, вклучително и оние во врска со компензацијата за извршената работа.

Пристап до режимот за осудени затвореници

101.3 Ако неосуден затвореник побара дозвола да го следи режимот кој важи за осудените затвореници, затворската управа ќе постапи по тоа барање, што е можно повеќе.

Дел VIII

Осудени затвореници

Цел на режимот за осудени затвореници

102.1 Во прилог на правилата кои важат за сите затвореници, режимот за осудени затвореници ќе биде така подготвен да им овозможи да водат одговорен живот без кривични активности.

102.2 Казната затвор, преку лишување од слобода на затвореникот, е казна самата по себе, затоа режимот на осудените затвореници нема да го влошува страдањето на затворениците кое е составен дел од казната затвор.

Примена на режимот за осудени затвореници

103.1 Режимот за осудени затвореници ќе започне во моментот кога лице со статус на осуден затвореник ќе биде примено во затвор, освен ако таквиот режим не започнал претходно.

103.2 Што е можно поскоро по таквиот прием, ќе бидат подготвени извештаи за осуден затвореник во врска со неговата лична состојба,

предложените казнени планови, како и стратегија за подготовка на затвореникот за негово ослободување.

103.3 Осудените затвореници ќе бидат охрабрувани да учествуваат во подготовката на индивидуалните казнени планови.

103.4 Таквите планови, што е можно повеќе, ќе вклучуваат:

- a. работа;
- б. образование;
- в. други активности; и
- г. подготовка за ослободување.

103.5 Во режимите за осудени затвореници, исто така, може да бидат вклучени и социјална работа, како и здравствена и психолошка грижа.

103.6 Како составен дел на целокупниот режим за осудени затвореници исто така ќе постои систем за отсуство од затворот.

103.7 Затворениците кои ќе се согласат на тоа може да бидат вклучени во програми за Корективна правда или пак за репарации за своите сторени дела.

103.8 Посебно внимание ќе се посветува на обезбедување соодветни казнени планови и режими за доживотни затвореници и други долгорочни затвореници.

Организациски аспекти на затворање на осудени затвореници

104.1 Во согласност со Правилото 17, што е можно повеќе, ќе се користат одделни затвори или одделни одделенија во затвори за да се олесни управувањето со различните режими на посебните категории затвореници.

104.2 Ќе постојат постапки за воведување и редовно преразгледување на одделните казнени планови за затворениците, откако соодветни извештаи ќе бидат земени предвид, по целосни консултации

меѓу одговорниот кадар и такви консултации со со засегнатите затвореници, кои ќе бидат вклучени во тоа дејство што е можно повеќе.

104.3 Таквите извештаи секој пат ќе содржат и извештај од вработени во затворот, кои се директно задолжени за засегнатите затвореници.

Работа на осудени затвореници

105.1 Преку систематска програма за работата на затвореникот ќе се прават обиди да се даде придонес кон постигање на целта на режимот за осудени затвореници.

105.2 Осудените затвореници кои не ја постигнале нормалната возраст за одење во пензија, може да бидат условени да работат, но во согласност со нивната физичка и ментална кондиција, која ќе ја утврди медицинскиот доктор во затворот.

105.3 Ако осудени затвореници се условени да работат, условите на таквото работење ќе бидат сообразни на стандардите и контролите кои важат во надворешната заедница.

105.4 Во случаи кога осудени затвореници учествуваат во образовни или други програми во текот на работното време, како дел од нивниот планиран режим, ќе бидат компензирани исто како да работеле.

105.5 Во случаи на осудени затвореници, дел од нивната плата или заштеда од нивното работење, можат да ја искористи за плаќање репарации, ако истото е наложено од страна на судот или пак ако засегнатиот затвореник се согласи на тоа.

Образование за осудени затвореници

106.1 Клучен елемент на режимите на осудените затвореници ќе биде систематската програма за образование, која вклучува и обука за вештини на затворниците, со цел да се подобри севкупното ниво на образование на затворниците, како и нивните можности за водење одговорен живот без криминални активности.

106.2 Сите осудени затвореници ќе бидат охрабрувани да учествуваат во образовни програми и програми за обука.

106.3 Образовните програми за осудени затвореници ќе бидат така подготвени за да траат во текот на нивниот проектиран престој во затворот.

Ослободување на осудени затвореници

107.1 На осудените затвореници ќе им се даде поддршка преку постапки и посебни програми, доволно време пред нивното ослободување, со цел да им се овозможи да направат транзиција од животот во затвор во животот во заедницата, каде се почитува законот.

107.2 Во случаи на затвореници кои издржуваат подолгорочни казни, ќе се преземаат посебни чекори за да се обезбеди постепено враќање во животот во слободното општество.

107.3 Ваквата цел може да се постигне преку пред-ослободителна програма во затворот или пак преку делумно или условно ослободување под надзор, во комбинација со ефективна социјална поддршка.

107.4 Затворските управи тесно ќе соработуваат со службите или агенциите за надзор на затвореникот и ќе им помогнат на ослободените затвореници да им овозможат на сите осудени затвореници повторно да се етаблираат себе си во заедницата, а особено во врска со нивниот семеен живот и нивното вработување.

107.5 Претставниците на таквите социјални служби или агенции ќе им биде дозволен сиот потребен пристап до затворот и до затворениците, со цел да им се овозможи да им помогнат на затворениците во нивните подготовки за ослободување и планирањето на програмите за натамошна грижа.

Дел IX

Ажурирање на правилата

108. Правилата за затворите во Европа ќе бидат редовно ажурирани.

**КОНВЕНЦИЈА ЗА ТРАНСФЕР
НА ОСУДЕНИ ЛИЦА**

**Наслов на оригиналот - Convention on the Transfer of Sentenced
Persons, European Treaty Series, (ETS No. 112), Стразбур, 21 март
1983 година**

Државите Членки на Советот на Европа и државите потписнички на оваа конвенција,

Сметајќи дека Советот на Европа има за цел да оствари потесна соработка меѓу своите Членови,

Во желба уште повеќе да се развие меѓународната соработка во областа на кривичното законодавство,

Сметајќи дека оваа соработка треба да биде во служба на поефикасно правосудство и да овозможи ресоцијализација на осудените лица кои се лишени од слобода поради сторено кривично дело, да им овозможи издржување на казната во средината од која произлегуваат,

Сметајќи дека тоа може најдобро да се постигне со нивниот трансфер во земјата на потеклото,

Се договорија за следното :

ДЕФИНИЦИИ

Член 1

Согласно оваа конвенција, изразот :

- а) "Казна" означува казна или мерка на лишување од слобода поради извршено кривично дело во ограничено или неограничено траење, што ја изрекол судијата,
- б) "Пресуда" означува судска одлука со која се изрекува казната,
- в) "Држава на изрекување на казната" означува држава во која лицето, кое може да биде префрлено или веќе е префрлено, е казнето,
- г) "Држава на издржување на казната" означува држава во која осуденото лице може да биде префрлено, или веќе е префрлено, за да ја издржи казната.

ОПШТИ ПРИНЦИПИ

Член 2

1. Страните се обврзуваат под услови кои ги содржи оваа конвенција дека максимално ќе соработуваат меѓу себе по прашањата за трансферот на осудените лица.
2. Лицето осудено на територијата на една страна може во согласност со одредбите на оваа конвенција, да се префрли на територијата на некоја друга страна поради издржување на казната. За таа цел, тоа може да биде кај било кај државата што ја изрекла казната или во онаа во која казната треба да се издржи, да изрази желба да биде префрлено врз основа на оваа конвенција.
3. Трансфер може да бара која било држава на изрекувањето или држава на извршувањето на казната.

УСЛОВИ НА ТРАНСФЕРОТ

Член 3

1. Врз основа на оваа конвенција до трансфер може да дојде само под следниве услови:
 - а) осуденото лице мора да биде државјанин на државата во која казната треба да биде издржана,
 - б) пресудата мора да биде правосилна,
 - в) преостанатиот дел од казната која осуденото лице треба да ја издржи мора да биде во траење од најмалку шест месеци од денот кога е примено барањето за неговиот трансфер или во неограничено траење,
 - г) кога поради возраста, менталната или физичката состојба една од државите смета дека тоа е неопходно, осуденото лице или неговиот претставник мора да дадат согласност за трансферот,
 - д) сторувањата или несторувањата поради кои дошло до

казнување според правото на државата на издржувањето на казната мора да се сметаат за кривични дела, или тоа би биле ако се случиле на нејзина територија,

ѓ) државата на изрекувањето на казната или државата на издржувањето на казната мора да се договорат за трансферот.

2. Во исклучителни случаи страните може да се договорат за трансферот и во случај кога казната која осуденото лице треба да ја издржи е помала од предвидената во став 1.

3. При потпишувањето или полагањето на ратификационите инструменти за прифаќањето, секоја држава на одобрувањето или пристапувањето може да му упати изјава на генералниот секретар на Советот на Европа и да ја назначи својата намера дека во односите со други држави ќе ја исклучи примената на една од постапките од став 9.1 а) и б).

4. Секоја држава може секогаш во изјавата упатена до генералниот секретар на Советот на Европа самата да го одреди терминот "државјанин" во согласност со оваа конвенција.

Член 4

1. Секое осудено лице спрема кое може да се примени оваа конвенција мора да биде запознаено со нејзината содржина од страна на државата на изрекувањето на казната.

2. Во случај осуденото лице кај државата на изрекувањето на казната да изразило желба да биде префрлено врз основа на оваа конвенција, таа за тоа мора да ја извести државата на издржувањето на казната веднаш по правосилноста на пресудата.

3. Информациите мора да содржат:

а) името, датумот и местото на раѓање,

б) во случај на потреба, неговата адреса во државата на издржувањето на казната,

в) да се наведат фактите кои довеле до казнувањето,

г) природата, траењето и времето на почетокот на казната.

4. Во случај кога осуденото лице кај државата на издржување на казната изразило желба да биде префрлено врз основа на оваа конвенција, државата на изрекувањето иа казната на нејзино барање ќе и ги достави сите информации содржани во горе наведениот став 3.

5. Осуденото лице мора да биде писмено известено за сето што врз основа на примената на претходните ставови го преземаат државата на изрекувањето на казната или државата на извршувањето на казната како и за секоја одлука која ќе ја донесе едната или другата држава а која се однесува на трансферот.

БАРАЊА И ОДГОВОРИ

Член 5

1. Барањата и одговорите врзани за трансферот мора да се доставуваат во писмена форма.

2. Овие барања мора да ги упати Министерството за правда на државата молител на Министерството за правда на замолената држава. Одговорите мора да се достават по истиот пат.

3. Секоја страна може, во изјавата упатена до генералниот секретар на Советот на Европа, да ја назначи својата намера дека ќе користи други врски.

4. Замолената држава мора, што побрзо, да ја извести државата молител за својата одлука дали го прифаќа или го одбива барањето за трансфер.

ДОКАЗНИ МАТЕРИЈАЛИ

Член 6

1. Државата на издржувањето на казната на барање на државата на изрекувањето на казната мора да и достави:

а) документ или изјава од која се гледа дека осуденото лице е нејзин државјанин,

б) препис на законските одредби на државата на издржување на казната од кои произлегува дека сторувањата или пропуштањата кои довеле до казнувањето во државата на извршувањето на казната врз основа на нејзиното право значат кривично дело и дека тоа би биле кога би се случиле на нејзина територија,

в) изјава со информации од чл. 9. 2

2. Доколку е побаран трансфер, државата на изрекувањето на казната на државата на извршувањето на казната треба да и достави документи кои следуваат, освен во случај кога едната или другата држава веќе да назначила дека нема да се согласи со трансферот:

а) заверен препис на пресудата како и законските одредби кои се применети,

б) означување на должината на веќе изречената казна, вклучувајќи го и известувањето за привремениот притвор, простувањето на казната, како и секој друг документ врзан за издржувањето на казната,

в) потврда за согласноста за трансферот како што е содржано во Член 3.1 (г), и

г) секогаш кога тоа е потребно, извештај на лекарот или на социјалниот работник за осуденото лице, информација за неговиот третман во државата на изрекувањето на казната и препорака за натамошната постапка во државата иа издржување на казната.

3. Државата на изрекување на казната како и државата на издржувањето на казната можат било едната било другата, да побараат да добијат каков било документ или изјава од горе наведениот став 1 и 2 пред поднесување на барањето за трансфер или одлуката за прифаќање или одбивање на трансферот.

СОГЛАСНОСТ И ПРОВЕРКА

Член 7

1. Државата на изрекувањето на казната ќе постапи така што лицето кое треба да ја даде својата согласност за трансфер врз основа на Член 3.1 (г) тоа да го стори доброволно, во целост свесно за законските последици кои од тоа ироизлегуваат. Натамошната постапка по тоа прашање ќе се води во согласност со законот на државата на изрекување на казната.

2. Државата на изрекувањето на казната мора да овозможи државата на издржувањето на казната со посредство на конзул или некој друг функционер кој е определен во договорот со него, да провери дека согласноста е дадена под условите наведени во претходниот став.

ПОСЛЕДИЦИ ОД ТРАНСФЕРОТ ЗА ДРЖАВАТА НА ИЗРЕКУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Член 8

1. Преземањето на осуденото лице од страна на државата на издржување на казната подразбира запирање на издржувањето на казната во државата која казнатаја изрекла.

2. Во државата на изрекување на казната, казната повеќе не може да се издржува кога државата во која казната се издржува смета дека таа е завршена.

ПОСЛЕДИЦИ ОД ТРАНСФЕРОТ ЗА ДРЖАВАТА НА ИЗДРЖУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Член 9

1. Надлежните органи на Државата на издржување на казната мора:

- а) било веднаш да продолжат со издржување на казната врз основа на судска или административна одлука под условите наведени во Член 10,

б) по пат на судска или административна постапка казната да ја преточат во одлука на оваа држава, заменувајќи ја на тој начин санкцијата изречена во државата на изрекување на казната со санкција која за тоа дело ја предвидува законодавството на државата на издржувањето на казната под условите наведени во Член 11.

2. Државата на издржувањето на казната, доколку тоа од неа се бара, мора на државата на изрекување на казната пред трансферот на осуденото лице да ја назначи постапката која што таа ќе ја следи.

3. Издржувањето на казната подлежи на законот на државата на издржувањето на казната и само таа е меродавна за преземање на сите соодветни мерки.

4. Секоја држава чиешто внатрешно право овозможува користење на една од постапките од Член 1, поради извршување на мерките изречени на територијата на некоја друга страна над лица кои со оглед на нивното ментално здравје се прогласени за кривично неодговорни за стореното кривично дело, а е спремна на себе да ги преземе тис лица поради натамошна иостаика во изјавата упатена до генералниот секретар на Советот на Европа може да назначи постапка која ќе ја следи во овие случаи.

НАТАМОШНО ИЗДРЖУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Член 10

1. Во случај на натамошно издржување на казната државата на издржувањето на казната ја обврзува правната природа и должината на изречената казна.

2. Меѓутоа, доколку природата или должината на оваа санкција се неспови со законодавството на државата на издржувањето на казната, или доколку законодавството на оваа држава тоа го бара, државата на издржувањето на казната може, по пат на административна или судска одлука, да ја прилагоди оваа санкција на казната или мерката за која кривичните дела од ист вид ги предвидува нејзиниот сопствен закон. Според својата суштина или траење не може да биде построга од казната изречена во државата на изрекувањето на казната ниту да го премине максимумот што го предвидува законот на државата на издржувањето на казната.

ИЗМЕНА НА КАЗНАТА

Член 11

1. Во случај на измена на казната се применува постапка предвидена со законодавството на државата на издржување на казната. При измената надлежниот орган ќе се:

а) раководи со утврдените факти во мера во која тие изрично или молчешки се содржани во пресудата која ја донесува државата на изрекување на казната,

б) не може да ја замени казната лишување од слобода со парична казна,

в) во целост ќе го отфрли она време кое осуденото лице го поминало во затворот, и

г) нема да му ја заостри кривичната одговорност на осуденото лице и нема да ја обврзува минималната санкција која за тоа или повеќе сторени кривични дела, свентуално ги предвидува државата на издржувањето на казната.

3. Кога по трансферот на осуденото лице дојде до измена државата на издржувањето на казната ќе го задржи ова лице во притвор или ќе преземе некои други мерки за да се обезбеди неговото присуство во државата на издржувањето на казната се до истекот на судската постапка.

ПОМИЛУВАЊЕ, АМНЕСИЈА, УБЛАЖУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Член 12

1. Секоја страна може да одобри помилување, амнестија или ублажување на казната во согласност со Уставот или други законски регулативи.

РЕВИЗИЈА НА ПРЕСУДАТА

Член 13

Само државата на изрекувањето на казната има право да одлучи за ревизија на пресудата.

ПРЕСТАНУВАЊЕ НА ИЗДРЖУВАЊЕТО НА КАЗНАТА

Член 14

Државата на издржувањето на казната мора да го запре нејзиното издржување штом државата на изрекувањето на казната ја извести за одлуката или мерката со која казната престанува да биде извршна.

ИЗВЕСТУВАЊА КОЕ СЕ ОДНЕСУВААТ НА ИЗДРЖУВАЊЕТО НА КАЗНАТА

Член 15

Државата на издржувањето на казната на државата на изрекувањето на казната ќе и ги достави сите информации кои се однесуваат на издржувањето на казната;

- а) кога смета дека издржувањето на казната истекнало,
- б) ако осуденото лице избега пред истекот на казната, или
- в) ако државата на изрекувањето на казната од неа побара специјален извештај.

ТРАНЗИТ

Член 16

1. Една страна треба, во согласност со своето законодавство да и одобри транзит на друга преку својата територија доколку тоа го побара некоја друга страна која и самата се договорила со некоја друга страна или трета земја за трансфер на осуденото лице кон или од нејзината територија.

2. Една страна може да одбие да одобри транзит:

- а) ако осуденото лице е нејзин државјанин, или
- б) ако делото кое е предмет на казнување, не е казниво според нејзиното законодавство.

3. Барањето за транзит како и одговорите мораат да бидат доставени на начин наведен во одредбата на Член 5.1 и 3.

4. Страната може да одобри транзит на осудено лице преку својата територија кој го упатила некоја трета земја доколку истата се договорила со некоја друга страна за трансферот кон или од нејзината територија.

5. Страната од која е побаран транзит може да го задржи осуденото лице во притвор само току колку што е потребно за да се изврши транзитот преку нејзината територија.

ЈАЗИЦИ И ТРОШОЦИ

Член 17

1. Информациите од Член 4 став 2-4, мора да се уредат на јазикот на страната на која и се доставуваат или на еден од официјалните јазици на Советот на Европа.

2. Освен во случај на подолу наведениот став 3, превод на барањето за трансфер или на друг доказен материјал не е потребен.

3. Секоја држава во моментот на потпишувањето или депонирањето на ратификационите инструменти за прифаќање, одбивање или пристапување, во нотификацијата упатена до генералниот секретар на Советот на Европа може да побара барањата за трансфер и доказни материјал да бидат преведени на иејзиниот јазик, на еден од официјалните јазици на Советот на Европа или на јазикот што ќе го наведе во таа прилика може да изрази спремност да ги прифати преводите на секој друг јазик покрај официјалниот или официјалниот јазик на Советот на Европа.

4. Со исклучок на Член 2 (а) документите кои се испраќаат во согласност со примената на оваа конвенција мора да бидат заверени.

5. Трошоците кои настануваат со примена на ова конвенција паѓаат на товар на државата на издржувањето на казната, освен трошоците кои исклучиво настанале на територијата на државата на издржувањето на казната.

ПОТПИШУВАЊЕ И ВЛЕГУВАЊЕ ВО СИЛА

Член 18

1. Оваа конвенција е спремна за потпишување од државите Членки на Советот на Европа и државите кои тоа не се, а учествувале во нејзината изработка. Подлежи на ратификација за прифаќање или одобрување. Ратификационите инструменти за прифаќање или одобрување ќе бидат депонирани кај генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Оваа конвенција влегува во сила три месеци од денот кога три држави Членки на Советот на Европа ќе ја дадат својата согласност за пристапување кон конвенцијата во согласност со одредбите од став 1.

3. За секоја држава потписничка која дополнително би ја дала својата согласност да и пристапи на Конвенцијата, таа влегува во сила три месеци од денот на депонирањето на ратификационите инструменти за прифаќање или одобрување.

ПРИСТАПУВАЊЕ НА ДРЖАВИТЕ КОИ НЕ СЕ ЧЛЕНКИ НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА

Член 19

1. По влегување во сила на оваа конвенција, одборот на министрите на Советот на Европа по консултацијата со договорните држави може да ја повика секоја држава која не е Членка на Советот, а не се наведува во Член 18.1 да пристапи кон Конвенцијата со одлука на мнозинството предвидено со Член 20 (г) од Статутот на Советот на Европа и едногласно од страна на претставницата на договорните држави кои имаат право да заседаваат во одборот.

2. За секоја држава која и пристапува на Конвенцијата, истата влегува во сила три месеци од денот на депонирањето на инструментите за пристапување кај генералниот секретар на Советот на Европа.

ТЕРИТОРИЈАЛНА ПРИМЕНА

Член 20

1. Секоја држава може во моментот на потпишувањето или депонирањето на ратификационите инструменти за прифаќање или пристапување да определи територија или територии на кои ќе се применува оваа конвенција.

2. Во натамошната постапка секоја држава може секогаш во нотификацијата упатена до генералниот секретар на Советот на Европа да ја прошири примената на оваа конвенција на секоја територија наведена во нотификацијата. Во случајот на дадена територија Конвенцијата влегува во сила три месеци од денот кога генералниот секретар ја примил изјавата.

3. Секоја изјава дадена во согласност со двата претходни става може да се повлече кога се работи за територија наведена во оваа изјава со нотификација упатена до генералниот секретар. Повлекувањето влегува во сила три месеци од денот кога генералниот секретар ја примил нотификацијата.

ВРЕМЕНСКА ПРИМЕНА

Член 21

Оваа конвенција ќе се применува на извршувањето на сите казни кои се изречени било пред или по нејзиното влегување во сила.

ВРСКИ СО ДРУГИ КОНВЕНЦИИ И СПОГОДБИ

Член 22

1. Оваа конвенција не е во спротивност со правата и обврските кои произлегуваат од договорите за екстрадиција и другите меѓународни договори за соработка во областа на кривичното законодавство кои предвидуваат трансфер на уапсените лица поради соочување и сведочење.

2. Кога две или повеќе страни веќе склучиле или ќе склучат договор за трансфер на осудени лица, или кога веќе воспоставиле или ќе воспостават на некој друг начин односи врз тој план, ќе можат да ја применат наведената спогодба, договор или ангажман наместо оваа конвенција.

3. Ова конвенција не е во спротивност со правото на државите кои се страни на Европската конвенција за меѓународната важност на кривичните пресуди, меѓу себе да потпишат билатерални или мултилатерални спогодби кои се однесуваат на прашањата регулирани со оваа конвенција, за да ги дополнат нејзините одредби или да ја олеснат примената на принципите од кои поаѓа.

4. Доколку барањето за трансфер спаѓа во делокругот на примената на оваа конвенција и Европската конвенција за меѓународна важност на кривичните пресуди или некој друг договор за трансфер на осудените лица, државата молител при поднесувањето на барањето мора прецизно да наведе врз основа на кој инструмент го формулирала барањето.

СПОГОДБЕНО РЕШЕНИЕ

Член 23

Европскиот комитет за прашањата на криминалот ќе ја следи примената на оваа конвенција и кога тоа е потребно ќе овозможи спогодбено решавање на секоја тешкотија која ќе се јави при примената.

1. Секоја страна може во секој момент да ја откаже оваа конвенција по пат на нотификација упатена до генералниот секретар на Советот на Европа

2. Откажувањето влегува во сила три месеци од денот кога генералниот секретар ја примил нотификацијата.

3. Сепак, оваа конвенција и натаму ќе се применува на извршувањето на казната над лица чиј трансфер е извршен во согласност со споменатата конвенција, а пред откажувањето да влезе во сила.

НОТИФИКАЦИИ

Член 25

Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги извести државите Членки на Советот на Европа, државите кои тоа не се, меѓутоа кои учествувале во изработката на оваа конвенција, како и секоја држава која и пристапила за:

- а) секое потпишување,
- б) полагање на ратификациониот инструмент за прифаќање, одобрување или пристапување,
- в) секоја дата на влегување во сила на оваа конвенција во согласност со Член 18.2 и 3, 19.2 и 20.2 и
- г) секој друг документ, изјава, нотификација или порака врзана за оваа конвенција.

Во таа смисла ополномоштените ја потпишуваат оваа конвенција. Решено во Стразбур на ден 21 март 1983 година во еден единствен Вримерок со истоветна важност на француски и англиски јазик кој ќе биде депониран во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар ќе достави заверен препис од истиот до секоја држава Членка на Советот на Европа, на државите кои не се Членки, а учествувале во изработката на оваа конвенција, како и на секоја држава повикана да и пристапи.

СОВЕТ НА ЕВРОПА - ТОЛКУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

(изворен текст)

КОНВЕНЦИЈА ЗА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА ТОЛКУВАЧКИ ИЗВЕШТАЈ

Член 3

УСЛОВИ ЗА ТРАНСФЕР

19. Првиот параграф на Член 3 набројува 6 услови кои мораат да бидат исполнети ако трансферот се врши според одредбите од Конвенцијата.

20. Прв услов е лицето кое се трансферира да е граѓанин на државата што ја извршува казната. Во напор да се испочитува примената на оваа Конвенција најлесно што може, упатувањето на државјанството на осудениот се преферира за да се вклучат другите држави кои во нивната практична примена, можат да пројават проблеми во толкувањето како на пример термините вообичаен жител во друга држава или држава на потекло користени во Член 5 на Европската конвенција за признавање на кривичните пресуди. Не е потребно засегнатото лице да биде државјанин само на државата што ја извршува казната. Договорните држави можат да одлучат да ја применат Конвенцијата кога е тоа потребно, во случаи на двојно државјанство ли повеќекратно државјанство други и кога другата (или една од другите држави) е државата која ја изрекла пресудата. Меѓутоа, треба да се забележи дека дури и да се исполнети сите услови за трансфер државата од која се бара трансферот има слобода да одлучи дали ќе се согласи со бараниот трансфер. Затоа државата во која е изречена осудата има слобода да одбие баран трансфер ако тоа се однесува на лице кое е нејзин државјанин.

Параграфот 1.а. треба да се чита со параграфот 4. кој им гарантира можност на договорните страни со помош на декларација да го определат терминот државјанин. Оваа можност што соодветствува со онаа од чл.6.1.б на Европската конвенција за екстрадиција, треба да се интерпретира во поширока смисла: со одредбата се тежнее да

им се овозможи на договорните држави да ја прошират примената на Конвенцијата за трансфер, на други лица освен на државјаните во стриктно значење на нивното национално законодавство, као на пример лица без државјанство или на граѓани на други државни кои засновале корени преку перманентно престојување.

21. Вториот услов б. е тоа што пресудата мора да биде конечна и применлива, со тоа што се исцрпени сите дозволени правни лекови или пак затоа што во определено време странките не ги искористиле. Тоа не ја исклучува можноста на подоцнежнo разгледување на пресудата во светло на нови докази, како што е предвидено во чл.13 на Конвенцијата.

22. Третиот услов в. се однесува на должината на казната што треба да се отслужи. За да може да се примени оваа Конвенција, осудата треба да биде во должина од најмалку 6 месеци од денот на приемот на барањето за трансфер или да биде неограничена.

За вклучување на овој услов беа водечки две размислувања: првото е дека оваа Конвенција е сфатена како инструмент за понатамошна социјална рехабилитација на казнетиот, цел која може да се постигне само ако должината на казната што треба да се издржи е доволно долга. Втората причина е системот на делотворните трошоци, трансферот на затвореникот е скап па така трошоците предизвикани за засегнатата држава треба да бидат пропорционални со целта што треба да се постигне.

Во исклучителни случаи, договорните држави со примена на параграф 2, можат да се согласат на трансфер дури и кога казната што осуденото лице треба да ја издржи е помала од предвидената казна во став 1.в. Воведувањето на флексибилност се покажува корисно за да се покријат случаите каде што претходните две размислувања не се потполно применливи, на пример: каде што изгледите за рехабилитација се добри наспроти осудата од помалку од 6 месеци, или каде што трансферот може да биде превземен експедитивно и со ниски трошоци, на пример помеѓу две соседни држави.

23. Четвртиот услов е со трансферот да биде согласно и лицето кое е засегнато. Овој услов кој не е содржан во Европската конвенција за меѓународно признавање на кривичните пресуди претставува еден

од основните елементи на трансферниот механизам поставен во Конвенцијата.

Оваа одредба треба да биде прочитана и поврзана со чл.7 кој содржи правила за начинот на кој што треба да биде дадена согласноста и можноста на државата во која се извршува казната да потврди дека согласноста била дадена во согласност со условите предвидени во овој Член.

Согласноста треба да биде дадена од правниот застапник на лицето, кога едната страна смета за потребно поради возраста, физичка или ментална состојба на осуденото лице.

Референцата правен застапник не имплицира значење дека застапникот треба да биде правно квалификуван, тоа може да биде кое било лице, кое според законот на земјата во која се извршува казната е овластено да го застапува осуденото лице, на пример: родител или некој кој е посебно овластен со потполно овластување. Петиот услов д. е исполнет ако дејствието или пропуштањето поради кое лицето е осудено треба според правото на државата во која се извршува казната да претставува кривично дело или би било кривично дело во случај да се извршени на нејзина територија.

За да биде исполнет условот на двојна кривична одговорност не е потребно кривичното дело да биде прецизно и исто определено во законите на двете држави.

Може да има разлики во видот и висината на казната и во правната класификација.

Основната идеја е суштинските конститутивни елементи на делото треба да бидат споредливи според законите на двете држави.

Шестиот услов г. го потврдува основниот принцип дека трансферот бара согласност на двете држава што се засегнати.

Параграфот 3. треба да се гледа поврзано со чл.9 кој на државата во која се извршува казната и дава избор помеѓу две постапки за извршување: таа може да го продолжи извршувањето на казната или да ја конверзира казната. Ако е побарано (замолено)

Оваа држава мора да ја извести државата која ја изрекла пресудата која од овие две постапки ќе ја следи (чл.9 ст.2). Заради тоа основно правило е дека државата која ја извршува казната да може да избира помеѓу двете постапки за извршување на казната во секој одделен случај.

Меѓутоа, ако договорната држава на генерален начин сака да ја исклучи едната од двете постапки за извршување на казната, тоа може да го стори со примена на одредбата од параграф 3 чл.3 на оваа Конвенција: со декларација таа може да покаже дека има намера да ја исклучи примената на континуирана постапка на извршување или постапка на конверзија во нејзините односи со другите договорни држави. Доколку декларацијата дадена според параграф 3 (ст.3 чл.3) се примена на односите со другите страни тоа и овозможува на онаа државата која дала таква декларација да ја исклучи едната од двете постапки за извршување не само кога е во позиција на држава која ја извршува казната, туку исто така и кога е во позиција на држава која ја изрекла казната. Во ваков случај декларацијата (резервата) би можела да има таков ефект да спогодбата на државите за бараниот трансфер да зависи од тоа дали државата која ја извршува казната не ја применува исклучената постапка.

Член 4

ОБВРСКА ЗА ДОСТАВУВАЊЕ НА ИНФОРМАЦИИ

27. Членот 4 се однесува на доставување на информации за време на траење на постапката за трансфер до осуденото лице, државата што ја изрекла казната и државата што ја извршување казната. Одредбата се применува во три различни фази на процедурата.

ст.1 чл.4. Се однесува на информацијата што државата која ја изрекла казната ја дава на осуденото лице за суштината на Конвенцијата.

Ст.2-4 се однесуваат на информациите, помеѓу двете засегнати држави откако осудениот изразил интерес да биде трансфериран, ст.5 се однесува на информациите што треба да му бидат дадени на осудениот во врска со дејство или одлуката донесена во поглед на можниот трансфер.

28. Според ст.1 Секое осудениот лице на кое може да се примени оваа Конвенција, треба да биде известно од државата која ја изрекла казната за суштината на Конвенцијата.

За да истото биде свесно за можностите за трансфер кои се нудат со Конвенцијата и правните последици кои би можеле да настана со негово трансферирање во неговата земја.

Известувањето ќе му овозможи да одлучи дали тој сака да изрази интерес да биде трансфериран. Меѓутоа, треба да се одбележи дека осуденото лице не може самото да поднесе формално барање за трансфер, тоа произлегува од чл.2 ст.3 на Конвенцијата чл.2 ст.3 (трансфер може да бара било државата која ја изрекла казната било државата која ја извршува казната).

Известувањето на осуденото лице треба да биде дадено на јазикот кој тоа го разбира.

29. ст.2-3 се применуваат кога осуденото лице изразило интерес во државата која ја изрекла казната да биде трансферирано според Конвенцијата. Во таков случај, државата која ја изрекла казната ја известува државата чиј што државјанин е осуденото лице, дека тој изразил интерес за трансферирање. Оваа информација, треба да биде проследена најбрзо што може да се примени, откако пресудата станала конечна и извршна и мора да ги содржи сите наброени елементи од чл.3.

30. Главна цел на доставувањето на оваа информација до властите (вклучувајќи ги и конзуларните претставништва) на домицилната држава на едно лице е да и се овозможи на домицилната држава да одлучи дали таа сака да постави барање за трансфер, претпоставувајќи дека морално домицилната држава на осуденото лице ќе превземе иницијатива да го репатрира сопствениот државјанин.

31. Ако осуденото лице изразило интерес за трансфер се применува ст.4 чл.4 и во таков случај државата што ја изрекла казната ги обезбедува информациите на кои упатува ст.3 чл.4. Само врз основа на искажаното барање на државата чиј државјанин е осуденото лице.

32. По сила на ст.5 чл.4 осуденото лице кои изразило интерес да

биде трансферирано мора да биде постојано писмено известувано за дејствијата што се превземаат во неговиот случај

На пример: нему мора да му се каже дали информацијата на која упатува ст.3 чл.4 била испратена на неговата домицилна држава, дали бил побаран трансфер и од која држава и дали е донесена одлука по барањето.

Член 6

ДОКАЗЕН МАТЕРИЈАЛ

36. Членот 6 наведува кои документи на барање од државата која ја изрекла казната мора да бидат обезбедени од страна на државата во која се извршува казната (ст.1 чл.6) и обратно (ст.2 чл.6). Овие документи мора да бидат обезбедени пред да се изврши трансферот. Што се однесува до документите што треба да бидат обезбедени од државата што ја изрекла пресудата тие можат да бидат испратени до државата која ја извршува казната заедно со барањето за трансфер или после него: тие не мора да бидат испратени до оваа држава доколку таа веќе изјавила дека нема да се согласи со трансферот.

37. Дополнителното ст.3 чл.6 предвидува дека и двете држави можат да побараат кој било од документите или изјавите на кои упатува ст.1 и 2 пред постапување на барањето или донесува на одлука дали ќе се дозволи трансферот. Државата во која е донесено пресудата може на пример да изрази барање однапред да се осигура дали лицето е државјанин на државата во која се извршува казната или пак однапред да се бара дека осуденото лице е согласно со сопствениот трансфер.

Член 7

СОГЛАСНОСТ И ПРОВЕРКА

38. Согласноста на осудениот за трансферирање е еден од основните елементи во механизмот за трансфер воспоставен со оваа Конвенција. Заради тоа се сметаше за потребно да се утврди обврска за државата која ја изрекува пресудата да се осигури дека согласноста е дадена доброволно со полно сознание за правните

последници што трансферот би ги предизвикал за засегнатото лице и да и се даде можност на државата која ја извршува казната да се увери дека согласноста е дадена во согласност со овие услови.

39. Според ст.2 државата која ја извршува казната е овластена (повикана) за ваква верификација и преку Советот или и преку други функционери за кој ќе се согласат и двете држави.

40. Имајќи во предвид дека Конвенцијата е заснована на принципот дека за извршувањето во државата која ја извршува казната се бара претходна согласност, не се сметаше за потребно да се постави правилото на специјалност врз ефектот што оваа Конвенција го има врз осуденото лице во смисла на што осуденото лице не може да биде осудено или задржано за друго дело освен за она на кое се однесува извршувањето, а за кое е ефектуиран трансферот. Останатите Конвенции кои го обезбедуваат ова правило на специјалност како на пример Европската конвенција за екстрадиција во својот Член 14 или Европската конвенција за меѓународното признавање на кривичните пресуди во својот Член 9 не бараат согласност на осуденото лице, така што во овие случаи правилото на специјалност е неопходен чувар за него.

Отсуството на правилото на специјалност треба да биде вклучено во информацијата за суштината на Конвенцијата која се дава на осудените лица според Членот 4.1.

Член 9

ПОСЛЕДИЦИ ОД ТРАНСФЕРОТ ЗА ДРЖАВАТА ВО КОЈА СЕ ИЗВРШУВА КАЗНАТА

47. Во двата случаја извршувањето на казната (продолжување на извршување на казната чл.10 и замена на казната чл.11) се спроведува според законот на државата во која се извршува казната (ст.3 чл.9). Одредбите на законот од државата во која се извршува казната треба да се толкуваат во поширока смисла, тоа вклучува на пример правила кои се однесуваат на заслуга за условен отпуст. За да се појасни овој ст.3 утврдува дека државата во која се извршува казната сама ќе биде надлежна да ги донесе сите соодветни решенија.

Член 10

ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНАТА

49. Кога државата што ја извршува казната се одлучува за постапката на продолжува на извршување, таа е врзана како за правната природа така и за должината на осудата определена од државата која ја изрекла пресудата (ст.1 чл.10): првиот услов (правна природа) се однесува на видот на казната каде што законот на државата што ја изрекла казната предвидува различност на казните вклучувајќи лишување од слобода како што е ропство, затвор или притвор. Вториот услов (должина) значи дека казната што треба да биде издржана во домицилната држава, предмет на било какво подоцнежено решение на таа држава (домицилна држава на осуденото лице) на пример условен отпуст или простување соодветствува (кореспондира) со износот во оригиналната пресуда засметувајќи го времето на казната што е отслужена и било какво простување добиено во државата што ја изрекла пресудата до денот на трансферирањето.

50. Ако двете држави имаат различни казни системи во поглед на поделбата на казните, минималната или максималната должина на осудата, државата што ја извршува казната може да ја прилагоди казната според сопствениот закон за слично дело. Став 2 дозволува такво прилагодување во определени граници: прилагодената казна или мерка мора да биде најсоодветна со онаа што е и утврдена со пресудата што треба да се изврши, таа не смее да се влошува по видот и траењето и не смее да го надмине максимумот пропишан со законот на државата во која се извршува казната. Со други зборови: државата во која се извршува казната може да ја прилагоди санкцијата на најблискиот можен еквивалент според сопствениот закон предвидувајќи дека прилагодувањето нема да резултира со построга казна или подолго задржување. Спротивно на постапката на конвертирањето според Член 11, според кој државата што ја изрекла осудата, постапката според Член 10 ст.1 и овозможува на државата што ја извршува казната да ја прилагоди санкцијата на еквивалентна санкција пропишана во сопствениот закон со цел осудата да ја направи извршлива. Затоа домицијалната држава продолжува да ја извршува наметнатата пресуда од државата што ја изрекла, но тоа го прави според барањата на сопствениот систем на казни.

Член 12

ПОМИЛУВАЊЕ, АМНЕСТИЈА И НАМАЛУВАЊЕ НА КАЗНАТА

59. Додека чл.9 ст.3 ја прави државата на извршување на казната единствено одговорна за извршување на казната, вклучувајќи било какво решение кое е во врска со тоа (на пример одлуката за условен отпуст), помилување, амнестија или смалување на казна можат да бидат дадени и од двете држави, како од државата што ја изрекла казната така и од државата во која се издржува казната во согласност со Уставот и другите закони.

Член 22

ОДНОСОТ СО ДРУГИТЕ КОНВЕНЦИИ И СПОГОДБИ

81. Членот 22 има за цел да осигури глатка коегзистенција на Конвенцијата со другите мултилатерални или билатерални договори кои го регулираат трансферот на притворени лица.

Став 1 се однесува на договорите за екстрадиција и другите договори кои го регулираат трансферот на притворени лица заради соочување и сведочење. Став 2 обезбедува осудени лица вклучувајќи униформна легислатива каква што постои на пример во нордиската соработка. Став 3 се однесува на дополнителни спогодби кои се вклучени во примената на Член 64 ст.2. на Европската конвенција за меѓународно признавање на кривичните пресуди. Став 4 се применува кога барањето за трансфер спаѓа во доменот на двете конвенции или кој било друг инструмент за трансфер на осудените лица. Во таков случај државата која бара трансфер мора да наведе врз основа на кој инструмент го бара трансферот. Ваквото наведување ја врзува државата од која што се бара трансферот.

82. Членот 23 кој го прави Европскиот комитет за кривични проблеми на Советот на Европа да биде водич во примената на Конвенцијата, ја следи праксата утврдена во другите европски конвенции во казнената област, и тоа во чл.28 од Европската конвенција за казните во сообраќајните престапи, во чл.65 од Европската конвенција за меѓународното признавање на кривичните пресуди, во чл.7 од дополнителниот протокол на Европската конвенција за екстрадиција.

Барањето за известување од чл.23 е со цел Европскиот комитет за кривични проблеми да биде информираан за можните тешкотии во толкувањето и примената на конвенцијата.

Напомена:

Ова е појаснување на изворниот текст на документот.

СТАНДАРДЕН ТЕКСТ ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ИНФОРМАЦИИ ЗА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

Конвенцијата за трансфер на осудени лица овозможува, под определени услови, лицата на кои им е изречена затворека казна во држава а не се нејзини државјани, да бидат пренесени во државата на своето државјанство за да ја издржуваат оваа казна. Подолу е дадено кратко објаснување на условите. Овој документ не преставува опширен опис на оваа конвенција. Затоа, доколку сакате да добиете пошироки информации во својата држава, (државата-преземач) треба да се обратите до затвореките органи или друг соодветен надлежен орган во земјата која треба да Ве преземе за подробни информации, на пример да обезбеди да добиете копие на Конвенцијата како и двете држави да ја разгледаат можноста за Вашиот трансфер. Исто така, можете да се обратите за информации до конзуларното претставништво на државата која треба да Ве преземе.

КОЈ ТРЕБА ДА ДАДЕ СОГЛАСНОСТ ЗА ТРАНСФЕРОТ ?

А.) Трансферот бара:

- а) согласност на лицето на кое тој трансфер се однесува или таму каде што е потребно, согласност на неговиот правен застапник,
- б) согласност на државата која што го осудила лицето, и
- в) согласност на државата во која се бара да биде пренесено лицето.

КОЈ МОЖЕ ДА СЕ КОРИСТИ СО МОЖНОСТ ЗА ТРАНСФЕР?

За да можете да бидете пренесени мора да бидат исполнети следниве услови:

- а) ако сте државјанин на државата каде барате да бидете трансферирани (државата-преземач),
- б) ако судската пресуда со која сте осудени е конечна,
- в) доколку, како генерално правило, е останато уште најмалку

шест месеци од казната за издржување како во исклучителни околности овој перпод може да биде и пократок, и

г) доколку делото за кое сте осудени е кривично дело спрема законот на државата-преземач т.е. државата во која треба да бидете пренесени.

КАКВА КАЗНА ТРЕБА ДА СЕ ИЗДРЖУВА ПО ТРАНСФЕРОТ?

- Во држави каде се користи постапка на континуитет во извршувањето:

Максималната казна која ќе се издржува ќе биде делот од оригиналната казна кој е останат по пресметувањето на секое намалување на казната од страна на државата која го осудила лицето (државата-осудувач) и тоа до денот на трансферот. Доколку казната која била одредена од државата-осудувач била подолга или од поинаква природа отколку казната која ќе биде наметната за истото дело од страна на државата-преземач, истата ќе мора да биде адаптирана спрема најблискиот еквивалент на казната од државата-осудувач, а кој еквивалент е предвиден со законот на државата-преземач, но притоа не смее да биде подолга или потешка казна од оригиналната казна.

- Во случај на држави каде се користи постапка за конверзија на казната:

Не постои можност пред самиот трансфер да биде потврдена прецизната природа и должина на казната која треба да се издржува во државата-преземач бидејќи оригиналната казна ќе мора да биде претворена од страна на суд (надлежен орган) во државата-преземач по извршувањето на трансферот во казна која ќе биде наметната за издржување во однос на преземеното осудено лице а во зависност од тоа каква казна би добило тоа лице кога делото би го имал извршено во државата-преземач. Меѓутоа, сепак, ќе може да добиете некаква претстава за природата и должината на казната во која оригиналната казна би била претворена во државата-преземач со цел да се решите дали би барале трансфер. Казната која ќе се добие со конверзија во согласност со условите на конверзија на казните нема да биде потешка или подолга од оригиналната казна, нема да биде предмет на никаков минимум кој законот на државата-преземач може да предвидува, како и тоа дека ќе биде земен предвид перподот што е

поминат во издржување на казната пред извршување на трансферот.

Доколку бидете пренесени, вашата казна ќе се извршува во согласност со законот и другите правила кои се применуваат во државата-преземач.

ОБВИНУВАЊЕ ВО ОДНОС НА ДРУГИ ДЕЛА

Ве молиме, водете сметка дека доколку бидете пренесени надлежните органи на државата-преземач имаат право да Ве обвинат, да Ве осудат или да Ве затворат и за друго дело, независно од она за кое ја отслужувате вашата сегашна казна.

ПОМИЛУВАЊЕ, АМНЕСТИЈА, НАМАЛУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Трансферот не значи губење на правото на помилување, амнестија или намалување на казната кое може да Ви биде дадено од страна на државата-осудувач и на државата-преземач.

ПРЕИСПИТУВАЊЕ НА ОРИГИНАЛНАТА ПРЕСУДА

Доколку се откриени нови факти по вашиот трансфер кои престапуваат основ за преиспитување на оригиналната пресуда донесена од страна на државата-осудувач, државата-преземач има право да одлучи за покренување на постапка на преиспитување на пресудата.

ПРЕКИНУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Доколку, од која било причина, казната која била првично одредена од страна на државата-осудувач престане да се применува во државата-осудувач, државата преземач по добивањето на оваа информација, ќе ве ослободи од натамошно служење на казната. Слично, кога казната која се издржувале во државата-преземач престане да биде применлива во оваа држава, исто така, не постои потреба за натамошно издржување на првичната казна која е одредена од страна на државата-осудувач вклучително и ако повторно се вратите во таа држава.

НЕКОИ ИНФОРМАЦИИ ЗА ПОСТАПКАТА

Вашиот интерес за трансфер може да го изразите пред надлежните

органи или на државата-осудувач или на државата-преземач.

Доколку државата-осудувач е спремна да ја разгледа можноста за Ваш трансфер, истата ќе и достави на државата-преземач информации за Вас, за фактите релевантни за осудата и казната како и за природата и должината на казната. Доколку државата-преземач е спремна да ја разгледа можноста за Ваш трансфер, таа ќе одговори со давање на информации за природата и траењето на казната која би се издржувала по извршувањето на трансферот (ова се применува во однос на државите кои се користат со постапка за континуитет во извршувањето), односно, индикации за тоа како вашата казна би се претворила по Вашиот трансфер (ова се применува во однос на држави кои се користат со постапка за конверзија на казната), заедно со информации за условите кои се однесуваат на намалување на казната, условен отпуст итн, спрема законодавството на државата-преземач.

Доколку се утврди согласност на двете држави за Ваш трансфер, ќе се бара Ваша согласност за трансфер, откако ќе ги добиете и разгледате информациите обезбедени од страна на државата-преземач.

НАЦРТ ИНТЕРПРЕТАТИВЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА НАЦРТ ДОПОЛНИТЕЛНИОТ ПРОТОКОЛ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

ВОВЕД

1. По овластување на Европскиот комитет за проблеми на криминалот (CDPC), Комитетот на експерти за примена на Европската конвенција на полето на казнувањето (RS-OS) е овластен да го испитува функционирањето и примената на конвенциите на Советот на Европа и договорите во сферата на кривичното право во врска со нивното прилагодување и подобрување на нивната практична примена, таму каде што е потребно.

2. Во рамките на својата задача PS-OS наиде на определени тешкотии со кои се сретнуваат државите во примената на Конвенцијата за трансфер на осудени лица (112). Комитетот исто така наиде на ситуации што се на граница со Конвенцијата за трансфер на осудени лица, а се уште не се вклучени во рамките на Конвенцијата.

3. По студирањето на други различни начини, PS-OS се сложи дека вистински одговор е еден дополнителен Протокол на Конвенцијата. Според тоа Комитетот одобри Нацрт дополнителен протокол на својата 31 седница (февруари 1996).

4. Нацрт дополнителниот протокол го испитуваше и одобри CDPC на својата 45-та пленарна седница (јануари, 1996) и го поднесе до Комитетот на министрите.

5. На... состанок на нивните заменици во ... Комитетот на министрите го усвои следниот придружен Протокол. На... состанок на нивните заменици во ... Комитетот на министрите донесе решение да го поднесе на потпишување на ...

ОПШТИ МИСЛЕЊА

6. Целта на Придружниот Протокол е да обезбеди применливи правила за трансфер на извршување на казни во два различни случаи главно:

а) кога осуденото лице ја напуштило државата која го осудила за да замине во својата матична држава, за да се оневозможи државата која го осудила да ја изврши донесената пресуда и

б) кога осуденото лице е протерано како последица на пресудата.

7. Членот 2 се применува при прво споменатиот случај а Членот 3 при второ споменатиот случај.

КОМЕНТАРИ ВО ВРСКА СО ЧЛЕНОВИТЕ НА КОНВЕНЦИЈАТА

Дефиниции

Член 1

8. Ако зборовите и изразите користени во Протоколот се толкуваат на ист начин како и во Конвенцијата овој Член овозможува создавање на корисна врска меѓу Протоколот и Конвенцијата на кој начин се добива единствено толкување на двете.

Лица кои што ја напуштиле државата која што ги осудила

Член 2

9. Состојбата што е разгледувана во овој Член е кога државјанин А е осуден во државата Б и по своја волја се враќа во државата А. Типично е ова да одговара на случаи кога осуденото лице бега (на пример, од затвор) од територијата на државата која што го осудила на територијата на својата матична држава со цел да го избегне извршувањето на казната.

10. Ваквите случаи не можат да се решат со постојните форми на меѓународна соработка. Последицата е таква што против лицето се води судска постапка во државата А и евентуално му се суди или му е изречена казна по втор пат за исто дело, или останува неказнето и на тој начин ќе биде нарушена правичноста.

11. Секако во многу од ваквите случаи екстрадицијата од државата А нема да може да биде можна, зашто многу држави не сакаат да ги

екстрадираат своите државјани. Комитетот се откажа од идејата да подготват инструменти кои ќе овозможуваат екстрадирање на државјани во определени случаи бидејќи тие прифатија во многу држави екстрадицијата на своите државјани ќе резултира со кршење на основните принципи на законите.

12. Згора на тоа, во сите вакви случаи меѓусебната помош нема да биде од голема корист зашто целта на обезбедувањето на лицето кое ја издржува казната нема да се постигне.

13. Под условите што се дадени со Конвенцијата за меѓународна валидност на пресудите државата А може да ја изврши пресудата донесена од државата Б. Како и да е, оваа конвенција која е во сила, е почитувана од мал број на држави и оваа состојба изгледа дека нема да се измени во блиска иднина. Комитетот прифати дека во теоретска смисла најдобар чекор што треба да се преземе е да се усвојат нови инструменти на влегување во сила на странски пресуди. Иако, имајќи ги во вид тешкотиите со кои се сочуваат во примената на Конвенцијата за меѓународната важност, ќе биде единствена задача, а успехот ќе остане несигурен.

14. Конвенцијата не може да се примени зашто осуденото лице не е присутно во државата која го осудила и затоа ова го оневозможува вистинскиот трансфер.

15. Конвенцијата за трансфер на осудените лица во голема мера заснована врз хуманитарна основа која што не се применува при околности кои што се разгледуваат. Согласноњето на осуденото лице секогаш е важна карактеристика на Конвенцијата. Под услов правните последици да не зависат од согласноста на осуденото лице не можат да бидат толкувани како одделување од филозофијата врз која се базира Конвенцијата.

16. Како и да е, Комитетот е на мислење дека од практична гледна точка структурата на Конвенцијата не може да се искористи да даде одговор на сите проблематични ситуации кои се опишани погоре. Секако решението може да се базира врз безусловна претпоставка дека лицето по сопствена желба заминува од државата Б во државата А ако се даде согласност, ако не се предаде најмалку да ја издржи казната во државата А. Затоа комитетот донесе решение да предложи решение за тешкотиите со предлог за донесување на Придружен

Протокол кон Конвенцијата за трансфер на осудени лица.

17. Членот 2 има за цел осуденото лице:

а) да не ја избегне казната кога ќе замине од државата која го осудила во неговата матична држава и

б) да се избегне на лицата да им се суди два пати за исто дело.

18. Членот 2 не дава никаква непосредна обврска. Тој поставува рамка во која државите кои се вклучени можат ако сакаат да соработуваат и им овозможува постапки за остварување на истата.

19. Да се преземе извршувањето на казната, во согласност со барањето според Член 2 значи дека одредбите на Конвенцијата независно од став 1 (д) од Членот 3 ќе се применуваат.

20. Ставот 2 се однесува на активностите што треба да се преземат од државата која што треба да ја изврши казната по барање на државата која суди и пред да пристигнат документите кои што го придружуваат барањето или да ги преземе сите неопходни мерки осуденото лице да остане на нејзина територија чекајќи решение, на барање.

21. Згора на тоа, овој став подробно ја изложува целта на правните мерки кои што државата која му судела треба да ја вклучи во барањето информацијата спомената во став 3 и 4 од Конвенцијата т.е. името, датата и местото на раѓање на осуденото лице, неговата адреса на живеење, ако ја има во државата, кратко објаснување на фактите врз што се базира пресудата и на крај, природата, траењето и датата кога е започнато издржувањето на казната. Овие информации од државата што осудува треба да бидат испратени што е можно побрзо.

22. Последната реченица од став 2 ги содржи изразите од Член 11 став 1(д) од Конвенцијата. Тоа значи дека, кога лицето е привремено притворено според овој став, времето кое што е поминато во притвор мора да се одземе во случајот или од пресудата која што е изменета од државата извршител. Оваа обврска исто така се однесува и во државата која што му суди, ако треба да ја примени или да продолжи со примената на казната.

23. Ставот 3 предвидува дека за пренесување на извршувањето нема да се бара согласност на осуденото лице. Другите одредби од Конвенцијата ќе се применуваат по аналогија се додека се копатрибилни со одредбите на овој Протокол . Ова значи дека со примената на Протоколот и Конвенцијата правилата се применуваат во согласност со правилото „lex specialis derogate“.

24. Бидејќи Членот 2 беше усвоен под претпоставка дека е дадена согласност на осуденото лице да остане на територијата на државата А, составувачите немале предвид да овозможат примена на принципот на специјален случај.

25. Признавајќи дека Конвенцијата работи врз база на траен договор, т.е. меѓу државата што суди, државата што ја извршува пресудата и осуденото лице. Комитетот бараше да се направи уште една дополнителна одредба за Конвенцијата да работи врз принципот на двоен договор, имено договор меѓу државата што суди и државата што ја извршува пресудата, каде во никој случај лицето што е во прашање немало друг избор да ја напушти или да не ја напушти државата што суди. Така во случај каде лицето, како последица на изречена казна беше протерано од земјата што му суди.

26. Очигледно е дека трансфер според овој Член ќе се изврши откако сите права на жалба против протерување или налог за депортација или други мерки кои што се однесуваат на став 1 се исцрпени.

27. Комитетот смета дека тоа не и служи на крајните цели на правдата ниту на рехабилитацијата на осуденото лице, да се држи лицето во државата а кога е сигурно дека, по пуштањето на слобода тоа нема да остане во таа држава.

28. Спротивно, таквиот трансфер на лицето може да служи за целите на рехабилитација без да ја кочи крајната цел на правдата.

29. Ситуацијата опишана во овој Член каде, или во пресудата е вклучен налог за протерување или лицето било на друг начин протерано како последица на донесување на пресудата. Изразите "да се протера" и "да се депортира" се користат со цел да се употреби различна терминологија што се користи во оваа гранка од една земја во друга. Нивното значење во овој протокол е такво што значи вклучување мерки како нивен резултат присуството на лицето што е

во прашање на територијата на една држава станува невозможно во определено време. Тука се вклучува налог за протерување од страна на раководството.

30. Затоа што трансферот според одредбите на овој Член не барану претпоставува согласост од осуденото лице, Комитетот смета дека правата и интересите на лицето би требало да се заштитат на друг начин. Според тоа одредбите што се однесуваат на такво лице корисноста од принципот на специјален случај, како и барањето мислење од лицето треба да се испитуваат и да се земат предвид пред се донесе било каква одлука.

31. Секако дека ставовите 2 и 3 бараат респективно да се земе во вид мислењето на осуденото лице за неговиот предложен трансфер, за таа намена, дека тоа е вклучено во формална декларација адресирана од државата што треба да ја изврши казната. Оттаму следува дека одредбите на Конвенцијата за верификација на согласување (чл.7) треба да се применува мутатис мутандис кога се зема мислењето на лицето.

32. Мислењето на осуденото лице може да биде посебно релевантно кога таквото лице има повеќе од една државјанство или сака на друг начин да биде депортирано во друга, а не во својата матична земја.

33. Згора на тоа, воспоставената процедура не е процедура на автоматски трансфер во согласност на две инволирани страни. Таа бара дополнување на согласноста на државата за трансфер и согласност на осуденото лице.

34. Треба да се потсетиме дека лица може да се протераат само ако се предмет на одредбите дадени во Член 1 од Протоколот бр.7 од Европската конвенција за правата на човекот.

35. Во став 4 се дадени одредби за принципот на специјален случај (в.чл.14 од Европската конвенција за екстрадиција). Тоа главно се однесува на одредбите од Член 5 (12) од Нацртот на Европската опширна конвенција за меѓународна соработка за кривични предмети. Во ступина таа на секое лице префрлено според одредбите или притворање-за кое било кривично дело, а не за тоа за кое е донесена извршната пресуда. Таков имунитет претставува:

а) кога се судат лица што се вклучени во државната власт,

б) кога лицето имало можност легално да ја напуштат територијата на државата што ја извршува казната, а тоа не го сторило во рок од 45 дена од неговото пуштање,

в) кога лицето самоволно се вратило во државата што ја извршува казната откако еднаш ја напуштило.

36. Изразот, "конечно ослободување од вина" значи дека слободата на лицето не е веќе предмет на никакви рестрикции што произлегуваат посредно или непосредно од судењето. Консеквентно, кога на пример, лицето е условно ослободено од затвор, тоа лице не е засекогаш ослободено од вина.

37. Ставот 5 овозможува да се врши ревизија според Член 3. Причината е таа што определен број на држави ќе бараат големи промени во нивните национални закони со цел да ја овозможат примената на овој Член.

Завршни клаузули

Член 4 до 10

38. Членовите 4 до 10 се засновани според "Моделот на завршни клаузули за конвенциите и договорите случени од страна на Комитетот на министри на 315-от состанок на нивните заменици во февруари 1980 година и завршните клаузули на Конвенцијата. За овие Членови не се потребни специјални коментари.

**ЗБОРНИК НА КОНВЕНЦИИ,
ПРЕПОРАКИ И РЕЗОЛУЦИИ
ВО ВРСКА СО ПЕНИТЕНЦИЈАРНИТЕ ПРАШАЊА**

За мислењата изразени во ова дело, одговорност сноси/ат авторот/ите и тие мислења задолжително не ја отсликуваат официјалната политика на Советот на Европа.

За сите прашања во врска со репродуцирањето и преведувањето на целиот или на дел од овој документ, обратете се до Одделот за јавни информации и публикации, Дирекција за комуникации (F-67075 Strasbourg Cedex или publishing@coe.int). За сите други прашања во врска со оваа публикација обратете се до DG-HL – Одделение за правна реформа.

Следниве препораки и резолуции не се вклучени бидејќи тие се опфатени со поновите препораки

Препорака бр. R (87) 3 за Европските затворски правила
Формално заменета со Препораката Rec(2006)2 за Европските затворски правила.

Препорака бр. R (80) 11 во врска со затворањето пред судењето
Формално заменета со Препораката Rec(2006)13 за употребата на притворот, условите на притворање и обезбедување гаранции против злоупотреба.

Резолуција (76) 2 за постапувањето со затвореници кои издржуваат долга затворска казна
Опфатена со Препораката Rec(2003)23 за постапувањето на затворската управа со затвореници кои издржуваат казна доживотен затвор и други долги затворски казни.

Резолуција (73) 5 за правилата за минималните стандарди на постапување со затвореници
Имплицитно заменета со Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила, каде се укажува дека овие правила се „преформулирани“.

Резолуција (65) 11 за притворот
Формално заменета со Препораката Rec(2006)13 за употребата на притворот, условите на притворање и обезбедување гаранции против злоупотреба.

Следниве препораки и резолуции не се вклучени бидејќи се застапени и/или во голема мера опфатени со други препораки

Резолуција (76) 10 за одредени алтернативни казни мерки на казната затвор

Во голема мера опфатена со Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација.

Резолуција (75) 25 за работата во затвор

Многу кратка резолуција која не ја дополнува многу Препораката Rec(2006)2 за Европските затворски правила, која релативно сеопфатно го разработува прашањето за работата во затвор.

Резолуција (73) 24 за групна и општокорисна работа со затвореници.

Многу кратка резолуција. Оваа област делумно ја покриваат современите програми за ресторативна правда (види EPR 103.7) и веројатно тие треба и понатаму да се развиваат.

Резолуција (73) 17 за краткотраен третман на возрасни сторители. Поголемиот дел е опфатен со Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација. Исто така, се менува и акцентот на казнената политика.

Резолуција (68) 24 за статусот, изборот и обуката на кадрите на управувачки позиции во казнено-поправните установи.

Кадрите на управувачки позиции не се директно опфатени со Препораката Rec(2006)2, но прашањата поврзани со раководењето се третираат во правилото 72. Покрај тоа, оваа резолуција, во голема мера, е опфатена и со Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки, каде се упатува на потребата од ажурирање на оваа резолуција.

Резолуција (66) 26 за статусот, вработувањето и обуката на кадрите во затворот. Повеќето од овие препораки се опфатени со Препораката Rec (2006)

При тоа, разликата меѓу почетните нивоа на кадри кои се задолжени за обезбедувањето и „управувачките кадри“, од аспект на изборот и обуката, намерно не се користеше во Препораката Rec(2006)2. Исто така постојат и други противречности. На пример, барањето медицинските лица, кои се редовно вработени во затворот со полно работно време, да имаат статус на државни службеници е во противречност со заложбата за интеграција на медицинските служби во затворите во националниот систем за здравствена заштита. Покрај тоа, оваа резолуција е опфатена и со Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување

на санкции и мерки, каде се упатува на потребата од нејзино ажурирање.

Резолуција (66) 25 за краткотраен третман на млади сторители под 21 годишна возраст

Во фаза на изготвување се нови Европски правила за малолетните сторители спрема кои се определени санкции или мерки кои се применуваат во заедницата или кои се лишени од слобода, и се очекува тие да бидат усвоени од страна на Комитетот на министри.

Резолуција (65) 1 за одложената казна, условната осуда и други алтернативни на казната затвор

Во голема мера опфатена со Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација.

„Расположението и односот на јавноста кон третирањето на криминалот и сторителите претставува еден од непогрешливите тестови за цивилизираноста на земјата“

Winston Churchill

ПРЕДГОВОР

Philippe Boillat, Генерален директор за човекови права и правни работи.

Европското општество се развиваше со големо темпо во текот на изминатата декада и ова доведе до позитивен развој на планот на заштитата на човековите права и развој на правните системи на земјите членки на Совет на Европа.

Ефикасноста на правдата го расчисти патот за ефикасноста на извршувањето на санкциите, истовремено почитувајќи ги основните права. Изнаоѓањето вистинска рамнотежа помеѓу санкцијата, третманот, реинтеграцијата, заштитата на жртвите и општеството е задача со која постојано се соочуваат властите на нашите земји.

Изминатите години, Советот на Европа изготви посебни стандарди во пенитенцијарната област, коишто се појавуваат во правно-обврзувачките документи како што се конвенциите и протоколите, но исто така и во прецедентното право (case-law) на Европскиот суд за човекови права во предметите поврзани со затворањето и издржувањето казна затвор.

Покрај тоа, многу детални стандарди се утврдени во така наречените „правно-необврзувачки“ документи, какви што се препораките на Комитетот на министри и годишните општи извештаи на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување (КСТ).

Стандардите усвоени во препораките на Комитетот на министри го одразуваат политичкиот консензус на нашите држави членки во однос на општите принципи во врска со постапувањето со затворените лица, управувањето со пенитенцијарите установи, вработените и извршувањето на санкции и мерки, коишто не вклучуваат лишување од слобода. Овие стандарди се однесуваат на националните власти, а првенствено на вработените во затворите кои се наоѓаат во секојдневен контакт со затворените лица. Во оваа

смисла, сите европски затворски управи го признаваат значењето на Европските затворски правила, како од аспект на утврдувањето стандарди, така и од практична гледна точка. Кон овој клучен документ, треба да се приклучат и другите релевантни препораки, коишто се однесуваат на конкретни прашања како што се здравствената заштита, притворот или образованието во затворот.

Тесната поврзаност помеѓу обврзувачките стандарди од една страна, а коишто произлегуваат од конвенциите и протоколите на Советот на Европа и од прецедентното право на Судот, и стандардите усвоени од Комитетот на министри и стандардите развиени од КСТ од друга страна, претставува витален елемент во гарантирањето заштита на човековите права на затворените лица, но исто така и на вработените кои се задолжени да им обезбедат соодветен третман.

До 1979 година, Комитет на министри усвојуваше вакви норми во форма на резолуции.

Овој зборник на документите на Советот на Европа, во коишто се утврдени стандарди поврзани со пенитенцијарните прашања, е наменет за употреба од страна на судовите, законодавните тела и националните органи, вклучувајќи ја и затворската управа, а исто така и од вработените во затворите, затворените лица, невладините организации и практичарите кои работат во оваа област.

ВОВЕД

Повеќе од четириесет години, Советот на Европа развиваше стандарди за прашањата поврзани со затворите. Тоа доведе до усвојување на долга листа на препораки (кои претходно се нарекуваа резолуции) во врска со многу различни аспекти на животот во затворот, режимот во затворот и прашања поврзани со управувањето и вработените кадри. Иако овие препораки не се правно обврзувачки, тие се едногласно усвоени од страна на Комитетот на министри на Советот на Европа, па затоа го претставуваат консензусот постигнат меѓу неговите држави членки. Во последните години, прашањата од пенитенцијарната област се третираат и преку други инструменти на Советот на Европа, меѓу кои најзначајни се конвенциите, прецедентното право на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) и стандардите на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување (КСТ). Овие различни инструменти меѓусебно се поврзани и вршат взаемно влијание. Јасна илустрација за тоа претставува Препораката (2006)2 за Европските затворски правила којашто, во значителна мера, е изградена врз основа на најновото прецедентно право на ЕСЧП и на стандардите на КСТ за прашањата поврзани со затворите. Тоа исто така може да се согледа и преку интеракцијата и соодносот меѓу овие две тела, или преку зголеменото упатување на препораките пред и од страна на ЕСЧП.

Овие односи укажуваат на појавата на еден заеднички и кохерентен збир на стандарди во рамки на Советот на Европа. Тоа доведе до предлог од страна на Парламентарното собрание во септември 2006 година, овие стандарди да се преточат во Европска повелба за затворите. Со новите Европски затворски правила од 2006 година, коишто од неодамна стапија на сила, Комитетот на министри побара, наместо тоа, да се изготви Зборник во кој ќе бидат собрани сите препораки на Советот на Европа за пенитенцијарните прашања, со укажување кои препораки треба да се ревидираат.

Оваа задача му беше доверена на Советот за пенолошка соработка, којшто со помош на професорот Dirk Van Zyl Smit, научен работник, ги разгледа сите релевантни препораки и конвенции. Од испитувањето произлезе дека некои одамнешни препораки, имплицитно

или експлицитно, делумно или целосно, се заменети со поновите препораки. Се утврди дека некои постари препораки, коишто датираат од пред четириесет години, сè уште се релевантни, додека пак други може да се сметаат за застарени, во светло на сегашните европски стандарди и пенолошки сознанија. Овој зборник е резултат на споменатите напори. Тој нуди кохерентен приказ на релевантните стандарди за прашањата поврзани со затворите утврдени од Советот на Европа преку неговите препораки. Во зборникот исто така се содржани и одредени конвенции и препораки кои директно не ги третираат пенитенцијарните прашања, но се однесуваат на теми од значење за затворените лица и кадрите кои работат со нив, како што се трансферот на осудени лица, условниот отпуст или други санкции или мерки кои се применуваат во заедницата, како и медијацијата. Тука не се вклучени стандардите на КСТ за прашањата поврзани со затворите бидејќи тие посебно се објавени (Види www.cpt.coe.int) и редовно се ажурираат.

Се надеваме дека овој зборник ќе им користи на сите лица кои работат или се заинтересирани за пенитенцијарните прашања.

септември 2007

Sonja Snacken

Претседател на Советот за пенолошка соработка

Серија Европски договори – бр. 51 (ETS 51)

**ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА ЗА НАДЗОР НАД УСЛОВНО ОСУДЕНИ И
УСЛОВНО ОТПУШТЕНИ ЛИЦА**

Стразбур, 30 ноември 1964 година

ПРЕАМБУЛА

Државите членки на Советот на Европа, потписнички на оваа Конвенција;

Тргувајќи од целта на Советот на Европа да се постигне поголемо единство меѓу неговите членки;

Решени да преземат конкретни активности во борбата против криминалот;

Сметајќи дека за остварување на оваа цел, должни се да осигурат ресоцијализација на сторителите на кои им изречена условна осуда или им е одобрен условен отпуст од страна на нивните судови на територијата на другите договорни страни, како и да обезбедат извршување на утврдената казна кога нема да се исполнат поставените услови,

Се согласија за следното:

ДЕЛ I – ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Член 1

1. Договорните страни се должни взаемно да си укажуваат помош во случаите определени подолу, а со цел да се обезбеди ресоцијализација на сторителите споменати во член 2. Оваа помош ќе се пружа преку вршење надзор, со што ќе се поттикнува добро поведение и повторно прилагодување на сторителите на општествениот живот и ќе се следи нивното однесување, со цел доколку се јави потреба, да се изрече одложената казна или да се спроведе извршувањето на изречената казна.

2. Договорните страни, под условите предвидени подолу и во согласност со одредбите што следуваат, ќе ја извршат одлуката за затворање или одлуката за друга казна која содржи лишување од слобода, којашто е утврдена спрема сторителот и чие извршување е одложено.

Член 2

1. Во смисла на оваа Конвенција, изразот „сторител“ означува лице кое, на територијата на една од договорните страни:

а. е огласено за виновно со судска одлука и му е определено време за проверување без да се изрече казна, односно му е изречена условна осуда;

б. на кое му е одложено извршувањето на казната која вклучува лишување од слобода или условно му е одложено извршувањето на друга казна, во целост или делумно, во моментот на изрекување на казната или подоцна.

2. Во следните членови, изразот „казна“ ги опфаќа сите судски одлуки коишто се донесени во согласност со точките а и б од став 1 на овој член.

Член 3

Одлуките споменати во член 2 треба да бидат правосилни и извршни.

Член 4

Делото, за кое се однесува барањето споменато во член 5, треба да биде казниво дело и според законот на државата молител и според законот на замолената држава.

Член 5

1. Државата која ја изрекла казната може да бара од државата на чија територија сторителот има редовно живеалиште:

а. да врши само надзор во согласност со одредбите предвидени во Дел II;

б. да врши надзор, а доколку е потребно и да ја изврши казната во согласност со одредбите предвидени во Дел II и III;

в. да преземе целосна одговорност за спроведување на извршувањето на казната, во согласност со одредбите предвидени во Дел IV.

2. Замолената држава одлучува по барањето согласно со условите предвидени во оваа Конвенција.

3. Доколку државата молител поднесе барање во смисла на една од точките предвидени во став 1 на овој член, а замолената држава смета дека во дадениот случај поприфатливо е да се примени друг начин предвиден во некоја од точките на тој став, тогаш таа може да одбие да постапи по тоа барање и истовремено да ја изрази својата спремност да постапи на друг начин на кој ќе укаже.

Член 6

Надзорот, извршувањето или целосното спроведување на казната, определени во претходниот член, на барање на државата која ја изрекла казната, ќе ги извршува државата на чија територија сторителот има редовно живеалиште.

Член 7

1. Надзорот, извршувањето или целосното спроведување на казната ќе се одбијат доколку:

а. замолената држава смета дека со барањето се нарушува нејзиниот суверенитет, безбедноста, основите на правниот систем и нејзини други суштински интереси;

б. барањето се однесува на казна за определено дело, која казна е изречена во последна инстанца во замолената држава;

в. делото за кое е изречена казна, во замолената држава се смета за политичко кривично дело или дело кое е поврзано со политичко кривично дело, или се смета за чисто воено кривично дело;

г. изречената казна повеќе не може да се изврши поради застапеност, која настапила било согласно со законодавството на државата молител или согласно со законодавството на замолената држава;

д. сторителот е амнестиран или помилуван во државата молител или во замолената држава.

2. Надзорот, извршувањето или целосното спроведување на казната може да се одбие доколку:

а. надлежните органи на замолената држава донеле одлука да не покренуваат постапка или да ја прекинат веќе започнатата постапка за истото кривично дело;

б. за делото за кое е изречена казна, исто така, се води постапка во замолената држава;

в. барањето се однесува на казна донесена во отсуство;

г. замолената држава смета дека казната не е во согласност со принципите врз кои се темели примената на нејзиниот кривичен закон, а особено доколку со оглед на возраста, сторителот не би можел да биде осуден во замолената држава.

3. Во случај на фискални кривични дела, надзорот или извршувањето на казната ќе се спроведе во согласност со одредбите содржани во оваа Конвенција, само ако така одлучат договорните страни во поглед на секое одделно кривично дело или категорија на кривични дела.

Член 8

Државата молител и замолената држава взаемно ќе се информираат, секогаш кога е потребно, за сите околности што можат да влијаат врз мерките на надзор или врз извршувањето на казната на територијата на замолената држава.

Член 9

Замолената држава навремено ќе ја известува државата молител за сите дејствија што се преземаат во поглед на барањето.

Во случај на целосно или делумно одбивање на барањето, замолената држава ќе ја извести другата страна за причините за одбивање.

ДЕЛ II – НАДЗОР

Член 10

Државата молител ќе ја извести замолената држава за условите што му се поставени на сторителот, како и за сите мерки на надзор кон кои тој мора да се придржува во текот на времето за проверување.

Член 11

1. Постапувајќи по барањето за надзор, замолената држава ќе ги прилагоди мерките на надзор што се определени, доколку е потребно, на своето законодавство.

2. Во ниту еден случај, мерките на надзор што ги применува замолената држава, во поглед на нивниот вид или времетраење, не можат да бидат построги од мерките што ги определила државата молител.

Член 12

Кога замолената држава ќе се согласи да врши надзор, таа ќе постапи на следниов начин:

1. ќе ја извести државата молител, без одлагање, за одговорот на нејзиното барање;
2. ќе воспостави контакт со органите кои на нејзината територија се надлежни да вршат надзор и да им помагаат на сторителите;
3. ќе ја известува државата молител за сите мерки што ги презема во насока на спроведување на барањето.

Член 13

Замолената држава, без одлагање, ќе ја извести државата молител дека се исполнети условите за отповикување на условната осуда на сторителот спомената во член 2, било поради тоа што тој кривично се гони или е осуден за ново кривично дело, било поради тоа што не се придржува кон поставените услови.

Член 14

По истекот на времето за надзор, замолената држава ќе ги достави на државата молител, на нејзино барање, сите потребни информации.

Член 15

Исклучиво државата молител е надлежна да оцени, врз основа на информациите и укажувањата на замолената држава, дали сторителот ги исполнил поставените услови и врз основа на таквата процена, ќе одлучи да преземе натамошни дејствија согласно со нејзиното законодавство.

Државата молител ќе ја извести замолената држава за својата одлука во горенаведената смисла.

ДЕЛ III – ИЗВРШУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Член 16

По одлуката за отповикувањето на условната осуда од страна на државата молител и на нејзино барање, замолената држава е надлежна да го спроведе извршувањето на казната.

Член 17

Извршувањето во замолената држава се спроведува во согласност со законодавството на таа држава, откако ќе се потврди веродостојноста на барањето за извршувањето и неговата усогласеност со условите предвидени во оваа Конвенција.

Член 18

Замолената држава навремено ќе достави до државата молител документ со којшто се потврдува дека казната е извршена.

Член 19

Замолената држава ќе ја замени, доколку е потребно, казната изречена во државата молител со казна или мерка која е предвидена за

слично кривично дело со нејзиното законодавство. Видот на таа казна или мерка треба да соодветствува, што е можно повеќе, на казната што треба да се изврши. При тоа, не смее да ја надмине висината предвидена како законски максимум со законодавството на замолената држава, ниту пак да биде подолга или построга отколку казната изречена во државата молител.

Член 20

Државата молител не смее повеќе сама да презема мерки во насока на извршување на казната што е предмет на барањето, освен ако замолената држава истакне дека не е подготвена или не во состојба да го спроведе извршувањето.

Член 21

Замолената држава е надлежна да одобри условен отпуст на сторителот. Правото на помилување на сторителот може да го остварува и државата молител и замолената држава.

ДЕЛ IV – ОТСТАПУВАЊЕ НА ЗАМОЛЕНАТА ДРЖАВА

Член 22

Државата молител ја доставува осудителната пресуда до замолената држава заради целосно извршување на казната.

Член 23

1. Замолената држава ќе ја прилагоди казната или мерката на сопственото кривично законодавство како таа да била изречена за исто дело сторено на нејзината територија.
2. Казната определена од страна на замолената држава не смее да биде построга од казната изречена во државата молител.

Член 24

Замолената држава ќе обезбеди целосно извршување на казната, како таа да била изречена од страна на нејзините судови.

Член 25

Со прифаќање на барањето од страна на замолената држава, согласно со одредбите содржани во дел IV, државата молител го губи правото да ја изврши казната.

ДЕЛ V - ЗАЕДНИЧКИ ОДРЕДБИ

Член 26

1. Секое барање, поднесено согласно со член 5, се доставува во писмена форма. Тоа содржи податоци за:

а. органот што го поднесува барањето;

б. целта на барањето;

в. податоци кои укажуваат на идентитетот на сторителот и неговото живеалиште во замолената држава.

2. Кон барањата, кои содржат мерки за заштитен надзор, треба да се приложи оригиналот или заверена копија на судската одлука, во која се образложени причините кои го оправдуваат надзорот и во која конкретно се наведени мерките определени спрема сторителот. Во барањата, исто така, треба да се потврди извршноста на казната и на мерките за надзор кои треба да се спроведат. Колку што е можно повеќе, ќе се наведат и околностите под кои е сторено кривичното дело и кои довеле до определување мерки на надзор, како и времето, местото и целата за нивно определување, а онаму каде што е потребно ќе се наведе и висината на казната што треба да се изврши. Во барањата треба детално да се опише видот и траењето на надзорот чие спроведување се бара, како и упатување на законските одредби што се применети, заедно со неопходни информации за карактерот на сторителот и неговото однесување во државата молител, пред и после донесувањето на одлуката со која се определуваат мерки на надзор.

3. Кон барањата за извршување треба да се приложи оригиналот или заверена копија на одлуката за отповикување на условната

осуда, како и на одлуката со која се определува да се спроведе извршување на казната. Клаузула со која се потврдува извршноста на двете одлуки ќе биде ставена на начин предвиден со законот на државата во која се донесени.

Доколку пресудата која треба да се изврши заменува претходна пресуда и во неа не е наведена фактичката состојба утврдена во предметот, во таков случај треба да се приложи и пресудата во која е содржана фактичката состојба.

4. Кон барањата за целосно спроведување на извршувањето на казната треба да се приложат документите наведени во став 2 на овој член.

Член 27

1. Барањата ги испраќа Министерството за правда на државата молител до Министерството за правда на замолената држава, а одговорите на тие барања ќе бидат проследени на истиот начин.

2. Комуникацијата, којашто треба да се воспостави согласно условите предвидени во оваа Конвенција, ќе се одвива или на начин предвиден во став 1 на овој член или директно меѓу органите на договорните страни.

3. Во итни случаи, комуникацијата спомената во став 2 на овој член може да се воспостави и да се одвива преку Меѓународната полициска организација за борба против криминалот (Interpol).

4. Секоја договорна страна може, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да ја најави својата намера дека ќе усвои нови правила за начинот на комуникација предвиден во став 1 и 2 од овој член.

Член 28

Доколку замолената држава смета дека информациите што & ги доставила државата молител се несоодветни за примена на оваа Конвенција, таа може да побара дополнителни информации што & се потребни. Замолената држава може да определи рок за доставување на тие информации.

Член 29

1. Освен во случаите предвидени во став 2 на овој член, не е потребно да се обезбеди превод на барањата, попатните документи и другите документи поврзани со примената на оваа Конвенција.

2. Секоја држава договорна страна може, во моментот на потпишување или депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или пристапување кон оваа Конвенција, со изјава упатена до Генералниот секретар на Совет на Европа, да го резервира правото да бара, кон барањето и попатните документи, да се приложи и нивен превод на јазикот на таа договорна страна, или на еден од службените јазици на Советот на Европа или на еден од јазиците што таа ќе го посочи. Другата договорна страна може да се повика на реципроцитет.

3. Со овој член не се прејудиира примената на одредбите за преведување на барањата и попатните документи, содржани во договорите или спогодбите што се во сила или коишто можат да се склучат помеѓу една или повеќе договорни страни.

Член 30

Не е потребна потврда за веродостојност на документите кои се доставуваат во примената на оваа Конвенција.

Член 31

Замолената држава е овластена, на барање на државата молител, да ги наплати трошоците за кривичен прогон и за кривичната постапка направени во таа држава.

Доколку замолената држава ги наплати овие трошоци, таа е должна да ѝ ги надомести на државата молител само трошоците за вешти лица.

Член 32

Трошоците поврзани со вршењето надзор и извршувањето на казната во замолената држава не се надоместуваат.

ДЕЛ V - ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 33

Оваа Конвенција не ја прејудицира примената на полициските прописи во однос на странските државјани.

Член 34

1. Оваа Конвенција е отворена за потпишување од страна на државите членки на Советот на Европа. Таа подлежи на ратификација или прифаќање. Инструментите за ратификација или прифаќање се депонираат кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Оваа Конвенција влегува во сила по три месеци од денот на депонирање на третиот инструмент за ратификација или прифаќање.

3. Во однос на држава потписничка, која дополнително ќе ја ратификува или прифати, Конвенцијата влегува во сила по три месеци од денот на депонирање на нејзиниот инструмент за ратификација или прифаќање.

Член 35

1. По влегувањето во сила на оваа Конвенција, Комитетот на министри на Советот на Европа може да покани држава, која не е членка на Советот, да пристапи кон Конвенцијата.

2. Пристапувањето влегува во сила со депонирање на инструментот за пристапување кај Генералниот секретар на Советот на Европа, а влегува во сила по три месеци од денот на неговото депонирање.

Член 36

1. Секоја држава договорна страна може, во моментот на потпишување или депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или пристапување да ја определи територијата или териториите на кои ќе се применува оваа Конвенција.

2. Секоја држава договорна страна може, во моментот на депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или пристапување или подоцна, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да ја прошири примената на оваа Конвенција на секоја друга територија наведена во изјавата, како и на оние меѓународни односи за кои таа е одговорна или согласно кои е овластена да презема обврски.

3. Секоја изјава, дадена согласно со двата претходни става, може да се повлече во однос на било која територија наведена во изјавата, во постапка предвидена во член 29 од оваа Конвенција.

Член 37

1. Оваа Конвенција не задира во обврските што произлегуваат од постоечките или идните меѓународни договори, било тоа да се билатерални или мултилатерални, склучени помеѓу две или повеќе држави договорни страни, а кои се однесуваат на екстрадицијата или на други видови взаемна правна помош во кривичните предмети.

2. Државите договорни страни не смеат меѓусебно да склучуваат билатерални или мултилатерални договори за прашања кои се уредени со оваа Конвенција, освен со цел да ги дополнат одредбите или да ја олеснат примената на принципите кои се вградени во Конвенцијата.

3. Меѓутоа, доколку две или повеќе држави договорни страни веќе воспоставиле взаемни односи по однос на овие прашања, врз основа на унифицирано законодавство, или меѓусебно вовеле посебен систем или планираат тоа да го сторат во иднина, тие имаат право соодветно да ги уредат тие односи, независно од одредбите на оваа Конвенција.

Државите договорни страни, кои престанеле да ги применуваат одредбите од оваа Конвенција за овие прашања во нивните меѓусебни односи, ќе го известат за тоа Генералниот секретар на Советот на Европа.

Член 38

1. Секоја држава договорна страна може, во моментот на потпишување или депонирање на инструментот за ратификација, прифа-

ќање или пристапување или подоцна, да изјави дека става една или повеќе резерви кои се предвидени во прилогот на Конвенцијата.

2. Секоја држава договорна страна може, делумно или целосно, да ја повлече резервата што ја ставила во смисла на претходниот став, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, која произведува дејство од моментот кога е примена.

3. Договорната страна, која ставила резерва во однос на некоја одредба од оваа Конвенција, не може да се повикува или да бара примена на таа одредба од друга договорна страна, но сепак може, доколку ставената резерва е делумна или условена, да бара примена на одредбата во мера во која и таа ја прифатила.

4. Секоја држава договорна страна може, во моментот на потпишување или депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или пристапување, да го извести Генералниот секретар на Советот на Европа дека смета дека самиот чин на ратификација, прифаќање или пристапување произведува обврска, според меѓународното право, да се воведат мерки на ниво на локалната заедница за примена на оваа Конвенција.

Член 39

1. Оваа Конвенција останува во сила неопределено време.

2. Секоја држава договорна страна може, доколку е засегната, да се откаже од оваа Конвенција, по пат на известување упатено до Генералниот секретар на Советот на Европа.

3. Откажувањето влегува во сила по три месеци од денот кога Генералниот секретар го примил известувањето.

Член 40

Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги извести државите членки на Советот на Европа и сите држави кои пристапиле кон Конвенцијата за:

а. секое потпишување;

б. секое депонирање на инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување;

в. секој датум на влегување во сила на оваа Конвенција во согласност со член 34;

г. секое известување или изјава примени согласно со одредбите содржани во член 27 став 4, член 29 став 2, член 37 став 3 и член 38 став 4;

д. секоја изјава примена согласно со одредбите содржани во член 38 став 2 и 3;

ѓ. секоја резерва ставена согласно со одредбите содржани во член 38 став 1;

е. секое повлекување на ставената резерва извршено во согласност со одредбите содржани во член 38 став 2;

ж. секое известување примено во смисла на одредбите содржани во член 39, како и за датумот од кој откажувањето влегува во сила.

Како сведоштво за тоа, долупотпишаните, во својство на овластени лица ја потпишаа оваа Конвенција.

Изготвено во Стразбур, на 30 ноември 1964 година, на англиски и француски јазик, обата текста се еднакво веродостојни, во еден единствен примерок кој се депонира во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар ќе достави заверен препис од Конвенцијата до секоја држава потписничка и до секоја држава која пристапила кон Конвенцијата.

Прилог

Секоја договорна страна може да стави резерва во смисла дека:

1. таа не ги прифаќа одредбите од Конвенцијата кои се однесуваат на извршувањето на казни или на нивното целосно спроведување;
2. прифаќа само дел од овие одредби;
3. не ги прифаќа одредбите содржани во став 2 од член 37.

Серија Европски договори – бр. 112 (ETS 112)

**КОНВЕНЦИЈА ЗА ТРАНСФЕР
НА ОСУДЕНИ ЛИЦА**

Стразбур, 21 март 1983 година

Државите членки на Советот на Европа и државите потписнички на оваа Конвенција,

Сметајќи дека Советот на Европа има за цел да оствари поголемо единство помеѓу своите членки;

Со желба уште повеќе да се унапреди меѓународната соработка во областа на кривичното право;

Сметајќи дека оваа соработка треба да биде во функција на поефикасно правосудство и унапредување на ресоцијализацијата на осудените лица;

Сметајќи дека овие цели бараат странските лица кои се лишени од слобода поради извршено кривично дело да имаат можност да ја издржуваат казната во средината од која потекнуваат; и

Сметајќи дека најдобриот начин за да се постигне тоа е да бидат префрлени во земјата од која потекнуваат,

Се согласија за следното:

Член 1 - Дефиниции

Во смисла на оваа Конвенција, изразот:

а. „казна“ означува казна или мерка на лишување од слобода поради извршено кривично дело со ограничено или неограничено траење, изречена од страна на судија;

б. „пресуда“ означува судска одлука со која се изрекува казна;

в. „држава која ја изрекла казната“ означува држава во која лицето е осудено и му е изречена казна, а кое лице може да биде префрлено или веќе е префрлено;

г. „држава во која се извршува казната“ означува држава во која осуденото лице може да биде префрлено или веќе е префрлено, за да ја издржува казната.

Член 2 - Општи принципи

1. Страните се обврзуваат дека, колку што е можно повеќе, меѓусебно ќе соработуваат по однос на прашањата за трансфер на осудените лица, во согласност со одредбите содржани во оваа Конвенција.

2. Лицето осудено на територијата на една страна може, во согласност со одредбите на оваа Конвенција, да биде префрлено на територијата на некоја друга страна заради издржување на казната. За таа цел, тоа лице може, било кај државата која ја изрекла казната, било кај државата во која се извршува казната, да изрази интерес да биде префрлено врз основа на оваа Конвенција.

3. Трансфер може да бара било државата која ја изрекла казната или државата во која се извршува казната.

Член 3 - Услови за трансфер

1. Врз основа на оваа Конвенција, трансфер на осудено лице може да се изврши само под следниве услови:

а. осуденото лице треба да биде државјанин на земјата во која се извршува казната;

б. пресудата треба да биде правосилна;

в. преостанатиот дел од казната, којшто осуденото лице треба да го издржи мора да биде во траење од најмалку шест месеци од денот кога е примено барањето за негов трансфер или во неограничено траење;

г. кога осуденото лице се согласило со трансферот или кога поради неговата возраст или душевна или физичката состојба, една од двете држави смета дека трансферот е неопходен, за што согласност дал неговиот законски застапник;

д. дејствијата или пропуштањата поради кои лицето е осудено треба, согласно законот на државата во која се извршува казната, да се сметаат за кривично дело или би биле кривично дело во случај да се извршени на нејзината територија;

ѓ. државата која ја изрекла казната и државата во која се извршува казната треба да се согласат со трансферот.

2. Во исклучителни случаи, страните можат да се согласат со трансферот и кога казната која осуденото лице треба да ја издржи е помала од предвидената казна во став 1. в.

3. Секоја држава може, во моментот на потпишување или депомирање на нејзиниот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување, да упати изјава до Генералниот секретар на Советот на Европа и да ја истакне својата намера дека во односите со другите држави договорни страни ја исклучува примената на една од постапките предвидени во член 9.1.а и б.

4. Секоја држава може, во секое време, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, сама да го определи значењето на изразот „државјанин“ за целите на оваа Конвенција.

Член 4 – Обврска за доставување информации

1. Секое осудено лице спрема кое може да се примени оваа Конвенција треба да биде запознаено со нејзината содржина од страна на државата која ја изрекува казната.

2. Во случај кога осуденото лице, кај државата која ја изрекла казната, изразило интерес да биде префрлано врз основа на оваа Конвенција, таа треба веднаш по правосилноста на пресудата, за тоа да ја извести државата во која се извршува казната.

3. Информациите треба да содржат:

а. име, датум и место на раѓање на осуденото лице;

б. во случај на потреба, негова адреса во државата во која се извршува казната;

в. излагање на фактите врз основа на кои е донесена осудителната пресуда;

г. вид, траење и датум на почнување на издржувањето на казната.

4. Во случај кога осуденото лице, кај државата во која се извршува казната, изразило интерес да биде префрлено врз основа на оваа Конвенција, тогаш државата која ја изрекла казната ќе ги достави, на нејзино барање, сите информации предвидени во горенаведениот став 3.

5. Осуденото лице треба писмено да биде известено за сè што со примена на претходните ставови ќе преземе било државата која ја изрекла казната било државата во која се извршува казната, како и за секоја одлука која ќе ја донесе едната или другата држава, по повод барањето за трансфер.

Член 5 - Барања и одговори

1. Барањата и одговорите во врска со трансферот треба да бидат составени во писмена форма.

2. Овие барања треба да бидат упатени од страна на Министерството за правда на државата молител до Министерството за правда на замолената држава. Одговорите треба да бидат доставени на истиот начин.

3. Секоја страна може, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да ја изнесе својата намера да користи други начини на комуникација.

4. Замолената држава треба во најкраток рок да ја извести државата молител за својата одлука за прифаќање или одбивање на барањето за трансфер.

Член 6 - Доказен материјал

1. Државата во која се извршува казната треба, на барање на државата која ја изрекла казната, да ги достави:

а. документ или изјава од која се гледа дека осуденото лице е нејзин државјанин;

б. примерок од законските одредби на државата во која се извршува казната, од кои произлегува дека дејствијата или пропуштањата за кои е изречена казна во државата која ја

изрекла казната, според нејзиното законодавство претставуваат кривично дело или би биле кривично дело во случај да се сторени на нејзината територија;

в. изјава за информациите предвидени во член 9. 2.

2. Доколку е побаран трансфер, државата која ја изрекла казната треба да ги достави до државата во која се извршува казната, следните документи, освен во случај кога едната или другата држава веќе изјавиле дека не се согласуваат со трансферот:

а. заверен препис на пресудата, како и законските одредби кои се применети;

б. известување за времето на веќе издржаната казна, вклучувајќи и податоци за притворот, ублажувањето на казната, како и за секој друг фактор од значење за издржувањето на казната;

в. изјава во која е содржана согласноста со трансферот, како што е предвидено во член 3.1.г;

г. секогаш кога тоа е потребно, секој извештај на лекарот или на социјалниот работник за осуденото лице, секоја информација за неговиот третман во државата која ја изрекла казната и секоја препорака за неговиот натамошен третман во државата во која се извршува казната.

3. Двете држави - државата која ја изрекла казната и државата во која се извршува казната можат една од друга да побараат било кој од документите или изјавите наведени во став 1 и 2 од овој член, пред поднесување на барањето за трансфер или пред донесување на одлуката за прифаќање или одбивање на трансферот.

Член 7 - Согласност и нејзина проверка

1. Државата која ја изрекла казната треба да обезбеди лицето, кое треба да даде согласност за трансферот согласно член 3.1.г, тоа ќе го стори доброволно и во целост свесно за законските последици коишто од тоа произлегуваат. Постапката за давање согласност ќе се води во согласност со законот на државата која ја изрекла казната.

2. Државата која ја изрекла казната треба да и овозможи на државата во која се извршува казната, со посредство на конзул или друго службено лице определено во договор со државата во која се извршува казната, да провери дали согласноста е дадена под условите предвидени во претходниот став.

Член 8 - Последици од трансферот за државата која ја изрекла казната

1. Со преземање на осуденото лице од страна на органите на државата во која се извршува казната, се запира извршувањето на казната во државата која ја изрекла казната.

2. Казната не може повеќе да се извршува во државата која ја изрекла, доколку државата во која казната се извршува смета дека извршувањето е веќе спроведено.

Член 9 - Последици од трансферот за државата во која се извршува казната

1. Надлежните органи на државата во која се извршува казната треба:

а. веднаш да продолжат со извршувањето на казната или тоа да го сторат врз основа на судска или управна одлука под условите предвидени во член 10; или

б. по пат на судска или управна постапка, да извршат конверзија на казната со одлука на таа држава, заменувајќи ја на тој начин санкцијата изречена во државата која ја изрекла казната со санкција којашто за тоа дело ја предвидува законодавството на државата во која се извршува казната, под условите предвидени во член 11.

2. Државата во која се извршува казната треба, доколку од неа тоа се побара, да ја извести државата која ја изрекла казната, пред трансферот на осуденото лице, која од овие постапки ќе ја спроведе.

3. Издржувањето на казната се уредува со законот на државата во која се извршува казната и само таа е надлежна за донесување на сите соодветни одлуки.

4. Секоја држава, чие домашно законодавство не дозволува примена на една од постапките од став 1 за извршување на мерките изречени на територијата на некоја друга држава над лица кои со оглед на нивното душевно здравје се ослободени од кривична одговорност за стореното кривично дело, а подготвена е да ги преземе тие лица на натамошен третман, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, може да определи постапка која ќе се спроведува во вакви случаи.

Член 10 - Продолжување на извршувањето на казната

1. Во случај на продолжување на извршувањето на казната, државата во која се извршува казната е обврзана со видот и висината на казната утврдена со пресудата донесена во државата која ја изрекла казната.

2. Меѓутоа, доколку видот или висината на изречената санкција се неспоиви со законодавството на државата во која се извршува казната, или доколку законодавството на оваа држава тоа го бара, државата во која се извршува казната може, по пат на судска или управна одлука, да ја прилагоди оваа санкција на казната или мерката, коишто за кривичното дело од ист вид се предвидени во нејзиниот закон. Ова казна или мерка, по својот вид, треба што е можно повеќе да одговара на онаа којашто е изречена со пресудата што треба да се изврши. По својот вид и висина, таа не може да биде построга од казната утврдена во државата која ја изрекла казната, ниту пак да го надмине максимумот што го пропишува законот на државата во која се извршува казната.

Член 11 – Конверзија односно замена на казната

1. Во случај на конверзија односно замена на казната се применува постапката која е предвидена со законот на државата во која се извршува казната. При замената, надлежниот орган:

а. ќе се раководи од утврдените факти во мера во која тие изрично или прекутно се содржани во пресудата донесена во државата која ја изрекла казната;

б. не може да ја замени казната лишување од слобода со парична казна;

в. во целост ќе го одбие времето коешто осуденото лице го поминало во затворот, и

г. не може да ја поостри изречената казна спрема осуденото лице и нема да биде обврзан со минималната санкција, којашто за тоа или за повеќе сторени кривични дела, евентуално ја предвидува законот на државата во која се извршува казната.

3. Кога постапката за замена на казната се спроведува после трансферот на осуденото лице, државата во која се извршува казната ќе го задржи ова лице во притвор или ќе преземе други мерки за да се обезбеди неговото присуство во државата во која се извршува казната, сè до завршувањето на оваа постапка.

Член 12 - Помилување, амнестија, ублажување на казната

1. Секоја страна може да одобри помилување, амнестија или ублажување на казната во согласност со нејзиниот устав или други законски прописи.

Член 13 - Ревизија

Само државата која ја изрекла казната може да одлучува за барањата за ревизија односно за вонредно преиспитување на пресудата.

Член 14 - Запирање на извршувањето на казната

Државата во која се извршува казната треба да го запре извршувањето веднаш штом државата која ја изрекла казната ќе ја извести за одлуката или мерката со која казната престанала да биде извршна.

Член 15 - Известувања кои се однесуваат на извршувањето на казната

Државата во која се извршува казната ќе достави до државата која ја изрекла казната информации кои се однесуваат на извршувањето на казната:

- а. кога смета дека извршувањето на казната е спроведено;
- б. ако осуденото лице побегне пред казната да биде издржана; или
- в. ако државата која ја изрекла казната од неа побара посебен извештај.

Член 16 - Транзит

1. Една договорна страна треба, во согласност со своето законодавство, да одобри транзит на осуденото лице преку својата територија, доколку тоа го побара некоја друга договорна страна или кога таа се договорила со друга страна или со трета држава за трансфер на осуденото лице кон или од нејзината територија.
2. Една страна може да го одбие транзитот:
 - а. ако осуденото лице е нејзин државјанин; или
 - б. ако делото за кое е изречена казната, не претставува кривично дело според нејзиното законодавство.
3. Барањето за транзит, како и одговорите треба да бидат доставени на начин предвиден во одредбата на член 5.2 и 3.
4. Страната може да одобри барање за транзит на осудено лице преку нејзината територија и кога барањето го упатила некоја трета држава, доколку таа држава се договорила со некоја друга договорна страна за трансфер кон или од нејзината територија.
5. Страната од која е побаран транзит може да го задржи осуденото лице во притвор само онолку колку што е потребно за да се изврши транзитот преку нејзината територија.
6. Страната која е замолена да одобри транзит, може да биде повикана да даде гаранција дека осуденото лице нема да биде гонето, ниту затворено, освен во случај на примена на претходниот став, ниту пак тоа лице ќе биде изложено на било какво ограничување на неговата слобода на територијата на државата на транзит, поради сторени кривични дела или осудителни пресуди

донесени пред неговото заминување од територијата на државата која ја изрекла казната.

7. Не е потребно барање за транзит доколку се користи воздушниот пат над територијата на една страна и при тоа не е предвидено никакво слетување. Меѓутоа, секоја држава може, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, во моментот на потпишување или депонирање на нејзиниот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување, да побара да биде известена за секој таков транзит над нејзината територија.

Член 17 - Јазици и трошоци

1. Информациите предвидени во член 4, став 2 до 4, треба да се преведат на јазикот на страната до која се доставуваат или на еден од службените јазици на Советот на Европа.

2. Освен во случајот предвиден подолу во став 3, не е потребен превод на барањата за трансфер или на другиот докажен материјал.

3. Секоја држава може, во моментот на потпишување или депонирање на нејзиниот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да побара кон секое барање за трансфер и доказниот материјал да се приложи и превод на нејзиниот јазик или на еден од службените јазици на Советот на Европа или на јазикот кој таа ќе го посочи. Во таа прилика, таа може да изрази подготвеност да прифати превод на било кој друг јазик, покрај службениот јазик или службените јазици на Советот на Европа.

4. Освен исклучокот предвиден во член 6.2.а, документите кои се испраќаат согласно оваа Конвенција не мора да бидат заверени.

5. Трошоците направени со примена на ова Конвенција паѓаат на товар на државата во која се извршува казната, освен трошоците направени исклучиво на територијата на државата која ја изрекува казната.

Член 18 - Потпишување и влегување во сила

1. Оваа Конвенција е отворена за потпишување од страна на државите членки на Советот на Европа и државите кои не се членки, но кои учествувале во нејзиното изготвување. Таа подлежи на ратификација, прифаќање или одобрување. Инструменти за ратификација, прифаќање или одобрување се депонираат кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Оваа Конвенција влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот кога три држави членки на Советот на Европа ќе ја дадат својата согласност за пристапување кон Конвенцијата согласно со одредбите од став 1.

3. Во однос на секоја држава потписничка која дополнително ќе даде своја согласност за пристапување кон Конвенцијата, таа влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот на депонирање на инструментот за ратификација, прифаќање или одобрување.

Член 19 - Пристапување на држави кои не се членки на Советот на Европа

1. По влегувањето во сила на оваа Конвенција, Комитетот на министри на Советот на Европа може, по извршена консултација со државите договорни страни, да покани држава која не е членка на Советот и која не е спомената во член 18.1 да пристапи кон оваа Конвенција, со одлука која се донесува со мнозинство гласови предвидено со член 20.г од Статутот на Советот на Европа и едногласно од страна на претставниците на договорните страни кои имаат право да заседаваат во Комитетот.

2. Во однос на секоја држава која пристапува кон Конвенцијата, истата влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот на депонирање на инструментот за пристапување кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

Член 20 - Територијална примена

1. Секоја држава може, во моментот на потпишување или депонирање на нејзиниот инструмент за ратификација, прифаќање, одоб-

рување или пристапување да ја определи територијата или териториите на кои ќе се применува оваа Конвенција.

2. Во било кое време потоа, секоја држава може, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа да ја прошири примената на оваа Конвенција на друга територија наведена во изјавата. Во однос на оваа територија, Конвенцијата влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот кога Генералниот секретар ја примил изјавата.

3. Секоја изјава дадена согласно двата претходни става, може да се повлече во однос на било која територија наведена во изјавата, по пат на известување упатено до Генералниот секретар. Повлекувањето произведува правно дејство од првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот кога Генералниот секретар го примил тоа известување.

Член 21 - Временска примена

Оваа Конвенција се применува на извршувањето на сите казни изречни било пред, било по нејзиното влегување во сила.

Член 22 – Односот со другите конвенции и спогодби

1. Оваа Конвенција не задира во правата и обврски коишто произлегуваат од договорите за екстрадиција и другите договори за меѓународна соработка во кривичните предмети, коишто предвидуваат трансфер на затвореници заради соочување и сведочење.

2. Кога две или повеќе договорни страни веќе склучиле или ќе склучат спогодба за трансфер на осудени лица, или кога воспоставиле или ќе воспостават, на некој друг начин, односи на тој план, можат да ја применуваат таа спогодба или соодветно да ги уредат тие односи, наместо оваа Конвенција.

3. Оваа Конвенција не задира во правото на државите кои се договорни страни на Европската конвенција за меѓународната важност на кривичните пресуди, меѓу себе да склучуваат билатерални или мултилатерални договори во врска со прашањата регулирани со таа конвенција, а со цел да ги дополнат нејзините одредби или да ја олеснат примената на принципите кои се вградени во истата.

4. Доколку барањето за трансфер истовремено потпаѓа под делокругот на примена на оваа Конвенција и на Европската конвенција за меѓународната важност на кривичните пресуди или на некоја друга спогодба или договор за трансфер на осудени лица, државата молител треба, при поднесување на барањето, прецизно да наведе врз основа на кој инструмент го формулирала барањето.

Член 23 - Спогодбено решение

Европскиот комитет за проблемите поврзани со криминалот ќе ја следи примената на оваа Конвенција и кога ќе биде потребно, ќе овозможи спогодбено решавање на сите тешкотии кои ќе се појават во текот на примената.

Член 24 – Откажување

1. Секоја страна може, во секој момент, да се откаже од оваа Конвенција по пат на известување упатено до Генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Откажувањето влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот кога Генералниот секретар го примил известувањето.

3. Меѓутоа, оваа Конвенција и натаму ќе се применува на извршувањето на казните над лица чиј трансфер е спроведен согласно одредбите на Конвенција, пред откажувањето да влезе во сила.

Член 25 – Известувања

Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги известат државите членки на Советот на Европа, државите кои не се членки, но кои учествувале во изготвувањето на оваа Конвенција, како и секоја држава која пристапила кон Конвенцијата за:

а. секое потпишување;

б. секое депонирање на инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување;

в. секој датум на влегување во сила на оваа Конвенција во согласност со член 18.2 и 3, 19.2 и 20.2 и 3; и

г. секој друг документ, изјава, известување или комуникација во врска со оваа Конвенција.

Како сведоштво за тоа, долупотпишаните, во својство на овластени лица ја потпишаа оваа Конвенција.

Изготвено во Стразбур, на ден 21 март 1983 година, на англиски и француски јазик, обата текста се еднакво веродостојни, во еден единствен примерок кој се депонира во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар ќе достави заверен препис од Конвенцијата до секоја држава членка на Советот на Европа, до државите кои не се членки, а кои учествувале во изготвувањето на оваа Конвенција, како и до секоја држава поканета да и пристапи.

Серија Европски договори – бр. 167 (ETS 167)

ДОПОЛНИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ КОН ЕВРОПСКАТА КОНВЕНЦИЈА ЗА ТРАНСФЕР НА ОСУДЕНИ ЛИЦА

Стразбур, 18 декември 1997 година

Преамбула

Државите членки на Советот на Европа и другите држави потписнички на овој Протокол,

Со желба да се олесни примената на Конвенцијата за трансфер на осудени лица, отворена за потпишување во Стразбур на 21 март 1983 година (во понатамошниот текст „Конвенцијата“) и особено за да се остварат целите зацртани во неа, кои се насочени кон унапредување на правосудството и ресоцијализацијата на осудените лица;

Свесни за фактот дека голем број држави не можат да ги екстрадираат сопствените државјани;

Сметајќи дека е пожелно Конвенцијата да биде дополнета;

Се согласија за следното:

Член 1 – Општи одредби

1. Термините и изразите коишто се користат во овој Протокол треба да се толкуваат во смисла на значењето определено со Конвенцијата.
2. Одредбите од Конвенцијата ќе се применуваат само ако се компатибилни со одредбите на овој Протокол.

Член 2 – Лица кои избегале од државата во која им е изречена казна

1. Кога државјанин на една страна, на кој му е изречена казна со правосилна пресуда на територијата на друга страна, со цел да го избегне извршувањето или натамошното извршување на казната

во државата во која е осуден, побегнал на територијата на државата чиј државјанин е, пред целосно да ја издржи казната, државата во која му е изречена казната може да упати до другата страна барање таа да го преземе извршувањето на казната.

2. На барање на државата која ја изрекла казната, државата во која се извршува казната може, пред да го добие доказниот материјал во поткрепа на барањето или пред да се донесе одлука по ова барање, да пристапи кон лишување од слобода на осуденото лице или да преземе други мерки со кои ќе се осигури дека осудениот ќе остане на нејзината територија до донесување на одлуката по барањето. Секое барање за преземање вакви привремени мерки треба да ги содржи информациите предвидени во член 4, став 3 од Конвенцијата. Лишувањето од слобода на осуденото лице по овој основ не може да доведе до поострување на казната на осудениот.

3. За трансфер на извршувањето на казната не е потребна согласност на осуденото лице.

Член 3 – Осудени лица на кои им е изречена мерка протерување или депортирање

1. На барање на државата која ја изрекла казната, државата во која се извршува казната може, со примена на одредбите од овој член, да го одобри трансферот на осуденото лице и без негова согласност, кога пресудата со која му е изречена казна или управното решение донесено последователно на таа пресуда содржат мерка протерување или депортација или друга мерка врз основа на која на лицето, откако ќе биде пуштено на слобода, нема повеќе да му биде дозволено да престојува на територијата на државата која ја изрекла казната.

2. Државата во која се извршува казната нема се согласи односно нема да го одобри трансферот предвиден во став 1, без претходно да го земе во предвид мислењето на осуденото лице.

3. При примена на овој член, државата која ја изрекла казната до државата во која се извршува казната доставува:

а. изјава во која е содржано мислењето на осуденото лице во однос на неговиот предложен трансфер; и

б. примерок од мерката протерување или депортирање или од било која друга мерка врз основа на која на осуденото лице, откако ќе биде пуштено на слобода, нема повеќе да му биде дозволено да престојува на територијата на државата која ја изрекла казната.

4. Секое лице кое е префрлено врз основа на овој член, не може да биде гонето, осудено или затворено заради извршување на казна или наредба за лишување од слобода, ниту на друг начин да му биде ограничена слободата, за било кое кривично дело сторено пред трансферот, освен за делото за кое му е изречена казната којашто е предмет на извршување, освен во следниве случаи:

а. кога државата која ја изрекла казната тоа ќе го одобри: за таа цел се поднесува барање, кон кое се приложуваат соодветните списи и записникот со изјава на осудениот; вакво одобрение се дава кога кривичното дело на кое се однесува барањето би повлекло екстрадиција според законот на државата која ја изрекла казната, или кога екстрадицијата би била исклучена единствено поради висината на казната;

б. кога осудениот, и покрај тоа што имал можност тоа да го направи, не ја напуштил територијата на државата во која се извршува казната во рок од 45 дена од неговото конечно пуштање од затвор, или тој таму се вратил откако ја напуштил територијата на државата во која се извршува казната

5. Независно од одредбите содржани во став 4 од овој член, државата во која се извршува казната може да презема неопходни мерки согласно нејзиното законодавство, вклучително и судење во отсуство, со цел да ги спречи правните последици од застареноста.

6. Секоја држава договорна страна може, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа, да истакне дека нема да презема извршување на казни под условите предвидени во овој член.

Член 4 – Потпишување и влегување во сила

1. Овој Протокол е отворен за потпишување од страна на државите членки на Советот на Европа и другите држави кои се потписнички на Конвенцијата. Тој подлежи на ратификација, прифаќање или

одобрување. Државата потписничка не може да го ратификува, прифати или одобри овој Протокол доколку претходно или истовремено не ја ратификува, прифати или одобри Конвенцијата. Инструменти за ратификација, прифаќање или одобрување се депонираат кај Генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Овој Протокол влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот на депонирање на третиот инструмент за ратификација, прифаќање или одобрување.

3. Во однос на секоја држава потписничка која дополнително ќе го депонира својот инструмент за ратификација, прифаќање или одобрување, Протоколот влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот на депонирање.

Член 5 - Пристапување

1. Секоја држава која не е членка на Советот на Европа, а која пристапила кон Конвенцијата, може да пристапи кон овој Протокол по неговото влегување во сила.

2. Во однос на секоја држава која пристапува, Протоколот влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот на депонирање на инструментот за пристапување.

Член 6 - Територијална примена

1. Секоја држава може, во моментот на потпишување или депонирање на нејзиниот инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување да ја определи територијата или териториите на кои ќе се применува овој Протокол.

2. Во било кое време потоа, секоја држава договорна страна може, со изјава упатена до Генералниот секретар на Советот на Европа да ја прошири примената на овој Протокол на друга територија наведена во изјавата. Во однос на оваа територија, Протоколот влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на период од три месеци од денот кога Генералниот секретар ја примил изјавата.

3. Секоја изјава дадена согласно двата претходни става, може да се повлече во однос на било која територија наведена во изјавата, по

пат на известување упатено до Генералниот секретар. Повлекувањето произведува правно дејство од првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот кога Генералниот секретар го примил тоа известување.

Член 7 - Временска примена

Овој Протокол се применува на извршувањето на сите казни изречни било пред, било по неговото влегување во сила.

Член 8 – Откажување

1. Секоја држава договорна страна може, во секој момент, да се откаже од овој Протокол по пат на известување упатено до Генералниот секретар на Советот на Европа.

2. Откажувањето влегува во сила првиот ден од месецот по истекот на три месеци од денот кога Генералниот секретар го примил известувањето.

3. Меѓутоа, овој Протокол и натаму ќе се применува на извршувањето на казните над лица чиј трансфер е спроведен согласно одредбите на Конвенцијата и овој Протокол, пред откажувањето да влезе во сила.

Член 9 – Известувања

Генералниот секретар на Советот на Европа ќе ги известува државите членки на Советот на

Европа, секоја држава потписничка, секоја држава договорна страна и секоја држава која е поканета да пристапи кон Конвенцијата за:

а. секое потпишување;

б. секое депонирање на инструмент за ратификација, прифаќање, одобрување или пристапување;

в. секој датум на влегување во сила на овој Протокол согласно со член 4 и 5;

г. секој друг документ, изјава, известување или комуникација во врска со овој Протокол.

Како сведоштво за тоа, долупотпишаните, во својство на овластени лица го потпишаа овој Протокол.

Изготвено во Стразбур, на ден 18 декември 1997 година, на англиски и француски јазик, обата текста се еднакво веродостојни, во еден единствен примерок кој се депонира во архивот на Советот на Европа. Генералниот секретар ќе достави заверен препис од Протоколот до секоја држава членка на Советот на Европа, до другите држави кои се потписнички на Конвенцијата, како и до секоја држава поканета да пристапи кон Конвенцијата.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака Rec(2006)13 на Комитетот на министри до државите членки за употребата на притворот, условите на притворање и обезбедување гаранции против злоупотреба

(усвоена од Комитетот на министри на 27 септември 2006 година на 974-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Тргувајќи од фундаменталното значење на начелото на презумција на невиност и правото на слобода на поединецот;

Разбирајќи ја непоправливата штета што може да ја предизвика притворот на лица кои со правосилна одлука се ослободени од вина или против кои обвинението е повлечено, како и штетното влијание што притворот може да го има врз одржувањето на семејните односи;

Водејќи сметка за финансиските импликации на притворот за државата, засегнатите лица и економијата, воопшто;

Укажувајќи на големиот број притворени лица и проблемите што ги предизвикува пренатрупаноста во затворите;

Имајќи го предвид прецедентното право на Европскиот суд за човекови права, извештаите на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување, како и мислењата на телата воспоставени со меѓународните договори склучени на ниво на Обединетите нации;

Имајќи ја предвид Препораката Rec(2006)2 на Комитетот на министри за Европските затворски правила и Препораката бр. R (99) 22 на Комитетот на министри во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација;

Сметајќи дека притворот треба да се користи само во исклучителни и оправдани случаи;

Имајќи ги предвид човековите права и слободи на лицата лишени од слобода и посебните потреби на притворените лица да им се овозможи не само да ја подготват својата одбрана и да одржуваат контакти и односи со семејствата, туку и да се обезбеди овие лица да се држат во услови што се во согласност со нивниот правен статус, којшто се темели на презумцијата на невиност;

Тргувајќи од значењето кое му се придава на развојот на меѓународните норми за оправданоста на околности под кои може да се определи притвор, постапката за определување и продолжување на притворот, условите на притворање, како и механизмите за ефикасна и доследна примена на тие норми;

Им препорачува на владите на државите членки, во нивното законодавство и практика да се раководат од принципите утврдени во прилогот кон оваа препорака, којашто ја заменува Резолуцијата (65) 11 за притворот и Препораката бр. R (80) 11 на Комитетот на министри до државите членки во врска со лишувањето од слобода во очекување на судењето, а воедно и да обезбедат нејзина широка дисеминација.

Прилог кон Препораката Rec(2006)13

Правила за употреба на притворот, условите на притворање и обезбедување гаранции против злоупотреба

Преамбула

Целта на овие правила е:

- а. да се утврдат строги граници за употреба и определување на притворот;
- б. да се поттикне, што е можно повеќе, примената на алтернативни мерки;
- в. одлука за определување и продолжување на притворот или за примена на алтернативните мерки да донесува суд;

г. условите на притворање и режимот на кој подлежат притворените лица да бидат соодветни на нивниот правен статус, којшто се темели на презумцијата на невиност;

д. да се обезбедат соодветни услови и соодветно постапување со притворените лица;

ѓ. да се воспостават делотворни гаранции против евентуалното непочитување на овие правила.

Овие правила ги одразуваат човековите права и основните слободи што му припаѓаат на секој човек, но тие особено ги отсликуваат забраната за мачење, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, правото на правично судење, правото на слобода и безбедност на личноста и правото на почитување на личниот и семејниот живот.

Овие правила се применуваат во однос на сите лица кои се осомничени дека сториле кривично дело, но тие содржат посебни барања во однос на малолетните сторители и други ранливи категории лица.

I. ДЕФИНИЦИИ И ОПШТИ ПРИНЦИПИ

Дефиниции

1. [1] 'Притвор' означува време за кое осомниченото лице е затворено по основ на судска одлука, пред донесување на пресудата. Поимот исто така го опфаќа и времето на затворање согласно со правилата кои се однесуваат на меѓународната судска соработка и екстрадицијата, кое подлежи на специфични услови. Притворот не го опфаќа првичното лишување од слобода на лице од страна на полицијата или овластено службено лице на органите надлежни за спроведување на законот (или било кое друго лице што има такво овластување) со цел негово испрашување.

[2] 'Притворот' исто така го вклучува и времето на затворањето по донесување на осудителна пресуда, кога лицата очекуваат изрекување на казна или потврдување на осудата или казната, при што тие сè уште се третираат како неосудени лица.

[3] 'Притвореници' се лица кои се притворени и кои сè уште не започнале да издржуваат казна затвор или кои се затворени по основ на некој друг правен инструмент.

2. [1] 'Алтернативни мерки' на притворот вклучуваат, на пример: преземање обврска дека лицето ќе се јавува секогаш кога ќе биде повикано, дека нема да ја попречува постапката и дека ќе се воздржи од одредено однесување, вклучително и од вршење определено занимање или работна активност; обврска секојдневно или повремено да се јавува на определено лице во суд, полиција или друг орган; обврска дека ќе прифати надзор од страна на орган определен од судот; обврска дека ќе подлежи на електронско следење; обврска дека ќе престојува на определена адреса, со или без условување на времето што треба таму да го поминува; обврска дека нема да напушти или дека нема да посетува определени места или подрачја без претходно одобрение; обврска дека нема да се среќава со определени лица без претходно одобрение; обврска да ја предаде патната исправа или други документи за лична идентификација и обврска да положи парична или друг вид гаранција за своето однесување, пред почетокот на судењето.

[2] Кога тоа е изводливо, алтернативните мерки се применуваат во државата во која осомниченото лице редовно престојува, доколку таа не е иста со државата во која наводно го сторил кривичното дело.

Општи принципи

3. [1] Во светло на презумцијата на невиност и презумцијата во корист на слободата на личноста, притворот на лица осомничени дека сториле кривично дело се определува како исклучок, а не по правило.

[2] Не смее да постојат задолжителни услови за определување притвор на лица кои се осомничени за кривично дело (или на посебна категорија вакви лица).

[3] Во поединечни случаи, притворот се определува само ако тоа е строго неопходно и како крајна мерка, и нема да се користи за целите на казнување.

4. Со цел да се избегне несоодветна употреба на притворот, треба да се предвидат што е можно поширок спектар на алтернативни, а помалку рестриктивни мерки поврзани со однесувањето на осомничениот.

5. Притворениците треба да подлежат на услови кои се соодветни на нивниот правен статус, а ова вклучува поставување само на такви ограничувања коишто се неопходни за водење на кривичната постапка, за безбедноста на установата, сигурноста на затворениците и вработените и заштитата на правата на другите, при што треба да се исполнат барањата предвидени во Европските затворски правила и другите правила предвидени во Дел III на овој документ.

II. УПОТРЕБА НА ПРИТВОРОТ

Оправданост

6. Притворот, општо земено, може да се определи исклучиво спрема лица кои се осомничени дека сториле кривични дела за кои е предвидена казна затвор.

7. Лицето може да биде притворено само ако се исполнети следниве четири услови:

а. постои основано сомневање дека тоа лице извршило кривично дело; и

б. постои основан страв дека доколку лицето биде пуштено на слобода, тоа (i) ќе избега или (ii) ќе стори тешко кривично дело, или (iii) ќе го попречува текот на постапката или (iv) ќе претставува сериозна закана за јавниот ред; и

в. не постои можност за определување алтернативни мерки за да се надминат стравувањата споменати во точка б.; и

г. се презема како мерка која е дел од кривичната постапка.

8. [1] При утврдување на основаноста на стравувањата предвидени во правилото 7б., како и при оценување дали тие стравувања, може

во задоволителен степен, да се ублажат со употреба на алтернативни мерки, ќе се применуваат објективни критериуми од страна на судовите кои се надлежни да одлучат за притворање на осомничените лица и за продолжување на притворот во случаите кога веќе е определен.

[2] Товарот на докажување во поглед на постоењето значителен ризик или опасност и на околноста дека тој не може да се ублажи со други мерки паѓа на обвинителот или истражниот судија.

9. [1] Постоењето на таков ризик или опасност се утврдува врз основа на околностите на секој поединечен случај, при што особено ќе се земе во предвид:

а. видот и тежината на наводно стореното кривично дело;

б. казната којашто веројатно ќе се изрече во случај на осуда;

в. возраста, здравствената состојба, карактерот, потеклото и личните и социјалните прилики на засегнатото лице и особено неговите врски со заедница; и

г. однесувањето на засегнатото лице, посебно дали ги исполнило обврските што му биле поставени во текот на претходните кривични постапки.

[2] Фактот што засегнатото лице не е државјанин или нема други врски со државата каде што се претпоставува дека е сторено кривичното дело, сам по себе, не е доволен да се заклучи дека постои опасност од бегство.

10. Ќе се избегнува определување притвор, секогаш кога е можно, спрема осомничени лица кои имаат првенствена должност да се грижат за новородени и мали деца.

11. При одлучувањето за продолжување на притворот, ќе се има предвид дали доказите и околностите коишто го оправдале определувањето на мерката притвор или врз основа на кои се оценило дека примената на алтернативните мерки е несоодветна, станале помалку нужни и оправдани со текот на времето.

12. Прекршувањето на алтернативните мерки ќе подлежи на санкција, но тоа по автоматизам не води кон оправданост да се определи мерка притвор спрема одредено лице. Во такви случаи, потребни се посебни оправдани причини за замена на алтернативните мерки со притвор.

Овластувања на судот

13. Одлука за определување притвор, за продолжување на притворот и за примена на алтернативни мерки донесува судот.

14. [1] По првичното лишување од слобода од страна на овластено службено лице задолжено за спроведување на законот (или од страна на лице кое има такво овластување), лицето осомничено дека сторило кривично дело ќе биде изведено пред суд, со цел да се утврди дали причините за неговото лишување од слобода се оправдани, дали е потребно продолжување на лишувањето, како и дали осомничениот ќе биде притворен или спрема него ќе се определат алтернативни мерки.

[2] Пожелно е времето од првичното лишување од слобода до изведувањето пред суд да не е подолго од дваесет и четири часа, а во многу случаи може да биде доволно и пократко време.

15. Постојењето на итни причини, согласно со член 15 од Европската конвенција за човекови права, не смее да доведе до истек на подолго време од седум дена сметано од првичното лишување од слобода до моментот на изведување пред суд надлежен да определи притвор, освен ако е апсолутно невозможно да се одржи рочиштето.

16. Судот кој е надлежен да определи притвор или да го продолжи веќе определениот притвор на одредено лице, како и да одлучи за примена на алтернативни мерки, ќе одржи рочиште и ќе одлучи за тоа прашање без одлагање.

17. [1] Судот повремено ќе го испитува постоењето на причините коишто го оправдуваат продолжувањето на притворот на одредено лице, при што ќе одлучи осомничениот да се пушти на слобода доколку утврди дека еден или повеќе услови предвидени во правилата б и 7 а, б, в и г повеќе не постојат.

[2] Временскиот интервал меѓу овие повремени испитувања, вообичаено, не треба да е подолг од еден месец, освен кога засегнатото лице има право во секое време да поднесе барање за негово пуштање на слобода, кое секогаш мора да се земе во разгледување.

[3] Обвинителот или истражниот судија е должен да обезбеди спроведување на вакво периодично испитување, а во случај кога не е поднесено барање од страна на надлежното обвинителство или од истражниот судија за продолжување на притворот, тогаш притвореното лице автоматски ќе биде пуштено на слобода.

18. Секое притворено лице, како и лицето на кое му е продолжена мерката притвор или спрема кое се определени алтернативни мерки, има право на жалба против таквата одлука и ќе биде известно за ова право во моментот на донесување на предметната одлука.

19. [1] Притвореното лице има право, во итна постапка, да ја оспори законитоста на притворот.

[2] Ова право може да се остварува и по пат на периодично испитување на одлуката за притвор, доколку при испитувањето може да се покренат сите релевантни прашања поврзани со оспорување на законитоста на притворот.

20. Постојењето на итни причини, согласно со член 15 од Европската конвенција за човекови права, не задира во правото на притвореното лице да ја оспорува законитоста на притворот.

21. [1] Секоја судска одлука со која се определува притвор или се продолжува определениот притвор, или со која спрема лицето се определуваат алтернативни мерки, треба да биде образложена и на засегнатото лице ќе му се достави примерок од одлуката со образложението.

[2] Само во исклучителни околности, причините за притвор нема да бидат објавени истовремено со одлуката за притвор.

Траење на притворот

22. [1] Притворот се продолжува само ако се исполнети условите предвидени во правилата 6 и 7.

[2] Во секој случај, времетраењето на притворот не смее да ја надминува, ниту да е несразмерно на казната што може да се изрече за стореното кривично дело.

[3] Во никој случај, со притворот не смее да се повредува правото на притвореното лице на судење во разумен рок.

23. Определувањето на максимално времетраење на притворот не смее да води кон ослободување од обврската за редовно испитување на реалните потреби за негово продолжување во зависност од посебните околности на конкретниот случај.

24. [1] Обвинителот или истражниот судија се должни да постапуваат со должно внимание при спроведување на истрагата, како и да осигурат постојано испитување на основите кои го оправдуваат притворот.

[2] Предимство во постапувањето имаат предметите во кои е определен притвор.

Помош од адвокат бранител, присуство на засегнатото лице и право на толкувач

25. [1] Засегнатото лице треба, веднаш или во најкраток можен рок, да биде известено за намерата и за причините за неговото притворање, на јазик што го разбира.

[2] Лицето, спрема кое се предлага притвор, има право на помош од адвокат бранител во постапката за определување притвор и треба да му се даде соодветна можност да се посветува со бранителот за да ја подготви својата одбрана. Засегнатото лице треба навремено да биде известено за неговите права на јазик што го разбира, за да може реално да ги оствари овие права.

[3] Помош од адвокат бранител ќе се обезбеди на трошок на судот во случај кога лицето, спрема кое се предлага притвор, не може тоа да си го дозволи.

[4] Постоенето на итни причини, согласно со член 15 од Европската конвенција за човекови права, вообичаено не задира во правото на пристап и помош од бранител во контекст на постапката за одредување притвор.

26. Лицето, спрема кое се предлага притвор, и неговиот бранител имаат право на навремен пристап до сите документи релевантни за донесување на одлуката.

27. [1] Лицето кое е државјанин на друга земја и спрема кого се предлага притвор, има право конзуларниот претставник на неговата земја навремено да биде известен за таа можност, со цел да побара помош или совет од него.

[2] Ова право треба, кога тоа е можно, да се протега и на лицата кои имаат државјанство на земјата каде се предлага да им се определи притвор, како и на лицата кои имаат државјанство на друга земја.

28. Лицето, чие притворање се предлага, има право да учествува во постапката за определување притвор. Во одредени околности, ова барање ќе се смета за исполнето со воспоставување аудио-визуелна врска со тоа лице.

29. Во случај кога засегнатото лице не го разбира и зборува јазикот кој се користи во постапката за определување притвор, ќе се обезбеди толкувач на трошок на судот.

30. На притворените лица треба, заради учество во постапката што се однесува на притворот, да им се овозможи да се избаѓаат, а на машките притвореници да се избричат, освен ако постои опасност од суштинска промена на нивниот нормален изглед.

31. Правилата што следуваат се применуваат и во однос на продолжувањето на притворот.

Известување на семејството

32. [1] Лицето, чие притворање се предлага (или се предлага продолжување на притворот), има право членовите на неговото семејство да бидат навремено известени за денот и местото на одржување на рочиштето за определување притвор, освен ако тоа може да доведе до сериозен ризик од прејудиирање на одлуката или опасност по националната безбедност.

[2] Во секој случај, лицето чие притворање се предлага (или се предлага продолжување на притворот) самото одлучува дали ќе ги контактира членовите на неговото семејство, освен ако тоа лице не е деловно способно или пак постојат некои други оправдани причини.

Одземање на времето поминато во притвор од казната затвор

33. [1] Времето поминато во притвор пред донесување на осудителната пресуда, независно од тоа каде е поминато, се одзема од казната затвор изречена подоцна.

[2] Времето поминато во притвор може да се земе предвид при одмерување на казната, доколку не станува збор за издржување на казна.

[3] Видот и времетраењето на претходно определените алтернативни мерки, исто така, можат да се земат предвид при одмерување на казната.

Обесштетување

34. [1] Треба да се разгледа можноста од уредување на обесштетување на притворените лица, кои не се огласени за виновни и осудени за кривичното дело за кое им бил определен притвор, при што ова обесштетување може да опфаќа надомест за загубена заработувачка, загубена прилика и нематеријална штета.

[2] Вакво обесштетување не може да се бара кога ќе се утврди дека притвореното лице, со своето однесување, активно допринело за основаноста на сомневањето дека сторило кривично дело или кога лицето намерно ја попречувало истрагата за наводно стореното кривично дело.

III. УСЛОВИ НА ПРИТВОРАЊЕ

Општо

35. Условите на притворање, кои се предмет на овие правила, се уредуваат согласно со Европските затворски правила.

Отсуство од притворската установа

36. [1] Притворено лице може да ја напушти притворската установа, заради натамошно водење на истрагата, само со одобрение на судија или обвинител или со изречна согласност на притвореното лице и тоа за ограничен временски период.

[2] Што е можно поскоро по враќањето во притворската установа, на барање на притвореникот ќе се спроведе детален физички преглед од страна на лекар или само по исклучок, од страна на квалификувана медицинска сестра.

Продолжување со медицинско лекување

37. [1] Ќе се обезбедат потребни услови за да може притворените лица да продолжат со неопходното медицинско или стоматолошко лекување што започнало пред нивното притворање, доколку така одлучи лекарот или заболекарот во притворската установа, а онаму каде што е можно и во консултација со матичниот лекар или стоматолог на притвореното лице.

[2] На притворениците ќе им се овозможи да се консултираат и да бидат лекувани од страна на нивниот матичен лекар или стоматолог доколку тоа е неопходно од медицински и стоматолошки аспект.

[3] Одлуката со која се одбива барањето на притворено лице да се консултира со својот лекар или стоматолог треба да се образложи.

[4] Трошоците направени за ова лекување не ги сноси управата на притворската установа.

Преписка

38. Вообичаено, не постои ограничување на бројот на писмата што ги испраќаат или примаат притворените лица.

Избирачко право

39. Притворените лица имаат право да гласаат на јавни избор и референдуми што се одржуваат додека се во притвор.

Образование

40. Со притворот, не треба непотребно да се прекинува образованието на децата или младите лица, ниту пак непотребно да се попречува пристапот до повисок степен на образование.

Дисциплина и казнување

41. Дисциплинските казни што се изрекуваат спрема притвореното лице не треба да влијаат врз времетраењето или продолжувањето на притворот, ниту пак да задираат во подготовките на неговата одбрана.

42. Казната затворање во самица не треба да влијае врз контактите на притвореното лице со неговиот бранител и треба да му се овозможат минимални контакти со семејството. Исто така, оваа казна не треба да влијае врз условите на притворање од аспект на постелнината, физичките активности и вежби, хигиената, достапноста на материјали за читање и одобрените посети на верски претставници.

Вработени

43. Кадрите кои се вработени во притворската установа ќе се избираат и ќе се обучуваат, со цел да се оспособат да постапуваат со притворените лица водејќи целосна сметка за нивниот посебен статус и потреби.

Постапка по поплаки

44. [1] Притворените лица ќе имаат на располагање соодветни постапки за поднесување поплаки, како внатре така и надвор од притворската установа и имаат право на пристап и комуникација со органот надлежен да постапува по поплаките, кои се од доверлив карактер.

[2] Овие постапки за поднесување поплаки се надоврзуваат на правото на покренување правни постапки.

[3] Поплаките ќе се решаваат што е можно поитно.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака Rec(2006)2 на Комитетот на министри до државите членки за Европските затворски правила2

(усвоена од Комитетот на министри на 11 јануари 2006 година на 952-иот состанок на заменици министри)

Комитетот на министри согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи ги предвид одредбите на Европската конвенција за човекови права и прецедентното право на Европскиот суд за човекови права;

Имајќи ја предвид работата на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување, а особено стандардите коишто ги утврди во своите општи извештаи;

Уште еднаш истакнувајќи дека никој не може да биде лишен од слобода, освен кога тоа е крајна мерка и во согласност со постапка предвидена со закон;

Нагласувајќи дека извршувањето на затворските казни и постапувањето со затвореници налагаат да се имаат предвид сигурносните, безбедносните и дисциплинските потреби, истовремено обезбедувајќи затворски услови кои не го нарушуваат човековото достоинство и кои нудат можности за вршење корисни работи и програми за третман на затворениците, преку кои тие се подготвуваат за реинтеграција во општеството;

Сметајќи дека е важно државите членки на Советот на Европа да ги усовршуваат и да ги почитуваат општите начела кои се однесуваат на нивната затворска политика;

Особено сметајќи дека почитувањето на таквите општи начела ја унапредува меѓународната соработка во оваа област;

Имајќи ги предвид значајните општествени промени кои влијаеја врз важните настани и

2 При усвојувањето на оваа препорака и при примената на членот 10.2.в од Деловникот за работа на состаноците на замениците министри, претставникот на Данска го задржа правото на сопствената влада да одбере дали ќе се придржува кон правилото 43, став 2 од прилогот кон оваа препорака, бидејќи сметаше дека предвидениот услов затворениците во самица секојдневно да ги посетува медицински кадар повлекува сериозни етички прашања во врска со евентуалната улога на тој кадар правилно да го прогласи затвореникот за подобен за натамошен престој во самица.

развојот на казнената област во Европа во изминатите две децении;

Потврдувајќи ги уште еднаш стандардите содржани во препораките на Комитетот на министри на Советот на Европа кои се однесуваат на конкретни аспекти на казнената политика и практика, особено на Препораката бр. R (89) 12 за образованието во затворот, Препораката бр. R (93) 6 за затворските и криминолошките аспекти на контролата на преносливи болести, вклучително и СИДА-та и сродните здравствени проблеми во затворите, Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки, Препораката бр. R (98) 7 за етичките и организациските аспекти на здравствената заштита во затворите, Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација, Препораката Rec(2003)22 за условниот отпуст, Препораката Rec(2003)23 за постапувањето на затворските управи со затвореници кои издржуваат казна доживотен затвор и други долги затворски казни;

Имајќи ги предвид Правилата на Обединетите нации за минималните стандарди на постапување со затворениците;

Имајќи предвид дека Препораката бр. R (87) 3 на Комитетот на министри за Европските затворски правила треба значително да се ревидира и ажурира за ги одрази промените што настанаа во

казнената политика и практиката на санкционирање, како и во целокупното управување со затворите во Европа,
Им препорачува на владите на државите членки:

- при донесувањето закони, креирањето политики и во практиката да се раководат од правилата содржани во прилогот кон оваа препорака, која ја заменува Препораката бр. R (87) 3 на Комитетот на министри за Европските затворски правила;

- да обезбедат оваа препорака и придружните коментари на текстот да се преведат и што пошироко да се дистрибуираат, особено до правосудните органи, до кадрите вработени во затворите и до самите затвореници.

ПРИЛОГ КОН ПРЕПОРАКАТА REC(2006)2

ДЕЛ I

Основни начела

1. Со сите лица лишени од слобода се постапува со почитување на нивните човекови права.
2. Лицата лишени од слобода ги задржуваат сите права кои не им се законито одземени со одлука со која се осудени или со која се задржуваат во притвор.
3. Ограничувањата за лицата лишени од слобода треба да бидат минимално неопходни и сразмерни на легитимната цел поради која се наметнати.
4. Затворските услови кои ги загрозуваат човековите права не можат да се оправдаат со недостаток на материјални средства.
5. Животот во затвор треба, што е можно повеќе, да наликува на позитивните аспекти на животот во заедницата.
6. Сите затвори треба да бидат уредени така што ќе овозможуваат реинтеграција во слободното општество на лицата кои биле лишени од слобода.

7. Треба да се поттикнува соработка со надворешните служби за социјална заштита и што е можно поголемо учество на граѓанското општество во животот во затворот.

8. Кадрите вработени во затворот вршат важна јавна функција и нивното вработување, обука и услови за работа треба да им обезбедат одржување на високи стандарди во однос на грижата за затворениците.

9. Сите затвори подлежат на редовна инспекција од страна на државата и следење од страна на независно тело.

Опфат и примена

10.1 Европските затворски правила се применуваат на лица кои се притворени со одлука на суд или кои се лишени од слобода со осудителна пресуда.

10.2 Во принцип, лицата кои се притворени со судска одлука или кои се лишени од слобода со осудителна пресуда треба да бидат сместени во затвори односно институции наменети за затвореници од овие две категории.

10.3 Овие правила се применуваат и спрема лица:

а. кои поради каква било друга причина се во затвор; или

б. кои се притворени од страна на суд или кои се лишени од слобода по основ на осудителна пресуда и кои поради каква било причина се затворени на друго место.

10.4 Сите лица, кои се во затвор или кои се затворени согласно со став 10.3.б, ќе се сметаат за затвореници во смисла на овие правила.

11.1 Лицата помлади од 18 години не треба да се сместуваат во затвори за возрасни, туку во установи кои се посебно наменети за таа цел.

11.2 Во исклучителни ситуации, доколку малолетни лица се сместени во затвор за возрасни, треба да постојат посебни правила што ги земаат предвид нивниот статус и потреби.

12.1 Лица кои се душевно болни и чијашто душевна состојба не дозволува да бидат во затвор се сместуваат во специјална установа наменета за таа цел.

12.2 Во исклучителни ситуации, доколку такви лица се сместени во затвор, треба да постојат посебни правила што ги земаат предвид нивниот статус и потреби.

13. Овие правила се применуваат непристрасно, без дискриминација по било кој основ како пол, раса, боја на кожа, јазик, вероисповест, политичко или друго убедување, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, имотна состојба, раѓање или друг статус.

ДЕЛ II

Услови на затворање

Прием

14. Никој не може да биде примен или задржан во затвор како затвореник без наредба за упатување донесен во согласност со националниот закон.

15.1 Веднаш по приемот, за секој затвореник се евидентираат следниве податоци:

а. податоци за идентитетот;

б. причините за затворање и органот кој донел таква одлука;

в. денот и времето на прием;

г. попис на личните работи кои се предаваат на чување во согласност со правилото

д. сите видливи повреди и поплаки за претходно лошо постапување со затвореникот;

ѓ. во согласност со доверливиот карактер на медицинските податоци, сите податоците за здравствената состојба на затвореникот кои се важни за физичкото и душевното здравје на затвореникот или на другите лица.

15.2 По приемот, на сите затвореници им се доставуваат информации согласно со правилото 30.

15.3 Веднаш по приемот се издава известување за прием на затвореникот согласно со правилото 24.9.

16. Веднаш по приемот:

а. податоците за здравствената состојба на затвореникот се дополнуваат со лекарски преглед согласно правилото 42;

б. се утврдува соодветен степен на безбедност за затвореникот согласно правилото 51;

в. опасноста по безбедноста, којашто затвореникот ја претставува, се утврдува согласно правилото 52;

г. се проценуваат сите достапни информации за социјалната состојба на затвореникот за да се утврдат неговите непосредни лични и социјални потреби; и

д. во случај кога станува збор за осудени лица - затвореници се преземаат неопходни чекори за реализација на програмите во согласност со Дел VIII од овие правила.

Упатување во затвор и сместување

17.1 Затворениците, доколку е можно, се упатуваат во затвори кои се наоѓаат во близина на нивните домови или на центрите за општествена рехабилитација.

17.2 При упатувањето се води сметка за барањата во врска со текот на кривичната истрага, сигурноста и безбедноста и потребата за секој затвореник да се одреди соодветен режим.

17.3 Доколку е можно, затвореникот се консултира во врска со почетното упатување или дополнително преместување во друг затвор.

18.1 Условите за сместување на затворениците, особено просториите за спиење треба да водат сметка за човековото достоинство и колку што е можно треба да се почитува приватноста и да се исполнуваат барањата за одржување на здравјето и хигиената, водејќи сметка за климатските услови и особено за површината на подот, кубното количество воздух, осветлувањето, греењето и вентилацијата.

18.2 Во сите објекти во кои затворениците живеат, работат или се собираат:

а. прозорците треба да бидат доволно големи за да овозможат читање и работа на природна светлина во нормални услови и да овозможуваат проток на свеж воздух освен ако постои соодветен систем за вентилација;

б. вештачкото осветлување треба да ги исполнува признатите технички стандарди; и в. треба да постои аларм кој овозможува затворениците да ги повикуваат вработените, без одлагање.

18.3 Посебните минимални услови за прашањата наведени во став 1 и 2 се утврдуваат со националниот закон.

18.4 Со националниот закон се утврдуваат механизми со кои се спречува кршењето на минималните барања во врска со пренатрупаноста на затворите.

18.5 Затворениците, нормално, ја минуваат ноќта во посебни ќелии, освен ако за нив е подобро, просториите за спиење да ги делат со останатите затвореници.

18.6 Затворениците се сместуваат заедно само ако тоа е целисходно и ако се работи за затвореници за кои е пригодно меѓусебно да се дружат.

18.7 Доколку е можно, затворениците треба да имаат можност за избор пред од нив да се побара да го делат просторот за спиење со други.

18.8 При одлучувањето за сместување на затворениците во одреден затвор или одделение во затворот ќе се води сметка за потребата да се одвојат:

а. неосудените од осудените затвореници;

б. мажите од жените; и

в. помладите полнолетни затвореници од постарите затвореници.

18.9 Можни се отстапувања од барањата за посебно сместување во смисла на став 8, со цел да им се овозможи на затворениците да учествуваат во заедничките активности, при што таквите групи затвореници треба секогаш да се раздвојуваат во текот на ноќта, освен ако тие се согласат да бидат сместени заедно, а управата на затворот процени дека тоа е од најдобар интерес за сите засегнати затвореници.

18.10 Сите затвореници се сместуваат во услови со безбедносни мерки од најнизок можен степен, кои соодветствуваат на ризикот од бегство, самоповредување или повредување на другите.

Хигиена

19.1 Сите простории во затворот треба секогаш да се одржуваат и чистат.

19.2 Кога затворениците се примаат во затвор, ќелиите и другите простории во кои ќе престојуваат треба да бидат чисти.

19.3 Затворениците треба да имаат пристап до санитарни простории, кои треба да бидат хигиенски и да ја почитуваат приватноста.

19.4 Во затворот треба да се обезбедат услови секој затвореник да може да се истушира или искапи на температура која е прикладна на климатските услови, доколку е можно секој ден или најмалку

двапати седмично (или почесто доколку е потребно) во интерес на општата хигиена.

19.5 Затворениците треба да ги одржуваат своите лични работи, облеката и постелнината чисти и уредни.

19.6 Управата на затворот е должна да ги снабдува со прибор и средства за одржување хигиена.

19.7 Посебни услови се обезбедуваат за хигиенските потреби на жените.

Облека и постелнина

20.1 Затворениците, кои немаат сопствена соодветна облека, добиваат облека која одговара на климатските услови.

20.2 Облеката не смее да биде деградирачка или понижувачка.

20.3 Сета облека треба да биде во добра состојба и да се замени кога е потребно.

20.4 Затворениците кои добиваат дозвола за излез од затворот не се должни да носат облека која ги идентификува како затвореници.

21. На секој затвореник му се обезбедува посебен кревет и посебна и соодветна постелнина, која се одржува во добра состојба и се менува доволно често за да биде чиста.

Исхрана

22.1 Затворениците имаат право на исхрана која одговара на нивната возраст, здравствена и физичка состојба, вера, култура и природата на нивната работа.

22.2 Потребите за правилна исхрана, вклучително и минималната енергетска вредност и протеинскиот состав на храната, се определуваат со националниот закон.

22.3 Храната се припрема и сервира во хигиенски услови.

22.4 Затворениците добиваат три оброци дневно во разумни интервали.

22.5 Затворениците треба во секој момент да имаат на располагање чиста вода за пиење.

22.6 Лекар или медицинска сестра можат да наложат да се измени исхраната за одреден затвореник, доколку тоа е потребно од здравствени причини.

Правна помош

23.1 Сите затвореници имаат право на правна помош, а затворската управа е должна да обезбеди соодветни услови за пристап до таква помош.

23.2 Затворениците можат за кое било правно прашање да се консултираат со адвокати по сопствен избор и на сопствен трошок.

23.3 Доколку постои воспоставен механизам за давање бесплатна правна помош, управата е должна за тоа да ги извести затворениците.

23.4 Консултациите и другите видови комуникација, вклучително и преписката помеѓу затворениците и правните советници, имаат доверлив карактер.

23.5 Судот може во исклучителни околности да одлучи да ја ограничи доверливоста за да се спречи тешко кривично дело или потешки нарушувања на сигурноста и безбедноста на затворот.

23.6 Затворениците имаат право на пристап или може да чуваат кај себе документи кои се однесуваат на нивната судска постапка.

Контакти со надворешниот свет

24.1 На затворениците им се дозволува да комуницираат без ограничување преку писма, телефон или на друг начин со нивните семејства, со други лица и претставници од надворешни организации и да примаат посети од овие лица.

24.2 Комуникацијата и посетите можат да подлежат на ограничувања и надзор ако тоа го налагаат потребите за продолжување на кривичната истрага, одржување на редот, сигурноста и безбедноста, спречување на кривични дела и заштитата на жртвите, но таквите ограничувања, вклучително и конкретните ограничувања што ги определува судот, мора да овозможат минимално ниво на контакти.

24.3 Со национален закон се утврдуваат домашните и меѓународните органи и службени лица со кои затворениците можат да комуницираат без ограничување.

24.4 Условите за спроведување посети треба на затворениците да им овозможат одржување и развивање на семејните односи на што пономален начин.

24.5 Затворската управа им помага на затворениците да одржуваат соодветни контакти со надворешниот свет и им обезбедува потребна материјална помош за остварување на тие контакти.

24.6 Во случај на смрт или сериозна болест на близок роднина, затвореникот ќе биде веднаш известен.

24.7 Кога околностите тоа го дозволуваат, на затвореникот треба да му се дозволи да го напушти затворот, под придружба или самостојно, за да посети болен роднина, да присуствува на погреб или од друга хуманитарна причина.

24.8 На затвореникот му се дозволува веднаш да го извести семејството за неговото затворање или преместувањето во друга установа или за болест или повреда што ја претрпел.

24.9 По приемот на затвореникот во затвор, во случај на негова смрт или сериозна болест, повреда или префрлање во болница, управата на затворот веднаш ќе го извести неговиот брачен другар или партнерот или доколку затвореникот е сам најблискиот роднина или лицето коешто затвореникот ќе го одреди, освен ако затвореникот побара тоа да не се стори.

24.10 На затворениците им се овозможува редовно да се информираат за јавните настани со читање весници и други публикации

на кои се претплатени, како и со следење ТВ и радио програми, освен ако во поединечни случаи за одреден временски период постои посебна забрана изречена од суд.

24.11 Управата на затворот ќе им овозможи на затворениците да учествуваат на избори, референдуми и во други аспекти од јавниот живот, под услов таквото право да не е ограничено со националниот закон.

24.12 На затворениците им се дозволува да комуницираат со медиумите, освен ако постојат оправдани причини тоа да се забрани со цел за одржување на сигурноста и безбедноста, заштитата на јавниот интерес или со цел заштита на интегритетот на жртвите, другите затвореници или вработените.

Затворски режим

25.1 Со затворскиот режим се обезбедува избалансирана програма на активности за сите затвореници.

25.2 Овој режим треба да овозможи сите затвореници да минуваат надвор од ќелиите онолку време колку што е потребно за соодветно ниво на човечка и социјална комуникација.

25.3 Исто така затворскиот режим треба да им обезбеди социјална помош на затворениците.

25.4 Посебно внимание ќе се посветува на затворениците кои претрпеле физичка, душевна или сексуална злоупотреба.

Работа

26.1 Работата во затвор се смета за позитивен аспект на затворскиот режим и никогаш не смее да се употребува како казна.

26.2 Затворската управа ќе настојува да обезбеди доволно корисна и целисходна работа за затворениците.

26.3 Преку работата во затворот треба, што е можно повеќе, да се одржуваат или зголемуваат способностите на затворениците да заработуваат за живот по пуштањето на слобода.

26.4 Во согласност со правилото 13, не смее да има дискриминација врз основ на пол во поглед на видот на работата во затворот.

26.5 Работа што опфаќа стручно оспособување се обезбедува за затворениците кои можат од тоа да имаат корист, а особено за помладите затвореници.

26.6 Затворениците можат да го изберат видот на работа во која сакаат да учествуваат, во границите на она што е достапно, со соодветен избор на занимањето и согласно барањата за одржување ред и дисциплина.

26.7 Организацијата и методите на работа во установите треба да наликуваат, што е можно повеќе, на работата во заедница со цел да се припремат затворениците за условите на нормалниот работен живот.

26.8 Иако вклучувањето на финансиска заработувачка од работата во затворот може да биде значајно за подигање на стандардите и подобрување на квалитетот и значењето на стручната обука, сепак интересите на затворениците не смеат да бидат подредени на таа цел.

26.9 Затворската управа обезбедува работа за затворениците самостојно или во соработка со приватните претприемачи, внатре или надвор од затворот.

26.10 Во секој случај, затворениците треба да добиваат соодветен надомест за работа.

26.11 Затворениците можат барем еден дел од заработувачката да го трошат на одобрени производи за лична употреба и дел од заработувачката да одвојуваат за своите семејства.

26.12 Затворениците можат да се поттикнуваат да штедат дел од заработувачката, кој ќе им се предаде по отпуштањето од затвор или кој може да се употребува за други одобрени потреби.

26.13 Затворениците треба да имаат соодветна здравствена заштита и заштита при работа,

која не смее да биде помала од онаа што ја уживаат вработените надвор од затворот.

26.14 Треба да се обезбеди обесштетување на затворениците во случај на повреда при работа или професионално заболување, под услови кои не се понеповолни од оние кои националниот закон ги предвидува за вработените надвор од затворот.

26.15 Максималниот број на работни часови дневно и седмично се утврдува во согласност со локалните правила или обичај со кои се регулира вработувањето на слободните работници.

26.16 Затворениците имаат барем еден ден за одмор во текот на седмицата и доволно време за образование и за останати активности.

26.17 Затворениците кои работат треба да бидат, во најголема можна мера, опфатени со националниот систем на социјално осигурување.

Физички активности и рекреација

27.1 Секој затвореник треба да има можност да вежба секој ден на свеж воздух најмалку еден час, доколку тоа го дозволуваат временските услови.

27.2 Кога времето не е повољно, на затворениците им се обезбедуваат други услови за физички активности и вежби.

27.3 Составен дел од затворскиот режим претставуваат правилно организираните активности, чија цел е развивање на физичката кондиција и обезбедување можност за соодветна физичка активност и рекреација.

27.4 Затворската управа е должна да овозможи вакви активности и да обезбеди соодветни средства и опрема.

27.5 Затворската управа е должна да обезбеди специјални активности за оние затвореници на кои тоа им е потребно.

27.6 Треба да се обезбедат можности за рекреација, вклучително и спорт, игри, културни активности, хоби и други активности во слободното време, а колку што е можно, на затворениците треба да им се дозволи истите да ги организираат.

27.7 На затворениците им се дозволува да се дружат за време на физичките активности и со цел учество во рекреативните активности.

Образование

28.1 Секој затвор треба да настојува на сите затвореници да им овозможи пристап до образовни програми, кои треба да бидат што е можно посеопфатни и да ги задоволуваат нивните индивидуални потреби, едновременно водејќи сметка за нивните афинитети.

28.2 Приоритет им се дава на затворениците кои се неписмени и на оние кои немаат основно или стручно образование.

28.3 Посебно внимание се посветува на образованието на младите затвореници и на затворениците со посебни потреби.

28.4 Образованието треба да има ист статус како и работата во затворскиот режим, а затворениците не смеат да бидат финансиски или на друг начин оштетени затоа што учествуваат во образованието.

28.5 Секоја установа треба да има библиотека, соодветно опремена со мноштво рекреативни и образовни средства, книги или други медиуми и која треба да биде на располагање на сите затвореници.

28.6 Кога е можно, затворската библиотека треба да се организира во соработка со библиотечните служби на заедницата.

28.7 Што е можно повеќе, образованието на затворениците треба:

- a. да биде интегрирано во образовниот систем на државата така што по излегувањето од затвор тие ќе можат да го продолжат образованието или стручното оспособување без тешкотии; и

б. да се спроведува под покровителство на образовните институции надвор од затворот.

Слобода на мислење, совест и вероисповест

29.1 Слободата на мислење, совест и вероисповест на затворениците треба да се почитува.

29.2 Затворскиот режим треба да биде организиран така што ќе им овозможи на затворениците да ја исповедаат својата вера и сопствените убедувања, да присуствуваат на службите или собирите кои ги водат одобрени претставници на верата на која & припаѓаат, како и да поседуваат книги или литература поврзани со нивната вера или убедување.

29.3 Затворениците не може да се принудуваат да исповедаат вера или убедувања, да присуствуваат на верски служби или собири, да учествуваат на верски обреди или да примаат посети од претставници на која било вера или убедување.

Известувања

30.1 При приемот, како и секогаш кога е потребно после извршењето приемот, затворениците се известуваат во писмена форма и усно на јазик што го разбираат за правилата со кои се уредува дисциплината во затворот и за нивните права и должности во затворот.

30.2 На затворениците им е дозволено известувањата кои ги добиваат во писмена форма да ги чуваат кај себе.

30.3 Затворениците треба да бидат известени за секоја судска постапка во која учествуваат, а доколку се работи за осудени лица, тие се известуваат за висината на казната и за можностите за предвремено отпуштање.

Предмети во сопственост на затвореникот

31.1 Сите предмети кои затворениците не можат да ги задржат кај себе, затоа што тоа не е во согласност со затворските правила, се предаваат на чување на безбедно место при приемот во затворот.

31.2 Затвореникот чиишто предмети се предаваат на чување потпишува инвентар на предадени предмети.

31.3 Затворот се грижи предметите на затвореникот да се чуваат во добра состојба.

31.4 Доколку се утврди дека е неопходно некои од предметите да се уништат, за тоа се составува записник и се известува затвореникот.

31.5 Во зависност од хигиенските потреби и потребите на редот и безбедноста, затворениците имаат право да купуваат или на друг начин да набавуваат разни предмети, вклучително и храна и пијалаци за лична употреба по цени кои не се неразумно повисоки од оние надвор од затворот.

31.6 Ако затвореникот со себе донесе лекови, затворскиот лекар одлучува што ќе стори со нив.

31.7 Доколку затвореникот може да ги задржи своите предмети, затворската управа ќе преземе мерки за нивно безбедно чување.

Преместување на затвореници

32.1 При преместување на затвореници од затвор во затвор или на други места, како што се суд или болница, ќе се внимава тие да бидат што помалку изложени на очите на јавноста и да се обезбеди нивна анонимност.

32.2 Забрането е да се превезуваат затвореници во превозни средства со недоволна вентилација или осветлување што би ги изложиле на непотребни физички тегоби или понижување.

32.3 Превозот на затвореници се врши на трошок и под контрола на државните власти.

Отпуштање на затвореници

33.1 Сите затвореници се отпуштаат без одлагање по истекувањето на наредбата за упатување или кога судот или друг орган ќе нареди нивно отпуштање.

33.2 Се евидентираат датумот и времето на отпуштање.

33.3 Сите затвореници имаат на располагање програми чија цел е да им се помогне да се вратат на слобода во општество по отпуштањето.

33.4 При отпуштањето, сите предмети и пари што му припаѓаат на затвореникот, а биле предадени на чување, му се враќаат на затвореникот, освен ако се вршело запирање од неговите парични средства или предметите биле испратени надвор од установата или ако било неопходно одреден предмет да се уништи поради хигиенски причини.

33.5 Затвореникот потпишува потврда за вратените предмети и добра.

33.6 Кога однапред се знае денот на отпуштање од затвор, на затвореникот му се нуди лекарски преглед во согласност со правилото 42 што е можно поблиску до времето на отпуштањето.

33.7 По отпуштањето, доколку е потребно треба да се обезбеди затвореникот да добие соодветни исправи за лична идентификација и да му се помогне да најде соодветно сместување и работа.

33.8 На отпуштените затвореници им се обезбедуваат најнеопходните средства за живот, облека соодветна на климата и сезоната и доволно парични средства да стигнат до нивната дестинација.

Жени во затворот

34.1 Покрај посебните одредби во овие правила кои се однесуваат на жените во затвор, затворската управа треба да обрне посебно внимание на физичките, стручните, општествените и психолошките потреби на жените затворенички кога донесува одлуки кои се однесуваат на кој било аспект од нивниот престој во затвор.

34.2 Посебни напори треба се преземат за да им се овозможи на жените затворенички, кои ги имаат потребите наведени во правилото 25.4, пристап до специјални служби.

34.3 Жените во затворот можат да се породат надвор од затворот, но кога детето ќе се ради во затвор, затворската управа е должна да обезбеди неопходни услови и поддршка.

Деца во затворот

35.1 Во исклучителни случаи, кога лице под 18 години е сместено во затвор за возрасни, затворската управа е должна да обезбеди, покрај службите кои се достапни за сите затвореници, децата затвореници да имаат пристап до социјална, психолошка и образовна служба, до верски и рекреативни програми или соодветни програми кои им се достапни на децата во заедницата.

35.2 Секое дете затвореник, кое подлежи на задолжително образование, треба да има можност да се школува.

35.3 На деца кои се отпуштени од затвор им се дава дополнителна помош.

35.4 Кога деца се затворени во затвор, тие се сместуваат во делот на затворот кој е одвоен од делот за возрасни, освен ако се смета дека тоа е во спротивност со најдобриот интерес на детето.

Бебиња

36.1 Бебиња можат да останат во затвор со родителот само ако тоа е во најдобар интерес на бебето. Тие не се третираат како затвореници.

36.2 Кога бебињата можат да останат во затвор со родителот, треба да се обезбеди посебна просторија за чување на бебињата односно јасли, во која работи квалификуван кадар и каде што бебето престојува додека родителот учествува во активности во кои бебето не може да присуствува.

36.3 За доброто на бебињата, во затворот ќе се обезбеди посебно сместување.

Странски државјани

37.1 Затворениците кои се странски државјани, без одлагање, се известуваат за правото да контактираат и да им се овозможи комуникација со дипломатскиот или конзуларниот претставник на нивната држава.

37.2 Затворениците кои се државјани на земјите кои немаат дипломатски или конзуларни претставници во таа земја, или се

бегалци или лица без државјанство треба да имаат слични можности за комуникација со дипломатскиот претставник на државата која се грижи за нивните интереси или пак со националниот или меѓународниот орган чија задача е да им служи на интересите на тие лица.

37.3 Со цел заштита на интересите на странските државјани во затвор кои имаат посебни потреби, затворската управа е должна да соработува во целост со дипломатските или конзуларни службеници кои го застапуваат затвореникот.

37.4 Посебни информации за добивање правна помош им се обезбедуваат на затворениците кои се странски државјани.

37.5 Странските затвореници се запознаваат со можноста да бараат издржување на казната во друга земја.

Етнички или јазични малцинства

38.1 Ќе се обезбедат посебни услови за задоволување на потребите на затворениците кои припаѓаат на етничките или јазичните малцинства.

38.2 Во рамки на можностите, ќе им се овозможи на различните групи да продолжат да се придржуваат до нивните културни обичаи во затворот.

38.3 Јазичните потреби се задоволуваат со ангажирање на стручни преведувачи и со обезбедување пишани материјали на јазиците кои се во употреба во конкретниот затвор.

ДЕЛ III

ЗДРАВЈЕ

Здравствена заштита

39. Затворската управа се грижи за здравјето на сите затвореници кои се под нејзин надзор.

Организација на здравствената заштита во затворот

40.1 Здравствената служба во затворот се организира во тесна врска со општата здравствена служба на заедницата или на државата.

40.2 Здравствената политика во затворите треба да биде составен дел и во согласност со националната здравствена политика.

40.3 Затворениците треба да имаат пристап до здравствените служби во земјата без дискриминација по основ на нивниот правен статус.

40.4 Здравствената служба во затворот треба да настојува да ги открива и лекува физичките или психичките болести или недостатоци од кои боледуваат затворениците.

40.5 Сите неопходни медицински, хируршки и психијатриски услуги, вклучувајќи ги и оние што постојат во заедницата, треба да им бидат на располагање на затворениците заради нивно лекување.

Лекарски и медицински кадар

41.1 Во секој затвор треба да постои најмалку еден квалификуван лекар по општа медицина.

41.2 Во секој момент ќе се обезбеди да има на располагање лекар, а во итни случаи без одлагање.

41.3 Во случаите кога во затворот нема вработен лекар со полно работно време ќе се ангажира лекар на определено работно време, кој редовно ќе врши посети.

41.4 Секој затвор ќе има кадар кој е соодветно обучен за давање здравствена заштита.

41.5 На секој затвореник, ќе му бидат достапни услуги на квалификуван стоматолог и офталмолог.

Должности на лекарите

42.1 Лекар или квалификувана медицинска сестра, која е одговорна пред лекарот, ќе го прегледа секој затвореник веднаш по приемот, освен кога тоа е очигледно непотребно.

42.2 Лекар или квалификувана медицинска сестра, одговорна пред лекарот, ќе го прегледа секој затвореник доколку тоа биде побарано при неговото отпуштање и ќе ги прегледа затворениците кога е потребно.

42.3 При преглед на затвореник, лекарот или квалификуваната медицинска сестра, која е одговорна пред лекарот, ќе посвети посебно внимание на:

а. постапување во согласност со вообичаените правила за доверливиот карактер на односот меѓу лекарот и пациентот;

б. дијагностицирање на физичките или душевните болести и преземање на сите мерки потребни за лекување на истите или за продолжување на лекувањето кое е во тек;

в. евидентирање и известување на надлежните органи за секој знак или индикација дека со затворениците се постапува насилно;

г. лекување на симптомите на одвикнување од употреба на дроги, лекови или алкохол;

д. идентификување на секаков вид психолошки или друг стрес предизвикан од лишувањето од слобода;

ѓ. изолација на затворениците за кои има сомневање дека се болни од заразни болести за време на инфекцијата и обезбедување на нивно соодветно лекување;

е. обезбедување затворениците носители на ХИВ вирусот да не бидат изолирани само поради таа причина;

ж. воочување на физичките или менталните недостатоци, кои можат да ја отежнат реинтеграцијата во општеството по отпуштањето;

з. утврдување на физичката способност на секој затвореник за работа и физички активности и вежби; и

с. договарање со институциите во локалната заедница да се продолжи нивното медицинско или психијатриско лекување по отпуштањето, доколку затворениците се согласат со тоа.

43.1 Лекарот е задолжен за нега на физичкото и душевното здравје на затворениците и ќе ги прима, според услови и со таква зачестеност што е на ниво на стандардите за здравствена заштита во заедницата, сите болни затвореници, сите кои ќе се пријават дека се болни или повредени, како и секој затвореник на кој му е потребно посебно внимание.

43.2 Лекарот или квалификуваната медицинска сестра, која е одговорна пред лекарот, посветува посебно внимание на здравјето на затворениците кои се во самица, врши дневна посета на тие затвореници и на нивно барање или на барање на затворскиот кадар, им укажува помош и нега без одлагање.

43.3 Лекарот е должен да го извести директорот на затворот секогаш кога смета дека физичкото или душевното здравје на затвореникот е изложено на сериозен ризик поради натамошното издржување на казната затвор или поради други услови поврзани со затворањето, вклучително и затворањето во самица.

44. Лекарот или друг надлежен орган врши редовна инспекција, собира податоци на друг начин кога тоа е потребно и му дава совети на директорот за:

а. количината, квалитетот, припремата и послужувањето на водата и храната;

б. хигиената и чистотата на затворот и затворениците;

в. санитарииите, греењето, осветлувањето и вентилацијата на институцијата;

г. примерноста и чистотата на облеката и постелината на затворениците.

45.1 Директорот на затворот ги разгледува извештаите и советите кои лекарот или друг надлежен орган ги доставува во согласност со правилата 43 и 44 и кога се согласува со дадените препораки, презема неопходни чекори за нивно спроведување.

45.2 Доколку препораките од лекарот не се во надлежност на директорот на затворот или тој не се согласува со нив, директорот без одлагање препораките од лекарот ги доставува до повисокиот надлежен орган.

Обезбедување здравствена заштита

46.1 Болните затвореници на кои им е потребно специјалистичко лекување ќе се преместат во специјални установи или градски болници, доколку не е можно такво лекување да се обезбеди во затворот.

46.2 Доколку затворскиот систем има сопствени болнички капацитети, тие треба да имаат соодветна опрема и кадри заради пружање соодветна нега и лекување на затворениците кои им се упатени.

Душевно здравје

47.1 Треба да постојат специјализирани затвори или одделенија под медицинска контрола за набљудување и лекување на затвореници кои боледуваат од нарушувања на душевното здравје или други абнормалности, а кои не треба да бидат опфатени со одредбите од правилото 12.

47.2 Здравствената заштита во затворот опфаќа психијатриско лекување на сите затвореници на кои такво лекување им е потребно и посебно внимание се обрнува на спречување на самоубиствата.

Други прашања

48.1 Затворениците нема да подлежат на експерименти без нивна согласност.

48.2 Експерименти врз затвореници кои можат да резултираат со физички повреди, душевно страдање или со друго нарушување на нивното здравје се забранети.

ДЕЛ IV

РЕД

Општ приод кон обезбедување на редот

49. Редот во затвор се одржува така што се имаат предвид безбедносните, сигурносните и дисциплинските потреби, истовремено обезбедувајќи им на затворениците животни услови во кои се почитува човековото достоинство и се нуди целосна програма на активности во согласност со правилото 25.

50. Во зависност од потребите на одржување на редот, безбедноста и сигурноста, на затворениците им е допуштено да разговараат за прашања кои се однесуваат на општите услови за издржување на казната и тие ќе се охрабруваат да разговараат со затворската управа за овие прашања.

Безбедност

51.1 Безбедносните мерки што се применуваат спрема одделни затвореници треба да бидат од минимален степен којшто е неопходен за да се обезбеди нивната сигурност.

51.2 Безбедноста што се обезбедува со физички пречки и со други технички средства, се дополнува со динамична безбедност која ја обезбедува обучен кадар кој ги познава затворениците кои се под негова контрола.

51.3 Процената на затворениците ќе се изврши, што е можно побрзо, по приемот заради утврдување на:

- а. ризикот што би го претставувале за заедницата доколку побегнат;
- б. ризикот од обид за бегство, било сами било со надворешна помош.

51.4 На секој затвореник му се одредуваат безбедносни мерки за чување кои одговараат на овие степени на ризик.

51.5 Степенот на потребната безбедност ќе се разгледува во редовни интервали во текот на издржување на казната.

Сигурност

52.1 Процената на затворениците ќе се изврши, што е можно побрзо, по приемот заради утврдување дали тие претставуваат сигурносен ризик за другите затвореници, вработените во затворот или другите лица кои работат во или го посетуваат затворот и дали постои веројатност дека ќе се обидат да се самоповредат.

52.2 Ќе се утврдат постапки за да се обезбеди сигурност на затворениците, на затворскиот кадар и на сите посетители, како и заради намалување на ризикот од насилство и други инциденти кои можат да ја загрозат сигурноста.

52.3 Ќе се вложат сите можни напори за да се обезбеди затворениците, безбедно и во целост, да учествуваат во дневните активности.

52.4 Контактирањето на затворениците со кадрите вработени во затворот ќе биде овозможено во секое време, вклучително и во текот на ноќта.

52.5 Ќе се води сметка за општото здравје и безбедносните правила во затворите.

Посебни безбедносни мерки и мерки со висок степен на обезбедување.

53.1 Посебни безбедносни мерки и мерки со висок степен на обезбедување се применуваат во исклучителни околности.

53.2 Ќе се пропишат јасни постапки што ќе се применуваат во случај кога такви мерки се спроведуваа спрема затвореник.

53.3 Видот на овие мерки, нивното траење и основот за нивна примена се утврдуваат со националното законодавство.

53.4 Надлежниот орган треба да одобри примена на мерките во секој поединечен случај и за одреден временски период.

53.5 Секоја одлука за продолжување на времетраењето на таквите мерки подлежи на преиспитување од страна на надлежен орган.

53.6 Овие мерки се применуваат на поединци, а не на групи затвореници.

53.7 Секој затвореник спрема кој се применуваат овие мерки има право на жалба согласно условите утврдени со правилото 70.

Претрес и контрола

54.1 Постои детално утврдена постапка која вработените во затворот треба да ја почитуваат во текот на вршењето претрес на:

- а. сите места во кои затворениците живеат, работат и каде што се собираат;
- б. самите затворениците;
- в. посетителите и нивните работи;
- г. вработените.

54.2 Со националното законодавство се утврдуваат ситуациите кога претресите се неопходни, како и видот на претресот.

54.3 Вработените ќе бидат обучени претресите да ги вршат на начин со кој се открива и спречува секој обид за бегство или криење на недозволен работи, а истовремено се почитува достоинството на лицата кои се претресуваат и на нивните лични работи.

54.4 Лицата кои се претресуваат нема да бидат изложени на понижување во текот на претресот.

54.5 Претрес на лица може да врши само вработено лице од ист пол.

54.6 Затворскиот кадар не смее да врши претрес на телесните отвори на затворениците.

54.7 Преглед на интимните делови на телото заради претрес може да врши исклучиво лекар.

54.8 Претрес на личните работи на затворениците се врши во нивно присуство, освен кога техниките на претресот или потенцијалната опасност за вработените во затворот налагаат поинаку.

54.9 Обврската да се заштити безбедноста и сигурноста ќе биде во рамнотежа со правото на приватност на посетителите.

54.10 Постапката за контрола на службените посетители како што се адвокати, социјални работници, лекари и други, е предмет на договор со нивните релевантни органи, со цел да се обезбеди рамнотежа помеѓу сигурноста и безбедноста и правото на доверлив службен пристап.

Кривични дела

55. Истрагата за наводно кривично дело сторено во затвор се спроведува на ист начин како да е сторено на слобода и за тоа дело ќе се постапува согласно со националното законодавство.

Дисциплина и казнување

56.1 Дисциплинската постапка претставува крајна мерка.

56.2 Затворската управа, секогаш кога е можно, ќе применува постапки за помирување и медијација за решавање на конфликтите со и помеѓу затворениците.

57.1 Само однесување кое може да претставува закана за редот, сигурноста и безбедноста може да се дефинира како дисциплински прекршок.

57.2 Со националното законодавство се утврдуваат:

а. сторувањата или несторувањата на затворениците кои претставуваат дисциплински прекршоци;

- б. правилата кои се применуваат во дисциплинска постапка;
- в. видот и траењето на казните што можат да се изречат;
- г. органот надлежен за изрекување на дисциплински казни; и
- д. пристапот до органот надлежен да одлучува по жалба.

58. Секое тврдење за прекршување на дисциплинските прописи од страна на затвореник веднаш се доставува до надлежниот орган, кој тоа ќе го истражи без непотребно одлагање.

59. Затворениците обвинети за дисциплински прекршок треба да:

- а. бидат известени, без одлагање и детално на јазик што го разбираат, за природата на обвинувањата против нив;
- б. имаат доволно време и можност да ја подготват нивната одбрана;
- в. имаат можност да се бранат лично или преку правен застапник кога тоа го бараат интересите на правдата;
- г. имаат можност да бараат присуство на сведоци и самите да ги испитуваат или да бидат испитани во нивно име;
- д. имаат бесплатна помош од толкувач доколку не го разбираат или не го зборуваат јазикот што се користи во постапката.

60.1 Секоја казна која се изрекува по осудата за сторен дисциплински прекршок ќе биде во согласност со националното законодавство.

60.2 Тежината на изречената казна ќе соодветствува на тежината на прекршокот.

60.3 Забранети се колективното казнување и телесното казнување, казнувањето со сместување во ќелија без светлина, како и други видови на нечовечко и понижувачко казнување.

60.4 Казната не смее да предвидува целосна забрана на контакти со семејството.

60.5 Престојот во самица како казна може да се изрече само во исклучителни случаи и за одреден временски период кој треба да биде што е можно пократок.

60.6 Никогаш не смеат да се употребуваат средства за врзување како казна.

61. Затвореник кому му е изречена дисциплинска казна има право да се жали на надлежен и независен повисок орган.

62. На ниту еден затвореник нема да му се даваат дисциплински овластувања, ниту задолжувања во затворот.

Non bis in idem

Затвореник никогаш нема да биде казнет двапати за иста работа или постапување.

Употреба на сила

64.1 Кадарот вработен во затвор никогаш нема да употребува сила против затворениците, освен во случаи на самоодбрана или обид на бегство или спречување активен или физички отпор со законска наредба, и секогаш само како крајна мерка.

64.2 Ке се употребува најмалата неопходна сила и најкратко што е потребно.

65. Ке постојат детални постапки за употреба на сила, вклучително и одредби за:

а. различните мерки за присилба кои може да се применуваат;

б. околностите во кои може да се применуваат различни мерки за присилба;

в. вработените кои имаат овластување да применуваат различни мерки на присилба;

г. степенот на потребното овластување пред да се употреби мерката за присилба;

д. извештаите кои требаат да се изготват по примената на мерките за присилба.

66. Вработените кои се во директен контакт со затворениците треба да бидат обучени за примена на техники кои овозможуваат минимална употреба на присилба заради смирување на агресивните затвореници.

67.1 Припадниците на другите органи задолжени за спроведување на законот можат да бидат вклучени во постапувањето со затворениците во затворите само во исклучителни околности.

67.2 Помеѓу затворските власти и другите органи задолжени за спроведување на законот треба да постои официјален договор, освен кога нивниот однос е веќе регулиран со националното законодавство.

67.3 Со тие договори се пропишуваат:

а. околностите во кои припадниците на други органи задолжени за спроведување на законот можат да влезат во затворот и да се справат со судирот;

б. степенот на овластувања што другите органи задолжени за спроведување на законот го имаат додека се во затвор и нивниот однос со директорот на затворот;

в. различните мерки за присилба кои припадниците на тие органи можат да ги применуваат;

г. околностите во кои може да се применуваат различни мерки на присилба;

д. потребниот степен на овластување пред употреба на мерка за присилба; и

ѓ. извештаите што треба да се изготват по употребата на присилба.

Средства за врзување

68.1 Забранета е употреба на ланци и окови.

68.2 Лисици, кошули и други средства за физичко смирување нема да се користат освен:

а. ако тоа е неопходно како мерка на претпазливост од бегство за време на превозот, под услов истите да се отстранат пред појавувањето на затвореникот пред судски или управен орган, освен ако тој орган не одлучи спротивно;

б. кога тоа ќе го нареди директорот, ако други средства за контрола се неуспешни, заради заштита на затвореникот од самоповредување, повредување на други или заради спречување голема штета на имотот, за што директорот веднаш ќе го извести лекарот и повисокиот надлежен орган.

68.3 Средствата за врзување нема да се користат подолго отколку што е строго неопходно.

68.4 Начинот на употреба на средствата за врзување ќе се определи со националниот закон.

Оружје

69.1 Освен во случај на непосредна опасност, вработените во затворот нема да носат смртоносно оружје во кругот на затворот.

69.2 Забрането е видливо носење оружје, вклучително и носење гумени палки од страна на лица кои се во контакт со затворениците во кругот на затворот, освен кога тоа е потребно од безбедносни и сигурносни причини за да се реагира во одделни инциденти.

69.3 На вработените нема да им се дава оружје, освен ако се обучени за негова употреба.

Барања и поплаки

70.1 Затворениците, поединечно или во група, треба да имаат доволно можности да поднесуваат барања или поплаки до директорот на затворот или до друг надлежен орган.

70.2 Доколку тоа е соодветно, најпрвин ќе се направи обид за помирување по пат на медијација.

70.3 Доколку барањето не се усвои или поплаката се одбие, на затвореникот ќе му се образложи причината за тоа, а затвореникот има право да се жали пред независен орган.

70.4 Затворениците нема да се казнуваат поради тоа што поднеле барање или поплака.

70.5 Надлежниот орган е должен да ја разгледа секоја поплака поднесена од роднини на затвореници во писмена форма, кога тие имаат причина да веруваат дека правата на затворениците се повредени.

70.6 Правниот застапник или организацијата која се грижи за доброто на затворениците не може да поднесе поплака или жалба во име на затвореник доколку тој не се согласува со тоа.

70.7 Затворениците имаат право да побараат правен совет во врска со постапката за поднесување поплаки и жалби, како и право на правна помош кога тоа го бараат интересите на правдата.

ДЕЛ V

УПРАВА И ВРАБОТЕНИ

Затворскиот систем како јавна служба

71. За затворите се надлежни државните органи кои се одвоени од војската, полицијата или органите за кривичен прогон.

72.1 Со затворите се управува во согласност со етичкиот дух, кој ја почитува обврската за постапување со сите затвореници на хуман начин и со почитување на нивното човечко достоинство.

72.2 Вработените постапуваат во согласност со јасната цел на затворскиот систем.

Затворската управа ќе обезбеди раководство преку кое таквата цел најдобро ќе се остварува.

72.3 Должностите на вработените се пошироки од оние кои се бараат од обичните чувари, а тие должности подразбираат и активности со кои се овозможува реинтеграција на затворениците во општеството по издржување на казната преку програма за заштита и помош.

72.4 Во својата работа, вработените се придржуваат кон високите стручни и лични стандарди.

73. Затворската управа дава висок приоритет на почитувањето на правилата кои се однесуваат на вработените.

74. Посебно внимание се посветува на уредувањето на односите помеѓу затворениците и вработените во затворот кои се во директен контакт со затворениците.

75. Вработените во секој момент треба да се однесуваат и да ги извршуваат своите задолженија така што со нивното однесување ќе даваат добар пример на затворениците и ќе го заслужат нивното почитување.

Избор на затворскиот кадар

76. Кадрите ќе бидат внимателно избрани и обучени, како на почетокот така и во текот на вршењето на службата, ќе бидат платени за стручната работа што ја извршуваат и ќе имаат општествено признат статус.

77. При изборот на нови кадри, затворските власти ќе стават посебен акцент на потребата од интегритет, хуманост, сигурност и личен афинитет кон комплексната задача што треба да ја извршуваат.

78. Стручните кадри во затворот се примаат во редовен работен однос и имаат статус на државни службеници, со трајно вработување кое зависи исклучиво од нивното добро однесување, ефикасност, доброто физичко и психичко здравје и соодветно стручно образование.

79.1 Платите треба да бидат такви да привлечат и задржат соодветни кадри.

79.2 Бенефициите и условите на вработување на овие кадри ја одразуваат природата на работата што ја извршуваат, како дел од органите задолжени за спроведување на законот.

80. Овие критериуми важат и за лицата вработени на определено време, во мера во која тоа е применливо.

Обука на затворскиот кадар

81.1 Пред стапувањето на должност, кадрите поминуваат низ обука во врска со општите и посебните должности што ќе ги извршуваат и задолжително се бара да положат теоретски и практични испити.

81.2 Управата треба да овозможи целокупниот кадар во текот на кариерата да ги одржува и да ги унапредува своите знаења и стручност преку посетување на курсеви или програми за стручно усовршување и развој, кои треба да се организираат во соодветни временски интервали.

81.3 Кадрите кои работат со посебни групи затвореници, како што се странски државјани, жени, малолетници или душевно болни затвореници и други, поминуваат низ посебна обука поврзана со нивата специјализирана работа.

81.4 Обуката на сите кадри вработени во затворот опфаќа едукација за меѓународните и регионалните инструменти и стандарди за човековите права, особено за Европската конвенција за човекови права и Европската конвенција за спречување на мачење, нечовечко и понижувачко однесување или казнување, како и за примената на Европските затворски правила.

Затворска управа

82. Изборот и поставувањето на вработените се врши врз основа на начелото на еднаквост, без дискриминација по кој било основ како што е пол, раса, боја на кожа, јазик, вероисповест, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, имотна состојба, раѓање или друг статус.

83. Затворската управа ќе воведе такви системи на организација и управување кои:

а. обезбедуваат со затворите да се управува според доследно високи стандарди што се во согласност со меѓународните и регионалните инструменти за човекови права, и

б. овозможува добра комуникација помеѓу затворите и помеѓу различни категории кадри во одделни затвори и правилна координација на сите одделенија во и надвор од затворот,

особено во однос на постапувањето со затворениците и нивната реинтеграција.

84.1 Секој затвор има директор, кој е соодветно квалификуван за тоа работно место, исто така имајќи го предвид и неговиот карактер, способност за раководење, соодветна стручност и искуство.

84.2 Директорите се вработени со полно работно време и целото нивно време го посветуваат на службените задолженија.

84.3 Затворската управа обезбедува затворот секогаш да биде под раководство на директор, заменик директор или друго овластено лице.

84.4 Доколку директорот е задолжен за повеќе од еден затвор во секој момент, ќе постои уште едно службено лице задолжено за секој затвор посебно.

85. Мажите и жените ќе бидат рамномерно застапени во затворскиот кадар.

86. Ќе постојат постапки за консултации на управата со вработените како тело за општи прашања и особено за прашања кои се однесуваат на условите на вработување.

87.1 Ќе постои постапка со која се поттикнува најдобра можна комуникација меѓу управата, вработените кадри, надворешните институции и затворениците.

87.2 Директорот, управата и повеќето вработени во затворот ќе го зборуваат јазикот на најголемиот број затвореници или јазикот што поголемиот број од нив го разбира.

88. Европските затворски правила ќе се применуваат и онаму каде затворите се управувани од приватниот сектор.

Специјализирани служби

89.1 Затворскиот кадар, што е можно повеќе, ќе вклучува доволен број експерти како што се психијатари, психолози, социјални

работници, наставници и инструктори за стручно оспособување, физичко воспитување и спорт.

89.2 Кога тоа е можно, ќе се поттикнува ангажман на соодветни лица со определено работно време или волонтери за да придонесуваат во активностите со затворениците.

Односи со јавноста

90.1 Затворската управа постојано ќе ја известува јавноста за целта на затворскиот систем и за работата што ја извршуваат кадрите во затворот, со цел подобро запознавање на јавноста за улогата на затворот во општеството.

90.2 Затворската управа ќе ги поттикнува граѓаните самоиницијативно да даваат услуги во затворите, онаму каде што е соодветно.

Научни истражувања и евалуација

91. Затворската управа ќе поддржува програми за научно истражување и евалуација за целта на затворскиот систем, неговата улога во демократското општество и до кој степен тој систем ја исполнува целта.

ДЕЛ VI

ИНСПЕКЦИЈА И СЛЕДЕЊЕ

Државна инспекција

92. Државен орган редовно врши инспекција на затворите, со цел да се утврди дали со нив се управува во согласност со националните и меѓународните закони и согласно со одредбите од овие правила.

Независно следење

93.1 Условите на затворање и постапувањето со затворениците ги следат и надгледуваат независно тело или тела чиишто наоди јавно се објавуваат.

93.2 Ова независно тело или тела ќе се поттикнува да соработува со меѓународните организации кои според законот имаат право да вршат посети на затворите.

ДЕЛ VII

ПРИТВОРЕНИ ЛИЦА

Статусот на притворените лица

94.1 Во смисла на овие правила, притворени неосудени лица се затвореници на кои им е определен притвор од страна на суд пред судењето, донесувањето на осудителна пресуда или пред изрекувањето на казната.

94.2 Државата може да одреди затворениците кои се прогласени за виновни и на кои им е изречена казна да се сметаат за притворени лица до правосилноста на одлуката по жалба.

Постапување со притворени лица

95.1 На режимот кој се применува спрема притворените лица нема да влијае веројатноста дека можат да бидат осудени за кривично дело во иднина.

95.2 Правилата од овој дел предвидуваат дополнителни обезбедувања за притворените лица.

95.3 Во постапувањето со притворените лица, затворската управа се раководи од правилата што важат за сите затвореници и ќе им дозволи на притворените лица да учествуваат во разни активности предвидени со овие правила.

Сместување

96. На притворените лица, во мера во која е можно, ќе им биде дадена можност за сместување во посебни ќелии, освен кога можат да имаат корист од заедничко сместување со другите притворени лица или ако судот донесе одлука за посебни услови за сместување на одредено притворено лице.

Облека

97.1 На притворените лица им е дозволено да носат своја лична облека доколку е соодветна за носење во затвор.

97.2 На притворените лица кои немаат соодветна лична облека ќе им се обезбеди облека, која нема да биде иста како униформите што ги носат затворениците.

Правна помош

98.1 Притворените лица ќе бидат јасно запознаени со нивното право на правна помош.

98.2 На притворените лица ќе им се обезбедат сите потребни услови да ја подготват својата одбрана и да се среќаваат со правните застапници.

Контакти со надворешниот свет

99. Освен кога постои посебна забрана за одреден временски период донесена од страна на суд во конкретен предмет, на притворените лица ќе им се дозволи:

- а. да примаат посети и да комуницираат со семејството и со други лица на ист начин како и затворениците;
- б. да примаат дополнителни посети и да имаат пристап до другите облици за комуникација; и
- в. а имаат пристап до книги, весници и други медиуми.

Работа

100.1 На притворените лица ќе им биде понудено да работат, но тоа нема да се бара од нив.

100.2 Доколку притворените лица одберат да работат, сите одредби од правилото 26 ќе се применуваат и спрема нив, вклучително и оние што се однесуваат на надоместокот.

Примена на режимот за затвореници

101. Доколку притвореното лице бара да му биде дозволено спрема него да се примени режимот за затвореници, затворската управа ќе го одобри тоа барање во мера во која тоа е можно.

ДЕЛ VIII

ОСУДЕНИ ЛИЦА

Цел на режимот за осудени затвореници

102.1 Почитувајќи ги правилата што важат за сите затвореници, режимот за осудени затвореници ќе се одреди така што ќе им овозможи да водат одговорен живот и живот без криминал.

102.2 Осудените затвореници се казнети со самото тоа што им е одземена слободата, па затоа условите на затворскиот режим не смеат дополнително да го зголемуваат страдањето што затворањето самото по себе го подразбира.

Спроведување на режимот за осудени затвореници

103.1 Режимот за осудени затвореници започнува веднаш по приемот во затвор на лицето со статус осуден затвореник, доколку не започнал порано.

103.2 По приемот на осудените затвореници, што е можно побрзо, ќе се изработи извештај за нивната лична состојба, предложените програми за издржување на казната за секој од нив поединечно, како и стратегија за подготовка за нивно отпуштање.

103.3 Осудените затвореници ќе се поттикнуваат да учествуваат во подготвувањето на нивните поединечни програми за издржување на казната.

103.4 Овие програми за издржување на казната опфаќаат, во мека во која тоа е изводливо:

а. работа;

- б. школување;
- в. други активности; и
- г. подготовка за отпуштање.

103.5 Во режимот за осудени затвореници може да се вклучи и социјалната работа, здравствената и психолошката нега.

103.6 Ќе постои систем на отсуства од затворот, како составен дел на сеопфатниот режим за осудените затвореници.

103.7 Затворениците кои се согласни со тоа можат да бидат вклучени во програма за ресторативна правда и обесштетување за сторените дела.

103.8 Посебно внимание се посветува на утврдувањето соодветни програми и режими за издржување на доживотна казна затвор и други долги затворски казни.

Организациски аспекти на издржувањето на затворската казна

104.1 Во мера во која е можно и ако се исполнети условите предвидени во правилото 17, ќе се одредат посебни затвори или посебни одделенија во затворите со цел спроведување на различни режими за посебни категории на затвореници.

104.2 Ќе се утврдат постапки со кои ќе се воспостави редовно преиспитување на индивидуалните програми за издржување на казната на затворениците, врз основа на разгледување на соодветни извештаи, водење исцрпни консултации помеѓу соодветните служби и со затворениците на кои тие се однесуваат, во мера во која тоа е изводливо.

104.3 Овие извештаи секогаш ги вклучуваат и извештаите од кадрите вработени во затворот непосредно задолжени за одреден затвореник.

Работа на осудените затвореници

105.1 Преку систематска програма за работа ќе се настојува да се придонесе за исполнување на целта на режимот за осудени затвореници.

105.2 Од осудените затвореници кои не ја исполнуваат вообичаената старосна граница за пензија може да се бара да работат, доколку лекар процени дека се физички и психички способни.

105.3 Доколку од осудените затвореници се бара да работат, условите за таа работа ќе бидат во согласност со стандардите и контролите кои важат во надворешната заедница.

105.4 Кога учеството на осудените затвореници во образовните или други програми во текот на работното време претставува дел од нивниот планиран режим, ќе им се обезбеди право на надомест како да работеле.

105.5 Дел од заработката на осудените затвореници за горенаведената работа може да се задржува заради обесштетување, ако така е определено со судска одлука или ако затвореникот се согласи со тоа.

Образование на осудените затвореници

106.1 Систематска програма за образование, вклучително и обука за стекнување способности и вештини заради унапредување на севкупното ниво на образование и подготовка за водење одговорен живот без криминал претставува клучен дел од режимот за осудени затвореници.

106.2 Сите осудени затвореници ќе се поттикнуваат да учествуваат во образовните програми и во програмите за обука.

106.3 Образовните програми за осудените затвореници се определуваат согласно со времето на нивниот престој во затвор.

Отпуштање на осудените затвореници

107.1 На осудените затворениците на време им се обезбедува помош пред отпуштањето преку различни постапки и посебни програми кои овозможуваат премин од животот во затвор во живот во заедницата, во кој ќе се почитуваат законите.

107.2 Во случаите на затвореници кои издржуваат подолги казни затвор, се преземаат посебни мерки со кои се обезбедува нивно постепено вклучување во животот на слобода.

107.3 Оваа цел може да се постигне преку пред-отпусна програма во затворот или со делумен или условен отпуст проследен со надзор, во комбинација со делотворна поддршка од социјалните органи.

107.4 Затворските власти тесно соработуваат со службите и институциите кои вршат надзор и кои им пружаат помош на отпуштените затвореници, со цел да се овозможи сите затвореници повторно да го најдат своето место во заедницата, особено во однос на семејниот живот и вработувањето.

107.5 На претставниците од наведените социјални служби и организации ќе им се дозволи целосен пристап во затворот и до затворениците, со цел да им се овозможи да помогнат во подготовките за отпуштање и планирање на програмата за згрижување по отпуштањето.

ДЕЛ IX

Дополнување на правилата

108. Европските затворски правила редовно ќе се дополнуваат.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака Rec(2003)23 на Комитетот на министри до државите членки за постапувањето на затворските управи со затвореници кои издржуваат казна доживотен затвор и други долги затворски казни

(усвоена од Комитетот на министри на 9 октомври 2003 година на 855-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека е во интерес на државите членки на Советот на Европа да се утврдат заеднички принципи за извршување на затворските казни, со цел да се унапреди меѓународната соработка во оваа област;

Сметајќи дека извршувањето на затворските казни налага воспоставување рамнотежа меѓу, од една страна, целите насочени кон обезбедување сигурност, ред и дисциплина во казнено-поправните установи, и од друга страна, обезбедувањето пристојни животни услови за затворениците, активни режими и конструктивни подготовки за нивно отпуштање на слобода;

Сметајќи дека со затворениците треба да се постапува на начин кој е сообразен на околностите на секој поединечен случај и кој е во согласност со начелата на правда, праведност и правичност;

Упатувајќи на Резолуцијата за спроведување на долги затворски казни, усвоена во октомври 2001 година на 24-тата конференцијата на европските министри за правда одржана во Москва;

Сметајќи дека укинувањето на смртната казна во државите членки резултираше со пораст во примената на казната доживотен завор;

Загрижен поради зголемувањето на бројот и висината на затворските казни во многу земји, што придонесува за пренатрупаност во

затворите и може да го загрози делотворното и хумано постапување со затворениците;

Имајќи ја предвид примената на принципите содржани во Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација, како и дека обезбедувањето на затворските управи со соодветни средства и кадри, во голема мера, би ги намалило проблемите со управувањето поврзани со издржувањето долги затворски казни и би овозможило посигурни и подобри услови на затворање;

Сметајќи дека законодавството и практиката во врска со постапувањето со затвореници кои издржуваат казна доживотен затвор и други долги затворски казни треба да се усогласат со барањата содржани во Европската конвенција за човекови права и во прецедентното право на органите кои се задолжени за нејзина примена;

Имајќи го предвид значењето на принципите содржани во претходните препораки, а посебно:

- Препораката бр. R (82) 16 за отсуството од затвор;
- Препораката бр. R (82) 17 во врска со затворањето и постапувањето со опасни затвореници;
- Препораката бр. R (84) 12 во врска со странските затвореници;
- Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила;
- Препораката бр. R (87) 20 за општествената реакција кон малолетничката деликвенција;
- Препораката бр. R (89) 12 за образованието во затворот;
- Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;
- Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки;

- Препораката бр. R (98) 7 во врска со етичките и организационските аспекти на здравствената заштита во затворот;
- Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација;
- Препораката Rec(2000)22 за унапредување на примената на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;
- Препораката Rec(2003)22 за условниот отпуст,

Им препорачува на владите на државите членки:

- во своето законодавство, политики и практика во врска со постапувањето со затвореници кои издржуваат казна доживотен затвор и други долги затворски казни да се раководат од принципите содржани во прилогот кон оваа препорака;
- да обезбедат што е можна поширока дистрибуција на оваа препорака и придружниот извештај.

Прилог кон Препораката Rec(2003)23

Дефиниција на изразите доживотни затвореници и долгогодишни затвореници

1. Во смисла на оваа препорака, доживотен затвореник е оној затвореник кој издржува казна доживотен затвор. Долгогодишен затвореник е оној затвореник кој издржува казна или повеќе казни затвор, чија висина изнесува или надминува пет години.

Општи цели

2. Цели на постапувањето со доживотни и други долгогодишни затвореници се следниве:

- да се овозможи затворите да бидат сигурни и безбедни места за овие затвореници, како и за лицата кои работат со нив или кои ги посетуваат;

- да се спречи штетното дејство на казната доживотен затвор или на долгите затворски казни;
- да се зголемат и подобрат можностите за успешна ресоцијализација на овие затвореници во општеството, кои по нивното отпуштање на слобода ќе водат живот почитувајќи го законот.

Општи принципи за постапување со доживотни и други долгогодишни затвореници

3. Треба да води сметка за разноликоста на личните особини кои се среќаваат кај доживотните и долгогодишните затвореници и тие особини да се земат предвид при изготвување на индивидуалните планови за издржување на казната (принцип на индивидуализација).
4. Животот во затворот треба да се уреди на начин кој, што е можно повеќе, ќе наликува на реалниот живот во заедницата (принцип на нормализација).
5. На затворениците треба да им се даде можност да сносат лична одговорност за секојдневниот живот во затворот (принцип на одговорност).
6. Треба да се направи јасна разлика меѓу ризиците што доживотните и другите долгогодишни затвореници ги предизвикуваат за надворешната заедница, за нив самите, за другите затвореници и за лицата кои работат или го посетуваат затворот (принцип на безбедност и сигурност).
7. Треба да се внимава доживотните и другите долгогодишни затвореници да не се одвојуваат од другите затвореници исклучиво поради казната (принцип на несегрегација).
8. Индивидуалното планирање на издржувањето доживотна казна затвор или долги затворски казни треба да биде насочено кон обезбедување прогресивно движење на затвореникот низ затворскиот систем (принцип на прогресија).

Планирање на казната

9. Со цел да се постигнат општите цели и да обезбеди почитување на гореспоменатите принципи, треба да се изготват сеопфатни планови за издржување на казната за секој затвореник поединечно. Овие планови треба, што е можно повеќе, да се изготвуваат и развиваат со активно учество на затвореникот и особено, кон крајот на времето на затворање, во тесна соработка со органите надлежни за вршење надзор по отпуштањето на слобода и други релевантни органи.

10. Плановите за издржување на казната треба да вклучуваат процена на ризиците и потребите на секој затвореник поединечно, а тие планови треба да се користат за да се обезбеди систематски приод кон:

- првичното сместување на затвореникот;
- прогресивното движење низ затворскиот систем од повеќе кон помалку рестриктивни услови на затворање, кое треба, во идеални околности, да заврши со фаза на отворени услови, пожелно во заедницата;
- учеството во работата, образованието, обуката и други активности кои овозможуваат целисходно користење на времето поминато во затвор, со што се зголемуваат изгледите за успешна ресоцијализација по отпуштањето;
- ангажирањето и учеството на затвореникот во програми кои имаат за цел справување со ризиците и потребите, со што ќе се намали проблематичното однесување во затворот и повратот по отпуштањето на слобода;
- учеството во слободни и други активности за да се спречи или оневозможи штетното дејство на долгогодишното затворање;
- условите и мерките за надзор, кои поттикнуваат живот во кој се почитува законот и прилагодување кон заедницата по условниот отпуст.

11. Планирањето на казната треба да започне што е можно порано, по приемот во затворот и треба редовно да се преиспитува и менува во зависност од потребите.

Процени на ризиците и потребите

12. Затворската управа треба да спроведе внимателна процена за да се утврди дали одделни затвореници претставуваат ризик за себе и за другите. Спектарот на ризици, коишто треба да се проценат, вклучува самоповредување, повредување на другите затвореници, на лицата кои работат или кои го посетуваат затворот и опасностите за заедницата, а исто така треба да се процени и веројатноста од бегство или од извршување друго тешко кривично дело за време на отсуството или отпустот од затворот.

13. Преку процената на ризиците треба да се настојува да се определат индивидуалните потреби и особини коишто се поврзани со стореното кривично дело или дела и штетното однесување на затвореникот („криминогени потреби“). Овие криминогени потреби треба да се третираат до степен до кој ќе се намали штетното однесување на затворениците како во текот на затворањето, така и по отпуштањето.

14. Првичната процена на ризиците и потребите треба да ја спроведат соодветно обучени кадри, и пожелно е истата да се спроведе во посебен центар за процена.

15. а. При донесување на одлуки за извршување на казни доживотен затвор и долги затворски казни треба да се користат современи инструменти за процена на ризиците и потребите.

б. Бидејќи инструментите за процена на ризиците и потребите секогаш имаат одредена маргина на грешки, тие никогаш не треба да бидат единствениот метод кој ќе се користи при донесување на одлуките, туку тие треба да бидат дополнети со други методи на проценување.

в. Сите инструменти за процена на ризиците и потребите треба да се оценуваат, со цел откривање на нивните добри и слаби страни.

16. Бидејќи опасноста и криминогените потреби, во суштина, не претставуваат стабилни карактеристики, процените на ризиците и потребите треба да се повторуваат во одредени временски интервали и да се спроведуваат од страна на соодветно обучени кадри за да се исполнат барањата за планирање на издржувањето на казната или зависно од потребите.

17. Процените на ризиците и потребите секогаш треба да се поврзува со техниките на управување со ризиците и потребите. Оттаму, овие процени треба да претставуваат основа за избор на соодветни интервенции или измени на постојните техники на управување.

Безбедност и сигурност во затворот

18. а. Одржувањето контрола во затворот треба да се заснова на користење на т.н. динамично обезбедување, што значи воспоставување и развивање позитивни односи помеѓу вработените и затворениците врз основа на строгост и правичност, во комбинација со разбирање на нивната лична состојба и ризиците што одделните затвореници ги предизвикуваат.

б. Кога се користат технички средства како аларми и затворен кружен систем на камери, овие средства секогаш треба да бидат дополнување на методите за динамично обезбедување.

в. Освен кога е неопходно од безбедносни причини, редовното носење оружје, вклучително и огнено оружје и гумени палки од страна на лицата кои се во контакт со затворениците треба да се забрани во затворот.

19. а. Затворскиот режим треба да биде така организиран што ќе овозможи флексибилна реакција на променливите барања во однос на безбедноста и сигурноста во затворот.

б. Упатувањето во одредени затвори или затворски одделенија (крила) треба да се заснова на сеопфатни процени на ризиците и потребите и на значењето затворениците да се сместат во средини кои, имајќи ги предвид нивните потреби, веројатно ќе доведат до намалување на ризиците што тие ги претставуваат.

в. Во случај на постоење на посебни ризици и исклучителни околности, вклучително и на барање на самите затвореници, може да наметне потребата од одредени облици на одвојување на поедини затвореници. Треба да се вложат интензивни напори за да се избегне одвојувањето, а доколку тоа е неопходно, треба да се намали неговото времетраење.

20. а. Одделенијата со максимално обезбедување треба да се користат само како крајно средство и упатувањето во тие одделенија треба редовно да се преиспитува.

б. Во рамки на одделенијата со максимално обезбедување треба да се прави разлика помеѓу, од една страна, режимот на постапување со затвореници кај кои постои значителен ризик од бегство или кои би претставувале опасност доколку избегаат и од друга страна, режимот на постапување со оние кои претставуваат ризик за другите затвореници и/или за лицата кои работат или го посетуваат затворот.

в. Посветувајќи должно внимание на однесувањето на затвореникот и барањата за безбедност, во одделенијата со максимално обезбедување треба да се настојува преку режимите да се создаде релаксирана атмосфера, да се дозволи дружење меѓу затворениците, слободно движење во рамки на одделението и да се понудат различни активности.

г. Постапувањето со опасни затвореници треба да се раководи од принципите содржани во Препораката бр. R (82) 17 во врска со затворањето и постапувањето со опасни затвореници.

Оневозможување на штетното дејство на казната доживотен затвор и другите долги затворски казни

21. Со цел да се спречи или да се оневозможи штетното дејство на казната доживотен затвор и другите долги затворски казни, управите на затворите треба да настојуваат:

- на почетокот од издржувањето на казната, а доколку е потребно и подоцна, да им ги објаснат на затворениците правилата и рутината во затворот и нивните должности и права;

- да им обезбедат на затворениците можност за личен избор во што е можно повеќе активности во рамки на секојдневниот живот во затворот;
- да им понудат соодветни материјални услови и можности за физичка, интелектуална и емоционална стимулација;
- да обезбедат пријатен и едноставен внатрешен декор на затворските простории, мебелот и украсувањето.

22. Треба да се вложат посебни напори за да се спречи прекинувањето на семејните врски.

За постигнување на оваа цел:

- затворениците треба да бидат упатени и сместени, што е можно повеќе, во затвори кои се наоѓаат во близина на нивните семејства и блиски роднини;
- треба да им се дозволи преписка со писма, телефонски разговори и посети, што е можно почесто. Доколку со тоа би се загрозила сигурноста или безбедноста на затворот, или доколку тоа е оправдано врз основа на процените на ризикот, овие контакти можат да бидат проследени со разумни безбедносни мерки, како следење на комуникациите и претресување пред и после посетите.

23. а. Исто така, треба да се подобруваат контактите со надворешниот свет, со обезбедување пристап до весници, радио и телевизија, како и посети од надворешни лица.

б. Треба да се вложат посебни напори за да се дозволат различни видови отсуства од затворот, а доколку е потребно и под пријателство, имајќи ги предвид принципите утврдени во Препораката бр. R (82) 16 за отсуство од затвор.

24. Затворениците треба да имаат пристап до соодветни советувалишта, помош и поддршка, со цел:

- за да го сфатат значењето на стореното кривично дело, штетата или повредите нанесени на жртвите, како и да се оспособат да се справат со чувството на вина;

- да се намали ризикот од самоубиство, особено веднаш по осудата;
- да се оневозможи штетното дејство и ефекти од долгогодишното затворање, како што се институционализацијата, пасивноста, нискиот степен на самопочит и депресијата.

Посебни категории на доживотни и други долгогодишни затвореници

25. Затворските власти треба да водат сметка за можностите за репатријација на странските затвореници, предвидени со Европската конвенција за трансфер на осудени лица или со билатералните договори склучени со дадената земја. Странските затвореници треба да бидат известени за ваквите можности. Кога не е можна репатријација, затворската управа и практика треба да се раководат од принципите на Препораката бр. R (84) 12 во врска со странските затвореници.

26. Треба да се вложат напори за да се заштитат ранливите затвореници од закани и малтретирање од страна на другите затвореници. Доколку за да се заштитат неопходно е тие да се одвојат, треба да се избегнува нивна целосна изолација и треба да им се обезбеди сигурна средина која нуди поддршка.

27. Треба да се преземаат активности за да се овозможи рано и специјализирано дијагностицирање на затворениците кои имаат или кај кои ќе се појават нарушувања на нивното душевно здравје и ним треба да им се обезбеди соодветно лекување. При тоа, треба да се следат насоките дадени во Препораката бр. R (98) 7 во врска со етичките и организациските аспекти на здравствената заштита во затворот.

28. На повозрасните затвореници треба им се помага во одржување на нивното физичко и душевно здравје. За таа цел, затворската управа треба да обезбеди:

- пристап до соодветни служби за дијагностицирање и лекување;
- можности за работа, физички и други активности кои се приспособени на физичките и менталните капацитети на затвореникот;

- соодветни диететски оброци, земајќи ги предвид нивните посебни потреби во режимот на исхраната.

29. а. Со цел да се овозможи лицата кои се смртно болни да починат со достоинство, треба да се разгледа можноста од нивно отпуштање за да може да бидат згрижени и да ја дочекаат смртта надвор од затворот. Во секој случај, затворската управа треба да вложи напори за да им овозможи на овие затвореници и на нивните семејства соодветна нега и поддршка.

б. Исто така, на овие затвореници треба да им се пружи соодветна практична помош во остварувањето на нивната последна волја, на пример, да состават тестамент, уредување на погребот и друго.

30. а. Бидејќи жените вообичаено претставуваат малцинство меѓу затворениците кои издржуваат казна доживотен затвор или долги затворски казни, издржувањето на нивната казна треба внимателно да се планира за да се задоволат нивните посебни потреби.

б. Во однос на жените затворенички треба да се вложат посебни напори со цел:

- да се избегне социјалната изолација, преку што е можно поголемо спојување со општата популација на жени затворенички;

- да се обезбеди пристап до посебни служби за жените затворенички кои биле изложени на физичка, психолошка или сексуална злоупотреба.

в. На мајките кои издржуваат казна доживотен затвор или други долги затворски казни не треба да им се скрати можноста да бидат со нивните деца исклучиво поради казната. Во случај кога малите деца остануваат со мајката, затворската управа треба да им обезбеди соодветни услови.

31. Посебна грижа и внимание во постапувањето треба да се посвети на специфичните проблеми што ги предизвикуваат затворениците, за кои е веројатно дека својот природен животен век ќе го поминат во затвор. Особено, планирањето на нивната казна треба да биде во доволна мера динамично и треба да им се

овозвозможи да имаат корист од учеството во целисходни активности и соодветни програми, вклучувајќи и интервенции и психолошки услуги кои ќе им помогнат да се справат со издржувањето на казната.

32. а. Малолетните затвореници, осудени на долги затворски казни треба да ја издржуваат казната исклучиво во установи или одделенија кои се приспособени на нивните посебни потреби.

б. Планирањето на издржувањето на казните и режимите за овие малолетници треба да се раководи од релевантните принципи утврдени во Конвенцијата на Обединетите нации за правата на детето и во Препораката бр. R (87) 20 за општествената реакција кон малолетничката деликвенција, а особено внимание треба да се посвети на:

- обезбедување соодветно образование и школување;
- потребата да одржуваат блиски контакти со нивните родители и семејства;
- обезбедување соодветна поддршка и водство во нивниот емоционален развој;
- можност за соодветни спортски и слободни активности;
- внимателно планирање на преминот од режим за малолетници кон режим за возрасни лица, водејќи сметка за развојот на личноста на малолетникот.

Раководење со реинтеграцијата во општеството на доживотните и долгогодишните затвореници

33. Со цел да им се овозможи на доживотните и другите долгогодишни затвореници да го надминат проблемот на преминување од повеќегодишно затворање во живот во заедницата во кој ќе го почитуваат законот, нивното отпуштање треба да се подготвува однапред и при тоа посебно треба да се води сметка за:

- потребите од изготвување планови пред и после отпуштањето, во кои ќе бидат опфатени релевантните ризици и потреби;

- да се разгледа можноста од отпуст и продолжување на програмите, интервенциите или лекувањето коишто се спроведувале за време додека лицето било во затвор, после отпуштањето;

- потребата да се воспостави тесна соработка помеѓу затворската управа и органите надлежни да вршат заштитен надзор после отпуштањето, како и соработка со социјалните и здравствените служби.

34. Одобрувањето и примената на условниот отпуст за доживотните и другите долгогодишни затвореници треба да се раководи од принципите предвидени во Препораката Rec(2003)22 за условниот отпуст.

Отповикани затвореници

35. Во случај кога, по отповикување на условниот отпуст, доживотниот или долгогодишниот затвореник, бидејќи повторно вратен во затвор, треба да се продолжи со следењето на принципите наброени погоре. Особено, треба да се спроведе натамошна процена на ризиците и криминогените потреби и истата да се користи како основа за избор на соодветно сместувањето и натамошни интервенции, со цел да се подготви затвореникот за повторно разгледување на неговата подобност за отпуштање и ресоцијализација во заедницата.

Кадри вработени во заворот

36. Општо земено, вработувањето, изборот, обуката, условите за работа, мобилноста и професионалното однесување на кадрите кои работат со доживотни затвореници и други долгогодишни затвореници треба да се раководат од принципите содржани во Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки.

37. а. Бидејќи кадрите кои работат со доживотни и долгогодишни затвореници треба да се справат со специфичните потешкотии што ги предизвикуваат овие затвореници, ним треба да им се обезбеди посебна обука потребна за извршување на нивните должности.

б. Особено, овие кадри треба да се обучат и да имаат целосно разбирање на динамичното обезбедување, така што ќе можат да го користат овој приод кон обезбедувањето при извршување на нивните должности.

в. Искусните, специјализираните и надзорните кадри треба дополнително да бидат обучени да ги нагледуваат и да им пружат поддршка на кадрите кои се наоѓаат на основното ниво, во однос на примената на динамичното обезбедување.

38. Имајќи го предвид ризикот од манипулација на овие кадри од страна на затворениците кои издржуваат долги казни, треба да се поттикнува мобилност и ротација на кадрите.

39. Треба да се организираат редовни состаноци и дискусии помеѓу различните категории кадри вработени во затворот, со цел да се постигне и одржи правилна рамнотежа помеѓу сочувствителното разбирање на проблемите на затворениците и строгоста во контролата.

Истражувања

40. Треба да се спроведуваат истражувања за дејството и ефектите на казната доживотен затвор и долгите затворски казни, со посебен осврт на факторите кои спречуваат штетни последици и овозможуваат конструктивно прилагодување на животот во затворот.

41. Треба да се спроведуваат и да се објавуваат резултатите од истражувањата, кои имаат за цел оценување на делотворноста на програмите насочени кон подобро прилагодување во заедницата по отпуштањето.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака Rec(2003)22 на Комитетот на министри до државите членки за условниот отпуст

(усвоена од Комитетот на министри на 24 септември 2003 година на 853-иот состанок на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека е во интерес на државите членки на Советот на Европа да се утврдат заеднички принципи за извршување на затворските казни, со цел да се унапреди меѓународната соработка во оваа област;

Признавајќи дека условниот отпуст претставува една од најдело-творните и конструктивни мерки за спречување на повратот и за унапредување на ресоцијализацијата, овозможувајќи планирање, помош и надзор над реинтеграцијата на затвореникот во општеството;

Сметајќи дека условниот отпуст треба да се користи на начин кој е прилагоден на околностите на секој поединечен случај и треба да биде во согласност со начелата на правда и правичност;

Сметајќи дека финансиските трошоци, поврзани со издржувањето на затворски казни, многу го обременуваат општеството и дека истражувањата покажуваат дека затворањето честопати има обратно влијание и не успева да ги превоспита сторителите;

Сметајќи дека е пожелно да се намали висината на затворската казна што е можно повеќе и дека условното отпуштање пред да се издржи целата казна претставува значајно средство за остварување на таа цел;

Признавајќи дека мерките за условно отпуштање налагаат поддршка од политичкото раководство, функционерите на извршната власт, судиите, обвинителите, адвокатите и јавноста, поради што

им е потребно детално објаснување на причините за прилагодување на затворските казни;

Сметајќи дека законодавството и практиката во однос на условниот отпуст треба да се усогласи со основните начела на демократските држави кои се раководат од владеење на правото и начелата чија првенствена цел е да се обезбеди заштита на човековите права во согласност со Европската конвенција за човекови права и јуриспруденцијата на органите коишто се воспоставени за нејзина примена;

Имајќи ја предвид Европската конвенција за надзор над условно осудени и условно отпуштени лица (ETS 51);

Признавајќи го значењето на:

Резолуцијата (65) 1 за одложената казна, условната осуда и други алтернативи на казната затвор;

Резолуцијата (70) 1 за практичната организација на мерките за надзор и последователно згрижување на условно осудените и условно отпуштените лица;

Резолуцијата (76) 2 за постапувањето со затвореници кои издржуваат долги затворски казни; Резолуцијата (76) 10 за одредени алтернативни казнени мерки на казната затвор; Препораката бр. R (82) 16 за отсуството од затвор;

Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила;

Препораката бр. R (89) 12 за образованието во затворот;

Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;

Препораката бр. R (92) 17 во врска со конзистентноста во изрекувањето казни;

Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки;

Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација;

Препораката Rec(2000)22 за унапредување на примената на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата,

Им препорачува на владите на државите членки:

1. да воведат условен отпуст во своето национално законодавство, доколку ваква мерка не постои;
2. во законодавството, политиките и практиката во врска со условниот отпуст да се раководат од принципите содржани во прилогот кон оваа препорака;
3. да обезбедат што е можна поширока дистрибуција на оваа препорака за условниот отпуст и на нејзиниот појаснувачки меморандум.

Прилог кон Препораката Rec(2003)22

I. Дефиниција на условниот отпуст

1. Во смисла на оваа препорака, условниот отпуст означува порано отпуштање на осудени лица или затвореници, под определени услови што тие треба да ги исполнат по пуштањето од затвор. Оваа дефиниција не ги опфаќа помилувањето и амнестијата.
2. Условниот отпуст е мерка која се применува во заедницата. Законското воведување и примената на оваа мерка во одделни случаи се уредени со Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, како и со Препораката Rec(2000)22 за унапредување на примената на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

II. Општи принципи

3. Условниот отпуст треба да има за цел да им помогне на затворениците при преминот од живот во затворот, во живот во

кој ќе се почитува законот во заедницата, преку поставање на определени услови што треба да се исполнат по отпуштањето и преку вршење надзор, со што се придонесува за остварување на оваа цел, а воедно се придонесува и за сигурноста на јавноста и за намалување на криминалот во заедницата.

4. а. Со цел да се намали штетното дејство на затворската казна и да се подобри ресоцијализацијата на затворениците, под услови со кои се настојува да се обезбеди сигурноста на заедницата надвор од затворот, со закон треба да се дозволи условен отпуст на сите затвореници, вклучително и на оние кои се осудени на казна доживотен затвор.

4.б. Доколку затворските казни се толку мали што не дозволуваат условен отпуст, треба да се изнајдат други начини за остварување на овие цели.

5. На почетокот од издржувањето на затворската казна, затворениците треба да бидат информирани за тоа дали тие се стекнуваат со право на условен отпуст поради фактот што издржале минимален дел од изречената казна (овој дел треба да се определи во апсолутна смисла или со упатување на определен процент од казната) и со исполнување на критериумите коишто се применуваат при одлучувањето за условен отпуст („систем на дискреционен отпуст“), или пак тие се стекнуваат со право на условен отпуст само по основ на тоа што издржале точно определен дел од казната, изразен во апсолутна смисла или со упатување на определен процент од казната („систем на задолжителен отпуст“).

6. Минималниот или определениот дел што треба да се издржи од казната не треба да биде долг, со што би се попречило остварувањето на целата на условниот отпуст.

7. Треба да се разгледаат факторите на економичност на системот за задолжителен отпуст во врска со казните, во случаите кога негативната поединечна оценка за отпуст на затвореникот би довела до мала разлика во поглед на денот на отпуштање од затвор.

8. Со цел да се намали ризикот од поврат на затворениците кои се на условен отпуст, треба да им се определат индивидуализирани услови, како што се:

- плаќање на надомест или соодветно обесштетување на жртвите;
- лекување од злоупотреба на дроги или алкохол или други состојби, кои бараат лекување и кои видно се поврзани со извршувањето на кривични дела;
- работно ангажирање или вклучување во други соодветни активности, на пример, образование или стручно оспособување;
- учество во програми за личен развој;
- забрана за престој или посета на одредени места.

9. Во принцип, условниот отпуст треба да биде придружен со надзор, којшто се состои од помош и мерки на контрола Видот, траењето и интензитетот на надзорот треба да се прилагоди на секој поединечен случај. Прилагодувања треба да се дозволат и во текот на целото време за проверување.

10. Условите или мерките за надзор треба да се спроведуваат во одреден временски период, којшто треба да биде пропорционален на преостанатиот дел од казна.

11. Условите или мерките за надзор треба да се спроведуваат само доколку се апсолутно неопходни за заштита на општеството и треба да се во согласност со гаранциите предвидени во правилото 5 на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

III. ПОДГОТОВКИ ЗА УСЛОВНИОТ ОТПУСТ

12. Подготовките за условниот отпуст треба да се организираат во тесна соработка со сите кадри вработени во затворот, како и со лицата задолжени за вршење надзор по отпуштањето, а тие подготовки треба да завршат пред истекот на минималниот или определениот дел од казната што треба да се издржи.

13. Затворските служби треба да обезбедат учество на затворениците во соодветни подготвителни програми пред нивното отпуштање, како и да ги охрабруваат да посетуваат образовни и едукативни курсеви со што се подготвуваат за живот во заедницата. Посебните модалитети или начини на извршувањето на затворските казни, како полуслободен и отворен режим или сместување надвор од затворот, треба да се користат што е можно повеќе, со цел подготвување на затворениците за враќање и ресоцијализација во заедницата.

14. Подготовките за условен отпуст треба, исто така, да вклучуваат можност за воспоставување, обновување и одржување врски и блиски односи на затворениците со нивните семејства, како и сериозно залагање во контактите со службите, организациите и волонтерските организации кои можат да им помогнат на условно отпуштените затвореници во прилагодувањето на животот во заедницата. За оваа цел, треба да се дозволат различни видови отсуства од затворот.

15. Треба да се поттикнува рано разгледување и определување на услови и мерки на надзор. На затворениците треба внимателно да им се објаснат и заеднички да се продискутира за поставените улови, за помошта која им се обезбедува, за проверувањето и контролата и за евентуалните последици од неисполнување на условите и обврските.

IV. ОДОБРУВАЊЕ НА УСЛОВЕН ОТПУСТ

Систем на дискреционен отпуст

16. Минималниот временски период односно дел од казната што затворениците треба да го издржат за да се квалификуваат за условен отпуст треба точно да се определи со закон.

17. Надлежните органи треба да покренат соодветна постапка за донесување одлука за условен отпуст, што е можно поскоро, откако затворникот го издржал минималниот дел од казната.

18. Критериумите што се бара да ги исполнат затворениците за да бидат условно отпуштени треба да бидат јасни и експлицитни. Исто така, тие треба да бидат реални, во смисла што ќе се води сметка за личноста на затворениците, за општествените и

економските околности и за достапноста на програмите за ресоцијализација.

19. Непостоењето на можност за работа за време на условниот отпуст не треба да претставува основа за одбивање или одлагање на условниот отпуст. Треба да се вложат напори за да се изнајдат други видови занимање. Недостатокот од редовно сметување не треба да претставува основ за одбивање или одлагање на условниот отпуст и во такви случаи треба да се обезбеди привремено сместување.

20. Критериумите за одобрување условен отпуст треба да се применуваат на начин што ќе се дозволи условен отпуст на сите оние затвореници, за кои се смета дека го задоволуваат минималниот степен на гаранција дека ќе станат граѓани коишто го почитуваат законот. Товарот на докажување дека одреден затвореник не ги исполнува овие критериумите треба да биде на страна на надлежните органи.

21. Доколку надлежниот орган одлучи да не одобри условен отпуст на затвореник, треба да определи датум за повторно разгледување на тоа прашање. Во секој случај, затворениците треба да имаат право повторно да поднесат барања до органот надлежен за одлучување, веднаш штом настапи значителна промена на состојбата во нивна полза.

Систем на задолжителен отпуст

22. Временскиот период односно делот од казната што затворениците мора да го издржат треба да се определи со закон.

23. Условниот отпуст може, само во исклучителни ситуации определени со закон, да се одложи.

24. Со одлуката за одлагање на условниот отпуст треба да се определи нов датум за отпуштање.

V. ПОСТАВУВАЊЕ УСЛОВИ

25. Кога разгледува прашања за условите коишто ќе се наметнат и дали е потребен надзор, органот што одлучува треба да располага со извештаи, вклучително и усни изјави на кадрите вработени во

затворот, кои се запознаени со затворениците и нивните лични прилики. Стручни лица вклучени во заштитниот надзор по отпуштањето и други лица кои имаат познавања за социјалните околности на затворениците, треба исто така да достават соодветни информации.

26. Органот надлежен за одлучување треба да биде сигурен дека затворениците ги разбираат поставените услови, помошта која им се дава, барањата во поглед на вршењето контрола и можните последици од неисполнување на поставените услови.

VI. СПРОВЕДУВАЊЕ НА УСЛОВНИОТ ОТПУСТ

27. Доколку спроведувањето на условниот отпуст треба се одложи, затворениците кои очекуваат одлука за нивно отпуштање ќе се чуваат во услови коишто, што е можно повеќе, треба да наликуваат на условите што веројатно ќе ги уживаат во заедницата.

28. Спроведувањето на условниот отпуст и мерките за вршење надзор треба да бидат во надлежност на орган задолжен за нивна примена согласно со правилата 7, 8 и 11 од Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

29. Спроведувањето на условниот отпуст треба да се организира на начин кој е во согласност со правилата 37 до 75 на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, како и согласно со основните барања за делотворност кои се предвидени во релевантните одредби на принципите 9 до 13 на Препораката Rec(2000)22 за унапредување на примената на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

VII. НЕИСПОЛНУВАЊЕ ИЛИ НЕПРИДРЖУВАЊЕ ДО ПОСТАВЕНИТЕ УСЛОВИ

30. Непридржувањата од помал обем до поставените услови треба да се решаваат од страна на органот надлежен за извршување, по пат на совети или опомена. Секое значително непридржување треба веднаш да се пријави до органот надлежен за одлучување, кој може да одлучи да го отповика условниот отпуст. Меѓутоа, органот

треба да разгледа дали во дадениот случај посоодветна казна би биле дополнителното советување или опомена, определувањето построги услови или привременото отповикување.

31. Општо земено, непридржувањето до поставените услови треба да се решава согласно со правилото 85 од Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, како и со останатите релевантни одредба на Глава X од овие правила.

VIII.Процедурални гаранции

32. Одлуките за одобрување, одлагање или отповикување на условниот отпуст, како и одлуките за определување или менување на условите и придружните мерки, треба да се донесуваат од органи воспоставени со закон, во постапка во која ќе се обезбедат следниве гаранции:

а. осудените лица треба да имаат право лично да се изјаснат и да им се помогне согласно со законот;

б. органот надлежен за донесување на одлуката треба внимателно да ги разгледа сите елементи, вклучувајќи ги и изјавите дадени од страна на осудените лица во поткрепа на нивните наводи;

в. осудените лица треба да имаат соодветен пристап до списите на предметот;

г. во одлуката треба да се посочи на одлучувачките причини и треба да биде изготвена во писмена форма.

33. Осудените лица треба да имаат право да вложат жалба до повисок, независен и непристрасен орган на одлучување воспоставен со закон и тоа како против суштината на одлуката, така и заради повреди на процедуралните гаранции.

34. Исто така, треба да се обезбеди постапка за жалба против одлуките за спроведување на условниот отпуст.

35. Сите постапки за жалба треба да бидат усогласени со гаранциите предвидени со правилата 13 до 19 од Европските

правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

36. Не треба да се смета дека одредбите содржани во ставовите 32 до 35, на кој било начин, ги ограничуваат или дерогираат правата кои во оваа смисла се гарантираат со Европската конвенција за човекови права.

Методи за подобро донесување одлуки

37. Треба да се поттикнува користењето и развојот на сигурни инструменти за процена на ризиците и потребите на затворениците, што заедно со другите методи би помогнало во донесувањето одлуки за условен отпуст.

38. Треба да се организираат информативни сесии и програми за обука наменети за лицата кои носат одлуки, со учество на специјалисти по право или општествени науки, како и со учество на сите лица кои се вклучени во ресоцијализацијата на условно отпуштените затвореници.

39. Треба да се преземат чекори за да се обезбеди разумен степен на конзистентност во одлучувањето.

Информации и консултации за условниот отпуст

40. Политичарите, судската власт, органите надлежни за донесување одлуки, органите задолжени за спроведување на условниот отпуст, лидерите во задницата, здруженијата кои пружаат помош на жртвите и на затворениците, како и универзитетските професори и истражувачите кои се заинтересирани за оваа проблематика треба да добиваат информации и да се консултираат за функционирањето на условниот отпуст и за воведувањето нови законски решенија или практики во оваа област.

41. Органите надлежни за донесување одлуки треба да добиваат информации за бројот на затвореници спрема кои условниот отпуст бил успешен, како и за оние каде тој се покажал за неуспешен и за причините за таквиот успех или неуспех.

42. Треба да се организираат медиумски и други кампањи, со цел информирање на јавноста за функционирањето и новите развојни тенденции во примената на условниот отпуст и неговата улога во рамки на системот за кривично-правна заштита. Овие информации треба брзо да се доставуваат во случај на драматични пропусти кои привлекуваат медиумско внимание, а коишто настапиле за време кога затворникот бил на условен отпуст. Бидејќи ваквите настани го привлекуваат вниманието на медиумите, исто така треба да се нагласува и целта и позитивното дејство на условниот отпуст.

Истражувања и статистика

43. Со цел да се дојде до повеќе сознанија за соодветноста на постоечките системи за условен отпуст и нивниот натамошен развој, треба да се врши оценување и да се собираат статистички податоци, со цел да се добијат информации за функционирањето на овие системи и за нивната делотворност во функција на остварување на основните цели на условниот отпуст.

44. Покрај оценувањето кое се препорачува погоре, треба да се поттикнуваат истражувања за функционирањето на системите за условен отпуст. При тоа, истражувањата треба да ги вклучуваат гледиштата, ставовите и перцепциите за условниот отпуст на судската власт, органите надлежни за донесување одлуки, органите задолжени за спроведување на условниот отпуст, жртвите, јавноста и вработените во затворите. Други аспекти што треба да бидат предмет на испитување вклучуваат: дали условниот отпуст води кон намалување на трошоците, дали доведува до опаѓање на стапката на поврат односно повторно извршување на кривични дела, дали степенот до кој условно отпуштените затвореници се прилагодиле на животот во заедницата е задоволителен и како развојот на системите за условен отпуст влијае врз изрекувањето на санкции и мерки и врз извршувањето на казните. Иста така, предмет на истражувањето треба да биде и видот на програмите за подготвување за условен отпуст.

45. Треба да се водат статистички податоци за прашања, како што се бројот на затвореници на кои им е одобрен условен отпуст во корелација со нивната подобност, висината на изречената казна и видот на кривичното дело, временскиот период или делот од казната којшто е издржан пред да се одобри условен отпуст, бројот

на одлуки за отповикување, стапката на повторни осуди, криминолошката историја и општествено-демографското потекло на условно отпуштените затвореници.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака Rec(2000)22 на Комитетот на министри до државите членки за унапредување на примената на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата

(усвоена од Комитетот на министри на 29 ноември 2000 година на 731-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Нагласувајќи го значењето од постојано создавање, определување и спроведување на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата врз основа на принципите содржани во Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;

Констатирајќи ги резултатите од испитувањето на Европскиот комитет за проблемите поврзани со криминалот во однос на примената на Европските правила и особено, потешкотиите со кои се соочуваат државите членки;

Признавајќи ја потребата од измена на правилото 5 од Европските правила во светло на резултатите добиени од испитувањето и практиката развиена во однос на надзорот над сторителите;

Сфаќајќи дека со текот на времето се појавуваат нови можности за поделотворна и поширока употреба на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата;

Признавајќи дека значителниот напредок и променетата практика во областа на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата и прашањата идентификувани од страна на државите членки бараат дополнителни објаснувања и толкувања на неколку одредби содржани во Европските правила;

Нагласувајќи дека определувањето и спроведувањето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба

секогаш да се раководат од почитувањето на основните правни гаранции вградени во Европската конвенција за човекови права и во принципите утврдени во Европските правила;

Признавајќи го значењето на оваа препорака и значењето на Препораката бр. R (92) 17 во врска со конзистентноста во изрекувањето на казни, Препораката бр. R (97) 12 за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки, Препораката бр. R (99) 19 за медијацијата во кривичните предмети и Препораката бр. R (99) 22 во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација;

Им препорачува на владите на државите членки:

- во своето законодавство и практика во врска со санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата да се раководат од ревидираниот текст на правилото 5 на Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, содржан во прилог I кон оваа препорака;

- при преиспитување на своето законодавство, политики и практика поврзани со создавањето, определувањето и спроведувањето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, да се раководат од принципите утврдени во прилог II кон оваа препорака, со цел постигнување поделотворна употреба на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;

- да обезбедат што е можно поширока дистрибуција на оваа препорака и на извештајот за постигнување поделотворна употреба на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата изготвен од страна на Европскиот комитет за проблемите поврзани со криминалот, посветувајќи особено внимание на дополнителните толкувања и појаснувања на одредени Европски правила, како што е предвидено во став 129-168 од гореспоменатиот извештај.

Прилог I кон Препораката Rec(2000)22

Измена на правилото 5 од Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

Вообичаено, санкциите или мерките кои се применуваат во заедницата не се со неопределено траење.

По исклучок, санкции или мерки кои се применуваат во заедницата со неопределено траење можат да се определат спрема сторители кои, поради тешки кривични дела сторени претходно или во дадениот момент и кои во комбинација со нивните посебни лични особини, очигледно претставуваат постојана и сериозна закана за животот, здравјето и сигурноста на заедницата. Ќе се внесат законски одредби за редовно преиспитување на таквите санкции или мерки од страна на тело, кое е независно од извршната власт и кое се закон ќе биде овластено за тоа.

Времетраењето на санкциите или мерките кои се применуваат во заедницата се определува од страна на орган надлежен да донесува одлуки, а во рамки на границите и условите предвидени со закон.

Прилог II кон Препораката Rec(2000)22

Водечки принципи за постигнување широка и поефективна употреба на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата

Законодавство

1. Треба да се предвидат доволен број подобни и различни санкции и мерки кои се применуваат во заедницата, а такви примери се:

- алтернативи на притворот, како наметнување услов осомничениот да престојува на точно определена адреса, над него да се врши заштитен надзор и да добива помош од служба определена од страна на судот;
- изрекување условна осуда како независна и единствена казна, без утврдување на казна затвор;
- одлагање на извршувањето на казната затвор под определени услови;
- општокорисна работа (односно неплатена работа во корист на заедницата);

- обесштетување на жртвата, репарација и медијација помеѓу жртвата и сторителот;
- лекување на сторители кои се зависници од дроги и алкохол и сторители кои имаат душевно нарушување, кое е поврзано со нивното криминално однесување;
- интензивен надзор за соодветни категории сторители;
- ограничување на слободата на движење, на пример, со наредби за ограничување на времето на излегување или определување електронско следење во согласност со правилата 23 и 55 од Европските правила;
- условен отпуст од затворот, со заштитен надзор во текот на времето за проверување.

2. Со цел да се унапреди употребата на вонзатворски санкции и мерки и особено, при донесување на нови закони, законодавецот треба да ја разгледа можноста во законот да предвиди упатување на вонзатворски санкции и мерки наместо казната затвор, како главна казна за определени кривични дела.

3. Треба да се разгледа можноста од преиспитување и намалување на формалните одредби кои ја спречуваат употребата на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата спрема сторители на тешки кривични дела и повратници.

4. Треба да се овозможи воведување на нови санкции или мерки кои се применуваат во заедницата во првостепената постапка.

5. Секое судење треба се спроведе во согласност со духот на Европските правила и треба внимателно да се следи и оценува. Опитите треба да се вршат во согласност со етичките стандарди на меѓународната заедница.

Практиката на изрекување казна

6. Изречената казна треба да се образложи, кога тоа го дозволуваат уставните начела и правни традиции и таа треба повремено да се преиспитува од страна на законодавецот или

други надлежни органи, со цел, меѓу другото, да се намали примената на затворската казна и да се прошири употребата на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата и да се овозможи обесштетување на жртвите.

7. Судската власт треба да биде вклучена во процесот на креирање и ревидирање на политиките за употреба на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата и треба, последователно, да биде информирана за резултатите, со цел судиите да ја разберат нивната природа.

8. Особено внимание треба да се посвети на олеснителните околности, кои би им овозможиле на судовите да ја избегнуваат казната затвор, и наместо тоа, да определуваат санкции или мерки кои се применуваат во заедницата.

Основни услови за делотворно спроведување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата

9. Треба да се воспостават соодветни служби за спроведување на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата, на кои служби треба да им се обезбедат доволно средства, сè со цел да се зајакне довербата на правосудните органи во полезноста на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, да се подобри сигурност на заедницата и да се унапреди личната и социјалната положба на сторителите.

10. Овие служби треба да поседуваат високо-стручни кадри, кои ќе се вработуваат, обучуваат и ќе ја извршуваат работата согласно со принципите утврдени во Препораката бр. R (97) 12 за кадите задолжени за спроведување на санкции и мерки, доколку се тежнее кон остварување на целите на санкциите или мерките кои се применуваат во заедницата.

11. Работата на службите за спроведување на овие санкции или мерки треба да се заснова на експлицитна изјава за политиката, во која се опишува нивната функција, цели и основни вредности. Оваа изјава треба да вклучува и прашања поврзани со обврските и правата на сторителите, делотворното спроведување на интервенции и програми за ресоцијализација на сторителите, легитимните интереси на жртвите, одговорноста од организациски аспект

за сигурноста на заедницата и соработката меѓу вработените во затворот и релевантните органи, организации и поединци кои потекнуваат од заедницата.

12. Изјавата за политиката треба да се дополни со планови и практики на службата, кои се изготвени со цел јакнење на свеста за различните организации и лица вклучени во спроведувањето на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата, а во врска со значењето на дејствувањето кон заедничките цели и взаемното споделување на знаења и методи на работа.

13. Треба повторно да се преиспитаат законските одредби за редовните и независните испитувања на работата на органите задолжени за спроведување на овие санкции и мерки од страна на искусни лица, како што е предвидено во Европските правила.

Јакнење на кредибилитетот на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата (меѓу судовите, надлежните органи, широката јавност и политичарите)

14. Треба да се обезбеди што е можно поширока дисеминација на Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, преведена на националниот јазик.

15. Лидерите во политичката и извршната власт, како и општата јавност треба постојано да добиваат информации за економските и општествените предности од намаленото изрекување на затворската казна и од зголеменото определување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата. Треба да постои политика за односите со јавноста, посебно во однос на локалните медиуми. Во информациите коишто се доставуваат до јавноста треба да се нагласи дека санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата може да вклучуваат и заштитен надзор и контрола над сторителите.

16. Правосудните органи и кадрите вработени во службите за спроведување на вакви санкции и мерки треба да воспостават канали на меѓусебна комуникација, преку кои ќе се одвива редовен дијалог за практичните аспекти на препорачувањето и спроведувањето на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата.

17. Со оглед на тоа дека реинтеграцијата во заедницата претставува значајна цел на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, службите задолжени за нивно спроведување треба активно да соработуваат со локалните заедници, на пример, преку инволвирање на лица кои потекнуваат од заедница каде се врши надзор над сторителот или преку соработка со локалните организации за спречување на криминалот.

18. Воведувањето на нови санкции и мерки кои се применуваат во заедницата во законодавството и во практиката треба да биде проследено со енергични кампањи за односи со јавноста, со цел да се стекне довербата на јавност.

Воспоставување на делотворни програми и интервенции

19. Треба да се воспостават критериуми за ефективност односно делотворност за да може, од различни аспекти, да се проценат трошоците и предностите на програмите и интервенциите, а со цел да се постигне максимален квалитет на резултатите. При спроведување на програмите и интервенциите, треба да се воспостават стандарди и индикатори за постигнувањата.

20. Програмите и интервенциите треба да се структурираат согласно со сознанијата стекнати преку релевантни истражувања, а нив треба да ги спроведуваат обучени кадри.

21. Програмите и интервенциите за реинтеграција на сторителите треба да се засноваат на мноштво методи. При конципирање на програмите и интервенциите за спроведување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, посебно внимание треба да се посвети на нивното очекувано дејство врз сторителите, особено во поглед на:

- основните способности (на пример, основна писменост и познавање на броевите, општо решавање на проблемите, справувањето со лични и семејни односи, социјално однесување);
- состојбата со образованието и вработувањето;
- можната зависност до дроги, алкохол и лекови
- прилагодување ориентирано кон заедницата.

22. Распоредувањето на сторителите во определени програми и интервенции треба се раководи од експлицитни критериуми, како што се капацитетот да се одговори на интервенцијата, нивната претпоставена опасност за заедницата и/или за кадрите задолжени за спроведување на програмата или интервенцијата и личните и општествени фактори, кои се поврзани со веројатноста од повторно извршување на кривични дела. За таа цел, треба да се подготват и да се користат сигурни методи за проценка, кои ќе овозможат соодветно распоредување. На заинтересираните органи/лица треба да им се доставуваат релевантни информации за овие постапки.

23. Треба да се посвети посебно внимание на развојот на програми и интервенции наменети за сторителите кои повторно извршиле тешко кривично дело или за кои е веројатно дека ќе го сторат тоа. Во светло на наодите од најновите истражувања, овие програми и интервенции треба особено да користат когнитивни методи насочени кон однесувањето на сторителите, односно со овие методи ќе се научат сторителите да размислуваат за последиците од нивното криминално однесување, ќе се зголеми нивната самосвест и самоконтрола, ќе ги препознаваат и избегнуваат ситуациите кои претходат на кривичното дело и ќе се овозможи нивно социјално прифатливо однесување.

Истражувања за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата

24. Треба соодветно да се инвестира во истражувањата, со цел да се следат и да се оценат резултатите од програмите и интервенциите, кои се употребуваат за спроведување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

25. Со истражувањата треба да се настојува да се утврдат како факторите кои ги одвратиле сторителите од натамошно вршење кривични дела, така и факторите кои не успеале во тоа.

26. Истражувањата во однос на ефектите и делотворноста на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата не треба да бидат ограничени само на едноставно евидентирање на надзорот по осудата, туку треба да се користат посензитивни критериуми. Преку овие истражувања, треба да се испитаат, на пример,

зачестеноста и тежината на делата сторени во поврат, заедно со личните и општествените фактори на прилагодување во заедницата и мислењата на сторителите за спроведувањето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

27. Во најголема можна мера, истражувањата треба да овозможат споредби меѓу делотворноста на различните програми.

28. Треба да се прибираат статистички податоци за употребата и исходот од санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

29. Од време на време, треба да се спроведуваат квантитативни и квалитативни процени на оптовареноста со работа на вработените, односно оптовареноста со различни задолженија што ги преземаат во спроведувањето на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата, а со цел да се постигне висок степен на ефикасност, морал и душевна благосостојба на вработените.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (99) 22 на Комитетот на министри до државите членки во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација

(усвоена од Комитетот на министри на 30 септември 1999 година на 681-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.6 од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека пренатрупаноста во затворите и порастот на затворската популација претставуваат голем предизвик за затворската управа и за системот на кривично-правна заштита, како од аспект на човековите права, така и од аспект на ефикасното раководење со казнено-поправните установи;

Сметајќи дека ефикасното постапување со затворската популација зависи од збир на прашања, како што се општата состојба со

криминалот, приоритетите во контролата на криминалот, спектарот на казни предвидени со законските прописи, тежината односно строгоста на изречената казна, зачестеноста со која се определуваат санкции и мерки кои се применуваат во заедницата, примената на мерката притвор, делотворноста и ефикасноста на органите надлежни за кривично-правна заштита и, не помалку значајни, ставовите на јавноста кон криминалот и казнувањето;

Потврдувајќи дека мерките, чија цел е справување со пренатрупаноста во затворите и намалување на затворската популација, треба да бидат вградени во една доследна и рационална казнена политика насочена кон спречување на криминалот и криминалното однесување, ефикасно спроведување на законот, заштита на јавниот ред, индивидуализација на санкциите и мерките и општествена реинтеграција на сторителите;

Сметајќи дека тие мерки треба да бидат во согласност со основните принципи на демократските држави кои се раководат од начелата на владеење на правото, како и дека тие мерки треба да бидат во функција на суштествената цел за гарантирање на човековите права согласно со Европската конвенција за човекови права и прецедентното право на органите на кои им е доверена нејзината примена;

Признавајќи дека тие мерки уште повеќе налагаат поддршка од лидерите на политичката и извршната власт, од судиите, јавните обвинители и воопшто од пошироката јавност, како и признавајќи ја потребата од обезбедување избалансирани информации за целите на казнувањето и за релативната ефикасност на затворската казна и другите видови санкции и мерки, како и за реалноста во затворите;

Имајќи ја предвид Европската конвенција за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување;

Признавајќи го значењето на Препораката бр. R (80) 11 во врска со притворот, Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила, Препораката бр. R (87) 18 за поедноставување на системот на кривично-правна заштита, Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат

во заедницата и Препораката бр. R (92) 17 во врска со конзистентноста во изрекувањето казни,

Им препорачува на владите на државите членки:

- при преиспитување на нивното законодавство и практика во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација, да преземат соодветни мерки, при што ќе ги применуваат принципите утврдени во прилогот кон оваа препорака;

- да поттикнат што е можно поширока дисеминација на оваа препорака и на извештајот за пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација изготвен од страна на Европскиот комитет за проблемите поврзани со криминалот.

Прилог кон Препораката бр. R (99) 22

I. Основни принципи

1. Лишувањето од слобода треба да се смета за крајна мерка и затоа, таа треба да се применува исклучиво во оние случаи кога изрекувањето на други санкции или мерки би било очигледно несоодветно поради тежината на стореното кривично дело.

2. Проширувањето на објектите на затворите треба, претежно, да биде исклучителна мерка, бидејќи во суштина е невозможно таа мерка да понуди трајно решение за проблемот на пренатрупаноста. Земјите во кои затворските капацитети, општо земено, можеби се доволни, но не се прилагодени на локалните потреби, треба да се обидат да направат рационална распределба на затворските капацитети.

3. Треба да се обезбеди соодветен спектар на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата, доколку е можно со градација од аспект на нивната тежина, а обвинителите и судиите треба да ги применуваат што е можно повеќе.

4. Државите членки треба да ја разгледаат можноста од декриминализација на одредени видови кривични дела или повторно да

извршат класификација на делата, така што за некои од нив нема да се предвидат казни кои водат кон лишување од слобода.

5. Со цел да се осмисли една кохерентна, односно доследна и сеопфатна стратегија против пренатрупаноста во затворите и зголемувањето на затворската популација, треба да се спроведе детална анализа на главните фактори кои допринесуваат за овие состојби, особено опфаќајќи ги прашањата за видовите кривични дела за кои се предвидени долги затворски казни, приоритетите во контролата на криминалот, ставовите и загриженоста на јавноста и постоечката практика во изрекувањето на казни.

II. Справување со недостатокот на места во затворот

6. Со цел да се избегне прекумерен степен на пренатрупаност, треба да се утврди максималниот капацитет на казнено-поправните установи.

7. Кога ќе појави состојба на пренатрупаност, треба особено да се нагласи потребата од почитување на човековото достоинство, обврската на затворска управа хумано и позитивно да постапува со затворениците, целосно да признае улогата на вработените и да има современ пристап во раководењето. Во согласност со Европските затворски правила, треба да се посвети посебно внимание на просторот кој им е на располагање на затворениците, на хигиената и санитарните, на обезбедувањето доволна и соодветна исхрана, на здравствената заштита и на можноста за физички активности и вежби на отворен простор за затворениците.

8. Со цел да се спречат определени негативни последици од пренатрупаноста во затворите, треба да се олеснат контактите на затворениците со нивните семејства до мера која е можна и треба максимално да се искористи поддршката од заедницата.

9. Треба да се користат што е можно повеќе посебни модалитети и начини на извршување на затворската казна, како што се полуслободен и отворен режим, одобрување отсуство од затворот или сместување надвор од затворот, со цел да се олесни третманот и ресоцијализацијата на затворениците, како и да се обезбеди одржување на врски со нивните семејства и заедницата и намалување на тензијата во казнено-поправните установи.

III. МЕРКИ КОИ СЕ ПОВРЗАНИ СО ПРЕДИСТРАЖНАТА ФАЗА НА ПОСТАПКАТА

Избегнување кривични постапки – Намалено определување на мерката притвор

10. Треба да се преземат соодветни мерки заради целосна примена на принципите предвидени во Препораката бр. R (87) 18 за поедноставување на системот на кривично- правна заштита; ова

посебно налага државите членки, тргнувајќи од сопствените уставни принципи и правна традиција, да го применуваат начелото на дискреционо гонење (или мери коишто имаат иста цел) и да користат едноставни постапки и вонсудски спогодби како алтернатива на кривичниот прогон во случаите кога тоа е можно, а со цел да се избегне спроведување на кривични постапки.

11. Примената на мерката притвор и нејзиното траење треба да се сведе на минимум, во согласност со интересите на кривично-правната заштита. За таа цел, државите членки треба да го усогласат нивното законодавство и практика со релевантните одредби од Европската конвенција за човекови права и прецедентното право на нејзините контролни органи, како и да се раководат од принципите предвидени во Препораката бр. R (80) 11 во врска со притворот пред судењето, особено во поглед на основите за определување на мерката притвор.

12. Треба да се користат што е можно повеќе алтернативи на притворот, какви што се обврска на осомниченото лице да престојува на точно определена адреса, ограничување да напушти или да посетува определени места без претходно овластување, полагање гаранција и надзор или помош од орган којшто ќе го определи судот. Во оваа смисла, треба да се посвети внимание на можноста од вршење заштитен надзор над исполнување на условот или обврската осомничениот да не напушти определеното место, со употреба на средства за електронско следење.

13. Со цел да се помогне во насока на ефикасно и хумано спроведување на мерката притворот, треба да се обезбедат соодветни финансиски и човечки ресурси и доколку е потребно, да се воведат соодветни процедурални мерки и техники на раководење.

IV. МЕРКИ ПОВРЗАНИ СО ФАЗАТА НА ГЛАВЕН ПРЕТРЕС

Системот на санкции/ мерки – Висина на казната

14. Треба да се вложат напори за да се намали изрекувањето на строги односно високи затворски казни, со кои во голема мера се оптоварува затворскиот систем, како и да се заменат ниските

затворски казни со санкции и мерки кои се применуваат во заедницата.

15. При определувањето санкции или мерки кои се применуваат во заедницата, со кои може да се заменат казните на лишување од слобода, треба да се земат предвид следниве работи:

- одлагање на извршувањето на казната затвор под определени услови,
- изрекување на условна осуда, како независна и единствена казна независно од утврдената затворска казна,
- висок степен на надзор,
- општокорисна работа (односно неплатена работа во интерес на заедницата),
- лекување/лекување по основ на договор за специфични категории сторители,
- медијација меѓу жртвата и сторителот/обесштетување на жртвата,
- ограничувања на слободата на движење, на пример, со наредби за ограничување на времето на излегување или електронско следење.

16. Санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да се определуваат само во согласност со гаранциите и условите предвидени во Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

17. Во рамки на националното законодавство и практика треба да се воведат различни комбинации на затворски и вонзатворски санкции и мерки, како што се безусловни казни затвор заедно со општокорисна работа, (интензивен) заштитен надзор во заедницата, електронско следење на куќен затвор или во соодветни случаи, со наредба за неопходно лекување.

Изрекување на казната и улогата на обвинителите и судиите

18. Во примена на законот, обвинителите и судиите треба постојано да настојуваат да ги имаат предвид расположливите можности, а посебно оние во поглед на затворските капацитети. Во оваа смисла, треба постојано да се обрнува внимание врз процената за тоа како постоечките казнени структури и казнени политики влијаат врз развојот на затворската популација.

19. Обвинителите и судиите треба да се вклучат во креирањето на казнената политика во врска со пренатрупаноста во затворите и зголемување на затворската популација, со цел да се придобие нивната поддршка и да се избегне практиката на изрекување контрапродуктивни казни.

20. Основите за одмерување на казната треба да бидат предвидени од законодавецот или од други надлежни органи, на начин кој ќе овозможи, меѓу другото, изрекување на затворска казна во помала мера, проширување на употребата на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата и користење на мерки на помирување како медијација или обесштетување на жртвата.

21. Посебно внимание треба да се посвети на улогата на олеснителните и отежнувачките околности и претходните осуди на сторителот при определување на соодветниот квантум на казната.

V. МЕРКИ ВО ФАЗАТА ПО ДОНЕСУВАЊЕ НА ПРЕСУДАТА

Спроведување на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата – извршување на затворски казни

22. Со цел санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата да бидат сигурни алтернативи на ниските затворски казни, треба да се обезбеди нивно делотворно и ефикасно спроведување, особено преку:

- обезбедување инфраструктура за извршување и следење на овие санкции и мерки, во најмала мера од причина судиите и обвинителите да стекнат доверба во нивната делотворност; и
- развивање и користење на техники за предвидување и оценување на ризиците, како и стратегии за надзор, со цел да се

утврди ризикот од поврат кај сторителот и да се осигури заштита на јавната безбедност.

23. Треба да се унапредуваат мерките со кои се намалува реалното времетраење на казната што се издржува, со давање предимство на индивидуализираните мерки, како што е раниот условен отпуст, над колективните мерки за справување со пренатрупаноста во затворите (амнести и колективни помилувања).

24. Условниот отпуст треба да се смета за една од најделотворните и конструктивни мерки, со која не само што се намалува времето на затворската казна, туку исто така значително се придонесува за планирано враќање на осудениот во заедницата.

25. Со цел да се прошири и унапреди примената на условниот отпуст, треба да се создадат најдобри услови за поддршка, помош и надзор над осудениот во заедницата, но не само од причина да се поттикнат надлежните судски и управни органи да ја ценат оваа мерка како вредна и разумна опција.

26. Треба да се изготват и да се спроведуваат делотворни програми за третман за време на издржувањето на казната затвор, како и програми за вршење надзор по отпуштањето на слобода, со што ќе се овозможи ресоцијализација на осудените лица, ќе се намали повратот, ќе се осигури безбедноста и заштита на јавноста и ќе се овозможи судиите и обвинителите да стекнат доверба во мерките насочени кон намалување на реалното времетраење на затворската казна што се издржува и во санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата и дека тие претставуваат конструктивни и разумни опции.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (99) 19 на Комитетот на министри до државите членки во врска со медијацијата во кривичните предмети

(усвоена од Комитетот на министри на 15 септември 1999 година на 679-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Констатирајќи ги развојните тенденции во државите членки во користењето на медијацијата како флексибилна, сеопфатна и партиципативна опција за решавање на проблемите, која се дополнува или се користи како алтернатива на традиционалната кривична постапка;

Тргувајќи од потребата за активно и лично учество на жртвата, сторителот и другите лица кои се засегнати како странки во кривичната постапка, како и од потребата од инволвирање на заедницата;

Признавајќи ги легитимните интереси на жртвите да имаат поголем удел во решавањето за последиците од нивната виктимизација, да комуницираат со сторителот и да добијат извинување и обесштетување;

Тргувајќи од значењето да се зајакне чувството на одговорност кај сторителите и да им се понудат практични можности да се покаат, што понатаму може да помогне во нивната реинтеграција и рехабилитација;

Признавајќи дека медијацијата може да ја зголеми свеста за важната улога што ја имаат и поединецот и заедницата во спречувањето и борбата против криминалот и во справувањето со други сродни конфликти, поттикнувајќи на тој начин поконструктивен и помалку репресивен исход на кривично-правната заштита;

Признавајќи дека медијацијата изискува посебни способности и дека се потребни посебни кодекси за однесување и акредитирана обука;

Сметајќи дека невладините организации и локалните заедници, потенцијално, можат значително да допринесат на планот на медијацијата во кривичните предмети и потребата да се комбинираат и да се координираат јавните и приватните иницијативи на тој план;

Имајќи ги предвид обврските содржани во Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи;

Имајќи ја предвид Европската конвенција за остварување на правата на децата, како и Препораката бр. R (85) 11 за положбата на жртвата во рамки на кривичното право и кривичната постапка, Препораката бр. R (87) 18 за поедноставување на кривично-правната заштита, Препораката бр. R (87) 21 за помош на жртвите и спречување на виктимизацијата, Препораката бр. (87) 20 за општествената реакција кон малолетничката деликвенција, Препораката бр. R (88) 6 за општествената реакција кон малолетничката деликвенција меѓу младите луѓе кои потекнуваат од семејства на мигранти, Препораката бр. R (92) 16 за Европските затворски правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, Препораката бр. R (95) 12 за управување со системот на кривично-правна заштита и Препораката бр. R (98) 1 за медијацијата во семејството;

Им препорачува на владите на државите членки да ги имаат предвид принципите утврдени во прилогот кон оваа препорака, при воведување на медијација во кривичните предмети и што е можно пошироко да го дистрибуираат овој документ.

Прилог кон Препораката бр. R (99) 19

I. ДЕФИНИЦИЈА

Овие принципи се однесуваат на секоја постапка каде жртвата и сторителот имаат можност, доколку се согласат, активно да учествуваат во решавање на прашањата кои произлегуваат од сто-

реното кривично дело, со помош на непристрасно трето лице (медијатор).

II. ОПШТИ ПРИНЦИПИ

1. Медијацијата во кривичните предмети треба да се применува само доколку странки слободно се согласат со тоа. Станките можат да ја повлечат дадената согласност во било кое време во текот на медијацијата.

2. Разговорите во текот на медијацијата имаат доверлив карактер и не можат подоцна да се искористат, освен во договор со странките.

3. Медијацијата во кривичните предмети треба, општо земено, да биде достапна за сите.

4. Медијацијата во кривичните предмети треба да биде достапна во сите стадиуми од постапката за кривично-правна заштита.

5. Службата за медијација треба да ужива соодветна автономија во рамки на системот за кривично-правна заштита.

III. ПРАВНА ОСНОВА

6. Со закон треба да се овозможи медијацијата во кривичните предмети.

7. Треба да постојат насоки со кои ќе се определи употребата на медијацијата во кривичните предмети. Овие насоки треба особено да се однесуваат на условите за упатување на предмети до службите за медијација, како и на постапувањето по спроведената медијација.

8. Во медијацијата треба да се применуваат основните процесни гаранции; особено странките треба да имаат право на правна помош и, кога е потребно, право на помош од толкувач/преведувач. Малолетните лица треба, покрај тоа, да имаат и право на помош од родителите.

IV. Функционирање на кривично-правната заштита во однос на медијацијата

9. Донесувањето одлука за упатување на определен кривичен предмет на медијацијата, како и оценувањето на исходот од постапката за медијација, треба да биде резервирано за органите на системот за кривично-правна заштита.

10. Пред да се согласат со медијацијата, странките треба во целост да бидат известени за нивните права, за природата на процесот на медијацијата и за можните последици од нивната одлука.

11. Ниту жртвата ниту сторителот не смеат да се наведат, со неправедни средства, да се согласат со медијацијата.

12. Посебните прописи и правни гаранции, со кои се уредува учеството на малолетни лица во правните постапката, треба да се применуваат и во однос на учеството на овие лица во медијацијата во кривичните предмети.

13. Медијацијата не смее да продолжи, доколку било која од главните странки не е во можност да го сфати значењето на процесот.

14. Основните факти во предметот, вообичаено, треба да бидат признати од двете странки како основа за медијацијата. Учеството во медијацијата не треба да се смета како доказ за признавање на вината во подоцнежната кривична постапка.

15. Очигледните разлики меѓу странките, како што се нивната возраст, зрелост, или интелектуални капацитети, треба да се земат предвид пред да се упати предметот на медијација.

16. Во одлуката со која се упатува одреден кривичен предмет на медијација треба да се остави разумен рок во кој органите надлежни за кривично-правна заштита ќе бидат известени за состојбата во постапката за медијација.

17. Повлекувањето на обвинението, врз основа на спогодбата постигната со медијација, треба да има исто правно дејство како и

судските одлуки и треба да исклучува кривичен прогон за истата фактичка состојба (ne bis in idem).

18. Кога предметот им се враќа на надлежните органи во системот на кривично-правна заштита, без при тоа да се постигне спогодба меѓу странките или поради неуспехот да се изврши постигнатата спогодба, одлуката за тоа како понатаму ќе се постапува треба да се донесе без одлагање.

V. РАБОТА НА СЛУЖБИТЕ ЗА МЕДИЈАЦИЈА

V.1. Стандарди

19. Службите за медијација треба да се раководи според признати стандарди.

20. Службите за медијација треба да уживаат достатен степен на автономија во извршување на нивните должности. Треба да се изготват стандарди за стручност и етички правила, како и постапки за избор, обука и оценување на медијаторите.

21. Службите за медијација треба да ги следи надлежен орган.

V.2. Квалификации и обука на медијаторите

22. Медијаторите треба се избираат од редот на сите делови на општеството и тие, општо земено, треба добро да ги познаваат локалните култури и заедници.

23. Медијаторите треба да поседуваат способност за добро расудување и добри вештини во меѓучовечките односи, кои се потребни за медијацијата.

24. Медијаторите треба да посетуваат почетна обука пред да започнат да се занимаваат со медијација и треба постојано стручно да се усовршуваат. Обуката треба да биде насочена кон остварување на поголем степен на стручност, особено во поглед на вештините за решавање судири, посебните барања кои произлегуваат од работата со жртви и сторители на кривични дела

и да имаат основни познавања за системот на кривично-правна заштита.

V.3. Постапување во поединечни случаи

25. Пред да започне медијацијата, медијаторот треба да се запознае со сите релевантни факти во предметот, а надлежните органи во системот на кривично-правна заштита треба да му ги достават сите потребни документи.

26. Медијацијата треба да се спроведува на непристрасен начин, врз основа на фактите во предметот и врз основа на потребите и желбите на странките. Медијаторот треба секогаш да го почитува достоинството на странките и да обезбеди странките меѓусебно да се однесуваат со дожна почит.

27. Медијаторот треба да обезбеди сигурно и удобно опкружување во кое ќе се спроведува медијацијата. Медијаторот треба да биде чувствителен на ранливоста на странките.

28. Медијацијата треба да се спроведува ефикасно, со ритам којшто е прифатлив и кој им одговара на странките.

29. Медијацијата треба да се спроведува *in camera*.

30. Независно од принципот на доверливост, медијаторот треба да ја проследи секоја информација за непосредната закана за извршување на тешко кривично дело, за кое дознал во текот на медијацијата, и тоа до надлежните органи или до засегнатите лица.

V.4. Исход од медијацијата

31. Спогодбите се постигнуваат доброволно меѓу странките. Овие спогодби треба да содржат само разумни и пропорционални обврски.

32. Медијаторот треба да ги извести надлежните органи во системот на кривично-правна заштита за преземените чекори и за исходот од медијацијата. Во извештајот, медијаторот нема да ја открива содржината на одржаните сесии на медијација, ниту пак ќе

изразува осуда на однесувањето на странките за време на медијацијата.

VI. ПОСТОЈАН РАЗВОЈ НА МЕДИЈАЦИЈАТА

33. Ќе се одржуваат редовни консултации помеѓу органите надлежни за кривично-правна заштита и службите за медијација, со цел да се постигне заедничко и взаемно разбирање.

34. Државите членки треба да поттикнуваат истражувања и оценувања на медијацијата во кривичните предмети.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (98) 73 на Комитетот на министри до државите членки во врска со етичките и организациски аспекти на здравствената заштита во затворот

(усвоена од Комитетот на министри на 8 април 1998 година на 627-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.6 од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека медицинската пракса во заедницата и во затворот треба да се раководи од одредени етички принципи;

Сфаќајќи дека почитувањето на основните права на затвореници подразбира обезбедување превентивно лекување и здравствена заштита за затворениците еднакви на оние кои се обезбедуваат во општествената заедница;

Признавајќи дека медицинското лице во затворот честопати се соочува со тешки проблеми кои произлегуваат од противречните очекувања на затворската управа и на затворениците, чии последици налагаат тоа лице да се придржува до строги етички насоки;

Сметајќи дека е во интерес на лекарот и на другите кадри задолжени за здравствена заштита во затворот, како и на затворениците и на затворската управа да постапуваат имајќи јасна претстава за правото на здравствена заштита во затворот и за посебната улога на затворскиот лекар и на другите кадри кои пружаат здравствена заштита;

Сметајќи дека проблематичните состојби во затворите како што се пренатрупаноста, заразните болести, зависноста од дроги, нарушувањата на душевното здравје, насилството, затворањето во самица и претресите на телото налагаат постоење на солидни етички начела во медицинската пракса;

Имајќи ја предвид Европската конвенција за човекови права, Европската социјална повелба 3 Согласно со правилото 10.2в од

Деловникот за работа на состаноците на земниците министри, данската делегација сака ја стави следнава резерва: „Став 72 од прилогот не е прифатлив за Данска во смила во која се дозволува претреси на тело да вршат други лица, а не само доктор по медицина. Според мислењето на данските власти, испитувањето на интимните делови односно отвори на телото на затвореникот треба да се спроведува само со согласност со засегнатото лице”.

и Конвенцијата за човековите права и биомедицината;

Имајќи ја предвид Европската конвенција за спречување на мачење, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и препораките за службите за здравствена заштита во затворите, сумирано прикажани во Третиот општ извештај за активностите на Европскиот комитет за спречување на тортура односно мачење, нечовечно и понижувачко постапување или казнување;

Упатувајќи на својата Препорака бр. R (87) 3 за Европските затворските правила кои помагаат во гарантирањето минимални стандарди на хуманост и достоинство во затворите;

Потсетувајќи се на Препораката бр. R (90) 3 за медицинските истражувања врз човечките суштества и на Препораката бр. R (93) 6 во врска со затворските и криминолошките аспекти на контролата на преносливи болести, вклучително и СИДА-та и сродните здравствени проблеми во затворите, како и Насоките на Светската здравствена организација за инфекција со HIV вирусот и СИДА-та во затворите од 1993 година;

Водејќи сметка за Препораката 1235 (1994) за психијатријата и човековите права и Препораката 1257 (1995) за условите на затворање во државите членки на Советот на Европа, изготвени од Парламентарното собрание на Советот на Европа;

Упатувајќи на Принципите на медицинската етика за заштита на притворени лица и затвореници од мачење и други облици на нечовечно или понижувачко постапување или казнување усвоени од страна на Генералното собрание на Обединетите нации во 1982 година;

Упатувајќи на посебните декларации на Светската медицинска асоцијација (WMA) во врска со медицинската етика, особено на Декларацијата од Токио (1975), Декларацијата од Малта за лицата кои штрајкуваат со глад (1991) и на Изјавата за претресување на телото на затворениците (1993);

Земајќи ги предвид неодамнешните реформи во структурата, организацијата и прописите за службите за здравствена заштита во затворот во повеќе држави членки, особено реформите на нивните системи за здравствена заштита;

Имајќи ги предвид различните управувачки структури што постојат во државите членки и кои налагаат примена на препораките како на федерално, така и на државно ниво,

Им препорачува на владите на државите членки:

- да ги земат во предвид, при преиспитување на нивното законодавство и практика во областа на обезбедување здравствена заштита во затворот, принципите и препораките утврдени во прилогот кон оваа препорака;

- да осигурат што е можно поширока дистрибуција на оваа препорака и на нејзиниот појаснувачки меморандум, при тоа посветувајќи особено внимание на сите лица, органи и тела кои се задолжени за организирање и пружање превентивен третман и здравствена заштита во затворот.

Прилог кон Препораката бр. R (98) 7

I. ГЛАВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПРАВОТО НА ЗДРАВЈЕ ВО ЗАТВОРОТ

A. Пристап до лекар

1. При приемот во затвор, како и за време на издржувањето на казната, затворениците треба, во секое време, да имаат пристап до лекар или квалификувана медицинска сестра независно од нивниот режим на затворање, а тој пристап треба да се обезбеди без непотребно одлагање доколку тоа го налага нивната

здравствена состојба. Сите затвореници треба да имаат корист од соодветните медицински испитувања при приемот. Посебен акцент треба да се стави на испитувањето на душевните нарушувања, на психолошката адаптација на затворот, на симптомите на одвикнување од злоупотребата на дроги, лекови или алкохол, како и на заразните и хроничните услови.

2. Со цел да се одговори на здравствените потреби на затворениците, лекарите и квалификуваните медицински сестри треба постојано да бидат достапни во големите казнено-поправни установи, зависно од динамиката на прием и бројот на затворениците и нивната просечна здравствена состојба.

3. Службата за здравствена заштита во затворот треба, во најмала мера, да дава диспанзерски совети и лекување во итни случаи. Кога здравствената состојба на затворениците бара лекување кое не може да се гарантира во затворот, треба да се стори сè што е можно за да се обезбеди такво лекување, во здравствени установи, под целосно обезбедување, надвор од затворот.

4. Затворениците треба да имаат пристап до лекар секогаш кога за тоа имаат потреба, во било кое време во текот на денот и ноќта. Во затворот, секогаш треба да има лице кое е стручно да пружи прва помош. Во случај на сериозен итен случај, треба се предупредат лекарот, медицинската сестра и раководниот кадар во затворот, при што неопходно е активно учество и посветеност на кадрите за обезбедување.

5. На затворениците треба да им се обезбеди пристап до психијатриски консултации и советувашиште. Во големите казнено-поправни установи треба да постои тим од психијатари. Доколку тоа не е можно да се обезбеди во малите установи, треба да се обезбедат консултации со психијатар, кој работи во јавна болница или приватно.

6. На секој затвореник, треба да му се обезбедат услуги од квалификуван стоматолог хирург.

7. Затворската управа треба да склучи договори преку кои ќе се обезбедат контакти и соработка со локаните јавни и приватни здравствени установи. Бидејќи не е лесно да се обезбеди соодветно лекување во затворот на затворениците кои се зависници од дроги,

алкохол или лекови, треба да се повикуваат надворешни советници кои се дел од системот за пружање специјализирана помош на зависниците во заедница, со цел давање совети и нега.

8. Таму каде е соодветно, треба да се обезбедат посебни здравствени услуги за жените затворенички. Бремените затворенички треба медицински да се следат и треба да им се даде можност да се породат во болница надвор од затворот, која е најсоодветна за нивната состојба.

9. Во придружбата до болница, пациентот треба да го следат медицински лица, во зависност од потребите.

Б. Еднаквост на негата

10. Здравствената политика во затворот треба да биде интегрирана и во согласност со националната здравствена политика. Службата за здравствена заштита во затворот треба да обезбеди медицинско, психијатриско и стоматолошко лекување, како и да применува програми за одржување хигиена и превентивна медицина во услови кои се споредливи со оние кои ги ужива пошироката јавност. Лекарите во затворот треба да имаат можност да повикуваат специјалисти. Доколку е потребно второ медицинско мислење, службата во затворот е должна да го обезбеди.

11. Службата за здравствена заштита во затворот треба да има на располагање доволен број на квалификувани медицински и медицинско-технички кадри, како и соодветни простории, инсталации и опрема од таков квалитет кој, ако не е ист, има приближен квалитет на оние кои постојат во надворешното опкружување.

12. Улогата на министерството за здравство треба да се зајакнува во доменот на оценување на квалитетот на хигиената, здравствената заштита и организацијата на здравствените услуги во затворските услови, во согласност со националното законодавство. Треба да се воспостави јасна поделба на одговорностите и овластувањата помеѓу министерството за здравство и другите надлежни министерства, кои треба да соработуваат во спроведувањето на интегрирана здравствена политика во затворот.

В. Согласност на пациентот и принципот на доверливост

13. Треба да се гарантира доверливиот карактер на медицинските извештаи и тоа треба строго да се почитува како за целокупното население.

14. Освен ако затворениците боледуваат од некоја болест која ги прави неспособни да ја сфатат сопствената здравствена состојба, тие треба секогаш да имаат право да дадат согласност, врз основа на претходна информираност, пред лекарот за секој физички преглед или земање телесни примероци, освен во случаи предвидени со закон. Причините за секој преглед треба јасно да им се предочат и тие причини треба да бидат сфатени од затворениците. Препишувањето на секој лек треба да им се објасни на затворениците, заедно со можните несакани дејства што може да ги предизвика.

15. Ваква согласност, дадена врз основа на претходна информираност, треба да се добие и од душевно болните пациенти, како и во ситуации кога не постои совпаѓање меѓу медицинските и безбедносните потреби, на пример во случај на одбивање лекување или одбивање храна.

16. Секое отстапување од принципот на слободно изразена волја треба да се заснова на закон и да се раководи од истите начела кои се однесуваат на целото население.

17. Притворените лица треба да имаат право да се консултираат со нивниот матичен лекар или со друг надворешен лекар, на нивен трошок.

Осудените лица можат да бараат второ медицинско мислење и лекарот во затворот треба благонаклоно да го разгледа ова барање. Меѓутоа, лекарот е тој што сноси одговорност за секоја мериторна одлука донесена во однос на ова барање.

18. При преместување во други затвори, треба да препрати целокупната медицинска документација на затвореникот. Документацијата треба да се препрати под услови кои го гарантираат нивниот доверливи карактер. Затворениците треба да бидат известени дека нивната медицинска документација ќе биде препратено. Тие треба да имаат право на приговор против препраќањето согласно со национално законодавство.

На сите затвореници кои се отпуштени треба да им се дадат релевантни писмени податоци за нивното здравјето, кои ќе бидат од корист за нивниот матичен или семеен лекар.

Г. Професионална независност

19. Лекарите кои работат во затвор треба на секој затвореник поединечно да му обезбедат стандарди на здравствена заштита идентични на оние кои се обезбедуваат за пациентите во заедницата. При тоа, секогаш здравствените потреби на затвореникот треба да бидат првенствена грижа на лекарот.

20. Клиничките одлуки и другите процени на здравјето на затворените лица треба да се раководат единствено според медицинските критериуми. Кадрите задолжени за здравствена заштита треба да работат, во целост, независно и во рамки на нивните квалификации и стручност.

21. Медицинските сестри и другите кадри за здравствена заштита треба да ги извршуваат своите задачи под директна одговорност на искусен лекар, кој не треба да делегира задолженија на парамедицински лица, освен оние за кои е овластен со закон и со кодексите за деонтологија. Квалитетот на медицинските услуги и услугите на негување треба да се оценуваат од страна на квалификувана здравствена установа.

22. Наградувањето на медицинските кадри во затворот не треба да биде пониско од наградувањето во другите сектори на јавното здравство.

II. ПОСЕБНАТА УЛОГА НА ЛЕКАРОТ И ДРУГИТЕ КАДРИ ЗА ПРУЖАЊЕ ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА ВО КОНТЕКСТ НА ЗАТВОРСКОТО ОПКРУЖУВАЊЕ

A. Општи барања

23. Улогата на затворскиот лекар се состои, пред сè, во укажување соодветна медицинска нега и совет на сите оние затвореници за кои е клинички одговорен.

24. Исто така, неговата улога опфаќа и советување на раководството на затворот за прашања поврзани со исхраната или опкружувањето во кое затворениците живеат, како и совети во поглед на хигиената и санитарите.

25. Кадрите за здравствена заштита треба да имаат можност да даваат информации поврзани со здравјето на раководните кадри и кадрите за обезбедување, како и соодветна здравствена обука, ако е потребна.

Б. Информации, превенција и едукација за здравјето

26. При прием во затворот, секое лице треба да добие информации за правата и обврските, за внатрешните прописи или правила на установата, како и насоки за тоа на тој начин како и каде да се обрати за помош и совет. Овие информации треба да ги разбере секој затвореник. Посебни упатства треба да им се дадат на неписмените.

27. Треба да се изготви програма за здравствено образование во сите затворски установи. Затворениците и кадрите вработени во затворот треба да добијат пакет со основни информации за унапредување на здравјето, кои се првенствено насочени кон грижа за здравјето на затворениците.

28. Акцент треба да се стави на објаснување на предностите од доброволно и анонимното испитување на затворениците заради откривање на преносливите болести и можните негативни последици од хепатитис, сексуално-преносливи болести, туберкулоза или инфекција со HIV вирусот. На лицата кои ќе се подвргнат на вакви испитувања мора да им обезбедат последователни медицински консултации.

29. Со програмата за здравствено образование треба да се поттикнува унапредување на здравјето и животниот стил, како и да им овозможи на затворениците да донесуваат соодветни одлуки за своето здравје и здравјето на нивните семејства, чувајќи и заштитувајќи го нивниот личен интегритет и намалувајќи ги ризиците од зависност и рецидивизам. Овој приод треба да ги мотивира затворениците да учествуваат во здравствените програмите, преку

кои на еден кохерентен начин, ќе се запознаат со однесувањето и стратегиите за минимизирање на ризиците по нивното здравје.

В. Посебни облици на патолошка и превентивна здравствена заштита во затворот

30. Сите знаци на насилство, забележани во текот на медицинскиот преглед при приемот во затворската установа, треба целосно да се евидентираат од страна на лекарот, а се евидентираат и сите релевантни изјави на затвореникот и заклучокот на лекарот. Овие податоци, исто така, треба да се достават до затворската управа, со согласност на затвореникот.

31. Сите податоци за случаите на насилство врз затворениците, кои настанале во време додека се во затвор, треба да се проследат до надлежните органи. По правило, тоа треба да се стори само со согласност на засегнатите затвореници.

32. Во одредени исклучителни случаи и секогаш според правилата на професионалната етика, согласноста на затвореникот дадена врз основа на негова претходна информираност, не треба да се смета за неопходна за да се пријави сериозен инцидент кој претставува реална опасност, особено доколку лекарот смета дека тој има поголема одговорност како спрема пациентот, така и спрема останатите лица во затворската заедница. Службата за здравствена заштита треба, доколку е соодветно, да прибира периодично статистички податоци за воочените повреди, со цел истите да ги достави до раководството на затворот и до надлежните министерства, почитувајќи го при тоа националното законодавство за заштита на личните податоци.

33. Треба да се обезбеди соодветна здравствена обука за карите за обезбедување со цел да им се овозможи тие да ги пријавуваат проблемите со физичкото или душевното здравје кои тие можат да ги открија кај затворската популација.

Г. Стручна обука на кадрите за здравствена заштита во затворот

34. Лекарите во затворите треба да имаат добри познавања од областа на општата медицина и психијатриските растројства. Нив-

ната обука треба да опфати стекнување почетно теоретско знаење, разбирање на затворската средина и нејзиното дејство врз вршењето медицинска пракса во затворот, оценување на стекнатите вештини и стажирање под надзор на поискусен колега. Ним исто така треба да им се обезбеди постојано стручно усовршување во службата.

35. Исто така, треба да се обезбеди и соодветна обука на другите кадри задолжени за здравствена заштита и таа треба да опфаќа сознанија за функционирањето на затворите и релевантните затворски прописи.

III. ОРГАНИЗАЦИЈА НА ЗДРАВСТВЕНАТА ЗАШТИТА ВО ЗАТВОРОТ, СО ПОСЕБЕН ОСВРТ НА СПРАВУВАЊЕТО СО ОДРЕДЕНИ ЗАЕДНИЧКИ ПРОБЛЕМИ

A. Преносливи болести, особено инфекција со HIV вирусот и СИДА-та, туберкулозата и хепатитисот

36. Со цел да се спречат сексуално-преносливи инфекции во затворот, треба да се преземат соодветни профилактички мерки.

37. Тестови за HIV вирусот треба да се спроведуваат исклучиво со согласност на затворениците, на анонимна основа и согласно со важечкото законодавство. Пред и после тестирањето, треба да се обезбедат детални консултации.

38. Изолацијата на пациентот кај кого е констатирана инфекција може единствено да биде оправдана доколку таква мерка исто така би се презела надвор од затворската средина поради истите медицински причини.

39. Не треба да се предвидува одвојување на лицата кои имаат HIV позитивни антитела, освен во случајот споменат во став 40.

40. Лицата кои се сериозно заболени од болест поврзана со СИДА-та треба да се лекуваат во одделението за здравствена заштита во заворот, без при тоа да се прибегнува кон нивна целосна изолација. Пациентите, кои треба да се заштитат од заразни заболувања што ги пренесуваат другите пациенти, треба да се изолираат само ако

таква мерка е неопходна за нивната благосостојба, со цел да се спречи истовремено да добијат други поспратни инфекции, особено во случаите кога состојбата на нивниот имунолошки систем е сериозно влошена.

41. Во случај на откривање туберкулоза, треба да се преземат сите неопходни мерки за да се спречи ширењето на оваа инфекција, согласно со релевантното законодавство во оваа област. Терапевтската интервенција треба да одговара на стандардот која таа го има надвор од затворот.

42. Бидејќи единствениот делотворен метод за да се спречи ширењето на хепатитисот Б, затворениците и кадрите вработени во затворот треба да се вакцинираат против хепатит Б.

Треба да се доставуваат информации и соодветни превентивни средства поради фактот што хепатитот Б и Ц се пренесуваат, главно, преку интравенозна употреба на доги, како и преку заразување на полови секрети и крвта.

Б. Зависност од дроги, алкохол и лекови: водење аптека и дистрибуција на лекови

43. Негата на затворениците кои имаат проблеми поврзани со употребата на алкохол и дроги треба да се унапредува, имајќи ги особено предвид услугите што треба да им се даваат на зависниците од дроги, според препораките на Групата за соработка за борба против злоупотребата на доги и недозволената трговија со дроги („Групата Помпиду“). Оттаму, неопходно е да се понуди обука на медицинските и затворските кадри и да се подобри соработката со надворешните советувашишта, со цел да се осигури постојана и последователна терапија по отпуштањето на затворениците во заедницата.

44. Лекарот во затворот треба да ги охрабрува затворениците да ги користат предностите на системот за социјална и психотерапевтска помош, со цел да се спречат ризиците од злоупотреба на дроги, лекови или алкохол.

45. Лекувањето на симптомите на одвикнување од злоупотреба на дроги, алкохол или лекови во затворот треба да се спроведува на ист начин како и во заедница.

46. Ако затворениците минуваат низ третман за одвикнување, лекарот треба да ги охрабрува како додека се во затворот, така и по нивното отпуштање, да ги преземат сите неопходни чекори за да избегнат повторното враќање во состојба на зависност.

47. Затворените лица треба да имаат можност да се консултираат внатрешен или надворешен специјалист, кој ќе им даде неопходна поддршка како за време додека ја издржуваат казната, така и во текот на лекувањето по отпуштањето. Овие специјалисти треба да придонесат во процесот на постојано усовршување и обука на кадрите за обезбедување.

48. Таму каде е соодветно, на затворениците треба да им се дозволи да си ги донесат лековите коишто им се препишани. Меѓутоа, оние лекови кои се опасни доколку се предозира нивната употреба, треба да се одземат и истите ќе се издаваат во поединечни дози.

49. Во консултации со стручен фармацевт, лекарот во затворот треба да подготви, зависно од потребите, сеопфатна листа на лекови и дроги кои вообичаено се препишуваат во медицинска пракса. Препишувањето медицински рецепти треба да биде исклучива одговорност на медицинските лица, а лековите треба да ги дистрибуира само овластен кадар.

**В. Лица кои не се подобни за континуирано затворање:
лица со тешки физички хендикеп, со напредната возраст
и со краткорочна фатална прогноза**

50. Сместувањето на затворениците кои имаат тежок физички хендикеп и на затворениците кои се со понапредна возраст треба да им овозможува што е можно понормален живот и овие лица не треба да се одвојуваат од општата затворска популација. Треба да се спроведат структурни промени за да им се помогне на лицата кои се врзани за инвалидска количка и на хендикепираните да се движат по патеки слични на оние кои постојат во средината надвор од затворот.

51. Одлуката кога треба да се преместат пациентите со краткорочна фатална прогноза за остатокот од нивниот живот во надворешни болнички одделенија треба да се донесе врз медицински

основи. Додека го чекаат преместувањето, на овие пациенти треба да им се пружи оптимална нега во завршниот стадиум од нивното боледување во затворското одделение за здравствена заштита. Во такви случаи, треба да се обезбеди повремена нега во болница надвор од затворот. Треба да се испитаат можностите за нивно помилување по основ на медицински причини или нивно порано отпуштање

Г. Психијатриски симптоми, душевно растројство и големи нарушувања на личноста, ризик од самоубиство

52. Затворската управа и министерството задолжено за душевното здравје треба взаемно да соработуваат во организирањето психијатриски услуги за затворениците.

53. Службите за душевно здравје и социјалните служби, припоени кон затворите, треба да даваат помош и совети на затворениците и да ги унапредуваат нивните способности за справување и адаптација на затворска средина. Овие служби треба да ги координираат активностите, имајќи ги предвид нивните задачи. Треба да се обезбеди професионална независност на овие служби, со оглед на посебните услови во затворот.

54. На лицата осудени за сексуални кривични дела треба да им се понуди психијатриско и психолошко испитување, како и соодветен лекување за време додека се во затворот и после тоа.

55. Затворениците кои страдаат од тешко душевно растројство треба да се сместат и да се негуваат во болничкото одделение, кое е адекватно опремено и каде се вработени соодветно обучени кадри. Одлуката за прием на затвореник во јавна болница треба да ја донесе психијатар, а таа подлежи на одобрение од надлежните органи.

56. Во случаите кога не може да се избегне сместување во затвор на душевно болните пациенти, нивното затворање треба да се сведе на апсолутниот минимум и што е можно поскоро да се замени со индивидуална и постојана нега.

57. Во исклучителни околности, може да се предвиди краткотрајна примена на мерка на физичко врзување на тешко

душевно болни пациенти, додека не започне да делува смирувачкото дејство на соодветниот лек.

58. Ризикот од самоубиство треба постојано да се оценува како од страна на медицинските, така и од страна на кадрите за обезбедување во затворот. Физичките методи на присилба за да се избегне самоповредувањето, непосредните и постојаните посматрања, дијалогот и убедувањето, во зависност од потребите, треба да се користат во моменти на криза.

59. По отпуштањето, на затворениците треба да им се обезбеди продолжување на лекувањето во надворешни специјализирани служби.

Д. Одбивање лекување, штрајк со глад

60. Во случај на одбивање лекување, лекарот треба да бара писмена изјава потпишана од пациентот во присуство на сведок. Лекарот треба на пациентот да му даде целосни информации за корисноста на лековите, можните терапевтски алтернативи, како и да го предупреди за ризиците поврзани со таквото одбивање. Треба да се осигури дека пациентот целосно ја разбира својата состојба. Ако постојат потешкотии во разбирањето поради јазикот на кој говори пациентот, мора да се побараат услуги на искусен толкувач.

61. Клиничка проценка на лицето кое штрајкува со глад треба да се спроведе само врз основа на јасно изразена согласност на пациентот, освен има тешко душевно растројство, кое налага негово преместување во психијатриска клиника.

62. На лицата кои штрајкуваат со глад треба да им се даде објективно објаснување за штетните последици од штрајкот врз нивната физичка благосостојба, за да ги разберат опасностите од продолжување на штрајкот со глад.

63. Ако, според мислењето на лекарот, состојбата на лицата кои штрајкуваат со глад значително се влоши, од суштествено значење е лекарот да го извести соодветниот орган за овој факт и да преземе дејствија согласно националното законодавство (вклучително и професионалните стандарди).

Ѓ. Насилство во затворот: дисциплински постапки и санкции, дисциплинско затворање, методи на физичка присилба, режим на максимално обезбедување

64. Затворениците кои стравуваат од насилство, вклучително и можни сексуални напади или кривични дела од страна на другите затвореници од која било причина, или кои неодамна биле нападнати или повредени од другите припадници на затворската заедница, треба да им се обезбеди целосна заштита од кадрите за обезбедување.

65. Улогата на лекарот не треба да вклучува одобрување или осудување на употребата на сила од страна на кадрите во затворот, кои самите мора да ја преземаат одговорноста за одржување на редот и дисциплината.

66. Во случај на определување дисциплинска казна со затворање или друга дисциплинска казна или безбедносна мерка која може да има обратно дејство врз физичкото или душевното здравје на затвореникот, кадрите задолжени за здравствена заштита треба да пружат медицинска помош или лекување на барање на затвореникот или на барање на затворските кадри.

Е. Посебни програми за здравствена заштита: социо-терапевтски програми, врски со семејство и контакти со надворешниот свет, односи мајка и дете

67. Треба да се организираат социо-терапевтски програми слични на оние кои постојат во заедницата и внимателно да се надгледуваат. Лекарите треба да бидат спремни да воспостават конструктивна соработка со сите засегнати служби, со цел да се оспособат затворениците да ги користат овие програми и на тој начин да се стекнат со социјални способности, кои можат да го намалат ризиците од поврат по отпуштањето.

68. Треба да се разгледа можноста на затворениците да им се дозволи да се среќаваат со нивните сексуални партнери, без визуелен надзор за време на посетите.

69. На многу младите деца треба да им се овозможи да останат со нивните мајки во затворот, со цел мајките да можат да им пружат

внимание и нега кои им се неопходни заради зачувување на нивната добра здравствена состојба и одржување на меѓусебната емоционална и психолошка поврзаност.

70. Треба да се обезбедат посебни просторни услови за мајките кои престојуваат со нивните деца (јасли, оддел за секојдневно згрижување).

71. Лекарите не треба да се инволвираат во донесување на управни одлуки во врска со одвојувањето на децата од мајките, кога тие ќе наполнат определена возраст.

Ж. Претреси на тело, медицински извештаи, медицински истражувања

72. Претресите на телото претставуваат прашање во надлежност на управните органи и лекарите во затворите не треба да се инволвираат во такви постапки. Меѓутоа, медицинското испитување на интимните делови од телото треба да го спроведува лекар, кога постои објективна медицинска причина за негова интервенција.

73. Лекарите во затворите не треба да изготвуваат медицински или психијатриски извештаи ниту за одбраната ниту за обвинителството, освен на формално барање на затвореникот или по налог на судот. Тие треба да ја избегнуваат улога на медицински вештаци во судската постапка што се води против притворените лица. Тие треба да прибираат и да вршат анализи на телесни примероци само заради дијагностичко тестирање и исклучиво поради медицински причини.

74. Медицинските истражувања на затвореници треба да се спроведуваат согласно со начелата утврдени во Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила, Препораката бр. R (90) 3 за медицинските истражувања на човечките суштества и Препораката бр. R (93) 6 за затворските и криминолошките аспекти на контролата на преносливи болести, вклучително и на СИДА-та и сродните здравствени проблеми во затворот.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (97) 12 на Комитетот на министри до државите членки за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки

(усвоена од Комитетот на министри на 10 септември 1997 година на 600-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи го предвид интересот на Советот на Европа да утврди заеднички принципи на казнената политика за контрола на криминалот и изнаоѓање начини за справување со осомничените и осудените лица, кои принципи ќе бидат делотворни само ако се почитуваат човековите права;

Признавајќи го значењето на Резолуцијата (66) 26 за статусот, вработувањето и обуката на кадрите во затворот и Резолуцијата (68) 24 за статусот, изборот и обуката на кадрите на управувачки позиции во казнено-поправните установи, како и признавајќи ја потребата при стручното усовршување на овие кадри да се земаат предвид измените во казнената, управана и професионална практика кои настанаа по нивното усвојувањето, а кои измени, меѓу другото, свој одраз најдоа и во Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила;

Признавајќи ја неопходноста од утврдување принципи за вработувањето, изборот, обуката и статусот на кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата, со кои ќе се дополнат принципите утврдени во Препораката бр. R (92) 16 за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;

Сметајќи дека за да се оствари задоволително ниво на примена на затворските казни и на санкциите или мерките кои се применуваат во заедницата потребни се високо компетентни, квалификувани и посветени кадри, доколку се настојува да се остварат целите на тие санкции и мерки;

Признавајќи дека реализацијата на одредени цели на затворските казни и на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата сè повеќе налага тесна соработка меѓу кадрите задолжени за нивно спроведување од двата сектора, па оттаму можностите за мобилност на кадрите заслужуваат внимание;

Сметајќи дека е пожелно да се вработуваат и да се избираат кадри кои поседуваат квалификации, лични квалитети и карактерни особини кои соодветствуваат на различните задачи кои им се доверени;

Потврдувајќи дека на овие кадри треба да им се овозможи постојано да ги прошируваат своите знаења и способности за да можат да ги извршуваат задачите и да се справат со новите предизвици на компетентен начин и со иновативна, но сепак реална имагинација;

Сметајќи дека соработката помеѓу различните видови кадри задолжени за спроведување на санкции и мерки ќе се олесни доколку својата работа ја извршуваат споделувајќи ги знаењата за целите и методите на работата;

Сметајќи, оттаму, дека вработувањето, изборот и стручното усовршување на кадрите задолжени за спроведување на затворски казни и санкции и мерки кои се применуваат во заедницата треба да се врши согласно со начелата кои обезбедуваат унифициран приод во работата;

Сметајќи дека е важно на овие кадри да им се даде таков статус кој ќе одговара на основните функции што ги извршуваат во име на заедницата, како и дека овие кадри треба да имаат такви услови за вработување кои одговараат на нивните квалификации и кои ја имаат предвид сложената природа на нивната работа;

Потврдувајќи го значењето од воспоставување јасна етичка основа за работата што ја извршуваат кадрите задолжени за спроведување на затворски казни и санкции или мерки кои се применуваат во заедницата;

Им препорачува на владите на државите членки:

- да се раководат од принципите за вработување, избор, обука, условите за работа и мобилност на кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки содржани во прилог I од оваа препорака;

- да преземаат соодветни активности за да се овозможи националните етички насоки наменети за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки да бидат изготвени согласно со Европските насоки утврдени во прилог II кон оваа препорака или преку усогласување, онаму каде е потребно, на националните етички насоки со Европските насоки;

- да поттикнуваат што е можна поширока дисеминација на Препораката и нејзиниот појаснувачки меморандум.

Прилог I кон Препораката бр. R (97) 12 *)

ПРИНЦИПИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕТО, ИЗБОРОТ, ОБУКАТА, УСЛОВИТЕ ЗА РАБОТА И МОБИЛНОСТА НА КАДРИТЕ ЗАДОЛЖЕНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА САНКЦИИ И МЕРКИ

*) За дефинициите на одредени изрази употребени во овој прилог, ве молиме видете го делот за терминологија кој следува по двата прилога.

I. ОПШТИ ПРИНЦИПИ

1. Треба се утврди јасна политика за кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки и тоа во еден формален документ или повеќе такви документи, кои треба да ги опфатат сите аспекти на вработувањето и изборот, обуката, статусот и одговорноста за раководењето, условите за работа и мобилноста на овие кадри. Во оваа политика треба да се нагласи етичката природа на колективната и индивидуалната одговорност, а особено треба да упатува на придржувањето кон инструментите за заштита на човековите права на национално ниво. Таа политика треба да изгради во консултација со кадрите и/или со претставниците на нивните стручни организации. Треба да се издвојуваат соодветни финансиски средства во буџетот на службата/те за спроведување на оваа политика.

2. Во мера во која кадровската политика е под влијание на промените што настануваат во областа на извршувањето на санкциите и мерките или, општо земено, под влијание на управните, стручните и општествените развојни текови, принципите на оваа политика треба се преиспитуваат и да се менуваат, доколку е потребно.

3. Бројот на кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки треба да соодветствува на потребата од ефикасно извршување на различните задолженија кои им се доверени. Кадрите треба да поседуваат лични квалитети и карактерни особини, како и стручни квалификации неопходни за извршување на нивните функции.

II. ВРАБОТУВАЊЕ И ИЗБОР

4. Принципите во врска со вработувањето и изборот треба да се сметаат за широко применливи и тоа не само во однос на вработувањето и изборот на почетно или основно ниво, туку и во однос на вработувањето и изборот на другите работни места во рамки на службите надлежни за спроведување на условна осуда или во затворските служби, како и помеѓу овие служби.

5. Со цел да се олесни донесувањето одлуки за прифаќање или одбивање на кандидатите за работните места, во процесот на вработување треба да се користи опис на работните задачи за секое работно место. Во описот на работните места треба јасно и конкретно да се опишат целите, должностите и одговорностите кои се поврзани со работата што ќе се извршува. Исто така, јасно треба да се посочат условите за вработување, вклучително и можностите за напредување.

6. Со цел да се привлечат соодветни кандидати, треба јавно да се објавуваат потребите за вработување и квалификациите што се бараат.

7. Покрај соодветното ниво на завршено образование, добар карактер и соодветно работно искуство, кандидатите треба да имаат флексибилна и стабилна личност, видно да се мотивирани за работата за која се пријавиле, да имаат квалитети неопходни за добри меѓучовечки односи и да имаат желба да учат и да се усовршуваат.

8. Постапките за вработување и избор треба да бидат експлицитни, јасни, темелни, правични и недискриминаторски. Телото кое одлучува за прифаќање или одбивање на пријавените кандидати треба да биде составено од лица кои имаат широко и релевантно искуство. Во својата работа, ова тело треба да биде непристрасно.

9. Независно од инструментите кои се користат за оценување на личните особини на кандидатите, треба да се води сметка тие инструменти да бидат непристрасни и резултатите добиените со нивна употреба да можат да се потврдат.

10. При вработувањето и изборот на кадри треба да се има во предвид дека е пожелно да се обезбеди соодветна застапеност на мажите и жените, како и на припадниците на етничките малцинства со цел да се одговори на потребите на осомничените и осудените лица со кои тие кадри ќе работат.

11. Вработувањето и изборот на повисоките позиции треба да се заснова на практичното професионално искуство, поврзано со потенцијалите за раководење. Во интерес на развивање на ефикасна и делотворна служба или служби, при вработувањето и изборот на повисоките позиции треба се има предвид потребата од обезбедување можности за напредување во кариерата, како и потребата да се развиваат нови приоди и посебни способности. Кога се вработуваат надворешни лица, особено е значајно искуството и ставовите на секое лице кое се вработува или избира на овој начин да бидат во целост соодветни.

12. Кога се вработуваат кадри по основ на договор или кога тие се дел од службата која добива државна помош и која е задолжена за спроведување на санкции и мерки, при вработувањето и изборот треба да обезбеди нивните лични квалитети и формални квалификации, во целост, да соодветствуваат на нивните работни задачи и обврски.

13. Со цел да се избегне одлив на човечкиот потенцијал поради незадоволство, кое води кон предвремени откази, како и за да се воспостави солидна основа за последователна обука, треба да се организираат курсеви за ориентација на новопримените кадри и да им се даде реална претстава за нивната работа.

III. ОБУКА

14. При определување на целите, содржината и методите на обуката на кадрите треба строго да се води сметка за задачите што ги извршува службата/те за спроведување на санкции и мерки. Службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки треба да обезбеди/ат соодветна обука на вработените кадри, вклучително и обука за релевантните меѓународни инструменти.

15. Освен кога потребната стручна обука се спроведува пред вработувањето, службата/те задолжена/и за спроведување на

санкции и мерки треба да понуди таква обука или да осигури спроведување на таква обука.

16. Целта на почетната обука е да овозможи прилагодување на новопримениот на задолженијата што треба да ги извршува, пренесувајќи му стручни знаења, способности и разбирање на работната средина, а особено пренесувајќи му сознанија за проблемите на криминалитетот и неговиот општествен контекст.

Преку оваа обука, исто така, треба се пренесат знаења за основните вредности на професијата и на тој начин да се овозможи новопримениот да си го пронајде местото во службата/те за спроведување на санкции и мерки.

17. Во програмите за почетна обука треба да се комбинираат теоретските и практичните аспекти од значење за извршување на задачите и функциите на поединецот, како и да овозможат запознавање со организацијата и функционирањето на службата/те. Како последица на тоа, времетраењето на обука треба да биде доволно долго.

Овие програми треба, меѓу другото, да вклучуваат и теми во врска со следење и толкување на човековото однесување, комуникациски и други меѓучовечки вештини.

Програмите треба да се менуваат во согласност со промените и развојот на целите и методите на работа на службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки, особено имајќи ги предвид промените на природата на посебните функции и надворешните промени кои директно се однесуваат на овие прашања.

18. Методите на почетна обука треба да користат делотворни техники и постапки на учење. Кога е соодветно, треба да се користи наставен кадар надвор од службата/те за спроведување на санкции и мерки.

19. Процесот на почетна обука треба да вклучува и начин на проверување односно верификација на стекнатото знаење и да дозволи оценување на лицата кои се обучуваат. Оттаму, треба да се обезбедат начини за правично оценување во текот на обуката, како и по нејзиното завршување.

20. Преку континуираната обука треба да се настојува кадрите постојано да се усовршуваат и на тој начин да го унапредуваат професионализам. Оваа обука треба, нормално, да води кон стекнување квалификации кои се признати на национално ниво во точно определен предмет или предмети.

Како општо правило, оваа обука треба да се спроведува во консултација со лицата за кои е наменета. Континуираната обука треба да биде задолжителна, кога развојните промени водат кон создавање нови и суштински потреби за службата и обуката треба да започне пред да се спроведат тие измени. Исто така, таа треба да биде задолжителна кога тоа го налагаат посебните аспекти на должноста.

Колку што е можно повеќе, оваа обука треба да овозможи користење на меѓународните искуства кога тоа е пожелно, како начин за унапредување на личниот професионален развој или кога тоа е потребно за некои посебни цели на службата.

21. Содржината на континуираната обука треба да биде определена, што е можно повеќе, имајќи ги предвид потребите поврзани со работата, а кои се изразени од страна на кадрите што учествуваат во обуката. Во консултација со кадрите, треба да се воведат постапки преку кои ќе се изразуваат овие потреби.

22. Кога се сметаат дека посебните облици на континуирана обука се од посебно значење за напредувањето, службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки треба да вложи/ат напори за да се обезбеди таква обука на заинтересираните лица.

23. При спроведувањето на обуката, треба да се користат специјалисти надвор од службата/те задолжен/аи за спроведување на санкции и мерки. Оваа обука треба да се спроведува во соработка со специјализирани тела надвор од службата/те.

24. Треба да се направат соодветни прилагодувања во поглед на работното време за да им се овозможи на кадрите да ја следат програмата за континуирана обука во текот на редовното работно време. Со ова не се исклучува можноста да се бара учење и во слободното време.

25. Со цел да се обезбеди висок квалитет, континуираната обука треба да опфаќа заеднички програми наменети за различните категории кадри, независно од нивната позиција или функција за да се унапреди соработката на сите категории кадри во рамки на службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки. Од тие причини, со програмите треба да се настојува да се запознаат кадрите со начинот на работа во мултидисциплинарни тимови.

26. Обуката за раководење треба да им понуди на кадрите програми со широк спектар на содржини и методи, со цел да се развива капацитетот за управување и лидерство на тимови, а онаму каде е соодветно, треба да се мобилизираат надворешни ресурси. Меѓу различните теми во овие програми, посебно внимание треба да се посвети на делегирањето на работните обврски. Обуката за раководење, која е сообразена на видот на доверените задолженија и одговорности треба да биде задолжителна како за кадрите на повисоките раководни позиции, така и за кадрите кои имаат директни раководни овластувања за работните единици.

27. Треба да се спроведува систематско оценување на обуката со цел да се определи ефективностa на обука, како во смисла на тоа што е научено, така и во смисла на тоа како наученото се применува во праксата на работното место. Овие оценувања можат да доведат до неопходни прилагодувања на програмите за обука и на условите за примена на резултатите од обуката.

28. Бидејќи изборот на обучувачи строго зависи од видот на обуката, треба да се поттикнува избор на различни кадри за обучувачи. Тие треба да поседуваат професионални ставови, искуство во кое се комбинираат и теоретските и практичните аспекти, одличен капацитет за оценување на човековото однесување и способност да ги сослушаат другите.

29. Обучувачите треба да се избираат во постапка која обезбедува објективност и која ќе осигури дека кадрите поседуваат висок степен на човечки и стручни квалитети неопходни за извршување на функцијата. Тие треба да следат обука која им е потребна за извршување на нивните функции, секогаш кога е потребно.

30. Кога обучувачите се избираат од редот на кадрите вработени во службата задолжена за спроведување на санкции и мерки, треба јасно да се определи нивната положба и должности. Според потребите, а со цел да се надградува нивното знаење и практично искуство, тие треба да се вратат на работата на терен. Времето, коешто тие значително ќе го поминат во спроведување на активностите за обука како привремено ангажирање, треба да им се признае за целите на напредување во кариерата.

31. Бидејќи обуката на кадрите од сите нивоа треба да се смета за суштинска инвестиција за постигнување ефективност во работата, за трошоците за обуката треба да се издвојува соодветен дел од буџетот на службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки.

Секоја значителна промена на политиката во поглед на спроведувањето на санкции и мерки, која влијае врз обуката на кадрите, треба да биде проследена со проценка на соодветните буџетски импликации. Ова особено треба да биде случај тогаш кога се воведуваат посебни проекти за осомничените и осудените лица, кои резултираат со потреба од дополнителна обука на кадрите вклучени во овие проекти.

32. Децентрализацијата на активностите за обука треба секогаш да биде проследена со издвојување на посебен буџет за децентрализираните органи кои вршат обука.

33. На кадрите кои вршат специјализирана функција, независно од тоа дали тие се постојно или повремено вработен, треба да им се овозможи при приемот во службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки, да поминат низ обука која има за цел да го олесни прилагодувањето на новата средина заради извршување на нивната посебна функција.

Кога ќе се појави потреба, на оваа категорија кадри треба да се понуди дополнителна обука неопходна за правилно извршување на нивните задачи.

IV. УСЛОВИ ЗА РАБОТА И ОДГОВОРНОСТ НА РАКОВОДНИОТ КАДАР

34. Ефективноста налага кадрите да бидат свесни за основните принципи кои ја определуваат рамката на нивната работа. За таа цел потребно е да се објави и да се ажурира изјава за политиката, со која ќе се определат општите цели, принципите, вредностите и методите на службата/те.

35. Изготвувањето на оваа изјава за политиката треба да се спроведе во широка консултација со вработените кадри, со цел да се обезбеди вклучување на нивниот интерес уште на почетокот.

36. Изјавата за политиката треба да ги опфаќа активностите на службата/те задолжени за спроведување на затворски казни и санкции и мерки кои се применуваат во заедницата и при тоа да се нагласи значењето на соработката и меѓусебното разбирање. Таму каде службата/те задолжени за спроведување на затворски казни и санкции и мерки кои се применуваат во заедницата одвоено функционираат, двата документа одделно за секоја од нив треба да се усогласат за да се осигури дека не постои спротивставеност во принципите и вредностите, кои се основа на работата што ја извршува секоја служба.

37. Изјавата за политиката треба да се дополни со план за остварување на зацртаните цели. Овие цели треба да бидат реални и потенцијално остварливи. При определување на целите, треба се бара и да се земе во предвид стручното мислење на кадрите.

38. Треба да се настојува во методите со кои се предвидува да се постигнат целите да се вклучи професионална креативност и чувство на одговорност на кадрите на секое ниво во организацијата. Од таа причина, раководниот кадар на сите нивоа треба да го потврдува, одржува и развива професионалниот идентитет и способности на сите останати кадри.

39. Професионалниот идентитет влече корени од разбирањето и етичката примена на корпусот на специјализирано знаење и работни способности кои постојано се развиваат. Затоа, на кадрите од сите нивоа и категории треба редовно да им се нудат мноштво различни можности за обука за да се обезбеди да бидат во тек со

најновите развојни тенденции во нивната област на дејствување. Особено, вакви можности треба да им се понудат кадрите кои се задолжени за спроведување на условната осуда за да се запознаат за проблемите поврзани со работата во затворот и со обидите за нивно надминување. Исто така, на кадрите вработени во затворот треба да им се понудат слични можности да се запознаат со работата поврзана со условната осуда.

40. Условите за работа и платата треба да овозможуваат вработување и задржување на кадри кои се ефикасни и делотворни во работата, како и да им овозможат правилно да ги извршуваат своите функции и да ја јакнат свеста за професионалната одговорност.

41. Треба да се вложат напори за да се осигури дека работата на кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки добива заслужено општествено признание.

42. Раководниот кадар на секое ниво треба да тежнее да ги спречи условите за работа коишто се подобни да предизвикаат симптоми на стрес меѓу вработените, обезбедувајќи соодветни услови на сигурност, рамно работно време, распон при одлучувањето, отворена комуникација и средина која ќе пружи психолошка поддршка во рамки на секоја работна единица.

43. Во случај кога вработените, при извршување на работните должности, биле изложени на трауматски инциденти, треба веднаш да им се понуди помош преку сесии на известување, а доколку е потребно, треба да се продолжи со индивидуални консултации и други долготрајни мерки.

44. Треба да се воведат политики за социјална заштита, преку кои ќе се пружа помош на кадрите кои имаат лични и приватни проблеми што веројатно можат да влијаат врз нивната работа. На овие кадри треба да им се доставуваат целосни информации за помошта што можат да ја добијат.

45. На кадрите треба да им се даваат реални информации за можностите за напредување. При донесување на одлуките за напредување треба да се нагласува стручноста, односно поседувањето способности неопходни за добро извршување на конкретната

работа. Оценувањето, во оваа смисла, треба да се врши во постапки за селекција при што ќе се има предвид работното искуство, напорите кои се вложуваат во работата и стручниот квалитет на извршената работа, вклучително и капацитетот на кандидатот да соработува и да обезбеди соработка од другите. Резултатите од редовните оценувања на извршување на работата, кои треба да се спроведуваат во разумни интервали, треба да бидат предмет на дискусија со засегнатото лице со цел да се развие целосно потенцијалот на вработените кадри и тие да се подготват за евентуално напредување.

46. Напредувањето не треба да биде единствениот начин за признавање на стручноста. Треба да се бараат и да се користат, во зависност од потребите, и други начини на одавање признание за стручноста.

47. Треба да се поттикнуваат истражувања за работата на кадрите. Преку овие истражувања, меѓу другото, треба да се настојува да се определи во која мера работата во дадена служба би можела значително да се подобри по пат на воведување подобри начини за вработување, избор, обука, организација на работата, мотивација и професионална поддршка на кадрите.

V. МОБИЛНОСТ

48. Со цел се подобри работењето внатре во и меѓу затворската служба и службите задолжени за спроведување на условната осуда, треба да се поттикнува можноста за преместување на лица, кои работат во една служба да следат обука во другата служба. Тоа преместување треба да се врши со согласност на засегнатото лице, треба да биде од привремен карактер и не треба да води кон промена на формалниот статус на вработените.

49. Со цел да се подобри работењето на службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки, треба да се овозможи привремено преместување, така што кадрите кои работат на спроведување на условната осуда ќе извршуваат работи во затвор, а кадрите вработени во затвор ќе извршуваат работи во областа на условната осуда. Траењето на пресметувањето, кое не треба да

значи трајна промена на вработувањето, треба да се определува во зависност од целите.

50. Привременото преместување треба да зависи од тоа дали засега лицето поседува соодветни квалификации. Буџетските ограничувања никогаш не треба да доведат до преместување на лице кое не ги поседува потребните квалификации. Треба да се спроведе селекција на лицата подобни за преместување. Пред да се спроведе преместувањето, треба да се обезбеди соодветна обука или подготовка.

51. Трајна замена на работните места меѓу кадрите вработени во затворот и кадрите од службите за спроведување на условната осуда или обратно може да се спроведе по основ на поднесено барање, а по тоа барање се одлучува согласно важечките законски прописи.

Прилог II кон Препораката бр. R (97) 12 *)

ЕВРОПСКИ НАСОКИ ЗА ИЗГОТУВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ЕТИЧКИ НАСОКИ ЗА КАДРИТЕ ЗАДОЛЖЕНИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА САНКЦИИ И МЕРКИ

I. ОПШТО ЗА ЕТИЧКИТЕ БАРАЊА

1. Кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки мора доследно и совесно да ги извршуваат должностите што им се доверени со законските прописи коишто се применуваат во државата. Исто така, тие мора да се придржуваат и до политиките, практиките и упатствата поврзани со извршување на тие должности, усвоени од страна службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки, освен ако очигледно отстапуваат од важечките законски прописи.

2. Службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки има/ат обврска јасно да им укаже на вработените кадри за етичките барања при спроведувањето на санкции и мерки, така што работата на секое ниво во организацијата може да се заснова на оправдани етички премиси. Службата/те треба да настојуваат да се спречат или, доколку е потребно, да ги разрешат етичките дилеми кои постојат кај кадрите во однос на политиките, практиките и упатствата, воведувајќи соодветни постапки и давајќи им насоки.

3. Кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки мора да се однесуваат, било кога се или не се на должност, на начин со кој се почитуваат политиките, принципите и упатствата на засегнатата/ите служба/и, како и на начин кој нема обратно дејство врз извршувањето на нивните должности и не го потценува кредибилитетот на службата/те. Кадрите мора веднаш да ги информираат нивните претпоставени за секое однесување или дејствие кое може да предизвика негативни последици за службата/те.

4. Кадрите мора да се воздржуваат од однесување кое може да создаде сомневање за неправилно користење на паричните и други средства доделени на располагање на службата/те. Во случај на

постоење на било какво сомневање, лицето треба да побара насоки од службата, а таа треба да дава вакви насоки.

5. Кога треба да се достават информации за осомничено или осудено лице до овластен орган, кадрите имаат етичка обврска да осигурат дека тие информациите се објективни, искрени и целосни, особено кога информациите се однесуваат на незаконито дејствие извршено од страна на тоа лице.

6. Во односите меѓу колегите мора да преовладува духот на соработка и меѓусебната поддршка, со цел да се унапредува здрава и сигурна работна средина, во физичка и психолошка смисла, и тоа како за кадрите така и за осомничените или осудените лица. Кадрите мора да бидат спремни да му помогнат на секој колега кој има потреба од помош во текот на извршување на должностите, посебно во случај на избувнување на насилство или друг вознемирувачки инцидент.

7. Кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки мора да ги почитуваат правата на другите колеги, независно од нивната раса, етничко или национално потекло, боја на кожа, јазик, вероисповест, возраст, пол, сексуална ориентација или состојба на физичкото или душевното здравје. Во ниту едни околности, тие не смеат да учествуваат во било каков облик на вознемирување и дискриминација, ниту да се обидуваат да го оправдаат таквото однесување.

8. Кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки мора да покажат должно почитување кон различните мислења за да се избегне навредување и да се обезбеди почит спрема сите. Тие не смеат да ги критикуваат колегите пред осомниченото или осуденото лице или пред членови на неговото семејство или круг на негови познаници.

9. Кадрите задолжени за спроведување на санкции и мерки мора да ги извршуваат своите работни должности на чесен начин, со отвореност кон другите тела или лица кои работат во службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки и кон јавноста, а со цел да се негува и јакне довербата кон службата и нејзините кадри.

10. Службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки има/ат етичка обврска да обезбеди/ат целосна информираност на кадрите за односот што тие можат да го воспостават со медиумите согласно со релевантното национално законодавство за слободата на изразување и согласно со релевантните политики и упатства. Кога кадрите даваат изјави за медиумите, тие мора доследно да се придржуваат до тоа законодавство, политики и упатства. Во тие прилики, мора да покажат чесност, објективност и искреност.

II. ЕТИЧКИ БАРАЊА ВО ОДНОСОТ СО ОСОМНИЧЕНИТЕ ИЛИ ОСУДЕНИТЕ ЛИЦА

11. Целокупната работа поврзана со спроведувањето на санкции и мерки мора да се заснова на почитување на вредноста на секој поединец како човечко суштество, како и на почитување на првата на осомниченото или осуденото лице признати со националните или меѓународните правни инструменти. При тоа, почитувањето мора да го опфати и семејството и роднините на осомниченото или осуденото лице.

12. Во својата работа со осомничени или осудени лица, кадрите мора доследно да настојуваат да ги унапредат целите на санкцијата или мерката согласно со политиките и практиката на службата/те задолжена/и за спроведување на санкции и мерки.

13. Кадрите мора да се воздржуваат од прибегнување кон насилство или секој друг облик на физичко или психичко малтретирање на осомничените или осудените лица за кои се задолжени, и мора да сторат сè што е во нивна моќ за да осигурат дека нема такво однесување од страна на другите.

14. Кадрите мора да се воздржуваат од секаков вид дискриминација во спроведувањето на санкции и мерки, и мора да сторат сè што е во нивна моќ за да ја спречат дискриминацијата од страна на други лица или тела.

15. Кадрите мора да се воздржуваат од однесување со кое се провоцираат осомничените или осудените лица за кои се задолжени. Од друга страна, кадрите мора да настојуваат да поттикнат позитивно однесување кај осомничените или осудените лица,

давајќи конструктивни примери преку ставови, зборови или дејства.

16. Кадрите кои работат директно со осомничените или осудените лица имаат етичка одговорност да ги информираат за нивните обврски и права поврзани со санкциите и мерките коишто се спроведуваат, како и да ги известат за помошта која им стои на располагање за да прифатат начин на однесување, кој претполага почитување на законот.

17. Со податоците за осомничените или осудените лица, како и оние за нивната лична состојба и ситуацијата поврзана со нивните семејства мора да се постапува со почит и во согласност со законските или управните одредби за доверливиот карактер на овие податоци. Кадрите мора доследно да ги седат упатства содржани во тие одредби.

18. Во ниту еден случај, кадрите не смеат да примаат мито или да се впуштат во коруптивни дејствија со осомничените или осудените лица или со нивните семејства, и треба да сторат сè што е во нивна моќ за да се осигури дека и другите вработени не се вмешани во такви дејствија.

19. Секое вработено лице мора да воспостави и да одржува професионални односи со осомничените или осудените лица и со нивните семејства. Така, тие мора да побараат насоки секогаш кога кај нив постои сомнеж за исправноста на нивниот однос со овие лица и со нивните семејства. Кадрите кои имаат надзорни овластувања не смеат да се двоумат да преземат соодветни дејства во случај на откривање сомнителните односи на нивните потчинети со осомничените или осудените лица и нивните семејства.

ТЕРМИНОЛОГИЈА

1. Изразот „санкции и мерки“ означува истовремено и затворски казни и санкции и мерки кои се применуваат во заедницата. Санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, определени во Препораката бр. R (92) 16, се оние преку кои сторителот останува во заедницата и содржат определени ограничувања на неговата

слобода со наметнување услови и/или обврски, а кои ги спроведуваат органи кои со закон се овластени за тоа. Изразот „мерки“ опфаќа различни видови активности кои се определуваат и се поврзани со наводното кривично дело, или се определуваат наместо одлуката за санкција, вклучувајќи ги и начините на извршување на казната лишување од слобода надвор од затворската установа.

2. Изразот „кадри задолжени за спроведување на санкции и мерки“ ги означува кадрите вработени во службата/те кои се одговорни, на оперативно или раководно ниво, за спроведување на санкциите и мерките кои се определени погоре (вообичаено тоа се кадрите вработени во затвор или кадрите кои се задолжени за спроведување на условната осуда).

3. Во текстот се упатува на „осомничени лица“ со оглед на фактот дека службата/те за спроведување на санкции и мерки можат да бидат задолжени и за мерки кои се преземаат пред почетокот на судењето. Примери за тоа се притворот, обезбедување поддршка преку контакти со лицето пред судењето, како и започнување на планирање на третманот, под определени услови и гаранции.

4. Бидејќи во прилогот II се утврдени задолжителни етички начела, а не правила, изразот „мора“ (во францускиот јазик, се употребува глаголот „devoir“) се користи како глаголска форма, со цел да се посочи дека интенција на овие етички начела е да имаат обврзувачка етичка сила.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (93) 6

на Комитетот на министри до државите членки во врска со затворските и криминолошките аспекти на контролата на преносливи болести, вклучително и СИДА-та и сродните здравствени проблеми во затворите

(усвоена од Комитетот на министри на 18 октомври 1993 година на 500-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека е во интерес на државите членки на Советот на Европа да остварат поголемо единство помеѓу неговите членки и дека еден од начините за постигнување на оваа цел е преку заедничка акција на планот на здравствената заштита во затворите и преку заедничка акција на планот на политиката против криминалот;

Разбирајќи го предизвикот што за затворските власти го наметнува одговорноста за развивање превентивни мерки и за медицинската, психолошката и социјалната нега на затворениците кои се заразени со HIV вирусот;

Убеден во потребата од воспоставување Европска стратегија за борба против HIV инфекциите во затворите;

Имајќи ја предвид Изјавата од 1987 година којашто произлезе од консултациите за превенција и контрола на СИДА-та во затворите, во рамки на специјалната програма за СИДА-та на Светската здравствена организација;

Потсетувајќи се на својата Препорака бр. R (87) 25 во врска со заедничката Европска здравствена политика за борба против стекнатиот имунодефицитарен синдром (СИДА-та);

Потсетувајќи се на заклучоците усвоени на Осмата конференција на директорите на затворските управи (Стразбур, 2-5 јуни 1987

година) за преносливите болести во затворите, со посебен акцент на СИДА-та;

Потсетувајќи се на заклучоците усвоени на Шеснаесеттата конференција на европските министри за правда (Лисабон, 21-23 јуни 1988 година) посветена на кривичното право и криминолошките прашања покренати со ширењето на инфективни болести, вклучително и СИДА-та;

Поздравувајќи ја Препораката 1080 (1988) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за координирана здравствена политика за спречување на ширењето на СИДА-та во затворите;

Укажувајќи на својата Препорака бр. R (89) 14 за етичките прашања поврзани со инфекцијата со HIV вирусот во контекст на здравствената заштита и општественото опкружување;

Сфаќајќи дека почитувањето на основните права на затворениците, а особено правото на здравствена заштитата подразбира да им се овозможи на затворениците превентивно лекување и здравствена заштита еднакви на оние кои се обезбедуваат во општествената заедница;

Упатувајќи, во оваа смисла, на Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи и на Европската социјална повелба;

Упатувајќи на својата Препорака бр. R (87) 3 за Европските затворски правила кои помагаат во гарантирањето минимални стандарди на хуманост и достоинство во затворите;

Сметајќи дека за да се остварат етичките барања и со цел превентивните мерки и мерките за здравствена заштита да бидат делотворни, тие треба да се засноваат на доброволна соработка на затворската популација,

ИМ ПРЕПОРАЧУВА на владите на државите членки:

- да водат сметка за начелата и одредбите предвидени во прилогот кон оваа препорака, кои се изготвени во светло на

денешните актуелни сознанија, да се преточат и да заживеат во националните и регионалните политики за здравствената заштита во затворите изготвени за борба против HIV инфекциите и другите преносливи болести;

- да обезбедат што е мошно поширока дисеминација на оваа препорака, посветувајќи посебно внимание на сите оние поединци и тела кои се задолжени за спроведување на здравствената политика во затворите, а исто така и на овластените лица кои го спроведуваат законот и телата задолжени за криминалната политика и сродните криминолошки аспекти на контролата на преносливите болести.

Прилог кон Препораката бр. R (93)6

I. ЗАТВОРСКИ АСПЕКТИ

A. Општи начела

1. Постои неодољна потреба во секоја држава да се изгради кохерентна односно доследна политика за справување со HIV/СИДА-та во затворот.

Таа политика треба да се изготви во тесна соработка со националните здравствени органи и да се вгради во една поширока програма за борба против преносливите болести во затворите.

Треба да се зајакнат начините и средствата за превенција на HIV/СИДА-та во затворите.

Здравственото образование и информирање на сите затвореници и на вработените кадри треба да биде составен дел од затворските политики.

2. Систематскиот медицински преглед што се врши при прием во затворот треба да вклучува и мерки за откривање на попатни болести, вклучувајќи и заразни болести кои се лекуваат, особено туберкулозата. Прегледот исто така дава можност да се обезбеди здравствено образование и кај затворениците да се развие поголемо чувство на одговорност за сопственото здравје.

3. Треба да се овозможи доброволно тестирање на инфекција со HIV/СИДА-та, проследено со консултации и давање совети пред и после тестирањето. Медицинските кадри треба, под одговорност на лекар, да им ги објаснат на затворениците последиците од резултатите од тестирањето пред тоа да се спроведе, како и да ги известат за добиените резултати во потполна тајност, освен ако затвореникот одбива да го прими известувањето.

Во денешното време на сознанија, треба да се забрани задолжителното тестирање на затвореници бидејќи тоа би било неделотворно и дискриминаторско, а со тоа и неетичко.

4. Во секој стадиум од инфекцијата со HIV/СИДА-та, на затворениците треба да им се понуди исто медицинско и психолошко лекување како и за останатите припадници на општествената заедница. Главно, тие треба да имаат пристап до здравствени услуги кои се еднакви на оние кои постојат во пошироката заедница.

Соработката со националните или регионалните системи за здравствена заштита ја олеснува медицинската нега за серопозитивните затвореници и затворениците кои се заболени од СИДА-та, како и нивниот медицински преглед при приемот и по отпуштањето од затвор.

5. Треба да се организираат служби за медицинска нега и психолошка поддршка за серо-позитивните затвореници, со цел да се олесни нивната интеграција по отпуштањето.

6. Треба да се вложат посебни напори за да се проследат информации меѓу кадрите вработени во затворот и затворениците и да се осигури дека тие се свесни за начините на пренесување на HIV вирусот, како и да се запознаат со правилата на одржување хигиена кои треба да се почитуваат и со мерките на претпазливост што треба да се преземаат за да се намали ризикот од заразување за време додека се во затворот и по отпуштањето.

Здравствените и затворските власти треба да даваат информации, а каде тоа е соодветно, треба да се обезбедат и индивидуални консултации и совети за видовите ризични однесувања.

Информациите треба да бидат достапни за затворениците на јазик кој го разбираат и ќе се води сметка за нивното културно потекло, доколку е потребно.

7. Во интерес на спречување на HIV инфекцијата, затворските и здравствените установи треба да им достават на затворениците презервативи за време додека се во затвор, како и пред нивното условно или конечно отпуштање. Секоја држава треба самостојно да ги одбере најсоодветните начини за остварување на оваа цел: доставување преку медицинска служба, продажба во кантините или на други начини кои соодветствуваат на ставовите, видот на затворската популација и начинот на работа на затворската установа.

8. Податоците за здравјето на затворениците се од доверлив карактер.

Лекарот може овие податоци да ги даде на другите членови на медицинскиот тим, а во исклучителни околности и на раководите кадри на затворот, во мера која е строго неопходна за лекување и нега на затвореникот или може да врши преглед на здравјето на затворениците и на вработените во затворот, почитувајќи ја медицинската етика и законските одредби. Нормално, тоа треба да се спроведе со согласност на засегнатото лице. При откривањето на медицински податоци треба да се почитуваат истите начела кои важат во општествената заедница.

Податоците за серолошкиот статус на HIV/СИДА-та, општо земено, не се сметаат за неопходни.

9. Бидејќи одвојувањето, изолацијата и ограничувањата во поглед на работата, занимавањето со спортови и рекреацијата не се сметаат за неопходни спрема серо- позитивните лица во заедница, истиот став мора да се усвои и применува и во однос на серо-позитивните затвореници.

Кога одредени затвореници се обидуваат сексуално да нападнат други затвореници или се обидуваат да ги повредат другите затвореници или вработените во затворот, може да се оправда

примената на дисциплински казни и затворање во самица, независно од нивниот HIV статус.

10. На затворениците треба да им се обезбедат санитарни простори кои соодветствуваат на стандардите што постојат во заедница во сите делови од затворот.

11. На кадрите вработени во затворот и на затворениците треба да им се овозможат сите средства кои се неопходни за придржување кон правилата за хигиена.

12. На серо-позитивните затвореници треба да им се овозможат последователни медицински прегледи и консултации за време додека се во затворот и особено во моментот кога се известуваат за резултатите од тестирањето.

Медицинските служби во затворската установа треба да осигурат дека затворениците ќе продолжат да добиваат медицински прегледи и услуги на психолошка поддршка по нивното отпуштање и тие треба да ги поттикнуваат затворениците да ги користат овие услуги.

13. Затворениците кои се заразени со HIV вирусот не треба да бидат исклучени од мерки како што се сместување во полу слободни центри или во други видови отворени затвори или затвори со помал степен на обезбедување.

14. Затворениците кои се смртно заболени од болест предизвикана од HIV вирусот треба да бидат отпуштени од затворот што е можно порано и треба да им се осигури соодветно лекување надвор од затворот.

15. Во рамки на системот за здравствена заштита, во затворот треба да се обезбедат соодветни финансиски средства и кадри не само заради справување со проблемите на преносливите болести и HIV/СИДА-та, туку исто така и заради лекување на сите здравствени проблеми кај затворениците.

16. Врз лицата лишени од слобода не смее да се врши медицинско истражување, освен ако се очекува дека тоа може да има непосредна и значителна корист по нивното здравје.

Етичките начела кои се однесуваат на истражувањата врз човечките суштества мора строго да се применуваат, особено во поглед на согласноста која треба да се добие од субјектот, врз основа на негова претходна информираност и доверливиот карактер. Сите истражувања кои се спроведуваат во затворите треба да подлежат на одобрение од комитет за испитување на етичките аспекти или некоја друга алтернативна постапка која ќе ги гарантира овие начела.

Треба да се поттикнуваат истражувања насочени кон превенција, лекување и справување со преносливите болести кај затворската популација, под услов тие истражувања да водат кон добивање податоци, кои не се достапни од испитувањата што се спроведуваат во заедницата.

Затворениците треба да имаат еднаков пристап до клиничките опитни програми за лекување на сите болести поврзани со HIV/СИДА-та, како и лицата кои живеат во пошироката заедница.

Епидемиолошкото следење на HIV/СИДА-та, вклучително и анонимното и неповрзано испитување, може да се спроведува само доколку такви методи се користат и спрема општото население и ако се очекува дека нивната примена спрема затворската популација ќе вроди со резултати кои се поволни за самите затвореници.

Затворениците треба навремено да бидат известени за сите епидемиолошки испитување кои се спроведуваат во затворот во кој се сместени.

При објавување и проследување на резултатите од истражувачките испитувања мора да се обезбеди апсолутна тајност на идентитетот на затворениците кои учествувале во тие испитувања.

В. Посебни мерки

17. Затворските управи треба да усвојат, колку што е можно, мерки за да се спречи недозволеното внесување дроги и материјал за инјектирање во затворите. Меѓутоа, овие мерки не треба да го ограничуваат трендот за што поголема интеграција на затворите во економското и општественото опкружување.

18. Превенцијата налага воведување и развивање програми за здравствено образование, со цел да се намалат ризиците, вклучувајќи и доставување информации за потребата од дезинфекција на средствата за инјектирање или нивна еднократна употреба.

На затворениците треба да им се обезбедат средства за дезинфекција не само заради нивна заштита од преносливи болести, туку и за да можат да се придржуваат до правилата за одржување хигиена.

19. Треба да се изготват програми за здравствена и социјална заштита за да се подготват затворениците кои користат дроги за нивно отпуштање, како и да се прилагодат аранжмани за порано отпуштање, кое ќе биде условено со соодветно лекување (во хостел, центар за згрижување, болница, диспансер, терапевтска служба).

20. Мерките кои не водат кон затворање треба почесто да се применуваат од страна на судовите или од други надлежни органи за да се поттикнат зависниците од дроги да побараат лекување во здравствени или социјални установи.

Зависниците од дроги треба да се поттикнуваат да се вклучат во таквите програми за лекување.

21. На затворениците и на нивните семејства, брачни другари и партнери, на кои им се дозволени посети без надзор, мора да им се дадат информации, совети и поддршка во врска со HIV/СИДА-та.

Треба да се овозможат превентивни и контрацепциски мерки за затворениците и нивните партнери во согласност со законот кој е во сила во заедницата.

22. Програмите за здравствено образование треба да се прилагодат на посебните потреби на жените затворенички.

Бремените серо-позитивни затворенички мора да добиваат медицинска нега и помош еднакви на оние кои ги добиваат жените надвор од затворот.

Тие мора да имаат што е можно повеќе информации за ризиците од инфекција на уште нероденото дете, а доколку тоа го дозволува

националното законодавство, тие можат доброволно да се согласат на прекин на бременоста.

Серо-позитивно дете родено од жена затвореничка треба да остане со мајката, ако таа го сака тоа, во согласност со затворските прописи. Детето треба да има пристап до соодветни медицинско-специјалистички услуги.

23. Програмите за здравствено образование треба да се прилагодат на потребите на затворениците, особено на младите затвореници, во насока на јакнење на нивните ставови и однесување заради избегнување на преносливите болести, вклучително и HIV/СИДА-та.

24. На странските затвореници кои боледуваат од HIV/СИДА треба да им се дадат исти информации, совети и здравствена заштита како за другите затвореници.

25. Инфекцијата со HIV/СИДА не треба да биде пречка за трансфер на затвореник врз основа на билатерални договори или врз основа на Конвенцијата на Советот на Европа за трансфер на осудени лица.

Медицинскиот извештај за осуденото лице кое се префрла во земјата од која потекнува треба директно да биде испратено од медицинска служба во затворот во државата која ја изрекла казната до медицинската служба во затворот во државата во која ќе се извршува казната, бидејќи тој извештај има доверлив карактер.

26. Подготовките за депортирање на странски затвореници заразени со HIV/СИДА можат да се одложат од хумани причини, доколку затворениците се сериозно или смртно болни.

II. КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТИ

27. Приоритет во контролата на преносливите болести, вклучително и на HIV/СИДА-та, е воведување превентивни мерки и доставување информации за да се подигне свеста и да се зајакне чувството на одговорност кај јавноста.

28. Треба да се предвидат санкции за заразување со овие преносливи болести и HIV/СИДА-та во контекст на постоечките кривични дела, а поведувањето на кривична постапка треба да се користи како крајно средство.

29. Кривичната постапка треба да биде насочена кон санкционирање на лицата кои, и покрај информациите и кампањите за подигање на свеста за спречување на ширењето на HIV/СИДА-та, сепак го загрозиле животот, физичкиот интегритет и здравјето на другите.

30. Овластените медицински лица или лекарите во приватна медицинска пракса, кои ги прекршиле нормите и практиките за спречување на ширењето на преносливите болести или кои не ја исполниле лекарската должност спрема лицата заразени со HIV/СИДА, треба да подлежат на дисциплински санкции, а доколку е соодветно и да сносат кривична одговорност согласно важечкото законодавство.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (92) 18 на Комитетот на министри до државите членки во врска со практичната примена на Конвенцијата за трансфер на осудени лица

(усвоена од Комитетот на министри на 19 октомври 1992 година на 482-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи ја предвид Конвенцијата за трансфер на осудени лица;

Повторно нагласувајќи го значењето на ресоцијализацијата на осудените лица и за таа цел трансферот на овие лица, во случај кога тие не се државјани на државата која ја изрекла казната во земјата од која потекнуваат;

Со желба понатаму да се олесни практичната примена на Конвенцијата по истекот на времето потребно за остварување на очекуваната цел;

Посетувајќи се на условите предвидени во Препораката бр. R (88) 13 во врска со практичната примена на Конвенцијата за трансфер на осудени лица;

Имајќи ја предвид Препораката бр. R (84) 11 во врска со информациите за Конвенцијата за трансфер на осудени лица,

1. Им препорачува на владите на државите членки:
 - a. заедно со другите потребни документи да го приклучат и формуларот прикажан во прилог I кон оваа препорака, како во случај кога бараат трансфер, така и во случај кога го потврдуваат приемот на барањето за трансфер;

б. по барањата за трансфер да постапуваат итно и со должно внимание, при што во целост ќе се придржуваат кон одредбите содржани во член 5, став 4 од Конвенцијата;

в. да усвојат, согласно со принципите предвидени во прилог II кон оваа препорака, насоки за критериумите коишто треба да се исполнат при донесување на одлука за прифаќање или одбивање на барањата за трансфер коишто им се поднесени;

г. да ги достават тие насоки, како и евентуалните измени на тие насоки, до Генералниот секретар на Советот на Европа;

ѓ. да ги образложат, во мера во која е можно и без прејудирање на правилата содржани во Конвенцијата, сите одлуки со кои се одбиваат барањата за трансфер;

е. да преземат чекори за да се спречи одбивање на бараниот трансфер исклучиво поради тоа што паричните казни изречени спрема осудените лица останеле неплатени, или поради тоа што се изречени *contrainte par corps*;

ж. при префрлање на осудените лица, да достават до државата во која ќе се извршува казната ажурирана изјава согласно член 6, став 2.б.

з. пред осудените лица кои се нивни државјани да дадат согласност за трансферот, да им достават колку што е можно попрецизни и сеопфатни информации за правилата што ќе се применуваат во однос на висината на казната што ќе ја издржуваат, како и информации за условите на извршување на казната во случај да бидат префрлени;

с. да охрабруваат директни контакти помеѓу националните органи кои се задолжени за примена на Конвенцијата, а особено преку неформални начини на комуникација кои им стојат на располагање преку листите споменати подолу во точка 2.а;

и. да го прошируваат и подобруваат документот насловен како „Стандарден текст на информации за Конвенцијата за трансфер на осудени лица“ предвиден во Препораката бр. R (84) 11, на начин што ќе ја направи неговата содржината лесно разбирлива

за сите, и да осигурат дека засегнатото лице е запознаено со условите за отпуштање од затвор, за условен отпуст и друго, кои се предвидени во државата во која се извршува казната и дека тие се разликуваат од условите кои важат во државата која ја изрекла казната;

ј. освен ако поинаку не предвидено во националното законодавство, во меѓународните конвенции или билатерални договори, во случај кога префрленото лице ќе избега од затвор и ќе ја напушти територијата на државата во која се извршува казната и таа држава не е во можност да го пронајде и лиши од слобода лицето со цел да го издржи остатокот од казната, таа ќе ја извести државата која ја изрекла казната дека не е во можност да го доврши извршувањето на казната, по што државата која ја изрекла казната може да го доврши извршувањето на казната. Со ова не се отстранува потребата да се извести државата која ја изрекла казната согласно со член 15.б.

2. Му укажува на Генералниот секретар на Советот на Европа,

а. да води и да ажурира листа во која се содржани точните имиња и адреси, како и телефонските и телекс броевите на лицата во секоја договорна страна задолжени за примена на Конвенцијата, како и да достави примерок од таа листа и од евентуалните измени до сите лица наведени на листата;

б. да препрати до владите на сите држави договорни страни на Конвенцијата, примерок од нивните национални насоки, кои му се доставени согласно условите предвидени во точка

1.г од оваа препорака;

в. да ја проследи оваа препорака до владите на државите кои не се членки на Советот на Европа, но кои се договорни страни на Конвенцијата, како и до владите на државите кои се поканети да пристапат кон Конвенцијата.

Прилог I кон Препораката бр. R (92) 18

Конвенција на Советот на Европа за трансфер на осудени лица

Потврда за прием на барање за информации за репатријација на затвореник

Име на затвореникот:

Број на затвореникот*:

.....

Локација:

Држава молител:

Име:

Позиција:

Адреса:

.....

Тел:

Факс:

Замолена држава:

Име:

Позиција:

Адреса:

.....

Тел:

Факс:

Датум на поднесување на барањето:

.....

Реф. број на испраќачот:

.....

Датум на прием на барањето:

.....

Реф. број на примачот:

.....

Службено лице одговорно за преземање натамошни активности во
замолената држава (доколку тоа не е примачот):

Име:

.....
... Позиција:

.....
..... Адреса:

.....
.....

.....
.....

.....
..... Тел:

.....
..... Факс:

.....
... Краток приказ на активностите кои сега се преземаат:

.....
.....

.....
.....

.....
.....

Датум до кој се може да се очекува следен одговор:

.....
.....

Реф. број што треба да се посочува во преписката:

.....
.....

.....
.....

Потпис: Име: Датум:

Забелешка: Оригиналниот примерок од оваа потврда треба да се
потпише и врати до испраќачот во државата молител во рок од пет
работни дена по приемот. Копие од потврдата треба да задржи
замолената држава.

* доколку е познат.

Прилог II кон Препораката бр. R (92) 18

Принципи кои се применуваат во однос на националните насоки за критериумите што треба да се исполнат при одлучување за прифаќање или одбивање на барањето за трансфер

Насоките треба да укажат:

а. дали договорната страна применува постапка на продолжување на извршувањето на казната според член 10 од Конвенцијата или постапка за конверзија односно замена на казната според член 11 од Конвенцијата;

б. на секое отстапување, кое е веќе договорено, согласно со одредбите содржани во член 6 од Конвенцијата или на барањата поставени во согласност со член 17 став 3, според кои информациите и придружните документи не мора да бидат преведени, во целост или делумно.

Насоките можат, меѓу другото, да посочат:

а. на задолжителните основи за одбивање на барањата;

б. на вообичаените основи за одбивање на барањата, на пример, дека договорната страна ќе го одбие трансферот на лица нејзини државјани, кои ја напуштиле или останале надвор од нивната земја со намера да ја напуштат како место на постојано живеалиште и/или немаат општествени или семејни врски во нивната земја.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (92) 16 на Комитетот на министри до државите членки за Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата

(усвоена од Комитетот на министри на 19 октомври 1992 година на 482-иот состанок на заменици министри)

Комитетот на министри, во согласност со условите предвидени во член 15.6 од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека е во интерес на државите членки на Советот на Европа да утврдат заеднички принципи во казнената политика, со цел да се унапреди меѓународната соработка во оваа област;

Констатирајќи значителен напредок во државите членки во употребата на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата;

Сметајќи дека овие санкции и мерки претставуваат значајно средство во борбата против криминалот и дека тие ги отстрануваат негативните ефекти од затворањето;

Имајќи го предвид значењето што му се придава на развојот на меѓународните норми за утврдување, изрекување и извршување на овие санкции и мерки,

Им препорачува на владите на државите членки, во нивното национално законодавство и практика, да се раководат од принципите содржани во текстот на Европските правила за санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, содржани во прилогот кон оваа препорака, со цел нивна постепена примена, како и да обезбедат што е можно поширока дистрибуција на овој документ.

Прилог кон Препораката (92) 16

Преамбула

Овие правила имаат за цел:

а. да воспостават збир на стандарди кои ќе им овозможат на националните законодавни тела и на практичарите (органи што донесуваат одлуки и органи надлежни за нивно извршување) да обезбедат правична и ефикасна примена на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата. Преку нивна примена треба да се настојува да се воспостави и одржи потребната и посакуваната рамнотежа меѓу, од една страна, барањата за заштита на општеството од аспект на одржување на правниот поредок и примена на нормите за надоместување на штетата причинета на жртвите и, од друга страна, неопходноста од признавање на потребите на сторителот за негова општествена реинтеграција;

б. на државите членки да им се дадат основни критериуми за утврдување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, заедно со гаранции за да се избегнат ризиците од задирање во основните човекови права на сторителите спрема кои се применуваат. Исто така, битно е примената на овие санкции и мерки да не доведе до било каква злоупотреба, на пример да се наштети на одредени општествени групи. Исто така, внимателно треба да се разгледаат предностите и неповолностите, како и потенцијалните ризици што произлегуваат од овие санкции и мерки. Едноставното следење на целта, а тоа е да се изнајде замена за затворската казна, само по себе, нема да биде доволно оправдување за да се пристапи кон изрекување на ваква санкција и мерка или начин на извршување;

в. да им предложат на лицата задолжени за спроведување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата и на сите кои се вклучени во оваа област, јасни правила на однесување за да се осигури дека нивното извршување ќе биде во согласност со поставените услови и обврски и на тој начин, да се обезбеди целосен кредибилитет на овие санкции и мерки. Ова не значи дека извршувањето треба да се спроведува на строг и формалистички начин. Напротив, тоа треба да се спроведува, водејќи постојано сметка за индивидуализација на санкциите и мерките, односно да се постигне сразмерност меѓу стореното кривично дело, реакцијата на системот за кривично-правна заштита, личноста и способностите на сторителот. Дотолку повеќе, фактот што овие лица ќе можат да се повикуваат на збир

на правила, утврдени на меѓународно ниво, би требало да ја олесни размената на искуства, особено во врска со методите на работа.

Не би требало многу да се нагласува фактот дека санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, предвидени во рамки на овие правила, претставуваат реална потреба како за сторителот, така и за заедницата, бидејќи сторителот е во можност да продолжи да врши избор и да ги извршува своите општествени обврски. Примената односно извршувањето на кривичните санкции во самата заедница, наспроти процесот на изолација од неа, долгорочно гледано, може да овозможи подобра заштита на општеството, вклучувајќи и гаранции за заштита на интересите на жртвата или жртвите.

Оттаму, изрекувањето и извршувањето на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата мора да се раководи од овие размислувања, како и од суштинската цел, а тоа е со сторителот да се постапува со почит како кон одговорно човечко суштество.

Овие правила, кои се изготвени како пандан на Европските затворски правила, не треба да се сметаат за системски модел. Всушност, тие претставуваат корпус од барања кои се погодни да бидат општо-прифатени. Без почитување на овие барања не може да постои делотворна примена на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата.

Тргувајќи од сопственото искуство, како и од сеопфатната претстава за состојбите што постојат во државите членки, Советот на Европа е во состојба да увиди дека овие правила ќе ги насочуваат и ќе им помагаат на органите надлежни за донесување национални закони и на одговорните за нивната примена.

Одредбите на овие правила се однесуваат на сите санкции и мерки кои се применуваат во заедницата, а кои се опишани во прилогот во кој се објаснуваат поимите што тука се употребуваат, вклучувајќи и начини на извршување на казната затвор надвор од затворските установи. Меѓутоа, со овие правила не се опфатени мерките кои посебно се однесуваат на малолетните сторители.

Прв дел – Општи принципи

Правило 1

Овие правила треба да се применуваат непристрасно.

Правило 2

Дефинициите на поимите и изразите, дадени во објаснувањето кое е содржано во прилог, треба да се сметаат за составен дел на овие правила.

Глава I - Законска рамка

Правило 3

Дефинициите, воведувањето и примената на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да се предвидат со закон.

Правило 4

Условите и обврските поставени со санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата и кои се утврдени од страна на органот што одлучува за нив, треба да се определат со јасни и експлицитни законски одредби, а тоа се однесува и на последиците што можат да произлезат од неисполнувањето на овие услови и обврски.

Правило 5

Ниту една санкција или мерка која се применува во заедницата не смее да има неопределено траење. Траењето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да го определи органот надлежен да донесува одлуки, во границите утврдени со закон.

Правило 6

Видот и траењето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да бидат сразмерни на тежината на кривичното дело за кое сторителот е осуден или обвинет, при што ќе се води сметка за неговата лична состојба.

Правило 7

Органите надлежни за извршување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да се определат со закон.

Должностите и одговорностите на секој орган надлежен за извршување на овие санкции и мерки треба, исто така, да се предвидат со закон.

Правило 8

Овластувањата на органите надлежни за извршување на овие санкции и мерки да одлучуваат за методите на извршување, за отстапување, ако е потребно, на нивните должности на трети лица или за склучување спогодби за нивно спроведување со сторителот, со други органи или трети лица треба да се утврдат со закон.

Правило 9

Во случај сторителот да не се придржува кон условите и обврските, определени во одлуката со која му се изрекува санкција или мерка која се применува во заедницата, со закон треба да се уреди начинот на лишување од слобода и затворање во текот на извршувањето.

Правило 10

Законот не смее да содржи одредби за автоматска замена на санкцијата или мерката која се применува во заедницата со казната затвор, во случај кога сторителот не ги исполнил поставените услови или обврски.

Правило 11

Вршење на редовна и надворешна контрола над работата на органите надлежни за извршување на овие санкции и мерки би требало да се уреди со закон. Контролата треба да ја вршат квалификувани и искусни лица.

Глава II - Судски гаранции и постапка по жалба

Правило 12

Одлуката со која се изрекува или отповикува одредена санкција или мерка која се применува во заедницата треба да ја донесе судски орган.

Правило 13

Сторителот треба да има право на жалба до повисок орган против одлуката со која му е изречена, изменета или отповикана санкција или мерка која се применува во заедницата.

Правило 14

Жалба против одлуката која се однесува на извршувањето на одредена санкција или мерка која се применува во заедницата, треба да се поднесе до судски орган, кога сторителот смета дека ограничувањето на неговата слобода или самата одлука се незаконити или спротивни на содржината на санкцијата или мерката што му е изречена.

Правило 15

Треба да се обезбеди жалбена постапка за сторителот кој сака да ја обжали одлуката која се однесува на извршувањето на санкција или мерката која се применува во заедницата, а која ја донел или пропуштил да ја донесе органот надлежен за извршување.

Правило 16

Постапката за поднесување жалба треба да биде едноставна. Жалбите треба да се разгледуваат брзо и по нив се одлучува без непотребно одлагање.

Правило 17

Органот овластен да постапува по жалбата треба да ги прибере сите информации потребни за донесување на мериторна одлука.

Во таа смисла, внимателно треба да се разгледа можноста жалителот да биде лично сослушан, особено кога тој ќе го бара тоа.

Правило 18

Образложената одлука на органот овластен да постапува и одлучува по жалба, изготвена во писмена форма, треба да се достави до жалителот и до органот надлежен за извршување.

Правило 19

На сторителот, кој сака да го искористи правото на жалба против одлуката за изрекување, менување или отповикување на санкција или мерка која се применува во заедницата или против одлуката за извршување на таква санкција или мерка, не може да му се одбие помош од лице што самиот ќе го избере или, доколку е потребно, помош од бранител поставен по службена должност, под услов тоа да е предвидено со закон.

Глава III - Почитување на основните права

Правило 20

Не смее да постои дискриминација во изрекувањето и извршувањето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата по основ на раса, боја на кожа, етничка припадност, националност, пол, јазик, вероисповест, политичко или друго мислење, економски, општествен или друг статус и физичка или душевна состојба.

Правило 21

Не треба да се востанови или изрече санкција или мерка која се применува во заедницата, со која се ограничуваат граѓанските или политичките права на сторителот, доколку тоа е во спротивност со нормите за човековите права и основните слободи прифатени во меѓународната заедница. Овие права не смеат да се ограничуваат при извршувањето на санкција или мерка која се применува во заедницата, во поголем степен од оној што произлегува од одлуката со која е изречена санкцијата или мерката.

Правило 22

Видот на санкцијата или мерката која се применува во заедницата и начинот на кој се извршува треба да бидат во согласност со сите човекови права гарантирани на меѓународен план.

Правило 23

Видот, содржината и методите на извршување на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата не треба да ја загрозуваат приватноста и достоинството на сторителите или нивните семејства, ниту да водат кон нивно вознемирување. Не смее да биде загрозувана нивната самопочит, семејните односи, врските со заедницата, ниту можноста сторителите повторно да се вратат и да станат составен дел на заедницата. Треба да се утврдат гаранции за да се заштити сторителот од навреди и од несоодветна љубопитност или публицитет.

Правило 24

Сите упатства на органите надлежни за извршување, а особено оние кои се однесуваат на контролата и надзорот, треба да бидат практични, прецизни и ограничени до степен кој е неопходен за ефикасно извршување на санкцијата или мерката.

Правило 25

Санкцијата или мерката која се применува во заедницата не смее да вклучува медицинско или психолошки лекување или постапки, коишто не се во согласност со меѓународно прифатените етички стандарди.

Правило 26

Видот, содржината и методите на извршување на санкцијата или мерката која се применува во заедницата не треба да вклучуваат непотребен ризик од физичка повреда или морална штета.

Правило 27

Санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да се извршуваат на начин што не го зголемува нивниот ретрибутивен карактер.

Правило 28

Правата на користење бенефиции од постојниот систем на социјално осигурување не смеат да се ограничат со изрекувањето или извршувањето на санкција или мерка која се применува во заедницата.

Правило 29

Кога се склучени спогодби, според кои организации или лица од заедницата му помагаат на органот надлежен за извршување, спроведувајќи одредени надзорни активности над обврските на сторителот за плаќање, органот надлежен за извршување треба да сноси одговорност за усогласеноста на тие активности со барањата содржани во овие правила. Органот надлежен за извршување треба да ги определи мерките што ќе се преземат кога ќе оцени дека помошта не е во согласност со овие барања.

Органот надлежен за извршување треба, исто така, да одлучи и за мерките што треба да се преземат, доколку открие дека сторителот не го исполнил услов или не се придржувал кон обврската или упатството што произлегуваат од изречената санкција или мерка што се применува во заедницата.

Глава IV - Соработка и согласност на сторителот

Правило 30

Со изрекувањето и извршувањето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да се настојува да се развие чувството на одговорност кај сторителот во однос на заедницата воопшто, и посебно во однос на жртвата или жртвите.

Правило 31

Санкција или мерка која се применува во заедницата треба да се изрече само ако се утврди дека условите или обврските се соодветни за сторителот и ако кај сторителот постои волја да соработува и да ги почитува.

Правило 32

Условите или обврските што треба да ги почитува сторителот, а кои му се изречени во вид на санкција или мерка која се применува во заедницата, треба да бидат определени земајќи ги предвид неговите лични потреби од значење за извршувањето, неговите можности и права, како и неговите општествени обврски.

Правило 33

Покрај издавањето документ, во кој е содржана одлуката за изречената санкција или мерка која се применува во заедницата, сторителот треба, пред да започне извршувањето, да биде известен и запознаен на јасен начин и на јазик што го разбира, а доколку е потребно и во писмена форма, со видот и целите на санкцијата или мерката, како и со условите и обврските кон кои треба да се придржува.

Правило 34

Со оглед на тоа што при извршувањето на санкција или мерка која се применува во заедницата треба да се обезбеди соработка на сторителот и да му се овозможи санкцијата да ја сфати како разумна и праведна реакција за стореното кривично дело, тој би требало да учествува што е можно повеќе во донесувањето одлуки за прашања поврзани со извршувањето.

Правило 35

Би требало да се добие согласност од обвинетото лице пред да се изрече мерка која се применува во заедницата, а која се спроведува пред да започне судењето или која се донесува наместо одлуката за санкција.

Правило 36

Во случаите кога се бара согласност на сторителот, таа треба да биде дадена изрично и врз основа на негова претходна информираност.

Втор дел - Човечки и финансиски ресурси

Глава V - Стручен кадар

Правило 37

При вработувањето, изборот и напредувањето на стручниот кадар задолжен за извршување не смее да постои дискриминација по основ на раса, боја на кожа, пол, јазик, вероисповест, политичко или друго мислење, национално, етничко или социјално потекло, имот, раѓање или кој било друг статус. При вработувањето или изборот би требало да се имаат предвид посебните политики што се водат во корист на посебни категории лица, како и разноликоста на сторителите.

Правило 38

Треба да се обезбеди доволен број кадри задолжени за извршувањето за тие да можат ефикасно да ги извршуваат различните должности што им се доверени. Кадрите треба да поседуваат квалитети и карактерни особини и стручни квалификации потребни за извршување на нивните функции. Треба да се утврдат норми и политики за да се обезбеди бројот и квалитетот на кадрите да бидат усогласени со обемот на работа и со стручните способности и професионалното искуство што се бараат за таа работа.

Правило 39

Кадрите задолжени за извршување треба да биде соодветно обучени и информирани, со што ќе се овозможи реално да ја согледаат специфичноста на област во која дејствуваат, како и да се запознаат со конкретните должности и етичките барања во работата. Нивната стручност треба редовно да се надградува и развива преку програми за стручно усовршување, анализи и оценување на работењето.

Правило 40

Стручниот кадар треба да се вработува според правни и финансиски основи, како и со работно време што ќе гарантира

континуитет на професионалните и личните активности, така што кај вработените ќе се развива свест и чувството на одговорност и ќе им се обезбеди статус, кој поврзан со условите на службата, е еднаков на статусот на другите стручни кадри кои вршат слични функции.

Правило 41

Стручниот кадар треба да сноси одговорност пред органот наележен за извршување определен со закон.

Овој орган треба да ги определи должностите, правата и одговорностите на вработените кадри и треба да презема мерки за вршење надзор и оценување на ефективностата на нивната работа.

Глава VI - Финансиски средства

Правило 42

Органите надлежни за извршување треба да располагаат со соодветни финансиски средства обезбедени од јавните фондови. Трети лица можат да даваат финансиски или друг вид придонес, но органите надлежни за извршување не смеат никогаш финансиски да зависат од нив.

Правило 43

Во случај кога органот надлежен за извршување располага со финансиски придонес од трети лица, мора да постојат правила со кои ќе се регулираат постапката, лицата со посебни овластувања и одговорности во оваа област и начините за вршење ревизија над користењето на овие средства.

Глава VII - Вклученост и учество на заедницата

Правило 44

Треба да се дистрибуираат соодветни информации за видот и содржината на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, како и информации за различните начини на нивно извршување, за да може јавноста, а особено поединците, приват-

ните и јавните организации и службите вклучени во процесот на извршување на овие санкции и мерки, да го сфатат нивното значење и да ги сметаат за соодветни и достоинствени реакции на криминалното однесување.

Правило 45

Работата на органите надлежни за извршување на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата треба да се надополнува со искористување на сите расположливи ресурси што постојат во заедницата, со цел на овие органи да им бидат достапни соодветни средства за да одговорат на потребите на сторителите и да ги зачуваат нивните права. За таа цел, треба максимално да се користи учеството на организации и поединци кои потекнуваат од заедницата.

Правило 46

Преку учеството на заедницата треба да им се помогне на сторителите да воспостават корисни врски со заедницата, да станат свесни за интересот на заедницата кон нив и да ги прошират можностите за комуникација и поддршка.

Правило 47

Учеството на заедницата треба да се овозможи врз основа на спогодба која се склучува со органот надлежен за извршување, а во која прецизно ќе се определат видот и начинот на извршување на должностите.

Правило 48

Вклучените организации и поединци кои потекнуваат од заедницата можат да вршат надзор само ако тоа е предвидено со закон или ако таква надзорна функција им е доделена од страна на органите надлежни за изрекување или извршување на санкции или мерки кои се применуваат во заедницата.

Правило 49

Ангажирањето поединци кои потекнуваат од заедницата не смее да се претвори во замена за работата што треба да ја извршува стручниот кадар.

Правило 50

Органите надлежни за извршување треба да утврдат критериуми и постапки според кои ќе се врши изборот на поединци кои потекнуваат од заедницата, а со кои ќе се предвидат и начинот на запознавање со нивните задачи и задолженија, границите на дејствување, лицата пред кои одговараат и други прашања.

Правило 51

Поединците кои потекнуваат од заедницата треба, што е можно повеќе, да добиваат насоки од стручните кадри и да се оспособат за вршење на доверените задолженија, кои ќе соодветствуваат на нивните способности и можности. Во случај на потреба, треба да им се обезбеди соодветна обука.

Правило 52

Вклучените организации и поединци кои потекнуваат од заедницата се должни да ги чуваат податоците како професионална тајна.

Правило 53

При спроведување на доверените задолженија, поединците кои потекнуваат од заедницата треба да бидат осигурени од несреќи, повреди и одговорност спрема трети лица. На овие лица, треба да им се надоместуваат трошоците направени во текот на работењето.

Правило 54

Вклучените организации и поединци кои потекнуваат од заедницата треба да бидат сослушани за прашања од општ карактер кои спаѓаат под нивна надлежност, како и за прашања што се однесуваат на поединечни случаи. За тоа, тие треба да добијат повратни информации.

Трет дел - Раководење со санкциите и мерките

Глава VIII - Услови за извршување

Правило 55

Санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата треба да се спроведуваат на начин кој е најцелисходен за сторителот, при што треба да се настојува да се придонесе за личниот и социјалниот напредок на сторителот што ќе овозможи негово прилагодување односно реинтеграција во општеството. Методите на надзор и контрола треба да служат за остварување на оваа цел.

Правило 56

Мислење во врска со подготовките, изрекувањето или извршувањето на санкција или мерка која се применува во заедницата, до судот или јавниот обвинител, може да достави исклучиво стручниот кадар или во негово име, организација определена со закон.

Правило 57

На лицата спрема кои се спроведува санкција или мерка која се применува во заедницата, органот надлежен на извршување треба да достави информации кои се однесуваат на нивните права и на помошта што можат да ја добијат за остварување на тие права. Стручниот кадар, вклучените организации и поединците кои потекнуваат од заедницата треба да бидат информирани за тоа.

Правило 58

Сторителот треба да има право, усно или писмено, да ги изнесе своите забелешки, пред донесување на одлуката за извршување на одредена санкција или мерка која се применува во заедницата.

Органот надлежен за извршување треба, во случај на конфликт или криза, во најкус можен рок да му обезбеди на сторителот можност да контактира со одговорно лице од редот на стручните кадри.

Правило 59

Органот надлежен за извршување треба да одговори и грижливо да ги испита поплаките поднесени од сторителот, кои се однесуваат на извршувањето на санкцијата или мерката изречена против него. Тој треба, исто така, многу внимателно и сериозно да го разгледа барањето на сторителот за замена на лицето кое врши надзор или на кое било друго лице кое е задолжено за него.

Правило 60

Органот надлежен за извршување треба да води индивидуално досие за секој сторител. Тоа досие треба да се ажурира, меѓу другото, и за да може да се изготви извештај за придржувањето на сторителот кон условите и обврските што произлегуваат од санкцијата или мерката.

Правило 61

Информациите содржани во индивидуалното досие треба да ги опфаќаат само аспектите релевантни за изречената санкција или мерка и за нејзиното извршување. Тие треба да бидат што е можно посигурни и пообјективни.

Правило 62

Сторителот или лицето што настапува во негово име треба да има пристап до индивидуалното досие, под услов со тоа да не го повредува правото на приватност на другите. Сторителот треба да има право да ја оспори содржината на досието. Во досието треба да се забележи суштината на оспорувањето.

Правило 63

Лицето кое врши надзор над сторителот треба редовно да го информира за содржината на досието, како и за секој изготвен извештај и да му ја објасни неговата содржина.

Правило 64

Информациите содржани во индивидуалното досие можат да им се дадат само на лицата кои имаат законско право на пристап до нив,

при што информациите што се даваат ќе се ограничат во мера која му е потребна на органот што ги бара за да ја изврши својата задача.

Правило 65

По спроведеното извршување на санкцијата или мерката, досиејата со кои располага органот надлежен за извршување треба да се уништат или да се архивираат според правилата за заштита од откривање на нивната содржина на трети лица. Ова не смее да се стори сè додека трае дејството на правните последици од санкцијата или мерката, ниту пак смее да се спроведе по истекот на временскиот рок утврден со закон.

Правило 66

Видот и обемот на информации за сторителите, што се даваат на органите кои им обезбедуваат вработување или лична и социјална помош, треба да се определат и да се ограничат во зависност од целта на конкретното дејствие. Така, посебно треба да бидат исклучени, освен ако сторителот дал изрична согласност, информации за кривичното дело и личното минато на сторителот, како и секоја друга информација која може да предизвика неповолни социјални последици или која значи упад во неговиот приватен живот.

Правило 67

Задачите што им се доверени на сторителите кои вршат општокорисна работа не треба да бидат бесмислени, туку општествено корисни и целисходни и треба, што е можно повеќе, да ги усовршуваат способностите на сторителите. Оваа општокорисна работа не треба да има за цел остварување профит за која било организација.

Правило 68

Работните и професионалните услови во кои сторителите извршуваат општокорисна работа треба да бидат во согласност со важечкото законодавство за обезбедување здравствена и друг вид заштита при работа. Сторителите треба да бидат осигурени од

случаи на несреќи, повреди и одговорност спрема трети лица кои произлегуваат од извршувањето на овие санкции или мерки.

Правило 69

Трошоците на извршување, во принцип, не треба да бидат на товар на сторителот.

Глава IX - Методи на работа

Правило 70

Извршувањето на санкции и мерки кои се применуваат во заедницата треба да се заснова на раководење и спроведување индивидуализирани програми и развивање соодветни работни односи меѓу сторителот, лицето кое врши надзор над сторителот и сите други вклучени организации или поединци кои потекнуваат од заедницата.

Правило 71

Методите на работа кои се спроведуваат заради извршување на санкциите или мерките кои се применуваат во заедницата треба да бидат прилагодени на секој конкретен случај. За таа цел, органите и лицата задолжени за извршување треба да располагаат со доволна слобода на дејствување, без тоа да води кон нееднаков третман.

Правило 72

Кога ќе се утврди одредена индивидуална потреба неопходна за извршување на санкцијата или мерката која се применува во заедницата, треба да се обезбеди соодветна лична, социјална или материјална помош.

Правило 73

Упатствата на органите надлежни за извршување на одлуката со која се изрекува ваква санкција или мерка, треба да бидат практични и прецизни. Со упатствата, не треба на сторителот да му се наметнуваат услови или барања кои се надвор од оние содржани во одлуката.

Правило 74

Активностите на вршење контрола треба да се спроведуваат само во мера која е потребна за правилно извршување на изречената санкција или мерка која се применува во заедницата и тие треба да се засноваат врз начелото на минимална интервенција. Овие активности треба да бидат пропорционални на изречената санкција или мерка и ограничени според нејзините цели.

Правило 75

Органите надлежни за извршување треба да користат методи на работа кои соодветствуваат на признатите професионални стандарди. Овие методи треба да бидат актуелни и да вклучуваат новите сознанија добиени од истражувањата за социјалната работа и за сите други сродни области на делување.

Глава X - Спроведување на санкциите и мерките и последици од неисполнувањето

Правило 76

На почетокот од извршувањето на санкција или мерка која се применува во заедницата, сторителот треба да биде известен за содржината на санкцијата или мерката и за тоа што се очекува од него. Исто така, треба да биде известен за последиците од неисполнување на условите и обврските определени во одлуката, како и за правилата според кои тој може да биде вратен пред органот што ја донел одлуката поради неисполнување или несоодветно придржување кон обврските што произлегуваат од санкцијата или мерката.

Правило 77

Органот надлежен за извршување треба јасно да ги определи постапките коишто вработените кадри треба да ги спроведат во однос на сторителот и органот што ја донел одлуката, во случај на неисполнување или несоодветно придржување на сторителот кон поставените услови и обврски.

Правило 78

Помалите отстапувања од упатствата дадени од страна на органот надлежен за извршување или од поставените услови и обврски, кои не налагаат спроведување постапка за отповикување на санкцијата или мерката, треба да се разрешат брзо и во рамки на дискреционите овластувања на тој орган или, ако е потребно, во управна постапка.

Правило 79

На сторителот треба да му се даде можност да ги изнесе своите забелешки во секој разговор во текот на управната постапка што се спроведува за помалите отстапувања. Содржината на разговорот или на кое било друго истражно дејствие мора да биде забележана во индивидуалното досие, како и без одлагање и јасно да му биде соопштена на сторителот.

Правило 80

Секое позначајно неисполнување на условите и обврските определени со санкцијата или мерката која се применува во заедницата треба, без одлагање, преку органот надлежен за извршување, да му биде соопштено на органот што ја донел одлуката.

Правило 81

Секој писмен извештај за неисполнување на условите и обврските определени со санкцијата или мерката треба да содржи објективни и детални информации за начинот и околностите во кои тоа настанало.

Правило 82

Органот што ја донел одлуката треба да одлучи само за измена или делумно или целосно отповикување на санкцијата или мерката која се применува во заедницата, по детално испитување на фактите изнесени од страна на органот наележен за извршување.

Правило 83

Пред да одлучи за измена или делумно или целосно отповикување на санкцијата или мерката која се применува во заедницата, органот што одлучува треба да му обезбеди на сторителот можност да ги разгледа документите на кои е засновано барањето за измена или отповикување, како и можност да даде свои забелешки за наводната повреда на било кој поставен услов или обврска.

Правило 84

Неисполнувањето на условите или обврските кои произлегуваат од санкцијата или мерката која се применува во заедницата, а кое според важечкото законодавство може да доведе до измена или делумно или целосно отповикување на санкцијата или мерката, не треба, само по себе, да претставува кривично дело.

Правило 85

Кога се разгледува прашањето за отповикување на санкција или мерка која се применува во заедницата, треба да се има предвид начинот и степенот до кој сторителот исполнил одредени услови и обврски.

Правило 86

Одлуката за отповикување на одредена санкција или мерка која се применува во заедницата не треба, неминовно, да води кон изрекување на казна затвор.

Правило 87

Треба да постои можност за измена на секој услов или обврска определени со санкцијата или мерката која се применува во заедницата од страна на органот што ја донел одлуката во согласност со важечкото законодавство, при тоа имајќи го предвид напредокот што го постигнал сторителот.

Правило 88

Органот што ја донел одлуката би требало да биде во можност да го прекине извршувањето на санкцијата или мерката која се

применува во заедницата пред истекот на определеното време, кога ќе утврди дека сторителот ги исполнил условите и обврските и кога смета дека не е потребно тие повеќе да се спроведуваат за да се постигне целта на санкцијата или мерката.

Глава XI - Истражувања и процена на функционирањето на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата

Правило 89

Треба да се поддржат истражувањата на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата. Овие санкции и мерки би требало редовно да се проценуваат.

Правило 90

Процената на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата, би требало да вклучува, но не и да се ограничи, на објективна процена на степенот до кој нивната употреба:

- ги потврдува очекувањата на законодавецот, правосудните органи, органите кои донесуваат одлуки, органите надлежни за извршување, како и очекувањата на заедницата во однос на целите на санкциите и мерките кои се применуваат во заедницата;
- придонесува за намалување на стапката на издржување на затворската казна;
- овозможува да се одговори на потребите на сторителите во однос на делото;
- води кон намалување на трошоците;
- придонесува за намалување на криминалот во заедницата.

Прилог – Објаснување на поимите

1. Санкции и мерки кои се применуваат во заедницата

Поимот „санкции и мерки кои се применуваат во заедницата“ означува санкции и мерки со кои сторителот останува во заедницата и

кои вклучуваат одредени ограничувања на неговата слобода, преку поставување услови и/или обврски, а овие санкции и мерки ги извршуваат органи определени со закон.

Овој поим ги опфаќа санкциите изречени од суд или судија, мерките кои се преземаат пред да се донесе одлука или наместо одлуката за изрекување санкција, како и начините на извршување на казната затвор, надвор од затворска установа.

Иако, паричните казни не се опфатени со оваа дефиниција, секоја активност на надзор или контрола што се спроведува за да се осигури извршувањето на паричните казни спаѓа во доменот на овие правила.

2. Законска рамка – определени со, уредени со закон

Изразите „определени со“ или „уредени со“ се однесуваат на законите усвоени од страна на парламентот и на одлуките (уредби или наредби) донесени и објавени од страна на владата заради примена на законите.

3. Правосуден орган

Во смисла на овие правила, изразот „правосуден орган“ означува суд, судија или обвинител.

4. Орган што донесува одлука

Поимот „орган што донел или донесува одлука“ означува правосуден орган овластен со закон да изрекува или отповикува санкција или мерка која се применува во заедницата или да ги менува поставените услови и обврски, или кое било друго тело со слични овластувања.

Поимот „орган што донесува одлука“ е поширок од поимот правосуден или судски орган.

5. Орган надлежен за извршување

Под поимот „орган надлежен за извршување“ се подразбира тело или тела овластени и одговорни за спроведување на извршувањето на санкција или мерка која се применува во

заедницата. Во многу држави, оваа улога е доверена на службата надлежна за спроведување на условната осуда.

6. Извршување и примена

Под „извршување“ се подразбира спроведување на практичните аспекти на работата на органот надлежен за извршување, со цел да се осигури дека санкцијата или мерката која се применува во заедницата правилно е извршена.

Под „примена“ се подразбира како изрекување, така и извршување на санкција или мерка која се применува во заедницата.

Вториот термин има пошироко значење од првиот.

7. Услови и обврски

Под „услови и обврски“ се подразбираат сите барања кои се составен дел на санкцијата или мерката изречена од страна на органот што ја донел одлуката.

8. Жалба

Поимот „жалба“ опфаќа жалба која се поднесува до суд или правосуден орган и жалба до управен орган.

9. Надзор

Поимот „надзор“ се однесува на активности на укажување помош и поддршка коишто ги спроведува органот надлежен за извршување или по негово овластување друго лице со цел сторителот да остане во заедницата, како и активности што се спроведуваат со цел да се осигури дека сторителот ги почитува или исполнува поставените услови и обврски.

10. Контрола

Поимот „контрола“ означува активности кои се преземаат исклучиво за да се утврди дали се исполнети поставените услови или обврски, како и активности кои се преземаат за да обезбеди придржување на сторителот кон тие услови или обврски, со спроведување или со закана дека ќе се спроведе постапка поради неисполнување.

Поимот „контрола“ е потесен од поимот „надзор“.

11. Сторител

Во функција на пократко изразување, изразот „сторител“ се однесува како на обвинетото, така и на осуденото лице.

12. Учество на заедницата

Изразот „учество на заедницата“ ги опфаќа сите видови помош и услуги кои, јавните или приватните организации и поединци кои потекнуваат од заедницата му ги даваат на органот надлежен за извршување, за одреден надомест или без никаков надомест, на редовна или повремена основа или одвреме-навреме.

13. Род

Заради пократко изразување, во овие правила се употребува само машки род. Употребата на машкиот род истовремено подразбира вклучување и на женскиот род.

14. Глаголски форми

Одредбите од овие правила кои се однесуваат на суштествени барања, се формулирани со употреба на глаголите „треба“, „мора“ и со соодветниот глагол во сегашно време. И обратно, суштествените забрани се изразени со употреба на негативна глаголска форма „не треба“ и „не смее“. Во одредбите што се однесуваат на она што е пожелно, но кое не е апсолутно суштествено, се употребува условен начин „би требало“. За означување на она што е пожелно да се забрани, се користат истите глаголски форми во негативна смисла.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (89) 12 на Комитетот на министри до државите членки за образованието во затворот

(усвоена од Комитетот на министри на 13 октомври 1989 година на 429-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека правото на образование е основно право;

Ценејќи го значењето на образованието за развојот на поединецот и на општеството;

Сфаќајќи дека голем дел од затворениците имале многу мало успешно искуство во образованието, па од тие причини имаат многу образовни потреби;

Сметајќи дека образованието во затворот помага во хуманизацијата на затворите и води кон подобрување на условите на затворање;

Сметајќи дека образованието во затворот е важен начин преку кој се олеснува враќањето на затвореникот во заедницата;

Признавајќи дека во практичното остварување на одредени права и мерки, во согласност со следниве препораки, може да се оправдаат разликите помеѓу осудените лица кои издржуваат казна затвор и притворените лица;

Имајќи ја предвид Препораката бр. R (87) 3 за Европските затворски правила и Препораката бр. R (81) 17 за политиките за образование на возрасните,

Им препорачува на владите на државите членки да применуваат политики со кои се признава следново:

1. Сите затвореници имаат пристап до образование, коешто се состои од предавања во училища, стручно оспособување, креативни и културни активности, физичко образование и

спортови, општествено образование и обезбедување на библиотека;

2. Образованието за затворениците треба да биде слично на образованието коешто им се обезбедува на слични возрастни групи во надворешниот свет, а спектарот на можности за учење на затворените лица треба да биде е што можно поширок;

3. Образованието во затворот има за цел комплетно развивање на личноста, имајќи ги предвид општествениот, економскиот и културниот контекст во кој таа живее;

4. Сите коишто се вклучени во управувањето со затворските системи и раководењето со затворите треба да го олеснат и поддржуваат образованието што е можно повеќе;

5. Образованието не смее да има понизок статус од работното ангажирање во рамки на затворскиот режим, и затворениците не треба да трпат финансиски или други загуби поради нивното учество во образованите активности;

6. Треба да се преземат напори за да се поттикнат затворениците да учествуваат во сите аспекти на образованието;

7. Треба да се обезбедат програми за развој за да се обезбеди едукаторите во затворите да применуваат соодветни образовни методи за учење на возрасните;

8. Особено внимание треба да се посвети на оние затвореници коишто имаат посебни потешкотии, а посебно на оние коишто имаат проблеми со читањето и пишувањето;

9. Стручното оспособување треба да биде насочена кон широко развивање на поединецот, но исто така треба да биде чувствителна кон развојните тенденции на пазарот на труд;

10. Затворениците треба да имаат директен пристап до добро опремена библиотека, најмалку еднаш неделно.

11. Треба да се нагласува и да се поттикнува физичкото образование и спортот кај затворениците.

12. Креативните и културните активности треба да имаат значајна улога бидејќи овие активности имаат посебен потенцијал, овозможувајќи им на затворениците да се развиваат и да се изразуваат себеси.
13. Општественото образование треба да вклучува практични елементи со коишто затвореникот се оспособуваат да се справи со секојдневниот живот во затворот, а со цел негово враќање во општеството;
14. Секогаш кога тоа е можно, на затворениците треба да им се дозволи да учествуваат во образованиот процес надвор од затворот;
15. Кога образованието мора да се одвива во заворот, во спроведувањето на образовниот процес треба да се инволвира, што е можно повеќе, заедницата надвор од затворот;
16. Треба да се преземат мерки со кои на затворениците ќе им се овозможи да го продолжат образованието по нивното пуштањето на слобода;
17. Треба да се обезбедат неопходни средства, опрема и образовни кадри за да затворениците се стекнат со соодветно образование.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (88) 13 на Комитетот на министри до државите членки во врска со практичната примена на Конвенцијата за трансфер на осудени лица 4

(усвоена од Комитетот на министри на 22 септември 1988 година на 419-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Со желба да се олесни практичната примена на Конвенцијата за трансфер на осудени лица и да се поттикне што е можно пошироко користење на механизмот за трансфер што таа го предвидува;

Имајќи ја предвид Препораката бр. R (84) 11 во врска со информациите за Конвенцијата за трансфер на осудени лица,

I. Им препорачува на владите на државите членки:

1. Во поглед на изборот на постапката за извршување (член 3.3 од Конвенцијата)

а. кога разгледуваат дали да ја исклучат, во смисла на член 3.3 од Конвенцијата, примената на една од постапките за извршување предвидени во член 9.I, да ги земаат во предвид сите потешкотии коишто со таквото исклучување можат да настапат во поглед на примената на Конвенцијата или во однос на функционирањето на механизмот за трансфер;

б. доколку тие дале изјава согласно со член 3.3 од Конвенцијата, да ги земаат во предвид потешкотиите коишто можат да настапат од таквата изјава за примената на Конвенцијата или за функционирањето на механизмот за трансфер во однос на другите договорни страни, како и да изнајдат решение коешто ќе овозможи трансфер на осуденото лице, особено имајќи го предвид неговиот интерес да биде префрлено;

4 Кога оваа препорака беше усвоена, претставникот на Грција, во смисла на член 10.2.в од Деловникот за работа на состаноците на замениците министри, го резервира правото на неговата влада да не се придржува кон одредбата од став 1.2 од оваа препорака.

2. Во поглед на примената спрема „државјани“ (член 3.4 од Конвенцијата) да ја разгледаат можноста којашто е предвидена во член 3.4 од Конвенцијата, и терминот „државјанин“ да го определат во поширока смисла на зборот, при тоа земајќи ги во предвид било какви блиски врски на засегнатите лица со државата во која се извршува казната;

3. Во поглед на постапувањето по барањата за трансфер

а. да воведат постапки и да спроведат организациски мерки и аранжмани за ефикасно постапување по барањата за трансфер и за тоа да ги известат другите договорни страни, со цел да ги запознаат со сите фази на постапката; ова може да се постигне преку испраќање на појаснувачки коментари или писмени дописи до другите договорни страни или преку т.н. *aide-mémoire*;

б. да постапуваат по барањата за трансфер и да донесуваат одлуки за прифаќање или одбивање на бараниот трансфер што е можно поекспедитивно, и во таа насока да ја разгледаат можноста за воведување таргетирани датуми при постапувањето по барањата за трансфер; во случај кога постапувањето по барањето за трансфер е поврзани со потешкотии коишто веројатно ќе доведат до одлагање, за тоа да ги известат другата договорна страна и осуденото лице;

в. со цел да се забрза постапувањето по барањата за трансфер, особено во итни случаи, надлежните органи да користат што е можно повеќе модерни средства за телекомуникација, какви што се телексот и телефаксот;

4. Во поглед на информациите коишто треба да му се достават на осуденото лице со цел да му се овозможи на осуденото лице да даде согласност за трансферот врз основа на негова претходна информираност, надлежните органи на државата која ја изрекла казната ќе настојуваат да му ги достават сите релевантни

податоци за очекуваните ефекти од трансферот, вклучувајќи, доколку е можно, и информации за условите за порано пуштање на слобода;

5. Во поглед на трансферот на осуденото лице

а. да ги спроведуваат договорените трансфери што е можно побрзо, веднаш штом осуденото лице ќе ја даде својата согласност;

б. да осигурат дека информациите за ублажување на казната на затвореникот во државата која ја изрекла казната и за било кој друг фактор од релевантно значење за извршувањето на казната, врз основа на претпоставениот датум на трансферот, ќе ги достават до државата во која се извршува казната пред да се спроведе трансферот; во случај кога тоа не е можно, информациите треба да се достават што е можно побрзо по спроведување на трансферот;

II. Му укажува на Генералниот секретар на Советот на Европа да ја проследи оваа препорака до владите на државите кои не се членки но се договорни страни на Конвенцијата, како и до владите на државите коишто се поканети да пристапат кон Конвенцијата.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (84) 12 на Комитетот на министри до државите членки во врска со странските затвореници

**(усвоена од Комитетот на министри на 21 јуни 1984 година на
374-иот состанокот на замениците министри)**

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа. Тргувајќи од големиот број странски затвореници коишто се сместени во пенитенцијарните установи на земјите членки;

Признавајќи ги тешкотии со кои овие затвореници се соочуваат поради факторите какви што различен јазик, култура, обичаи и вероисповест;

Со желба да се ублажи евентуалната изолација на странските затвореници и да се потпомогне нивниот третман, со цел нивна општествена ресоцијализација;

Сметајќи дека при третманот треба да се земат предвид посебните потреби на странските затвореници и да се осигури дека тој им обезбедува еднакви можности како и на другите затвореници;

Сметајќи дека е пожелно да се утврдат определени стандарди на европско ниво;

Имајќи ја предвид Резолуцијата (73) 5 за правилата за минималните стандарди за постапување со затвореници и Резолуцијата (75) 3 за правните и управните аспекти на криминалитетот меѓу работниците мигранти;

Им препорачува на владите на државите членки, во нивните закони и практика, да се раководат од принципите утврдени во прилогот кон оваа препорака.

ПРИЛОГ

Следниве принципи се воспоставени со цел да се применуваат во однос на странските затвореници, што значи во однос на оние затвореници коишто имаат различно државјанство и коишто поради факторите како што се различен јазик, обичаи, култура и вероисповест може да се соочуваат со посебни проблеми. Меѓутоа, што се однесува до затворениците кои очекуваат судење или екстрадиција, овие принципи треба да се применуваат во мера во која нивната примена не ја загрозува целта на затворањето.

При примената на овие принципи, треба да се води сметка за условите и барања на затворската управа, вклучително и на безбедноста во затворот и достапноста на ресурси.

Принципите треба да се применуваат така што ќе се обезбеди третманот на странските затвореници да биде поволен и да ја поттикнува нивната општествена ресоцијализација. Тоа може да налага усвојување на посебни мерки во поглед на одделни категории на странски затвореници, имајќи ги предвид факторите какви што се државјанството, јазикот, верските убедувања и обичаите, културната средина, висината на казната и можноста за протерување. Треба да се вложат напори за да се обезбеди третманот на странските затвореници да не доведе до нивно ставање во понеповолна положба.

I. Упатување во затворски установи

1. Упатувањето на странскиот затворник во одредена затворска установа не треба да се врши исклучиво врз основа на неговото државјанство. Доколку со голема доза на веројатност се очекува дека неговото упатување во одредена затворска установа ќе ја ублажи состојбата на изолација и ќе го потпомогне неговиот третман, тоа може да се спроведе врз основа на неговите посебни потреби, а особено имајќи ја предвид комуникацијата со лица коишто имаат исто државјанство, јазик, вероисповест или култура. Оваа можност треба посебно да се предвиди кога националните пенитенцијарни системи, при упатувањето на затвореници во затворските установи, ги земаат предвид желбите на затворениците.

II. Третман во затворот

а. Мерки за намалување на изолацијата и унапредување на ресоцијализацијата

2. За да се ублажи чувството на изолираност, треба да се олесни комуникацијата на странскиот затворник со другите затвореници кои имаат исто државјанство, јазик, вероисповест или култура, на пример, дозволувајќи им заедно да работат, да го поминуваат слободното време или да вежбаат.

3. Треба да се вложат напори за им се овозможи пристап на странските затвореници до материјали за читање на нивниот јазик. За таа цел, затворите можат да побараат помош од конзуларните служби и од соодветните приватни организации.

4. Кога е веројатно дека некој затвореник ќе остане во земјата на затворањето и тој сака да ја прифати културата на таа земја, затворските власти треба да му помогнат да го постигне тоа.

5. Странските затвореници треба да имаат еднаков пристап, како и затворениците државјани на земјата, до образованието и стручното оспособување.

За да може странските затвореници да имаат пристап до курсевите коишто се насочени кон подобрување на нивните образовни и стручни квалификации, треба да се разгледа можноста за нив да се обезбедат посебни услови кои им се потребни.

6. Посетите и другите контакти со надворешниот свет треба да се организираат така што ќе ги задоволуваат посебните потреби на странскиот затвореник.

7. По правило, на странските затвореници треба да им одобрува отсуство од затвор, како и други дозволени излегувања од затворот во согласност со истите принципи коишто се применуваат во однос на затворениците кои се државјани на земјата. Ризикот странскиот затвореник да ја напушти земјата и да ја избегне казната треба секогаш да проценува според околностите на секој поединечен случај.

б. Мерки за намалување на јазичните бариери

8. Странските затвореници треба, веднаш по приемот во затворот, да бидат информирани на јазик којшто го разбираат за основната рутина на режимот во затворот, како и за условите за обука и учење, а евентуално и за можноста за помош од толкувач. Ваквите информации треба да им се достават во писмена форма, а доколку тоа не е можно, тогаш се доставуваат усно.

9. На странскиот затвореник, кој не го разбира јазикот на земјата во којашто е затворен, треба да му се овозможи превод и толкување во врска со казната, правото на жалба, како и во однос на секоја судска одлука којашто е донесена додека е во затвор.

10. Со цел да им се овозможи на странските затвореници да го научат јазикот кој се користи во затворот, треба да им се понудат соодветни можности за изучување на тој јазик.

в. Мерки за задоволување на посебните барања

11. Треба да се почитуваат верските убедувања и обичаи на странските затвореници. Во зависност од практичните услови, на странските затвореници треба да им се дозволи да се придржуваат кон своите верски убедувања и обичаи.

12. Треба да се води сметка за проблемите коишто можат да произлезат од разликите во културата.

г. Мерки за олеснување на условите на затворање

13. Со Странските затвореници, кои во практиката, не ги користат сите можности коишто им стојат на располагање затворениците државјани и коишто, општо земено, се наоѓаат во потешки услови на затворање, треба да се постапува на начин со кој, што е можно повеќе, ќе се ублажат овие неповолности.

III. Помош од страна на конзуларните служби

14. Странските затвореници, без одлагање, треба да бидат информирани за правото да воспостават контакт со нивните конзуларни

служби, како и за видот на помошта што овие служби можат да им ја пружат и за секое дејствие што се презема спрема нив од страна на надлежните органи, имајќи ги предвид важечките меѓународни договори за конзуларните служби. Доколку странскиот затвореник сака да прима помош од дипломатските или конзуларните служби, вклучително и активности поврзани со неговата ресоцијализација во случај на протерување од земјата, тогаш тие служби веднаш ќе бидат информирани за таквата желба на затвореникот.

15. Конзуларните служби треба, уште во најраната фаза, да им помагаат на затворениците кои се нивни државјани, а посебно преку редовни посети.

16. При вршење на нивните должности, конзуларните служби треба да понудат севкупна можна помош за натамошна ресоцијализација на странските затвореници, во согласност со релевантните прописи и договори на земјата во која тие се затворени. Особено, тие треба да понудат помош во поглед на односите на затвореникот со неговото семејство, преку олеснување на посети и контакти со членовите на неговото семејство.

17. Конзуларните служби треба да вложат напори за да обезбедат, во согласност со постоечките затворски прописи, литература и други материјали за читање со цел да им помогнат на странските затвореници да одржуваат контакт со земјата од која потекнуваат.

18. Конзуларните служби треба да ја разгледаат можноста за изготвување информативни брошури за затворениците кои се нивни државјани. Овие брошури треба да содржат информации за локацијата и контакт телефоните на најблискиот конзулат и да го запознаат затвореникот со помошта што може да ја очекува од конзулатот, како на пример посети на затвореникот, давање информации во врска со неговата одбрана, доставување литература и материјали за читање и укажување за можностите за репатријација, а особено за можноста за трансфер на затвореникот со примена на важечките меѓународни договори. Овие информативни брошури треба да му бидат достапни на затвореникот уште во најраните фази на неговото затворање.

IV. Помош од службите на заедницата

19. Затворските власти и службите на заедницата кои дејствуваат на планот на пружање помош и ресоцијализација на затворениците треба, во меѓусебна соработка, да посветуваат особено внимание на странските затвореници и на нивните посебни проблеми. Службите на заедницата во земјата од која потекнува затвореникот треба да дејствуваат во соработка со конзуларните служби на таа држава.

20. Службите на заедницата треба да се поттикнуваат да го унапредуваат доставувањето информации до странските затвореници за помошта што тие можат да им ја дадат. Затворските власти треба да ги направат овие информации лесно достапни до странските затвореници.

21. Контактите на странските затвореници со службите на заедницата треба да се олеснат.

22. Со цел да се обезбеди соодветна помош на странските затвореници, затворските власти треба да им дозволат на службите на заедницата да вршат посети и да водат преписка со затворениците, под услов затвореникот да се согласил со овие контакти. Во случај кога е ограничен бројот на посетите, треба да се разгледа можноста од продолжување на времетраењето на посетите и можноста од поголема флексибилност во ограничување на примањето и испраќањето на писма.

23. Со цел да се олеснат контактите помеѓу службите на заедницата и странските затвореници, надлежните власти во секоја земја ќе определат национално биро за контакт со сите служби на заедницата, кое ќе биде надлежно за ресоцијализација на затворениците и ќе дејствува на целата територија. Затворските власти треба да ја достават адресата на националното биро за контакт, како и адресите на сите дипломатски и конзуларни претставништва, до секој странски затвореник, во моментот на неговиот прием во затворот.

24. Треба да се промовираат и понатаму да се зајакнуваат волонтерските организации кои можат да им помогнат на странските затвореници. Волонтерите од овие организации треба да дејствуваат било под водство и одговорност на затворските

власти, под конзуларните служби или под службите на заедницата. Колку што е можно, на овие волонтери треба да им се дадат исти можности како оние кои се споменати во став 22.

V. Обука и користење на вработените во затворот

25. Треба да се поттикнува обуката на овластените службени лица во затворот и на другите категории вработени коишто пружаат поддршка во работата со странските затвореници и таа обука треба да се вклучи во редовните програми за обука. Општо земено, преку обуката треба да се настојува да се подобри разбирањето на потешкотиите и културното потекло и особености на странските затвореници, со цел да се спречи појавата на ставови на предрасуди.

26. Треба да се разгледа можноста определен број вработени поинтензивно да работат со странските затвореници, како и можноста за усовршување на нивните способности за таква работа преку обезбедување специјализирана обука, којашто се фокусира, на пример на изучување на јазикот или на посебни тешкотии кои се појавуваат во однос на одделни групи на странски затвореници.

VI. Собирање статистички податоци

27. Треба да се разгледа собирањето на рутински статистички податоци, коишто овозможуваат класификација на странските државјани во зависност од факторите од значење за практичното управување. Во овој контекст, треба да се има на ум дека е пожелно да се подели популацијата на странски затвореници од аспект на нивното државјанство, висината на изречената казна, главното кривично дело, престојот во земјата и подобноста за протерување. Колку што е можно, овие статистички податоци треба да го опфаќаат бројот на примени лица во текот на годината, како и дневниот просек на прием.

28. Треба исто така да се разгледа можноста од спроведување повремени анкетни истражувања за прашањата коишто, сами по себе, не се погодни за анализа преку рутинско собирање на статистички податоци.

VII. Протерување и репатријација

29. Со цел да се обезбеди најсоодветен затворски третман, треба што е можно побрзо да се донесе одлука за протерување, без при тоа да се прејудииира правото на затвореникот да се жали на таквата одлука, имајќи ги предвид личните врски на странскиот затвореник и ефектите врз неговата ресоцијализација.

30. Во светло на предностите за ресоцијализација на затвореникот, надлежните органи на земјата во која тој е затворен треба, независно од одлуката за протерување, да ја разгледаат можноста од репатријација на затвореникот, согласно постоечките меѓународни договори.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (84) 11 на Комитетот на министри до државите членки во врска со информациите за Конвенцијата за трансфер на осудени лица

**(усвоена од Комитетот на министри на 21 јуни 1984 година на
374-иот состанокот на замениците министри)**

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Имајќи ја предвид Конвенцијата за трансфер на осудени лица од 21 мај 1983 година;

Со желба да им се помогне на државите договорни страни да ја исполнат обврската преземена со член 4.2 од Конвенцијата, односно да им достават на осудените лица спрема кои Конвенцијата може да се примени информации за нејзината суштина;

Сметајќи дека од суштинско значење е на осуденото лице да му се обезбедат овие информации на јазик којшто го разбира;

Убедени дека еден стандарден текст, којшто ќе се користи за доставување информации за суштината на Конвенцијата до лицата кои потенцијално ќе бидат префрлени, ќе им помогне на државите договорни страни во обезбедувањето соодветни преводи на тој текст,

I. Им препорачува на владите на државите членки да обезбедат автентичен превод на стандардниот текст којшто е приложен кон оваа препорака на нивниот службен јазик или јазици, имајќи ги при тоа предвид ставените резерви или дадените изјави во поглед на Конвенцијата, со кои лицата кои потенцијално ќе бидат префрлени би требало да бидат запознаени, како и да го депонираат преводот на текстот кај Генералниот секретар на Советот на Европа во моментот на ратификација, прифаќање или одобрување на Конвенцијата;

II. Му укажува на Генералниот секретар на Советот на Европа да препрати примероци од добиените преводи до секоја држава дого-

ворна страна заради нивна натамошна употреба од страна на затворските власти;

III. Му укажува на Генералниот секретар на Советот на Европа да ја проследи оваа препорака до владите на државите коишто не се членки, но кои учествувале во изготвувањето на Конвенцијата, како и до владите на земјите коишто се поканети да пристапат кон Конвенцијата.

ПРИЛОГ

Стандарден текст со којшто се обезбедуваат информации за Конвенцијата за трансфер на осудени лица Конвенцијата за трансфер на осудени лица овозможува, под определени услови, лицата на коишто им е изречена затворска казна во земја којашто е различна од нивната земја, да бидат префрлени во земјата од која потекнуваат за таму да ја издржуваат изречената казна. Подолу следува кратко објаснување на потребните услови. Овој документ не содржи целосен опис на Конвенцијата. Од тие причини, доколку сакате да се распрашате за можноста да бидете префрлени за да ја издржувате казната во (државата во која се извршува казната), треба да побарате од затворските власти или од друг надлежен орган во (државата во која се извршува казната) подетални информации, на пример, да ви обезбедат примерок од Конвенцијата и дека и двете држави треба да ја разгледаат можноста за вашиот трансфер. Исто така, за сите други информации обратете се до конзуларното претставништво на (државата во која се извршува казната).

Кој треба да се согласи со трансферот?

За трансфер е потребно:

- а. согласност на засегнатото лице, а кога е потребно, согласност од неговиот законски застапник;
- б. согласност на државата во кој лицето е осудено; и
- в. согласност на државата во која се бара да се спроведе трансферот.

Кој има корист од трансферот во (државата во која се извршува казната)?

Вие ќе се сметате за подобни да бидете префрлени во (државата во која се извршува казната) доколку ги исполнувате следниве услови:

- а. ако сте државјанин на (државата во која се извршува казната);
- б. ако пресудата со која вие изречена казната е правосилна;
- в. ако, како општо правило, ви останеле уште шест месеци од казната којашто ја издржувате, иако во исклучителни околности овој временски период може да биде и пократок; и
- г. ако делото за кое сте осудени се смета за кривично дело според законот на (државата во која се извршува казната).

Која казна треба да се издржи по трансферот?

- (Држави кои применуваат постапка на „продолжување на извршувањето“)

Максималната казна којашто ќе ја издржувате по извршениот трансфер би била еднаква на разликата помеѓу првично изречената казна и секое ублажување на казната утврдено во (државата која ја изрекла казната) до денот на трансферот. Доколку изречената казна во (државата во која сте осудени) била повисока или од друг вид од казната којашто би била изречена за истото кривично дело во (државата во која се извршува казната), таа ќе биде прилагодена на најблиската еквивалентна казна, којашто е предвидена со законот на (државата во која се извршува казната), без при тоа да биде построга или поблага од првично изречената казна.

- (Држави кои применуваат постапка на „конверзија односно замена на казната“)

Не е можно пред трансферот прецизно да се утврди видот и висината на казната што треба да ја издржувате во (државата во

која се извршува казната), бидејќи првично изречената казна треба, по трансферот, да се замени (со одлука на суд) (или со одлука на надлежните органи) на (државата во која се извршува казната), со казна којашто би можела да се изрече доколку кривичното дело било сторено во (државата во која се извршува казната). Сепак, вие би требало да имате одредена претстава за видот и висината казната со која би можела да се замени првично изречената казна во (државата во која се извршува казната), за да ви помогне да се одлучите дали ќе побарате трансфер. Според условите предвидени во Конвенцијата, казната заменета на овој начин не може да биде построга по вид и висина од првично изречената казна и таа не подлежи на минимум којшто законот на (државата во која се извршува казната) го предвидува за кривичното дело, а исто така во таа казна ќе се засмета сето време поминато во затвор пред трансферот.

Доколку бидете префрлени, вашата казна ќе се извршува во согласност со законот и прописите коишто се применуваат во (државата во која се извршува казната).

Кривичен прогон за други дела

Ве молиме, имајте предвид дека во случај да бидете префрлени, органите на (државата во која се извршува казната) имаат право да ве гонат, осудат или затворат за било кое друго кривично дело од она за кое во дадениот момент сте осудени.

Помилување, амнестија и ублажување на казната

Вашиот трансфер не ја спречува можноста да бидете помилувани, амнестирани или да ви биде ублажена казната и тоа било од страна на (државата која ја изрекла казната) или од страна на (државата во која се извршува казната).

Преиспитување на првичната пресуда

Доколку по вашето префрлање, се обелоденат нови информации, за кои сметате дека би биле основа за вонредно испитување на првичната пресуда донесена во (државата која ја изрекла казната), единствено (државата која ја изрекла казната) сама би одлучувала по барањето за ревизија на пресудата.

Запирање на извршувањето на казната

Доколку од било која причина, привично изречената казна во (државата која ја изрекла казната) не може повеќе да се извршува во (државата која ја изрекла), органите на (државата во која се извршува казната), веднаш штом добијат ваква информација, ќе ве ослободат од натамошно издржување на казната. Слично на тоа, кога казната којашто се издржува во (државата во која се извршува казната) не може повеќе таму да се извршува, од вас не може да се бара понатаму да ја издржувате првичната казна изречена во (државата која ја изрекла казната) доколку се вратите таму.

Одредени информации за постапката

Вие може да изразите интерес да бидете префрлени било пред органите на (државата која ја изрекла казната) или пред органите на (државата во која се извршува казната).

Доколку органите на (државата која ја изрекла казната) се подготвени да го разгледаат вашето барање за трансфер, тие ќе им достават на органите на (државата во која се извршува казната) информации за вас, за фактите поврзани со вашата кривична осуда и казна, како и податоци за видот и висината на вашата казна. Доколку органите на (државата во која се извршува казната) се спремни да го разгледаат вашето барање за трансфер, тие ќе одговорат со доставување (информации за видот и висината на казната којашто вие би требало да ја издржувате) 5 или (со укажување на казната со која, по вашето префрлање, би била заменета првично изречената казна)6, заедно со информации со условите за ублажување на казната, условен отпуст, итн., во (државата во која се извршува казната).

По услов двете држави да се спремни да се согласат со вашиот трансфер, и откако ќе ги добиете и ќе ги разгледате информациите што ви се доставени од страна на (државата во која се извршува казната), ќе ве прашаат дали се согласувате да бидете префрлени според Конвенцијата.

Се применува на државите кои користат постапка за „продолжување на извршувањето на казната“.

Се применува на државите кои користат постапка за „конверзија односно замена на казната“.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (82) 17 на Комитетот на министри до државите членки во врска со затворањето и постапувањето со опасни затвореници

**(усвоена од Комитетот на министри на 24 септември 1982
година на 350-иот состанокот на замениците министри)**

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Тргувајќи од факот дека постои определен број опасни затвореници меѓу затворската популација;

Сфаќајќи ја потребата од заштита на јавната безбедност и обезбедувањето ред и добро функционирање на затворите;

Сметајќи дека треба да се обезбеди соодветно постапување со опасните затвореници;

Имајќи ја предвид Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи, Резолуцијата (73) 5 за правилата за минималните стандарди за постапување со затвореници, воопшто и Резолуцијата (76) 2 за постапувањето со затвореници кои издржуваат долги затворски казни, особено

Им препорачува на владите на државите членки:

1. да се применуваат, што е можно повеќе, редовните затворски правила спрема опасните затвореници;
2. да се применуваат безбедносни мерки во мера во која тие се неопходни;
3. да се применуваат безбедносни мерки на начин кој овозможува почитување на човековото достоинство и човековите права;
4. да се осигури дека при определување на мерките за обезбедување се земаат предвид различни барања коишто ги наметнуваат различните видови опасности;

5. да се пресретнат, во мера во која е можно, евентуалното негативно дејство на условите на засилено обезбедување;
6. да посветат целосно внимание на здравствените проблеми коишто можат да резултираат од засиленото обезбедување;
7. да се обезбеди образование, стручно оспособување, работно и слободно ангажирање и други активности, во мера што ја дозволува степенот на обезбедување;
8. да постои систем за редовно преиспитување за да се обезбеди времето поминато во услови или одделенија со засилено обезбедување и степенот на безбедност што се применуваат не го надминува неопходното ниво;
9. да се осигури дека одделенијата со засилено обезбедување, таму каде што постојат, имаат соодветен капацитет, вработени и други неопходни услови;
10. да се обезбеди соодветна обука и информации за сите вработени кадри во врска со затворањето и постапувањето со опасните затвореници.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (82) 16 на Комитетот на министри до државите членки за отсуството од затвор

**(усвоена од Комитетот на министри на 24 септември 1982
година на 350-иот состанокот на замениците министри)**

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.6 од Статутот на Советот на Европа,

Сметајќи дека е во интерес на државите членки на Советот на Европа да се воспостават заеднички принципи за казнената политика;

Сметајќи дека отсуството од затворот придонесува кон хуманизација на затворите и подобрување на условите за затворање;

Сметајќи дека отсуството од затворот е едно од средствата кои ја олеснуваат општествената реинтеграција на затвореникот;

Имајќи го предвид искуството во оваа област,

Им препорачува на владите на државите членки:

1. на затворениците да им се дозволува отсуство од затворот што е можно повеќе поради медицински, образовни, професионални, семејни и други социјални причини;
2. при дозволувањето на отсуство, да се замаат во предвид: видот и тежината на делото, висината на изречената казна и времето на издржаната затворска казна, личноста и однесувањето на затвореникот и ризикот, ако постои, за општеството, семејната и социјалната состојба, кои можеби се измениле за време на издржување на затворската казна, целта на отсуството, неговото траење, рокот и условите на отсуството;
3. да се дозволува отсуство што е можно почесто, имајќи ги предвид гореспоменатите околности;
4. да се дозволува отсуство не само на оние затвореници коишто се наоѓаат во затвори од отворен тип, туку и на затворениците од затворите од затворен тип, под услов тоа да не е во спротивност со јавната безбедност;

5. да се преземат сите потребни мерки за да се дозволи отсуство од затвор на странски државјани чии семејства не живеат во земјата на затворање, кога тоа е можно и под точно определени услови;
6. да се преземат сите потребни мерки за да се дозволи отсуство од затвор, кога тоа е можно, на лица кои се бездомници или на лица кои имаат тешки животни услови;
7. да се разгледа можноста да им се дозволи отсуство на сторителите на кои им се изречени „мерки за безбедност“ и кои се затворени на друго место, а не во затвор;
8. да се користи одбивањето на отсуство од затвор како дисциплинска мерка само во случаите на злоупотреба на системот;
9. на затвореникот да му се објаснат, што е можно подобро, причините за одбивање да му се одобри отсуство од затворот;
10. да се обезбедат услови и начин преку кои ќе може повторно да се разгледа барањето за добивање отсуство;
11. да се вршат консултации не само со органите надлежни за затворите, туку и со други органи и лица и да се бара нивна соработка и придонес за подобро функционирање на системот;
12. да се бара поддршка од сите вработени кадри во затворот;
13. да се обезбедат потребни средства за ефективно функционирање на системот;
14. одблиску да се надгледува и да се проценува континуираното функционирање и развојот на секој систем што се применува за отсуство од затвор;
15. исцрпно да се информира јавност за целите, функционирањето и резултатите од таквиот системот.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Препорака бр. R (79) 14

на Комитетот на министри до државите членки во врска со примената на Европската конвенција за надзор над условно осудени и условно отпуштени лица

(усвоена од Комитетот на министри на 14 јуни 1979 година на 306-иот состанокот на замениците министри)

Комитетот на министри, согласно со условите предвидени во член 15.б од Статутот на Советот на Европа,

Со желба да се олесни примената на Европската конвенција за надзор над условно осудени и условно отпуштени лица, којашто беше отворена за потпишување на 30 ноември 1964 година и влезе во сила на 22 август 1975 година,

I. Им препорачува на владите на државите членки:

1. Доколку сè уште не се договорни страни на Конвенцијата, истата да ја ратификуваат, што е можно поскоро, со цел да се прошири системот на взаемна помош;
2. Доколку се договорни страни на Конвенцијата, дека:

Член 15, став 1

Државата молител е надлежна за помилување, амнестија или преиспитување на казната и за тоа треба да ја информира замолената државата;

Член 17

Во примената на своите закони и при одлучувањето за начинот на извршување на казната, замолената држава ќе ја земе во предвид, колку што е можно, личната состојба на осуденото лице пред неговото затворање;

Член 20

Државата молител ќе се воздржи од преземање на било која од бараните мерки за извршување, освен ако го повлече своето барање и тоа пред замолената држава да ја извести дека има намера да постапи по барањето или во случај кога замолената држава и државата молител, врз основа на меѓусебен договор, ќе се согласат казната да не се извршува во замолената држава.

Член 21

Правото да одобри амнестија може да го остварува било државата молител било замолената држава, меѓутоа исклучиво државата молител ќе одлучува за барањето за преиспитување на казната;

Државата молител, без одлагање, ќе ја извести замолената држава за секоја одлука која води кон престанок на правото на извршување на казната, и обратно;

Член 25

Правото на извршување треба да & се врати на државата молител, доколку замолената држава експлицитно се откаже од тоа право, што е можно само ако и двете засегнати држави се согласат или ако извршувањето повеќе не може да се спроведе во замолената држава;

II. Ги поканува владите на државите договорни страни на Конвенцијата да го известат Генералниот секретар на Советот на Европа, во рок од пет години, за мерките што се преземаат за спроведување на оваа препорака.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Резолуција (70) 1

(усвоена од замениците министри на 26 јануари 1970 година)

Практична организација на мерките за надзор и последователно згрижување на условно осудените и условно отпуштените лица

Комитетот на министри,

Потсетувајќи се на Резолуцијата (65) 1 за одложената казна, условната осуда или други алтернативни мерки на казната затвор;

Сметајќи дека основна цел на казнената политика на сите држави членки претставува делотворноста на мерките за третман на осудените лица;

Тргувајќи од тоа дека е пожелно да се избегнува затворската казна, секогаш кога ќе се покаже за возможно;

Имајќи предвид дека во повеќето држави членки се воведени и развиени мерки како што се условната осуда, условниот отпуст и слични мерки, со кои се обезбедува третман на слобода;

Сметајќи дека е корисно да се развие најсоодветна правна рамка и најефикасни служби и методи за третман во однос на овие мерки;

Сметајќи дека е пожелно да се воспостават заеднички принципи за примена на условните мерки, што ќе придонесе за натамошен позитивен развој на овие мерки и дека на овој начин ќе се помогне во примената на Европската конвенција за надзор над условно осудените и условно отпуштените лица,

Им препорачува на владите на државите членки:

1. (а) Да го разгледаат сопственото законодавство со цел:

- да се испита можноста од воведување, развивање и подобрување на различни видови условни или одложени казни и слични мерки, како и можноста од прилагодување на методите за спроведување на овие мерки;

- да се испита можноста од напуштање или намалување на ограничувањата за примена на условните мерки (спрема одредени категории сторители или за одредени категории дела), кои ограничувања ја попречуваат индивидуализацијата на казната;

(б) Да се предвидат, доколку е можно, спроведување на посебна истрага односно испитување, пред изрекување на казната, со цел да се добијат корисни податоци за карактерот на сторителот и за општествените прилики, секогаш кога се размислува да се изрече условна осуда или слична мерка која имплицира потреба од надзор;

(в) Во таа истрага односно испитување да се ангажираат лица обучени да прибават и да презентираат објективни податоци за потребите на сторителот и за потенцијалите на третманот;

(г) Да се обезбедат гаранции против неоснованото нарушување на приватноста во текот на ова посебно испитување, како и гаранции против несоодветната употреба на прибраните податоци;

2. (а) Да се разгледаат, а доколку е потребно и да се изменат, законските одредби кои се однесуваат на условниот отпуст, како што се одредбите поврзани со висината на изречената казна, минималното време или дел од казната што мора да се издржи пред да може да одобри условен отпуст, како и ограничувањата на условниот отпуст во однос на определени категории сторители, на пример повратници;

(б) Да се обезбеди можност за лицата кои издржуваат казна доживотен затвор, по пат на периодични испитувања, да се разгледа и да им одобри условен отпуст или, во најмала рака, да им се ублажи казната, а по целосно испитување на нивната личност и потребата од заштита на општеството;

(в) Да се наметне обврска на службите задолжени за спроведување на условната осуда или на други служби надлежни за оваа проблематика, покрај згрижувањето предвидено со закон по отпуштањето, да понудат и последователно згрижување на лицата кои се безусловно отпуштени;

(г) Да се обезбеди дека во постапката за одобрување на условен отпуст за кој било сторител ќе се овозможи целосно разгледување

на неговиот случај и ќе му се даде можност да го изнесе своето гледиште, дека ќе се овозможи брзо донесување на одлуката и дека при одлучување за третманот ќе се земат во предвид потребите на сторителот и потребите за заштита на општеството;

(д) Да се разгледаат и да се воведат, особено во светло на актуелните новини, средства наменети за олеснување на преминот од институционален живот во живот на слобода по отпуштањето. Особено, во соодветно време во текот на издржувањето на казната, треба да започнат да се спроведуваат конкретни и детални планови за отпуштање;

3. (а) Да се осигури развој на методи за надзор, кои водат кон создавање и искористување на односите помеѓу службеното лице задолжено за спроведување на условната осуда и неговата странка - сторителот во дадениот социјален контекст, со што може да се понуди помош во решавање на личните проблеми;

(б) Да се разгледа, а доколку е потребно и да покрене, усвојување на ново законодавство, со цел сите услови или обврски поврзани со условната осуда, условниот отпуст и слични мерки да овозможуваат поделотворна индивидуализација на третманот, истовремено осигурувајќи целосно почитување на човековите права и достоинството на личноста;

(в) Да се испитаат постоечките одредби за третман на сторителите кои претставуваат посебен проблем (како на пример, во случаите на зависност од дроги или алкохол) и доколку е потребно да се прошират тие одредби;

(г) Да се испитаат, а доколку е потребно и да се воведат, резиденцијални одредби за условно осудените и условно отпуштените лица;

(д) Да се обезбеди измена на поставените услови или обврски, со цел да се овозможи условната осуда и условниот отпуст да соодветствуваат на променетите потреби или околности;

4. (а) Да се осигури, независно од управната рамка со којашто се опфатени условната осуда, условниот отпуст и затворските служби, целосна интеграција на нивните методи за постапување со сторителите;

(б) Да се обезбеди вработување на стручни и квалификувани кадри, што претставува суштинска основа за ефикасност и делотворност на службата надлежна за спроведување на условната осуда и условниот отпуст;

(в) Да се разгледа вредноста од користење волонтери, кои ќе дејствуваат во соработка со професионално вработените кадри;

(г) Да се посвети внимание, онаму каде што е потребно, на унапредувањето на условите за работа на службените лица задолжени за условната осуда, во светло на посебни потешкотии својствени за нивната работа;

(д) Да се организира почетна обука на професионално вработените лица, кои треба да завршат претходна обука пред да се вработат во службата, како и да се обезбеди нивно постојано стручно усовршување со цел унапредување на нивното теоретско знаење и практична работа;

(ѓ) Да се обезбедат делотворни постапки за избор и обучување на волонтери, како и надоместување на нивните трошоци;

(е) Да се разгледа оптоварувањето со работа и предмети на професионално вработените лица и на волонтерите, со цел да се постигне најделотворен третман на сторителите и најсоодветно искористување на човечките и материјалните ресурси;

5. (а) Да се обезбеди општа управна инспекција над службите надлежни за спроведување на условната осуда и условниот отпуст;

(б) Да се осигури надзор, со цел да се обезбеди контрола над извршувањето на одлуките за условна осуда и условен отпуст;

(в) Да се обезбеди надзор над предметната работа на одделни службени лица, со што ќе се одржуваат и развиваат нивните професионални стандарди;

(г) Да се обезбеди ефикасно евидентирање на предметите;

6. (а) Да се обезбеди придржување кон условите или обврските поставени со одлуките за условна осуда или условен отпуст преку користење на соодветни санкции за таа цел;

(б) Да се разгледа националното законодавство и практика во смисла дека при определувањето на одредена санкција, во случај кога условно осуденото лице или лицето пуштено на условен отпуст не се впуштило во криминал, но го нарушува надзорот или не ги почитува поставените услови или обврски, може да се земе во предвид не само непочитувањето на поставените услови, туку и целокупното поведение на сторителот и потребите за негов третман;

(в) Да се разгледа националното законодавство и практика со цел да се обезбеди дека кога лицето ќе се изврши ново кривично дело, ќе постои следниот избор:

изрекување на безусловна казна за двете кривични дела, односно и за новото дело и за делото кое претходно резултирало со условна осуда;

задржување на првичната условна осуда, веројатно со одредени измени на поставените услови или обврски и изрекување на втора казна, но овој пат безусловна за новото кривично дело;

изрекување на втора условна осуда, со која ќе бидат опфатени и претходното и новото кривично дело;

7. Да се поттикнуваат истражувања во поглед на изборот на сторителите спрема кои се изрекува условна осуда, како и истражувања за функционирањето на системите за условна осуда и условен отпуст;

8. Да се обезбеди широка дистрибуција на извештајот на Советот на Европа за практичната организација на мерките за надзор и последователно згрижување на условно осудените и условно отпуштените лица, особено до надлежните служби;

Ги поканува владите да поднесуваат извештај до Генералниот секретар на Советот на Европа на секои три години, со што ќе го информираат за мерките што се преземаат за спроведување на овие препораки.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Резолуција (67) 5

(усвоена од замениците министри на 4 март 1967 година)

Истражувања на затворениците од индивидуален аспект и на затворската заедница

Комитетот на министри,

Сметајќи дека во земјите членки на Советот на Европа и покрај постоењето на алтернативни мерки на затворските казни, многу голем број сторители издржуваат казни или подлежат на третман во затворски установи;

Тргувајќи од потребата осудените лица да се подготват за враќање во општеството и да се одвратат од криминал;

Сметајќи дека овие цели не се постигнати и дека повратот очигледно е многу присутен меѓу поранешните затвореници;

Водејќи сметка за тоа дека трошоците за институционален третман претставуваат големо оптоварување за владите и последователно на тоа, потребата од максимално зголемување на ефикасноста на таквиот третман;

Сметајќи дека е потребно да се спроведе детално испитување на затворениците како поединци, како и испитување на затворската заедница;

При што, една од целите на Советот на Европа во однос на проблемите со криминалот е да се промовираат криминолошки истражувања преку размена на информации и преку координација на напорите што се преземаат во оваа сфера;

При што, таквата соработка би овозможила да се усогласат мерките на Европската казнена политика;

Имајќи ги предвид препораките усвоени на Третата конференција на директорите на институтите за криминолошки истражувања;

Им препорачува на владите на државите членки:

- а. да се поттикнуваат истражувања на затворениците и на затворската заедница, на пример, преку воспоставување истражувачки центри во рамки на затворските управа или преку поддржување истражувањата што ги спроведуваат независни организации;
- б. да им се помага на истражувачките работници, обезбедувајќи им пристап до затворските установи и обезбедувајќи соработка со јавните служби;
- в. да се земаат во предвид наодите од таквите истражувања при изготвување на мерките на казнената политика;
- г. да се промовираат истражувања заради оценување на резултатите од новите мерки на казнената политика, и особено да се спроведуваат истражувања кога се вршат или се планираат промени;

Посебно препорачува, истражувањата коишто ги промовираат или планираат владите да ги опфатат сите институционални аспекти, со други зборови:

- а. дека истражувањата на затворениците од индивидуален аспект треба да вклучуваат:
 - (i) клинички испитувања
 - (ii) споредбени испитувања на личноста на сторителот пред и по примената на одредена мерка спрема него;
 - (iii) испитувања на поврзаноста меѓу однесувањето на испитаникот по третманот и третманот на кој тој бил изложен;
 - (iv) испитувања на односите помеѓу карактерните особини на сторителите и дејството на различните видови третман кои се применуваат;
- б. дека истражувањата на затворската заедница треба да опфатат:

(i) испитувања на улогата, гледиштата и ставовите на затворениците;

(ii) испитувања на улогата, гледиштата и ставовите на вработените во затворите;

(ii) испитувања на односите помеѓу овие две групи, коишто заедно ја сочинуваат затворската заедница;

(iv) испитувања на факторите кои ги попречуваат промените во социјалната структура во затворот, на кој начин се укажува на видливиот отпор кон реформа на затворските установи.

СОВЕТ НА ЕВРОПА КОМИТЕТ НА МИНИСТРИ

Резолуција (62) 2

(усвоена од замениците министри на 1 февруари 1962 година)

Избирачки, граѓански и социјални права на затворениците Препорака 195

Комитетот на министри,

Имајќи ја предвид Препораката 195 (1959) на Консултативното собрание на Советот на Европа за казнената реформа;

Имајќи ја предвид резолуцијата усвоена во Париз на 6 јуни 1961 година од страна на министрите коишто учествуваа на Конференцијата на европските министри за правда;

Имајќи ја предвид неопходноста во државите членки на Советот на Европа да се промовира затворски систем кој, покрај заштитата на општеството, ќе го почитува и човековото достоинство;

Сметајќи дека „Правилата за минималните стандарди на постапување со затворениците“ усвоени на 30 август 1955 година од страна на Првиот конгрес на Обединетите нации за спречување на криминалот и постапувањето со сторителите треба да бидат дополнети во смисла што ќе се определат, по пат на општа согласност, границите до кои режимот на затворање може легитимно да го ограничи остварувањето на индивидуалните права на затвореникот;

Препорачува владите на државите членки на Советот на Европа да ги применуваат следниве одредби, под услов тие да се во согласност со нивните уставни начела и меѓународни обврски.

А. Општи принципи

1. Со правилата, коишто се тука утврдени, се определува дејството на затворањето врз избирачките, граѓанските и социјалните права кои затвореното лице, било се уште да чека судење или веќе е осудено, би ги уживало доколку тоа лице би било на слобода. Тие

претставуваат примери за примената на заеднички минимални правила.

2. Во случај кога во одредена држава, некое лице е лишено од правата споменати во точка 1, пожелно е овие правила да се земат во предвид при измена на релевантното законодавство.

Во случај кога не постои национален закон за одредено конкретно прашање, овие правила треба да се сметаат за одраз на европската правна свест во таа смисла.

3. Овие одредби се засноваат врз начелото дека самиот факт на затворање не влијае врз поседувањето на овие права, но дека нивното остварување може да биде ограничено кога е во спротивност со целта на издржувањето на затворската казна или на одржувањето ред и безбедност во затворот.

4. Во ниту едни околности, правилата утврдени во оваа резолуција нема да се толкуваат на начин којшто ги ограничува или дерогира правата и слободите признати со Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи и протоколите кон неа.

Б. Избирачки права

5. Доколку се закон се дозволува гласање без присуство на избирачот на гласачкото место, на затвореното лице ќе му се дозволи да гласа, освен ако со закон или со судска одлука лицето е лишено од тоа право.

6. На затвореникот на кој му е дозволено да гласа ќе му се овозможи да се запознае со состојбите за да може да го оствари тоа право.

В. Граѓански права

7. (а) Освен во случаите предвидени во точка 8, самиот факт на издржување на затворска казна не го попречува затвореникот да ги остварува своите граѓански права, лично или преку полномошник којшто истапува во негово име;

(б) Доколку затвореникот смета дека не е во можност лично да ги остварува овие права, ќе му се дозволи да биде застапуван.

8. Затворската управа може да му забрани на затвореникот да ги остварува своите граѓански права:

(а) доколку остварувањето на тие права е спротивно на целите на издржување на затворската казна или на третманот на тоа лице;

(б) доколку, во случај кога станува збор за осудено лице, остварувањето на тие права може да се одложи, без да се прејудуваат неговите интереси, до неговото отпуштање.

Г. Социјални права

9. Кога затвореникот се стекнал со право на користење бенефиции од социјалното осигурување пред неговото затворање, тие нема да се поништат само поради фактот на издржување на казна затвор.

10. Колку што можно, затвореникот ќе продолжи да го остварува правото на користење бенефиции од социјалното осигурување за време на издржувањето на казната затвор и за таа цел ќе се преземат сите потребни мерки.

11. Со исклучок на пензиите, на кои затвореникот има право по основ на придонеси кои самиот ги плаќал, исплатата на другите бенефиции на затвореникот може да се суспендира или да се намали за време на издржувањето на казната затвор, додека семејните додатоци за лицата коишто тој ги издржува треба да продолжат да се исплатуваат директно на корисниците, со или без согласност на затвореникот.

Д. Заштита на правата

12. Затвореникот, во секое време, може да покрене судска постапка. Како тужител, затвореникот може да ја продолжи постапката кој започнала пред неговото затворање, доколку постапувањето по тужбата не може да се одложи по неговото отпуштање.

13. Исто така, тој може да покрене и нова постапка, доколку поднесувањето на тужбата не може да се одложи до неговото отпуштање и тоа е во согласност со целите на издржувањето на казната затвор и третманот на сторителот.

14. Затвореникот нема право лично да се појавува и да истапува пред надлежен суд, освен ако законот или судот наложат негово лично присуство.

15. Во граѓанската и управната постапка, во која како странка може да се јави затвореникот согласно правилата утврдени во оваа резолуција, тој има право да комуницира усно или писмено со лицето овластено да ги застапува неговите интереси.

16. Со исклучок на посебните одредбите со кои се уредува прашањето за комуникација со бранителот, над посетите и преписката со затвореникот може да се врши надзор од страна на надлежен орган.

17. Затвореникот има право да поднесува писмени барање до државните органи или до други слични тела, со цел заштита на своите интереси. Целокупната преписка со овие органи или тела ќе биде препратена до адресантот без одлагање.

**КОМПИЛАЦИЈА НА ПРЕСУДИТЕ
ЗА ИЗВРШУВАЊЕ СУДСКИ ОДЛУКИ**

Petrushko v. Russia, 24 Февруари 2005

Во 2001 година апликантот покренал постапка за оштета против Министерството за внатрешни работи поради смртта на нејзиниот сопруг за време на воена служба во Чеченија.

На 7 јуни 2001 година Ленински Окружниот суд на Ростов го одобрил барањето на апликантот. Нејзината добивка се состоела од пашален надомест од 71,851.50 рубљи и месечни примања од 1,710.75 рубљи кои подлежат на натамошни прилагодувања согласно законската стапка. Месечните примања не му биле исплатени на апликантот.

Во 2002 година, апликантот покренал нови постапки за да добие усогласување на месечните примања.

На 27 септември 2002 година Ленински Окружниот суд на Ростов го одобрил барањето на апликантот. Судот направил усогласување на месечните примања зголемувајќи ги ретроспективно на 3,849 рубљи. Судот досудил во корист на апликантот исплата на долг од 88,916,16 рубљи за периодот од 1 јануари 2002 до 1 октомври 2002 година.

На 9 октомври апликантот добил налог за извршување кој го поднел до Министерството за финансии на Руската Федерација за исплата.

На 17 јуни 2003 година, откако предметот бил доставен до Владата, на апликантот му се исплатени 30,793,44 рубљи и на 19 јуни 2003 година добила исплата од 88,916 рубљи.

Апликантот се жалела дека одложеното неизвршување на пресудите од 7 јуни 2001 година и од 27 септември 2002 година го повредиле нејзиното право на судење согласно член 6 став 1 од Конвенцијата и нејзиното право на мирно уживање на сопственостите како што е гарантирано во член 1 од Протоколот 1 од Конвенцијата.

Владата приговарала на допуштеноста на спликацијата на основ дека апликантот не бил повеќе жртва. Тие тврделе дека пресудите кои се во прашање се веќе извршени.

Апликантот не прифатила дека го изгубила статусот на жртва бидејќи нејзината награда веќе конечно била извршена. Таа сметала дека нејзината месечна исплата ни и била исплатена две години што се должи на неизвршување на пресудите од страна на властите,

во однос на кое задоцнување ниту признале повреда ниту пак и ја надоместиле.

Судот, најпрвин, повторува дека „одлука или мерка во корист на апликантот не е во принцип доволна за да го лишат од неговиот статус на „жртва“ освен ако националните власти го признале, било изречно или во суштина, и потоа му дозволиле надомест за кршење на Конвенцијата“.

Враќајќи се на конкретниот случај, неспорно е дека Министерството за финансии било надлежно да ги изврши исплатите врз основа на налог за извршување во име на државата. Судот повторува дека личност која добила извршна пресуда против државата како резултат на успешна парница не може да се бара да се осврне кон извршни постапки со цел да ја изврши.

Судот наоѓа дека пресудата од 7 јуни 2001 година останала неоперативна во дел за речиси две години, вклучувајќи скоро една година откако пресудата од 27 септември 2002 година била изречена за да се надомести неизвршувањето на првата. Никаков надомест не бил авансиран од страна на Владата за ова одложување. Со пропуштањето за ваков значителен период да се преземат неопходни мерки за да се исполнат конечни судски одлуки во конкретниот случај, руските власти ја оневозможиле примената на членот 1 став 1.

Согласно на тоа, судот наоѓа дека апликацијата е допуштена и дека постои повреда на член 6 став 1 од Конвенцијата.

Со тоа што не определиле никаков правичен надомест за ваквите пречки, Судот заклучува дека следствено на тоа постои и повреда на Член 1 од Протоколот 1 на Конвенцијата. Апликантот барал 50,000 евра (EUR) на име надомест на нематеријална штета.

Судот смета дека апликантот мора да претрпел загуба и фрустрација како резултат на пропуштањето на државните власти да ги извршат пресудите во нејзина корист што не може доволно да се компензираат со утврдување на повреда. Како и да е бараниот износ изгледа прекумерен. По извршени проценки врз еднаква основа, Судот му досудил на апликантот 3.000 евра на име надомест на нематеријална штета плус секоја давачка која може да е задолжителна за тој износ.

Апликантот барала надомест на нејзините трошоци кои настанале пред домашните власти и Судот. Како и да е таа ниту го определила нивниот износ ниту поднела сметки или други ваучери врз основа на кои таков износ би можел да се утврди. Согласно на тоа, Судот не досудил ништо по тој основ.

Metaxas v. Greece (no. 8415/02) Violation of Article 1 of Protocol No. 1

Апликантот Александрос Метаксас е грчки државјанин кој се жалел на одбивањето на грчките власти подолг период да постапат согласно пресудата на ревизискиот суд со која му е досудено зголемување на неговата пензија.

Апликантот тврди дека властите го повредиле неговото право на ефективна судска заштита и на мирно уживање на неговите сопствености, со прекршување на лен 6 став 1 (право на правично судење) и член 1 од Протокол 1 (заштита на сопственост).

Судот нашол дека однесувањето на националните власти го прават член 6 став 1 беспредметен и едногласно одлучил дека постои повреда на таа одредба.

Понатаму, нашол дека со одложувањето на исплатата на сумите на апликантот, откако извршни постапки биле покренати, властите го повредиле неговото право на мирно уживање на сопственостите, без никаков правичен надомест. Со тоа едногласно одлучил дека постои повреда на Член 1 од Протоколот 1 под член 41 (правичен надомест) на Конвенцијата, Судот му досудил на апликантот 12.000 евра паричен надомест и 10.000 евра за надомест на нематеријална штета.

CASE OF KOLTISOV v. RUSSIA, 24 February 2004

Во 2001 година апликантот покренал постапка против Министерството за внатрешни работи со барање за надомест на штета за повреда која ја претрпел за време на воена служба во Чеченија.

На 24 декември 2001 година Окружниот суд на Ростов го одобрил барањето на апликантот. Неговата награда се состоела од паушален надомест од 80,112.26 рубљи и месечни исплати од 2,225.35 рубљи, кои подлежат на натамошни прилагодувања согласно законската стапка. Пресудата стапила на сила на 4 јануари 2002 година.

На 29 март 2002 година, бил поднесен налог за извршување до Министерството за финансии на Руската Федерација за исплата. На 4 јули 2003 година, откако предметот бил доставен до Владата, на апликантот му биле исплатени износи согласно налогот за извршување.

Апликантот се жалел дека одложеното неизвршување на на пресудата од 24 декември 2001 година го повредило неговото право на судење согласно член 6 став 1 од Конвенцијата и неговото право на мирно уживање на споственостите како што е загарантирано во член 1 од Протоколот 1 на Конвенцијата.

Владата приговарала на допуштеноста на апликацијата на основа дека апликантот не бил повеќе жртва. Тие тврделе дека пресудата која е во прашање веќе била извршена и дека со тоа на апликантот му бил овозможен надомест на национално ниво.

Апликантот не прифатила дека го изгубил статусот на жртва со тоа што неговата награда била извршена. Тој тврдел дека на властите им требало една и пол година за да ја извршат пресудата, во однос на која властите ниту признале повреда ниту пак му дозволиле надомест.

Враќајќи се на конкретниот случај, неспорно е дека Министерството за финансии било надлежно да ги изврши исплатите врз основа на налог за извршување во име на државата. Судот повторува дека личност која добила извршна пресуда против државата како резултат на успешна парница неможе да се бара да се осврне кон извршни постапки со цел да ја изврши

Судот наоѓа дека пресудата од 24 декември 2001 година останала неоперативна околу година и пол. Никаков правичен надомест не бил авансиран од страна на Владата за ова одложување. Со пропуштањето за ваков значителен период да ги преземат неопходните мерки за да се постапи согласно конечна судска пресуда во конкретниот случај, руските власти ја оневозможиле примената на член 6 став 1.

Следствено на тоа судот нашол дека апликацијата е допуштена и дека постои повреда на член 6 став 1 од Конвенцијата.

Со тоа што не определиле никаков правичен надомест за ваквите пречки, Судот заклучува дека следствено на тоа постои и повреда на Член 1 од Протоколот 1 на Конвенцијата.

Апликантот барал 50,000 евра на име надомест на нематеријална штета.

Судот смета дека апликантот мора да претрпел загуба и фрустрација како резултат на пропуштањето на државните власти да ги извршат пресудите во нејзина корист што неможе доволно да се компензираат со утврдување на повреда. По извршени проценки врз еднаква основа, Судот му досудил на апликантот 2,500 евра на име надомест на нематеријална штета плус секоја давачка која може да е задолжителна за тој износ.

Апликантот барал надомест на неговите трошоци кои настанале пред домашните власти и Судот. Како и да е тој ниту го определил нивниот износ ниту поднел сметки или други ваучери врз основа на кои таков износ би можел да се утврди. Согласно на тоа, Судот не досудил ништо по тој основ.

**ПРАКСА НА ЕВРОПСКИОТ СУД
ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА (ЕСЧП)**

**Пракса на ЕСЧП
релевантна за мислењето 7**

СУД
(ПЛЕНАРНА СЕСИЈА)

**СЛУЧАЈ САНДЕЈ ТАЈМС ПРОТИВ
ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО**

(Апликација бр.. 6538/74)

ПРЕСУДА
СТРАЗБУР
26 април 1979

Во случајот Сандеј Тајмс,
Европскиот Суд за човекови права, донесувајќи ја неговата одлука
во пленарна сесија во согласност со правилото 48 од Деловникот на
Судот и составен од следните судии:

Г-дин G. BALLADORE PALLIERI, Претседател,
Г-дин G. WIARDA,
Г-дин H. MOSLER,
Г-дин M. ZEKIA,
Г-дин J. CREMONA,
Г-дин P. O'DONOGHUE,
Г-ѓа. H. PEDERSEN
Г-дин Thór VILHJÁLMSSON,
Г-дин R. RYSSDAL,
Г-дин W. GANSHOF VAN DER MEERSCH,
Сер Gerald FITZMAURICE,
Г-ѓа. D. BINDSCHEDLER-ROBERT,
Г-дин D. EVRIGENIS,
Г-дин P.-H. TEITGEN,
Г-дин G. LAGERGREN,
Г-дин L. LIESCH,
Г-дин F. GÖLCÜKLÜ,
Г-дин F. MATSCHER,
Г-дин J. PINHEIRO FARINHA,
Г-дин E. GARCIA DE ENTERRIA,
Како и г-дин M.-A. EISSEN, регистар, и г-дин H. PETZOLD, заменик
регистар.

По советувањето извршено на затворените седници на од 30
ноември до 2 декември 1978 година и од 27 до 29 марти 1979
година,

Ја донесува следната пресуда, која што беше усвоена на последно
споменатиот датум:

ПОСТАПКА

1. Случајот Сандеј Тајмс беше упатен до Судот од страна на Европската Комисија за човекови права ("Комисијата"). Случајот беше формиран преку апликацијата против Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска која што беше поднесена со Комисијата на 19 јануари 1974 година во согласност со членот 25 (чл. 25) од Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаментални слободи ("Конвенцијата ") од страна на издавачот (Times Newspapers Ltd.), уредникот (Г-дин Харлод Еванс) и група на новинари на Британскиот неделен весник Сандеј Тајмс.

2. Барањето на Комисијата, на кое што беше прикачен извештајот обезбеден во согласност со членот 31 (чл. 31) од Конвенцијата , беше поднесено до регистарот на Судот на 15 јули 1977, во рамки на периодот од три месеци кој е утврден со членот с 32 ст. 1 и 47 (чл. 32-1, чл. 47). Барањето кое се однесува на членот с 44 и 48 (чл. 44, чл. 48) од Конвенцијата и на декларацијата која што е направена од страна на Обединетото Кралство со која што се признава задолжителната јурisdикција на Судот (Член 46) (чл. 46). Целта на барањето на Комисијата е да се добие одлука од Судот во однос на тоа дали или дали фактите на случајот не обелоденуваат кршење од страна на одговорната држава на нејзините обврски во согласност со Членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата како самостоен или во комбинација со Членот 14 (чл. 14+10) или Членот 18 (чл. 18+10).

3. За да се формира Судскиот совет составен од седум судии потребно е вклучување на, како членови по службена должност, Сер Џералд Фитцморис, избран судија од британско потекло (Член 43 од Конвенцијата) (чл. 43), и г-дин Г. Баладоре Палиери, Претседател на Судот (правило 21 ст. 3 (б) од Деловникот на Судот). На 38 јули 1977 година, Претседателот на Судот по пат на ждрепка, во присуство на регистарот, ги избра имињата на преостанатите пет членови, имено Г-дин Х. Мослер, Г-дин М. Зекиа, Г-дин П.О'Донахју, Г-дин Р. Расдал и Г-дин Џ. Пинјеиро Фарина (Членот 43 во согласност со Конвенцијата и правило 21 ст. 4) (чл. 43).

Г-дин Баладоре Палиери ја презеде функцијата Претседател на Советот (правило 21 ст. 5).

4. Претседателот на Советот ги констатира, преку регистарот, размислувањата на Владиниот Агент на Обединетото Кралство

("Владата ") и делегатите на Комисијата во однос на постапката која што требаше да се почитува. Со наредбата донесена на 15 септември 1977 година, тој одлучи дека Агентот би требало да има време до 7 декември 1977 година да достави поднесок и дека делегатите исто така ќе имаат право да достават поднесок како одговор во рамки на два месеци од датумот на кој тие ќе го добијат поднесокот на Владата преку регистарот. Поднесокот на Владата беше примен во судскиот регистар на 8 декември 1977 година. На 10 февруари 1978 година, делегатите доставија до Судот поднесок кој нив им беше доставен во име на подносителите; делегатите укажаа на тоа дека во оваа фаза тие не сакаат да го дадат нивното мислење или да го коментираат поднесокот на барателот, туку го резервираа правото тоа да го сторат за време на усните сослушувања.

5. По извршените консултации, преку заменик судскиот регистар, на Владиноот Агент и делегатите на Комисијата, Претседателот упати Наредба на 16 март 1978 година дека усните сослушувања ќе започната на 24 април 1978 година. По пат на Наредба издадена на 20 март 1978 година, тој го овласти Агентот да поднесе дополнителен поднесок, најдоцна до 7 април 1978 година, кој што беше примен во судскиот регистар на 6 април. На 13 април, Секретарот на Комисијата му предаде на Судот писмо адресирано до него од 10 април од страна на подносителите, заедно со уште некои документи кои беа доставени заедно со споменатото писмо.

6. Усните сослушувања се одвиваа јавно во зградата за човекови права, во Стразбур на 24 и 25 април 1978 година.

Пред Судот се појавија:

- во име на Владата :

Г-дин Д. АНДЕРСОН, правен советник

Министерството за надворешни работи и Комонвелтот,
Агент,

Rt. Hon. Peter ARCHER, M.P., Q.C., Генерален – адвокат,

Г-дин N. BRATZA, Адвокат, *Советник,*

Г-дин R. RICKS, Јавен оддел за финансии,

Г-дин M. SAUNDERS, оддел на правните советници, *Советници;*

- во име на Комисијата :

Г-дин J. FAWCETT, *главен делегат,*

Г-дин J. CUSTERS,
Г-дин J. FROWEIN, *делегати*,
Г-дин A. LESTER, Q.C.,
Г-дин A. WHITAKER, правен раководител,
Times Newspapers Ltd., како помагател на делегатите во согласност со правило 29 ст. 1, втора реченица.

Судот ги сослуша обраќањата и поднесоците на г-дин Archer во име на Владата и на г-дин Fawcett, г-дин Frowein и г-дин Lester во име на Комисијата, како и одговорите на г-дин Lester на прашањата поставени од страна на некои од судиите. Во текот на сослушувањето, Комисијата му даде на располагање на Судот и други документи кои што таа ги имаше добиено од страна на подносителите.

7. Советот заседаваше зад затворени врати во периодот помеѓу 25 и 27 април. На состанок кој се одржа зад затворени врати на 27 октомври 1987 година во Стразбур, Советот одлучи во согласност со правилото 48, да се откаже од сопствената јурisdикција во корист на пленарниот Суд, притоа “сметајќи дека случајот покрен(ув)а сериозни прашања кој влијаат врз интерпретацијата на Конвенцијата ...”

По добивањето, преку судскиот регистар, на одобрување од страна на Владиниот Агент и совпаѓачкото мислење од страна на делегатите на Комисијата, Судот одлучи на 30 ноември дека постапките ќе продолжат без понатамошни усмени сослушувања (правила 26).

ВО ОДНОС НА ФАКТИТЕ

Историјат

8. Помеѓу 1958 година и 1961 година Компанијата (Биохемикалии) “Дестилатори“ Лтд. (““Дестилатори“”) произведе и рекламирање со дозвола во Обединетото Кралство лекарства кои што содржеа една состојка која беше развиена во Федералната Република Германија и беше позната под името талидомид. Лекарствата се препишуваа како седативи, особено за бремените мајки. Во 1961 година, извесен број на жени кои што го земаа ова лекарство во текот на бременоста родија деца кои што страдаа од сериозни деформитети; во тоа време имаше се на се околу некои 450 такви раѓања. “Дестилатори“ ги

повлекоја сите лекарства кои што содржеа талидомид од британскиот пазар во ноември истата година.

9. Беа издадени писмена против “Дестилатори”, во периодот помеѓу 1962 и 1966 година, од страна на родителите на седумдесетина од деформираните деца во свое име и во име на децата. Тие тврдеа дека причината за деформитетите беше влијанието на талидомидот врз фетусот кој што беше даван на мајките за време на бременоста, тврдеа дека “Дестилатори” беа небрежни во текот на производството, преработката и рекламирањето на лековите и побараа оштета. Компанијата “Дестилатори” го одби тврдењето за небрежност и ја стави под знак прашање правната основа на побарувањата. Неколку активности беа исто така превземени и од лица кои тврдеа дека претрпеле периферен невритис како резултат на употребата на лекарствата.

Од вкупно седумдесетте активности превземени од страна на родителите, во шеесет и пет беше постигната спогодба во последователните преговори помеѓу правните советници на засегнатите страни во 1968 година. Во шеесет и два од случајите, децата се уште беа живи и поради тоа договорот условуваше судско одобрување, кое што беше обезбедено. Основата на спогодувањето беше дека секој од тужителите, доколку тој ги повлече наводите за небрежност, би требало да добие од “Дестилатори” паушал еднаков на 40 проценти од сумата која што инаку би ја добил доколку неговата активност целосно би успеала. Понатамошната постапка во Високиот Суд во 1969 година се однесуваше на оценување на штетите во случајите кои што беа договорени на горе - наведениот начин, и во овој случај, “Дестилатори” исплатија некои £ 1,000,000 во однос на педесет и осум од случајите. Два од случајите беа поинаку ослободени и сумата на оштета во останатите два случаји се уште беше случај на преговори во јули 1973 година.

10. Спогодувањето од 1968 година не вклучи пет од првичните седумдесет активности, поради фактот што судските налози во овие пет случаји не беа издадени во рамки на рокот од три години кој што е пропишан со англискиот закон. Дозвола за издавање на судски налози надвор од дозволеното време беше последователно доделена од страна на Судот како за тие пет случаји така и во однос на понатамошните двесте шеесет и едно побарување од страна на родителите или старателите на други деца со деформитети. За

дополнителните сто дваесет и три побарувања исто така беа известени “Дестилатори“ по пат на кореспонденција но формална постапка не беше започната за договор помеѓу засегнатите страни. Притоа, се до 1971 година, некаде околу триста осумдесет и девет побарувања беа претстоечки против “Дестилатори“. Освен постигнатата спогодба по побарувањата во еден од случајите и дадената одбрана во 1969 година, не беа преземени понатамошни чекори во однос на оние активности во рамки на кои беа издадени судски налози. “Дестилатори“ изјавија во февруари 1968 година дека тие би обезбедиле значителна сума во корист на преостанатите триста осумдесет и девет баратели и двете страни беа во очекување да постигнат спогодба надвор од судот. Случајот, всушност, покренува правни прашања кои имаа значителна тежина во рамки на англискиот закон. Доколку кое било од покренатите активности би стигнало до судење, тие би биле преслушани од страна на професионален судија во отсуство на порота.

Во 1971 година, започнаа преговори по предлогот на “Дестилатори“ за формирање на добротворен фонд за сите деца со деформитети освен оние кои веќе беа покриени со спогодбата од 1968 година. Предлогот зависеше под услов дека сите родители ќе прифатат, освен пет кои одбија, од кои барем еден, поради фактот што исплатите од фондот би биле базирани на потребите. Апликацијата, во име на родителите кои би прифатиле, која беше направена да ги замени тие петмина од страна на официјалниот правен советник како нареден пријател, беше одбиена од страна на Апелациониот суд во април 1972 година. Во текот на последователните преговори, првичниот услов беше заменет со предусловот дека “значително мнозинство“ од родителите се спротивставија. Веќе до септември 1972 година, спогодба која го инволвираше формирањето на фондот во износ од £ 3,250,000 беше подготвена и се очекуваше да биде поднесена до Судот на одобрување во октомври.

11. Извештаи кои се однесуваа на децата со деформитети редовно се појавуваа во Сандеј Тајмс уште од 1968 година, додека во 1968 година весникот се впушти во критикување на спогодбата која беше склучена таа година. Исто така имаше и коментар за околностите на децата во други весници и на телевизија. Поточно, во декември 1971 година, Дејли Меил објави статија којашто ги кои обелоденија поплаките од родителите дека тоа би можело да ги загрози преговорите за спогодбата кои што беа во тек; притоа, Дејли Меил

беше “предупреден” од страна на Главниот адвокат по пат на формално писмо во кое што тој им се закани со санкции согласно со законот за непочитување на судот, но постапката за непочитување не беше реално покрената. На 24 септември 1972 година, Сандеј Тајмс излезе со статија под наслов “Нашите талидомид деца: причина за национален срам”: која што ги испита предлозите за спогодување кои тогаш беа случај на размислување, притоа опишувајќи ги како “ гротескно несразмерни со претрпените повреди”, критикуваше различни аспекти на англиското право во однос на опоравување и проценувања на штети во случаји во кои станува збор за лични повреди, се жалеше на доцнењето кое што завршило уште од раѓањата и ги повикуваше “Дестилатори“ да направат по великодушна понуда. Статијата го содржеше и следниот текст:

“... талидомид децата претставуваат срам за “Дестилатори“ ... има прилики во кои да се инсистира на зборови од законот значи да се биде изложен на критика како и да се повредат нечии права гарантирани со закон. Бројката во предложената спогодба изнесува £ 3.25 милиони, распространета на десет години. Ова не фрла добро светло врз профитот пред оданочување минатата година во износ од £ 64.8 милиони и вредноста на средствата на компанијата во износ од £ 421 милиони. Без да се признае на каков било начин небрежноста, “Дестилатори“ би можеле и би требало повторно да размислат.”

Во една фуснота на статијата се објави дека “во иднина статиите на Сандеј Тајмс [ќе] трасираат како се случила трагедијата.” На 17 ноември 1972 година, Реонскиот суд во рамки на на Високиот Суд на правдата (на Кралицата) го удоволи барањето на Главниот адвокат за налог за забрана за издавање на оваа идна статија врз основа на тоа дека таа ќе претставува непочитување на судот (види ставови 17 до 35 подолу за резиме на предлог статијата и поодделни делови на постапката за непочитување).

12. Иако предложената статија, следствено на тоа, не беше објавена, Сандеј Тајмс во текот на октомври имаа извесен број на објави за “талидомид децата” и законите кои се однесуваат на компензација на личните повреди. Едновремено, имаше и значителни реакции од јавноста, пишаните медиуми и телевизијата. Некои од радио и телевизиските програми беа откажани по официјалните предупред-

дувања за непочитување, иако реално не се поведуваше постапка освен во врска со една телевизиска програма, која што беше прикажана на 8 октомври 1972 година, која се однесуваше на маките на децата.

Главниот адвокат тврдеше дека таквата програма беше пресметана во насока на тоа да направи притисок врз “Дестилатори” за тие да платат повеќе. На 24 ноември 1972 година, Одделниот суд (Главниот адвокат против Лондон Викенд Телевизија Лтд.) одлучи дека нема непочитување поради фактот што не можеше да се утврди дека телевизиската компанија намерно планираше да влијае врз постапката која требаше да отпочне и, дека во тие околности, единственото прикажување на програмата не создаде “сериозен ризик” на мешање во текот на правдата. Судот го издвои случајот којшто се однесуваше на предложената статија на Сандеј Тајмс, врз база на тоа дека, таму, уредникот даде јасно до знаење дека тој намерно се обидуваше да ги убеди “Дестилатори” да платат повеќе.

13. Во Долниот Дом, Спикерот постојано одбиваше да дозволи каква било дебата или прашања поврзани со проблемите кои што беа покренати со трагедијата талидомид. Во секој случај, на 29 ноември 1972 година, прашањето беше екстензивно дебатирано во Домот, кој претходно презеде мерка, меѓу другото, со која ги повика “Дестилатори” да се соочат со нивните морални одговорности и за непосредна легислатива со која ќе се воспостави добротворниот фонд за децата со деформитети. Непосредно пред дебатата, “Дестилатори” ја зголеми вредноста на нивниот предложен добротворен фонд од £ 3,250,000 на £ 5,000,000.

Голем дел од дебатата беше посветена на прашањето дали непосредната легислатива ќе го намали или нема да го намали притисокот “Дестилатори” и/или врз родителите и за дискусија на социјалните служби за децата и лицата со посебни потреби воопшто како и за официјалните системи за проверка на квалитетот на новите лекови. Беше оддадена почит на кампањата на Сандеј Тајмс и беа упатени различни критики до законот и адвокатите. Прашањето за правната наспроти моралната одговорност на “Дестилатори” не беше случај на дискусија, иако беа направени упатувања на фактите – опишано како “летаат опасните знамиња” – на кои беше обрнато малку внимание, како и на отсуството на општата практика на правење на тестови на фетусите кога прв пат

се изрекламира лекот талидомид. Слични упатувања се појавија и во предлог статијата на Сандеј Тајмс.

Пред затворањето на дебатата, Домот "вознемири за состојбата на талидомид децата и за одолговлекувањето на постигнувањето на спогодба," ги препозна иницијативите превземени од страна на Владата во нејзините обиди да го истражи секој од посебните случаи на потреба и да "размисли, колку што може поскоро бидејќи случајите не се веќе под некој судија, дали воопшто треба да се оформи добротворен фонд за талидомид децата".

14. Парламентарната дебата беше проследена од понатамошен бран на публикации како и постоеше национална кампања во весниците и помеѓу јавноста која што беше насочена кој подигнување на притисокот на "Дестилатори" за тие да направат подобра понуда. Кампањата вклучи и закана за бојкот на другите производи на "Дестилатори" и многу од нивните акционери јавно повикуваа на брза и задоволителна спогодба. Две статии објавени во Дејли Меил на 8 и 9 декември 1972 година укажаа посебно на премногуге исти резултати на тестовите и истражувањето како и во популарната статија на Сандеј Тајмс.

Во отприлика истиот временски период, имаше статии во весниците кои ја негираа правната одговорност на "Дестилатори", но без да се иницираат понатамошни постапки за непочитување. Јавната истрага на причините на трагедијата беше постојано барана, но таа никогаш не се случи; всушност, таа беше конечно одбиена од страна на надлежниот министер во летото 1976 година.

Веднаш по јавното критикување, предложената спогодба не се случи и во декември 1972 и јануари 1973 година, "Дестилатори" истапија со нови предлози кои што вклучија понатамошно зголемување на вредноста на добротворниот фонд на износ од £ 20,000,000. Преговорите продолжија, Во меѓувреме, веднаш по жалбата на Times Newspapers Ltd., ограничувањето на Одделниот суд беше поништено од страна на Апелациониот суд на 16 февруари 1973 година, за истото да биде обновено и модифицирано на 24 август 1973 година веднаш по донесувањето на одлуката на Горниот дом на 18 јули со која се дозволи понатамошно поднесување на жалби од страна на Генералниот адвокат (види ставови 24 до 34 подолу).

15. На 30 јули 1973 година, единствениот судија од Високиот Суд на правдата (на Кралицата) ги одобри во поголем број на случаи условите за спогодување, откако се задоволи дека тие се во вистинските интереси на инволвираните малолетници. Во согласност со спогодбата:

(а) секој тужител, доколку тој го повлече своето барање, би примил сума на пари еднаква на четириесет проценти од сумата којашто тој би ја примил доколку активната би била успешна; и

(б) би се формирал добротворен фонд за децата со деформитети, вклучувајќи ги и оние кои што се покриени со договорот од 1968 година.

“Дестилатори“ и понатаму продолжи да негира постоење на небрежност од нивна страна или од страна на нивните советници; поради фактот што предложената спогодба не беше прифатена од страна на сите родители, ова прашање остана во тек (sub judice).

16. На поднесок на Главниот адвокат, забраната против Тајмс Весниците Лтд. Беше поништена на 23 јуни 1976 година (види став 35 подолу). Четири дена подоцна, спорната статија беше објавена. Таа во неколку наврати се разликуваше од првичниот предлог; особено во насока на тоа дека изостави извесни делови кои се базираа на информации кои беа добиени на основ на доверливост од страна на советниците на родителите во текот на талидомид парницата. Откривањето на информации беше забрането со понатамошна забрана на 31 јули 1974 година за што подносителите не се жалеа пред Комисијата.

До 23 јуни 1976 година, четири од активностите на родителите против “Дестилатори“ останаа нерешени: во два од нив, имаше само достава на изјавата за барањето; во четвртата, беше издаден само судскиот налог. Понатаму, исто така во тоа време беше претстоечка и парницата помеѓу “Дестилатори“ и нивните осигурувачи која исто така инволвираше небрежност: осигурителните друштва ја оспоруваа нивната одговорност да платат за спогодбата од 1973 година, врз основа на тоа дека, помеѓу другото, “Дестилатори“ не направија соодветни тестови и истражување. Ова барање беше поставено за судење на 4 октомври 1976 година, но всушност, за истото беше постигната спогодба на 24 септември 1976 година.

Резиме на предлог статијата

17. Не објавената статија којашто беше случај на забрана, започна со предлогот дека начинот на кој беше рекламиран талидомидот во Британија остави многу луѓе да го посакуваат. Во него се тврдеше дека “Дестилатори“:

- во голема мера се потпираа на германските тестови и дека не направија сеопфатни тестови од нивна страна пред да го рекламираат лекот;
- при нивното истражување во медицинската и научната литература не успеаја да разоткријат дека лекот кој што е поврзан со талидомид може да предизвика монструозни раѓања;
- пред да почната да го рекламираат лекот тие не направија тестови на животно со цел да го утврдат влијанието на дрогата врз фетусот;
- го забрзаа рекламирањето на лекот заради комерцијални причини. Не беа алармирани по пат на предупредување од лице од сопствениот персонал дека талидомидот беше многу поопасен од тоа што се претпоставуваше;
- не беа алармирани преку откритието дека талидомидот може да го оштети нервниот систем, дека тоа само по себе содржеше и предупредување дека тој може да го оштети и фетусот;
- продолжија да го рекламираат лекот како безбеден за бремените жени дури до еден месец пред истиот да биде повлечен."

Текстот на статијата, опиша на каков начин, по нивните очигледно разочарувачки првични обиди со фармацевтски производи, “Дестилатори“ научија во 1956 година дека Германската фирма Chemie Gruenenthal (Chemie Gruenenthal) развила седатив кој се сметал дека е безопасен и уникатен - талидомид. Многу распространетиот пазар на седативи кој постоеше во тоа време стануваше се понатрупан и притоа “Дестилатори“ одлучија дека е неопходно да се делува брзо. Нивната одлука да се рекламира лекот беше донесена пред тие да добијат технички информации, освен транскриптитот од еден германски симпозиум и пред да изведат

независни тестови. Впрочем, се чини дека тие веруваа дека на талидомид нема да му се потребни обемни тестови. “Дестилатори” се впушти во барање на научна литература, но не успеа да ги открие резултатите од истражувањето на извесен Д-р. Тиерсч во 1950 година кое што покажа дека хемикалијата која што е поврзана со талидомид може да предизвика монструозни раѓања; имаше различни мислења во врска со тоа дали требаше да се најде неговиот труд.

Продажбата на талидомид започна во Германија во октомври 1957 година и “Дестилатори” беа определени да започнат со рекламирање во април 1958 година, во согласност со нивниот овластувачки договор. Тие ја ставија во употреба програмата за лансирање на лекот иако доцнеа со клиничките испитувања. Резултатите од Британските испитувања беа објавени во јануари 1958 година: во нив беше утврдено дека талидомидот ја потиснува работата на тироидната жлезда и дека неговиот метод на делување е непознат; истражувачите предупредија дека се потребни повеќе тестови. “Дестилатори” не се потпираа на нивниот совет, и ја базираа нивната одлука на “сиромашните” докази, имено, други испитувања направени во Обединетото Кралство и уверувањата кои се однесуваа на резултатите од истражувањето во Германија. Предупредувањето за анти-тироидните ефекти беше особено важно бидејќи беше познато дека лековите кои делуваат на тироидната жлезда може да влијаат и врз нероденото дете; па затоа беше разумно да се тврди дека “Дестилатори” би требало да го одложат лансирањето на лекот додека се направат понатамошни тестови.

На 14 април 1958 година, се велеше понатаму во статијата, талидомид влезе во продажба во Британија, и беше рекламиран како “целосно безбеден.” На крајот на 1959 година, фармаколозите на “Дестилатори” открија дека талидомид во течна форма е многу отровен и дека предозирањето може да биде со смртни последици, но овој извештај никогаш не беше објавен и течниот производ отиде во продажба во јули 1961 година. Во декември 1960 година, беше објавено дека пациентите кои го земаа талидомид во таблети како што тој најпрво беше во продажба покажаа симптоми на периферен невритис; овие вести постигнаа таков резултат што успеаја да го спречат рекламирањето на талидомид во Соединетите Американски Држави, каде што всушност, лекот никогаш не се продаваше. Други случаи на периферен невритис беа исто така

пријавени во 1961 година, но рекламите на “Дестилатори” продолжија да инсистираат на безбедноста на лекот.

Во раната 1961 година, во Обединетото Кралство се родија деца со деформитети, но, во тоа време, немаше никакво поврзување меѓу нив и талидомидот. Во секој случај, помеѓу мај и октомври, еден доктор во Австралија откри дека заедничкиот именител на извесен број на монструозни раѓања беше тоа што мајките земале талидомид во текот на бременоста. За ова беше известно од страна на Кеми Груенентал (Chemie Gruenenthal) на 24 ноември кои што го повлекоа лекот два дена подоцна откако беа обелоденети во весниците. “Дестилатори” ја прекинаа јавната продажба на талидомид веднаш потоа. Тестовите на животните, објавени во април 1962 година, потврдија дека талидомидот предизвикува деформитети, но продажбите на болниците не прекинаа се до декември 1962 година.

Предлог статијата заклучи како што е кажано подолу:

“Значи товарот за осигурување дека талидомидот е безбеден паѓаше директно на [“Дестилатори”]. Како се справи компанијата со оваа тешка одговорност? Може да се аргументира дека:

1. [“Дестилатори”] требаше да ја најдат сета научна литература за лековите кои се поврзани со талидомид. Тие не го сторија тоа.
2. Тие требаше да го прочитаат трудот на Тиерш (Thiersch) за ефектите врз нервниот систем на лековите кои се поврзани со талидомид, да се посомневаат на можните реакции на неродените бебиња и притоа требаше да направат тестови на животни за тератогени ефекти. Тие не го сторија тоа.
3. Тие требаше да направат понатамошни тестови кога открија дека лекот имаше анти-тироидна дејствија и неостварена токсичност. Тие не го сторија тоа.
4. Тие требаше да имаат докази пред да го рекламираат лекот како безбеден за бремени жени дека тоа навистина е така. Тие не го сторија тоа.

Може да се тврди за [“Дестилатори”] дека тие искрено веруваа талидомидот немаше никаква токсичност во времето кога тој беше

пуштен во продажба во Британија; дека периферниот неврит не се појави како нус појава се додека лекот беше веќе пуштен две години во продажба во Британија; дека тестирањето за тератогени ефекти не беше општо во 1958 година; дека доколку тестовите беа направени на вообичаените лабораториски животни немаше да се покаже ништо бидејќи само во белите зајаци од Нов Зеланд талидомидот предизвикува исти ефекти како кај човечките суштества; и конечно, дека во единствениот клинички извештај за талидомидот кој што беше даден на една од бремените жени не се покажаа никакви сериозни резултати (поради фактот што талидомидот е опасен само во текот на првите 12 недели на бременоста).

...

Се чини дека нема уредно поставен сет на одговори...".

Домашно законодавство

18. Англиското право во однос на незадоволство на суд е опишано во извештајот на Комитетот во врска со незадоволството на Судот ("Филимор (Phillimore) извештај", види став 36 подолу) како "средство според кое Судот може да делува за да го спречи или да го казни однесувањето кое има намера да го попречи, да влијае или да го злоупотреби спроведувањето на правдата во врска со некој даден случај или воопштено " и како такво не да го заштитува достоинството на судиите туку "спроведувањето на правдата и фундаменталната супремација на законот". Незадоволството на судот претставува, со извесни исклучоци, кривично дело кое се казнува со затворање или парична казна со неограничено времетраење или износ или по пат на наредба со која се контролира нивото на доброто однесување; казната може да се реализира по пат на процес на резимирање без судење во присуство на порота и објавувањето на фактите или пак мислењата кои го формираат кривичното непочитување исто така може да бидат забранети со сличен процес. До извесен степен, незадоволството на судот се однесува на истата основа како и различните обични кривични прекршоци против спроведувањето на правдата, како што е изобличувањето на курсот на правдата. Незадоволството на судот претставува изум на *common law* системот и се однесува на многу форми на однесување. Лорд Диплок забележа во неговото обраќање во Горниот дом во однос на случајот Сандеј Тајмс дека:

"Постои изобилие на емпириски одлуки во однос на извесни инстанци на делувања за кои што се сметало дека претставуваат непочитување на судот. Постои недостаток на рационално објаснување или анализа за општ концепт за незадоволство на судот кој што е заеднички за случајите во кои што тој е утврдено дека постои."

Филмор извештајот го дели незадоволството на судот на следните категории:

- (а) "незадоволство во лицето на Судот", на пример претставува фрлање на случаји (ракети) на судијата, навредување на лица во судот, демонстрирање во судот;
- (б) "незадоволство надвор од Судот", е поделен понатаму на:
 - (i) одмазда против сведоци по завршувањето на постапката;
 - (ii) "скандализирање на Судот", на пример, злоставување на судија од судија или напаѓање на неговата непристрасност или интегритет;
 - (iii) непочитување на судските наредби;
 - (iv) незадоволството, без разлика дали е намерно или ненамерно, е одговорно да се меша во курсот на правдата во поединечните постапки.

Дадениот случај се однесува на последно споменатата категорија која што вклучува непочитување во вид на публикации, извештаи или коментари на правни процедури кои се одвиваат тековно. Во Филмор извештајот се вели дека постои недостаток на јасна дефиниција за типот на спогодбата, критиката или коментарите за кои ќе се смета дека доведуваат до непочитување. Во извештајот се додава и дека, се додека Горниот дом во случајот Сандеј Тајмс не "формулира поприлично различен тест", тестовите за непочитување за публикациите сите беа базирани на концептот на пристрасност спрема, или пак неправилно мешање во, правниот процес и проблемот кој законот за непочитување секогаш бил и е дизајниран да го потисне е ризикот од пристрасност кој навременото спроведување на правда.

Се чини дека една публикација би можела да претставува непочитување на судот не само ако таа се појави по издавањето на судската покана туку и ако таа се појави кога постапката “се очекува да започне.”

19. Главниот адвокат има право, но не и обврска, да ја донесе пред Судот секоја работа која што тој мисли дека може да предизвика непочитување и која што тој смета дека треба, заради јавниот интерес, да биде донесена. Освен во извесни случаи, постапка за непочитување може исто така да биде покрената од страна приватни поединци.

20. Би требало да се забележи, во врска со ова, дека правилото на Горниот Дом забранува повикување во дебата работи кои што се во тек пред судија (*sub judice*). Освен во извесни исклучоци, не смее да се прави никакво упатување, без разлика дали тоа е пристрасно или не, во граѓанската парница откако ќе биде поставен за судење или на друг начин донесен пред Судот; пред тој период (или пак во периодот после тоа во дадени исклучителни случаи) може да се упатува на такви работи освен доколку Претседателот смета дека постои реална и значителна опасност од предрасуда во однос на судењето на овој случај. Во согласност со ова правило, Домот ја одржа дебатата на 29 ноември 1972 година (види пасус 13 погоре), за која беше подготвен извештај.

Домашната постапка за непочитување

(а) Вовед

21. “Дестилатори” доставија официјално побарување до Генералниот адвокат дека статијата на Сандеј Тајмс од 24 септември 1972 година претставуваше непочитување на судот во однос на постапката која се уште беше во тек, и, на 27 септември 1972 година, Главниот застапник, во отсуство на Главниот адвокат, му пиша на уредникот на Сандеј Тајмс да ги побара неговите опсервации. Уредникот, во неговиот одговор, ја оправда статијата и исто така поднесе нацрт на предложената идна статија за која што тој тврдеше целосна фактичка точност. Генералниот застапник се интересираше дали нацртот бил виден од која било од страните кои се дел од парницата, поради што како последица копија беше пратена од предлогот од страна на Сандеј Тајмс до “Дестилатори”

на 10 октомври. Претходниот ден, Сандеј Тајмс беше советуван дека Главниот адвокат одлучил да не преземе активности во однос на работите кои веќе беа објавени во септември и октомври; "Дестилатори" исто така не преземаа никакви активности. На 11 октомври, Канцеларијата на Генералниот адвокат го информираше Сандеј Тајмс дека по претставувањата од страна на "Дестилатори", Генералниот адвокат одлучи да поднесе барање до Високиот Суд со цел да добие судска одлука во врска со законитоста на објавувањето на предложената статија. Наредниот ден, тој достави судски налог до Times Newspapers Ltd во кое што тој бараше ограничување согласно кое "ќе им се забрани на бранителите....од страна на нив самите, нивните служители или агенти или кој било друг, да објавуваат или да предизвикуваат или да овластуваат објавување или печатење на статијата во нацрт која што, меѓу другото, се занимава со развојот, дистрибуцијата и употребата на лекот талидомид, која што во нацрт верзија му беше доставена на Главниот адвокат од страна на бранителите."

(б) Одлука на Реонскиот Суд

22. Поднесокот на Генералниот адвокат беше преслушан од страна на три судии од Високиот Суд на правдата (на Кралицата) од 7 до 9 ноември 1972 година; на 17 ноември Судот го дозволи ограничувањето.

Во неговата пресуда Судот забележа дека:

"статијата не претендира да изрази какви било погледи во врска со правната одговорност на "Дестилатори" ... но... таа на многу начини е критична во однос на "Дестилатори" и ги обвинува дека биле небрежни во однос на нивниот личен неуспех да го тестираат производот, или пак нивниот неуспех да реагираат доволно остро на знаците на предупредување кои што беа добиени од тестовите направени од страна на другите. Секој што би ја прочитал статијата...би можел...да добие впечаток дека случајот против "Дестилатори" во однос на нивната небрежност беше од големи размери."

Уредникот на Сандеј Тајмс укажа на тоа дека која било либерална постапка која што следува по објавување ќе се брани од обвинението дека содржината на членот беше вистинита и Судот

пристапи кон статијата дека основа на тоа дека таа всушност беше фактички точна.

23. Размислувањето на Судот во пресудата може да се резимира како што тоа е сторено подолу. Приговорот на едностраниот коментар, пред затворањето на претресот од страна на Судот, беше дека тој може да го оневозможи навременото и непристрасно спроведување на правдата бидејќи ќе влијае и ќе создаде пристрасност во мислите на самиот трибунал, преку влијанието врз сведоците кои ќе треба да се повикаат или пак преку пристрасното влијаење врз слободниот избор или делување на некоја од страните во парницата. Трето споменатиот тип на пристрасност е тој што беше од значење за дадениот случај. Доколку некоја од страните беше случај на притисок од каков било вид заради кој се појавува сериозна можност дека на некоја од страните би и била оневозможена правда поради фактот што би се влијаело врз нејзината слобода на делување во овој случај, тогаш би можело да се утврди непочитување на судот. Тестот за да се воспостави непочитување беше дали, под сите околности на дадениот случај, зборовите заради кои е направена жалба создаваат сериозен ризик дека курсот на правдата може да биде попречен, без разлика на намерата на авторот или вистината на пишувањето.

Не беше обврска на Судот, како што тврдеше одбраната, да ги балансира, од една страна, натпреварувачките интереси за заштита на спроведувањето на правдата и правото на јавноста на информирање, од друга страна: давањето коментар кој може да претставува сериозен ризик на мешање во правната постапка би требало да биде воздржан се додека на заврши постапката. Сепак, дури и тоа да не е така, во овој случај не постоеше јавен интерес за итно разоткривање кое што би можело да го надмине јавниот интерес во спречувањето на ризикот на страните вклучени во парницата.

Не беше направена разлика во дадениот случај помеѓу убедувањето насочено кон правната обврска и убедувањето насочено кон моралната обврска. Несомнениот мотив на Сандеј Тајмс беше да го анимира јавното мислење за да направи притисок на “Дестилатори” и да ги предизвика да направат повеликодушна спогодба која што во поинакви околности би можела да е случај. Постоеше намерен обид да се влијае врз спогодбата на претстоечката постапка, и

имајќи ја предвид моќта на јавното мислење, објавувањето на статијата би предизвикала сериозен ризик на попречување на слободата на делувањето на “Дестилатори” во парницата и едновремено би претставувала јасно непочитување.

(в) Одлука на Апелациониот суд

24. Жалбата на Times Newspapers Ltd. против одлуката на Реонскиот Суд беше сослушана од страна на Апелациониот суд од 30 јануари до 2 февруари 1973 година. Судот имаше пред себе писмена изјава од страна на уредникот на Сандеј Тајмс во која беше објаснат развојот во однос на периодот на интервенирање како во однос на него самиот како и во однос на јавните дискусии кои што следеа. Со дозволата на Судот, советникот на “Дестилатори” достави поднесоци во однос на содржината на предложената статија, притоа укажувајќи на грешките кои што тој тврдеше дека се содржани во истата. На 16 февруари, Апелациониот суд го поништи ограничувањето. Резимињата на пресудите кои што беа прочитани од страна на три членови на Судот се појавуваат подолу.

25. Лорд Денинг кажа дека предложената статија:

“... содржи детална анализа на доказите против “Дестилатори”. Таа насилно ги подредува аргументите за да каже дека “Дестилатори” не беа одговорни на потребното ниво. Но сепак, за да биде фер, таа ги резимира аргументите кои што можат да се направат на страната на “Дестилатори”.”

Откако посочи дека Судот немаше никаква писмена изјава од страна на “Дестилатори” во однос на предложената статија која се однесува на нив како и дека многу малку знаеше за статусот на парницата и преговорите за постигнувањето на спогодба, Лорд Денинг го искажа законот на следниот начин:

“... кога претстои и активно се спрема парницата...никој нема да ја коментира истата на начин на којшто постои реална и значителна опасност од пристрасност во судењето во врска со делувањето, како што на пример е влијаењето на судијата, поротниците, сведоците или дури и преку влијаење на човештвото воопшто против една од страните на каузата... Дури и кога лицето кое што го дало коментарот мисли дека тоа е вистина, сепак тоа претставува непочи-

тување на судот доколку тој влијае на вистината пред таа да се потврди во постапката.... [Понатаму] никој нема ... да прави не фер притисок кој ќе треба да го сноси една од страните...во насока да го натера да се откаже од неговото жалење, или пак да се откаже од неговата одбрана, или пак да дојде до спогодување врз база врз која тој инаку не би бил подготвен да се согласи. "

"Судење од страна на весник", не смее да се дозволи, рече во продолжение Лорд Денинг. Во секој случај, јавниот интерес во прашања кои што се од национално значење мора да се балансира наспроти интересот на страните инволвирани во фер судење или спогодување; во дадениот случај јавниот интерес во дискусијата тежеше повеќе од потенцијалното пристрасно влијание врз дадена страна. Законот не забрани коментирање кога парницата беше во мирување и не се спроведуваше активно. Понатаму, бидејќи согласоно со закон не беше забрането коментирање на парница која што е завршена или не е ни почната, немаше никаква забрана за коментирање на шеесет и двата случаји за кои беше постигната спогодба во 1968 година или на сто дваесет и трите случаји за кои не беше издаден судски налог.

Дури во септември 1972 година, предложената статија не би претставувала непочитување: таа беше фер коментар на прашање од јавен интерес; таа не влијаеше врз претстојна парница поради фактот што таа парница беше во мирување неколку години и сеуште е во таква фаза; и притисокот кој што статијата беше наметната да го предизвика беше легитимен. Во прилог на тоа, би претставувало дискриминација од најлош тип да се продолжи да се обвинува само Сандеј Тајмс кога и Собранието и други весници го дискутираа ова прашање уште од ноември 1972 година.

26. Лорд Џастис Филимор укажа на тоа дека секој би можел слободно да коментира во однос на случајите кои се веќе договорени или пак оние во кои не е издаден судски налог. Притисок кој не е фер во насока на спогодување по некој случај може да претставува непочитување на судот, но во овој случај немаше писмена изјава од страна на "Дестилатори" и немаше докази дека има сериозен ризик од предложената статија со која се принудуваат "Дестилатори" да се спогодат за поголема сума или пак дека притисокот бил не фер. Позицијата би била различна доколку постоеше реална намера да се доведат преостанатите случаји пред Судот бидејќи, во тој случај,

статија која што е направена со намера да влијае на јавноста против некоја од страните или да направи притисок врз него со цел да принуди да се дојде до спогодба немаше да биде заштитена. Притоа, уште од ноември 1972 година, Горниот Дом го дебатираше прашањето како и другите весници, особено коментираше Дејли Меил; и притоа ќе беше нереално да се продолжи со ограничувањето.

27. По потврдувањето дека се согласува со пресудата на Лорд Денинг, Лорд Џастис Скарман укажа на тоа дека никој не очекуваше судење; судските налози претставуваа чекор кон постигнувањето на договор и дека едно прашање кое се однесува на судскиот налог не може да ги задуши сите коментари. Имајќи предвид дека немаше докази за парница која активно се одвиваше, не беше реално да се третира предложената статија како нешто кое што претставува реално или значително пристрасно влијание врз судот на правдата. Притоа, мораше да се земе предвид јавниот интерес во име на слободата на изразувањето по однос на прашањето кое беше случај на голем јавен момент. Конечно, дури и да беше во право Регионскиот Суд, статусот на јавното мислење по дебатата на Горниот Дом беше дека треба да се поништи ограничувањето.

(д) Одлука на Горниот дом

28. По одлуката на Апелациониот суд, Сандеј Тајмс се воздржа од објавување на предложената статија со цел да му овозможи на Генералниот адвокат да поднесе жалба. Апелациониот Суд не му даде право да се жали, но ова беше дозволено од страна на Горниот дом на 1 март 1973 година. Сослушувањето во Горниот дом се одржа во мај 1973 година. На 18 јули 1973 година, Домот со консензус донесе одлука со која се дозволи жалба и притоа го насочи Регионскиот Суд да даде ограничување во согласност со условите кои се определени во ставот 34 подолу. Резимиња на обраќањата кои беа прочитани од страна на пет Лордови на правото се појавуваа подолу.

29. Лорд Реид рече дека Домот мора да се обиде да ја отстрани неизвесноста која што беше главната пречка на дадениот закон. Законот на непочитувањето мораше да се базира во целост на јавната политика: тој не беше во насока да ги штити човечките права на странките во парницата туку да го спречи попречувањето во

спроведувањето на правдата и тој треба да биде ограничен на она што разумно беше потребно за таа цел. Слободата на говорењето не би требало да биде ограничена повеќе од она што беше потребно, но не би можела да биде ни дозволена онаму каде што таа би била вистинска предрасуда на спроведувањето на правдата.

Лорд Реид прво се осврна на прашањето на коментирањето на претстојните постапки кое што беше со цел да направи притисок врз еден од страните на парницата. Додека коментарот кој што можеше да влијае на размислите на сведоците и на трибуналот мораше да се сопре зошто инаку судењето можеше да не биде фер, фактот дека едната од страните се воздржа од барањето да и се зголемат нејзините права во никој случај не претставуваше влијание врз фер судењето, без разлика дали одлуката беше или не беше по влијание на некоја трета страна. Притоа, имајќи предвид дека единственото прашање што требаше да се земе предвид беше притисокот кој се става врз една од страните во парницата, фер и умерената критика во насока на тоа да го натера да си ги бара неговите права беше легитимна и допуштена; притоа, статијата од 24 септември 1972 година не претставуваше непочитување. Објавувањето на предложената статија во 1972 година, која што содржеше “воглавно детална аргументација и докази кои имаа намера да покажат дека “Дестилатори“ не ја употребија потребната грижа,” немаше да додаде многу кон притисокот кој што веќе беше на “Дестилатори“.

На оваа основа, Лордот Реид би можел да се согласи со одлуката на Апелациониот Суд, но поради различни причини. Како и да е, тој потоа посочи на тоа дека:

"Прашањето дали “Дестилатори“ беа небрежни често се споменува, но, колку што јас сум запознат, не постои напор да се анализираат доказите. Доколку овие материјали сега се објават, ми се чини дека е скоро неизбежно да се објават детални материјали и дека различни јавни прејудицирање ќе се изразат во однос на ова прашање. Тоа јас ќе го сметам како да е во голема мера против јавниот интерес."

Откако забележа дека постои силно и општо чувство дека судење од страна на весник би требало да се спречи, Лорд Реид продолжува:

"Мислам дека се што е во природата на прејудицирање на даден случај или на некои посебни прашања само по себе е непристојно, не само поради неговиот можен ефект врз дадениот случај туку исто така и поради неговите нус појави кои што може да бидат далекусежни. Одговорните "масовни медиуми" ќе сторат се што можат да бидат фер, но истовремено ќе има и лошо информирани, несмасни или пристрасни обиди да се влијае врз јавноста. Ако луѓето се насочуваат да мислат дека е лесно да се најде вистината, може да се појави непочитување за правниот процес, и доколку масовните медиуми имаат дозвола да судат, непопуларните луѓе и непопуларните цели ќе изгледаат многу лошо. Повеќето случаи кои се однесуваат на прејудицирање на работите паѓаат во рамки на постоечките власти заради непочитување. Не мислам дека би патела слободата на медиумите, и мислам дека законот би бил појасен и полесен за примена во практика доколку општо правило според кое не е допуштено да се прејудицира за работи во претстоечки случаи."

Апелациониот суд погрешно го опиша делувањето дека е во "мирување" поради фактот дека преговорите за постигнување спогодба беа во тек и дека неправилниот притисок на една од страните во парницата за да се спогоди би можеле да претставуваат непочитување. Што се однесува, пак, до балансирањето на конкурентните интереси, Лорд Реид рече:

"... непочитувањето на судот нема ништо заедничко со личните интереси на странките во парницата. Јас веќе укажав на начинот на кој мислам дека треба да се направи рамнотежа помеѓу јавниот интерес за слобода на говорот и јавниот интерес за заштита на спроведувањето на правдата од попречување. Не гледам зошто во принцип би имало некаква разлика помеѓу случај за кој се смета дека има новинска вредност и оној за кој се смета дека нема таква вредност. Заштита на спроведувањето на правдата е подеднакво значајно без разлика дали случајот вклучува или не битни општи прашања."

Лорд Реид заклучи дека објавувањето на статијата требало да биде одложена во тоа време во однос на околностите кои тогаш преовладувале; сепак, доколку работите би се влечеле бесконечно, во таква ситуација би морало да има одново оценување на јавниот интерес во уникатна ситуација.

30. За Лорд Морис од Борт-и-Гест законот за непочитување беше направен за да го заштити авторитетот на Судот и да спречи неоправдано мешање со прибежиште кон нив. Јавниот интерес за слободниот говор мораше да се урамнотежи и не треба да се поставуваат никакви ограничувања кои се надвор од оние што се апсолутно неопходни, но

"ова не значи дека доколку некое делување би требало да се означи како непочитување на суд тоа треба да биде оправдано и да се смета за легитимно поради фактот што било инспирирано од желба да олесни некакво незадоволство кое што било случај на јавна симпатија или грижа. Не може да има нешто што се нарекува оправдано непочитување на суд."

Судот единствено ќе смета дека има непочитување доколку ризикот од пристрасност е сериозен, реален или значителен. Не само што не треба да има никакво влијание врз Судот или на сведоците, туку беше невообичаено дури и да има јавно застапување во име на едната страна во однос на некоја работа која што чета одлучување од страна на Судот. Лорд Морис подвлече дека не треба да има "судење од страна на весник," притоа забележувајќи дека:

"... Судот ...им е должен на страните да ги брани како од предрасудите на прејудуцирањето така и од потребата самите тие да учествуваат во налетите на претсудскиот публицитет."

Делувањата против "Дестилатори", продолжи тој, не беа во "мирување" само поради фактот дека страните претпочитаа спогодба наместо судење. Додека во 1972 година немаше да има приговор на коментарот за сумите платени во согласност со спогодбата од 1968 година или пак на општите принципи на правото кои што беа вклучени или пак на привремената морална жалба на "Дестилатори", предлог статијата отиде уште подалеку. Нејзината потврдена цел беше да се стави јавен притисок на "Дестилатори" за да платат повеќе. Небрежноста беше едно од прашањата кои што произлегоа, и предлог статијата, иако не даде никакви заклучоци, покажа дека постоеше значителен случај против "Дестилатори". Се уште не беше дојдено времето за да се поништи ограничувањето.

31. Лорд Диплок реши дека непочитувањето на судот беше казниво поради фактот што тоа ја потцени довербата на страните и на јавноста во навременото спроведување на правдата. Навременото спроведување на правдата претпоставува дека сите граѓани треба да имаат неспречен пристап до Судот; дека тие би требало да се во можноста да се поткрепат на непристрасна одлука која единствено се базира на факти кои се докажани во согласност со правилата на доказите; дека, еднаш кога ќе се поднесе случај пред судот, тие би требало да можат да се потпрат на тоа дека нема да има узурпација од страна на која било друга личност, на пример во форма на "судење од весник", на функцијата на Судот. Делувањето кое е пресметано во насока да влијае пристрасно на кој било од споменатите предуслови или да ја потцени јавната доверба кажувајќи дека тие ќе се почитуваат претставува непочитување. Лорд Диплок се изјасни дека:

"... непочитување на судот во однос на граѓанските активности не е ограничено на делување...пресметано... да влијае пристрасно врз фер судењето на таа активност која влијае...врз трибуналот...или сведоците; тоа исто така го опфаќа и делувањето кое што е пресметано да ги попречи молителите да можат да го искористат нивното уставно право нивните права и обврски да се потврдат и спроведуваат од страна на суд, преку јавно навредување на барателите или преку нивно експонирање на јавна и прејудицирачка дискусија за карактеристиките или фактите на нивниот случај пред тој да биде одлучен од страна на Судот или пак процесот кој инаку е отстранет при редовниот тек на правото.

Предложената статија на Сандеј Тајмс, според Лорд Диплок, спаѓа во оваа категорија поради фактот што таа ги дискутира во насока на прејудицирање на фактите и вредностите на одбраната на "Дестилатори" за обвинението за небрежност пред активностите да бидат утврдени од страна на суд или пред да настане спогодба. Делувањето не може да се одреди како во "мирување," бидејќи истиот тип на заштита треба да се примени и во текот на преговорите за спогодување како и во однос на самото судење. Последователните настани не го оправдаа суспендирањето на ограничувањето иако, "како што [беше] замислено", текстот повикуваше на потреба од изменување. Сериозноста на ризикот на попречување на навременото спроведување на правдата беше од значење само во однос на прашањето дали Судот би требало да

употреби казна: еднаш кога се утврди вистински ризик, имаше во најмала рака техничко непочитување.

Текстот цитиран во ставот 11 погоре, од статијата со датум 24 септември 1972 година исто така беше, согласно мислењето на Лорд Диплок, незадоволство но поради различна причина, имено дека ги изложи “Дестилатори” на јавно посрамотување бидејќи се потпираше на одбрана која што му беше достапна во согласност со законот; иако во секој случај, тие делови од статијата од септември кои што се однесуваа на општите принципи на правото не можеа да бидат случај на приговор, бидејќи доколку дискусијата за таквите прашања од општ интерес имаше индиректно влијание да направи притисок врз некој жалител, тој мораше да се носи поради големиот јавен интерес во практикувањето на слободата на дискусија на прашања кои се од јавна грижа.

32. Лорд Симон од Глаисдејл се согласи со тврдењето на Лорд Диплок во однос на правото и со неговите гледишта во однос на погоре споменатиот текст од септемвриската статија. Тој ја сметаше предложената понатамошна статија како детална дискусија на едно од клучните прашања во делувањето и е подготвен да направи морален притисок врз “Дестилатори” за тој да се спогоди врз база на подобри основи. Законот за непочитување беше средството преку кое законот го оправдува јавниот интерес за навременото спроведување на правдата. Повеќето граѓански активности беа спогодени и попречувањето во преговорите за спогодување не претставуваше помало непочитување отколку попречувањето на процедурална ситуација во строго форензична (вештачење) смисла. Навремениот курс на правдата вклучуваше преговори кон спогодување врз база на постоечкото право и Апелациониот суд не беше во право кога тврдеше дека статијата нема да претставува непочитување бидејќи парницата беше во мирување. Дури личниот притисок на даден жалител воглавно не беше дозволено и би можело да биде оправдано само во многу строго определени рамки. Законот мораше да држи во рамнотежа два јавни интереси – во однос на слободата на дискутирање и навременото спроведување на правдата – но би било премногу несигурно доколку рамнотежата би требало одново да се постигнување во секој случај. Законот мораше да утврди неколку општи насоки; што се однесува особено на парницата, најбитниот јавен интерес кој беше случај на размислување беше дека правната постапка би требало да напредува без попречување.

Еден исклучок беше дека јавната дискусија на дадено прашање од јавен интерес која што веќе беше почната пред да почне парницата, не би морала да запре доколку нема за цел да влијае пристрасно врз парницата.

33. Лорд Крос од Челзи тврдеше дека "непочитување на судот" значеше попечување во спроведувањето на правдата. Правилата за непочитување не би требало да ја загрозат слободата на говорот повеќе од она што беше разумно потребно. Предложената статија го испита прашањето дали "Дестилатори" беа небрежни и секој вид на "пристрасно влијаење" на прашања кои се фактички или правни во претстојните граѓански или кривични постапки во принцип претставуваше попечување. Тој продолжи понатаму:

"Публикацијата која што пристрасно влијае на некое прашање во претстојната парница кое самото по себе е доволно безопасно може да предизвика одговори кои се далеку од безопасни но кои, имајќи предвид дека се одговори, би било не фер да се ограничат... Потребно е апсолутно правило – иако може да се чини неразумно ако се гледа само дадениот случај – со цел да се спречи постепено впуштање кон судење од страна на весник или телевизија."

Ова правило, додаде Лорд Крос, се однесуваше на исходот на преговорите за спогодба колку што се однесуваше и на резултатот на самото судење.

Times Newspapers Ltd тврдеше дека би требало да има исклучок на ова правило кога станува збор за јавна загриженост од големи размери; но сепак, Домот беше единствено загрижен со дискусија на прашањето дали "Дестилатори" беа небрежни и дискусија на поопштите прашања, да останат потиснати прашањата како на пример тоа за степенот за одговорноста на производителите и проценувањето на штетите,. Издавачот исто така се потпираше на поминатото време од раѓањата и недостатокот на какви било јавни повикувања; но сепак, ниту една од страните не можеше да се обвини за доцнењето, Апелациониот суд погрешно ги опиша активностите како во "мирување" откако започнаа да се одвиваат преговорите за спогодување и недостатокот на јавно побарување не ја оправда дозволата на медиумите да спроведат испитување додека постапките се во тек. Позицијата не се смени од сослушувањето во Реонскиот суд: дебатата во Горниот Дом се концентрираше на

моралните прашања и, иако “Дестилатори“ истапи со понуда со која што се направи сеопфатната спогодба возможна – така што објавувањето на статијата не може да им наштети – не беше сигурно дека до судот нема да дојдат никакви побарувања. Според тоа, ограничувањето треба да се обнови но, со слобода да може да се користи и да биде поништено секој пат кога Times Newspapers Ltd смета дека тие може да го убедат судот дека нивното продолжување не беше потребно во однос на фактите кои тогаш постоеја.

Статијата на 24 септември од 1972 година не претставуваше непочитување: пристрасното влијание на дадено прашање претставуваше непочитување на судот додека фер и точно изразениот коментар кој што може дури и да направи голем притисок на жалителот не претставуваше непочитување.

34. На 25 јули 1973 година, Горниот дом нареди дека прашањето треба да се упати до Реонскиот суд во насока да го обезбеди следното ограничување:

"Дека...Times Newspapers Ltd, од страна на нив самите, нивните служители, агенти или останати, треба да се воздржат од печатење, или да предизвикува или овластува или врши набавки за објавување или печатење, секоја статија или работа која врши пристрасно влијание на прашањата поврзани со небрежност, непочитување на договор или непочитување на одговорност, или кој се однесува на докази кои што се поврзани со кој било од споменатите прашања кои произлегуваат во која било од активностите кои претстојат или пак се треба да се случат против “Дестилатори“ ... во однос на развивањето, дистрибуцијата или употребата на лекот ‘талидомид’."

Одбраната имаше слобода да достави поднесок до Реонскиот суд за ослободување од ограничувањето.

Реонскиот суд ја спроведе горе споменатата насока на 24 август 1973 година.

(ѓ) Одлука на Реонскиот суд со која се ослободува ограничувањето

35. На 23 јуни 1976 година, Реонскиот суд го слушна поднесокот од страна на Главниот адвокат за ослободување на ограничувањето. Во име на Генералниот адвокат беше искажано дека не постои

повеќе потреба за ограничување: поголемиот број од тврдењата против “Дестилатори“ веќе беа спогодени и остануваа уште четири активности кои беа во тек и кои до тогаш можеше да бидат доведени пред Судот доколку тие се реализираа навремено. Бидејќи имаше спротивставувачки јавен интерес во тоа што на Сандеј Тајмс им беше дозволено да објават “во најскор можен рок”, Главниот адвокат поднесе прашање до Судот дека јавниот интерес немаше повеќе потреба од забрана. Судот, имајќи предвид дека можноста за притисок на “Дестилатори“ сосема исчезна, го потврди поднесокот. Предлози за реформа на законот за непочитување на судот.

36. Еден особен аспект на законот беше разгледан од страна на Меѓуресорската Комисија за Законот за непочитување бидејќи се однесува на Трибуналите на побарувањата, кој известуваше во 1969 година. На 8 јуни 1971 година, Лордот канцелар и Лордот адвокат назначи комисија во рамки на претседавањето на Лордот на правдата Филмор за таа да разгледа дали имаше потреба да се вклучат обвиненија во законот за непочитување воопшто. Филмор извештајот беше презентираан пред Парламентот во декември 1974 година, откако беше одложен поради непочитувањето на парницата од страна на Сандеј Тајмс. Во извештајот се дискутираа различните пресуди во тој случај и тој го опиша истиот дека ја илустрира несигурноста на тековниот статус на законот во однос на публикации кои се однесуваат на правни постапки. Имајќи предвид дека правото да се издаваат такви публикации можеше од време на време да биде надминато од страна на јавниот интерес во однос на спроведувањето на правдата, комитетот беше на мислење дека рамнотежата беше нарушена на штета на слободата на медиумите. Затоа беа направени различни предлози за реформа, како во насока да се обнови рамнотежата така и со цел да се постигне поголема точност на законот. Поточно, комисијата се сомневаше дали тестот за “пристрасно влијание” како што е тој што беше предложен од страна на Горниот дом е правилниот, ако се има предвид дека отиде предалеку и недоволно далеку. Комисијата ја претпочиташе употребата на следниот тест во однос на околностите кои постојеа во времето на објавување: “дали статијата за која постојат жалби создава ризик согласно кој курсот на правдата сериозно ќе се поремети или ќе биде пристрасна.” Еден од членовите на Комисијата забележа дека, и покрај потиснувањето на статијата на Сандеј Тајмс, кампањата за протест и притисок во врска со талидомид трагедијата, го исмеаја законот за непочитување.

Комитетот заклучи, поточно, дека законот за непочитување беше потребен како средство за одржување на правата на граѓаните на фер и непореметен систем на правда и заштитување на редовното спроведување на законот: но, во секој случај, функционирањето на правото треба да се ограничи на околностите во рамки на кои кривичниот акт не беше во рамки на дефиницијата на кое било друго кривично дело и каде што остарувањето на целите на тој закон претпоставуваа резимирана процедура. Законот, каков што беше, содржеше несигурности кои што ја попречуваа и ја ограничуваа слободата на говорот и затоа треба да се измени и да се разјасни за да дозволи толкава мера на слобода на говорот колку што е потребна во согласност со остварувањето на горе-споменатите цели.

Комитетот даде препорака, меѓу останатото, дека публикацијата би требало да биде случај на законот за непочитување доколку таа создава ризик од сериозна пристрасност (без разлика дали на меѓународно ниво или не), но дека строгата одговорност треба единствено да се користи:

(а) доколку публикацијата создава ризик дека курсот на правдата сериозно ќе биде попречен и пристрасен;

(б) кога, во случај на граѓанска постапка во Англија и Велс, случајот е веќе подготвен за судење;

(в) во однос на достапноста на одбрана дека публикацијата е дел од дискусијата за прашања кои се од општ јавен интерес и која што само инцидентно или ненамерно создава ризик од сериозна пристрасност во однос на некоја одредена постапка.

Исто така се препорачуваше дека влијаењето или вршењето притисок врз некоја од страните во постапката не би требало да се смета дека е непочитување освен во случаи кога тоа допринесува кон заплашување или незаконски закани на неговото лице, имот или репутација.

37. Препораката која што е содржана во Филимор извештајот се уште не беше спроведена и Владата немаше направено предлог на закон. Во секој случај, во март 1978 година, тие издадоа Зелен Труд, кој што имаше намера да послужи како основа за Парламентарната

и јавната дискусија, и тој повика на коментари кои што би се зеле предвид при одлучувањето на политиката. Зелениот Труд, во кој што не се донесени заклучоци, прави проба на препораките на Филимор Комисијата и ги утврдува аргументите за и против некои од нив, како на пример, оние кои се однесуваат на одредбата за одбрана на "дискусијата на прашањата од општ јавен интерес" и за вршење влијание или притисок врз некоја од страните. Документот не го преиспитува прашањето дека тестот за "пристрасното влијание" на кој што беше упатено во Горниот дом треба да се преиспита.

ПОСТАПКА ПРЕД КОМИСИЈАТА

38. Во нивниот поднесок, поднесен до Комисијата на 19 јануари 1974 година, подносителите тврдеа дека ограничувањето, издадено од страна на Високиот суд и потоа потврдено од странана Горниот дом, со цел да ги ограничи да ја објават статијата на Сандеј Тајмс која се однесуваше на талидомид децата и спогодувањето на нивните барања за компензации во Обединетото Кралство претставуваше кршење на членот 10 (чл. 10) на Конвенцијата. Тие понатаму тврдеа дека принципите на кои одлуката на Горниот дом е базирана претставуваше кршење на членот 10 (чл. 10) и ја прашаа Комисијата да ја насочи, или како алтернатива да побара од Владата да воведe легислатива со којашто ќе се потисне одлуката на Горниот дом и ќе се усогласи законот за непочитување со Конвенцијата.

39. Во нејзината одлука од 21 март 1975 година, Комисијата, откако го отпиша прашањето кое што и беше упатено дека се однесува на тоа "дали правилата за непочитување на судот како што се употребени во одлуката на Горниот дом кои што го доделија ограничувањето претставуваат основа која го оправдува ограничувањето во согласност со членот 10 ст. 2 (чл. 10-2)," таа одлучи дека е допуштен и го прифати поднесокот.

40. При нивното поднесување на карактеристиките, подносителите ги додадоа и следните дополнителни тврдења:

- дека постои дискриминација која што е во спротивност со членот 14 (чл. 14) на Конвенцијата по однос на фактот дека

слични публикации од страна на медиумите не биле ограничувани и во однос на разликата помеѓу правилата кои се користат во Парламентот во однос на коментирањето на претстоечка парница и правилата за непочитување на судот кој се користат во однос на медиумите;

- дека, спротивно на членот 18 (чл. 18) од Конвенцијата, принципите на непочитувањето на судот, кои би требало да се ограничат на одржувањето на независноста и непристрасноста на правосудството, во случајот на подносителите всушност беа употребени за заштита на жалителот и на таков начин да ги спречат подносителите да ги вршат нивните обврски како новинари.

41. Во нејзиниот извештај од 18 мај 1977 година, Комисијата, откако одлучи дека би можела и дека мора да се справи со дополнителните тврдења на подносителите, го изрази мислењето во кое:

- со осум гласови наспроти пет, смета дека ограничувањето кое што е наметнато на правото на подносителот за слобода на изразување претставува кршење на членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата ;

- со консензус, одлучи дека нема повреда на членовите 14 и 18 кои се читаат во комбинација со членот 10 (чл. 14+10, чл. 18+10). Извештајот содржи заедничко разидувачко мислење на пет од членовите на Комисијата .

ВО ОДНОС НА ЗАКОНОТ

I. ЗА ЧЛЕНОТ 10 (чл. 10)

42. Подносителите тврдат дека се жртви на повредата на членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата во согласно со која се обезбедува дека:

"1. Секој има право на слобода на изразување. Ова право ја вклучува и слободата на мислења и на примање и споделување на информации и идеи без мешање од страна на јавни власти и без разлика на ограничувањата. Овој член (чл. 10) нема да ги огра-

ничи државите во барањето на лиценцирањето на емитувањето, од страна на телевизиските и кино претпријатија.

2. Користењето на овие слободи, бидејќи во себе содржи обврски и одговорности, може да биде случај на формалности, услови, ограничувања или казни кои што се предвидуваат во согласност со закон и се неопходни во едно демократско општество, во интерес на националната безбедност, територијален интегритет или јавна безбедност, за спречување на нередот или криминалот, за заштита на здравјето или моралите, за заштита на репутацијата на правата на другите, за спречување на објавувањето на информации кои се добиени во доверба, или пак за одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството."

Подносителите тврдат дека ова повредување е покренато најпрвин по однос на ограничувањето кое што беше обезбедено од страна на англиските судови, и второ поради континуираните ограничувања на кои тие се случај како резултат на премалата ширина и недостаток на точност на законот за непочитување на судот.

Комисијата, во нејзиниот извештај го изрази мислењето дека постои повреда по првиот основ. Што се однесува на вториот основ, Главниот делегат исто така поднесе известување, на сослушувањето на 24 април 1978 година, дека ограничувањето не беше единствената работа која што Судот требаше да ја земе предвид во согласност со членот 10 (чл. 10) и дека, покрај пресудата на Горниот дом и секако поради нејзините недоследности, подносителот и другите медиуми беа континуирани жртви на неизвесноста на законот за непочитување на судот. Владата тврди дека нема повреда на членот 10 (чл. 10).

43. Што се однесува на вториот основ, Судот се потсетува дека "неговата јурисдикција во однос на спорни работи е ограничена на поднесоци кои што најпрвин биле поднесени и прифатени од страна на Комисијата": "одлуката на Комисијата со која што се утврдува дека поднесокот е допуштен ја определува целта на случајот кој што се наоѓа пред Судот; и само во вакви рамки кои што се определени, Судот може, откако случајот ќе биде упатен до него, да се запознае со сите прашања поврзани со факти или закони кои произлегуваат во текот на постапката" (постапка од 18 јануари 1978 година во случајот Ирска против Обединетото Кралство, Серии А, бр. 25, стр.

63, ст. 157). Во дадениот случај, Комисијата, во нејзината одлука од 21 март 1975 година во врска со допуштеноста на поднесокот, подвлече дека прашањето кое што беше упатено до неа беше " дали правилата за непочитување на судот како што се употребени во одлуката на Горниот дом кој што го дозволи ограничувањето претставуваат основ со кој се објаснува рестрикцијата во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2)". Испитувањето од страна на Комисијата за карактеристиките на случајот беше лимитирано токму на ова прашање.

Судот притоа заклучи дека мора да испита единствено дали постои повреда на Конвенцијата во однос на пресудата на Горниот дом .

44. Првично, ограничувањето кое е случај на дискусија беше доделено од страна на Реонскиот Суд и се однесуваше само на нацрт статијата на Сандеј Тајмс (види став 21 погоре). Тоа беше поништено од страна на Апелациониот суд (види пасус 24 погоре) но, Горниот дом го обнови и значително му го зголеми обемот со тоа што го насочи Реонскиот суд да нареди

"Дека... Тајмс Весникот Лтд, од страна на нив самите, нивните служители, агенти или други застапници, треба да се воздржат од објавување, или предизвикување или овластување или вршење на набавки за објавување или печатење, на какви било статии или работи кои што се пристрасни во однос на прашањата поврзани со небрежност, кршење на договор или повреда на должност, или договори кои што со доказите се однесуваат на кои било од споменатите прашања кои произлегуваат во кој било активност која што е претстоечка или планирана да се случи против "Дестилатори" ... во однос на развитокот, дистрибуцијата или употребата на лекот 'талидомид'."

45. Јасно е дека постои "мешање од страна на јавната власт" во употребата на слободата на изразување на подносителот, која што се гарантира со ставот 1 од членот 10 (чл. 10-1). Таквото мешање содржи и "повреда" на членот 10 (чл. 10) доколку тоа не потпадне во рамките на некој од исклучоците кои се обезбедени во ставот 2 (чл. 10-2) (Пресуда Хендисајд од 7 декември 1976 година, Серија А бр. 24, стр. 21, ст. 43). Судот притоа, мора повратно да испита дали мешањето во дадениот случај беше "пропишано со закон", дали имаше цел или цели која е или се легитимни во согласност со

членот 10 (2) (чл. 10-2) и дали тоа беше "неопходно во демократските општества" за гореспоменатите цел или цели.

А. Дали мешањето беше "пропишано со закон"?

46. Подносителите тврдат, меѓу другото, дека законот за непочитување на судот, како пред така и по донесувањето на одлуката на Горниот дом, беше многу нејасен и неточен и дека принципите кои се утврдија со таа одлука се многу нови така што забраната која се наметнува не може да се смета како "пропишана со закон". Владата смета дека е доволно, во овој контекст, дека забраната беше во согласност со законот; тие побара, како алтернатива, дека врз база на фактите на случајот, забраната да биде во најмала мера "грубо предвидлива". Последно споменатиот тест беше утврден од страна на Комисијата во нејзиниот извештај, иако таму тоа претставуваше продолжение на претпоставката дека принципите кои беа користени од страна на Горниот дом беа "пропишани со закон". Сепак, на сослушувањето кое се одржа на 25 април 1978 година, главниот делегат на Комисијата додаде дека, во однос на неизвесностите на законот, ограничувањето не беше "пропишано со закон", барем кога тоа беше прв пат дозволено во 1972 година.

47. Судот опсервира дека зборот "закон" во изразот "пропишано со закон" не се однесува само на статусот туку и на напишаниот закон. Соодветно на тоа, Судот не придава значење во овој случај на фактот дека непочитувањето на судот е креатура на *common law* системот, а не на законодавство. Се чини јасно дека тоа би било спротивно на интенцијата на приредувачите на Конвенцијата да тврдат дека ограничувањето кои што се применува по однос на *common law* системот не е "пропишано со закон" единствено на основ на тоа дека не е преточено во легислатива: ова би ја оневозможило државата која го применува *common law* системот која е членка на Конвенцијата за заштитата на членот 10 (2) (чл. 10-2) и удира директно во коренот на правниот систем на државата.

Всушност, подносителите не тврдат дека изразот "пропишано со закон" претпоставува дека е потребна легислатива за секој случај; нивното тврдење е дека законодавството е потребно само доколку – како што тоа е така во дадениот случај – правилата на *common law* системот се толку несигурни така што тие не го задоволуваат она

што подносителите тврдат дека е концепт кој што е пропишан во тој израз, имено, принципот на правна сигурност.

48. Изразот "пропишано со закон" се појавува во ставот 2 од членовите 9, 10 и 11 (чл. 9-2, чл. 10-2, чл. 11-2) од Конвенцијата, за кој еквивалентниот израз во францускиот текст во секој случај е "предвидено со закон (*prévues par la loi*)". Во секој случај, кога истиот француски израз се појавува во членот 8 (2) (чл. 8-2) од Конвенцијата, во членот 1 од Протоколот бр. 1 (P1-1) и во членот 2 од Протоколот бр. 4 (P4-2), англискиот текст "во согласност со законот", "предвидено со закон" и "согласно законот", соодветно. Притоа, кога ќе се сретне со верзии на договор за подготовка на закон кои се подеднакво автентични но не се сосема исти, Судот мора да ги интерпретира истите на начин на кој тој нив ги помирува колку што е возможно и е најсоодветен во насока на остварување на целта и постигнување на намерите на договорот (види ја пресудата Вемхоф од 27 јуни 1968 година, Серии А бр. 7, стр. 23, ст. 8, и членот 33 ст. 4 of од Виенската Конвенција од 23 мај 1969 година во врска со Законот за Договори).

49. Во согласност со мислењето на Судот, следните две претставуваат предуслови кои произлегуваат од условот "предвидено со закон." Прво, законот мора да биде соодветно пристапен: граѓанинот мора да е во можност да има индикација дека е соодветно во условите на правилата кои се однесуваат на даден случај. Второ, норма не може да се смета за "закон" освен кога е формулирана со доволна прецизност со цел да им овозможи на граѓанинот да го регулираат неговото однесување: тој мора да е – доколку е потребно со соодветниот совет – да ги предвиди, до степен кој што е разумен во дадените околности, последиците кои што некоја дадена активност може да ги содржи. Тие последици не треба да се предвидуваат со апсолутна сигурност: искуството покажува дека ова не е остварливо. Повторно, иако сигурноста е многу посакувана, таа може со себе да донесе прекумерна ригидност и законот мора да биде во можност да биде во чекор со променливите околности. Притоа, многу закони се неизбежно подготвени во рамки, кои се во поголема или помала мера, нејасни и чија што интерпретација и употреба се прашање на практика.

50. Во дадениот случај, прашањето дали овие предуслови за достапност и способност за прогнозирање беше задоволено се

комплицира со фактот дека различните инволвирани Лордови на правото се потпираа на различните принципи. Реонскиот Суд го употреби принципот во согласно со кој намерниот обид да се влијае врз спогодба чија што постапка е претстоечка по пат на правење јавен притисок на една од страните претставува непочитување на судот ("принципот на притисок"; види став 23 погоре). Некои од членовите на Горниот дом исто така алудираа на овој принцип, додека други го преферираа принципот дека непочитување на судот претставува објавување на материјал кој што е пристрасен или можно е да предизвика јавна пристрасност во врска со прашањата кои што се покренати во тековната парница ("принцип на пристрасност"; види ставови 29 до 33 погоре).

51. Подносителите не тврдат дека биле без укажување кое што било соодветно во околностите на "принципот на притисок". Всушност, постоењето на овој принцип беше препознаено од страна на советникот за Times Newspapers Ltd. за кој е известно дека тврдел пред Реонскиот суд дека: "Дури и ако прави притисок врз некоја од страните, статијата воопшто не претставува непочитување бидејќи [повисокиот јавниот интерес] го надминува прашањето на правење погрешен чекор. Како алтернатива, доколку статијата првично претставува непочитување, повисокиот јавен интерес претставува одбрана против она што инаку би претставувало непочитување." Повторно, Лордот на правдата Филамор во Апелациониот суд се повика на "масата на надлежни органи ... кои покажуваа дека обидот да се анимира јавниот интерес против некоја од страните претставува сериозно непочитување".

Судот исто така цени дека не смее да има сомнеж дека "принципот на притисок" бил формулиран со доволна прецизност за да му овозможи на подносителите да го предвидат соодветниот степен на последици кои што би можело да ги содржи објавувањето на статијата. Во Вински Продукти Лтд. против Грин (1966), г-дин Судија Бакли го формулира законот на следниот начин: "за овој суд претставува непочитување за кој било весник да коментира правна постапка која што се одвива, на кој било начин на кој тој пристрасно би влијаел врз фер судењето по даденото прашања. Тоа може да се случи на неколку начини. Може да се случи коментарот да биде таков што е можно на ваков или онаков начин да направи притисок врз една од страните во активноста, или пак да ја охрабри таа страна да направи компромис кој можеби инаку не би била спремна

да го направи, или да влијае врз неа на некој друг начин во нејзиното делување во однос на активноста, која што инаку таа би требало да биде слободна да ја обвинува или да ја брани, како што таа е советувана, без да биде случај на таков притисок."

52. Подносителите сметаат, од друга страна пак, дека принципот на пристрасност беше нов и дека поради тоа тие не можеа да имаат соодветно укажување за неговото постоење. Поддршка за ваквото гледиште треба да се најде во неколкуте авторитарни документи кои што се цитирани од страна на подносителите, вклучително и Филамор извештајот, во кој се тврдеше дека Горниот дом "формулираше еден поинаков тест" (види став 18 погоре). Во секој случај, Судот исто така го забележа и следното:

- во белешката на подносителите, е поднесено дека (став 2.54):

- 'принципот на пристрасност' како што се користи од страна на Горниот дом во однос на фактите на дадениот случај, никогаш претходно не претставувал "размер" на дадена англиска судска одлука во некој компаративен случај" (додаден акцент);

- во 1969 година, Меѓуресорската Комисија за Законот за непочитување на начинот на кој што влијае на Анкетниот Трибунал (види став 36 погоре) искажан во ставот 26 од овој извештај: "Не постои случај за кој што е известно или некој кој што се смета дека е виновен за непочитување на суд во поглед на коментарот кој го направил за некоја работа која се однесува на судење само пред судија....Но, во секој случај постојат тврдење кои што го поддржуваат гледиштето дека таквиот коментар може да претставува непочитување. ";

- третото издание (тековно во 1972 година) на Халсбуршките закони на Англија (том 8, pp. 7 *et seq.*, ставови 11-13) ги содржи следните реченици кои се проследени со укажувања кон претходната судска практика: "... пишаните материјали ...кои што влијаат врз јавноста пристрасно за или против една од страните претставуваат непочитувања....не постои [ништо] кое што има непогубни последици од тоа да се влијае пристрасно врз главите на јавноста против лица кои претставуваат страна во однос на некоја парница пред таа парница да биде сослу-

шана.... Непочитување е да се објави статија во весник која коментира за постапката која е претстоечка... граѓанска парница... Во таквите случаи штетната тенденција на судење од страна на весник во текот на судењето кое се одвива во некој од редовните трибунали на земјата треба да се земе предвид.... Од друга страна, резимираната јурisdикција [за казнувањето на непочитувањето] треба да се применува само кога постои веројатност дека публикацијата ќе претставува значително мешање во фер судењето. "

Во однос на формулацијата на "принципот на пристрасност", Судот забележува дека направено е упатување во Горниот дом до различните надлежни документи, и поточно, во Хант против Кларк (1889), Лорд Котон го изрази законот на ваков начин: "Доколку кој било дискутира во некој текст за правата во даден случај или за доказите кои треба да се дадат пред случајот да почне да се суди, според мене, тоа би претставувал многу сериозен обид за мешање во правилното спроведување на правдата. Не е потребно Судот да дојде до заклучок дека судијата или поротата ќе бидат случај на пристрасно влијание, но доколку е пресметано да се влијае пристрасно на самото судење или парница, тоа претставува непочитување, и ќе биде пресретнато со потребната казна во насока на тоа да се ограничи таквото делување. " Понатаму, уредникот на Сандеј Тајмс рече во неговата писмена изјава која што ја поднесе во текот на постапката на Реонскиот Суд: "... Јас добив правен совет дека [предложената] статија ... беше во различна категорија од таа на статијата објавена дотогаш во тоа што освен што ги презентираше информациите кои ја зајакнаа моралната аргументација за пофер спогодување таа исто така вклучи и докази кои што се поврзуваа со прашањето на одговорност во однос на постоечката постапка за талидомид."

Како резиме, Судот не смета дека подносителите беа без укажување кое што беше соодветно во околности на постоење на "принципот на пристрасност ". Дури и Судот да има сериозни сомнежи во однос на точноста со која тој принцип беше формулиран во даденото време, тој смета дека подносителите беа во можност да го предвидат, до степен кој што беше разумен во тие околности, можниот ризик дека објавувањето на предлог статијата може да делува штетно на тој принцип.

53. Мешањето во слободата на изразување на подносителите, притоа, беше "пропишана со закон" во рамки на значењето на членот 10 (2) (чл. 10-2).

Б. Дали мешањето имаше цели кои што се легитимни во согласност со членот 10 ст. 2 (чл. 10-2)?

54. Според позициите на подносителите, Владата и помал број претставници на Комисијата, законот за непочитување на суд има за цел не само да ја заштити непристрасноста и а на правосудството туку и правата и интересите на страните кои се дел од парницата. Мнозинството членови на Комисијата, од друга страна пак, и покрај тоа што прифатија дека законот за непочитување има како општа цел да обезбеди фер спроведување на правдата и дека притоа тој се обидува да ги постигне целите кои се слични на оние кои се предвидени во членот 10 (2) (чл. 10-2) во кој се говори за одржување на авторитетот и непристрасност на правосудството, сметаа дека не беа повикани да испитаат поодделно дали законот исто така има за цел и заштита на правата на другите.

55. Судот најпрвин го акцентираше изразот " авторитетот и непристрасност на правосудството " кој мора да се сфати како "во рамките на значењето на Конвенцијата " (види, *mutatis mutandis*, пресудата König од 28 јуни 1978 година, Серии А бр. 27, стр. 29-30, ст. 88). Заради оваа цел, мора да се земе предвид централната позиција која што во овој контекст ја зазема членот 6 (чл.6), кој го рефлектира фундаменталниот принцип на владеењето на правото (види ја, на пример, пресудата Голдер од 21 февруари 1975 година, Серии А бр. 18, стр. 17, ст. 34).

Терминот "правосудство" (правосудна работа ("pouvoir judiciaire") е составен од машинеријата на судството или судската гранка на владата како и судиите во однос на нивната официјална улога. Фразата "авторитет на правосудството" поточно го вклучува, поимот дека Судовите се, и се прифатени од страна на јавноста во голема мера дека се, правилниот форум за потврдување на правата и обврските и за решавањето на спорите кои се однесуваат на нив; понатаму, дека јавноста воглавно има почит и доверба во капацитетот на Судовите да ја исполнуваат таа функција.

Доволно е, во овој контекст, да се прифати описот на општите цели на законот за непочитување кој е даден од страна на Филимор извештајот. Како што може да се утврди од ставот 18 погоре, поголемиот број на категории кои се однесуваат на делувањето покриено со законот за непочитување се однесуваат или на позицијата на судиите или на функционирањето на Судовите и на машинеријата на судството: "одржување на авторитетот и непристрасност на правосудството" притоа претставува една од целите на тој закон.

56. Во дадениот случај, Судот го споделува мислењето на поголемиот број членови на Комисијата дека, се додека законот за непочитување може да послужи за да ги заштита правата на страните во парницата, оваа цел е веќе вклучена во фразата "одржување на авторитетот и непристрасност на правосудството": правата кои што се заштитуваат се правата на поединците во улога на страни на парницата, т.е. лица кои се инволвирани во машинеријата на судството, и авторитетот на таа машинерија нема да се одржи освен ако заштитата не е доделена на сите оние кои се вклучени во неа или кои можат да прибегнат кон неа. Притоа, не е потребно да се земе предвид како поодделно прашање дали законот за непочитување има понатамошна цел на заштита на "правата на другите".

57. Останува да се испита дали целта на мешањето во слободата на изразувањето на подносителите претставуваше одржување на авторитетот и непристрасност на правосудството.

Ниту еден од Лордовите на правдата кои беа инволвирани, не ја базираше својата одлука на основ на тоа дека предложената статија би можела да влијае на "непристрасноста" на правосудството. Овој основ исто така не беше користен и пред Судот и притоа може да се изостане.

Причините зошто предлог статијата се разгледуваше како дискутабилна од страна на Горниот дом (види ставови 29 до 33 погоре) може накратко да се резимираат на следниот начин:

- преку "пристрасното влијание" на прашањето на небрежност, таа би довела до непочитување на процесите на законот или би се мешала во спроведувањето на правдата;

- беше од типот кој би можел да ги експонира "Дестилатори" на јавна и пристрасна дебата за основите на случајот, со што таквото експонирање би било дискутабилно поради тоа што воглавно ги оневозможува тужителите да имаат прибежиште кон Судовите;

- со неа би се направил притисок врз "Дестилатори" и пристрасно би се влијаело врз прашањата кои се дел од парницата, и законот за непочитување е дизајниран за да спречи мешање во прибежиштето кон Судовите;

- прејудиирање од страна на медиумите неизбежно би довело во овој случај на одговори од страна на инволвираните страни притоа креирајќи опасност од "судење од страна на весник" кое што не е компатибилно со правилното спроведување на правдата;

- Судовите се должни да ги заштитат страните од предрасудите или прејудиирањата кои што го вклучуваат нивното учество во налетите на публицитет во текот на претходната постапка.

Судот ги зема предвид сите овие различни причини како дел од целта за одржување на "авторитетот ... на правосудството" како што тоа се интерпретира од страна на Судот во вториот под-став на ставот 55 погоре.

Притоа, мешањето во слободата на изразување на подносителите имаше цел која што е легитимна во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2).

В. Дали мешањето беше "неопходно во едно демократско општество" за одржување на авторитетот на правосудството?

58. Подносителите тврдат како и поголемиот број претставници на Комисијата е на мислење дека споменатото мешање не беше "неопходно" во рамки на членот 10 (2) (чл. 10-2). Владата сметаше дека поголемиот број претставници на Комисијата имаше право да донесе заклучок и да се потпре, особено, на слободата на толкување која што ја уживање Горниот дом во однос на оваа работа.

59. Судот веќе имаше прилика во гореспоменатата пресуда Хендисајд да го искаже своето разбирање на фразата "неопходно во едно

демократско општество," природата на неговото функционирање во однос на прашања кои се однесуваат на таа фраза и начинот на кој што ќе ги извршува тие функции.

Судот забележа дека, и покрај тоа што придавката "неопходно" во рамки на значењето на членот 10 (2) (чл. 10-2), не е синоним со "незаменливо", ниту пак ја има флексибилноста на изразите како што се "допуштено", "обично", "корисно", "разумно" и "посакувано" и дека тоа го имплицира постоењето на "итна општествена потреба" (стр. 22, ст. 48).

На второ место, Судот подвлече дека иницијалната одговорност за обезбедување на правата и слободите кои се пропишани во Конвенцијата лежи во поединечната Договорна страна. Притоа, "членот 10 (2) (чл. 10-2) остава на Договорната страна слобода на толкување. Слободата се дава како на домашниот законодавец...и на телата, примарно судски кои се повикуваат да ги интерпретираат и да ги користат законите кои се на сила" (стр. 22, ст. 48).

"Во секој случај, членот 10 (2) (чл. 10-2) не и дава на Договорната страна неограничена моќ на толкување": "Судот ... е овластен да ја даде последната одлука за тоа дали некое 'ограничување' ...може да се помири со слободата на изразување како што таа е заштитена во согласност со членот 10 (чл. 10). Домашната слобода на толкување, притоа, оди рамо до рамо со Европскиот надзор " кој што " не само што го покрива основното законодавство туку исто така и одлуката со која се применува, дури и таа што се дава од страна на независен суд " (ibid., стр. 23, ст. 49).

Судот изведе од комбинација на овие принципи дека "во никој случај не е [негова] задача да го заземе местото на надлежните национални судови туку тој треба да направи преглед во согласност со членот 10 (чл. 10) на одлуките кои се донесени при користењето на нивната надлежност на толкување " (ibid., стр. 23, ст. 50).

Ова не значи дека надзорот на Судот е лимитиран да утврди дали одговорната држава разумно, внимателно и со здрав разум ги користела своите дискрециони права. Дури и кога така делува Договорната страна, сепак останува на Судот да направи контрола во однос на компатибилноста на нејзиното делување со обврската која што ја превзела во согласност со Конвенцијата . Судот, сепак, на

против не го објаснува гледиштето кое всушност беше промовирано од страна на Владата и од мнозинството членови на Комисијата во случајот Хендисајд (стр. 21-22, ст. 47).

Повторно, обемот на домашната надлежност за толкување не е идентичен во однос на сите цели кои се наведени во членот 10 (2) (чл.10-2). Случајот Хендисајд се однесуваше на "заштита на принципите". Позицијата која што е заземена од страна на Договорните страни во однос на "предусловот за принципите", според мислењето на Судот, "се разликува од време на време и од место до место, особено во нашето време", и "државните власти во принцип се во подобра позиција отколку меѓународниот судија за да дадат мислење на точната содржина на овие предуслови" (стр. 22, ст. 48). Истото не може да се каже за многу пообјективниот поим во однос на "авторитетот" на правосудството. Домашното законодавство и практика на Договорните страни откриваат постоење на значителна мерка на заеднички основи во однос на оваа област. Ова се рефлектира во извесен број на одредби во Конвенцијата, вклучувајќи го и членот 6 (чл.6), кои што немаат еквивалент што се однесува до "принципите". Притоа, во овој случај поекстензивниот Европски надзор соодветствува на помало дискреционо право на толкување.

Во однос на други, но до извесен степен споредливи контексти на членовите 5 (3) и 6 (1) (чл. 5-3, чл. 6-1), Судот понекогаш има донесено заклучоци кои што се различни од оние на националните судови по прашања по однос на кои националните судови исто така беа надлежни и квалификувани да направат иницијална проценка (пресуда Неумеистер од 27 јуни 1968 година, Серии А бр. 8, стр. 9-15 и 38-40; пресуда Штогмулер (Stögmüller) од 10 ноември 1969 година, Серии А бр. 9, стр. 11-24, 39 и 43-44; пресуда Рингисен на 16 јули 1971 година, Серии А бр. 13, pp. 24-34 и 42-44; пресуда Кониг на 28 јуни 1978 година, Серии А бр. 27, стр. 16, 22, 23-24 и 33-40).

60. Помал број од претставниците на Комисијата како и на Владата придаваат значење на фактот дека институтот непочитување на судот е посебен за земјите кои припаѓаат на *common-law* системот и предлагаат дека завршните зборови на членот 10 (2) (чл. 10-2) беа дизајнирани да го покријат овој институт кој што нема своја еквиваленција во многу други земји членки на Советот на Европа.

Во секој случај, дури и ова да е случај, Судот смета дека причината за внесување на тие зборови би била да се осигура дека општите цели на законот за непочитување на суд би требало да се сметаат за легитимни цели во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2) но, не и да се претвори законот во стандард во согласност со кој се проценува дали некоја дадена мерка била "неопходна". Доколку и до степен до кој членот 10 (2) (чл. 10-2) беше предизвикан од поимите кои претставуваат основа во англискиот закон за непочитување на судот или која било друга слична домашна институција, не би можел истите да ги усвои како што тие беа: тој ги транспонираше во самостоен контекст. "Неопходно" е во однос на Конвенцијата која што Судот треба да ја процени, неговата улога во однос на прегледување на усогласеноста на националните акти со стандардите на овој инструмент.

Како дополнување на тоа, Судот го користи правото на надзор во однос на случајот во целина (горespoменатата Хендисајд пресуда, стр. 23, ст. 50). Според тоа, тој е треба да го испушти постоењето на широк спектар на размислувања и решенија во судските одлуки кои се резимирани во ставовите 22 до 35 погоре, во екстензивните расправи во Англија во однос на законот на непочитување на судот и на предлозите за реформа. Во однос на второ споменатото, Судот смета дека, иако Зелениот труд на Владата ги поставува аргументите за и против некои од препораките на Филимор Комисијата, тој не го доведува во прашање предлогот дека тестот на "прејудицирање" кој се однесува на Горниот дом треба одново да се земе предвид (види став 37 погоре).

61. Повторно, Судот не може да смета дека ограничувањето не беше "неопходно" едноставно затоа што тоа не би било или не би можело да биде употребено во согласност со некој поразличен правен систем. Како што се наведува во пресудата од 9 февруари 1967 година во случајот "Белгиска лингвистика", главната цел на Конвенцијата е "да воспостави извесни меѓународни стандарди кои што би требало да се почитуваат од Договорните страни во нивните односи со поединците кои се под нивна јурисдикција" (Серии А бт. 5 стр. 19). Ова не значи дека е потребна апсолутна воедначеност, поради фактот што Договорните страни се слободни да ги одберат мерките кои што тие ги сметаат за соодветни, Судот не може да ги заборава суштинските и процедурални елементи на нивните соодветни домашни законодавства (види, *mutatis mutandis*, пресуда од 23 јули

1968 година во случајот " Белгиска лингвистика ", СерииА бт. 6, стр. 34-35).

62. Во овој момент мора да се одлучи дали "мешањето" за кое е поднесена жалба соодветствува на "итната социјална потреба", и дали тоа беше " пропорционално на легитимната цел која што се реализираше", дали причините кои се дадени од страна на националните власти за негово оправдување се "значајни и доволни во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2)" (гореспоменатата пресуда Хендисајд, стр. 22-24, ст. 48-50). Во врска со ова, Судот ја испита работата поврзана со ограничувањето, како и состојбата со случајот талидомид во даденото време и конечно околностите на случајот како и доделувањето на ограничувањето.

63. Ограничувањето, во формата во која што беше побарано од страна на Горниот дом , не беше насочено само кон предлог статијата на Сандеј Тајмс (види став 44 погоре). Подносителите тврдат дека тоа исто така ги оневозможи да ги поднесат резултатите на нивното истражување до извесни комисии во Владата и до еден член во Парламентот како и ги спречи да го продолжат нивното истражување, ги одолговлече плановите за објавување на книга и го исклучи уредникот на Сандеј Тајмс од коментирање во врска со прашањето или од одговарање на критиките кои беа наменети кон него. Всушност, ограничувањето беше утврдено во една широка рамка со цел да вклучи такви работи; самиот негов обем претставува основа за поблиска проценка на неговата "неопходност".

Предлог статијата, во секој случај, беше првичниот случај во однос на ограничувањето. Поради тоа, мора да се потврди, на прво место, дали позициите на домашните судови во однос на потенцијалните ефекти на статијата беа релевантни во однос на одржувањето на "авторитет на правосудството".

Една од причините која што се користеше како потпора беше притисокот кој што би бил нанесе на "Дестилатори" за да се спогодат во парницата надвор од судот на подобри основи. Во секој случај, уште во 1972 година, објавувањето на статијата веројатно не би додала уште многу притисок на оној кој веќе беше постоен во однос на "Дестилатори" (види став 29, вториот под-став, погоре). Ова се однесува во поголема мера на позицијата која што настана во јули 1973 година, кога Горниот дом донесе одлука: дека до тој

датум, талидомид случајот беше дебатиран во Парламентот и беше случај не само на понатамошно новинарско коментирање туку и случај на национална кампања (види ставови 13 и 14 погоре).

Говорите во Горниот дом ја акцентираа погоре споменатата загриженост дека законскиот процес може да се доведе до непочитување и да се узурпираат функциите на Судот доколку јавноста е наведена да формира мислење на прашање кое што е случај на парница пред да има судски процес во Судот или доколку страните на парницата мора да поминат низ "судење од страна на весник". Таквата загриженост сама по себе е "значајна" за одржување на "авторитетот на судството" во мера во која тој израз е разбран од страна на Судот (види став 55 погоре).

Доколку прашањата кои што произлегуваат во парницата се филтрираат на начин на кој што тие ќе ја усмерат јавноста да формира сопствени заклучоци предвреме, таа може да ја изгуби нејзината почит за и доверба во Судот. Повторно, не може да се исклучи можноста дека со тоа што јавноста ќе се навикне да биде редовен гледач на псевдо-судењата во медиумите, на долги патеки тоа може да има лоши последици во прифаќањето на Судовите како правилните форуми за решавање на правни спорови.

Во секој случај, статијата на Сандеј Тајмс беше направена на умерен начин и не презентираше само една страна на доказите или пак тврдеше дека постои само еден единствен резултат до кој што може да се стигне од страна на судот; иако таа во детали ги анализираше доказите против "Дестилатори", таа исто така содржеше резиме на аргументите кои беа во нивни прилог и заклучи со зборовите: "Се чини дека не постои уредна серија на одговори....". Според мислењето на Судот, ефектот на статијата, доколку таа се објави, притоа би се разликувал од читател до читател. Притоа, дури и во ситуација кога таа би довела некои од читателите до извесен степен да формираат мислење во врска со прашањето на небрежност, ова не би имало негативни последици врз "авторитетот на правосудството", особено поради фактот што, како што е споменато погоре, во исто време постоеше и национална кампања.

Од друга страна, објавувањето на предложената статија можеше исто така и да предизвика извесни одговори. Но сепак, истото е вистина, во поголема или помала мера, за која било публикација

која што се однесува на фактите или пак прашањата кои што произлегуваат во дадена парница. Како што ставките во таа категорија не влијаат неминовно врз "авторитетот на правосудството", Конвенцијата не може да била планирана да ја дозволи забраната на сите тие ставки. Понатаму, иако оваа посебна причина за ограничувањето може евентално да била "значајна" во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2), Судот не може да одлучи дали била "доволна" без да се испитаат сите други околности.

64. Во периодот во кој ограничувањето примарно беше доделено и во времето на неговото обновување, случајот талидомид беше во фаза на преговори за спогодување. Подносителите се согласуваат со позицијата на Апелациониот суд дека случајот беше "во мирување" и поголемиот дел од претставниците на and Комисијата сметаат дека не е потребно да се одржи судење во врска со прашањето на небрежност. За Владата и помалиот број на претставници на Комисијата, од друга страна пак, таквото судење претставуваше реална можност.

Имајќи предвид дека не е потребно проценување на точниот статус на случајот во даденото време за одлуката на Судот: спречувањето на мешањето во преговорите кон спогодувањето во дадениот процес не претставува помалку легитимна цел во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2) отколку тоа да се спречи мешање во процедурална ситуација земено во строга смисла на вештачењето. Истото ова се однесува и на процедурата за судска дозвола за спогодување (види став 9 погоре). Она што треба да се има предвид всушност е дека преговорите беа многу долги, траење во текот на неколку години, и дека самиот момент кога објавувањето на статијата беше забранет, случајот се уште не беше стигнат до фаза на судење.

Како и да е, се појавува прашање во однос на тоа како беше можно да се поништи ограничувањето во 1976 година – преку инцидентно упатување на "принципот на притисокотколку на "принцип на притисокост " (види став 35 погоре). Во тоа време, се уште имаше активности на родителите кои што опстојуваа како и процес помеѓу "Дестилатори" и нивните осигурителни компании во врска со прашањето на небрежност; вториот процес, беше веќе закажан за судење (види став 16 погоре). Поништувањето на ограничувањето под овие околности го покренува прашањето, уште на прво место, дали самото ограничување беше воопшто потребно.

65. Одговорот на Владата е дека претставува прашање на балансирање на јавниот интерес во однос на слободата на изразување и јавниот интерес во фер спроведувањето на правдата; тие подвлекуваат дека ограничувањето беше привремена мерка и велат дека рамнотежата, имајќи предвид дека повторно беше обновено кога ситуацијата се промени во 1976 година, падна на другата страна.

Ова го доведе Судот до околностите на случајот талидомид и до доделувањето на ограничувањето.

Како што забележа Судот во неговата пресуда Хендисајд, слободата на изразувањето претставува една од клучните вредности на едно демократско општество; во согласност со ставот 2 од Членот 10 (чл. 10-2), таа се однесува не само на информации и идеи кои се добиени со предимство или кои се сметаат за навредливи или како индиферентни, туку и на оние кои навредуваат, шокираат или ја вознемируваат државата или кој било дел од населението (стр. 23, ст. 49).

Овие принципи се од посебно значење што се однесува до весниците (медиумите). Тие се исто така соодветни и во полето на спроведувањето на правдата, која што им служи на интересите на заедницата воопшто и која што претпоставува соработка со просветлената јавност. Постои општ признание дека Судовите не може да работат во вакуум. Иако тие претставуваат форум за решавањето на споровите, ова не значи дека не може да има претходна дискусија за споровите на друго место, без разлика дали се работи за посебни списанија, воопшто весниците или помеѓу широката јавност. Понатаму, иако средствата за јавно информирање не смеат да ги надминуваат нивните ограничувања кои што се поставени во интерес на правилното спроведување на правдата, тие имаат обврска да комуницираат информации и идеи кои се однесуваат на работи кои доаѓаат пред Судот исто како и во други области кои се од јавен интерес. Не само што медиумите имаат задача за споделување на такви информации и идеи: туку и јавноста исто така има и право нив да ги добива (види, *mutatis mutandis*, пресуда Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen од 7 декември 1976 година, Серии А бр. 23, стр. 26, ст. 52).

За да се процени дали мешањето за кое што е поднесена жалба беше базирано на "доволно" причини кои што истото го прават "неопходно во едно демократско општество", во таков случај мора

да се земе предвид можниот аспектот на јавен интерес во однос на тој случај. Судот, во врска со ова, смета дека, следејќи го балансирањето на спротивставените интереси кои беа инволвирани, се формира едно апсолутно правило од страна на еден од Лордовите на правдата во однос на тоа дека не беше допуштено да се прејудираат прашања кои што се однесуваат на случаи кои се во тек: се сметаше дека законот ќе биде премногу неизвесен доколку се прави рамнотежа одново во секој посебен случај (види ставови 29, 32 и 33 погоре). Покрај акцентирањето дека тоа не е негова функција самиот да се искаже во однос на интерпретацијата на англискиот закон усвоен во Горниот дом (види ја, *mutatis mutandis*, пресудата *Ringeisen* од 16 јули 1971 година, Серии А бр. 13, стр. 40, ст. 97), Судот укажува на тоа дека мора да примени различен пристап. Судот не е соочен со одлучување помеѓу два спротивставени принципи туку со принципот на слободата на изразување кој што е случај на бројни очекувања кои мора тесно да се интерпретираат (види ја, *mutatis mutandis*, пресудата *Klass* и други пресуди од 6 септември 1978 година, Серии А бр. 28, стр. 21, ст. 42). На второ место, надзорот на Судот во согласност со членот 10 (чл. 10) не го влучува само основното законодавство туку и одлуката со која тоа се применува (види ја *Хендисајд* пресудата, стр. 23, ст. 49). Не е доволно што мешањето за кое што станува збор припаѓа на класата на очекувања кои се наведени во членот 10 (2) (чл. 10-2) кој што е поништен; ниту пак е доволно што мешањето беше наметнато бидејќи случајот на кој што тоа се однесува спаѓа во една посебна категорија или дека беше опфатено од правило кое е формулирано со општи или апсолутни поими: Судот мора да биде задоволен дека мешањето беше неопходно ако се имаат предвид фактите и околности кои што преовладуваат во дадениот случај кој се наоѓа пред него.

66. Катастрофата со талидомид беше прашање на неспорна јавна загриженост. Со неа се постави прашањето дали моќната компанија која што го рекламираше лекот сноси правни и морални одговорности наспрема стотиците поединци кои се соочија со страшни лични трагедии или дали жртвите може да бараат или да се надеваат на надомест на штета само од заедницата како целина; фундаменталните прашања кои се однесуваат на заштитата од и компензациите на повредите кои резултираат од научните откритија беа покренати и многу елементи од постоечкото законодавство кое што се однесува на овие работи беше ставено под знак прашалник.

Како што Судот веќе забележа Членот 10 (чл. 10) не само што ја гарантира слободата на медиумите да ја информираат јавноста туку исто така и правото на јавноста да биде правилно информирана (види став 65 погоре).

Во дадениот случај, семејствата на бројните жртви во трагедијата, кои не беа свесни за правните потешкотии кои што беа дел од целиот процес, имаа витален интерес да ги дознаат сите битни фактори и различните можни решенија. Тие би можеле да бидат оневозможени да ги добијат овие информации, кои што беа од клучно значење за нив, само ако се чинеше апсолутно сигурно дека дисеминацијата ќе претставуваше закана за "авторитетот на правосудството".

Бидејќи беше повикан да ги процени интересите кои беа инволвирани и да ја процени нивната соодветна моќ, Судот ги даде следните опсервации:

Во септември 1972 година, случајот беше, според зборовите на подносителите, во "правен лавиринт" во текот на неколку години и беше, во најмала мера, далеку од сигурно дека процесите започнати од родителите воопшто ќе стигнат до судење. Немаше ниту јавно побарување (види став 14 погоре).

Владата и помалиот број претставници на Комисијата укажуваат на тоа дека немаше принципи во англиското право во однос на небрежноста, и навистина е точно дека имаше широко дискусии во различни кругови, особено после, но исто така и претходно, донесувањето на одлуката од страна на Реонскиот суд (види ставови 11, 12 и 14 погоре). Во секој случај, Судот смета дека е поприлично неприродно да се прави обид да се поделат "поголемите прашања" и прашањето за небрежност. Прашањето за тоа каде лежи одговорноста за трагедија од ваков вид исто така претставува прашање од јавен интерес.

Точно е дека, доколку статијата на Сандеј Тајмс се појавеше во планираното време, можеше да се случи "Дестилатори" да се почувствуваат обврзани да ги образложат јавно, и пред кое било судење, нивните аргументи за фактите на случајот (види став 63 погоре); сепак, тие факти не престанаа да претставуваат прашање од јавен интерес само поради тоа што тие претставуваа основа за претстој-

ната парница. Преку расветлувањето на извесни факти, статијата можеше да послужи како кочница за шпекулативната и непросветлена дискусија.

67. Имајќи го предвид сите околности на случајот и врз основа на пристапот опшан во ставот 65 погоре, Судот заклучува дека мешањето за кое што е поднесена жалба не соодветствуваше на социјалната потреба во мера доволно притисувачка да натежне над јавниот интерес за слободата на говорот во рамки на значењето на Конвенцијата. Судот притоа смета дека причините за применетото ограничувањето над подносителите не се доволни во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2). Ова ограничување се покажува како непропорционално на легитимната цел која што се спроведува; тоа не беше потребно во едно демократско општество за одржување на авторитетот на правосудството.

68. Притоа, следи дека е направена повреда на членот 10 (чл. 10).

II. ВО ВРСКА СО ЧЛЕНОТ 14 (ЧЛ. 14)

69. Подносителите исто така тврдат дека се жртви и на членот 10, земен предвид во комбинација со членот 14 (чл. 14+10), во согласност со кој се обезбедува дека:

" Уживањето на правата и слободите, признати со оваа Конвенција, треба да се обезбеди без никаква дискриминација заснована врз пол, раса, боја на кожата, јазик вера, политичко или кое и да е друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјална положба, потекло по раѓање или кој и да е друг статус. "

Тие тврдат дека таква повреда настапа поради:

- фактот наводно слични новинарски публикации не беа случај на ограничувања слични на оние кои што беа наметната на публикациите и активностите на подносителите;
- разликата помеѓу правилата употребени во Парламентот во врска со коментирањето на претстоечка парница и правилата за непочитување на судот кои се користат од страна на медиумите.

Според позицијата на Владата и Комисијата, во овој случај немаше повреда на членот 14 кој се чита во комбинација со членот 10 (чл. 14+10).

70. Според етаблираната судска пракса на Судот членот 14 (чл. 14) ги штити поединците, или групите на поединци, кои се сместени во споредбени ситуации, од сите дискриминации во уживањето на правата и слободите кои се поставени во нормативните одредби на Конвенцијата и Протоколите (види ја погоре спомената пресуда од 23 јули 1968 во случајот "Белгиската лингвистика" case, стр. 34, ст. 10; пресуда Национална Унија на Белгиската полиција од 27 Октомври 1975, Серии А бр. 19, стр. 19, ст. 44).

71. Фактот дека не се преземени никакви чекори против овие весници, на пример против Дејли Мејл, не е доволен доказ дека ограничувањето кое што се доделува против Times Newspapers Ltd. претставува дискриминација спротивна на членот 14 (чл. 14).

72. Во однос на правилата кои се користат во Парламентот (види став 20 погоре), Судот забележува дека членовите на Апелациониот суд ја споменаа не посакувањето и дури можеби и опасностите, за постоење на значителна разлика, во однос на третманот на работите кои се во тек (sub judice), помеѓу практиката на Парламентот, чија што постапка се објавува, и практиката на Судовите. Во секој случај, Судот е на мислење дека медиумите и парламентарците не може да се смета да бидат "ставени во компаративни ситуации" бидејќи нивните соодветни "обврски и одговорности" се во принцип различни. Понатаму, Парламентарната дебата од 29 ноември 1972 година (види став 13 погоре) не го покри точно истиот основ како што тоа беше предложено од страна на статијата на Сандеј Тајмс.

73. Притоа, не е направен а повреда на членот 14 разгледан заедно со членот 10 (чл. 14+10).

III. ВО ОДНОС НА ЧЛЕНОТ 18 (чл. 18)

74. Пред Комисијата, подносителите дополнително поднесоа тврдење кое е базирано на членот 18 (чл. 18) во согласност со кој се обезбедува:

" Дозволените ограничувања за спомнатите права и слободи според оваа Конвенција, може да се применуваат само за оние цели за кои се и предвидени."

Во секој случај, тие не го одржаа ова барање пред Судот: во нивните белешки од 10 февруари 1978 година, прифатеното мислење на Комисијата дека не постои повреда на членот 18 кога истиот се разгледува во комбинација на членот 10 (чл. 18+10).

Ниту Владата ни Комисијата не укажаа во однос на ова прашање во текот на усните сослушувања, иако втората институција упати на него во неговото барање со кое се донесе случајот пред Судот.

75. Судот ја забележува позицијата која што е заземена од страна на подносителите и во околностите на случајот, не смета дека е потребно да се испитува ова прашање.

IV. ВО ОДНОС НА ЧЛЕНОТ 50 (чл. 50)

76. Во согласност со членот 50 (чл. 50) од Конвенцијата, доколку Судот смета "дека некоја одлука или мерка која што е преземена" од властите во дадена Договорна страна "е комплетно или делумно во конфликт со обврските кои што произлегуваат од....Конвенцијата, и доколку внатрешниот закон на споменатата [држава] дозволува да се направи само делумна репарација на последиците на оваа одлука или мерка", Судот "доколку тоа е потребно, ќе правично задоволување на повредената страна".

Во правилата на Судот е содржано дека кога Судот "смета дека постои повреда на Конвенцијата, тој ќе донесе одлука во истата пресуда во согласност со членот 50 (чл. 50) од Конвенцијата доколку тоа прашање, откако ќе се покрене во согласност до Правилото 47 бис, е подготвено за одлука; доколку прашањето не е подготвено [Судот] ќе ја стави на чекање во целина или делумно и ќе ја определи понатамошната процедура" (Правило 50 ст. 3, прва реченица, прочитано во комбинација со Правило 48 ст. 3).

77. Во белешките од 10 февруари 1978 година, подносителите бараа од Судот да утврди дека Владата треба ним да им плати сума која што е еднаква на трошоците и издатоците кои што тие ги имаа во врска со парницата за непочитувањето во англиските судови и

процедурите пред Комисијата и Судот. Во секој случај, подносителите не го квантифицираа нивното барање и, на сослушувањето на 24 април 1978 година, нивниот советник изрази мислење дека тие се надеваа дека сумата за претрпените штети од нивна страна би можела да се договори "без да се вознемирува Судот".

На сослушувањето кое се одржа на следниот ден, Судот, во согласност со Правилото 47 бис, ја покани Владата да ги презентира своите опсерваии во врска со прашањето на примената на членот 50 (чл. 50) во дадениот случај. Завршниот поднесок на Главниот советник беше дека ова беше прашање кое не мораше да биде земено предвид од страна на Судот.

78. Судот забележува дека подносителите го лимитираат нивното барање на погоре наведените трошоци и издатоци, но дека во моментов не ја определиле нивната сума. Под овие околности, прашањето за примената на членот 50 (чл. 50) од Конвенцијата не е подготвено за дискусија; Судот, притоа, мора да го стави на чекање прашањето и да ја определи понатамошната постапка, едновременно земајќи ја предвид можната ситуација која што се споменува во Правилото 50 (5) од Деловникот на Судот.

ПОРАДИ ОВИЕ ПРИЧНИНИ, СУДОТ

1. смета со еднаесет гласови наспрема девет дека има повреда на членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата ;
2. смета со консензус дека нема повреда на членот 14 земен предвид заедно со членот 10 (чл. 14+10);
3. смета со консензус дека не е неопходно да го испита прашањето за повреда на членот 18 (чл. 18);
4. смета со консензус дека прашањето за употребата на членот 50 (чл. 50) не е спремно за дискусија;
притоа,

(а) севкупното споменато прашање го става на чекање;

(б) ги поканува оние кои се појавуваат пред Судот да го известат, во рок од три месеци од доставувањето на оваа пресуда, доколку се постигне некаква спогодба помеѓу Владата и подносителите;

(г) ја става понатамошната постапка која што би требало да продолжи по однос на ова прашање на чекање.

Подготвено на англиски и француски јазик, со тоа што англискиот текст се смета за автентичен, во зградата за човекови права, Стразбур, дваесет и шестиот ден на април, една илјада девет стотини и седумдесет и деветта.

Џорџо БАЛАДОРЕ ПАЛИЕРИ
Претседател
Марк – Андре ЕИСЕН
Судски регистар

Пооделните мислења на следните судии се дадени како прилог на дадената пресуда во согласност со членот 51 ст. 2 (чл. 51-2) од Конвенцијата и правото 50 ст. 2 од Деловникот на Судот:

- разидувачко мислење на г-дин Wiarda, г-дин Cremona, г –дин Thór Vilhjálmsson, г-дин Ryssdal, г-дин Ganshof van der Meersch, Sir Gerald Fitzmaurice, г-ѓа. Bindschedler-Robert, г-дин Liesch и г-дин Matscher;

- совпаѓачко мислење на г-дин Zekia;

- совпаѓачко мислење на г-дин O'Donoghue;

- совпаѓачко мислење на г-дин Evrigenis.

G. V. P.

M.-A. E.

ЗАЕДНИЧКО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ WIARDA, CREMONA, THÓR VILHJÁLMSSON, RYSSDAL, GANSHOF VAN DER MEERSCH, SIR GERALD FITZMAURICE, BINDSCHEDLER-ROBERT, LIESCH И MATSCHER

(Превод)

1. Со почит, ние не сме во можност да го поделиме искуството на мнозинството наши колеги дека оспореното мешање во слободата на изразувањето беше во спротивност со Конвенцијата бидејќи тоа не може да се смета дека е потребно во едно демократско општество за одржување на авторитетот и непристрасноста на судството, во рамките на значењето на Членот 10 (2) (чл. 10-2) од Конвенцијата.

2. Горниот дом се воздржа од објавувањето на предлог-стативјата која што е случај на разгледување бидејќи со тоа смета дека преку објавувањето на истата, Сандеј Тајмс би направил непочитување на судот. Би требало да се забележи дека тоа беше со јасна намера да се опфати овој институт, што претставува одлика на земјите со *common-law* системи, дека ограничувањето на слободата на изразување со цел одржување на авторитетот и непристрасноста на судството беше воведено во Конвенцијата. Не е познато слично ограничување во законот на повеќето од земјите-членки; кое отсуствува во оригиналната верзија на Конвенцијата, па затоа тоа беше вметнато на предлог на Британската делегација.

Ние ќе потсетиме, како што и поголемиот и помалиот број претставници на Комисијата признаа, дека главната цел на законот за непочитување на судот е да се обезбеди навременото спроведување на правдата. Овој закон, помеѓу другото, ја вклучува и можноста за ограничување или казнување на таквото однесување, особено од страна на печатот, што е најверојатно да се меша во текот на правдата додека постапките сеуште се во тек (*sub judice*).

Без разлика какви разлики на мислење можат да постојат во однос на дискутабилниот карактер на објавувањето, често се смета дека треба да има забрана на видот на објавувањето кое се заканува да поттикне т.н. "судење од страна на весникот" (види на пример, говорите на Лорд Реид, Лорд Морис од Борт-и-Гест, Лорд Диплок и Лорд Крос од Челзи во Домот на Лордови, ставови 29, 30, 31 и 33 од судската пресуда во сегашниот случај; пресудата на Лорд Денинг во

Апелациониот суд, став 25 од судската пресуда во сегашниот случај; извештајот на Филимор, ст. 110, и Зелениот труд, ст.11).

Законот за непочитување е наменет за да се спречи, во врска со тековната парница, порастот на ставот кој што наоѓа израз во прејудуцирањето без придобивка од гаранциите за непристрасност дадени во судски постапки и кој последователно, доведува до клима на мислење кое може да биде случај на пристрасност во навременото спроведување на правдата. Од друга страна, целта на законот за непочитување не е да се направи правосудството имуно на сите критики. Притоа, тоа беше едвај потребно на државата во однос на споменатото, како што вели пресудата, дека “Судот не може да работи во вакуум” (види став 65 од пресудата). Никој никогаш не помислил ова да го доведе во прашање.

Мора да се земе предвид погоре во толкувањето и примената на ограничувањето на слободата на изразување со цел за одржување на “авторитетот и непристрасноста на судството” во рамките на значењето на Членот 10 (2) (чл. 10-2).

3. Лордовите на правдата дадоа различни причини зошто тие сметаат дека членот треба да се забрани. За поголемиот дел од Лордовите, главните причини беа, според нашето мислење, како што следува:

- предложената статија внесе во медиумската кампања на талидомид аферата богатство на факти што се однесуваат на прашањето за тоа дали “Дестилатори” се виновни за невнимание во развојот, дистрибуцијата и употребата на талидомид;

- статијата го направи тоа на начин каде што дадените информации насликаа слика јасно укажувајќи на тоа дека “Дестилатори” всушност биле небрежни;

- оттаму, преку објавување на проектираната статија, прашањето за небрежност, кое што беше од клучно значење за исходот на акциите кои тогаш беа претстоечки, помеѓу родителите на деформираните деца и “Дестилатори”, би било прејудуцирано, така да се каже, судењето од страна на медиумите иако Судот сослушувајќи го случајот се уште немаше донесено одлука во

присуство на гаранциите понудени на странките во судските постапки;

- таквата предрасуда, од страна на печатот, која неизбежно ќе предизвика одговори од странките и ќе доведе до зголемување на ризикот од "судење од страна на весник", е неспојлива со правилното спроведување на правдата;

- Судовите имаат обврска спрема странките да ги заштитат нив од предрасудите на прејудиирањето и од промените што произлегуваат од потребата да мораат самите да учествуваат во налетите на пред-истражен публицитет.

Овие причини се во согласност со целта отелотворена во гаранцијата на навременото спроведување на правдата, гаранција која што е изнесена во Конвенцијата преку идејата за одржување на "авторитетот и непристрасноста на судството".

Исто така, мора да се спомене дека, се додека причините се однесуваат на заштитата на интересите на странките, тие се во согласност со целта за "заштитата на правата на другите", цел, исто така предвидена во Членот 10 (2) (чл. 10-2).

4. Разликата во мислењето кое што не одделува нас од нашите колеги се однесува пред сè на потребата од мешање и рамката на толкувањето што, во врска со ова, треба да им се дозволи на националните власти.

5. Во врска со прашањето дали, со цел да се гарантира навременото спроведување на правдата, беше неопходно да се спречи објавување на спорниот член и на други членови од тој вид може да се види од расудувањето на Горниот дом дека Лордовите на правото си го поставија ова важно прашање при примената на правилата за непочитување на судот. Така, Лорд Реид изјави ([1974] А.Ц. 294):

"[Законот за непочитување на судот] постои за да се спречи мешање во спроведувањето на правдата и тој би требало, според мое мислење, да биде ограничен на она што е разумно потребно за таа цел". Слично на тоа, Лордот Крос од Челси ги даде следните опсервации: (ibid. 322): "Кога наводниот презир се состои во давање на исказот или јавно или приватно, на мислењата во однос на, или

се поврзани со правни постапки без разлика дали граѓански или кривични, законот за непочитување претставува мешање во слободата на говорот, и јас се согласувам со мојот великодушен и образован пријател [Лорд Рид] дека мораме да бидеме внимателни, да видиме дека правилата за "непочитување" не ја спречуваат слободата на говор повеќе отколку што е разумно потребно за да се осигура дека не пречи на спроведувањето на правдата. "

б. Кога Горниот дом сам себеси си го постави прашањето за потребата од воздржаност, тоа го направи со цел за примена на националното законодавство. Од друга страна, кога нашиот суд се занимава со ова прашање, тоа го прави со повикување на Членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата, кој ги спроведува двете цели, релевантни за конкретниот случај. Овие две цели се "слобода на изразување", гарантирано како фундаментален принцип на едно демократско општество, и "авторитетот и непристрасноста на судството", гарантирани сè дури нивното одржување се покажува потребно во такво општество. Судот мора да ги земе предвид овие две цели во врска со почитувањето на принципот на пропорционалност.

Со цел да се утврди дали во околностите тоа беше неопходно за слободата на изразување, гарантирано со првиот став на Членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата, да биде ограничено во интерес на правдата, наведени во вториот став од истиот член (чл. 10-2), дали мора да се мерат, од една страна, последиците за слободата на печатот за ограничување на објавувањето во прашање или слични публикации, и од друга страна пак, степенот до кој што оваа публикација може да наштети на навременото спроведување на правдата во врска со активностите што се очекуваат во тоа време. Во контекстот на Членот 10 (чл. 10), тоа значи дека мора да се бара рамнотежа помеѓу примената од страна на печатот на правото гарантирано со тоа подстав 1 (чл. 10-1), како и потребата што се содржи во ставот 2 (чл. 10-2) да се наметне ограничување на примената на ова право со цел да се одржи "авторитетот и непристрасноста на судството" (види "mutatis mutandis", на пресудата Клас и другите од 6 септември 1978 година, Серија А бр. 28, стр. 28, ст. 59). Сигурно нема потреба да се потсетува на суштинската улога што судството ја игра во англиското право во заштитата на основните права и слободи.

7. Судот веќе имаше повод, особено во пресудата Хендисајд од 7 Декември 1976 (серија А бр. 24), за да го изрази правилниот пристапот во толкувањето и примената на фразата "неопходно во едно демократско општество", во рамките на значењето на членот 10 (2) (чл. 10-2), и да се наведе и тоа што се неговите обврски, кога се соочува со прашања во врска со толкувањето или примената на оваа одредба како и начинот на кој се подразбира дека треба да ги извршуваат своите обврски.

Во таа пресуда Судот изјави дека националните власти се оние кои треба да направат првична проценка на реалноста од итната општествена потреба имплицирани во секој случај преку поимот на нужноста и дека, според тоа, Членот 10 (2) (чл. 10-2) остава слобода на толкување на Државите потписнички што "е дадена како на домашниот законодавец ... така и до органите, судски меѓу другите, кои се повикани да ги толкуваат и применуваат законите кои се на сила" (види ја Хендисајд пресудата, loc. cit. година, стр. 22, ст. 48).

Оваа слобода на толкување вклучува одредена дискреција и при дава првенствено на оценувањето на опасноста која што посебната употреба на слободата која е загарантирана со Членот 10 (1) (чл. 10-1), може да ги вклучува интересите наведени во Членот 10 (2) (чл. 10-2) и со изборот на мерките наменети за да се избегне таа опасност (види ја пресудата Клас и другите, loc. cit. стр. 23, ст. 49). За целите на таквата проценка - да се направи со должно внимание и во разумен начин, а кој по потреба ќе се заснова на факти и околности кои што преовладуваат во односната земја и на идниот развој на тие факти и околности - националните власти во принцип се подобро квалификувани отколку некој меѓународен суд.

8. Сепак, членот 10 (2) (чл. 10-2) не им дава на Државите потписнички неограничена моќ на толкување. Судот, кој со Комисијата е одговорен за обезбедување на почитувањето на тие државни ангажмани (член 19) (чл. 19), е овластен да донесе одлука дали "ограничување" или "казна" се помирливи со слобода на изразување која се обезбедува со членот 10 (чл. 10). Притоа домашната слобода на толкување оди рамо до рамо со европски надзор (види ја пресудата Handyside, loc. cit. стр. 23, ст. 49).

Овој надзор го опфаќа, на прво место, утврдувањето на тоа дали државните органи постапиле со добра намера, со внимание и на

разумен начин при оценувањето на тие факти и околности, како и на опасноста дека тоа може да било повод за интересите наведени во членот 10 (2) (чл. 10-2); понатаму и над сè, тоа бара да се осигура дека во едно општество, коешто има намера да остане демократско, мерките што ја ограничуваат слободата на изразување се пропорционални со легитимната цел кон која што се тежнеело (види ја пресудата *Handyside* на, loc. cit., стр 23, ст. 49, и пресудата *Клас* и другите, loc. cit., стр 23, ст. 49).

Во овој сплет на околности сакаме да се потсетиме дека не може да има демократско општество освен ако "плурализмот, толеранцијата и широкоградоста" (види ја пресудата *Хендисајд*, loc. cit., стр 23, ст. 49) не најде ефективен израз во општествениот институционален систем и освен ако овој систем кој е случај на принципот на владеењето на правото, не поттикнува употреба на основна одредба за да се оствари ефикасна контрола на извршната постапка, без оглед на парламентарната контрола, од страна на независното судство (види ја пресудата *Клас* и другите, loc. cit., стр 25-26, ст. 55), и обезбедува почитување на човековата личност.

Согласно на тоа, иако во никој случај не е негова задача да го заземе местото на надлежните домашни судови, Судот мора да направи ревизија во согласност со членот (чл. 10), така протолкуван, на одлуките кои се донесени во овие судови при употребата на нивното овластување за толкување (види ја пресудата *Хендисајд*, loc. cit., стр. 23, ст. 50).

9. Во случајот *Хендисајд*, кој се однесуваше на објавата чијашто забрана беше утврдена од страна на националните судови како неопходна "за заштитата на принципите", Судот смета надлежните домашни судови "имаа право ... да мислат" на релевантното време во кое оваа објава ќе има штетни ефекти на принципите на децата и адолесцентите кои што би ја прочитале.

Во дадениот случај, Судот мора да утврди дали *Горниот дом* "имаше право ... да мисли" дека објавувањето на статијата во прашање би имала штетни ефекти во однос на навременото спроведување на правдата во однос на процесите кои што беа претстоечки пред Судот во даденото време.

За мнозинството на нашите колеги, начинот на толкување на националните власти во врска со прашања кои се однесуваат на одржување на надлежноста на правосудството треба да се стеснат до начинот на толкување кој, во согласност со пресудата Хендисајд, мора да им се дозволи во врска со прашања кои што се однесуваат на заштитата на принципите. Нашите колеги опстојуваат на тврдењето дека терминот "надлежност на правосудството" е многу пообјективен отколку терминот "принципи"; и дека домашното законодавство и практика на Договорните страни откриваат поприлично широка мерка на заеднички основ во однос на прво споменатиот поим; и дека овој заеднички основ се рефлектира во неколку одредби од Конвенцијата, вклучително и членот 6 (чл. 6), кои што немаат еквивалент што се однесува до принципите (види статус 59 од пресудата).

Ние не сме во можност да се согласиме со оваа позиција.

Иако може да постои поприлично широка мерка на заеднички основ помеѓу Договорните страни во однос на содржината на членот 6 (чл. 6), но, во секој случај, останува фактот дека судските институции и процедурата може да варираат во значителна мерка од една до друга земја. Притоа, спротивно на она што го тврди мнозинството на Судот, поимот надлежноста на правосудството во никој случај не е одвоен од националните околности и не може да биде утврдена на единствен начин. Сепак, би требало да се спомене дека инстант случајот не се однесува на некое прашање кое е раководено од членот 6 (чл. 6) туку се однесува со тоа дали или не објавувањето на извесни посебни оценување и изјави кои се однесуваат на парницата која е во тек (*sub judice*) би можело да претставува мешање на навременото спроведување на правдата. Навременото спроведување на правдата зависи, како дополнение на она што е споменато во членот 6 (чл. 6), од други правила и во зависност од задоволителното функционирање на судските институции.

Погоре споменатото размислување не е нималку позначајно за актите и ситуациите кои се способни да го прејудицираат правилното функционирање на Судовите – акти и ситуации кои единствено може да бидат оценети во даден момент во националниот контекст. Поради тоа националните власти се одговорни да ја направат иницијалната проценка на опасноста која се заканува на надлежноста на правосудството и да се донесе одлука кои рестрик-

тивни мерки се потребни за справување со таа опасност. Релевантните рестрикции може да варираат во согласност со правниот систем и традициите на земјата за којашто станува збор. Во рамки на ограничувањата кои што може да бидат прифатени во едно демократско општество, државата за која што станува збор има слобода да одлучи кој метод е најпогоден за одржување на надлежноста на правосудството. (cf., *mutatis mutandis*, пресуда од 23 јули 1968 година врз база на квалитетите на случајот "Белгиска лингвистика", Серии А бр. 6, стр. 34-35).

10. Во Обединетото Кралство, законот за непочитување претставува еден од начините дизајнирани да го заштитат правилното функционирање на Судовите. Како што беше кажано погоре, авторите на Конвенцијата го имаше овој закон предвид кога тие го воведоа поимот на одржување на "надлежноста и непристрасноста на правосудството" (види став 2 погоре).

Задачата за обезбедување на тоа дека законот за непочитување е почитуван паѓа на домашните судови. Во однос на споменатото, се чини неоспорно за нас дека Горниот дом во принцип е подобро квалификуван отколку нашиот Суд за да одлучи дали, во фактичките околности кои се случај на Домот да ги процени, дадена форма на ограничување на слободата на изразување е потребна за одржување, во едно демократско општество, на судската надлежност во самото Обединетото Кралство.

Ова не може да се земе предвид до мера на дозволување дека секое ограничување на слободата на изразување кое што се смета од страна на домашните судови како неопходно за почитување на законот за непочитување исто така мора да се земе предвид како неопходно во согласност од Конвенцијата.

Додека оценката на домашните судови за последиците од прејудирањето која што дадена публикација би можела да ја има врз навременото спроведување на правдата во Обединетото Кралство, во принцип би требало да се почитува, во секој случај е возможно дека мерките се сметаат за неопходни да ги превенираат таквите последици да ги надминат границите од она што е "неопходно во едно демократско општество" во рамки на значењето на членот 10 (2) (чл. 10-2) (види став 7 погоре). Судот, од негова страна во

разгледувањето на проблемот, мора да обрне особено внимание да овој фундаментален фактор во системот на Конвенцијата.

11. Како што произлегува од фактите кои се определени во ставовите 11 до 14 на пресудата, забранетата предлог статија беше еден од бројните извештаи за трагедијата на деформираните деца, објавена во интервали уште од 1967 година во Сандеј Тајмс и други весници. Овие извештаи беа наменети делумно да ја информираат јавноста и делумно, барем што се однесува до Сандеј Тајмс, да се стави притисок врз "Дестилатори" за да ја подобрат нивната понуда за компензирање на жртвите.

Иако извесен број на активности кои што беа покренати од страна на родителите против "Дестилатори" за да ги опорават штетите кои што беа претстоечки во дадениот временски период, оваа новинарска кампања не предизвика никаква реакција која што доведе до ограничувања или казните нарачани од страни на судовите. Единственото ограничување кое што требаше да се додели беше она што беше направено во однос на статијата – случај на тековната постапка – кое што беше комуницирано во нацртот на Сандеј Тајмс до Генералниот советник со цел да се осигура дека неговата публикација нема да претставува непочитување на судот. Според Горниот дом кои што играа улога на Суд во последна инстанца, точно поради посебниот карактер на статијата – статија која што се разликуваше во овој однос од поранешните извештаи – оваа публикација требаше да биде дискутабилна во однос на тоа дека претставуваше непочитување на судот. Според мислењето на Лордовите на правото, токму овој посебен карактер произлезе од фактот дека статијата споменуваше богатство на претходно неспоменати факти кои се однесуваа на прашањето дали "Дестилатори" беа виновни за небрежност. Статијата имаше намера да ги прегледа доказите и тоа го стори на таков начин кој комуницираше импресија согласно која јасно се предлагаше дека "Дестилатори" беа небрежни. Притоа, објавувањето на статијата беше одговорно за покренување на "прејудуцирање" на ова прашање што беше круцијално за постапката која што беше во тек (sub judice). Таквото "прејудуцирање", кое несомнено ќе предизвика одговори од страна на "Дестилатори" и ќе доведе кон "судење од страна на весник", ќе претставува мешање со нормалниот курс на постапката која што е претстоечка пред судовите.

Според некои од Лордовите на правдата, статијата исто така би претставувала акт на непочитување на одделниот основ дека тоа стави притисок на "Дестилатори" во насока на нивно убедување да постигнат договор по однос на случајот и да се воздржат од потпирање на одбрана која што им е достапна во согласност со закон. Неколкумина од Лордовите исто така го изразија мислењето дека во периодот кога парницата беше претстојна, кое било "прејудуцирање" би било дискутабилно, не земајќи ја предвид конкретната пристрасност која што таквото "прејудуцирање" би можело всушност да ја предизвика. Не ни се чини неопходно да ги испитаме овие основи поради тоа што, според нас, тие се чини дека не биле одлучувачки за пресудата. Во дадениот случај, публикацијата кое што е случај на расправа се однесуваше особено на фактичките прашања кои беа од материјално значење за одлучувањето на обвинението за небрежност и во врска со доказите поднесени како поддршка на тврдењето. Имено, публикациите од овој вид претставуваат ризик кој што беше одлучено од страна на Горниот дом да се избегне.

Поради погоре образложеното ние сметаме дека Горниот дом, делувајќи врз основа на фактите кои што ги евалуираше, имаше "право да мисли" дека публикацијата на статијата која што е во прашање би имала последици на претстоечката парница во насока на тоа дека би влијаела пристрасно врз навременото спроведување на правдата и авторитетот на правосудството. Националниот судија во секој случај е во подобра позиција отколку Судот за да одлучи дали, во даден момент, публикација која се однесува на парница која што е во тек (sub judice) вклучува и "прејудуцирање" и ризик од "судење од страна на весник".

12. Подносителите тврдеа пред Судот дека процесите кои што беа започнати од страна на родителите против "Дестилатори" беа "во мирување" во даденото време. Во својот извештај во однос на дадениот случај, Европската Комисија за човечкови права смета најпрво дека беше помалку очекувано дека поголемото мнозинство од процесите, кои тогаш беа случај на преговарања, ќе добијат судска пресуда и дека второ, во однос на процесите кои што беа покренати од страна на родителите кои принципиелно не сакаа да се спогодат, не можеше да се очекува никаква судска одлука во блиска иднина.

Проценката на државата на процесите кои се во прашање зависеше од она што можеше да се очекува во дадениот временски период во однос на развојот на преговорите, на можноста за спогодување, на веројатноста дека некои од родителите би прифатиле спогодување и би ги прекинале нивните процеси наспроти други кои што и понатаму би ги продолжиле, и воопшто на тоа кои беа непосредните можности, во помала или поголема мерка, како за спогодување така и за пресуда во судот.

За целите на таква една проценка која што во себе содржи плејада на моментални факти и точки на постапката, националниот судија мора, во однос на ова исто така, да се смета дека во принцип тој е во подобра позиција отколку Судот (види ја пресудата Хендисајд, *loc. cit.*, стр. 22, ст. 48). Според нас, Горниот дом имаше "право да мисли" дека во тогашните околностите процеси кои беа во прашање не може да се сметаат дека се во "мирување".

13. Погоре наведените размислувања упатуваат на заклучок дека проценката на ризикот да се случи случајната статија да се меша во навременото спроведување на правдата, од страна на домашните судови, како и нивното оценување на неопходноста на мерката која што треба да се преземе во контекст на домашното законодавство, мора да се смета за разумно.

Како што веќе беше посочено (види ставови 8 и 10 погоре), во секој случај е на Судот да одлучи дали, врз основа на неговата сопствена проценка, ограничувањето на публикацијата беше пропорционално на легитимната цел која се реализираше и може да се смета за неопходно во едно демократско општество за одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството, во рамки на мислењето на членот 10 (2) (чл. 10-2).

Оваа определба претпоставува дека Судот не само што треба да ги земе предвид интересите на правдата, кои според домашните судови претполагаа дека употребата на ограничувањето е неопходна во даденото време, туку и последиците на оваа мерка за слободата на новинарството, слобода која што се појавува помеѓу оние кои се гарантирани од страна на Конвенцијата како една од основните фундаменти на "демократското општество" како и една од основните услови за напредокот и развојот на тоа општество (види ја пресудата, *mutatis mutandis*, Хендисајд, *loc. cit.*, р. 23, ст. 49).

Случајот на забранетата публикација се однесуваше на трагедијата која што во најголема мера го засегаше општиот интерес. Како што Комисијата со право посочи, во таквата ситуација проценката на небрежноста станува прашање на јавна загриженост: испитувањето на инволвираните одговорности и процесот на информирање на јавноста несомнено претставуваат легитимни функции на печатот. Сепак, не би можеле да се превиди дека ограничувањето на слободата на медиумите кое што се јави како последица на одлуката на Горниот дом не придонесе кон формирање на општа забрана за дискусија за катастрофата со талидомидот. Обемот на забраната беше ограничен како во однос на случајот на истата така и во однос на нејзиното времетраење.

14. Случајот на забраната која што беше наметната на Сандеј Тајмс претставуваше ограничување против објавувањето на статијата која што ќе влијае "пристрасно" врз прашањето на небрежноста или кое што се однесуваше на доказите поврзани со процесите кои што беа претстоечки.

Слободата за објавување на други информации или за носење на пресуди во врска со други аспекти на случајот остана недопрена, и немаше начин со кој би се спречил Сандеј Тајмс да продолжи со неговите објави се додека ќе се воздржува од "прејудицирање" во врска со прашањето на небрежност или пак во обработување на доказите кои се однесуваат на случајот. Поточно, ова се однесуваше како на критиките на англиското право за одоговорноста на производитите така и на толкувањето на моралната страна на случајот. Се чини тешко да се одржи позицијата која што изразена во пресудата дека ова ограничување е вештачко (види став бб на пресудата).

Понатаму, предлогот кој што е содржан во пресудата во насока на тоа дека објавувањето на статијата на Сандеј Тајмс беше потребно бидејќи претставуваше единствениот начин на кој семејствата на жртвите можеа да бидат целосно информирани за фактите - нам ни се чини неправилно, бидејќи се чини дека тие беа советувани од страна на фирма на советници кои мора да биле свесни за поголемиот дел од работите кои беа клучни. Навистина, постои добра причина да се мисли дека Сандеј Тајмс самиот ги доби неговите информации од страна на овие советници (види ставови 16 од пресудата).

15. Што се однесува до времетраењето на забраната, би требало да се спомене дека единствената цел на ограничувањето кое што беше доделено беше да се осигура дека во извесен временски период, прераните објавувања не би требало да се во можност пристрасно да влијаат на навременото спроведување на правдата во однос на некоја дадена парница. Според Горниот дом, неопходноста да се забрани објавувањето на статијата произлезе од состојбата, како и времето на неговата одлука, на процесите кои беа претстоечки. Лордовите на правдата ја претпоставија можноста дека ситуацијата може да се промени, дека, дури и пред да завршат конечно постапките, рамнотежата помеѓу интересите на правдата и оние на слободата на медиумите може да се променат, и дека ограничувањето може да биде поништено.

Во однос на споменатото, изјавата на Лорд Реид е укажувачка ([1974] А.Ц. 301): "Целта на законот не е да се спречи објавувањето на таков материјал туку тоа да се одложи. Информациите кои се наоѓаат пред нас ни даваат надеж дека општите насоки за спогодување на целата оваа несреќна контроверзија може наскоро да произлезат. Така би можело да биде возможно да се дозволи да се објавува овој материјал. Но, доколку работите се влечат бесконечно така што нема воопшто да постои можност за порано спогодување или судење во суд, тогаш мислам дека ќе мора да има повторна проценка на јавниот интерес во посебната ситуација." Треба да се забележи и опсервацијата на Лорд Крос од Челзи (ibid. 325) дека "испитаниците [Сандеј Тајмс] ќе имаат слобода да го аплицираат барањето за поништување на [ограничувањето] доколку тие сметаат дека во однос на тогаш постоечките факти дека ќе го убедат Судот дека веќе нема да постои потреба за негово продолжување". Се чини дека, од доказите кои што беа доставени од страна на Сандеј Тајмс, не беше поднесено никакво барање од тој тип пред да се поништи ограничувањето на барање на Главниот адвокат врз основ на тоа дека јавниот интерес немаше повеќе потреба од ограничување. Всушност, ситуацијата која се однесуваше на аферата талидомид до тогаш веќе беше променета. По одобрувањето на спогодбата помеѓу поголемиот дел од родителите и "Дестилатори", ограничувањето остана на сила само во однос на неколкуте постоечки процеси, но стана јасно по извесно време дека овие процеси веќе не се спроведуваа активно.

Немаме доволно причини за да претпоставиме дека ситуацијата би го оправдала пораното поништување на ограничувањето. Како што веќе беше посочено, се чини дека самите подносителите не бараа одлука во оваа насока.

16. Во однос на размислувањата дадени погоре, ние заклучуваме дека мешањето со слободата на изразувањето, кое се смета од националните судови во дадениот случај дека е неопходно во согласност со законот за непочитување во интересите на навременото спроведување на правдата, не ги надмина лимитите од она што се сметаше како неопходно во дадено демократско општество за одржување на "авторитетот и непристрасноста на правосудството" во рамки на значењето на членот 10 (2) (чл. 10-2).

Врз база на материјалите кои беа доставени до Судот, ние сметаме дека не е направена повреда на предусловите на членот 10 (чл. 10).

СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЗЕКИЈА

ПРВ ДЕЛ

Во дадениот случај, при интерпретирањето и примената на членот 10 ст. 1 и 2 (чл. 10-1, чл. 10-2) од Конвенцијата во однос на планираното објавување на предложената статија на Сандеј Тајмс, во однос на проблемите кои произлегоа со жртвите на лекот талидомид, мора да дадеме доволно внимание на случајот и обемот на релевантните одредби кои се содржани во Конвенцијата.

Целосен преглед на фактите ни беше даден. Беа подготвени релевантни документи. Беше направено упатување на релевантните правни точки и судски одлуки. Позициите на странките кои учествуваа во постапката беа искажани преку нивните белешки и против белешки како и преку нивните поднесоци во сослушувањата. Судот ја имаше таа предност пред да пристапи кон поништување на судската обврска.

Основните прашања во согласност со членот 10 (чл. 10) кои што треба да се определат се две. Предлагам да ги формулираме истите во две прашања.

Прашање бр. 1

Дали забраната, наметната преку ограничувањето, во врска со правото на слобода на објавување на предлог статија во Сандеј Тајмс, " беше пропишано со закон" во рамки на доменот и случајот на Конвенцијата воопшто и во однос на членот 10 (чл. 10) особено? Прашање бр. 2

Дали таквото ограничување беше "неопходно", во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2), во едно демократско општество за одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството и/или за заштита на репутацијата или правата на другите?

Позитивен одговор на прашањето бр. 1 претставува *sine qua non* за можен сличен одговор на прашањето бр. 2.

Мојот одговор на прашањето бр. 1 е негативен. Во понатамошниот текст, накратко, ги давам моите причини за тоа:

(1) Членот 1 (чл. 1) од Конвенцијата вели: "Високите страни договорнички им ги признаваат на сите лица под нивна надлежност правата и слободите утврдени во делот I на оваа Конвенција." Во делот I, Членот 10 (1) (чл. 10-1) вели: "Секој човек има право на слобода на изразувањето. Ова право ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи, без мешање на јавната власт и без оглед на границите....".

При утврдување на значењето, обемот и случајот на забрани кои треба да се пропишат со закон кои се појавуваат во ставот 2 од истиот член 10 (чл. 10-2), не смее да се заборава фактот дека слободата на изразување која што се доделува на секого во претходниот став мора разумно да се определи, да се ужива и да се користи. Двата ставови се независни. Секоја забрана која што делува на уживањето на правото на изразување мора разумно да се прогнозира и да се предвиди. Не може да некој да го ужива и да го користи правото на слобода на изразување доколку уживањето на таквото право е условено и случај на закон или правило или принцип кој што избобилува со неизвесности. Ова би било еднакво на неоправдана забрана, дури и до одбивање, на таквата слобода на изразување. Јас сум на мислење дека, притоа, фразата која што се определува со закон или "prévues par la loi (предвидено со закон)" на француски јазик означува закон со кој се пропишуваат забрани кои се разумно потврдувачки. Стапувањето на сила би можело да се направи преку статут или со конзистентно воспоставување на употреба на *common law* системот.

Се согласувам со подносителите дека кршењето на *common law* на непочитувањето или судот кој се справува со објави кои се однесуваат на претстојни граѓански постапки не е пропишано со закон во однос на рамката и случајот на ставови 1 и 2 од членот 10 (чл. 10-1, чл. 10-2) од Конвенцијата. Јас забележувам дека Комисијата во нејзиниот извештај одвај продолжи по претпоставката дека забраната која што беше наметната на подносителите беше пропишана со закон и дека сомнежот се темелеше на претпоставката од страна на првиот делегат на Комисијата за време на усните сослушувања.

(2) Дали некоја дадена публикација во печатот и другите масовни медиуми доведува да непочитување на судот или не, во однос на претстоечката граѓанска постапка, зависи од критериумите или

тестот кој што треба да се користи. Постојат бројни критериуми и типови на тестови кои што се достапни. Не постои утврдена или единствена практика во однос на тоа кој критериум би требало да се употреби во даден случај и тестот може да се разликува во согласност со применетиот тест.

(3) Тестовите и критериумите кои се користат во однос на употребата на законот за непочитување проти објавувањата во печатот се многу субјективни и различни по природа така што е многу е тешко да се предвиди, во даден случај, кој тест ќе биде искористен и кон каков резултат тој ќе доведе.

Еден евидентен пример на неизвесноста и незадоволувачката состојба на законот за непочитување кој што ги допира претстојните граѓански парници во однос на новинските објави ние да се најде во спротивставените мислења кои што се изразени од страна на Лордовите на правото во статијата на Сандеј Тајмс од 24 септември 1972 година во врска со трагедијата талидомид.

Според Лорд Диплок и Лорд Симон, престапот кој се однесува на непочитувањето на судот беше направено, додека Лорд Реид и Лорд Крос сметаа, спротивно на погоре кажаното, дека не постоеше непочитување на судот.

Спорните правни прашања може да произлезат дури и во интерпретацијата на статусен закон како и во однос на правило на *common law* системот. Но позицијата не е иста кога се работи за огранок на *common law* системот – непочитување на судот – кој што не е етаблиран до степен на кој тој разумно се смета како договорен дел на *common law* системот. Имаме извесен број на принципи кои се однесуваат на таа гранка на законодавството. Овие принципи може да бидат корисни за интерпретација на постоечкиот закон но не и да го заменат законот кој што не е донесен или етаблиран во *common law* системот. Но, јас многу се сомневам дали самите принципи кога ќе се стават едно до друго би довеле до закон.

(4) Еминентните судии од висок ранг во Англија ја опишуваат гранката на *common law* системот која што се однесува на непочитувањето на судот како несигурни, неконзистентни и во недостаток на јасност која што е многу потребна. Лорд Реид во неговата пресуда во дадениот случај во Горниот дом изјави дека (види ја страната

294): "Јас не можам да не се согласам со тврдењето во еден неодамнешен извештај на Правдата за 'Законот и за печатот' (1965) дека најголемиот приговор на постоечкиот закон за непочитување е неизвесноста."

Лорд Денинг М.Р. при давањето на докази пред Филимор Комисијата во врска со почетната точка на претстојните граѓански постапки кои се однесуваат на објавувањата во печатот изјави дека: "Јас сум целосен подржувач на тоа тој да биде разјаснет. Во моментов, печатот се двоуми кога тие би требало да дадат коментари во име на јавниот интерес. Причината за тоа е дека тие се скептици е поради фактот што законот е толку неизвесен. Мислам дека тие би требало да знаат каде се наоѓаат."

Лорд Салмон, кога запрашан за местото на кое што би требало да започне да се применува непочитувањето во граѓанските постапки, изјави (*ibid.*): "Никаде, бидејќи јас не би имал никакво непочитување. Јас велам никогаш. Секако никогаш во случај кој се однесува исклучиво на судија. Мислам дека законот за клевета се грижи за се што би можеле да кажете во даден граѓански случај, и доколку на самиот судија би му влијаело она што е напишано или се зборува, тогаш тој не е подобен да биде судија."

Во делот V на Извештајот на Филимор Комисијата, кој се однесува на резимето на заклучоците и препораките, се вели на страна 92 дека: "(4) Законот како што тој изгледа во моментов содржи неизвесности кои ја попречуваат и ја ограничуваат разумната слобода на говорот.... (5) Една област на неизвесност се однесува на периодот на функционирање на законот за непочитување, во однос на тоа дали публикациите се под ризик кога постапките треба да започнат, и, доколку тоа е случај, на кој период тоа се однесува."

Во која фаза во текот (*sub judice*) на граѓанските постапки треба да се земе предвид случајот на спорот или пак во кој момент судењето на прашањата кои се случај на спор треба да се смета како претстоечки се прашања кои не може да бидат одговорени со точност заради недостатокот на јасност во законот за непочитување.

(5) Мора да се има предвид дека непочитувањето на судот кое што е случај на дискусија претставува кривичен престап, прекршок кој во себе содржи мерка затвор и парична казна и/или наредба да се даде

гаранција за добро однесување. Поради фактот што ова е случај, фундаменталниот принцип кој што бара јасно и неконфузно дефинирање на престап или кривично дело се однесува исто така и на престапот на непочитување на судот кој што е случај на разгледување. Постапката за резимирање која што е усвоена во однос на случајите на непочитување создава друга потешкотија, имено, до кој степен оваа постапка е компатибилна со членот 6 (чл. 6) од Конвенцијата.

(6) Правото на печатот на слобода на изразување е несомнено едно од фундаменталните карактеристики во едно демократско општество и клучно за одржување на слободата и демократијата во државата. Во согласност со членот 1 (чл. 1) на Конвенцијата, Високите Договорни страни си зедоа за обврска да им ги обезбедат на сите кои беа во рамки на нивната јурисдикција правата кои е наборени во Делот I на Конвенцијата, и слободата на медиумите е покриена во тој гореспоменат Дел. Употребата и уживањето на ова право не може разумно да се здобие или да се постигне доколку тие се хендикепирани и ограничени од страна на правилата или правните принципи кои не се предвидливи или утврдувачки дури ни од квалификуван адвокат.

Принципот на пристрасност кој што се појави во овој случај од страна на Горниот дом не го решава проблемот со кој ние сме соочени во согласност со членот 10 (чл. 10) од Конвенцијата. Постојат две причини и тоа:

(а) Дури и да претпоставиме дек Горниот дом го утврди законот, материјалниот датум за утврдување дали гранката на *common law* системот која што се однесува на непочитувањето на судот беше или не беше предвидена со закон, беше датумот кога предлог статијата на Сандеј Тајмс беше доставена до Реонскиот суд а не пред Лордовите на правото. Во усните поднесоци кои што беа дадени од страна на странките во текот на сослушувањата, беше направено упатување до авторитетот на Горниот дом во справувањето со случајот како конечен Апелационен суд.

Согласно со поднесокот на барателите, Лордовите на правото, преку нивната пресуда во дадениот случај, му се даде на ограничаниот на законот за непочитување на судот кој се однесува на претстоечките граѓански постапки една дефиниција која што

беше сосема нова. Владата која што беше во прашање не се согласи.

Не е работа на овој Суд да испитува дали Горниот дом, кој што е суд од последна инстанца, да има моќ да изменува, дополнува, консолидира, оформува или го подобрува системот *common law* во согласност со барањата на времето и околностите.

Не е признаено дека Лордовите на правото подготвуваат закони туку тие објавуваат дека едноставно ги објавуваат законите. Во секој случај, советникот на подносителите во неговиот поднесок рече дека ова беше измислена работа и дека Домот подготвуваше нов закон.

Може, во секој случај, да стане наша работа да се разбере дали Горниот дом, преку нивна пресуда во дадениот случај, го измени или го дополни огранокот од *common law* на непочитување на судот со кој што ние се соочуваме. Ова е вака поради фактот што, доколку пресудата всушност придонесе до измени и дополнување на таквиот закон, тогаш членот 7 (чл. 7) од Конвенцијата станува значаен за размислување. Лично, јас се придружувам кон позицијата која е изразена од страна на подносителите, но јас сум задоволен да упатам на овој аспект на случајот како друг извор на неизвесност во огранокот на непочитување на судот кој е случај на прегледување и друго ништо.

(б) Принципот на пристрасност не му обезбедува на печатот со разумно безбедно насочување за нивно објавување. Апсолутното правило кое беше индицирано од страна на Лорд Крос во употребата на тестот на прејудицирање – не земајќи предвид дали реален ризик на мешање со или дали постои предрасуда на курсот на правдата – го загрозуваат безбедното објавување кое инцидентот се однесува на прашања и докази во претстоечките случаи со цел да се избегне постепено одење кон судење од страна на весници или други медиуми. Според мене, ова ми се чини дека претставува многу рестриктивно апсолутно правило кое што е тешко да се помири со слободата на медиумите. За прашање кое што е од јавна загриженост како што тоа е националната трагедија за талидомид ќе биде многу тешко да се избегне на еден или друг начин, упатување на прашањата и доказите кои што се инволвирани во претстоечкиот случај.

Различните критериуми кои што се усвоени во овој случај од страна на Главниот судија Виџери во Реонскиот суд и Лордот Денинг и неговите колеги во Апелациониот суд и критериумот кој што произлегува од страна на мнозинството од Горниот дом ја илустрира незадоволителната и несредена позиција на правилата и принципите на непочитување на судот кој што се однесуваат на објавите на печатот во претстоечките граѓанските прашања. Ова е особено случај кога објавите кои се направени со добра намера без погрешни претставување и не се пресметани да се мешаат со или да влијаат пристрасно на курсот на правдата, како и, кога се тврди фактичка точност и кога прашањето е од јавна грижа.

Заклучок во врска со прашањето бр. 1

Според мене, огранокот на системот на *common law* кој се однесува на непочитувањето на судот во однос на објавувањата на печатот и другите медиуми во врска со претстојните граѓански постапки, беше – во секој момент во дадениот период – неизвесен и несреден – а не беше ни потврдлив дури ни од страна на квалификуван адвокат – до таков степен што не можеше да се смета дека е пропишан со закон во рамки на границите и случајот на членовите 1 и 10 (1) и (2) (чл. 1, чл. 10-1, чл. 10-2) од Конвенцијата. Фразата "пропишано со закон" во тој контекст не значи едноставно ограничување "овластено со закон" туку тоа може нужно да значи закон кој што е разумно разбирлив во опишувањето на условите кои се потребни за применување на ограничувањата на правата и слободите кои што се содржани во членот 10 (1) (чл. 10-1). Како што кажавме порано, драстично би се влијаело на правото и слободата на печатот освен доколку новинарите, со разумен степен на грижа и правен совет, би можеле да ги информираат и да ги предупредат самите нив за ризиците и опасностите со кои се соочуваат поради неизвесностите од непочитувањето на судот.

ВТОР ДЕЛ

Прашање бр. 2

Дали ограничувањето со кое што им се оневозможи на Сандеј Тајмс да ја објават предлог статијата е "неопходно" во едно демократско

општество за одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството и/или за заштитата на правата на другите?

Независно од одговорот даден на прашањето бр. 1, мојот одговор на ова прашање е исто така негативен. Во секој случај, имам помалку да кажам во врска со второто прашање поради фактот што јас се придружувам со главното размислување кое што е објавено во поголемиот дел од пресудата од страна на Судот.

Како што веќе кажав, правото на слободата на печатот за изразување е од клучно значење во едно демократско општество; подеднакво, од огромно значење е да се одржи авторитетот и непристрасноста на судовите и да се обезбедуваат правата на странките кои што имаат пристап до таквите судови. Во врска со овој аспект, јас можам да ја цитирам пресудата на Лорд Морис во Горниот дом (дадена на страната 302):

"Во однос на општите интереси на заедницата од императивно значење е авторитетот на Судот да не биде загрозен и дека пристапот кон нив да не биде случај на неоправувачко мешање. Кога таквото неоправдано мешање е потиснато, тоа не е поради фактот што оние кои имаат одговорност за спроведувањето на правдата се окупирани со нивното сопствено достоинство: токму поради фактот што самата структура на утврдениот живот е под ризик ако признаатите судови во земјата не постапуваат правилно така што нивниот авторитет се намалува и како такви се заменуваат. Но, бидејќи целата и постоењето на судовите е да се обезбедува слободата во рамки на законот за сите претставници на една заедница, при тоа станува јасно дека Судот никогаш не смее да примени некакви ограничувања врз слободниот говор или слободната дискусија или слободната критика освен оние кои се апсолутно неопходни." (мои ракописи).

Додека јас се согласувам со погореспоменатите изјави на Лорд Морис, при користењето на насоките кои се споменати таму во врска со фактите на дадениот случај, јас како член на овој Суд, доаѓам до различен заклучок.

Критериумите на Европскиот Суд за човекови права при одмерувањето на неопходноста која што е потребна за примена на ограничувања на правата на слободите кои се споменати во членот

10(чл. 10) на Конвенцијата може да се разликуваат повремено од оние кои се усвоени од страна на националните судови.

Несомнено, принципот на слободата на толкувања веќе е вклучена во судската практика на овој Суд мора да се има предвид и да се користи во прилог на националните судски системи. Но, празнината помеѓу двата системи и стандардите кои што се усвоени за користење на правата на слободите кои се покриени со Конвенцијата може да се премногу широки за да бидат премостени со погоре споменатиот принцип.

Кога го смета тоа за разумно и применливо, Судот би требало да најде единствен меѓународен Европски стандард за уживање на правата и слободите кои се вклучени во Конвенцијата. Ова би можело да се направи постепено кога ќе се појави приликата и откако целосно ќе се земат предвид националните правни системи.

Преамбулата на Европската Конвенција за Човековите права и фундаменталните слободи содржи упатување во врска со погоре споменатото. Во неа се вели дека Владата е потписник на истата:

"...

Имајќи го предвид целите на [Универзалната Декларација за човековите права] кои се во насока на обезбедување на универзално и ефикасно признавање и почитување на правата кои што во неа се утврдени;

...

Повторувајќи го нивното суштинско верување во тие фундаменталните слободи кои што претставуваат основа на правата и мирот во светот и кои најдобро се одржуваат, од една страна, од ефикасната политичка демократија и, од друга страна, од заедничкото разбирање и почитување на човековите права од кои тие зависат;

Како влади на Европските земји кои што имаат исти размисли и кои имаат заедничко наследство на политички традиции, идеали, слобода и владеење на правото, да се преземат првите чекори за колективна примена на некои од правата кои што се утврдени во Универзалната Декларација;

Се согласија на следното:"

- притоа следејќи ги членовите на Конвенцијата .

Во правните системи на оние континентални држави кои се првичните потписници на Конвенцијата , не постои, колку што јас сум информиран и запознаен, ништо слично на непочитувањето на судот кој постои во *common law* системот – заедно со неговата резимирана постапка – кој се однесува на објавувањата кои се однесуваат на претстоечките граѓански постапки. Не занемарувајќи го овој факт, овие земји успеваат да го одржат авторитетот и непристрасноста на нивните правосудства. Дали јас би требало да го прифатам поднесокот во однос на тоа дека условите во Англија се различни и дека тие би требало да го одржат непроменето непочитувањето на судот кое што е случај на дискусија во рамки на *common law* системот, кој што е постар од два века, во насока на обезбедување на авторитетот и непристрасноста на правосудството? Моето знаење и искуство кое што сум го добил во долгите години на асоцијација на англиските судии и судови, ме упатува на тоа да кажам без резерви дека стандардот на правосудството во Англија е превисок за тој да би бил под влијание на какво било објавување во печатот. Признавам дека може да ме сметате за пристрасен во давањето на ваквата изјава. Во дадениот случај, ние сме во сите варијанти само загрижени со даден професионален судија. Во врска со ова, јас се придружувам на забелешките кои се дадени од страна на Лорд Салмон кои се дадени погоре.

Несомнено, највисокиот судски авторитет во Англија има потполно право да суди во врска со правните мерки кои би требало да се преземат со цел да се обезбеди независност и авторитет на Судот и правата на странките и да го чува правецот на правдата јасен и чист, но, во однос на критериумите и тестовите кои се употребени, јас чувствувам дека не сум во можност, како судија на Европскиот Суд, да се согласам да доделам ограничување да се забрани објавувањето на предлог статијата на Сандеј Тајмс како неопходно во согласност со членот 10 (2) (чл. 10-2) од Конвенцијата.

Објавувањето на предложената статија немаше за цел или пак беше пресметана да се меша со или да влијае пристрасно на курсот на правдата на правата на странките кои што беа инволвирани. Статијата, беше признаено дека беше напишана за објавување со добри

намери и со правилен мотив. Фактичката точност на фактите кои што беа наведени беше тврдена од страна на издавачот и ова не беше прашање што беше спорно. Случајот на статијата беа жртвите на лекот талидомид. Интензитетот на нивната дилема беше соодветно опишан како национална трагедија. Импутацијата на небрежност на “Дестилатори” за неправилното тестирање на лекот пред неговото рекламирање беше поставено во статијата, и во фактите, се чини дека беше најприговараниот дел од статијата. Во секој случај, дискусиите и коментарите ко се однесуваат на прашањето на небрежност беа директно или индиректно профилирани во печатот во текот на десет години и беа неодамна коментирани во Собранието кое што не се занимаваше со прашањ кои што се вклучени во дадена постапка (sub judge). Јас притоа не прифаќам дека “Дестилатори” неправилно би биле ставени под притисок да се воздржат од нивната одбрана доколку постапката стигнеше пред суд. Доколку постоеше правилно тестирање на лекот пред неговото рекламирање, со тоа лесно би се докажало и отфрлило тврдењето за небрежност.

Дали судењето во претстоечката постапка беше неизвесно или не ја земаше предвид долгата неактивност на постапката е прашање кое што е случај на сериозни сомнежи.

Мерките за спречување на пристапување кон судење од страна на весник не би требало да се зема предвид само кога за тоа има потреба. Но, во недостатокот на докази на постоечки тренд кон такво пристапување, не би се согласил да бидам раководен од апстрактни можности или да делувам заради некој принцип кога не постојат доволно основи за да се забрза постапката. Понатаму, како што изразив во резимето на пресудата на Лорд Денинг во Апелациониот Суд (став 25 од пресудата на Европскиот Суд): “Судењето од страна на весникот’ не смее да се дозволи. Сепак, јавниот интерес во прашање кое што е од национална загриженост мораше да се урамнотежи наспроти интересот на странките за фер судење или спогодување; во дадениот случај јавниот интерес во дискусијата се покажа како позначаен отколку можното пристрасно влијание врз една од странките... Дури во септември 1972 година, предложената статија не би придонела до непочитување: тоа беше фер коментар на прашање од јавен интерес ...”. Доколку планираната објава на статијата која што е во прашање имаше намера да зодаде реален и значителен ризик на мешање во или пристрасно влијаење врз

спроведувањето на правдата, мојот одговор на прашањето бр. 2 би бил афирмативен/потврден.

Никој нема сомнежи, кога околностите тоа го бараат, да постави рамнотежа помеѓу слободата на печатот и другите медиуми во насока на одржување на авторитетот и непристрасноста на правосудството. И двете претставуваат фундаменти на едно демократско општество и се витални за јавниот интерес. Секој судир помеѓу двата нив би требало да се избегнува. Примарната задача е да се избегне таков судир и да се одржи рамнотежата која лежи во рамки на правосудството и во врска со критериумите кои треба да бидат укажани од страна на некој закон и применети од страна на судовите. Ова е причината поради која што јас ставам акцент на тестовите за применување на огранокот на системот на *common law* на непочитување на судот кој се однесува на печатот.

Јас можеби се повторувам самиот себе велејќи дека Судот не би требало да се двоуми да постави принципи кога за тоа има потреба, кои ќе служат како насоки и како заеднички именител при примената на слободите и дозволените ограничувања на таквите слободи во рамки на условите и доменот на Конвенцијата.

Јас не би можел да се воздржам да не кажам дека, традиционалниот стандард на издавачот на весникот во Англија, при исполнување на неговите обврски и задачи кон јавноста и националните власти и при дисемирањето на точни информации на нивните читатели, би можело сигурно да се спореди со тој на нивните континентални колеги. Притоа, тешко е да се разбере дека можноста од применување на поголем степен на ограничување на слободата на печатот во Англија преку одржување на еден анахрон огранок на правото на непочитување во употреба.

Сепак, одејќи надвор од моите убедувања, јас се осмелувам да си земам да слобода да дадам заклучок кој го претставува моето одделно мислење со следните забелешки:

Местото на раѓање на Магна Карта, Актот на правата и основните принципи на правдата – кои се содржани во Англо-Саксонскиот систем и значителниот дел од истите кои веќе се вклучени во членовите на Европската Конвенција за човековите права и фундаменталните слободи – според моето скромно мислење би можеле

лесно да прифатат да направат расчекор со огранокот на системот на *common law* во врска со непочитувањето на судовите кој што е случај на ревизија или да го изменат овој дел од законот за непочитување на судот во согласност со она што е укажано од страна на извештајот на Филимор Комисијата.

СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА О'ДОНАХЈУ

Се согласувам со заклучоците во посебното мислење на судијата Зекиа и со неговото објаснување на прашањата 1 и 2.

СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЕВРИГЕНИС

(Превод)

Иако гласав со мнозинството во Судот за сите точки во оперативните одредби од пресудата, сметам дека мешањето, како што се втемелено со закон преку одлуката на Горниот Дом, не би можело да се смета како "пропишано со закон", во рамките на значењето на Конвенцијата.

Ограничувањата на правото на слобода на изразување, кои се предвидени во став 2 на член 10 (чл. 10-2) претставуваат исклучоци на примената на тоа право. Како такви, тие не само што мора да биде тесно толкувани (пресудата Клас и другите од 6 септември 1978 година, Серија А бр. 28, стр 21, ст. 42, цитирана во ставот 65 на пресудата во дадениот случај), туку исто така, подразбираат дефиниција во домашниот закон која е доволно јасна и недвосмислена, што на секого му овозможува употреба на својата слободата на изразување да дејствува со разумна сигурност во однос на последиците во законот од неговото спроведување.

Ќе биде тешко да се потврди дека преземените дејства против подносителите го исполниле овој услов. Во Обединетото Кралство, неизвесноста на законот за непочитување на судот често доведува до зголемување на критики во литературата и судиските одлуки, како и во извештаите на разни комисии за истрага или реформа (види Извештај на Комитетот за непочитување на судот, 1974, Cmnd 5794, ст 216, под-ставови(4) и (5)); оваа особина беше истакнатата преку примената на овој закон од страна на Горниот дом во

конкретниот случај, преку "принципот на прејудицирање" (види го упатството издадено од страна на Куќата по таа пресуда).

Првенствено е важно, дека поголемиот дел од Комисијата се двоумеше да даде директна одлука за основаноста на ова прашање (извештај на Комисијата, став 205) и второ, дека референците кои се јавуваат во судската пресуда за поддршка на ставот дека мешањето врз основа на одлуката на Горниот дом беа "пропишани со закон", не се многу убедливи. Судската пресуда наведува, особено, две предности (види ставови 51 и 52).

Првата, Вински Производи Лтд. против Грин (1966), која се базира на "принципот на притисок" била неколку пати критикувана од страна на Лордовите на правото во контекст на овој случај. Втората, Хант против Кларк (1889), не се чини дека ја мотивирала одлуката на Горниот дом при дефинирањето на "принципот на прејудицирање". Повторно, впечатливо е дека подоцнежниот принцип не беше правната основа за која било одлуките донесени во овој случај од страна на другите англиски судови, вклучително и одлуката на Реонскиот суд кој во 1976 година, три години после пресудата на Домот на лордовите, го поништи ограничувањето. Ако, последователно, некој би требало да заклучи дека принципот кој што го оправдува мешањето во согласност со домашното законодавство се појавува нов (види Џ.Милер во Преглед на модерното законодавство, том 37 (1974), стр.98), неговата имплементација од страна на највисокиот државен суд се докажува како несоодветна со барањата на членот 10 (2) (чл. 10-2) од Конвенцијата.

Се разбира, никој не може да ги игнорира посебните карактеристики на домашниот правен систем во чие формирање на судската пракса традиционално се повикуваат да играат значајна улога; ниту некој може да го изгуби од вид фактот дека утврдувањето на ограничувањата споменати во член 10 (2) (чл. 10-2) од Конвенцијата употребува неодредени концепти кои не секогаш добро одговараат на постоењето на законски правила на однесување кои се доста прецизни, сигурни и предвидливи во нивната идентификација од страна на судијата.

Во секој случај, постоеше обврска на судот да биде повнимателен пред усвојувањето на широката интерпретација на фразата "пропишано со закон"; последицата на таквата интерпретација би била да се ослаби принципот на владеење на правото и да се

експонира фундаменталната слобода, која што е витална за демократското општество, предвидено од страна на приредувачите на Конвенцијата, до ризикот на мешање кој што не би можел да се замени со последно кажаното и духот на тој инструмент.

ПРЕСУДА АКСОН против ГЕРМАНИЈА

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
ЗАЕДНИЧКО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ WIARDA,
CREMONA, THÓR VILHJÁLMSOON, RYSSDAL, GANSHOF VAN DER
MEERSCH, SIR GERALD FITZMAURICE, BINDSCHEDLER-ROBERT,
LIESCH И MATSCHER

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
ЗАЕДНИЧКО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ WIARDA,
CREMONA, THÓR VILHJÁLMSOON, RYSSDAL, GANSHOF VAN DER
MEERSCH, SIR GERALD FITZMAURICE, BINDSCHEDLER-ROBERT,
LIESCH И MATSCHER

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЗЕКИА

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЗЕКИА

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА О'ДОНАХЈУ

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА О'ДОНАХЈУ

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЕВРИГЕНИС

ПРЕСУДА САНДЕЈ ТАЈМС против ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ЕВРИГЕНИС

**Пракса на ЕСЧП
релевантна за мислењето 8**

**ВО СЛУЧАЈОТ
ЧАХАЛ ПРОТИВ ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
(CHahal v. THE UNITED KINGDOM) (1),**

Европскиот суд за човекови права, заседавајќи, во согласност со Член 51 од Деловникот на Судот А (2), во Голем судски совет, составен од следниве судии:

г. R. Ryssdal, Претседател,
г. R. Bernhardt,
г. F. Gölcüklü,
г. F. Matscher,
г. L.-E. Pettiti,
г. A. Spielmann,
г. J. De Meyer,
г. N. Valticos,
г. S.K. Martens,
г-ѓа. E. Palm,
г. J.M. Morenilla,
г. John Freeland,
г. A.B. Vaka,
г. G. Mifsud Bonnici,
г. J. Makarczyk,
г. D. Gotchev,
г. P. Jambrek,
г. U. Lohmus,
г. E. Levits,

како и г. H. Petzold, секретар, и г. P.J. Mahoney, заменик секретар,

По советувањето извршено на затворените седници на 29 март, 30 август и 25 октомври 1996 година, ја донесе следнава пресуда, која беше усвоена на погоре последно споменатиот датум:

ЗАБЕЛЕШКИ НА СЕКРЕТАРОТ

1. Случајот е заведен под број 70/1995/576/662. Првиот број е позицијата на случајот на листата на случаји кои се поднесени до Судот во дадената година (втор број). Последните два броеви ја покажуваат позицијата на случајот на листата на случаји поднесени до Судот од неговото создавање и на листата на соодветните апликации кои произлегуваат до Комисијата.
2. Правилата А се однесуваат на сите случаји кои се поднесени до Судот пред стапување на сила на Протоколот Бр. 9 (П9) (1 октомври 1994 година) и притоа само на случаји кои се однесуваат на земји

кои не се обврзани со тој Протокол (П9). Тие се соодветни на Правилникот кои стапи на сила на 1 јануари 1983 година, и на последователните неколку измени.

ПОСТАПКА

1. Случајот беше упатен до Судот од страна на Владата на Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска (“Владата”) на 23 август 1995 година и од страна на Европската Комисија за човекови права (“Комисијата”) на 13 септември 1995 година, во периодот од три месеци кој е зададен со членот 32, став 1 и членот 47 (чл. 32-1, чл. 47) од Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи (“Конвенцијата”). Тој произлезе како апликација (бр. 22414/93) против Обединетото Кралство поднесена со Комисијата во согласност со член 25 (чл. 25) на 27 јули 1993 година од страна на два Индиски државјани, г. Карамџит Сајнг Чахал (Karamjit Singh Chahal) и г-ѓа. Даршан Каур Чахал (Darshan Kaur Chahal), и од страна на два Британски државјани, г-ца. Киранприт Каур Чахал (Kiranpreet Kaur Chahal) и г. Бикарамџит Сајнг Чахал (Bikaramjit Singh Chahal).

Апликацијата на Владата се повика на членот 48 (чл. 48) и барањето на Комисијата се повика на членовите 44 и 48 (чл. 46 и 48) и на декларацијата во согласност со која Обединетото Кралство ја препозна задолжителната надлежност на Судот (Член 46) (чл.46). Случај на апликацијата и барањето беше да се добие одлука дали фактите на случајот откриваат прекршување од страна на државата испитаник на нејзините обврски во согласност со членовите 3, 5 став. 1 и 4, 8 и 13 на Конвенцијата (чл.3, чл.5-1, чл.5-4, чл.8, чл.13).

2. Како одговор на поднесокот направен со согласност со членот 33 став 3 (д) од Деловникот на Судот А, апликантите изјавија дека тие сакаа да земат учество во постапката и го определија адвокатот кој би ги претставувал (член 30).

3. За да се формира Судскиот совет потребно е вклучување на г. Џон Фриленд (Sir John Freeland) по службена должност, избраниот судија со Британско државјанство (Член 43 на Конвенцијата) (чл.43), и г. Р. Бернхардт (R. Bernhardt), потпретседател на Судот (член 21 став 4 (б)). На 5 септември 1995 година, Претседателот на Судот, г. Р. Расдал (R. Ryssdal), по пат на ждрепка ги избра имињата на

останатите седум членови, имено, namely г. Л.-Е. Петити (Г-дин L.-E. Pettiti), г. Б. Валш (Г-дин B. Walsh), г. Р. Мекдоналд (R. Macdonald), г. Н. Валтикос (N. Valticos), г. Ф. Бајги (Г-дин F. Bigi), г. Д. Готчев (D. Gotchev) и г. (U. Lohmus) (Член 43 *in fine* на Конвенцијата и член 21 став. 5) (чл.43).

4. На 24 август 1995 година Владата го информира Судот дека немаше непосредни планови за депортација на првиот подносител, и таа се заложи да му обезбеди на Судот известување две недели пред да се случи какво било планирано депортирање на истиот.

Претходно од Владата беше побарано од страна на Комисијата на 1 септември 1994 година, во согласност со правилото 36 од Правилникот, да не го депортира подносителот чиј што исход на постапка се очекува пред Комисијата. Во согласност со правилото 36, став 2 од Правилата на Судот А, ова барање остана како препорака за Владата.

5. Како претседател на Судскиот совет (правило 21, став 6), Г-дин Бернхардт, делувајќи преку судскиот Регистар, го консултираше Владиноот агент, адвокатот на подносителот и делегатот на Комисијата во врска со организацијата на постапката (правило 37 став 1 и 38). Во согласност со наредбата која беше издадена како последица, Регистарот ги прими списите на Владата и на подносителот на 15 јануари 1996 година.

6. На 28 ноември 1995 година, Г-дин Бернхардт по консултации со Судскиот совет, им даде дозвола на Амнести Интернешенал, Правдата и Слободата во соработка со Центарот за совети во врска со поединечните права во Европа (АИРЕ Центарот) и Заедничкиот Совет за добробитот на мигрантите, ("ЗСДМ"), сите невладини организации за човекови права со седиште во Лондон, да поднесат опсервации, во согласност со правилото 37 став 2. Коментарите од Амнести Интернешенал и од Правда беа добиени на 15 јануари 1996 година и од Слобода заедно со АИРЕ Центарот и ЗСДМ на 24 јануари.

7. На 21 февруару 1996 година, Судскиот совет одлучи веднаш да се откаже од јурисдикцијата во корист на Големиот Совет (правило 51 став 1).

8. За да се формира Големиот Совет тој ги вклучи по службена должност Г-дин Рисдал, Претседател на Судот, Г-дин Бернхардт, потпретседател на Судот како и сите останати членови и заменици

судии (Г-дин Ф. Матчер, Г-дин Г-дин А. Шпиелман, Г-дин Џ.М. Моренила и Г-дин Е. Левитц) на Судскиот совет кој се откажа од надлежноста (правило 51став 2 (а) и (b)). На 24 февруару 1996 година, во присуство на Регистарот, Претседателот по пат на ждрепка ги извлече имињата на седумте дополнителни судии кои беа повикани за да се дооформи Големиот Суд, имено Г-дин Ф. Голчуклу, Г-дин Џ. Де Мејер, Г-дин С.К. Мартенс, Г-ѓа. Е. Палм, Г-дин А.Б. Бака, Г-дин Г. Мифсуд Боничи и Г-дин П. Џамбрек

9. Г-дин Макдоналд не беше во можност да учествува во сослушувањето на случајот и тој беше заменет од страна на Г-дин Макачук.

Веднаш по сослушувањето Г-дин Биги почина. Г-дин Валш исто така не беше во можност да учествува во понатамошното разгледување на случајот.

10. Во согласност со одлуката на претседателот, сослушувањето се одржа во зградата за човекови права, во Стразбур, на 25 март 1996 година. Претходно Судот одржа подготвителен состанок.

Пред Судот се појавија:

(а) во име на Владата

Г-дин И. Кристи, Министерство за надворешни работи и Комонвелтот, агент,
Сер Николас Лајл КЦ, МП, Генерален – адвокат
Г-дин Ј. Еади, Ј. Советник,
Г-дин С. Хумерсли, правен секретаријат на правните офицери,
Г-дин Д. Нисен, Министерство за внатрешни работи,
Г-дин С. Озборн, Министерство за внатрешни работи,
Г-дин Д. Кук, Министерство за внатрешни работи,
Г-дин Џ. Крамп, Министерство за внатрешни работи,
Г-дин Џ. Маршал, Министерство за надворешни работи и
Комонвелтот, советници;

(b) во име на Комисијата

Г-дин Н. Браца, Делегат;

(c) во име на подносителите

Г-дин Н. Блејк КЦ, советник,
Г-дин Д. Бурџис, адвокат.

Судот слуша обраќања од страна на г-дин Браца, г-дин Блејк и Сер Николас Лајл.

11. На 29 март 1996 година, имајќи го предвид нивниот задоцнет поднесок и забелешките кои беа направени од страна на Владата, Големиот Совет одлучи да не ги додаде во случајот двете писмени изјави за поддршка кои беа поднесени од страна на подносителите на 21 март 1996 година.

ВО ОДНОС НА ФАКТИТЕ

I. Околностите на случајот

A. Подносителите

12. Четворицата подносителите се членови на истото семејство и сите тие се Сики.

Првиот подносител, Карамџит Сајнг Чахал (Karamjit Singh Chahal), е Индиски државјанин кој е роден во 1948 година. Тој влегов во Обединетото Кралство нелегално во 1971 година во потрага по вработување. Во 1974 година тој се пријавил во Министерството за внатрешни работи со цел да го регулира неговиот престој и на 10 декември 1974 година се здобил со престој на неопределено време за да остане под условите кои се однесуваат на амнестија за нелегални влегувачи кои пристигнале пред 1 јануари 1973 година. Од 16 август 1990 година тој е притворен поради негово депортирање во Бедфорд затворот.

Вториот подносител, Даршан Каур Чахал (Darshan Kaur Chahal) исто така е Индиски државјанин, со датум на раѓање во 1956 година. Таа дојде во Англија на 12 септември 1975 година како резултат на нејзиното стапување во брак со првиот подносител во Индија и таа во моментот живее во Лутон со двете деца на семејството, Киранприт Каур Чахал (Kiranpreet Kaur Chahal) (родена во 1977 година) и Бикарамџит Сајнг Чахал (Bikaramjit Singh Chahal) (роден во 1978 година), кои едновременно се третиот и четвртиот подно-

сител. Поради фактот што тие се родени во Обединетото Кралство, двете деца имаат британско државјанство.

13. Првиот и вториот подносител поднесоа барања за британско државјанство во декември 1987 година. Барањето на г-дин Чахал беше одбиено на 4 април 1989 година, но во однос на барањето на г-ѓа. Чахал се уште треба да се одлучува.

Б. Историјат: конфликтот во Панџаб

14. Тргувајќи уште од поделбата на Индија во 1947 година, многу Сики беа вклучени во политичка кампања за независна татковина, Калистан, која би се протегала се до Индиската провинција Панџаб. Во доцните 1970-ти, се појави една значајна група под лидерството на Сант Џарнаил Сајн Биндранвале (Sant Jarnail Singh Bhindranwale), која беше лоцирана во Златниот Храм во Амритсар, најсветиот храм на Сиките. Владата поднесе тврдење дека Сант Биндранвале, покрај тоа што ги проповедаше принципите на ортодоксниот (православен) Сикизам, тој исто така го користел Златниот Храм за акумулација на оружје и пропагирал употреба на насилство за создавање на независен Калистан.

15. Ситуацијата во Панџаб се влоши по убиството на еден висок полициски офицер во Златниот Храм во 1983 година. На 6 јуни 1984 година, Индиската војска го нападна храмот за време на еден религиозен фестивал, притоа убивајќи го Сант Биндранвале и уште приближно 1000 други Сики. Четири месеци подоцна, индискиот Претседател на Владата Г-ѓа. Индира Ганди, беше убиена од страна на двајца припадници на Сиките од редовите на нејзиното обезбедување. Последователниот Индиски судир резултираше со убивање на повеќе од 2000 Сики за време на протестите во Делхи.

16. Уште од 1984 година, конфликтот во Панџаб има однесено, според известувањата, повеќе од 20 000 животи, притоа кулминирајќи во 1992 година кога, според Индиските новинарски извештаи собрани од страна на Министерството за надворешни работи и Комонвелтот на Обединетото Кралство, приближно околу 4000 луѓе беа убиени во поврзани инциденти во Панџаб и на други места. Постојат докази за насилства и злоупотреба на човековите права кои се направени како од страна на Сики сепаратистите така и од страна на безбедносните сили. (види став 45-56 подолу).

В. Посетата на Индија на г-дин Чахал во 1984 година

17. На 1 јануари 1984 година г-дин Чахал отпатува за Панџаб заедно со неговата жена и деца за да ги посетат нивните роднини. Тој поднел известување дека за време на оваа посета тој во бројни прилики бил присутен во Златниот Храм и дека го видел Сант Биндранвале како проповеда во Храмот некаде околу десет пати. Во една прилика, тој, неговата сопруга и синот имаа прилика да бидат негова лична и единствена публика. Отприлика во исто време г-дин Чахал беше крстен и тој почна да ги почитува принципите на ортодоксниот (православен) Сикизам. Тој исто така се инволвира и во организација на пасивен отпор во поддршка на автономијата за Панџаб.

18. На 30 март 1984 година тој беше уапсен од страна на полицијата на Панџаб. Тој беше ставен во притвор и таму беше чуван дваесет и еден ден, време во кое тој беше, како што потврди, чуван во нечисти услови со лисици на рацете, тепан до бесвестица, тој беше случај на електрошокови на различни делови на неговото тело и тој бил случај на потсмевање. Последователно, тој беше ослободен без да се покрене обвинение.

Тој имаше можност да се врати во Обединетото Кралство на 27 мај 1984 година и оттогаш ја нема посетено Индија.

Г. Политичките и религиозните активности на г-дин Чахал во Обединетото Кралство

19. По неговото враќање во Обединетото Кралство, г-дин Чахал стана водечка фигура во заедницата на Сиките, која реагираше со запрепастување на нападот на Златниот Храм. Тој помогна да се организира демонстрација во Лондон за да протестира против активностите на Индиската Влада, тој стана редовен член на комитетот на „гурдвара“ (храм) во Белведере (Ерит, Кент) и патуваше низ Лондон за да ги убедува младите Сики да се крстат.

20. Во август 1984 година, г-дин Јасбир Синг Род влезе во Обединетото Кралство. Тој беше внук на Сант Биндранвале и тој беше препознат од страна на Сиките како негов наследник како духовен водач. Г-дин Чахал го контактираше по неговото пристигнување и правеше тури по Обединетото Кралство заедно со него, притоа

помагајќи и при крштевањата кои тој ги изведуваше. Г-дин Род беше инволвиран во поставувањето на ограноци на Меѓународната Младинска Федерација на Сиките (ММФС) во Обединетото Кралство и подносителот одигра важна организациска улога во ваквиот обид. ММФС беше формирана со цел да биде прекуокеански огранок на Студенската Федерација на Сиките од цела Индија. Второспоменатата организација беше забрането од страна на Индиската Влада се до средината на 1985 година и таа, како што се тврди, се уште се перципира како вооружена од страна на Индиските власти.

21. Во декември 1984 година, г-дин Род беше избркан од Обединетото Кралство врз основа на тоа дека тој јавно повикуваше на употреба на насилни методи при спроведувањето на сепаратистичката кампања. По неговото враќање во Индија, тој беше затворен без никакво судење се до доцната 1988 година. Накратко по неговото ослободување стана јасно дека тој ги променил своите политички погледи; сега тој тврдеше дека Сиките треба да ги спроведуваат нивните цели преку употреба на уставни методи, гледиште кое, според подносителите, беше прифатливо за многу Сици. Поради тоа, поранешните следбеници на г-дин Род се поделија.

22. Во Обединетото Кралство, според Владата, ова доведе до поделба на ММФС, во широки рамки, на основа на север и југ. На северот на Англија, поголемиот дел од ограноците го следеа г-дин Род, додека на југ Меѓународната Младинска Федерацијата на Сиките се поврза со еден друг политички активист од Пинџаб, Д-р. Сона Санј, кој продолжи да ја поддржува кампањата за независна татковина. Г-дин Чахал и, како што тврди тој, сите повисоки претставници во поглед на духовното и интелектуалното ниво во заедницата на Сиките во Обединетото Кралство, беа во јужната фракција.

Д. Наводните криминални активности на г-дин Чахал

23. Во октомври 1985 година г-дин Чахал беше притворен во согласност со Актот за превенција на тероризмот (привремени одредби) од 1984 година (“АПТ”) поради сомневање дека бил вклучен во заговор за убиство на индискиот претседател на владата г-дин Раџив Ганди, за време на една негова официјална посета на Обединетото Кралство. Тој беше ослободен поради недостаток на докази.

Во 1986 година, тој беше уапсен и два пати испрашуван (еднаш во согласност со АПТ), поради тоа дека се веруваше дека тој беше вклучен во еден заговор на ММФС за убиства на умерените Сики во Обединетото Кралство. И во двата наврати тој беше ослободен без да се покрене обвинение против него.

Г-дин Чахал негираше вклученост и во двата од овие заговори.

24. Во март 1986 година, тој беше обвинет за напад и тепачка веднаш после немирите во гурдвара Истичниот Ам во Лондон. Во текот на ова судење за гореспоменатите обвиненија се случува инцидент во Белведере гурдвара, настан кој доби големо медиумско покритие на национално ниво. Г-дин Чахал беше уапсен во врска со овој инцидент и беше изведен пред суд во лисици на последниот ден на неговото судење. Тој беше осуден за двете обвиненија кои беа поврзани со инцидентот во Источниот Ам и тој истовремено служеше казни од шест и од девет месеци.

Потоа, тој беше приведен под обвиненија кои произлегоја од немирите во Белведере.

На 27 јули 1992 година Апелациониот суд ги поништи и двете пресуди врз основа на тоа дека појавувањето на г-дин Чахал во судот во лисици беше особено штетно за него.

Г. Депортирањето и постапката за азил

1. Известувањето за намерата за депортирање

25. На 14 август 1990 година Секретарот за внатрешни работи (г-дин Хурд) одлучи дека г-дин Чахал би требало да биде депортиран поради фактот што неговото континуирано присуство во Обединетото Кралство беше непогодно за јавното добро заради причини поврзани со националната безбедност и други причини од политичка природа, т.е. меѓународната борба против тероризмот.

Известување за намерата за депортирање му беше врачана на споменатиот на 16 август 1990 година. Потоа, тој беше притворен со цел да биде депортиран во согласност со ставот 2 (2) од Распоредот III од Актот за Имиграција од 1971 година (види став 64 подолу) и оттогаш остана во притвор.

2. Барање за азил на г-дин Чахал

26. Г-дин Чахал тврдеше дека има многу голем страв ако се врати во Индија дека ќе биде случај на прогон во согласност со Конвенцијата за статусот на бегалците на Обединетите Нации од 1951 година („Конвенцијата од 1951 година“ – види став 61 подолу) и поднесе барање за политички азил на 16 август 1990 година. Тој беше интервјуиран од страна на службени лица од Одделот за азил во Министерството за внатрешни работи на 11 септември 1990 година и неговиот адвокат поднесе писмени застапници во негово име.

Тој тврдеше дека може да биде случај на тортура и прогон доколку се врати во Индија, и притоа се потпираше на следниве работи, т.е.:

(а) неговиот притвор и тортура во Панџаб во 1984 година (види став 18 погоре);

(б) неговите политички активности во Обединетото Кралство и неговото идентификување со регенерацијата на Сики регионот и кампањата за посебна Сики држава (види стави 19-22 погоре);

(в) неговите линкови со Сант Биндранвале и Џасбир Синг Род; (види стави 17 и 20 погоре);

(г) докази дека неговите родители, други роднини и контакти биле притворани, тортурирани и испрашувани во октомври 1989 година во врска со активностите на г-дин Чахал во Обединетото Кралство и тоа дека други лица поврзани со него починале во полициски притвор;

(д) покажаниот интерес од страна на Индиските национални медиуми во врска со неговата наводна Сики милитантност и предложеното протерување од Обединетото Кралство;

(ѓ) конзистентните докази, вклучително и тие кои се содржани во извештаите на Амнести интернашнал, за тортурата и убиството на оние кои се сметаа дека се Сики милитанти од страна на Индиските власти, особено полицијата на Панџаб (види стави 55-56 подолу).

27. На 27 март 1991 година Секретарот за внатрешни работи го одби барањето за азил. Во писмо до подносителот, тој го објасни своето

мислење дека познатата поддршка на подносителот за Сики сепаратизмот не би требало да го привлече интересот на индиските власти освен во случај кога таа поддршка би вклучила и насилни дејанија против Индија. Тој продолжи велејќи дека тој

"немал предвид никакви дополнителни обвиненија во Индија или било каде [г-дин Чахал] и во врска со исказот кој [г-дин Чахал] го има дадено во врска со неговите политички активности. Секретарот за внатрешни работи не прифаќа дека постои основана можност дека тој ќе биде гонет доколку тој се врати во Индија. Медиумскиот интерес за неговиот случај може да му биде познат на индиските власти и, имајќи го предвид неговото признаено инволвирање во екстремистичката фракција на ММФС, се прифаќа фактот дека Индиската Влада би можела да има некаков тековен и легитимен интерес во неговите активности."

Секретарот за внатрешни работи не зеде предвид дека искуствата на г-дин Чахал во Индија во 1984 година имаа континуирано значење, особено ако се има предвид дека тоа беше период кога имаше особено големи тензии во Панџаб.

28. Адвокатите на г-дин Чахал го информираа Секретарот за внатрешни работи дека тој планираше да поднесе апликација за судска ревизија на одбивањето на азилот, но дека тој реши да почека се додека советодавниот панел не го разгледа случајот за националната безбедност кој се води против него.

3. Советодавниот панел

29. Поради елементите на национална безбедност во случајот, не постоеше право на приговор против наредбата за депортирање (види стави 58 и 60 подолу). Во секој случај, на 10 јуни 1991 година, прашањето беше случај на разгледување од страна на советодавниот панел, кој беше претседаван од страна на судија од Апелациониот суд, лорд Судија Лојд, а го вклучи и поранешниот претседател на Апелациониот Трибунал за имиграција.

30. Министерството за внатрешни работи подготви изјави на 5 април и 23 мај 1991 година кои содржеа преглед на основите за известувањето за намерата за депортирање, кои беа испратени до подносителот. Главните точки беа следните:

(a) Г-дин Чахал беше централната фигура која ја насочуваше поддршката за тероризмот организиран од страна на фракцијата на ММФС лоцирана во Лондон која беше тесно поврзана со Сики терористите во Панџаб;

(b) тој имаше одиграно водечка улога во програмата на фракцијата за заплашување која беше насочена против членовите на другите групи внатре во заедницата на Сиките во Обединетото Кралство;

(c) тој беше инволвиран во обезбедувањето на средства и опрема за терористите во Панџаб уште од 1985 година;

(d) тој имаше јавно обелоденет историјат на инволвираност во тероризмот на Сиките, за што сведочат неговите пресуди од 1986 година и неговата вклученост во немирите во Белведере гурдвара (види став 24 погоре).

Овие немири беа поврзани со целта за добивање на контрола над гурдвара фондовите со цел да се финансира поддршката и помошта за терористичка активност во Панџаб;

(e) тој беше инволвиран во планирањето и водењето на терористичките напади во Индија, Обединетото Кралство и на други места.

Г-дин Чахал не беше информиран за изворите на и доказите за овие тврдења, кои беа искажани пред советодавниот панел.

31. Во едно писмо со датум од 7 јуни 1991 годин, адвокатите на г-дин Чахал подготвија писмен случај кој требаше да се достави до советодавниот панел, кој ги вклучуваше и следните поенти:

(a) јужниот огранок на ММФС имаше членство од помалку од 200 и беше не насилна како во поглед на неговите цели така и во однос на историјата;

(b) ММФС не се обиде да се здобие со контрола над гурдварас со цел да се канализираат фондовите во тероризам; ова беше чисто идеолошка борба од страна на младите Сики за да ги раководат гурдварасите во согласнот со Сики религиозните вредности;

(с) Г-дин Чахал негираше каква било инволивраност во немирите во Источниот Ам и Белведере гурдварас (види став 24 погоре) или во која било друга насилна или терористичка активност во Обединетото Кралство или на кое било друго место.

32. Тој лично се појави пред панелот, и нему му беше дозволено да повика сведоци во негова одбрана, но не му беше дозволено да биде застапуван од страна на адвокат или да биде информиран за советот кој панелот му го даде на Секретарот за внатрешни работи (види став 60 подолу)

33. На 25 јули 1991 година Секретарот за внатрешни работи (г-дин Бејкер) ја потпиша и издаде наредба за депортацијата на г-дин Чахал, која беше извршена на 29 јули

4. Judicial review Судска ревизија

34. На 9 август 1991 година, г-дин Чахал поднесе барање за судска ревизија на одлуките на Секретарот за внатрешни работи за одбивање на азилот и за подготовката на наредбата за депортација. Отсуство беше дозволено од страна на Високиот суд на 2 септември 1991 година.

Барањето за азил беше поништено на 2 декември 1991 година и беше повторно упатено до Секретарот за внатрешни работи. Судот одлучи дека размислувањето за одбивањето беше неадекватно примарно поради фактот што Секретарот за внатрешни работи испушти да објасни дали тој верувал на доказите на Амнести Интернашнал во врска со ситуацијата во Панџаб и, доколку тоа не било случај, да ги даде причините за таквото неверување. Судот не одлучуваше за валидноста на наредбата за депортација. Г-дин Судија Пупливел изрази 'огромна нелагодност' во врска со случајот.

35. По понатамошни консултации, на 1 јуни 1992 година Секретарот за внатрешни работи (г-дин Кларк) донесе нова одлука да го одбие азилот. Тој имаше предвид дека падот на законот и редот во Панџаб беше резултат на активностите на Сики терористите и дека истото не претставуваше доказ за прогон во рамките на Конвенцијата од 1951 година. Понатаму, имајќи ги предвид членовите 32 и 33 од таа

Конвенција (види став 61 подолу) тој го изрази своето мислење дека, дури и да постои ризик г-дин Чахал да биде прогонуван, тој не би имал право на заштита во согласност со Конвенцијата од 1951 година поради заканата која тој ја предизвикал за националната безбедност.

36. Г-дин Чахал поднесе барање за судска ревизија на неговата одлука, но потоа тој побара одложување на 4 јуни 1992 година, кое му беше дозволено.

37. Во едно писмо од 2 јули 1992 година, Секретарот за внатрешни работи го информираше подносителот дека тој одлучил да ја повлече постапката за депортирање, дека г-дин Чахал би можел да биде депортиран во кој било меѓународен аеродром што тој ќе го избере во рамкина Индија и дека Секретарот за внатрешни работи побарал и добил уверување од Индиската Влада (кое последователно беше повторени во декември 1995 година) под следниве услови:

"Ние го зедевме предвид Вашето барање за добивање на формално уверување дека, доколку г-дин Карамџит Синг Чахал би бил депортиран во Индија, дека тој ќе ја ужива истата правна заштита како и кој било друг Индиски државјанин и дека тој нема да има никаква причина да очекува да биде жртва на било како нечовечки третман од страна на Индиските власти. Ми претставува чест да го потврдам горенаведеното."

38. На 16 јуни Високиот Суд му даде дозвола за отсуство за да поднесе пријава за судска ревизија на одлуката од 1 јуни 1992 година за да го одржи одбивањето на азил и одлуката од 2 јули 1992 година за да продолжи со депортирањето. Апликацијата за ослободување со кауција беше одбиена на 23 јули (Европскиот Суд за Човекови Правда не ги имаше на увид деталите од оваа одлука).

39. Апелациониот Суд (Кривичниот оддел) ги поништи пресудите на г-дин Чахал од 1987 на 27 јули 1992 година (види став 24 погоре). Секретарот за внатрешни работи повторно го разгледуваше случајот во однос на ваквиот развој на настани, но тој заклучи дека били правилно тоа што одлучил да се продолжи со депортирањето.

40. Сослушувањето на апликацијата за судска ревизија се случи повеѓу 18 и 21 јануари 1993 година. Таа беше одбиена на 12 февруари 1993 година од страна на г-дин Судија Потс во Високиот Суд, како и дополнителната апликација за ослободување со кауција (Европскиот Суд за Човекови Правда не ги имаше на увид ниту деталите од оваа одлука)

41. Г-дин Чахал се жалеше до Апелациониот Суд. Жалбата беше сослушана на 28 јули 1993 година и беше одбиена на 22 октомври 1993 година (Р. Против Државниот секретар во Министерството за внатрешни работи, ex parte Чахал [1994] жалбени извештаи за имиграција, стр. 107).

Судот тврдеше дека заедничкиот ефект на Конвенцијата од 1951 година и Имиграционите правила (види стави 61-62 подолу) требаше да значи дека Секретарот за внатрешни работи требаше да ја мери заканата на г-дин Чахал во однос на неговиот живот и слобода доколку тој би бил депортиран наспроти опасноста врз националната безбедност доколку нему му беше дозволено да остане. Како што рече Лорд Судија Нолан:

“Претпоставката дека, при одлучувањето за тоа дали депортирањето на даденото лице би било за јавното добро, Секретарот за внатрешни работи треба целосно да го игнорира фактот дека поединецот има реално основан стран од прогон во земјата во која тој би требало да биде испратен ми се чини изненадувачка и неприфатлива. Секако дека може да постојат прилики кога поединецот предизвикува таква закана за оваа земја и нејзините жители така што размислите за неговата лична безбедност и добробит стануваат поприлично небитни. Во секој случај, би се очекувало дека Секретарот за внатрешни работи би ги балансира ризиците за оваа земја наспроти ризиците по однос на поединецот, иако треба двете работи правилно да се мерат во прилог на првата.”

Секретарот за внатрешни работи се чини дека ги имал предвид доказите дека подносителот може да биде прогонуван и дека не беше можно за судот да пресуди дали оваа одлука за депортирање беше ирационална или погрешна бидејќи немаше пристап до доказите кои се во врска со ризикот кој г-дин Чахал би го предизвикал на националната безбедност. Како што забележа Лорд Судија Неил:

"Судот има право да го анализира тврдењето дека еден поединец треба да биде депортиран во име на националната безбедност но дека во практика ваквата анализа може да има фалинки или да е нецелосна доколку сите значајни факти не се приложени пред судот."

Во недостаток на докази за нерационалност или погрешност, не беше возможно, во согласност со Англискиот закон, да се тргне настрана одлуката на Секретарот за внатрешни работи (види став 66 подолу).

42. Апелациониот Суд го одби барањето за отсуство за да се поднесе жалба до Домот на лордовите и ова беше исто така одбиено од страна на Домот на лордовите на 3 март 1994 година.

43. Веднаш по извештајот на Комисијата, подносителот поднесе барање на привремено ослободување во очекување на одлуката на Европскиот Суд за Човекови Права, по пат на *habeas corpus* и постапката за судска ревизија во Окружниот Суд и постапката на судска ревизија (види став 65 подолу). Државниот секретар се спротистави на барањето и притоа се повика на следните основи:

"Подносителот беше притворен во август 1990 година и служеше во согласно со известување за намерата за депортирање поради фактот што тогашниот Државен секретар беше задоволен со тоа што тој претставуваше значителна закана за националната безбедност. Државниот секретар останува задоволен со фактот што таквата закана се уште опстојува...Имајќи ги предвид причините на депортацијата на подносителот, Државниот секретар останува задоволен дека неговото привремено ослободување од притвор не би било оправдано. Тој одлучи дека подносителот не би можел да се ослободи безбедно, имајќи ги предвид ограничувањата, во поглед на природата на заканата која тој ја предизвикува."

Пресудата беше изречена на 10 ноември 1995 година (Р. Против Државниот секретар на Министерството за внатрешни работи, *ex parte* Чахал, непријавено). Г-дин Судија МакФерсон во Окружниот Суд го одби поднесокот за *habeas corpus*, врз основа на тоа дека "притворот пред се беше законски поради фактот што Државниот секретар [имаше] овластување да притвори даден поединец кој [беше] случај на одлучување дали да се подготви наредба за

депортирање."Во врска со апликацијата за судска ревизија на одлуката на Државниот секретар за притворање на г-дин Чахал, Судијата забележа дека:

"Морам да ја погледнам одлуката на Државниот секретар и судијата во однос на тоа дали, под сите околности, и во врска со достапните информации, тој делувал незаконски, или пак со процедурална неточност, или погрешност до точка на нерационалност. Јас целосно не сум во можност да кажам дали постои случај за таква одлука, особено ако се има предвид дека не го знам целиот материјал врз основа на кој се донесени одлуките... Јасно и исправно [е] во дадени околности дека Извршната власт мора да биде во можност да чува тајни работи кои тие сметаат дека е потребно да се чуваат како тајна... Не постојат основи, во мојата пресуда, за да се каже или пак само да се посомнева дека не постојат такви работи кои во моментот Државниот секретар ги има предвид а се од таков вид и во врска со кои тои има право да делува..."

Е. Тековни услови во Индија и во Панџаб

44. Тековната позиција во однос на заштитата на човечките права во Индија воопшто како и во Панџаб, поточно беше прашање на конфликт помеѓу страните. Значителен обем на докази беа презентирани пред Судот во врска со ва прашање, дел од кои се резимирани подолу.

1. Материјали поднесени од страна на Владата

45. Владата тврдеше дека во Индиските извештаи на медиумите кои беа составени од страна на Министерството за надворешни работи и Комонвелтот имаше информации дека бројот на изгубени животи во Панџаб поради тероризам е драматично намален. Во 1992 година бројката беше 4,000, во 1993 година таа беше 394 и во 1994 година таа бројка изнесуваше 51. Поранешниот Главен Министер на Панџаб, г-дин Беан Синг, беше убиен во август 1995 година. Настрана од сето тоа, постоеше мала терористичка активност и само четири умирање поврзани со тероризам во регионот во 1995 година.

46. Во прилог на тоа, демократијата се врати во државата: скоро сите фракции на Акали Дал, главната Сики политичка партија, се

обедини и беше насочена кон тоа да се пријави на следните избори, како еден ентитет и изборите Гидербаха поминаа на мирен начин, со одсив од 88%.

47. Високата Комисија на Обединетото Кралство продолжи да добива жалби во врска со полицијата на Панџаб. Во секој случај, во последните месеци овие жалби се однесуваа главно на изнудувања отколку на политички мотивирани злоупотреби и нив постојано им беше кажувано дека имаше малку или воопшто немаше политички мотивирани акции во Панџаб.

48. Направени се напори од страна на Индиските власти за да се справи со останатата корупција и злоупотреба на овластувања во Панџаб; на пример, постојат извесен број на судски одлуки против полициските лица, а “Лок Пал”(народен правобранител) беше назначен и новиот Главен Министер вети да “обезбеди транспарентност и одговорност”. Индиската национална Комисија за човекови права (“НКЧП”), која известуваше за Панџаб (види подолу) продолжи да јакне и да се развива.

2. Извештаи на Индиската национална Комисија за човекови права

49. НКЧП го посети Панџаб во април 1994 година и извести за следното:

"Жалбите за повредите на човековите права кои се поднесени до Комисијата генерално влегуваат во три категории. Прво, постојат жалби против полицијата, или произволни апсења, исчезнувања, старателски смртни случаи и лажни средби кои резултираа со убиства....

Скоро да постоеше консензус во гледиштата кои беа изразени во поголема мера од страна на јавноста дека тероризмот е запрен....Не продолжуваше да расте чувството дека е време за полицијата да престане да оперира под закрилата на посебните закони. Постоеја само мал број на сериозни барања за нормализирање на улогата и функционирањето на полицијата и за повторно воспоставување на власта на Окружните судии над полицијата. Чувството со кое се здоби Комисијата е дека...Судството на Окружно ниво во моментот не е во позиција да ги испитува жалбите за повредите на човековите права од

страна на полицијата. Во размислувањата на јавноста, постои доминирачко чувство дека полицијата е над законот, дека работи по сопствена шема и дека таа не одговара пред никого...Комисијата препорача дека Владата треба сериозно да ја испита оваа работи и да се осигура дека повторно ќе се воспостави нормално функционирање..."

50. Како дополнување на погоре кажаното, во нејзиниот извештај за 1994/1995 година, НКЧП даде препорака, која треба да се смета за приоритетна, да се направи систематска реформа, повторно обучување и реорганизација на полицијата ширум Индија, притоа коментирајќи дека:

"Прашањето поврзано со старателскиот смртен случај и силувањето, кои се веќе високо на агендата на приоритети на Комисијата, беше поставено во поширокиот контекст кој се однесува на широко распространетото злоупотребување на затворениците кое е резултат на практиките кои може да се објаснат како сурови, нечовечки и деградирачки."

3. Извештаи до Обединетите Нации

51. Извештаите до Обединетите Нации подготвени во 1994 и 1995 година на Специјалниот Известител за тортура и друго суров, нечовечки и деградирачки третман или казнување и тој во 1994 година на Специјалниот Известител за вонсудското резиме или произволните егзекуции и Работната група за спроведени и присилни исчезнувања потврдија дека повредите на човековите права од страна на безбедносните сили беа широко распространети во Индија.

На пример, во неговиот извештај од 1995 година, Специјалниот Известител за тортура во врска со практикувањето на тортурата при полициските притвори коментираше дека:

"е јасно дека само неколку инциденти, во она што со право се смета дека е широко распространет, ако не и ендемски, феномен, се гонети и дека уште помал број стигнуваат до осудувања на сторителите. Тука треба да се забележи дека многу голем број на случаи кои се случај на внимание на Специјалниот Известител се оние кои резултираат со смрт, со други зборови, оние случаи во

кои може да е користена тортура која дала најекстремни резултати. Ова мора да претставува малцинство на случаи во земјата [Индија]."

4. Одделот на САД за државни извештаи

52. Одделот на САД за државни извештаи за Индија во 1995 година информираше за злоупотреби на човековите права направени од страна на полицијата на Панџаб која делуваше надвор од нејзината матична држава:

"Ударните екипи на Пинџабската полиција ги гонеа Сики милитантите во други делови на Индија повторно во 1994 година. На 24 јуни, полицијата на Панџаб го рани и го уби Карнаил Синг Каили, човек кој подоцна беше идентификуван како Сики терорист...во Западен Бенгал. Владата во Западен Бенгал тврдеше дека не беше информирана за присуството на полицијата на Панџаб во Западен Бенгал, таа го одзеде телото на Каили и оружјата и го забрани заминувањето на полициската екипа се додека не се извини Панџабскиот Главен Министер."

53. Спротивно на тоа, неодамнешниот извештај на Стејт Департаментот (март 1996 година) потврдува дека бунтовното насилство во голема мера е исчезнато во Панџаб и дека постои видлив напредок во поправање на начините кои се користат на злоупотреба од страна на полицијата. Извештајот понатаму содржи дека:

"Убиствата на Сики милитантите во вооружените средби се чини дека се наоѓаат на самиот крај. Во текот на првите осум месеци на [1995 година], само две лица беа убиени во полициските средби. Вниманието од страна на новинарските извештаи беше фокусирано на минатите злоупотреби во Панџаб на стотици тела, за повеќето од кои се тврди дека се на лица кои починале во непризнаен полициски притвор, кои беа кремирани поради фактот што беа 'неподигнати' во периодот помеѓу 1991 - 1993 година или кои беа откриени на дната на неодамна исушените канали.

5. Жалбен Трибунал за Имиграција

54. Жалбениот Трибунал за Имиграција на Обединетото Кралство ги зеде предвид наводите за екстра-територијалните активности

на Панџабската полиција во врска со случајот Чаран Синг Гил против Државниот секретар на Министерството за внатрешни работи (14 ноември 1994 година, непријавено), кои се однесуваа на жалбата на еден политички активен Сики против одбивањето од страна на Државниот секретар да му додели политички азил. Подносителот го привлече вниманието на трибуналот на една статија во Панџаб Тајмс која датира од 10 мај 1994 година, која известуваше за убиството на двајца Сики борци во Западен Бенгал од страна на Панџабската полиција. Претседавачот на трибуналот забележа дека:

"Ние би рекле дека ние не го прифаќаме гледиштето [на претставникот на Министерството за внатрешни работи] на овој документ, дека тоа најверојатно повеќе беше базирано на имагинарно новинарство отколку на факти. Ние сметаме дека, тоа овозможува вредно ретроспективно потврдување на погоре приложените материјали, притоа демонстрирајќи дека полицијата на Панџаб е во голема мера закон самата за себе, и дека е подготвена да го гони секого кого тие го сметаат за субверзивен и кога за тоа се расположени, да го бараат секаде ширум Индија.

6. Извештаите на Амнести интернешнал

55. Во извештајот кој датира од мај 1995 година, "Полицијата на Панџаб: надвор од ограничувањата на законот", Амнести интернешнал исто така тврдеше дека Панџабската полиција беше позната по тоа дека спроведуваа грабнувања и убиства на сомнителни Сики милитанти во други Индиски држави кои се надвор од нивната јурisdикција. Врховниот Суд во Њу Делхи во неколку наврати сериозно забележа за нелегалното делување на полицијата на Панџаб, притоа јавно обвинувајќи ги за "произволност и тиранија" и тој во неколку наврати во периодот помеѓу 1993 и 1994 година нареди да се спроведат истраги за нивните активности. Веднаш после убиството на еден Сики во Калкута во мај 1994 година, кое предизвика лута реакција од страна на Влада на државата Западен Бенгал, Секретарот за внатрешни работи на Унијата свика состанок на сите генерални директори на полицијата на 5 јули 1994 година за да ги дискутира грижите кои беа изразени од страна на некои држави како резултат на упадите од страна на полицијата на Панџаб на нивните територии. Една од наведените цели на овој состанок беше да

се направи обид да се најде формула во согласност со која полицијата на Панџаб ќе ги спроведува нивните операции во соработка со дадените влади на државите.

56. Во нејзиниот октомвриски извештај во 1995 година, "Индија: утврдување на судбината на 'исчезнатите' во Панџаб," Амнести интернешнал тврдеше дека поединците од висок профил и понатаму продолжија да 'исчезнуваат' во полициски притвор. Помеѓу цитираните примери беше и тој за генералниот секретар на крилото за човекови права на политичката партија на Сиките, Акаил Дал, кој беше објавено дека беше уапсен на 6 септември 1995 година и дека оттогаш не е виден.

II. Значајно домашно и меѓународно законодавство и практика

A. Депортирање

57. Во согласност со делот 3 (5) (б) од Актот за имиграција од 1971 година ("Актот од 1971 година"), лице кое не е британски државјанин може да биде депортиран, меѓу другото, доколку Државниот секретар смета дека тоа би било "од помош за јавното добро".

B. Приговор против депортирањето и постапката на советодавниот панел

58. Постои право на приговор пред даден судија, и конечно пред жалбениот трибунал, против одлуката да се спроведе наредбата за депортирање (дел 15 (1) од Актот од 1971 година) освен во случаи во кои основот врз база на кој е донесена одлуката за депортирање е дека депортацијата би го помогнала јавното добро поради фактот што ќе биде во интерес на националната безбедност или на односите помеѓу Велика Британија и која било друга земја или поради други причини кои се од политичка природа (дел 15 (3) од Актот од 1971 година).

59. Овој исклучок беше исто така задржан и во Актот за Азил и имиграциони жалби од 1993 година, кој стапи на сила во јули 1993 година.

60. Случаи во кои е издадена наредба за депортирање врз основа на национална безбедност или политички основи се случај на не

статутарна советодавна постапка, која е опишана во став 157 од Изјавата за измените на Имиграционите правила (Труд 251 на Долниот Дом од 1990 година).

Лицето на коешто се однесува наредбата има можност да достави писмена и/или орално застапување пред даден советодавен панел, да повика сведоци во негова корист, и да има поддршка од пријател, но нему не му е дозволено да има правен застапник пред панелот. Државниот секретар одлучува колку информации во врска со случајот кој се води против него може да бидат комуницирани до лицето на кое се однесуваат. Не се објавува советот кој панелот му го дава на Државниот секретар и тој не е обврзан да го почитува истиот.

В. Конвенцијата на Обединетите Нации за статусот на бегалците од 1951 година

61. Обединетото Кралство е страна на Конвенцијата на Обединетите Нации за статусот на бегалците од 1951 година (Конвенцијата од 1951 година). Поимот 'бегалец' е дефиниран во членот 1 од Конвенцијата како лице кое е надвор од земјата на која тој е државјанин поради "сериозно основан страв дека ќе биде прогонувам поради причини поврзани со раса, религија, националност, членство во дадена социјална група или политичко мислење."

Во членот 32 од Конвенцијата од 1951 година се кажува дека:

"1. Договорната страна нема да прогони бегалец кој е законски на нејзината територија освен поради национална безбедност или јавен ред.

2. Прогонот на таков еден бегалец ќе се случи само врз основа на одлука која е донесена во согласност со некој законски процес. ..."

Во член 33 се тврди дека:

"1. Ниту една договорна страна нема да прогони или да врати бегалец во ниту еден наврат во границите на територии каде што неговиот живот и слобода ќе бидат загрозени врз основа на неговата раса, религија, националност, членство во дадена социјална група или политичко мислење.

2. Во секој случај, оваа одредба нема да се однесува на бегалец за кој има разумни основи да се смета дека претставува опасност за безбедноста на земјата во која тој престојува, или пак кој, кој е осуден по пат на конечна пресуда за некое особено сериозно кривично дело, претставува опасност за заедницата на таа земја."

62. Правилото 161 од Имиграционите правила (Труд 251 на Долниот Дом од 1990 година) обезбедува дека provides:

"Во случаи кога дадено лице е бегалец, треба да се имаат целосно предвид одредбите на Конвенцијата и Протоколот кои се однесуваат на статусот на беглаците..."

63. Во случај кога едно лице кое треба да биде депортирано поради причини поврзани со национална безбедност бара азил, Државниот секретар мора да го балансира интересот на поединецот како бегалец наспроти ризикот во однос на националната безбедност (Р. против Државниот секретар на Министерството за внатрешни работи *ex parte* Чахал [1994 година]. Жалбени извештаи на имиграцијата, стр. 107 - види став 41 погоре).

Г. Притворот во очекување на депортирањето

64. Некоје лице може да биде притворено по наредба на Државниот секретар откако тој ќе биде известен за намерата за депортирање и во очекување на подготовка на наредбата за депортирање, како и по подготовката на наредбата, во очекување на неговото отстранување или заминување од земјата (стави 2(2) и (3) од Распоредот III од Актот од 1971 година).

65. Секое лице кое се наоѓа во притвор има право да ја предизвика законитоста на неговото задржување во притвор по пат на писмена на *habeas corpus*. Тоа се издава од страна на Високиот Суд за набавување на производството на лице со цел да може да се испитаат околностите поврзани со неговото притворање. Притвореникот мора да се ослободи доколку тој е незаконски притворен (*Habeas Corpus* Акт од 1967 година и *Habeas Corpus* Акт од 1816 година, дел 1). Може да се поднесе само една апликација за *habeas corpus* врз база на истите околности од страна на притворен поединец, освен ако нема нови докази кои се наведуваат во прилог (Акт за администрација на правдата од 1960 година, дел 14 (2)).

Во прилог на погоре кажаното, притвореник може да поднесе барање за судска ревизија на одлуката за негово притворање (види ги ставите 43 погоре и 66-67 подолу).

Во комбинација дали со поднесок за habeas corpus или за судска ревизија, можно е да се поднесе барање за ослободување со кауција (т.е. привремено ослободување) во очекување на одлуката на судот.

Д. Судска ревизија

66. Одлуките на Секретарот за внатрешни работи за одбивање на барањата за азил, да подготви наредба за депортирање или да притвори во очекување на депортирањето може да бидат предизвикани по пат на судска ревизија и може да бидат поништени ако се направи повикнување на принципите на Англиското јавно право.

Овие принципи не му дозволуваат на судот да смета за фактички наоди работи кои се во надлежност на Државниот секретар или да ја заменат неговата дискреција за таа на министерот. Судот може да ја поништи неговата одлука само доколку тој не успеал да го интерпретира или да го користи правилно англиското право, доколку тој не успеал да ги земе предвид прашањата кои тој имаше обврска во согласност со закон да ги адресира, или доколку неговата одлука беше толку ирационална или погрешна што не би ја направил ниту еден разумен Државен секретар (Асоцијација на куќи провиншал пикчрс (Associated Provincial Picture Houses Ltd) против Велнесбури Корпорација [1948 година] 1 Работните кралски извештаи, стр. 223).

67. Онаму каде што се вклучени прашања поврзани со националната безбедност, судот го задржува правото на ревизија, но тоа е ограничено поради:

"одлуката за тоа дали условите за национална безбедност ја надминуваат обврската да се биде фер во даден случај е прашање кое треба да го одлучи Владата, а не судовите; само Владата има пристап до потребните информации и во секој случај судскиот процес е непогоден за да се носат одлуки во врска со националната безбедност"

(Совет на синдикати на државната администрација против Министерот за државна администрација [1985 година] Жалбени случаи, стр. 374, на стр. 402).

Види исто и (Р. Против Државниот секретар во Министерството за внатрешни работи, *ex parte* Чеблак [1991] 2 Извештаи од цела Англија, стр. 9, каде што е применет сличен пристап од страна на Жалбениот Суд.

ПОСТАПКИ ПРЕД КОМИСИЈАТА

68. Во поднесокот од 27 јули 1993 година (бр. 22414/93) до Комисијата (која беше прогласена за допуштена), првиот подносител се жалеше дека неговото депортирање во Индија ќе го изложи на реален ризик од тортура или на нечовечки или деградирачки третман што ќе претставува повреда на членот 3 на Конвенцијата (чл.3); дека неговиот притвор бил премногу долг и дека судската контрола била неефективна и бавна и дека тоа претставува повреда на членот 5 стави 1 и 4 (чл.5-1, чл.5-4); и дека, спротивно на членот 13 (чл. 13), тој немал ниту еден ефективен домашен лек за неговите барања во рамките на Конвенцијата поради елементите на националната безбедност во неговиот случај. Сите подносител исто така се жалеа дека депортирањето на првиот подносител би го прекршило нивното право на почитување на семејниот живот во согласност со членот 8 (чл.8), за кое тврдење од Конвенцијата тие немаа никаков ефективен домашен правен лек, спротивно на член 13 (чл.13).

69. На 1 септември 1994 година Комисијата објави дека апликацијата е допуштена. Во нејзиниот извештај од 27 јуни 1995 година (Член 31) (чл.31) таа консензуално го издаде мислењето дека би имало повреди на членовите 3 и 8 (чл.3, чл.8) доколку првиот подносител беше депортиран во Индија; дека има повреда на членот 5 став 1 (чл. 5-1) по однос на должината на неговиот притвор; и дека има повреда на членот 13 (чл.13). Комисијата исто така заклучи (со шеснаесет гласови наспроти еден) дека не беше потребно да се испитаат жалбите во согласност со членот 5 став 4 од Конвенцијата (чл.5-4).

Целосниот текст на мислењето на Комисијата и на делумно бунтовното мислење кое е содржано во извештајот е репродуцирано како анекс на оваа пресуда (1).

Забелешка од регистарот

1. Заради практични причини овој анекс ќе се појави само со испечатената верзија на пресудата (во извештаите на пресудата и одлуките 1996-V), Но копија од извештајот на Комисијата може да се добие од регистарот.

КОНЕЧНИ ПОДНЕСОЦИ ДО СУДОТ

70. На сослушувањето на 25 март 1996 година, Владата, како што тие имаат направено во нивната белешка, го повика Судот да утврди дека наредбата за депортирањето, доколку се имплементира, нема да доведе до повреди на членот 3 и 8 од Конвенцијата (чл.3, чл.8), и дека немало повреда на членовите 5 и 13 (чл.5, чл.13).

71. Во истата прилика, подносителите ги повторија нивните барања до судот, како што е кажано во неговите белешки, да најде повреди на членовите 3, 5, 8 и 13 (чл.3, чл.5, чл.8, чл.13) и нив да им обезбеди само задоволство во согласност со членот 50 (чл.50).

ВО ВРСКА СО ЗАКОНОТ

I. НАВОДНАТА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 3 ОД КОНВЕНЦИЈАТА (чл.3)

72. Првиот подносител се жалеше дека неговото депортирање во Индија ќе претставува повреда на членот 3 од Конвенцијата (чл.3), во кој се вели дека:

"Никој нема да биде случај на тортура или на нехуман и нечовечки третман или казнување."

Комисијата го поддржа овој приговор, на која Владата се противеше.

A. Применливост на членот 3 (чл.3) во однос на случаите на прогон

73. Како што Судот забележа во минатото, државите потписнички имаат право, во согласност со воспоставеното меѓународно право и во согласност со нивните обврски кои произлегуваат од договорите вклучувајќи ја и Конвенцијата, да го контролираат влезот, престојот и прогонот на странците. Понатаму, мора да се забележи дека правото на политички азил не е содржано ни во Конвенцијата ниту пак во нејзините Протоколи (види ја пресудата Вилварацах и други против Обединетото Кралство од 30 октомври 1991 година, серија А бр. 215, стр. 34, став 102).

74. Во секој случај, тоа е добро утврдено во судската практика на Судот – дека прогонот од страна на држава потписничка може да покрене прашања во согласност со членот 3 (чл.3), и притоа да ја стави под знак прашање одговорноста на таа држава во согласност со Конвенцијата, каде што се покажува дека постојат значителни основи за верување дека лицето на кое што се однесува, доколку биде прогонето, ќе се соочи со вистински ризик да биде случај на третман кој е спротивен на членот 3 (чл. 3) во земјата примател. Под овие околности, со членот 3 (чл. 3) се потврдува обврската да не се прогонува лицето кое е во прашање во дадената земја (види ја пресудата Соеринг против Обединетото Кралство од 7 јули 1989 година, серија А, бр. 161, стр.35, стави 90-91, пресудата Круз Варас и други против Шведска од 20 март 1991 година, серија А, бр. 201, стр. 28, стави 69-70 и гореспоменатата пресуда Вилварацах и други против Обединетото Кралство, стр. 34, став 103).

Владата го оспори овој принцип пред Комисијата но го прифати во нивните поднесоци пред Судот.

Б. Случаји на прогон кои инволвираат наводна опасност за националната безбедност

75. Судот забележува дека наредбата за депортирање против првиот подносител беше направена врз база на тоа дека неговото континуирано присуство во Обединетото Кралство било непогодно за јавното добро поради прашања поврзани со националната безбедност, вклучувајќи ја и борбата против тероризмот (види став 25 погоре). Страните се разликуваат во тоа дали, и доколку е тоа така до која мера, фактот дека подносителот може да претставува опасност на безбедноста на Обединетото Кралство влијае врз обврските на државата во согласност со членот 3 (чл.3).

76. Иако првичното оспорување од страна на Владата беше дека не беше воспоставено постоење на вистински ризик за злоупотреба (види стави 88 и 92 подолу), тие исто така инсистираа на фактот дека причината за планираното депортирање беше националната безбедност. Во однос на споменатото, тие тврдеа, прво, дека гаранциите кои се обезбедуваат со членот 3 (чл.3) не се апсолутни во случаи каде што Државата потписничка предлага да се отстрани некој поединец од нејзината територија. Напротив, во такви случаи, во рамки на кои се бара несигурна претпоставка за идни настани во државата примател, треба да се земат предвид различни фактори, вклучително и опасноста која ја предизвикува лицето за кое станува збор врз безбедноста на државата домаќин. Притоа, постоеше едно имплицитно лимитирање на членот 3 (чл.3) со кое Државата потписничка има право да прогони поединец во Држава примател дури и кога постои вистински ризик од злоупотреба, доколку таквото отстранување претставува услов на основ на националната безбедност.

Владата го базираше овој поднесокнајпрво врз база на можноста за можни ограничувања како што тое е препознаено и од страна на судската пракса на Судот, особено ставите 88 и 89 од погоре – споменатата пресуда Соеринг. Како поткрепа на тоа, тие понатаму се повикаа на принципот на меѓународното право во согласност со кој правото на азил на странец е случај на квалификации, како што се вели, меѓу другото, во членовите 32 и 33 на Конвенцијата на

Обединетите Нации за статусот на бегалците од 1951 година (види став 61 погоре)

Како алтернатива, заканата која е предизвикана од страна на даден поединец во однос на националната безбедност на Државата потписничка беше фактор кој требаше да се мери испланирано кога ќе се земаат предвид прашањата кои спаѓаат во рамките на членот 3 (чл.3). Ваквиот пристап имаше предвид дека во ваквите случаи постојат различни степени на ризик од злоупотреба. Колку што е поголем ризикот од злоупотреба, толку помалку тежина треба да се придаде на заканата по однос на националната безбедност. Но кога постои значителен сомнеж во однос на ризикот од злоупотреба, заканата по однос на националната безбедност може да добие многу на тежина во однос на балансот кој треба да се има предвид помеѓу заштитата на правата на поединецот и општите интереси на заедницата. Наведеното беше случај тука: во најмала мера беше прашање на значителен сомнеж дали наводниот ризик од злоупотреба би се материјализирал; притоа, фактот дека г-дин Чахал претставуваше сериозна закана по однос на безбедноста на Обединетото Кралство, го оправда неговото депортирање.

77. Подносителот одби дека претставуваше каква било закана по однос на националната безбедност на Обединетото Кралство, и потврди дека, во секој случај, прашањата поврзани со националната безбедност не може повеќе да го оправдаат експонирањето на поединецот на ризик од злоупотреба во странство отколку што тие би можеле да ја оправдаат употребата на тортура директно врз него.

78. Комисијата, со која се согласија посредниците (види став 6 погоре), ги отфрли аргументите на Владата. Таа се повика на пресудата Судот во случајот Вилварацах и други против Обединетото Кралство (цитирано во став 73 погоре, стр. 36, став 108) и го изрази своето мислење дека гаранциите кои се обезбедуваат со членот 3 (чл.3) беа апсолутни по својата природа, притоа признавајќи дека не постои исклучок. На сослушувањето пред Судот, делегатот на Комисијата предложи дека деловите во пресудата на Судот во случајот Соеринг на кои Владата се потпираше (види став 76 погоре) може да бидат земени како авторитетни во однос на тоа дека, во случај кога има сериозни сомнежи во однос на веројатноста на даден поединец да биде случај на третман или казнување спротивно на членот 3 (чл.3), користа од таквиот сомнеж треба да оди на страна на

државата која го депортира, а чии интереси биле под закана од неговото континуирано присуство. Во секој случај, националните интереси на државата не може да се повикаат во насока да ги омаловажат интересите на поединецот во чиј случај постојат значително основи за да се верува дека тој би можел да биде случај на злоупотреба доколку е прогонет.

79. Членот 3 (чл.3) пропишува една од најфундаменталните вредности на демократското општество (види ја погоре-споменатата Соеринг пресуда, стр. 34, став 88). Судот е добро запознаен со големите потешкотии со кои се соочуваат државите во модерните времиња во поглед на заштитувањето на нивните заедници од терористичко насилство. Сепак, дури и под тие околности, Конвенцијата забранува апсолутна тортура или нехуман или нечовечки третман или казнување, без разлика на однесувањето на жртвата. За разлика од повеќето супстантивни клаузули на Конвенцијата и Протоколите нос. 1 и 4 (П1, П4), членот 3 (чл.3) не содржи одредби за исклучоци и не е дозволена никаква резерва во согласност со членот 15 (чл.15) дури и во случаи на јавна итност со која се загрозува животот на една нација (види пресуда Ирска против Обединетото Кралство на 18 јануари, 1978 година, серија А, бр. 25, стр. 65, став 163, како и пресудата Томаси против Франција од 27 август 1992 година, Серија А бр. 241-А, стр. 42, став 115).

80. Забраната која се обезбедува во членот 3 (чл.3) против злоупотреба е подеднакво апсолутна и во случаите на прогон. Притоа, во случај кога ќе се создадат значителни основи за да се верува дека даден поединец би се соочил со вистински ризик дека би бил случај на третман спротивен на членот 3 (чл.3) доколку се отстрани во друга земја, одговорноста на Државата потписник е да го штити него или неа против таков тип на третман во случај на прогон (види погоре-споменатата пресуда Вилварацах и други, стр. 34, став. 103). Под овие околности, активностите на поединецот за кој станува збор, колку и да се непосакувани или опасени, не може да бидат материјал за разгледување. Заштитата која се доделува во согласност со членот 3 (чл.3) е впрочем поширока отколку таа што се обезбедува преку членовите 32 и 33 од Конвенцијата на Обединетите Нации од 1951 година за статусот на бегалците (види став 61 погоре).

81. Ставот 88 од погоре - споменатата пресуда на Судот во случајот Соеринг, кој се однесуваше на екстрадицијата на Соединетите Американски Држави, јасно и енергично го искажува погоре дадениот став. Не би требало да се заклучи, од забелешките на Судот кои се однесуваат на ризикот од поткопување на основите на екстрадицијата, како што е пропишано во ставот 89 од истата пресуда, дека постои каков било простор за балансирање на ризикот од злоупотреба наспроти причините за прогон при одлучувањето дали е инволвирана и одговорноста на државата во согласност со членот 3 (чл.3).

82. Од погоре следи дека не е потребно Судот да ги размислува нетестираните, но во секој случај искрени (*bona fide*) наводи на Владата во врска со терористичките активности на првиот подносител и заканата која тој ја предизвикува во однос на националната безбедност.

В. Употреба на членот 3 (чл.3) во однос на околностите на случајот

1. Временскиот период за оценување на ризикот

83. Иако постоеја различни гледишта на ситуацијата во Индија и Панџаб (види став 87-91 подолу), постоеше согласност дека насилството и нестабилноста во тој регионот кулминираше во 1992 година и дека оттогаш истите се намалуваат. Поради тоа е битен датумот кој е одбран од страна на Судот за неговото оценување на ризикот по однос на г-дин Чахал ако истиот биде прогонет во Индија.

84. Подносителот тврдеше дека Судот би требало да ја земе предвид позицијата во јуни 1992 година, време во кое одлуката за неговото депортирање стана конечна (види став 35 погоре). Целта на престојот за отстранување која се бара од страна на Комисијата (види став 4 погоре) беше во насока да се спречи непоправлива штета и да не му се обезбеди на Високата Договорна Страна можност да го подобри својот случај. Понатаму, не беше соодветно да се инволвираат телата на Стразбур во една континуирана операција за наоѓање на податоци.

85. Владата, со која беше согласна и Комисијата, поднесе тврдење дека поради фактот што одговорноста, на земјата во согласност со членот 3 од Конвенцијата (чл.3) во однос на случаите на прогон, лежи во самиот акт на експонирање на поединец на вистински ризик на злоупотреба, датумот за оценување на ризикот беше времето на предложеното депортирање. Поради фактот што г-дин Чахал се уште не беше прогонет, релевантното време беше тоа на постапката пред Судот.

86. Од разгледувањата во ставот 74 погоре следи дека, што се однесува до приговорот на подносителот во согласност со членот 3 (чл.3), клучното прашање е дали е утврдено дека постои ризик дека г-дин Чахал, доколку биде депортиран, ќе биде случај на третман кој е забранет во согласност од членот 3 (чл.3). Имајќи предвид дека тој се уште не е депортиран, релевантното време мора да биде тоа на постапката пред Судот. Од тука следи дека, историската позиција е од интерес само доколку таа може да фрли светло на тековната ситуација и нејзиниот можен развој, моменталните услови се тие кои се одлучувачки.

2. Оценување на ризикот за злоупотреба

(а) Аргументите

(i) Општи услови

87. Подносителот градеше случај дека оценувањето на условите во Индија и Панџаб од страна на Владата беше суштински погрешно во текот на постапките во домашните судови како и во Стразбур. Тој се повика на неколку извештаи од страна на владините тела како и од невладините организации за ситуацијата воопшто во Индија и оние кои се однесуваа на Панџаб, со тоа што ги апострофираше оние извештаи кои се однесуваа на 1994 и 1995 година (види стави 49-56 погоре) и тврдеше дека овие материјали го воспоставија тврдењето дека повредата на човековите права во Индија од страна на безбедносните сили, особено полицијата, се уште останува ендемска.

Како одговор на понудата на Владата да го врати во дел на Индија кој ќе биде по негов избор, тој излезе со тврдење дека полицијата на Панџаб киднапираше и убиваше милитанти надвор од нивната матична држава во минатото.

Иако тој го прифати фактот дека има некаков напредок во Панџаб од кулминацијата на немирите во 1992 година, тој инсистираше на фактот дека сепак не настанала некоја фундаментална промена на режимот. Спротивно на тоа, она што произлезе од погоре споменатите извештаи беше континуитетот на практиките на безбедносните агенции. Во таа насока, тој посочи на фактот дека генералниот директор на полицијата на Панџаб, кој беше одговорен за многу од кршењата на човековите права за време на неговиот мандат помеѓу 1992 и 1995 година, беше заменет по неговото пензионирање со неговиот поранешен заменик и шеф на разузнавањето.

88. Владата тврдеше дека нема да има реален ризик дека г-дин Чахал ќе биде случај на злоставување доколку се реализира наредбата за депортирање и таа инсистираше на фактот дека тој ќе биде вратен во делот на Индија кој што тој ќе го избере, а не нужно во Панџаб. Во тој контекст, тие посочија дека редовно ја надгледуваат ситуацијата во Индија преку Високата Комисија во Њу Делхи на Обединетото Кралство. Од овие информации се чинеше дека се преземени позитивни конкретни чекори и дека истите продолжуваат да бидат преземани во насока на справување со кршењата на човековите права. Посебно законодавство е воведено во оваа насока; Националната Комисија за човековите права, која вршење важна функција, продолжи да јакне и да се развива; и се презедоа чекори од страна на извршните и судските власти за справување со преостанатата злоупотреба на власта. Ситуација во Индија во генерални црти беше таква што одеше во прилог на погоре изразеното тврдење на Владата.

Во прилог на тоа, во однос на работите кои се споменати во ставите 45-58 погоре, тие тврдат дека ситуацијата во Панџаб е значително подобрена во последните години. Тие подвлекоа дека опстојува мала или никаква терористичка активност во таа држава. Беше воспоставен и Народен правобранител кој беше одговорен да ги прегледува жалбите за злоупотреба на власта и новиот Главен министер (Премиер) јавно ја објави намерата на Владата да ги искорени кршењата на човековите права. Правни постапки беа започнати против полициски службеници за кои имаше наводи дека беа вклучени во незаконски активности.

89. Амнести Интернашнал во нејзините писмени поднесоци го информираше Судот дека Познатите Сики сепаратисти сè уште се соочуваат со сериозен ризик од “исчезнување,” притворање без обвинение или судење, тортура и вонсудска егзекуција, најчесто во рацете на Панџабската полиција. Тие се повикаа на нивниот извештај од 1995 година кој документираше една шема на повреди на човековите права кои ги извршуваа офицерите на полицијата на Панџаб кои делуваа во тајни операции надвор од нивната матична држава (види став 55 погоре).

90. Сепак, Владата го повика Судот да биде внимателен во однос на материјалот кој е подготвен од страна на Амнести Интернешнал, поради фактот што не беше возможно да се верификуваат фактите за случаите кои беа споменати. Понатаму, кога се анализираат овие извештаи се чинеше примамливо да се изгуби чувството за поголемата слика на подобрувањето поради големиот фокус на индивидуалните случаи на наводни сериозни кршења на човековите права. Конечно, поради фактот што ситуацијата во Панџаб е значително променета во последните години, извештаите подготвени претходно од страна на Амнести Интернешнал и други организации сега имаат ограничена употреба.

91. Врз база на материјалот кој што го имаше на располагање, Комисијата прифати дека има напредок во условите кои преовладуваат во Индија и особено во Панџаб. Во секој случај, таа не беше во можност да најде во поновите материјали кои беа обезбедени од страна на Владата некој тврд доказ дека полицијата на Панџаб сега е под демократска контрола или пак дека правосудството било во можност целосно да си ја поврати неговата независна власт во регион.

(ii) Фактори кои се специфични за г-дин Чахал

92. Оние кои се јавуваат пред Судот исто така се разликуваат во нивното оценување на ефектот што ќе го има озлогласеноста на г-дин Чахал врз неговата безбедност во Индија.

Според гледиштето на Владата, се очекуваше од Индиската Влада да расудува правилно и да се осигура дека нема да има злоставување врз г-дин Чахал, знаејќи дека очите на светот ќе бидат свртени кон него. Понатаму, во јуни 1992 година и во декември 1995 година тие

побараа и добија потврди од страна на Индиската Влада (види став 37 погоре).

93. Подносителот тврдеше дека неговиот висок профил ќе ја зголеми опасноста од гонење. Со донесување на одлуката тој да се депортира по основ на национална безбедност, Владата, како што беше забележано од страна на Г-дин Судија Поплвел во првото сослушување во рамки на судската ревизија (види став 34 погоре), фактички јавно го етикетира како терорист. Статии во индиските весници уште од 1990 година укажуваа дека тој беше така перципиран во Индија и дека неколку од неговите роднини и познаници беа притворени и злоставувани во Панџаб поради нивната поврзаност со него. Уверувањата од стран на Индиската Влада беа малку вредни бидејќи самата Влада се покажа како неспособна да ги контролира безбедносните сили во Панџаб и пошироко. Подносителот исто така се повика и на примерите на добро познатите личности кои неодамна 'исчезнаа.'

94. За Комисијата, г-дин Чахал, како водечки Сики милитант кој беше под сомнение дека бил инволвиран во терористички акти, се чинеше веројатно дека тој би бил од посебен интерес за безбедносните сили, без разлика на тоа во кој дел од земјата тој би бил вратен.

(iii) Пристапот на Судот

95. Во согласност со системот на Конвенцијата, воспоставувањето и верификувањето на фактите примарно е работа на Комисијата (Член 28 став 1 и 31) (чл.28-1, чл.31). Притоа, само во исклучителни околности Судот би ги користел своите овластувања во оваа област (види ја пресудата Круз Вараз и други спомената во ставот 74 погоре, р. 29, став 74).

96. Во секој случај, Судот не е обврзан со наодите на Комисијата и тој има слобода да направи сопствено оценување. Впрочем, во случаи како што е овој, испитувањето од страна на Судот во врска со постоењето на реалниот ризик од злоставување, мора да биде ревносно, во поглед на апсолутниот карактер на членот 3 (чл.3) и фактот дека тој пропишува еден од фундаменталните вредности на демократските општества кои го сочинуваат Советот на Европа (види ја пресудата Вилвараџах и други спомената во став 73 погоре, стр. 36, став 108).

97. Во процесот на одредување дали е потврдено дека има реален ризик дека подносителот би бил случај на третман спротивен на членот 3 (чл.3) доколку биде прогонет во Индија, Судот ќе ги испита сите материјали кои се доставени до него, и доколку е потребно, материјалите кои ги има добиено на негово барање (види ја погореспомената пресуда Вилварацах и други, стр. 36, став 107). Понатаму, имајќи предвид дека материјалниот временски период за оценувањето на ризикот е датумот на кој Судот го разгледува случајот (види став 86 погоре), ќе биде потребно да се земат предвид доказите кои произлегуваат како последица од ревизијата на Комисијата.

98. Во однос на предлогот на Владата да се врати г-дин Чахал на аеродром во Индија кој тој самиот ќе го избере, потребно е Судот да го процени ризикот од тоа тој да биде случај на злоставување при тоа повикувајќи се на условите низ цела Индија, а не само во Панџаб. Во секој случај, треба да се има предвид дека првиот подносител претставува познат поддржувач на Сики сепаратизмот. Од овие опсервации следи дека доказите кои се поврзани со судбината на Сики милитантите во рацете на безбедносните сили надвор од државата Панџаб се од особена важност.

99. Судот ги забележа коментарите на Владата во однос на материјалите кои беа содржани во извештаите на Амнести Интернешнал (види став 90 погоре). Сепак, таа му оддава признание на некои од највпечатливите наводи кои се содржани во овие извештаи, особено во однос на вонсудските убиства кои наводно се извршени од страна полицијата на Панџаб надвор од нивната матична држава и активностите кои се преземаат од страна на Индискиот Врховен Суд, од државната Влада на Западен Бенгал и од Државниот секретар за внатрешни работи на Унијата како одговор на тоа (види став 55 погоре).

Понатаму, слични тврдења беа прифатени од страна на Жалбениот Трибунал за имиграции на Обединетото Кралство во Чаран Синг Џил против Државниот секретар за внатрешни работи (види став 54 погоре) и беа вклучени во извештајот на САД за Индија за 1995 година (види став 52 погоре). Извештајот од 1994 година на Националната Комисија за човекови права за Панџаб го потврди впечатокот за тоа дека полициски сили се комплетно надвор од контрола на законодавната власт (види став 49 погоре).

100. Судот е убеден со овие докази, кои се потврдени со материјали од бројни различни и објективни извори, дека, барем до средината на 1994 година, извесни делови во полицијата на Панџаб имаа обичај да делуваат безобсирно во поглед на човековите права на сомнителните милитанти Сики и тие беа целосно спремни да ги гонат нивните цели во области на Индија кои се надвор од Панџаб.

101. Комисијата утврди во ставот 111 од нејзиниот извештај дека во последните години има подобрување во заштитата на човековите права во Индија, особено во Панџаб и доказите кои произлегоа откако Комисијата го разгледуваше случајот исто така укажуваат на тоа дека работите продолжуваат да напредуваат.

Поконкретно, се чини дека бунтовничкото насилство во Панџаб се намалува; Судот бележи дека има многу значителното намалување на починатите од терористички активности во регионот како што се тврди од страна на Владињот известител (види став 45 погоре). Понатаму, се случуваат и други поттикнувачки настани во Панџаб во последните години, како што е повратот на демократските избори, неколку судски пресуди против полициските офицери, назначувањето на Народен правобранител за да ги истражува злоупотребите на власта и ветувањето на новиот Главен министер (Премиерот) да “обезбеди транспарентност и одговорност”(види стави 46 и 48 погоре). Како дополнување на погореспоменатото, во извештајот на Стејт Департментот на Соединетите Американски Држави за 1996 година се вели дека во текот на 1995 година “имаше видлив напредок во подобрување на шемите на злоупотреби од страна на полицијата [на Панџаб]”(види став 53 погоре).

102. Сепак, доказите покажуваат проблеми кои сè уште опстојуваат во врска со почитувањето на човековите права од страна на безбедносните сили во Панџаб. Како што забележуваат и самите известители на Владата, Високата Комисија на Обединетото Кралство во Индија продолжува да добива жалби во врска со полицијата на Панџаб иако во последните месеци тие во принцип се повеќе поврзани со изнудување отколку со политички мотивирани злоупотреби (види став 47 погоре). Амнести Интернешнал тврдеше дека “исчезнувањата” на познати Сики во рацете на полицијата на Панџаб продолжија да се случуваат спорадично во текот на 1995 година (види став 56 погоре) и Извештајот на Стејт Департментот од 1996

година укажа на убиствата на двајца Сики милитанти во текот на таа година (види став 53 погоре).

103. Понатаму, Судот наоѓа како најзначаен момент дека нема конкретни докази за некаква фундаментална реформа или реорганизација на полицијата на Панџаб во последните години. Доказите на кои се укажува погоре (стави 49-56) ќе покажат дека таквиот напредок беше итно потребен и секако дека истиот беше препорачан од страна на НКЧП (види став 49 погоре). Иако имаше промена во лидерството во полицијата на Панџаб во 1995 година, Генералниот директор кој ги раководеше некои од најтешките злоставувања оваа декада беше само заменет и наследен од страна на неговиот поранешен заменик и шеф на разузнавање (види став 87 погоре).

Пред помалку од две години истата оваа полициска сила извршување многу добро документирани рации во други Индиски држави (види став 100 погоре) и Судот не може во целост да не ги земе предвид тврдењата на подносителот дека неодамнешното намалување на активностите произлегува од фактот што клучните фигури во кампањата за Сики сепаратизмот или се веќе убиени, избркани надвор од земјата или станале неактивни преку употреба на тортура или од страв од тортура. Понатаму, од новинарските извештаи произлегува дека доказите за сеопфатноста на минатите злоупотреби дури сега излегува на виделина. (види став 53 погоре).

104. Иако Судот е на мислење дека г-дин Чахал, доколку се врати во Индија, ќе биде во најголема мера под ризик од безбедносните сили на Панџаб кои делуваат во рамките на или надвор од државните граници, тој исто така придава некакво значење и на наводите дека сериозните повреди на човековите права се рамнат со нивото на делување на полицијата на другите места во Индија. Во таа насока, Судот забележува дека Посебниот известител на Обединетите Нации за тортура ја опиша употребата на тортурата врз оние кои се во полициски притвор како “ендемска” и се жалеше дека неадекватните мерки се превземени за да се донесат одговорните лица пред лицето на правдата (види став 51 погоре). НКЧП исто така привлече внимание кој проблемите на ширкото распространето, често и фатално злоставување на затворениците и повика на системски реформи на полицијата низ Индија (види став 50 погоре).

105. Иако Судот не се сомнева во добрите намери на Индиската Влада во обезбедувањето на потврдите кои се споменати погоре (став 92), се чини дека и покрај напорите од страна на Владата, на НКЧП и Индиските судови да се започнат реформи, повредата на човековите права од страна на извесни членови на безбедносните сили во Панџаб и пошироко во Индија останува проблем со кој е не може да се справат и кој опстојува (види став104 погоре).

Имајќи го предвид овој историјат, Судот не е убеден дека погоре дадените потврди ќе обезбедат адекватна гаранција за безбедноста на г-дин Чахал.

106. Судот понатаму го зеде предвид фактот дека високиот профил на подносителот ќе претставува дополнителен фактор за зголемување на ризикот дека нему ќе му биде нанесена штета отколку ако тоа не е случај. Воопшто не се спори фактот дека г-дин Чахал е добро познат во Индија како поддржувач на каузата на Сики сепаратизмот и дека тој имал блиски контакти со други водечки фигури во таа борба (види став 17 и 20 погоре). Владата која одговара направи сериозни, иако не тестирани, обвинувања во врска со неговото инволвирање во терористички активности кои несомнено му се познати на индиските власти. Судот е на мислење дека овие фактори би можеле него да го направат цел на интересите на фундаменталните елементи во безбедносните сили кои во минатото континуирано гонеа сомнителни Сики милитанти (види стави 49-56 погоре).

107. Заради сите погоре наведени причини, особено наводното инволвирање на полицијата на Панџаб во убиства и грабнувања надвор од нивната држава и обвиненијата за сериозни кршења на човековите права кои продолжуваат да се рамнат со нивото на делување на членовите на безбедносните сили на другите места во Индија, Судот смета дека постои вистински ризик за г-дин Чахал да биде случај на третман кој е во спротивност со членот 3 (чл.3) доколку тој се врати во Индија.

Во согласност со споменатото, наредбата за неговото депортирање во Индија, доколку се спроведе, ќе претставува повреда на членот 3 (чл.3).

II. НАВОДНИ КРШЕЊА НА ЧЛЕН 5 ОД КОНВЕНЦИЈАТА (чл.5)

A. Член 5 став 1 (чл.5-1)

108. Првиот подносител се жалеше дека неговиот притвор во очекување на депортирањето претставуваше повреда на членот 5 став 1 од Конвенцијата (чл.5-1), во согласност со кој се обезбедува дека (онолку колку што тоа е важно):

“Секој има право на слобода и сигурност . Никој не смее да биде лишен од слобода, освен во законска постапка, во долу наведените случаи:

...f. Законско лишување од слобода или притвор на лице... против кое се води постапка за негово протерување...”

109. Г-дин Чахал е задржан во Бедформ затворот уште од 16 август 1990 година (види став 25 погоре). Не беше оспоруван фактот што тој е притворен “во насока на негово протерување”во рамки на значењето на член 5 став 1 (f) (чл.5-1-f). Сепак, тој тврдеше дека неговиот притвор престанал да биде “во согласност со постапка која е пропишана со закон”за целите на член 5 став 1 (чл.5-1) поради неговото предолго времетраење.

Поточно, подносителот се жалеше за времетраењето (16 август 1990 – 27 март 1991 година) кое беше потребно за да се земе предвид и да се одбие неговата апликација за добивање на статус на бегалец; периодот (9 август 1991 – 2 декември 1991 година) помеѓу кој неговата апликација за судска ревизија на одлуката за одбивање на азил и одлуката на националниот суд; и времето кое беше потребно (2 декември 1991 – 1 јануари 1992 година) за нова одлука за одбивање на азил.

110. Комисијата се согласи, утврдувајќи дека погоре споменатите постапки не беа спроведени со потребната брзина и дека притоа притворот престанал да биде оправдан.

111. Владата, сепак, тврдеше дека сите различни постапки кои беа потегнати од страна на г-дин Чахал, беа спроведувани најбрзо што беше возможно.

112. Судот се потсетува дека не се оспорува притворот на г-дин Чахал “во насока на негово протерување” во рамки на значењето на членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) (види став 109 погоре). Во согласност со членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) не се бара притворот на лице против кое се води постапка во насока на негово протерување разумно да се земе предвид како нужен, на пример за да го спречи да направи престап или да побегне; во оваа насока членот 5 став 1 (чл.5-1-ѓ) дава различно ниво на заштита од членот 5 став 1 (в) (чл.5-1-в).

Впрочем, сето она што е потребно во согласност со оваа одредба (чл.5-1-ѓ) е дека “се преземаат мерки во насока на протерување.” Поради тоа не е значајно, заради потребите на членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ), дали клучната одлука за прогон може да се оправда спроче националното или законодавството кое произлегува од Конвенцијата.

113. Судот се потсетува, во секој случај, дека секое лишување од слобода во согласност со членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ), ќе биде оправдано само во случај кога е во тек постапката за прогонување. Доколку таквата постапка не се спроведе навремено, притворот ќе престане да биде допуштен во согласност со членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) (види ја пресудата Кин против Франција од 24 септември 1992 година, серија А, бр. 235-в, стр. 55, п. 36).

Притоа, потребно е да се утврди дали времетраењето на постапката за прогон беше премногу долга.

114. Периодот кој се зема предвид, започна на 16 август 1990 година, кога г-дин Чахал беше првично притворен во насока на негово прогонување. Тој притвор заврши на 3 март 1994 година, кога завршија домашните постапки со одбивањето од страна на Домот на лордовите да се дозволи отсуство заради жалба (види стави 25 и 42 погоре). Иако тој остана во притвор до ден денешен, подоцнежниов период мора да се разграничи поради фактот што во ова време Владата се воздржа од негово прогонување во согласност со барањето поднесено од Комисијата според Правилото 36 од неговиот Правилник (види став 4 погоре).

115. Судот го имаше предвид времетраењето кое беше потребно за да се донесат различните одлуки во домашните постапки.

Во однос на одлуките кои се донесени од страна на Државниот секретар за одбивање на азилот, Судот не смета дека овие временски периоди (т.е. 16 август 1990 – 27 март 1991 година и 2 декември 1991 – 1 јуни 1992 година) биле премногу долготрајни, ако се има предвид деталното и внимателно разгледување кое било потребно во врска со барањето на подносителот за политички азил и можностите кои ги имал истиот да биде претставуван и да поднесува информации (види стави 25-27 и 34-35 погоре).

116. Во врска со постапката за судска ревизија пред националните судови, се бележи дека првата апликација беше направена од страна на г-дин Чахал на 9 август 1991 година и дека е донесена одлука за истата од страна на г-дин Судија Поплевел на 2 декември 1991 година. Тој достави втора апликација на 16 јули 1992 година, која беше сослушана помеѓу 18 до 21 декември 1992 година, а пресудата беше донесена на 12 февруари 1993 година. Апелациониот Суд ја одби жалбата против одлуката на 22 октомври 1993 година и не му дозволи за да се жали пред Домот на лордовите. Домот на лордовите на сличен начин исто така му ја одби жалбата на 3 март 1994 година (види стави 34, 38 и 40-42 погоре).

117. Како што забележа Судот во контекст на членот 3 (чл.3), случајот на г-дин Чахал подразбира размислувања кои се од екстремно сериозна и тешка природа. Не е ниту во интересите на поединецот подносител ниту пак во интерес на општата јавност при администрацијата на правдата избрзано да се носат одлуки од ваков вид без да се имаат предвид сите битни прашања и докази.

Наспроти овој историјат и имајќи го предвид она што беше во прашање за подносителот на барањето и интересот кој тој го имаше во тоа неговите барања да бидат детално испитани од страна на судовите, ниту еден од временските периоди за кои тој се жали не може да се смета за премногу долготрајно, без разлика дали посебно или како комбинација. Во согласност со тоа, не е направено повреда на членот 5 став 1 (ѓ) од Конвенцијата во однос на навременоста, или нејзиното отсуство, со која се спровеле домашните постапки.

118. Исто така, Судот е одговорен да испита дали притворот на г-дин Чахал беше 'законски' за целите на членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) со посебен фокус на заштитните механизми кои се обезбедуваат преку националниот систем.

Онаму каде што станува збор за 'законитоста' на притворот, вклучувајќи го и прашањето дали е почитувана "постапка пропишана со закон," Конвенцијата главно се однесува на обврската за усогласување на материјалните и процедуралните прашања на националното законодавство, но таа исто така утврдува дека кое било лишување од слобода треба да биде во согласност со целите на членот 5 (чл.5), имено да го заштити поединецот од произволност.

119. Нема сомнение дека притворот на г-дин Чахал беше законски во согласност со националното право и дека беше спроведен "во согласност со постапка предвидена со закон" (види став 43 и 64 погоре). Сепак, во поглед на екстремно долгиот период во кој г-дин Чахал беше притворен, исто така е потребно да се разгледа дали постоеле доволни гаранции против произволност.

120. Во овој контекст, Судот забележува дека подносител бил притворен од 16 август 1990 година во суштина, врз база на тоа дека последователните Државни секретари се на ставот дека, со оглед на заканата за националната безбедност претставувана од него, тој не би можел да биде безбедно ослободен (види став 43 погоре). Подносителот на барањето сепак, постојано негираше дека тој претставува каква било закана за националната безбедност и даде причини кои што се поддршка на ова негирање (види ставови 31 и 77 погоре).

121. Судот понатаму забележува дека, откако Државните секретари изјавија дека е вклучена и државната безбедност, домашните судови не беа во позиција ефективно да контролираат дали одлуките да се задржи г-дин Чахал во притвор се оправдани, затоа што целиот материјал на кој што се засноваат овие одлуки не беше достапен за нив (види став 43 погоре).

122. Сепак, во контекст на член 5 став 1 од Конвенцијата (Чл.5-1), постапка на советодавниот панел (види ставови 29-32 и 60 погоре), обезбедува важна заштита против произволност.

Овој панел, во кој беа вклучени судски искусни личности (види став 29 погоре) беше во можност целосно да ги прегледа доказите поврзани со заканата по националната безбедност претставена од страна на подносителот.

Иако нивниот извештај никогаш не беше откриен, на расправата пред Судот, Владата посочи дека панелот се согласи со Секретарот за внатрешни работи дека г-дин Чахал би требало да биде депортиран на основа на национална безбедност.

Судот смета дека оваа постапка обезбеди соодветна гаранција дека имало најмалку *prima facie* основа за верување дека, доколку г-дин Чахал беше на слобода, национална безбедност ќе беше ставена во опасност и дека поради тоа извршната власт не реагирала произволно кога наредила тој да биде задржан в притвор.

123. Како заклучок, Судот се потсетува дека г-дин Чахал несомнено бил притворен во времетраење кое што претставува сериозна загриженост. Во секој случај, имајќи ги предвид посебните околности на случајот и фактите дека националните власти делувале со должна делотворност во текот на постапката за депортирање против него и дека постоеле доволно гаранции против неговото произволно лишување од слобода, овој притвор е во согласност со условите кои се содржани во членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ).

Следи дека немало повреда на членот 5 став 1 (чл.5-1).

В. Член 5 став 4 (чл.5-4)

124. Првиот подносител тврдеше дека нему му беше одбиена можноста за законитоста на неговиот притвор да одлучи некој од националните судови, што претставува повреда на членот 5 став 4 од Конвенцијата (чл.5-4) во согласност со кој се обезбедува дека:

“Секое лице лишено од слобода со апсење или притворање има право да вложи жалба до судот, а тој во кус рок да ја разгледа законитоста на тоа лишување од слобода и ако тоа не било законско, да нареди негово ослободување.”

Тој укажа на тоа дека потпирањето на националната безбедност како основа за оправдување на неговиот притвор во очекувањето на депортирањето ги оневозможи домашните судови да земат предвид дали истиот беше законит и соодветен. Сепак, тој ја разработи својата аргументација подетално во врска со неговиот приговор во согласност со членот 13 од Конвенцијата (чл.13) (види ставови 140-41 подолу).

Комисијата сметаше дека беше посоодветно да се земе предвид овој приговор во рамките на членот 13 (чл.13) и Владата исто така го следеше овој пристап (види ставови 142-43 подолу).

126. Судот се потсетува, најпрвин, дека членот 5 став 4 (чл.5-4) претставува *lex specialis* (посебен закон) во врска со поопштите услови на членот 13 (чл. 13) (види пресуда Де Јонг, Баијет и Ван дер Бринк против Холандија од 22 мај 1984 година, Серии А бр. 77, стр. 27, ст. 60). Од гореспоменатото следи дека, без разлика на методот кој г-дин Чахал го одбрал за да го аргументира неговиот приговор дека нему му беше оневозможено да има ревизија на законитоста на неговиот притвор, Судот мора прво да ова да го испита во однос на членот 5 став 4 (чл.5-4).

127. Судот, понатаму, се потсетува дека поимот ‘законитост’ во рамки на ставот 4 од членот 5 (чл.5-4) го има истото значење како во ставот 1 (чл.5-1), така што притвореното лице има право на ревизија на неговиот притвор во однос не само на условите на домашното законодавство туку и во однос на текстот на Конвенцијата, на општите принципи кои се содржани во тие рамки како и целта на ограничувањата кои се дозволени со членот 5 став 1 чл.5-1) (види ја пресудата Е. Против Норвешка од 29 август 1990 година, Серии А, бр. 181-А, стр. 21, ст. 49).

Обемот на обврските во согласност со членот 5 ставот 4 (чл.5-4) не е идентичен за сите видови на лишување од слобода (види ја, меѓу другото, пресудата Буамар против Белгија од 29 февруари 1988 година, Серии А, бр. 129, стр. 24, ст. 60); ова имено се однесува на степенот доделен на судската ревизија. Во секој случај, јасно е дека членот 5 став 4 (чл.5-4) не гарантира право на судска ревизија до толкава мера за да му даде надлежност на судот да ја замени сопствената дискрециона моќ за онаа на телото кое донесува одлуки во врска со сите аспекти на случајот вклучително и прашања кои се однесуваат чисто на експедитивноста. Прегледот би требало, во секој случај, да биде доволно опширен да ги има предвид оние услови кои се клучни за “законскиот” притвор на поединец во согласност со членот 5 став 1 (чл.5-1) (види ја погоре – споменатата пресуда Е. Против Норвешка стр. 21, став 50).

128. Судот се повикува уште еднаш на условите на членот 5 став 1 (чл.5-1) во случаите на притвор во врска со депортирање (види став

112 погоре). Од ваквите предуслови следи дека 5 став 4 (чл.5-4) не поставува барање дека домашните судови би требало да имаат надлежност за ревизија дали клучната одлука за да се прогони може да се оправда во рамки на домашното или законодавството кое произлегува од Конвенцијата.

129. Поимот “законитост” во членот 5 став 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) не се однесува единствено на обврската за усогласување со суштинските и процедуралните правила на националното право; тој во прилог на тоа претпоставува и дека кое било лишување од слобода треба да биде во рамките на целите на членот 5 (чл. 5) (види став 118 погоре). Притоа, се појавува прашањето дали достапните постапки за предизвикување на законитоста на притворот на г-дин Чахал и за барањето на ослободување со кауција претставуваа соодветна контрола од страна на домашните судови.

130. Судот исто така се потсетува и дека, поради фатот што беше инволвирана националната безбедност, домашните судови не беа во позиција да направат преглед дали одлуките да се притвори г-дин Чахал и тој да се чува во притвор беа оправдани врз основа на националната безбедност (види став 121 погоре). Понатаму, иако процедурата која се одвиваше во рамки на советодавниот панел несомнено даде некаков степен на контрола, имајќи предвид дека г-дин Чахал немаше право на правно застапување пред панелот, дека нему му беше само доделен преглед на основите за известувањето за намерата за прогон, дека панелот немаше никаква моќ на одлучување и дека неговиот совет не беше обврзувачки за Секретарот за внатрешни работи и дека истиот не беше обелоденет (види ставови 30, 32 и 60 погоре), панелот не можеше да се смета за “суд” во рамките на значењето на членот 5 став 4 (чл.5-4) (види ја пресудата, *mutatis mutandis*, Иксот (X) против Обединетото Кралство од 5 ноември 1981 година, Серија А, бр. 46, стр. 26 и став 61).

131. Судот препознава дека употребата на доверлив материјал може да биде неизбежна онаму каде што националната безбедност е под знак прашање. Ова, во секој случај не значи дека националните власти може да бидат ослободени од ефективна контрола од страна на домашните судови во случаи кога тие ќе одлучат да тврдат дека станува збор за национална безбедност или тероризам (види ја пресудата, *mutatis mutandis*, Фок, Кембел и Харли против Обединетото Кралство, Серија А, бр. 300-А, стр. 27, став 58). Судот придава

значење на фактот дека, како што беше посочено од страна на оние што интервенираа во врска со членот 13 (чл.13) (види став 144 подолу), во Канада е развиена поефективна форма на судска контрола во случаји од овој тип. Овој пример покажува дека постојат техники кои што може да бидат употребени кои истовремено вклучуваат легитимни грижи поврзани со безбедноста за природата и изворите на разузнавачките информации додека истите и му доделуваат на поединецот значителни мера на процедурална правда.

132. Од ова следи дека Судот смета дека ниту постапките за habeas corpus и за судска ревизија на одлуката да се притвори г-дин Чахал пред домашните судови, ни постапката на советодавниот панел ги задоволија предусловите содржани во членот 5 став 4 (чл.5-4). Овој недостаток е уште побитен ако се има предвид дека г-дин Чахал несомнено беше лишен од слобода во времетраење кое дава простор за сериозна загриженост (види став 123 погоре).

133. Може да се заклучи дека, направено е повреда на членот 5 став 4 од Конвенцијата (чл.5-4).

III. НАВОДНО ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 8 ОД КОНВЕНЦИЈАТА (чл.8)

134. Сите четворица подносителите се жалеа дека доколку г-дин Чахал биде прогонет во Индија, дека ова ќе претставува повреда на членот 7 од Конвенцијата (чл.8), во кој се вели (онаму каде што тоа е релевантно) дека:

“1.Секој човек има право на почитување на неговиот приватен и семеен живот, домот и преписката.

2. Јавната власт не смее да се меша во остварувањето на оваа право, освен ако тоа мешање е предвидено со закон и ако претставува мерка која е во интерес на државната и јавната безбедност.... ”

135. Владата не го оспоруваше фактот дека прогонот ќе претставува пречка на правата на подносителот за почитување на неговиот семеен живот во согласност со членот 8 став 1 (чл.8-1)

Подносителите, од нивна страна пак, сметаа дека попречувањето ќе биде “во согласност со законот” и дека тоа ќе следи една легитимна цел во согласност со целите на членот 8 став 2 (чл.8-2).

Единственото суштинско прашање поврзано со ова, притоа, беше дали ова попречување (т.е. депортирањето) ќе биде “потребно во едно демократско општество во интересите на националната безбедност,” во рамки на значењето на членот 8 став 2 (чл.8-2).

136. Владата тврдеше дела прогонот на г-дин Чахал ќе биде потребно и пропорционално во однос на заканата која што тој ја претставува за националната безбедност на Обединетото Кралство и широката рамка на признание кое им се оддава на државите во вакви типови на случаи.

137. Подносителите негираа дека депортирањето на г-дин Чахал може да биде оправдано на основа на загрозување на националната безбедност и тие подвлекоа дека, доколку постојат силни докази дека тој бил вклучен во терористички активности, би можело да се покрене кривично обвинение против него во Обединетото Кралство.

138. Комисијата признава дека државите уживаат широка рамка на почитување во согласност со Конвенцијата кога станува збор за загрозување на националната безбедност, но таа не беше задоволна со фактот што прогонот беше потребен и пропорционален како клучна алтернатива под сите околности.

139. Судот се потсетува на неговите наоди дека депортирањето на првиот подносител во Индија би претставувало повреда на членот 3 на Конвенцијата (чл.3) (види став107 погоре). Немајќи никаква причина да се сомнева дали одговорната Влада би ја почитувала тековната пресуда, тој смета дека не е потребно да се одлучува по однос на хипотетичкото прашање дали, во случај на прогон во Индија, исто така тоа би претставувало повреда на правото на подносителот во согласност со членот 8 од Конвенцијата (чл.8).

IV. НАВОДНО ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 13 ОД КОНВЕНЦИЈАТА (чл.13)

140. Како дополнување, подносителите тврдеа дека нив не им беа обезбедени ефикасни правни лекови пред националните судови, што претставува непочитување на членот 13 од Конвенцијата (чл. 13), во кој се вели дека:

"Секој човек чии права и слободи признати со оваа Конвенција се нарушени, има право на ефикасен правен лек пред националните власти, дури и тогаш кога повредата на овие права и слободи ја сториле лица при вршење на службена должност.."

141. Подносителите тврдеа дека единствениот правен лек кој ним им бил достапен во врска со нивните тврдење во согласност со членовите 3, 5 и 8 од Конвенцијата (чл.3, чл.5, чл.8) беше судската ревизија, постапката на советодавниот панел (види ги ставовите 29 и 60 погоре) што всушност не е ниту "лек" ниту пак е "ефикасен."

Тие најпрвин поднесоа дека надлежностите на англиските судови кои се однесуваат на тоа да можат да тргнат настрана извршна одлука воопшто не се соодветни со случаите на азил во согласност со членот 3 (чл.3), поради тоа што судовите не можеа да ги анализираат фактите и да одлучат дали се покажала појава на значителни основи за верување на постоење на вистински ризик од несоодветен третман од страна на државата примател, туку дека тие единствено можат да утврдат дали одлуката на Државниот секретар во врска со постоењето на таквиот ризик била разумна во согласност со "Веднесбури" принципите (види став 66 погоре).

Ваквото оспорување особено добиваше на тежина во случаите во кои извршната власт се потпираше на аргументите за загрозување на националната безбедност. Во овој случај, тврдењето дека депортирањето на г-дин Чахал е неопходно заради интересите на националната безбедност содржеше и тврдење дека тука не може да има ефикасно судско оценување на ризикот кој тој би го имал од несоодветен третман во Индија или од прашањата кои се покриени со членот 8 (членот 8). Ваквото тврдење, всушност претставуваше пречка за каква било ефикасна судска контрола во врска со прашањето дали континуираниот притвор на подносителот е оправдан.

142. Владата прифати дека обемот на судската ревизија беше поограничен во случаите во кои се наредува депортирање на основ на загрозување на националната безбедност. Во секој случај, Судот тврдеше, во минатото, дека, онаму каде што станува збор за прашања поврзани со националната безбедност, “ефикасен правен лек,” во согласност со членот 13 (чл.13) мора да значи дека “даден правен лек е колку што може поефикасен,” ако се има предвид потребата за потпирање на тајни извори на информации (види ја пресудата Клас и другите против Германија од 6 септември 1978 година, Серија А, бр. 28, стр. 31, ст. 69 и пресудата Ландерот против Шведска од 26 март 1987 година, Серија А бр. 116, стр. 32, ст. 84).

Понатаму, мораше да се има предвид дека сите релевантни материјали, вклучително и осетливите материјали, беа прегледани од страна на советодавниот панел чии што членови вклучуваа двајца повисоки судски фигури – судија од Апелационен суд и поранешен претседател на Апелациониот Трибунал за Имиграција (види став 29 погоре). Постапката пред панелот беше така направена, од една страна, да ја задоволи потребата за независна ревизија на целиот материјал врз основа на кој се базираше согледаната закана и, од друга страна, да се осигура дека тајните информации нема да бидат јавно обелоденети. Поради тоа, таа претставуваше еден вид на независна, квази-судска анализа.

143. За Комисијата, дадениот случај може да се гледа како различен од оној во Вилвараца и Други (којшто е цитиран во ставот 73 погоре, стр. 39, ст. 122-126) во којшто Судот одлучи дека судската ревизија во англиските судови претставуваше ефикасен правен лек во однос на барањата на подносителот во согласност со членот 3 (чл.3). Поради фактот што Државниот секретар се повика на размисли поврзани со националната безбедност како основи за неговата одлука за депортирање на г-дин Чахал и за неговото задржување во притвор во очекување на депортирањето, надлежноста за ревизија на англиските судови беше ограничена. Тие не беа во можност самите да ги земат предвид доказите врз основа на кои Државниот секретар ја базираше неговата одлука дека подносителот претставуваше опасност за националната безбедност или пак да преземат активност за каква било проценка на ризиците кои спаѓаат во рамките на членот 3 (чл.3). Напротив, тие требаше самите да се сведат на испитување дали доказите покажуваа дека Државниот секретар

ја извел балансираната вежба која што претставува услов во согласност со домашното законодавство (види став 41 погоре).

144. Посредниците (види став 6 погоре) сите беа на исто стојалиште дека судската ревизија не може да претставува ефикасен правен лек во случаи во кои е вклучена и националната безбедност. Во согласност со членот 13 (чл.13) е потребно да има во најмала мера некое независно тело кое што ќе ги оцени сите факти и докази и кое што ќе има надлежност да донесе одлука која што ќе биде обврзувачка за Државниот секретар.

Во однос на погоре кажаното, Амнести Интернешнал, Либерти, АИРЕ Центарот и JCWI (види став 6 погоре) сите му обрнаа внимание на Судот на постапката којашто беше користена во однос на вакви случаи во Канада. Во согласност со Канадскиот Имиграционен Акт од 1976 година (и неговите измени со Имиграциониот Акт од 1988 година), судија на Федералниот Суд одржува сослушување снимано со камера на сите докази, во рамки на кое подносителот има право да даде изјава со која ќе го резимира, колку што тоа е можно, случајот кој е против него или неа и притоа има право да биде застапуван(а) и да повика на докази. Доверливоста на безбедносниот материјал се одржува преку тоа што се побарува таквите докази да бидат прегледани во отсуство како на подносителот така и на неговиот или нејзиниот застапник. Во секој случај, под вакви околности, нивното место го зазема совет инсториран од судот, кој што има безбедносен сертификат, кој што вкрстено ги испрашува сведоците и, главно, му помага на судот да ја испита силината на случајот на Државата. Резимето на добиените докази по пат на оваа постапка, со потребните бришења, му се предава на подносителот.

145. Судот опсервираше дека членот 13 (чл.13) ја гарантира достапноста на национално ниво на правен лек, кој ќе овозможи примена на суштината на правата и слободите од Конвенцијата, без разлика на тоа во која форма тие може да се случи да бидат обезбедени во домашниот правен поредок. Притоа, ефектот на овој член 13 (чл.13) е во согласност со него да има потреба одредбата на домашниот правен лек со кој му се овозможува на надлежниот национален орган од една страна да се справи со суштината на релевантното барање од Конвенција како и да обезбеди соодветно олеснување, од друга, иако на Договорните страни им е доделено некаква дискре-

ционо право во однос на начинот на кој тие ги усогласуваат нивните обврски во согласност со оваа одредба чл.13) (види ја пресудата Вилвараџах и други цитирана во ставот 73 погоре, стр. 39, ст. 122).

Понатаму, тука се прави потсетување дека во некои околности збирот на правни лекови кои се обезбедени од страна на националното законодавство може да ги задоволат предусловите на членот 13 (чл.13) види, помеѓу другото, погоре наведената пресуда Ландер, стр. 30, ст. 77).

146. Судот не мора да го испита тврдењето за повреда на членот 13 кое се зема во комбинација со членот 5 став 1 (чл.13+5-1), (види став 133 погоре). Ниту пак е потребно тој да го испита приговорот во рамки на членот 13 во комбинација со членот 8 (чл.13+8), во однос на неговите наоди кои се однесуваат на хипотетичката природа на приговорот во согласност со последно споменатата одредба (чл.8) (види став139 погоре).

147. Со ова, останува само тврдењето на првиот подносител во согласност со членот 3 во комбинација со членот 13 (чл.13+3). Не беше оспоруван фактот дека приговорот во согласност со членот 3 (чл.3) можеше да биде аргументирана врз база на основаноста и поради тоа, Судот смета дека членот 13 (чл. 13) е применлив (види ја погоре споменатата пресуда Вилвараџах и други , стр. 38, ст. 121).

148. Судот се сеќава дека во неговата пресуда Вилвараџах и други (ibid, стр. 39, ст. 122-126), сметаше дека постапката за судска ревизија претставува ефикасен правел лек во врска со жалбите на подносителите во согласност со членот 3 (чл.3). Тој беше задоволен дека англиските судови може да ревидираат одлука на Државниот секретар за одбивање на азил и дека може да ја прогласат за незаконска врз основа на фактот дека била загадена со нелегалност, нерационалност или процедурална неправилност. Поточно, беше прифатено дека судот ќе има надлежност да поништи некоја произвикана одлука за испраќање на бегалец во земја каде што е утврдено дека постои сериозен ризик од нехуман или деградирачки третман, врз основа на тоа се смета дека во сите околности на случајот таквата одлука не можел да ја однесе некој разумен Државен секретар (ibid. ст. 123).

149. Судот понатаму се потсетува дека при оценувањето дали постои вистински ризик од третман кој што е спротивен на членот 3 (чл.3) во случаите на прогон како што е дадениот, фактот дека лицето се смета дека претставува опасност на националната безбедност во државата испитаник не е материјал кој е случај на разгледување (види став 80 погоре).

150. Точно е, како што посочи Владата, дека во случаите на Клас и други и Ландер (и двата цитирани во ставовите 142 погоде), Судот тврдеше дека во согласност со членот 13 (чл.13) единствено со побарува правен лек кој е “колку што е можно поефикасен” во околности во кои размислувањата поврзани со националната безбедност не дозволуваат откривање на извесни осетливи информации. Сепак, мора да се има предвид дека овие случаи се однесуваат на приговори поврзани со членовите 8 и 10 од Конвенцијата (чл.8, чл.10) и дека нивното анализирање подразбира дека Судот мора да ги има предвид тврдењата поврзани со загрозувањето на националната безбедност кои се покрената од страна на Владата. Предусловот за правен лек кој е “колку што е можно поефикасен” не е соодветен во однос на приговорот дека депортирање на лицето ќе го изложи него или неа на вистински ризик од третман кој е во спротивност со членот 3 (чл.3), во рамки на кој прашањата кои се однесуваат на националната безбедност не се важни.

151. Во таквите случаи, имајќи ја предвид неповратната природа на штетата која што може да се случи доколку се материјализира ризикот од несоодветен третман и значењето коешто Судот му го придава на членот 3 (чл.3), поимот ефикасен правен лек во согласност со членот 13 (чл.13) подразбира дека треба да има независно испитување на тврдењето дека постојат значителни основи за стравување дека има вистински ризик за третман кој што е во спротивност со членот 3 (чл.3). Ова испитување (анализа) мора да се спроведе без разлика на тоа што направило лицето за да се наложи прогон или на каква било перцепција на закана на националната безбедност од страна на државата којашто прогонува.

152. Ваквото испитување не би требало да е обезбедено од страна на судски орган, но, доколку тоа не е случај, надлежностите и гаранциите коишто тој ги доделува се релевантни во одредувањето дали тој правен лек пред тој да биде ефикасен (види ја погоре споменатата пресуда Ландер, стр. 29, ст. 77).

153. Во дадениов случај, ниту советодавниот панел ниту пак судовите можат да ја ревидираат одлуката на Секретарот за внатрешни работи за депортирање на г-дин Чахал во Индија само во однос на прашањето за ризикот, притоа оставајќи ги настрана прашањата поврзани со националната безбедност. Спротивно на тоа, пристапот на судовите се состоеше во тоа тие самите да бидат задоволни дека Секретарот за внатрешни работи го избалансирал ризикот на г-дин Чахал наспроти опасноста на националната безбедност (види став 41 погоре). Од погоре наведените размислувања следи дека тие не може да се сметаат за ефикасни правни лекови во однос на приговорот на г-дин Чахал во рамки на членот 3 (член 3) заради целите на членот 13 од Конвенцијата (чл.13).

154. Притоа, Судот забележува дека во постапката којашто се одвиваше пред советодавниот панел, на подносителот не му беше дозволено, помеѓу другото, правно застапување, туку нему му беше даден само преглед на основите за известувањето за намерата за депортирање, и дека панелот немаше право на одлучување и дека неговиот совет до Секретарот за внатрешни работи не беше обврзувачки и не беше обелоденет (види ставови 30, 32 и 60 погоре). Под вакви околности, не може да се смета дека советодавниот панел дава доволно процедурални механизми на заштита заради целите на членот 13 (чл.13).

155. Имајќи го предвид степенот на недостатоците како во постапката на судска ревизија така и на советодавниот панел, Судот не може да смета дека сите правни лекови кои се превземени ги задоволуваат барањата кои ги поставува членот 13 во комбинација со членот 3 (чл.13+3).

Следствено на тоа, постои повреда на членот 13 (чл. 13).

V. УПОТРЕБА НА ЧЛЕНОТ 50 ОД КОНВЕНЦИЈАТА (ЧЛ.50)

156. Подносителите побараа од Судот само да им задоволи барањата за правно задоволување во согласност со членот 50 од Конвенцијата (чл.50), во кој се тврди дека:

“Ако Судот оцени дека одлуката или мерката која се превзема од страна на правни или други органи на Високата договорна страна е во целосна или делумна колизија со обврските кои

произлегуваат од дадената Конвенцијата, и ако внатрешното право на заинтересираната Висока договорна страна овозможува само делумно нување на последиците на таа одлука или мерка, Судот и дава на оштетената страна, доколку е потребно, правично задоволување.”

A. Нематеријална штета

157. Подносителите бараа компензација за нематеријална штета за периодот додека траел притворот кој што ја претрпел г-дин Чахал во износ од £30,000-£50,000 на годишно ниво.

Владата сметаше дека наодот дека имало повреда ќе претставува доволно правно задоволување во однос на барањето за нематеријална штета.

158. Во врска со одлуката дека постои повреда на членот 5 став 1 (чл.5-1) (види став 123 погоре), Судот не доделува средства за нематеријална штета во однос на временскиот период кој г-дин Чахал го поминал во притвор. Во однос на другите приговори, во врска со наодите за тоа дека неговото депортирање, доколку се реализира, ќе претставува повреда на членот 3 (чл. 3) и дека постојат и кршења на членовите 5 ст. 4 и 13 (чл.5-4, чл.13) Судот смета дека сето ова претставува доволно правно задоволување.

B. Правни трошоци и издатоци

159. Во прилог на погоре споменатото, подносителите исто така бараа рефундирање на правните трошоци за постапката во Стразбур, во вкупна вредност од £77,755.97 (вклучувајќи го тука и данокот на додадена вредност, "ДДВ").

Во однос на правните трошоци кои беа побарани, Владата сметаше дека значителен дел од направените трошоци не беа потребни поради тоа што подносителот поднел многу обемен периферен материјал пред Судот. Притоа, наместо бараната, тие предложија сума во износ од £20,000, што претставува помала правна помош.

160. Судот сметаше дека правните трошоци кои беа побарани од страна на подносителите се преголеми и притоа одлучи да додели сума од £45,000 (вклучувајќи го тука и ДДВ-то), поради тоа што

сумата од 21,141 француски франци беше веќе платена како правна помош од страна на Советот на Европа.

С. Затезна камата

161. Според информациите кои му беа достапни на Судот, законската каматна стапка која се применува во Обединетото Кралство на денот на донесување на дадената пресуда изнесува 8% на годишно ниво.

ПОРАДИ ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

1. Смета со дванаесет гласови наспроти седум, дека во случајот кој се однесува на одлуката на Државниот секретар за депортирање на првиот подносител во Индија, тоа ќе претставува повреда на членот 3 од Конвенцијата (чл.3);
2. Смета со тринаесет гласови наспроти шест, дека не постои повреда на членот 5 ст. 1 од Конвенцијата(чл.5-1);
3. Смета со консензус дека постои повреда на членот 5 ст. 4 од Конвенцијата(чл.5-4);
4. Смета со седумнаесет гласови наспроти два дека, имајќи го предвид неговиот заклучок во однос на членот 3 (чл.3), не е потребно да се зема предвид приговорот на подносителот во согласност со членот 8 од Конвенцијата(чл.8);
5. Смета со консензус дека постои повреда на членот 13 во комбинација со членот 3 од Конвенцијата (чл.13+3);
6. Смета со консензус дека погоре наведените наоди за повреда претставуваат доволно правно задоволување во однос на барањето за компензација за нематеријална штета;
7. Смета со консензус
 - (а) дека одговорната држава треба да му плати на подносителите, во рок од три месеци, во однос на трошоците и издатоците, £45,000 (четириесет и пет илјади фунти) 21,141

помалку (дваесет и една илјада, сто и четириесет и еден) француски франк да се конвертира во фунти по среден курс кој што е соодветен на денот на доставување на дадената пресуда;

(б) дека обичната камата која на годишно ниво изнесува 8% ќе може да се исплати почнувајќи од истекот на погоре споменатите три месеци па се до постигнување на спогодба ;

8. Го отфрла со консензус останатиот дел од барањето за правно задоволување.

Подготвено на англиски и француски јазик изјавено на јавно сослушување во зградата за човекови права, Стразбур, на 15 ноември 1996 година.

Потпишан: Ролв РИСДАЛ
Претседател

Потпишан: Херберт ПЕРТЗОЛД
Регистар

Во согласност со членот 51 ст. 2 од Конвенцијата (чл.51-2) и Правилото 53 ст. 2 од Правилата од Судот А, следните одделни мислења се додаден во форма на како прилози на оваа пресуда:

(а) совпаѓачко мислење на г-дин Валतिकос;

(б) совпаѓачко мислење на г-дин Џамбрек;

(в) делумно совпаѓачко, делумно разидувачко мислење на г-дин Де Мејер;

(г) заедничко делумно разидувачко мислење на г-дин Голчуклу, г-дин Матчер, Сер Џон Фриланд, г-дин Бејка, г-дин Мисфуд Боничи, г-дин Гочев и Г-дин Левитс;

(д) заедничко делумно разидувачко мислење на г-дин Голчуклу и г-дин Макарзук;

(ѓ) делумно разидувачко мислење на г-дин Петити,

(е) заедничко делумно разидувачко мислење на г-дин Мартенс и
г-дин Палм

Со инцијали: Р.Р.

Со инцијали: Х.П

СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА ВАЛИТОКС

Ова мислење се однесува на зборовите кои се користат во став 123 од пресудата Чахал против Обединетото Кралство, која се однесува на членот 5 ст. 1 (чл.5-1).

Иако го споделувам мислењето на мнозинството од Големиот Совет и имам совпаѓачко мислење во однос на нивниот заклучок дека не постои повреда на таа одредба (чл.5-1), не сум во можност да се согласам со тврдењето во првиот подстав од ставот 123 дека притворот на г-дин Чахал “беше во согласност со предусловите кои се споменуваат во член 5 ст. 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ).”

Во согласност со член 5 ст. 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) се тврди дека “... Никој нема да биде лишен од неговата слобода освен [во случај на]...законското апсење или притворање на лице...против кое се преземаат активности во однос на негов прогон....”.

Таа одредба (чл.5-1-ѓ) мора да се толкува со добра волја и со здрав разум, како што впрочем тоа треба да се прави за која било правна одредба.

Јас би се сомневал дали би тврдел во овој случај дека периодот од четири или пет години може да се смета како “[во согласност] со барањата”кои произлегуваат од членот 5-1-ѓ (чл.5-1-ѓ) како и дека притворот бил “законски”за преодниот и, во принцип, лимитиран временски период.

Треба да се признае, дека имаше посебни причини во случајниот случај кои му оневозможија на подносителот да биде веднаш депортиран (разгледувањето на неговата апликација за судска ревизија и пред се, проблемот кој се однесуваше на тоа дали воопшто беше соодветно тој да се депортира во Индија). Но, да се тргне од тоа да се тврди дека ситуацијата “беше во согласност со побарувањата”на членот 5 од Конвенцијата (чл.5) се чини дека е претерано. Сепак, не може да се оди до другата крајност и да се тврди дека има повреда на Конвенцијата бидејќи Владата беше во можност да укаже на причини кои имаат некаква тежина. Според мене, би бил подобро да се каже дека притворот на г-дин Чахал “не беше спротивен на” предусловите кои се содржани во членот 5 (чл.5). Тоа е причината поради којот приговорот на зборовите кои се искажани во ставот 123.

Од друга страна пак, се согласувам дека, како што е наведено во конечната одлука на Судот (точка 2 од оперативните одредби), не е направена повреда на членот 5 ст. 1 (чл.5-1).

СОВПАЃАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА ЦАМБРЕК

1. Уште еднаш во овој случај, Судот мораше да го разгледа прашањето на користењето на доверливи материјали во домашните судови, каде што во прашање е националната безбедност. Се согласувам со Судскиот наод дека домашните постапки за habeas корпус и за судско преиспитување на одлуката за притворање на г-дин Чахал не ги задоволија барањата на Член 5 став 4 (чл.5-4).

Јас исто така, се согласувам со размислувањето на Судот во однос на релевантните принципи и нивната примена, и тоа:

(а)дека употребата на доверлив материјал може да биде неизбежна, каде што националната безбедност е во прашање,

(b) дека националните власти сепак, во оваа насока не се слободни од ефективна контрола од страна на домашните судови и

(c) дека постојат техники кои може да се користат за да ги приспособат легитимните безбедносни грижи и да му се додели на поединецот значителна мерка за процедурална правда.

Оваа последна точка (в), претставува нов развој во судската пракса и според тоа, според мене, заслужува посебно внимание.

2. Во Фокс, Кембел и Хартли против Обединетото Кралство (30 август 1990 година, Серија А, бр. 182, стр 17-18, ставови. 34-35) Судот укажува на должноста на Владата да обезбеди барем некакви факти или информации кои можат да го задоволат тоа дека уапсеното лице е под основано сомневање дека го извршило наводното кривично дело.

Фактот дека г-дин Фокс и г-ѓа Кембел и двајцата имале претходни пресуди за акти на тероризам не го убеди Судот дека постои "осно-

вано сомнение” и затоа тврди дека имало повреда на Член 5 став. 1 (чл.5-1) (став 34 и 35).

Во пресудата Муреј против Обединетото Кралство од 28 октомври 1994 година (серија А, бр. 300-А, стр. 27-29, ставови. 58-63, *passim*) Судот го потврди стандардот утврден во Фокс, Кембел и Хартли, но покажа дека пресудата во Соединетите Американски Држави на двајца браќа на г-ѓа Мареј за кривични дела поврзани со набавување на оружје за Привремената ИРА и нејзината посета на САД и контактите со своите браќа претставуваат доволни факти и информации за да се исполни погоре споменатиот стандард, со други зборови, дека тие обезбедија веродостојна и објективна основа за "разумно сомневање".

3. Јас не се согласувам со погледот на мнозинството во пресудата на Мареј претходно цитирана, стр 45-47, во однос на повреда на Член 5 ставови. 1, 2 и 5 (чл.5-1, чл.5-2, чл.5-5).

Во моето делумно разидувачко мислење, во однос на прашањето за "разумно сомневање" јас држам до тоа дека состојбата на разумноста не е исполнета, бидејќи Владата не успеала во обезбедувањето "барем некои факти или информации" кои би го задоволиле објективниот набљудувач дека засегнатото лице е можно да го сторило прекршокот.

Според моето мислење во Муреј јас исто така го предвидов прашањето кое што се појави во конкретниот случај, на кој јас се повикувам под 1 (в) (*supra*), кога го поставив прашањето дали "тоа е можно Судот да постави некакви модифицирани стандарди за 'основано сомневање' во контекстот на итни закони донесени во борбата против терористичкиот криминал".

По пат на општ одговор, јас се залагам за третирање на докази на различни начини во зависност од степенот на нивната доверливост.

4. Судот, исто така во случајот со Фокс, Кембел и Хартли наведе на "информации што ... не може да бидат откриени за осомничените или да бидат произведени во судот како поддршка за обвинение" (став 32). Оваа дистинкција во мојот поглед покренува две релевантни прашања: прво, дали е оправдано тоа да се прави разлика помеѓу откривање на информации на осомничениот и

производство на такви на суд? И второ, има ли разлика помеѓу информациите кои се достапни за судот и информации произведени во судот, кои се откриени на осомничениот (види го исто така, моето разидувачко мислење во случајот Муреј)?

Во сегашниот случај на Чахал, во дискусиите околу наводната повреда на Член 13 од Конвенцијата (чл.13), Судот упатува на техниката во рамките на Канадскиот Законот за имиграција 1976 година, на која оние кои интервенираа привлекоа внимание.

Таму, судијата на Сојузниот суд поседува снимка од сослушувањето на сите докази, додека тајноста на безбедносниот материјал се одржува преку барање таков доказ да се испитува во отсуство и на подносителот и на неговиот или нејзиниот застапник.

Сепак, во овие околности, нивното место е заземено од страна на советот кој што поминал безбедносна проверка, којшто е наложен од страна на судот. На подносителот е даден краток преглед на доказите, со потребните бришења

5. Во моето разидувачки мислење за случајот Муреј, јас го предложив следниот сличен пристап, воден (делумно поради отсуството на информации во врска со Канадската техника) во поопшта смисла, како претставување на компромис помеѓу желбата да се зачува стандардот Фокс, Кембел и Хартли и потребата за проширување на расудувањето на Судот со цел тоа подобро да се прилагоди на други слични случаи.

Така, јас запрашав "дали во друг случај доверливи информации не би можеле да биде парафразирани, со променета форма или прилагодени со цел да го заштитат својот извор и потоа да бидат откриени. Во однос на ова, домашниот суд би можел да бара алтернатива, независно експертско мислење, без да се потпираат единствено на тврдењата на органот за апсење".

6. Според тоа, целта на ова заедничко мислење е да го стави овој дел од судската пресуда во контекстот на развојот на нејзината судска пракса.

Судот може навистина да биде задоволен, во сличен случај во иднина, дека некои чувствителни информации можат да произлезат

во домашниот суд, па дури и за време на траењето на постапката во Стразбург, кои биле и коишто нема да бидат откриени - барем не во целост и во неизменета форма - на осомничениот или на притвореникот.

Тоа тогаш ќе ја остане како задача на Судот да ги усогласи барањата на спротивставениот принцип со потребата за заштита на доверливоста на информациите добиени од тајните извори кои се однесуваат на националната безбедност.

ДЕЛУМНО СОГЛАСУВАЧКО И ДЕЛУМНО РАЗЕДИНУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ДЕ МЕЈЕР

I. Наредбата за депортирање

А. Член 3 и Член 13 во комбинација со член 3
(чл.3, чл.13+3)

Јас целосно се согласувам со пресудата во овој поглед.

Б. Член 8 и Член 13 во комбинација со член 8
(чл.8, чл.13+8)

Судот, откри дека прашањето дали имало прекршување на правата наведени во Член 8 од Конвенцијата (чл.8) беше "хипотетичко" (види став 139 и 146 од суд), не сметаше дека е неопходно да одлучува во однос на жалбата во врска со членот 8 (чл.8) или за наводната повреда на таа одредба во врска со Член 13 (чл.13+8).

Би сакал да нагласам дека во сегашниот случај прашањето за кршење на правата наведени во Член 8 (чл.8) не е повеќе "хипотетичко" од она што се однесува со оние кои се под Член 3 (чл.3).

И двете се јавуваат подеднакво "во случајот на Државниот секретар, да се спроведе неговата одлука да се депортира првиот обвинет во Индија".

Според тоа, ако ја разгледаме едната, ние исто така мораме да ја разгледаме и другата.

Во суштина јас се согласувам со аргументите едногласно усвоени од страна на Комисијата во ставовите 134-139 од нејзиниот извештај и го делам нејзиното мислење дека ако наредбата за депортирање беше спроведена, тогаш би имало повреда на правото на апликантите за почитување на нивниот приватен и фамилијарен живот .

Јас исто така мислам дека, во овој случај, исто така би имало кршење на правото на ефикасен правен лек по Член 13 (чл.13) во однос на нивните права по Член 8 (чл.8).

Опсервациите на Судот кои се однесуваат на прекршување на Член 13 во врска со Член 3 (чл.13+3) се еднакво валидни во однос на наводна повреда на Член 13 во врска со Член 8 (чл.13+8).

Во сегашниот случај, овие две повреди се тесно поврзани и впрочем се неразделни.

Депортирањето на првиот подносител би претставувало повреда и на неговото лично право да не биде случај на практиките кои што се определени со Член 3 (чл.3) како и правото на сите подносиители за почитување на нивниот приватен и семеен живот. Притоа, отсуството на правни лекови со кои би се предизвикала наредбата за депортирање следствено на тоа го засегнува секое од овие права.

II. Притворот на првиот подносител

A. Член 5 став 1 (чл.5-1)

Вистина е дека првиот подносител беше лишен од неговата слобода како дел од постапката за депортирање и тоа иницијално, во август 1990, неговото притворање може да се смета за законско врз оваа основа.

Сепак, тој беше задржан во затвор уште од тогаш а сега е крај на октомври 1996 година.

Тоа е јасно дека е прекумерно.

“Размислувањата за екстремно сериозната и тешка природа” на кои што се повикува ставот 117 од пресудата, можат да се сметаат како доволно објаснување на должината на постапката за депортирање. Сепак, тие не можат да го оправдаат времетраењето на притворот

како што комплексноста на кривичната постапка не е доволна за да го оправда предистражниот притвор.

Дотолку повеќе, она за кое што станува збор тука, не е пример како во пресудата Коломпар против Белгија (пресуда од 24ти септември 1992, серија А бр. 235-С), во која што екстрадицијата побарана од друга земја во однос на затворска казна од неколку години, туку претставува наредба издадена од државата одговорна за депортирање на лицето кое, како што е наведено во ставовите 23 и 24 од пресудата, е осудено само за два помали прекршоци, уверувања кои што од тогаш се поништени.

В. Член 5 став 4 и член 13 во согласност со Член 5 (чл.5-4, чл.13+5)

За разлика од Комисијата, која што одбра да го испита приговорот на првиот подносител кој што се однесуваше на отсуството на доволен број на правни лекови за предизвикување на неговиот притвор од гледна точка на Член 13 (чл.13), Судот тоа го зеде предвид во однос на Член 5 став 4 (чл.5-4).

Размислувањето на Судот во секој случај е поконзистентно со второ наведеното и со духот на тие одредби (чл.13, чл.5-4).

Најпрвин би требало да се повтори дека Член 5 став 4(чл.5-4) овозможува дека "секој кој што е лишен од неговата слобода преку апсење или притворање" има право да поведе постапка, додека пак Членот 13 (чл.13) го потврдува ова право за "секој чии што права и слободи, како што е наведено во Конвенцијата, се повредени". Со ова се предлага дека за да може да се повика на првата одредба (чл.5-4), лишувањето од слобода само по себе е доволно, додека пак за да може втората одредба (чл.13) да биде применлива, мора да има повреда на правото или слободата

Исто така неопходно е да се истакне дека во Член 5 став 4 (чл.5-4) се наведува дека постапките мора да бидат пред "судот", додека согласно Член 13 (чл.13) на понејасен начин се бара "ефикасен правен лек пред националните власти".

И на крај, интересно е да се напомене дека, со исклучок на правото на пристап до судот, кој што Судот го призна со пресудата Голдер

против Обединетото Кралство од 21 февруари 1975 (серија А бр. 18), откако е загарантирано во член 6 од Конвенцијата (чл.6), членот 5 (чл.5) е единствениот од суштинските одредби на Конвенцијата со кој што конкретно се обезбедува право да се донесат судски постапки во прилог на правото на судење предвидено во став 3 од истиот член (чл.5-3) во случаите наведени во став 1(в) (чл.5-1-в).

Горе наведеното е добра илустрација за тоа колку добро тие што ја подготвиле Конвенцијата ја сфати потребата да обезбедат, особено за оние кои се лишени од слобода, судска заштита која што го надминува "ефикасниот правен лек" гарантиран поопшто во Членот 13 (чл.13).

Мора да следи дека во случаи кога се работи за лишување од слобода не е доволно да се испита дали имало повреда на Член 13 (чл.13) бидејќи да стане непотребно да се разгледа дали имало повреда на Член 5 став 4 (чл.5-4), во такви случаи тоа е само преглед на евентуално прекршување на втората одредба (чл.5-4) дека е потребно.

Тоа не е се.

Член 13 (чл.13), којшто гарантира лек пред "Државен орган", мора да се земи во врска со член 26 (чл.26), која бара "сите домашни правни лекови [да мора да бидат] исцрпени" пред Комисијата да може да се занимава со проблемот. Овие две одредби (чл.13, чл.26) се дополнуваат една со друга и демонстрираат дека тоа е прво и основно за државите сами да ги казнуваат прекршувањата на предвидените права и слободи, а заштитата од страна на институциите на Конвенцијата е всушност споредна.

Од оваа гледна точка произлегува дека прашањето дали има или нема "ефикасен правен лек" во согласност со членот 13 (чл.13) е од значење. За Комисијата и за Судот прашањето не е од значење доколку тоа е поврзано со "правата и слободите" кои што тие сметаат дека не биле "повредени", токму тоа е она на што се укажува со текстот на член 13 (чл.13).

Секако ова не е точно на правото за правен лек обезбедено со член 5 став 4 (чл.5-4) на оние кои се лишени од слобода, кои секогаш мора да бидат способни да "преземат постапки со кои за законитоста на

[нивниот] притвор се одлучува брзо од страна на судот и се наложува [нивно] ослободување ако притворот не е законски". Дури и ако најдеме дека нивното лишување од слобода е законско во член 5 став 1 (чл. 5-1), ние не сме ослободени од обврската да разгледаме дали поединецот бил во можност да искористи правен лек кој ги задоволил барањата на член 5 став 4 (чл.5-4).

ЗАЕДНИЧКО ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ ГОЛЧУКЛУ, МАТЧЕР, СЕР ЏОН ФРИЛЕНД, БЕЈКА, МИФСУД БОНИЦИ, ГОТЧЕВ И ЛЕВИТС

1. Се согласуваме со мнозинството дека размислувањата за националната безбедност не може да се користат како оправдување за несоодветен третман во рацете на Државата потписничка во рамки на нејзината сопствена јурисдикција и во таа смисла заштитата која се обезбедува со членот 3 (чл.3) е апсолутна во нејзиниот карактер. Но, според нашето мислење, ситуацијата е различна онаму каде што, како што е во дадениот случај, во прашање е екстра-територијалната употреба на членот 3 (чл.3). Во ваков случај, Државата потписник која размислува за отстранување на некое лице надвор од нејзината јурисдикција и негово проследување до надлежност на друга Држава може легитимно да воспостави рамнотежа помеѓу, од една страна, природата на заканата за интересите на националната безбедност доколку лицето на кое се однесува би останало и, од друга страна, степенот на потенцијалниот ризик од несоодветен третман на тоа лице во Државата примател. Онаму каде што постои значително сомневање, врз база на доказите, дека веројатноста за несоодветен третман во втората држава може да се оствари, заканата за националната безбедност може да натежне над рамнотежата. Притоа, колку е поголем ризикот од несоодветен третман, толку помалку тежина ќе отпадне на заканата за безбедноста.

2. Во однос на околностите на дадениот случај, нашето мислење се разликува од заклучокот на мнозинството во врска со прашањето дали е утврдено дека постои вистински ризик дека г-дин Чахал ќе биде случај на третман спротивен на членот 3 (чл.3) во случај кога тој би бил вратен во Индија. Согласно со тоа, ние не се согласуваме (и истото би го направиле и во случај кога би го прифатиле размислувањето на мнозинството во однос на точката која е

обработена во ставот 1 погоре) со наодот дека, во случај кога би се спровела одлуката за негово депортирање во земјата, тоа би претставувало повреда на членот 3 (чл.3).

3. Во случајот Соеринг, Судот исто така беше преокупиран со можното отстранување на даден подносител до друга земја. Во пресудата којашто се однесува на тој случај (прво цитирана во ставот 74 од тековната пресуда), Судот тврдеше дека (стр. 35, ст. 90) “во принцип не е вообичаено за институциите на Конвенцијата да определуваат дали постоела или не потенцијална повреда на Конвенцијата. Во секој случај, онаму каде што подносителот тврди дека одлуката за негова екстрадиција, доколку се имплементира, би била спротивна на членот 3 (чл.3) по однос на нејзините предвидливи последици во земјата барател, потребно е отстапување од принципот, во однос на сериозната и непоправлива природа на наводните страдање кои се ризикувани, во насока на тоа да се обезбеди ефективност на заштитните механизми обезбедени од страна на членот 3 (чл.3)....”

4. Во таков случај, беше барано од страна на државата барател екстрадицијата на подносителот да ги исполнува условите на кривично обвинение кое во себе ја вклучува смртната казна, во околности кои го доведоа Судот да заклучи дека веројатноста дека тој ќе биде изложен на “феноменот смртна казна” беше до толкава мера присутна што имаше потреба од повикување на членот 3 (чл.3). Судот понатаму, заклучи, по анализирањето на тоа што во практика ќе означува “феноменот смртна казна” во однос на случајот на подносителот, дека неговата екстрадиција ќе го изложи на “вистински ризик од третман кој ќе ја надмине горната граница која што е воспоставена во членот 3 (чл.3).”

5. Подносителот на случајот Соеринг (кој исто така се разликуваше во однос на фактите бидејќи не беше во прашање разгледување поврзано со националната безбедност), притоа, беше во стегите на судска постапка којашто вклучуваше ризици во однос на него кои што беа значително полесни да се предвидат и да се проценат отколку оние со кои што би се соочил првиот подносител во дадениот случај доколку тој би требало сега да биде вратен во Индија. Последиците од спроведувањето на наредбата за прогонување про-

тив подносителот во дадениот случај се многу поразлични и се многу помалку предвидливи.

6. Во дадениот случај, Судот имаше пред себе еден широк спектар на материјали за ситуацијата во Индија и, уште поконкретно, во Панџаб од 1990 година натаму (иако, ние би забележале тука, ниту еден не е поскорешен од Извештајот на Стејт Департментот на САД за Индија од март 1996 година - види став 53 од пресудата).

Судот заклучува во ставот 86 (и ние се согласуваме) дека "моменталните услови се одлучни.. иако историската позиција е од интерес се додека таа може да придонесе кон расветлување на дадената ситуација и нејзиниот можен развиток".

7. Во однос на моменталните услови, се чини јасно дека во последните години има подобрување во однос на заштитата на човековите права во Индија, особено во Панџаб, каде што насилството го достигна врвот во 1992 година и дека напредокот продолжи откако Комисијата го разгледуваше случајот (види став101 од пресудата). Од друга страна, продолжуваат да се појавуваат наводни тврдења за сериозни акти на недолично однесување од страна на некои од членовите на безбедносните сили на Панџаб, кои што делуваат внатре или надвор од границите на таа држава, како и од страна на некои членови на други безбедносни сили кои делуваат во други места во Индија (ставови 102-04).

Иако доказната вредност на некои од материјалите кои беа доставени пред Судот можат да бидат под знак прашање, ние сме задоволни што таму има доволно материјали согласно кои станува невозможно да се заклучи дека нема да има ризик за г-дин Чахал доколку тој биде депортиран во Индија, па макар и на дестинација којашто е надвор од Панџаб доколку тоа е случај не негов избор.

8. Клучната потешкотија лежи во одмерувањето на ризикот. При донесување на нивната проценка, поголемиот дел од Судот кажува дека не се убедени дека уверувањата кои се дадени од страна на Индиската Влада ќе му обезбедат адекватна гаранција за безбедност на г-дин Чахал и сметаат дека заради неговиот висок профил многу (ставови 105 and 106). Како и да е, подеднакво е дискутабилно, ако не е и повеќе од тоа, дека неговиот висок профил едновременно за него ќе обезбеди и дополнителна заштита. Во однос

на уверувањата дадени од страна на Индиската Влада и јасната перспектива за домашно и меѓународно негодување во случај кога би му се случило зло, би претставувале убедливи причини за да се очекува дека, како граѓанин кој го почитува законот во Индија, тој така и би бил третиран. Може во оваа прилика да се каже дека постоењето или степенот на потенцијалната закана во голема мера ќе зависи од неговото идно однесување.

9. Нашиот сеопфатен заклучок е дека проценката на мнозинството остава премногу простор за сомневање и дека не е “утврдено дали постои вистински ризик” за првиот подносител да биде случај на третман спротивен на членот 3 (чл.3) доколку тој би бил сега депортиран во Индија. Потребно е да се бара повисок степен на прогноза за тоа дали ќе има таков третман отколку тој што постои во овој случај, за да се оправда наодот на Судот за потенцијална повреда на членот 3 (чл.3).

10. Во спротивно, и имајќи ги предвид заклучоците во врска со прашањето кое произлегува од членот 3 (чл.3), ние се согласуваме со наодите на Судот, освен оние на г-дин Gölcüklü, како што следи од неговото посебно мислење коешто следи.

ЗАЕДНИЧКО ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ ГОЛЧУКЛУ И МАКАРЧУК

Ние се согласуваме со разидувачкото мислење на судијата Де Мејер во однос на членот 5 ст.1 (чл.5-1) (Дел II.A).

ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ПЕТИТИ

Јас гласав во прилог на наодот за повреда на членот 3, членот 5. ст. 4 и членот (чл.3, чл.5-4, чл.13). Во секој случај, јас сум цврсто несогласен со мнозинството во однос на членот 5 ст. 1 (чл.5-1) и сметам дека постои јасна и сериозна повреда на таа одредба (чл.5-1).

Неколку недели претходно, Судот правило го идентификува проблемот со административниот притвор во случај на постапка покриена со Женевската Конвенција од 1951 година како и во рамки на Канцеларијата на Високиот Комесар на Обединетите Нации за бегалци

(“УНХЦР”). Судот утврди дека е направена повреда од страна на Франција во врска со правилата коишто тогаш беа на сила за административниот притвор за период од приближно дваесет дена без пристап до адвокати или било каква ефикасна судска ревизија (види ја пресудата Амуур против Франција од 15 јуни 1996 година, Извештаи за пресудите и одлуките 1996-III). Вториот период на притворање во случајот Чахал исто така ги покренува истите проблеми.

Во однос на одлуката која е донесена во согласност со општото право за депортирање на г-дин Chaḥal, не се оспоруваше фактот што неговиот притвор почна на 16 август 1990 година и тоа дека тој поднесе пријава за судска ревизија.

Откако му беше одбиен поднесокот за азил како политички бегалец, беше подготвена наредба за негово депортирање на 25 јули 1991 година врз база на Женевската Конвенција. Приговорот на г-дин Чахал се падна да биде разгледан од страна на Судот од тој агол. Притоа, имаше конфронтација помеѓу Женевската Конвенција и Европската Конвенција за човекови права за, која се однесува на истите земји членки. Државите може да прогонат лица на кои им е одбиен статусот политички бегалец. Доколку дојде до потешкотии (во однос на патувањето, опасносните кои може да произлезат при враќањето, или пак во потрагата по безбедна држава или трета земја), лицето мора да биде сместено во административен притвор и да не биде држано во обичен затвор под затворски режим. Во прилог на тоа, притворот мора да се ревидира навремено од страна на судовите (види ја пресудата Амуур којашто е цитирана погоре).

Г-дин Чахал не беше притворен како резултат на некакво убедување.

Онаму каде што е поднесено барање за ревизија, тоа мора да се сослуша во најскор можен рок, како итно прашање. Организацијата за постапки на ревизија се раководи од Женевската Конвенција и резолуциите на УНХЦР. Во однос на тоа, можно е да се достави петиција до Комисијата за човекови права на Обединетите Нации. Европскиот Суд не може да ги ревидира процедурите, но тој може истите да ги разгледа во согласност со членот 3 и 5 (чл.3, чл.5) коге постојат наводи за прекршок.

Речиси е перверзно што мнозинството аргументира, како што тоа го прави, бидејќи станува збор за подносителот којшто ја побарал ревизијата, дека неговиот притвор е оправдан доколку постапката се одолжи. Доколку се транспонира ова размислување, на обвинетото лице коешто поднело барање за ослободување од притвор во очекување на судењето би му било кажано дека неговиот притвор бил оправдан со фактот што тој поднел барање согласно кое нужна била постапка. Во секој случај, слободата на лицето е фундаментално право кое е гарантирано со членот 5 (чл.5). Фактот дека барањето за ослободување е во тек не може да послужи како основа за пролонгирање на притворањето онаму каде што притворот е спротивен на одредбите на членот 5 (чл.5).

Петгодишен притвор во затвор по издавањето на наредбата за депортирање и по одбивањето на статусот на бегалец: таква беше судбината на г-дин Чахал.

Јасно е дека во меѓународното право во согласност со Женевската Конвенција, административниот притвор се разликува од притворот во согласност со општото законодавство и мора да се спроведува преку мерки како што е наредбата за задолжителен престој во административни простории или пак во хотел (види ја погоре цитираната пресудата Амуур) или домашен притвор.

Пактовите на Обединетите Нации и препораките на поткомитетот на Обединетите Нации за прашања поврзани со човековите права на сите лица кои се случај на каква било форма на притворање или затворање мора да се имаат предвид.

Онаму каде што државата се соочува со потешкотија која произлегува од опасноста која ќе биде содржана во враќањето во земјата на потекло, таа може, доколку не сака да продолжи да го чува во притвор лицето на сопствена територија, да преговара за избор на трета земја.

Во осетливите политички случаи како што е овој на г-дин Чахал на пример, оние кои се однесуваат на прогонство на имами и религиозни водачи без разлика дали се фундаменталисти или не – Европските држави најдоа алтернативи преку нивното прогонување во извесни Афрички држави. Обединетото Кралство имаше прибежиште кон такви средства.

Европската Конвенција не им дозволува на државите да ги занемаруваат нивните обврски во согласност со Женевската Конвенција. Судот мора да претставува алтернатива на проблемите кои се потенцијален конфликт помеѓу меѓународните меѓудржавни инструменти кои се обврзувачки за земјите членки на Советот на Европа.

Моето мислење на оваа тема се базира на работата на УНХЦР и одлуките на Европската Комисија и Судот.

Во публикацијата на УНХЦР “Притвор и азил” (Европски серии, вол. 1, бр. 4, октомври 1995 година) се вели дека:

“Членот 5 (чл.5) обезбедува понатамошни гаранции против непотребното пролонгирање на притворот. Ниту Женевската Конвенција, ни насоките на Комитетот на министри не обезбедуваат максимално времетраење на притворот на лица кои бараат азил. Во заклучокот бр. 44 на Извршниот Комитет на УНХЦР се препознава значењето на брзите процедури како заштита за барателите на азил од непотребно долги притворања. Членот 5, ст 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ), како што се толкува од страна на Судот, и тоа треба да се сфати како да содржи заштитни механизми во однос на времетраењето на авторизираниот притвор, бидејќи целите на членот 5 (чл.5) како целина е во насока да се заштита поединецот од самоволие. Во пресудата Бозано (18 декември 1986 година, Серии А, бр. 111, стр. 23, ст 54), Судот сметаше дека овој принцип беше од особено значење во однос на член 5, ст. 1 (ѓ) од Конвенцијата(чл.5-1-ѓ). Оваа одредба(чл.5-1-ѓ) секако дека подразбира - иако тоа не е експлицитно - дека притворот на странец кој што е оправдан со фактот што е во тек постапка која се однесува на него може да престане да биде оправдан доколку дадената постапка не се одвивала со должно внимание....

[И, во однос на ставот III.10 од Препораката бр. Р. (94)5 од Комитетот на Министрите за насоките со кои ќе се инспирираат практики во земјите членки на Советот на Европа во однос на присигнувањето на барателите на азил на Европските аеродроми].

10. Барателот на азил може да биде задржан на [соодветно] место само под услови и во максимално времетраење кои што се обезбедено со закон.'

Во согласност со членот 5 (чл. 5) мерка со којашто се постигнува лишување од слобода ќе биде во согласност со условите на Конвенцијата само ако таа е законита во домашното законодавство. Членот 5 ст. 1 (чл.5-1) утврдува дека какво било апсење или притворање мора да биде реализирано во согласност со процедурата којашто е опишана со закон. Во однос на оваа точка, во Конвенцијата прво и најбитно се бара дека кое било лишување од слобода има правна основа во домашното законодавство. Лишувањето од слобода не може да се случи во отсуство на домашна правна одредба која што директно го овластува истото. Тоа исто така се однесува на ова национално законодавство и поставува обврска за усогласување како со супстантивните така и со процедуралните правила."

Што се однесува до одлуките во врска со членот 5 (чл.5) од Европската Конвенција за човекови права, во случајот Коломпар против Белгија (пресуда од 24 септември 1992 година, Серии А, бр. 235-В, стр. 64, ст. 68), Комисијата го донесе следново мислење за проблемот на екстрадицијата, којшто може да се транспонира и во случаите поврзани со прогонување:

"Сепак, Комисијата смета дека, во дадениот случај, постои и проблем поврзан со неактивност на државата. Оваа Комисија се потсетува дека во членот 5, ст.1 од Конвенцијата(чл.5-1) се вели дека постои 'право на слобода' и дека исклучокот на ова право, коешто е наведено во подставовите (а) до (ѓ) на оваа одредба (чл.5-1-а, чл.5-1-б, чл.5-1-в, чл.5-1-г, чл.5-1-д, чл.5-1-ѓ), мора ограничено да се толкува (Европски Суд за човекови права, пресуда Винтерверп против Холандија од 24 октомври 1979 година, Серии А, бр. 33, стр. 16, ст. 37; пресуда Гузарди против Италија од 6 ноември 1980 година, Серии А, бр. 39, стр. 36, ст. 98). Комисијата смета дека државата од којашто се бара екстрадиција мора да се осигура дека е воспоставена фер рамнотежа помеѓу лишувањето од слобода и целите на таа мерка. Бидејќи е одговорна за притворањето на поединецот за којшто се бара екстрадиција, државата мора особено да се грижи да обезбеди дека одолговлекувањето на постапката за екстрадиција не кулминира со недостаток на пропорционалност помеѓу

ограничувањето коешто се поставува врз правото на слобода на поединецот кое што е заштитено со член (чл.5) и нејзините меѓународни обврски во однос на екстрадицијата. Комисијата притоа смета дека, дури и кога има тотална неактивност од страна на подносителот во наведената постапка, Владата имаше обврска да води посебна грижа за да го ограничи притворањето на подносителот во очекувањето на депортирањето...”

Судот одлучи во Коломпар случајот дека нема повреда, и дека тоа е случај поради продолжената неактивност на подносителот, а не поради тоа дека тоа не влегуваше во рамките на членот 5 ст. 1 (чл.5-1).

Само во случаите во кои лицата на кои им е одбиен азилот прават престап (на пример, поради тоа што ќе се вратат нелегално) може истите да бидат притворени во затвор.

Јасно е од минатите случаи дека доколку постапките не се одвиваат со потребното внимание, или доколку притворот резултира поради некаква злоупотреба на службена должност, дека треба случаите на притвор да бидат случај на одобрување во согласност со член 5 ст. 1 (f) (чл.5-1-f) (барање бр. 7317/75, одлука Лунас против Швајцарија од 6 октомври 1976 г., Одлуки и Извештаи 6, стр. 167; 3. Нецати, човекови права во согласност со Европската Конвенција, 1978, стр. 91).

Пресудата на Европскиот Суд од 1 јули 1961 година во случајот Лоулес против Ирска (види Серии А бр.3) исто така значително ја расветли судската пракса во однос на обемот на членот 5 ст. 1 (чл.5-1) – еден од главните членови на Конвенцијата(чл.5-1) бидејќи со него се обезбедува слободата на лицата. Треба да се признае, дека во Лоулес случајот стануваше збор за итен случај, но тоа не ја менува филозофијата и принципите кои се изразени од страна на Судот.

Поточно, Судот кажа во неговата пресуда врз основа на карактеристиките:

"Со оглед на тоа дека на прво место, Судот мора да укаже на тоа дека правилата кои се утврдени во членот 5 став 1 (б)(чл.5-1-б), и членот 6 (чл.6) исто така, се незначајни во однос на тековната постапка, и тоа во однос на првиот член поради фактот што Г.Р. Лоулес не беше притворен 'поради непочитување на....редот на

судот' или 'со цел да се осигура исполнувањето на [некоја] обврска која што е пропишана со закон' како и во однос на вториот поради фактот што немаше кривично обвинение против него; каде што, на оваа точка, од Судот е побарано да разгледа дали притворот на Г.Р. Лоулес од 13 јули до 11 декември 1957 година во рамките на Актот за Изменување од 1940 година бил или не во конфликт со одредбите од членот 5, ставови 1 (в) и 3 (чл.5-1-в, чл.5-3) "

Онаму пак каде што, во врска со ова, прашањето кое што се поставува на Судот е дали одредите од членот 5, ставовите 1 (в) и 3 (чл.5-1-в, чл.5-3), или пак дали тие не пропишуваат дека лицето коешто е уапсено или притворено "кога тоа се смета за разумно неопходно за да се спречи тој да направи кривично дело" ќе биде изведено пред судија, т.е. со други зборови дали во членот 5 став 1 (в) (чл.5-1-в), изразот "ефектуирано заради потребите тој да се изведе пред надлежниот судски орган' ги означува само зборовите 'поради основано сомнение дека направен некој престап' или исто и зборовите 'кога е разумно размислено дека е неопходно тој да биде спречен да стори некој прекршок. "

Со оглед на тоа дека зборовите од член 5, став 1 (в) (чл.5-1-в), се доволно јасни да дадат одговор на ова прашање; со оглед на тоа дека е евидентно дека со изразот 'ефектуирано заради потребите тој да се изведе пред надлежниот судски орган' се квалификува секоја категорија на случаи на апсење или притворање кои се споменуваат во подставот (чл.5-1-в); со оглед на тоа дека погоре кажаната реченица (чл.5-1-в) дозволува лишување од слобода само кога таквото лишување е ефектуирано со намера тоа лице коешто е уапсено или притворено да се изведе пред надлежниот судски орган, без разлика дали таквото лице е лице за кое постои основано сомнение дека има извршено некој престап, или пак лице за кое постои основано сомнение дека е неопходно да биде оневозможено да побегне откако го сторило кривичното дело;

Со оглед на тоа дека мислењето кое притоа пристигнало и кое има поминато граматичка анализа е целосно во согласност со целта на Конвенцијата а тоа е да се заштити слободата и безбедноста на поединецот против непотребниот притвор или апсење; и имајќи предвид дека мора да се посочи дека во врска со ова, доколку градењето на претходно споменатите одредби од страна на Судот (чл.5-1-в,

чл.5-3) било погрешно, секој којшто е под сомневање дека криел намера за извршување на кривично дело може да биде уапсен или задржан со неограничено времетраење врз база на извршна одлука без да има можност неговото апсење или притворање да се сметаат како кршење на Конвенцијата...”(ст. 51-52, ст. 12-14)

Во согласност со Женевската Конвенција, секоја земја е одговорна да си ги организира сопствените жалбени постапки во однос на работите кои произлегуваат од самата Конвенција.

Ефикасноста на тие постапки може да биде случај на прегледување од страна на УНХЦР, и доколку тоа е потребно, во случај на некои недостатоци, може да биде случај на барањата споменати погоре.

Помеѓу поголемите западно Европски држави, Германија дозволува право на жалба во обичните судови. Другите држави имаат посебен суд или комитет. Таква институција беше формирана во Белгија дури во 1989 година (Стоечка Комисија за Жалби на бегалците) додека во Шведска во јануари 1992 година (Комисија за жалби на странци). Во Обединетото Кралство, дури со стапувањето на сила на Актот за жалби за азил и имиграција во 1993 година подносителите чијшто жалби за азил беа одбиени се здобија право на жалба (до Органот за жалби за имиграција). Во Франција, постои Француската Канцеларија за заштита на бегалците и лицата без матична држава (“ОФПРА”) и Комисијата за жалби (commission de recours) (види го Луксембуршкиот билтен за правата на човекот, вол. 5, 1996 година).

Државите не се правно обврзани да даваат азил, туку тие имаат обврска да не го праќаат поединецот во земја во којашто тој ќе се соочи со гонење или пак до земја од која постои ризик дека ќе биде испратен до таква земја. Ова ги натера повеќето Европски земји да усвојат практика на враќање на барателите на азил или во земјата низ кои тие транзитирале со цел да отпатуваат до земјата во којашто тие бараат азил или пак во “безбедна трета земја”.

Судот утврди повреди на членот 3 и членот 5 ст. 4 (чл.3, чл.5-4). Според мене, подеднакво беше неопходно тој да најде повреда и на членот 5 ст. 1 (чл.5-1), во согласност со неговата судска пракса.

Како што беше спроведено од страна на Британските власти, притворот на г-дин Чахал може да се смета како еднаков на неогра-

ничена казна. Со други зборови, тој е третирам посурово отколку криминалец кој е осуден на служење затвор поради фактот што властите многу отворено одбиле да бараат средства за да го прогонат во трета земја. Принципот кој е содржан во членот 5 (чл. 5) кој се однесува на итното носење на притворено лице пред суд има за цел да ја заштита слободата и да не служи како “покрытие” за притворањето коешто не беше оправдано од страна на кривичниот суд. Административниот притвор во согласност со Женевската Конвенција не смее да биде продолжен подолго од некој разумен – краток – временски период кој е потребен за да се договори депортирањето. Главниот правец кој се следи од страна на Судот во случајот Амуур може, според мене, да се примени и во случајот Чахал. Заради оваа причина, јас заклучив дека постои повреда на членот 5 ст. 1 (чл.5-1).

Што се однесува членот 8 од Конвенцијата(чл.8), јас ги делаам мислењата на г-дин Де Мејер.

ЗАЕДНИЧКО ДЕЛУМНО РАЗИДУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ МАРТЕНС И ПАЛМ

Ние целосно се согласуваме со наодите на Судот во однос на членовите 3, 5 ст. 4, 8 и 13 (чл.3, чл.5-4, чл.8, чл.13).

Што се однесува до наодите во однос на член 5 ст. 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) ние се согласуваме со она што е искажано во ставовите 112 до 121 од оваа пресуда.

Во секој случај, не можеме да го прифатиме наодот на Судот, дека:

(а) постапката која што се одвиваше пред советодавниот панел претставуваше доволна гаранција наспроти самоволието: и

(б) дека, како последица на тоа, притворот на првиот подносител во однос на кажаното исто така беше во согласност со предусловите на членот 5 ст. 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) (ставови 122 и 123 од оваа пресуда).

2. Како што Судот правилно ќе забележи во ставот 112 од пресудата, во членот 5 ст. 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) не се бара експлицитно дека во согласност со оваа одредба (чл.5-1-ѓ) би требало тоа разумно да се

смета за неопходно. Со ова се подвлекува, во однос на ваков тип на притворање, значењето на случајот и целта на член 5 ст. 1 (чл.5-1) воопшто, кој што има за цел да обезбеди дека никој нема да биде лишен од сопствената слобода на произволен начин..

3. Во овој контекст, ние најпрвин забележуваме дека домашните судови не беа во позиција ефикасно да контролираат дали беа оправдани одлуките за притворање и за чување во притвор на г-дин Чахал (види ставови 41, 43, 121 и 130 од пресудата на Судот). Притоа, единствениот можен заштитен механизам против произволноста во согласност со домашното законодавство беше постапката на советодавниот панел.

4. Откако го анализираше статусот на и постапката пред споменатиот панел, Судот одлучи дека постапката пред панелот не ги исполни предусловите кои се наведените во член 5 ст. 4 (чл.5-4) и оние од член 13 (чл.13) (ставови 130, 132, 152, 153) од Конвенцијата. За нас е тешко разбирливо зошто Судот не го донесе истиот заклучок и во однос на член 5 ст. 1 (f) (чл.5-1-f).

5. Сепак, во секој случај, ние забележуваме:

(а) дека не се тврдеше дека членовите на овој панел се, како такви, независни од Владата;

(б) дека процедурата пред панелот не беше јавна, ниту пак беа нејзините наоди, коишто пак не се ниту соопштени на оној на кого се однесува известувањето за намерата за депортирање;

(в) дека во текот на постапката пред панелот, позицијата на оној кому се однесува известувањето за намерата за депортирање е сериозно ограничена: тој нема право на правно застапување, нему само му се дава преглед на основите врз основа на кои се носи известување за намера за депортирање, тој не е информиран за изворите на и доказите за таквите основи;

(г) дека панелот нема моќ на одлучување и дека неговиот совет не е обврзувачки за Секретарот за внатрешни работи.

6. Имајќи го предвид значењето на гаранциите против произволноста, особено во однос на притворањето во согласност со

членот 5 ст. 1 (ѓ) (чл.5-1-ѓ) (види став 2 погоре) како и потребата за единствени стандарди кои треба да се користат во вакви случаи во сите земји членки, ние мора овде да заклучиме дека, во однос на неговите аспекти посочени погоре во ставот 5, панелот не претставува соодветна гаранција против произволноста. Фактот дека тој во себе вклучува “искусни судски фигури”(види став 122 од пресудата) не може да го промени овој заклучок.

7. Како заклучок: подносителот беше лишен од неговата слобода подолго од шест години иако не постоеја доволно гаранции против произволноста (самоволието). Притоа, направена е повреда на членот 5 ст. 1 (чл.5-1).

СЛУЧАЈ
МААОУИА против ФРАНЦИЈА

(Жалба бр. 39652/98)

ПРЕСУДА
СТРАЗБУР

5 октомври 2000 година

Во случајот Мааоуиа против Франција,

Европскиот суд за човекови права, заседавајќи во големиот совет составен од следниве судии:

г-дин Л.Вајлхабер (Mr L. Wildhaber), *претседател*,
г-дин Ц.Л.Розакис (Mr C.L. Rozakis),
г-дин Г.Ресс (Mr G. Ress),
г-дин Ј.П.Коста (Mr J.-P. Costa),
г-дин Гаукур Јорундсон (Mr Gaukur Jörundsson),
г-дин Л.Кафлиш (Mr L. Caflisch),
г-дин Л.Лоукаидес (Mr L. Loucaides),
г-дин И.Кабрал Барето (Mr I. Cabral Barreto),
г-дин В.Фурман (Mr W. Fuhrmann),
г-дин К.Јунгвиерт (Mr K. Jungwiert),
г-дин Николас Братца (Sir Nicolas Bratza),
г-ѓа Н.Вајиќ (Mrs N. Vajić),
г-дин Ј.Хедиган (Mr J. Hedigan),
г-дин М.Пелонпа (Mr M. Pellonpää),
г-дин Т.Пантиру (Mr T. Panțiru),
г-дин К.Траја (Mr K. Traja),
г-дин А.Ковлер (Mr A. Kovler), и исто така
г-дин М. Де Салвиа (Mr M. de Salvia), *секретар*,

Заседавајќи на затворена седница на 5 јули и 13 септември 2000, Ја донесе следнава пресуда, која беше усвоена на последниот наведен датум:

ПОСТАПКА

1. Случајот произлезе од жалба (бр. 39652/98) против Република Франција, поднесена до Европската комисија за човекови права (“Комисија”) според поранешниот член 25 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (“Конвенција”) од страна на државјанин на Тунис, г-дин Ноури Мааоуиа (“апликант”), на 30 декември 1997.

2. Апликантот тврдел дека траењето на постапката која се водела против него на 12 август 1994 за поништување на наредбата за забранет престој, а која завршила со пресуда на апелациониот суд во

Ех-ан-Прованс на 26 јануари 1998 година, било неразумно и спротивно на член 6 § 1 од Конвенцијата.

3. Случајот бил упатен до судот на 1 ноември 1998 година, кога во сила стапил Протоколот бр. 11 кон Конвенцијата (член 5 § 2 од Протоколот бр. 11).

4. Случајот беше доделен на третиот оддел на судот (правило 52 § 1 на правилникот на судот). На 12 јануари 1999 година, советот одлучил да го прекине разгледувањето на жалбата на апликантот во врска со времетраењето на постапката за поништување на наредбата за забранет престој (член 6 § 1 од Конвенцијата), и да го прогласи останатиот дел од жалбата како недопуштен [*Белешка на секретарот*. Одлуката на судот може да се добие од секретаријатот].

5. На 1 февруари 2000, Советот составен од следниве судии: г-дин Николас Браца, претседател, г-дин Ј.П.Коста, г-ѓа Ф. Тулкенс, г-дин В. Фурман, г-дин К. Јунгвиерт, г-дин К.Траја и г-дин М.Угрекхелице, и г-ѓа С. Доле, секретар на одделот, одлучија да му ја предадат надлежноста на Големиот судски совет, и притоа ни една страна не покажала несогласување со тоа (член 30 од Конвенцијата и правило 72).

6. Составот на Големиот судски совет беше определен Согласно одредбите од член 27 §§ 2 и 3 од Конвенцијата и правилото 24. Во одлуката од 22 март 2000, [*Белешка на секретарот*. Одлуката на судот може да се добие во секретаријатот.] големиот совет се изјасни дека останатиот дел од жалбата е допуштен, додека пак е резервиран околу прашањето на применливоста на член 6 § 1 од Конвенцијата.

7. Апликантот и владата на Франција (“владата”) поднесоа писмени поднесоци во однос на основаноста на случајот.

8. Јавната седница се одржа во зградата на Судот за човекови права во Стразбур на 5 јули 2000 година.

Пред судот се појавија:

(а) за Владата

г-дин Р.Абрахам, директор за правни работи,

Министерство за надворешни работи, *Агент*,
г-ѓа Ц. Д' Урсо, раководител на канцеларијата за човекови права,
Одделение за европски и меѓународни прашања, Министерство
за правда,
г-дин П. Боусарокуе, судија во управен суд,
привремено распределен во Одделот за правни работи,
Министерство за надворешни работи, *Застапник*;

(б) за апликантот

г-дин А. Чемама, од адвокатската комора на Ница, *Застапник*.
Судот ги сослуша обраќањата на г-дин Чемама и г-дин Абрахам.

ФАКТИ

І. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

9. Апликантот, кој е роден во 1958 во Тунис, влегол во Франција во 1980 година на возраст од 22 години. На 14 септември 1992 година тој се оженил со државјанка на Франција, инвалид чиј инвалидитет бил проценет на 80%, со која тој живеел од 1983.

10. На 1 декември 1988 година, истражниот суд на Приморските Алпи му изрекол казна затвор од шест години на апликантот за вооружен грабеж и вооружен напад со намера да се извршат казниви дела извршени во 1985 година. Тој бил ослободен на 14 април 1990 година.

11. На 8 август 1991 година, министерот за внатрешни работи издал налог за негово депортирање. Налогот му бил доставен на апликантот, кој не бил запознаен дека постои таков налог, на 6 октомври 1992 година, кога се наоѓал во Центарот за административни формалности во Ница со цел да го регулира својот статус.

12. Тој одбил да отпатува во Тунис и бил кривично гонет за непостапување Согласно налогот за депортирање. На 19 ноември 1992 година, кривичниот суд во Ница му изрекол казна затвор од една година и издал налог за негово протерување од територијата на Франција за период од десет години. Одлуката била потврдена од страна на апелациониот суд во Ех-ан-Прованс на 7 јуни 1993 година. Жалбата за одредени правни аспекти била отфрлена од страна на

касацискиот суд на 1 јуни 1994 година на основа дека апликантот не успеал да ја оспори законитоста на наредбата за депортирање од претходните судовите.

13. На 22 јули 1994 година, апликантот поднел жалба до Одборот за преглед на кривични случаи во касацискиот суд за да се направи преглед на кривичните постапки, што резултирало во неговата затворска казна од една година и забрана за престој на територијата на Франција за период од десет години. Во пресудата од 28 април 1997 година, која му била доставена на 22 септември 1997 година, касацискиот суд ја одбил таквата жалба.

A. ПОСТАПКА ПРЕД УПРАВНИОТ СУД ЗА УКИНУВАЊЕ НА НАРЕДБАТА ЗА ДЕПОРТИРАЊЕ НА АПЛИКАНТОТ

14. Во декември 1992 година, апликантот побарал судски преглед на наредбата за депортирање. Во пресудата од 14 февруари 1994 година, управниот суд на Ница ја укинал наредбата за депортирање од 8 август 1991 година, *меѓу другото*, на основ дека апликантот не бил известен за да тој се појави пред одборот за депортирање. Таа пресуда станала конечна на 14 март 1994 година откако му била доставена на министерот за внатрешни работи.

B. ЖАЛБА ЗА УКИНУВАЊЕ НА НАРЕДБАТА ЗА ЗАБРАНЕТ ПРЕСТОЈ

15. Врз основа на пресудата за управниот суд од 14 февруари 1994 година со која се укинува наредбата за депортирање, апликантот поднел жалба до Главното јавно обвинителство на апелацискиот суд на Ец-ен-Прованс на 12 август 1994 година за укинување на наредбата за десетгодишен забранет престој издадена од кривичниот суд на Ница на 19 ноември 1992 година. Тој тврдел дека бил женет со државјанка на Франција и поседувал дозвола за привремен престој.

16. Во писмото од 6 јули 1995 година, апликантот го потсетил Главното јавно обвинителство во однос на неговата жалба за укинување на наредбата. Забележувајќи дека жалбата останала нерешена одредено време, тој побарал од обвинителството да се организира сослушувањето и да се донесе одлука. На 12 јули 1995 година, Главното јавно обвинителство побарало од јавното обвинителство на Ница

преку првостепениот суд во Ница да даде мислење за оправданоста на жалбата и какви било информации кои може да му помогнат на судот да одлучи дали забраната за престој треба да биде укината. На 19 септември 1995 година, централната полициска станица во Ница на Главното јавно обвинителство му ги испратила резултатите од спроведената истрага за апликантот.

17. На 3 ноември 1997 година, Главното јавно обвинителство во апелацискиот суд го информирало апликантот дека претресот за случајот е закажан за 26 јануари 1998 година. На тој датум, аплеацискиот суд на Ех-ен-Прованс ја одобрил жалбата и ја укинал наредбата за забранет престој на основ дека апелацискиот суд на Ница ја имал укинато наредбата за депортирање.

В. ЧЕКОРИ КОИ ГИ ПРЕЗЕМАЛ АПЛИКАНТОТ ЗА ДА ГО РЕГУЛИРА НЕГОВИОТ СТАТУС НА ИМИГРАНТ

18. Апликантот исто така побарал да го регулира својот статус кај имиграционите власти. На почетокот тој добил документи со кои се прифаќа барањето за дозвола за привремен престој (не работна дозвола) која треба да се обновува секои три месеци. Меѓутоа, на 4 септември 1995 година, му била дадена нова тримесечна дозвола за престој, во која било вклучено и правото да бара вработување.

19. На 14 септември 1995 година, апликантот поднел пријава кај шефот на полицијата на Приморски Алпи за дозвола за престој, со која ќе му се овозможи да живее и работи во Франција за продолжен период, бидејќи бил женет со државјанка на Франција. На 9 април 1996 година, апликантот добил известување за одлуката од 2 април 1996 со која се одбива барањето за дозвола за престој. Тој ја обжалил одлуката пред управниот суд на Ница, но жалбата му била одбиена на 27 септември 1996.

20. Апликантот поднел жалба на 24 декември 1996 до апелацискиот суд во Лион. На 29 август 1997 година, претседателот на судот издал наредба за префрлање на случајот кај апелацискиот суд во Марсеј – надлежниот суд – каде случајот сè уште не бил решен.

21. На 21 јули 1998 година, апликантот добил дозвола за привремен престој која имала важност од една година (од 13 јули 1998 до 12

јули 1999). Неодамна, тој добил десетгодишна дозвола за престој со право да бара вработување.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ПРАВО

22. Член 27 од уредбата од 2 ноември 1945 Согласно измените, во врска со условите на влез и престој на странски државјани во Франција гласи:

“Кој било странец кој избегнал или направил обид да избегне извршување наредба со која се одбива неговото напуштање или влез во Франција, наредба за депортирање или наредба за негово отстранување, или кој бил депортиран или пак му е издадена наредба за забранет престој, и притоа повторно влезе на територијата без овластување ќе биде казнет со казна затвор во времетраење од шест месеци до три години.

Истата казна може да биде изречена на странец кој на административните власти нема да им покаже патни документи со што ќе се оневозможи извршување на некоја од мерките кои се наведени во претходниот параграф, или кој не поседува такви документи и не ги обезбедува потребните информации за да се овозможи извршувањето на тие мерки.

Покрај тоа, судот може да издаде наредба со која се забранува лицето кое е осудено од тие причини да не може повторно да влезе на територијата за период не подолг од десет години.

Забраната за повторен влез на територијата автоматски наложува отстранување на осуденото лице од територијата на Франција, по отслужувањето на затворската казна каде тоа е соодветно.”

23. Членот 702-1 од Законот за кривична постапка гласи:

“Кое било лице на кое му е изречена забрана, конфискација или кое е законски дисквалификувано според закон, по изрекување на обвинителна пресуда или пак на кое тие му се изречени како дополнителна казна или казна затвор, може да побара од судот кој ја донел обвинителната пресуда, или доколку станува збор за повеќе судови од последниот суд кој го прогласил за виновен, да

стави крај целосно или делумно на таквите забрани, конфискација или законско дисквалификување., вклучително и на одредбите кои се однесуваат на нивното времетраење ...”

24. Членот 703 од Законот за кривична постапка гласи:

“Жалбите поднесени од страна на осудени лица за да се стави крај на забраната ... треба да содржат конкретни податоци за датумот на кој била изречена обвинителна пресуда и местата каде што апликантот живееел откако бил осуден или ослободен. Жалбите треба да се доставуваат до јавното обвинителство или, зависно од случајот, до Главното јавно обвинителство, кое ќе ги собере сите релевантни информации, и доколку е соодветно и мислење од судијата кој е одговорен за извршување на казните, и ќе ја препрати жалбата до релевантниот суд.

Судот ќе донесе одлука во врска со жалбата на затворена седница по разгледувањето на поднесоците на обвинителството. Апликантот или неговиот/нејзиниот адвокат ќе бидат сослушани, но судот може да одлучи по жалбата и во нивно отсуство доколку им било доставено соодветно известување дека треба да присуствуваат ...

Указот на наредбата со која целосно или делумно се укинува забраната, конфискацијата или неподобност ... ќе се внесе во пресудата на судот и во криминалното досие на обвинетото лице.”

ЗАКОНОТ

НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕН 6 § 1 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

25. Апликантот се жалел дека во основа временскиот рок на постапката која се водела на 12 август 1994 за укинување на наредбата за забранет престој, и која завршила со одлука на апелациониот суд на Ех-ен-Прованс од 26 јануари 1998 бил неразумен, спротивно на член 6 § 1 од Конвенцијата. Релевантниот дел од таа одредба гласи:

“Секој има право, правично и јавно, во разумен рок пред независен и со закон воспоставен суд да бидат разгледани и утврдени неговите граѓански права и обврски или основаноста на какви било кривични обвиненија против него. ...”

ПРИМЕНЛИВОСТ НА ЧЛЕН 6 § 1

26. Судот најпрво мора да разгледа дали член 6 § 1 е применлив за дадениот случај. Владата се изјасни дека членот е неприменлив; а апликантот не се согласи со таквото тврдење.

1. ПОДНЕСОЦИ НА СТРАНКИТЕ

(А) ВЛАДАТА

27. Владата тврдела дека член 6 од Конвенцијата не е применлив на постапките кои ги започнал апликантот за укинување на наредбата за привремен забранет престој.

28. Владата најпрво тврдела дека постапката за укинување на привремената забрана за престој не се однесува на спор (*contestation*) за граѓански права и обврски. Тие не го одрекувале постоењето на спор, но тврделе дека не станува збор за граѓански права. Наредбата за забранет престој била издадена на апликантот заради неговото непостапување по наредбата за негово депортирање од Франција, и оттаму главниот проблем било неговото право на престој во Франција. Според тоа, мерката се засновала на аспекти од јавниот ред кои не се поврзани со граѓанското право. Владата истакнала дека Комисијата постојано го изнесувала своето гледиште дека постапките кои се однесуваат на влез, престој и депортирање на странци се надвор од опсегот на тој член до степен до кој тие се однесуваат на спорови за граѓански права и обврски, а причината е тоа што делата кои се разгледуваат во текот на тие постапки спаѓаат во доменот на граѓанското право и се случај на јавни овластувања. Фактот дека наредбите за депортирање генерално имаат парични и семејни импликации за засегнатите не треба да претставува нивно подведување во рамките на граѓанскиот дел од член 6 § 1, бидејќи тоа би значело дека сите мерки кои се однесуваат на имиграциските контроли се опфатени со таа одредба, бидејќи продуцираат слични последици на оние на кои им се изречени. Владата заклучила дека парниците кои се однесувале на наредбата за забранет престој, како и други наредби кои се однесуваат на контролата на имиграциите, не можат да претставуваат граѓански спорови за целите на член 6 § 1 од Конвенцијата.

29. Покрај тоа, владата истакнала дека Согласно воспоставената судска пракса на Комисијата, наредбите за депортирање и забранет престој не се однесуваат на кривични обвиненија и не претставуваат казни за целите на член 6 од Конвенцијата. Владата се согласи со анализата која се засновала на елементарната забелешка дека наредбите за забранет престој не се казни, туку административни мерки, иако невообичаено е тоа што законодавецот им ја доделил задачата за изрекување на таквите наредби на кривичните судови. Таквата забелешка била поткрепена со фактот дека според законите на повеќе држави, надлежноста за издавање на такви наредби е дадена на административните органи, и притоа целта не е да се казни конкретно дело туку да се одвратат странските државјани од понатамошно прекршување на законот за влез и престој на странци. Оттаму, намерата на овие наредби за забранет престој е пред сè превентивна. Токму оваа специфична карактеристика овозможувала да се поднесе барање за укинување на таквите наредби, и притоа не постои еднаков лек на располагање за кривичните казни во најстрога смисла. Упатувајќи на критериумите воспоставени со судската пракса на судот при определувањето дали одредена казна има кривичен карактер, владата тврдела дека е јасно дека наредбата за забранет престој не може да се смета како казна или дека има кривичен карактер за целите на Конвенцијата. Тоа претставувало мерка која е карактеристична за контрола на имиграциите и која е многу далеку од контекстот на вообичаените кривични постапки.

30. Владата забележала дека во кој било случај и независно од класифицирањето на наредбите за забранет престој, дури и до степен на нивно класифицирање како кривични казни, вообичаениот основ е дека постапките за укинување на наредбите за забранет престој не му налагаат на судот “да утврди” кривично обвинение против апликантот. Таквите постапки не налагале да биде донесена одлука од релевантниот суд за оправданоста на обвинението. Судот не одлучил дали апликантот е виновен за делото што претставува основа за наредбата за забранет престој. Секако, аргументите кои главно се изнесуваат од страна на апликантите кога бараат укинување на забраната за престој покажуваат дека дебатата главно се фокусира на личните околности на апликантот, кои по дефиниција не се однесуваат на правосилноста на претходната осуденост на апликантот. Судот до кој била поднесена жалбата за укинување на забраната, требал единствено да одлучи дали забра-

ната треба да остане на сила или не. Навистина кога се поднесувале жалбите за укинување на забраната, апликантот не бил повеќе “обвинетото лице” бидејќи таквите жалби се оневозможени додека пресудата не стане конечна. Оттаму, жалбата за укинување на наредбата за забрана на престој не се однесува на самата казна, туку на извршувањето. Освен тоа, таквата забелешка ја навела Комисијата да изнесе мислење дека кривичниот дел од член 6 § 1 не е применлив за спорови кои се однесуваат на жалби за укинување на забраната за престој од таквите наредби.

31. Оттаму, владата побарала од судот да одлучи дека член 6 § 1 од Конвенцијата е неприменлив во дадениот случај.

(Б) АПЛИКАНТОТ

32. Апликантот упатил на фактите на случајот и разните чекори и процедури кои тој ги преземал пред домашните судови за да се стекне со право на престој во Франција. Во тој поглед, тој истакнал дека последиците од постапките кои се воделе имале особено влијание врз неговиот семеен живот, и оттаму член 6 § 1 од Конвенцијата требало да биде применлив.

2. ОЦЕНКА НА СУДОТ

33. Најпрво, судот забележал дека владата не го негирала постоењето на спор (*contestation*) со значењето на член 6 § 1. Меѓутоа, тие тврделе дека дадениот спор не се однесувал на утврдувањето на граѓанските права на апликантот или на кривичното обвинение против него во значење на член 6 § 1 од Конвенцијата.

34. Судот истакнал дека Согласно судската пракса, концептите на “граѓански права и обврски” и “кривично обвинение” не може да се толкуваат само од аспект на домашното право на тужената држава. Во неколку прилики, судот го потврдил начелото дека овие концепти се “автономни”, со значењето на член 6 § 1 од Конвенцијата (види, меѓу другите овластувања, случај Кониг против Германија пресуда од 28 јуни 1978, Серија А бр. 27, стр. 29-30, §§ 88-89; Бараона против Португалија пресуда од 8 јули 1987, Серија А бр. 122, стр. 17-18, § 42; и Малиге против Франција пресуда од 23 септември 1998 година, *Извештаи за пресуди и одлуки* 1998-VII, стр. 2935, § 34). Судот ги потврдил овие начела во дадениот случај, бидејќи сметал

дека кое било друго решение може да доведе до резултати кои не се компатибилни на случајот и целта на Конвенцијата (види, *mutatis mutandis*, случај Енгел и други против Холандија пресуда од 8 јуни 1976, Серија А бр. 22, стр. 34, § 81, и пресудата за случајот Кониг цитирана погоре, стр. 29-30, § 88).

35. Судот претходно немал разгледувано прашања во однос на применливоста на член 6 § 1 во постапки за протерување на странци. Комисијата била повикана да го направи тоа, меѓутоа, и доследно го изнела своето мислење дека одлуката за тоа дали да се дозволи престој на странец во земја во која тоа лице не е државјанин, не наметнува какво било одредување на граѓанските права или обврски или за какви било кривични обвиненија против него со значењето на член 6 § 1 од Конвенцијата (види, на пример, случај Упал и Синг против Обединетото Кралство, жалба бр. 8244/78, одлука на Комисијата од 2 мај 1979, Одлуки и извештаи (DR) 17, стр. 149; Божано против Франција, жалба бр. 9990/82, одлука на Комисијата од 15 мај 1984, DR 39, стр. 119; Урутикоетхеа против Франција, жалба бр. 31113/96, одлука на Комисијата од 5 декември 1996 година, DR 87-В, стр. 151; и Кареем против Шведска, жалба бр. 32025/96, одлука на Комисијата од 25 октомври 1996 година, DR 87-А, стр. 173).

36. Судот истакнал дека одредбите од Конвенцијата мора да бидат толкувани Согласно целиот систем на Конвенцијата, вклучително и Протоколите. Во тој поглед, судот забележал дека член 1 од Протоколот бр. 7, инструмент кој беше усвоен на 22 ноември 1984 и кој Франција го има ратификувано, содржи процедурални гаранции кои се применуваат при протерувањето на странци. Покрај тоа, судот истакнал дела преамбулата кон овој инструмент се однесува на потребата да се преземат “дополнителни мерки за да се осигура колективно спроведување на одредени права и слободи со значењето на Конвенцијата ...”. Доколку се разгледаат заедно, овие одредби покажуваат дека државите биле свесни дека член 6 § 1 не се применува на постапки за протерување на странци и сакале да превземат специјални мерки во таа сфера. Таквото толкување се поткрепува со извештајот за Протокол бр. 7 во делот кој се однесува на член 1, а релеватниот пасус гласи:

“6. Согласно генералните забелешки кои се наведени во воведот ..., се истакнува дека кој било странец кој законски престојува на територијата на држава членка на Советот на Европа веќе ужива

одредени гаранции кога е изречена мерка за негово/нејзино протерување, имено гаранциите кои се дадени со член 3 (забрана за нечовечно или деградирачко постапување) и член 8 (право на почитување на приватниот и семејниот живот), во врска со член 13 (право на ефективен правен лек пред националните власти) на ... Конвенцијата ..., според толкувањето на Европската комисија и Судот за човекови права ...

7. Земајќи ги предвид правата кои притоа се признаваат во корист на странски државјани, овој член е додаден на ... Конвенцијата... за да се доделат минимални гаранции на тие лица во случај на нивно протерување од територијата на државата потписник. Дополнувањето на овој член овозможува да се даде заштита во случаи кои не се опфатени со други меѓународни инструменти и се овозможува таквата заштита да се разгледа во склоп на системот на контрола кој е предвиден со Конвенцијата...

...

16. Европската комисија за човекови права во врска со жалбата бр. 7729/76 одлучи дека одлуката да се депортира лицето не вклучува и определување на неговите човекови права и обврски или какво било обвинение против него со значењето на член 6 од Конвенцијата. Овој член не делува врз толкувањето на член 6."

37. Оттаму, судот сметал дека со усвојувањето на член 1 од Протоколот бр. 7 во кој се содржани гаранции кои се однесуваат на постапките за протерување на странските државјани, државите формално ја имаат искажано својата намера да не се вклучуваат таквите постапки во рамки на опфатот на член 6 § 1 од Конвенцијата.

38. Во однос на претходно наведеното, судот сметал дека постапките за укинување на забраната за престој, кои претставуваат случајна тема на овој случај, не се однесуваат на утврдувањето на "граѓанското право" за целите на член 6 § 1. Фактот дека наредбата за протерување инцидентно имала големи реперкусии врз приватниот и семејниот живот на апликантот или на неговите изгледи за вработување не може да биде доволно за да спадне во рамките на граѓанските права кои се штитат со член 6 § 1 од Конвенцијата (види, *mutatis mutandis*, Ниегел против Франција, пресуда од 17 март 1997 година, *Извештаи* 1997-II, стр. 410-11, §§ 43-44, и маилард

против Франција од 9 јуни 1998 година, *Извештаи* 1998-III, стр. 1303-04, §§ 39-41).

39. Покрај тоа, судот сметал дека наредбите за протерување на странци од територијата на Франција исто така не се однесуваат на кривични обвиненија. Во тој поглед, се забележува дека нивната карактеризација во рамките на домашниот правен поредок е отворена за различни толкувања. Во секој случај, начинот на кој домашниот правен поредок ја карактеризира казната само по себе не може да биде одлучувачко за тоа дали таквата казна има кривичен карактер или не. Други фактори, имено карактерот на таа казна, мора исто така да се земат предвид (види Тајлер против Обединетото Кралство, жалба бр. 21283/93, одлука на Комисијата од 5 април 1994, DR 77, стр. 81-86). На таа тема судот забележал дека наредбите за протерување генерално не се класифицирани како кривични казни во рамките на земјите членки на Советот на Европа. Таквите наредби, кои во повеќето земји може да бидат изречени од страна на административни или управни органи, претставуваат посебна превентивна мерка за целите на имиграционите контроли и не се однесуваат на утврдувањето на кривично обвинение против апликантот за целите на член 6 § 1. Фактот дека тие се изречени во контекст на кривични постапки не може во основа да го промени нивниот превентивен карактер. Оттаму, следува дека постапките за укинување на таквите мерки не може да се разгледуваат во сферата на кривичната материја (види, *mutatis mutandis*, Реа против Франција, жалба бр. 32809/96, одлука на Комисијата од 26 февруари 1997 година, непријавена).

40. Судот заклучил дека одлуките кои се однесуваат на влез, престој и депортирање на странци не се однесуваат на утврдување на граѓанските права на апликантот или пак на кривичните обвиненија против него, со значењето на член 6 § 1 од Конвенцијата.

41. Според тоа, член 6 § 1 е неприменлив во конкретниот случај.

ОД ТИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

Со петнаесет гласа за и два гласа против *одлучи* дека член 6 § 1 од Конвенцијата е неприменлив.

Пресудата е изработена на англиски и француски јазик, а изреката на пресудата е дадена на јавна седница во зградата на човекови права во Стразбур, на 5 октомври 2000.

Лузиус Вајлдхабер
претседател

Мишел де Салвиа
секретар

Согласно член 45 § 2 од Конвенцијата и правилото 74 § 2 од правилникот на судот, следниве одделни мислења се дадени во прилог на пресудата:

- (а) мислење за ИЗРАЗУВАЊЕ согласување на г-дин Розакис;
- (б) мислење за ИЗРАЗУВАЊЕ согласување на г-дин Коста, придружено од г-дин Хедиган и г-дин Пантиру;
- (в) мислење за ИЗРАЗУВАЊЕ согласување од господин Николас Браца;
- (г) мислење за ИЗРАЗУВАЊЕ несогласување од страна на г-дин Лоукаидес, придружено од г-дин Траја.

L.W.
M. de S.

МИСЛЕЊЕ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ СОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА РОЗАКИС

За овој случај, јас гласав дека нема повреда на член 6 § 1 од Конвенцијата, но врз основа на заклучок кој се разликува од заклучоците на мнозинството во судот. Мојот пристап е многу поблизок до пристапот на судија Коста во неговото мислење за согласување, кое е дадено во прилог на оваа пресуда, во однос на толкувањето на член 1 од Протоколот бр. 7 и неговата оценка дека наредбата за

протерување, според францускиот правен систем претставува споредна казна на главната изречена казна затвор за лицето кое не постапило Согласно наредбата за депортирање. Мојот заклучок дека член 6 § 1 е неприменлив за околностите на овој случај, покрај фактот дека оспорената санкција има кривичен карактер, е заснован на размислувањето дека постапката за укинување на наредбата за депортирање не е кривична, т.е. дека тоа не претставува кривично обвинение. Впрочем, ми се чини дека тие не спаѓаат во фазата на определување на кривично обвинение, туку на фазата на извршување на изречената санкција; и оттаму следејќи ја постојаната судска пракса на Стразбур, тие се надвор од опсегот за заштита која се гарантира со Конвенцијата.

МИСЛЕЊЕ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ СОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА КОСТА, ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ХЕДИГАН И ПАНТИРУЗ

Јас гласав во прилог на оперативната одредба на пресудата. Меѓутоа, сепак би сакал да го изразам моето несогласување со заклучоците (по две точки) и една поопшта загриженост.

1. Основата на пресудата (содржана во параграф 36 и 37) е во член 1 од Протоколот бр. 7, кој беше усвоен на 22 ноември 1984. Сметајќи ја таа одредба како ИЗРАЗУВАЊЕ намерите на државите да се исклучат постапките за протерување од опфатот на член 6 § 1 од Конвенцијата, како што е содржано во објаснувањето кон извештајот, судот заклучи дека член 6 § 1 не е применлив во дадениот случај, барем не во “граѓанската” материја.

2. Сепак, ваквите заклучоци за мене не се убедливи. Одредбата се потпира на обезбедувањето на материјална гаранција за странците кои биле засегнати од мерката за протерување (наредбите за протерување мора да се изрекуваат Согласно закон), и три процедурални гаранции: правото да се изнесат причините зошто странците не треба да бидат протерани, правото да биде разгледан нивниот случај, и на крајот, правото на застапување за таа цел пред надлежен орган. Меѓутоа, таквите гаранции се однесуваат на *протерувањето*, и тоа само за странци кои имаат законски престој на дадената територија. Сепак, во дадениот случај, мерката во однос на која г-дин Мааоуиа упатува на член 6 § 1 не се однесува на протерување на странски државјанин кој има законски регулиран престој, туку како

што е наведено во параграф 25 од пресудата, примена на наредбата за забрана на престој која му е изречена од кривичен суд бидејќи тој не постапил Согласно наредбата за депортирање и притоа незаконски престојувал во Франција. Или со други зборови, дури и да претпоставиме дека член 1 од Протоколот бр. 7 претставува *lex specialis* кој во основа функционира како исклучок на *lex generalis* пропишан со член 6 од Конвенцијата, сепак ќе треба да се прикаже дека *lex specialis* бил применлив во дадениов случај. Јас не сметам дека бил применлив, бидејќи апликантот не побарал пред судот да се потпре на гаранциите на кој требало да има право во врска со депортирањето.

3. Во параграф 39 од пресудата, судот ги разгледува наредбите за протерување преку законот. Притоа, судот заклучува дека нивната улога е првенствено превентивна, тие немаат казнен карактер, така што ниту мерките ниту жалбите за нивно укинување може да се поврзат со определување на кривично обвинение.

4. За мене и таквата анализа е изненадувачка. Според мене, наредбите за протерување, кои кривичните судови можат (без обврска) да ги додадат на казната затвор за кривично дело, претставуваат *споредна казна* и оттаму потпаѓаат под кривичниот законик. Прифатливо е дека тие имаат и превентивен и казнен карактер, но дали кривичните казни секогаш имаат таква двојна намена: да го казнат сторителот и да го одвратат да биде повратник во извршувањето на кривични дела? Покрај тоа, се соочувам со потешкотија да ја откријам доследноста помеѓу начинот на резонирање кој е применет овде и главниот корпус на судската пракса на судот. Не успевам да видам како е можно да се прилагоди класифицирањето на наредбите за протерување како административни со следните судски одлуки кои имаат казнен карактер: дополнително наплаќање на данок заради нечесно постапување (види Бенденоун против Франција пресуда од 24 февруари 1994, Серија А бр. 284), наредба за конфискација дадена при изрекувањето на казна затвор (види Велш против Обединетото Кралство пресуда од 9 февруари 1995 година, Серија А бр. 307-А), казна затвор заради неплатена парична казна (види Јамил против Франција пресуда од 8 јуни 1995 година, Серија А бр. 317-В), или одбивање на поени од возачката дозвола на возачот (види Малиге против Франција пресуда од 23 септември 1998 година, *Извештаи за пресуди и одлуки 1998-VII*). Од горе наведеното, заклучувам дека наредбата за протерување во основа треба да биде

класифицирана во рамките на кривичниот законик и притоа да потпадне во опфатот на член 6 § 1.

5. Меѓутоа, се сложувам дека одредбата не е применлива во дадениот случај. Од која причина? Одговорот е следното: член 6 § 1 се применува кога судот ќе утврди “какво било кривично обвинение” против лице кое упатува на таа одредба. Дали е можно да се тврди дека лицето кое бара укинување на наредбата за забранет престој всушност бара од судот да одлучи дека обвинението заради кое била изречена наредбата било неосновано? Мене тоа ми изгледа како многу општо и пред сè вештачко толкување. Целта на постапките за укинување на наредбите за забранет престој не е да се укинат казните кои се изречени од кривичниот суд. Таквите постапки не се водат во форма на жалбени постапки, жалба за одредени законски аспекти или жалба за да се изврши судски преглед. Нивната цел е да се убеди судот (во овој случај апелацискиот суд) да ги прекине, заради причини на хуманост, последиците од наредбата за забранет престој, но не да ја стави под знак прашање или оперативната одредба или заклучоците содржани во пресудата. Тоа е прикажано во дадениот случај со фактот дека г-дин Мааоуиа неуспешно ја оспорил наредбата за забранет престој изречена од страна на апелацискиот суд, како преку жалбата до касацискиот суд, така и со жалбата за да се изврши судски преглед. Оттаму, наредбата за забранет престој била неотповиклива и нејзината валидност не била ставена под знак прашање со пресудата на истиот суд, кој на крајот одлучил во прилог на барањето на апликантот за укинување на наредбата. Од таа причина јас бев обврзан, но не без жалење, да гласам во прилог на оперативната одредба и да одлучам дека заради тоа што членот 6 § 1 бил неприменлив, оттаму не станува збор за повреда на истиот член.

6. На крајот, би сакал да го искажам своето жалење, имено дека наредбата за протерување постои. Според мене, тоа претставува двојно казнување, се разбира не во смисла на значењето на *non bis in idem* правилото, кое е одразено со член 4 на Протоколот бр. 7 цитиран погоре, бидејќи не постои ништо во Конвенцијата што може да го спречи судот да изрече материјална, но и споредна казна за истото дело. И покрај тоа, тоа претставува двојно казнување од хуман аспект. Иако веќе лишен од сите гаранции кои генерално им се дадени на државјаните на земјата (види параграф 38 од пресудата), според законот на странците кои сакаат да ги избегнат после-

диците од наредбите за депортирање може да им се изрече казна до три години затвор. Дали е исто така неопходно да им се изрече и законско протерување на овие лица? Би сакал да повторам што кажавме јас и г-ѓа Тулкенс во нашето заедничко мислење за ИЗРАЗУВАЊЕ несогласување за случајот *Багли против Франција* (бр. 34374/97, ЕСЧП 1999-VIII), кој се однесува на член 8 од Конвенцијата: според мене, во едно демократско општество не е неопходно со закон да им се зголеμουва долгот кој странците го должат на општеството.

МИСЛЕЊЕ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ СОГЛАСУВАЊЕ ОД Г-ДИН НИКОЛАС БРАЦА

Се сложувам дека членот 6 § 1 од Конвенцијата е неприменлив во дадениов случај, но не можам во целост да се сложам со заклучоците во пресудата на судот или во мислењето за ИЗРАЗУВАЊЕ согласност од страна на судијата Коста.

Генерално, се согласувам дека постапките кои исклучиво се однесуваат на одлуките на административните органи да одбијат влез на странски државјанин, да неметнат услови на странецот да замине од државата или пак странец да биде протеран или депортиран, не подразбираат определување на “граѓанските права и обврски” на странец. Во тој поглед, не гледам причина зошто би се одалечувале од постојаната судска пракса на Комисијата дека заради елементот на материјалното дискреционо право кое се однесува на јавниот ред во таквите одлуки на постапките кои се водат не треба да се гледа како на определување на граѓанските права на засегнатото лице, дури и кога постојат неизбежни, но инцидентни репрекусии по приватниот и семејниот живот, можностите за вработување, финансиската состојба и слично. Поддршката за ваквото гледиште, како што истакнува судот, може да се најде во член 1 Протокол бр. 7. Иако се согласувам со судијата Коста дека оправданоста за неприменливоста на член 6 не може да се најде само во Протоколот, сметам дека одредбите на член 1 од Протоколот служат најмалку да го потврдат разбирањето на договорните страни, врз основа на судската пракса на Комисијата, дека одлуките за депортирање на лицето генерално не вклучуваат “определување на граѓанските права и обврски” за да може да ги повлечат процесните гаранции пропишани со член 6.

Како што истакнува судијата Коста, точно е дека постапките за дадениот случај не се однесуваат на наредбата за депортирање туку на наредбата за забранет престој. Исто така, точно е дека постапките не се однесуваат на изрекувањето на наредбата за забранет престој туку на жалбата да се укине таквата наредба, која веќе била изречена не од административен или управен орган, туку од суд. Меѓутоа, ниту една од овие поенти не ме наведува да заклучам дека постојаната судска пракса на Комисијата не треба да се применува или пак да се утврди дека постапките вклучувале и определување на “граѓанските права и обврски” на апликантот. Според мене, тука постои тесна поврзаност помеѓу наредбата за депортирање издадена од страна на министерството за внатрешни работи и на наредбата за забранет престој, а втората наредба била изречена заради одбивањето на апликантот да постапи по првата наредба. Освен тоа, на постапките кои се воделе за да се укине наредбата и притоа да се регулира имигрантскиот статус на апликантот во Франција мора да се гледа како на “престој” на странски државјанин и дека тоа потпаѓа во рамките на воспоставената судска пракса, и покрај фактот дека одлуката за укинување на наредбата може да биде донесена само од страна на суд.

И понатаму можам да прифатам дека една административна одлука за депортирање на странец, дури и да била донесена на основ дека континуираното присуство на странец е непожелно заради постоењето на сомненија за негова вклученост во криминални активности, генерално нема да вклучува “определување на кривично обвинение” за целите на член 6.

Меѓутоа, ситуацијата ќе беше поразлична доколку наредбата за депортирање беше изречена од страна на суд откако била изречена обвинителна пресуда за кривично дело и тоа претставувало интегрален дел од постапката која резултирала со обвинителна пресуда. Во таков случај, процесните гаранции од член 6 јасно е дека ќе се применуваат во кривичната постапка во целина, независно дали наредбата за депортирање која произлегла од таквата постапка требало да се смета за казна или дека има исклучиво превентивна функција. Истото важи и за изрекувањето на наредбата за забранет престој по изрекувањето на обвинителната пресуда на апликантот заради неговото одбивање да постапи по наредбата за депортирање: потребно било да се водат постапки кои ќе доведат до изрекување на налог за да постои усогласеност со член 6 од Конвенцијата,

односно дали наредбата треба да се смета како казна или во основа како превентивна мерка.

Меѓутоа, како што беше соодветно истакнато од страна на судијата Коста, во дадениот случај, оспорените постапки не се постапките кои резултираа во обвинителна пресуда на апликантот и изрекување на наредбата – тие биле завршени кога жалбата на апликантот била одбиена од страна на касацискиот суд на 22 септември 1997 – туку посебни постапки за укинување на наредбата. Иако овие постапки се одвивале Согласно член 702-1 од Законот за кривична постапка пред судот кој го обвинил апликантот, сепак тие не наложиле повторна проверка на основаноста на обвинението кое довело до изрекување на наредба за протерување, ниту пак на нив може да се гледа како на жалба против изрекувањето на наредбата за протерување. Во овие околности, според мене тие не вклучувале “определување на какво било кривично обвинение” против апликантот.

Оттаму, членот 6 од Конвенцијата е неприменлив во дадениот случај.

МИСЛЕЊЕ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СТРАНА НА СУДИЈАТА ТРАЈА

Овој случај се однесува на жалбата на тоа дека постапките кои ги отпочнал апликантот за укинување на наредбата за забранет престој, со која му се забранува престој на територијата на Франција за период од десет години како резултат на обвинителна пресуда, биле со неразумен рок и спротивно на член 6 § 1 од Конвенцијата. Судот морал да одлучи како прелиминарно прашање дали постапките кои се разгледуваат се однесуваат на определувањето на “граѓанското право” за целите на член 6 § 1.

Општо прифатено е дека постапките за укинување на наредбата за забранет престој се однесуваат на спор (*contestation*). Меѓутоа, владата изнела аргументи, а судот ги прифатил дека дадените постапки не потпаѓаат во рамките на опфатот на член 6 § 1 од Конвенцијата бидејќи тие не се однесуваат на кои било “граѓански права” како што е предвидено со членот. Јас не се сложувам со ваквиот наод.

Во минатото, судската пракса на Комисијата и на судот следеа рестриктивен пристап во однос на концептот на “граѓански права и обврски”. Овие термини никогаш не беа дефинирани што резултираше во несигурност во однос на нивното значење во судската пракса, а решенијата кои беа дадени не се засноваа на општи и доследни критериуми. Тоа се должеше на претпоставката дека зборот “граѓанско” го ограничува опсегот на правата и обврските за кои има намера да бидат опфатени со судските гаранции од член 6 § 1. Не беа направени никакви заложби да се посвети доволно внимание на законскиот историјат кој довел до таквото структурирање на член 6. Освен тоа, иако судот има усвоено опсежно и динамично толкување на многу одредби од Конвенцијата, дури и до таму што се проширени импликациите за опсегот на правото (метод кој се применувал во однос на членот 6 кој довел до наодот дека правото на пристап до суд е неразделиво од правата кои се опфатени во овој член¹), и судот и Комисијата имаат покажано голема колебливост да го толкуваат концептот на “граѓански права и обврски” на либерален начин.

Според член 31 од Виенската конвенција за договорно право, “[a] Договорот ќе се толкува со добра намера Согласно вообичаеното значење кое им се дава на термините од договорот во нивниот контекст и од аспект на нивниот случај и цел.”

Она што претставува проблем во овој случај е толкувањето на употребата на зборот “граѓански” кога се опишуваат “правата и обврските” опфатени со гаранциите од член 6 § 1. Се претпоставува дека изготвувачите на овој член кога го употребиле овој збор имале намера да ги ограничат правата и обврските само на оние кои спаѓаат во доменот на приватното право. Јас не се согласувам со овој пристап, кој сметам дека е недоследен на текстот од член 6 § 1 кога се разгледува во неговиот контекст, како и во однос на случајот и целта на овој член.

Сметам дека кога се разгледува зборот “граѓански” во контекстот во кој се појавува, има значење на “некривичен”. Откако терминот “кривично обвинение” беше употребен – а тоа е неизбежно од технички причини – тоа значи дека исто така треба да се употреби друг термин со кој се опфаќаат останатите судски постапки кои истовремено треба да се разграничат од кривичните постапки. Зборот “граѓански” се чини соодветен за да се постигне таа цел.

Меѓутоа, дури и да постојат сомненија околу ваквиот концепциски пристап, сметам дека е разумно да се каже дека зборот “граѓански” може да го има значењето кое што беше истакнато, и во тој случај не треба да се ограничува само на спорови во доменот на приватното право². Сметам дека доколку се дозволи повеќе од едно толкување на овој термин, со кој индивидуалните права се зајакнати за да бидат во согласност со случајот и целта на Конвенцијата, тоа секогаш треба да се преферира. Дури и при следењето на ваквиот рестриктивен пристап, судот ја има забележано потребата да се прошири примената на термините “граѓански права и обврски” за прашања кои вообичаено не припаѓаат во сферата на приватното право. На пример, во спорот помеѓу апликант и државен орган околу издавањето на лиценца за која апликантот тврди дека има право да ја добие, судот одлучил дека станува збор за утврдување на граѓанско право и покрај применливоста на правилата на јавното право во такви случаи³. Тука би можеле да се додадат примерите за барање на социјална помош и социјално осигурување⁴, за пензија на судија⁵, итн. Генерално, тенденцијата на судот била да вклучува колку што е можно повеќе ситуации во рамките на термините “граѓански права и обврски”, и покрај тоа што таквите ситуации не можат да се објаснат со упатување на критериумот на приватното право. Всушност, размислувањето на судот, како и разликите кои се усвоени во таквите случаи изгледаат вештачки.

Доколку предвид се земе случајот и целта на член 6 § 1, во комбинација со контекстот на зборовите кои се разгледуваат, Согласно она што го диктира примарното правило за толкување на договори кое е наведено погоре, станува сосема јасно дека терминот “граѓанско” треба да се толкува како опфаќање на сите останати законски права, кои немаат кривична природа. Доколку ваквото телеолошко толкување не биде усвоено, тоа значи дека случајот и целта на член 6 § 1 ќе бидат оневозможени⁶. Сметам дека е очигледно дека со случајот и целта на членот 6 се сакало со судските гаранции да се осигура правично спроведување на правдата за кое било лице за кое се бараат или определуваат неговите права и обврски. Би било апсурдно да се прифати дека судските гаранции биле наменети само за одредени права, особено правата помеѓу поединци, и не за сите законски права и обврски, вклучително и правата *vis à vis* администрацијата, каде независната судска контрола е особено потребна за заштита на поединци од моќните овластувања на државата. Со други зборови, незамисливо е за една

Конвенција, која според преамбулата била изготвена со цел да се заштитат “оние основни слободи кои претставуваат основа на правдата ... во светот” и да се спроведе начелото на “владеење на правото”⁷, да предвидува само правично спроведување на правдата само од аспект на одредени права и слободи, но не во однос на правата кои се однесуваат на релациите помеѓу поединецот и државата. Затоа сметам дека е релевантно во овој поглед да се цитира следниов параграф од пресудата на судот во случајот Калс и други против Германија (пресуда од 6 септември 1978, Серија А бр. 28, стр. 25-26, § 55).

“Владеењето на правото подразбира, *меѓу другото*, дека попречување на правата на поединецот од страна на извршната власт треба да биде случај на ефективна контрола која нормално треба да биде проверена од страна на судството, и макар како последно средство, таквата судска контрола треба да понуди најдобра гаранција за независност, непристрасност и соодветна постапка.”

Врз основа на горе наведеното, сметам дека на зборовите “граѓански права и обврски” треба да им се придаде најширокото можно значење кое Согласно контекстот и земајќи ги предвид случајот и целта на Конвенцијата, треба да ги опфати сите законски права и обврски на поединецот независно дали *vis à vis* други поединци или *vis à vis* државата. Добрите намери, како друг фактор кој е релевантен за толкувањето според Виенската конвенција за договорно право, исто така одат во поддршка на овој пристап, кој исто така е генерално доследен на европското право.

Извлекувајќи заклучок за значењето на зборовите врз основа на разлисувањата наведени погоре, не е потребно да се прибегне кон дополнителни начини на толкување како што се *travaux préparatoires* за подготовка на Конвенцијата (*подготвителните работи за изготвување на Конвенцијата*) итн. Меѓутоа, дури и доколку треба да се направи навраќање кон законскиот историјат на член 6 § 1, се чини дека таквите поенти за историјатот се во насока на горе наведеното толкување⁸.

Во конкретниов случај, апликантот бара укинување на наредбата за привремена забрана за престој врз основа на релевантните одредби од француското законодавство, потпирајќи се на фактот дека тој бил женет за државјанка на Франција и дека имал привремена

дозвола за престој. Укинувањето на наредбата за протерување, како што тврдел апликантот претставува правен лек кој може да се употреби во Франција. Оттаму, барањето на апликантот се однесува на утврдување на “граѓанско” право.

Мнозинството, кои го поддржаа ставот дека конкретниот случај не се однесува на утврдување на “граѓанско право” за целите на член 6 § 1, упатуваат на фактот дека Европската комисија за човекови права “постојано искажувала мислење дека одлуката дали да се даде дозвола на престој на странец во држава во која тој/таа не е државјанин, не наложува утврдување на неговите/нејзините граѓански права или обврски или какво било кривично обвинение во рамките на значењето на член 6 § 1 од Конвенцијата”. Според мене, само по себе не е убедливо кога судот упатува на јурисприденцијата на Комисијата без да се направи анализа на размислувањата за таквата јурисприденција и основата за нејзино усвојување од страна на судот за прашање за кое од судот се очекува да постапи според својот законски пристап.

Меѓутоа, судот продолжи да постапува и одлучувачки се потпре на фактот дека член 1 од Протоколот бр. 7 содржи процесни гаранции кои се применливи за протерување на странци. Според мнозинството, доколку овие гаранции се земат предвид заедно со упатувањето во преамбулата на овој Протокол, во врска со одлуката да се преземат “дополнителни чекори за да се осигура колективно спроведување на одредени права и слободи преку Конвенцијата ...” покажува “дека државите биле свесни дека член 6 § 1 не се применува на постапки за протерување на странци и сакале да преземат специјални мерки во таа сфера”. Во прилог на таквата конструкција, мнозинството цитирало делови од извештајот за објаснување на Протоколот бр. 7 вклучително и следното:

“16. Европската комисија за човекови права, во однос на жалбата бр. 7729/76 одлучи дека одлуката да се депортира лицето 'не вклучува утврдување на неговите граѓански права и обврски или какво било кривично обвинение против него' со значењето на член 6 од Конвенцијата. Овој член не влијае на толкувањето на член 6.”

Мнозинството потоа заклучи дека “со усвојувањето на член 1 од Протоколот бр. 7 во кој се содржани гаранциите кои конкретно се однесуваат на постапките за протерување на странци, државите

јасно ја искажаа нивната намера да не ги вклучуваат тие процедури во опсегот на член 6 § 1 од Конвенцијата” (потенцирано).

Во одговор на горе наведениот став на мнозинството, го кажувам следното:

(а) Специјалните одредби од Протоколот со кои се обезбедуваат минимални процесни права за лицата кои се случај на протерување не може разумно да се толкуваат како лимитирачки или отстапувачки од кои било човекови права и фундаментални слободи на тие лица, доколку таквите права веќе се заштитени со Конвенцијата. Тие права ниту се ограничуваат ниту укинуваат. Член 53 од Конвенцијата гласи: *“Ниедна одредба од Конвенцијата нема да се толкува како ограничувачка или дерогативна за кое било од човековите права и основните слободи, што ќе се обезбеди преку законите на Високите договорни страни или преку некои други договори што таа ги склучила.”* Ако предвид се земе таа одредба, чудно е да се види дека со подоцнежните дополнувања на Конвенцијата во форма на Протоколи, кои се нераздвоив дел од Конвенцијата, намерата била да се квалификуваат или укинат права, кои јас сметам (како што објаснив погоре), дека се пропишани во главниот текст на Конвенцијата.

(б) Специјалните одредби на член 1 од Протоколот бр.7 обезбедуваат дополнителна специјална заштита за лицата кои се случај на протерување. Текстот и намената на овие одредби јасно упатува на процесните гаранции *vis à vis административните* власти кои на ниеден начин не влијаат на кои било *судски* гаранции кои тие лица може веќе да ги имаат Согласно Конвенцијата. Дадениве одредби не се однесуваат на член 6 и не можат да го ограничат опсегот и ефектот како што изгледа од текстот и намената на објаснетото погоре.

(в) Исказот во преамбулата кон Протокол бр. 7 во однос на одлуката да се преземат “понатамошни чекори за да се осигура колективно спроведување на одредени права и обврски преку Конвенцијата” не може да значи дека административните процесни гаранции биле обезбедени затоа што лицата кои имале намера да ги користат немале право на судски гаранции кога се тврделе или утврдувале нивните права и обврски. И двете гаран-

ции може заедно да опстојуваат бидејќи двете гаранции имаат различна намена.

(г) Сметам дека не е разумно да се претпостави дека еден извештај за појаснување на Протоколот бр. 7, кој вклучува исказ со тоа значење дека член 1 од Протоколот бр. 7 “не влијае” на толкувањето на член 6 како во одлуката на Комисијата во жалбата бр. 7729/76, претставува одобрение од изготвувачите на Протоколот за таквото толкување или каква било намера од нивна страна да го одржат или да го спречат развојот на јуриспруденцијата на судот на истата тема. Покрај тоа, таквиот извештај не може да подразбира (како што тврди мнозинството) дека член 1 од Протоколот бр. 7 бил усвоен затоа што Високите договорни страни сакале да преземат специјални мерки во сферата на протерување на странци, притоа “свесни дека член 6 § 1 е неприменлив на постапките” во таа сфера. Не постои ништо во текстот на член 1 од Протоколот бр. 7 со кој може да се поткрепи таквиот заклучок. Освен тоа, нема ништо во карактерот на специјалните минимални гаранции кои се притоа обезбедени кои може да укажат дека намерата била да се премости јазот кој се појавил како резултат на недостиг на судски гаранции во член 6 на планот на протерување на странци. Како што беше истакнато погоре, член 1 од Протокол бр. 7 имал за цел да се воспостави заштита *vis à vis* администрацијата која во секој случај не може да послужи како замена за судските гаранции од член 6 или дури и да ги минимизира негативните ефекти кои произлегуваат од нивно отсуство. Заштитата за која овде станува збор може да биде дополние на судските гаранции од член 6.

Заради сите погоре наведени причини, сметам дека член 6 § 1 е применлив во конкретниов случај.

1. Види Голдер против Обединетото Кралство, пресуда од 21 февруари 1975, Серија А бр. 18.

2. Интересно е тука да се потсетиме на изјавата на претседателот на Комисијата, г-дин Џејмс Фаусет, пред судот за случајот Кониг против Германија (Серија Б бр. 25, стр. 179): “Јас овде се изјаснувам дека постојат варијации во однос на судската политика на судот при толкувањето на член 6.”

3. Види Бентхем против Холандија, пресуда од 23 октомври 1985, Серија А бр. 97.

4. Види Фелдбруге против Холандија, пресуда од 29 мај 1986, Серија А бр. 99.

5. Види Франческо Ломбардо против Италија, пресуда од 26 ноември 1992, Серија А бр. 249-В, стр. 26-27, § 17.

6. Во својата судска пракса, судот во неколку прилики ја истакнува одлучувачката улога на случајот и целта на Конвенцијата при толкувањето на одредбите. Види на пример, Кониг против Германија, пресуда од 28 јуни 1978 (Серија А бр. 27), каде во параграф 88 Судот наведува: "... кое било друго решение може да доведе до резултати кои не се случај и цел на Конвенцијата."

7. Види пресуда за Голдер цитирана погоре, стр. 17.

8. Види особено Питер ван Дајк, "Толкување на граѓански права и обврски' од Европскиот суд за човекови права – превземање на уште еден чекор", во *Заштита на човековите права: Европска димензија*, Студии во чест на Жерард Ј. Виарда, стр. 131.

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ СОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА КОСТА ПРИДРУЖЕНО ОД
СУДИЈА ХЕДИГАН И ПАНТИРУ

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ СОГЛАСУВАЊЕ НА ГОСПОДИН НИКОЛАС БРАЦА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

МАОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА– МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

МААОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА- МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

МААОУИА ПРОТИВ ФРАНЦИЈА ПРЕСУДА- МИСЛЕЊЕ ЗА
ИЗРАЗУВАЊЕ НЕСОГЛАСУВАЊЕ ОД СУДИЈА ЛОУКАИДЕС
ПРИДРУЖЕНО ОД СУДИЈА ТРАЈА

**СЛУЧАЈОТ НА
МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА**

(Жалба бр. 46827/99 и 46951/99)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР
4 февруари 2005

Во случајот Маматкулов и Аскарлов против Турција, Европскиот суд за човекови права, заседавајќи во Големиот судски совет, составен од:

Г-дин Л.Вилдхабер (Mr L. Wildhaber), *Претседател*,
Г-дин Ц.Л.Розакис (C.L. Rozakis),
Г-дин Ј.П.Коста (Mr J.-P. Costa)
Г-дин Николас Братза (Sir Nicolas Bratza),
Г-дин Г.Бонело (Mr G. Bonello),
Г-дин Л.Кафлиш (Mr L. Caflisch),
Г-ѓа Е. Палм (Mrs E. Palm)
Г-дин И. Кабрал Барето (Mr I. Cabral Barreto)
Г-дин Р.Турмен (Mr R. Türmen)
Г-ѓа Ф.Тулкенс (Mrs F. Tulkens)
Г-ѓа Н.Вајиќ (Mrs N. Vajić)
Г-дин Ј.Хедиган (Mr J. Hedigan)
Г-дин М.Пелонпа (M. Pellonpää),
Г-ѓа М. Цаца Николовска (Mrs M. Tsatsa-Nikolovska),
Г-дин А.Б.Бака (Mr A.B. Baka),
Г-дин А.Ковлер (Mr A. Kovler),
Г-дин С.Павловшчи (Mr S. Pavlovski), *судии*, и
Г-дин П.Ј.Махони (Mr P.J. Mahoney), *Секретар*,

Расправајќи на затворената седница на 17 март, 15 септември и 15 декември 2004,

Ја донесе следнава пресуда, која беше усвоена на последниот наведен датум:

ПОСТАПКА

1. За случајот до Судот беа поднесени две жалби (бр. 46827/99 и 46951/99) против Република Турција, во однос на Член 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (“Конвенција”) од страна на двајца државјани на Узбекистан, г-дин Рустам Султановиќ Маматкулов и г-дин Заинидин Абдурасуловиќ (“жалители”), на 11 и 22 март 1999 соодветно.

2. Жалителите, на кои им беше обезбедена правна помош, беа претставувани од страна на г-дин И.С.Чаршанцакли, член на

истамбулската адвокатска комора. Владата на Турција (“владата”) беше претставувана од г-дин М.Озмен – заменик застапник.

3. Жалбите се однесуваа на екстрадицијата на жалителите во Република Узбекистан. Жалителите упатуваа на членовите 2, 3 и 6 од Конвенцијата и правилото 39 од правилникот на судот.

4. Жалбите беа распределени на првата седница на судот (Правило 52 § 1). На 31 август 1999 година, тие беа прогласени за допуштени од страна на Советот на тој оддел, составен од г-ѓа Е.Палм (претседател), г-дин Ј.Касадевал, г-дин Гаукур Јорундсон, г-дин Р.Турмен, г-дин Ц.Бирсан, г-ѓа В.Томасен, г-дин Р.Марусте, судии и г-дин М.О’Бојл, секретар на одделот.

5. Во пресудата од 6 февруари 2003 година (“пресуда на Советот”), Советот едногласно одлучи дека нема повреда на член 3, дека член 6 не е применлив на постапките за екстрадиција во Турција, и дека нема посебно прашање во однос на жалбата на жалителот според член 6 од Конвенцијата. Исто така, со шест гласа за и еден против Советот одлучи дека станува збор за повреда на член 34 од Конвенцијата. На крајот, едногласно било одлучено дека утврдувањето на повредата сама по себе претставува доволно задоволување на правдата за нематериалната штета која им била нанесена на жалителите. Мислењето на г-дин Турмен за делумно несогласување со одлуката е приложено кон пресудата.

6. На 28 април 2003 година, Владата поднесе барање случајот да биде упатен до Големиот судски совет (Член 43 од Конвенцијата).

7. На 21 мај 2003 година, судиите во Големиот судски совет одлучија да го прифатат барањето за префрлање на случајот (Правило 73).

8. Составот на Големиот судски совет беше одреден согласно на одредбите на член 27 §§ 2 и 3 од Конвенцијата и правилото 24.

9. Жалителите и владата имаа поднесено писмени поднесоци за случајот. Исто така беа добиени коментарите на Меѓународната комисија на правници и од организациите за човекови права Хјуман Рајтс Воч и Центарот АИРЕ, на кои им била дадена дозвола од прет-

седателот да интервенираат во пишаната постапка (член 36 § 2 од Конвенцијата и Правило 44 § 2).

10. Јавната седница беше одржана во зградата на човекови права, Стразбур, на 17 март 2004 (Правило 59 § 3).

Пред судот пристапија:

(а) *за Владата*
г-дин М. Јозмен, *заменик-застапник*,
г-ѓа М. Гулсен,
г-ѓа В.Сирмен,
г-ѓа Х. Сари, *советници*;

(б) *за жалителите*
г-дин И.С. Чарсанцакли, *адвокат*,
г-дин Л.Коркут, *советник*.
Судот ги слушна излагањата на г-дин И.С. Чарсанцакли, г-дин Коркут, г-дин Озмен и г-дин Сирмен.

ФАКТИ

I. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

11. Жалителите се родени во 1959 и 1971 година соодветно, и моментално се во притвор во Република Узбекистан. Тие се членови на Ерк (Слобода), опозициска партија во Узбекистан.

A. Првиот жалител

12. На 3 март 1999 година, првиот жалител пристигнал во Истанбул од Алма-Ата (Казахстан), со туристичка виза. Тој бил уапсен од турската полиција на аеродромот Ататурк (Истанбул) според меѓународната потерница за апсење и бил ставен во полициски притвор под сомнение за извршено убиство, предизвикување на повреди преку експлозија на бомба во Узбекистан, и обид за терористички напад на претседателот на Узбекистан.

13. Република Узбекистан побарала негова екстрадиција согласно на билатералниот договор со Турција.

14. На 5 март 1999 година, јавниот обвинител во Бакиркој поднел барање до истражниот судија првиот жалител да биде вратен во притвор. Првиот жалител, придружуван од неговиот адвокат, бил изнесен пред судија истиот ден и задржан во притвор четириесет и пет дена, согласно на Европската конвенција за взаемна помош во кривичната материја.

15. На 11 март 1999 година, првиот жалител бил интервјуиран од страна на судија на кривичниот суд во Бакиркој. Во налогот кој бил издаден истиот ден по брза постапка, судијата упатил на обвиненијата против првиот жалител, забележувајќи дека наведените дела не биле мотивирани ниту од политички ниту од воени причини, туку дека станувало збор за обични кривични дела. Судијата исто така издал налог за негово задржување на притвор додека се спроведе екстрадицијата. Првиот жалител, кој бил придружуван од неговиот адвокат и преведувач, ги негирал обвиненијата и кажал дека е невин.

16. Во поднесоците за сослушувањето од 11 март 1999 година, застапникот на првиот жалител тврдел дека неговиот клиент работел на демократизација на својата земја, и дека политичките дисиденти во Узбекистан биле уапсени од страна на властите и изложени на тортура во затворот. Тој додал дека првиот жалител бил во Казакстан во тоа време и побарал политички азил од турските власти бидејќи животот му бил изложен на ризик. Тој тврдел дека неговиот клиент бил кривично гонет за дело кое има политички карактер, и упатувајќи на член 9 § 2 од турскиот кривичен законик, побарал од кривичниот суд да го одбие барањето на Узбекистан за екстрадиција.

17. На 15 март 1999 година, првиот жалител поднел жалба до истражниот суд во Вақирқоју против налогот издаден согласно на брзата постапка од 11 март 1999 година. Откако го разгледал случајот, истражниот суд ја одбил жалбата на првиот жалител на 19 март 1999 година.

Б. Вториот жалител

18. Вториот жалител влегол во Турија на 13 декември 1998 година со фалсификуван пасош. На 5 март 1999 година, постапувајќи по барањето за негова екстрадиција од страна на Република Узбеки-

стан, турската полиција го уапсила и го ставила во полициски притвор. Тој бил осомничен за убиство, предизвикување повреди на други лица преку експлозија на бомба во Узбекистан, и обид за терористички напад на претседателот на Узбекистан.

19. На 7 март 1999 година, јавниот обвинител на Бакиркој поднел барање до истражниот судија за задржување во притвор на вториот жалител. Истиот ден, вториот жалител бил изнесен пред судијата, кој го задржал во притвор.

20. На сослушувањето на 11 март 1999 година, застапникот на вториот жалител поднел дека делото за кое е поднесено обвинение против неговиот клиент има политичка и воена позадина, и дека политичките дисиденти во Узбекистан биле апсени од страна на властите и биле изложувани на тортура во затворите. Тој додал дека вториот жалител во тоа време се наоѓал во Турција со лажен пасош.

21. Во писмото од 12 март 1999 година, јавниот обвинител на Фатих поднел барање до кривичниот суд во Фатих за утврдување на државјанството на вториот жалител и за типот на наводите за извршеното дело.

22. По сослушувањето на жалителот, со одлука од 15 март 1999 година, кривичниот суд го утврдил неговото државјанство и видот на извршено дело согласно на член 9 од турскиот кривичен законик. Судот одлучил дека делата за кои е поднесено обвинението немаат политичка или воена позадина, туку дека станува збор за обични кривични дела. Исто така, судот издал налог за задржување на жалителот во притвор додека се спроведе екстрадицијата.

23. На 18 март 1999 година, вториот жалител во истамбулскиот истражен суд поднел жалба на пресудата од 15 март 1999 година. Откако бил разгледан случајот, истражниот суд ја одбил жалбата од 26 март 1999 година.

В. Екстрадиција на жалителите и последователни случувања

24. На 18 март 1999 година, претседателот на релевантниот Совет на судот одлучил да и укаже на владата, согласно на правилото 39 од правилникот на судот, дека е пожелно во интерес на странките и за непречено одвивање на постапката пред судот, да не се изврши

екстрадицијата на жалителите во Узбекистан пред да се одржи седница на надлежниот Совет, која била закажана за 23 март 1999 година.

25. На 19 март 1999 година, турската влада издала одлука за спроведување на екстрадицијата на жалителите.

26. На 23 март 1999 година, Советот одлучил да ја продолжи привремената мерка која била изречена согласно на правилото 39 до следното известување.

27. На 27 март 1999 година, жалителите биле предадени на властите на Узбекистан.

28. Во писмото од 19 април 1999 година, владата го информирала судот дека ги добила следните гаранции од властите на Узбекистан во врска со двајцата жалители: на 9 март и 10 април 1999 година, амбасадата на Узбекистан во Анкара ги пренела двете ноти од Министерството за надворешни работи, на кои биле приложени две писма од јавното обвинителство на Република Узбекистан, наведувајќи го следното:

“Имотот на жалителите нема да подлежи на општа конфискација, и жалителите нема да бидат изложени на тортура или да им биде изречена смртна казна.

Република Узбекистан е земја потписник на Конвенцијата на Обединетите Нации против тортура и ја прифаќа и потврдува обврската да постапува согласно на барањата од одредбите на Конвенцијата во однос на Турција и меѓународната заедница во целина.”

29. На 11 јуни 1999 година, владата го информирала судот за дипломатската нота од 8 јуни 1999 од узбекистанското Министерство за надворешни работи, притоа истакнувајќи го следното:

“Од истрагата која ја спровеле судските власти на Узбекистан, се чини дека г-дин Маматкулов и г-дин Аскарлов имале активна улога во планирањето и организирањето на терористичките дела против раководството на Република Узбекистан и народот од мај 1997, како членови на криминалната организација предводена од г-дин Ц.Х и Т.У., кои се познати верски екстремисти.

Од информациите кои се добиени преку соработката со странските служби за разузнавање се чини дека г-дин Маматкулов и г-дин Аскарров имаат извршено кривични дела во Казакстан и Киргистан.

Обвинителниот акт кој бил поднесен против нив, а кој бил подготвен согласно на претходно собраните докази, вклучува одреден број на обвиненија: основање на криминална организација, тероризам, терористички напад врз претседателот, преземање на власт преку употреба на сила или преку рушење на уставниот поредок, подметнување на пожар, употреба на фалсификувани документи и доброволно убивање.

Целата истрага била спроведена со учество на нивните адвокати. Обвинетите дале исказ дека постапувале по слободна воља во активностите на криминалната организација и улогата која ја имале во тие активности. Тие информации биле поткрепени со други докази кои биле обезбедени.

Гаранциите кои ги дало јавното обвинителство на Република Узбекистан во врска со г-дин Маматкулов и г-дин Аскарров се во согласност со обврските на Узбекистан кои произлегуваат од Конвенцијата на Обединетите Нации против тортурата и друго сурово, нечовечно и деградирачко постапување или казнување од 10 декември 1984.

Обвинетите и нивните адвокати ги разгледаа доказите на обвинителството во врска со истрагата и постапката, и исто така им била доставена копија од обвинителниот акт која бил доставен до врховниот суд.

Безбедноста на обвинетите во текот на истрагата и судењето била обезбедена преку употреба на безбедни простории (со ќелии кои биле специјално опремени за таа цел), и биле преземени соодветни мерки за да се спречи нивно напаѓање.

Судењето на обвинетите во врховниот суд започнало со претрес отворен за јавноста. На претресот присуствувале претставници од домашни и странски медиуми. На претресот исто така имало присутни претставници на дипломатските мисии и организации за човекови права.

Службените лица од амбасадата на Турција можеле исто така да присуствуваат.”

30. Со писмото од 8 јули 1999 година, владата го информирала судот дека со пресудата од 28 јуни 1999 на врховниот суд на Република Узбекистан, обвинетите се прогласени за виновни за сторените дела според обвинението и дека се казнети на отслужување на казна затвор.

31. Во писмото испратено до судот од 15 септември 1999 година, адвокатите на жалителите се изјасниле дека не биле во можност да стапат во контакт со своите клиенти, дека условите во затворите во Узбекистан биле лоши, и дека затворениците биле изложени на тортура. *Меѓу другото*, навеле дека:

“ ...

Судењето на жалителите во Република Узбекистан не било правично. Притоа, не било постапено согласно на правилото дека судењето треба да биде отворено за јавноста. Единствените информации кои биле добиени за судењето на жалителите, биле добиени од властите на Узбекистан.

Написмено се обравивме до амбасадата на Узбекистан во Анкара на 25 јуни 1999 со барање за дозвола да присуствуваме на судењето како набљудувачи во својство на адвокати, но не добивме одговор на нашето писмо.

Во однос на тврдењето дека судењето на жалителот го следеле „претставници на домашните и странските медиуми и претставници на организациите за човекови права“, единствената невладина организација која е присутна во Узбекистан, а која беше во можност да го следи судењето, беше организацијата Хјуман Рајтс Воч. Иако веднаш доставивме барање до таа организација, не бевме во можност да добиеме какви било детални информации во врска со претресот и случувањата на тоа судење.

Откако екстрадицијата на жалителите беше спроведена, не можевме да стапиме со нив во контакт ниту написмено ниту преку телефон. Сè уште нема начин да стапиме во контакт. Ваквите случувања служат да ги потврдат сомневањата дека жалителите не престојуваат во соодветни затворски услови.

Според писмото кое било испратено до судот на 9 јули 1999 и информациите кои биле објавени во печатот, на г-дин Маматкулов му била изречена казна затвор од 20 години. Тоа е најголемата казна која може да биде изречена согласно на Кривичниот законик на Узбекистан. Покрај тоа, доколку предвид се земат условите за притвор во затворите во Узбекистан, и особено употребата на тортура, тешко е веројатно дека затворениците ја отслужуваат казната затвор во соодветни затворски услови. Покрај тоа, генерално се верува дека на одредени затвореници, особено оние кои се осудени во однос на слободата на говорот, им се изрекуваат дополнителни казни.”

32. На 15 октомври 2001 година, Министерството за надворешни работи на Узбекистан го испратило следното писмо до амбасадата на Турција во Ташкент:

“На 28 јуни 1999 година, врховниот суд на Република Узбекистан ги прогласи г-дин Маматкулов и г-дин Аскарлов за виновни за делата кои се наведени подолу и им изрече казна затвор во времетраење од дваесет и единаесет години соодветно:

Р. МАМАТКУЛОВ

(а) Осумнаесет години затвор согласно на членовите 28 и 97 од Кривичниот законик (убиство со отежнителни околности), имено:

- (i) убиство на двајца или повеќе луѓе;
- (ii) убиство на едно лице додека извршувало службена должност или блиска родна на тоа лице;
- (iii) употреба на средства со кои се загрозува животот на другите;
- (iv) употреба на сурови начини;
- (v) извршено кривично дело во личен интерес на обвинетиот;
- (vi) извршено кривично дела врз основа на верски убедувања;

- (vii) извршено кривично дело со цел да се прикрие друго кривично дело или да се олесни извршувањето;
- (viii) кривично дело извршено од страна на група на луѓе или криминална организација во интересите на таа организација;
- (ix) повторено кривично дело;
- (б) Осумнаесет години затвор согласно на член 155 § 3 (а) и (б) од Кривичниот законик (кривично дело- тероризам);
- (в) Десет години затвор согласно на член 156 § 2 (г) од Кривичниот законик (поттикнување на омраза и непријателство што води кон дискриминација врз основа на расата и религијата);
- (г) Осумнаесет години затвор согласно на член 158 § 1 од Кривичниот законик (обид за терористички напад на претседателот на Република Узбекистан);
- (д) Осумнаесет години затвор согласно на член 159 § 4 од Кривичниот законик (обид за поткопување на уставниот поредок на Република Узбекистан, заговор за преземање на власта или уривање на уставниот поредок на Република Узбекистан);
- (ѓ) Петнаесет години затвор согласно на член 161 од Кривичниот законик (обид за нанесување на штета на имот или нанесување на штета по здравјето, извршен масакр со цел да се попречат активностите на државните органи и да се поткопа социјалната, политичката и економската стабилност);
- (е) Дванаесет години затвор согласно на член 168 § 4 (а) и (б) од Кривичниот законик (измама, преземање на имот во сопственост на други лица преку измама или доведување во заблуда во интерес на друга или поединци);
- (ж) Десет години затвор согласно на член 223 § 2 (б) (влегување и напуштање на територијата на Узбекистан незаконски и со предумисла);

(з) Две години општо-корисна работа согласно на член 228 § 3 (изработка, употреба и продажба на фалсификувани документи: штембил, печат, меморандум);

(s) Осумнаесет години затвор согласно на член 242 § 1 (основање на вооружена организација или банда за извршување на кривични дела и држење на позиција на авторитет или посебна позиција во рамките на таквата организација или банда).

Му се изрекува казна затвор во времетраење од дваесет години согласно на член 59 од Кривичниот законик (отежнителни околности заради казните за неколку дела) која треба да ја отслужи во строги казнени институции.

Р.Маматкулов моментално ја отслужува казната во затворот Зарафшан, кој е под надлежност на Канцеларијата за внатрешни работи во провинцијата Навои. Неговата здравствена состојба е добра, и дозволено му е да го посетуваат блиски роднини. Тој не бил амнестиран согласно на Одлуката за амнестија од 22 август 2001 година.

3. Абдурасуловиќ АСКАРОВ

(а) Десет години затвор согласно на членовите 28 и 97 од Кривичниот законик (убиство со отежнителни околности, имено:

(i) убиство на двајца или повеќе луѓе;

(ii) убиство на едно лице додека извршувало службена должност или блиска роднина на тоа лице;

(iii) употреба на средства со кои се загрозува животот на другите;

(iv) употреба на сурови начини;

(v) извршено кривично дело во личен интерес на обвинетиот;

(vi) извршено кривично дела врз основа на верски убедувања;

- (vii) извршено кривично дело со цел да се прикрие друго кривично дело или да се олесни извршувањето;
- (viii) кривично дело извршено од страна на група на луѓе или криминална организација во интересите на таа организација;
- (ix) повторено кривично дело;
- (б) Десет години затвор согласно на член 155 § 2 (а) и (б) од Кривичниот законик (терористички дела, предизвикување на смрт кај друго лице);
- (в) Десет години затвор согласно на член 156 § 2 (г) од Кривичниот законик поттикнување на омраза и непријателство што води кон дискриминација врз основа на расата и религијата);
- (г) Девет години затвор согласно на член 158 § 1 од Кривичниот законик (обид за терористички напад врз претседателот на Република Узбекистан);
- (д) Девет години затвор согласно на член 159 § 4 од Кривичниот законик (обид за поткопување на уставниот поредок на Република Узбекистан, заговор за превземање на власта или уривање на уставниот поредок на Република Узбекистан);
- (ѓ) Девет години затвор согласно на член 161 од Кривичниот законик (обид за нанесување на штета на имот или штета по здравјето на луѓето, масакри извршени со намера да се попречи постапувањето на државните органи и поткопување на социјалната, политичката и економската стабилност);
- (е) Девет години затвор согласно на член 173 § 3 (б) (оштетување, или намерно нанесување штета на имот кој припаѓа на други лица или во интерес на група на поединци);
- ж) Десет години затвор согласно на член 223 § 2 (б) (влегување и напуштање на територијата на Узбекистан незаконски и со предумисла);
- (з) Две години општо-корисна работа согласно на член 228 § 3 (изработка, употреба и продажба на фалсификувани документи: штембил, печат, меморандум);

(s) Десет години затвор согласно на член 242 § 1 (основање на вооружена организација или банда за извршување на кривични дела и држење на позиција на авторитет или посебна позиција во рамките на таквата организација или банда).

Му се изрекува казна затвор од единаесет години согласно на член 59 од Кривичниот законик (отежнителни околности заради неколку дела) која треба да се отслужи во строги казнени институции.

3. Аскарров моментално ја отслужува казната во затворот Сајхали, кој е под надлежност на Канцеларијата за внатрешни работи во провинцијата Кашкадарија. Неговата здравствена состојба е добра и дозволено му е да го посетуваат блиски роднини. Тој не бил амнестиран согласно на Одлуката за амнестија од 22 август 2001 година.”

33. На претресот од 23 октомври 2001 година, владата го информирала судот дека на 19 октомври 2001 година двајца службеници од амбасадата на Турција во Ташкент ги посетиле двајцата жалители во затворот Зарафшан и затворот Сајхали кои се наоѓаат на 750 и 560 километри одалеченост од Ташкент. Според службениците од амбасадата, здравствената состојба на жалителите била добра, и тие не се жалеле за условите во затворот.

34. На 3 декември 2001 година, властите на Узбекистан на владата и ги доставиле медицинските уверенија кои беа подготвени од страна на воените лекари од затворите каде престојувале жалителите. Во продолжение се наведени наодите на лекарите:

“... Г-дин Маматкулов бил притворен на 9 декември 2000 година. При пристигнувањето, тој не пријавил никакви здравствени проблеми. Со прегледите кои биле извршени на 14 декември и 2 април 2001 година не биле откриени никакви патолошки симптоми.

На 19 ноември 2001 година затвореникот го посетил медицинскиот центар во затворот и се пожалил дека чувствува слабост и дека има напад на кашлица. ... при прегледот бил дијагностицирано дека има акутен бронхитис и му биле препишани лекови ...”

“... Г-дин Абдурасуловиќ бил притворен на 21 јули 2001 година. При пристигнувањето, тој не пријавил никакви здравствени проблеми. Со прегледите кои биле направени на 25 јули, 30 август и 23 октомври 2001 година не биле откриени никакви патолошки симптоми ...”

35. Врз основа на листите кои биле обезбедени од властите на Узбекистан, владата го информирала судот на 16 април 2004 година дека блиските роднини го посетиле жалителот повеќе пати во периодот помеѓу јануари 2002 и 2004 година.

36. Досега, адвокатите на жалителите не биле во можност да стапат во контакт со жалителите.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ПРАВО

A. Кривичен законик

37. Членот 9 од Кривичниот законик гласи:

38.

“Турската држава нема да се согласи со барањето за екстрадиција на државјанин од странска држава за дела кои имаат политички карактер и кои се однесуваат на политиката.

Кога ќе биде повикан да постапи по барање на странска држава за екстрадиција на странски државјанин, кривичниот суд кој ја има надлежноста во местото во кое се наоѓа даденото лице, ќе го утврди државјанството на лицето и типот на кривично дело.

Барање за екстрадиција нема да биде дадено доколку кривичниот законик утврди дека даденото лице е турски државјанин или дека кривичното дело е од политички или воен карактер или пак се однесува на такво кривично дело.

Доколку кривичниот суд утврди дека лицето за кое е побарана екстрадиција е странски државјанин, и дека станува збор за кривично дело, барањето за екстрадиција може да се даде на владата. ...”

Б. Екстрадиција

38. Екстрадицијата помеѓу Турција и Узбекистан е регулирана со Договорот за взаемна помош во граѓанската, трговската и кривичната материја помеѓу Република Турција и Република Узбекистан, која стапи во сила на 18 декември 1997. Согласно на релевантната одредба од овој договор, “Секоја од договорните страни ќе изврши екстрадиција во другата договорна страна, во околности и услови кои се пропишани со овој договор, за секое лице кое е пронајдено на своја територија, а е обвинето или прогласено за виновно за кривично дело извршено во рамките на јурисдикцијата на другата договорна страна”.

III. РЕЛЕВАНТНО МЕЃУНАРОДНО ПРАВО И ПРАКСА

А. Виенска Конвенција од 1969 за договорно право

39. Член 31 од Виенската Конвенција од 1969 година, насловен како “Општо правило за толкување”, гласи:

“1. Договорот ќе се толкува со најдобри намери согласно на вообичаеното значење на термините наведени во договорот во рамките на нивниот контекст и во однос на случајот и целта.

2. Контекстот за целите на толкувањето на договорот, покрај текстот, ќе ги вклучува и преамбулите и анексите:

(а) кој било договор кој се однесува на спогодбата помеѓу сите договорни страни согласно на склучувањето на спогодбата;

(б) кој било инструмент кој е подготвен од страна на една или повеќе договорни страни во врска со склучувањето на спогодбата и кој е прифатен од страна на другите договорни страни како инструмент кој се однесува на спогодбата.

3. Заедно со контекстот предвид ќе биде земено и следното:

(а) кој било последователен договор помеѓу договорните страни во однос на толкувањето на договорот или примената на одредбите;

(б) која било пракса во примената на договорот, со која се воспоставува договорот помеѓу договорните страни во однос на толкувањето;

(в) кои било релевантни правила на меѓународното право кои се применливи во односите помеѓу договорните страни.

4. Посебно значење ќе се даде на одреден термин доколку е утврдено дека таа била намерата на договорните страни.”

Б. Унивезален систем за заштита на човековите права

1. Комитет за човекови права на Обединетите Нации

40. Правилото 86 од Деловникот на Комитетот за човекови права на Обединетите Нации гласи:

“Комитетот пред да ги проследи своите гледишта за соопштението од страна на државата потписник, може да ја информира државата за своите ставови во однос на тоа дали е пожелно да се изрече привремена мерка за да се избегне нанесување на неправлива штета на жртвата кај која има наводи за повреда на правата. Притоа, Комитетот ќе ја информира државата потписник дека таквото изразување на гледишта за привремени мерки не подразбира одредување на основаноста на таквата комуникација.”

41. Во одлуката од 26 јули 1994 година (во случајот *Глен Ашби против Тринидад и Тобаго*), Комитетот работеше на првиот случај во кој државата одбила да се придржува кон привремените мерки во форма на барање да се стопира извршувањето на смртната казна. Комитетот истакна дека со ратификувањето на Факултативниот Протокол, државата потписник има прифатено да соработува со Комитетот во постапките согласно на Протоколот, и дека не ги исполнила своите обврски од Факултативниот Протокол и Пакт (извештај на Комитетот за човекови права, дел I).

42. Во одлуката од 19 октомври 2000 година (во *Данте Пиандионг, Исус Моралос и Арчи Булан против Филипините*), Комитетот наведува:

“Постапувајќи согласно на Факултативниот Протокол, државата потписник на Пактот ја прифаќа компетентноста на Комитетот за човекови права да прима и разгледува кореспонденција од поединци кои тврдат дека се жртви на повреда на некои од нивните права кои се пропишани со Пактот (Преамбула и Член 1). Придржувањето на државата кон Пактот подразбира и соработка со Комитетот со најдобри намери за да се дозволи и овозможи разгледување на таквата кореспонденција, и по разгледувањето таквите ставови да се испратат до државата потписник и до поединецот (Член 5 §§ 1 и 4). Согласно на овие обврски, несоодветно е за државата потписник да преземе какви било активности со кои Комитетот ќе биде попречен или оневозможен во однос на разгледувањето и прегледот на таквата кореспонденција, како и во изнесувањето на ставовите.

Исто така, покрај каква било повреда на Пактот од страна на државата потписник која е наведена во самата комуникација, државата потписник врши тешка повреда на своите обврски од Факултативниот Протокол доколку постапува на начин со кој се спречува или оневозможува разгледувањето од страна на Комитетот на комуникацијата за наводна повреда на Пактот, или пак разгледувањето од страна на Комитетот да го прогласи за спорно, а изразувањето на ставовите на Комитетот како неважечки и бескорисни. ...

...

Привремените мерки согласно на Член 86 од правилата на Комитетот кои се усвоени согласно на Член 39 од Пактот, се од суштинско значење за улогата на Комитетот согласно на Протоколот. Непочитувањето на правилото, особено преку примена на непоправливи мерки како што е на пример погубување на наводната жртва или негово/нејзино депортирање од земјата, ја поткопува заштитата на правата предвидена со Пактот преку Факултативниот Протокол.”

Комитетот го повтори ова начело во својата одлука од 15 мај 2003 година (во случајот *Шолам Вајс против Австрија*).

2. Комитет на Обединетите Нации против тортура

43. Со правилото 108 § 9 од Деловникот на Комитетот против тортура се овозможува усвојување провизорни мерки во постапките

кои се отпочнати од страна на поединци за наводна повреда на Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или деградирачко постапување или казнување. Тоа гласи:

“Во текот на разгледувањето на допуштеноста на таквата комуникација или соопштение, Комитетот или работната група или специјалниот известувач кој е назначен согласно на Правилото 10б, став 3, може да побара од државата потписник да преземе чекори за да се избегне можната непоправлива штета на лицето или лицата кои тврдат дека се жртва(-и) на наводното повреда на правата. Таквото барање, кое е упатено кај државата потписник не подразбира дека е донесена каква било одлука во врска со допуштеноста на таквата комуникација.”

44. Во случајот на еден граѓанка на Перу, која живее во Венецуела, а која била екстрадирана во Перу и покрај фактот дека со провизорната мерка било повикано да се стопира нејзината екстрадиција (види случај *Сесилија Росана Нанез Чипана против Венецуела*, одлука од 10 ноември 1998 година), Комитетот против тортура го искажа својот став дека државата направила пропуст во “постапувањето во духот на Конвенцијата”. Комитетот го забележа следното:

“... државата потписник, со ратификувањето на Конвенцијата и доброволното прифаќање на компетентноста на Комитетот согласно на член 22, се нафати да соработува со најдобри намери во примената на оваа процедура. Непостапувањето согласно на провизорните мерки на кои упатува Комитетот во случаи во кои Комитетот смета дека тоа има разумна важност за да се заштити лицето од непоправлива штета, покрај другото, може и да го поништи крајниот резултат на постапката која се води пред Комитетот.”

45. Во друга одлука која се однесува на екстрадиција во Индија на еден Индиец кој е жител на Канада (види случај *Т.П.С. против Канада*, одлука од 16 мај 2000 година) покрај фактот што од Канада било побарано да ја стопира екстрадицијата како провизорна мерка, Комитетот против тортура повтори дека со непостапувањето согласно на побараната провизорна мерка “... може ... да се поништи крајниот резултат на постапките кои се водат пред Комитетот”.

В. Меѓународен суд на правдата (МСП)

46. Членот 41 од Статутот на МСП гласи:

“1. Судот има овластување да изрече, доколку смета дека тоа го налагаат околностите, какви било провизорни мерки кои треба да се преземат за да се заштитат соодветните права на која било од вклучените страни.

2. Во очекување на конечната одлука, известување за предложените мерки веднаш ќе биде испратено до земјите потписнички и на Советот за безбедност.”

47. МСП во повеќе случаи има истакнато дека целта на провизорните мерки е да се заштитат правата на страните во спорот (види, меѓу другите овластувања, пресуда од 27 јуни 1986 во случајот *Никарагва против Соединетите Американски Држави*). Со налогот од 13 септември 1993 година во *Примената на Конвенцијата за спречување и казнување дела на геноцид (Босна и Херцеговина против Југославија)*, МСП истакна дека овластувањето на судот да изрекува провизорни мерки

“... има за цел да се заштитат соодветните права на страните во очекување на одлуката на судот, и претполага дека непоправлива повреда не треба да се предизвика на правата кои се случај на спор во судската постапка; и ... притоа судот мора да биде загрижен со таквите мерки да ги заштити правата кои последователно судот може да пресуди дека припаѓаат или на жалителот или на државата”.

48. Во пресудата од 27 јуни 2001 година во случајот *ЛаГранд (Германија против Соединетите Американски Држави)*, се забележува следното:

“102. ... Контекстот во кој член 41 треба да се разгледува во рамките на Статутот, е дека треба да се спречи какво било оневозможување на судот да ја врши својата функција заради тоа што соодветните права на странките во спорот пред судот не биле заштитени. Тоа следува од случајот и целта на Статутот како и од условите пропишани со член 41 кога се читаат во контекст на статутот, дека овластувањето да се изречат провизорни мерки

подразбира дека таквите мерки треба да бидат обврзувачки, до степен до кој даденото овластување се заснова на неопходност, кога тоа го налагаат околностите, за да се заштитат и да се избегне повреда на правата на странките, како што се утврдува со конечната одлука на судот. Тврдењето дека провизорните мерки кои се изречени согласно на член 41 може да не бидат обврзувачки е спротивно на случајот и целта на тој член.

103. Друга поврзана причина со која се истакнува обврзувачкиот карактер на наредбите кои се изречени согласно на член 41 и на кои судот им придава значење, е постоењето на начело кое веќе е признаено од страна на Постојаниот суд на меѓународна правда каде што се зборува за „начело кое е универзално прифатено од страна на меѓународните трибунали и кое исто така е пропишано со повеќе конвенции.. со цел странките во случајот да мора да се воздржуваат од која било мерка која може штетно да влијае на извршувањето на одлуката која ќе биде донесена, и генерално да не се дозволи преземање каков било чекор кој може да претставува отежнителна околност или продлабочување на спорот” (*Компанијата за електрична енергија од Софија и Бугарија, Налог од 5 декември 1939 ...*).”

Овој пристап последователно беше потврден со пресудата на судот од 31 март 2004 година во случајот *Авена и други државјани на Мексико (Мексико против Соединетите Американски Држави)*.

Г. Меѓуамерикански систем за заштита на човековите права

1. Меѓуамериканска комисија за заштита на човековите права

49. Правилото 25 од Деловникот на Меѓуамериканската комисија за заштита на човековите права гласи:

“1. Во сериозни и итни случаи, и секогаш кога тоа е неопходно согласно на расположливите информации, Комисијата може по своја иницијатива или на барање на странката, да побара од засегнатата држава да усвои мерки на претпазливост за да се спречи нанесување непоправлива штета на лицата.

2. Доколку Комисијата не заседава, претседателот или еден од потпретседателите во негово отсуство, ќе се консултира со оста-

натите членови преку извршниот секретаријат во врска со примената на одредбата од претходниот параграф. Доколку е невозможно да се извршат консултации во разумен временски период во дадените околности, претседателот или еден од потпретседателите, каде што е тоа соодветно, ќе донесе одлука во име на Комисијата и за тоа ќе ги информира своите членови.

3. Комисијата може да побара информации од заинтересираните страни за која било работа која е поврзана со усвојувањето и спроведувањето на мерките на претпазливост.

4. Доделувањето и усвојувањето на таквите мерки од страна на државата нема да претставува прејудицирање за основаноста на случајот.”

50. Опсегот на мерките на претпазливост се одредува во однос на препораките кои ги има дадено Комисијата за конкретната претставка. Во пресудата од 17 септември 1997 година во случајот *Лујза Тамајо против Перу*, Меѓуамериканскиот суд за човекови права одлучи дека државата “има обврска да вложи напори за примена на препораките на органот за заштита како што е Меѓуамериканската комисија, која всушност е еден од главните органи на Организацијата на американските држави чија функција е „да се промовира почитувањето и одбраната на човековите права” ...”.

2. Меѓуамерикански суд за човекови права

51. Членот 63 § 2 од Американската конвенција за човекови права гласи:

“Во случаи на крајна сериозност и итност, и кога има потреба да се избегне нанесување непоправлива штета на поедници, судот ќе усвои такви провизорни мерки кои смета дека се релевантни за прашањата кои се разгледуваат. Во врска со случај кој сè уште не е поднесен во судот, може да се постапува согласно на барањето на Комисијата.”

52. Правилото 25 од Деловникот на Меѓуамериканскиот суд за човекови права гласи:

“1. Во која било фаза од постапката во која се вклучени случаји со крајна сериозност и итност, и кога е неопходно да се избегне нанесување непоправлива штета на поединци, судот може на барање на странка или по свое наоѓање, да изрече таква провизорна мерка која се смета за релевантна согласно на член 63 § 2 од Конвенцијата.

2. Во однос на сите останати прашања кои не се поднесени до судот, судот може да постапува на барање на Комисијата.

3. Барањето може да биде доставено до претседателот, кој било судија од судот, или до секретаријатот, преку кое било средство за комуникација. За секој случај, примателот на барањето веднаш за тоа го информира претседателот.

4. Доколку судот не заседава, претседателот, во консултации со Постојаната комисија, и доколку е можно со останатите судии, ќе ја повика засегнатата влада да усвои итни мерки кои се неопходни за да се обезбеди ефективност на кои било од провизорните мерки кои може да бидат изречени од страна на судот на следното заседавање.

5. Судот, или претседателот доколку судот не заседава, може да ги повика странките на претрес отворен за јавноста во врска со провизорните мерки.

6. Во годишниот извештај на Генералното Собрание, судот ќе вклучи дел кој се однесува на изречените провизорни мерки за време на периодот на кој се однесува извештајот. Доколку тие мерки не биле соодветно спроведени, судот ќе даде препораки како што смета дека е соодветно.”

53. Меѓуамериканскиот суд во неколку прилики има истакнато дека постапувањето согласно на провизорните мерки е неопходно за да се осигура ефективност на одлуките за основаноста (види, меѓу другите овластувања, и следниве наредби: 1 август 1991, *Чунима против Гвателама*; 2 јули и 13 септември 1996 година, 11 ноември 1997 година и 3 февруари 2001 година, *Лујза Тамајо против Перу*; 25 мај и 25 септември 1999 година, 16 август и 24 ноември 2000 година, и 3 септември 2002 година, *Џејмс и другите против Тринидад Тобаго*; 7 и 18 август 2000 година и 26 мај

2001 година, *Државјани на Хаити и Доминикан со потекло од Хаити во Доминиканската Република против Доминиканска Република*; 10 август и 12 ноември 2000 година, и 30 мај 2001 година, *Алварез и останатите против Колумбија*; види исто така пресуда од 21 јуни 2002 година, *Хилауре, Константине, Бенџамин и други против Тринидад и Тобаго*).

Во две наредби за изрекување провизорни мерки, Меѓуамериканскиот суд одлучи дека државите потписнички на Американската конвенција за човекови права “мора целосно да постапуваат со добра воља (*pacta sunt servanda*) согласно на одредбите на Конвенцијата, вклучително и согласно на одредбите кои се релевантни за работата на двата надзорни органи на Американската Конвенција [Судот и Комисијата]; и дека во однос на основната гаранција за ефективна заштита на човековите права од Конвенцијата (членови 1 § 1, 2, 51 и 63 § 2), државите потписнички мора да се воздржуваат од преземање какви било активности со кои може да се попречат *restitutio in integrum* правата на наводните жртви” (види наредби од 25 мај и 25 септември 1999 година во случајот *Џејмс и другите против Тринидад и Тобаго*).

IV. ИНФОРМАЦИЈА И ИЗВЕШТАЈ НА АМНЕСТИ ИНТЕРНЕШНЛ ЗА УЗБЕКИСТАН

54. Во однос на состојбата во Узбекистан во конкретниот временски период, Амнести Интернешнл во информацијата наменета за Комитетот против тортура на Обединетите Нации, која беше објавена во јавноста во октомври 1999 година, наведува:

“... Амнести Интернешнл е понатаму загрижен бидејќи Узбекистан не ги исполни своите договорни обврски и покрај многубројните, сеопфатни и официјално прифатени национални иницијативи во областа на едукацијата за човекови права и демократизација, и судски и законски реформи со цел да се изврши усогласување на националното законодавство со меѓународните стандарди.

Од декември 1997 година, кога заради неколкуте убиства на службени лица кои го спроведувале законот во регионот на Наманган дојде до масовен бран на притворања и апсења, а орга-

низациите добија огромен број на извештаи за лошо постапување и тортура од страна службени лица кои го спроведуваат законот врз лица за кои се смета дека се членови на независни исламистички верски собири или следбеници на независните имами (исламистички лидери). Стотици од таканаречените „Вахабисти“ беа осудени на долготрајни казни затвор на судења кои не ги исполнуваа меѓународните стандарди за правично судење. Загриженоста на организацијата беше истакната во февруари 1999 година кога стотици луѓе, мажи и жени, беа притворени по извештаите за експлозија на шест бомби во главниот град Ташкент. Овој пат, листата на лицата кои беа пријавени дека се уапсени, изложени на лошо постапување и тортура, ги вклучуваше и осомничените поддржувачи на забранетите опозициски политички партии и движења *Ерк* [Слобода] и *Бирлик* [Единство], вклучително и членови на нивните семејства и независни набљудувачи на човековите права, како и наводни поддржувачи на забранетите исламистички опозициски партии и движења, како што се *Hizb-ut-Tahrir* [Ослободителна партија]. Во повеќето од овие случаи, ако не во сите, за кои Амнести Интернешнл беше запознаен, на притворените не им бил обезбеден брз пристап до адвокат по нивни избор, пристап до нивните семејства, и медицинска помош. Одговорните власти, од обвинители до судови на сите нивоа и парламентарниот омбудсман, упорно не успеале да спроведат навремени, целосни и независни истраги за широко распространетите наводни тврдења за тортура и лошо постапување. Според независни и веродостојни извори, самоинквизициските докази кои наводно биле изнудени преку тортура, биле редовно вклучувани во судските постапки и послужиле како основа за обвинителните пресуди во повеќето од случајите кои биле разгледани од страна на Амнести Интернешнл. Амнести Интернешнл беше вознемирен од страна на изјавите на узбекистанските функционери дадени во јавноста, вклучително и од претседателот на Узбекистан, во врска со убиствата во Наманган и бомбашките напади во Ташкент, според кои доколку употребата на насилство од страна на агенти на државата врз одредени делови на населението не биде директно санкционирано, може да се смета како преминување преку употребата на незаконски методи како што се тортура и лошо постапување. Во април 1999 година, на пример, претседателот Каримов, кој се прикажува како личност кој ја гарантира демократијата и човековите права, во јавноста изјави дека тој е подготвен да им ги пресече главите

на двеста луѓе за да се зачува слободата и стабилноста на Узбекистан ...Амнести Интернешнл е загрижен бидејќи таквите изјави заедно со постојаниот пропуст на властите да спроведат непристрасна и темелна истрага за наводите за тортура и лошо постапување, може да остави впечаток дека тортурата и лошото постапување од страна на службените лица кои го спроведуваат законот се прифатливи, па дури и дека тоа е неопходно однесување, и дека таквото однесување од нивна страна може да помине неказнето.

Оваа информација не претставува обид ова да претставува сеопфатна студија за тортурата и лошото постапување во Узбекистан. Напротив, оваа информација е фокусирана на оние членови од Конвенцијата кои се најрелевантни за моменталната и неодољна загриженост на Амнести Интернешнл.

Пропуст да се обезбеди сигурност дека сите постапувања со тортура се кривични дела според кривичниот законик (Член 4) Узбекистан не успеа во целост да ги исполни барањата од член 4 на Конвенцијата [против тортура и друго сурово, нечовечно и деградирачко постапување или казнување] за да обезбеди дека сите дела на тортура се вклучени како кривични дела во кривичниот законик, и дека за тие дела следува соодветна казна за која предвид е земен и нивниот карактер на сериозност.

Ниту Уставот ниту Кривичниот законик, иако предвидуваат забрана и казнување на делата на тортура, не содржат дефиниција за тортура, која е содржана во член 1 од Конвенцијата. ...

Со член 235 од [узбекистанскиот] Кривичен законик се криминализира добивањето на признание под присила. Иако има експлицитен опис на забранетите методи на присила (тепање, нанесување тешки или полесни телесни повреди, тортура) и конкретно именување на сторителите (од страна на службни лица за истраги и распит, помошници), сепак членот е многу пооскуден во однос на дефинирањето на тортурата отколку член 1 од Конвенцијата. Максималната казна која е предвидена со овој член е пет до осум години казна затвор.

Со другите членови, вклучително и член 110 од Узбекистанскиот кривичен законик, се казнуваат друг вид на напади, но кои не се

однесуваат конкретно на агентите на државата ... Печатот во Узбекистан извести дека службени лица кои го спроведуваат законот се обвинети за употреба на незаконски методи при притворањето и распитот на осомничени лица. Меѓутоа, според сознанијата на Амнести Интернешнл, во текот на периодот кој се разгледува, ниедно од службените лица кои го спроведуваат законот, а кои биле идентификувани како сторители на дела на тортура од страна на жртвите чии човекови права биле повредени, а чии случаи ги има разгледано организацијата, не биле обвинети согласно на горе наведените членови од Кривичниот законик ...

Постојано Амнести Интернешнл добива веродостојни извештаи дека на осомничените лица не им бил обезбеден пристап до адвокат по нивни избор. Честопати, на адвокатите им се дозволува само пристап до службениците кои го спроведуваат законот откако осомниченото лице било задржано во притвор неколку дена, кога всушност е и најголем ризикот за тортура и лошо постапување. Во повеќето случаи, службениците кои го спроведуваат законот ќе обезбедат пристап до адвокат само откако осомничениот ќе го потпишел своето признание. Оние средби помеѓу адвокатите и клиентите кои се овозможени се генерално ретки, бидејќи за адвокатите е тешко да обезбедат неограничен пристап до клиентот како што е пропишано со закон. На адвокатите на одбраната ретко им е дозволено да бидат присутни во сите фази од истрагата ...

Со членот 17 од Законот за кривична постапка експлицитно се забранува употребата на тортура, а судиите, полномошниците, истражителите и лицата кои вршат распит мора да ја почитуваат честа и достоинството на лицето во секоја фаза од законското постапување. И покрај тоа, Амнести Интернешнл има добиено безбројни извештаи од различни извори – поранешни затвореници, роднини на затвореници, адвокати на одбрана, набљудувачи на човекови права, меѓународни организации за човекови права, дипломати, копии од судски документи – дека службениците кои го спроведуваат законот и понатаму рутински ги кршат законските обврски да не изложуваат никого на тортура или сурово, нечовечно или деградирачко постапување.

...

Затворски услови

Условите во кои затворениците се држат пред судењето се наводно толку лоши што тоа претставува сурово, нечовечно и деградирачко постапување. Во 1997, властите на Узбекистан признаа дека условите на притвор се далеку од основните минимални стандарди на ОН за постапување со затворениците. Преполнетоста претставува норма, со најмалку по двајца затвореници за еден од креветите на спрат, кои наизменично спијат. Несоодветната канализација, недоволното количество на храна, и основни лекови го зголемуваат ризикот за заболување, како што е туберкулоза. Поранешните затвореници ги опишуваат ќелиите како подземни „дупки“, со површина од еден квадратен метар и можност да се стои само покрај вратата. Според кажувањата, останатиот дел од ќелијата е со висина од само 1.5 метри, а затвореникот можел само да лази или седи. Исто така, ќелиите биле преполни со инсекти штетници. Во однос на условите за оние кои ја очекуваат смртната казна, тешко е да се потврдат таквите наводи независно, имајќи предвид дека узбекистанските власти не дозволуваат пристап на независни набљудувачи.”

55. Во годишниот извештај од 28 мај 2002 година, Амнести Интернешнл за Република Узбекистан го наведе следното:

“Извештаите за лошо постапување од страна на службениците кои го спроведуваат законот, дадени од страна на наводни поддржувачи на забранети исламистички опозициски партии и движења, како што е *Hizb-ut-Tahrir*, продолжуваат со истиот интензитет. Илјадници побожни муслимани и десетици членови или поддржувачи на забранетите секуларни политички опозициски партии и движења *Erk* и *Birlik* отслужуваа долготрајни затворски казни, осудени на неправични судења заради членство во незаконски партии, дистрибуирање незаконска верска литература, и анти-државни активности. И понатаму се добиваа извештаи дека побожните муслимански затвореници биле издвојувани за конкретно сурово, нечовечно и деградирачко постапување во местата за притвор, особено во затворските кампови. Неколку затвореници, меѓу кои и еден познат поборник за човекови права, починале во притвор, наводно како резултат на тортура. Имало изречено најмалку 22 смртни казни, кои наводно биле изречени на неправични судења, и најмалку четири лица биле погубени.

...

Во ноември, Мухамад Сали, прогонетиот лидер на забранетата опозициска демократска партија *Erk*, беше притворен од страна на чешката полиција на аеродромот во Прага, Република Чешка. Тој бил држен во притвор додека се вршела проверка на барањето за екстрадиција од страна на Узбекистан. Во декември, тој бил ослободен и вратен во Норвешка, каде што добил статус на бегалец во 1999 година, откако градскиот суд во Прага донел одлука против екстрадиција.

Во септември, претседателот Каримов јавно изјавил дека секоја година се погубуваат околу 100 луѓе. Во октомври, бројот на дела за кои се изрекува смртна казна бил намален на четири.

Наводни тврдења за тортура и лошо постапување

...

И понатаму биле добивани извештаи дека побожните муслимански затвореници биле издвојувани за особено сурово, нечовечно или деградирачко постапување на местата за притвор, особено во затворските кампови со особено строг режим...

Во јуни [2001 година], 73 етнички Таџици, жители на едно село, биле обвинети за соработка со ИМУ (Исламистичкото движење на Узбекистан) во текот на нивната инвазија на Узбекистан во август 2000 година, и им била изречена казна затвор од три до осумнаесет години на четири поединечни судења затворени за јавноста. Тоа се случило и покрај претходните гаранции на владата дадени на Комитетот на човекови права на ОН, дека ќе биде преземена акција за евакуација на селаните за да се подобрат животните услови на засегнатите луѓе, и дека нема да се отворат кривични случаи против насилно раселените селани. Групните судења, кои биле започнати истовремено и без претходно известување кон крајот на мај во Ташкент, се одржале во посебни згради на судот кои биле опколени од вооружена полиција. Роднините кои се обидуваале да добијат пристап до судот биле наводно заплашувани, и биле правени обиди да ги присилат да го напуштат градот.

Само еден странски набљудувач, претставник на невладината организација Хјуман Рајтс Воч, успеал да добие пристап до едно од судењата. На сите останати, вклучително и на странските дип-

ломати, локалните набљудувачи на човековите права, и медиумите им бил забранет пристапот.

Според набљудувачот на Хјуман Рајтс Воч, обвинителството не успеало да изнесе материјални докази со кои би се докажала вината на обвинетите. На сите обвинети наводно им биле забрането да комуницираат со други луѓе до судењето, и не им било обезбедено правото да бидат застапувани од страна на адвокат по нивни избор. Во судот, обвинетите постојано ги повлекувале своите признанија и тврделе дека биле изложени на тортура за да бидат присилени да ги признаат фабрикуваните обвиненија. Тие тврделе дека биле присилувани да ги запомнат и да ги рецитираат подготвените признанија како на филм. Некои од овие луѓе пред судот ги покажале повредите на нивните тела кои наводно биле предизвикани од тортура. Меѓутоа, судот не ги земал предвид ваквите наводни тврдења. ...”

ЗАКОНОТ

I. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОВИТЕ 2 И 3 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

56. Жалителите тврдат дека нивната екстрадиција во Република Узбекистан претставува повреда на членовите 2 и 3 од Конвенцијата, кои гласат:

Член 2

“1. Правото на живот на секој човек е заштитено со закон. Никој не смее намерно да биде лишен од живот, освен при извршување судска пресуда со која лицето е прогласено за виновно за извршување кривично дело, санкционирано со закон.

2. Лишувањето од живот нема да се смета за спротивно на овој член доколку настапило како резултат на употреба на апсолутно неопходна сила;

а. при одбрана на кое било лице од незаконско насилie;

б. при законско лишување од слобода или спречување бегство на лице, притворено во согласност со законот;

в. при законско спречување немир или бунт”

Член 3

“Никој не смее да биде подложен на тортура или нечовечно или деградирачко постапување или казнување.”

Во однос на фактите на дадениот случај, Судот најнапред ќе ја разгледа жалбата во однос на Член 3.

А. Оценка на судскиот совет

57. Советот утврди дека причината заради која не постои можност да даде одредени конечни наоди во врска со фактите е дека на жалителите им била одземена можноста за дополнителна истрага за да се обезбедат докази во поддршка на нивното тврдење за повреда на Член 3 од Конвенцијата. Советот смета дека доказите се недоволни за да се заклучи дека имало повреда на таа одредба (види параграф 74 и 77 од пресудата на Советот).

Б. Поднесоци на странките

1. Жалители

58. Адвокатите кои ги застапуваат жалителите кажаа дека во времето кога била извршена нивната екстрадиција постоела разумна основа да се верува дека нивното враќање во Узбекистан ќе резултира во нивна изложеност на тортура, што е забрането со член 3. Во врска со тоа тие ги пријавиле и лошите услови и употребата на тортура во затворите во Узбекистан.

59. Во прилог на нивните тврдења, тие упатуваат на извештаите на “меѓународните истражни тела” во областа на човековите права пријавувајќи ги притоа административните практики за тортура и лошо постапување со политички дисиденти, како и репресивната политика на режимот во Узбекистан кон дисидентите.

60. Тие навеле дека жалителите ги негирале обвиненијата во текот на постапката за екстрадиција во Турција и изнеле релевантни докази во своја одбрана. Според тоа, фактот дека жалителите, на кои не им било дадено правото на адвокат по нивни избор, на крајот во

целост ги признале обвиненијата пред узбекистанските власти покажувајќи дека на тоа биле присилени со тортура и лошо постапување за да ги “признаат” кривичните дела кои ги немале извршено.

2. Владата

61. Владата тврдела дека за постапките за екстрадиција членот 3 може да се применува само за случаи во кои постоела сигурност дека забранетиот третман или казнување ќе бидат нанесени во земјата која го поднесува барањето, и кога засегнатото лице има изнесено силни докази дека постоел разумен основ да се верува дека тој/таа се соочил со тортура или лошо постапување.

62. Владата забележала дека екстрадицијата на жалителите била спроведена откако биле обезбедени гаранциите од узбекистанските власти. Тие гаранции вклучувале и ангажман да не се изрече смртна казна и сигурност дека жалителите нема да бидат изложени на тортура или лошо постапување или пак нивниот имот да подлежи на конфискација. Узбекистанските власти дале гаранција дека Република Узбекистан, која е држава потписник на Конвенцијата на Обединетите Нации против тортура, ја прифатила и потврдила обврската да постапува согласно на барањата од Конвенцијата како во однос на Турција, така и во однос на меѓународната заедница во целина. Покрај тоа, извештаите на организациите за човекови права не содржеле информации со кои ќе се поткрепат наводните тврдења за постапување спротивно на член 3.

63. Владата истакнала дека на жалителите, кои биле обвинети за дела на тероризам, Врховниот суд на Узбекистан им изрекол казни затвор во времетраење од дваесет и единаесет години соодветно, и дека на нивното судење присуствувале околу осумдесетина луѓе, вклучително и службеници од амбасадата на Турција и други амбасади, како и претставници на Хелсинки Воч. Тие исто така додале дека жалителите биле посетени во затворот во Узбекистан од страна на двајца службеници на Турската амбасада, на кои им било кажано дека не биле изложени на лошо постапување ниту пред ниту по судењето.

64. Владата тврдела дека членот 3 не треба да се толкува на начин на кој ќе се бара неограничена одговорност од страна на државата која ја извршила екстрадицијата. Одговорноста на државата треба

да запре во оној момент кога лицето кое било екстрадирано е прогласено за виновно и почнало да ја отслужува својата казна. Тоа би било неиздржано извртување на текстот во член 3 да се тврди дека со предавањето на осомниченото лице согласно на договорот за екстрадиција, дека државата која ја извршила екстрадицијата го изложила на постапување или казнување, кои тој ги добил откако бил осуден и казнет во земјата на прием. Таквата одлука би претставувало вмешување во правата кои произлегуваат од меѓународните договори и конфликт со нормите на меѓународниот судски процес, бидејќи тоа би наложило дека станува збор за пресуда за внатрешните работи на странски држави, кои не се потписнички на Конвенцијата. Постоел ризик тоа да предизвика сериозна штета на државата потписник на договорот доколку се ограничи нејзината способност да соработува во борбата против меѓународниот тероризам и организираниот криминал.

3. Интервенција на трети страни

65. Хјуман Рајтс Воч и Центарот AIRE упатувале на репресијата која се вршела на независните муслимани во Узбекистан во конкретниот временски период; особено што тие кажале дека блиски роднини на жалителите, кои биле обвинети, биле изложени на тортура и дека политички затвореници починале како резултат на лошото постапување со нив во узбекистанските затвори. Покрај тоа, од аспект на политичката ситуација во Узбекистан и недостигот на ефективен судски надзор на безбедносните сили, гаранциите кои биле добиени од узбекистанските власти не претставувале доволна гаранција за жалителите.

В. Оценка на Судот

1. Релевантни начела

66. Државите потписнички на договор имаат право, врз основа на добро воспоставено меѓународно право и случај на нивните договорни обврски, вклучително и обврски кои произлегуваат од Конвенцијата, да го контролираат влезот, престојот и протерувањето на странски државјани. Правото на политички азил не е содржано ниту во Конвенцијата ниту во Протоколите кон неа (види *Вилварајах и другите против Обединетото Кралство*, пресуда од 30 октомври 1991, серија А бр. 215, стр. 34, § 102).

67. Според воспоставената судска пракса на судот, екстрадицијата од страна на држава потписник на договор може да отвори одредени прашања кои произлегуваат од член 3, и оттаму да се побара одговорност од државата согласно на Конвенцијата, кога е покажано дека постои разумна основа да се верува дека доколку даденото лице е екстрадирано, тоа лице ќе се соочи со ризик да биде изложено на постапување во земјата на прием, кое е спротивно на член 3. Утврдувањето на таквата одговорност неизбежно вклучува и проценка на условите во земјата која го поднела барањето во однос на стандардите пропишани со член 3 од Конвенцијата. И покрај тоа, не станува збор за пресуда или утврдување одговорност на земјата на прием, независно дали според општото меѓународно право, според Конвенцијата или на друг начин. До оној степен до кој има или може да се бара одговорност според Конвенцијата, тоа е одговорност на договорната страна/држава која ја извршила екстрадицијата бидејќи преземала активност, чија директна последица е изложеност на поединецот на забрането лошо постапување (види *Соеринг против Обединетото Кралство*, пресуда од 7 јули 1989, серија А бр. 161, стр. 35-36, §§ 89-91).

68. Тоа би било едвај компатибилно со “вообичаеното наследство од политички традиции, идеали, слобода и владеење на правото” на кои упатува Преамбулата, доколку договорната страна/држава намерно го предаде лицето на друга држава, каде постојат разумни основи да се верува дека лицето ќе биде изложено на опасност од тортура или нечовечно или деградирачко постапување или казнување (види *Соеринг*, цитирано погоре, стр. 34-35, § 88).

69. При утврдувањето дали биле покажани разумни основи да се верува дека постои реален ризик за постапување спротивно на член 3, судот тоа ќе го оцени во однос на сите материјали кои се изнесени пред него, или доколку е потребно материјали кои се обезбедени *proprio motu*. Бидејќи природата на одговорност на договорните страни/држави според членот 3 во случаи од овој тип лежи во чинот на изложување на поединецот на ризик од лошо постапување, постоењето на ризик мора да се процени примарно во однос на оние факти кои биле познати или кои требало да и бидат познати на договорната страна/држава во времето на екстрадицијата; меѓутоа, не е исклучено дека судот ќе ги земе предвид информациите кои се обелоденети по екстрадицијата. Тоа може да биде корисно при потврдувањето или побивање на тврдењето од страна на државата

потписник за постоење добра основаност или пак за тврдењето за страв на жалителот (види *Круз Варас и други против Шведска*, пресуда од 20 март 1991, Серија А бр. 201, стр. 29-30, §§ 75-76, и *Вилварајах и други*, цитиран погоре, стр. 36, § 107).

Меѓутоа, доколку жалителот не бил екстрадиран или депортиран додека судот го разгледува случајот, релевантното време ќе биде времето на постапката пред судот (види *Чахал против Обединетото Кралство*, пресуда од 15 ноември 1996, *Извештаи за пресуди и одлуки* 1996-V, стр. 1856, §§ 85-86).

Ваквата ситуација вообичаено се појавува кога депортирањето или екстрадицијата се оддолжени како резултат на изрекување привремена мерка од страна на судот според правилото 39 од правилникот на судот. Изрекувањето на таа мерка многу почесто значи дека судот сè уште не располага со релевантните докази кои се потребни за да се утврди дали постои реален ризик за забранетото постапување со член 3 во земјата на дестинацијата.

70. Покрај тоа, лошото постапување мора да достигне одредено минимално ниво на сериозност доколку треба да се разгледува во рамките на член 3. Проценката на тој минимум според природата на нештата е релативна; зависи од сите околности на случајот, како што се природата и контекстот на постапувањето или казнувањето, начинот и методот на извршувањето, времетраењето и физичките или ментални последици (види *Вилварајах и други*, цитирано погоре, стр. 36, § 107).

Наводните тврдења за лошо постапување мора да бидат поткрепени со соодветни докази (види, *mutatis mutandis*, *Клаас против Германија*, пресуда од 22 септември 1993, серија А бр. 269, стр. 17-18, § 30).

2. Примена на горе наведените начела на дадениот случај

71. За да биде отворено прашање во врска со член 3, мора да биде утврдено дека во моментот кога била извршена нивната екстрадиција постоел реален ризик за жалителите да бидат изложени на постапување во Узбекистан, кое е забрането со член 3.

72. Судот ги истакна забелешките на адвокатите на жалителите во врска со информациите наведени во извештаите на меѓународните организации во кои се пријавува административно практикување тортура и други форми на лошо постапување со политички дисиденти, и репресивната политика на режимот во Узбекистан кон таквите дисиденти. Се истакнува дека Амнести Интернешнл во својот извештај за 2001 година наведува: “пријавувањето на лошо постапување и тортура од страна на службениците кои го спроведуваат законот врз наводните поддржувачи на забранетите исламистички опозициски партии и движења ... продолжува ...” (види параграф 55 погоре).

73. Меѓутоа, иако со овие наоди се опишува општата ситуација во Узбекистан, сепак со нив не се поткрепуваат конкретните наводи од страна на жалителите во дадениот случај и потребно е тие да бидат поткрепени со други докази.

74. Жалителите биле екстрадирани во Узбекистан на 27 март 1999 година, покрај изречената привремена мерка од страна на судот според правилото 39 (види параграф 24-27 погоре). Оттаму, таа дата мора да се земе предвид кога се оценува дали постоел реален ризик тие да бидат изложени на постапување во Узбекистан, кое е забрането со член 3.

75. Применувајќи го правилото 39, судот укажал дека не е во можност да ја донесе крајната одлука врз основа на информациите кои биле на располагање во тој момент, во однос на постоењето на реален ризик. Во однос на тоа дали Турција постапила согласно на мерката изречена според правилото 39, релевантниот датум ќе беше датумот на кој судот го разгледал случајот во однос на изнесените докази (види параграф 69 погоре и *Чахал*, цитиран погоре, стр. 1856, §§ 85-86). Пропустот на Турција да постапи согласно на указот на судот, го спречил судот да ја следи нормалната процедура. Сепак, судот не може да шпекулира во однос на тоа кој би бил исходот од случајот, доколку екстрадицијата била одложена како што било побарано. Од таа причина, ќе треба да ја оцени одговорноста на Турција според член 3 упатувајќи на ситуацијата од 27 март 1999 година.

76. Судот истакнал дека владата тврдела дека жалителите биле екстрадирани откако била добиена гаранција од узбекистанската

влада. Според условите наведени во документот, гаранцијата дека “имотот на жалителите нема да биде случај на општа конфискација, и дека жалителите нема да бидат изложени на тортура или да им биде изречена смртна казна” била дадена од страна на јавниот обвинител на Република Узбекистан, кој додал: “Република Узбекистан е држава потписник на Конвенцијата на Обединетите Нации против тортура и ја прифаќа и потврдува својата обврска да постапува согласно на барањата на одредбите од Конвенцијата, како во однос на Турција така и во однос на меѓународната заедница во целина”. Владата исто така изнела и медицински извештаи од лекарите во затворите во кои биле држени г-дин Маматкулов и г-дин Аскарров (види параграф 28 и 34 погоре).

77. Во однос на материјалот кој судот го имал пред себе, судот не бил во можност да заклучи дека постоела разумна основа на претходно наведениот датум да се верува дека жалителите се соочиле со реален ризик од постапување со нив, кое е забрането со членот 3. Пропустот на Турција да постапи по указот даден согласно на Правилото 39, го спречило судот да оцени дали постоел реален ризик на начин на кој тој сметал дека е соодветно според околностите на случајот, дека тој мора да се разгледа согласно на член 34.

Согласно на тоа, не може да се утврди постоење повреда на членот 3 од Конвенцијата.

78. Земајќи ги предвид наводите на жалителите според член 3 (види параграф 71-77 погоре), судот утврдил дека не е потребно тие пооделно да се разгледуваат и во однос на член 2.

II. НАВОДНО КРШЕЊЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

79. Жалителите се жалеле на неправичноста на постапката за екстрадиција во Турција и на кривичната постапка во Узбекистан. Тие упатиле на член 6 § 1 од Конвенцијата, а релевантниот дел од членот гласи:

“Секој, при определување накога е кривично гонет, има право на правичносудење
....., пред независен и непристрасен трибунал основан со закон.
...”

A. Оценка на Советот

80. Судот утврдил дека член 6 § 1 не е применлив на постапките за екстрадиција во Турција (види параграф 80-81 од оценката на Советот). Во врска со кривичната постапка во Узбекистан, одлучено е дека според изложените докази не може да се утврди дека на жалителите не им било обезбедено правично судење, и дека во овој момент не може да се отвори посебно прашање согласно на член 6 § 1 (види параграф 87 од оценката на Советот).

B. Постапка за екстрадиција во Турција

81. Жалителите тврделе дека не им бил обезбеден правичен претрес во кривичниот суд кој одлучил по барањето за нивна екстрадиција, заради тоа што тие не биле во можност да добијат пристап до сите материјали од досието или да изнесат свои аргументи во врска со природата на кривичните дела за кои се тврдело дека ги извршиле.

82. Судот повторил дека одлуките во однос на влез, престој и депортирање странски државјани не се однесуваат на одредувањето на граѓанските права на жалителот или на обврските или на кривичното обвинение против него, во рамките на значењето на член 6 § 1 од Конвенцијата (види *Мааоуиа против Франција* [GC], бр. 39652/98, § 40, ЕСЧП 2000 година-X; *Пенафиел Салдаго против Шпанија* (dec.), бр. 65964/01, 16 април 2002; и *Сардинас Албо против Италија* (dec.), бр. 56271/00, ЕСЧП 2004-I).

83. Оттаму, членот 6 § 1 од Конвенцијата не се применува во дадениот случај.

B. Кривична постапка во Узбекистан

84. Жалителите поднеле дека не постојат изгледи да добијат правично судење во својата земја и дека се соочуваат со реален ризик да им биде изречена смртна казна и да бидат погубени. Во тој поглед, тие тврделе дека судските власти не биле независни од извршната власт.

85. Адвокатите на жалителите тврделе дека на жалителите не им била дозволена комуникација со никого сè до отпочнувањето на нивното судење и дека не им било дозволено да ги застапува адво-

кат по нивни избор. Тие кажале дека сведочењето врз основа на кое биле прогласени за виновни било изнудено со тортура.

86. Владата тврдела дека не може да се бара одговорност од државата согласно на член 6 § 1 од Конвенцијата во врска со екстрадицијата на жалителите.

87. Две од страните кои интервенирале, Хјуман Рајтс Боч и Центарот AIRE, истакнале дека на жалителите не им била дозволена комуникација со никого сè до отпочнувањето на судењето, и бидејќи им биле назначени адвокати од страна на обвинителот кој бил одговорен за истрагата, тие не биле во можност да си обезбедат адвокат по нивни избор.

88. Судот истакнат дека во случајот *Соеринг* (цитиран погоре, стр. 45, § 113), било одлучено:

“Правото на правично судење во кривичните постапки, согласно на член 6, има значајно место во едно демократско општество ... Судот не исклучува дека постои можност да се отвори одредено прашање во исклучителни случаи согласно на член 6 со одлука за екстрадиција во околности во кои бегалецот страдал или е изложен на ризик да страда од флагрантно одрекување на правично судење ...”

89. Судот забележува дека во дадениот случај, жалителите биле предадени на узбекистанските власти на 27 март 1999 година. На 28 јуни 1999 година, Врховниот суд на Република Узбекистан ги прогласил г-дин Маматкулов и г-дин Аскарров за виновни и им изрекол казна затвор од дваесет и единаесет години соодветно (види параграф 32 погоре).

90. Судот смета дека како и за ризикот од постапување кое е забрането со член 2 и/или член 3, ризикот од флагрантно одрекување на правдата во земјата на дестинација мора примарно да биде оценет со упатување на фактите кои и биле познати на државата потписник на договорот или кои требало да и бидат познати кога извршила екстрадиција на дадените лица. Кога екстрадицијата е одложена заради указ на судот според правилото 39, ризикот од флагрантно одрекување на правдата мора исто така да биде проценет во однос на информациите кои му се достапни на судот додека го

разгледува случајот (види, *mutatis mutandis*, параграфи 75-77 погоре).

91. Жалителите биле екстрадирани во Узбекистан на 27 март 1999 година. Иако од аспект на расположливите информации, може да постоеле причини за сомневање во тоа време дали ќе им биде обезбедено правично судење во државата на дестинација, сепак не постоеле доволно докази да се покажат какви било нерегуларности во судењето кои може да претставуваат флагрантно одрекување на правдата со значењето од параграф 113 од случајот *Соеринг*, цитиран погоре. Пропустот на Турција да постапи согласно на указот даден од судот според Правилото 39 од Правилникот на судот, со што судот бил спречен да обезбеди дополнителни информации кои би помогнале во проценката дали постоел реален ризик за флагрантно одрекување на правдата, ќе биде разгледан подолу во однос на член 34.

Оттаму, не било утврдено дека станува збор за повреда на член 6 § 1 од Конвенцијата.

III. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕН 34 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

92. Адвокатите на жалителите тврделе дека со екстрадицијата на г-дин Маматкулов и г-дин Аскарлов и покрај изречената мерка од страна на судот согласно на правилото 39 од правилникот на судот, Турција не постапила согласно на обврските кои произлегуваат од член 34 од Конвенцијата.

Член 34 од Конвенцијата гласи:

“Судот прима жалби што му ги доставуваат физички лица, невладини организации или група поединци кои се сметаат за жртва на повреда на правата признаени во Конвенцијата или во нејзините протоколи што ја извршила една од Високите договорни страни. Високите договорни страни се обврзуваат на ниеден начин да не ја спречуваат ефикасната реализација на ова право.”

Правилото 39 од Правилникот на судот гласи:

“1. Советот, или претседателот кога тоа е соодветно, на барање на странка или кое било друго засегнато лице, или на сопствен предлог, на странките им изрекува привремена мерка кога смета дека тоа е во интерес на странките или за соодветно спроведување на постапката пред судот.

2. Известувањето за овие мерки ќе биде дадено на Комитетот на министри.

3. Советот може да побара информации од странките за која било работа која е поврзана со спроведувањето на изречената привремена мерка.”

А. Оценка на Советот

93. Во пресудата од 6 февруари 2003 година, Советот одлучил на следниот начин:

“110. ... која било држава потписник на Конвенцијата за која е изречена привремена мерка со цел да се избегне нанесување непоправлива штета на жртвата на наводното кршење на нејзините права, мора да постапува согласно на тие мерки и да се воздржува од какво било постапување или пропуст кој би ја поткопал моќта и ефективноста на конечната пресуда.

111. Оттаму, заради пропустот да постапи согласно на привремената мерка која била изречена од страна на судот според правилото 39 од правилникот на судот, Турција ги прекршила своите обврски кои произлегуваат од член 34 од Конвенцијата.”

Б. Поднесоци на странките

1. Жалителите

94. Адвокатите на жалителите тврдеа дека и покрај барањето доставено до властите, не биле во можност да стапат во контакт со своите клиенти откако тие биле екстрадирани. Жалителите последователно биле лишени од можноста да се направи дополнителна

истрага за да се обезбедат докази со кои ќе се поткрепат нивните наводи согласно на член 3. Од таа причина, екстрадицијата на жалителите се докажала како реална пречка за ефективно претставување на нивната жалба пред судот.

2. Влада

95. Владата поднела дека нема посебно прашање кое може да се отвори во однос на член 34 од Конвенцијата, бидејќи приговорот согласно на оваа одредба е ист како и приговорот на жалителите во однос на член 3 од Конвенцијата, за кој владата кажала дека е неоснован.

96. Во однос на ефектите од привремената мерка која ја изрекол судот во дадениот случај согласно на правилото 39, владата упатила на случајот *Круз Варас и други*, цитиран погоре, како основа за претпоставката дека државите потписнички немаат законска обврска да постапуваат по таквите изреки.

97. Во поднесоците на владата, од термините употребени во писмото било јасно дека изрекувањето на привремена мерка во дадениот случај не било со намера да биде обврзувачка. Меѓународните судови постапуваат во рамките на овластувањата кои им се пропишани согласно на меѓународните договори. Доколку со договорот не им е дадено овластување да изрекуваат обврзувачки привремени мерки, таквото овластување не постои.

3. Интервенција на трети страни

98. Меѓународната комисија на правници поднела дека од аспект на општите начела на меѓународното право, договорното право и меѓународната судска пракса, привремените мерки кои биле изречени согласно на правилото 39 од правилникот на судот се обврзувачки за засегнатата држава.

В. Оценка на судот

99. Фактот што владата не успеала да постапи согласно на изречената мерка од страна на судот според правилото 39 од правилникот на судот, го отвара прашањето за тоа дали државата потписник на тој начин направила прекршување на член 34 од Конвенцијата за да

не ги попречи жалителите во користењето на нивното право на жалба.

1. Општи разгледувања

(а) Примена на правото на поднесување индивидуална жалба

100. Судот претходно има наведено дека одредбата која се однесува на правото на индивидуална жалба (член 34, претходно член 25 од Конвенцијата пред да стапи во сила Протоколот бр. 11) е една од основните гаранции за ефективност на системот за заштита на човековите права на Конвенцијата. При толкувањето на оваа клучна одредба, судот мора предвид да го земе посебниот карактер на Конвенцијата како договор за колективно спроведување на човековите права и основни слободи. За разлика од класичните меѓународни договори, Конвенцијата содржи повеќе отколку само ангажман помеѓу државите потписнички на основа на реципроцитет. Покрај мрежата на взаемни и билатерални потфати, Конвенцијата создава објективни обврски кои, на начин на кој се искажани во преамбулата, носат придобивки од „колективното спроведување“ (види, *mutatis mutandis*, *Лоузидоу против Турција* (прелиминарни приговори), пресуда од 23 март 1995, Серија А бр. 310, стр. 26, § 70).

101. Случајот и целта на Конвенцијата како инструмент за заштита на индивидуалните човекови права, наметнува потреба одредбите да се толкуваат и применуваат за да заштитата се спроведе во пракса и да биде ефективна, како дел од системот на индивидуалните жалби. Покрај тоа, кое било толкување на загарантираните права и слободи мора да биде доследно на “општиот дух на Конвенцијата, како инструмент кој е дизајниран за да се одржат и промовираат идеалите и вредностите на едно демократско општество” (види *Соеринг*, цитирано погоре, стр. 34, § 87, и *mutatis mutandis*, *Клас и другите против Германија*, пресуда од 6 септември 1978, Серија А бр. 28, стр. 18, § 34).

102. Постапувањето со кое не се попречува ефективно користење на правото на индивидуална жалба не допушта какво било вмешување во правото на поединецот да ја достави и изнесе својата жалба пред судот на ефективен начин. Судот го има разгледувано ова прашање и во своите претходни одлуки. За ефективно функционирање на системот на индивидуални жалби, кој е

воспоставен со член 34, од најголема важност е жалителите или потенцијалните жалители да бидат во можност слободно да комуницираат со судот без да бидат изложени на каква било форма на притисок од властите за да ја повлечат или изменат жалбата. Како што има истакнато судот во своите претходни жалби, “притисок” подразбира не само директна присила и флагрантно заплашување на актуелните или потенцијалните жалители, членови на нивното семејство или нивните правни застапници, туку и друго несоодветно индиректно постапување или контакти кои имаат за цел да ги разубедат или обесхрабрат жалителите од употреба на средствата на Конвенцијата (види, меѓу другото, *Петра против Романија*, пресуда од 23 септември 1998 година, *Извештаи* 1998 година-VII, стр. 2854-55, § 43; *Курт против Турција*, пресуда од 25 мај 1998 година, *Извештаи* 1998 година-III, стр. 1192, § 159; *Аксој против Турција*, пресуда од 18 декември 1996, *Извештаи* 1996-VI, стр. 2288, § 105; и *Акдивар и други против Турција*, пресуда од 16 септември 1996, *Извештаи* 1996-IV, стр. 1219, § 105). За целите на овој случај, судот заклучува дека обврската која произлегува од член 34 во добри услови за државите потписнички значи дека треба да се воздржуваат не само од вршење притисок врз жалителите, туку и од какво било постапување со пропусти, преку рушење или отстранување на случајната тема од жалбата, што ќе ја направи бесслучајна или на друг начин ќе го попречи судот да ја разгледа во рамките на својата вообичаена процедура.

(б) Изрекување привремени мерки согласно на системот на Конвенцијата

103. Со правилото 39 од правилникот на судот, Советот или претседателот кога тоа е соодветно добива овластување за изрекување привремени мерки. Основите на кои може да се применува правилото 39 не се наведени во правилникот на судот, туку судот ги одредува преку својата судска пракса. Како што беше пракса на Европската комисија за човекови права пред да стапи во сила Протоколот бр. 11 кон Конвенцијата во 1998 година, судот го применува правилото 39 само во ограничени околности.

104. Привремените мерки се изрекуваат само во одреден број на области. Иако се добиваат одреден број на барања за изрекување привремени мерки, судот го применува правилото 39 во пракса само доколку постои неизбежен ризик од нанесување на непоправлива

штета. Иако во Конвенцијата не е содржана конкретна одредба во однос на областите во кои се применува правилото 39, барањата за негова примена вообичаено се однесуваат на правото на живот (член 2), правото да не се биде изложен на тортура и нечовечно постапување (член 3) и, во посебни случаи за правото на почитување на приватниот и семејниот живот (член 8) или други права кои се загарантирани со Конвенцијата. Поголемиот број на случаи во кои е изречена привремена мерка се однесуваат на постапки за депортирање и екстрадиција.

105. Во повеќето случаи, мерките се изрекуваат на владата на државата потписник, иако ништо не може да го спречи судот да ја изрече мерката и на жалителите (види, меѓу другите овластувања, *Иласчу и други против Молдова и Русија* [GC], бр. 48787/99, § 11, ЕСЧП 2004-VII). Случајите во кои државите не остапиле согласно на изречената мерка се особено ретки.

106. Правилото 36 од Деловникот на Европската комисија за човекови права, кој стапи на сила на 13 декември 1974, гласи:

“Комисијата, или претседателот кога таа не заседава, може на државите потписнички да им изрече привремена мерка, која се смета дека е пожелна во интерес на странките и за соодветно спроведување на постапката пред комисијата.”

Пред да стапат на сила одредбите со кои се регулира прашањето за привремените мерки, Комисијата не се колебаше да побара од државите потписнички да го стопираат извршувањето на мерките заради кои жалбата останува нерешена се додека не се утврди причината. Комисијата ја усвои оваа пракса многу брзо особено во однос на случајите за депортирање и екстрадиција, а засегнатите држави покажаа добра соработка (види, меѓу другото: *Грција против Обединетото кралство*, бр. 176/56, Извештај на комисијата од 26 септември 1958, необјавен; *X против Федерална Република Германија*, бр. 2396/65, Извештај на Комисијата од 19 декември 1969, Годишник 13; *Данска, Норвешка, Шведска и Холандија против Грција*, бр. 3321/67, 3322/67, 3323/67 и 3344/67, Извештај на Комисијата од 5 ноември 1969, Годишник 12; *Данска, Норвешка и Шведска против Грција*, бр. 4448/70, Извештај на Комисијата од 4 октомври 1976, Одлуки и извештаис (DR) 6; и *Е.Р. против Федерална*

Република Германија, бр. 5207/71, одлука на Комисијата од 13 декември 1971, Збирка на одлуки 39).

Во случајот *Брукман против Федерална Република Германија* (бр. 6242/73, извештај на Комисијата од 14 јули 1976, DR 6), државата потписник го стопираше извршувањето на домашната мерка дадена по нејзин предлог додека случајот чекаше да биде разгледан од Комисијата.

107. Правилото 36 од правилникот на поранешниот суд, кое стапи на сила на 1 јануари 1983, гласи:

“1. Пред формирањето на Советот, претседателот на судот може на барање на странката, на Комисијата, на жалителот или на кое било друго засегнато лице, или *proprio motu*, да изрече привремена мерка на која било странка и на жалителот кога тоа е соодветно, која им се советува дека треба да ја усвојат. По формирањето на Советот, или доколку Советот не заседава, претседателот го има истото овластување.

...”

Најзабележителен случај во однос на изрекувањето на привремената мерка од страна на поранешниот суд е случајот *Соеринг*, цитиран погоре, во кој судот на британската влада и изрече мерка според правилото 36 од својот Правилник, дека е непожелно да изврши екстрадиција на жалителот во Соединетите Американски Држави додека сè уште трае постапката во Стразбур. За да се придржува кон Конвенцијата и одлуката на судот, британската влада беше приморана да ја исполни обврската кон Соединетите Држави (стр. 17, § 31, и стр. 44-45, § 111). Оттаму, со пресудата беше разрешен конфликтот во дадениот случај помеѓу обврските на државата потписник кои произлегуваат од Конвенцијата и нејзините обврски од договорот за екстрадиција со трета држава, со тоа што приоритет беше даден на претходната обврска.

2. Дали екстрадицијата на жалителите ги попречила тие ефективно да го користат своето право на жалба?

108. Во случаји како што е овој каде убедливо се тврди дека постои ризик од нанесување непоправлива штета на жалителот да го искористи едно од клучните право од Конвенцијата, целта на привремената мерка е да се одржи статус кво ситуација во очекување на

одредувањето на оправданоста на мерката од страна на судот. Како таква, чија намера е да се обезбеди континуирано постоење на прашањето кое е случај на жалбата, привремената мерка навлегува во суштината на приговорите според Конвенцијата. Во однос на жалителот, исходот кој тој/таа сака да го постигне со жалбата е да се зачува претпоставеното право со Конвенцијата пред да се нанесе непоправлива штета. Оттаму, привремената мерка се бара од страна на жалителот, и се изрекува од страна на судот, со цел да се олесни “ефективното користење” на правото на индивидуална жалба согласно на член 34 од Конвенцијата во смисла на задржување на случајната тема на жалбата кога е проценето дека постои ризик за нанесување непоправлива штета преку постапување или пропусти од страна на државата потписник.

Во дадениов случај, заради екстрадицијата на жалителите во Узбекистан, нивото на заштита кое судот можело да го обезбеди во однос на правата кои тие ги бранат согласно на член 2 и 3 од Конвенцијата, било непоправливо намалено.

Покрај тоа, судот смета дека се подразбира од самиот поим за ефективно користење на правото на жалба дека за времетраењето на постапките во Стразбур, судот треба да биде во можност да ја разгледа жалбата во својата вообичаена процедура. Во дадениов случај, жалителите биле екстрадирани и бидејќи изгубиле контакт со своите адвокати, им била одземена можноста за спроведување на понатамошна истрага за да се соберат докази со кои ќе се поткрепат нивните наводи согласно на член 3 од Конвенцијата. Како последица на тоа, судот бил спречен да направи соодветна проценка дали жалителите биле изложени на реален ризик од лошо постапување и, доколку било така, во тој поглед да обезбеди “практично и ефективно” спроведување на заштитните механизми на Конвенцијата, како што се бара според случајот и целта на Конвенцијата (види параграф 101 погоре).

109. Судот претходно има разгледано дали во отсуство на јасна клаузула во Конвенцијата, органите на судот може да го црпат своето овластување за изрекување привремена мерка која е обврзувачка од член 34 (поранешен член 25), разгледуван самостојно или заедно со правилото 39 (поранешно правило 36), или пак од кој било друг извор (види *Круз Варас и друг*, цитиран погоре, и *Чонка против Белгија* (dec.), бр. 51564/99, 13 март 2001 година). Во тие случаи, било заклучено дека овластувањето не може да се црпи или

од член 34, во добри услови, или од други извори (види *Круз Варас и другите*, стр. 36-37, §§ 102-03).

110. При разгледувањето на дадениот случај, судот исто така предвид ќе ги земе и општите начела на меѓународното право и искажаните ставови по ова прашање од страна на други меѓународни тела од случајот *Круз Варас и другите*.

111. Во тој поглед, судот повторува дека Конвенцијата мора да се толкува од аспект на правилата кои се содржани во Виенската Конвенција од 23 мај 1969 за договорно право, член 31 § 3 (в) според кое државите мора предвид да ги земат “кои било релевантни правила на меѓународното право кои се применливи за односите помеѓу страните”. Судот мора да ја одреди одговорноста на државите согласно на начелата на меѓународното право кои важат во оваа сфера, и притоа предвид да го земе и специјалниот карактер на Конвенцијата како инструмент за заштита на човековите права (види *Голдер против Обединетото Кралство*, пресуда од 21 февруари 1975, Серија А бр. 18, стр. 14, § 29). Оттаму, Конвенцијата мора да се толкува колку што е можно доследно на начелата на меѓународното право, бидејќи самата конвенција е дел од меѓународното право (види *Ал-Адсани против Обединетото Кралство* [GC], бр. 35763/97, § 60, ЕСЧП 2001 година-XI).

112. Различни правила се применуваат за привремените и провизорните мерки или мерките на претпазливост, зависно од тоа дали жалбата се поднесува согласно на процедурата за индивидуални жалби пред органите на Обединетите Нации, или на Меѓуамериканскиот суд и Комисија, или според процедурата за судска разрешница на спорови на МСП. Во некои случаи, во самиот договор е содржана одредба во врска со таквите мерки, додека пак во други случаи таа одредба се наоѓа во деловниците (види параграф 40, 43, 46, 49, 51 и 52 погоре).

113. Во неколку неодамнешни одлуки и наредби, меѓународните судови и институции го имаат истакнато значењето и намената на привремената мерка, како и дека постапувањето согласно на тие мерки било потребно за да се обезбеди ефективност на нивните мерки. Во постапките за меѓународни спорови, целта на привремената мерка е да се зачуваат правата на странките, и притоа телото кое го врши претресот за спорот да ги истакне последиците кои ќе

произлезат од утврдувањето на одговорност по акузаторниот процес.

114. Оттаму, во рамките на јуриспруденцијата на Комитетот за човекови права на Обединетите Нации, пропустот да се постапи согласно на привремената мерка претставува повреда на законските обврски кои ги има државата во однос на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и Факултативниот Протокол кон овој Пакт, како и на должноста да соработува со Комитетот согласно на процедурата за индивидуални комуникации (види параграф 41 и 42 погоре).

115. Комитетот против тортура на Обединетите Нации го разгледувал прашањето околу пропустот на државата потписник да постапи согласно на привремената мерка во неколку различни прилики. Тој одлучил дека постапувањето согласно на привремената мерка, која Комитетот ја сметал за разумна, било од суштинско значење за да се заштити засегнатото лице од непоправлива штета, со што може да се поништи крајниот исход од постапката која се води пред Комитетот (види параграф 44 и 45 погоре).

116. Во различни наредби кои се однесувале на провизорни мерки, Меѓуамериканскиот суд за човекови права истакнал дека од аспект на основната цел на Американската конвенција за човекови права, имено гарантирањето на ефективната заштита на човековите права, “Државите потписнички [треба да] се воздржуваат од преземање активности со кои се оневозможува *restitutio in integrum* на правата на наводните жртви” (види наредби од 25 мај и 25 септември 1999 во случајот *Џејмс и други против Тринидад и Тобаго*).

117. Во пресудата од 27 јуни 2001 година во случајот *ЛаГранд (Германија против Соединетите Американски Држави)*, МСП истакнал: “Случај и цел на статутот е да му се овозможи на судот да ги врши функциите кои се предвидени со статутот, и особено, основната функција за судска разрешница на меѓународни спорови со обврзувачки одлуки согласно на член 59 од статутот. [Целта на] член 41 ... е да се оневозможи да биде попречуван судот во вршењето на својата функција само затоа што соодветните права на странките во спорот кој се води пред судот, не биле заштитени. Од случајот и целта на статутот, како и од условите пропишани со член

41 кога се читаат во тој контекст, произлегува дека овластувањето да се изрече провизорна мерка подразбира дека таквите мерки треба да бидат обврзувачки, до степен до кој даденото овластување се заснова на неопходност, кога самите околности го наложуваат тоа, за да се заштитат и за да се избегне нанесување штета на правата на странките, како што се утврдува со конечната пресуда на судот. Тврдењето дека изречените провизорни мерки според член 41 може да не бидат обврзувачки, е спротивно на случајот и целта на тој член.”

Покрај тоа, во таа пресуда, МСП стави крај на дебатата која се водеше околу стриктното лингвистичко толкување на зборовите “овластување да изрече” (“*pouvoir d'indiquer*” во текстот на француски јазик) во првиот став од членот 41 и зборот “предложено” (“*indication*” во текстот на француски јазик) во вториот став од членот. Упатувајќи на член 31 од Виенската конвенција за договорно право, според кој договорите треба да се толкуваат од аспект на нивниот случај и цел, судот одлучил дека провизорните мерки се законски обврзувачки. Овој пристап последователно беше потврден во пресудата на судот од 31 март 2004 за случајот *Авена и други државјани на Мексико (Мексико против Соединетите Американски Држави)* (види параграф 48 погоре).

118. Судот забележал дека во случајот *Круз Варас и други* (цитиран погоре) било утврдено прашањето дали Европската комисија за човекови права имала овластување, согласно на поранешниот член 25 § 1 од Конвенцијата (сега член 34) да нареди привремените мерки да бидат обврзувачки. Притоа било истакнато дека тој член се применувал само за постапки кои се воде пред Комисијата и наметнал обврска да нема вмешување во правото на поединецот да ја поднесе и изнесе својата жалба пред Комисијата. Исто така, судот додал дека со член 25 на жалителот му се доделува процесно право кое се разликува од материјалните права наведени во Дел I од Конвенцијата или Протоколите кон Конвенцијата. Оттаму, судот се ограничил на проверката на овластувањата на Комисијата да дава наредби. Тој го разгледал изрекувањето на мерката во однос на карактерот на постапката пред Комисијата и улогата на Комисијата и притоа заклучил: “Кога на државата и било укажано на овој начин на опасностите од наштетување на исходот по прашањето кое сè уште се разгледува пред Комисијата, која било повреда на член 3 ... би требало да се гледа како на дополнително влошување на

пропустот да се постапи согласно на изречената мерка” (*Круз Варас и други*, цитиран погоре, стр. 36-37, § 103).

119. Во тој поглед Судот истакнува дека за разлика од судот и Комитетот на министри, Комисијата немала овластување да донесе обврзувачка одлука дека државата потписник ја прекршила Конвенцијата. Задачата на Комисијата во однос на оваа основаност е од прелиминарен карактер, и оттаму мислењето на Комисијата за тоа дали имало повреда на Конвенцијата не било обврзувачко.

120. Во случајот *Чонка* (одлуката е цитирана погоре), судот упатил на аргументот наведен во параграф 109 погоре и додал: “Белгиските власти ги протерале жалителите истиот ден ..., без да наведат причини за нивната одлука да ги игнорираат мерките кои биле изречени според правилото 39 од правилникот на судот. Од аспект на воспоставената пракса за постапување согласно на изречените мерки, што се прави само во исклучителни околности, таквиот начин на постапување тешко може да се усогласи со „соработка со судот со добра воља во случаи кога тоа се смета за разумно и практично.”

121. Иако судот формално не е обврзан да ги следи своите претходни пресуди, во интерес на правната сигурност и предвидливост, судот не треба да се одалечува од своите претходни пресуди без притоа за тоа да постои добра причина (види, меѓу другото, *mutatis mutandis*, *Чапман против Обединетото кралство* [GC], бр. 27238/95, § 70, ЕСЧП 2001 година-I, и *Кристин Гудвин против Обединетото Кралство* [GC], бр. 28957/95, § 74, ЕСЧП 2002-VI). Меѓутоа, од клучна важност е Конвенцијата да се толкува и применува на начин на кој правата добиваат практична и ефективна примена, а не теоретска и илузорна. Тоа е жив инструмент, кој мора да се толкува од аспект на моменталните услови (види, меѓу другото, *Тирер против Обединетото Кралство*, пресуда од 25 април 1978, Серија А бр. 26, стр. 15-16, § 31, и *Кристине Гудвин*, цитирано погоре, § 75).

122. Покрај тоа, судот ќе истакне дека иако во врска со правото на индивидуална жалба од Конвенцијата првичните намери биле тоа да биде факултативен дел од системот за заштита, со текот на годините тоа добило на големо значење и сега претставува клучна компонента на машинеријата за заштита на правата и слободите содржани во Конвенцијата. Според системот кој беше на сила до 1 ноември 1998 година, Комисијата имаше јурисдикција само да

врши претрес по индивидуалните жалби доколку државата потписник имала издадено формална декларација со која се признава компетентноста на Комисијата, што можело да се направи за одреден фиксен период. Начинот на кој системот за заштита сега функционира, беше модифициран со Протоколот бр. 11, и правото на индивидуална жалба повеќе не зависи од декларацијата на државата потписник. Оттаму, сега на меѓународно ниво поединецот ужива вистинско право да ги бара своите права и слободи, а директното право на нив произлегува од Конвенцијата.

123. Во овој контекст, судот истакнува дека од аспект на општите начела на меѓународното право, договорното право и меѓународната судска пракса, толкувањето на опсегот на привремените мерки не може да се одвои од постапките на кои тие се однесуваат или на одлуката на основаноста која тие бараат да се заштити. Во врска со тоа, судот повторува дека член 31 § 1 од Виенската декларација за договорно право пропишува дека договорите мора да се толкуваат со најдобри намери во однос на нивниот случај и цел (види параграф 39 погоре), и исто така согласно на начелата на ефективност.

124. Судот забележува дека МСП, Меѓуамериканскиот суд за човекови права, Комисијата за човекови права и Комитетот на Обединетите Нации против тортура, иако работат врз основа на различни одредби од одредбите според кои работи судот, во неодамнешните одлуки го потврдија заклучокот дека заштитата на правата на странките кои се соочуваат со ризик од непоправлива штета, претставува суштинска цел на привремените мерки во меѓународното право. Навистина може да се каже дека независно од тоа за каков правен систем станува збор, соодветното спроведување на правдата подразбира дека не треба да се преземаат непоправливи активности додека постапките се во тек (види, *mutatis mutandis*, *Соеринг*, цитиран погоре, стр. 35, § 90).

Претходно беше истакнато значењето на располагање со правни лекови кои имаат ефект на суспензија кога треба да се донесе одлука во однос на обврската на државата за правото на ефективен правен лек во постапките за депортирање и екстрадиција. Поимот ефективен правен лек во член 13 од Конвенцијата подразбира правен лек со кој може да се спречи извршувањето на мерките кои се во спротивност на Конвенцијата и чии последици се потенцијално непоправливи. Оттаму, извршувањето на таквите мерки

пред националните власти да имаат проверено дали тие се компатибилни на Конвенцијата претставува недоследност со член 13 (види *Чонка против Белгија*, бр. 51564/99, § 79, ЕСЧП 2002-I). Тешко е да се види зошто ова начело на ефективност на правниот лек за заштита на индивидуалните човекови права не треба да биде неразделиво барање според Конвенцијата во меѓународните постапки кои се водат пред судот, додека пак се применува за постапки во домашниот правен систем.

125. Исто така, според системот на Конвенцијата, привремените мерки, бидејќи тие постојано се применуваат во пракса (види параграф 104 погоре), играат клучна улога во избегнувањето на неправливи ситуации кои би го спречиле судот да направи соодветен преглед на жалбата и, онаму каде тоа е соодветно, жалителот да се осигура дека ги има практичните и ефективните придобивки од правата кои се загарантирани со Конвенцијата. Според тоа, во вакви услови пропустот на државата потписник да постапи согласно на привремените мерки ќе ја поткопа ефективноста на правото на индивидуална жалба, кое е загарантирано со член 34 и формалното преземање на обврската од страна на државата од член 1 да ги штити правата и слободите наведени во Конвенцијата.

Изрекувањето на привремени мерки од страна на судот, како и во дадениот случај, му овозможува на судот не само да спроведе ефективен преглед на жалбата, туку и да се осигура дека заштитата која на жалителот му е доделена со Конвенцијата е ефективна; изрекувањето на таквите мерки последователно ќе му овозможи на Комитетот на министри да изврши надзор врз извршувањето на конечната пресуда. Исто така, таквите мерки и овозможуваат на засегнатата држава да ја исполнат обврската за постапување согласно на конечната пресуда на судот, која е законски обврзувачка во смисла на член 46 од Конвенцијата.

126. Оттаму, ефектите од изрекувањето на привремената мерка на државата потписник – во овој случај тоа е тужената држава – мора да се разгледуваат од аспект на обврските кои им се наметнати на државите потписнички со членовите 1, 34 и 46 од Конвенцијата.

127. Фактите на случајот, кои беа наведени погоре, јасно покажуваат дека судот бил спречен заради екстрадицијата на жалителите во Узбекистан да направи соодветен преглед на нивните жалби

согласно на воспоставената пракса во слични случаи, и на крајот да ги заштити, доколку имало потреба, од потенцијалната повреда на Конвенцијата, како што тврделе тие. Како резултат на тоа, жалителите биле попречени ефективно да го користат своето право на индивидуална жалба, кое било загарантирано со член 34 од Конвенцијата, а кое со екстрадицијата на жалителите станало неважечко.

3. Заклучок

128. Судот повторува дека согласно на член 34 од Конвенцијата, државите потписнички прифаќаат да се воздржуваат од какво било постапување или пропуст со кој може да се попречи ефективното користење на правото на индивидуална жалба. Пропуст од страна на државата потписник да постапи согласно на изречената привремена мерка треба да се смета како попречување на судот да изврши ефективен преглед на жалбата на жалителот, како и попречување на ефективното користење на неговото/нејзиното право, и оттаму тоа претставува повреда на член 34.

129. Земајќи ги предвид материјалите пред себе, судот заклучува дека заради пропустот да се постапи согласно на изречената мерка според правилото 39 од правилникот на судот, Турција ги прекршила обврските кои произлегуваат од член 34 на Конвенцијата.

IV. ПРИМЕНА НА ЧЛЕН 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

130. Член 41 од Конвенцијата гласи:

„Ако Судот оцени дека постои повреда на Конвенцијата или на нејзините протоколи, и ако внатрешното право на заинтересираната Висока страна договорничка овозможува само делумно отстранување на последиците на таа повреда, Судот и дава на оштетената страна, доколку е потребно, правичен надомест“

A. Штета

131. Пред Големиот судски совет, адвокатите на жалителите ги повториле барањата кои ги изнесоа пред Советот за материјална и нематеријална штета во износ од 1,000,000 француски франци, односно, 304,898 евра (EUR), за секој од нивните клиенти.

132. Судот го утврди следното (види параграф 115 од одлуката на советот):

“Бидејќи жалителите го немаат конкретно наведено карактерот на нивната наводна материјална штета, судот нема друга опција туку да го отфрли барањето. Во однос на наводната нематеријална штета, судот одлучи дека неговите наводи во однос на член 34 сами по себе претставуваат доволен правичен надомест за целите на член 41.”

133. Владата истакна дека тие ќе ги прифатат наодите на Советот доколку Големиот судски совет утврди повреда на Конвенцијата. Како друга можност, тие поднесоа дека бараните износи се прекумерни.

134. Исто како и Советот, и судот е на мислење дека наводната материјална штета не е докажана.

Наспроти тоа, во околностите на случајот судот утврдил дека жалителите неспорно претрпеле нематеријална штета како резултат на повредата на член 34 од страна на Турција, која не може да се поправи само преку утврдувањето дека тужената држава направила пропуст во постапувањето согласно на обврските кои произлегуваат од член 34.

Оттаму, одлучувајќи на правична основа согласно на член 41 од Конвенцијата, судот на секој од жалителите им додели по EUR 5,000 за нематеријална штета.

Б. Трошоци и издатоци

135. Застапниците на жалителите ги повториле барањата кои ги имаа изнесено пред Советот и го оставиле прашањето за нивните хонорари за постапките пред Големиот судски совет на дискреционо одлучување од страна на судот.

136. Владата сметала дека барањето за трошоците и издатоците не било соодветно докажано.

137. За постапката со носењето на одлука од страна на Советот, Советот им доделил на жалителите EUR 10,000, намалени за EUR

905 кои биле платени од страна на Советот на Европа за правна помош.

138. Судот им додели на жалителите EUR 15,000 за да ги покријат сите трошоци настанати во судот, а овој износ е намален за EUR 2,613.17 кои биле добиени од Советот на Европа како правна помош.

В. Затезна камата

139. Судот смета дека е соодветно доколку затезната камата се заснова на стандардната стапка за задолжување на Европската централна банка, зголемена за три процентуални поени.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

1. *Одлучи* со четиринаесет гласа за и три против дека нема повреда на член 3 од Конвенцијата;
2. *Одлучи* едногласно дека не е потребно поодделно разгледување на жалбата во однос на член 2 од Конвенцијата;
3. *Одлучи* едногласно дека член 6 § 1 не е применлив на постапките за екстрадиција во Турција;
4. *Одлучи* со тринаесет гласа за и четири против дека немало повреда на член 6 § 1 во однос на кривичната постапка во Узбекистан;
5. *Одлучи* со четиринаесет гласа за и три против дека Турција не успеала да постапи согласно на обврските кои произлегуваат од член 34 од Конвенцијата;
6. *Одлучи* со четиринаесет гласа за и три гласа против
 - (а) дека тужената држава треба ги да плати во рок од три месеци, следниве износи зголемени за кој било данок кој се пресметува:
 - (i) EUR 5,000 (пет илјади евра) на секој од тужителите за нематеријална штета, во противвредност во националната валута во секоја од земјите во кои престојуваат жалителите;

(ii) EUR 15,000 (петнаесет илјади евра) во однос на трошоците и расходите, намалени за EUR 2,613.17 (две илјади шестотини и тринаесет евра и седумнаесет центи) добиени од Советот на Европа во правна помош, кои треба да се сменат во турски лири по стапка која е применлива на денот на исплатата;

(б) дека по истекот на гореспоменатите три месеци, па до моментот на исплата, ќе се пресметува редовна камата на горенаведените износи, по стапка еднаква на стандардната стапка за задолжување на Европската централна банка, зголемена за три процентуални поенис;

7. Го *одбива* едногласно останатиот дел од барањата на жалителите за правичен надомест.

Пресудата е изработена на англиски и француски јазик, и изреката на пресудата е дадена на јавна седница во зградата на човековите права, Стразбур, на 4 февруари 2005.

Лузиус Вајлдхабер, Претседател
Пол Махони, Секретар

Согласно на член 45 § 2 од Конвенцијата и правило 74 § 2 од правилникот на Судот, следниве поединечни мислења се приложени кон пресудата:

(а) Мислење за согласување од г-дин Кабрал Барето;

(б) Мислење за делумно несогласување на г-дин Розакис;

(в) Заедничко мислење за делумно несогласување на г-дин Николас Браца, г-дин Бонело и г-дин Хедиган;

(г) Заедничко мислење за делумно несогласување на г-дин Кафлиш, г-дин Турмен и г-дин Ковлер.

L.W.
P.J.M.

МИСЛЕЊЕ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА СОГЛАСУВАЊЕ ОД СТРАНА НА СУДИЈА КАБРАЛ БАРЕТО

Јас се согласувам со ставот на мнозинството дека Турција не постапила согласно на своите обврски од член 34 од Конвенцијата во дадениот случај.

Пропустот на Турција да постапи согласно на барањето да не ги екстрадира жалителите во Узбекистан пред судот да го разгледа случајот, го оневозможило ефективното разгледување на жалбата.

Оттаму, жалителите биле попречени ефективно да го искористат своето право на индивидуална жалба (види параграф 127 од пресудата).

Меѓутоа, тешко ми е да се сломам со заклучокот на мнозинството дека: “Пропустот на една држава потписник да постапи согласно на изречената привремена мерка треба да се смета како оневозможвање на судот да изврши ефективен преглед на жалбата на жалителот и попречување на ефективното користење на неговото или нејзиното право, и оттаму дека тоа претставува повреда на член 34.” (види параграф 128 од пресудата).

Овој општ заклучок претставува одалечување од начелата кои беа воспоставени со случајот *Круз Варас и други против Шведска* (пресуда од 20 март 1991, Серија А бр. 201) од пред неколку години, и кои ефективно беа потврдени во случајот *Чонка против Белгија* ((dec.), бр. 51564/99, 13 март 2001 година).

Доколку точно сум ги разбрал аргументите на мнозинството, самиот факт дека владата не постапила согласно на барањето за преземање на привремена мерка само посебе претставува повреда на член 34 од Конвенцијата.

Овој “механички” наод за повреда на членот 34 е она со кое не можам да се согласам.

Според мене, фактот дека државите секогаш одбивале да се согласат на обврзувачкото дејство на привремената мерка го спречува судот да го направи тоа и да им наметне обврски на државите кои тие одбиле да ги прифатат.

Меѓутоа, државите потписнички на Конвенцијата имаат прифатено да не го попречуваат користењето на правото на индивидуална жалба.

Затоа, доколку одбивањето да се постапи согласно на барањето за привремена мерка го оневозможило користењето на правото на жалба, заклучокот мора да биде дека имало повреда на обврските кои произлегуваат од член 34 на Конвенцијата.

Меѓутоа, заклучокот мора да биде различен доколку и покрај таквото одбивање, сепак жалителот бил во можност да го користи ефективно правото на жалба и судот да го разгледа случајот соодветно.

Тоа, по мое мислење е ефектот на одредбите од Конвенцијата и на правилникот на судот и дозволеното истакнување во пресудата.

Јас гледам ситуации во кои и покрај пропустот на владата да постапи согласно на барањето на судот, жалителот сепак бил во можност да го користи ефективно своето право на индивидуална жалба, и судот да спроведе соодветен преглед на жалбата во задоволителни услови.

Особено на ум ми паѓаат случаите на притвор, во кои лицето страда од некоја болест во услови кои може да се разгледуваат во однос на член 3 од Конвенцијата, и кои се толку лоши така што го оправдуваат изрекувањето на привремената мерка за да се стави крај на таквата ситуација.

Во таквите случаи, процесните аспекти не влегуваат во игра.

Иако пропустот на владата да постапи согласно на барањето на судот може да наметне наод за повреда, дури и отежнета повреда на членот 3, сепак нема да претставува повреда на членот 34 бидејќи жалителот го искористил правото на жалба, и судот соодветно ја разгледал жалбата.

Друг тип на случај, кој исто така ми паѓа на ум е кога лицето е екстрадирано во земја во која се изрекува смртна казна покрај барањето на судот да не се екстрадира лицето пред да биде разгледана жалбата.

Меѓутоа, фактот дека жалителот бил застапуван од страна на адвокат, кој работел во земјата која го поднела барањето, тоа ќе овозможило корисен контакт помеѓу жалителот и неговиот адвокат, и на некој начин ќе му било овозможено на жалителот да ја изнесе својата жалба во подобри услови.

Жалејќи дека земјите членки на Советот на Европа на судот не му дадоа овластување да наметне обврзувачки привремени мерки, јас сум приморан да заклучам дека повреда на членот 34 од Конвенцијата ќе има само доколку државата потписник која не постапила согласно на привремената мерка го спречува жалителот да го искористи своето право на жалба и оттаму ефективното разгледување на неговата жалба од страна на судот да стане невозможно.

МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ НА СУДИЈА РОЗАКИС

Иако го споделувам мислењето со мнозинството во судот дека во дадените околности на случајот има повреда на член 34 и дека нема повреда на член 3 од Конвенцијата, јас не можам да ги следам во однос на наодот дека немало повреда на член 6, заради причините кои ги објасни г-син Николас Браца, Бонело и Хедиган во нивното заедничко мислење за несогласување, кое јас во целост го поддржувам.

ЗАЕДНИЧКО МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ НА СУДИИТЕ г-дин Николас БРАЦА, БОНЕЛО И ХЕДИГАН

1. Иако го споделуваме заклучокот и објаснувањето на мнозинството во судот дека со екстрадицијата на жалителите во Узбекистан, Турција не ги исполнила своите обврски од член 34 од Конвенцијата, сепак не сме во можност да се согласиме со заклучокот дека екстрадицијата на жалителите исто така не претставува повреда на членовите 3 и 6 од Конвенцијата. Според нашето мислење, во околностите на дадениот случај има повреда на правата на жалителите во однос на овие два члена.

Член 3

2. Општите начела за примена на член 3 од Конвенцијата за случаји на екстрадиција или протерување на поединци се резимирани во параграфите 66 до 70 од пресудата. На тоа резиме би додале дека забраната од член 3 за лошо постапување претставува апсолутна забрана дури и во случаите на екстрадиција и протерување, а активностите на поединецот независно колку непожелни или опасни или дали се поврзани со тероризам, не можат да бидат случај на материјално разгледување каде што се покажал реален ризик за постапување кое е спротивно на член 3 (види *Чахал против Обединетото Кралство*, пресуда од 15 ноември 1996, *Извештаи за пресуди и одлуки 1996-V*, стр. 1855, §§ 79-80). Ниту пак онаму каде што се покажал таков ризик, дали е тоа одговор дека одбивањето да се изврши екстрадицијата ќе претставува вмешување во правата од меѓународните договори или конфликт со меѓународниот судски процес или неизбежно ќе вклучува проценка на условите во земјата која го дала барањето, а која не е држава потписник на Конвенцијата во однос на стандардите на член 3 од Конвенцијата (види *Соерин против Обединетото Кралство*, пресуда од 7 јули 1989, Серија А бр. 161, стр. 32-33, § 83, и стр. 34-36, §§ 88-91).

3. Како што се истакнува во пресудата, постоењето на ризик дека лицето доколку се врати ќе биде изложено на постапување кое е забрането со член 3 во земјата на прием, мора да се процени примарно во однос на фактите кои биле познати или кои требало да бидат познати на државата потписник на договорот која требала да го врати лицето во времето на екстрадицијата или протерувањето. Судот не е спречен да ги разгледа информациите кои произлегуваат по враќањето на лицето, а таквите информации имаат потенцијална вредност околу потврдувањето или одбивањето на разбирањето на државата потписник на договорот или пак на основаноста за стравувањето на жалителите. Меѓутоа, како што е очигледно од случајот *Вилварајах и другите против Обединетото Кралство* (пресуда од 30 октомври 1991, Серија А бр. 215, стр. 37, § 112), доказите за постапувањето со жалителот по неговото враќање во државата на прием не се убедливи, а клучното прашање е дали во моментот на протерувањето можело да се предвиди дека лицето ќе биде изложено на лошо постапување до прагот кој е утврден со член 3.

4. Двајцата жалители биле притворени во Турција на 3 и 5 март 1999 соодветно. На 18 март претседателот на Советот го применил правилото 39 од правилникот на судот, укажувајќи и на владата на Турција дека е пожелно во интерес на странките и во интерес на соодветно водење на постапката пред судот, жалителите да не бидат екстрадирани во Узбекистан сè додека советот не добие можност да ја разгледа жалбата на седницата на 23 март 1999 година. На 19 март, владата на Турција издала наредба за екстрадиција на жалителите. На 23 март, советот одлучил да ја продолжи до следното известување привремената мерка која била изречена според правилото 39. На 27 март, жалителите биле предадени на узбекистанските власти. Прашањето кое треба да се одреди е дали на подоцнежниот датум постоеле разумни верувања дека жалителите се соочиле со реален ризик од лошо постапување кое е забрането со член 3.

5. Со примената на правилото 39, судскиот совет бил задоволен дека барем на прв поглед (*prima facie*) постоел случај за постоењето на таков ризик. Се чини дека постоела цврста основа за таквиот став. Како што е наведено во пресудата, општата ситуација во однос на човековите права во Узбекистан во конкретниот временски период била особено лоша, и во тогашните извештаи на меѓународните организации за човекови права се обвинувало за постоење на пракса на тортура кај администрацијата и други форми на лошо постапување со политичките дисиденти во земјата. Особено што во информацијата на Амнести Интернешнл за Комитетот против тортура на Обединетите Нации, која била објавена во јавноста во октомври 1999 година, било наведено дека Узбекистан не ги исполнува во целост своите обврски од Конвенцијата против тортура. Меѓу другото, во информацијата се наведува зголемениот број на пријави за лошо постапување и тортура од страна на службениците кои го спроведуваат законот врз лицата кои се смета дека се членови на исламистичките собири од 1997 и особено се истакнуваат извештаите за апсење, лошо постапување и тортура на осомничените поддржувачи на забранетите опозициски политички партии и движења (конкретно Ерк и Бирлик) во времето на бомбашките напади во главниот град Ташкент во февруари 1999 година. Исто така, во информацијата се цитираат независни и веродостојни извештаи дека самоинкриминарачките докази кои наводно биле изнудени со тортура биле рутински користени во текот на постапките пред судовите, и во повеќето случаи кои ги разгледал Амнести

Интернешнл тие послужиле како основа за обвинителната пресуда. Во информацијата, исто така се споменуваат изјавите во јавност на узбекистанските функционери, вклучително и на претседателот на Узбекистан, со кои наместо директно да се санкционира употребата на насилство од страна на државните службеници, може да се сметаат како начин на преминување преку употребата на тортура и лошо постапување.

6. Иако се прифаќа дека наодите од различни извештаи на организациите за човекови права прецизно ја опишуваат општата состојба во Узбекистан, мнозинството во судот смета дека со овие наоди не се поткрепуваат конкретните наводи на жалителите во конкретниот случај и дека тие треба да се поткрепат со други докази (види параграф 73 од пресудата). Нивниот став е дека биле изнесени недоволно поткрепувачки докази за да му се овозможи на судот да заклучи дека постоела разумна основа да се верува дека на датумот на кој жалителите биле екстрадирани, тие се соочиле со реален ризик од постапување кое е забрането со член 3 (види параграф 77 од пресудата).

7. Не можеме да се согласиме дека неспорните наоди во врска со општата ситуација во Узбекистан не одат во прилог на конкретните наводи на жалителите дека тие се изложени на реален ризик од лошо постапување доколку бидат вратени во таа земја. Наспроти тоа, ние сметаме дека наодите претставуваат силна основа да се верува дека жалителите биле изложени на конкретен ризик од такво постапување. Не само што двајцата жалители биле припадници на Ерк, туку и двајцата биле уапсени во март 1999 (кратко време по пријавените терористички бомбашки напади во Ташкент) под сомнение за убиство, предизвикување на повреди како резултат на експлозиите, и обид за терористички напад на претседателот на Узбекистан.

8. Останува нејасно дали понатамошни поткрепувачки докази може разумно да се очекуваат од жалителите, особено во случај како конкретниов, каде Турција не постапила согласно на изречената привремена мерка од страна на судот, поради што судот бил попречен да спроведе целосен и ефективен преглед на жалбата согласно на вообичаената процедура. Во една таква ситуација, сметаме дека судот треба да не покаже спремност околу одбивањето на жалбата во однос на член 3 во отсуство на задолжителни докази за да се

отстрани стравувањето на чија основа било применето правилото 39.

9. Заклучувајќи дека потребното ниво на ризик не било доволно прикажано, мнозинството во судот се потпираат на три конкретни карактеристики на случајот – гаранциите дадени од владата на Узбекистан; изјавата на јавниот обвинител на Република Узбекистан, во придружба на таквите гаранции, со значење дека Узбекистан е држава потписник на Конвенцијата на Обединетите Нации против тортура и ја има прифатено и потврдено обврската да постапува согласно на барањата од конвенцијата; и медицинските извештаи на лекарите од узбекистанските затвори, во кои биле задржани двајцата жалители.

10. Не сметаме дека кој било од овие фактори принудува или е доволен, или поединечно или заеднички, да се ублажи сериозната загриженост во врска со постапувањето кое веројатно ги очекувало жалителите по нивното враќање. Во однос на гаранциите, за нас е забележливо тоа што дури и единствената гаранција која била добиена пред предавањето на жалителите (имено гаранцијата од 9 март 1999) не била соопштена на судот до 19 април 1999 година, откако било применето правилото 39 и откако екстрадицијата била спроведена и покрај изречената привремена мерка од страна на судот. Покрај тоа, една гаранција, која и да била дадена со најдобри намери, дека лицето нема да биде изложено на лошо постапување, сама по себе не претставува доволна гаранција кога постојат сомне- нија во однос на нејзината ефективна имплементација (види, на пример, *Чохал*, цитиран погоре, стр. 1861, § 105). Тежината која се припишува на гаранциите кои се добиени од државата примател во секој случај мора да зависат од ситуацијата која преовладува во таа држава во конкретното време. Доказите во однос на постапувањето со политичките дисиденти во Узбекистан во времето кога жалите- лите биле предадени, според нас води кон сериозни сомнежи за ефективноста на гаранцијата дека жалителите ќе добијат соодветна гаранција за нивната безбедност.

11. Истото се однесува на тоа дека мнозинството се потпираат на фактот дека Узбекистан е држава потписник на Конвенцијата про- тив тортура. Во тој поглед, истакнуваме особено дека наодите на Амнести Интернешнл дека Узбекистан не постапила согласно на обврските од Конвенцијата и дека и покрај тие обврски, во момен-

тот на апсење и предавање на жалителите сè уште имало нашироко распространети наводи за лошо постапување и тортура на членовите на опозициските политички партии и движења.

12. Во врска со медицинските извештаи на лекарите од затворите Зарафшан и Сајхали, би сакале да го истакнеме фактот дека овие особено кратки и неконкретни извештаи биле подготвени по лекарските прегледи кои очигледно биле направени во декември 2000 година и април 2001 година (во случајот на првиот жалител) и помеѓу јули и октомври 2001 година (во случајот на вториот жалител), и дека тоа е најмалку дваесет и еден месец по екстрадицијата на жалителите и околу осумнаесет месеци по нивното судење и добивање на обвинителна пресуда. До оној степен до кој предвид може да се земат настаните кои се случиле по екстрадицијата, многу мала тежина може да им се припише на овие извештаи кои не укажуваат како се постапувало со жалителите во текот на периодот на интервенциите, и што е уште поинтересно во периодот додека било спроведено судењето. Се разбира дека доказите во однос на физичкиот интегритет на жалителите толку време по случувањата, според нас не може да се земат како побивање на основаноста на стравувањето од страна на жалителите во времето на нивното екстрадирање.

13. Оттаму, сметаме дека биле покажани разумни основи да се верува дека жалителите се соочиле со реален ризик од лошо постапување и дека враќањето на жалителите во земјата и покрај постоењето на ризик, значи повреда на член 3 од Конвенцијата.

Член 6

14. Иако судот досега нема одлучено дека протерување или екстрадиција на поединец е или би претставувало повреда на член 6 од Конвенцијата, честопати има одлучувано дека таквата можност не може да биде исклучена кога лицето кое е протерано страдало или има ризик дека ќе страда од флагрантно одрекување на правично судење во земјата на прием (види, на пример *Соеринг*, цитиран погоре, стр. 45, § 113; *Дрозд и Јаноусек против Франција и Шпанија*, пресуда од 26 јуни 1992, Серија А бр. 240, стр. 34-35, § 110; *Бинхорн против Франција* (dec.), бр. 71555/01, § 32, ЕСЧП 2001 година-XI; *Разагхи против Шведска* (dec.), бр. 64599/01, 11 март 2003 година; и *Томиќ против Обединетото Кралство* (dec.), бр. 17837/03, 14

октомври 2003 година). Она што претставува “флагрантно” одрекување на правдата не е целосно објаснето во јуриспруденцијата на судот, но употребата на придавката има јасна намера да се наметне строг тест на неправичноста која ги надминува само нерегуларностите или недостигот на заштитни механизми во текот на судската постапка што може да доведе до повреда на член 6 доколку се случува во самата земја потписник на договор. Како што истакнал судот, членот 1 не може да се чита како оправдување за општото начело за тоа дека државата потписник на договор не може да предаде одредено лице доколку не е задоволна со тоа дека условите кои го очекуваат во земјата на дестинација се во потполна согласност со секој од заштитните механизми на Конвенцијата (види *Соеринг*, цитиран погоре, стр. 33-34, § 86). Според наше мислење, она што се планира да се пренесе со зборот “флагрантно” е кршењето на начелата на правично судење кои се загарантирани со член 6, кои се толку основни да претставуваат поништување или уништување на самата суштина на правото кое е загарантирано со тој чен.

15. Како и во случајот со ризикот од постапување кое е забрането со член 3 од Конвенцијата, ризикот на флагрантно одрекување на правдата во земјата примател за целите на член 6 мора да се оценува првенствено во однос на фактите кои биле познати или требало да бидат познати на тужената држава во моментот на екстрадиција.

16. Мнозинството во судот прифаќаат дека во однос на расположливите информации, може “да имало причини за сомнеж во тоа време” дека жалителите ќе добијат правично судење во Узбекистан (види параграф 91 од пресудата). Меѓутоа, нивниот заклучок е дека нема доволно докази кои ќе покажат дека можни неправилности во судењето ќе претставуваат флагрантно одрекување на правдата со значење како во случајот *Соеринг*.

17. Наспроти тоа, ние сметаме дека според расположливите материјали во тоа време постоел разумен основ не само за сомнение дека жалителите ќе добијат правично судење, туку и за да се заклучи дека тие може да бидат изложени на реален ризик да страдаат заради флагрантно одрекување на правдата. Според нас, документот со информација од Амнести Интернешнл дава веродостојна основа да се верува дека самоинкриминарачките докази кои биле

изнудени со тортура биле рутински употребени за да се донесат обвинителни пресуди и дека многу често на осомничените им бил ускратуван пристапот до адвокат по нивни избор, додека пак на адвокатите честопати пристап до нивниот клиент им бил обезбедуван од страна на службениците кои го спроведувале законот откако осомничениот бил задржан во притвор неколку дена, и кога постоел најголем ризикот од тортура. Покрај тоа, во повеќе случаи било откриено дека службениците кои го спроведуваат законот овозможувале пристап до адвокат само откако ќе било потпишано признанието од страна на осомниченото лице, и дозволата да се сретнат адвокатот и клиентот се давала ретко, а на адвокатите на одбраната ретко им било овозможено да бидат присутни во сите фази од истрагата.

18. Затоа, далеку од тоа дека стравувањето од неправично судење ќе биде ублажено во случајот на двајцата жалители со информациите кои излегуваат на виделина по нивната екстрадиција, и според нас тие не служат само да се потврди основаноста на таквото стравување. На самиот почеток забележуваме дека иако турската влада добила гаранции во однос на имотните права и третманот на жалителите во Узбекистан, по сè изгледа дека никакви гаранции не биле побарани од страна на турската влада или биле обезбедени од узбекистанската влада во однос на правичноста на кривичната постапка која била водена против жалителите. Особено што покрај тежината на обвиненијата за жалителите, се чини дека не бил направен никаков обид за да се заштити континуираниот контакт на жалителите со нивните адвокати или да се обезбеди дека штом ќе се вратат во Узбекистан ќе добијат пристап до правна совет и помош од независни адвокати по нивни избор. Всушност, според неспорните докази на нивните правни застапници, откако се случила екстрадицијата, тие не биле во можност да имаат каков било контакт со жалителите, на писмено или преку телефон пред да се одржи судењето или потоа. Узбекистанските власти тврделе дека самоинкриминарачките изјави, на кои всушност се засновале нивните обвинителни пресуди, биле дадени по сопствена воља на жалителите, дека нивното судење било јавно и дека на судењето, меѓу другите, присуствувале и “претставници на организациите за човекови права”. Меѓутоа, овие тврдења мора да се гледаат од аспект на другите материјали пред судот, имено доказите на трети страни кои интервенирале – Хјуман Рајтс Воч – која всушност била единствената организација за човекови права на која ѝ било дозволено да

има свој претставник на судењето на жалителите. Според тие докази, на жалителите им било одреknато правото да бидат застапувани од адвокат по нивни избор, адвокатот на одбраната бил назначен од јавниот обвинител; и на жалителите не им била дозволена комуникација сè до почетокот на судењето во јуни 1999; судењето било затворено за јавноста, за сите членови на семејството и за адвокатите кои биле најмени за одбраната; и самоинкриминирачките изјави кои биле користени за да ги осудат жалителите биле оние кои тие ги потпишале за време на полициската истрага пред судењето, додека жалителите биле во притвор и немале пристап до своите адвокати.

19. Според нашето мислење, доказите кои се изнесени пред судот за овој случај се доволни за да се утврди дека на датумот на екстрадицијата постоел реален ризик дека жалителите ќе се соочат со флагрантно одрекување на правдата. Во овие околности, предавањето на жалителите исто така претставувало повреда на член 6 од Конвенцијата.

ЗАЕДНИЧКО МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ НА СУДИИТЕ КАФЛИШЧ, ТУРМЕН И КОВЛЕР

1. Прелиминарни забелешки

1. Пресудата, со која ние делумно не се согласуваме, е двосмислена во однос на обврзувачкиот ефект на привремената мерка изречена од судот. Иако без сомнение ова е клучното прашање, не постои директно упатување кон правните последици од привремените мерки кои се “изречени” според правилото 39 на Деловникот на судот. Покрај тоа, од параграф 128 од пресудата може да се заклучи дека мнозинството посакуваат да припишат обврзувачки ефект на таквата мерка. Задолжителниот карактер на привремената мерка во пресудата се заснова главно на член 34 од Конвенцијата. Во параграф 128 од пресудата се наведува дека пропустот на државата потписник на договорот да постапи согласно на привремената мерка треба да се смета како оневозможување на судот ефективно да направи преглед на жалбата, како и попречување на неговото /нејзиното ефективно користење на правото и според тоа како повреда на член 34 од Конвенцијата (право на индивидуална жалба).

2. Сметаме дека членот 34 од Конвенцијата не може да послужи како основа за тврдење дека привремените мерки на судот се обврзувачки за државите потписнички на Конвенцијата. Но, дури и кога би признале – а притоа не сме подготвени да го направиме тоа – дека непостапувањето согласно на мерката може повремено да претставува повреда на член 34, во секој случај поединечно ќе мора да се одреди дали таквото непостапување согласно на мерката навистина го попречува судот да направи преглед на жалбата и ефективно користење на индивидуалното право на жалба на поединецот. Сигурно дека постојат случаи за кои судот располага со сите елементи за да ја разгледа жалбата и покрај непостапувањето согласно на мерката; и исто така има случаи каде судот го применува правилото 39 на жалителот (на пример, во случаи на штрајк со глад), а не на владата.

3. Во дадениов случај, судот располагаше со потребните елементи за да се разгледа жалбата во однос на член 3. Тужената држава има добиено официјални гаранции од узбекистанските власти дека на жалителите нема да им биде изречена смртна казна, дека тие нема да бидат изложени на тортура, и дека нивниот имот нема да биде

конфискуван. Медицинските извештаи поднесени до судот, откако на жалителите им била изречена казна и биле затворени, укажуваат дека со нив не било постапувано лошо и дека здравствената состојба им била добра, како физички така и ментално. Покрај тоа, двајца претставници на турската амбасада во Ташкент ги посетиле жалителите во затворот и го пријавиле забележаното пред судот. Според нивните извештаи, здравствената состојба на жалителите била добра, тие не биле изложени на каков било вид на лошо постапување во притворот ниту пред ниту по судењето, и нивните семејства можеле редовно да ги посетуваат.

4. Истакнувајќи ги првичните забелешки, сега да се навратиме на конкретното прашање заради кои го изразуваме нашето несогласување: заклучокот на судот дека пропустот да се постапи согласно на привремените мерки “изречени” од судот претставува повреда на член 34 од Конвенцијата. Ова прашање ќе го разгледаме по следниот редослед:

(i) судската пракса на судот;

(ii) судската пракса на Меѓународниот суд на правдата (МСП);

(iii) Европската конвенција за човекови права од аспект на прописите за толкување на договори; и

(iv) релевантните правила на општото меѓународно право.

2. Судска пракса на судот

5. Ставот на судот по ова прашање е резимиран во случајот *Круз Варас и другите против Шведска* (пресуда од 20 март 1991, Серија А бр. 201). Во тој случај, жалителите тврделе дека, иако Конвенцијата не содржи конкретни правила за привремените мерки изречени од Европската комисија за човекови права (каде правилото 36 содржи сличен текст на правилото 39 на овој суд), беше неопходно да се припише обврзувачка карактеристика на таквите мерки за да целосно се обезбеди правото на индивидуална жалба, кое е загарантирано со член 25 § 1 [сега член 34] од Конвенцијата. Судот одго-

ворил дека “[во] отсуство на одредба во Конвенцијата за привремена мерка, изрекувањето кое е направено согласно на правилото 36 не може да се смета дека претставува обврзувачка обврска за државата потписник” (стр. 35, § 98), дека “[би] го заострил јазикот употребен во член 25 [сега член 34] за да од зборовите „да постапи на начин на кој на ниеден начин нема да се попречи ефективното користење на правото” произлезе обврската за постапување согласно на указот на Комисијата според правилото 36 [сегашно правило 39 од правилникот на судот]” (стр. 35-36, § 99), и дека “овластувањето да се дава наредба за обврзувачки привремени мерки не може да се извлече ниту од член 25, или од други извори” (стр. 36, § 102). Тоа е така, додаде судот, и покрај тоа што во праксата имаше, “речиси целосно постапување согласно на таквите изрекувања” (стр. 36, § 100; види исто така параграф 7 и 18 подолу). Оваа “последна пракса” може да се земе како воспоставување на договор помеѓу државите потписнички во однос на толкувањето на одредбата на Конвенцијата [тука се упатува на пресудата на судот за случајот *Соеринг* и на член 31 (3) (б) Виенската конвенција за договорно право од 23 мај 1969] *но не за да се креираат нови права и обврски кои не беа вклучени во Конвенцијата на самиот почеток* [упатување на пресудата за случајот *Донсон и други* од 18 декември 1986, Серија А бр. 112, стр.24-25, § 53] (потенцирано). “Праксата за постапување согласно на указите според правилото 36”, заклучил судот, “не можело да биде засновано на верувањето дека ваквите изрекувања претставуваат задолжителна обврска ... Тоа беше повеќе прашање на добри намери за соработка со Комисијата во случаи каде тоа се сметаше за разумно и применливо во пракса”, или со други зборови прашање на експедитивност и взаемно почитување на законите, обичаите и институциите на друга земја.

6. Преседанот кој беше опишан погоре, неодамна беше потврден од судот, во врска со *провизорните мерки* – кои не биле земени предвид од страна на тужената држава – во случајот *Чонка против Белгија* ((dec.), бр. 51564/99, 13 март 2001 година). Ставот на мнозинството за дадениот случај – дека во случајот *Круз Варас* судот го разгледал овластувањето на *Комисијата* да издава наредби за привремени мерки, и не своето овластување – не е многу убедливо од аспект на одлуката за случајот *Чонка*, каде судот ги повторил начелата воспоставени со случајот *Круз Варас* во однос на својата

јурисдикција. Сметаме дека по случајот *Чонка* не настанаа некои промени со кои може да се оправда судот за повторното разгледување на својата судска пракса за да се донесе дијаметрално различен заклучок. Како што е наведено во пресудата, “во интерес на правната сигурност и предвидливост, [судот] судот не треба да се одалечува, без добра причина, од своите претходни одлуки” (види параграф 121).

7. Во основа, горенаведената судска пракса значи дека додека судот има право да ги толкува одредбите од Конвенцијата, сепак судот *не* може – по пат на толкување или преку донесување на деловник, или и двете – да пишува *нови правила* во Конвенцијата, дури ни кога има прилично распространета пракса во смисла на пожелна, и се додека таквата пракса е униформна (види став на Белгија во случајот *Чонка* или ставот на Турција во дадениот случај), и е придружена со соодветно *opinio juris*. Само државите потписнички заеднички можат да ја менуваат Конвенцијата преку нејзино дополнување. Една забелешка која може да се додаде тука е дека доколку обврзувачкиот карактер на привремената мерка може да се произлезе од неопходноста да се даде целосна функционалност на правото на индивидуална жалба кое е заштитено со член 34 од Конвенцијата, каква би била ситуацијата за случајите кои се водат меѓу држави? Дали мерките кои се изречени во таквите случаи и понатаму ќе бидат необврзувачки? Или пак тие ќе се сметаат за обврзувачки по аналогича за да се овозможи целосната можна функционалност на член 33 (за случаи помеѓу држави) од Конвенцијата?

3. Судска пракса на МСП: *ЛаГранд*

8. Пресудата на судот се потпира на неодамнешната пресуда на МСП за случајот *ЛаГранд* (пресуда од 27 јуни 2001 година, МСП Извештаи 2001 година, §§ 48 и 117). Се чини дека тоа е погрешно бидејќи постои суштинска разлика во позицијата во која се наоѓал МСП и ситуацијата во која се наоѓа овој суд.

9. Во случајот *ЛаГранд*, МСП беше повикан да толкува одредба од својата основна спогодба, т.е. член 41 од својот статут. Државите потписнички на статутот неспорно се согласија на тој член и се обврзаа кон овој член. Оттаму, прашањето имаше чисто карактер на толкување на договорот, имено дали глаголот “изрекол” употребен

во член 41 мора да се смета дека значи дека мерките кои се формулирани со таа одредба се *обврзувачки* за државите кои водат спор. По повеќе години избегнување на наоѓање на решение за ова прашање, МСП во случајот *ЛаГранд*, донесе еден афирмативен заклучок, кој се заснова на правилата на толкување од Виенската Конвенција за договорно право од 1969, и особено, за *случајот и целта* на член 41 од статутот, кој беше и е договорна одредба која е обврзувачка за сите држави потписнички. Во однос на член 41, прашањето на “случајот и целта” е “да се зачуваат соодветните права на секоја од странките” и да му се овозможи на судот да донесе обврзувачки одлуки согласно на член 59 од статутот; и сигурно дека е логично да се тврди дека овој исход зависи од обврзувачкиот карактер на мерките. Со други зборови, тука има *тесна поврзаност* помеѓу одредбата од договорот која го овозможува тоа и целта која се сака да се постигне.

10. Може да се очекува дека државите потписнички на други меѓународни механизми за разрешување на спорови, кои содржат одредби за привремени мерки во кои текстот е сличен на оној од член 41 од Статутот судот во Хаг, ќе бидат во иста линија со оваа нова судска пракса. Тие со сигурност имаат право да го направат тоа бидејќи сè што тие ќе прават е разгледување на *одредбата за привремени мерки која е заштитена со составниот инструмент на механизмот*, која тие имаат овластување да ја толкуваат.

11. Наспроти тоа, *таква одредба* не може да се најде во Европската конвенција за човекови права; и ниту членот 26 (д) од таа Конвенција, според кој судот има право да донесе деловник, ниту членот 34, со кој се гарантира правото на индивидуална жалба, не се доволно поврзани со прашањето кое се разгледува за да се премости “јазот” во Конвенцијата преку воспоставување на *обврзувачки* привремени мерки *ex nihilo*, и притоа наметнувајќи им обврска на државите потписнички на Конвенцијата без нивна согласност. Или со други зборови, постои огромна разлика помеѓу самото *толкување* на договорот и на неговите *дополнувања*, и вршењето на судската функција и изготвувањето на меѓународното право.

12. Она што го направи Големиот судски совет и советот претходно во случајот *Маматкулов и Аскарлов* е да се примени *законодавната функција*, бидејќи сега за сега Конвенцијата пропишува дека државите потписнички мораат да ја прифатат обврзувачката сила на привремените мерки кои се изречени од овој суд. Од таа причина

сметаме дека судот не може да го следи патот на Хашкиот суд и бидејќи нема причина заради која ќе се одалечува од својата постоечка судска пракса.

4. Европската Конвенција за Човекови права во однос на правилата за толкување на договорите

13. Беше прикажано дека постоечката судска пракса на Европскиот суд не нуди можност или причина за читање на правило со кое се потврдува обврзувачката моќ на привремената мерка во Конвенцијата; ниту пак постои причина или можност да добие такво значење по неодамнешните одлуки на МСП. Меѓутоа, останува да се види дали независно од овие два фактори, правилата за толкување кои се содржани во членовите 31 и 32 од Виенската декларација за договорно право ги поткрепуваат заклучоците на судот за оваа пресуда. Во тој поглед, следниве правила за толкување од Виенската Конвенција од 1969 може да се разгледаат: текстот на договорот; телеолошкото толкување; последователната пракса на државите потписнички; подготвителната работа; и релевантните права на меѓународното право.

14. Како што беше претходно истакнато, *текстот* на Конвенцијата не наведува ништо во однос на привремените мерки и нивниот обврзувачки карактер. Единствената основа за таквите мерки може да се најде во член 26 (д) од Конвенцијата, со кој на судот му се дозволува да усвои деловник. Судот го има направено токму тоа и го има вметнато правилото 39 во правилникот. Очигледно е дека дозволено е тоа да се направи, имајќи предвид дека даденото правило не е контрадикторно на Конвенцијата наметнувајќи им обврски на државите потписнички кои не се предвидени со неа. Исто така, очигледно е дека државите потписнички додека се подготвувала Конвенцијата немале никаква намера да бараат обврска да постапуваат согласно на привремена мерка изречена од судот само врз основа на деловникот кој ќе го усвои судот; ниту пак имале намера да го направат тоа подоцна како што се гледа од неспоменувањето на привремените мерки во дополнителните протоколи и од неприфаќањето на предлози да се воведат одредба за обврзувачкиот карактер на привремените мерки во протокол (види параграф 18 подолу).

15. *Телеолошкиот* метод на толкување (“случај и цел” на договорот), применет од страна на судот согласно на доктрината “жив

инструмент” во голема мера се потпира на пресудата, но може да се забележат малку причини за да се направи тоа. Во случајот *Круз Варас*, тој метод дури не е ни споменат. Освен тоа, во однос на карактерот на привремената мерка, многу малку промени се направени од времето кога таа пресуда била донесена и сега: обврзувачките привремени мерки биле пожелни исто толку колку и денеска, сепак тие не може да се оправдаат без за тоа да има одредба во Конвенцијата која го овозможува тоа, а тоа е конститутивниот елемент на судот. Исто така, случајот *Круз Варас* беше потврден, во однос на мерките кои самиот Суд ги имаше изречено во одлуката за случајот *Чонка*, само три месеци пред пресудата за случајот *ЛаГранд* на МСП.

16. Беше наведено дека правото на индивидуална жалба воспоставено со член 34 од Конвенцијата не е многу логично без да му биде доделено соодветно овластување на Судот да изрекува *обврзувачки* привремени мерки и соодветно на тоа да ги исполни случајот и целите на тој член, и затоа е неопходно да се прифати задолжителниот карактер на тие мерки. Всушност, истакнато е дека како на домашен така и на меѓународен план, правото на жалба без можност да повлече и обврзувачки привремени мерки, нема да биде воопшто ефективно право. Тоа може да биде така на домашен план, каде преовладува начелото на *задолжителна јурисдикција* на судовите. Но сигурно не е така и на меѓународно ниво. Најпрво, државите имаат целосна слобода да *прифатат или одбијат задолжителна јурисдикција* на меѓународните судови, и доколку го прифатат тоа, да се ограничи нивниот опсег, на пример да не се вклучат правилата на обврзувачкиот карактер на провизорните или привремените мерки. Таков е случајот во рамките на постапката за арбитража која е воспоставена со Вашингтонската (Светска Банка) Конвенција од 18 март 1965 за разрешување на инвестициски спорови (член 47). Второ, не смее да се заборава дека долги години меѓународните трибунали како што е Постојаниот суд за меѓународна правда (1920-39) и неговиот наследник, МСП, во најголемиот дел од нивното постоење (1946 to 2001 година), се ограничуваа на изрекување на провизорни или привремени мерки без да го утврдат нивниот обврзувачки карактер. Трето, со член 34 од Конвенцијата од државите се бара “*да не го попречуваат на кој било начин ефективно користење на [правото на индивидуални жалби]*” (потенцирано). Преку необезбедувањето на привремените мерки и *a fortiori* и доколку тие немаат обврзувачка моќ, правото на индивидуална жалба не е “попречено” на ниеден начин; и може да

се каже дека спротивното ќе го протегне толкувањето на член 34 до степен до кој Судот *престанува да толкува и презема законодавни функции*. Дека тоа е така се покажува со други инструменти за разрешување на спорови: на ниедно друго место јурисдикцијата и правото на жалба не се поврзани во однос на изрекувањето и обврзувачкиот карактер на привремените мерки. Оттаму, во случајот *ЛаГранд*, Хашкиот суд се воздржа од примената на член 35 од својот статут –приближно еквивалентен на член 34 од Европската конвенција за човекови права – да се определи карактерот на изречените привремени мерки. Притоа судот го толкуваше член 41 од статутот, утврдувајќи дека одредбата нема да ја исполни својата цел доколку изречените мерки се необврзувачки. Доколку *Конвенцијата од 1950* содржела одредба која е споредлива со член 41 од статутот на Хашкиот суд, најверојатно врз основа на таа одредба ќе имавме залучено дека дека за да се “изрече” привремена мерка, мора како случај на телеолошко толкување да значи да се “издаде наредба” или “одреди” таква мерка. Во случајот на Меѓуамериканскиот суд за човекови права, чиј *конститутивен инструмент* – не Деловникот! – содржи одредба која е слична на член 41 од статутот на МСП, тоа веќе не претставува отворено прашање бидејќи со членот 63 § 2 од Американската конвенција за човекови права од 1969 на судот му се овозможува да *издаде наредба* за привремени мерки. Во конкретниов случај, проблемот е во тоа што не постои разумна правна основа да се извлече сличен заклучок. Членот 34 од Конвенцијата не може да послужи како таков, со што станува невозможно да се прочита поимот за *обврзувачка* привремена мерка во текстот на Конвенцијата.

17. На подготвителните работи (преговори) околу изготвувањето на Конвенцијата (*travaux préparatoires*) може да упатиме преку член 32 од Виенската декларација за договори. Пресудата на Европскиот суд во случајот *Круз Варас* покажува дека покрај предлозите за вклучување на одредба која е слична на член 41 од статутот на МСП во Конвенцијата од 1950, тоа не било направено (стр. 34, § 95) – околност која со сигурност не е погодна за да се прочита овластување за изрекување на задолжителни привремени мерки во Конвенцијата.

18. Друг елемент кој треба да се разгледа, а кој исто така е дискутиран во случајот *Криз Варас*, е *понатамошната пракса* на договорните страни која се напоменува како елемент на толкување во

Виенската конвенција за договорно право. Член 31 § 3 (б) од таа Конвенција упатува на “која било последователна пракса во примената на договорот со која договорните страни се сложуваат околу толкувањето”. Оваа пракса беше подеднакво разгледана во случајот *Круз Варас*. По опишувањето на раните неуспешни обиди на институциите на Конвенцијата да усвојат препораки по ова прашање (стр. 34-35, § 96), судот утврдил дека преовладувачкото – но не целосно – постапување по привремените мерки беше инспирирано од желбата на државите потписнички да соработуваат. Или со други зборови, немаше докази дека таа пракса, како што се бара со Виенската Конвенција, “го воспоставила *согласувањето* на државите во однос на нејзиното толкување”. Дека спротивното е точно најпрво се прикажува со фактот дека на вонредната седница одржана на почетокот на 1994, Комитетот на експерти за подобрување на процедурите за заштита на човековите права (DH-PR) доби предлози од Европската комисија за човекови права на 31 јануари 1994 (docs. DH-PR(94)2 и DH-PR(94)4). И Комисијата и Судот биле на мислење дека новиот суд треба да има овластување да изрекува привремени мерки со законски обврзувачко дејство и дека тоа треба да се обезбеди во Конвенцијата. Предлогот на судот бил сличен на член 63 § 2 од Американската конвенција за човекови права од 1969. Комисијата претпочитала правилата за привремени мерки на Комисијата (правило 36) и Деловникот на судот (правило 36) да бидат вклучени во текстот на Конвенцијата. Швајцарската делегација исто така поднела предлог во врска со вклучување на член во Конвенцијата за привремени мерки до степен до кој “Судот може ... да ги пропише сите неопходни привремени мерки” (doc. DH-PR(93)20, 22 ноември 1993).

19. Сите три предлози, доколку биле прифатени, ќе овозможее да се тврди (како со член 41 од статутот на МСП) дека привремените мерки на судот мора да се сметаат за обврзувачки. Меѓутоа, сите три предлози беа отфрлени од страна на владини експерти. Подоцна Комитетот за миграции, бегалци и демографија предложил дека привремените мерки кои се изречени согласно на правилото 36 од правилникот на судот да станат обврзувачки за земјите членки (Нацрт извештај, AS/PR(1997)2 ревидиран, 19 февруари 1997). Комитетот за министри одби да вклучи одредба за привремените мерки во Конвенцијата. Тоа може само да значи дека широката прифатеност на оваа пракса се должи на пристојност, соработка и погодност, но не на договорено толкување. Ниту пак Комитетот за министри сметал дека е погодно да предложи воведување на одредба за обврзувачки привремени мерки во нацрт Протоколот бр. 14. Повторно, тоа

мора да било така бидејќи не бил постигнат договор за тие мерки да станат задолжителни, а не затоа што Комисијата сметала дека е излишно да направи било што за претпоставката дека привремените мерки *биле* обврзувачки.

20. Во конкретниот случај, самиот суд сметал дека изречените привремени мерки биле необврзувачки. Тоа е очигледно од текстот на правилото 39, во кое се употребени зборовите “изрекува” и “треба да биде усвоено”, како и од текстот на писмото од 18 март 1999 адресирано до Турција, тужената држава, кое гласи:

“La Présidente de la première section a décidé aujourd'hui d'*indiquer* à votre Gouvernement, en application de l'article 39 du Règlement de la Cour, qu'il était *souhaitable*, dans l'intérêt des parties et du bon déroulement de la procédure devant la Cour, de ne pas extraditer le requérant vers la République ouzbèke avant la réunion de la chambre compétente, qui se tiendra le 23 mars 1999 година.”¹

21. На крајот, што околу “*релевантните правила на меѓународното право применливи во односите помеѓу договорните страни*”, на кои се потпре Советот врз основа на член 31 § 3 (c) од Виенската конвенција за договорно право? Точно е дека повеќе договори кои се конститутивни за меѓународните судови и трибунали овластуваат “изрекување” на привремени мерки, и тоа е терминот кој се употребува во најголемиот дел од нив. Значењето кое се припишува од страна на МСП во неодамнешниот случај *ЛаГранд* безсомнение има значително толкување на овие договори; но не може да има такво влијание врз *овој Суд* сè додека конститутивниот елемент на судот – Европската конвенција – не содржи никакво овластување за “изрекување” на привремени мерки.

5. Релевантни правила на меѓународното право

22. Останува прашањето за тоа дали судот може врз основа на *правилото на општото меѓународно право* или *општото начело на правото на цивилизираните нации*:

(i) да изрекува привремени мерки; и

(ii) да издава наредби за такви мерки.

Доколку тоа е така, судот може да го оправда носењето на задолжителни привремени мерки преку таквото правило или начело дури и во отсуство на некоја одредба на договорите која го дозволува тоа. Во однос на *општите начела на правото признаено од цивилизираните нации*, може да постои распространето правило за задолжителни привремени мерки на домашен план, базирано на правилото за задолжителна јурисдикција која е применлива на тоа ниво. Наспроти тоа, како што беше истакнато претходно (види параграф 16 погоре), тоа правило не преовладува на меѓународно ниво, и затоа не може да се применува како такво на меѓународно ниво. Или со други зборови, начелото не може да се транспонира во работата на меѓународните судови.

23. Меѓутоа, мора да постои *вообичаено правило* со кое меѓународните судови и трибунали, дури и во отсуство на одредба од договор, усвојуваат Деловник, правило кое може да го вклучува овластувањето да се *формулираат* привремени мерки. Но, тоа правило не може да се земе дека вклучува и овластување за *одредување* на такви мерки.

6. Заклучок

24. Од горе наведеното следува дека задолжителниот карактер на привремените мерки “изречени” од овој суд не може да произлезе од правилата на општото меѓународно право, ниту од членовите 34 (право на индивидуална жалба) или 26 (г) (право на судот да усвојува деловник) од Конвенцијата, како што се толкува во врска со Виенската конвенција за договорно право од 23 мај 1969. Истиот заклучок произлегува од самата пракса на Европскиот суд за човекови права, вклучително и првичниот став на овој суд во конкретниот случај (види параграф 24 од пресудат).

25. Оттаму, нашиот основен заклучок е дека прашањето кое се разгледува тука повеќе се однесува на *легислативата* отколку на *судското постапување*. Бидејќи ниту конститутивниот елемент на овој суд ниту пак општото меѓународно право дозволуваат да се одлучи дека државите мораат да постапуваат по привремените мерки, судот не може да одлучи поинаку и притоа да им наметне нова обврска на државите потписнички. Да се заклучи дека судот има овластување, *de lege lata* (она што законот е наспроти она што треба да биде), да изрекува обврзувачки привремени мерки е *ultra vires*

(надвор од овластувањата). Таквото овластување може да биде пожелно; но тоа зависи од државите потписнички кои треба да го обезбедат.

1. Превод: “Претседателот на првиот оддел одлучи да и укаже на вашата влада, врз основа на правило 39 од правилникот на судот, дека е *пожелно*, во интерес на договорните страни и за непречено одвивање на постапките пред судот, да не го екстрадираат жалителот во Узбекистан пред да одржи седница надлежниот Совет, која е закажана за 23 март 1999 година.”

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА –
МИСЛЕЊЕ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА СОГЛАСУВАЊЕ НА СУДИЈА КАБРАЛ
БАРЕТО

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА –
ЗАЕДНИЧКО МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА –
ЗАЕДНИЧКО МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА –
ЗАЕДНИЧКО МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ

ПРЕСУДА ЗА МАМАТКУЛОВ И АСКАРОВ против ТУРЦИЈА –
ЗАЕДНИЧКО МИСЛЕЊЕ ЗА ДЕЛУМНО НЕСОГЛАСУВАЊЕ

СЛУЧАЈ
БРОГАН И ДРУГИ ПРОТИВ ОБЕДИНЕТО КРАЛСТВО
(Барање бр. 11209/84; 11234/84; 11266/84; 11386/85)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР
29 ноември 1988 година

Во случајот на Броган и другите*, Европскиот суд за човекови права, донесува одлука на пленарна сесија во согласност со Правило 50 од Правилата на Судот кој е составен од следниве судии:

Г-н Р. Рисдал, Претседател
Г-н Џ. Кремона,
Г-н Тор Вијламсон,
Г-ѓа Д. Биндшедлер-Роберт, р
Г-н Ф. Голчуклу,
Г-н Џ. Пинеиро Фарина,
Г-н Л. Е. Петити,
Г-н Б. Волш,
Сер Винсент Еванс,
Г-н Р. Мекдоналд,
Г-н Џ. Русо,
Г-н Р. Бернард,
Г-н А. Спилман,
Г-н Џ. Де Мејер,
Г-н Џ. А. Карило Салчедо,
Г-н Н. Валतिकос,
Г-н С. К. Мартенс,
Г-ѓа Е. Палм,
како и Г-н М. А. Ејсен, генерален секретар и Г-н Х. Пецолд,
заменик генерален секретар.

Расправајќи на затворена седница на 27 мај и 28 октомври 1988, ја донесе следнава пресуда, донесена на гореспоменатата дата.

ПОСТАПКА

1. Случајот беше изведен пред Судот на 15 јули 1987 година од страна на Европската Комисија за човекови права (“Комисијата”) и на 3 август 1987 година од страна на Владата на Обединетото кралство на Велика Британија и Северна Ирска (“Владата”) во период од три месеци предвиден со членот 31 став 1 и со членот 47 (чл. 32-1, чл. 47) од Конвенцијата за заштита на човекови права и основни слободи (“Конвенцијата”). Случајот е заснован на четири барања (бр. 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/85) против Обединетото Кралство поднесени до Комисијата врз основа на член 25 (чл. 25) на

18 октомври 1984, 22 октомври 1984, 22 ноември 1984 и 8 февруари 1985 година, секое пооделно од г-н Теренс Броган, г-н Дермот Којл, г-н Вилијам Мек Фаден и г-н Мајкл Трејси, сите британски државјани.

2. Барањето на Комисијата се однесуваше на членовите 44 и 48 (чл. 44 чл. 48) и на Декларацијата според која Обединетото Кралство ја признава задолжителната надлежност на Судот (член 46) (чл. 46). Предмет на ова барање и на барањето на Владата беше да се добие Одлука за тоа дали фактите од случајот откриваат непочитување на обврските од страна на одговорната држава согласно членот 5 (чл. 5) и, што се однесува до барањето, членот 13 (чл. 13) од Конвенцијата.

3. Како одговор на истрагата извршена во согласност со Правилото 33, став 3 (д) од Деловникот на Судот, секој барател изјавил дека сака да учествува во судските постапки пред Судот и именувал адвокат кој ќе го застапува (Правило 30).

4. Комората која што беше формирана ги вклучуваше, по службена должност, Сер Винсент Еванс, избран судија со британско државјанство (член 43 од Конвенцијата) (чл. 43) и Г-н Р. Рисдал, Претседател на Судот (Правило 21 став 3 (б)). На 27 август 1987, потпретседателот на Судот, назначен од страна на претседателот на Судот, по пат на извлекување, во присуство на Генералниот секретар, имињата на останатите пет членови, имено г-н Б. Волш, г-н А. Спилман, г-н А. Донер, г-н Д. Чејер и г-н Џ. А. Царило Салкедо (член 43 во согласност со Конвенцијата и Правилото 21 став 4) (чл. 43). Потоа, Г-н Џ. Пинеиро Фарина, заменскиот судија кој го замени г-н Донер, кој што беше спречен да учествува во разгледувањето на случајот од страна на Конвенцијата (Правила 22 став 1 и 24 став 1).

5. Г-н Рајсдал ја презема функцијата на претседател на Комората (Правило 21 став 5). Тој ги утврди, преку Генералниот секретар, ставовите на претставникот на Владата, делегатот на Комисијата и адвокатите на барателите во врска со потребата од пишана постапка (Правило 37 став 1). Потоа, во согласност со Наредбите и инструкциите на претседателот на Комората, на 14 декември 1987 година беше поднесено барањето на Владата, а на 18 јануари 1988 барањето на барателите.

На 14 март 1988 година, секретарот на Комисијата го информираше Генералниот секретар дека Делегатите ќе ги поднесат своите забелешки на сослушувањето.

На 24 февруари и 18 март 1988 година, застапникот, претставникот на Владата и претставниците на барателите, секој одделно, поднесоа дополнителни документи во Регистарот.

6. Со писмо добиено на 23 ноември 1987 година, Постојаната советодавна комисија за човекови права во Белфаст, побара дозвола за доставување на писмени забелешки (Правило 37 став 2). На 2 декември 1987 година, претседателот даде дозвола согласно одредени услови. Забелешките беа поднесени во Регистарот на 19 јануари 1988 година.

7. По завршување на консултацијата, преку Секретарот, со лицата кои треба да се појават пред Судот, на 15 март 1988 година, претседателот нареди дека усните постапки треба да се отворат на 25 мај 1988 година (правило 38).

8. На 23 март 1988 година, Комората се откажа од надлежноста во корист на Пленарниот суд (правило 50).

9. Претресот беше јавен и се одржа во Палатата на човековите права, Стразбур, на назначениот ден. Непосредно пред отворањето, Судот одржа подготвителна седница.

Пред Судот се појавија:

-за Владата

Г-н М. Вуд, Правен советник,
Канцеларија Форейн и Комонвелт?, *Агент*,
Сер Николас Лиел, Q. C., адвокат,
Г-н А. Кембел, Q. C.,
Г-н Н. Браца, Q. C., советник;

-за Комисијата

Г-н Х. Данелиус, делегат;

-За барателите

Г-н Р. Чарлс Хил, Q. C.,
Г-н С. Трејси, судски службеник; советник,
Г-н Џ. Кристофер Напие, адвокат.

10. Судот ги сослуша обраќањата на Сер Николас Лајел за Владата, Г-н Данелиус за Комисијата и Г-н Хил за барателите. Владата ги достави своите одговори на прашањата од Судот и прашањата поставени од страна на еден од судиите на 25 мај и 24 јуни 1988, соодветно.

ФАКТИ КОНКРЕТНИ ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

А. Теренс Патрик Броган

11. Првиот барател, Г-н Теренс Патрик Броган, е роден во 1961 година. Тој е фармер и живее во Каунти Тајрон, Северна Ирска.

12. Тој беше приведен во својот дом на 17 септември 1984 година во 6.15 часот од страна на полициски службеници врз основа на Дел 12 од Актот од 1984 година (“Актот од 1984 година”), за спречување на тероризам (Привремени одредби). Потоа, тој беше однесен во касарната Гоф, Армаг, каде што беше притворен се до неговото ослободување на 22 септември 1984 година во 5.20 часот, што е период на притвор од пет дена и единаесет часа.

13. Неколку часа за време на неговото приведување, тој бил испрашуван под сомнение за вмешаност во напад на полициска патрола кој се случил на 11 август 1984 год., во Каунти Тајрон при што е убиен полициски водник и сериозно е повреден друг полициски службеник. Тој исто така бил испрашуван поради сомневање за членство во Привремената Ирска републиканска армија (“ИРА”), забранета организација врз основа на Актот од 1984. Тој се бранел со молчење и одбил да одговара на поставените прашања. Покрај тоа, тој им свртел грб на испитувачите и гледал во подот, плафонот или ѕидот, а од време на време обрнуваше внимание. Неговиот адвокат го посетил на 19 и 21 септември.

Б. Дермот Којл

14. Вториот барател, Г-н Дермот Којл, е роден 1953 година. Тој е ментално невработен и живее во Каунтри Тајрон, Северна Ирска.

15. Тој бил приведен во неговиот дом од страна на полициски службеници на 1 октомври 1984 година во 6.35 часот врз основа на дел

12 од Актот од 1984. Потоа бил одведен во касарната Гоф, Армаг, каде што бил притворен се до неговото ослободување на 7 октомври 1984 во 11.05 часот, што е период на притвор од шест дена и шеснаесет и пол часа.

16. Неколку часа за време на неговото приведување, тој бил испрашувачан во врска со поставувањето на нагазна мина со цел да се убијат членови на безбедносните сили на 23 февруари 1984 година и напад со запалива бомба на 13 јули 1984 година, кои се случиле во Каунтри Тајрон. Тој исто така бил испрашувачан во врска со снабдување со огнено оружје и вмешаност во Привремената ИРА. Тој се бранел со молчење, освен моментот кога ги побарал своите цигари. За време на едно интервју во собата за интервјуа, неколку пати плукнал на подот и преку масата.

В. Вилијам МекФаден

17. Третиот барател Г-н Вилијам МекФаден, е роден 1959 година. Тој е моментално невработен и живее во Лондондери, Северна Ирска.

18. Тој беше приведен во својот дом на 1 октомври 1984 година во 7.00 часот од страна на полициски службеник врз основа на Дел 12 од Актот од 1984. Бил одведен во Полицискиот центар за задржување, Белфаст, каде што бил притворен до неговото ослободување на 5 октомври во 13:00 часот, што е период на притвор од четири дена и шест часа.

19. Неколку часа за време на неговото приведување, тој бил испрашувачан во врска со убиството на војник во бомбашки напад во Лондондери на 15 октомври 1983 година и за убиството на друг војник за време на напад со Молотов коктел и напад со огнено оружје на 23 април 1984 год. Тој исто така бил испрашувачан и за негова вклученост во привремената ИРА. Тој одбил да одговори на поставените прашања, освен во едно интервју кога одговарал на општи прашања. Покрај тоа, тој од време на време станувал или седнувал на подот од собата за интервју. Неговиот адвокат го посетил на 3 октомври 1984 година.

Г. Мајкл Трејси

20. Четвртиот барател, Г-н Мајкл Трејси, е роден 1962 година. Тој е помошник-столар и живее во Лондодери, Северна Ирска.

21. Тој бил приведен на 1 октомври во 7.04 часот во неговиот дом од страна на полициски службеници врз основа на Дел 12 од Актот од 1984. Потоа бил одведен во Станицата Ројал Улстер Констабулари (“РУЦ”), Белфаст, каде што бил притворен до неговото ослободување на 5 октомври 1984 во 6.00 часот, што е период на притвор од четири дена и еднаесет часа.

22. Неколку часа за време на приведувањето, тој бил испрашуван во врска со вооружениот грабеж на пошти во Лондондери на 3 март 1984 и 29 мај 1984 година како и за заговор за убиство на членови на безбедносните сили. Исто така бил испрашуван и во врска со сомневање за негово членство во Ирската национална ослободителна армија („ИНОА“), која што е забранета организација. Тој одговорил со молчење на сите прашања освен одредени општи прашања и се обидува да ги прекине интервјуата со чукање по радијаторите во собата за интервју, пеење, свиркање и удирање на неговото столче од сидовите и од подот. Неговиот адвокат го посети на 3 октомври 1984 година.

Д. Заеднички факти за сите баратели

23. Сите баратели биле информирани од страна на полицискиот службеник кој што го извршил приведувањето дека се приведени врз основа на Дел 12 од Актот од 1984 и дека постојат основани сомневања дека биле вмешани во извршување, подготовка и поттикнување на терористички дејства поврзани со настаните во Северна Ирска. Тие беа предупредени дека не мора ништо да кажат, меѓутоа она што ќе кажат може да биде искористено како доказ.

24. Денот по приведувањето, секој од барателите бил известен од страна на полициските службеници дека државниот секретар на Северна Ирска се согласил да го продолжи нивниот притвор за уште пет дена според Дел 12 (4) од Актот од 1984. Ниту еден од барателите не бил изведен пред судија или друг службеник законски овластен за извршување на судска власт, а ниту еден од нив не беше обвинет по ослободувањето.

II. РЕЛЕВАНТЕН ДОМАШЕН ЗАКОН И ПРАКСА

A. Вовед

25. Вонредната состојба во Северна Ирска во раните 70-ти години проследени со терористичка активност го иницираа **почетокот на воведување** на Актот за спречување на тероризмот (Привремени одредби), со Акт од 1974 ("Актот од 1974"). Периодот помеѓу 1972 и 1983 година, повеќе од две илјади смртни случаи беа препишани на тероризмот во Северна Ирска во споредба со стотина смртни случаи во Велика Британија. Во средината на 80-те години бројот на смртните случаи беше значително помал за разлика од оваа бројка во раните 70-ти години но организираниот тероризам продолжи да се развива.

26. Актот од 1974 стапи во сила на 29 ноември 1974 година. Овој Акт со закон ја забрани ИРА и прогласи дека е престап јавното подржување на оваа организација во Велика Британија. ИРА како организација веќе беше со закон забранета во Северна Ирска. Со овој Акт исто така беа доделени и посебни овластувања на полицијата за приведување и притворање со цел да бидат поефикасни во справувањето со тероризмот. (види ставовите 30-33 подолу).

27. Актот од 1974 беше предмет на обновување на секои шест месеци од страна на Парламентот така што, меѓу другото, потребата за продолжена примена на посебните овластувања на полицијата би можела да биде надгледувана. Како резултат на ова, овој Акт беше обновен во март 1976 година, кога беше повторно донесен со одредени измени.

Во дел 17 од указот 1976, посебните овластувања беа подложни на уставно обновување на секои дванаесет месеци. Актот од 1976 беше континуирано продолжуван на годишно ниво се до 1984 година, кога беше повторно донесен со одредени измени. Актот од 1984 кој што стапи во сила во март 1984, ја забрани со закон ИНЛА исто како и ИРА. Овој Акт беше обновуван секоја година но истече во март 1989 година кога Владата имаше намера да донесе неменливо законодавство.

28. Актот од 1976 беше разгледан од Лорд Шаклетон во извештај објавен во јули 1978 година и последователно од страна на Лорд Џелико во извештај објавен во јануари 1983 година. Годишните

извештаи за Актот од 1984 му беа презентирани на Парламентот од страна на Сер Сирил Филипс (за 1984 и 1985) и Висконт Колвил (за 1986 и 1987), кој што исто така изработи пообемна ревизија во 1987 година за спроведувањето на Актот од 1984.

29. Овие ревизии беа одобрени од страна на Владата и презентирани на Парламентот за да се помогне разгледувањето на континуираната потреба од соодветно законодавство. Творците на овие ревизии заклучија првенствено од аспект на проблемите својствени за спречувањето и истражувањето на тероризмот, дека континуираната употреба на посебните овластувања за приведување и притворање беше неопходно. Предлогот со кој одлуката да се продолжи приведувањето треба да се изнесе пред суд беше одбиен, особено бидејќи информацијата на која се засноваа овие одлуки беше многу чувствителна и не можеше да им се открие на приведените лица ниту на нивните правни застапници. Од различни причини, се чинеше исправно одлуките да бидат во надлежност на извршниот орган.

Б. Овластување за затворање лица без налог согласно Актот од 1984 и други Акти

30. Соодветните одредби од алинејата 12 од Актот од 1984, се во голем дел исти како оние од Актите 1974 и 1976 следат подолу:

"12 (1) [А] Полицаец смее да приведе, без налог, лице за кое што има оправдана причина да се сомнева дека е

...

(б) лице кое што е или кое што било вклучено во извршување, подготовка и поттикнување на терористички дејства предмет на овој дел од Актот;

...

(3) Терористички дејства за кои што се однесува овој дел од Актот се

(а) терористички дејства поврзани со случувањата во Северна Ирска;

...

(4) Притвореното лице според оваа алинеја нема да се задржува подолго од четириесет и осум часа по неговото приведување, според правилото за притвор, но Државниот секретар може, за

секој одделен случај, да го продолжи периодот на притвор од четириесет и осум часа со период што тој ќе го одреди.

(5) Каков и да е продолжениот временски период или повеќе временски периоди нема да се надминат вкупно пет дена.

(6) Следниве одредби (барањето да се изнесе обвинетото лице по неговиот притвор пред суд) нема да се применува за лице притворено според правилото за притвор.

...

(д) Член 131 од Суд за прекршоци (Северна Ирска) -Налог 1981;

...

(8) Одредбите од овој алинеја не го доведува во прашање надлежностите за притворање лица за случаи кои не се наведени во оваа алинеја.

31. Според дефиницијата дадена во алинејата 14 (1) од Актот од 1984, тероризам е „употреба на насилство за политички цели, и вклучува каква и да е употреба на насилство со цел да предизвика страв кај јавноста или кај дел од неа". Идентично објаснување на тероризмот во Северна Ирска (Вонредни одредби) со Актот од 1978 беше дадено во "широки размери" од страна на Куќата на лордовите, која што го одби толкувањето на зборот "терорист" што "во потесни рамки од популарната употреба на зборот 'терорист' би било можност да се означи и полицаец или лице без одредени надлежности (МекКи против Началникот на полиција за Северна Ирска [1985] 1 Сите правни извештаи во Англија од 1 до 3-4, од Лорд Роскил).

32. Член 131 од Налогот 1981 на Високиот суд за прекршоци (Северна Ирска), прогласен како неприменлив со Делот 12(6)(д) од Актот од 1984 (види го став 30 погоре), пропишува дека доколку лицето што е приведено без налог не е ослободено од притвор во рок од дваесет и четири часа, тогаш тој/таа мора да се изведе пред Судот за прекршоци во најкус можен рок, но не подоцна од четириесет и осум часа по притворањето.

33. Со Актот од 1978 на Северна Ирска (Вонредни одредби) исто така се даваат посебни овластувања за притворање без налог. Делот 11 пропишува дека полицаец би можел, без налог, да го уапси секое лице за кое има сомневање дека е терорист. Вакво лице може да

биде притворено до седумдесет и два часа без тоа да биде изведено пред суд.

Актот од 1978 беше изменет и дополнет од страна на Актот од 1987 на Северна Ирска (Вонредни одредби), кој што стапи на сила на 15 јуни 1987 година. Овластувањата за притвор од Актот од 1978 беа заменети со овластувањето да се влезе и да се пребараат просториите со цел да се уапси лице осомничено за тероризам со Делот 12 од Актот од 1984.

В. Примена на овластувањето за приведување од Делот 12 (1)(б) од Актот од 1984.

34. Со цел да се изврши приведување согласно со законот во Делот 12 (1)(б) од Актот од 1984, полицискиот службеник кој го врши приведувањето мора да постапува по основано сомнение дека лицето што се притвора е или некогаш било вклучено во извршување, подготвување или поттикнување на терористички дејства. Дополнително, притворање без налог е предмет на применливите правила на обичајното право поставени од Куката на Лордовите, во случајот на Кристи против Лишински [1947] жалба 573 во 587 и 600. Лицето кое што се притвора мора, според вообичаените околности, да биде информирано за вистинската причина за неговото приведување кога е приведено или, доколку постојат посебни услови кои што го оправдуваат горенаведеното, откако е реално изводливо веднаш да се информира. Ова не налага употреба на технички или одреден начин на говор доколку лицето кое се приведува во основа знае зошто притворот се случува.

Во случајот на судската одлука за Линч од една страна [1980] со извештаи бр. 126 и 131 на Северна Ирска, во кои што приведеното лице бара пимен судски налог за наредба за изведување пред Суд (хабеас корпус) , Високиот суд на Северна Ирска го разгледа Делот 12 (1)(б). Полицаецот што го извршил приведувањето го известил барателот дека тој е приведен согласно Делот 12 од Актот од 1976 бидејќи полицаецот се сомневал дека барателот бил вклучен во терористички дејства. Високиот суд смета дека полицаецот ја кажал вистинската причина за приведувањето и дека постапил разумно во дадените услови што му ја соопштил на барателот природата на неговото сомневање, имено дека барателот бил вклучен во терористички дејства. Како резултат на тоа, Високиот суд смета дека зако-

нитоста на приведувањето не би можела, на овој начин, да биде оспорена.

35. Сомневањето на полицаецот одговорен за притворање за лицето мора да биде засновано во дадените околности а за да одлучи за тоа на судот мора да му се каже изворот или основата за сомневањето. (од Хигинс Ј. во Ван Хаут против Началник на полиција од РУЦ и канцеларијата на Северна Ирска, одлука на Високиот Суд на Северна Ирска, 28 јуни 1984).

Д. Причината за приведување и притвор во Делот 12 од Актот од 1984.

36. Според обичното право, нема овластувања за да се приведе и задржи лице во притвор единствено со цел негово испитување. Испрашувањето врз основа на основано сомневање дека лицето извршило казниво дело и дека тоа е легитимна причина за приведување и притворање без налог доколку причината за такво испрашување е да се отстрани или потврди основаното сомневање, под услов лицето да се изведе пред суд во најкус можен рок. (Р. против Хјутон [1979] 68 Извештаи за кривична жалба 197 до 205 и Холгејт –Мохамед против Дјук [1984] 1 сите правни извештаи во Англија 1054 до 1059).

Од друга страна, мислењето на Лордот Лаури ЛЦЈ во случајот на судската одлука Линч (цитирано во 131) е дека со Актот од 1984 не треба да постои сомневање за одреден престап да се основа соодветен притвор како во Делот 12 (1)(б). Тој додава (на исто место):

"... [Т]реба дополнително да се забележи дека притвор согласно Делот 12(1) води до ... дозволен временски период на притвор без преферирање на обвинение. Обвинение никако не може да следи, според тоа притворот не е неопходен ... првиот чекор во кривичната постапка поведена против осомниченото лице со обвинение кое требаше да биде судски истражено. "

Е. Продолжување на времетраењето на притвор

37. Во Северна Ирска барањата за продолжување на притворот повеќе од првичниот период од четириесет и осум часа се обрабо-

туваат од страна на повисоко ниво на полицијата во Белфаст а потоа се проследуваат до Државниот секретар на Северна Ирска за одобрување, или, доколку тој не е слободен, одобрувањето го врши заменик-министерот.

Не постои стандард во Актот од 1984 (или во претходните Акти) што ги покрива одлуките за продолжување на првичниот период на притвор, иако прецизни критериуми што се добиле во праксата се подредени во извештаите а ревизиите се додадени на меморандумот на Владата.

Според статистичките податоци наведени од Постојната советодавна комисија за човекови права во писмените поднесоци (види го став 6 погоре), нешто повеќе од 2% од барањата на полицијата за продолжен притвор во Северна Ирска помеѓу стапувањето во сила на Актот од 1984 во март 1984 и јуни 1987, беа одбиени од страна на државниот секретар.

Г. Правен лек

38. Основниот правен лек достапен на притворено лице според Актот од 1984 е барање за судски налог за хабеас корпус и граѓанска парница за повреда предизвикана од погрешно притворање.

1. Хабеас корпус

39. Според Актот од 1984, едно лице може да биде приведено и притворено во временски период од вкупно седум дена. (Дел 12 (4) и (5) – види став 30 погоре). Став 5 (2) од Програмата 3 до Актот од 1984 пропишува дека притвореното лице согласно со приведувањето според Дел 12 од Актот од " ќе се смета дека е во законски притвор кога е притворено на таков начин". Во секој случај, можноста за хабеас корпус не е исклучена со Делот 5 (2) наведен погоре. Доколку првичниот притвор е незаконски, незаконски е и притворот базиран на тоа приведување. (за Хигинс Ј. во случајот Ван Хут, цитирано во 18).

40. Хабеас корпус е постапка кога притвореното лице може да поднесе итно барање да се ослободи од притвор, засновано на тоа дека неговиот/нејзиниот притвор е незаконски.

Судот што расправа по барањето не заседава како Апелационен суд да се разгледа оправданоста за притворот: на овој суд му е доверено да ја разгледа законитоста на притворот. Опсегот на оваа ревизија не е унифициран и зависи од контекстот на определен случај и, онаму каде е соодветно, условите на релевантниот статут согласно кој се применува мерката притвор. Рецензијата ќе содржи усогласеност со техничките барања за таква законска одредба и може, да се прошири меѓу другото, до иследување на основаноста на сомневањето за притвор (судска одлука Линч, цитирано тука, и Ван Хаут, цитирано). Притворот кој е технички законит може исто така да биде ревидиран на основ на наводна злоупотреба на овластувањето на надлежните органи кои можеби се однесувале неверодостојно, каприциозно или со незаконска намера (Р против гувернерот од затворот Брикстон, судска одлука Сарно [1916] 2 Судски кралски извештаи 742 и Р. против затворот Прикстон (Гувернер), судска одлука Соблен [1962] 3 сите правни извештаи на Англија 641).

Обврската за доказот паѓа на одговорните надлежни органи кои што мора да ја оправдаат законитоста на одлуката за притвор, имајќи предвид дека лицето што бара судски налог за хабеас корпус прво има формирано *прима фацие* случај. (Кваја против Државниот секретар [1983] 1 Сите правни извештаи на Англија 765).

2. Погрешно притворање

41. Лице кое што тврди дека било незаконски приведено и задржано во притвор може дополнително да поведе парница да се утврди компензација за погрешно притворање. Додека законитоста на приведувањето зависи од оправдана причина за сомневање, задача на обвинителот е да докаже дека постои оправдана причина за сомневање. (Далисон наспрема Кејфри [1965] 1 Судски извештаи на кралицата 348 и Ван Хаут, дадено во Делот 15).

Во постапката за погрешно притворање, оправданоста на приведувањето може да се истражи од аспект на добро утврдените принципи на судска рецензија на примената на извршна дискреционо решавање. (види Холгејт-Мухамед наспрема Дјук, цитирано).

ПОСТАПКИ ПРЕД КОМИСИЈАТА

42. Барателите поднесоа барање до Комисијата на 18 октомври 1984, 22 октомври 1984, 22 ноември 1984 и 8 февруари 1985 година, секој одделно (број на барања 11209/84, 11234/84, 11266/84 и 11386/85). Тие тврделе дека нивното приведување и притвор не биле оправдани според членот 5 став 1 (чл. 5-1) од Конвенцијата и дека исто така постоеле непочитувања на ставовите 2, 3, 4 и 5 од тој член (чл. 5-2, чл. 5-3, чл. 5-4, чл. 5-5). Тие исто така тврделе дека, спротивно на членот 13 (чл. 13), не постоеле делотворни правни лекови ниту по нивните други жалби.

Жалбата според член 5 став 2 (чл. 5-2) потоа беше повлечена.

43. На 10 јули 1986 година, Комисијата наложи спојување на барањата во согласност со Правило 29 од Деловникот за работа и следниот ден објави дека барањата се прифатливи.

Во извештајот од 14 мај 1987 година (составен во согласност со член 31) (чл. 31), Комисијата заклучи дека имало непочитување на ставите 3 и 5 од член 5 (чл. 5-3, чл. 5-5) што се однесува до г-н Броган и г-н Којл (со десет гласа наспроти два за став 3 (чл. 5-3), и девет наспроти три гласа за став 5 (чл. 5-5)), меѓутоа немало што се однесува до г-н МекФаден и г-н Трејси (со осум гласа наспроти четири за двата става (чл. 5-3, чл. 5-5)). Исто така заклучи дека не постои непочитување на ставовите 1 и 4 од членот 5 (чл. 5-1, чл. 5-4) (едногласно за став 1 (чл. 5-1), и со десет гласа наспроти два за став 4 (чл. 5-4)) и на крајот дека ниедно посебно прашање не се покрена врз основа на член 13 (чл. 13) (едногласно).

Целосниот текст од мислењето на Комисијата и од издвоените мислења содржани во извештајот е даден во анексот на оваа одлука.

ФИНАЛНИ ПОДНЕСОЦИ ДО СУДОТ ОД СТРАНА НА ВЛАДАТА

44. На јавното сослушување на 25 мај 1988 година, Владата во суштина не ги промени заклучните доставки поставени во нивното барање, каде што бараа од Судот да одлучи

“(1) дека фактите не откриваат непочитување на ставовите 1, 3, 4 или 5 од членот 5 (чл. 5-1, чл. 5-2, чл. 5-4, чл. 5-5) од Конвенцијата;

(2) дека фактите не откриваат непочитување на членот 13 (чл. 13) од Конвенцијата, алтернативно, дека не се поставуваат посебни прашања врз основа на член 13 (чл. 13) од Конвенцијата. ”

Покрај тоа, Владата побара од Судот да не ја прифати жалбата поставена врз основа на член 5 став 2 (чл. 5-2).

ВО ОДНОС НА ЗАКОНОТ

I. ОБСЕГ НА СЛУЧАЈОТ ПРЕД СУДОТ

45. Во нивните први барања до Комисијата, барателите тврдеа дека постои непочитување на став 2 од член 5 (чл. 5-2), кој пропишува:

“Секој приведен веднаш да биде известен, на јазик кој што го разбира, за причините на неговото приведување и дали се поднесени обвинувања против него“

Сепак, тие потоа го повлекоа барањето, а Комисијата забележа во својата прифатлива одлука дека барателите повеќе не се жалат врз основа на став 2 (чл. 5-2).

Во писмо поднесено до Регистарот на 17 мај 1988 година, барателите бараат дозвола од Судот за повторно доставување на жалбата. Во нивните устни завршни искази и тужената Влада и Комисијата го одбија барањето на барателите.

46. Опсегот на надлежноста на Судот е одреден со одлуката на Комисијата која го објавува првобитното барање за прифатливо (види, меѓу другото, одлуката Викс од 2 март 1987, Серија А бр. 114, стр. 21, став 37). Судот смета дека во тековниот случај, внимание мора да се обрне и на итното повлекување на случајот согласно ставот 2 (член 5-2). Како резултат, Комисијата го прекина испитувањето на прифатливоста на оваа жалба. Со цел да се овозможи повторно оживување на оваа жалба пред Судот ќе значи заобиколување на маши-

неријата воспоставена за истражување на барањата според Конвенцијата.

47. Според тоа, тврдењето дека постои непочитување на член 5 став 2 (чл. 5-2) не може да биде прифатено.

II. ОПШТ ПРИСТАП

48. Владата значително обрнуваше внимание на постоењето на особено сериозните услови во Северна Ирска, посебно заканата од организиран тероризам.

Судот, имајќи го предвид растот на тероризмот во модерното општество, веќе ја призна потребата, својствена за системот на Конвенцијата, за воспоставување на соодветна рамнотежа меѓу одбраната на демократските институции што е од заеднички интерес и заштитата на индивидуалните права (види одлука Клас и други од 6 септември 1987 год., Серија А бр. 28, стр. 23 и 27-28, ставовите 48-49 и 59).

На 22 август 1984 година Владата го информира генералниот секретар на Советот на Европа дека го повлекуваат известувањето за отстапување врз основа на членот 15 (чл.15) поради итната состојба во Северна Ирска (види Годишникот на Конвенцијата, дел 14, стр. 32 (1971), дел 16, стр. 26-28 (1973), дел 18, стр. 18 (1975) и дел 21, стр. 22 (1978), за известувањата со кои се овозможува отстапки и Информативен билтен за Правни активности во рамките на Советот на Европа и во земјите-членки, дел 21, стр. 2 (јули, 1985), за повлекување. Според тоа, Владата наведе дека според нејзиното мислење „одредбите на Конвенцијата се целосно спроведени“. Во секој случај, како што тие нагласија, иземањето не се однесувало на законскиот дел за кој што станува збор во овој случај.

Оттаму, нема потреба да се разгледува во сегашните постапки, дали некое отстапување од обврските на Обединетото Кралство врз основа на Конвенцијата, може да биде дозволено врз основа на член 15 (чл. 15) заради терористичка кампања во Северна Ирска. Испитувањето на случајот мора да продолжи врз основа на што членовите од Конвенцијата за кои што се поднесени жалбите се целосно применливи. Ова, сепак, не го исклучува соодветното земање предвид на претходните услови на случајот. Во контекст на член 5 (чл. 5), Судот е тој што треба да го одреди значењето што ќе им се даде на

тие услови и да утврди дали, во конкретниот случај, добиената рамнотежата соодветствува со применетите одредби од тој член во смисла на нивниот конкретен текст и нивната цел.

III . НАВОДНО НЕПОЧИТУВАЊЕ НА ЧЛЕНОТ 5 СТАВ 1 (чл. 5-1)

49. Барателите тврдеа дека постои наводно непочитување на членот 5 став 1 (чл. 5-1) од Конвенцијата кој што предвидува дека:

„Секој има право на слобода и безбедност на личноста. Никој не смее да биде лишен од слобода освен во согласност со процедура пропишана со закон во долунаведените случаи:

.....

(в) законското приведување или притворање на личност поради приведување пред надлежна судска власт врз основа на оправдано сомнение дека тоа лице извршило кривично дело...;

....“

Не беше спорно дека приведувањето и притворот на барателите било „законско“ според законите во Северна Ирска и, посебно „во согласност со постапката пропишана со закон“, Барателите тврдеа дека биле лишени од слобода врз основа на Делот 12 од Актот од 1984 кој што не е во согласност со член 5 став 1 (в) (чл. 5-1-в), со образложение дека не биле приведени под сомнение за „кривично дело“, ниту пак целта на нивното приведување била да се изведат пред надлежна судска власт.

50. Во првата глава на дискусијата, барателите тврдеа дека нивното приведување и притвор било основано врз сомнение, не за извршено одредено кривично дело, туку повеќе за вмешаност во неодредени терористички дејства, нешто што не претставува кршење на кривичниот закон во Северна Ирска и не може да се смета за „кривично дело“ според член 5 став 1 (в) (чл. 5-1-в).

Владата не оспоруваше дека Актот од 1984 не бара приведувањето да е врз основа на сомневање за одредено кривично дело, но тврдеше дека дефиницијата за тероризам во Актот соодветствува со концептот за кривично дело и во тој поглед ги задоволува барањата на ставот 1 (в) (чл. 5-1-в), како што потврди и судската пракса. Во согласност со наведеното, Владата укажа дека барателите не биле всушност осомничени за вмешаност во тероризам генерално, туку за членство во забранета организација и вмешаност во одредени

терористички дејства, од кои секое претставува кривично дело според законот на Северна Ирска и секое од нив категорично им беше укажано на барателите за време на испрашувањата кои што следеа по нивното приведување.

51. Дел 14 од Актот од 1984 го дефинира тероризмот како „употреба на насилство за политички цели“, што ја вклучува „употребата на насилство за заплашување, предизвикување страв кај јавноста или кај дел од неа“ (види погоре став 31). Истата дефиниција за терористички дејства, како што е содржано во Наредбата за притвор на терористи 1972 (Северна Ирска) и Актот од 1973 на Северна Ирска (Итни одредби), Судот веќе ја прогласи „во согласност со идејата за кривично дело“ (види одлука од 18 јануари 1978 година, Ирска против Обединето Кралство, серија А, бр. 25, стр. 74-75, став 196).

Покрај тоа, барателите беа испрашувани неколку часа од нивното приведување за сомневањата за нивната вмешаност во одредени кривични дела и за сомневањето за нивно членство во забранети организации (види погоре став 13, 16, 19 и 22).

Според тоа, приведувањето и следователно притворот на барателите беа засновани врз оправдано сомневање за извршени кривични дела согласно членот 5 став 1 (в) (чл. 5-1-в).

52. Член 5 став 1 (в) (чл. 5-1-в) исто така предвидува дека целта на приведувањето или притворот треба да биде изведување на засегнатото лице пред надлежната судска власт.

Владата и Комисијата тврдеа дека таква намера постоела и дека доколку биле добиени доволни и корисни докази за време на полициската истрага, која следела по приведувањето на барателите, тие сигурно ќе биле обвинети и изведени пред суд.

Барателите ги оспориле овие аргументи и се навратиле на фактот дека ниту биле обвинети ниту изведени пред суд за време на нивниот притвор. Според Делот 12 од Актот од 1984 по приведување не мора да следува обвинение, и барањето според обичниот закон за изведување на личност пред суд е неприменлива за притвор според овој Акт (види погоре став 30 и 32). Поради тоа, според тврдењето на барателите ова било право на административен притвор извр-

шен со цел собирање информации, како што потврдува употребата на специјални сили во практика.

53. Судот не мора да го истражува теоретски оспорениот закон, меѓутоа мора да се држи до условите на случајот пред него.

Фактот дека барателите ниту биле обвинети ниту изведени пред суд не мора да значи дека целта на нивниот притвор не била во согласност со член 5 став 1(в) (чл. 5-1-в). Како што наведео Владата и Комисијата, постоењето на таква цел мора да биде разгледана независно од нејзиното постигнување и алинејата (в) од членот 5 став 1 (чл. 5-1-в) не предвидува дека полицијата требала да добие доволни докази за да подигне обвинение во моментот на приведување или додека барателите биле во притвор..

Таков доказ може да бил недостапен, или, во однос на природата на сомнителните кривични дела, би било невозможно да се претстави во суд, без да се стават во опасност животите на други луѓе. Нема причина да се верува дека полициската истрага во овој случај немала добра намера или дека притворот на барателите не бил извршен со намера да се продолжи таа истрага со потврдување или отстранување на конкретните сомненија кои, како што утврдил Судот, биле основа за нивното приведување (види погоре став 51). Доколку било можно, може да се претпостави, дека полицијата би подигнала обвинение и барателите би биле изведени пред надлежна судска власт.

Поради тоа нивното приведување и притвор мора да бидат земени како извршени за целта наведена во ставот 1 (в) (чл. 5-1-в).

IV. НАВОДНО НЕПОЧИТУВАЊЕ НА ЧЛЕН 5 СТАВ 3 (чл. 5-3)

55. Според Актот од 1984, личност која е приведена согласно делот 12 врз основа на оправдано сомнение за вмешаност во терористички дејства, може да биде притворена од страна на полицијата во почетен период од четириесет и осум часа, и со овластување од државниот секретар на Северна Ирска, во понатамошен период или периоди до пет дена (види погоре стави 30-37).

Барателите тврдеа дека како последица на нивното приведување и притвор врз основа на оваа законска регулатива, биле жртви на злоупотреба на членот 5 став 3 (чл. 5-3), кој предвидува:

„Секој кој е приведен или притворен согласно на одредбите од ставот 1 (в) од овој член (чл. 5-1-в) навремено ќе биде изведен пред судија или друго службено лице овластено со закон да ја врши судската власт, ќе има право да му биде судено во разумен рок или да биде пуштен(а) на слобода во текот на судската постапка. Пуштањето може да се услови со барање на гаранција дека лицето ќе се појави на судењето.. ”

Барателите тврделе дека приведена личност врз основа на обичниот закон на Северна Ирска мора да биде изведена пред Високиот суд за прекршоци во рок од четириесет и осум часа (види погоре став 32); и дека според обичниот закон во Англија и Велс (Полициски и кривичен доказ Актот од 1984), максимално дозволен период на притвор без обвинение е четири дена, потребно е судско одобрение по триесет и шест часа. Во нивното барање, немаше ниедна прифатлива причина зошто бил потребен седумдневниот период на притвор, укажувајќи дека тоа е радикално отстапување од обичниот закон и дури и од периодот од три дена дозволен со специјалните овластувања за притвор опфатени во Актот од 1978 на Северна Ирска (Итни одредби) (види погоре став 33). Ниту пак имало некое оправдување за доверување на тие одлуки на судството во Северна Ирска.

56. Владата тврдеше дека во однос на природата и големината на терористичките закани и проблемите кои што настануваат при добивањето доволно докази за подигнување обвинение, максималниот законски период на притвор од седум дена бил неопходен дел од заложбата за борба против таквата закана, како што потврдија и последователните парламентарни дебати и ревизии на законодавството (види погоре ставови 26-29). Тие особено го потенцираа проблемот со кој што се соочуваат безбедносните сили при собирањето докази кои што се и прифатливи и корисни како резултат на обуката за противистражни техники донесени од оние кои што се вмешани во тероризам. Потребно било и време за да се преземат потребните научни испитувања, да се поврзат информациите од другите притворени и да се соработува со другите безбедносни сили. Владата тврдеше дека потребата за овластување за продолжување на периодот на притвор се појавила поради статистички

податоци. На пример, во 1987 година, во Северна Ирска, беа одобрени продолжувања во случајот на 365 лица. Околу 83 од нив биле притворени повеќе од пет дена, а од нив 39 биле обвинети за сериозни терористички дела за време на продолжениот период.

Што се однесува до предлогот дека продолжувањето на притворот повеќе од почетниот период од четириесет и осум часа треба да биде контролиран дури и одобрен од страна на судија, Владата укажа на проблемот во поглед на сериозната чувствителност на некои од информациите врз кои било основано сомнението, при неговото претставување во суд. Не само што судската постапка не смее да биде јавно пренесуван туку, ниту притворената личност, ниту нејзиниот правен советник не може да бидат присутни ниту да споделуваат некои од деталите. Ова ќе наложи темелна и непожелна промена во законот и постапката на Обединетото Кралство според кој личност која што е лишена од слобода има право да биде претставена од своите правни советници на било кои судски постапки поврзани со нивниот притвор. Доколку им е доверена моќта да одобрат продолжување на притворот, тогаш судиите би извршувале повеќе извршна отколку судска функција. Тоа ништо не би додало на мерките за заштита од непочитување кои што сакаат да се создадат со изложените спогодби и би можело да доведе до несомнена критика на судството. Во сите случаи, подобро беше да се постави државниот секретар за донесување на такви одлуки и да се обезбеди постојан пристап. Покрај тоа, особините на секое барање за продолжување на притвор беа лично разгледани од страна на државниот секретар, а ако тој беше недостапен, тоа го правеше друг министер (види погоре став 37).

57. Комисијата, во својот извештај, ја наведе својата воспоставена судска пракса за тоа дека период од четири дена во случаи кои што се однесуваат на обични кривични дела и пет дена во посебни случаи може да одговара на барањата за брзина, навременост во член 5 став 3 (чл. 5-3) (видете ги секој посебно прифатливите одлуки во барањето бр 2894/66, X против Холандија, Годишник на Конвенцијата, дел 9, стр. 568 (1966), и во барањето бр. 4960/70, X против Белгија, Збирка на одлуки, дел 42, стр. 54-55 (1973)). Според мислењето на Комисијата, со оглед на ситуацијата при која биле приведени барателите и посебните проблеми кои се поврзани со истрагата на терористички кривични дела, оправдан бил период на притвор нешто подолг од оној во нормалните случаи. Комисијата

заклучила дека периодите од четири дена и шест часа (Г-н Чек Фаден и четири дена и единаесет часа (Г-н Трејси ги задоволиле барањата за брзина, навременост, додека периодите од пет дена и единаесет часа (Г-н Броган) и шест дена и шеснаесет и пол часа (Г-н Којл) не ги задоволиле.

58. Фактот што притворената личност не е обвинета или изведена пред суд не претставува непочитување на првиот дел од член 5 став 3 (чл. 5-3). Не може да настане непочитување на членот 5 став 3 (чл. 5-3), доколку приведената личност е ослободена „брзо“ пред да биде извршена судска контрола на неговиот притвор (види одлука од 22 мај 1984, Јонг, Баљет и ван дер Бринк, Серија А бр. 77, стра. 25, став 52). Доколку приведената личност не е брзо ослободена, тој/таа има право на брзо појавување пред судија или судски службеник.

Проценувањето на „брзина“ треба да се направи со земање во предвид на целта на член 5 (чл. 5) (види погоре став 48). Судот ја има во предвид важноста на овој член (чл. 5) во системот на Конвенцијата: тој ги гарантира основните човекови права, имено заштитата на личноста од произволното мешање на државата во неговото право на слобода (види одлука од 18 декември 1986 Боцано, серија А, бр. 111, стр. 23, став 54). Судска контрола на мешањето на извршната власт со правото на слобода на личноста е важна карактеристика на гаранцијата што се содржи во член 5 став 3 (чл. 5-3), која има намера да го намали ризикот од произволност. Судската контрола е по сила на законот, „еден од основните принципи на демократско општество.....кое е категорично наведено во Преамбулата на Конвенцијата“ (види, *мутатис мутандис* (гореспоменатата одлука за Клас и други, серија А, бр. 28, стр. 25026, став 55) и „од која целата Конвенција ја црпи својата инспирација“ (види *мутатис мутандис*, одлука од 8 јуни 1976 Енгел и други, Серија А, бр. 22, стр. 28, став 69).

59. Обврската изнесена на англиски со зборот “promptly”, веднаш/итно и на француски со зборот „aussitot“ јасно се разликува од помалку строгото барање во вториот дел од став 3 (чл. 5-3) („разумен рок“) и дури и од она во став 4 на член 5 (чл. 5-4) (*speedily/a bref delai*). Терминот „веднаш“ се појавува и во англискиот текст на став 2 (чл. 5-2), каде што во францускиот текст се употребени зборовите „dans le plus court delai“. Како што е наведено во одлуката Ирска против Обединето Кралство (18 јануари 1978,

Серија А, бр. 25, стр. 76, став 199), „promptly“? Во ставот 3 (чл. 5-3) може да се сфати со пошироко значење од “aussitot“, што буквално значи веднаш. Така, соочен со верзии на договори на закони кои што се подеднакво автентични меѓутоа не се целосно исти, Судот мора да ги толкува на начин кој што ги усогласува што повеќе и кој е најсоодветен за остварување и постигнување на целта на договорот. (види, помеѓу другото, одлука од 26 април 1979 година „Сандеј Тајмс“, Серија А, бр. 30, стр. 30, став 48, и член 33 став 4 од Виенската Конвенција од 23 мај 1969 за Законот за договори).

Употребата на зборот „aussitot“ во францускиот текст, со неговата ограничена конотација на итност, неодложност, потврдува дека степенот на флексибилност кој се додава на поимот „брзина“ е ограничен, дури и ако пропратните услови никогаш не може да се игнорираат за целите на процената врз основа став 3 (чл. 5-3). Со оглед на тоа што итноста треба да се проценува во секој случај според нејзините посебни карактеристики (види ја гореспоменатата одлука Јонг Баљет и ван дер Бринк, Серија А бр. 77, стр. 25, став 52), важноста што се додава на тие карактеристики, никогаш не треба да се доведе до точка на нарушување на најважното право гарантирано со член 5 став 3 (чл. 5-3), односно до отфрлање на обврската на државата да обезбеди навремено ослободување или изведување пред судска власт.

60. Конкретниот случај исклучиво се занимава со приведување и притвор на личности за кои постои сомневање за вмешаност во тероризам во Северна Ирска, врз основа на надлежностите доделени според посебено законодавство. Барањата во согласност со обичниот закон во Северна Ирска за изведување на обвинет пред суд беа категорично неприменливи за ваквото приведување и притвор врз основа на дел 12 (6) од Актот од 1984 (види погоре ставови 30 и 32). Во сегашната одлука нема потреба да се одреди дали во обичен кривичен случај, било кој период, како четири дена, полициски или административен притвор како општо правило, би бил во согласност со првиот дел од член 5 став 3 (чл. 5-3).

Всушност, ниеден од барателите не бил изведен пред судија или судски службеник за време на нивниот притвор. Затоа, прашањето на кое што треба да се одговори е дали, имајќи ги во предвид посебните карактеристики кои што зависат од Владата, секое осло-

бодување на барател може да се смета за „брзо“ заради член 5 став 3 (чл. 5-3).

61. Истражувањето на терористичките криминални дела несомнено и создава посебни проблеми на власта, што делумно беше спомнато врз основа на член 5 став 1 (чл. 5-1) (види погоре став 53). Судот целосно обрнува внимание на факторите спомнати од страна на Владата во согласност со наведеното. Исто така вистина е дека во Северна Ирска предавањето на полициските барања за продолжен притвор на државниот секретар и индивидуалниот увид во секое полициско барање од страна на министерот овозможува еден вид на извршна контрола. (види погоре став 37). Покрај тоа, потребата за продолжување на посебните надлежности е постојано надгледувана од страна на Парламентот и нивната активност е редовно разгледувана, преиспитувана од независни личности. (види погоре став 26-29). Судот прифаќа дека, во согласност со соодветната заштита, контекстот на тероризам во Северна Ирска има влијание за продолжувањето на периодот во кој властите можат, без да го кршат членот 5 став 3 (чл. 5-3), да задржат во притвор личност осомничена за сериозни терористички дела пред да ја изведат пред суд или друг судски службеник.

Проблемите со судска контрола на одлуките за приведување и притворање на осомничени терористи, на кои што алудираше Владата, може да влијаат на начинот на примена на Член 5 став 3 (чл. 5-3), како на пример на повикувањето на соодветни процедурални превентивни мерки со обзир на природата на сомнителните кривични дела. Сепак, тие не можат да го оправдаат, врз основа на член 5 став 3(чл 5-3), целосното изземање со „итна“ судска контрола.

62. Како што беше наведено погоре (став 59), обемот нафлексибилност во толкувањето и применувањето на поимот „итност“ е многу ограничен. Според мислењето на Судот, дури и најмалиот од четирите периода на притвор, односно четири дена и шест часа поминати во полициски притвор од страна на г-н МекФаден (види погоре став 18), излегува надвор од строгите ограничувања во времето дозволено во првиот дел на член 5 став 3 (чл. 5-3). Да се даде такво значење на посебните карактеристики на овој случај со опширно оправдување на времето на притвор, без изведување пред суд или друг судски службеник, би било неприфатливо широко

толкување на обичното значење на зборот „итно“. Толкување со такво значење би внело во членот 5 став 3 (чл. 5-3) сериозно слабеење на процедуралната гаранција на штета на личноста и би повлекло со себе последици кои што го загрозуваат најважното право заштитено со оваа одредба. Оттаму, Судот треба да заклучи дека ниеден од барателите не бил ниту „итно“ изведен пред судска власт ниту бил „итно“ ослободен по приведувањето. Несомнениот факт дека приведувањето и притворот на барателите биле мотивирани од законска цел за заштита од тероризам на заедницата како целина, не е сам по себе доволен да обезбеди усогласување со специфичните барања на член 5 став 3 (чл. 5-3).

Според тоа, постои непочитување на член 5 став 3 (чл. 5-3) што се однесува до сите четири баратели.

V. НАВОДНО НЕПОЧИТУВАЊЕ НА ЧЛЕН 5 СТАВ 4 (чл. 5-4)

63. Барателите тврдеа дека, бидејќи членот 5 (чл. 5) не бил вклучен во законот на Обединето Кралство, оневозможено е ефективно преиспитување на законитоста на нивниот притвор, како што се бара со став 4 од членот 5 (чл. 5-4). Член 5 став 4 (чл. 5-4) предвидува:

„Секој оној кој е лишен од својата слобода со приведување или притвор има право да поведе постапка по која судот брзо, во најкус можен рок за законитоста на неговиот притвор и ќе се нареди ослободување доколку неговото притворување било незаконско.“

64. Правниот лек на хабеас корпус, наредба за доведување затвореник пред суд беше достапна на барателите во овој случај, иако тие одлучија да не ја искористат. Таквите постапки ќе водеа до преиспитување на законитоста на нивното приведување и притвор врз основа на условите на Актот од 1984 и применливите принципи развиени во судската пракса. (види погоре стави 39-40).

Комисијата смета дека барањата од член 5 став 4 (чл. 5-4) биле задоволени бидејќи применетата ревизија во Северна Ирска ќе ги опфати процедуралните и суштински основи за нивно притворање, врз основа на Конвенцијата. Влада го прифати истото размислување.

65. Според востановената пракса на Судот, терминот „законитост“ во став 4 (чл. 5-4) го има истото значење како во став 1 (чл. 5-1)

(види ја одлуката од 28 мај 1985 Ашингдан, серија А, бр. 93, стр. 23, став 52); и треба да се одреди дали „приведување“ или „притвор“ може да се сметаат за „законски“ не само во поглед на домашен закон, туку и на текстот од Конвенцијата, општите принципи што се опфатени таму и целта на ограничувањата дозволени со член 5 став 1 (чл. 5-1) (види ја гореспоменатата одлука Викс, серија А бр. 114, стр. 28, став 57). Врз основа на став 4 од член 5 (чл. 5-4), приведени или притворени личности имаат право на преиспитување што се однесува до процедуралните и суштински принципи кои се важни за „законитоста“ на нивното лишување од слобода, во смисла на Конвенцијата. Ова значи дека, во сегашниот случај, на барателите треба да им бил достапен правен лек кој ќе му дозволи на надлежниот суд да го испита, не само почитувањето на процедуралните барања поставени во дел 12 од Актот од 1984, туку и разумноста на сомневањето на кое се основа приведувањето и оправданоста на целта на спроведеното приведување и притворот кој што следел.

Како што е покажано со соодветната судска пракса, посебно одлуките Ван Хоут и Линч (види погоре став 40), овие услови се исполнети во праксата на судовите на Северна Ирска во врска со правниот лек на *хабеас корпус*.

Според тоа, немало прекршување на членот 5 став 4 (чл. 5-4).

VI. НАВОДНО НЕПОЧИТУВАЊЕ НА ЧЛЕНОТ 5 СТАВ 5 (чл. 5-5)

66. Понатаму барателите тврделе дека има непочитување на членот 5 став 5 (чл. 5-5) кој вели:

„Секој кој бил жртва на лишување од слобода или притвор спротивно на одредбите од овој член има остварливо право на обештетување.“

Барање за компензација поради незаконско лишување од слобода може да се поднесе во Обединетото Кралство во случај на непочитување на домашниот закон (види погоре став 41 за незаконска казна затвор). Бидејќи членот 5 (чл. 5) не се смета за дел од домашниот закон на Обединетото Кралство, ниту едно барање за обештетување не се прифаќа врз основа на непочитување на било која одредба од членот 5 (чл. 5) што во исто време не претставува непочитување на законот на Обединетото Кралство.

Владата тврдеше, помеѓу другото, дека целта на став 5 (чл. 5-5) е да се погрижи да жртвата на „незаконско“ приведување или притвор има спроведливо право на компензација. Во врска со ова, тие исто така тврдеа дека „законско“ за целите на разните стави на член 5 (чл. 5) треба да се толкува всушност како да се однесува на домашниот закон и како исклучување на било каков елемент на произволност. Тие заклучија дека дури и во случај да постои непочитување на некој од првите четири ставови, немало непочитување на став 5 бидејќи лишувањето од слобода на барателите било законско според законот на Северна Ирска и не било произволно.

67. Судот, како Комисијата, смета дека таквото рестриктивно значење не е во согласност со условите на став 5 (чл. 5-5), кој се однесува на приведување или притвор „спротивно на одредбите на овој член“.

Во случајов, барателите биле приведени и притворени законски според домашниот закон, меѓутоа бил прекршен став 3 од членот 5 (чл. 5-3). Ова прекршување не доведува, ниту пред ниту по наодите на Европскиот Суд во сегашната одлука, до спроведлива жалба за обесштетување од страна на жртвите пред домашните судови; ова не беше оспорено од Владата.

Според тоа, исто така постоело непочитување на став 5 (чл. 5-5) во овој случај што се однесува до сите четворица баратели. Оваа судска одлука не е во спротивност на надлежноста на Судот врз основа на член 50 (чл. 50) во однос на доделувањето обесштетувањето (види одлука од 7 мај 1974, Серија А бр. 17, стр. 13, став 30).

VII. НАВОДНО НЕПОШИТУВАЊЕ НА ЧЛЕН 13 (чл. 13)

68. Барателите пред Комисијата тврдеа дека немале ефикасен правен лек во Северна Ирска во врска со нивните жалби врз основа на член 5 (чл. 5) и дека како последица на тоа исто така имало непочитување на членот 13 (чл. 13) кој предвидува:

„Секој лице чии права и слобода определени во Конвенцијата се повредени ќе има ефективен лек пред домашните органи, без оглед на тоа што повредата била сторена од лица кои вршеле службена должност“.

Земајќи ја во предвид одлуката дека немало прекршување на член 5 став 4 (чл. 5-4) во овој случај, Судот смета дека не е потребно да се истражува дали се исполнети помалку строгите барања во Член 13 (чл. 13), особено поради тоа што барателите не ја продолжиле жалбата пред Судот (види, меѓу другото, одлука од 29 февруари 1988 Боуамар, Серија А бр. 129, стр. 25, став 65).

VIII. ПРИМЕНА НА ЧЛЕН 50 (чл. 50)

69. Врз основа на член 50 (чл. 50),

„Ако Судот оцени дека одлука или мерка преземена од страна на судска власт или друга власт на Висока договорна страна е целосно или делумно во судир со обврските кои произлегуваат од.....Конвенцијата, и доколку внатрешното право на засегнатата Страна овозможува само делумна репарација за последиците од оваа одлука или мерка, тогаш доколку е тоа неопходно, Судот ќе му додели правична отштета на оштетениот.“

70. Барателите, од кои тројца примиле правна помош пред Комисијата и Судот, не доставиле ни една жалба за надомест на трошоци и ова не е прашање кое што треба да го испита Судот по свој сопствен предлог (види ја, како најскорешно овластување, гореспоменатата одлука Буамар, *ибид*, стр. 26, став 68).

71. Од друга страна, барателите тврдеа дека „бидејќи непочитувањата биле намерни и флагрантни, примерни, штети или дополнителни доделувања на штети“ тие предложија обесштетувањето да се пресмета врз база на приближно 2000 фунти (две илјади фунти) по час за секој час поминат во незаконски притвор.

Владата побара од Судот да не се изјаснува за случајот.

Во ваквите услови на случајот, Судот смета дека прашањето за примената на членот 50 (чл. 50) сè уште не е спремно за одлука во врска со жалбата за обесштетување за претрпена штета. Затоа е потребно да се и да се утврди понатамошна постапка, водејќи сметка за можноста за договор помеѓу обвинетата држава и барателите (правило 53 ставови 1 и 4 од Правилата на Судот).

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

1. Гласаше со шеснаесет наспроти три гласа дека не постоело прекршување на член 5 став 1 (чл. 5-1);
2. Гласаше со дванаесет гласа наспроти седум дека имало прекршување на член 5 став 3 (чл. 5-3) во однос на сите четворица баратели;
3. Едногласно гласаше дека немало прекршување на член 5 став 4 (чл. 5-4);
4. Гласаше со тринаесет наспроти шест гласа дека имало прекршување на член 5 став 5 (чл. 5-5) во однос на сите четворица баратели;
5. Едногласно гласаше дека нема потреба да се разгледува случајот врз основа на член 13 (чл. 13);
6. Едногласно гласаше дека нема потреба да се испитува барањето за член 50 (чл. 50) во врска со обесштетувањето за настанатите трошоци;
7. Едногласно гласаше дека прашањето на барањето за член 50 (чл. 50) поставено за обесштетување врз основа на претрпената предрасуда која не е спремна за одлука;

Според тоа,

(а) го задржува споменатото прашање во тој поглед;

(б) ја повикува Владата да поднесе, во наредните три месеци, нивните пишани забелешки за тоа и, особено, да го извести Судот за било каков договор постигнат помеѓу неа и барателите;

(в) ја задржува понатамошната постапка и делегати на Претседателот на Судот за да се поправи доколку е потребно.

Направено на англиски и француски, и испратено на јавното сослушување во зградата на Човекови права, Стразбур на 29 ноември 1988.

Ролв Рајсдал
Претседател

Марк-Андре Ејсен
Генерален секретар

Во согласност со членот 51 став 2 (чл. 51-2) од Конвенцијата и правилото 52 став 2 од Правилата на Судот, на актуелната одлука беа приложени следните поединечни мислења:

-заедничко спротивно мислење на г-н Тор Вилјамсон, г-ѓа Биндешледер-Роберт, г-н Голчуклу, г-н Матчер и г-н Валтикос;

-делумно спротивно мислење на г-н Пинеиро Фарина

- спротивно мислење на г-н Волш и г-н Карило Салчедо во поглед на чл. 5 став 1 (в) (чл. 5-1-в);

- делумно спротивно мислење на Сер Винсент Еванс;

- заедничко мислење на г-н Де Мејер;

- спротивно мислење на г-н Мартенс.

P. P

M.- A.E

ЗАЕДНИЧКО СПРОТИВНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ ТОР ВИЛЈАМСОН, БИНШЕДЛЕР-РОБЕРТ, ГОНЧУКЛУ, МАТШЕР И ВАЛТИКОС

1. Примената на членот 5, став 3 (чл. 5-3) е сложено во овој случај, затоа што поставува прашање на законска структура- која всушност била одлучена во претходни случаи - и внесува конфликт помеѓу различните права и интереси. Не можеме да го делиме мислењето на мнозинството на Судот за начинот на кој ова прашање треба да се реши.

Прво, што се однесува до прашањето на законска структура, јасно е дека во неколку претходни случаи како Судот, така и Комисијата мислеа дека барањата дека „секој што е приведен или притворен.....треба да биде брзо (на Француски: aussittot) пред судија.....“, имајќи го предвид употребениот англиски термин и општиот контекст, не значи дека тоа морво најкус можен имајќи го предвид местото, времето и условите на секој случај. Одредена ограничена дискреција им е оставена на Владите, што е предмет на ревизија од страна на институциите на Конвенцијата.

Прашањето е колку простор е дозволен. Очигледно, прифатливиот временски период нема да биде ист за секој случај, и би било вештачки да се одреди нумеричко ограничување кое што важи за сите ситуации. Судот во повеќе ситуации тврдеше дека не е можно да се претвори концептот на разумно време во определен број денови, седмици, итн. (види ја одлуката од 10 ноември 1969 година, Стогмулерм Серија А бр. 9). Оттаму, во секој случај, се појавува прашањето на оценување, кое што ќе зависи од конкретните услови.

Во претходните случаи, Комисијата сметаше дека во случаи на обични кривични дела период на притвор од четири дена бил во согласност со барањето во член 5 став 3 (чл. 5-3), а период од пет дена се сметаше за прифатлив во исклучителен случај во кој што притворениот требало да биде хоспитализиран. Од друга страна, како Судот така и Комисијата тврдеа дека различни случаи - кои главно се однесува на Шведска и Холандија - каде што периодите поминати во притвор пред излегувањето пред судија или друго судско лице, се движи од седум до петнаесет дена, не биле во согласност со одредбата за која што станува збор.

Никој не може да негира дека условите на сегашниот случај се исклучителни. Тероризмот во Северна Ирска прима алармантни размери и одземал 2000 жртви кои ги загубиле животите поради дејства од овој вид. Природата и организацијата на тероризмот, стравот што го предизвикува и тајноста што го опкружува, имајќи ја исто така во предвид применливата кривична постапка (која што не ја предвидува брзата интервенција на истражен судија), го отежнуваат брзото изведување на притворените пред суд. Во исто време не може да стане збор за прифаќање на продолжен притвор, што ги крши правата на притворените личности и е во секој случај категорично забрането во член 5 став 3 (чл. 5-3), одредба која што е фундаментална за заштита на личната слобода.

Затоа е потребно внимателно да се измерат, од една страна, правата на притворените, и од друга страна, оние на населението како целина, на кое сериозно му се закануваат терористички активности.

Во овој случај, четворицата баратели биле притворени без да бидат изведени пред судска власт во периоди од четири дена и шест часа до шест дена и шеснаесет и пол часа.

Според наше мислење, не може да се прави разлика помеѓу овие индивидуални случаи бидејќи сите спаѓаат во иста категорија и различните периоди значително не се разликуваат.

Имајќи ја предвид исклучителната ситуација во Северна Ирска, за која што се однесуваше гореспоменатото, ни се чини дека во крајната анализа, ако периодот од четири дена бил прифатен во нормални ситуации, разумно би било да се смета дека претходно спомнатите временски периоди, сите помалку од седмица, се прифатливи. Таквото гледање се усогласува со судската пракса и е оправдано со целосните исклучителни услови кои што постојат во Северна Ирска.

Затоа, додека земаме во предвид дека не постои непочитување на член 5 став 3 (чл. 5-3) во сегашниот случај, загрижено нагласуваме дека ова гледиште може да се зачува само во онаа мера во која таквите исклучителни услови кои постојат во земјата, и дека властите треба внимателно да ја надгледуваат ситуацијата за да се вратат на практикувањето на обичниот закон штом ќе бидат воспоставени нормални услови, и дури и тоа, дотогаш, треба да се направи напор

за да се намали колку што е можно должината на времетраењето на притворање на лицето пред да биде изведена пред судија.

2. Ниту пак можеме да го следиме мнозинството на Судот во тврдењето дека постои непочитување на член 5 став 5 (чл. 5-5). Од друга страна, бидејќи го земаме гледиштето дека не постоело непочитување на член 5 став 3 (чл. 5-3), не се поставува прашање на поправка. Од друга страна, одредувањето на точниот опсег на член 5 став 5 (чл. 5-5) и условите според кои притвор се смета за незаконски може да биде основа за компензација, покренува тешки прашања и се чини дека не сме надлежни да зборуваме за нив во моменталните услови.

ДЕЛУМНО СПРОТИВНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ПИНЕИРО ФАРИНА

1. Според мене, исто така, постои непочитување на членот 5 став 1 (чл. 5-1) поради следните причини.

2. „...Судот ја нагласи клучната улога на меѓународната надлежност и потребата од толкување на ограничувањата на личната слобода строго имајќи ја во предвид исклучителната важност на гарантираното право, што е клучно за слободата и достоинството на човекот“ (Луи-Едмонд Петити, предговор на книгата од Винсент Бергер, Судска практика на Европскиот Суд за правата на човекот).

3. „Лицето за кое разумно се смета потребно да се спречи...во извршувањето кривично дело“ може да биде приведено или притворено само „со цел да се изведе пред надлежната судска власт“ (види ја одлука од 1 јули 1961 година, Серија А бр. 3, пп. 51-52, став 14). Сепак, барателите биле притворени со цел да се испрашуваат за да се добие доказ а не „со цел да се изведе(дат) пред надлежна судска власт“.

4. Притворените треба да се изведат пред надлежната судска власт за да може да се надгледува законитоста на нивниот притвор и треба да се направи проценка дали сомневањата на полицијата се засновани.

5. Сметам дека не е во согласност со Конвенцијата, полициски офицер да приведе лице за која разумно верува дека е или била вмешана во извршување, подготвување и поттикнување на терорис-

тички дејства и дека полицијата не треба да и одговора на судска надлежност за да биде потврдено дека постои основано сомнение.

СПРОТИВНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ ВОЛШ И КАРИЛО САЛЧЕДО ВО ОДНОС НА ЧЛЕН 5 СТАВ 1 (В) (ЧЛ. 5-1-В)

Веруваме дека членот 5 (чл. 5) од Европската Конвенција за човекови права не и овозможува на Државата каква било маргина за уважување. Ако концептот за маргина на уважување требаше да се бара во член 5 (чл. 5), би ја сменило целосната природа на оваа најважна одредба која тогаш би станала предмет на извршна политика.

Приведување направено врз основа на Дел 12 од Актот за заштита од тероризам од 1984 година, изменет и дополнет со разните налози споменати во случајот и со тоа дозволеениот притвор не бара претпочитување на било кое обвинение против приведената личност во било кое време. Оттаму, таквото приведување и притвор „не е задолжително....првиот чекор во кривичната постапка против осомниченото лице врз основа на обвинение кое требаше да биде правно истражено“ (види одлука на Лорд Лори, Лорд од Министерството за правда, во случајот на екс парте Линч, која се однесува на став 3б од одлуката на Судот).

Се што се бара е основано сомневање за власта што го врши приведувањето дека приведената личност е или била поврзана со „терористички дејства поврзани со состојбата во Северна Ирска (види став 30 од одлуката на Судот).

Иако всушност не постои такво кривично дело како „тероризам“ (чијашто дефиниција се наоѓа во став 31 од одлуката на Судот), законот не бара да приведената личност биде информирана за некој одредено кривично дело кое што можеби е осомничена, ниту пак законот бара да неговото испитување треба да се однесува на казните дела за кои што тоа може да биде осомничено. Колку подолго личноста се држи во притвор, толку се поголеми шансите тоа да признае нешто. Според наше мислење, членот 5 (чл. 5) не дозволува приведување и притворање на лица за сослушување во надеж дека нешто ќе се разоткрие во тек на испитувањето кое што би го оправдало подигнувањето обвинение.

Според нас, приведувањата во сегашните случаи имале за цел сослушување во време кога не постоела доказна основа за подигнување на обвинение против нив. Такви докази воопшто не се појавија и на крајот тие мораа да бидат ослободени. Дека релевантното законодавството е користено за таква цел е обемно потврдено со фактот оддека во Обединетото Кралство од 1974 година, 15.173 лица биле приведени и притворени во согласност со законодавството иако за само 25 % тие лица, поточно 3.342, било подигнато обвинение со некој кривично дело кое произлегува од сослушувањето што вклучува казниви дела кои се сосема неповрзани со првичното приведување и притвор. Уште помалку од нив биле осудени за делото тероризам.

Конвенцијата ја вклучува презумпцијата за невиност и според тоа го заштитува основното човеково право, односно, заштитата на индивидуата наспроти произволното мешање од страна на државата со нејзиното право на слобода. Условите на приведувањето и притворот во сегашните случаи не се во согласност со ова право и според тоа сметаме дека е прекршен членот 5 став 1 (чл. 5-1).

Несомнениот факт дека приведувањето на барателите било мотивирано од законската цел за заштита на заедницата како целина од тероризам според нас не е доволен за да обезбеди почитување на барањата од член 5 став 1 (ц) (чл. 5-1-в). Почитувањето бара целта на приведувањето мора да биде изведување на приведеното лице пред надлежната судска власт врз основано сомневање за извршено одредено кривично дело или дела. Конвенцијата не дозволува приведување заради сослушување во надеж дека ќе се добијат доволно информации за поднесување обвинение.

ДЕЛУМНО СПРОТИВНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ВИНСЕНТ ЕВАНС

1. Се сложувам со одлуката на Судот дека не постои прекршување на член 5 став 1 (чл. 5-1) или на член 5 став 4 (чл. 5-4) во овој случај и дека не е потребно да се разгледува случајот врз основа на член 13 (чл. 13). Сепак, не можам да се согласам со мнозинството од моите колеги дека постоело непочитување на членот 5 став 3 и на членот 5 став 5 (чл. 5-3, чл. 5-5).

2. Примената на член 5 став 3 (чл. 5-3) во сегашниот случај се сконцентрира на значењето кое што треба да му се даде на зборот

„итно“ во контекст на барањето дека „секој што е приведен или притворен во согласност со одредбите на став 1 (в) од овој член (чл. 5-1-в) треба да биде итно изведен пред судија или друго законски овластено лице да извршува судска власт“. Дел 12 од Актот од 1984 за Заштита од тероризам (Привремени одредби) дозволува да лице за кое постои основано сомнение за вмешаност во терористички дела биде притворено за период до седум дена, согласно со овластувањето дадено од државниот секретар по четириесет и осум часа, пред тоа да биде ослободено или изведено пред суд. Прашањето е дали притворот на барателите во периоди помеѓу четири дена и шест часа до шест дена и шеснаесет и пол часа е врз основа на одредбите од тој дел без да бидат изведени пред суд е во согласност со член 5 став 3 (чл. 5-3).

3. Судот веќе во неколку случаи потврди дека зборот „брзо“ во контекст на член 5 став 3 (чл. 5-3) не може да значи „веднаш“. Оттаму, во случајот на Јонг, Баљет и ван дер Бринк, Судот наведе: „Прашањето на брзината треба да се проценува во секој случај според неговите специфични карактеристики“. (одлука од 22 мај 1984, Серија А бр. 77, стр. 25, став 52). Во тој случај судот утврди дека „во посебните услови, дури земајќи ги предвид нужните потреби на воениот живот и воената правда“, интервалите од шест, седум и единаесет дена не може да се смета дека се во согласност со бараната „брзина“ (ибид). Меѓутоа, јасниот резултат, последица од ова тврдење беше дека, според Судот, тоа било во согласност со употребата на зборот „брзо“ (и aussitot во францускиот текст) и со целта на став 3 (чл. 5-3) да се дозволи некаква-секако не неограничена-флексибилност имајќи ги во предвид условите во кои што засегнатите лица биле притворени. Што се однесува до Комисијата, таа повеќе од дваесет години смета дека во нормални случаи периодот до четири дена пред приведениот лице да биде изведено пред судија е во согласност со барањето за брзина и дека малку подолг период е оправдан во некои услови. Судот досега нема сомневање за гледиштата на Комисијата во врска со ова прашање. Ако ништо друго, одлуките на Судот за случајот де Јонг, Баљет и ван дер Бринк и другите случаи имале тенденција да го потврдат ова.

Понатаму, Судот постојано тврдеше дека државите мора, при проценување на усогласеноста на нивните закони и постапки со барањата на Конвенцијата, да им се дозволи „маргина на уважување“ и дека природно, својствен во целата Конвенција е барањето на праведна

рамнотежа помеѓу барањата за општиот интерес на заедницата и заштитата на основните индивидуални права. Во случајот на Клас, Судот се согласи со Комисијата дека „некои компромиси помеѓу барањата за одбрана на демократското општество и индивидуални права се природни во системот на Конвенцијата“ (одлука од 6 септември 1978 год., Серија А бр. 28, стр. 28, став 59).

Според мое мислење, судската пракса, оттаму формира разумно толкување на член 5 став 3 (чл. 5-3), особено за зборот „брзо“.

4. Потребата да се одреди прашањето за брзината според специфичните карактеристики на случајот и да се направи праведна рамнотежа помеѓу различните вклучени права и интереси се разгледувања кои се сигурно релевантни за посебните услови на ситуацијата во Северна Ирска каде што во последните дваесет години повеќе од триесет илјади лица беа убиени, осакатени или повредени како директен резултат на терористички активности. Рамнотежата што се бара при спроведување на Конвенцијата во оваа ситуација е помеѓу интересите на заедницата и обичните мажи, жени и деца кои се често жртви на тероризмот од една страна и правата на лицата за кои постои основано сомнение дека припаѓаат или поддржуваат забранета терористичка организација или поинаку да бидат вмешани во извршувањето, подготовката или поттикнувањето на терористички дејства.

Специјалните фактори од страна на Владата за оправдување на посебните сили за притвор во случаите врз основа на Дел 12 од Актот од 1984 година се сумирани во став 56 од одлуката на Судот. Тие го вклучуваат проблемот со кој се соочуваат безбедносните сили во овие случаи при добивањето докази кои се прифатливи и употребливи особено како резултат на обуката добиена од терористи во техниките против испитување, високо чувствителната природа на информациите врз кои е основано сомнението во многуте такви случаи го прави невозможно нивното приложување во судот во присуство на притвореното лице или неговиот правен советник, како и дополнителното време потребно за испитување и поврзување на доказите и за соработка со другите безбедносни сили. Потребата за исклучителни надлежности согласно делот 12 кој што овозможува покренување на ваквите фактори се поддржани од статистиката цитирана во истиот став од одлуката дека во 1987 година, на пример, од 83 личности притворени повеќе од пет дена,

39 биле обвинети за сериозни терористички дела за време на продолжениот период.

Виконт Колвил во глава 12 од неговиот Извештај од 1987 година за операционализација на Актот од 1984 година прифатил дека не постоела техничка причина зошто одлуката за одобрување на продолжување на притворот на лице над 48 часа не би било направено од страна на Судија на Висок суд наместо од државниот секретар, меѓутоа заклучил дека ваквата промена би била погрешна. Тој нагласил дека одлуките за кои што станува збор би требало да бидат донесени од судија кои седи пред камера без некоја ефективна претстава за притвореното лице и дека според него промената нема да додаде ништо на заштитата на граѓанските слободи меѓутоа може да доведе до несомнена критика на законодавството. Овие факти секако беа значајни за Актот од 1984 година кога барателите биле притворени (види го на пример извештајот од 1983 на Лорд Џелицо за операцијата за Заштита од тероризам (Привремени одредби) Актот од 1976, став 70). Сметам дека тие се уверливи и го поддржуваат гледиштето дека релевантните одредби од дел 12 од Актот од 1984 овозможуваат праведна рамнотежа постигне помеѓу интересите на заедницата и правата на притворените лица.

Во став 61 од својата одлука, Судот ги зема предвид и не ги оспорува причините споменати од Владата, и ги признава особените проблеми кои што истражувањето на терористички дела им ги носи на државните власти. Тој исто така ги прифаќа и тешкотиите дека судска контрола врз одлуките да се приведат и притворот осомничените терористи може да се побарува „соодветни процедурални превентивни мерки“. Сепак, мнозинството на Судот се чувствува попречено да го толкува зборот „брзо“ и со тоа не овозможува согласување со член 5 став 3 (чл. 5-3) било кој период на притвор според дел 12 од Актот од 1984 кој ги надминува претходно сметаните четири дена, барем од Комисијата, да бидат прифатливи во нормални случаи. Според мене, со обѕир на поимот итноост во контекст на член 5 став 3 (чл. 5-3) мора да биде применет со одреден степен на флексибилност, ова е незаконски рестриктивно значење кое што доволно не ги зема предвид посебните фактори кои се наоѓаат во основата на одредбите на Дел 12. Мојот заклучок е дека одредбите за кои што станува збор се оправдани од потребата да се постигне праведна рамнотежа во условите и дека тие се усогласени со она што мора да биде цел врз основа на Конвенцијата за заштита

на човекови права против континуираната нехуманост на тероризмот во Северна Ирска.

5. Од овие причини, не сметам дека надлежноста за притвор на лице до седум дена без изведување пред суд според дел 12 од Актот од 1984 не е во согласност со член 5 став 3 (чл. 5-3). Што се однесува до извршувањето на таа надлежност во четирите примери пред Судот, не постои причина за сомневање дека секој од барателите бил оправдано притворен во согласност со Делот 12 и поради тоа, според мое мислење, не постоело прекршување на член 5 став 3 (чл. 5-3) во ниту еден од овие случаи.

6. Оттаму, следува дека според мене не постоело ниту прекршување на член 5 став 5 (чл. 5-5).

СОГЛАСНО МИСЛЕЊЕТО НА СУДИЈАТА ДеМЕЈЕР

Иако, целосно се согласувам со резултатот од одлуката, би сакал да забележам, во врска со формалната изјава во ставот 48, дека сегашниот случај всушност не го поставува прашањето на „одбрана на демократските институции“, туку повеќе се однесува на проблемот на граѓанска коегзистенција во рамки на општеството кое е (длабоко) поделено од национален и религиозен антагонизам.

СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МАРТИНС

I. Воведни забелешки

1. Забележувам дека не сум во можност да се согласам со мислењето на мнозинството дека Обединетото Кралство ги прекршува своите обврски согласно членот 5 став 3 (чл.5-3) од Конвенцијата за овој случај.

Особено жалам за ова, бидејќи неодамна бев повикан пред Судот, не сум спремен да им противречам со толку многу од моите искусни колеги.

2. Особено жалам бидејќи, општо земено, сум убеден дека се зајакнува надлежноста на Судот доколку правото за изразување на из-

двоеното мислење се користи резервирано?. Дополнително, во конкретниот случај во голема мера го делаам мислењето на мнозинството. Верувам: (1) дека овој случај не може да се разгледа без да се земе предвид дека тој е поврзан со тероризмот (став 48 од одлуката на Судот), (2) дека е дозволено овој фактор да се земе предвид иако членот 15 (чл. 15) од Конвенцијата (ибид.) не е применлив и (3) дека "судската контрола на вмешувањата од страна на извршната власт со правото на поединецот за слобода е основна карактеристика на гаранцијата изразена во член 5, став 3 (чл. 5-3)" (став 58 од одлуката на Судот).

Фактот, дека сум дошол до друг заклучок, мислам дека се должи на разликата во мислење во однос на, како прво, тежината што се припишува на тероризмот, или повеќе за слободата да и се препушти на Владата, да се справи со тоа и со слични зла на нашето време, особено кога е засегнато правото за слобода на поединецот, и како второ, во однос на тежината што му се припишува на текстот во Конвенцијата.

3. Како што Судот со право повторно спомнува во став 48 на својата пресуда, тероризмот е одлика на модерниот живот, кој што го достигна сегашното ниво и интензитет откако беше составен нацртот на Конвенцијата. Тероризмот, а особено нивото на тероризам во Северна Ирска - е одрекување на принципите на кои се заснова Конвенцијата и оттаму борбата против тероризмот треба да биде многу енергична. Се чини, очигледно дека за да го потисне тероризмот, на извршната власт и се потребни вонредни овластувања, како што изгледа очигледно е дека Владата треба до голема мера да биде слободна да избере начин и средства за кои што верува дека ќе бидат најефикасни во борбата со тероризмот. Се разбира, во борбата со тероризмот, државата мора да ги почитува правата и слободите на секое лице утврдени. Јас се согласувам со ова и свесен сум за опасноста на мерките кои се преземаат, и кои што како што Судот кажа, може да ја поткопаат дури и да ја уништат демократијата со образложение дека ја бранат. (види го случајот со Клас и други одлуки од 6 септември 1978 год., Серија А бр. 28, став 49) Но, јас мислам, дека не смееме да го преувеличуваме овој страв - особено за држава која што има долга и цврста традиција на демократија и со неа не треба прекумерно да им се скратат надлежностите на националните државни органи, затоа што на тој начин недвојбено

се помагаат оние кое не се колебаат да ги повредат правата и слободата на другите луѓе.

4. Се подразбира дека лицето против кое постои основано сомневање дека е вклучено во терористички дела не треба да се мачи ниту да биде подложено на нечовечки или деградирачки третман. Но, сметам дека е исправно да прашам дали тоа лице не смее да биде притворено, пред да се изведе пред судија, за нешто подолг период отколку што е прифатливо со друг вообичаен кривичен закон.

Во врска со ова, јас верувам дека Судот во својата изјава, во втората алинеја од ставот 58 од својата пресуда, дека член 5 (чл.5) "со вклучување основното човеково право" на некој начин ја преценува важноста на таа одредба во системот на Конвенцијата. Несомнено, правото на слобода и безбедност на лицето е важно право, но не му припаѓа на тоа малото јадро на права од каде што произлегува дека какво било отстапување не е дозволено. Ова значи дека има простор за мерење на општите интереси со ефективна борба со тероризмот против интересите на поединците кои се приведени на основано сомневање за вмешаност во терористички дела. Барањето за таква правична урамнотеженост, помеѓу општите интереси на заедницата и интересите на поединецот се, како што Судот веќе посочи, повторливи и повторно посочува во својата сегашна пресуда(став 48), се својствено за целата Конвенција.

5. Судот верува дека е решавачки, меѓутоа, начинот на изразување, во член 5 став 3 (чл.5-3) особено "обичното значење на зборот 'неодложно'" не дава, или едвај дава простор за мерење на интересите (види ги ставовите 59 до 62 од таа одлука). Јас ќе објаснам подолу во ставовите 6 до 13 зошто не се согласувам со ова гледиште. Тука би требало да посочам на кратко две причини за размислување дека не е пожелно, да се даде мерка на важност на начинот на изразување во оваа Конвенција што ја исклучува примената на принципот кој делува дека е основен во овој контекст и, според заснованата судска пракса, тој принцип е неразделив од Конвенцијата како целина.

Првата причина е дека начинот на кој што Конвенцијата е напишана уште има очигледни траги од своето потекло: начинот на изразување **е повеќе прилагоден за меѓународна спогодба отколку за манифест, за да се обезбеди** доволно време и со голем број разно-

видни правни наредби, одговори на основните, но често деликатни правни прашања.

Втората причина за да не се додава преголема важност на начинот на изразување во Конвенцијата е дека, според моето убедување, Судот треба да остане слободен да го приспособи толкувањето на Конвенцијата кон променливите социјални услови и морални вредности. Тоа бара методи на толкување кои не запираат предвремено при читање на текстот на одредбата.

II. Дали периодот од седум дена наведен во алинеја 12 од Актот од 1984 година е во согласност со барањето за итност?

6. Сега се навраќам кон она што, според моето мислење, е решавачко прашање, дали период од седум дена според алинеја 12 на Актот од за 1984 година е во согласност со членот 5 став 3 (чл.5-3), и особено со барањето за "итност" во таа одредба.

7. Сепак, бидејќи ова ми е прв пат да бидам повикан да го кажам своето мислење по прашање за составување на Конвенцијата, јас ќе си дозволам мала дигресија, што ќе послужи како за објаснување за мојот начин за поставување на горенаведеното прашање и како почетна точка за понатамошно аргументирање.

Додека работиме на прашањето за толкување на член 5 (чл. 5) од Конвенцијата, може да биде корисно да се започне со точно утврдување кои ангажмани се превземени од **Високо позиционираниите членки од** Конвенцијата според член 5 (чл.5)

Мене ми се чини јасно дека овие ангажмани се двојни:

(1) да се обезбеди дека нивниот национален закон е во согласност со одредбите на овој член; и

(2) да се примени тој закон, како и законот да биде применет во согласност², со овие одредби.

Мислам дека истото се однесува на Конвенцијата во целина. На прв поглед, може да делува од начинот на текстот на многу од

² Види ја одлуката од 18 јануари 1978 година, Ирска против Обединето Кралство, Серија А бр. 25, стр. 91, став 239

одредбите дека тие содржат правила на унифициран закон, но, по промислување, станува јасно дека, иако можеби тие може да беспрекорно да и служат на намената, општо земено нивната функција произлегува од директивите³. Директивите за национални надлежни органи за право (главно законодавци) да ги моделираат своите закони, за националните извршни власти да го моделираат нивното однесување, и за Судот да процени дали овие закони и тоа однесување се во сообразност со начелата на Конвенцијата.

Се разбира, сфаќам дека Судот повторно истакнува дека, во постапките произлезени од индивидуално барање, негова задача како правило⁴ – не е да се разгледа **абстрактот** за тоа дали законот на државата на која што се однесува е во согласност со Конвенцијата, туку да процени дали примената на тој закон на барателот му ги повредува правата поставени во Конвенцијата. Основата за оваа доктрина – која што е повеќекратна во сегашната пресуда (став 53) – е разликата во начинот на изразување помеѓу член 24 и член 25 (чл. 24, чл. 25), **но мене ми изгледа што повеќе фундаментални основи има за тоа, истото е судско ограничување.**

Во секој случај, јас мислам дека во случаи каде барателот се жали на односот е во секој случај во согласност со една или повеќе особени и точни одредби од национален закон, и двете логични и веродостојни барања, дека првиот чекор на проценување дали примената на тој закон значи повредување на Конвенцијата, е да се разгледа дали законот е во согласност со Конвенцијата. Доколку на последното прашање треба да се одговори потврдно, одговорот на првото речиси секогаш ќе биде негативен. Но доколку внатрешното право како такво не е компатибилно со Конвенцијата, се уште е можно дека неговата приемна всушност не ја повредува Конвенцијата.

³ Види одлука од 23 јули 1968 година во случајот „Белгиска лингвистика“, Серија А бр. 6, стр. 35, став 10 на крај, одлуката Хендисајд од 7 декември 1976, Серија А бр. 24, стр. 22, став 48; одлуката Сандеј Тајмс од 26 април 1979, Серија А бр. 30, стр. 37-38, став 61.

⁴ Има исклучоци од ова правило, види ги Клас и други одлуки од 6 септември 1978 година, Серија А, бр. 28, стр. 17-18, став 33. Види ги исто Х и У против пресудата на Холандија од 26 март 1985 година, Серија А бр. 91, општо земено и, особено, насловот на стр. 13; пресудата на Литгоу и други пресуди од 8 јули 1986 година, Серија А бр. 102, општо земено и, особено, стр. 52, став 124; пресудата на Лендер од 26 март 1987 година, Серија А бр. 116, стр.30, став 79.

Сегашниот случај ја прикажува оваа поента. Доколку алинеја 12 од Актот од 1984 година е во согласност со член 5(чл. 5) на Конвенцијата, следи дека притворот **всушност** не ја повредува оваа одредба, но доколку Актот од 1984 година не е во сообразност со оваа Конвенција, се уште е можно да се смета дека тоа (едно или повеќе приведувања) всушност не го повредуваат член 5 (чл. 5).

8. Сега, кога е објаснета причината зошто прашањето поставено погоре во ставот 6 е одлучувачко, ќе се осврнам да го одговорам прашањето, кое што се разбира зависи од значењето на зборот "итно". Значи, што значи овој збор во контекст на член 5, став 3 (чл.5-3)?

Мислам дека човек може да има два вида на одговор за ова прашање, во согласност со тоа дали е тој наклонет, како што е Судот, да запре пред текстот на оваа одредба или во зависност од тоа дали е тој е согласен да побара друг начин на толкување.

9. Сепак, оставете не да започнеме со начинот на изразување на текстот. На првото читање, текстот од став 3 (чл. 5-3), особено текстот од француската верзија⁵, упатува на тоа дека притвореното лице треба да биде изнесено пред суд веднаш по притворот. Веќе во оваа фаза станува јасно, дека сепак, не можеш да се придржуваш единствено до буквално толкување, за тоа би се донело правило кое очигледно не би функционираше. Мора да има дозволен простор за исклучоци. Правилото би требало да гласи дека притвореното лице ќе биде изнесено пред суд веднаш, освен доколку конкретни околности на случајот не го оневозможуваат ова: ако за време на приведувањето судијата не е достапен, или доколку има други причини кои што го оневозможуваат да се изнесе притвореното лице пред суд, тогаш може да се дозволи продолжување на притворот, под услов да продолженото време не е подолго од времето што е апсолутно неопходно за конкретните околности на случајот⁶.

⁵ Француската верзија има "aussitôt", кое што сепак означува "aussitôt que possible" – најбрзо можно. Според тоа, зборот "итност" во став 3 (чл. 5-3) можеби би имал нешто пошироко значење отколку истиот збор во став 2 (чл. 5-2), каде што во француската верзија стои: "dans le plus court délai".

⁶ Пример за типот на околности што се релевантни во оваа конструкција може да се најдат во одлуката на Комисијата од 19 јули 1972 година (број на барање. 4960/71) (Збирка на одлуки, издание. 42, стр. 49): приведеното лице мора да биде хоспитализирано веднаш по неговиот притвор и би можело да биде изведено пред суд само по закрепнувањето

10. Со понатамошно разгледување, сепак, се чини многу неверојатно дека конструкцијата поставена во претходниот став е всушност намерата на творците на законскиот нацрт на член 5 став 3 (чл. 5-3) од тоа што го кажав погоре во ставот 7 следува дека тие изготвувале нацрт за критериум/мерка/мерило за анализирање на своите национални закони, или да бидам попрецизен, за анализирање на националните одредби кои го поставуваат временскиот период во рамките на кој што едно лице може да биде притворено пред да се изнесе пред судија.

Според Фосет, во повеќето од државите-членки за Конвенцијата, овој период "ретко надминува" два дена⁷. Фосет не дава надлежност за оваа изјава, но ни дозволува да претпоставиме дека во корист на расправата е оваа изјава да биде вистинита. Понатаму под претпоставка, како што логично изгледа е дека творците на Конвенцијата, кога го изготвувале нацртот за овој став, се обиделе да постават одредба со која што нивните гореспоменатите национални одредби (како што биле тогаш) би биле во согласност, човек не може а да не заклучи дека е едноставно невозможно дека "итноста" има прилично прецизно значење алудирајќи на ставот 5 погоре, затоа што со таа конструкција од став 3 речиси ниеден национален закон не би бил во согласност со Конвенцијата од самиот почеток! Повторно, станува јасно дека човек едноставно не може да остане на буквално толкување на овој текст.

Според мене, овие размислувања го оправдуваат заклучокот дека страните од Конвенцијата имале намера зборот "итно" во контекст на член 5 став 3 (чл. 5-3) да има "посебно значење"⁸ и мора да биде разбран како: (прилично) краток период, но сепак период кој што може да трае неколку дена, да биде утврден во националните закони на Главните/Водевките држави-членки.

Со оваа конструкција, "итност" насочува дека националното законодавство има одредена **маргина на уважување** е слободна да го утврди периодот за кој смета дека е најсоодветен за одредените

⁷ Види го Ј.Е.С Фосет, Примената на Европската конвенција за човекови права, стр. 93.

⁸ Види го член 31 став. 4 од Виенската Конвенција за Законот за договорите.

околности во земјата за која што тој се однесува, иако е предмет на врвна контрола на органите на Конвенцијата⁹.

Степенот на **маргината на уважување** зависи од точноста на гореспомнатото тврдење на Фосет: ако има дефинитивен европски стандард од два дена, три дена би биле во согласност, но четири дена веќе би биле надвор од рамките на таа маргина. Се осмелувам да помислам дека сепак, барем што се однесува на првата деценија од оваа Конвенција, тоа тврдење не беше точно. Прво, ако беше точно, Комисијата тешко ќе дознаеше - како и што беше во својата одлука од 6 октомври 1966 година, барање бр. 2894/66, Годишник, издание 9, стр. 564 – период од четири дена "усогласен со главниот стремеж на другите држави-членки на Советот на Европа". Второ, Хулсман, во својот извештај за Конгресот во врска со Европското кривично право, одржан во Брисел во ноември 1986 година, изјави: "Максималната должина на одредениот притвор кој што му претходи на судска контрола е утврден во повеќето држави и се движи помеѓу дваесет и четири часа до седум дена!"¹⁰ Овие податоци ја потврдуваат гореспоменатата одлука на Комисијата од октомври 1966 година. Бидејќи оваа одлука не беше одржана, а уште помалку утврдена, па во меѓувреме се разви еден, нов и построг европски стандард, не можам да го подржам критицизмот на оваа одлука наведен во став 60 од судската одлука (доста различно од прашањето дали, од аспект на правната сигурност, такво нагло критикување на одлуката која што со години беше водечки случај заради неговата законитост).

11. Двете можни конструкции на членот 5, став 3 (чл. 5-3) разгледувани во став 9 и став 10 погоре делуваат дека взаемно се исклучуваат, во смисла дека доколку едното е точно, другото не може да биде точно. Јас сепак мислам дека тоа произлегува од изјавеното во став 7, дека ситуацијата не е толку едноставна.

⁹ Види други примери (содржани) на маргина на уважување, надвор од доменот на членовите 8-11, 14 и 15 (чл. 8, чл. 9, чл. 10, чл. 11, чл. 14, чл. 15): одлуките за Келсен, Буск Мадсен и Пендерсен од 7 декември 1976 година, Серија А бр. 23, стр. 26, став 53; и пресудата на Колоца од 12 февруари 1985 година, Серија А бр. 89, стр. 15-16, став 30

¹⁰ Види го Европското кривично право, Брисел, 1970 г., стр. 491; исто така види Л.Е.Тајтбаум, *Revue des Droits de l'Homme* (Извештај за човекови права) издание Б (1972), стр. 433 итн.

Конструкцијата поставена во став 10, (итност - означува временски период кој што може да трае неколку дена,определен со националните закони) се израмнува со функцијата на оваа одредба како директива: во принцип, ова е точната конструкција. Но конструкцијата поставена во ставот 9 би можела да биде од корист кога, откако ќе се утврди, националниот закон е во согласност со Конвенцијата, мора да се постави прашањето дали примената на тој закон во конкретната ситуација претставува прекршување. Тогаш би можело да биде одлучувачко дали одредени услови на случајот оправдуваат лицето да биде изведено пред суд, единствено откако максималниот период поставен во тој закон е истечен.

Мислам дека оваа точка е објаснета од одлуките на Комисијата и исказите за подвлечената разлика помеѓу одлуката од 1972 година, на која се однесува забелешка 5, и одлуката од октомври 1966 година, на која се однесува став 10 погоре: во претходната, Комисијата се интересирала само за одредени примени пред ова, додека во последната главната грижа на Комисијата е дали холандскиот закон е во согласност со член 5 став 3 (чл.5-3)

Бидејќи јас сум првенствено загрижен тука со второто прашање, интересно е да се забележи дека Комисијата, во својата одлука од 1966 година, јасно ја усвои конструкцијата поставена во ставот 10 погоре:

"Сепак ... Комисијата верува дека на **договорните страни** им е дадена одредена маргина на уважување за толкувањето и примена на барањето како итност утврдена во членот 5 став 3 (чл.5-3)."

Како што бев во можност да утврдам, Судот никогаш експлицитно не го искажа своето мислење за оваа конструкција. Сепак, би можело да биде интересно да се забележи дека во својата пресуда за де Јонг, Баљет, и ван ден Бринк од 22 мај 1984 година (Серија А бр. 77, стр.25, став 52), Судот ги зема предвид не само посебните околности на секој одделен случај –како што би било соодветно доколку Судот е на мислење како што е поставено во ставот 9 – но исто така се однесува на "нежната потреба која ја наложува воениот живот и правда". Ова изгледа подразбира дека Судот исто така тогаш го изразено во став 10 погоре.

Од сегашната пресуда следува дека Судот ја одбива таа конструкција, но од аспект на погоре наведените размислувања чувствувам дека Судот, со едноставно потенцирање дека предмет на лингвистиката "степенот на флексибилноста во прилог на поимот за 'итност' е лимитиран", го нема доволно мотивирано тоа одбивање.

12. По донесување на одлуката дека, според член 5 став 3 (чл. 5-3), државите- страни на Конвенцијата уживаат одредена маргина на уважување, сега се осврнувам кон прашањето дали законодавното тело на Обединетото Кралство ја надминало таа маргина кога го усвојувале Делот 12 од Актот од 1984.

Ако оваа одредба беше обична кривична одредба, немаше воопшто да постои случај: по одлуката на Судот де Јонг, Баљет и ван дер Бринк (серија А бр. 77, стр. 25, став 53) треба да се смета дека станува збор за обична кривична одредба која што дозволува период на притвор од седум дена без изведување на лицето пред судија со што го прекршува ставот 3 од членот 5 (чл. 5-3).

Меѓутоа ние не се занимаваме со обичниот кривичен закон за притвор во Обединетото кралство туку - како што веќе нагласив погоре во став 3-со посебна одредба на посебен закон насочен против тероризмот. Ставот на Владата на Обединетото Кралство е дека, кога се одговара на прашањето дали тие ја пречекориле маргината на разбирање според член 5 (чл. 5), оваа посебна карактеристика не само што треба да се земе предвид туку треба и да и се даде голема тежина.

Како што беше наведено погоре во ставовите 2 до 4, мислам дека првиот од овие ставови е точен: според мене е прилично усогласено со системот на Конвенцијата една држава да се повикува на барањата за борба со тероризам за да го оправда одредувањето подолг период на притвор од оној што би бил прифатен под нормални услови во кој што лицето приведено врз основано сомнение за вмешаност во терористички дејства може да биде притворено без да биде изведено пред судија.

Ова, секако, ме доведува до клучното прашање дали земајќи го предвид тврдењето на Владата на Обединето Кралство дека посебните надлежности врз основа на дел 12 од Актот од 1984 се неопходни за борба против тероризам, периодот од седум дена, кој во контекст на

обичниот кривичен закон веќе се смета како неусогласен со барањата за итност, може да биде прифатен.

По мое убедување, во овој поглед, мора да се примени принципот кој што Судот го разви за барањата на моралност.¹¹ Поставување правична рамнотежа помеѓу интересите на заедницата која страда од тероризам и оние на индивидуата е посебно тешка и националните надлежни органи, кои што од долго и болно искуство стекнале многу подобар увид во барањата за ефикасна борба против тероризмот и за заштита на своите граѓани отколку што еден меѓународен судија може да се надева да стекне од објавени работи, се во принцип во подобра позиција да го направат тоа отколку судијата!

Во овој контекст сметам дека три фактори се важни:

(I) првиот фактор е посебниот степен, сила и истрајноста на тероризмот кој што беснее од 1969 година во Северна Ирска, заедница од 1,5 милиони луѓе. Во неговото обраќање кон Судот, јавниот обвинител изјави дека од 1969 година починале 2.646 лица како директна последица од терористички активности и 30.658 биле осакатени или поведени. Тој рече дека се случиле 43.649 инциденти со бомби и инциденти со огнено оружје. Овие податоци не беа оспорени.

(II) Вториот фактор е дека несомнено станува збор за општество кое што долго време е демократско и како такво е целосно свесно за важноста на индивидуалното право на слобода и инхерентната опасност од давање преголема надлежност за притвор на извршната власт.¹²

(III) Третиот фактор е дека законодавството на Обединетото Кралство, е очигледно свесно за тие опасности, секој пат доделува вонредни надлежности само на ограничен период, т.е една година за секоја прилика, и само по предвидената истрага во постојаната потреба за законодавство од страна на истражителите кои -како

¹¹ Види ја пресудата на Хендисајт од 7 декември 1976 година, Серија А бр. 24, стр. 22, став 48.

¹² Види, *mutatis mutandis* погоре спомнатиот Клас и други судења, Серија А, бр. 28, стр.27, став 59.

што утврди Владата а барателите сериозно не го негираа - биле независни и професионално квалификувани за таква истрага.¹³

Повторно овие два истражители и Британскиот Парламент заклучија дека може и без делот за кој што се зборува.

Според мене, овие три фактори прават меѓународниот судија да посака да има резервиран став.

Врз основа на овие информации сметам дека Судот може да укаже дека при донесувањето и одржувањето на Делот 12 од Актот од 1984 година, Обединетото Кралство ја премина маргината на уважување за што има надлежност врз основа на член 5 став 3 (чл. 5-3) единствено ако смета дека аргументите за подржување на седумдневниот период се целосно убедливи и не можат разумно да се одбранат. Според мене тој услов не беше исполнет.

Секако, како што покажуваат писмените забелешки на Постојаната советодавна комисија за човекови права, можно е да се испита дали максималниот период на притвор огласно законодавството за противтероризам треба да биде седум или пет дена (како што предлага Комисијата), и да се тврди дека судската контрола е остварлива.

Откако ги прочитав аргументите на двете страни, подготвен сум и да кажам дека, особено на последната точка, стручните аргументи за дозволување на судска контрола можеби се малку посилни од оние против.¹⁴ Меѓутоа според мене, ова се прашања за кои што

¹³ Види ја одлуката на Судот, став 27-29.

¹⁴ Не можам да не истакнам дека, според мене, Судот во ставот 61 од својата пресуда ги појаснува аргументите на Владата. Овие аргументи биле (1) дека со цел да се заштитат информаторите - заштита која што е неопходна бидејќи успешна истрага зависи од подготвеноста да се информира - важни податоци на кои што се базира сомневањето треба да се чуваат во тајност што е подолго можно; (2) овие податоци да бидат достапни само за судијата е многу некомпатибилно со основните концепти за улогата на судија во Англија; (3) дека, по мерењето на слабостите, притвор од седум дена за приведените лица на основано сомневање за вмешаност во терористички дела наспрема неправедниот ефект на општото уважување за судството што може да произлезе од воведот на системот каде што правдата се спроведува на основа на податоците прикриени од една од страните, тие биле на мислење дека второто е помалку штетно. Чувствувам дека е премногу лесно да се отфрлат овие аргументи едноставно сугерирајќи дека "соодветни процедурални

различни разумни луѓе може да имаат различни гледишта. Ова значи дека Судот треба да го почитува изборот на Владата на Обединетото Кралство и може само да тврди дека тие не ја пречекориле нивната маргина на уважување.

Сепак, ова не се единствените фактори кои треба да се земат предвид.

Владата на Обединетото Кралство нагласи дека седумдневниот период е максимален период¹⁵, канцеларијата на државниот секретар увидувајќи дека во секој индивидуален случај периодот на притвор е колку што е можно пократок. Ова тврдење не е сериозно оспорено и сегашниот случај укажува дека во секој случај е најмалку уверливо.

Владата понатаму тврдеше дека, како правило, за време на четириесетисумте часа по приведувањето се известува¹⁶ семејството на приведениот и дека лицето има пристап до правен совет по 48 часа а потоа на интервали од 48 часа.¹⁷ Ова тврдење не е сериозно оспорено ниту е негирано дека уапсеното лице кое бара писмена наредба за употреба на хабеас корпус, може да постави прашање дали неговото апсење е законско, на пример, дали се исполнети условите наведени во Делот 12 од Актот од 1984 година, се темелно разгледани во судот¹⁸.

мерки на претпазливост од аспект на природата на осомничените казни дела" би биле можни, и имплицирајќи дека такви "процедурални мерки на претпазливост" би биле компатибилни со **безрезервното давање гаранција** во зборовите "судија или друг функционер овластен со закон да биде судска власт" во член 5 став 3 (чл. 5-3).

¹⁵ Мемоари на Владата, став 1.9 и 1.12.

¹⁶ Мемоари на Владата, став 1.19

¹⁷ Мемоари на Владата, став 1.19 и 2.41. Види исто став 2.47, каде што е потенцирано дека адвокат ги посетил сегашните баратели (види исто така став 11-22 од одлуката на Судот).

¹⁸ Види ја одлуката на Судот, став 39 и 40. Самиот факт дека овој правен лек/начин не изгледа дека бил често користен не подразбира материјал, материјал/податоци е тоа што им е достапно на притворените во алинеја 12 од Актот од 1984, и што, од одговорите на Владата на прашањата поставени од Судот, изгледа дека од тринаесет баратели три биле ослободени од Судот, додека во останатите четири случаи ослободувањето се случило од страна на полицијата пред сослушувањето од Судот.

Ова се, според мене, важни заштити од потенцијално нарушување на надлежностите за притвор согласно Делот 12 од Актот од 1984.¹⁹

Имајќи ги предвид сите овие фактори и имајќи го предвид фактот дека – согласно ставот 10 наведен погоре – за вообичаено кривични случаи сепак 4-дневниот период мора да се смета како прифатлив и сметам дека Актот од 1984 не може да се каже дека не е во сообразност со членот 5, ставот 3 (член 5-3) од Конвенцијата.

13. Заклучокот до кој дојдов во врска со претходниот став ме доведува до прашањето за тоа дали примената на Актот од 1984 всушност претставува нарушување на членот 5, став 3 (член 5-3): притворот за кој се жалбата барателите траел помалку од 7 дена и оттаму не може да се смета како повреда, доколку мојот заклучок дека 7 дена не е во сообразност со Конвенцијата е точен. По донесување на одлуката дека, согласно член 5 став 3 (чл. 5-3), државните-страни на Конвенцијата уживаат одредена маргина на уважување, сега се осврнувам кон прашањето дали законодавното тело на Обединетото Кралство ја надминало таа маргина кога го донело дел 12 од Актот од 1984.

*Забелешка од регистарот: Број на случај 10/1987/133/184-187. Вториот број ја означува годината кога случајот беше донесен пред Судот, а првиот број е неговото место на листата случаикои се разгледани таа година; последните два броја го означуваат, соодветно, редоследот на случајот во листата случаи и на потеклото на барањата (поднесени до Комисијата) кои биле доставени до Судот од неговото основање.

¹⁹ Во став 4, од нивните одговори на прашањата поставени од Судот, Владата запишува дополнителни мерки за заштита, не мислам дека е неопходно да се дискутираат овие, затоа што верувам дека оние што се разгледани во текстот се најважни за сегашниот контекст.

АШИНГДЕЈН против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ЗАЕДНИЧКО СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ ТОР
ВИЛХАЛМСОН, БИНДШЕДЛЕР-РОБЕРТ, ЃОЛЧУКЉУ, МАТШЕР И
ВАЛТИКОС

БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА ПИНЕРО
ФАРИНА

БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИИТЕ ВОЛШ И КАРИЉО
САЛКЕДО ВО ОДНОС НА ЧЛЕН 5 СТАВ 1 (В) (чл. 5-1-В)

БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА СЕР
ВИНСЕНТ ЕВАНС

БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
СОГЛАСНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА ДЕ МЕЈЕР

БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МАРТИНС

БРОГАН И ДРУГИТЕ против ПРЕСУДАТА НА ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
СПРОТИВСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МАРТИНС

**Пракса на ЕСЧП
релевантна за мислењето 11**

СУД (СЕДНИЦА)

СЛУЧАЈ ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ХОЛАНДИЈА
(Барање бр. 16034/90)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР
19 Април 1994 година

Во случајот на Ван де Хурк против Холандија*,

Европскиот суд за човечки права, заседаваше во согласност со член 43 (чл.43) од Конвенцијата за заштита на човекови права и основни слободи („Конвенцијата“) и соодветните одредби за Судскиот правилник, како седница составена од подолу наведените судии:

г. Р. Рисдал, Претседател
г. С. К. Мартинс
г. И. Фојгел
г. Р. Пеканен
г. А. Н. Луизу
г. Ј. М. Морениља
г. Ф. Биги
г. Г. Мисфуд Боници
г. Ј. Макарцик

како и во присуство на г. М.-А. Ајсен, записничар, и г. Х. Петцолд, заменик-записничар.

По тајното советувањето на 24 ноември 1993 година и 22 март 1994 година,

Судот ја донесува следнава одлука, која што беше прифатена на претходно спомнатиот датум:

ПОСТАПКА

1. Случајот беше упатен до Судот од страна на Европската комисија за човекови права (“Комисијата“) на 13 февруари 1993 година и од Владата на Холандија (“Влада“) на 11 март 1993 година, во период од три месеци како што е одредено со член 32 став 1 и член 47 (чл. 32-1, чл. 47) од Конвенцијата. Тој произлегува како барање (бр. 16034/90) против Кралството на Холандија поднесено до Комисијата според член 25 (чл. 25) од страна на холандскиот државјанин г. Корнелус Петрус Марија ван де Хурк, на 1 декември 1989 година.

Барањето на Комисијата се однесува на член 44 и член 48 (чл. 44, чл. 48) и на Декларацијата при што Холандија ја признава задолжителната правна надлежност на Судот (член 46) (чл. 46); барањето на

Владата се однесува на членовите 44 и 48 (чл. 44, чл. 48). Предмет на пријавата и барањето беше да се добие одлука дали фактите за случајот разоткриваат прекршок од страна на обвинетата Држава во однос на нејзините обврски од член 6 став 1 (чл.6-1) од Конвенцијата.

2. Како одговор на истрагата направена во согласност со Правилото 33 став 3 (д) од Судскиот правилник, барателот изјавил дека тој сакал да учествува во правните постапки и назначил адвокат да го застапува (Правило 30).

3. Да се формира Седницата вклучувајќи го по службена должност г. С. К. Мартенс, избран судија со холандско државјанство (член 43 од Конвенцијата) (чл. 43), и г. Р. Рисдал, претседател на Судот (правило 21 став 3 (б)). На 27 февруари 1993 година, во присуство на записничарот, заменик-претседателот на Судот, г. Р. Бернхард, ги извлече по случаен избор имињата на другите седум членови, имено г. Л. -Е. Петити, г. Р. Пекман, г. А. Н. Лоизу, г. Ј. М. Морениља, г. Ф. Биги, г. Г. Мисфуд Боници и г. Ј. Макарцик (член 43 како заклучок на Конвенцијата и правило 21 став 4) (чл. 43). Последователно, г. И. Фојгел, заменик судија, го замени г. Петити, кој не беше во можност да учествува во понатамошното разгледување на овој случај. (правило 22 став 1 и 24 став 1).

4. Како претседател на седницата, (правило 21 став 5), г. Рисдал, со посредство на записничарот, се консултираше со преговарач за Владата, претставник на барателот и делегат на Комисијата за распоредување на судските постапки. (правила 37 став 1 и 38). Согласно соодветната наредба, записничарот го прими сведоштвото на барателот на 30 јуни 1993 година и сведоштвото на Владата. На 8 јули 1993 година секретарот на Комисијата го информираше записничарот дека делегатот би го доставил неговото сведоштво на сослушувањето.

5. Во согласност со Одлуката на претседателот, кој му дозволи на барателот да го користи холандскиот јазик (правило 27 став 3), сослушувањето беше јавно во Зградата за човекови права, во Стразбур, на 22 ноември 1993 година. Судот, претходно одржа пре-лиминарен состанок.

Пред Судот излегоа следниве лица:

- за Владата

г. К де Веј Местдаг, Минстерство за надворешни работи,
преговарач

г. Ј.Л де Вијкерслут де Вирдештајн, државен адвокат, *советник*

г. Б. М. Ј ван дер Мулен,

г. Д. Г. М. Симонс, Министерство за правда, *советници*

- за Комисијата

г. Л. Лукајдес, *делегат*;

- за барателот

г. Д. Ј. Х. М. Линсен, правник и адвокат,

г. Р. М. ван Мејл, правник и адвокат, *советници*.

Судот ги слушна излагањата на г. Лукајдес, г. де Вијкерслут де Вирдестајн, г. Линсен, и г. Ван Мејл и даде одговор на прашањата поставени од некои од членовите.

ЗА ФАКТИТЕ

I. ПОСЕБНИ ОКОЛНОСТИ ЗА СЛУЧАЈОТ

6. Барателот е државјанин на Холандија роден во 1945 година. Тој живее во Гефен во областа Нурд-Брабант, и работи како млекар.

7. Барателот поседувал штала за крави каде што првично имал 90 боксови за млечни крави и отелени крави, како и 63 боксови за телиња и јунци.

Во 1981, 1982 и 1983 година, бројот на млечните крави и отелените крави биле 90, 96 и 102 соодветно; количината на млекото произведено од барателот во овие години било 475 952, 445 571 и 488 026 килограми.

8. Со уредбата бр. Ј 1731 за дополнителното оданочување (Beschikking Superheffing) од 18 април 1984 година, Службен весник на Владата бр. 79 - "Одлуката од 1984" - објавена на 19 април 1984 година, на барателот му била одредена референтна количина (т.е.

количина на млеко што е вишок, којашто е подложна на дополнително оданочување – види став 23 подолу) од 445 813 килограми.

9. На 29 јуни 1984 година, барателот поднел барање за поголема количина на млеко ослободено од оданочување со член 11 од Одлуката од 1984, (види став 27 подолу) со раководителот за пограничната област на одборот за спроведување на земјоделски мерки (districtsbureauhouder van de Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen) за областа Нурд Брабант. Тој изјави дека се задолжил со цел да инвестира во зголемување на бројот на боксови за млечни крави и отелените крави на почетокот на јануари 1984 година. Овие инвестиции се однесуваат на нови боксови за телиња и јунци, градба со која ќе се ослободат 40 боксови во постоечката штала за млечни крави и отелени крави. Бројот на таквите боксови на тој начин би пораснал од 90 на 130, зголемување за нешто повеќе од 25%.

Вкупниот трошок за објектот за новата штала и адаптација на старата штала, изнесува повеќе од 100 000 (холандски гулдени) НЛГ.

10. Раководителот за пограничната област на одборот за спроведување на земјоделски мерки го препратил барањето за оштета на барателот до директорот за земјоделство и снабдување со храна, (directeur voor de landbouw en voedselvoorziening) за областа Нурд Брабант (види став 28 подолу). Второспоменатиот го одбил барањето на 1 ноември 1984 година, на основа дека барателот не успеал да покаже “дека тој отсекогаш имал намера да ги зголеми боксовите за млечни крави, како што е наведено во неговото барање”.

11. На 27 ноември 1984 година, барателот поднел приговор на оваа одлука до министерот за земјоделство и риболов (види став 30 подолу), образложувајќи во детали дека тој всушност го планирал зголемувањето на боксовите подолго време.

12. Министерот за земјоделство и риболов, го отфрлил приговорот на барателот на 11 ноември 1985 година, на основа дека “од фактите и околностите дадени во изјавата и од информации добиени по службен пат од други извори изгледа дека (ambtelijk overig ingewonnen informatie)” бројот на боксовите за млечни крави и отелени крави се зголемил од 118 на 130 (т.е за 12 боксови или околу 10%). Според ова зголемувањето се покажало доста помало од

потребниот минимум од 25% согласно Одлуката од 1984 (види став 27 подолу).

13. Барателот поднел приговор до Трибуналот за индустриски жалби (College van Beroep voor het Bedrijfsleven) (“Трибуналот” – види став 31 подолу) на 3 декември 1985 година. Тој изјавува дека бројот на боксовите се зголемил за 40 нови боксови и тврди дека министерот прави грешка сметајќи дека шталата за крави во почетокот броела 118 боксови.

14. Како дополнение на ова, со писмо кое пристигнало до архивата на Трибуналот на 30 декември 1986 година, г. Ван де Хурк апелира до претседателот на Трибуналот (види став 35 подолу) за привремена мерка од причина дека, со пресудата на Трибуналот во постапка, тој не треба да биде обврзан да плати дополнително оданочување за годините 1984-85, како и последователните години за млеко и дека всушност треба да му се исплати назад дополнителниот данок што тој веќе го платил за производство на млеко кое што не ја надминало референтната количина побарана на база на 28 нови боксови.

15. По јавното рочиште, претседателот на Трибуналот, во писмо со датум од 10 февруари 1987 година, побарал од министерот да потврди дали е спремен повторно да ја разгледа својата одлука. Со писмо датирано на 3 април 1987 година, министерот одговорил дека тој не гледа причина да го направи истото, и дека привремената мерка побарана од страна на барателот треба да биде одбиена. Министерот го разгледал прашањето за зголемување на бројот на боксови и го задржува неговиот претходен став. Тој поднесува против-приговор дека вложениот капитал на барателот за зголемувањето на боксовите е помал од потребниот минимум од 100 000 НЛГ. Министерот пресметал дека вкупната инвестиција била во вредност од 176 608,27 НЛГ, а цената по метар квадратен за новата штала била 197,23 гулдени; пресметано врз основа на површината на старата штала земена за новите боксови за млечни крави и отелени крави, тој заклучил дека сумата вложена во зголемувањето на боксовите била најмногу 48 406,65 НЛГ.

16. Барателот ги образложува своите приговори со писмо датирано на 18 мај 1987 година. Тој најпрвин образложува дека на министерот не му е дозволено да го користи ова тврдење (estopped), кое

никогаш не било изнесено како причина за одбивање на првичната жалба на барателот, и поднесува против-приговор дека пресметките на министерот биле погрешни. Тој тврди дека, во однос на листата на постоечки трошоци изготвена од неговиот сметководител, неговата вкупна инвестиција всушност била 215 183,22 НЛГ, и го оспорува методот на пресметка употребен од министерот. Според него, 65% од вкупната инвестиција се однесувала на боксови за крави во новата штала за јунци, од кои 90% ги замениле сличните боксови во старата штала што се наменети за сегашна употреба за млечни крави и отелени крави, а износот во врска со соодветното зголемување како резултат на тоа изнесува 125 882 НЛГ.

17. На 7 јули 1987 година, претседателот на Трибуналот донесе одлука да се одбие побараната привремена мерка, сметајќи дека на прв поглед (*prima facie*) не изгледало веројатно самиот Трибунал да ја отфрли Одлуката на министерот. Според него, министерот не погрешил со одбивањето на жалбата на барателот. Претседателот не сметал дека е неопходно да се постави прашањето за зголемување на бројот на боксовите за млечни крави и отелени крави, бидејќи го прифатил против-приговорот на министерот во врска со инвестицијата на барателот. Тој го одбил поднесокот на барателот дека на министерот не му е дозволено (*estopped*) да се повикува на таа основа, тврдејќи дека став 51 од Законот за индустриски жалби од 1954 (*Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie, Staatsblad (Official Bulletin) 1954, 416*, со измената - "Законот од 1954") му дава право за дополнување на неговите приговори, додека пак барателот не само што имал доволно можност да му одговори на против-приговорот на министерот, туку тој всушност и го направил тоа. Прифаќајќи го методот за пресметка искористен од министерот и вкупната инвестиција доставена од барателот, претседателот дошол до бројка од 55 440 НЛГ во врска со зголемување на бројот на боксовите во старата штала за крави, и таа бројка не била доволна.

18. Барателот изјавил во писмо од 25 септември 1987 година, доставено до архивата на Трибуналот, дека сака да продолжи со судската постапка. Коментирајќи ја Одлуката на претседателот, тој опширно го образложува својот метод на пресметка. Како и министерот, тој ја зема како почетна точка инвестицијата вложена во новата штала за јунци. Почнувајќи со бројката која што ја кажува пред претседателот - 215 183,22 НЛГ (види став 16 погоре) - тој ја пресметува цената за метар квадратен од 240 НЛГ. На таа основа тој доаѓа до бројка од

125 882 НЛГ за инвестиција наменета за зголемување на бројот на боксовите за млечни и отелени крави во постоечката штала за крави. Во против-приговорот, доколку се следат пресметките на министерот, тој тврди дека министерот ги базирал пресметките на неточни основи и доколку се направени правилно, методот на министерот би резултирал во бројка во врска со проширувањето на боксовите за млечни крави и отелени крави на 91 200 НЛГ којашто била доволна, бидејќи барателот самиот ја извршил физичката работа за изградба на новата штала (види став 27 подолу).

19. Министерот поднел писмена изјава како одговор на 21 ноември 1988 година. Јавното рочиште било одржано на 19 април 1989 година, за време на кое барателот повторно го оспорил методот за пресметка на министерот и образложил дека, и покрај тоа што Трибуналот ја прифатил пресметката, цената за квадратен метар пресметана од министерот во секој случај била премногу ниска и не била точна бројката на министерот од 240 НЛГ, туку бројката од 342,85 НЛГ.

20. Трибуналот ја донел Одлуката за валидност на основите на 16 јуни 1989 година. Усвојувајќи го истиот пристап како претседателот, не било одлучено дали зголемувањето на бројот на боксовите за крави биле доволни, всушност, Трибуналот категорично одбил да го постави тоа прашање. Исто така, тој го прифатил методот за пресметка на министерот, применувајќи го за износите доставени од барателот како одговор на Одлуката на претседателот; (цена за квадратен метар по 240 НЛГ, новите боксови се со површина од 330 квадратни метри), Трибуналот доаѓа до инвестиција од 79 200 НЛГ во однос на зголемувањето на бројот на боксовите. Трибуналот одбил да ја разгледува цената за квадратен метар доставена од барателот на сослушувањето, врз основа на задоцнување, образложувајќи:

“Изјавата на барателот дадена на почеток на судењето во однос на тоа дека цената за квадратен метар реално изнесува 342,85 НЛГ, нема да биде земена предвид при разгледувањето на Одлуката против која е поднесена жалба, земајќи го предвид правилото поставено во член 6 став 2 од Одлуката, помеѓу другото..”

Според тоа, заклучувајќи дека инвестицијата на барателот изнесува помалку од потребниот минимум, Трибуналот ја одбил жалбата на барателот.

II. РЕЛЕВАНТЕН ЗАКОН НА ЕВРОПСКАТА ЕКОНОМСКА ЗАЕДНИЦА И ДОМАШНО ПРАВО И ПРАКСА

A. Регулативи на Европската економска заедница

21. Имало голем вишок на млеко и млечни производи извесно време. До 1984 година, според Преамбулата на Регулативите на Советот (ЕЕЗ) бр. 856/84, “количините на испорачано млеко [биле] зголемени за таква стапка така што ослободувањето од вишокот млеко [било] очевиден финансиски товар и оптоварување за пазарот што ја [загрозувала] самата иднина на општата земјоделска политика“.

22. Дополнувањето на една претходна Регулатива којашто не се покажала доволно ефикасна, Регулативи на Советот (ЕЕЗ) бр.856/84 (Службен весник) бр. Л90, била усвоена од Советот на Европските заедници како одговор на овие структурни вишоци.

23. Советот на Европските заедници одлучил дека за почетен период од пет години количината на млеко што ќе биде дозволена за производство за сите млекари ќе биде фиксен износ (референтна количина). Во прилог на ова, тие воведуваат систем со кој млекарите мора да плаќаат казна или “дополнителен данок” за количини млеко доставено на одредениот лимит. На самите држави им беше дозволено да ги одредат нивните загарантирани количини согласно нивното право според формулата пропишана со Регулативите на Советот (ЕЕЗ) бр. 857/84 (СВ бр. Л90 од 1 април 1984, стр. 13).

24. Со член 189 од Договорот за ЕЕЗ, Регулативите на Советот (ЕЕЗ) бр. 856/84 и (ЕЕЗ) бр. 857/84 се обврзувачки во нивна целост и директно применливи за сите земји-членки на Европската заедница. Тие стапуваат во сила на 1 април 1984 година.

Б. Спроведување на регулативите на Советот (ЕЕЗ) бр. 856/84 и (ЕЕЗ) бр. 857/84 во Холандија

1. Суштински одредби

25. Во оддел 13 став 1-2 од Законот за земјоделство (Landbouwwet), министерот за земјоделство, заштита на природата и риболовство (minister voor landbouw, natuurbeheer en visserij) е овластен да донесе одлука (beschikking) што наложува данок на производството,

добавувањето и производството на земјоделски производ. Таква одлука може да се усвои, меѓу другото, за да им се даде значење на регулативите, упатствата, одлуките и препораките на ЕЕЗ на начин што тие се однесуваат на општата земјоделска политика.

26. Регулативите на советот (ЕЕЗ) бр. 856/84 и (ЕЕЗ) бр. 857/84 биле спроведени со Одлуката од 1984. Оваа одлука станува правосудна ретроактивно на 01 април 1984, имајќи предвид дека тоа е денот кога стапуваат во сила регулативите на ЕЕЗ.

27. Млекарите кои преземале обврски во однос на инвестиции (investeringsverplichtingen) по 1 септември 1981, но пред 1 март 1984 година можеа да бараат поголема референтна количина, пресметана според формулата дадена во Одлуката од 1984, доколку одредени услови биле исполнети. Оваа зголемена референтна количина им беше овозможена, помеѓу другото, на млекари коишто би можеле да докажат дека се задолжиле финансиски со цел да го зголемат бројот на нивните боксови за крави (за млечни крави и отелени крави) за најмалку 25% до повеќе од 60 (член 11 од Одлуката од 1984). Бараниот износ за инвестирање бил најмалку 100 000 НЛГ или 90% од таа бројка доколку млекарот може да докаже дека самиот тој значително допринел со физичка работа да се постигне разликата.

2. Процедурални одредби

28. Лицето кое тврди дека има зголемена референтна количина на основа на член 11 од Одлуката од 1984, треба да ја поднесе својата жалба до 1 август 1984 година до раководителот на локалната канцеларија на Одборот за спроведување на земјоделски мерки, кој понатаму ќе ја препрати до регионалниот директор за земјоделство и снабдување храна (член 6 став 1, член 7 став 1 од Одлуката од 1984). Директорот ја донесува Одлуката по консултација со советодавно тело??

29. Ваква жалба треба да биде придружена со изјава што ги образложува приговорите и писмен доказ. Според член 6 став 2 од Одлуката од 1984:

“Жалбата, како што е објаснето во првиот став, треба да биде основана. Таа треба да вклучува изјава поткрепена со доказ за

повеќе причини на жалбата. Како што е наведено во членовите 11, 11б, 11ц, 12 и член 13.”

Жалбата нема да биде прифатена ако не е усогласена со правилата поставени во овој став.

30. Во случај неговата жалба да биде одбиена, барателот има триесет дена за да поднесе приговор (*bezwaarschrift*) на Одлуката на директорот до министерот. (член 7 став 2-3 од Одлуката од 1984 година).

В. Трибунал за индустриски жалби

31. Жалба против Одлуката на министерот се поднесува до Трибуналот во рамки од триесет дена (оддел 46 од Законот за земјоделство).

32. Трибуналот е правосудно тело, основано со Законот од 1954. На почетокот било засновано за сослушување на жалбите против одлуките и актите од различни стопански регулаторни тела, но постепено неговото правосудство се проширува со вклучување на одредени одлуки на централната влада и други независни државни тела со посебно законодавство. Според “Упатствата за формирање одредби за жалби до Трибунал за индустриски жалби” (*Richtlijnen voor het openstellen van beroep op het College van Beroep voor het Bedrijfsleven*) од 24 јуни 1986 година, Службен весник бр.1241 од 1986 година, и Трибуналот во принцип требаше да биде Надлежен суд во однос на “законодавството од социо-економска природа”.

Оддел 5 од Актот од 1954 му дава на Трибуналот надлежност да испитува такви акти и одлуки за усогласување со законодавството од општ карактер и општи принципи за добро управување (*algemene beginselen van behoorlijk bestuur*), да провери дали имало каква било злоупотреба на овластувањето и да одлучи дали при мерењето на добивката на влогот, засегнатото владино тело дејствувало разумно донесувајќи правилна одлука.

33. Судиите на Трибуналот се номинирани доживотно од страна на Круната. Тие мора да ги имаат истите квалификации како судиите од Апелациониот суд (оддел 9 од Актот од 1954). Тие ја даваат истата заклетва и имаат исти примања како судите од Апелацио-

ниот суд и подлежат на истите правила и постапки во однос на следењето и разрешувањето (оддел 11 и оддел 12 од Актот од 1954).

Судиите на Трибуналот не смеат да имаат друга службена позиција, ниту пак смеат да работат во приватно претпријатие или какво било здружение на работодавци или вработени (оддел 10 од Актот од 1954).

34. Судските постапки во Трибуналот се од јавен карактер. Во поголем дел од времето тие обично опфаќаат писмени постапки (барање пополнето од подносителот, сведоштва како одговор доставен од страна на засегнатото државно тело и евентуално - со согласност на претседателот – дополнителни сведоштва) проследени со усно рочиште (оддел 29 и следните оддели (et seq.) на Актот од 1954).

Оддел 51 им дозволува на двете страни – владиното тело и барателот да “ја изменат нивната жалба или нивната одбрана и основите доставени за поддршка на истата, додека трае рочиштето, освен доколку Трибуналот не е [бил] на мислење дека таквата промена ја доведува [д] спротивната страна во неразумна неповолност”.

35. Со оддел 65 од Актот од 1954 барателот може да даде молба за привремени мерки до претседателот на Трибуналот. Тој може тоа да го направи пред и по поднесување на молбата за валидна основа. Претседателот ја донесува Одлуката колку што е можно побрзо, откако ќе го ислуша засегнатото владино тело или барем откако ќе му ја понуди можноста да биде ислушано.

36. Трибуналот, против чија одлука нема понатомшни жалби, бил овластен да ја отфрли Одлуката против која е поднесена жалба и да се погрижи за последиците од тој пресврт; всушност, може да му наложи на засегнатото државното тело да направи да ја повлече или измени Одлуката или да дејствува или да се воздржи од дејствување на одреден начин. Одлуката може да вклучува налог да се плати казната во случај на неусогласеност (оддел 58 од Актот од 1954). Трибуналот исто така може да му наложи на државното тело да плати обесштетување за друга штета предизвикана за барателот како резултат на одлука или акт против кои е поднесена жалба (оддел 60). Дотаму што Одлуката која наложува исплата на сума на пари, може да биде извршена во согласност со правилата коишто се

однесуваат на извршување на судски одлуки за граѓански случаи (оддел 62).

37. Оддел 74 и оддел 75 од Актот од 1954 го обезбедуваат следново:

Оддел 74

“1. Доколку според нас последиците од пресудата [односно од Трибуналот за индустриски жалби] се противречни на општиот интерес, ние можеме, со препорака до нашите министри коишто ги засега тоа, да одлучиме дали Одлуката нема да се следи или нема целосно да се следи.

2. Додека е во постапка донесувањето на Одлуката од претходниот став, ние можеме на препорака до нашите министри на коишто се однесува тоа, да ја одложиме Одлуката во целост, или дел од Одлуката за временски период што ќе биде одреден од нас. Дури и по продолжувањето, исклучувањето не може да биде подолго од една година.

3. Одлука како што е наведено во првиот став може да биде донесена во рамките на период од два месеца од судската одлука, или доколку Одлуката е одложена за време на тој период, за временски период утврден за привременото запирање. Одлука, како што е наведено во вториот став, може единствено да се донесе во рамките на првите два месеца од пресудата.

4. Нашите одлуки ќе бидат објавени во Службениот весник.

5. Првите два става нема да се применуваат во случаи кога Одлуката нуди обесштетување или делумно обесштетување или наложува да се платат трошоците.

6. ...”

Оддел 75

“1. Доколку одлучиме дека нема да ја следиме Одлуката или нема да ја следиме во целост, Трибуналот за индустриски жалби може, на барање на засегнатото лице, да го обнови случајот на-

временно известувајќи го за нашата одлука или да му наложи на засегнатото државно тело да го плати обесштетувањето во целост или за дел од штетата претрпена од барателот како последица на фактот што Одлуката не е проследена или не е целосно проследена.

2-4. ...”

Изразите “ние”, “наше” и “нам” во погорните оддели се однесуваат на фактот дека одлуките во оддел 74 добиваат во форма на Кралска уредба (*Koninklijk besluit*), односно уредба потпишана од страна на Монархот и одговорниот министер. Бидејќи таква уредба може да биде усвоена на иницијатива и (политичка) одговорност на министерот, делотворно е министерот кој има овластување да издаде таква одлука согласно оддел 74 став 1 и став 2. Следејќи ја вобичаената терминологија во Холандија, сегашната пресуда се однесува на Монархот и министерот заедно како “Круната”.

38. Така немаше да бидат корисни овластувањата во одделите 74 и 75 на Актот од 1954. Погоре соменатите упатства (види став 32 погоре) категорично изјавуваат дека новите закони пренесувајќи правна надлежност на Трибуналот треба да го објават Актот од 1954 применлив со исклучок на одделите 74 и 75. Пред да има нацрт за Упатствата, министерот за правда, одговара како што следи подолу на прашање поставено од страна на Државниот совет (*Raad van State*):

“Според мене, во принцип никогаш не е неопходно да се објават одделите 74 и 75 применливи по аналогност. Порано, овие две одредби биле вклучени во Актот како предмет на претпазливост, кој што може да биде објаснет со околностите дека повеќе од триесет години законодавноста нема голема претстава за начинот на којшто управната правосудна постапка ќе се развива. Никогаш не биле употребени овластувањата на Круната со оддел 74. Дури може да се каже дека одредбите од 74 и 75 станале неупотребливи (*dead letters*) (*Kamerstukken (Parliamentary Documents) II 1984-1985, 18798, A-C, p. 10.*”

39. Актот од 1954 остана на сила до 1 јануари 1994 година. На тој датум Законикот за општа управа (*Algemene Wet Bestuursrecht*) ста-

пува во сила, поставувајќи нови воедначени правила за управно-правната постапка.

Истовремено Актот од 1954 беше заменет со Законот за индустриско здружување (Управно правосудство/Wet bestuursrechtspraak bedrijfsorganisatie). Со оддел 19 од тој Акт, новите еднакви правила поставени во Законикот за општа управа исто така ја уредуваат постапката на Трибуналот.

Не постои одредба, ниту во Законикот, ниту во Актот, којашто овластува кој било извршен орган да ја попречува обврзувачката сила на пресудата.

ПОСТАПКИ ПРЕД КОМИСИЈАТА

40. Во неговото барање (бр. 16034/90) поднесено до Комисијата на 1 декември 1989 година, барателот укажува на наводно прекршување на член 6, став 1.1 (чл. 6-1) на Конвенцијата во три точки од обвинителниот акт.

Најпрво, неговиот случај не бил обработен од “самостоен и непристрасен” трибунал, бидејќи Круната, а на тој начин и министерот, можеле да одлучат дека Одлуката на Трибуналот не требало да биде спроведена или привремено да го одложат нејзиното извршување.

Како второ, тој тврди дека не му било овозможено “правично судење” од Трибуналот бидејќи неговите приговори биле занемарени додека му било дозволено на министерот да даде дополнителни поднесоци во подоцнежна фаза и покрај тоа, отстапил од предметот во неговиот првичен приговор на Одлуката на министерот (бројот на боксови за крави) со одлука само за сумата што ја инвестирал.

Како трето, тој навел дека Трибуналот во својата пресуда не ги разгледал или недоволно ги разгледал различните приговори што тој ги истакнал.

41. На 8 јануари 1992 година Комисијата изјавила дека неговото барање е усвоено.

Во својот извештај од 10 декември 1992 година (според член 31) (чл. 31), Комисијата го соопштила своето мислење, со дванаесет гласа наспрема пет, дека имало прекршување на член 6 став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата.

Целиот текст за мислењето на Комисијата и за спротивставеното размислување содржано во извештајот е репродуцирано како Анекс на оваа одлука*.

ЗА ЗАКОНОТ

I. НАВОДНО ПРЕКРШУВАЊЕ НА ЧЛЕНОТ 6 СТАВ 1 (чл. 6-1)

42. Во согласност со член 6 став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата,
“За утврдување на неговите граѓански права и обврски..., секој има право на праведно... судење ... од самостоен ... Трибунал ...”

43. Сегашниот случај го засега “утврдувањето на граѓанските права и задолженија” така што член 6 став 1 (чл. 6-1) е применлив; навистина, ова не беше оспорено.

A. “Самостоен Трибунал”

44. Барателот изјавил дека неговиот случај не бил обработен од “самостоен Трибунал” како што е побарано со член 6 став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата, бидејќи оддел 74 од Актот од 1954 и’ овозможил на Круната да одлучи дека одлуките донесени од Трибуналот не треба да се спроведат.

Владата го оспорува ова тврдење, додека Комисијата го прифаќа.

45. Според мислењето на Судот, овластувањето да се донесе обврзувачка одлука која што не може да се промени од неправосуден надлежен орган за штета на независна страна е неразделиво во самото значење на “Трибунал”, како што е утврдено со зборот “одредување” (“qui décide”) (спореди ги следиве одлуки: Бентхем против Холандија, 23 октомври 1985 година, серија А бр. 97, стр. 17, став 40; X. против Белгија, 30 ноември 1987 година, серија А бр. 127, стр. 34, став 50; и Белилос против Швајцарија, 29 април 1988 година,

серија А бр. 132, стр. 29, став 64). Ова овластување може да се сретне како дел од “самостојноста” пропишана со член 6 став 1 (чл. 6-1).

46. Барателот, иако признал дека Владата во случаите на одбрана до Трибуналот за индустриски жалби никогаш не се повикува на овластувањата во оддел 74 од Актот од 1954, тој запазува дека самото постоење на тоа овластување ја нарушува самостојноста на Трибуналот, бидејќи е јасно дека имало влијание на донесените одлуки. Ова, тврди тој, е докажано со фактот - кој како таков не бил одречен од Владата - дека од неколкуте илјади жалби понесени со Трибуналот од млекари во врска со барањето од Одлуката од 1984 само ограничен дел - не повеќе од 2% - биле успешни. Беше предложено од барателот дека во донесувањето одлуки за овие случаи Трибуналот требало да ја има предвид можноста да Круната ги извршува нејзините овластувања од оддел 74.

47. Судот доаѓа до заклучок дека нема ништо во известувањата на негово располагање да најави дека самото постоење на овластувањата на Круната во оддел 74 имало некакво влијание на начинот на кој што Трибуналот се справил со и одлучил за случаите (што стигнале) претходно. Всушност, никакво значење не може да се придаде на малата успешна стапка на жалбите против одлуките донесени со Одлуката од 1984. Дали барањата од член 6 (чл. 6) се задоволени не може да се процени само во однос на шансите на барателот за успех, бидејќи оваа одредба не гарантира особен резултат (види ги, меѓу другото, и направените неопходни промени, Костељо-Робертс против Обединетото Кралство Одлуката од 25 март 1993 година, серија А бр. 247-Ц, стр. 62, став 40).

48. Според мислењето на Владата, постоењето на овластувањата на Круната во оддел 74 не било пречка да се класификува Трибуналот за индустриски жалби како “Трибунал”, бидејќи одделот 74 не пренесува овластувањето на Круната да ги отфрли пресудите на Трибуналот во однос на нивното приговарање, но едноставно можноста да ги блокираат нивните последици доколку се спротивстават на општиот интерес.

Како дополние на ова, оддел 74 од Актот од 1954 во секој случај била одредба што не се спроведува. Тие нагласиле дека никогаш не се употребила таа одредба и дека било задолжително да се отповика

со стапување на новиот Законик за општа управа на сила на 01 јануари 1994 година.

49. Во врска со првиот приговор, иако Судот прифаќа дека оддел 74 може бил образложен како што е сугерирано од Владата, истакнува дека за независна странка во судски процес последиците на судскиот процес - практичните одредби од Одлуката - коишто се важни; реалниот опсег на неговите граѓанки права и обврски се утврдени со овие одредби.

50. Не може да се прифати ниту дека оддел 74 го изгубил целото правно значење. Како и Комисијата, Судот не може да го игнорира фактот дека оддел 74 бил сè уште законски во времето на настани за кои се приговара и за неколку години потоа. Не постои основа да ја оневозможи Круната (во име на министерот за земјоделство, заштита на природата и риболов) да ја исползува можноста за овластувањата што и се пренесени доколку тоа го смета за дејствие неопходно или пожелно од општ интерес (види направени неопходни промени, меѓу другото, Де Џонг, Баљет и Ван де Бринк против Холандија Одлука од 22 мај 1984, серија А бр. 77, стр. 24, став 48, и Модинос против Кипар Одлука од 22 април 1993, серија А бр. 259, стр. 11, став 23).

51. Уште повеќе, во овој контекст Владата изгледа тврди дека ако Круната некогаш ги искористила своите овластувања од оддел 74, засегнатата единка би побарала преглед од крајната одлука во граѓански судови.

Во отсуство на јасна уставна одредба и некоја домашна судска пракса за ова прашање - бидејќи Круната никогаш ги нема употребено посочените овластувања - Судот не е во можност да го потврди постоењето и ефикасноста на таков правен лек.

52. Следува дека во најголем дел од времето оддел 74 од Актот од 1954, којшто останал на сила до 1 јануари 1994 година, му овозможува на министерот делумно или целосно да ја одземе делотворноста на пресудата на Трибуналот) на штета на една независна страна. Поради тоа недостасува еден од основните атрибути за “трибунал”.

Недостатокот од овој вид може сепак да биде поправен со достапност на форма на понатамошно испитување на правосудно тело коешто ги овозможува сите гаранции потребни со член 6 (чл. 6) (види, неодамнешни надлежни тела и неопходно донесени одлуки, меѓу другото, следните одлуки: 24 август 1993 година, Нортиер против Холандија, серија А, бр. 267, стр. 16, став 36; 25 ноември 1993 година, Холм против Шведска, серија А бр. 279-А, стр. 16, став 33).

53. Владата застапува дека такво испитување било возможно.

Како прво, оддел 75 од Актот од 1954 ја дозволува можноста за повторен судски процес од самиот Трибунал за индустриски жалби. Владата посочува дека - бидејќи првичната одлука останува обврзувачка, доколку утврди дека првичната оспорена одлука на државното тело била незаконска, на кој било начин - таква повторна судска постапка неопходно би водела до пресуда наложувајќи му на државното тело да плати оштета, нагласувајќи дека став 5 од оддел 74 јасно покажува дека Круната нема овластување да ги поништи пресудите коишто бараат државните тела да платат обесштетување. Како второ, Владата сугерира од причина што Конвенцијата била директно применлива во Холандија, дека барателот требало - со добро поставените принципи од Законот во Холандија (види Ерлеманс против Одлуката на Холандија од 27 ноември 1991 година, серија А бр. 219, стр. 22, став 57) - да го достави неговиот случај до граѓански суд врз основа дека Трибуналот за индустриски жалби не можел да се смета за независен Трибунал во рамките на значењето на член 6 (чл. 6) од Конвенцијата.

54. Судот не беше убеден од овие приговори.

За првиот правен лек, Судот забележува дека оддел 75 од Актот од 1954 не му овозможува на Трибуналот да се оддалечи од Одлуката на Круната во оддел 74. Можноста за повторен судски процес до таа мера тешко може да се смета како ефективен правен лек во рамките на значењето на судската пракса што се однесува на став 52 погоре. Покрај тоа, иако е точно дека оддел 75 овозможува надомест во случај Круната ги искористи своите овластувања во оддел 74, надоместот не може да биде еднаков со повластиците добиени со првичната пресуда на Трибуналот за индустриски жалба, наложувајќи му на државното тело да донесе специфична одлука во корист на страната што бара преиспитување.

Што се однесува до вториот правен лек, неговата делотворност не е спорна. Самата Влада изјави дека, во неколку наврати кога прашањето било упатено до граѓански судови, се мислело дека Трибуналот “[овозможил] доволно гаранции за правосудно преиспитување” (види Одлуката за Ерлеманс погоре, ибид.).

55. Според тоа, имало прекршување на член 6, став 1 (чл. 6-1) со тоа што граѓанските права и обврски на барателот не биле “утврдени” со “Трибуналот”.

Б. Правичност на правната постапка

56. Барателот се пожалил дека додека член 6 став 2 од актот 1984 барал од него да ги поднесе сите свои приговори и докази на почетокот на постапката, неговиот противник - министерот - можел да ги смени неговите приговори соодветно неговата положба со напредувањето на случајот. Одбивањето од страна на директорот за земјоделство и обезбедување на храна, на првичното барање на барателот за поголема референтна количина млеко била заснована на размислувањето дека тој не успеал да покаже дека “тој отсекогаш имал намера да го зголеми бројот на боксовите за млечни крави”; отфрлањето на министерот на неговиот приговор се засновал на наводното недоволно зголемување на бројот на боксовите за млечни крави и отелени крави. Во секој случај, министерот пред Трибуналот, го базирал неговиот случај на тврдењето дека неговите инвестиции биле помали од потребната сума. Според тоа, имало прекршување на принципот на “рамноправност во постапката (equality of arms)” што се негува со член 6 став 1 (чл. 6-1) на Конвенцијата.

57. Како прво, оваа жалба го предвидува фактот дека оддел 51 од Актот од 1954 го задоволува барањето за “рамноправност во постапката” бидејќи им овозможува на двете страни при правната постапка пред Трибуналот за индустриски жалби да “се измени нивното барање за жалба или нивната одбрана и основата во понатамошната поддршка” (види став 34 погоре). Покрај тоа, жалбата не го зема предвид фактот дека, иако со правната постапка пред Трибуналот за индустриски жалби, министерот, користејќи ја можноста што му е овозможена со оддел 51, навистина го засновал неговиот случај на нови приговори, коишто се разликуваат од оние на коишто тој го базирал неговото првично одбивање на жалбата на барателот,

на барателот му се дозволило да приложи, меѓу другото, извештај од неговиот сметководител како и против-приговори. Поради тоа, барателот не само што имал вистинска можност да одговори (види ја Одлуката за Руиз - Матеос против Шпанија од 23 јуни 1993, серија А бр. 262, стр. 25, став 63) тој всушност го направил тоа. Поради тоа не е утврдено прекршување на принципот “еднаквост во постапката”.

58. Што се однесува на фактот дека Трибуналот одбил да ја земе предвид цената за квадратен метар што може да се припише на зголемувањето на бројот на боксови за млечни крави и отелени крави, којашто тој ја поднел на судењето, барателот понатаму тврдел дека неговиот случај не бил третиран “правично”.

59. Дејството на член 6 став 1 (чл. 6-1) е, меѓу другото, да утврди обврска за “Трибуналот” да изврши соодветно прегледување на поднесоците, приговорите и доказите наведени од страните, без предрасуда за неговата проценка дали тие се релевантни за неговата одлука (види пресудата Краска против Швајцарија од 19 април 1993 година, серија А бр. 254-Б, стр. 49, став 30). Мора да се утврди дали овие услови биле задоволени во овој случај.

60. Трибуналот ја базира својата проценка на цената за метар квадратен обезбедена од самиот барател претходно, во неговото писмено барање кое произлегува од пресметките на коишто барателот се повикува во правната постапка пред претседателот на Судот (види став 16 и став 18 погоре). Трибуналот одбрал да го примени на оваа сума методот за пресметка различен од оној застапуван од барателот и со тоа доаѓа до резултат што не е во корист на барателот. Не е до Судот да ја критикува оваа одлука; како општо правило, проценката на фактите кои се во рамките на областа на националните судови (види, како последно надлежно тело, пресудата/одлуката за Домбо Бихир Б.В. против Холандија од 27 октомври 1993 година, серија А бр. 274, стр. 18-19, став 31).

Точно е дека Трибуналот одбил да го разгледа новиот износ на барателот. Во секој случај, тој само го поднел истиот во најдоцната можна етапа, имено на усненото сослушување, по одговорот на мистерот на неговата писмена жалба.

Со дадените услови, одбивањето на Трибуналот да го разгледа новиот износ на барателот не претставува прекршок на член 6 став 1 (чл. 6-1).

61. На крај, барателот изнесе низа поплаки коишто може да се сумираат како жалба дека во својата пресуда Трибуналот за индустриски жалби, не ги обработил или нецелосно ги обработил различните приговори истакнати од него.

Член 6 став (чл. 6-1) ги обврзува судовите да дадат причина за нивните одлуки, но не може да се толкува дека бара детален одговор на секој приговор. Ниту пак Европскиот суд е надлежен да испита дали приговорите се соодветно задоволени.

Правејќи општа проценка, Судот не доаѓа до заклучок дека пресудата на Трибуналот за индустриски жалби е недоволно промислена. Според тоа, никакво прекршување на член 6 став 1 (чл. 6-1) не е утврдено ниту од овој аспект.

II. ПРИМЕНА НА ЧЛЕН 50 (чл. 50)

62. Со член 50 (чл. 50) од Конвенцијата,

“Доколку Судот дојде до заклучок дека Одлуката или мерката преземена од правно управно тело или кое било друго управно тело на главните договорните страни е целосно или делумно во конфликт со обврските што произлегуваат од ... Конвенцијата, и доколку внатрешниот закон од споменатите страни дозволува да се направи само делумна репарација на последиците од Одлуката или мерката, Одлуката донесена од Судот, доколку тоа е неопходно, ќе овозможи заслужен надоместок за оштетената страна.”

A. Парично обесштетување

63. Барателот побарува вкупно 622 137 НЛГ за деловен губиток, како дополние на обесштетувањето за количина ослободена од данок којашто во неговиот спор му била погрешно одречена како вредноста во висина од 397 952 НЛГ изречена на 1 јули 1993 година. Според тоа, вкупната побарувана сума е 1 020 089 НЛГ. Тој поднел опширни и детални пресметки врз основа на состојбата која

би постоела доколку додатната референтна количина всушност му била дозволена.

64. Ова побарување се заснова на претпоставката дека пресудата на Трибуналот би била во корист на барателот доколку наводните прекршувања на член 6 став 1 (чл. 6-1) не се случеле. Сепак, се смета дека е јасно дека резултатот на случајот би бил различен доколку не постоело прекршувањето (види став 55 погоре). Поради тоа Судот се согласува со пратеникот на комисијата и Владата дека побарувањето на барателот во ова поглавје мора да биде одбиено.

Б. Издатоци и трошоци

65. Барателот на добил правна помош ниту од Комисијата ниту од Судот. Тој бара поврат на средства за хонорарот за адвокат

“директно поврзан со сегашната правна постапка” (којашто Судот ја предодредил за правна постапка во Стразбур). До рочиштето, тие пресметале дека ќе достигнат до 200 часа по 265 НЛГ за час за консултантски услуги, односно вкупно 53 000 НЛГ, не сметајќи го данокот на додадена вредност, како и акумулираните патни трошоци и трошоци за сместување до самото присуство на рочиштето, кои би требало да се додадат.

Претставникот на комисијата смета дека барателот има право на враќање на трошоците акумулирани при презентирањето на неговиот случај на институциите на Конвенцијата. Владата смета дека сумата за времето поминато на случајот била “неоснована”.

66. Се повторува дека правните трошоци се повратни во таа мера во која се однесуваат на востановеното прекршување (види, меѓу другото, пресуда за Пам Хоанг против Франција од 25 септември 1992 година, серија А бр. 243, стр. 24, став 46). Иако барателот, исто така тврди дека има недостаток на правичност во правната постапка, тој се концентрира на прашањето во однос на кое е утврден прекршокот. Поради тоа, Судот доаѓа до заклучок дека е основано да му додели на барателот сума од 35 000 НЛГ заедно со која било сума што подлежи на даночење за додадена вредност.

67. Никакви подробности не биле обезбедени во врска со патните трошоци и трошоците за сместување. Сепак, Судот доаѓа до заклу-

чок дека е основано да му додели на барателот сума еднаква на таа што би му припаѓала според системот за правна помош за да ги покрие овие трошоци за себе и за неговите претставници, имено 6 336 француски франци (ФРФ).

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ

1. Има шест наспрема три гласа дека имало прекршување на член 6 став 1 (чл. 6-1) бидејќи граѓанските права и обврски на барателот не биле “утврдени” со “Трибунал” во рамките на значењето на таа одредба.

2. Едногласно мисли дека немало прекршување на член 6 став 1 (чл. 6-1) во врска со побарувањата за правичност при постапката.

3. Има осум наспрема еден глас дека обвинетата држава треба да му исплати на барателот, во рок на три месеци, 35 000 (триесет и пет илјади) НЛГ, заедно со која било сума која подлежи на оданочување за додадена вредност во врска со оштетата и трошоците, на коишто треба да се додадат 6 336 (шест илјади тристотини триесет и шест) ФРФ претворени во НЛГ валута по курс применлив на датумот на донесувањето на оваа пресуда;

4. Го отфрла едногласно остатокот од барањето за заслужно задоволување.

Составена на англиски* и донесена на јавното рочиште во зградата за човекови права, Стразбур, на 19 април 1994.

Ролв РИСДАЛ
Претседател

За Записничарот
Херберт ПЕТЦОЛД
Заменик-записничар.

Во согласност со Член 51 став 2 (чл. 51-2) од Конвенцијата и правило 53 став 2 од Судскиот правилник, следните одделни мислења се приложени на пресудата:

- (а) согласно мислење на г. Рисдал;
- (б) делумно спротивставено мислење на г. Мартенс;
- (ц) делумно спротивставено мислење на г. Фојгел;
- (д) делумно спротивставено мислење на г. Мифсуд Боници

Р.Р
Х.П

СОГЛАСНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА РИСДАЛ

Јас само гласав неволно за прекршокот. Го делаам мислењето дека овластувањето на Круната во оддел 74 од Актот од 1954 не е компатибилен со член 6 став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата. Но овластувањето никогаш не било употребено. Не е веројатно дека можело сè уште да биде искористено во најголем дел од времето и не може да се каже дека единствено неговото постоење е штетно за барателот. Сепак, Владата не му ја оспорува на барателот потребната одлика на жртва за прекршокот споменат погоре.

ДЕЛУМНО СПРОТИСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МАРТЕНС

I. ВОВЕД

1. Како и мнозинството и јас мислам дека оддел 74 од Актот од 1954 не е компатибилен со член 6 (чл. 6) од Конвенцијата. Сепак, наоѓам дека не сум во можност да прифатам дека тоа го оправдува заклучокот дека во сегашниот случај имало прекршување на член 6 (чл. 6) така што граѓанските права и обврски на барателот не биле “утврдени” со “Трибунал” во рамките на значењето на таа одредба.

2. Забележувам дека Судот очигледно мисли дека сегашниот случај упатува на исклучок на неговата утврдена судска пракса според која, “во принцип не е доволно еден барател да тврди дека самото постоење на Законот ги прекршува неговите права со Конвенцијата”⁴. Оддел 74 од Актот од 1954 не бил применлив за штета на барателот - навистина оддел 74 никогаш не бил применет во период од останатите четириесет години “во управната книга”⁵ – но Судот смета дека самото постоење на законот е доволно за да се утврди прекршок на член 6 (чл. 6) од Конвенцијата.

Самиот по себе овој пристап е уреден со оној закон што постојано го застапувам дури и во случаи кога жалбата била дека примената на одредена одредба ги прекршува правата на Конвенцијата⁶. Сепак чувствувам дека Судот треба да ги даде причините за овој невообичаен пристап за сегашниот случај.

II. ПРИРОДА/НАЧИН НА ПРЕКРШУВАЊЕ НА ЧЛЕН 6

(чл. 6)

3. Еден од главните проблеми во овој случај е природата на прекршувањето на член 6 (чл. 6).

Барателот тврди дека самото постоење на овластувањето на Круната со оддел 74 ја нарушува независноста на Трибуналот за индустриски жалби, бидејќи очигледно има влијание на одлуките. Јас целосно се согласувам со отфрлањето на овој приговор од страна на Судот⁷.

Од своја страна, Судот се концентрира на значењето на “Трибунал” во рамките на значењето на член 6 став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата и заклучува дека поради овластувањата на Круната во оддел 74, Трибуналот за индустриски жалби не ги задоволува сите барања имплицирани во тоа мислење. Со цел да се оправда овој заклучок, Судот ја чита концепцијата на барање коешто е “ново” од аспект дека не било експлицитно во судската пракса на Судот од став 45 од пресудата: еден суд да се смета за Трибунал во рамките на значењето на член 6 (чл. 6) не е доволно да постои овластување да дава обврзувачка одлука; дополнително се бара таква одлука “да не смее да биде изменета од неправосуден управен орган на штета на индивидуална страна” (види став 45 од пресудата на Судот – нагласување на „мојата“).

Упатувањето на “индивидуална страна” открива дека ова дополнително барање било креирано само за оваа прилика и дека можеби затоа не успеа да ме убеди и мене, да го дела мислењето на Судот дека Трибуналот за индустриски жалби, - за кој имам најголема почит - е непотполн со тоа што не може дури да се смета за Трибунал во рамките на значењето на член 6 (чл. 6).

4. Според мене, нема ништо погрешно со Трибуналот за индустриски жалби. Сепак, има прекршување на член 6 (чл. 6) бидејќи оддел 74 не е компатибилен со основниот принцип на владеењето на правото, а член 6 (чл. 6) е наменет да го негува⁸.

Дозволете ми да се обидам да објаснам.

Оддел 74 од Актот од 1954 беше безбедносна мерка што требаше да се употреби само во исклучителни случаи. Увидената потреба за оваа безбедносна мерка беше разбирлива, не само од аспект на многу големите овластувања дадени на Трибуналот за индустриски жалби во време кога Холандија сè уште имаше многу малку искуство со Трибунали за управно права, туку исто така и од аспект дека фактите што првично ги слуша Трибуналот за индустриски жалби апелираат единствено против одлуки и акти од економски регулаторни тела поставени со Законот за индустриска организација (*Wet op de Bedrijfsorganisatie*)⁹. Се подразбира дека правосудството би стравувало во време кога овие пониски тела, презентирајќи го нивниот случај пред Трибуналот за индустриски жалби, би можеле исто така да направат осврт на “општиот интерес” кој се разликува од тој на Централната влада, така што второспоменатата треба да има можност да се вмеша доколку “општиот интерес” како што тие забележале дека е загрозен од одлука на Трибуналот за индустриски жалби.

Навистина е прилично разбирливо дека “општиот интерес” ја оправдува Одлуката дека, иако управната одлука штетна за “граѓанските права”¹⁰ на една единка е незаконска, на засегнатата единка не и’ следува надомест во потполност (*restitution in integrum*), туку само за обесштетување¹¹.

Сепак, согласно владеењето на правото, за правосудството - а не за извршителот - е да одлучи како последно мерка, дали повредените граѓански права на една единка треба да бидат подредени на “општиот интерес”¹².

Суштинската несовршеност на оддел 74 и значењето на неговата некомпатибилност со член 6 (чл. 6) од Конвенцијата е резултат на тоа што и’ ја доделува оваа одлука на Круната.¹³

Ако овластувањето во оддел 74 било некогаш употребено, би го прекршило принципот на “еднаквост во постапката” и би ја поткопало довербата којашто Судот треба да ја поттикнува во демократско општество. Погоре наведените анализи покажуваат дека оддел 74 го прекршува член 6 став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата самиот по себе (*per se*), прилично настрана од тоа дали е употребен или не.

5. Дури кога првичниот законски предлог бил воведен во 1950-те, некомпатибилноста на оддел 74 со принципот на владеење на правото беше забележана и надвор и внатре во Парламентот. Речиси сите тие кои учествувале во дебатата за законскиот предлог ја споменале оваа точка. Тие коишто ја истражувале (во некои примери со значително колебање) дека – како што најголем број од говорниците изјавиле - “овластувањето на Владата да одлучи дека одредени одлуки на Трибуналот за индустриски жалби [би можело] да немаат влијание”¹⁵ не било компатибилно со владеењето на правото базирано на мислењето на разбирањето дека барањата на тој принцип биле помалку прецизни во однос на полето на управното право отколку во полето на граѓанското право.¹⁶ Нивните противници - кои беа малцинство - не се согласиле со ова. Портпаролот на второспоменатите (прочуен професор за приватно меѓународно право на Лејдан универзитетот) изјавил во овој контекст:

“Според преовладувачкото гледиште ... нема простор за судски правни постапки во погодно значење на зборовите во полето на јавното право. Јас сметам дека ова е во принцип погрешно, бидејќи во природата на работите судските правни постапки се неразделив дел од владеењето на правото и дека единствено со нив овластувањето на државното надлежно тело е подложно на закон. Единствено тие вистински можат да гарантираат правична урамнотеженоста помеѓу приватните и општите интереси.”¹⁷

Не можам да не воздржам од вклучување на уште еден цитат од неговиот говор, не само затоа што имаше модерен призив, туку бидејќи тоа исто така ја покажува поентата што се обидувам да ја докажам:

“Според мене, тоа што е предмет тука е соодветната рамнотежа помеѓу правосудството и Владата, помеѓу конкретната правна ситуација одредена од правосудството и извршувањето на државната одговорност. Ако ова гледиште е добиено од нивната взаемна поврзаност, човек не може да распознае добра причина зошто Владата би требало самостојно да го налага извршувањето на нејзината државната одговорност на начин директно спротивставен на одлуки на правосудството.

Спротивно на ова, би можело да се расправа дека со владеење на правото, на правосудната одлука треба да и’ се овозможи да прео-

влада, бидејќи мора да биде прифатено дека таква одлука во одредени случаи би била штетна на општиот интерес.”¹⁸

6. Критицизмот на оддел 74 никогаш не попушта. Повторно и повторно водечки коментатори на управно право го осудуваат оддел 74 како неприфатлив¹⁹. Некои од овие критични коментари датираат по пресудата на Судот во случајот на Бентхем против Холандија (23 октомври 1985 година, серија А бр. 97)²⁰, но неколку и претходат на таа одлука - преседан. Ван дер Бург и Картиџни²¹ го критикуваат овластувањето на Круната во оддел 74 како “нерешително и непостојано”, Так и Тен Берџ²² го опишуваат како “несигурно”, а Строинк како²³ “скандалозно”, додека Хршт Баљин (сегашниот министер за правда), анализирајќи го заклучокот извлечен од член 6 (чл. 6) од Конвенцијата²⁴, се ограничува себеси на изјавата дека ова овластување овозможува самостојните одлуки на Трибуналот за индустриски жалби да се попречуваат и препорачува дека оваа одредба треба да биде подобрена “доколку [било] неопходно воопшто да се задржи”.

Овој постојан критицизам на оддел 74 го истакнува фактот дека никогаш не бил укинат. Во 1984 година, министерот за правда промислено изјавува: “Човек може да се осмели да претпостави дека оддел 7 и оддел 75 стануваат одредби што не се употребуваат, но иако тој го изјавил ова кога се воведувал законскиот предлог да се измени Актот за 1954, тој бил многу внимателен да не предложи укинување на контроверзните одредби! Ниту пак тие биле веднаш укинати како резултат на пресудата за Бентхем. Дали ова не сугерира дека Владата не само што посакувала да го задржи нивното овластување до оддел 74 туку и да го задржи правото да го употребува?”²⁶

III. ДАЛИ БАРАТЕЛОТ Е “ЖРТВА”?

7. Изненадувачки е дека Владата во ниту една етапа на правната постапка не тврдела дека барателот не можел соодветно да изјави дека е “жртва” на некакво прекршување, бидејќи оддел 74 не бил применет за неговата штета.

Тој чуден пропуст, сепак не би требало да го спречи Судот да испита на негова иницијатива (*proprio motu*) дали барателот имал основа да се жали во врска со некомапатибилноста на оддел 74 од Актот од

1954 со член 6 (чл. 6) од Конвенцијата. Барањето за статусот на “жртва” не е само прашање за допустливост туку повеќе е прашање за надлежност. Обвинетата Држава може да го откаже потпирањето на прелиминарен приговор дека молбата не била поднесена во погодно време или дека домашните правни лекови не биле исцрпени, но не може, со поставување на прашањето за статус на жртва, да создаде надлежност каде што таа недостасува. На крај, член 25 (чл. 25) од Конвенцијата “не утврдува за лица вид на постапка за да се добие правен лек од едно лице или група од општ интерес (*actio popularis*) за толкување на Конвенцијата, не овозможува единките да се жалат против законот *in abstracto* едноставно зошто тие чувствуваат дека тоа се коси со Конвенцијата²⁷.

8. *Quaeritur ergo*: дали барател се смета за “жртва” на сметка на самото постоење на одредбата на националниот закон што не е компатибилно со Конвенцијата, иако и покрај тоа оддел 74 не бил применет за негова штета?

При одговарањето на ова прашање, се сеќавам, како прво дека имаше недвосмислени случаи во кои самото постоење на одредени одредби на националното право и’ делуваа на единката толку континуирано, директно и вознемирувачки што тој треба да се смета за жртва. Во овој однос е доволно да се упати на Марк против Белгија пресуда од 13 јуни 1979 година, серија А бр. 31, а особено на пресудите за случаите што се однесуваат на хомосексуалци и транссексуалци²⁸. Се подразбира дека сегашниот случај не паѓа во таа категорија.

Следната точка е тоа дека не било оспорено дека Трибуналот на индустриски жалби ги поседува сите соодветни одлики за правосудна функција како што е досега дефинирано во судската пракса на Судот²⁹. Всушност јасно е дека Актот од 1954³⁰ го споредува овластувањето на Трибуналот за индустриска жалба да одлучи за случаи во рамките на неговата надлежност на основа на владеење на правото и по правните постапки извршени на одредениот начин. Ниту било оспорено дека доколку начинот на назначување на неговите членови или нивните функции се засегнати и во однос на гаранциите овозможени од неговата постапка, Трибуналот за индустриска жалба, целосно ги задоволува барањата на самостоен Трибунал во рамките на значењето на член 6 став 1 (чл. 6-1). Понатаму, Судот заклучува (види го став 47 од неговата одлука):

“дека нема ништо во информациите на негово располагање што покажува дека самото постоење на овластувањето на Круната со оддел 74 имало какво било влијание на начинот на кој Трибуналот управувал со и одлучувал за претходните случаи “.

Заклучокот мора да биде дека за сите практични причини соодветните граѓански права на барателот биле утврдени во согласност со член 6 (чл. 6)³¹.

Со други зборови, барателот не претрпел никаква штета освен што морал да се суди пред правосудството да предаде одлуки коишто во теорија - доколку Круната го искористи овластувањето кое, спротивно на принципот на владеење на правото, било пренесено со оддел 74 - може да биде предмет на промена на начинот утврден во став 54 од пресудата на Судот, што значи дека би можело да не му овозможи на барателот за специфични нови управни одлуки во негова корист, но единствено со обесштетување. Точно е дека, со судската пракса на Судот самиот ризик да се биде директно погоден или оштетен од барањето за оспорена одлука на националното право е доволно тоа лице да се квалификува како “жртва”³², но прво, ризикот, дека по повеќе од триесет години Круната одеднаш го користи оспореното овластување да спречи на барателот да му биде дозволена поголема количина млеко, ослободено од данок, е значителен и како второ дури иако ризикот се материјализирал, без оглед на тоа дали барателот претрпел каква било штета, која било повреда причинета од одбивањето да се зголеми количината на млекото, ослободено од данок по својата природа може да биде целосно исправена со финансиско обесштетување.

9. Сумирање: Не можам а да не заклучам дека заради фактот што оддел 74 не бил применет за штетата од барањето, тој не може да се смета за “жртва”, поради фактот што оваа одредба од правото на Холандија не е компатибилна со суштинскиот принцип на владеењето на правото и консеквентно се прекршил член 6 (чл. 6) на Конвенцијата.

IV. ЗАКЛУЧОК

10. Заради заклучокот дека на барателот му недостасува потребниот статус на “жртва” немам друг избор освен да гласам против

точката 1 на практичната одредба на пресудата на Судот, дури иако го подржувам мислењето во одделот 74 од Актот од 1954 дека истиот не бил компатибилен со член 6 (чл. 6) на Конвенцијата.

ДЕЛУМНО СПРОТИВНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА ФОЈГЕЛ

Како што следи од ставовите 56-61, нема индикација дека кон барателот не се постапувало правично кога неговиот случај бил утврден од Трибуналот за индустриски жалби. Главната жалба на барателот е дека самото постоење на делот 74 од Актот од 1954, според кој Владата би можела да ги блокира последиците од одлуките на Трибуналот, ја нарушува независноста на Трибуналот.

Се согласувам со мнозинството (став 47) “дека информациите на располагање [на Судот] не содржат ништо, за да најават дека самото постоење на овластувањето на Круната со оддел 74 имало какво било влијание на начинот на којшто постапувал и донел одлука за претходните случаи”. Имајќи го тоа предвид, понатаму, овластувањето што има основа во одделот 74, никогаш не било употребено од Владата, и почнувајќи од 1 јануари 1994 година, овластувањето било укинато, доаѓам до заклучок дека барателот не е “жртва” и неговите права уредени со член 6 (чл. 6) од Конвенцијата не се засегнати.

Ова за мене значи дека е неопходно да се расправа теоретското прашање дали Трибуналот ја губи својата независност, доколку не може да го контролира извршувањето на пресудата во сите случаи.

Не гледам прекршување на член 6 (чл. 6) во овој случај.

ДЕЛУМНО СПРОТИВНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА МИСФУД БОНИЦИ

1. Мнозинството дошло до заклучок дека органот за пресудување воведен со Актот од 1954, не би можел да се смета за “Трибунал” бидејќи одделот 74 од тоа уставно право ја дава можноста за интервенција од извршната власт кога таа смета дека пресудата донесена од Трибуналот за индустриски жалби е, целосно или делумно, спротивна на општиот интерес. Со пресудата на Судот се мисли дека поради присуството на одделот 74, овој орган за пресудување не се квалификува како “Трибунал” во рамките на значењето на член 6

став 1 (чл. 6-1) од Конвенцијата и според тоа граѓанските права и обврски на барателот не се утврдени од Трибуналот.

2. Мојата прва потешкотија се јавува како резултат на разгледувањето дека наведените причините не се, според мене, од конечна природа. Јас се разбира не можам а да не се согласам дека способноста на извршната власт може да биде предмет на приговор, но не следи со тоа дека надлежниот органот поради тоа не е Трибунал. “Утврдување на правата и обврските” има исто значење како и “дефиницијата на правата и обврските”, и според тоа овој елемент изгледа присутен. Елементот на “ефикасност” е од големо значење и наклонет сум да го сметам како елемент на отфрлање доколку се појават околностите за тоа согласно законот и фактите.

3. Во сегашниот случај соодветните околности не го оправдуваат ова отфрлање:

(а) Превласта на извршната власт да интервенира никогаш не била искористена по нејзиното создавање во 1954 година и не можела да се изврши во овој случај бидејќи пресудата била против барателот;

(б) Судот доаѓа до правичен заклучок дека во никој случај исходот на случајот не би бил во корист на барателот, ако надлежниот орган не бил Трибуналот, во согласност со Конвенцијата и поради тоа неговата жалба за парично обесштетување е одбиена;

(в) одделот 74 од Актот бил укинат на 1 јануари 1994 година.

4. Мене ми изгледа дека во овие услови требал да биде применет принципот *in abstracto*. Во пресудата Хаушилд против Данска од 24 мај 1989 година (серија А бр. 154, стр. 21, став 45) Судот изјавува:

“Должност на Судот не е да го прегледа соодветниот закон и пракса *in abstracto*, туку да се утврди дали начинот на кој што тие биле применети за или го погодиле г. Хаушилд предизвикале прекршувањето на член 6 став 1 (чл. 6-1).”

Ова е мојата втора и заклучна потешкотија.

5. Постојењето на оддел 74 од Актот, што ја донесе судската одлука за прекршок од мнозинството, всушност не влијае на барателот на каков било начин и всушност тој не се квалификува како жртва заради основно прекршување на правото.

6. Затоа, според мене, во отсуство на жртва и без конкретен елемент, не можам да се согласам дека донесувањето на пресудата која не го одобрува делот на закон кој :

(а) никогаш не нанел штета на некого, и покрај тоа,

(б) не постои на датумот на таа пресуда.

7. Со оглед на фатот дека, според мене, барателот не бил жртва, мислам дека ништо не му се должи според член 50 (чл. 50) од Конвенцијата.

Фусноти

1. Забелешка од записничарот. Бројот на случајот е 9/1993/404/482. Првата бројка е местото на случајот на листата случаи што се однесува на Судот во соодветната година (втората бројка). Последните две го назначуваат местото на случајот на листата случаи што се однесуваат на Судот од неговото постоење и на листата на соодветни произлезени молби до Конвенцијата.
2. Забелешка од записничарот: за практични причини овој додаток ќе се покажува само во печатена верзија на пресудата (книга 288 од серија А од публикациите на Судот), но копија од извештајот на Комисијата е достапна во архивата.
3. Забелешка од записничарот: како отстапување од вообичаената пракса (Правила 26 и 27 став 5 од Судскиот правилник), француската копија не беше достапна до јуни 1994; но и таа е веродостојна.
4. Вида пресуда за Клас и другите против Германија од 6 септември 1978 година, серија А бр. 28, стр. 18, став 33.
5. Види Модинос против Кипар пресудата од 22 април 1993 година, серија А бр. 259, стр. 11, пара. 20.
6. Види го моето согласно мислење во случајот Феј против Австрија, пресуда од 24 февруари 1993 година, серија А бр. 255-А, стр. 16, став 1.
7. Види ги ставовите 46 и 47 од пресудата на Судот.
8. Види, како од најскорашна важност, пресудата Салабијаку против Франција од 7 октомври 1988 година, серија А бр. 141-А, стр. 16, став 28. Може да се толкува од пресудата на Хакансон и Стуресон против Шведска од 21 февруари 1990 година, серија А бр. 171-А, стр. 16-17, ставови 45-50, дека Судот е подготвен да го истражи наводното прекршување на принципот на владеење на правото.
9. Види став 32 од пресудата на Судот.

10. За непристрасноста на законодавството на Холандија од 1954 година треба да се забележи дека била доста необична идејата дека управна постапка може да ги засегне “граѓанските права”!

11. Спореди член 6:168 став 1 од новиот Граѓански кодекс на Холандија.

12. Како што изјави Судот во својата пресуда за Клас и другите против Германија (види забелешка (1) погоре), стр. 25-26, став 55:

“Владеењето на правото упатува, меѓу другото, дека попречување на правата на единката од страна на извршната власт треба да е предмет на делотворна контрола којашто е нормално загарантирана од судството, барем во крајна нужда судска контрола којашто ја дава најдобрата гаранција за независност, непристрасност и соодветна постапка.”

13. Давајќи го “завршниот збор” на извршната власт беше симптоматично, а исто така и основа за “жалбата до Круната” што Судот го осуди во својата пресуда за Бентхем против Холандија од 23 октомври 1983 година, серија А бр. 97. Но, исто така види ја забелешка (7) погоре.

14. За краток преглед на важните коментари од искусните писари во тоа време види А.Ј Хакман, *Rechtspraak Bedrijfsorganisatie* (Самсон, Алфен ван ден Ријн, 1957), став 174 (стр. 145-46).

15. Според тоа, водачот на либералите, г. Оуд, *Handelingen der Tweede Kamer, Zitting 1953-1954*, стр. 2423.

16. Види пример, Оуд, (*Handelingen der Tweede Kamer, Zitting*) 1953-1954, стр. 2419 и 2424 и Кикерт, *ибид.*, стр. 2434.

17. Лемар, *Handelingen der Tweede Kamer, Zitting 1953-1954*, стр. 2435. Може да се расправа дека вакви идеи беа вкоренети во опширното толкување на Судот за доменот на примената на член 6 (чл. 6) на Конвенцијата.

18. Лемар, *ибид.*, стр. 2436.

19. Сепак, Е.А. Алкема, *Nederlands Juristenblad* 1980 година, стр. 196, го бранеше оддел 74 како комаптибилен со член 6 (чл. 6); во

неговата анотација до пресудата за Бентхем (Nederlandse Jurisprudentie 1986, бр. 102) тој го задржува тоа мислење.

20. Види, меѓу другото: В. Конижнбелт, Де Герминстем, стр. 355; А.В. Херинга, НЈЦМ-билтен 1985 година, стр. 691 и следното.; Е.М.А. Хирш Балин, Administratiefrechtelijke Beslissingen?? 1986 година, бр. 1; И. Севандоно, Nederlands Juristenblad 1986 година, стр. 465 и следува Р.Ј.Г. Widdershoven, Gespecialiseerde rechtsgangen in het administratief recht (Tjeenk Willink, Zwolle, 1989), стр. 128-29. Види сито Ернст Холтхофер, Beiträge zur Justizgeschichte der Niederlande, Belgiens und Luxemburgs im 19. und 20. Jahrhundert (Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1993), стр. 47 (“auffallendes rechtsstaatliches Defizit”).

21. F.H. van der Burg and G.J.M. Cartigny, Rechtsbescherming tegen de Overheid (трето издание, Ars Aequi Libri, Nijmegen, 1983), стр. 79.

22. A.Q.C. Так и J.B.J.M. ten Berge, Nederlands Administratief Procesrecht (Tjeenk Willink, Zwolle, 1983), II. став 1560 (стр. 245).??

23. E.A.M. Stroink, Administratieve rechtspraak en rechterlijke macht 1985, стр. 9.??

24. Preadvies voor de Nederlandse Juristenvereniging, Handelingen van de Nederlandse Juristenvereniging 1983, I.2, pp. 119 et seq.??

25. Види судска пресуда, став 48 последно.

26. Во овој контекст забележувам дека коментаторите за Законот за индустриски жалби секогаш посочуваат дека доколку Круната некогаш го искористила своето овластување од оддел 74, би можело да се испита од Граѓанскиот суд Одлуката за единката на којашто се однесува. Според мене, би бил убедлив аргумент за Владата да го насочи вниманието на Судот на овој правен лек, и да застапува дека, во поглед на спорот на којшто министерот официјално се повикува, граѓанските судови сигурно ќе ги стават на страна одлуките на Круната со оддел 74 како контрадикторни на општиот принцип на добро управување, особено принципот на правна безбедност и принципот дека легитимните очекувања мора да се исполнат. Сепак, Владата не го искористи овој приговор.

27. Види Клас и другите против Одлуката на Германија (види белешка (1) погоре), стр. 18, став 33.
28. Види го моето спротивставено мислење во случајот на Козиј против пресудата на Обединетото кралство од 27 септември 1990 година, серија А бр. 184, стр. 26, став .4.
29. Види ги препораките во став 45 од судската пресуда.
30. Види ги ставовите 32-36 од судската пресуда.
31. Следува дека е отворено за сомневање дали дури откако сегашната пресуда, Граѓанскиот суд на Холандија ќе се чувствува обврзан да преземе правна надлежност по принципот на Холандското право што се однесува на Ерлеманс против пресудата на Холандија од 27 ноември 1991 година, серија А бр. 219, стр. 22, став 57. Како што јасно се гледа од анализите погоре, најмалку е дискутабилно дека заклучокот на Судот дека Трибуналот за индустриски жалби не ги задоволува сите барања што се подразбираат со значењето на “Трибунал” во рамки на значењето на член 6 (чл. 6) не упатува на тоа дека Трибуналот за индустриски жалби “не овозможил гаранција за доволно праведна постапка” во рамките на значењето на тие принципи од правото на Холандија.
32. Види, со последен датум, Отворената врата и жената со бунарот во Даблин против пресудата на Ирска од 29 октомври 1992 година, серија А бр. 246, стр. 22, став 44, и Informationsverein Lentia and Others против пресудата на Австрија од 24 ноември 1993 година, серија А бр. 276, стр. 13, став 27.

ШАПЕЛ ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
ШАПЕЛ ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
СОГЛАСНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА РИСДАЛ
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МАРТИНС
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МАРТИНС

ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА ФОЈГЕЛ
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МИСФУД
БОНИЦИ
ВАН ДЕ ХУРК ПРОТИВ ПРЕСУДАТА НА ХОЛАНДИЈА
ДЕЛУМНО СПРОТИСТАВЕНО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈА МИСФУД
БОНИЦИ

**СЛУЧАЈ ХЕЛЕ ПРОТИВ ФИНСКА
(157/1996/776/977)**

**ОДЛУКА
СТРАЗБУР**

19 декември 1997 година

Оваа одлука подлежи на уредувачка ревизија пред нејзината издавање во финалната форма во *Извештаи за пресуди и одлуки 1997*. Овие извештаи може да се добијат од издавачот Карл Хејманс Верлаг КГ (Луксембург Штрасе 449, Д-50939 Келн), кој ќе ја организира и нивната дистрибуција во соработка со претставници на одредени земји како што е наведено на задната страна.

Листа на претставници

Белгија: Etablissements Emile Bruylant (rue de la Régence 67, В-1000 Bruxelles)

Луксембург: Librairie Promoculture (14, rue Duchscher (place de Paris), В.Р. 1142, L-1011 Luxembourg-Gare)

Холандија: B.V. Juridische Boekhandel & Antiquariaat

A. Jongbloed & Zoon (Noordeinde 39, NL-2514 GC 's-Gravenhage)

РЕЗИМЕ¹

Одлука донесена од Комората

Финска-последници од воздржаноста на тужената држава за правото на апликантот за усно сослушување пред независен и непристрасен суд и разгледување на правичноста на домашните судски постапки поради наводниот неуспех на домашните судови да ги наведат причините за нивните одлуки и/или да го почитуваат принципот на „рамноправност во постапката“.

ЧЛЕН 6 СТАВ 1 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

А. Применливост

Не е оспорена - Судот не гледа причина за да одлучи поинаку - постоеше оспорување за правото на апликантот за паричен надоместок што е негово „граѓанско право“ во рамките на значењето на член 6 став 1.

Б. Усогласеност

1. Отсуство на усно сослушување пред независен и непристрасен суд

Врховниот административен суд е независен и непристрасен суд со целосна апелациона надлежност за ревизија на одлуките на Катедралното свештеничко собрание и има дискреционо право да организира усна процедура – фактот што одлуките на Катедралното свештеничко собрание подлежат на контрола од страна на судот согласно барањата на член 6 став 1 е доказ за усогласеноста со таквата одредба.

Несомнено, воздржаноста на Финска го исклучила правото на усно сослушување пред Врховниот административен суд - сепак, оваа воздржаност соодветствува со основните и процедурални барања на членот 64 од Конвенцијата - тоа што апликантот не добил усно сослушување во ниедна фаза од домашните судски постапки мора да се сфати како последица на делувањето на важечката воздржаност – оттаму, резултатот е во согласност со Конвенцијата.

Заклучок: не постои прекршување (едногласно).

2. Наводна неправедност на домашните судски постапки

Апликантот не може да тврди дека постоело непочитување на „рамноправноста во постапката“ - тој не ја искористил можноста да даде свој коментар на приложените мислења на Катедралното свештеничко собрание до Врховниот административен суд во двете жалбени постапки.

Дали концизноста на причините дадени од страна на Врховниот административен суд за одбивање на двете жалби на апликантот е во согласност со барањата на член 6 став 1 треба да се утврди имајќи ги предвид сите околности на случајот - Врховниот административен суд во своите две одлуки ги вклучил причините за одлуките приложени од Катедралното свештеничко собрание и ги придодал неговите одлуки во своите судски одлуки - Катедралното свештеничко собрание соодветно ги разгледало приговорите на апликантот за (1) неговиот работен статус и (2) нивото на надоместок кој му следува - земајќи ги предвид причините на Катедралното свештеничко собрание за одбивање на приговорите на апликантот, Врховниот административен суд наведе дека нема причини да се оддалечи од одлуките на Катедралното свештеничко собрание и дека апликантот не навел нови приговори - Врховниот административен суд детално ги разгледал приговорите на апликантот, а не само да ги копира одлуките на Катедралното свештеничко собрание.

Заклучок: нема непочитување (едногласно).

СУДСКАТА ПРАКСА СЕ ОДНЕСУВАШЕ НА

26. 3. 1992, Изданија Перископ против Франција; 27. 10. 1993, Домбо Беер Б. В против Холандија; 9. 12. 1994, Руиз Торија против Шпанија; 20. 11. 1995, Компанијата Бритиш Американ Тобако Лтд. против Холандија; 23. 10. 1996, Анкерл против Швајцарија; 18. 2 1997, Нидерост-Хубер против Швајцарија; 26. 8. 1997, Де Хаан против Холандија.

Во случајот на Хеле против Финска²,

Европскиот суд за човекови права заседава, согласно член 43 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи

(„Конвенцијата“) и важечките одредби од Правилникот на Судот Б³, како Комора составена од следниве судии:

Г-дин Рајсдал, Претседател,
Г-дин Н. Валтикос,
Г-дин И. Фојгел,
Г-дин Р. Пеканен,
Г-дин А. Н. Лоицу,
Г-дин Л. Вилдхабер,
Г-дин Д. Гочев,
Г-дин Б. Репик,
Г-дин П. Ван Дијк,

како и г-дин Х. Пецолд, записничар и г-дин П. Џ. Махони, заменик записничар

Расправајќи на затворена седница на 25 септември и 27 ноември 1997 година,

Ја донесе следнава одлука, која беше донесена на 27 ноември 1997 година:

ПРОЦЕДУРА

1. Случајот беше поднесен до Судот од страна на Европската комисија за човекови права („Комисијата“) на 5 декември 1996 година, во период од три месеци предвиден со член 32 став 1 и член 47 од Конвенцијата. Случајот се формира со барање (бр. 20772/92) против Република Финска поднесено до Комисијата врз основа на член 25 од страна на финскиот државјанин, г-дин Пека Хеле, на 28 септември 1992 година.

Барањето на Комисијата се однесуваше на членовите 44 и 48 и на декларацијата според која Финска ја признава задолжителната надлежност на Судот (член 46). Целта на барањето беше да се донесе одлука дали фактите на случајот откриваат непочитување на обврските од страна на тужената држава врз основа на член 6 став 1 од Конвенцијата.

2. Како одговор на истрагата направена во согласност со Правилото 35 став 3 (г) од Правилникот на Судот Б, апликантот назначил адвокати кои ќе го застапуваат (Правило 31)

3. Формираната Комора по службена должност ги вклучи г-дин Р. Пеканен, избран судија со финско државјанство (член 43 од Конвенцијата), и г-дин Р. Рајдал, Претседател на Судот (Правило 21 став 4 (б)). На 21 Јануари 1997, во присуство на записничарот, Претседателот по случаен избор ги извлече имињата на останатите седум членови, имено г-дин Л. -Е. Петити, г-дин. Б. Волш, г-дин Н. Валтикос, г-дин И. Фојгел, г-дин А. Н. Лоицу, г-дин Л. Вилдхабер и г-дин П. Ван Дијк. Понатаму, г-дин Гочев и г-дин Б. Репик, заменици судии, ги заменија г-дин Петити и г-дин Волш кои не беа во можност да учествуваат во натамошното разгледување на случајот (Правило 22 ставови 1 и 2 и Правило 24 став 1).
4. Како Претседател на Комората (Правило 21 став 6), г-дин Рајсдал, преку записничарот, се посветува со Претставникот на финската влада („Владата“), адвокатите на апликантот и Делегатот на Комисијата во врска со записничарот го доби сведоштвото од Владата на 24 јуни 1997 и сведоштвото на апликантот на 7 јули 1997.
5. Во согласност со одлуката на Претседателот, јавното сослушување се одржа во Зградата за човекови права, Стразбур, на 24 септември 1997 година. Судот претходно одржа подготвителна седница.

Пред Судот се појавија:

(а) за Владата

Г-дин Роткирч, Амбасадор, Генерален директор за правни работи, Министерство за надворешни работи, претставник,
Г-дин А. Косонен, Министерство за Надворешни работи, заменик претставник
Г-ца Т. Либек, Министерство за образование,
Г-ца А. Манер, Министерство за правда, советници,

(б) за Комисијата

Г-дин М. П. Пелонпа, делегат;

(в) за Апликантот

Г-дин Х. Сало, Адвокат, Адвокатска комора на Хелсинки,
Г-дин Џ. Кортеинен, Асистент Професор,
Хелсиншки универзитет, Советник.

Судот ги сослуша обраќањата на г-дин Пелонпа, г-дин Сало, г-дин Кортенинен и г-дин Роткирч.

ФАКТИ

I. КОНКРЕТНИ ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

A. Апликантот

6. Апликантот, г-дин Пека **Хеле**, е пензиониран епитроп на Евенгелистичко-лутеранската парохија во Манчала. Според апликантот, во неговото семејство четири генерации служеле како епитропи на парохијата.

7. Иако тој извршувал должности за парохијата уште од 1952 година, дури на 21 септември 1966 година била донесена одлука (во натамошниот текст, „одлуката 1966“) од страна на Парохискиот совет (*kirkkovaltuusto*, *kirkofullmäktige*) официјално да го отвори местото на епитроп и да го потврди апликантот како епитроп (види подолу став 8).

B. Одлуката од 1966 година на Парохискиот совет и создавање на работното место епитроп

8. При создавањето на работното место, Парохискиот совет забележа дека Управниот одбор на парохијата (*kirkkohallintokunta*) предложил на епитропот да му се плаќа 75 % од платата, категорија 9, согласно платежната скала за вработените во Евангелистичко-лутеранската црква. Меѓутоа, Парохискиот совет на крајот одлучил дека работното место на епитроп треба да се смета како главно занимање на носителот на работното место и носителот да биде платен согласно категоријата А3 од платежната скала. Конкретно за платата, ова всушност се сведува на истото ниво на плата која ја предложи и Управниот одбор на парохијата. Сепак, не беше означено дали се работи за работно место со полно работно време или со скратено работно време. Понатаму, Парохискиот совет одлучил дека на г-дин **Хеле**, како носител на работното место, не треба да му бидат надоместени дополнителните должности и дека треба да се овласти, по предлог на Управниот одбор на парохијата, да раководи со капелата.

В. Новите колективни договори

9. Почнувајќи од 1975 година на сила стапил нов колективен договор за вработените во Црквата. Со тој договор била воведена нова платежна шема според која платите биле непроменливи што се однесува до работните места и била појаснета терминологијата, така што главното занимање на вработениот во црквата понатаму би било со полно или скратено работно време. Новиот систем на плати се применувал во 1977 година за црковните вработени во парохијата на Манцала.

Г. Одлуката 1977 на Одборот на парохијата

10. Со одлуката донесена на 16 ноември 1977 година (во натамошниот текст „одлуката 1977“) во контекст на примената на новиот колективен договор за вработените, Одборот на парохијата (*kirkkoneuvosto, kirkorådet*) констатира дека одлуката на Парохискиот совет од 21 септември 1966 година за создавање на работното место епитроп (види погоре став 8), не одредува дали тоа работно место е со полно или скратено време. Ако се земе предвид дека Управниот се претпоставува дека тоа работно место било главно занимање, но со скратено работно време.

Парохискиот одбор потврдил дека работното време на епитропот изнесувало триесет и пет часа неделно и дека неговата плата изнесувала 87 % од она што се исплаќало на епитроп со полно непроменета. Исто така, Парохискиот одбор го овластил г-дин **Хеле** да управува со капелата, покрај неговите должности како епитроп.

11. Од моментот на започнување со работа како епитроп, апликантот ги извршувал своите должности убеден дека неговото работно место е всушност со полно работно време. Никогаш не бил известен за одлуката од 1977 година и нејзините последици не му биле јасни бидејќи тој и натаму ја земал истата плата и продолжил да работи четириесет часа неделно.

12. Дури во декември 1988 година, кога се распрашал за своите пензиски права, дошол до заклучок дека Парохискиот одбор во 1977 година го сметал неговото работно место со скратено работно време и дека како последица на тоа, некои од неговите права во

врска со платата, вклучувајќи ги и пензиските права биле помали од носителите на работни места со полно работно време.

Е. Законските постапки

13. На 9 јануари 1989 година апликантот поднел жалба против одлуката од 1977 година до Парохискиот совет барајќи надомест за заостанатата плата кои му следува како парохиски епитроп со полно работно време и другите загубени надоместоци.

1. Одлука на Парохискиот совет од октомври 1989 година

14. Во својата одлука од 10 октомври 1989 година, Парохискиот совет навел дека, според одлуката на Парохискиот одбор од 16 ноември 1977 година (види погоре став 10), работното место на г-дин **Хеле** било главно занимање со скратено работно време. Парохискиот совет сметал дека немал законска обврска да му додели на апликантот паричен надоместок покрај она што веќе го добил со одлуката од 1977 година на Парохискиот одбор (види погоре став 10). Сепак, врз основа на *ex gratia*, Одборот одлучил дека на апликантот треба да му се исплати разликата помеѓу неговата плата за скратено работно време и платата за полно работно време, почнувајќи од 1 јануари 1987 година. Исто така му ги зголемил и пензиските бенефиции и му доделил компензациски паушал.

2. Одлука на Катедралното свештеничко собрание од јуни 1990

15. Во меѓувреме, на 25 јануари 1989 година, апликантот исто така поднел жалба и до Катедралното свештеничко собрание (*tuomiokapituli; domkapitlet*) на Хелсиншката епархија (*hippakunta, stift*), жалејќи се дека одлуката 1977 на Парохискиот одбор претставува еднострана промена на Одборот на природата на неговото работно место и финансиски го оштетила. Врз основа на дел 443 од Црковниот акт 1964 (*kirkkolaki, kyrkolag 635/64*), Катедралното свештеничко собрание имало својство на „основен суд“ во случаи кои што се однесувале на жалби по основ на плати на парохиски службеници.

На 15 ноември 1989 година, со одлуката на Парохискиот совет од 10 октомври 1989 година, апликантот поднел дополнителна жалба пред Катедралното свештеничко собрание, жалејќи се на нивото на

надоместоците кои што му биле доделени во таа одлука и барајќи, помеѓу другото, надомест на штетата.

16. Катедралното свештеничко собрание ги соединило двете жалби. Во својата одлука од 1 јуни 1990 година, Собранието тврди дека апликантот имал *locus standi* и дека жалбата не треба да се смета за застарена бидејќи апликантот не бил известен за одлуката од 1977 година согласно финските закони (види погоре став 11). Што се однесува до валидноста, Катедралното свештеничко собрание наведе дека одлуката од 1977 на Парохискиот одбор била пред сè одлука за работните часови за местото епитроп. Од документите поднесени во случајот не може да се утврди дали работното место за кое станува збор било формирано во 1966 година како главно занимање со полно или скратено работно време. Во секој случај, Парохискиот одбор не бил надлежен да го промени постојаното работно место во привремено бидејќи во 1977 година само Парохискиот совет бил надлежен за донесување на таква одлука. Од друга страна, пресметките на Парохискиот одбор за работните часови за работното место биле основа за ревидираниот метод на пресметување на платите согласно новиот колективен договор.

На овој основ Катедралното свештеничко собрание заклучи дека одлуката 1977 не го сменило работното време на апликантот од полно во скратено. Со оглед на што само парохијата била надлежна да одлучи за работното време на тоа работно место, Катедралното свештеничко собрание ја отфрли жалбата на епитропот по ова прашање. Собранието исто така сметаше дека не е надлежно да ги разгледува неговите жалби за надоместок и го отфрли овој дел од жалбата без да ја разгледа неговата валидност.

3. Одлука на Врховниот административен суд од март 1991 година

17. На 28 јуни 1990 година апликантот поднел жалба до Врховниот административен суд против одлуката на Катедралното свештеничко собрание (*korkein hqllinto-oikeus, högsta förvaltningsdomstolen*), тврдејќи дека одлуките на Катедралното свештеничко собрание, Парохискиот совет и Парохискиот одбор треба да се отфрлат и да му се надоместат финансиските загуби од 1 јануари 1978 година бидејќи не бил признаен како епитроп со полно работно време.

На барање на Врховниот административен суд, Катедралното свештеничко собрание на 5 септември 1990 година, го приложи своето мислење во кое се наведува дека жалбата треба се отфрли. Апликантот ги доставил своите забелешки на мислењето на Собранието на 16 октомври 1990 година.

18. Со одлуката од 8 март 1991 година, Врховниот административен суд, без да одржи усно сослушување, ја потврди одлуката на Катедралното свештеничко собрание во врска со ефектите на одлуката од 1977 година, не гледајќи причина за нејзина промена. Од друга страна, Врховниот административен суд сметал дека Катедралното свештеничко собрание било надлежно за разгледување на спорот во врска со жалбата за надоместок и поради тоа го вратил случајот на ново разгледување.

Одлуката на Катедралното свештеничко собрание од 1 јуни 1990 година била додадена на одлуката на Врховниот административен суд, меѓутоа последната одлука не се однесувала на мислењето на Катедралното свештеничко собрание ниту на забелешките на апликантот за тоа мислење.

4. Одлуката на Катедралното свештеничко собрание од август 1991

19. Во новата жалба од 31 мај 1991 година поднесена до Катедралното свештеничко собрание, апликантот повторно се повикал на претходните жалби кои се однесуваат и на одлуката од 1977 година и висината на компензација утврдена со претходната одлука на Парохискиот совет. Исто така, тој тврди дека доколку Катедралното свештеничко собрание не верува дека неговото работно место било со полно работно време од самиот почеток, тој побарал од Катедралното свештеничко собрание да одржи усно сослушување и да слушне исказите на сведоците запознаени со прашањето.

Во согласност со наведеното, апликантот поднел писмена изјава од страна на шест поранешни членови на Парохискиот совет кои учествувале во создавањето на неговото работно место во 1966 година. Според нив, Парохискиот совет знаел дека предвидениот број работни часови очигледно биле доволни за целите на работно место со полно работно време и дека поради тоа Советот го одбил предлогот да формира работно место со скратено работно време.

Апликантот исто така достави и писмена изјава од неговиот трговски синдикат со кој се потврдува дека парохијата никогаш не го оспорила фактот дека тој работел најмалку четириесет часа неделно, иако му била давана плата за триесет и пет работни часа неделно. Фактот што му било (во 1966 година) дозволено да има второ занимање (да управува со капела), не и дава право на парохијата еднострано да го измени неговиот договор за вработување.

20. Во одлуката од 29 август 1991 година, Катедралното свештеничко собрание ги земало предвид разните писмени изјави кои ги поткрепуваат жалбите на апликантот. Имајќи ги предвид наведените докази и фактот дека не било можно да се достават натамошни докази во врска со неговото работно време, особено што апликантот имал второ занимање, тесно поврзано со неговите должности како епитроп, Катедралното свештеничко собрание ја потврдило одлуката на Парохискиот совет од 10 октомври 1991 година и ги одбило останатите жалби за надоместок поради недостаток на доволно докази. Барањето на апликантот за усно сослушување не било споменато во одлуката.

5. Одлуката на Врховниот административен суд од март 1992

21. Апликантот поднел жалба до Врховниот административен суд против одлуката на Катедралното свештеничко собрание, тврдејќи дека утврдениот надомест е недоволен.

22. На 11 декември 1991 година, Катедралното свештеничко собрание, по барање на Врховниот административен суд, достави дополнително мислење до судот во кое изјави дека жалбата на апликантот треба да се одбие. Апликантот ги достави своите забелешки на 16 јануари 1992 година.

23. На 31 март 1992 година Врховниот административен суд, без да одржи усно сослушување, ја потврди одлуката на Катедралното свештеничко собрание од 29 август 1991 година, не гледајќи причина за нејзина измена. Одлуката се однесува на делот 538б од Црковниот акт од 1984, како и на Регулативите за работни места и плати во парохијата, усвоени од Катедралното свештеничко собрание во 1988 година. Според дел 538б, условите за вработување во рамките на Црквата сега се уредуваат со одредби усвоени од

страна на Црковното собрание (*kirkolliskokous, kyrko-mötet*), а истите не биле наведени во постојните одредби и колективни договори.

Одлуката на Катедралното свештеничко собрание од 29 август 1991 година беше приложена кон одлуката на Врховниот административен суд, но последната одлука не се однесува на мислењето на Катедралното свештеничко собрание ниту на забелешките на апликантот на неа.

II. ВАЖЕЧКИ ДОМАШЕН ЗАКОН

24. Согласно Црковниот акт од 1964 година (*kirkkolaki ; kyrkolag ; 635/64*), може да се поднесе жалба против одлука на Црковниот совет до Катедралното свештеничко собрание од страна на кое било лице кое тврди дека одлуката значи прекршување на неговите или нејзините лични права (дел 323 (1) на сила во конкретниот период).

25. Катедралното свештеничко собрание важи за административно и судско тело на Епархијата (дел 432). Во конкретниот период, членовите на Собранието го вклучија Бискупот, како претседавач, тројца Црковни оценувачи и еден судски оценувач. Еден од црковните оценувачи беше Декан на Катедралната црковна заедница (*tuomiokirkko-seurakunnan tuomiorovasti ; domkyrkoförsamlingens domprost*) и исто така заменик претседавач на Катедралното црковно собрание. Останатите двајца беа избрани од свештениците и намесниците на Епархијата од редот на нивните постојани свештеници. Црковните оценувачи заседаваат во период од три години. Сè додека се свештеници во истата парохија или парохиска конфедерација, тие не можат да заседаваат во Катедралното свештеничко собрание повеќе од два периоди. Судскиот оценувач бил адвокат назначен од Катедралното свештеничко собрание. (дел 433-435).

26. Законските правила за дисквалификација на судии се однесуваат и на членовите на Катедралното свештеничко собрание (дел 436 (3)). Пред да ги преземат своите должности, членовите мора да дадат судска заклетва (дел 437).

27. При одредување на случаите пред него, Катедралното свештеничко собрание треба да води согласно судската пракса. Ако е

потребно да се слушнат исказите на сведоците, тогаш основниот суд треба да ги прибере доказите по барање на Катедралното свештеничко собрание, преку Општинскиот административен одбор (дел 455).

На 1 јануари 1994 година, Актот од 1964 беше заменет со Црковниот акт од 1993 (*kirkkolaki, kyrkolag 1054/93*) во кој е јасно наведено дека Катедралното свештеничко собрание може да одржува усни сослушувања (глава 19, дел 6 и 7).

28. Врз основа на дел 15 од Актот на Врховниот административен суд 1918 (бр. 74/18), Врховниот суд може да побара мислења и извештаи, да одржи усни сослушувања и спроведува истрага со цел да ги појасни условите на случајот. Врз основа на Актот од 1996 година за Судски постапки за административни работи (*hallintolainkäyttölaki, förvaltningsprocesslag 588/96*- „Актот од 1966 година“, кој стапи на сила на 1 декември 1996 година), Врховниот административен суд мора да одржи усно сослушување доколку физичкото лице побара такво нешто, но сепак може да одбие да го стори тоа под одредени услови (дел 38 (1)).

III. ВОЗДРЖАНОСТА НА ФИНСКА ПО ОСНОВ НА ЧЛЕН 6 СТАВ 1 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

29. Инструментот за ратификација на Конвенцијата доставен од страна на Владата на Финска на 10 мај 1990 година, содржеше услов во согласност со член 64 од Конвенцијата, кој се однесува на правото за јавно сослушување загарантирано со член 6 став 1 и тоа:

„Во овој период, Финска не може да го гарантира правото на усно сослушување доколку таквото право не е предвидено во тековните закони на Финска. Ова важи за:

1. Судски постапки пред Апелациониот суд, Врховниот суд, Суд за водни заедници и Апелациониот суд за водни заедници во согласност со глава 26, делови 7 и 8, како и глава 30 дел 20 од Кодексот за судски процедури и глава 15 дел 23, како и глава 16 делови 14 и 39 од Законот за водни заедници.

2. Судски постапки пред Општинските административни судови и Врховниот административен суд во согласност со дел 16 од Законот за Општинските административни судови и дел 15 од Законот за Врховниот административен суд;

3. Судски постапки пред Судот за осигурување како суд со највисока инстанца согласно дел 9 од Законот за Судови за осигурување;

4. Судски постапки пред Апелациониот одбор за социјално осигурување согласно дел 8 од Указот на Апелациониот одбор за социјално осигурување.

Одредбите од законите на Финска споменати погоре се приложени кон оваа воздржаност како посебен анекс.“

30. Согласно приложеното кон горенаведената воздржаност, важечкиот дел од делот 15 од Законот на Врховниот административен суд го вели следново:

„При истражувањето на конкретен случај, Врховниот административен суд може.....да одржува усни сослушувања.....При усното сослушување може да се слушнат исказите на страните, сведоците и експертите, а можат да се разгледаат и други докази.

Врховниот административен суд може да одлучи дека усните сослушувања.....можат да бидат спроведени од еден или повеќе членови на Судот заедно со referendary.“

31. На 20 декември 1996 година, по стапувањето на сила на Законот од 1996 година, **Финска** ја повлече горенаведената воздржаност, меѓу другото, за судските постапки пред Врховниот административен суд во врска со одлуките донесени по 1 декември 1996 година.

СУДКИ ПОСТАПКИ ПРЕД КОМИСИЈАТА

32. Апликантот го достави своето барање (бр. 20772/92) до Комисијата на 28 септември 1992 година. Тој се жалеше дека со непочитување на член 6 став 1 од Конвенцијата, на апликантот не му била овозможена праведна и усна процедура пред независен и непристрасен суд во домашните судски постапки. Покрај тоа, тој

тврдеше дека бил дискриминиран со прекршување на член 14 заедно со член 6 став 1. На крајот, тој тврдеше дека неволноста на финските власти да му ги доделат сите бенефиции кои му следуваат како вработен на место со полно работно време од 1966 година, водат кон прекршување на член 1 од Протокол бр. 1 од Конвенцијата.

33. На 7 март 1996 година, Комисијата ја прифати жалбата на апликантот врз основа на член 6 став 1 од Конвенцијата и го одби остатокот од неговата жалба. Во извештајот на Комисијата од 15 октомври 1996 година (член 31), беше наведено дека не постои прекршување на член 6 став 1 поради отсуство на усно сослушување пред независен и непристрасен суд (едногласно) и немало прекршување на истата одредба во однос на праведноста на домашните судски постапки (дваесет и пет гласа наспроти пет). Целосниот текст од мислењето на Комисијата и двете одделни мислења содржани во извештајот се приложени како додаток на оваа одлука.

КОНЕЧНИ ПОДНЕСОЦИ ДО СУДОТ

34. Апликантот бараше од Судот да утврди дека му било негирано правото на праведна и усна процедура пред независен и непристрасен суд, што се коси со член 6 став 1 од Конвенцијата. Тој исто така побарал од Судот да му додели правично обесштетување врз основа на член 50 од Конвенцијата.

Владата тврдеше дека спроведувањето на домашните судски постапки не открило непочитување на барањата на член 6 став 1 и според тоа ништо не треба да му се додели на апликантот врз основа на Член 50.

ВО ОДНОС НА ЗАКОНОТ НАВОДНО ПРЕКРШУВАЊЕ НА ЧЛЕНОТ 6 СТАВ 1 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

35. Г-ДИН **Хеле** изјавил дека не добил усно сослушување пред независен и непристрасен суд во ниедна фаза од домашните судски постапки, ниту пак Катедралното свештеничко собрание или Врховниот административен суд му ги произнеле причините за одбива-

њето на неговите жалби. Покрај тоа, праведноста на процедурата пред Врховниот административен суд се намалила поради влијанието што го извршило Катедралното свештеничко собрание врз судските постапки. Тој изјавил дека овие основни недостатоци во домашните судски постапки мора да се сфатат како непочитување на член 6 став 1 од Конвенцијата кој предвидува:

„1. При утврдувањето на неговите граѓански права и обврски.....секој има право на праведно и јавно сослушување... пред независен и непристрасен суд утврдено со закон.....“

Владата ги оспори исказите на апликантот. Комисијата заклучи дека немало непочитување на гаранциите утврдени во Член 6 став 1 во оспорените домашни судски постапки.

А. Применливост на член 6 став 1

36. Не беше оспорено дека судските постапки преземени од страна на апликантот го вклучуваат и одредувањето на неговите граѓански права и дека според тоа Член 6 став 1 бил применлив.

37. Судот не гледа причина да донесе спротивен заклучок. Апликантот и неговиот работодавец, парохијата, спореле околу неговото тврдење дека имал работно место со полно работно време од 1966 година и дека има право на надоместок за работа и финансиски бенефиции поврзани со такво работно место. Правата на кои што се повикувал апликантот се по природа парични, и така спаѓаат во категоријата на „граѓански“ права, без обзир на административната природа на судските постапки за кои станува збор (види, *mutatis mutandi*, одлука од 26 март 1992 година, Едишнс Перископ против Франција, Серија А бр. 234-Б, стр. 66, став 40). Поради тоа Членот 6 став е прифатлив.

Б. Согласување со Член 6 став 1

1. Отсуство на усно сослушување пред независен и непристрасен суд

38. Апликантот тврдеше дека во ни една фаза од судските постапки пред Парохискиот совет, Катедралното свештеничко собрание и Врховниот административен суд не му било овозможено усно да го

изнесе својот случај. И покрај фактот дека можеби не побарал конкретно од Врховниот административен суд да одржи усно сослушување, постоеле убедливи причини од јавен интерес кои би можеле да го убедат тој суд да организира усна процедура по сопствена иницијатива. Пред сè, Врховниот административен суд го создал единствениот независен и непристрасен форум за оспорување на одлуката од 1977 година на Парохискиот одбор, имајќи го предвид фактот дека Катедралното свештеничко собрание било административно тело со апелациони функции во рамките на Евангелистичко-лутеранската црква и оттаму, тесно е поврзано со интересите на својот работодавец, парохијата. Накратко, како и на Парохискиот совет, на собранието му недостасувале суштински квалитети на независност и непристрасност кои треба да ги поседува еден суд во рамките на член 6 став 1 од Конвенцијата. Второ, важно за успехот на овој случај била да му се даде можност на апликантот во некоја фаза од судскиот спор да расправа за фактите и да повика своите сведоци кои би потврдиле дека Парохискиот совет во 1966 година имал намера да формира работно место на епитроп со полно работно време.

Апликантот исто така наведе дека Катедралното свештеничко собрание имало обврска да организира усно сослушување бидејќи не било вклучено во целосната листа на судови опфатени со условите за воздржаноста на Финска. Неуспехот да го стори ова, и покрај неговото барање (види погоре став 19), требало да биде коригирано со жалба од самиот Врховен административен суд по пат на усно сослушување.

39. На сослушувањето апликантот тврдел дека неговите жалби не треба да се едначат со приговорот дека воздржаноста на Финска (види погоре став 29) предвидува цврста одбрана за недостатокот на усно сослушување во сите фази на судските постапки. Да и се овозможи на воздржаноста да создаде толку општи и далекусежни ефекти во домашниот законски ред, би се косело со барањата на Член 64 од Конвенцијата.

40. Владата нагласи дека одлуките на Катедралното свештеничко собрание, независно од тоа дали тој може да се нарече независен и непристрасен суд во рамките на значењето на член 6 став 1, биле ставени на разгледување од страна на Врховниот административен суд при примената на апелационата надлежност на овој Суд.

Независноста и непристрасноста на тој суд никогаш не била оспорена. Иако точно е дека Катедралното свештеничко собрание не одржало усно сослушување при процената на жалбите на апликантот, одржувањето на усно сослушување пред Врховниот административен суд целосно би ги задоволило барањата на член 6 став 1 во тој поглед и би ги компензирано недостатоците на судските постапки пред Катедралното свештеничко собрание. Ова беше сè што беше барано врз основа на член 6 став 1.

41. Точно е дека Врховниот административен суд не одржал усно сослушување во жалбените судски постапки. Меѓутоа, апликантот всушност никогаш не побарал од Врховниот административен суд да организира усна процедура и се чинело дека апликантот се откажал од правото на такво сослушување; исто така, изгледало дека не постојат причини од јавен интерес кои би го натерале Врховниот административен суд да одржи такво сослушување со оглед на тоа што спорот се однесувал на правото на апликантот на дополнителни финансиски бенефиции.

И покрај оваа точка, Владата истакнала дека воздржаноста на Финска јасно се однесувала на судските постапки пред Врховниот административен суд и обезбедила целосна одбрана за отсуството на усно сослушување во жалбените судски постапки на апликантот. Таквата воздржаност била целосно во согласност со основните и процедурални барања на член 64 од Конвенцијата.

42. Комисијата се согласила со владините заклучоци за делотворноста на гаранциите кои ги понудил Врховниот административен суд со цел да го исправи отсуството на усно сослушување пред Катедралното свештеничко собрание и да ги отстрани сите сомнежи за независноста и непристрасноста на ова собрание. Факт е дека Врховниот административен суд никогаш не одржал усна процедура. Сепак, воздржаноста на Финска оправдано го иззема правото на таква процедура пред тој суд. Затоа Комисијата заклучи дека немало прекршување на член 6 став 1.

43. Судот на почетокот наведува дека примената на воздржаноста на Финска во судските постапки пред Врховниот административен суд е главен аргументот на Владата дека отсуството на усно сослушување пред тој суд не може да биде оспорено врз основа на член 6 став 1. Валидноста на тој спор зависи од важењето на

воздржаноста, која треба да се процени од гледна точка на член 64 од Конвенцијата. Член 64 го содржи следново:

„1. Секоја држава, при потпишувањето на Конвенцијата или приложувањето на своите инструменти на ратификација, може да се воздржи од која било одредба од Конвенцијата доколку законот што е на сила на нејзината територија во тој момент не е во согласност со одредбата. Отстапките од општ карактер не смеат да се дозволат врз основа на овој Член.

2. Секоја воздржаност од овој член треба да содржи кратка изјава за законот за кој станува збор.“

44. Имајќи ги предвид условите за воздржаноста, Судот и Комисијата сметаат дека ги задоволите основните и процедурални барања на член 64. Особено, не може да биде сфатено како услов од општ карактер. Обемот на воздржаноста во даденото време (види погоре став 31), го ослободуваше Врховниот административен суд и некои други судови (види погоре став 29 и 30) од обврската за усно сослушување, имајќи ги предвид домашните закони кои што биле на сила во тој период, вклучувајќи го дел 15 од Законот за Врховниот административен суд од 1918 година. Затоа мора да се заклучи дека воздржаноста била важечка и дека Финска немала обврска врз основа на Конвенцијата да обезбеди усно сослушување пред Врховниот административен суд.

45. Што се однесува до одбивањето на Катедралното свештеничко собрание да одржи усно сослушување и одново да одлучи за висината на компензацијата (види став 19 погоре), судот наведува дека апликантот не се пожалил дека одлуките на Катедралното свештеничко собрание подлежат на целосен јурисдикциски надзор на Врховниот административен суд кој делува како непристрасен трибунал. Овој суд беше надлежен да ги истражи сите факти поднесени до неговата апелациона надлежност и согласно дел 15 од Законот на Врховниот административен суд од 1918 година (види став 28 погоре), да одржи усно сослушување кое би му овозможило на апликантот да го произнесе неговиот случај и да повика сведоци кои ќе ги поддржат неговите изјави. Под овие околности мора да се заклучи дека двете апелациони постапки кои апликантот ги приложил до Врховниот административен суд (види став 17 и 21 погоре) треба да му обезбедат надомест на апликантот за пропуш-

теното усно сослушување пред Катедралното свештеничко собрание на кое би се разгледувале последиците од одлуката од 1977 година и висината на компензација утврдена од Парохискиот совет (види став 14 погоре), како и за сите утврдени недостатоци во независноста и непристрасноста на Катедралното свештеничко собрание.

46. Во тој поглед, судот се повикува на судската пракса според која прекршувањето на член 6, став 1 од Конвенцијата не може да се темели на наводниот недостиг на независност или непристрасност на трибуналот кој ги носи одлуките или на прекршувањето на основната процедурална гаранција дадена од тој трибунал ако донесената одлука потоа е предмет на контрола од страна на судско тело кое има целосна надлежност и го осигурува почитувањето на гаранциите наведени во таа одредба (види, одлука за случајот Бритиш-Американ Тобако Компани Лтд. против Холандија од 20 ноември 1995 година, серија А, број 331, стр 25-26, став 78; и од по неодамна, одлуката за случајот Де Хан против Холандија од 26 август 1997 година, *Извештај за пресудите и одлуките 1997-IV, стр 1393 став 52*).

47. Како што судот претходно наведе (види став 44 погоре), **Финска** не била обврзана со Конвенцијата да докаже дека Врховниот административен суд одржал усно сослушување, земајќи ја предвид воздржаноста на Финска (види ставови 29 и 44 погоре). Иако е точно дека ефектот од ваквата воздржаност му го негирала правото на г-дин Хеле на усно сослушување пред независниот и непристрасниот трибунал, сепак овој резултат мора да биде усогласен со Конвенцијата и да произлегува од делувањето на важечката воздржаност Целта на оваа воздржаност беше да го ослободи Врховниот административен суд од барањето на Конвенцијата за усно сослушување за време на транзитниот период и барањето не може повторно да се наметне за време на траењето на важноста на воздржаноста за да се компензира за отсуството на такво сослушување во домашниот правен поредок.

48. Следствено, судот заклучува дека не бил прекршен на членот 6, став 1 од Конвенцијата во однос на оваа жалба.

2. За наводната неправичност на постапките

49. Апликантот натаму наведе дека Катедралното свештеничко собрание извршило доминантно влијание врз процедурите пред Врховниот административен суд бидејќи во два наврата поднело мислења за разгледување до Врховниот административен суд (види ставови 17 и 22 погоре) кои довеле до одбивање на жалбите на апликантот. Фактот дека апликантот имал можност да го даде својот коментар за секое мислење не ја исправа неправедноста нанесена со интервенцијата на Катедралното свештеничко собрание во постапките бидејќи Катедралното свештеничко собрание всушност се јавува како негов противник, со оглед на тоа што ги бранел интересите на неговиот работодавач.

50. Уште поважно, Катедралното свештеничко собрание и Врховниот административен суд не ги прифатија исказите на апликантот дека тој имал работно место со полно работно време, што беше една од клучните точки за успешното решавање на овој случај. Тој ги приложил исказите на сведоците до Катедралното свештеничко собрание кои имаат познавања од прва рака и со кои се потврдува дека Парохискиот совет планирал да отвори постојано работно место во 1966 (види став 19 погоре). Кон овој заклучок беше приложен и записникот од состанокот на Парохискиот совет. Ако се занемари тежината на овој доказ, не постојат никакви показатели во одлуките на Катедралното свештеничко собрание за начинот на кој доказите се оценети како недоволни.

Од горенаведеното може да се заклучи дека домашните постапки во целина не ги исполнуваат барањата на член 6, став 1.

51. Владата заклучи дека ниту една од жалбите на апликантот не го поткрепува заклучокот дека постапките пред Катедралното свештеничко собрание или Врховниот административен суд не се правични.

Прво, на апликантот му била дадена можност да ги приложи неговите коментари за обете мислења поднесени до Катедралното свештеничко собрание. Бидејќи тој не ја искористил оваа можност во обете прилики (види став 17 и 22 погоре), не може да се заклучи дека тој бил значително обесштетен во постапките *vis-a-vis* парохижата.

Второ, без оглед дали причините изложени од Катедралното свештеничко собрание и Врховниот административен суд за одбивање на жалбите на апликантот ги исполниле барањата од член 6, став 1, истите требало да се утврдат земајќи ги предвид сите околности на случајот, вклучувајќи ја и природата на расправата. Неспорно е дека наведените причини беа кратки и јасни. Меѓутоа, ако се земе предвид фактот дека Катедралното свештеничко собрание и Врховниот административен суд утврдија дека жалбата на апликантот за неговото постојано работно место се базира на неубедливи аргументи, обете тела чувствувале обврска врз база на предметниот случај да ја одбијат жалбата поради недостаток на докази. Причините кои ги наведоа во овој правец се засноваа на одлуката на Парохискиот совет од октомври 1989 година и би било несоодветно поопширно да се наведат причините заради кои Парохискиот совет ја донел таквата одлука. Под овие околности не може да се каже дека концизноста на причините за одлуките на Катедралното свештеничко собрание и Врховниот административен суд не успеале да ги исполнат барањата од член 6, став 1.

52. Комисијата се согласува со владините заклучоци за обете жалби на апликантот и приложените причини за поткрепа на таквите одлуки. Според комисијата, домашните постапки се целосно усогласени со барањата за правична процедура во рамките на член 6, став 1.

53. Судот истакнува дека неговата задача не е да го дефинира статусот на работното место формирано од страна на Парохискиот совет во 1996 година ниту да пресуди дали Парохискиот одбор ја изменил природата на тоа работно место со неговата одлука од 1977 година. Тие прашања беа утврдени во текот на домашните постапки започнати од апликантот наспроти многуте приложени докази и примената на важечкиот национален закон. Задачата на судот е да утврди дали таквите постапки во целина биле правични и усогласени со значењето на член 6, став 1 по сите важни околности, вклучувајќи ја и природата на расправата и карактерот на постапките за кои станува збор, начинот на постапување со доказите и прашањето дали постапките му овозможиле на апликантот да го произнесе својот случај под услови кои не би му наштетиле виз-а-ви неговиот работодавач (види *mutatis mutandis*), одлуката Домбо Пихер Б.В. против Холандија од 27 октомври 1993 година, серија А, број 274, стр 18-19, став 31; одлуката Анкерл против

Швајцарија од 23 октомври 1996 година, извештаите од 1996 година – V, стр 1567 – 68, став 38; одлуката Нидерост – Хјубер против Швајцарија од 18 февруари 1997, извештаите од 1997 година – 1, стр 115, став 31).

54. Господинот Хеле спори во неговата прва жалба дека претрпел сериозна штета поради фактот што Врховниот административен суд во две прилики поднел молба до Катедралното свештеничко собрание од кое бара да даде свое мислење за издржаноста на неговите жалби. Судот не се согласува со спорноста на ова прашање. Сите можни предубедувања кои може да му се припишат на исходот на неговите жалби се урамнотежени со фактот дека Врховниот административен суд му дал можност на апликантот да ги поднесе своите коментари за содржината на мислењата на Катедралното свештеничко собрание. Треба да се забележи дека тој не ја искористил оваа можност во двете прилики. Под овие околности, тој не може да тврди дека постои прекршување на барањата за „рамно-правност во постапката“ кои произлегуваат од концептот за правична постапка (види ги погоре цитираните одлуки за случајот Анкерл и Нидерост-Хјубер).

55. Во неговата втора жалба, господинот **Хеле** заклучи дека правичноста на домашните постапки била ослабена поради неуспехот на Катедралното свештеничко собрание и Врховниот административен суд јасно да ги произнесат причините кои довеле до одбивање на неговата интерпретација на одлуката од 1966 година и доказот кој беше приложен за таа цел. Во тој контекст, судот вели дека иако според член 6, став 1, судовите имаат обврска да ги произнесат причините за своите одлуки, сепак тоа не треба да значи задолжителен детален одговор за секој аргумент приложен од страна на странката. Обврската за оправдување на одлуките варира од природата на одлуката. Меѓу другото треба да се земе предвид и разновидноста на жалбите кои странката ги изнесува пред судовите и разликите кои постојат помеѓу договорните земји во однос на законските одредби, утврдените правила, правните мислења и претставувањето и изготвувањето на одлуките. Оттаму, прашањето дали судот не успеал да ја исполни обврската да ги наведе причините за својата одлука, согласно член 6 од Конвенцијата, може да се разгледа согласно околностите на случајот (види, одлуката од случајот Руиз Торија против Шпанија од 9 декември 1994 година, серија А бр. 303-А, стр. 12 став 29).

56. Согласно овие разгледувања, треба да се истакне дека според дадените причини од страна на Врховниот административен суд за поткрепа на одлуките на Катедралното свештеничко собрание, пред се, за ефектите на одлуката од 1977 година и за големината на надоместокот утврден од страна на Парохискиот совет, не постојат причини за промена на овие одлуки (види ставови 17 и 22 погоре). Судот смета дека Врховниот административен суд при донесувањето на одлуките ги зел предвид и причините понудени од Катедралното свештеничко собрание за неговите одлуки по ова прашање. Важно е да се забележи дека одлуките на Катедралното свештеничко собрание се однесуваат на обете одлуки на Врховниот административен суд. За да се одговори на прашањето дали расудувањето на Врховниот административен суд по пат на техники за преземање на одлуки ги исполнува барањата од член 6 став 1 од Конвенцијата во однос на тековниот случај, треба да се разгледаат причините на Катедралното свештеничко собрание за одбивање на доказите приложени од страна на баратателот и отфрлање на неговите жалби. Тука треба да се нагласи дека судот не треба да ги замени своите одлуки со оние на Катедралното свештеничко собрание во однос на тежината на приложените докази или важноста на одредени жалби.

57. Судот наведува дека одлуката на Парохискиот одбор од 1977 година се наоѓа во срцевината на домашните постапки. Јасен беше заклучокот од одлуката на Катедралното свештеничко собрание од јуни 1990 година (вид став 16 погоре) дека Парохискиот одбор не е компетентен да ја трансформира позицијата од постојана во привремена и дека секоја одлука на Парохискиот одбор за работното место на апликантот треба да служи само како потврда за неговите работни часови со цел примена на новиот колективен договор. Треба да се забележи дека Катедралното свештеничко собрание ги зело предвид документите од судските постапки, но не смета дека се доволни да ги поддржат исказите на апликантот според кои со одлуката од 1966 година тој бил поставен за постојан епитроп (види став 16 погоре). Треба исто така да се забележи дека расудувањето на Катедралното свештеничко собрание оди подалеку од она на Парохискиот совет во својата одлука од октомври 1989 година со оглед на тоа што втората одлука не се однесува на недостатокот на компетентност на Парохискиот одбор да ја промени природата на работното место. Во однос на побарувањата на член 6 став 1, судот смета дека нема ништо погрешно во начинот на кој Катедралното

свештеничко собрание постапувало со доказите ниту во адекватноста на дадените причини за одбивање на жалбата на апликантот.

58. Што се однесува до вториот пакет сослушувања пред Катедралното свештеничко собрание, треба да се забележи дека единственото прашање кое повторно требаше да се разгледа беше адекватноста на висината на компензација утврдена со одлуката на Парохискиот совет од октомври 1989 година (види став 19 погоре). По ова прашање, од апликантот беше побарано да приложи доказ дека работел 40 часа неделата по заземањето на местото на епитроп во 1966 година. Меѓутоа, Катедралното свештеничко собрание, притоа целосно запознаено со писмените докази приложени од апликантот, заклучи дека тој доказ не го поддржува неговото барање особено ако се знае дека раководел со капелата покрај неговите должности како епитроп, фактор кој има големо влијание врз пресметката на работните часа во неделата. Судот смета дека причините наведени од Катедралното свештеничко собрание за потврдување на висината на компензација утврдена од Парохискиот совет и разгледувањето на приложените докази не може да бидат оценети согласно член 6 став 1.

59. Како што споменавме претходно, причините наведени од Катедралното свештеничко собрание беа по втор пат усвоени по барање на Врховниот административен суд преку процесот на преземање на одлуките, при што јасно е дека Врховниот административен суд немал никаква потреба да се оддалечи од заклучоците на Катедралното свештеничко собрание, но и дека апликантот не приложил други поднесоци кои би влијаеле на жалбата; според околностите не може да се потврди со сигурност дека Врховниот административен суд не ја разгледал суштината на точките наведени од страна на апликантот. Тука важно е да се забележи дека Врховниот административен суд го вратил назад прашањето за компензација до Катедралното свештеничко собрание, притоа потврдувајќи дека заземал свеж и промислен пристап кон приложените поднесоци (види став 18 погоре).

60. Во однос на овие разгледувања, судот треба да нагласи дека поимот правична процедура значи дека националниот суд кој иако не ги оправдал доволно своите одлуки, било преку преземање на одлуките на пониските судови или слично, сепак темелно ги разгледал основните прашања кои биле поднесени до неговата

надлежност, а не само да ги поддржи наодите на пониските судови без натамошно разгледување. Ова побарување добива на важност кога странката не успеала усно да го претстави својот случај во домашните постапки. Меѓутоа, судот заклучува дека ова побарување било исполнето под соодветните околности на дадениот случај и дека процедурите не се сметаат за неправични по оние основи на кои се повикува апликантот.

61. Следствено, судот заклучува дека не постои прекршување на член 6 став 1 во однос на оваа жалба.

ПОРАДИ ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ ЕДНОГЛАСНО

1. Потврдува дека нема прекршување на член 6 став 1 од Конвенцијата, поради отсуство на усно сослушување пред независниот и непристрасниот трибунал;
2. Потврдува дека не постои прекршување на член 6 став 1 од Конвенцијата во однос на правичноста на процедурите.

Преведено на англиски и француски и презентирано на јавно сослушување во Канцеларијата за човекови права, Стразбур на 19 декември 1997 година.

За Претседателот
Потпишан: Питер ван Дијк

Судија
Потпишан: Херберт Пецолд
Записничар

Во согласност со член 51 став 2 од Конвенцијата и Правилото 55 став 2 од Правилникот на Суд Б, усогласеното мислење на г-дин Ван Дијк, г-дин Фојгел и г-дин Репик е додадено кон оваа одлука.

Иницијали: П. в. Д.
Иницијали Х. П.

Усогласено мислење на судијата Ван Дијк и судиите Фојгел и Репик.

Малку се двоумев пред да го произнесам моето мислење дека не постои прекршување на член 6 став 1 од Конвенцијата во однос на правичноста на судските постапки. Не гледам никаков проблем во однос на прашањето за „рамноправност во постапката“. Катедралното свештеничко собрание не претставуваше замена за париските власти, додека на апликантот му беше дадена можност за да ги коментира мислењата на ова собрание. Но што се однесува до барањето за разгледување на судската одлука, имам големи сомнежи затоа што во ниту една прилика Врховниот административен суд не ги разгледа детално аргументите кои апликантот ги изложи против одлуките кои ги усвоил Парохискиот совет и Катедралното свештеничко собрание во овој случај. Вистина е дека при потврдувањето на одлуките на Катедралното свештеничко собрание и придодавањето на тие одлуки кон своите одлуки, Врховниот административен суд му ги нагостил на апликантот причините за своите одлуки. Меѓутоа, со оглед на фактот што расудувањето на Катедралното свештеничко собрание било категорично и кусо, Врховниот административен суд не требал да се ограничи, и тоа во два наврати, на ставот дека „Судот не гледа никакви причини да ја промени својата одлука“; пред сè бидејќи не му дал можност на апликантот за усно сослушување. „Националните традиции и практики“ споменати од Делегатот на Комисијата според мене недоволно ги оправдуваат недостатоците во расудувањето. Со оглед на тоа дека постои сомнеж дали Катедралното свештеничко собрание може да се смета за независен и непристрасен трибунал согласно член 6, со што Врховниот административен суд би бил првиот и единствен таков трибунал да донесе одлука на жалбата на апликантот со целосна надлежност за разгледување на одлуките на Катедралното свештеничко собрание, тогаш важно е Катедралното свештеничко собрание да докаже дека навистина детално го разгледал случајот.

Меѓутоа, постојат некои „околности“ во овој случај на кои се однесува одлуката, кои укажуваат на тоа дека Врховниот административен суд „не ги поддржал наодите на основниот суд без натамошно разгледување“. Пред се, во обете процедури било побарано мислењето на Катедралното свештеничко собрание и на апликантот му била понудена можност да се произнесе за случајот. Исто така, во својата прва одлука, Врховниот административен суд не се согласува со одлуката на Катедралното свештеничко собрание за недостатокот на негова надлежност за разгледување на барањето за

компензација. Обата елементи укажуваат на тоа дека Врховниот административен суд не ги прифатил целосно мислењата на Катедралното свештеничко собрание. Се земено, овие „посебни околности“ на крај ме доведоа до заклучокот дека постојат доволни индикации од страна на Врховниот административен суд дека целосно и независно го разгледал случајот на апликантот, вклучувајќи ги сите оние точки каде неговите одлуки навидум ги прифаќаат причините за донесените одлуки на Катедралното свештеничко собрание.

1. Ова резиме на регистарот не го обврзува судот.

Белешка за записничарот

2. Случајот е заведен под број 157/1996/776/977. Првиот број е бројот на случајот на листата случаи поднесени до судот во тековната година (вториот број). Последните два броја ја прикажуваат позицијата на случајот на листата случаи приложени до судот од неговото формирање и листата на соодветни поднесоци до Комисијата.

3. Правилникот на Судот Б, кој стапи на сила на 2 октомври 1994 година, се однесуваат на сите случаи кои ги засегаат земјите опфатени со Протоколот бр. 9.

1. Белешка за записничарот

Од практични причини, овој прилог ќе се појави само со печатената верзија на пресудата (во *Извештаи за пресудите и одлуките* 1997 година), но една копија на извештајот на Комисијата може да се добие од регистарот.

Пресуда за случајот Хеле од 10 декември 1997 година

Пресуда за случајот Хеле од 10 декември 1997 година

Пресуда за случајот Хеле

Пресуда за случајот Хеле од 10 декември 1997 година/усогласено мислење на судијата ван Дијк и судиите Фојгел и Репик.